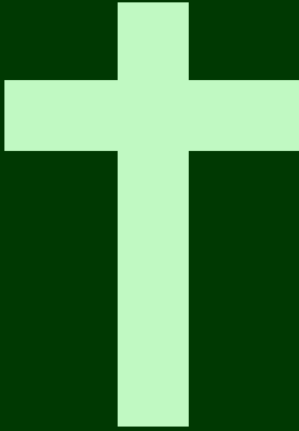

Oniyan

Oniyan: Oniyan (New Testament+)

Oniyan

Oniyan: Oniyan (New Testament+)

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Oniyan)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
8b7902f3-5e35-5b89-86b2-c6da1be458b9

Contents

Añanar an	1
Maco	72
Marëk	120
Luk	150
Şaŋ	200
Bandixa	235
Bërom	283
1 Bëkoreŋët	306
2 Bëkoreŋët	327
Bëgalat	342
Bëhefes	350
Bëflip	358
Bëkolos	364
1 Bëtesalonik	370
2 Bëtesalonik	375
1 Timote	378
2 Timote	385
Tit	390
Filemoŋ	393
Bëşewif	395
Şak	413
1 Piyer	419
2 Piyer	426
1 Şaŋ	430
2 Şaŋ	436
3 Şaŋ	437
Yud	439
Andofakel	441

Añanar aņ Lilaya in

Akayëta Añanar and Bibël aņo rë kē sēyalind mëne Kaxanu rik ngwën in do gē dek beβēr ex polo bēn. Mēj ri kēbi bela bēn gēr eñaw endexēm do gēr amēndēra andexēm. Gēr yānar, aniyan aņ monēnga nēnga bax gayik enjekax fo bax. Barikan asošan an do gē asoxari ayanar an wēndēra kēni. Ata Kaxanu yāna ko kēbi xitind bela bēn xali yowēk apumbuluŷēt aņ. Nowe do gē bēr ekun edexēm bēn fo fex bax gayik bēn fo bax bēr bax liyand ang rek eyeyan ed Kaxanu bēn. Ga xucak apumbuluŷēt aņ, bērandēwēra and Nowe bēn yāna kēni kēni šēnarēnd. Yāna kēni gašēxe emēšen ed Kaxanu el. Barikan Kaxanu yata kējo Abēraxam do fel kējo exo dēfa gēr ebar ed Kanahaņ. Isak, aseñiŷ ar Abēraxam, do gē Yakob bēteli kēni eter ed Kaxanu do gē Abēraxam el. Obaš or Yakob ol rēwēr kēni benēng epēxw gē beki, do hi kēni bulunda ir Isērayel in. Ata paβ gē bulunda ijo bakawēk gēr ebar enang ed enim Kaxanu el. Er ex gēr akayëta in:

Mondake yānak ngwën in do gē aniyan and bela aņ: 1.1-2.25.

Mondake yānak eñēñenax eņ do mondake xēñek gēr ngwën: 3-6.

Endey end Nowe do gē end apumbuluŷēt eņ: 7-9.

End bērandēwēra and Nowe eņ: 10-11.

Endey end Abēraxam do gē ekun edexēm eņ: 12-25.

Endey end Isak do gē ekun edexēm eņ: 26.1-28.9.

Endey end Yakob do gē ekun edexēm eņ: 28.10-50.26.

End eñana eņ

¹ Gēr yānar, Kaxanu nēcētēguk* orēn ol do gē ebar el. ² Ebar el er hi bax šode-šode, do wafērēluņ. Ecamēdan fo xēñ bax gēr ambēxw atiŷax aņ, do onjēn ond Kaxanu oņ bax xerēkerarand yaņ gēr amen.

³ Kaxanu re ko: «Gil ex angoben aņ!» Ata hik angoben aņ. ⁴ Kaxanu wat ko mëne angoben aņ eyekax ex. Šapēreli ko angoben aņ do gē ecamēdan el. ⁵ Kaxanu ŵac ko angoben aņ «Goyat», do ecamēdan el «Gēmēd». Ata ga wēdēk do xeyēk, hik akey añanar aņ.

⁶ Kaxanu re ko: «Gil ex anguxar mērēxand ir amen do ex capēreli amen aņ ja mērēxand!» ⁷ Ata Kaxanu ri ko yaņ anguxar aņ. Šapēreli ko amen and hik dīla gēr anguxar aņ gē amen and hik yaņ gēr anguxar aņ. Ata hik mondako. ⁸ Kaxanu ŵac ko anguxar aņ «Orēn». Ata ga wēdēk do xeyēk, hik akey akinēm aņ.

⁹ Kaxanu re ko: «Amen and hik dīla gēr anguxar aņ barērēlex beβēt ibat, do canayal ex eperēk el.» Ata hik mondako. ¹⁰ Kaxanu ŵac ko eperēk el «Ebar», do amara and amen aņ ŵac ko «Angwēngw». Ata Kaxanu wat ko mëne aye yek. ¹¹ Kaxanu re ko: «Ebar el dēwēlex beβēlēg, ondēs ond gē eneda, gē batēx bañamb yamb, band gē enēng gē enēng, do gē beneda bendebēn ak.» Ata hik mondako. ¹² Ebar el rēwēk beβēlēg, ondēs ond gē beneda, batēx bañamb yamb band gē enēng gē enēng, do gē beneda bendebēn ak. Kaxanu wat ko mëne aye yek. ¹³ Ata ga wēdēk do xeyēk, hik akey atasēn aņ.

* **1:1** 1.1 Kaxanu nēcētēguk beŷ bēn nē yowēŷ gayik mbaņ fanga ko.

14 Kaxanu re ko: «Gil ex bangoben gër anguxar and orën, ex pitëndëraxënënd goyat in, do gë gëmëđ in. Bangoben baņo kē hi bananganēme band opēna, gë bakey, do gë bēniy. 15 Elod yaņ gër anguxar and orën ŋobayindēlex ebar el!» Ata hik mondako. 16 Kaxanu ri ko bangoben batēm baķi: atēmēnak aņ ex ŋobaxënënd goyat, do atil aņ do gë ował oņ ex ŋobaxënënd gëmëđ. 17 Kaxanu xaẁ ko bangoben baņo gër anguxar and orën ex ŋobaxënënd ebar el, 18 ex ŋobaxënënd, aņo goyat do baņo gëmëđ, do ex pitëndëraxënënd angoben aņ do gë ecamēđan el. Kaxanu wat ko mēne aye yek. 19 Ata ga wēđëk do xeyëk, hik akey anaxën aņ.

20 Kaxanu re ko: «Bēmacar bēņ ñēmbērēlexēni gër amen, do ošël ol cēgërayindēlexēni yaņ gër ebar, gër anguxar and orën!» 21 Kaxanu nēcētēgu kēbi boņey bond gër angwēngw boņ, gë đek bešēbēngw do kēni šangēnarand bēn. Nēcētēgu kēbi bēte bešēr yēmbēr bax gër amen bēn, gë benēng bendefēn ak, do gë ošël ol, gë benēng bendefēn ak. Ata Kaxanu wat ko mēne aye yek. 22 Kaxanu yël kēbi obetak ol and re ko: «Cēnarin, ñēmbēr in do pēxwin gër amen, polo gër angwēngw. Do ošël ol ñēmbērēlexēni gër ebar!» 23 Ata ga wēđëk do xeyëk, hik akey anjoxën aņ.

24 Kaxanu re ko: «Ebar el dēwēlebi bešēbēngw, gë benēng bendefēn ak: oyel ol, gë banjēn baņ, gë oẁacar obapuẁ ol, er ex yo gë enēng endexēm ak!» Ata hik mondako. 25 Kaxanu ri kēbi oẁacar obapuẁ ol, gë benēng bendefēn ak; oyel ol gë benēng bendefēn ak; do gë đek banjēn band gër ebar baņ, gë benēng bendefēn ak. Ata Kaxanu wat ko mēne aye yek.

26 Kaxanu re ko: «Dinēbēne tan bela bēn gër eñaẁ endebi, eni mēndēr gë biyi, enēbi bēñaxënënd oxan or gër angwēngw ol, ošël or kē šēgēr and gër orën ol, gë oyel ol; eni bēñaxënënd ebar el đek, do gë đek banjēn band kē šangēnarand gër ebar baņ.» 27 Kaxanu nēcētēgu kēbi bela bēr ex eñaẁ endexēm bēn. Nēcētēgu kēbi gër eñaẁ end Kaxanu: asošan do gë asoxari. 28 Kaxanu yël kēbi obetak ol and re ko: «Dēwēr in mbaņ, ñēmbēr in, dēgërayin nē er ex yo, do bēñayin ebar el. Bēñayinēbi oxan or gër angwēngw ol, ošël or kē šēgēr and gër orën ol, do gë đek oẁacar or kē šangēnarand gër ebar ol.»

29 Ata re ko Kaxanu: «Anēka yël kēmun đek ondēs ond gër ebar oņ, gë benēđa bendefēn ak, đek batēx bañamb yamb baņ, gë benēđa bendefēn ak, ex gi eyamb edewēn el. 30 Emacar end ex yo gër ebar, acēl and kē šēgēr and yo yaņ gër orën, er kē šangēnarand gër ebar do hik gë onjēn yo, đek ondēs ocēkēt oņ ex eyamb yamb edewēn el.» Ata hik mondako.

31 Kaxanu wat ko đek er ri ko in mēne mbaņ ye bax. Ata ga wēđëk do xeyëk, hik akey anjongamatēn aņ.

2

1 Mondako faẁ ko Kaxanu edi ed orën, gë ebar el, do gë đek bešēr ex polo gër ndefēn bēn. 2 Yatir akey anjongakinēm, Kaxanu anēka faẁ baxo đek andiyen and ri baxo aņ. Gë akey anjongakinēm aņ faẁ baxo Kaxanu andiyen and ri ko aņ. Ata gë akey anjongakinēm aņ seyēta ko đek andiyen and ri ko aņ. 3 Kaxanu ri ko akey anjongakinēm aņ akey acēbax, akey and xwēn ko. Gayikwa yatijo seyēta ko đek andiyen and enēcētēgu ed beẁ aņ.

⁴ Mondako bax endey end orën do gë ebar eņ and nęcëtëgu ko Kaxanu aņ. Yatir ri ko Axwën Kaxanu orën ol do gë ebar el, ⁵ ado acęc aņ dëņ ax gi bana pere gër ebar. Bëte endës gematak ax dëg bana pere. Gayikwa Axwën Kaxanu axo mëlau bana pere tëb in gër ebar, do ala ax gi bana ar kë yändëra.

⁶ Barikan añësa and men bax lejënd gër ebar, do bax xoşand dek aňangëyãng and ebar aņ.

⁷ Axwën Kaxanu bay këņo asoşan gë obar ok. Fif këņo gër ocën onjën ond kë yëlënd aniyãn oņ. Ata hi ko ala abëngw. ⁸ Axwën Kaxanu ri ko andëda gër ebar ed Eden, gand apën-eňan, do xwët këņo asoşan ar bay baņo an. ⁹ Axwën Kaxanu nęcëtëgu ko gër ebar dek batëx baņ, gë benëng bendeñën ak, batëx band ye bax owat, do nënga bax eyamb. Ata şit gër batëx baņo, lëg bax mërëxand ir andëda atëx and kë yëlënd aniyãn aņ, gë atëx and kë yëlënd enang ed enjekax do gë eňëņënaç aņ.

¹⁰ Yeş ebax na gër ebar ed Eden ir bax yëmënd yabët obëņa ok, do bax xoşand andëda aņ. Ata na gër andëda şapër bax yeş ijo bambana banax. ¹¹ Ambana añanar aņ bani wãcënd Pişoņ. Mëņ bëtak dek ebar ed Afila el, gër ed ex kaņe, ¹² kaņe iwënëk in. Na gër ebar elo fo ex bëte angiri ir këni wãcënd bëdeliyom in do gë ekaý ekëbënaçik ed këni wãcënd onikës. ¹³ Ambana akinëm aņ bani wãcënd Gixoņ. Aņo bëtak ebar ed Kuş el. ¹⁴ Ambana atasën aņ bani wãcënd Tigër, aņo bax fesënd apën-eňan and gër ebar ed Asiri. Ambanaanaxën aņ bani wãcënd Êfërat.

¹⁵ Axwën Kaxanu wëd këņo asoşan an, do xwët këņo gër andëda and Eden exo ñanënd do exo nëkonand. ¹⁶ Ata Axwën Kaxanu fel këņo asoşan an: «Axor këy xor ey yambënd dek batëx band gër andëda baņ. ¹⁷ Bari atëx and kë nangënd enjekax do gë eňëņënaç aņ, ax gi ex na moňamb. Gayikwa aşës këy şës yatir këy yamb.»

¹⁸ Ga xucak eņo, Axwën Kaxanu re ko: «Ax ye ex na wa asoşan an exo gi gabat. Dinëlemo arëcara ar këni ýana eni paşërend.» ¹⁹ Axwën Kaxanu bay këbi gë obar dek owãcar or gër apuy ol, do gë dek bacël band kë şëgërand gër orën baņ. Şëňëta këbi end asoşan eņ exo wat ba mondake këbi wãcëra. Do er gë onjën yo, exo gi gë owãc or këņo yël asoşan an. ²⁰ Asoşan an yëlëra këbi omac dek oyel ol, dek bacël baņ, do gë dek owãcar ol. Bari emacar gematak aņo wat bana end kë hi arëcara ar këni ýana eni paşërend. ²¹ Axwën Kaxanu lapan këņo asoşan an akwëd atëm, asoşan an raş këņo lëb. Şosëta ko anjaw amat gër ambëb and asoşan, do wãş ko oyas ok. ²² Gë anjaw and şosët ko gër asoşan aņ, Axwën Kaxanu ri këņo asoxari, do wëla këņo gër asoşan. ²³ Ata asoşan an ga wat këņo, re ko: «Dodo nëkodó ngwa ar ex şapar ir şapar iram an, ar ex eman end eman endam an. Asoxari këno ýana eno macënd gayikwa gër asoşan şosëtagu këno.» ²⁴ Mëņ ex, asoşan an ñawëtalebi nëm gë sëm eni baraxën gë asoxari arexëm an, do eni gi eman emat.

²⁵ Ata asoşan an do gë asoxari arexëm an hi këni bën tak bëxi tëb gë beman beņ, bari ababi şëfënanđer na.

3

¹ Andën aņ ebax emacar end siti bax nëmëc gër ðek oŵacar obapuŷ or bay këbi Axwën Kaxanu ol. Akey amat, ga sëka këņo asoxari an, wëka këņo: «Kaxanu ðeņ nde rek: “Wën këren yambënd na ðek batëx band gër andëða baņ?”» ² Asoxari an yaka këņo andën aņ: «Biŷi axor xor këmi mi yambënd batëx band gër andëða baņ. ³ Barikan atëx and hik mërëxand gër andëða aņ, Kaxanu ga re ko: “Wën këren yambënd na, këren kwixwëtað na. Ga yamb yamb kën, and kën sës ex ðe!”» ⁴ Ata andën aņ fel këņo asoxari an: «Adokiņ an çës na! ⁵ Barikan Kaxanu ga nang ko mëne yatir kën yamb, ðangës bandewën baņ kë watëra. Ata en gi ang Kaxanu fo, en nang enjekax eņ do gë eñëņenax eņ.»

⁶ Asoxari an wat ko mëne atëx aņ anënga kë nënga eyamb el ga yek ako owati ol. Ga ŷandi këņo onangëran or kë yëlënd ol, xwëca ko do yamb ko. Yël këņo icën indexëm ind xetëna baņo iņ; mëņ bëte yamb ko. ⁷ Ata ðangës ðandëbën baņ watërak ga fodët këbi, ata nang këni mëne tëb gë beman bëņ hi këni. «Ban këni opat od andan do xura këni.»

⁸ Ata wëlëgu këno Axwën Kaxanu ga ko bëtara andëða aņ gë ingoc ind genëka iņ. Asošan an do gë asoxari arexëm an ye këni, ŷafëx këni ŷit gër batëx band gër andëða, këdi këbi wat Axwën Kaxanu. ⁹ Axwën Kaxanu ga këņo wãc asošan an, wëka këņo: «Feye wa hi këy?» ¹⁰ Mëņ yakaw ko: «Ga wëlëgu këmi gër andëða, ata yëðara këme gayik tëb gë eman eņ hi këme, awa mëņ ŷafaxën këme.» ¹¹ Axwën Kaxanu re ko: «Noŷo wa nangën ki mëne tëb gë eman eņ hi këy? Ba yamb këy nde atëx and šëban bami eyamb aņ?» ¹² Yakaw ko asošan an: «Asoxari ar wëlanëgu këye an, yël ke atëx aņ, do yamb këme.»

¹³ Axwën Kaxanu wëka këņo asoxari an: «Ineŵa rixën këy eņo?» Yakaw ko asoxari an: «Andën aņ yifa ke, do yamb këme.» ¹⁴ Axwën Kaxanu re këņo andën aņ:

«Awa wëj gayikako eņo ri këy,
anëka wë ki gër oyel ðek,
do gër oŵacar or gër apuŷ ðek.
Gë acël andey aņ këy ŷana ey ñexërand,
do ey belënd ebëkwërëbëkw el
ang kë nëka ðakey ðandey ak.

¹⁵ Wëno kë ri angoŷëra and wëj do gë asoxari aņ,
angoŷëra and andëwëra andey aņ,
do gë andëwëra andexëm aņ.
Ar andëwëra andexëm an ki sëkan bëlëbël gaf in,
do wëj eyo ñat gër etak.»

¹⁶ Axwën Kaxanu re këņo bëte asoxari an:
«Abaš këme baš toro ind bacël bandey iņ,
gë ayambën këyëbi ŷana eyëbi ðëwënd oðaš ol.
Oñandi oðey ok gër icën indey kë hi,
do mëņ ki wëña.»

¹⁷ Axwën Kaxanu re këņo bëte asošan an:
«Gayikako asoxari arey an ðaxët këyo,
do yamb këy atëx and šëban bami eyamb aņ,
ebar el aŵe kë wë në andey;
gë ayambën këy ŷana ey nęcëtënd eyamb yamb irey in
ðek ðakey ðand aniyandey baņ.

¹⁸ Odëmbën do gë ondës kë ŷana exi ðëgënd, do bëbëlëg bër gër apuŷ këy ŷana ey yambënd.

¹⁹ Gë asëwëtëwä ir dëxas irey in këy ýana ey cotënd eyamb yamb in, xali ey ßaka gër ebar ed gër ed necëtëgu këmi; gayikwa obar hi këy, do gër ebar këy ßaka.»

²⁰ Ga xucak eņo, asošan an yël këņo asoxari arexëm an owac or «Xawa», mëne ngëņ «Abëngw», gayikwa mëņ ex nëm ir dëk ßër kë liyand ßën.

²¹ Axwën Kaxanu rin këbi ßacuf ßand ßanar, do asošan an gë asoxari an ßufara këni.

²² Axwën Kaxanu re ko: «Ala an anëka hi ko ang ßiyyi ak gër enang ed enjekax do gë eñëņenax. Gërëgako, kërëxo kwëca na ßëte atëx and kë yëlënd aniyar aņ, exo yamb, do exo dıya din ir din!» ²³ Axwën Kaxanu wäy këbi asošan an do gë asoxari an eni can andëca and Eden aņ, do asošan an exo ñanënd ebar ed gër ed necëtëgu këņo el. ²⁴ And wäy këbi ßela aņ, Axwën Kaxanu xwët këbi gand apën-eñan and andëca and Eden Ocerubeņ do gë duxuma ir gë okodux ir kë ßenarand. Mondako ßëng ko feña ir gër atëx and kë yëlënd aniyar in.

4

Endey end Kaýe do gë Abel eņ

¹ Ga xucak eņo, Adam, asošan an, nangër këni gë alindaw Xawa. Alindaw hi ko gë acël, rëw këņo itošan, do wac këno Kaýe. Gayikwa are re baxo: «Ala rëw këmo, gë edëca ed Axwën Kaxanu el.» ² Rëw këņo ßëte itošan, abinëm ar Kaýe, do wac këņo Abel. Abel hi ko axwël ar oßeci do gë opeý, do Kaýe hi ko aýan.

³ Ga niyitarak, Kaýe wëlan këņo Axwën Kaxanu ßadaxa ir er xana baxo gër ebar in. ⁴ Abel mëņ ßëte, wëlan këņo ßadaxa ir ßëñanar ßënd oyel orexëm, gë onil ondeßën ak. Axwën Kaxanu nëngan këņo end Abel eņ, do xana ko ßadaxa irexëm in. ⁵ Bari aņo nëngan bana end Kaýe eņ, do axo kana bana ßadaxa irexëm in. Ata Kaýe xoý ko mbaņ, ýëņënin ko dëxas irexëm in. ⁶ Axwën Kaxanu wëka këņo Kaýe: «Ineña xoýaxën këy? Ineña ýëņëninaxën këy dëxas irey in? ⁷ Kido ßenene ri bay, arëñeta rënëta doy. Bari gayikako ay di ex na ßenene, eñëņenax eņ mokaß xaß ki gër ebët edey ga ýandi këņo exi bëña. Barikan wëj wa ýapëk eyo bëña!»

⁸ Kaýe yeyaneli këņo Abel abinëm, ga hi bani gër apuý, Kaýe wëlen këņo Abel abinëm, do law këņo. ⁹ Ata Axwën Kaxanu wëka këņo Kaýe: «Fey exo abinëx Abel?» Kaýe yaka ko: «Ame nang ex na. Ba wëno nde ex anëkono ar abaýe an?» ¹⁰ Re ko ßëte Axwën Kaxanu: «Ine ri këy? Në ewëleme oßat or abinëx oņ ga kë xeýëgund elod gër ebar xali gër ndam ro. ¹¹ Gërëgako wëj anëka wë ki, caw këy ñawëta ebar ed hëlëk oßat or abinëx el. ¹² And këy ýan ebar aņ, ýoweý ay ñana na ey kanand. Ar edëg këm këy hi, asëk ayexërand fo këy ýana ey yexërand gër ebar.» ¹³ Ata Kaýe yaka këņo Axwën Kaxanu: «Amena andam aņ mbaņ sibëk, ame kor na me ßuņa. ¹⁴ Anëka këye wäýënd doro, me ñawëta ebar ed bame ýanënd el. Aýafëra këmi ýana mi ñafërand, do din ame wat na dëxas irey in. Ar edëg këm këme hi, asëk ayexëra fo këme ýana me yexërand gër ebar. Do angëmëne mi ped gë ala, exe daw.» ¹⁵ Axwën Kaxanu yaka këņo: «Angëmëne ala eņo daw Kaýe, ßakëlëbëd ßanjongëßaki këno wäšan.»

Axwën Kaxanu laram ko nanganëme gër Kaýe eni watënd ßër këni fedënd ßën, këdi këno law. ¹⁶ Ata Kaýe ga xani ko eņo ñawëta Axwën Kaxanu, ye ko lëgëx ko gër ebar ed Nod, gand apën-eñan ed andëca and Eden.

End bĕrandĕwĕra bĕr Kaĕe eņ

¹⁷ Kaĕe nangĕr kĕni gĕ alindaŵ. Ata alindaŵ hi ko gĕ acĕl, rĕŵ kĕņo Enok. Kaĕe bay ko angol, do ŵacan kĕņo asĕniŵ Enok. ¹⁸ Enok hi ko sĕm ir Irad, do Irad, sĕm ir Mexuyahel. Mexuyahel hi ko sĕm ir Metuŕahel, do Metuŕahel, sĕm ir Lemek.

¹⁹ Lemek ĵĕr kĕbi bĕsoxari bĕxi: aņanar an Ada, do axinĕm an, Tĕsila. ²⁰ Ada, asoxari aņanar an, rĕw kĕbi bĕtoŕan bĕki: Yabal do gĕ Yubal. Yabal hi ko axarĕk ar bĕxwĕl bĕr oyel do kĕni rĕfarand laņ. ²¹ Do Yubal mĕņ, hi ko axarĕk ar bĕsĕmb bĕr bĕmangi do gĕ bĕfarix bĕr bacĕroti an. ²² Tĕsila, asoxari axinĕm aņ, rĕw kĕbi bĕte bĕtox bĕki: itoŕan iņ Tubal-Kaĕe, do itoxari iņ, Nahama. Tubal-Kaĕe hi ko asap ar đek bĕbĕr ex yawale do gĕ dun.

²³ Akey amat, Lemek fel kĕbi bĕsoxari bĕrexĕm bĕn:

«Ada do gĕ Tĕsila, baxĕtin oniŵ oram ol!
Wĕn bĕsoxari bĕr Lemek bĕn,
banĕf bandewĕn baņ wĕlĕlex eyeyan edam el!
Asoŕan kĕmo laŵ angĕmĕne ala exe kĕm,
Itox kĕmo laŵ angĕmĕne ala exe tembaĵĕn.

²⁴ Bakĕlĕbĕd banjongĕbaki kĕno ŵaŕan Kaĕe, barikan wĕno Lemek, bakĕlĕbĕd ofĕxw ocongoxi gĕ banjongĕbaki kĕne ŵaŕan!»

²⁵ Adam, asoŕan an, nangĕr kĕni gĕ alindaŵ Xawa. Ata Xawa rĕw kĕņo itoŕan, do ŵac kĕņo Set. Gayikwa are re baxo: «Kaxanu yĕl ke itoŕan, exo bĕt gĕr ed ebaxo Abel, ir laŵ kĕņo Kaĕe.» ²⁶ Set rĕw kĕņo itoŕan do ŵac kĕņo Enoŕ. Ata bĕla bĕn amĕđ aņo ĵana kĕni ecale do gĕ emac ed Kaxanu Axwĕn el.

5

End bĕxarĕk eņ: elod Adam xali gĕr Nowe

¹ Mondako ex akayĕta and andĕwĕra and Adam aņ. Kaxanu, yatir nĕcĕtĕgu kĕbi bĕla, ari ri kĕbi do wĕndĕr kĕni gĕ mĕņ. ² Kaxanu nĕcĕtĕgu kĕbi asoŕan an do gĕ asoxari an. Yĕl kĕbi obetak ol, yatir nĕcĕtĕgu kĕbi dĕņ re ko enĕbi macĕnd bĕla.

³ Adam ga sĕk kĕņo bĕniy kĕme gĕ ofĕxw osas, rĕw kĕņo itoŕan ind wĕndĕr kĕni gĕ mĕņ, gĕr eñaŵ endexĕm, do ŵac kĕņo Set. ⁴ Adam liya ko bĕniy okeme ocongotas and rĕw kĕņo Set aņ. Rĕw kĕbi bĕte bĕtoŕan do gĕ bĕtoxari. ⁵ Ata ga sĕk kĕņo bĕniy okeme ocongonaŵ gĕ ofĕxw osas, Adam ŕĕs ko.

⁶ Set ga sĕk kĕno bĕniy keme gĕ bĕnjo, rĕw kĕņo Enoŕ. ⁷ Set liya ko bĕniy okeme ocongotas gĕ bĕnjongĕbĕki and rĕw kĕno Enoŕ aņ. Rĕw kĕbi bĕte bĕtoŕan do gĕ bĕtoxari. ⁸ Ata ga sĕk kĕņo bĕniy okeme ocongonaŵ gĕ epĕxw gĕ bĕki, Set ŕĕs ko.

⁹ Enoŕ ga sĕk kĕņo bĕniy ofĕxw ocongonaŵ, rĕw kĕņo Kenan. ¹⁰ Enoŕ liya ko bĕniy okeme ocongotas gĕ epĕxw gĕ bĕnjo and rĕw kĕņo Kenan aņ. Rĕw kĕbi bĕte bĕtoŕan do gĕ bĕtoxari. ¹¹ Ata ga sĕk kĕņo bĕniy okeme ocongonaŵ gĕ bĕnjo, Enoŕ ŕĕs ko.

¹² Kenan ga sĕk kĕņo bĕniy ofĕxw ocongoxi, rĕw kĕņo Maxalalel. ¹³ Kenan liya ko bĕniy okeme ocongotas gĕ ofĕxw onax, and rĕw kĕņo

Maxalalel aŋ. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari. ¹⁴ Ata ga sèk këŋo bëniy okeme ocongonax gë epëwx, Kenañ šës ko.

¹⁵ Maxalalel ga sèk këŋo bëniy ofëwx ocongebat gë bënjo, rëw këŋo Yered. ¹⁶ Maxalalel liya ko bëniy okeme ocongotas gë ofëwx osas and rëw këŋo Yered aŋ. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari. ¹⁷ Ata ga sèk këŋo bëniy okeme ocongotas gë ofëwx ocongonax gë bënjo, Maxalalel šës ko.

¹⁸ Yered ga sèk këŋo bëniy këme gë ofëwx ocongebat gë bëki, rëw këŋo Enok. ¹⁹ Yered liya ko bëniy okeme ocongotas and rëw këŋo Enok aŋ. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari. ²⁰ Ata ga sèk këŋo bëniy okeme ocongonax gë ofëwx ocongebat gë bëki, Yered šës ko.

²¹ Enok ga sèk këŋo bëniy ofëwx ocongebat gë bënjo, rëw këŋo Matusalem. ²² Enok liya ko ang këŋo nënganënd Kaxanu ak, bëniy okeme otas, and rëw këŋo Matusalem aŋ. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari.

²³ Ata Enok sèk këŋo bëniy okeme otas gë ofëwx ocongebat gë bënjo.

²⁴ Enok liya ko ang këŋo nënganënd Kaxanu ak, ata bela bën nema këno anema fo ga xana këŋo Kaxanu.

²⁵ Matusalem ga sèk këŋo bëniy këme gë ofëwx ocongosas gë bënjongëbëki, rëw këŋo Lemek. ²⁶ Matusalem liya ko bëniy okeme ocongoki gë ofëwx ocongosas gë bëki, and rëw këŋo Lemek aŋ. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari. ²⁷ Ata ga sèk këŋo bëniy okeme ocongonax gë ofëwx ocongebat gë bënjongëbëx, Matusalem šës ko.

²⁸ Lemek ga sèk këŋo bëniy këme gë ofëwx ocongosas gë bëki, rëw këŋo itošan. ²⁹ Wac këŋo Nowe, ga baxo rend cëŋ: «Ajo këbo racët gër andiyen añëkaxik and këne rinde ene diyaxëne gër ebar ed xare ko Axwën Kaxanu aŋ.» ³⁰ Lemek liya ko bëniy okeme oco gë ofëwx ocongonax gë bënjo, and rëw këno Nowe aŋ. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari. ³¹ Ga sèk këŋo bëniy okeme ocongoki gë ofëwx ocongoxi gë bënjongëbëki, Lemek šës ko.

³² Nowe liya ko bëniy okeme oco, and rëw këbi Šem, gë Xam, do gë Yafet aŋ.

6

End bela bësëmbak eŋ

¹ And ýana këni bela eñëmbër ed gër ebar aŋ, rëwëra kënefi odënaŋ.

² Bela bër ekun ed Kaxanu bën wat këni mëne odënaŋ od bela bër gër ebar ok mbaŋ ye këni. Sana kënefi do ýërëra kënefi ðek. ³ Ata Axwën Kaxanu re ko: «Ala an oñas fo hi ko. Wëno ame teŋ na din ir din onjën ondam onj gër ndexëm. Bëniy këme gë alapem fo ko ýana exo ðiyand.»

⁴ Amëd aŋo hi bani bela bësakax bën gër ebar. Bëte amëd aŋo fo bar bani bela bër ekun ed Kaxanu bën gë odënaŋ od bela bër gër ebar ok. Bësoxari bëjo rëwëra kënefi obaš or hi bax bela bësëm, bangwëlik band akarëk baŋ.

⁵ Axwën Kaxanu wat ko mëne eñëŋenax end bani rind bela gër ebar eŋ axuri xurik. Er xëñ bax gër owëkw orebën wayët banjelan bañëŋenax fo.

⁶ Axwën Kaxanu šena këŋo er bayaxën babi bela in gër ebar. Gër emëkw edexëm šena baŋo endeñen eŋ. ⁷ Ata re ko Axwën Kaxanu: «Ebar el këme fat eni ðëxëtaxën bela bër bay këmëni bën. Afat këme fat gë bela ak, gë oyel ak, gë banjën ak, do gë ošël ak. Gayikwa ðek šena ke er bayaxën bamëni in.» ⁸ Barikan Nowe šot ko oyekax or Axwën Kaxanu ol.

End apexa and Nowe eŋ

⁹ Mondako ex andëwëra and Nowe aŋ. Nowe mën cëŋ, ala ar ſenene do ar ðal ebaxo. Ang këŋo nënganënd Kaxanu ak baxo liyand, mërëxand ir bandëwëra band bela bër angwën aŋo bën. ¹⁰ Nowe mën, ocambenjar otas rëw babi: ſem, gë Xam do gë Yafet.

¹¹ Ebar el anëka sëmba bax gër owat or Kaxanu. Bela bën mbaŋ wër bani. ¹² Ebar etëmbak fo baxo watënd Kaxanu, gayikwa bela bën edi ed betëmbak fo wata bani gër ebar. ¹³ Ata Kaxanu fel këŋo Nowe: «Ekwët ed beŷ ðek el ðatëguk, ang faŷ këme gër emëkw edam ak. Gayikwa owër fo ex gër ebar në end bela bësëmbak eŋ. Anemin këmëni nemin ðek gë ebar ak. ¹⁴ Barikan wëj Nowe, pikanayal akuluŋ and otëx od ax bërënd na. Cetëndërid akuluŋ aŋo baciw baciw do notayid gë otesesan amëlëf do gë amëfac. ¹⁵ Mondako këy fika akuluŋ aŋo: acakëſak in, ometër keme gë ofëxw oco, aňangëŷang in, ometër alapem gë oco, do yaŋ-yaŋ in, ometër epëxw gë oco. ¹⁶ Pikayid yaŋ ang aciw ſëxw këy fo. Do tebayid amëd and gwër në enëxar fo, në bebët ibat. Tebayid bête ebët në bebët ibat. Tëndëndërid gër kuluŋ isëm ijo baciw batas. ¹⁷ Wëno cëŋ, ata këme wëlaw ampumbuluŷët or këbi nemin ðek bebër ex gë onjën bën. ðek er ex gë onjën yo gër ebar kë nemi. ¹⁸ Barikan eter këmi yata. Do ðilidën gër akuluŋ aŋo wëj, gë bosëñix, gë alindax, do gë bolindaw bor bosëñix. ¹⁹ Dënidëbi gër akuluŋ aŋo ðek oŵacar obëngw ol, enëm gë ecan, eni bayixën bëbëngw ang wëj ak. ²⁰ Enëng end oſël end ex yo, gë enëng end oŵacar or gë osapar onax end ex yo, gë enëng end oŵacar or xaða-xaða end ex yo, do gë banjën baŋ, ayow këni yow gër akuluŋ andey, enëm gë ecan, eni bayixën bëbëngw. ²¹ Barid ðek bebër kën ŷana en yambënd bën, gë bebër këni ŷana eni yambënd bën. Do mëxwëtayid, en yambëraxënënd wëj gë ekun edey el, do gë oŵacar ol.» ²² Ata Nowe ri ko ðek er fel baŋo Kaxanu in, ang fel baŋo ak ðën.

7

End Nowe polo gër akuluŋ eŋ

¹ Axwën Kaxanu fel këŋo Nowe: «Dilin gër akuluŋ wëj do gë ekun edey el ðek. Gayikwa mërëxand ir bandëwëra band bela bër gë okey oko baŋo, wëj gabat wat këmi ar ſenene an. ² Meðëlëbi oŵacar ocongoxi, enëm gë ecan, gër enëng kala end oŵacar owënëk, bête gër ðek oŵacar obuyaraxik, enëm gë ecan. ³ Meðëlëbi bête bacël banjongëbaki, anëm gë acan, ex bayixën benëng bendebën beŋ ðek ebar el. ⁴ Gayikwa ro gë bakey banjongëbaki, tëb in këme wëlaw do ex tëb gemëd gë goyat, bakey ofëxw onax. Mondako këmëni fat gër aňangëŷang ir ebar, ðek bebër gë onjën do bay këmëni bën.» ⁵ Ata Nowe ri ko ðek er fel baŋo Axwën Kaxanu in.

End ampumbuluŷët eŋ

⁶ Amëd aŋo, Nowe anëka sëk baŋo bëniŷ okeme ocongibat ga yowëk ampumbuluŷët aŋ gër ebar. ⁷ Ata Nowe, gë bosëñiw, gë alindaw, do gë bolindaw bor bosëñiw lil këni gër akuluŋ këdi këbi law ampumbuluŷët aŋ. ⁸ ðek oŵacar ol, hik owënëk ol, hik obuyaraxik ol, gë oſël ol, do gë ðek bebër kë yexërand xaða-xaða gër ebar bën, ⁹ yow këni gër akuluŋ and Nowe, beki beki, gë enëm gë ecan, eni ðilaxën gër akuluŋ, ang fel baŋo

Kaxanu Nowe ak. ¹⁰ Ga xucak bakey banjongëbaki, amen aŋ yëpëtak xali xwëcarak ebar el.

¹¹ Ata yatir sëk këŋo Nowe bëniy okeme ocongibat, gë opacaw oki, gë bakey epëxw gë banjongëbaki, fëti bax dek bañësa band men band ex gër ebar baŋ. Men ond yaŋ oŋ ÿanak kë yëpëtant ga fërëtayak bamëd band gër orën baŋ. ¹² Tëb iŋ kë yëpëtant gër ebar, gëmëd gë goyat, xali bakey ofëxw onax. ¹³ Kwël yatijo fo lil bani gër akuluŋ Nowe, gë bosëniw, Şem, gë Xam, gë Yafet, gë alindaw arexëm, do gë bësoxari bësas bër bosëniw bën. ¹⁴ Alil lil bani bëte dek benëŋ bend owarar or gër apuŋ beŋ, gë bend oyel beŋ, gë bend banjën band kë şangënarand gër ebar beŋ; gë benëŋ bend oşël beŋ, do gë dek bend banjën band kë şëgërand beŋ. ¹⁵ Dek beber gë onjën bën, yow këni gër Nowe, enëm gë ecan, eni dilaxën gër akuluŋ. ¹⁶ Dek bebiyo fat këni, enëm gë ecan, enëŋ end ex yo, ang re baxo Kaxanu ak. Ata Axwën Kaxanu fëra ko ebët ed akuluŋ el, gër epoy ed Nowe.

¹⁷ Ebar el dek yëmëk xali nëkak bakey ofëxw onax. Key yo key bax yëmbërend amen aŋ xali lëbinak akuluŋ aŋ. Ata kuluŋ aŋ xangëk yaŋ gër amen and hi bax gër ebar. ¹⁸ Amen aŋ ga başërëk yaŋ gër ebar do ampumbuluŋët aŋ kë wëlarand akuluŋ aŋ. ¹⁹ Bëte kwël dëŋ bax başërend amen aŋ, ata şiliparak kwëc dek osënd oşakax or ex gër ebar oŋ. ²⁰ Osënd oŋ şiliparak polo gër amen në ometër ocongoki ba ocongotas. ²¹ Dek beber bay bafi Kaxanu do bani şangënarand gër ebar bën, nemira këni: oşël ol, gë oyel ol, gë owarar obapuŋ ol, gë dek banjën band bax yexërand gër ebar baŋ, do gë dek bela bën. ²² Dek beber ebax gë onjën gër ebar bën şësëra këni. ²³ Mondako fat këbi Kaxanu dek beber gë onjën bër bax liyand gër ebar bën. Ga ÿana këbi bela bën, felata këbi owarar osëm ol, gë osil ol, gë oşël ol, do gë banjën baŋ. Fat këbi dek ebar el. Ata bayi këni Nowe, do gë bër hi bax gë mëŋ gër akuluŋ bën. ²⁴ Amen and oŷëm aŋ xwëndak gër ebar xali sëkëk opacaw oco.

8

End ocane ond gër akuluŋ eŋ

¹ Barikan Kaxanu xwita këŋo Nowe gë dek owarar obapuŋ ol, do gë oyel or hi bani gë mëŋ polo gër akuluŋ ol. Kaxanu wëlaw ko ekoc gër ebar, ata amen aŋ ÿanak ebëxw el. ² Bañësa band men band gër ebar baŋ lëmayak, do men ond yaŋ oŋ sebëk eyëpëtan el ga fërëtayak bamëd band gër orën baŋ. Tëb iŋ xanik. ³ Ata amen aŋ kë wëxënd təkër təkër gër ebar. Ga xucak opacaw oco, amen aŋ ÿanak kë başëtant. ⁴ Yatir sëkëk bakey epëxw gë banjongëbaki, gë facaw icongixinëm in, akuluŋ aŋ rëdayak gër atënd and Ararat. ⁵ Amen aŋ kwël dëŋ bax wëxënd. Ata gë akey añanar and facaw ir epëxwën aŋ, oyur or osënd oŋ şanayak. ⁶ Ga xucak bakey ofëxw onax, Nowe fërët ko fonetër ir sefa baxo gër akuluŋ in.

⁷ Sebët këŋo aŋërak aŋ. And ko şëgëraraw aŋ abakaw baxo bakawënd bakëlëbëd bandanjëm, xali nand wëxëk amen gër ebar na. ⁸ Sebët këŋo edëxwëte epeşax el exo nëkonëragu angëmëne amen aŋ abaşëta başëtak gër ebar. ⁹ Bari edëxwëte epeşax el axo cot bana në er ko lapax. Ata kwël bakaw ko gër Nowe, polo gër akuluŋ, gayikwa amen aŋ kwël bayi bax gër ebar. Ga yën ko ataxan aŋ, Nowe sërav këŋo edëxwëte epeşax

el, do lèn kęno gër ed hi baxo, lëf gër akuluņ. ¹⁰ Šëni ko bête bakey banjongëbaki bacëxe, do sebët kęno gašëxe edëxwëte epešax el exo can akuluņ. ¹¹ Edëxwëte epešax el waŷigu ko genëka ga yapëgu ko apat acëkët and añarëka! Mondako nang baxo Nowe mëne amen aņ abašëta fašëta bax gër ebar. ¹² Šëni ko bête bakey banjongëbaki bacëxe, do sebët kęno edëxwëte epešax el. Barikan aņo, axo bakaw ex na gër ndexëm.

¹³ Yatir sëk kęno Nowe bëniy okeme ocongibat gë imat, gë akey añanar and facaw iŷanar aņ, men oņ wëxëk do ebar el ferëk. Nowe labët ko ejur ed akuluņ el, wat ko mëne ebar el anëka ferëk bax. ¹⁴ Ebar el ðek fer bax yatir sëkëk facaw ixinëm in, bakey alapem gë banjongëbaki.

¹⁵ Ata Kaxanu fel kęno Nowe: ¹⁶ «Canin gër akuluņ, wëj, gë asoxari arey an, gë bosëniŷ, do gë bësoxari bërebën bën. ¹⁷ Nęcëtëlëbi bête ðek oŵacar ol, gë ošël ol, gë oyel ol, gë banjën band kë šangënarand gër ebar baņ. Canëlexëni eni beñëta ebar el ðek, do eni cënarëx!» ¹⁸ Nowe, gë bosëniŷ, gë asoxari arexëm an, do gë bësoxari bër bosëniŷ bën, šan këni gër akuluņ. ¹⁹ Dek oŵacar ol, gë banjën band kë šangënarand gër ebar baņ, do gë ošël ol šan këni bête, gë enëng gë enëng.

²⁰ Ata Nowe ri ko angëb and eņo calexënënd Axwën Kaxanu. Wed kęno emacar emat gër benëng bënd oŵacar owënëk, do acël amat gër benëng bënd ošël owënëk, do rin kęno Axwën Kaxanu šadaxa ir momëlën, yaņ gër angëb. ²¹ Axwën Kaxanu ga wëran kęno otëner onëgax oņ, re ko: «Ang nemin këme ebar në end bela ak, din ame nemin na. Gayikwa owëkw or bela oņ eñëjënax fo nangëk elod amëd and ošambenjar aņ. Ang nemin këme er ex gë onjën yo, bête din ame nemin na.

²² Ang kë nëka yo ebar el, onedëran ok do gë ekanaran el, ayem in do gë ayëka in ecaša el do gë ekol el, goyat in do gëmëç in din ir din kë bayi.»

9

End eter ed Kaxanu gë Nowe eņ

¹ Kaxanu ga këbi yël obetak ol Nowe do gë bosëniŷ, re ko: «Dëwërin mbaņ, ñëmbërin, ðëgërayin në er ex yo gër ebar. ² Emacar end ex yo gër ebar, gë acël and kë šëgërand yo gër orën, gë er kë šangënarand yo gër ebar, do gë ekan ed ex yo gër angwëngw, ayëda kënun ŷana enun yëdand, do ahër kënun ŷana enun gërend: wën xwën këbi. ³ Er kë šangënarand do hik gë onjën yo, do gë ðek bebëlëg bën ex eyamb ed yël këmum el. ⁴ Barikan, këren yambënd na ŷas er emacar eņ gë enjëw endexëm ak, mëne ngëj gë ošat orexëm ak. ⁵ Ošat orewën oņ, aniyān andewën aņ ex. Mëņ ex emacar end kęno laŷ yo ala, aŷëka këmo wëkad. Bête ala ar kęno laŷ yo ala ašandaŷ, aŷëka këmo wëkad. Ala kala aŷëka këmo wëkad end aniyān and ašandaŷ eņ.

⁶ Ar kęno laŷ ala an, ala fo kęno laŷ mëņ bête. Gayikwa Kaxanu ri kęno ala an gër eñaŷ endexëm.

⁷ Do wën, dëwërin mbaņ do ñëmbërin, ðëgërayin në er ex yo, do ñëmbërin gër ebar.»

⁸ Kaxanu fel kēbi bēte Nowe do gē bosēniw: ⁹ «Wēno cēņ, eter sana kēmun wēn, do gē bērandēwēra andewēn bēn, ang kēni bētēraw gēr ebar ak. ¹⁰ Eter edam elo ahi hik bēte ed gē đek bebēr gē onjēn, gē đek ošēl, gē đek oyel, do gē đek owaćar obapuỹ el. Wēn đek bēr šanēguk gēr kuluņ isēm bēn sana kēmun gē eter elo, gē owaćar obapuỹ ak. ¹¹ Paš gē eter elo kēme rend: “Bēte din amēni nemin na gē ampumbuluỹēt đek bebēr gē onjēn bēn, do din ampumbuluỹēt ax pat na ebar el.” ¹² Re ko bēte Kaxanu: «Watin nanganēme ir eter ed sana kēmun wēn do gē đek bebēr gē onjēn bēr hik gē wēn el, ang kēni bētēraw bandēwēra bandēwēra, din ir din ak. ¹³ Awašin kēmun ýana mun masinēnd šandiw in, ang atumb fo gēr baņar. Ata šandiw in ex nanganēme ir eter ed wēno do gē ebar el. ¹⁴ And kēme bar baņar do ex beđi orēn aņ, šandiw in ašanaya kē ýana ex canayand aņ. ¹⁵ Ata mondako kēme ýana me pēbēnd eter ed wēno gē wēn do gē đek bebēr gē onjēn el. Men oņ ax űana na ex űēmbērēnd xali ex gi ampumbuluỹēt and kēbi fat đek bebēr gē onjēn bēn. ¹⁶ Šandiw in ašanaya kē ýana ex canayand and kē beđi orēn aņ. Do awat kēme ýana me watēnd me pēbaxēnēnd eter ed din ir din ed wēno Kaxanu do gē đek bebēr gē onjēn gēr ebar el.» ¹⁷ Ata Kaxanu fel kēņo Nowe: «Šandiw in ex nanganēme ir eter ed ri kēme wēno gē đek bēr ex gēr ebar in.»

End bosēniw bor Nowe eņ

¹⁸ Bosēniw bor Nowe, Šem, gē Xam do gē Yafet, šanēgu bax gēr kuluņ isēm. Xam hi ko sēm ir Kanahaņ. ¹⁹ Ata ocambenjar otas od Nowe oko rēwērēk đek ebar el.

²⁰ Nowe hi ko ayan. Ata ri ko andēđa and reseņ. ²¹ Akey amat, ga šeb ko ngoy iņ, ýaw kēņo. Laki ko tēb gē eman eņ lēf gēr aner andexēm. ²² Xam, sēm ir Kanahaņ, sēk kēņo Nowe tēb gē eman eņ. And šan ko aņ, ko reyaxēnd fac gēr bošinēm Šem do gē Yafet. ²³ Šem do gē Yafet ga wēl kēni ang ri baxo sēm irebēn ak, lapara kēni acud atēm, sēka kēno gē epoy el, do laš kēno. Ga wašan bano epoy el, ano wat ex na tēb gē eman eņ. ²⁴ And xoc kēņo Nowe ngoy ind ýaw baņo aņ, nang ko er ri kēņo šambenjar ibeja irexēm in. ²⁵ Ata re ko:

«Awe kēņo we Kanahaņ!
Xadēp ir okadēp od bošinēm ko hi!»

²⁶ Re ko bēte:

«Cēkwayino Axwēn Kaxanu, mēņ ar xwēn kēņo Šem an,
barikan Kanahaņ hik xadēp irexēm in!

²⁷ Wēno Kaxanu kē ýangēn ebar ed xwēn ko Yafet el!

Alēg ko lēg nēš gēr baner band Šem,
do Kanahaņ kē hi xadēp irexēm in!»

²⁸ Ga xucak ampumbuluỹēt aņ, Nowe baša ko bēte bēniy okeme otas gē ofēxw oco. ²⁹ Ata and sēk kēņo bēniy okeme ocongonaš gē ofēxw oco aņ, Nowe šēs ko.

10

End bandēwēra band bosēniw bor Nowe eņ

¹ Mondako bax bandēwēra band ocambenjar od Nowe Šem, gē Xam do gē Yafet baņ. Bētošan rēwēra banēbi and xucak ampumbuluỹēt aņ.

² Bosēñiŵ bor Yafet ebani: Gomer, gē Magog, gē Medi, gē Yafan, gē Tubal, gē Mešek do gē Tiras. ³ Bosēñiŵ bor Gomer ebani: Ašēkenas, gē Rifat do gē Togarēma. ⁴ Bosēñiŵ bor Yafan ebani: Eliša do gē Tarēsis, gē Šipēr do gē Rod. ⁵ Obaš orebēn ol rēwērēk gēr ošir or benēng bend owar orebēn, do ed bamēṇa band bangwēngw el. Ala kala gē eyeyan edexēm el, do gē ebaca edexēm el, lēgēra kēni gēr ebar.

⁶ Bosēñiŵ bor Xam ebani: Kuš, gē Mitēsērayim, gē Put, do gē Kanahaṇ. ⁷ Bosēñiŵ bor Kuš ebani: Seba, gē Afila, gē Sabēta, gē Rama do gē Sabēteka. Bosēñiŵ bor Rama ebani: Saba do gē Dedan. ⁸ Ata Kuš hi ko sēm ir Nimērod. Nimērod ijo ebax angwēlik añanar aṇ gēr ebar. ⁹ Kamara isēm hi baxo ogēs od Kaxanu. Mēṇ bani rexēnēnd bela bēn: «Kamara isēm, ogēs od Axwēn Kaxanu, ang Nimērod fo.» ¹⁰ Ata Nimērod wun ko gēr bangol band ebar ed Šinehar baṇo: Babilon, gē Ereḱ, gē Akad, do gē Kalēne. ¹¹ Akey amat, Nimērod ga xani ko gēr ebar elo, ye ko gēr ed Asiri. Bayēx ko bangol band Ninif, gē Rexobot, do gē Kalax baṇ, ¹² do gē angol and Resen aṇ, and ebax fēco Ninif, fēco Kalax, angol atēm aṇ.

¹³ Bosēñiŵ bor Mitēsērayim ebani: bandēwēra band Lud, gē bandēwēra band Anem, gē bandēwēra band Lehab, gē bandēwēra band Nafētu; ¹⁴ gē bandēwēra band Patēros, gē bandēwēra band Kasēlu, do gē bandēwēra band Kafētor baṇ. Oflišetēṇ ok bērandēwēra and Kasēlu exēni bēn bēte.

¹⁵ Kanahaṇ hi ko sēm ir Sidon, itošan iñanar indexēm in, do sēm ir Het. ¹⁶ Mēṇ fo bax axarēk ar bandēwēra band Yebus, gē band Amor, do gē band Girēgaš an. ¹⁷ Mēṇ fo bax bēte, axarēk ar bērandēwēra and Het, gē band Arēki, gē band Sini, ¹⁸ gē bērandēwēra and Arēfad, gē band Tēsēmar, do gē band Amat an. Ata obaš or Kanahaṇ ol, mondako šapērera kēni bandēwēra baṇ. ¹⁹ Ebar ed obaš or Kanahaṇ el ṽanak elod gēr ebar ed Sidon, gand bebēt ir Gerar, yek xali gēr Gasa. Do gand bebēt ir Sodom, yek bēte xali gēr Gomor, gēr Adēma, gēr Tēsoboyim, do xali gēr Leša. ²⁰ Mondako hi bani bosēñiŵ bor Xam gēr owar orebēn, ebaca gē ebaca, eyeyan gē eyeyan, nēng gē nēng.

²¹ Šem bēte gē obaš ebaxo. Mēṇ ebax itošan ikarēnak ind Nowe in, do abinēm ar Yafet, sēm ir Eber do gē bosēñiŵ. ²² Bosēñiŵ bor Šem ebani: Elam, gē Asiri, gē Arēpakēšad, gē Lud do gē Aram. ²³ Bosēñiŵ bor Aram ebani: Utēs, gē Hul, gē Geter, do gē Maš. ²⁴ Arēpakēšad rēw kēṇo Šela, do Šela rēw kēṇo Eber ²⁵ Eber rēw kēbi bētošan bēki: oŵac or iñanar ol ebax Peleg, gayik gē baḱey band rēw kēno baṇ šetērēk ebar el. Do oŵac or abinēm ol ebax Yokētaṇ. ²⁶ Yokētaṇ rēw kēbi Alēmoadad, gē Šelef, gē Atēsarēmafet, gē Yerax, ²⁷ gē Adoram, gē Usal, gē Dikēla, ²⁸ gē Obal, gē Abimayel, gē Saba, ²⁹ gē Ofir, gē Afila, do gē Yobab. Bējo dek ebax bosēñiŵ bor Yokētaṇ. ³⁰ Bēn lēg bax elod gēr ebar ed Meša, bebēt ir Sefar, xali gēr osēnd or apēn-eñan. ³¹ Bēn ebax bosēñiŵ bor Šem, ebaca gē ebaca, eyeyan gē eyeyan, nēng gē nēng, gēr owar orebēn. ³² Ata mondako rēwēr bani bosēñiŵ bor Nowe, ang sēfērera kēni gēr bandēwēra bandebēn ak, gē benēng bendebēn baṇ. Bandēwēra bandebēn baṇ šapērēk enēng gē enēng, do beñēta kēni ebar el and xucak ampumbuluṽēt aṇ.

11

End acapëra and bela benëng benëng eṅ

1 Amèd aṅo, eyeyan ebat fo ebax ngwën iṅ ðek, do elo fo bani yeyanënd bela bën. 2 Ga xaniw këni apën-eñan, sèk këni angëni aňangax gër ebar ed Ñinehar. Ata lëgëra këni na. 3 Ata ýana këni këni rend: «Bayëne tan osingiri do ene békaye mo mbëka ex kemaxën!» Gër ed ebax eni bay gë oxay, nëmb këni osingiri. Ata këni bayënd gë edaka ed petërol el, gër ed ebax eni bay gë simaṅ. 4 Akey amat, re këni: «Angol and këne xwëne këne baye, do gë aciw atëndëndër and gë ejur ed kë ñat nës gër orën. Mondako këne hiye ñangwëlik, do ane capërëraye ex na ðek ebar el!»

5 Axwën Kaxanu feda ko exo nëkon angol aṅ, do gë aciw atëndëndër and bani bayënd bela ðëjo aṅ. 6 Re ko Axwën Kaxanu: «Watinëbi bela ðëjo ga hi këni ðulunda ibat, do këni yeyanënd eyeyan ebat. Angëmëne mondako ýana këni, er këni wëlër eni di yo, axor këni xor! 7 Awa pedane tan ene bële eyeyan edebën elo, eni tëkwanaxën ewëlër ed andebën rebën el!» 8 Ata Axwën Kaxanu, mondako ñapërelì babilu bela ðëjo, ebar el ðek, do kwël seb këni ebay ed angol el. 9 Mëṅ wacaxën këni angol aṅo «Babel», mëne ngëṅ «Ambéle». Gayikwa Axwën Kaxanu na wël ko eyeyan ebat ed ebax ðek ebar el. Yatijo ñapërelì këbi bela bën do yëcar këni ebar el ðek.

End bërandëwëra and Ñem eṅ

10 Mondako bax bandëwëra band Ñem ñaṅ. Ñem ga sèk këṅo bëniy këme, rëw këṅo Arëpakëšad ga xucak bëniy bëki elod ga hi bax ampumbuluṅët aṅ. 11 And rëw këṅo Arëpakëšad aṅ, Ñem liya ko bëniy okeme oco. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari.

12 Arëpakëšad ga sèk këṅo bëniy ofëxw osas gë bëṅjo, rëw këṅo Ñela. 13 And rëw këṅo Ñela aṅ, Arëpakëšad liya ko bëniy okeme onax gë bëtas. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari.

14 Ñela ga sèk këṅo bëniy ofëxw osas, rëw këṅo Eber. 15 And rëw këṅo Eber aṅ, Ñela liya ko bëniy okeme onax gë bëtas. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari.

16 Eber ga sèk këṅo bëniy ofëxw osas gë bëñax, rëw këṅo Peleg. 17 And rëw këṅo Peleg aṅ, Eber liya ko bëniy okeme onax gë ofëxw osas. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari.

18 Peleg ga sèk këṅo bëniy ofëxw osas, rëw këṅo Rehu. 19 And rëw këṅo Rehu aṅ, Peleg liya ko bëte bëniy okeme oki gë bëñjongëbëñax. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari.

20 Rehu ga sèk këṅo bëniy ofëxw osas gë bëki, rëw këṅo Serug. 21 And rëw këṅo Serug aṅ, Rehu liya ko bëniy okeme oki gë bëñjongëbëki. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari.

22 Serug ga sèk këṅo bëniy ofëxw osas, rëw këṅo Naxor. 23 And rëw këṅo Naxor aṅ, Serug liya ko bëniy okeme oki. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari.

24 Naxor ga sèk këṅo bëniy alapem gë bëñjongëbëñax, rëw këṅo Terax. 25 And rëw këṅo Terax aṅ, Naxor liya ko bëniy këme gë epëxw gë bëñjongëbëñax. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari.

26 Terax ga sèk këṅo bëniy ofëxw ocongoxi, rëw këbi bëtošan bëtas: Abëram, gë Naxor, do gë Xaraṅ.

²⁷ Mondako bax bandëwëra band Terax baŋ. Terax, rew këbi bëtošan bëtas: Abëram, gë Naxor do gë Xaraŋ, ar rew këŋo Lot an. ²⁸ Ata Xaraŋ šësët ko gë sëm Terax, fën gër Ur, gër ebar ed Bëkalède, gër ed rew këno. ²⁹ Abëram do gë Naxor yër këni. Asoxari ar Abëram an këno wacënd Sarayi, do ar Naxor an, Milëka, abiw ar Xaraŋ, sëm ir Milëka do gë Yisëka.

³⁰ Sarayi axo gi bana gë obaş. Asoxari aboroxok ebaxo. ³¹ Akey amat, Terax faŋ ko gër emëkw edexëm exo dëfa. Wëlali këbi: asëniw Abëram, gë Lot, asëniw ar Xaraŋ an, do gë abiw ar eñer Sarayi, alindaŋ ar Abëram an. Bën dek xani bax na gër ebar ed Ur ir Bëkalède, do ye këni ond gër ebar ed Kanahaŋ oŋ. Ata ga ñat këni gër Xaraŋ, lëg këni na. ³² Terax ga sək këŋo bëniy okeme oki gë bënjo gër angol and Xaraŋ, šës ko.

12

End Abëram eŋ

¹ Akey amat, Axwën Kaxanu fel këŋo Abëram: «Canël ebar edey el, ebar ed gër ed rew këni el. Tebëlëbi bër ekun ed sorix bën, do yel gër ebar ed këmi wasin. ² Wëno ki ri ar gë obaş or kè rëwër bulunda isëm. Wëno ki yël obetak ol, wëno ki ri ey gi angwëlik. Do paŋ gë wëj këni beta bëranjëm. ³ Ayël këmëni yana mëni yëlënd obetak ol, bër ki yël obetak bën. Do axare këmëni yana mëni karend bër ki xare bën. Oxun or gër ebar oŋ dek kè beta paŋ gë wëj.»

⁴ Mondako rëfa baxo Abëram, ang fel baŋo Axwën Kaxanu ak, do Lot sëfa këŋo. Améd aŋo, Abëram anëka sək baŋo bëniy ofëxw ocongoxi gë bënjo, and šan ko angol and Xaraŋ aŋ. ⁵ Abëram wëlali këbi alindaŋ Sarayi, gë Lot, asëniw ar abinëm, gë bela bër ekun edexëm bër yëc babi na gër Xaraŋ bën, do gë dek bebër šotëra baxo na bën. Ata ñat këni gër ebar ed Kanahaŋ. ⁶ And ñat këni gër ebar ed Kanahaŋ, Abëram ye ko cangët ebar elo, xali gër Sišem, gër bananga band More. Améd aŋo, bërandëwëra and Kanahaŋ bën lëgëra bax gër ebar elo.

⁷ Axwën Kaxanu ga šanayaxën këŋo Abëram, re ko: «Awël nde, ebar elo ro këmëni yël bërandëwëra andey bën.» Ata Abëram ri ko angëb and eŋo calexënënd Axwën Kaxanu, na gër ed šanayaxën baŋo. ⁸ Ga xucak eŋo, Abëram ga xani ko na, rëfa ko gër etënd ed apën-eñan ed angol and Bet-El*. Ata rix ko baner bandexëm baŋ mërëxand: angol and Bet-el aŋ, acëla-eñan, do gë and Ayi aŋ, apën-eñan. Ga ri ko bëte na angëb and eŋo calexënënd Axwën Kaxanu aŋ, šalera këŋo. ⁹ Ga nëkanak, Abëram fakët ko oñe oŋ, akwëndaya gë akwëndaya, gand ladawe ir Negeb.

End Abëram gër ebar ed Misëra eŋ

¹⁰ Ata ñatëguk enjo na gër ebar ed Kanahaŋ. Abëram rëfa ko gëd gër ebar ed Misëra, exo ñëpax ang aliyer fo, gayik enjo eŋ mokuma xuma bax gër ebar ed Kanahaŋ. ¹¹ Dam eni ñat gër ebar ed Misëra, Abëram fel këŋo alindaŋ Sarayi: «Wëj asoxari ayekax hi këy. ¹² And këni wat Bëmisëra aŋ, ata këni nang mëne asoxari aram hi këy. Ata ene daw, do wëj eni teŋ. ¹³ Këla deyid mëne abaŋe fo hi këy, ene mëlayaxën šenene, do me pëxaxën në andey.»

* **12:8** 12.8 Owac olo wacayak «Aciw and Kaxanu» gë eyeyan ed Bëšëwif el

14 And fiat kēni gēr Misēra aņ, Bēmisēra bēn wat kēni mēne asoxari an mbaņ dēņ ye ko. 15 Bēlēngw bēr ex ler gēr Farawoņ† bēn ga wat kēno bēn bēte asoxari an, kēno sēkwēxēnd gēr Farawoņ. Ata wēla kēno asoxari an gēr Farawoņ. 16 Emun end Misēra eņ likinaxēn kēņo mbaņ Abēram nē end asoxari eņ. Yēlēra kēņo: opey, gē obeci, gē oxey, gē opali onēm do gē ocan, gē ogelemba, gē okadēp otošan do gē okadēp otoxari.

17 Barikan Axwēn Kaxanu lapan kēbi ošēxwēra osēm Farawoņ do gē bēr ekun edexēm bēn nē end Sarayi, asoxari ar Abēram an. 18 Ata Farawoņ ga wac kēņo Abēram, re ko: «Ineŵa rixēn kēye endey eņo? Ineŵa bayik aye pel ex na mēne asoxari arey exo? 19 Ineŵa felaxēn kēye: “Abaŵe ex!” Nēkod gako ga ŷandi baxe mo nēr! Awa gērēgako, nēkodo asoxari arey an, kanalo en ye!»

20 Farawoņ ga felēra kēbi bela bērexēm bēn, laņēta kēnēbi Abēram, gē asoxari arexēm an, do gē dek bebēr yēlēra baņo bēn.

13

1 Ga xucak eņo, Abēram gē alindaw xani kēni gēd gēr ebar ed Misēra, bēn do gē dek bebēr xwēn bani bēn, baka kēni gēr ladawe ir Negeb. Lot babi sēferand.

End acapēra and Abēraxam gē Lot eņ

2 Abēram, ar gē napul hi baxo. Mbaņ šotēra baxo: oyel oranjēm, gē kodī, do gē kaņe. 3 Ata Abēram ko bakand ed hi bax bakwēndaya bandexēm el, elod gēr ladawe ir Negeb, xali gēr Bet-El, gēr ed ri baxo baner, fēco Bet-El, fēco Ayi. 4 Ga sēkēx ko angēb and ri baxo aņ, Abēram šale kēņo Axwēn Kaxanu.

5 Lot, mēņ ar baņo sēfarand Abēram an, ašotēra šotēra baxo bēte: opey, gē obeci, do gē oxey. Gē baner bandexēm pit ebaxo. 6 Na gēr ed lēg bani Abēram gē Lot, mérey ebax gayik mbaņ ŷēmb bani oyel orebēn ol. Ax mēnd bana eni bayi nē erebat. 7 Bēte bērandēwēra and Kanahaņ do gē and Perisi bēn ebax bēraketa andebēn bēn. Ata akey amat, bēxadac bēr oyel or Abēram bēn sakēr kēbi gē bēr oyel or Lot bēn. 8 Ata Abēram fel kēņo Lot: «Axara xara kēmi, wēno gē wēj, kērebo takēr na. Bēte bēxadac bēr oyel oram bēn, gē bēr oyel orey bēn, kērebi takēr na! Gayik biyi bēr ekun ebat hi ke! 9 Nēkod ebar el, calal gand ed kēy ye, kēla capēre. Angēmēne gand šame ye kēy, wēno me ye gand liw. Angēmēne gand liw ye kēy, wēno me ye gand šame.»

10 Lot ga nēkonar do, wat ko dek ebar ed ler gēr yeš ir Yurēdeņ el, ang ed kēni xošand fo. Mondako bax ebar elo, xali yatir bēlēn ko Axwēn Kaxanu bangol band Sodom do gē Gomor baņ. Ang andēda and Axwēn Kaxanu fo, ang ebar ed Misēra fo bax, xali gēr ingol ind Tēsowar. 11 Ata Lot sana ko dek ebar ed ler gēr yeš ir Yurēdeņ el, rēfa ko kwēl apēnēnan. Mondako šapēr bani Abēram gē Lot. 12 Abēram bayi ko gēr ed hi bani, na gēr ebar ed Kanahaņ. Lot lēgēx ko gēr bangol band ler gēr yeš ir Yurēdeņ. Rix ko baner bandexēm baņ nēš gēr Sodom. 13 Xarak, Bēsodom bēn, mbaņ sēmba bani, do mbaņ bano wēnanēnd Axwēn Kaxanu.

14 Akey amat, Axwēn Kaxanu fel kēņo Abēram, and šapēr kēni gē Lot aņ: «Kēla, nēkonaral elod na gēr ed hi kēy, gand ambēng, gand ambētēb, gand apēnēnan do gand acēla-eñan. 15 Dek ebar ed kēy watēnd elo,

† 12:15 12.15 Oŵac olo, or emun end gēr ebar ed Misēra ol ebax.

wëno yël këņun en kwën din ir din, wëj do gë obaš orey ol. ¹⁶ Ašënan këmëni šënanëd obaš orey ol xali eni ñëmb ang ošëni fo. Angëmëne afën këni fënënd ošëni oņ, afën këñëbi ýana enëbi pënënd bête obaš orey ol. ¹⁷ Bëtarayind ebar elo ang šakëk ak, do ang ýangëk ak, ayël këmi yël.» ¹⁸ Abëram ga rëfali ko baner bandexëm baņ, ye ko lëgëx ko gër bananga band Mamëre, ler gër Ebëroņ. Ata rix ko angëb eņo calexënënd Axwën Kaxanu.

14

End Abëram do gë Melëkisedek eņ

¹ Baniy baņo, wun bani: Amërafel gër Šinehar, Arëyok gër Elasar, Këdorëlawomer gër Elam, do Tidal gër Goyim. ² Bemun beņo bar bax enëbi mereli Bera, emun end gër Sodom eņ, gë Birëša, emun end gër Gomor eņ, gë Šinehab, emun end gër Adëma eņ, gë Šemeber, emun end gër Tësoboyim eņ, do gë emun end gër Bela, ir bani wacënd bête, Tësowar eņ. ³ Bemun beņo đek bar bafi ocorođa odebën ok gër eden ed Sidim, gër ed bëtëk doro anjer and gë ongal aņ. ⁴ Këdorëlawomer wëña bafi bemun beņo elod bënny epëxw gë bëki. Barikan gë iniy epëxw gë itasën in, ñëp këni mbëña ino. ⁵ Ata gë iniy epëxw gë inaxën in, Këdorëlawomer do gë bemun bend bar bafi eno đañëta gër emer beņ, xor këñëbi bërändëwëra and Rafa bën gër Ašëtarot-Karënayim, gë bërändëwëra and Susi bër gër Xam bën, gë bërändëwëra and Emi bën, do gë bër gër angëni and gër Kiriyatayim bën. ⁶ Xor këñëbi bête bërändëwëra and Hor bën, gër etënd edebën, gër Seyir. Sëf këñëbi xali gër etënd ed gër Paraņ, ler gër ladawe. ⁷ Ata këni bakand ond gër Eyin-Mišëpat oņ, gër ed këni wacënd bête Kadeš. Fën xorëx banëbi bërändëwëra and Amalek bën, đek ebar edebën el, do gë bërändëwëra and Amor bër lëg bax gër Xatësatësoņ-Tamar bën. ⁸ Ata bemun bend gër Sodom, gër Gomor, gër Adëma, gër Tësoboyim beņ, do gë emun end gër Bela eņ, mëne ngëņ Tësowar, barër këni eni meraxën gë bën gër eden ed Sidim. ⁹ Gë Këdorëlawomer, emun end Elam eņ, gë Tidal, emun end Goyim eņ, gë Amërafel, emun end Šinehar eņ, do gë Ariyok, emun end Elasar eņ bani wërënd. Bemun beņjo bax wërënd gë bemun benax. ¹⁰ Na gër eden ed Sidim elo, mbaņ ýëmb bax bambëxw band gë edaka ed petërol baņ. And bani hërënd aņ, emun end Sodom, do gë end Gomor eņ wëc këni polo. Ata bemun becëxe beņ hër këni end etënd eņ. ¹¹ Bër xor bafi bën wëđ këni đek napul ir hi bax gër Sodom do gër Gomor in. Ga lëbinara këni gë đek šëlafana irebën ak, kwël ye këni. ¹² Asërali sërali bano bête Lot, asëniw ar abinëm ar Abëram an, ga lëg baxo cëņ gër Sodom. Ga boki këno gë bacota bandexëm ak, kwël ye këni. ¹³ Ata ala abat ga šana këbi, hër ko felëx këņo Abëram, ar enëng end Eber an. Amëd aņo lëg baxo Abëram ler gër bananga band Mamëre, arandëwëra and Amor an. Bobinëm borexëm ebani Ešëkol do gë Aneř, ofawo od Abëram ok. ¹⁴ Abëram sam ga wël ko mëne Lot, asëniw ar abinëm arexëm an, asëra sëra këno, sana këbi gër okađëp odexëm ocambenjar okeme otas gë epëxw gë ocongotas, od rëw këñëbi gër ekun edexëm. Ga yëlëra këbi oýënga or emer oņ, sëf këñëbi bemun bend wëlali baņo Lot beņ, xali gër ebar ed Dan. ¹⁵ Ata Abëram šetëndër këbi bër laņëta baņo gër emer bën, benga benga, enëbi ñwëlënaxën gëmëđ bemun bend banëbi sëfënd beņ. Ata ga xor këñëbi bemun beņo, wayëra këñëbi

xali gër Xoba, angol and ex ambëŋ and Damas aŋ. ¹⁶ Ata Abëram bakaliw ko dek napul ir xanaw baxo in. Bakaliw këŋo bëte Lot, asëniw ar abinëm arexëm an, gë hacota bandexëm ak, gë bësoxari bën do gë bela bëšëxe bër sërara banëbi bën.

¹⁷ Ata emun end Sodom eŋ xaca këŋo Abëram, and baxo bakawënd ga xorëgu këbi Këdorëlawomer do gë bemun bend bar babi gër emer, gër eden ed Šafe beŋ. Eden elo bani wacënd bëte, eden ed emun.

¹⁸ Melëkisedek, emun end Salem eŋ, xacali këŋo Abëram, bamburu do gë ngoy. Melëkisedek ijo, ašadaxan ar Kaxanu, mëŋ Ar ex Yaŋ an, hi baxo. ¹⁹ Ata Melëkisedek ga këŋo šalen Abëram ko rend:

«Kaxanu, mëŋ ar ex yaŋ an,
mëŋ ar rik orën do gë ebar an,
yëlëleŋo Abëram oβetak ol.

²⁰ Aye ri ko Kaxanu, mëŋ ar ex Yaŋ an,
mëŋ ar xorën ki bërangoŷëra andey an!»

Ata Abëram yëlëra këŋo Melëkisedek, epëxw kala ed dek er xanagu baxo el.

²¹ Emun end Sodom eŋ fel këŋo Abëram: «Mašëguye bela bën, do bayilexi beβër xanaragu këy bën.» ²² Abëram yaka këŋo emun end Sodom eŋ: «Ataxan andam aŋ yën këme exo wat Axwën Kaxanu, mëŋ ar ex yaŋ an, mëŋ ar rik orën do gë ebar an. ²³ Wëno ŷoweŷ axe bayi na de. Ado ingux ind aped dëŋ axe bayi na këdi këy ŷana ey dend: “Wëno yëlëra këŋo Abëram hixën ko ar gë napul!” ²⁴ Wëno ŷoweŷ axe bayi na. Er ke bayi wayët er këni yamb ocambenjar odam in, do gë er këbi bayi odawo odam in: Aner, gë Ešëkol do gë Mamëre. Bën cëŋ bayilebi ma indebën iŋ.»

15

End eter ed Kaxanu do gë Abëram eŋ

¹ Ga xucak eŋo, Axwën Kaxanu ga këŋo felëra Abëram në lakeli re ko: «Kërey yëdara na Abëram! Wëno ex angwak andey aŋ, epupa ed këmi fupa el mbaŋ rafëk.» ² Yaka këŋo Abëram: «Axwën Kaxanu, ine ngwa këye yël? Itox amo dëw ex na gër aniyandam. Do Eliyeser iβ Damas kë bëteli ekun edam el.» ³ Re ko bëte Abëram: «Andëwëra aye yël ex na. Ar rëw këno bëšëxe gër iciw indam fo kë bëteli ekun edam el.» ⁴ Ata re ko gašëxe Axwën Kaxanu: «Ax gi ex na mëŋ kë bëteli ekun edey el. Barikan ar ex ošat orey dëŋ kë bëteli.» ⁵ Ata Axwën Kaxanu ga wëla këŋo Abëram fac, re ko: «Këla, keŋal orën ol ey pëanaxën owal oŋ, angëmëne axor xor këy.» Re ko bëte: «Mondako këni ŷëmb bërändëwëra andey bën.» ⁶ Abëram xwëta ko eyeyan ed Axwën Kaxanu el. Ata Axwën Kaxanu xwët këŋo Abëram ar šenene.

⁷ Re ko bëte: «Wëno ex Axwën Kaxanu, ar nęcëtëgu ki gër Ur, ebar ed Bëkalëde an, mi yëlaξënëti oxwën or ebar elo ro ol.» ⁸ Ata wëka ko Abëram: «Axwën Kaxanu, gë ine këme nangaxën mëne axwën këme xwën ebar elo?» ⁹ Yaka këŋo: «[ŷašënële šadaxa šambana ir ixey ir bëniy bëtas, gë emeci end bëniy bëtas, gë xondo ir bëniy bëtas, do gë olëxwëte oxi: ebat eβapuŷ, elo ekwëlëxwël.» ¹⁰ Ata Abëram haš këbi dek owarar olo. Šaxëra këbi end ex kala mërëxand, do xwët ko obeβët oki ok ler ler. Barikan abi cax bana olëxwëte ol. ¹¹ Ata oyafe ol kënëbi lapaxënënd owarar or haš babi ol. Barikan Abëram këbi wăŷërand.

¹² Ga kē šēla eñan eŋ, Abëram raš kēŋo lēb. Anjiy atēm do gē acamēdan xul kēŋo. ¹³ Axwēn Kaxanu, fel kēŋo Abëram: «Nangēl mēne bërändewëra andey bën aye kēni ye eni ñēpax ang bēliyer fo nē ebar ed kēnēbi wēñax. Bër lēgēk gēr ebar elo bën enēbi di okadēp odebēn do enēbi torolira xali ex nēka bēniy okeme onax. ¹⁴ Barikan anēp kēmēni nēpēd enēng end bër kēbi wēñad eŋ, and kēmēni nēcēt aŋ, do bën eni mēlali napul isēm. ¹⁵ Do wēj anēka kēy šēs ecēs ejekax do eni mēxwēta, xarak gē onēnga fo xar kēy. ¹⁶ Awa ejiw ekēnukēnu bën kē bakawēd ro gēr ebar elo. Gayikwa amēd aŋo, bërändewëra and Amor bën anēka kēbi bēro edi ed betēmbak el.»

¹⁷ And šēlak eñan aŋ, wur in šamēdanēk xali xurik. Hatēguk angodux and gē okwēcēn, do ang enjeb fo, xucak mērēxand ir oŋacar or šaxëra babi Abëram ol. ¹⁸ Ata Axwēn Kaxanu, yatijo yata baŋo eter el Abëram. Fel kēŋo: «Ebar elo ro, wēno yēl kēbi bërändewëra andey bën. Añangēyang irexēm in yānak elod gēr yeŋ ir gēr ebar ed Misëra, do yek xali gēr yeŋ isēm ir kēni wācēnd Ēfërat in. ¹⁹ Aye yek bēte xali gēr ebar ed bërändewëra and Kayēni, xali gēr ed bërändewëra band Keni, do gē Kadëmoni. ²⁰ Aye yek bēte xali gēr ebar ed bërändewëra and Het, xali gēr ed bërändewëra and Perisi, xali gēr ed bërändewëra and Rafa. ²¹ Aye yek bēte xali gēr ebar ed bërändewëra and Amor, xali gēr ed bërändewëra and Kanahaŋ, xali gēr ed bërändewëra band Girēgaš do gē Yebus.»

16

End andēwa and Isēmayēl eŋ

¹ Sarayi, alindaŋ ar Abëram an, itox aŋo dēwēn bana. Barikan xadēp isoxari iŋ Misëra šot baŋo na, do bano wācēnd Agar. ² Ata Sarayi fel kēŋo icēn indexēm iŋ Abëram: «Gayikako Axwēn Kaxanu ri ke ar gē bētox kēm, nēkodo xadēp isoxari iram in. Axara xara kēmi barindēn angaw amat gē xadēp isoxari iram in. Bamat paŋ gē mēŋ kēmo šot itoŋan.» Ata Abëram wā ko end fel baŋo Sarayi eŋ. ³ Abëram anēka lēg baxo bēniy epēxw na gēr ebar ed Kanahaŋ and wēd kēŋo Sarayi Agar, xadēp isoxari iŋ Misëra irexēm in, do yērēndēr kēbi gē Abëram, icēn indexēm iŋ. ⁴ Ata Abëram bar kēni angaw amat gē Agar. Agar hi ko gē acēl. And wat ko mēne gē acēl hi ko aŋ, kēŋo yafēnd Sarayi, axwēn arexēm an. ⁵ Ata Sarayi fel kēŋo Abëram: «Eŋo amena andey ex! Wēno dēŋ yērēndēr kēŋun wēj gē xadēp isoxari iram in. Barikan anēka ke yafēnd elod ga nang ko mēne gē acēl hi ko. Awa Axwēn Kaxanu kēbo xiti wēno gē wēj!» ⁶ Abëram yaka kēŋo Sarayi: «Xadēp isoxari irey ga hi ko wa, gēr otaxan oday exo. Dilo ang ki yāndi ak.» Ata Sarayi yāna ko kēŋo rixērānd xali Agar hēr ko eŋo canaxēn.

⁷ Meleka ir Axwēn Kaxanu in sēk kēŋo Agar gēr ladawe, ler gēr andu and hik gēr fēña ir Šur. ⁸ Wēka kēŋo: «Agar, xadēp isoxari ir Sarayi in, feye wa xaniw kēy, do feye wa kēy yend?» Yaka ko Agar: «Ahërēgu hërēgu kēmo mo canaxēn Sarayi, axwēn aram an.» ⁹ Meleka ir Axwēn Kaxanu in re ko: «Bakal gēr axwēn isoxari arey, do buŋal ang ki rixëra yo.» ¹⁰ Meleka ir Axwēn Kaxanu in re ko bēte: «Bërändewëra andey bën mbaŋ kēmēni šēnan. Ala ax ñana na exo korēnd ebi pēn, gayik mocēna kēni šēna.» ¹¹ Baš ko bēte meleka ir Axwēn Kaxanu in: «Nēkod ga šot kēy acēl aŋ,

itošan këyo rëw do yëliḏo oŵac or Isëmayel, (Kaxanu awël ko wëlënd). Gayikwa Axwën Kaxanu awël wël ko oniŵ oreŷ ol gër ocëmu oḏey.

¹² Ar këyo rëw ajo er ko hi ang fali ibapuŷ fo, bela ðek këbi ŷana ebi merelind, bëte bela ðek këṅo ŷana eṅo merelind; gabat ko ŷana exo ðiyand, ed timëriṅ el.»

¹³ Ata Agar ŵac këṅo Axwën Kaxanu, mëṅ ar yeyaneli baṅo an: «Wëj ex El Royi», mëne ngëṅ, «Kaxanu, mëṅ ar ke watënd an.» Gayikwa are baxo rend: «Awat nde ngwa wat këmo ar wat ke an?» ¹⁴ Ata mëṅ këni ŵacaxënënd andu aṅo: «Andu and Laxahi Royi», mëne ngëṅ «Abëngw ar ke watënd an». Andu aṅo hik fëco Kadeš, fëco Bered. ¹⁵ Agar ga baḱa ko gër iciŵ ind Abëram, rëwën këṅo itošan. Abëram ŵac këṅo Isëmayel, itošan ind rëwën këṅo Agar iṅ. ¹⁶ Abëram anëka sëḱ baṅo bëniŷ ofëxw ocongosas gë bënjongimat, and rëw këṅo Agar Isëmayel aṅ.

17

End enëngwët ed omac eṅ

¹ Amëḏ aṅo, Abëram anëka sëḱ baṅo bëniŷ ofëxw ocongonaḱ gë bënjongëbënaḱ. Axwën Kaxanu šanaxën këṅo, do re ko: «Wëno ex Kaxanu, ar fangak an. Diyayind ogës odam ang ke nënganënd ak, do gil ar dal. ² Wëno yata ki eter el. Wëno ki yël ošaš oranjëm.» ³ Ata Abëram lapaya ko mopoxi, eyiŷ el nëš gër ebar. Re ko bëte Kaxanu: ⁴ «Endam eṅ cëṅ, eter ed yata këmi el ex: wëj ey gi sëm ir benëṅ bend bela bëranjëm. ⁵ Oŵac oreŷ ol ax bo na Abëram. Abëram këni ŷana eni macënd, gayikwa wëno yata ki ey gi sëm ir benëṅ bendanjëm. ⁶ Ošaš or këyëbi rëw ol mbaṅ këni ŷëmb. Wëno ki šënan benëṅ benëṅ, do bëmun kë šanaya na gër andëwëra andey. ⁷ Wëno yata këṅun eter el, wëj do gë ðek banjex band bërandëwëra andey baṅ. Eter elo ed ðin ir ðin kë hi. Mondako këme hi wëno Kaxanu, ar xwën këṅun wëj do gë bërandëwëra andey an. ⁸ Ayël këmun yël wëj do gë bërandëwëra andey bën oxwën or ebar ed gër ed ŷëpa kën ang bëliyer fo ol. Oxwën or ðin ir ðin yël këmun ðek ebar ed Kanahaṅ el, ene nangaxën mëne wëno ex Kaxanu, wëno ar xwën këṅun an.»

⁹ Kaxanu fel këṅo bëte Abëram: «Wëj ðëkayal aye eter ed yata këmun wëj do gë ðek bërandëwëra andey el, ang këni bëtëraw banjex banjex ak.

¹⁰ Mondako kë hi eter ed yata këmun wëj do gë bërandëwëra andey el: itošan ind ex yo eno kacënd axac. ¹¹ Oxac ol kë hi nanganëme ir eter ed yata këmun in. ¹² Lëmëta ir këno rëw yo, kacino and këṅo sëḱ baḱey banjogëbatas aṅ. Mondako kën ŷana en ðind gë bërandëwëra andewën bën. Kacindënëbi bëte okadëp ok: hi këni od rëw kënebi gër iciŵ nde, hi këni od yëc këyëbi gë kodí në bëliyer, gër bër ax gi ex na bër ekun edey nde. ¹³ Kacindëno ar rëw këno yo gër iciŵ indeŷ, do gë ar yëc këyo yo gë kodí ireŷ an. Oxac ol kë hi gër bëman bendewën, nanganëme ir eter ed ðin ir ðin ed yata këmun el. ¹⁴ Ašošan axacërëx an, ar ano kac na an, kërexo baŷi na gër buḱunda irewën gayik axo pëb ex na eter ed yata këmun el.»

¹⁵ Kaxanu fel këṅo bëte Abëram: «End Sarayi, alindax eṅ cëṅ, tebël emac ed Sarayi el, macindo Sara. ¹⁶ Wëno ayël këmo yël obetak ol: mëṅ ki rëwën itošan. Ayël këmo yël obetak ol, benëṅ benëṅ këbi rëw.

Bemun bend benëng bendanjëm kē šanaya na gër obaş orexëm.» ¹⁷ Ata Abëraxam lapaya ko mopoxi, eyiŷ el nêš gër ebar. Ga këŋo lëšëgën, ko rend: «Wëno ar sêk ke bënïy keme an nde mo dëw itox? Bëte Sara arëw nde ko rëw, ga sêk këŋo ako bënïy ofëxw ocongonax?» ¹⁸ Ata Abëraxam fel këŋo Kaxanu: «Wëno dek er xara këmi in ex, exo daf Isëmayel, do eyo mëlaya!» ¹⁹ Barikan Kaxanu yaka këŋo: «Ax gi na mondako, Sara, alindax, ki rëwën itošan, do macido Isak. Wëno këŋo yata eter el, eter ed din ir din ed mëŋ do gë bërändëwëra andexëm el. ²⁰ End Isëmayel eŋ cëŋ, awël wël këmi. Ayël këmo yël obetak ol, ašënan këmo šënan. Obaş or këbi rëw ol mbaŋ këni yëmb. Arëw këbi rëw bemun epëxw gë bëki, end ex kala, gë bulunda irexëm in. Axarëk ar enëng etëm këmo ri. ²¹ Barikan eter ed yata këmi el, abayi kē bayi gë Isak, ar këŋo rëw Sara aniy and kē yowënd an, gë amëd and hi këne aŋo dëŋ.» ²² And fiata ko er baŋo felënd Abëraxam aŋ, Kaxanu šëg ko kwël yaŋ yaŋ.

²³ Ga xucak eŋo, Abëraxam bar këbi asëniw Isëmayel, gë dek bësošan bër ekun edexëm bën, gë dek okađëp od rëw kënëbi gër iciw indexëm ok, do gë dek od yëc këbi gë kodï irexëm ok. Yatijo fo xac banëbi ang fel baŋo Kaxanu ak. ²⁴ Abëraxam anëka sêk baŋo bënïy ofëxw ocongonax gë bënjongëbënax and xac këno aŋ. ²⁵ Asëniw Isëmayel, anëka sêk baŋo bënïy epëxw gë bëtas and xac këno aŋ. ²⁶ Ata kwël yatijo fo xac banëbi Abëraxam do gë asëniw Isëmayel. ²⁷ Bëte kwël yatijo fo xac banëbi andamat gë mëŋ, dek bësošan bër ekun edexëm bën: hi këni bër rëw kënëbi na, hi këni bër yëc këbi gë kodï nê bëliyer.

18

End itox ind Sara eŋ

¹ Akey amat, Axwën Kaxanu šanaxën këŋo Abëraxam gër bananga band Mamëre. Abëraxam aŷëpa yëpa baxo gër ebët ed aner andexëm, ga kē yëka goyat. ² Ga rënëta ko, wat këbi bësošan bësas ga xwëša këni nacët ako gër lëngw irexëm. And wat këbi aŋ, xaca këbi gë ongër fo elod gër ebët ed aner andexëm. Ga fed këni, Abëraxam foxi ko eyiŷ el nêš gër ebar, ³ do re ko: «Axara xara këmi Axwën, angëmëne ar šenene xwët këye, këla kërey kuca na wa caparëxe gër iciw ind xadëp irey! ⁴ Cëniyne tan mun dëmbënegu tēkër men oŋ, en nebaraxën osapar oŋ, do en teyëtaxën dila gër amol and atëx! ⁵ Cëniyne mun mëlanëgu eyamb yamb en kemaxën. Do gwëre ngwa en kuca fëña irewën in. Gayikwa ašapagu šapagu kën, gër iciw ind wëno ar ex xadëp irewën in.» Ata yaka këni: «Awa wa këmi, dil ang re këy ak.»

⁶ Ata Abëraxam w̄ara ko gër aner, fel këŋo Sara: «Awa maral tan ey nega pix ind bële in, bacariya batas, ey gëji bambeŋe.» ⁷ Abëraxam mëŋ w̄ara ko bëte gër oyel. Yebëgu këŋo engas, end bëtëk aye, do fëxwën këŋo xadëp ibat eno ŋaşaxën. Xadëp ijo wëla këŋo engas eŋo ŋaşëx do ebi bëkanëgu ŷas eŋ bëliyer bën. ⁸ Abëraxam wëd ko bëte omër oñënëk, do gë ond xawëgu këni eced, wëlara ko dek gë ŷas er engas end fiäs bano eŋ, do rëdën këbi. Ata bayi ko mokwëša ler gër ed hi bani, dila gër amol and atëx and gër ed bani yambërand bëliyer.

⁹ Ata wëka këni: «Feye wa exo alindax Sara?» Yaka ko Abëraxam: «Lëf fën gër aner hi ko.» ¹⁰ Ata re ko bëte abat: «Abaka këme bakaw šana gër ndewën ro šana, ata gë dorogo dëŋ. Ata alindax Sara eŋo dëw itošan.»

Xarak, Sara abaxët babi baxëtënd gër ebët ed aner and hi bax gër epoy ed Abëraxam.

¹¹ Amëd aŋo, Abëraxam do gë Sara mokar xar bani. Sara axo bo bana ga ko wat apacaw andexëm aŋ. ¹² Ata Sara këŋo lëšëgënënd do ko rend gër emëkw edexëm fo: «Gërëgako anëka xar këme, oñandi nde ngwa bayi ke na? Ado axwën ar iciw indam an dëŋ, anëka xar ko.» ¹³ Ata Axwën Kaxanu wëka këŋo Abëraxam: «Ineŋa ko lëšaxënënd Sara, do ko rend: «Axor nde ngwa këme xor mo cot itox, wëno axarëk ajo?» ¹⁴ Yeÿ nde ex na er sëkwan ko Axwën Kaxanu? Gë aniy and kë yowënd aŋ, gë amëd and fënëta këme aŋ, abaka këme bakaw gër ndewën ro, do Sara ašot këŋo šot itošan.» ¹⁵ Ata Sara ga ko yax, ko rend: «Ame dëš ex na», gayikwa ayëdara yëdara baxo. Barikan Axwën Kaxanu re ko: «Dal ex, alëš lëš këy!»

End ecalen ed angol and Sodom eŋ

¹⁶ Bësošan bësas bën ga xani këni oñe oŋ, faß këni end angol and Sodom eŋ. Sëfër këni gë Abëraxam, ga këbi laŋëta. ¹⁷ Xarak, Axwën Kaxanu are re baxo: «Er këme ri in, amo con na Abëraxam. ¹⁸ Abëraxam axarëk ar enëng etëm, end gë ojaŋ otëm, ko hi. Paß gë mëŋ këni beta dek bënëng bënd gër ebar beŋ. ¹⁹ Gayikwa wëno yata këŋo efi pelaxënënd obaš orexëm ol, do gë dek bër ekun edexëm bën, eni diyand ed ang rek bapela bandam ak, and kë xuca bakey bandexëm baŋ. Asëyali këbi yana efi tëyalind edi end end šenene el, do gë er ke yandind in. Mondako këmo yëlxën Abëraxam er bëya këmo in.» ²⁰ Ata re ko Axwën Kaxanu: «Abëraxam, awël wël këme mëne Bësodom bën do gë Bëgomor bën beñëŋënaŋ betëm këni rind. ²¹ Wëno mëŋ këme šëlxënënd me wat ba ang wël këme ak dëŋ nde ex. Hik däl nde, ax gi ex na däl nde, anang këme nang.»

²² Ata xuca këni bësošan bëxi bën ond gër Sodom oŋ, barikan Axwën Kaxanu bayi ko na. Abëraxam xwëša ko gër lëngw irexëm. ²³ Abëraxam sëka këŋo, do re ko: «Enimin, afar nde këyëbi far eyëbi nemin ar šenene an do gë awëndëran an? ²⁴ Bamat na fo exëni gër angol aŋo bela ofëxw oco bër šenene. Enimin, anemin nde këy nemin angol aŋo? Ayëbi teban na nde në end bela bër šenene ofëxw oco bëjo? ²⁵ Ax mënd ex na ey di mondako: eyëbi bar enemi el, ar šenene an do gë awëndëran an. Ax mënd ex na ey di mondako! Wëj wa ga këbi xitind šenene dek ebar el, ay di na nde kiti ind šenene?» ²⁶ Yaka ko Axwën Kaxanu: «Angëmëne, asëk sëk këmëni gër Sodom bër šenene ofëxw oco, në end endebën këmëni sebanaxën dek angol aŋ.»

²⁷ Abëraxam re ko bëte: «Axwën, ayëxw yëxw këme mi yeyaneli wëno ar ex omak do gë eyëwën fo an. ²⁸ Bamat gër bër šenene ofëxw oco, bëco bayik ani gi ex na, anemin nde këy nemin dek angol aŋ?» Yaka ko Axwën Kaxanu: «Ame nemin na angol aŋ, angëmëne asëk sëk këmëni bër šenene ofëxw onax gë bëco.»

²⁹ Barikan Abëraxam, kwël dëŋ bayi baxo ga këŋo yeyaneli Axwën Kaxanu. Ata re ko bëte: «Bamat bër šenene ofëxw onax fo exëni.» Yaka këŋo: «Në end bër šenene ofëxw onax bëjo, yowey ame di na.» ³⁰ Re ko bëte Abëraxam: «Këla Axwën, kërey koÿ na, angëmëne ayeyan yeyan këme. Bamat bër šenene ofëxw osas fo exëni.» Yaka ko Axwën Kaxanu: «Yowey ame di na angëmëne asëk sëk këmëni bër šenene ofëxw

osas.» ³¹ Abëraxam re ko bëte: «Axwën, kwël dëŋ bayik ga këme yëxw mi yeyaneli... bamat bër šenene alapem këyëbi sëk.» Yaka ko: «Në end bër šenene alapem bëjo, ame nemin na angol aŋ.» ³² Abëraxam re ko bëte: «Këla Axwën, kërey koŋ na, angëmëne akëlëbëd aŋo fo yeyan këme bëte: bamat bër šenene epëxw ro exëni.» Yaka ko: «Në end bër šenene epëxw bëjo, ame nemin na angol aŋ.» ³³ Ga ñata ko eyakar ed gë Abëraxam el, Axwën Kaxanu ye ko kwël. Ata Abëraxam baka ko gër ndëbën.

19

End enemin ed angol and Sodom eŋ

¹ Omeleka oki ok ñat këni genëka gër Sodom. Xarak Lot, gër ebët ed angol and Sodom yëpa baxo. And wat këbi aŋ, xani ko, xaca këbi, do foxi ko eyiy el nëš gër ebar. ² Ata re ko: «Faba bën axara xara këmun, capayin wa gër iciw ind wëno xadëp irewën in, eŋun keyëx. Nebarayin osapar oŋ, gwëre en kuca ecan mopëd gëbër.» Yaka këni bën: «Ali, biyi fac këbo xey gër yangana ir angol.» ³ Barikan Lot ga nëyalira këbi xali, xor këbi, ata šapa këni gër iciw indexëm. Rin këbi ñambëran, wëkan këbi bamburu band gë lewir këm, do yambëra këni.

⁴ Ani dakira bana pere ga yëlëtaŋ këni bër gër angol and Sodom bën. Bësošan bën xeta këni jey iciw ind Lot in, ga ñanaw këni ocambenjar ok, bëtëgu këni bëxarëk bën. Fëxwëšërëgu këni dëk bulunda in, gë ar kë bayi këm ak. ⁵ Ga wac këno Lot, wëka këno: «Feye wa exëni bela bër ñatëguk genëka go gër iciw indey ro bën? Nécëtëguyëbi mi daki gë bën!»

⁶ Ata Lot šan ko, fëraw ko ebët el gand epoy edexëm. ⁷ Re ko: «Bëmaŋe axara xara këmun, këren di na eñëŋenax etëm eŋo! ⁸ Nëkodëbi odënaŋ oki odam ok, bësošan anëbi nang ex na. Bën këmun nécëtënëli, do enëbi di ang këŋun nëngan ak. Bela bëjo cëŋ, yowey kërenëbi di na, gayikako gër amol and iciw indam ro yow këni.»

⁹ Barikan bën yaka këni: «Wëj pacanal!» Re këni bëte: «Watino aliyer ar yowëk ocalaran gër ndëbi ro, ga ñandi këŋo ebo nöp! Gërëgako, biyi wëj këmi nëmba mi di eñëŋenax eŋ nëmëc bën!» Ga fim këno Lot, wël këni eni gëbëra epëra el. ¹⁰ Ata omeleka ok sërav këno Lot, lasëx këno lëf gër iciw, do kwël fëra këni ebët el. ¹¹ Bësošan bër ebax gër ebët ed iciw bën cëŋ, lapan kënebi ošiw. Ga ñana kënebi ocambenjar ok, šiwën kënebi xali gë bëxarëk ak. Añëmbarëra fo bani hëmbarërand, bari abani wat na ebët el.

¹² Omeleka ok fel këno Lot: «Bela bër ekun edey nde exëna gër angol? Hi këni bër yër këbi odënaŋ oday nde, hi këni bosëñix nde, hi këni bobix nde, hi këni bërey nde, nécëtëlëbi, eyëbi ñawëtalı angol aŋ. ¹³ Biyi mi nemin angol aŋo ro yowaxënëgu këmi. Gayikwa Axwën Kaxanu awël wël ko mënë bela bër lëgëk ro bën beñëŋenax betëm këni rind. Mëŋ lawëanaxënëgu këbo mi nemin angol aŋo ro.» ¹⁴ Ata Lot šan ko ebi pelëra bër yër babi odënaŋ odexëm bën, gë bër nëm babi odënaŋ odexëm od bayi bax ok: «Marayin en can angol aŋo ro, gayikwa Axwën Kaxanu anemin ko nemin.» Barikan boŋaraw yëla këni anëxi këbi nëxind.

¹⁵ And ñatëguk oxeya aŋ, omeleka ok ga këno nëyalı Lot, këni rend: «Wëj kanil ey ye, medëlo alindax do gë odënaŋ oki od ex ro ok, këdi këŋun wëlali amena and angol aŋ.» ¹⁶ Barikan Lot ko fërërand. Ata sëra kënebi dëp gër bataban, mëŋ, gë alindaw, do gë odënaŋ oki odexëm ok,

las kënëbi xali şan këni angol aṅ. Gayikwa Axwën Kaxanu aṅandi ṽandi baṅo ebi pexën.

17 And nëcët kënëbi angol aṅ, omeleka ok re këni: «Awa ala kala gërëlexo exo pexënaşen gaf irexëm in. Ax gi ex na monëkona, do ax gi ex na mokwëşa dek anen aṅ. Gërin xali gër etënd, en pexaxën këdi këṅun buşa.» 18 Ata re ko Lot: «E Axwën, axara xara këmi! 19 Axara xara këmi Axwën, wëno xadëp irey in, ga xayënan ki ako biyi xali yël këyëbo oyekax or mi pexaxën ol, ami kor na mi ṅat xali gër etënd elo, tëb këbo fënga etëm eṅ do mi cës. 20 Këla nëkoda angol aṅo dam ro fo ex, bëte atil fo ex. Axor këmi xor mi ṅat, mi pexaxën. Ax bax na nde angol aṅo?» 21 Ata yaka ko meleka in: «Awa aṽa ṽa këme mun yël bëte oyekax olo. Angol and xara këye aṅo, ame nemin na. 22 Awa marayin, gërin xali fën. Gayikwa ṽoweṽ ame kor na me di xali en ṅat.» Mëṅ wăcaxën këni angol aṅo «Tësowar», mëne ngëṅ «Atil». 23 Ga kë fën eṅan eṅ, bani fiatënd Lot bën gër Tësowar.

24 Ata Axwën Kaxanu wëlaw ko mungu ind fëtëk xodfux do sëbandëra këbi elod gër orën bangol band Sodom do gë Gomor baṅ. 25 Bëlën ko bangol baṅo gë dek ebar elo ak, gë dek bëla bër lëg bax gër bangol baṅo ak, do gë bebër lëgëra bax gër ebar elo ak. 26 Asoxari ar Lot an, ga nëkona ko, nëngwëta ko atox and ongal.

27 Abëraxam ga xani ko mopëf gëbër, ye ko gër ed xwëşa bani gë Axwën Kaxanu. 28 Nëkona ko gand Sodom do gë Gomor, gand ed ex dek ebar elo. Wat ko gand angëni bokwëcën boṅ ang bond apuṽ and kë ṽegënd fo. 29 And baxo neminënd bangol band ebar elo baṅ, Axwën Kaxanu xwita ko er xara baṅo Abëraxam in: racët këṅo Lot gër etëm end lapan bafi bër gër bangol band gër ed lëg baxo Lot bën.

End Lot do gë odënaṽ odexëm eṅ

30 Lot ga yëda ko exo dëg gër angol and Tësowar, ye ko ṽafëx këni gë odënaṽ odexëm ok gër etënd, lëf në akel. 31 Ata endënaṽ ekarëk eṅ fel këṅo emeja eṅ: «Faba irebi anëka xar ko, do asoşan ar këbo ṽër ang rëpëk ak, axo gi ex na ro gër ebar ed hi këne. 32 Yow eṅo yële ngoy in faba irebi, xali eṅo ṅaṽ. Do dakinde gë mëṅ ebo cotënaşën bëtox, ex bayixën andëwëra andexëm aṅ.» 33 Ata genëka, yël këno ngoy in sëm irebën xali ṽaw këṅo. Endënaṽ ekarëk eṅ laki këni gë sëm irexëm. Bari mëṅ ṽoweṽ axo wata bana: axo nang bana nand laki këni gë endënaṽ ekarëk na, bëte axo nang bana nand xani ko endënaṽ na. 34 Në ecan ijo, endënaṽ ekarëk eṅ fel këṅo emeja eṅ: «Ganëka gëmëf gë wëno laki këmi gë faba. Yëlëṅoye bëte ngoy in exo ceb xali eṅo ṅaṽ doru bëte. Do gë wëj kën laki eṅo cotënaşëne andëwëra.» 35 Ata genëka ijo bëte, yël këno ngoy in sëm irebën, xali ṽaw këṅo. Endënaṽ emeja eṅ ye ko laki këni gë mëṅ. Bari mëṅ ṽoweṽ axo wata bana: axo nang bana nand laki këni na, bëte axo nang bana nand xani ko endënaṽ na.

36 Odënaṽ oki od Lot ok, mondako şot bani bacël gë sëm irebën. 37 Endënaṽ ekarëk eṅ rëw këṅo itoşan wăc këṅo Mohab: mëṅ ex axarëk ar bërändëwëra and Mohab an xali doru. 38 Endënaṽ emeja eṅ rëw këṅo bëte itoşan. Wăc këṅo Ben-Ami, mëne ngëṅ «Asëñiṽ ar bulunda iram»: mëṅ ex, axarëk ar bërändëwëra and Amoṅ an xali doru.

20

End Abëraxam do gë Abimelek eṅ

¹ Ata Abëraxam ga xani ko na, rëfa ko gand ladawe ir Negeb. Lëgëx këni fëco Kadeš, fëco Šur. Ga nëkanak, ye ko bëte oliyer gër ebar ed Gerar. ² End Sara, asoxari arexëm eṅ, Abëraxam mondako felëx baḃi: «Abaÿe ex.» Ata Abimelek, emun end gër Gerar eṅ, re ko eno mëlan Sara. ³ Barikan Kaxanu ga yow ko gëmëd në lakeli gër Abimelek, re ko: «Awa wëj ašës këy šës në end asoxari ar wëlaw këyo ajo, gayikwa gë icën exo.» ⁴ Ani tëkar bana pere Abimelek do gë asoxari ajo. Abimelek re ko: «Axwën, wëno gë ßulunda iram in, ami mendëra ex na. Alaw̄ nde këyo law̄ mondako dëṅ ar šenene an? ⁵ Mëṅ Abëraxam dëṅ ga fel ke wa: “Abaÿe ex.” Asoxari an re ko mëṅ bëte: “Abaÿe ex.” Gë emëkw epešax wëlaw këmo, do eñëṅenax ame di ex na.» ⁶ Ata Kaxanu yaka këṅo gër lakeli: «Wëno bëte anang nang këme mëne gë emëkw epešax wëlaw këyo. Wëno wa sëra ki mëṅ ßayik aye menan ex na. Ami teḃ ex na eyo tëka asoxari ajo. ⁷ Mëṅ ex gërëgako, medëlo asoxari ajo eyo maš icën indexëm in. Mëṅ alaw̄nel aram hi ko. Ašalen ki šalen ey ßayixën ga këy liyand. And kën šës ex ðe wëj do gë ðek ekun edey el, angëmëne ayo maš ex na asoxari an, icën indexëm in.»

⁸ Abimelek xani na mopeḃ gëbër. Wac këbi ðek bëlëngw bër gër owun orexëm bën, do sëfëtan këbi ðek endey eṅo. Ata yëdara këni mbaṅ. ⁹ Abimelek wac këṅo Abëraxam do wëka këṅo: «Ineŵa rixën këyëbo eṅo? Ba wëno ÿeȳ nde wënan këmi na mëṅ lënanaxën këyëbo eñëṅenax etëm eṅo, wëno gë ßulunda iram in? Beḃër rinan këye bëjo, ax ñap ex na.» ¹⁰ Abimelek fel këṅo bëte Abëraxam: «Ga ri këy ako eṅo, ine bay šaland?» ¹¹ Ata yaka këṅo Abëraxam: «Wëno ako yëla bame mëne wën bela bër gër ebar elo ro bën ano yëdand na Kaxanu, do mëne alaw̄ këne law̄ në end asoxari aram. ¹² Bëte ðal dëṅ ex mëne abaÿe ex gayikako, faba ibat hi këmi. Barikan asoxari aram hi ko gayik ami gi ex na nëma ibat. ¹³ And fel ke Kaxanu me canëgu gër ekun ed faba iram aṅ, fel këmo Sara: “Awël nde oyekax olo këye ÿana eye dinënd gër ed ke yeye yo. Deyind mëne abinëx hi këme.”»

¹⁴ Ga xucak eṅo, Abimelek wëd këbi obeci, gë opeÿ, do gë oxey do yël këṅo Abëraxam. Yël këṅo bëte okadëp otošan do gë okadëp otoxari. Waš këṅo bëte Sara, alindaw̄. ¹⁵ Re ko Abimelek: «Awël nde, nëkoḃ ebar edam el, dëgël gër ed këy ñan.» ¹⁶ Fel këṅo bëte Sara: «Anëka yël këmo abinëx batama wëli band kodì. Mondako laḃ këme dëxas irey in eni nangaxën bër ekun edey bën mëne ay mendëra ex na.» ¹⁷ Ata Abëraxam xara këṅo Kaxanu. Kaxanu fakën këbi Abimelek, gë alindaw̄, do gë ðek okadëp otoxari odexëm ok, eni koraxën edëw̄ ed obaš el. ¹⁸ Gayikwa Axwën Kaxanu ri bax hi këni bësoxari bëboroxok ðek ekun ed Abimelek el, në end Sara, asoxari ar Abëraxam eṅ.

21

End Isak eṅ

¹ Ga xucak eṅo, Axwën Kaxanu yël këṅo oyekax orexëm ol Sara, ang re baxo ak. Axwën Kaxanu ri ko ang bëya baxo ak. ² Ata Sara hi ko gë acël do rëwën këṅo Abëraxam itošan gër oxar orexëm dëṅ, nand fënëta baxo Kaxanu na. ³ Abëraxam wac këṅo ašëniw̄ ar rëw̄ bano mëṅ gë Sara

an, Isak, mēne ngēj «Olēš». ⁴ Abēraxam xac kējo asēñiŋw Isak yatir sēk kējo bakey banjongēbatas, ang fel baŋo Kaxanu ak. ⁵ Abēraxam anēka sēk baŋo bēniy kēme and rēw kēno asēñiŋw Isak aŋ. ⁶ Ata re ko Sara: «Kaxanu ri ke alēšeradēšera. Ar kē wēl yo endey eŋo, alēš ke lēš.» ⁷ Re ko bēte: «Noŋo wa fel doŋo Abēraxam mēne akey amat, wēno Sara ayerin kēmēni yerin obaš? Barikan itošan rēwēn kēmo gēr oxar orexēm dēj!» ⁸ Mondako raf ko lēmēta in xali yapēt kējo. Abēraxam ri ko ofēna osēm yatir yapēt kēno Isak.

End Agar do gē Isēmayel eŋ

⁹ Akey amat, Sara wat kējo asēñiŋw ar Abēraxam an, ar rēw kējo Agar, xadēp isoxari iŋ Misēra an, ga kējo lēš Isak. ¹⁰ Sara fel kējo Abēraxam: «Ŋwāyēlēbi xadēp isoxari in, do gē itox indexēm in. Gayikwa itox ind xadēp isoxari ijo in do gē Isak, itox indam in, ani bēteli na andamat napul irey in!»

¹¹ Ata Abēraxam šus ko mbaŋ eyeyan elo gayikwa itox ino asēñiŋw ebaxo! ¹² Barikan Kaxanu fel kējo Abēraxam: «Kērey koŋ na end lēmēta eŋ do gē end xadēp isoxari irey eŋ. Dil dek er ko re Sara in. Gayikwa paŋ gē Isak ko yow ar kēno wāc andēwēra andey an. ¹³ End asēñix ar šot kēno gē xadēp isoxari irey eŋ cēj, ari kēmo ri exo gi mēj bēte bulunda, gayikwa arandēwēra andey hi ko.»

¹⁴ Ata Abēraxam xani ko mopēd gēbēr, wēd ko šelafana in, gē amote and men aŋ fēxwēn kējo Agar do fela kējo. Agar ga rēnda kējo itox in ye ko kwēl ko nambēraraxēnd gēr ladawe ir Berēšeba. ¹⁵ And xwētēk men ond gēr amote aŋ, Agar ŋaŋēta kējo itox indexēm in dila nē acēc, ¹⁶ ye ko ŋēpax ko nacēt, gwēr nē edapan ed ekaŋ. Gayikwa er baxo rend: «Axe ŋandi ex na mo wat itox indam in ga ko šēs.» Ata ŋēpax ko, nacēt ako do ko sesēnd. ¹⁷ Kaxanu wēl ko otes od lēmēta ok. Ata elod gēr orēn, meleka ir Kaxanu in, wāc kējo Agar, re ko: «Agar in ex wa? Kērey yēdara na gayikwa Kaxanu awēl wēl kējo lēmēta in fēn gēr ed exo. ¹⁸ Kanil eyo medēgu lēmēta in, do dāsēguyo aye, gayikwa wēno kējo ri exo gi bulunda isēm.» ¹⁹ Ata Kaxanu ga fodēt ko bangēs band Agar baŋ, Agar wat ko andu. Ye ko rēmbēgu ko cēm amote aŋ, do yēl kējo itox in šef ko. ²⁰ Mondako hi bani Kaxanu gē lēmēta in, do mēj kwēl ko rafēnd. Lēg ko na gēr ladawe, do hi ko kamara ir bax nēxand gē atumb. ²¹ Na gēr ladawe ir Paraŋ lēg baxo, do nēm šalanēgu kējo asoxari Amisēra.

End eter ed Abēraxam do gē Abimelek eŋ

²² Amēd aŋo, Abimelek do gē Pikol, alēngw ar ocoroŋa odexēm an, yow kēni gēr Abēraxam. Re ko Abimelek: «Kaxanu ki nēkonand gēr dek bēbēr kēy rind. ²³ Gērēgako yašarēl ro dēj, gēr owac or Kaxanu mēne din ayēbo mereli na wēno, gē obaš oram ol, gē bērandēwēra andam bēn. Yašarēl mēne alēkaya kēy lēkaya eter edebi el ang lēkayaw kēme wēno gēr ebar ed liyerali bay.» ²⁴ Ata re ko Abēraxam: «Awa anēka yašar kēme.»

²⁵ Barikan Abēraxam rexēra kējo Abimelek nē end andu and xan bano bēla bērexēm eŋ. ²⁶ Yaka ko Abimelek: «Amo nang ex na ar rik eŋo an. Doro fo kēme wēlēnd endey eŋo, wēj elod aye pel ex na.» ²⁷ Abēraxam yebēgu kēbi obeci, gē opeŋ do gē oxeŋ, yēl kējo Abimelek. Mondako yatar bani eter el bēn bēxi. ²⁸ Abēraxam fit kēbi opeŋ ocongoki. ²⁹ Ata Abimelek wēka kējo: «Okō inewā fitaxēn kēyēbi opeŋ ocongoki okō?» ³⁰ Yaka ko Abēraxam: «Kanalēbi opeŋ ocongoki okō, ex gixēn sede ir mēne wēno

nacëk andu aņo.» ³¹ Mëņ këni wacaxënënd na gër ed hi bani Berëšeba, mëne ngëņ «Andu and gë eyašar», gayik na yašar bani bën tak bëxi.

³² Mondako ri bani eter el gër Berëšeba. Ga xucak eņo, Abimelek do gë Pikol emun end ocoroda odexëm eņ xani këni eni bakaxën ond gër ebar ed Ofilisetëņ. ³³ Ata Abëraxam rëd ko angwalam na gër Berëšeba, do ga këņo šale Kaxanu, këņo wacënd Axwën. ³⁴ Ata Abëraxam yëpa ko na gër ebar ed Ofilisetëņ xali nëkak.

22

End atëy and Abëraxam eņ

¹ Ga xucak eņo, Kaxanu ri këņo atëy Abëraxam. Re ko: «Abëraxam!» Yaka ko Abëraxam: «Woy!» ² Re ko bëte Kaxanu: «Axara xara këmi, medfëlo asëñix ar tañ arey an, ar ħan këyo an, Isak. Mëlalo gër ebar ed Moriya, eyo dix šadaxa ir momëlën yaņ gër etënd ed këmi fënëtan.»

³ Ata Abëraxam xani ko mopëd gëbër, xap këņo fali in, fel këbi okadëp oki, do gë asëñiw Isak eno daņëta. Otëx od šadaxa ir momëlën od šapën bano ok, libën këno fali in, do kwël ye këni ond gër ed fënëtan baņo Kaxanu oņ. ⁴ Yatir akey atasën, Abëraxam ga rënëta ko, wat ko caw ako gër ed fënëtan këņo Kaxanu. ⁵ Abëraxam fel këbi okadëp odexëm ok: «Wën cëniyinëšo ro gë fali in. Wëno do gë lëmëta in, mi ye xali yaņ mi caleraw, gwëre mun tëkati.» ⁶ Abëraxam wëd ko otëx od šadaxa ir momëlën ok, do lëbin këņo asëñiw Isak. Lëkaya ko mëņ dëņ xodux ol do gë icas in. Ata kwël këni yend bën tak bëxi yaņ gër etënd. ⁷ Ata Isak wac këņo sëm: «Faba» Yaka ko Abëraxam: «Woy, asëñiwën!» Re ko bëte Isak: «Nëkođ xodux ol do gë otëx ok, do feye wa exo ifey ĩr šadaxa ir momëlën in?» ⁸ Yaka ko Abëraxam: «Asëñiwën, Kaxanu ašotën këbo šotën ifey ĩr këņo riye šadaxa ir momëlën in!» Do kwël këni yend bën tak bëxi.

⁹ And ħat këni gër ed wasin baņo Kaxanu aņ, Abëraxam ri ko angëš, do xëbena ko otëx ok yaņ. Xap këņo, asëñiw Isak, do ren këņo gër otëx od yaņ gër angëš. ¹⁰ Abëraxam wëd ko icas in eņo ŋašaxën asëñiw. ¹¹ Ata meleka ir Axwën in ga wacëgu këņo elod gër orën ko rend: «Abëraxam! Abëraxam!» Yaka ko mëņ: «Woy!» ¹² Re ko bëte meleka ir Axwën in: «Këreyëņo kwixwëta na lëmëta in, do yowey këreyëņo dinan na. Anëka nang këme gërëgako mëne ayëda këyo yëdand Kaxanu, do ado ayo dëc ex na asëñix ar tañ an.» ¹³ Ga rënëta ko Abëraxam, wat këņo xondo gand epoy edexëm ga hënjar ko gë ofarix orexëm oņ gër acëc. Ata yen këņo do ħaš këņo šadaxa ir momëlën in, gër ed ebax eņo cadaxa asëñiw. ¹⁴ Abëraxam wac ko na gër ed ebani: «Adonayi-Yire», mëne ngëņ «Axwën Kaxanu ašotën ko šotënënd». Mëņ bayixënëk eyeyan elo xali doro: «Gër etënd ed Axwën Kaxanu, mocot ex.»

¹⁵ Meleka ir Axwën Kaxanu in wac këņo akinëm Abëraxam elod gër orën. ¹⁶ Re ko: «Në eyašar eme gër oŋac oram dëņ (eyeyan ed wëno Axwën Kaxanu el), gayik ari ri këy eņo, bëte gayik aye dëc ex na asëñix, asëñix ar tañ an, ¹⁷ ayël këmi yël obetak ol. Bërandëwëra andey bën ayëmb këni yëmb ang oŋal or gër orën fo, do ang eđini ed gër bëņa ir angwëngw fo. Bërandëwëra andey bën kë yana ex kwënënd bangol band bërangöyëra andeñen baņ. ¹⁸ Dek bënëng bend gër ebar beņ kë yana ex dëwarëndërend obetak ol paš gë arandëwëra andey aņ gayik abaxët baxët këye.»

¹⁹ Ga xucak eṅo, Abëraxam do gë lëmëta in šëla këni gër ed sebëgu banëbi okaďëp oďexëm. Ata bën đek sëfër këni do kwël wāyi këni gër Berëšëba, gayikwa fën lëg baxo Abëraxam.

End bërändëwëra band Naxor beṅ

²⁰ Ga xucak eṅo, fel këno Abëraxam: «Milëka mënḡ bëte, arëwën rëwën këṅo bëtošan abinëx Naxor: ²¹ Utës, itošan iñanar inḡ, gë Bus abinëm, gë Kemuhel, sëm ir Aram, ²² gë Kesed, gë Aso, gë Pilëdaš, gë Yidëlaf, do gë Betuwel». ²³ Betuwel rëw këṅo itoxari, Rebeka. Bën ex bosëñiŵ bor Naxor, abinëm ar Abëraxam, bëtošan bënjongëbëtas bënd rëw këbi Milëka bënḡ. ²⁴ Rewuma, asoxari ar yëpa bani aḡëpa fo gë Naxor an, arëw rëw këbi bëte obaš: Teba, gë Gaxam, gë Taxaš, do gë Mahaka.

23

End ecës ed Sara eṅ

¹ Ga xucak eṅo, Sara sëk këṅo bënny këme gë alapem gë bënjongëbëki. Bëny go liya ko Sara. ² Sara šës ko and lëg bani gër Kiriyať-Arëba, angol and wër bax owac or Ebëroṅ, gër ebar ed Kanahaṅ aṅ. Ata Abëraxam këṅo yāwënd, do ko fëyëpëyënd eman end Sara eṅ, ang rëp bax ak. ³ Abëraxam ga xani ko na gër ed ebax eman end alindaŵ, ye ko gër bërändëwëra and Het. ⁴ Re ko: «Wëno aliyer fo hi këme, do aḡëpa fo yëpa këme gër ndewën ro. Panine ebar ed këme xwën, me dixën banapëra gër ndewën ro, mo mëxwëtaxën asoxari aram ar sebëta ke an.» ⁵ Ata bërändëwëra and Het bën yaka këno Abëraxam: ⁶ «Awël nde faba, wëj emun end sana këṅo Kaxanu ga hi këy wa mërëxand irebi ro. Mëxwëtalö alindax gër yëg ir yexënan ki nëmëc, gër banapëra bandëbi ro. Gabatak axi đëc na aṅeg and xwën ko aṅ eyo mëxwëtaxën alindax.» ⁷ Ata xwiriš Abëraxam, foxi ko gër lëngw ir bër yëpaxën bax endey eṅo, gër lëngw ir bërändëwëra and Het bër lëg bax na gër ebar elo bën. ⁸ Re ko: «Angëmëne aŵa ŵa kën mo mëxwëta asoxari aram ar sebëta ke an, awël nde ṅatelin okar odam ok gër Efëroṅ, asëñiŵ ar Tësohar an. ⁹ Panëlexe oxel or Makëpela or xwën ko ol, or hik gër wura ir ošënga orexëm ol. Panëlexe ang ko fënëta akanji ak, me cotaxën ebar ed këme ri banapëra bandam, gër ndewën ro.»

¹⁰ Xarak, Efëroṅ mënḡ đëṅ na yëpa bani gë bërändëwëra and Het bën. Efëroṅ yaka këṅo Abëraxam, wël këno bërändëwëra and Het bën, do gë đek bër bax lilënd gër ebët ed angol andexëm bën. ¹¹ Re ko: «Ali faba! Awël nde, wëno ayël fo yël këmi ošënga ol. Bëte ayël fo yël këmi oxel or ex gër wura ol. Anëka yël këmi ogës od bër ex bulunda iram ok: mëxwëtalëṅo alindax.» ¹² Ata Abëraxam foxi ko na gër lëngw ir bëla bër gër ebar elo. ¹³ Fel këṅo Efëroṅ, na gër ed barër bani bulunda ir ebar elo: «Angëmëne aŵa ŵa këy, eye baxët, wëno ayël këmi yël akanji and ošënga aṅ. Kanal axana kodí in mo mëxwëtaxën asoxari aram an.» ¹⁴ Barikan Efëroṅ yaka këṅo Abëraxam: ¹⁵ «Faba awël nde, ine ngwa ex ebar ed batama okeme onax band kodí elo? Mëxwëtalëṅo alindax!» ¹⁶ Ata Abëraxam ga wël ko er re baxo Efëroṅ in, fënën këṅo kodí in ang fënëta baxo ak, ogës od bërändëwëra and Het: batama okeme onax band kodí, ang bani nëmbënd gër bëfänderan ak.

¹⁷ Ata Abëraxam yëc ko ošënga or Efëroṅ ol, or gër Makëpela ol, or mopabër gë Mamëre ol, gë oxel ak, do gë đek batëx band ex gër ed sëlëk

oșenga ak. ¹⁸ Ata xwën ko đek ogës od bërändewëra and Het, do ogës od đek bër bax lilënd gër ebët ed angol andefën.

¹⁹ Ga xucak eņo, Abëraxam wëxëta këņo alindaw Sara, lëf gër oxel or gër oșenga or gër Makëpela, or mopabër gë Mamëre ol, mëne ngëņ gër Ebëroņ, gër ebar ed Kanahaņ. ²⁰ Awa Abëraxam mondako ri baxo banapëra bandexëm baņ gër oxel or hik gër oșenga or yęc ko gër otaxan od bërändewëra and Het ol.

24

End asoxari ar Isak eņ

¹ Ga niyitarak, Abëraxam kwël dëņ ko xarënd. Axwën Kaxanu yël baņo obetak ol gër beŷ đek. ² Akey amat, Abëraxam wac këņo axarëk ar okađëp od gër ekun edexëm an, ar bax nëkonand đek napul irexëm an, do fel këņo: «Këla, đilaliw tan ataxan andey aņ gër emef endam*». ³ Awa gërëgako yașarël gër oŵac or Axwën Kaxanu, mëņ ar rik orën do gë ebar an, mëne đin ayëņo cala na asoxari ar asëñiwën an gër odënaŵ od gër ebar ed Kanahaņ, ro gër ed lëg këme. ⁴ Yeyid xali gër ebar edefi, gër ed rëw këne fën, eyo calaw asoxari ar asëñiwën Isak an.» ⁵ Yaka këņo xadëp in: «Bamat asoxari an, aņo ñandid na exe tëfëgu xali gër ebar elo ro. Mo bakalid nde fën asëñix?» ⁶ Yaka ko Abëraxam: «Adokiņ, din këreyëņo bakalid na đe! ⁷ Axwën Kaxanu, mëņ ar ex gër orën an, nęcëtëgu ke gër ekun ed faba, gër ed rëw këne. Mëņ wacëgu ke do yașar ko mëne ayël këbi yël oxwën or ebar elo ro ol, bërändewëra andam bën. Mëņ dëņ këņo lawëņëgu meleka irexëm in exi dëngweli. Awa fën këyo șotëguđ asoxari ar asëñiwën an. ⁸ Eyașar ed nëŷali këmi elo, ax bo na ga sëra ki, angëmëne asoxari an aņo ñandi ex na exi tëfëgu. Bari din këreyëņo bakalid na fën asëñiwën.» ⁹ Ata xadëp in lilali ko ataxan aņ gër emef end Abëraxam, axwën arexëm eņ. Mondako yașar baxo mëne ari ko ri er fel këņo in.

End ebar ed Abëraxam eņ

¹⁰ Ga xucak eņo, xadëp in wëđ këbi ogelemba epëxw gër kece ir ogelemba od axwën arexëm, do kwël ye ko, gë đek bebëxëbëanaxik bër fëxwendëra baņo axwën arexëm bën. Ye ko kwël ond gër ebar ed Mesopotami oņ, xali gër angol and Naxor. ¹¹ Mondako ye bani bakey bakey, ñataxën këni đam gër angol, ler në andu. Ata xadëp in foxin këbi ogelemba ok eni pedaraxën bër engä endexëm bën. Amëđ aņo bani yowërawënd genëka, bësoxari bën gër edëmb ed men.

End cale ind xadëp ir Abëraxam eņ

¹² Ata xadëp in șale ko mondako: «Axwën, wëj ex Kaxanu, ar yata këņo Abëraxam, axwën aram an. Axara xara këmi, yelex doro fëña iram in, do masinële mondako mëne alëkaya lëkaya këy eter ed yata këyo axwën aram el! ¹³ Wëno ro këme xwëša, gër ed këni yowënd odënaŵ od bela bër gër angol aņo ok, eni dëmb men oņ. ¹⁴ Endënaŵ end këmo fel: “Axara xara këmi, ñëwël eput edey el me cebaxën men ond lapara këy oņ”, do mëņ exe yaka: “Awa cebël, arëmbën rëmbëņëgu bëte ogelemba ođey ok eni ceb!” Gilexo asoxari ar sanan këyo Isak, xadëp irey an! Angëmëne

* **24:2** 24.2 Mondako bani yașarënd bër enëņg end Abëraxam bën, monilali ataxan aņ gër emef ed axarëk ñëș gër oŷënga, xarak mbaņ șëbak.

mondako ri këy, anang këme nang mëne alëkaya dëŋ lëkaya këy eter ed yata këyo Abëraxam, axwën aram el.»

End Rebeka eŋ

¹⁵ Xadëp in axo ŋata bana pere cale iŋo ga ñatëgu ko gë eput el monapara, Rebeka abiw̄ ar Betuwel asëñiw̄ ar Milëka, asoxari ar Naxor, abaŋe ar Abëraxam an. ¹⁶ Endënaw̄ end yek mbaŋ ebaxo, emeja fo ßayi baxo, do gë asoŝan ani nangër bana. Mëŋ ŝëla bax gër andu rëmbëgu ko men oŋ. ¹⁷ Xadëp in hër ko, fed këni, do re ko: «Axara xara këmi, ñëw̄ël eput edey el, me cebaxën men ond lapara këy oŋ.» ¹⁸ Yaka ko endënaw̄ eŋ: «Cëbël faba, cëbël!» Yëw̄ ko aŋand eput el, exo cebaxën xadëp in. ¹⁹ And fed këŋo aŋ, endënaw̄ eŋ re ko: «Arëmbën këmëni rëmbëngu bëte ogelemba odey ok eni cëb xali ebi ped.» ²⁰ Ata xat ko aŋand gër aceŝa men ond ßayita bax gër eput oŋ. Baka ko aŋand exo dëmbëgu bëte polo gër andu. Rëmbëndëra këbi mondako ðek ogelemba ok. ²¹ Ata asoŝan an ko yëlarand ba Axwën Kaxanu dëŋ nde rik eŋo ex yexën fëña irexëm in.

²² And ŝëb këni ogelemba xali fed këbi aŋ, asoŝan an yëpëtën këŋo anëna atibax and kaŋe, gë bëŋwën bëtibax bënd kaŋe, do ßakëra këŋo endënaw̄ eŋ gër onëxar. ²³ Xadëp in wëka ko: «Wëj endënaw̄ end noŋo wa hi këy? Axara xara këmi, pelële. Aŝot nde këmi ŝot gër ndewën në er këbo xey?» ²⁴ Yaka ko endënaw̄ eŋ: «Wëno itox ind Betuwel hi këme. Faba iram, asëñiw̄ ar Milëka, alindaw̄ ar Naxor, hi ko.» ²⁵ Re ko bëte: «Er këni yamb ogelemba in ax gi ex na mopaŋ gër ndëbi. Bëte aŝot kën ŝot gër ed këŋun xey.»

²⁶ Ata asoŝan an ga rëngw ko, foxi ko gër lëngw ir Axwën Kaxanu. ²⁷ Re ko: «Aye ri ko Axwën Kaxanu, mëŋ ar yata këŋo Abëraxam, axwën aram an. Gayikwa alëkaya lëkaya ko eter ed yata këŋo axwën aram el. Axwën Kaxanu wëlaw ke ŝëw̄ gër bëmaŋe bënd axwën aram.»

²⁸ Ata endënaw̄ eŋ hër ko eŋo tëfëtanëx nëm ðek endey eŋo. ²⁹ Rebeka, imaŋe itoŝan ebaŋo na ind bano wácënd Labaŋ. Labaŋ hërëgu ko gër ed ebaxo asoŝan ajo, ler gër andu. ³⁰ Ga wateli baŋo abinëm Rebeka anëna aŋ, gë bëŋwën bëŋ, do wël baŋo ga ko reya bënd felëgu baŋo asoŝan ajo beŋ, yowaxënëgu baxo Labaŋ gër asoŝan ar ñatëgu bax gë ogelemba ok, ler gër andu. ³¹ Ata re ko Labaŋ: «Yow wëj ar gë obetak or Axwën Kaxanu an! Inew̄a bayixën këy gër ed ñatëgu këy ro? Yene gër ndëbi, aŝotën këmëni ŝotën ogelemba ok gër ed këni hi.»

³² Asoŝan an ñat ko gër iciw̄. Labaŋ fel këbi odexëm enëbi pëtëra ogelemba ok, do enëbi kwëtindëra olëb oŋ. Xobëndëran këbi ondës do gë enenar. Yël këbi bëte asoŝan ajo do gë bela bër laŋëtago baŋo bën men ond eni nebaraxën osapar orebën oŋ. ³³ Ata rëdën këñëbi ecomar el. Barikan asoŝan ajo re ko: «Wëno pere fo këme reya olawën ol ðamana mi yambëraxën.» Yaka këŋo Labaŋ: «Awa deyal!» ³⁴ Ata re ko: «Wëno xadëp ir Abëraxam hi këme. ³⁵ Axwën Kaxanu mbaŋ yël këŋo obetak ol axwën aram an, do ala ar gapak hi ko. Ayël yël këŋo obeci, gë opeŋ, gë oxey, gë kodï, gë kaŋe, gë ogelemba, gë opali, gë okadëp otoŝan, do gë okadëp otoxari. ³⁶ Sara, alindaŋ ar axwën aram an, gand oxar go dëŋ rëwën këŋo itoŝan. Do axwën aram an, asëñiw̄ ijo yël këŋo ðek er xwën ko in. ³⁷ Wëno ayaŝar yaŝar këme gër axwën aram mëne ari këme ri ang fel ke ak: “Këreyo calađ na asoxari ar asëñiw̄en an gër odënaŋ od gër ebar

ed Kanahaṅ, gër ed lëg këme ro. ³⁸ Barikan yeyid gër bër hi këmi ekun ebat, gër bër bar këmi andëwëra. Fën këyo šalagu asoxari ar asëñiwën an.” ³⁹ Wëno yaka këmo axwën aram an: “Bamat asoxari an axo maḍ na exe tëfëgu.” ⁴⁰ Yaka ke: “Wëno din këme rind er re ko Axwën Kaxanu in, mëṅ dëṅ këṅo lawëneliwëgu meleka irexëm in exi dëca ex ye fëña irey in. Calagudfo asoxari ar asëñiwën an gër bër bar këmi andëwëra, gër bër hi këmi ekun ebat. ⁴¹ Angëmëne añaḥ fiat këy gër bër ekun edam, ax bo na ga sëra ki eyaṣar ed yaṣar këy elo. Bëte angëmëne bën eni nḗp eni yëlëgu endënaḡ eṅ, osëba ax bo na ga sëra ki gë eyaṣar ed yaṣar këy elo.” ⁴² Doro ga fiatëgu këme gër andu, šale këme: Kaxanu, wëṅ ar yata këṅo Abëraxam, axwën aram an, dëcale ex ye fëña iram in. Axara xara këmi, masinële asoxari ar asëñiw ar axwën aram an. ⁴³ Nëkoḍ ga xwëša këme ler gër andu ro, endënaḡ end kë šanëgu edëmb ed men do wëno mo mëka: Këla nëwël eput edey el me cebaxën men ond lapara këy oṅ, ⁴⁴ do mëṅ exe yaka: “Awa cebël, arëmbën këmëni rëmbënëgu ogelemba oday ok eni cebaxën bën bëte!” Gilexo asoxari ar sanan këyo asëñiw ar axwën aram an! ⁴⁵ Damana me ṅata cale indam inḡ, fiatëgu ko Rebeka, eput el monapara. Šëla ko gër andu do rëmbëgu ko men oṅ. Ata wëno re këme: “Axara xara këmi, nëwël eput edey el me cebaxën men ond lapara këy oṅ.” ⁴⁶ Yëw ko aṅand eput ed lapara baxo el, do re ko: “Cebël, arëmbën këmëni rëmbënëgu bëte ogelemba oday ok eni ceb!” Wëno šëb këme, do bëte rëmbënëgu këbi ogelemba ok šëb këni. ⁴⁷ Wëka këmo: “Endënaḡ end noṅo wa hi këy?” Yaka ko: “Abiw ar Betuwel hi këme! Faba iram, asëñiw ar Naxor hi ko, itošan ind rëw këṅo Milëka inḡ.” Wëno ataṅ bakëra gë amocën aṅ, do gë bëṅwën bëṅ gër onëxar. ⁴⁸ Axwën Kaxanu, mëṅ ar yata këṅo Abëraxam, axwën aram an, wëlaw ke sëw wëno ar ocal od asoxari ar asëñiw ar axwën aram an. Mëṅ šëxwëndër këbo gë endënaḡ end abinëm ar axwën aram eṅ. Ata ga rëngw këme, foxi këme gër lëngw ir Axwën Kaxanu, šëkwa këmo. ⁴⁹ Awa gërëgako angëmëne kwël lëkaya kën do abayeli bayeli këṅun aminëmëra and gë axwën aram aṅ, peline. Angëmëne ax gi ex na mondako, bëte peline me gi gë enang nang.”

⁵⁰ Ata Labaṅ do gë Betuwel yaka këni: «Endey eṅo gër Axwën Kaxanu xaniwëk, biyi ami kor na mi de aḡa ḡa këmi ba ami ma ex na. ⁵¹ Nëkoḍo Rebeka, meḍëlo en ye. Gilexo alindaḡ ar asëñiw ar axwën arey an, ang re ko Axwën Kaxanu ak.»

⁵² Xadëp ir Abëraxam in ga wël ko eṅo, foxi ko, gër lëngw ir Axwën Kaxanu, eyiḡ el nḗs gër ebar. ⁵³ Yëpëtëgu ko oṅënga or eñaṅënan or kodî, gë or kaṅe, do gë banjëm, yëlëra këṅo Rebeka. Yëlëra këbi bëte bebëxëbëxaxik abinëm ar Rebeka do gë nëm irexëm.

End eñër ed Rebeka eṅ

⁵⁴ Ga xucak eṅo, xadëp ir Abëraxam in do gë bër laṅëtagu baṅo bën yambëra këni, šëbëra këni, ata lakira këni. Ga xeyëk, and nëngëtara këni aṅ, xadëp in re ko: «Tëbine ngwa me baka gër axwën aram.» ⁵⁵ Yaka këno abaye ar endënaḡ do gë nëm: «Bayilebo wa pere endënaḡ eṅ bakey epëxw, do gwëre ngwa en yed.» ⁵⁶ Yaka këbi: «Kërene cac na de gayikako Axwën Kaxanu rik ye ke fëña iram in. Tëbine me maṅi gër axwën aram.» ⁵⁷ Yaka këno: «Macënëṅone endënaḡ eṅ enëṅo mëkaye er yëla ko in.» ⁵⁸ Awa ga ḡac këno Rebeka, wëka këno: «Yandi ki nde en ye gë ala ajo?» Yaka ko: «Iyo aṅandi ṅandi ke.» ⁵⁹ Ata ḡa këni enëbi tef eni ye gë Rebeka,

ar ekun edebën an, mēṅ do gē xadēp isoxari irexēm in. Kwēl sēfēr kēni gē xadēp ir Abēraxam in do gē bër laṅṅetaw baṅo bën. ⁶⁰ Damana eni yexën, šalen kēno Rebeka mondako:

«Wēj abaṅ arebi an,

obaš orey ol gilexēni owēli owēli!

Bērandēwēra andey bën

kwēnindēlexēni bangol band bērangōṅyēra andebën baṅ!»

⁶¹ Rebeka do gē okadēp otoxari odexēm ok ga ṽēpara kēni yaṅ gēr ogelemba, kwēl sēfa kēno asošan an. Xadēp ijo, mondako wēla baṅo Rebeka.

⁶² Amēd aṅo, rēfa baxo Isak ga hiw ko gēr andu and bani wācēnd Laxahi Rohi gayik gand ladawe ir Negeb lēg baxo. ⁶³ Genēka, Isak šan ko exo nēkonaraw gēr apuṽ. Ga rēnēta ko, wat kēbi ogelemba ga kēni yow endexēm eṅ. ⁶⁴ Ata Rebeka ga rēnēta ko, wat kēṅo Isak. Ga rad ko, feda ko gēr gelemba, ⁶⁵ do wēka kēṅo xadēp ir Abēraxam in: «Noṽo ex wa asošan ar gēr apuṽ ar kēbo xacagund ajo?» Yaka ko xadēp in: «Axwēn aram Isak ex.» Ata Rebeka labaya ko anjēm and baxo labayarand aṅ. ⁶⁶ And fed kēni aṅ, xadēp in sēfētandēra kēṅo Isak dek er riw baxo in. ⁶⁷ Na ex Isak fiateli kēṅo Rebeka gēr aner and Sara, nēm irexēm. Mondako xana baṅo Rebeka, do mēṅ hi ko alindaṽ ar fian kēṅo. Mondako fuṅara baṅo end nēm ir seḫēta baṅo eṅ.

25

End ecēs ed Abēraxam eṅ

¹ Ga xucak eṅo, Abēraxam ṽēr kēṅo bēte asoxari ar bano wācēnd Ketura. ² Rēwēn kēṅo bētošan bēṅo: Simēraṅ, gē Yokēšaṅ, gē Medan, gē Majaṅ, gē Yišēbak do gē Šuwa. ³ Yokēšaṅ rēw kēbi Saba do gē Dedan. Bosēniw bor Dedan exēni: andēwēra and Ašur aṅ, gē and Letuš aṅ, do gē and Lewum aṅ. ⁴ Bosēniw bor Majaṅ exēni: Efa, gē Efer, gē Anok, gē Abida, do gē Elēdaha. Bën dek ex andēwēra and Ketura aṅ.

⁵ Abēraxam yēlēra kēṅo asēniw Isak dek beḫēr xwēn baxo bën. ⁶ End bosēniw bor rēwēn bano bēsoxari bër ṽēpa bani aṽēpa fo bën cēṅ, Abēraxam yēlēra kēbi beḫērēmar do fel kēbi eni eno ṅawēta asēniw Isak. Ata bën ye kēni apēn-eñan.

⁷ Abēraxam er sēk baṅo, bēniy kēme gē ofēxw ocongoxi gē bēnjo. ⁸ And šēs ko aṅ, moped fed baṅo oxar or gē onēnga ol, dāmana baraxēn kēni gē bēxarēk bērexēm bër šēsēk elod anēka fo bën. ⁹ Bosēniw, Isak do gē Isēmayer, wēxēta kēno gēr oxel or Makēpela, mopaḫēr gē Mamēre, gēr ošēnga or Efēron, asēniw ar Tēsohar, arandēwēra and Het an. ¹⁰ Ošēnga olo yēc baxo Abēraxam gēr bērandēwēra and Het. Fēn wēxēta kēnēbi mēṅ do gē alindaṽ Sara. ¹¹ Kaxanu yēl kēṅo mbaṅ obetak ol Isak, asēniw ar Abēraxam, and šēs ko sēm aṅ. Amēd aṅo lēg baxo Isak ler gēr andu and Laxahi Rohi.

End andēwēra and Isēmayer eṅ

¹² Mondako ex andēwēra and Isēmayer aṅ, asēniw ar Abēraxam an, itošan ind rēw kēno gē Agar, xadēp isoxari iḫ Misēra ir Sara in. ¹³ Mondako ex omac od bosēniw bor Isēmayer ok, aṅ sēfēr kēni gēr acēl andebën ak: Nebayot itošan iñanar ind Isēmayer in, gē Kedar, gē Adēbehel, gē Mibēsam, ¹⁴ gē Mišēma, gē Duma, gē Masa, ¹⁵ gē Xadad, gē Tema, gē Yetur,

gë Nafîs, do gë Kedëma. ¹⁶ Bën ex bosëñiŋw bor Isëmayel, gë omac odebën ok, gë bëngol bëndebën bën, do gë bakwëndaya bandebën baŋ: bemun epëxw gë beki, enëng gë enëng. ¹⁷ Isëmayel ga liya ko bëniy keme gë ofëxw osas gë bënjongëbëki, šes ko. Ata bar këni gë bëxarëk bërëxëm bër šësëk elo anëka fo bën. ¹⁸ Bërandëwëra and Isëmayel bën lëgëra këni, elod gër ebar ed Afila, xali gër ed Šur. Ebar elo fabërëk gë ed Misëra el, gand ed Asiri. Mondako lëgëra bani bërändëwëra and Isëmayel bën mopabër gë dek bër aminëmëra andebën bën.

End Esawu gë Jakob eŋ

¹⁹ Mondako ex andëwëra and Isak, asëñiŋw ar Abëraxam aŋ. Abëraxam rëw këŋo Isak. ²⁰ And sëk këŋo Isak bëniy ofëxw onax aŋ, yër këŋo Rebeka, abiŋw ar Betuwel, abaŋe ar Labaŋ. Sëm irebën ebax Betuwel, arandëwëra and Aram an, do lëg baxo gër ebar ed Padaŋ-Aram. ²¹ Isak ašalendëra baŋo šalendërand alindaŋ gër Axwën Kaxanu gayik abaxo rëw na. Ata Axwën Kaxanu yakali këŋo cale indexëm iŋ. Rebeka, alindaŋ, hi ko gë acël. ²² Bëtox bën këni hëyërend gër acël and nëm irebën. Ata nëm irebën ko yëlarand ba në end ine këŋo hixënënd mondako. Ye ko eŋo mëka Axwën Kaxanu. ²³ Axwën Kaxanu yaka këŋo: «Benëng beki hi këni gër acël andey, bandëwëra baki kë šapër and këni šanëgu gër acël andey aŋ. Andëwëra akinëm këŋo xuca ojaŋw ok añanar aŋ, do andëwëra and abëjanak aŋ kë wëña and axarënak aŋ.»

²⁴ And fiatëk orëw aŋ, watik mëne bëša dëŋ ex gër acël and Rebeka. ²⁵ Yatir orëw, iñanar iŋ šanëgu ko eman eŋ yer omban fo, ang acud and anar fo. Wac këno Esawu, mëne ngëŋ «Yer Omban». ²⁶ Šanëgu ko abinëm, ga sërrow ko etak ed Esawu el. Wac këno Jakob, mëne ngëŋ «Afërëcët». Isak anëka sëk baŋo bëniy ofëxw ocongebat and rëw këñëbi aŋ.

²⁷ Odëmëta ok raf këni. Esawu hi ko kamara isëm, ar gër apuŋ. Jakob mëŋ cëŋ hi ko, anambik, ar kë bayirand gër baner. ²⁸ Isak xwël këŋo Esawu gayik anëngan baŋo nënganënd end oŋacar or baŋi laŋëgund eŋ. Rebeka mëŋ, xwël këŋo Jakob.

²⁹ Akey amat, Jakob ko šemërand. Ata fiatëgu ko Esawu ga hiw ko gër apuŋ, aloxo dek. ³⁰ Esawu re ko: «Jakob, këla dëtënële wa me yamb ecemar ed warëgeyan ed këy šemand elo, (Iyo ecemar ed warëgeyan elo) gayikwa dek loxo këme.» Mëŋ nëngwëtaxën këno Esawu «Edom», mëne ngëŋ «Warëgeyan». ³¹ Yaka këŋo Jakob: «Nëmbëre pere gë oxarënak orey ol*.» ³² Yaka ko Esawu: «Wëno ar kërex cës ajo nde, inewña ke fecax oxarënak olo?» ³³ Ata re ko Jakob: «Yašarël pere.» Esawu yašar ko. Esawu, mondako nëmb baŋo Jakob, oxarënak orexëm ol. ³⁴ Ata Jakob rëtën këŋo Esawu ecemar ed gë ošof el, do gë mburu iŋ. Esawu yambëra ko, šëbëra ko, do kwël xani ko ye ko. Ata Esawu mondako yepën baxo oxarënak orexëm ol.

26

End Isak do gë Abimelek eŋ

* **25:31** 25.31 Gër bërändëwëra and Abëraxam, itošan ind xarënak iŋ bax šotënd ošet oxi gër napul ir këbi sebëtan sëm irebi in.

¹ Ga niyitarak, fiatëguk enjo gër ebar ed Kanahan, nëmëc enjo end hi bax amëd and hi baxo Abëraxam eņ. Ata Isak ye ko exo ñëpax gër Gerar, ebar ed Abimelek, emun end Ofilisëteņ el. ² Axwën Kaxanu ga šanaxën këņo, re ko: «Ñëpal gër ebar ed këmi fënëtan, kërey cëlad na gër Misëra. ³ Dëgid gër ebar elo ang aliyer fo. Wëno gë wëj këme hi, do ayël këmi yël obetak oram ol. Gayikwa wëj do gë bërändëwëra andey bën yël këmun dëk owar oņo. Mondako këme ģata er yašar këme arin këmo rin sorix Abëraxam in. ⁴ Ašënan këmëni šanën bërändëwëra andey bën ang ował or gër orën fo. Do dëk owar oņo këmëni yël. Do dëk benëng bend gër ebar bëņ kë beta paš gë andëwëra andey aņ. ⁵ Gayikwa Abëraxam abaxët baxe baxëtënd, do ašëf baxo sëfënd bapela baņ do gë bacariya bandam baņ.» ⁶ Ata Isak rëfa ko gër ebar ed Gerar.

⁷ Bësošan bër lëg bax gër ebar elo bën këno wëkarand end alindaw eņ. Er babi yakand: «Abaņe iram ex». Ayëda baxo yëdand exo de: «Asoxari aram ex», këdi këno law bësošan bër ebar elo bën në end Rebeka, gayik mbaņ ye baxo. ⁸ Ata Isak nëka ko mbaņ na gër ebar elo. Akey amat Abimelek, emun end Ofilisëteņ eņ, ko yëkwand gër fonetër, wat këbi Isak gë Rebeka, alindaw, ga këni nëxira. ⁹ Abimelek wac këņo Isak do re ko: «Awa ajo asoxari arey nde ex! Mondake cëņ rexën këy: “Abaņe iram exo!”» Yaka ko Isak: «Wëno mondako yeyan bame, ga bame yëland mëne alaw këne law në endexëm.» ¹⁰ Ata re ko bëtë Abimelek: «Ine ex end ri këyëbo eņo? Tëkër fo baņi bax asošan ar gër bulunda iram eni daki gë asoxari arey an. Wëj lënanëdošo eņëņëna x eņo!» ¹¹ Ata Abimelek yël këbi acariya aņo dëk bulunda in: «Ar këņo sëka asošan ajo, ba alindaw, ar edaw ex.»

¹² Ga xucak eņo, Isak ģandëra ko na gër ebar elo, šotëra ko dëm aniņ aņo. Axwën Kaxanu yël baņo obetak ol. ¹³ Ata Isak šotëra ko. Napul irexëm in kwël dëņ bax yëmbërend xali hi ko ar gë napul isëm. ¹⁴ Ašot šot baxo okece od obeci do gë opeņ, gë okece od oxey, do gë okadëp odanjëm. Ata Ofilisëteņ ok ģana këni këbi yakëraxind endexëm eņ.

End eter ed Isak do gë Abimelek eņ

¹⁵ Dek bandu band nac bani angwën and hi baxo Abëraxam, sëm ir Isak baņ, lëmëra gë obar bani Ofilisëteņ ok. ¹⁶ Ata Abimelek fel këņo Isak: «Canël ebar edeđi el, gayikwa mbaņ xuca këyëbo oja w ok.» ¹⁷ Isak ye ko šëxwayax ko gër epesa ed Gerar, do lëgëx ko fën. ¹⁸ Ata Isak lëmëtëra ko bandu band nac baxo Sëm Abëraxam baņ, and baņi baxo mopër aņ. Ofilisëteņ ok lëmëra bax, and šës ko Abëraxam aņ. Ang wacëra baxo sëm bandu baņo ak wacëra baxo mëņ bëtë.

¹⁹ Akey amat, okadëp od Isak ok bax nacënd bëtë andu gër epesa. Sëkën këni añësa and gë men ond mbaņ. ²⁰ Barikan bëxadac bër gër ebar ed Gerar bën sakërel këneđi bëxadac bër Isak bën. Er bani rend: «Biyi xwënëk men oņo!» Ata Isak wac ko andu aņo «Esek», mëne ngëņ «Atakëra» gayik asakërel sakërel bano në end andu aņo. ²¹ Okadëp od Isak ok nac këni bëtë andu acëxe, sakërel këneđi gašëxe. Isak wac ko andu aņo «Sitëna», mëne ngëņ «Ekandër». ²² Ata Isak ga xani ko na, rëfa ko, do nacëx ko andu acëxe, and ala aņo takërel bano. Wac ko andu aņo «Rexobot», mëne ngëņ «Wur iņangax». Gayikwa are re baxo: «Gërëgako Axwën Kaxanu anëka xwët këbo gër ed këne xëne. Axor këne xore ene cotëraye gër ebar elo.»

²³ Isak ga xani ko na, rēfa ko kwēl yaṅ yaṅ, end Berēšeba eṅ. ²⁴ Ata Axwēn Kaxanu šanayaxēn kēṅo gēmēd ijo, do re ko: «Wēno ex Kaxanu, ar yata kēṅo sorix Abēraxam an. Gē wēj hik kēme, kērey yēdarand na. Wēno ki yēl obetak ol, do me cēnan andēwēra andey aṅ nē end Abēraxam, ariyenin aram eṅ». ²⁵ Ata Isak ri ko na angēb, do šale kēṅo Axwēn Kaxanu. Na ri baxo baner bandexēm baṅ, do okađep odexēm ok nac kēni bēte andu.

²⁶ Abimelek do gē Ahusat, alañētaran arexēm an, do gē Pikol, alēngw ar ocoroda odexēm an, nēngaw kēno Isak, ga xaniw kēni gēr ebar ed Gerar. ²⁷ Ata wēka kēbi Isak: «Ineṅwa nēngaxēnēgu kēne xarak ašus šus kēne, do aṅayēgu wāyēgu kēne gēr ndewēn?» ²⁸ Yaka kēni: «Biya aye wat kēmi mēne Axwēn Kaxanu gē wēj hi ko. Mēṅ yowaxēnēgu kēmi mi pel: Axara xara kēmi, yatarēne eter wēj gē biya, eter ed kēne yašare mēne afēb kēne fēbe. ²⁹ Yašarēl mēne wēj ayēbo mereli na, gayikwa biya eñēṅenax gematak ami dinanēgu ex na. Wayēt enjekax fo rinēgu kēmi, do sebēgu kēmi rēfaw kēy gē aketēxeta fo. Gērēgako Axwēn Kaxanu yēl ki obetak ol.» ³⁰ Ata Isak rin kēbi ṅambēran, yambēra kēni do šebēra kēni. ³¹ Ga xeyēk, mopēd, yatar kēni eter el, do yašar kēni ala kala. Isak seb kēbi, kwēl ye kēni gē aketēxeta fo.

³² Kwēl yatijo fo yow bani okađep od Isak ok, fel kēno end andu and bani nacēnd eṅ: «Anēka sēkēn kēmi men oṅ!» ³³ Isak wāc ko andu aṅo «Šiba», mēne ngēṅ «Eyašar». Mēṅ wacaxēn kēni doro doro angol aṅ «Berēšeba», mēne ngēṅ «Andu and gē Eyašar».

End eñēr ed Esawu eṅ

³⁴ Esawu ga sēk kēṅo bēniy ofēxw onax, yēr kēbi odēnaṅ oki od bērandēwēra and Het: Yudit, abiṅ ar Beri, do gē Basēmat, abiṅ Eloṅ. ³⁵ Barikan Isak do gē Rebeka mokoṅ bani xoṅend end bēsoxari bējo eṅ.

27

End Jakob do gē Esawu eṅ

¹ Amēd aṅo, Isak mbaṅ xar baxo, baṅgēs bandexēm baṅ abašeta bašeta bax: ax bo bana ga ko watēra. Akey amat, ga wāc kēṅo Esawu, itox ikarēk indexēm iṅ, re ko: «Asēñiwēn!» Mēṅ yaka ko: «Woy!» ² Re ko bēte Isak: «Wēno anēka xar kēme, do ame nang ex na yatir kēme šēs. ³ Gērēgako, axara xara kēmi medēl oṅēnga or onēxa oṅ, amote andey aṅ, gē atumb andey aṅ, do el gēr apuṅ eye dawēnēgu emacar. ⁴ Cēdēnēguye ṅas eṅ ex nēnga, ang ṅian kēme ak. Do mēlanēguye me yak, mi karanaxēn obetak ol dāmana me cēs.» ⁵ Xarak, and baṅo felērand Isak mondako asēñiw Esawu aṅ, Rebeka awēl wēl baṅo. Esawu ye ko ngwa gēr apuṅ exo nēxaraw, do eṅo dawēgu emacar end kēṅo wēlagu eṅ.

⁶ Ata Rebeka fel kēṅo asēñiw Jakob: «Awēl wēl kēmo sorix ga kēṅo fel aṅinēx Esawu: ⁷ “Mēlanēguye emacar, cēdēnēguye ṅas eṅ ex nēnga ang ṅian kēme ak, me yak, do mi karanaxēn obetak ol gēr Axwēn Kaxanu dāmana me cēs.” ⁸ Gērēgako asēñiwēn, baxētēle mi pel er kēy ri in. ⁹ Kēla yel gēr eciṅ eye yeṅnēgu bēpērac bēnd šenene bēki. Wēno kēṅo šēdēn sorix ṅas eṅ ex nēnga ang ṅian ko ak. ¹⁰ Wēj kēṅo wēlan sorix exo yak, exi karanaxēn obetak ol dāmana exo cēs.» ¹¹ Ata Jakob yaka kēṅo nēm Rebeka: «Abaṅe Esawu yer omban fo ga hi ko wa, xarak eman endam

eņ garëgar ex. ¹² Bamat faba alëkëra ke lëkëra, do exo wata mëne në eyifa emo. Eñëñënax wa ke xaran, ax gi ex na obetak.» ¹³ Re ko nëm Rebeka: «Eñëñënax eņo wëcanidëlexe wëno, asëñiwën! Awël nde, yel eye yebënegu bëpërac bëñ.» ¹⁴ Ata Jakob ye ko yebëgu këbi bëpërac bëñ, do wëlaw këbi gër nëm. Nëm šëd ko ýas erebën eņ, nëngak ang ñan ko Isak ak.

¹⁵ Ata Rebeka wëd ko bacud band Esawu, šambenjar ixarëk irexëm baņ, band xurik ex ye gër iciw baņ, do šudëra këņo Jakob, šambenjar ibeja irexëm in. ¹⁶ Wëd ko banar band bëpërac baņ, šerira këņo ed onëxar el, do gër egëla ed garëgar ed asëñiwë Jakob. ¹⁷ Fëxwën këņo asëñiwë Jakob ýas er šëd baxo xali nëngak eņ, do gë amburu aņ, eņo mëlan Isak.

¹⁸ Ata Jakob ga ñat ko gër sëm, wac këņo: «Faba!» Yaka ko mëņ: «Woy! Wëj noýo ex wa asëñiwën?» ¹⁹ Yaka ko Jakob: «Wëno Esawu, itox iñanar indey in ex. Er fel baye in ri këme. Axara xara këmi, kanil ey ñëpa. Yakëral ýas er emacar end lawënegu këmi eņ, eye karanaxën obetak ol.»

²⁰ Isak fel këņo asëñiwë: «Ata aýand aýand šotëgu këyo de asëñiwën!» Yaka ko Jakob: «Axwën Kaxanu, ar yata ki an, fangacëgu këņo gër lëngw iram.» ²¹ Isak fel këņo bëte Jakob: «Axara xara këmi, tëkawëye tan mi dëkëra asëñiwën, me nangaxën aye mëne wëj asëñiwën Esawu dëñ ex!»

²² Jakob sëka këņo sëm Isak, do mëņ ga lëkëra këņo, re ko: «Oniw ol or Jakob ol ex, barikan onëxar oņ, or Esawu ex.» ²³ Ata aņo kwita ex na gayik onëxar oņ yer omban fo bax ang or abinëm Esawu fo. Ata xarandëra këņo na obetak ol.

²⁴ Isak re ko: «Wëj dëñ nde ex asëñiwën Esawu?» Yaka ko Jakob: «Iyo wëno dëñ ex.» ²⁵ Re ko bëte Isak: «Dinëguye tan, me yamb ýas er emacar end lawënegu këye wëj asëñiwën eņ, mi karanaxën obetak ol.» Ata Jakob rin këņo, do yambëra ko. Wëlanëgu këņo ngoy in, šëbëra ko. ²⁶ Ata sëm Isak re ko: «Tëkawëye, axara xara këmi, megale, asëñiwën!» ²⁷ Jakob sëka këņo sëm do wëga këņo. Isak wëran këņo otëñer ond banjëm bandexëm oņ. Ata xaran këņo obetak ol mondako:

«Oko otëñer ond asëñiwën oņ,
er ex ang otëñer ond ošënga
or gë obetak or Axwën Kaxanu fo.

²⁸ Kaxanu yëlëlexi,
ašëber ir kë fedawënd gër orën in,
do gë napul ir gër ebar in,
bële ir mbaņ, do gë ngoy ind mbaņ!

²⁹ Benëņ bend bela këyëbi ýana eyëbi bëñand, do bën eni diyeninënd,
benëņ kë ýana ex poxind gër lëngw irey!

Gil alëngw ar bobinëx an,
obaš or norix ol poxindëlexëni gër lëngw irey!
Katalëņo ar ki xarend an,
betalexo ar ki xaranënd obetak an!»

³⁰ Isak anëka ñata baxo ekaran ed obetak Jakob el, do Jakob eced-eced šapër bani gë sëm. Hatëgu ko ngwa abinëm Esawu, ga hiw ko gër onëxa. ³¹ Mëņ bëte šëdëra ko ýas eņ xali nëngak, do wëlanëgu këņo sëm. Fel këņo sëm: «Faba kanil ey yak ýas er emacar end lawënegu këmi eņ, eye karanaxën obetak ol, wëno asëñix!» ³² Yaka ko sëm Isak: «Wëj noýo ex wa?» Yaka ko Esawu: «Wëno Esawu ex, itošan ikarënak indey in!»

³³ Ata Isak këņo rëgëñënd mbaņ. Re ko: «Noýo cëņ nëxaw këņo emacar

eṅ do wēlanēgu ke ṽas eṅ? Wēno anēka yambēra kēme, đamana ey ṅataxēnēgu. Anēka xaran kēmo obetak ol, do mēṅ betak!»

³⁴ And wēl ko Esawu eyeyan ed sēm aṅ, songēt ko ga yambēn kēṅo mbaṅ gēr emēkw. Fel kēṅo sēm: «Wēno bēte karanēle wa axaran obetak ol, faba!» ³⁵ Yaka ko sēm: «Abinēx wa yowēk gē njifa, do wēd ko obetak orey ol.» ³⁶ Esawu re ko: «Ba gayik Jakob kēno wácend nde narētaxēn ke bakēlēbēd baki? Mēṅ xan ke oxarēnak oram ol, do doro xan ke bēte obetak oram ol!» Baš ko Esawu: «Obetak aye penan ex na nde?» ³⁷ Isak yaka kēṅo Esawu: «Wēno anēka ri kēmo alēngw arey, do anēka yēl kēmo dek bofinēm eni gi okadēp odexēm. Bēte anēka ri kēmo ar kē ṽana ex cotērand mbaṅ bēle do gē ngoy: awa ine kēme xor mi din asēñiwēn?»

³⁸ Esawu wēka kēṅo sēm: «Obetak olo fo nde šot bay, faba? Wēno bēte karanēle wa axaran obetak ol, faba!» Ata Esawu ko sesēnd. ³⁹ Sēm Isak yaka kēṅo:

«Wěj caw kēn ḥawētar gē napul ir gēr ebar in,
do gē ašēber ir kē fedawēnd gēr orēn in,
ašēber ir yaṅ in, caw kēn ḥawētar.

⁴⁰ Wěj gē ojaṽ od duxuma irey ok
kēy ṽana ey cotēnd er kēy liyaxēn in,
do abinēx kēy ṽana eyo diyeninēnd.

Barikan ga kēy ṽana ey yexērand yaya fo gēr ed yo,
ašana kēy šana mbēña indexēm in.»

End Jakob do gē Labaṅ eṅ

⁴¹ Ga xucak eṅo, Esawu xoṽēn kēṅo mbaṅ Jakob nē end obetak or xaran baṅo sēm irebēn eṅ. Esawu are baxo rend: «Bakey band oṽaṽ or faba baṅ đam ex. And kē xuca aṅ kēmo laṽ abaṽe Jakob.» ⁴² Fel kēno Rebeka eyeyan ed Esawu, šambenjar ixarēnak irexēm el. Ata Rebeka wác kēṅo Jakob, šambenjar iḥeja irexēm in, do fel kēṅo: «Abinēx Esawu cēṅ aṽandi ṽandi kēṅo exi đaṽ, exi mašaxēn.» ⁴³ Gērēgako asēñiwēn, baxētēle: Yel ey ḥafēx gēr abaṽe Labaṅ, gēr ebar ed Xaraṅ. ⁴⁴ Nēpax gēr iciṽ indexēm bēniy, xali abinēx eṅo koc oxoṽ orexēm ol. ⁴⁵ And kēṅo xoc oxoṽ or xoṽēn ki aṅ, do exo kwēya end ri kēyēṅo eṅ, ata kēmi wāṽiliwēd. Ineṽa ke nemēranaxēn wēn tak bēxi akey amat?»

⁴⁶ Ga xucak eṅo, Rebeka fel kēṅo Isak: «Wēno ax bo ex na ga ke ṽandind me điya nē end odēnaṽ od andēwēra and Het oko! Angēmēne Jakob eṅo ṅērēgu bēte endēnaṽ end gēr ebar elo ro, ineṽa kēme bayixēn gēr aniyana?»

28

¹ Ata Isak wác kēṅo Jakob, šalen kēṅo do fel kēṅo mondako: «Kēreyēṅo ṅērēd na đe asoxari Abēkanahaṅ. ² Yel gēr ebar ed Padaṅ-Aram, gēr ekun ed Betuwel, sēm ir norix. Fēn kēyo ṽērēgu asoxari gēr odēnaṽ od Labaṅ, abinēx ar norix.

³ Kaxanu, mēṅ ar xorēk beṽ dek an,
yēlēlexi obetak ol,
cēnanēlexi, ṅēmbēnēlebi obaš orey ol,
do gil amara and benēng bendanjēm!

⁴ Kaxanu yēlēleṅun obetak or Abēraxam ol,
wěj do gē bērandēwēra andey bēn,
ey kanaxēn oxwēn or ebar elo ro ol,

gër ed lëg këy ang aliyer fo elo,
 ebar ed wëd ko Kaxanu
 do yël këňo Abëraxam elo.»

⁵ Ata Isak mondako felëra baňo Jakob exo ye gër ebar ed Padaň-Aram, gër Labaň, asëñiw ar Betuwel, arandëwëra and Aram, abinëm ar Rebeka, nëm ir Jakob do gë Esawu an.

End asoxari asasën ar Esawu enj

⁶ Esawu wat ko mëne Isak, and baňo xaranënd obetak Jakob aň, afel fel baňo exo ye gër ebar ed Padaň-Aram, enjo calaw asoxari. Ga këňo xaran obetak ol mondako yeyan baxo: «Kéreyëňo ñërëd na asoxari Abëkanahaň.» ⁷ Esawu wat ko mëne Jakob awa wa baxo end nëm do gë sëm enj, mëň yexën baxo kwël gër ebar ed Padaň-Aram. ⁸ Mondako wata baxo Esawu mëne sëm Isak axoyën xoyën baňo në end bësoxari bërexëm, bër ebar ed Kanahaň enj. ⁹ Ata ye ko gër Isëmayel, imaýe itoxari ind Nebayot inj. Esawu wëlaw këňo, do bar këbi gë bësoxari bërexëm bën.

End lakeli ir Jakob enj

¹⁰ Jakob xani ko na gër Berëşeba, ond gër ebar ed Xaraň oň. ¹¹ Hat ko gër ed këňo xey gayikwa eñan enj anëka šëla bax. Wëd ko ekaý, xwëtaxën ko gaf irexëm in, do kwël raš këňo. ¹² Ata ga ko lakeli, wat ko: angwaň-gwaň ga xay këni elod gër ebar xali gër orën. Wat këbi omeleka od Kaxanu ok ga këni nëmëcër oko yaň-yaň, oko gëd-gëd. ¹³ Wat këňo bëte Axwën Kaxanu ga xwëša ko yaň do këňo felënd: «Wëno ex Axwën Kaxanu, ar yata këbi ejix Abëraxam, do gë Isak an. Ebar ed gër ed laki këy elo ayël këmun yël oxwën ol wëj do gë bërandëwëra andey bën. ¹⁴ Bërandëwëra andey bën aýëmb këni ýëmb ang ošeňi fo. Edëg edewën el aýang kë ýang gand apën-eñan, gand acëla-eñan, gand ambëng, do gand ambëtëb. Dek benëng bënd gër ngwëň beň kë šot obetak ol paß gë wëj do gë andëwëra andey aň. ¹⁵ Wëno gë wëj këme hi, gër ed këy ye yo, wëno anëkona këmi ýana mi nëkonand. Do abakaliw këmi bakaliw gër ebar elo ro. Gayikwa aňata këme ñata end këme rend enjo, din ami teß na.»

¹⁶ Jakob ga nëngëta ko, re ko: «Enimin Axwën Kaxanu, ro wa hi ko, do wëno ame nang bana!» ¹⁷ Ga yëdara ko, re ko: «Awa gër ed hi këme ro mbaň ýigënëk! Ro ex iciw ind Kaxanu inj, ro ex ebët ed orën el!» ¹⁸ Jakob ga xani ko mopëd gëbër, wëd ko ekaý ed xwëtaxën baxo gaf el, rëd ko, do xoß ko ogu. ¹⁹ Wac ko na gër ed xey baňo: «Bet-El», xarak angol and ex ler na aň, Lus bani wácënd. ²⁰ Ata Jakob bëya ko mondako: «Angëmëne Kaxanu gë wëno hi ko, angëmëne axaxa xaxa ke gër fëña iram, angëmëne ayël ke yëlënd eyamb yamb in, do gë banjëm band këme şuða baň, ²¹ do angëmëne aye fo bakaw këme gër faba, ata Axwën an kë hi Kaxanu, ar yata ke an.» ²² «Ekaý ed rëd këme elo kë hiw aciw and Kaxanu aň. Do gër beßër ke yël yo, awëdën këmo ýana me medënënd dim in.»

29

End Jakob gër Haran enj

¹ Jakob ga fakët ko ofe enj, faß ko gand ebar ed apën-eñan. ² Sëk ko andu gër apuý. Wat këbi bëmëxwër bëtas bënd obeci, do gë opeý ga seyëtara këni jey gër andu gayik na banëbi šëbënënd. Gë angaý atëm bani sëndënd

andu aņo. ³ Bëxadac bën, and kënëbi bar dek benga bend oyel aņ fo bani sëndëtënd andu aņ enëbi dëmbënaxën men oņ. Bëte and këni šeb dek oyel aņ fo bani sëndënd gašëxe. ⁴ Ata Jakob wëka këbi bëxadac bën: «Bëmaŷe wën bër feye wa hi kën?» Yaka këni: «Biyi bër gër Xaraņ hi këmi.» ⁵ Wëka këbi bëte: «Anang nde nang këno Labaņ, ejiw ed Naxor?» Yaka këni: «Iyo anang nang këmo.» ⁶ Re ko: «Mocan nde bayi ko wa?» Yaka këni: «Mocan bayi ko! Nëkofo wa ado abiw Rašel ga ko řatëgund gë ofeci orexëm ol.» ⁷ Re ko bëte Jakob: «Yaņ bayi eñan eņ, ax řat ex na ebar ed oyel el. Ce bëninëbi ofeci ol do gë opeŷ ok, do enëbi bakalixën gër ondës eni bašaraw.» ⁸ Yaka këni: «Ami kor na mi di eņo. And këmëni bar dek benga bend ofeci do gë opeŷ aņ fo këmi sëndëtënd andu aņ, amëd aņo fo këmëni šebënënd.»

⁹ Ata ga këni yeyan mondako fo bayi bani, ga řatëgu ko Rašel gë ofeci or sëm ol, mëņ axadac isoxari ebaxo. ¹⁰ Jakob watër këni gë Rašel, endënaŷ end aŷiw Labaņ, and řatëgu ko na gë oyel or Labaņ aņ. Jakob sëka ko andu aņ do sëndët ko angaŷ aņ. Rëmbën këbi oyel or aŷiw Labaņ ol. ¹¹ Jakob, ga wëga këņo Rašel, fulët këņo otes. ¹² Fel këņo mëne ar nëng ir sëm exo, do asëñiw ar Rebeka. Ata Rašel hër ko felëgu këņo sëm. ¹³ Sam ga wël ko Labaņ mëne Jakob, asëñiw ar imaŷe itoxari indexëm in řatëguk, hërëgu ko eņo kaca, ata wëga këņo bëxiř. Hateli këņo gër iciw, do Jakob sëfëtandëra këņo dek. ¹⁴ Ata Labaņ fel këņo: «Wëj ata enimin šapar iram dëņ ey.» Jakob ŷëpa ko facaw na gër iciw ind Labaņ.

End eñër ed Jakob eņ

¹⁵ Akey amat, Labaņ fel këņo Jakob: «Ax řap ex na eye diyeninënd ariyeni fo gayik aŷu ey. Pelële ba ine kë hi acosa andey aņ.» ¹⁶ Xarak, Labaņ odënaŷ oki šot babi: ekarënak eņ Leya, do emeja eņ Rašel. ¹⁷ Bangës band Leya baņ anambi nambi bax, barikan Rašel, monje ye baxo. ¹⁸ Awa Jakob ga řan baņo anëka Rašel, yaka këņo Labaņ: «Bëniy bënjongëbëki këmi riyenin në end napul ir Rašel, endënaŷ emejanak endey eņ.» ¹⁹ Ata re ko Labaņ: «Dek yer, wëj fecan ke mi yël gë mo yël ašëxen, bayi gër ndam ro!» ²⁰ Mondako riyeni baxo Jakob bëniy bënjongëbëki eņo ñëraxën Rašel. Bëniy bënjongëbëki bëņo er hi bax ang bakey bapënëfëne fo gayik axuri xuri bax ang řan këņo Rašel ak.

²¹ Ga xucak bëniy bëņo, Jakob fel këņo Labaņ: «Mašële ngwa asoxari aram an, ga řata këme ako bëniy bënd wëlër baxe mi diyenin bëņ, anëka řandi ke mi bar angaw amat!» ²² Ata Labaņ felëra këbi dek bëraketa bën, do ri ko ofëna or ekana ol. ²³ Apenëka aņ wëd këņo Leya, endënaŷ ekarënak endexëm eņ, do wëlan këņo Jakob. Ga xana këņo, bar këni angaw amat. ²⁴ Labaņ wëlali këņo gër eñër, Silëpa, xadëp isoxari irexëm in hi ko xadëp ir abiw Leya. ²⁵ Ga xeyëk, Jakob wat ko mëne Leya řër këņo. Ata wëka këņo Labaņ: «Inëwa rixën këye eņo? Ax gi ex na nde në end Rašel riyenin këmi? Inecëņ yifaxën këye?» ²⁶ Yaka ko Labaņ: «Ax řap ex na gër ndëbi ro eno ñërët endënaŷ emejanak eņ. ²⁷ Ņatayin gë Leya loxo ir ekana in, eyo kanaxën bëte Rašel. Barikan afo ey di bëte gër ndam ro bëniy bënjongëbëki bëcëxe.»

²⁸ Ata Jakob ri ko mondako, řata këni loxo ir ekana in gë Leya. Labaņ waš këņo abiw Rašel. ²⁹ Labaņ wëlali këņo gër eñër, Bila, xadëp isoxari irexëm in, hi ko xadëp ir Rašel. ³⁰ Jakob bar këni bëte angaw amat gë

Rašel gayik mēṅ ex asoxari ar ñan baṅo nēmēc Leya an. Riyeni ko bēte na gēr Labaṅ bēniy bēnjongēbēki bēcēxe.

End obaš or Yakob eṅ

³¹ Axwēn Kaxanu wat ko mēne Yakob aṅo ṅan ex na Leya ang ñan kēṅo Rašel ak. Ri kēṅo Leya asoxari ar kē rēwēnd, do Rašel, asoxari aforoxok. ³² Leya hi ko gē acēl. Rēw kēṅo itošan, wāc kēṅo Ruben, mēne ngēṅ «Nēkoyino asēñiwēn». Gayikwa mondako baxo rend: «Axwēn Kaxanu awat wat ko ošēfēn oram ol. Gērēgako añan ke ñan icēn indam iṅ.» ³³ Leya hi ko bēte gē acēl, rēw kēṅo itošan. Re ko: «Axwēn Kaxanu awēl awēl ko mēne icēn indam iṅ axe ṅan ex na, barikan yēl ke bēte itošan iṅo ro.» Ata wāc kēṅo Simewoṅ, mēne ngēṅ «Awēl». ³⁴ Hi ko bēte gē acēl, rēw kēṅo bēte itošan. Re ko: «Dodo gērēgako, icēn indam iṅ monēka ke lēka, gayikako bētošan bētas rēwēn kēmo.» Mēṅ wācaxēn kēṅo Lewi, mēne ngēṅ «Alēka». ³⁵ Hi ko bēte gē acēl, rēw kēṅo itošan. Ata šēkwa kēṅo Kaxanu mondako: «Aṅo cēṅ Axwēn Kaxanu kēmo šēkwa.» Mēṅ wācaxēn kēṅo Yuda, mēne ngēṅ «Ašēkwa». Ata Leya seḅ ko orēw ol.

30

¹ Rašel wat ko mēne itox aṅo dēwēn ex na Yakob, yakēraxi kēṅo end abinēm Leya eṅ. Ata Rašel fel kēṅo Yakob: «Cotēnēle fa obaš, angēmēne ax gi ex na mondako ašēs kēme šēs!» ² Ata Yakob ga xoṅēn kēṅo Rašel, re ko: «Ba wēno nde ex Kaxanu, mēṅ ar lēc ki obaš an?» ³ Yaka ko Rašel: «Awa nēkodo Bila, xadēp isoxari iram in, barin angawā amat exo dēwāxēn gēr olēkēna oram. Paḅ gē mēṅ kēme hi wēno bēte ar gē obaš!» ⁴ Ata Rašel mondako yērēndēr baḅi Yakob do gē Bila, xadēp isoxari irexēm in. Yakob do gē Bila, ata ḅar kēni angawā amat. ⁵ Bila hi ko gē acēl, do rēwēn kēṅo itošan Yakob. ⁶ Ata re ko Rašel: «Kaxanu wāšan ke. Abaxēt ḅaxēt ke do yēl ke itošan.» Mēṅ wācaxēn baṅo asēñiwē Dan, mēne ngēṅ «Kiti». ⁷ Bila, xadēp isoxari ir Rašel in, hi ko bēte gē acēl, do rēwēn kēṅo Yakob itošan ikinēm. ⁸ Re ko bēte Rašel: «Mbaṅ xaxēr kēmi gē abaṅe Leya, do anēka xor kēmo.» Rašel wāc kēṅo itošan iṅo Nefētali, mēne ngēṅ «Okaxēr».

⁹ Leya ga wata ko mēne anēka seḅ ko orēw ol, wēf kēṅo Silēpa, xadēp isoxari irexēm in, do yērēndēr kēbi gē Yakob. ¹⁰ Silēpa, xadēp isoxari ir Leya in, rēwēn kēṅo mēṅ bēte itošan Yakob. ¹¹ Ata re ko Leya: «Oko oyekax olo!» Ata wāc kēṅo Gad, mēne ngēṅ «Oyekax». ¹² Silēpa, xadēp isoxari ir Leya in, rēwēn kēṅo bēte Yakob itošan ikinēm. ¹³ Re ko bēte Leya: «Oko onēnga oram olo! Odēnaḅ ok kē ṅana exe macēnd asoxari ar gē onēnga!» Wāc kēṅo itošan iṅo Aser, mēne ngēṅ «Onēnga».

¹⁴ Amēd and bani xanarand bēle aṅ, Ruben ye ko gēr ošēnga. Ga šanan ko andēs and bani rind bēšan bēr bēsoxari do kēni wācēnd mandēragor* aṅ, wēlanēgu kēṅo nēm Leya. Ata Rašel fel kēṅo Leya: «Cetēle wa mandēragor ir wēlanēgu ki asēñix in.» ¹⁵ Yaka kēṅo: «Axi gi ex na nde gwac ga xan kēye icēn indam iṅ, do ṅandi ki bēte mandēragor ir wēlanēgu ke itox indam in.» Ata yaka ko Rašel: «Awa dorō gē wēj kēṅun xey, end mandēragor ir asēñix eṅ.» ¹⁶ Apenēka aṅ, Yakob ga xaniw ko gēr apuḅ ko wāṅiwēnd. Leya ga xaca kēṅo, re ko: «Awa dorō gē wēno kēbo xey dē. Ayēc yēc kēmi gē mandēragor ir asēñiwēn in.» Ata gēmēf ijo,

* **30:14** 30.14 Odēwērēwen od andēs aṅo ok bani yambēnd bēsoxari bēn eni cotaxēn acēl angēmēne ani dēwēnd na.

Yakob do gē Leya ɓar kēni angaw̃ amat. ¹⁷ Kaxanu ga yakali kēņo Leya, hi ko gē acēl, do rēwēn kēņo Yakob itošan injoxēn in. ¹⁸ Ata re ko Leya: «Kaxanu šos ke, wēno ar yērēndēr kēbi icēn indam in gē xadēp isoxari iram an.» Wac kēņo itošan ino Isakar, mēne ngēj «Acosa». ¹⁹ Leya hi ko ɓēte gē acēl, rēwēn kēņo Yakob itošan injongimatēn in. ²⁰ Ata re ko Leya: «Kaxanu fupa ke. Dodo aņo cēj, icēn indam in afēb ke fēb, gayik ɓētošan ɓēnjongimat rēwēn kēmo.» Wac kēņo itošan ino Sabuloj, mēne ngēj «Afēb». ²¹ Ga xucak eņo, Leya rēw̃ kēņo ɓēte itoxari do wac kēņo Dina.

²² Kaxanu xwita kēņo Rašel, do yakali kēņo cale in. Ata Rašel hi ko ar kē xor exo dēw̃. ²³ Hi ko gē acēl, do rēw̃ kēņo itošan. Ata re ko: «Kaxanu anēka rēxēt ko ošēfēn oram ol.» ²⁴ Wac kēņo itošan ino Yosef mēne ngēj «Abaša», ga baxo rend: «Axwēn Kaxanu ɓašēlexe wa itox icēxe!»

End napol ir Yakob eņ

²⁵ And rēw̃ kēņo Rašel Yosef aņ, Yakob fel kēņo Labaņ: «Tefēle ngwa me ye, me maŷi gēr ndebi, gēr ebar edam. ²⁶ Mašēle ɓēsoxari ɓeram ɓēn, do gē obaš oram ol me yexēn gayik nē endeɓēn riyenin kēmi: wēj dēj anang nang kēy ang riyenin kēmi ak.» ²⁷ Ata re ko Labaņ: «Axara xara kēmi ɓayil ro, wēj ex oyekax oram ol. ɓangoc ɓandam ɓaņ fel ke mēne Axwēn Kaxanu nē endey yēlaxēn ke obetak ol.» ²⁸ Baš ko ɓēte: «Deyal ba ine kē hi acosa andey aņ, mi yēlaxēnēnd.» ²⁹ Yaka ko Yakob: «Wēj dēj anang nang kēy ang riyenin kēmi ak, do ang šēna kēni oyel orey gēr otaxan odam ak. ³⁰ Gayikwa oyel ofēnēpēne or šot bayēɓi and ɓatēgu kēme ol, mbaņ šēna kēni. Axwēn Kaxanu yēl ki obetak ol elod yatir wēñ kēme gēr yangana irey ro. Gērēgako nand fe kēme ri andiyen andam dēj?» ³¹ Wēka ko Labaņ: «Ine yāpēk mi yēl?» Yaka ko Yakob: «Yoweỹ aye yēl na. Angēmēne aŷa ŷa kēy er kēmi fel in, aɓakan kēme ɓakan oxadac or obeci orey do gē opeỹ oday ol, axadac kēmēni xadac. ³² Doro kēme ye gēr ed exēni dēk obeci orey ol do gē opeỹ oday ok. Pitēlēbi obeci or yēr-yēr ol do gē opeỹ od gē ɓambaren ok. ɓēn kē hi acosa andam aņ. ³³ Or šenene oram ol ecan kē šanaya, and kēy yeli ey wat acosa andam aņ. Emeci end kēyo sēk axo gi ex na yēr-yēr yo, areka reka kēmo. ɓēte ifeỹ ir kēyo sēk axo gi ex na gē ɓambaren yo, areka reka kēmo.» ³⁴ Labaņ re ko: «Awa aŷa ŷa kēme er re kēy in!»

³⁵ Ata kwēl yatijo fo, fit ɓabi Yakob dēk ɓapēlang ɓand yēr-yēr ɓaņ, gē obeci onēm or yēr-yēr ol, gē dēk obeci or gē ɓapešen ol, do gē dēk opeỹ od gē ɓambaren ok. Seb̃ kēbi gēr otaxan od ɓosēñiŷ enēbi kadacērand pit. ³⁶ Hawētali kēnēbi gē mēñ Yakob nē oñe ond ɓamēdēna ɓatas. Yakob mēñ kēbi xadacērand obeci ol do gē opeỹ od ɓayi ɓaņo Labaņ ok.

³⁷ Ata Yakob sawēgu ko ɓēnini ɓēcēkēt ɓēnd aces, gē ɓēnd angērēša, do gē ɓēnd anjang. Xopētēra ko dadēt dadēt xali kē watinɗ ɓēpešen ɓēpešen. ³⁸ Ata ga xoy ko oyand ok gēr ed kēni šēɓēnd obeci, mar ɓayik wat-wat gēr ogēs od obeci or bax xerarēnd gēr eceb̃ ed men. ³⁹ Mondako ɓani xerarēnd ler gēr ɓēnini ɓēņo. Ata rēw̃ kēnēbi ɓēmeci ɓēnd yēr-yēr, ɓēnd gē ɓambaren, do gē ɓēnd gē ɓapešen. ⁴⁰ Opeỹ ok cēj, Yakob ašapēreli šapēreli ɓaɓi gē obeci ol. Do and kēbi yandi opeỹ onēm enēbi kera aņ fo ɓabi sēkalind Yakob okondo od yēr-yēr ok, do gē od gē ɓambaren ok. Ata onēm ok rēw̃ kēnēbi ɓēnoɓo ɓēnd yēr-yēr do gē ɓēnd gē ɓambaren. Mondako ɓaša ɓabi Yakob ɓēnga ɓēnd oyel or xwēn kēbi

ol, do ababi bar na gë oyel or Labaṅ ol. ⁴¹ Ata Yakob, and këni xerarënd oyel obëtëk aṅ fo baxo xoyënd bënini bënd xopëtëra baxo dadët dadët bën, eni wataxënënd. ⁴² Barikan and këni xerarënd oyel ofișëk aṅ, abaxo xoy na. Oyel ofișëk ol bayi këno Labaṅ, do obëtëk ol xwën këfi Yakob.

End enawña ed Yakob eṅ

⁴³ Mondako șotëra baxo Yakob napul isëm xali hi ko ar gë opey odanjëm, gë obeci oranjëm, gë ogelemba do gë opali odanjëm. Hi ko bête axwën ar okadëp otoxari do gë otoșan odanjëm.

31

¹ Akey amat, Yakob wël këfi obaș or Labaṅ ol ga këni re: «Yakob wëdek dek beber xwën baxo faba irefi bën. Gë beber xwën baxo faba irefi bën șotëraxën ko dek napul ijo.» ² Yakob wata ko mëne Labaṅ ax bo ex na ga këno nëkon gë dëxas iyekax, ang gër yānar ak. ³ Ata Axwën Kaxanu fel këno Yakob: «Maṅil ngëṅ gër ebar ed bëxarëk bërey, gër ed rëw këni. Wëno gë wëj këme hi.»

⁴ Yakob wac këfi Rașel do gë Leya sëkëx këno gër apuṅ, gër ed bafi xadacërand obeci do gë opey odexëm. ⁵ Fel këfi: «Wëno anëka wata këme mëne sorix irewën ax bo ex na ga ke nëkon gë dëxas iyekax, ang gër yānar ak. Barikan Kaxanu, mëṅ ar yata këno faba iram an, gë wëno hi ko. ⁶ Anang nang kën wën dëṅ mëne mbaṅ riyenin këmo sorix irewën, gë oxor oram ol dek. ⁷ Barikan sorix axacërara xacërara këno exe yamba. Bakëlëbëd epëxw nëngwët ko acosa andam aṅ, bari Kaxanu aṅo teb ex na exe yambara. ⁸ And re ko: “Oyel or gë bapeșen do gë bambaren ol kë hi acosa andey aṅ”, onëm ol dek kënëfi rëwënd bënobo bënd gë bapeșen do gë bambaren. Bête and re ko: “Oyel or yër-yër ol kë hi acosa andey aṅ”, onëm ol dek kënëfi rëwënd bënobo bënd yër-yër. ⁹ Kaxanu xan këno sorix irewën oyel orexëm ol, do yël ke wëno.

¹⁰ «Awat wat bamëni gëmëd në lakeli oyel onëm ol, amëd and bafi yāndind enëfi kera aṅ. Okondo ok kënëfi xerand opey onëm ok: oko od gë bapeșen do gë bambaren, oko od yër-yër. Opëlang ok kënëfi xerand obeci onëm ol: oko od gë bapeșen do gë bambaren, oko od yër-yër. ¹¹ Ata kwël gër lakeli fo wac ke meleka ir Kaxanu in: “Yakob!” Yaka këmo: “Woy!” ¹² Re ko: “Këla, dënëtal eyëfi nëkon dek okondo od këfi xerand opey onëm ok, do gë opëlang od këfi xerand obeci onëm ok. Er exëni oko od gë bapeșen do gë bambaren, oko od yër-yër. Gayikwa awat wat këme ang yambara ki Labaṅ ak. ¹³ Wëno ex Kaxanu, ar șalew këyo gë ebeya gër Bet-El, gër ed rëd këy ekaṅ do xoș këy ogu an. Gërëgako, canël ebar elo ro, ey maṅixën gër ebar ed gër ed rëw këni.”»

¹⁴ Rașel do gë Leya yaka këno: «Biyi cëṅ gër iciw ind faba irefi, er këmi bëteli așo bo ex na. ¹⁵ Ang bëliyer fo hi këmi gayikako anëka fan këbo xali yamb ko napul ir șotaxën këbo in. ¹⁶ Dek napul ir xana ko Kaxanu gër faba irefi in, biyi do gë obaș orefi ol xwënëk. Gërëgako, dil dek er fel ki Kaxanu in.»

¹⁷ Ata Yakob fërëyëтали këfi bolindaw do gë obaș orexëm ol yaṅ gër ogelemba. ¹⁸ Bar këfi dek oyel orexëm or șot bafi na gër ebar ed Padaṅ-Aram ol, do gë dek bacota bāndexëm baṅ, do kwël ko bakand ond gër sëm Isak oṅ, gër ebar ed Kanahaṅ. ¹⁹ Yatijo ye baxo Labaṅ gër ekaca ed omban ond opey odexëm. Rașel reka këno atox and ebax efaș ed sëm

aņ. ²⁰ Ata Jakob mondako sitinaxën baņo Labaņ, arandëwëra and Aram an, ga ko wäyï pelarëxe. ²¹ Monawä nawä baņo, do kwël ye ko gë ðek bëbër xwën baxo bën. Ga xegëta ko yef in, faß ko gand osënd or ebar ed Galahad.

End etëf ed Jakob eņ

²² Ga xucak bakey batas, fel këno Labaņ mëne Jakob anëka nawä këņo. ²³ Labaņ ga bar këbi bër ekun edexëm bën, sëf këno Jakob. Ye këni bakey banjongëbaki ðamana sëkaxën këno gër osënd or ebar ed Galahad. ²⁴ Barikan Kaxanu şanayaxën këņo gëmëd në lakeli Labaņ arandëwëra and Aram an, ðamana eni paðëraxën gë Jakob. Fel këņo: «Këreyëņo dexërad na ðe Jakob.»

²⁵ And fiat ko Labaņ gër ebar ed Galahad aņ, sëkëx këņo Jakob kap gër etënd, gër ed ri baxo akwëndaya andexëm. Labaņ do gë bër laņëtaw baņo bën ri këni bën bëte ler na fo akwëndaya andebën aņ, gër osënd or gër ebar ed Galahad. ²⁶ Ata Labaņ wëka këņo Jakob: «Inewä ri këy? Asitinaxën sitinaxën këye do wëlaw këyëbi odënañ odam ok ang bësoxari bër sëraw këyëbi në emer fo! ²⁷ Inewä nawaxënëgu këye do hërëgu këy, pelarëxe? Kido afela felaw baye, wëno ata ri dome ofëna or mi pelaraxën gë odënañ odam ok, do bela bën eni nëwëra ojëkan od onënga, gë batëmb baņ, do gë ofarix ol. ²⁸ Barikan, wëj aye teb ex na mi pelar momegar gë şaca bën do gë odënañ odam ok! Ata ang aşenëk fo ri këy ðe. ²⁹ Axor xor këme mun denan eñëņenax, barikan Kaxanu, mëņ ar yata këņo sorix an, fel ke ganëka gëmëd: “Këreyëņo dexërad na ðe Jakob!” ³⁰ Gërëgako, ga yow këy or laņ gayik mbaņ xofi baxi ekun ed sorix el, ine cëņ rekaxënëgu këy eðaş edam el?»

³¹ Jakob yaka këņo Labaņ: «Ayëdara yëdara bame ga bame yëland mëne axan këye xan odënañ odey ok. ³² Barikan end eðaş edey eņ cëņ, gër ar këy sëk yo, ar ecës ex! Bela bërebi bëjo ex ngëņ otede ok, calal er xwën këy na gër akwëndaya andam. Ga wat wat këy, kanal!» Jakob axo nang bama mëne Raşel rekawëk eðaş elo.

³³ Labaņ lil ko gër aner and Jakob, bëte gër and Leya, do gër and okadëp otoxari oki, yoweÿ axo wat ex na. Ga şanëgu ko gër aner and Leya, lil ko gër and Raşel. ³⁴ Raşel wëd ko eðaş el, lilali ko gër añëmëna and gelemba, do yëpaxën ko. Labaņ xëbëtëra ko ðek aner aņ, bari yoweÿ axo wat ex na. ³⁵ Ata Raşel fel këņo sëm: «Faba ga wat këy ame kani ex na mi pëbaxën, kërey koÿ na, gë apacaÿ aņ hi këme.» Aşalara yo aşalara, Labaņ axo wat ex na eðaş edexëm el.

³⁶ Ata Jakob logën këņo. Ga këņo xeÿan Labaņ, re ko: «Ine ex amena andam aņ? Eñëņenax end fe wa ri këme, sëfaxënëgu këye gë oxoÿ or go olo? ³⁷ And yëlëxëyëtëra këy ðek oÿënga oram aņ, er xwën këy nde wat këy na? Masinëlëbi bëram bën do gë bërey bën enëbo ðëcaxën biyi bëxi! ³⁸ Bëniy alapem ri këme gër iciw indey. Elod ami pel ex na mëne emeci enëm endey, ba ifeÿ inëm irey nacëk. Bëte elod amo yamb ex na xondo irey. ³⁹ Ejel ed laÿ këno oÿacar oþapuÿ el, elod amo maÿelil ex na. Wëno baņo nëmbënd gë ejel eþëngw edam. Wëj anëÿali baye nëÿalind mi maşën ejel ed reka këne hik gëmëd, hik goyat el. ⁴⁰ Aşor baxe şorënd oyat ok, mbaņ bame sorond gë ayem in gëmëd, do akwëd abame şot na. ⁴¹ Bëniy alapem ri këme gër iciw indey. Riyenin këmi bëniy epëx gë bënax në end napul ir odënañ oki odey eņ. Bëniy bënjongimat mëni cotaxën obeci oram ol do gë opeÿ odam ok. Barikan wëj nëmbët këy

bakëlëbëd epëxw acosa andam aņ. ⁴² Kido Kaxanu, mëņ ar yata këņo šaca iram Abëraxam an, mëņ ar baņo rëgënd faba iram Isak an, axe dëca bana, taxan šanëgu dome iciw indey in. Kaxanu awat wat ko toro indam in, do gë asëkwëra iram in, do ganëka gëmëd mëņ rëc këbo.»

End eter Yakob do gë Labaņ ej

⁴³ Labaņ yaka këņo Yakob: «Bolindax, odënañ odam ex, obaš olo, obaš oram ex, oyel olo, oyel oram ex, do dëk er këy watënd in, wëno xwënek. Wëno ine këme xor mëni din doro odënañ odam ok, ba obaš or rëw kënefi ol? ⁴⁴ Gërëgako awël nde, yatare eter wëno gë wëj, do eter elo gilex sede irefi in!» ⁴⁵ Ata Yakob wëd ko ekaý do rëd ko.

⁴⁶ Ga xucak eņo, Yakob fel këbi bër ekun edexëm bën: «Medanëgunë oxaý.» Ata wëdaraw këni oxaý do bun këni. Mëņ gë Labaņ yambëra këni na gër angëb and oxaý. ⁴⁷ Labaņ wac ko angëb aņo «Yegar Saxaduta», do Yakob mëņ wac ko «Galehed». ⁴⁸ Ata re ko Labaņ: «Angëb and oxaý aņo ex doro sede ir wëj gë wëno in!» Mëņ bayixënek omac od «Galehed», mëne ngëņ «Angëb and ex sede aņ», ⁴⁹ do «Mitësëpa», mëne ngëņ «Angëb and enëkona», gayik Labaņ are re baxo: «Axwën Kaxanu nëkonalebo and ke šapëre ro aņ! ⁵⁰ Angëmëne arixëra këyëbi rixërand odënañ odam ok, angëmëne bësöxari bësëxe baša këyëbi na, ax gi ex na gë ala kën fabër. Tital, Kaxanu ex sede ir biyi bëxi in.» ⁵¹ Ata Labaņ fel këņo Yakob: «Ebun ed oxaý elo, ekaý ed xwëšak elo, wëno rëdëk mërëxand ir biyi bëxi. ⁵² Ebun ed oxaý elo do gë ekaý ed xwëšan këme elo, ex otede odebi ok: ame kucali na oxaý oņo, me yeli gand ed hi këy mi dinanaxën eņëņëx. Do wëj bëtë ay kucagu na oxaý oņo, ey yeli gand ed hi këme eye dinanaxën eņëņëx. ⁵³ Kaxanu, mëņ ar yata këbi Abëraxam do gë Naxor an, gilexo arëc arebi an (mëņ ex Kaxanu, ar yata këņo axarëk arebën an).»

Ata Yakob yašar ko gër oñac or Ar ko rëgaxënënd sëm Isak ol. ⁵⁴ Ga xucak eņo, Yakob ri ko šadaxa na gër etënd elo. Wac këbi bërëxëm bën gër eyambëran. Yambëra këni do xey këbi na gër etënd elo.

32

¹ Ga xeyëk, Labaņ xani ko mopëd, felarëra këni momegar gë ejiw bën do gë bofiw. Ga šalendëra këbi, xani ko do kwël wäyi ko gër ndëbën.

² Yakob fakët ko fëña irexëm in. Ata šanayaxën këno omeleka od Kaxanu. ³ Ga wat këbi, Yakob re ko: «Bëjo bër engä end Kaxanu exëni!» Wac ko na gër ed ebani «Mahanayim», mëne ngëņ «Benga beki beņ».

End ekofëtar ed gë Esawu ej

⁴ Yakob lëngwali këbi bërölañwën gër abinëm Esawu, gër Seyir, gër ebar ed Edom. ⁵ Er re baxo: «Mondako këno felëx, Esawu, axwën aram an: «Yakob, xadëp irey in, ga re ko: aniyitara niyitaraw ke gër Labaņ bën, ang aliyer fo, do alembeliw lembeliw ke oliyer oram ol xali gërëgako. ⁶ Ašotëgu šotëgu këmëni de oxey, gë opali, gë opeý, gë obeci, gë okadëp otošano do gë otoxari. Awa axwën, bër yelik bëjo, bërölañwën bëram exëni.» Wëno lañënëli këbi ga këme yarënd oyekax orey ol, exe kofëtaraxëni.»

⁷ Bërölañwën bën ga bawak këni fel këno Yakob: «Aye ye këmi xali gër abinëx Esawu. Në ekacaw exi mëņ bëtë gë ocambenjar okeme onax.» ⁸ Ata Yakob yëdara ko mbaņ, anjiý aņ xap këņo mokap dëņ. Šapëreli këbi bëla bërëxëm bën benga beki. Mondako fo šapëreli babi bëtë oyel ol: opeý ok do gë obeci ol bebët ifat, oxey ol do ogelemba ok bebët ijo. ⁹ Er baxo

rend: «Angëmëne Esawu ebi ṅwëlën engä emat do ebi kor, engä ekinëm eṅ ašana këno šana.»

¹⁰ Ata Yakob ko šalend mondako: «Axwën Kaxanu, wěj ex ar yata këṅo šaca Abëraxam an, bëte wěj fo yata këṅo Isak, faba iram. Wěj ex ar fel ke: “Bakal gër ebar edey, gër ed rëw këni, do wëno arin këmi rin enjekax eṅ!” ¹¹ Emëlaya ed wëlaya këye wëno xadëp irey el axuri xurik. Bëte benjekax bend rin këye bën, axe ñap ex na. And xegëta bame Yurëdeṅ ijo aṅ, ošët fo lëkaya bame. Barikan dorö bëräm bën bengä beki exëni. ¹² Axara xara këmi dacëtële gër otaxan od abaÿe Esawu! Gayikwa ayëda këme yëdand ba ayow ko yow exe mereli, ebi dāwëra bësoxari bën, do gë obaš ol. ¹³ Wěj ga fel ke wa: “Arin këmi rin enjekax eṅ, do ašënan këme šënan andëwëra andey aṅ ang eđini ed gër angwëngw fo, ed ala ax kor na exo pën ell!”»

¹⁴ Ata yatijo, na xey baṅo Yakob. Sana këbi gër napul ir šot baxo, oyel or këṅo fupaxën abinëm Esawu ol. ¹⁵ Sana këbi obeci onëm okeme oki, do gë bapëlang alapem; opeÿ onëm okeme oki, do gë okondo alapem. ¹⁶ Sana këbi bëte ogelemba onëm ofëxw osas, gë batox band banëbi yerinënd ak; oxey onëm ofëxw onax, do gë okwëlëkwël epëxw; opali onëm alapem, do ocan ok epëxw. ¹⁷ Mondako fitëra babi oyel olo bengä bengä, do engä kala gë axadac arexëm. Fel këbi bëxadac bën: «Dëngwayin tan, do en tebëtar motebëtar.» ¹⁸ Fel këṅo axadac aṅanar an: «And kën fed gë abaÿe Esawu aṅ do exi mëka: “Noÿo xwën ki? Feye këy yend? Noÿo wa xwën këbi dëk oyel or lëngwëna këyëbi olo?” ¹⁹ Yakayido: “Yakob, xadëp irey in, xwën këbi. Axwën Esawu, er fupaxën ki lëngwaliw ko. Mëṅ dëṅ në etëfëgu ebo.”»

²⁰ Ata fel këbi eṅo fo axadac axinëm an, gë asasën an, do gë dëk bër babi sëfënd bengä bend oyel bën: «Mondako këno felëd Esawu, axwën aram an, and kën fed aṅ. ²¹ Deyidën: “Yakob, xadëp irey in, gand emban bayiw ko”.» Gayikwa er baxo yëland: «Axoc këṅo xoc oxoÿ orexëm ol gë er fupaxën këmo do lëngwali këme in. Bamat aṅa ko wä exe kaca, do mi kofëtar gë onënga fo!» ²² Ata Yakob mondako lëngwali babi oyel or fupaxën baṅo ol, do mëṅ xey këṅo na gër akwëndaya.

End okaxër ond Yakob eṅ

²³ Ata yatijo gëmëd, Yakob gë bësoxari bëxi bërëxëm bën, gë okadëp otoxari oki od bësoxari bërëxëm ok, do gë bëtox epëxw gë imat bëndëxëm bën, xegëta këni lar ir këni wäcënd Yabok in. ²⁴ Abar bar babi, xegëta këni lar in gë dëk bebër xwën ko bën. ²⁵ Yakob bayi ko gabat ekeg elo. Ata šanayaw ko ala do xaxër këni gë mëṅ xali kë wecand. ²⁶ Ala ajo ga wat ko mëne anëka dëṅ sëkwan këṅo eṅo dāp in, xëm këṅo gër epem. Ata Yakob lonëta ko nand bani xaxërënd na. ²⁷ Ata re ko ala ajo: «Tebële me ye, gayikwa anëka kë wecand.» Yaka ko Yakob: «Ami teb na ey ye, xarak aye yël ex na obetak ol.» ²⁸ Ala ajo wëka këṅo: «Ake këni wäcënd?» Yaka ko: «Yakob.» ²⁹ Re ko: «Macindëleni gërëgako Isërayel, kërex bo na ga këni wäcënd Yakob. Gayikwa axaxër xaxër kën gë Kaxanu do gë bëla bën, barikan wěj xor këbi.» ³⁰ Yakob wëka këṅo: «Këla pelële wa oṅac orey ol.» Yaka ko: «Ine këye wëkaxënënd oṅac oram ol?» Ata yël këṅo obetak ol.

³¹ Yakob wäc ko na gër ed xaxër bani «Peniyel», mëne ngëṅ «Dëxas ir Kaxanu in». Gayikwa are re baxo: «Afabër fabër këmi gë Kaxanu, do bayi

kême abëngw.» ³² Eñan eņ anëka bax fënëgund and baxo xucand Yakob Penuwel aņ. Ata këņo racëtënd oñe oņ, ga lonëta ko gër epem. ³³ Mëņ ex xali doro, bërändëwëra and Isërayel bën ani yakënd na angën and gër emef aņ, gayik gër angën aņo sembaņ baxo Yakob.

33

End ekofëtar ed Yakob do gë Esawu eņ

¹ Yakob ga rënëta ko, watëgu këbi Esawu do gë ocambenjar okeme onax ok ga këni ñatëgu. Šapëreli këbi obaš ol, mar hi këni mërëxand ir Leya do gë Rašel, mar mërëxand ir okadëp otoxari od bësoxari bërëxëm ok. ² Lëngwën këbi okadëp otoxari ok do gë obaš orebën ol. Bëtëgu këni Leya do gë obaš orexëm ol, do felata këni Rašel do gë Yosef. ³ Yakob mëņ dëņ, lëngw ko gër engä eņo, do foxi ko banjongëbaki eyiŷ el nëš gër ebar, xali sëkar këni gë abinëm. ⁴ Ata Esawu hër ko fed këni. Wëga këņo Yakob bëxiß gër egëla, do ses këni bën tak bëxi. ⁵ Esawu ga rënëta ko, wat këbi bësoxari bën do gë obaš ol. Ata wëka ko: «Nobën ex wa bëjo?» Yaka ko Yakob: «Bëjo ex obaš or yël ke Kaxanu ol gë oyekax orexëm ol, wëno xadëp irey in.»

⁶ Okadëp otoxari ok do gë obaš orebën ol sëka këno Esawu, do foxira këni. ⁷ Leya do gë obaš orexëm ol sëka këno bëte, do foxira këni. Bëte Yosef do gë Rašel sëka këno, do foxira këni. ⁸ Ata re ko Esawu: «Do ine ex wa dek oyel or fedëgu këmi olo?» Yaka ko Yakob: «Exe kofëtaraxëne gë onënga fo šet këmi, faba!» ⁹ Re ko bëte Esawu: «Abaņe, ašotëra šotëra kême wëno bëte! Er xwën këy in, bayilexi.» ¹⁰ Yaka ko Yakob: «Ali, axara xara këmi, kanal axana er fupa këmi in gayikako gë onënga fo xofëtar ke. Enimin, wëno ga šanaya kême gër lëngw irey nangëde gër lëngw ir Kaxanu fo, do xofëtar ke gë onënga fo. ¹¹ Këla kanal axana er fupa këmi in, oyel orey ex, gayikako gë oyekax orexëm ol yëlëra ke Kaxanu xali šotëra kême dek er ebar me cot in.» Yakob nëyali këņo Esawu xali wä ko.

¹² Esawu re ko: «Awa medërane dek oyënga oņ ene yexëne, wëno kë lëngwa.» ¹³ Ata yaka ko Yakob: «Faba, anang nang këy mëne obaš ol ani kem ex na. Bëte nëkodëbi opey onëm ok, gë obeci onëm ol, do gë oxey or gë batox band kë yerind ol. Angëmëne akey amat fo nëyali këñëbene oñe oņ, dek këni šësëra oyel obeja ol. ¹⁴ Axara xara këmi faba, dëngwal wëj. Endëmene endëmene këmi sëfëli wëno xadëp irey in, gë obaš ol do gë oyel ol, xali mi ñatëli gër ndewën, gër ebar ed Seyir.» ¹⁵ Ata re ko Esawu: «Awa baxëtël mi tebën ndakan mar ocambenjar odam ok.» Yaka ko Yakob: «Oko në end ine ngwa? Faba, axara xara këmi, tebanële din!» ¹⁶ Ata kwël yatijo fo, baka baxo Esawu ond gër ebar ed Seyir oņ.

¹⁷ Ga xucak eņo, Yakob ye ko kwël ond gër Sukot oņ. Bayënayax ko faciw, do rindëranëx këbi baner oyel orexëm ol. Mëņ wäcaxën këni fën gër ed hi bani «Sukot», mëne ngëņ «Baner ban».

End gër Sišem eņ

¹⁸ Ata Yakob mondako fiat baxo abëngw ga xaniw ko gër ebar ed Padaņ-Aram. Hat ko gër angol and Sišem, gër ebar ed Kanahan. Ri ko akwëndaya andexëm aņ ler gër angol aņo. ¹⁹ Yakob wëcf ko batama kême band kodï do yëc ko ebar gër otaxan od bosëñiŷ bor Amor, sëm ir Sišem. Gër ebar elo ri baxo akwëndaya andexëm, ler gër angol and

Sišem. ²⁰ Yakob ri ko na angëb and eņo caleraxënenđ Kaxanu, do wac ko «El-Eloxe-Isërayel», mëne ngëņ «Kaxanu, Kaxanu, mëņ ar yata këņo Isërayel an.»

34

End Simewoņ do gë Lewi eņ

¹ Akey amat, Dina endënaŵ end rëwën këno Leya Yakob eņ, ye ko ebi nangëgu odënaŵ od gër ebar elo ok. ² Ata Sišem, asëñiŵ ar Amor, emun end ebar ed bërandëwëra and Het eņ, wat këņo Dina. Ga sëra këņo, wëla këņo, do lakix këni, xarak ax ñap ex na. ³ Ata Sišem lëka këņo monëka dëņ Dina, endënaŵ end Yakob eņ. Sišem ñan këņo mbaņ endënaŵ emeja eņo. Bënd ko xwëtaya gër emëkw edexëm fo baņo felënd endënaŵ emeja eņo. ⁴ Sišem fel këņo sëm Amor: «Karanële endënaŵ eņo, wëno mo ñër ýandi ke.» ⁵ Ata ga nang ko Yakob mëne Sišem abuyarën buyarën këņo abiŵ Dina, šësina ko yem xali ñatëgu këni bosëñiŵ ga hiw këni gër apuý, gër oxadac or oyel.

⁶ Ata Amor, sëm ir Sišem, yow ko gër ed ebaxo Yakob eni ñëpaxën end Dina eņ. ⁷ And bani ñatëgund bosëñiŵ bor Yakob aņ, ga hiw këni gër apuý, nang këni ecëfëanaxik eņo. Hi këbi nangëde aširëra širëra kënëbi fo, do xoý këni xali xurik, gayik Sišem amena atëm ri baxo paß gër bërandëwëra and Isërayel, ga laki bani ako gë endënaŵ end Yakob eņ, xarak eņo ax ñap ex na. ⁸ Amor fel këbi: «Asëñiŵën Sišem wa ñan këņo endënaŵ endewën eņ, yëlıno eņo ñër, axara xara këmün. ⁹ Wën gë biyi axor këne xore ene dëkëre paß gë oýër oņ. Wën enëbo yëlënd odënaŵ odewën ok, do enëbi ñërënd odebi ok. ¹⁰ Andamat këne lëge do ebar el edewën kë hi. Cëxwayayin ro, en pandërand, do en yëcënd owar or kën xwën.»

¹¹ Sišem yow ko fel këbi sëm ir endënaŵ do gë bobinëm: «Tebanine! Wëno ayël këmün yël er këne wëka yo. ¹² Pënëtayin mbaņ napul ir këmün wëdën in, do gë exëbëanaxik er këmün yël in. Ayël këmün yël er këne wëka yo. Barikan fo, yëlıne endënaŵ eņ mo ñër!» ¹³ Bosëñiŵ bor Yakob yaka kënëbi gë osit Sišem do gë Amor, sëm irexëm, gayik Sišem abuyarën buyarën baņo Dina, imaýe itoxari indebën iņ. ¹⁴ Fel kënëbi: «Ax mënd ex na mo yël imaýe itoxari indebi iņ asošan axacërëx: osëfën osëm ex eņo gër enëņg endebi! ¹⁵ Damana mi maxën end re kën eņo, afo en ma pere en gi ang biyi ak: asošan ar ex yo eno kac axac. ¹⁶ Aņo fo këmün yël odënaŵ odebi ok, do biyi bëte mëni ñërënd odewën ok. Ata këne lëge në erebat, do ene giye bulunda ibat. ¹⁷ Biyi ata këmo wëd endënaŵ endebi eņ, do kwël mi dëfa angëmëne anëbo baxët ex na, angëmëne an ma ex na enun kacënd axac.»

¹⁸ Amor do gë asëñiŵ Sišem wã këni eyeyan elo. ¹⁹ Ataņ šambenjar in wã ko exo di mondako gayik mbaņ ñan baņo endënaŵ end Yakob eņ. Xarak Sišem, ar gapak ebaxo gër dëk ekun ed sëm. ²⁰ Ata Amor do gë asëñiŵ Sišem ye këni gër ebët ed angol andebën. Fel kënëbi bela bër lëg bax gër angol andebën bën: ²¹ «Bela bëjo, bër aketëxeta ex ro gër ndebi. Dëgëlexëni gër ebar edebi ro, do eni pandërand. Ebar edebi el aýang ýangëk, axëñ këni xëñ! Biyi aýër kënëbe ýana enëbe ñërënd odënaŵ odebën ok, do bën enëbi ñërënd odebi ok. ²² Barikan eni maxën edëg ed andamat gë biyi el, emat wëka këni, ene gixëne bulunda ibat. Asošan ar ex yo gër ndebi ro eno kac axac, ang xac kënëbi bën ak. ²³ Oyel

orebën ol, gë napul irebën in, do gë oŵacar orebën ol, ax gi ex na nde ata kënëbe xwëne? Mane wa aŵa emat end wëka kënëbo eṅo, ene dëgaxëne andamat.» ²⁴ Dek bër bax šanënd gër ebët ed angol bën wël kënëbi Amor do gë asëñiŵ Sišem. Ata dek bësošan bër bax šanënd gër ebët ed angol bën ŵa këni enëbi kac.

²⁵ Yatir akey atasën, xarak anëka këni sorond, Simewoṅ do gë Lewi, bosëñiŵ bor Jakob, bër acël amat gë Dina bën, wëf këni ala kala duxuma irexëm in. Hat këni gër angol endëmane fo, ala abi wata ex na. Lawëra kënëbi dek bësošan bën. ²⁶ Haš kënëbi bête gë oduxuma ok, Amor do gë asëñiŵ Sišem. Xanaw këno Dina gër iciw ind Sišem, do kwël šan këni. ²⁷ Bosëñiŵ bor Jakob bëjo xoba këni gër bësësək do xwëcara kënëbi. Xandëra kënëbi bacota baṅ dek angol aṅ, gayik imaye itoxari indebën in buyarën bano. ²⁸ Xandëra kënëbi oyel orebën ol: opeŷ, gë obeci, gë oxey, gë opali, gë dek er ebax gër angol in, do gë er ocënga in. ²⁹ Xandëra kënëbi bacota bandebën baṅ. Sërara kënëbi bësoxari bërëbën bën, gë dek bër gër oxun orebën bën, do gë dek bebër ebax gër bëciŵ bën.

³⁰ Ga xucak eṅo, Jakob fel këbi Simewoṅ do gë Lewi: «Wën ata etëm eṅ wëlanëgu këne. Awërax këne xwët bër lëgëk gër ebar elo ro bën, gë bërändëwëra and Kanahaṅ bën, do gë bër and Përisi bën. Wëno hela bëfëñëpëne fo šot këmëni. Bën ata këne barënan ene mereli, do enëbo dawëra wëno gë bër iciw indam bën.» ³¹ Simewoṅ do gë Lewi yaka këni: «Aŷap nde ŷapëk eno dixëra imaye itoxari indebi in ang asoxari aŷacaxik fo?»

35

End orëfa or Jakob eṅ

¹ Akey amat, Kaxanu fel këno Jakob: «Kanil ey dëfa yaṅ gër Bet-El, ey dëgëx fën. Dinëxëcfe angëb wëno Kaxanu, ar šanayaxën baxi and bay hërënd eyo cana abinëx Esawu an.» ² Ata Jakob fel këbi bër iciw indexëm bën, do gë dek bër ebax gë mëṅ bën: «Dapin olaš or ex mërëxand irewën do xwëta kën ang Kaxanu fo oṅ. Wunëtarayin, do nëmbarayin banjëm baṅ. ³ Yaṅ gër Bet-El këne rëfaye. Fën këmo rinëx angëb Kaxanu, mëṅ ar yakali baxe cale yatir šëmura baxe an, do mëṅ ar xaxa ke gër fëña iram an.» ⁴ Ata fëxwëndëra këno Jakob dek olaš orebën or ebax gër otaxan odebën oṅ, do gë dek bañepe band bakara bani gër banëf bandebën baṅ. Jakob wëg ko dek bebijo, dila gër edëp ed ananga and ex ler gër Sišem. ⁵ Ga ri këni mondako, kwël ye këni. Kaxanu lapan këbi anjiŷ atëm bër lëgërak gër bangol band ler ler na gër ed ebani bën. Ata anëbi tëf ex na bosëñiŵ bor Jakob.

⁶ Jakob do gë dek bërëxëm bën hat këni gër Lus, mëne ngëṅ gër Bet-El, gër ebar ed Kanahaṅ. ⁷ Rix ko angëb do ŵac ko na gër ed ebani «El-Bet-El», mëne ngëṅ «Kaxanu, ar gër Bet-El an». Gayikwa Kaxanu na šanayaxën baṅo Jakob, and baxo hërënd eṅo cana abinëm aṅ.

⁸ Ata Debora, asoxari ar rafën baṅo Rebeka an, šës ko. Wëxëta këno ler gër Bet-El, dila gër aces and nëngwët bani oŵac «Atëx and otes».

⁹ Ata Kaxanu šanayaxën këno bête Jakob, ga hiw ko gër ebar ed Padaṅ-Aram. Yël këṅo obetak ol.

¹⁰ Ata re ko Kaxanu: «Oŵac oreṅ ol Jakob ex, bari ax bo na ga këni ŵacënd Jakob. Isërayel këni ŷana eni macënd.» Mondako nëngwët baxo

oŵac orexëm ol: Isërayel. ¹¹ Re ko bête Kaxanu: «Wëno ex Kaxanu, ar xorëk beÿ dek an. Dëwëlëbi obaš oranjëm, do ñëmbërëlexëni mbaņ. Enëng do gë amara and benëng kë šanëgu gër ndey. Bemun kë šanaya na gër bër këÿëbi rëw. ¹² Ebar ed yël këmëni Abëraxam do gë Isak el, ayël këmün yël, wëj do bërändëwëra andey bën, and këÿ xuca aņ.»

¹³ Ata Kaxanu ga xani ko, ka šëgënd yaņ yaņ na gër ed bani yeyandërand gë Jakob. ¹⁴ Jakob rëd ko ekaÿ na gër ed yeyaneli baņo Kaxanu. Xoš ko gër ekaÿ ed rëd baxo elo ogu do gë ngoy ex gixën ekaÿ ecëbax. ¹⁵ Jakob wac ko na gër ed ebani Bet-El, na gër ed yeyaneli baņo Kaxanu.

End ecës ed Rašel eņ

¹⁶ Jakob gë bër ekun edexëm bën xani këni na gër Bet-El. Anëka bani saxand gër Efërata, ga rëwëra ko Rašel. Barikan orëw olo mbaņ yëka baņo. ¹⁷ And baņo rëwënd itox aņ, asoxari ar baņo rëcand gër orëw an, re ko: «Kërey yëdara na, lëmëta šot këÿo bête.» ¹⁸ Damana exo kotixën, wac këņo lëmëta in «Ben-Oni», mëne ngëņ «Asëñiwën ir ayambën iram». Barikan sëm nëngwët këņo «Beņëšame», mëne ngëņ «Asëñiwën ir liw iram». ¹⁹ Ga xoti ko Rašel, wëxëta këno gër fëña ir gër Efërata, mëne ngëņ ir gër Betëlexem. ²⁰ Jakob rëd ko ekaÿ gër ÿeg ir Rašel. Ata ekaÿ elo na bayik xali doro.

²¹ Isërayel gë bër ekun edexëm bën rëfa këni do rix këni akwëndaya andebën aņ yabët ebar ed Migëdal-Eder el. ²² Amëd and lëg baxo Isërayel na gër ebar elo aņ, Ruben ye ko laki këni gë Bila, asoxari ar ÿëpa bani aÿëpa fo gë sëm an. Ata nang ko Jakob.

Bosëñiw for Jakob er hi bani epëxw gë bëxi. ²³ Bëtošan bënd rëw këbi Leya bëņ: Ruben, iñanar ind Jakob in, gë Simewoņ, gë Lewi, gë Yuda, gë Isakar do gë Sabuloņ. ²⁴ Rašel mëņ cëņ, rëw këbi Yosef do gë Beņëšame. ²⁵ Bila, xadëp isoxari ir Rašel in, rëw këbi: Dan do gë Nefëтали. ²⁶ Silëpa, xadëp isoxari ir Leya in, rëw këbi Gad do gë Aser. Bën ex bosëñiw for Jakob, bër rëwëgu këbi gër ebar ed Padaņ-Aram bën.

²⁷ Ata Jakob gë bër ekun edexëm bën hat këni xali gër sëm Isak, gër Mamëre, ler gër Kiriya-Arëba, gër ed këni wacënd bête Ebëroņ. Fën lëg bani ang bëliyer fo Abëraxam do gë Isak. ²⁸ Isak ga liya ko bëniy këme gë ofëxw ocongosas, ²⁹ šës ko. Ata Isak moped fed baņo oxar ol, damana baxaxën këni gë bëxarëk bërëxëm bër šësëk elod anëka fo bën. Esawu do gë Jakob wëxëta këno.

36

End orëfa or Esawu eņ

¹ Mondako ex andëwëra and Esawu aņ, mëņ ar bano wacënd bête EDOM an. ² Esawu ÿër baši odënaŵ od gër ebar ed Kanahaņ: Ada abiŵ ar Eloņ, arandëwëra and Het an, do gë Oxolibama, abiŵ ar Ana, ejiŵ ed Tësibewoņ, arandëwëra and Hor an. ³ Baša këņo bête Basëmat, abiŵ ar Isëmayel, abinëm ar Nebayot. ⁴ Ata Ada rëwën këņo Esawu, Elifas. Basëmat mëņ, rëwën këņo Rehuwel. ⁵ Oxolibama rëwën këņo: Yewuš, gë Yalam, do gë Kore. Bën ex bosëñiw for Esawu, bër rëw këñëbi na gër ebar ed Kanahaņ bën.

⁶ Akey amat, Esawu bar kēbi bēsoxari bērexēm bēn, gē bosēniw, gē boβiw, do gē dek βela bēr iciw indexēm bēn. Bar kēbi bēte dek oyel orexēm ol, do gē bebēr šotēra baxo na gēr ebar ed Kanahaň bēn. Ye ko kwēl orēfa nē ebar ecēxe, eni ŋawētaraxēn gē abinēm Jakob. ⁷ Gayikwa napul ir šot baxo ala kala in axuri xuri bax ga yēmbēk. Ax mēnd bana eni dēg nē erebat. Bēte na gēr ebar ed yēpa bani ang bēliyer fo el, oyel orebēn ol abani xēn na. ⁸ Esawu ye ko yēpax ko gēr ebar ed kap gēr etēnd ed Seyir. Esawu ex wa Edom.

End bērandēwēra and Esawu eň

⁹ Mondako ex andēwēra and Esawu aň, sēm ir Edom, gēr ebar ed kap gēr etēnd ed Seyir. ¹⁰ Omac od bosēniw bor Esawu ok ebax: Elifas, ar rēwēn kēŋo alindaw Ada an, gē Rehuwel, ar rēwēn kēŋo alindaw Basēmat an. ¹¹ Ata bosēniw bor Elifas hi kēni: Teman, gē Omar, gē Tēsefo, gē Gatam, do gē Kenas. ¹² Timēna, ebax asoxari ar yēpa bani aýēpa fo gē Elifas, asēniw ar Esawu an. Timēna ijo rēwēn kēŋo Amalek. Ata bēn ex bosēniw bor Ada, asoxari ar Esawu an.

¹³ Bosēniw bor Rehuwel exēni: Nahat, gē Sera, gē Ŝama, do gē Misa. Bēn ex bosēniw bor Basēmat, asoxari ar Esawu an. ¹⁴ Mondako bax omac od bosēniw bor Oxolibama ok, abiw ar Ana, asoxari ar Esawu an. Ana ijo ex mēŋ bēte abiw ar Tēsebewoň an. Mēŋ rēwēn baňo Esawu: Yewuŝ, gē Yalam, do gē Kore.

¹⁵ Mondako hi bani bemun bēnd bosēniw bor Esawu beň. Gēr andēwēra and Elifas, iňanan ind Esawu iň: Teman, gē Omar, gē Tēsefo, gē Kenas, ¹⁶ gē Kore, gē Gatam, do gē Amalek. Bēn ebax bemun bēnd andēwēra and Elifas beň, gēr ebar ed Edom. Bēn ex bosēniw bor Ada. ¹⁷ Mondako hi bani bemun beň gēr bosēniw bor Rehuwel, asēniw ar Esawu: Nahat, gē Sera, gē Ŝama, do gē Misa. Bēn ebax bemun bēnd andēwēra and Rehuwel beň, gēr ebar ed Edom. Basēmat, asoxari ar Esawu an, ebax ejiw edebēn.

¹⁸ Mondako hi bani bērandēwēra and Oxolibama bēn, asoxari ar Esawu an. Gēr bērandēwēra and Oxolibama, abiw ar Ana, asoxari ar Esawu an, bemun beň er hi bani: Yewuŝ, gē Yalam, do gē Kore. ¹⁹ Bēn ebax bosēniw bor Esawu, do bēn ebax bemun bēndebēn beň. Esawu ex wa Edom.

²⁰ Mondako hi bani bosēniw bor Seyir, arandēwēra and Hor an. Bēr lēg bax gēr ebar elo na bēn, er hi bani: Lotañ, gē Ŝobal, gē Tēsibewoň, gē Ana, ²¹ gē Dišoň, gē Etēser, do gē Dišaň. Bēn ebax bemun bēnd bērandēwēra and Hor, do gē dek oβaŝ or Seyir gēr ebar ed Edom beň. ²² Oβaŝ or Lotañ ol er hi bani: Ori do gē Emam. Imaýe itoxari ind Lotañ iň ebaxo Timēna. ²³ Mondako hi bani bosēniw bor Ŝobal: Alēfaň, gē Manahat, gē Ebal, gē Ŝefo, do gē Onam. ²⁴ Mondako hi bani bēte bosēniw bor Tēsibewoň: Afa do gē Ana. Ana isoŝan ijo ŝanan bax aňēsa and men gēr ladawe, and baβi xadacērand opali od sēm Tēsibewoň aň. ²⁵ Mondako hi bani bēte oβaŝ or Ana ol: itoŝan iň, Dišoň, do gē itoxari iň, Oxolibama. ²⁶ Mondako hi bani bēte bosēniw bor Dišoň: Emēdaň, gē Ešēbaň, gē Yitēran, do gē Keran. ²⁷ Mondako hi bani bosēniw bor Etēser: Bilēxaň, Sahafaň, Safaň, do gē Akan. ²⁸ Mondako hi bani bosēniw bor Dišaň: Utēs do gē Aran. ²⁹ Mondako hi bani bemun bēnd bērandēwēra and Hor beň: Lotañ, gē Ŝobal, gē Tēsibewoň, gē Ana isoŝan, ³⁰ gē Dišoň, gē Etēser, gē Dišaň. Bēn ebax bemun bēnd bērandēwēra and Hor beň, gēr ebar ed Seyir.

³¹ Mondako hi bani bête bemun bend bêtëraw bax gër ebar ed Edom beŋ, ðamana eni gixën gë bemun bërändëwëra and Isërayel bën. ³² Bela, asëñiŋ ar Bewor wun ko gër ebar ed Edom, do oŋac or angol andexëm ol ebax Dinaba. ³³ And šës ko Bela aŋ, Yobab, asëñiŋ ar Sera, bêteli ko owun ol. Do angol andexëm aŋ ebax Botësëra. ³⁴ And šës ko Yobab aŋ, Hušam, ar gër ebar ed bërändëwëra and Teman an, bêteli ko owun ol. ³⁵ And šës ko Hušam aŋ, Xadad, asëñiŋ ar Bedad, bêteli ko owun ol. Mëŋ wëreli baŋo Majaŋ xali xor këŋo gër ebar ed Mohab. Angol andexëm aŋ ebax Awit. ³⁶ And šës ko Xadad aŋ, Salëma ir gër Masëreka, bêteli ko owun ol. ³⁷ And šës ko Salëma aŋ, Sawul ir gër Rexobot Nahar, bêteli ko owun ol. ³⁸ And šës ko Sawul aŋ, Bahal-Hanaŋ, asëñiŋ ar Akëbor bêteli ko owun ol. ³⁹ And šës ko Bahal-Hanaŋ, asëñiŋ ar Akëbor aŋ, Hadar bêteli ko owun ol. Angol andexëm aŋ ebax Pawu, do oŋac or alindaŋ ol, Mehetabel, aŋiŋ ar Matëred, ejiŋ ed Mesahab.

⁴⁰ Mondako ebax omac od bemun bend bërändëwëra and Esawu beŋ, nëng gë nëng, edëg gë edëg: Timëna, gë Alëfa, gë Yetet, ⁴¹ gë Oxolibama, gë Ela, gë Pinoŋ, ⁴² gë Kenas, gë Teman, gë Mibëtësar, ⁴³ gë Magëdiyel, do gë Iram. Bën ebax bemun bend gër Edom beŋ, ang lëgëra bani ak, gër ebar ed xwën këni. Esawu ex axarëk arebën an, axarëk ar bërändëwëra and Edom an.

37

End odakeli od Yosef eŋ

¹ Ata Jakob lëg ko na gër ebar ed Kanahaŋ, gër ebar ed yëpa baxo sëm ang aliyer fo el. ² Mondako bax andëwëra and Jakob aŋ. Yosef, lëmëta fo baya baxo, do anëka sëk baŋo bëniiy epëxw gë bënjongëbëki. Oyel ol banëbi xadacërand gë bobinëm, gë obaš or Bila ol, gë or Silëpa ol, bësoxari bër sëm bën. Xarak Yosef, ðek baxo fiatelind gër sëm irebën ang banëbi renarand ak. ³ Isërayel moŋan ñan baŋo Yosef, nëmëc ðek obaš orexëm ol, gayik gand oxar rëw baŋo. Ašalan šalan baŋo acud anjekax and yër-yër. ⁴ Bobinëm wat këni mëne ðek ang ebani ak Yosef ex itox ind xwël këŋo sëm irebën iŋ. Ata yana këno ecus el. Laŋ gë xoŋ fo bano yeyanelind.

⁵ Akey amat, Yosef lakeli ko, do sëfëtan këbi bobinëm lakeli in. Ata šus këno kaš-kaš. ⁶ Yosef re ko: «Baxëtin lakeli ir ri këme in, Axara xara këmun! ⁷ Biyi ðek gër ošënga bane xapërande olaŋ. Ataŋ edaŋ edam el xwëšak ceg. Olaŋ orewën oŋ, ga xetak jey edam el, foxik gër lëngw ir edaŋ edam.» ⁸ Ata re këni bobinëm: «Do ba wëj nde kë hi emun endëbi eŋ? Wëj nde këbo xwën?» Ata šus këno bête kaš-kaš në end odakeli odexëm eŋ, do në end oveyandëran orexëm eŋ.

⁹ Yosef lakeli ko bête gašëxe. Ga këbi sëfëtan bobinëm, re ko: «Alakeli lakeli këme bête, eñan eŋ, gë facaw in, do gë oŋal epëxw gë ebat oŋ, ga foxirak gër lëngw iram.» ¹⁰ Sëfëtan këŋo bête sëm lakeli ijo, ang sëfëtan babi bobinëm ak. Ata sëm rexëra këŋo mondako: «Inëwa wacayak lakeli irey ijo? Ba wëno, gë norix, do gë bobinëm nde kë yeli mi poxi gër lëngw irey?» ¹¹ Ata bobinëm yakëraxi këbi. Barikan sëm bayeli këŋo laŋ gër onden odakeli oko.

End oyakëraxi od bobinëm bor Yosef eŋ

¹² Akey amat, bobinëm bor Yosef ye këni enëbi kadacërax opeŋ ok do gë obeci or sëm irebën ol ler gër ebar ed Sišem. ¹³ Isërayel fel këŋo Yosef:

«Ax gi ex na nde, bobinēx ler gēr Sišem kēnēbi xadacēraxēnd oyel ol? Yow mi dawēn gēr ed exēni.» Yaka ko Yosef: «Awa!» ¹⁴ Re ko fiēte Isērayel: «Kēla, yel gēr bobinēx, ey nangēgu ba bēbēngw bayi kēni, bēn do gē oyel ol. Mayiwēd eye pelati.»

Mondako lawēn baṅo elod na gēr amora and Ebēroṅ. Yosef ga ye ko, ḥat ko xali gēr Sišem. ¹⁵ Ata ga ko yexēra gēr ocēnga, fed kēni gē ala. Ala ajo wēka kēṅo: «Inēwa kēy šaland?» ¹⁶ Yaka ko: «Bēmaṅe bēndam bēṅ kēmēni šaland. Kēla pelēle, feye kēnēbi xadacērand oyel orebēn ol.» ¹⁷ Re ko ala ajo: «Ani bo ex na ro, gayik awēl wēl kēmēni ga kēni re: “Yene gēr Dotarj.”» Ata Yosef xuca ko gēr ocal od bobinēm. Sēkēx kēbi gēr Dotarj.

¹⁸ Ata bēn watēgu kēno caw. Damana exo ṅat gēr ed hi bani, wēlēr kēni eno daw. ¹⁹ Mondako bani rend: «Yo nēkodō wa, axwēn ofakeli an ga ko ḥatēgund. ²⁰ Gērēgako, yowēn enēṅo dawē, do enēṅo dape polo nē andu. Gwēre ene dede mēne emacar ekeṅax yak kēṅo. Ata kēne nange ba mondake kē hi ofakeli odexēm oko.» ²¹ Ruben ga wēl ko endey eṅo, racēt kēṅo Yosef gēr otaxan odebēn, re ko: «Kērenēṅo daw ex na de!» ²² Baš ko: «Ošat kērex car na. Nēkētino gēr andu and ex gēr ladawe aṅ, bari yowēy kēreno dinan na.» Eṅo dacēt gēr otaxan odebēn, do eṅo bakali gēr sēm ṅandi baṅo mēṅ yeyanaxēn baxo mondako.

²³ And ḥat ko Yosef gēr bobinēm aṅ, bēn wēlēr kēno, do šudēt kēno acud andexēm, acud and ṅēr-ṅēr aṅ. ²⁴ Ga sēra kēno, ṅēkēt kēno gēr andu: andu aṅo ax gi bana gē men. ²⁵ Ga rixēra kēno mondako, ṅēpa kēni eni yambēra. Ga rēnēta kēni watēgu kēnēbi enga end Oyula od ebax bērandēwēra and Isēmayel, ga hiw kēni gēr ebar ed Galahad. Ogelemba odebēn ok lēbindēragu kēnēbi ugu onēngax, ond bani wēland gēr ebar ed Misēra. ²⁶ Ata Yuda fel kēbi bobinēm: «Inēwa kēbo feca ga alaw law kēnēṅone imaṅe indebi iṅ do ene condērande ecēs edexēm el? ²⁷ Yowēn enēṅo pane gēr bērandēwēra and Isēmayel. Kērenēṅo daw ex na, gayikwa imaṅe indebi ex, šapar irebi exo!» Ata bobinēm wā kēni endexēm eṅ. ²⁸ Oyula od bērandēwēra and Majarj bax xucand. Ata šēpētēgu kēno Yosef gēr andu. Na fan kēno gēr otaxan od bērandēwēra and Isēmayel, batama alapem band kodī, do bēn wēla kēno kwēl gēr ebar ed Misēra. ²⁹ And bakaw ko Ruben na gēr andu aṅ, nema kēṅo Yosef. Hēsēra ko banjēm bandexēm baṅ*. ³⁰ Ga baka ko gēr bobinēm, re ko: «Itox iṅ axo bo ex na! Do wēno feye wa kēme ye gērēgako?»

³¹ Ata wēd kēni acud and Yosef aṅ, nēngēra kēni gē ošat or apēlang and ḥaš bano oṅ. ³² Lawēneli kēni acud aṅ gēr sēm irebēn gē eyeyan elo: «Nēkodō wa er wēda kēmi in. Kēla, nēkonēl ba acud and asēṅix aṅ ex.» ³³ Yakob ga wat ko acud aṅ, re ko: «Acud and asēṅiwēn aṅ ex! Emacar ekeṅax wa wānangētēra kēṅo, emacar ekeṅax yak kēṅo Yosef!» ³⁴ Ata ga yambēn kēṅo gēr yomb, Yakob hēsēra ko banjēm band šuda baxo baṅ. Xapa ko jabote gēr edum, do ko renitarand end asēṅiwē eṅ xali bakey bandanjēm. ³⁵ Dek bosēṅiwē do gē bobiw kēno yifarand. Barikan ayifara yo ayifara, ḥēp ko exo cēsina. Er baxo rend: «Arenita kēme renita end asēṅiwēn eṅ xali mo tēkēx gēr wur ir bēsēsēk!» Mondako sesēra baxo xali.

* **37:29** 37.29 Bēr enēṅ endexēm bēn añes bani hēsēnd banjēm bandebēn baṅ and kēbi logēn ba ebi cena aṅ.

³⁶ Xarak, bërändewëra and Majaṅ bën kwël wëla bano Yosef gër ebar ed Misëra. Fanëx këno gër Potifar, alëngw ar bënëkona bër Farawoṅ an.

38

End Yuda do gë Tamar eṅ

¹ Amëd aṅo, Yuda anacëta nacëta babi bobinëm, do rëfa ko ler gër iciw ar bano ind ar bano wacënd Hira, gër angol and Adulam. ² Ata Yuda wat këṅo endënaw end Ŝuwa eṅ, Abëkanahaṅ. Ga yër këṅo, bar këni angaw amat. ³ Asoxari an hi ko gë acël do rëw këṅo itošan. Yuda wac këṅo Er. ⁴ Hi ko bëte gë acël, do rëw këṅo itošan. Wac këṅo mëṅ dëṅ Onan. ⁵ Rëw këṅo bëte itošan, do wac këṅo Ŝëla. And rëwëra ko alindaw aṅ, Yuda gër Kesib hi baxo.

⁶ Ata Yuda ŝalan këṅo Er, itošan iñanar indexëm in, asoxari ar këno wacënd Tamar. ⁷ Ang baxo liyand Er, itošan iñanar ind Yuda ak, Axwën Kaxanu ašus ŝus baxo, ata law këṅo. ⁸ Ga ŝës ko Er, Yuda fel këṅo Onan: «Bëtelilo asoxari ar abinëx an, ang rëpëk ak, exo gixën ar gë obaš.» ⁹ Ata Onan yër këṅo asoxari an. Barikan nang ko mëne obaš or këbi rëw ol, or abinëm kë hi, ani gi na orexëm. And këni bar angaw aṅ, Onan exo dex gër ebar eneda endexëm eṅ, abaxo seš na gër asoxari, ga xey këṅo eṅo cotën andëwëra abinëm. ¹⁰ Er baxo rind ijo Axwën Kaxanu ašus ŝus baxo, ata law këṅo mëṅ bëte. ¹¹ Ata Yuda fel këṅo Tamar, abiw ir eñër: «Gayikako asoxari asebëta-sebëta hi këy, maṅil gër sorix xali exo daf asëniwën Ŝëla.» Gayikwa Yuda are baxo rend: «Kërexo cës na fa Ŝëla bëte, ang bobinëm ak.» Tamar wäyi ko, do yëpax ko gër iciw ind sëm.

¹² Ga niyitak, abiw ar Ŝuwa, alindaw ar Yuda, ŝës ko. And xucak oṅaw aṅ, Yuda ye ko yaṅ gër Timëna, gër bër babi xacanënd omban opeṅ odexëm ok. Sëfër këni gë Hira, lawo irexëm, Abëkanahaṅ ar gër Adulam an. ¹³ Ata bëla bën fel këno Tamar: «Ayarax isošan cëṅ doro ko yend de yaṅ gër Timëna, gër ekaca ed omban ond opeṅ odexëm.» ¹⁴ Tamar ŝudëtara ko banjëm band bësoxari bësebëta-sebëta baṅ. Nëmbara ko bacëxe, labaya ko kwëc dëxas in gë anjëm, do yëpa ko ler gër ingol ind Eyinayim, gër fëña ir gër Timëna. Gayikwa awat wat baxo mëne Ŝëla anëka dëṅ raf ko, bari aṅo bëteli bana. ¹⁵ Yuda, sam ga wat këṅo, yëla ko asoxari aṅacaxik ex, gayik kwëc lab baxo dëxas in. ¹⁶ Nangërexe mëne abiw ir eñër ex, re ko: «Awël nde, mëkëñaye ga wä wä këy!» Yaka ko Tamar: «Ine këye yël angëmëne aṅa wä këme?» ¹⁷ Re ko Yuda: «Ipërac këmi yebënegu.» Yaka ko Tamar: «Awa! Barikan pere këye sešën yëṅ damana exo ntaxënëgu.» ¹⁸ Wëka ko Yuda: «Ineṅa këmi yël?» Yaka ko: «Edëxër ed gë oṅac orey ed rëx këy elo, do gë acët and lëkaya këy aṅo.» Ata ga fëxwën këṅo oṅënga oṅo, laki këni. Mandëk Tamar, yatijo šot ko acël aṅ. ¹⁹ Ga wäyi ko gër ndëbën, labët ko dëxas irexëm in, do bakan ko banjëm band bësoxari bësebëta-sebëta baṅ.

²⁰ Ata Yuda lawën këṅo lawo irexëm in, Aḅadulam an, eṅo yëlëx ipërac in asoxari aṅo, do exo kanaw bešër sešënëgu baṅo bën. Bari mëṅ ga ye ko, aṅo wat ex na. ²¹ Wëka këbi bëla bër lëgëk ler gër Eyinayim na bën: «Feye wa exo asoxari aṅacaxik ar bax yëpand ler gër fëña an?» Yaka këno: «Biyi elod amo wat ex na ro asoxari aṅacaxik!» ²² Ga baka ko gër Yuda, re ko: «Wëno amo watëgu ex na de, do bër lëgëk ler na

bën ga re këni mëne elod ano wat ex na na asoxari aṅacaxik!» ²³ Ata re ko Yuda: «Kwëtayaxëlexo oṽenga or sebënëgu këmo oṅ! Kërexe calaye na fa mocala dëṅ ošëfën ol. Ayebën yebën këmo ipërac iṅ, bari wëṅ ayo watëgu ex na.»

²⁴ Ga xucak opacaṽ otas, yow ko ala fel këṅo Yuda: «Awa Tamar, abix ar eñër, eñac xwëndä ko dë. Ado anëka hi ko gë acël gë eñac endexëm eṅ!» Ata re ko Yuda: «Nëcëtëguno enëṅo core!» ²⁵ Ga këno nëcët, Tamar lawën ko gër sëm ir eñër eyeyan elo: «Gë asošan ar xwënëk oṽenga oṅo an šot këmi acël aṅ. Këla, nëkonël ba anang këyo nang ar xwënëk edëxër ed kë oṽac elo, do gë acët aṅo an.» ²⁶ Yuda ga wat ko oṽenga oṅ, re ko: «Awa mëṅ ex dë ar šenene an, ax gi ex na wëno, gayikako wëno ñëpëk eṅo bëteli asëñiwën Šela.» Ata mondako sebët bano Tamar, bari abani laki na gë Yuda.

²⁷ And ñatëk orëw aṅ, Tamar nang ko mëne bëša ex gër acël andexëm.

²⁸ Gër orëw, itox imat lëngwaliw ko ataxan aṅ. Asoxari ar baṅo rëcand gër orëw an, sëra ko do xap këṅo ingux imbarax. Re ko: «Itox iṅo ex ind šanëguk iñanar iṅ.» ²⁹ Barikan mëṅ bakalix ko ataxan aṅ, ata šanëgu ko abinëm. Asoxari ar baṅo rëcand gër orëw an, re ko: «Añacan fo ñacanëgu këṅo abinëm!» Ata Yuda yël këṅo oṽac ol: Peres, mëne ngëṅ «Amëd.» ³⁰ Ata šanëgu ko abinëm gë ingux imbarax iṅ gër ataxan. Yuda yël këṅo oṽac ol: Sera, mëne ngëṅ «Awarax».

39

End Yosef gër iciw ind Potifar eṅ

¹ Wëla këno Yosef gër ebar ed Misëra. Do Amisëra abat, Potifar, alëngw ar bënëkona bër Farawoṅ, yëc këṅo gër otaxan od bërändëwëra and Isëmayel bër wëlaw baṅo na. ² Axwën Kaxanu hi këni gë Yosef. Ata er ko ri yo exo kamën. Hi ko gër iciw ind axwën arexëm, Amisëra an. ³ Axwën arexëm an wat ko mëne Axwën Kaxanu gë Yosef hi këni: er ko ri yo, exo kamën në end Axwën Kaxanu. ⁴ Ata Potifar, axwën arexëm an, ga baṅo nënganënd mbaṅ end Yosef eṅ, yata këṅo eṅo diyenindërand. Yata këṅo exo gi alëngw ar gër iciw indexëm, do sebënan këṅo dëk er xwën ko in. ⁵ Sam ga hi ko Yosef alëngw ar iciw do gë dëk er xwën ko Potifar an, Axwën Kaxanu yël këṅo obetak ol Amisëra an në end Yosef. Obetak or Axwën Kaxanu ol hik gër dëk beṽër xwën ko Amisëra bën gër iciw do gër ocënga. ⁶ Er xwën ko yo sebënan baṅo Yosef, ṽoweṽ ax bo bana ga ko ri, ang ax gi ex na eyambëran el.

End Yosef do gë asoxari ar axwën arexëm eṅ

Xarak Yosef šambenjar iyekax ebaxo. ⁷ Ga xucak eṅo, asoxari ar axwën arexëm an ṽana ko këṅo nëkonënd Yosef gë aṅana. Akey amat, re ko: «Yow exe dakiye!» ⁸ Yosef ñëp ko, do re ko: «Ali, axwën aram an sebënan ke er xwën ko yo, ṽoweṽ axo dind na gër iciw ro. ⁹ Wëno ala axe kuca ex na or gapak ol gër iciw ro, do ṽoweṽ axe cëban ex na, ang ax gi ex na wëṅ gayik alindaw hi këy. Mondake wa këme xor me di amena atëm aṅo? Mondake këmo wënan Kaxanu?» ¹⁰ Asoxari an key yo key baṅo wäcërand Yosef. Bari mëṅ abaṅo yaka na, gayik aṅo ñandi bana eni tëkar do eni daki.

¹¹ Akey amat, Yosef lil ko gër iciw̄ exo diyeni, xarak ang exëni đek na gër iciw̄ ak, gabatak ax bayi bana. ¹² Ata asoxari an sëra kęņo Yosef gër acud, do re ko: «Yow exe đakiye!» Yosef busëta ko acud aņ gër otaxan odexëm, do hër ko fac. ¹³ And wat ko mëne anëka busëtan kęņo acud aņ do hër ko fac aņ, ¹⁴ asoxari an xeý ko ebi macaxën bër gër iciw̄ bën. Ga fiatëragu këni, re ko: «Watin icën indam iņ ga wëlanëgu kębo arandëwëra and Eber ebo mëkëñaxënatı. Asëka sëkaw baxe mëne mi đaki, barıkan wëno xeý këme mbaņ. ¹⁵ And wël ke ga këme xeý aņ, busëta ko acud andexëm aņ do kwël hër ko fac.»

¹⁶ Ata asoxari an xwëtaya ko acud and Yosef aņ xali w̄aýıgu ko icën indexëm iņ. ¹⁷ Fel kęņo bête mondako: «Xadëp ir arandëwëra and Eber ir wëlanëgu këyëbo in, sëka baxe exe mëkëñaxën. ¹⁸ Ga xeý këme, busëtan ke acud aņ gër otaxan odam do kwël hër ko fac.» ¹⁹ Potifar baxët kęņo alındaw̄ ga kęņo fel: «Mondako rirëli këmi đe gë xadëp irey in.» Ata Potifar xoý ko. ²⁰ Re ko eno tëra Yosef, do eno mëla gër epëra, gër ed ebani bandepëra band emun. Ata Yosef mondako hixën baxo gër epëra.

End Yosef gër epëra eņ

²¹ Axwën Kaxanu hi këni gë Yosef, do yël kęņo oyekax ol. Ata alëngw ar bënëkona bër epëra an xwëta kęņo. ²² Alëngw ar bënëkona bër epëra an sebënan kęņo Yosef đek bandepëra band hi bax na gër epëra baņ. Mëņ babi nëkonand gër er këni rind yo. ²³ Alëngw ar bënëkona bër epëra an, abaxo šala na exo nang er ko rind Yosef in, gayik Axwën Kaxanu gë mëņ hi bani do arëca baņo rëcand exo kamën er ko ri yo.

40

¹ Ga xucak eņo, alëngw ar bëxatën bër ngoy bër emun end ebar ed Misëra an, do gë alëngw ar bëwëka bër mburu an, wënan këno axwën arebën an, emun end ebar ed Misëra eņ. ² Farawoņ xoýën kębi bela bër gapak bëxi bęjo: alëngw ar bëxatën bër ngoy an, do gë alëngw ar bëwëka bër mburu an. ³ Re ko enëbi tëra tak bęxi do enëbi mëla gër epëra ed baxo nëkonand alëngw ar bënëkona an, gër ed fërax bano Yosef. ⁴ Alëngw ar bënëkona bër epëra an fel kęņo Yosef ebi đëband. Ata bëlëngw bëxi bęjo mondako xeyëra babi na gër epëra.

End odakeli od bëlëngw Bëmisëra eņ

⁵ Gëmdë ibat, alëngw ar bëxatën bër ngoy an do gë alëngw ar bëwëka bër mburu ind emun end Misëra an, lakeli këni ala kala, lakeli ir gë end ýap bax eni nang. ⁶ Ga xeyëk gëbër, sëkar këni gë Yosef, wata ko mëne ašamina šamina këni. ⁷ Ata wëka kębi bëlëngw bësëm bër Farawoņ bęjo: «Inëwa šaminaxën kën doru?» ⁸ Yaka këno: «Biyi tak bęxi, ala kala, alakeli lakeli këmi do ala ax gi ex na ar kębo fel er w̄acayak in.» Re ko Yosef: «Ax gi ex na nde Kaxanu xwënëk enangën ed er kę w̄acayand lakeli in? Awël nde, tëfëtanine odakeli odewën ok!»

⁹ Alëngw ar bëxatën bër ngoy an ga kęņo sëfëtan Yosef lakeli irexëm in, re ko: «Gër lakeli iram, awat wat këme atëx and reseņ gër lëngw iram. ¹⁰ Wat këme bête gër atëx aņo bënini bëtas ga nëtëk, fëfëfëtik, rëwëk, do reseņ in sëgëk. ¹¹ Do wataya këme ga lëkaya këme andëmba and Farawoņ aņ gër ataxan. Ga xwęc këme reseņ in, nas këme gër andëmba, do say këmo Farawoņ gër ataxan.» ¹² Ata re ko Yosef: «Awa baxëtël er w̄acayak in: bënini bëtas bënd reseņ bęņo, bakey batas ex. ¹³ Ro gë bakey

batas, Farawoṅ aseḃēt ki seḃēt do exi bakali gēr andiyen andey. Wēj kēṅo ṽana eṅo katēnēnd gašēxe ngoy iṅ, ang bay rind and hi bay alēngw ar bēxatēn bēr ngoy indexēm ak. ¹⁴ Barikan and ki yera aṅ, kwitayide wa axwita, pēḃid wa afēḃ anangēra andeḃi aṅ. Kēla, nangēnido endam eṅ Farawoṅ. Do dēcayide me can gēr epēra elo ro. ¹⁵ Gayikwa bela fo nēṽaliw ke yowaxēnēgu kēme elod gēr ed exēni bērandēwēra and Eber. Do bēte end kēne wēlaxēnēgu ro gēr epēra, ame di ex na.»

¹⁶ Alēngw ar bēwēka bēr mburu an, ga wat ko mēne Yosef šenene nangēn baṅo alēngw ar bēxatēn bēr ngoy an, er wācayak lakeli irexēm in, re ko: «Gēr lakeli iram, bakange batas band gē mburu sēndēndēr bame gēr gaf iram. ¹⁷ Polo gēr akange and yaṅ ebax bamburu band ex yo, band ḥan ko Farawoṅ. Bacēl baṅ kēni xolēnd mburu iṅo yaṅ gēr ed lēbina kēme.» ¹⁸ Ata re ko Yosef: «Awa faxētēl er wācayak in: bakange batas baṅo, bakey batas ex. ¹⁹ Ro gē bakey batas, Farawoṅ aseḃēt ki seḃēt. Barikan are ko re eni kaṽ yaṅ nē osēx, do bacēl baṅ eni kolēra eman endey eṅ.»

²⁰ Ata akey atasēn aṅ, fedēk gē akey and ekwita ed andēwā and Farawoṅ aṅ. Farawoṅ rin kēbi ṅambēran dēk bēr eyang edexēm bēn. Lawēn ko enēbi tēḃētēgu alēngw ar bēxatēn bēr ngoy an do gē alēngw ar bēwēka bēr mburu an, ogēs od bela dēk. ²¹ Farawoṅ bakali kēṅo alēngw ar bēxatēn bēr ngoy an, gēr andiyen andexēm. Bakan kēṅo xatēnēnd Farawoṅ ngoy iṅ. ²² Alēngw ar bēwēka bēr mburu an cēṅ, re ko eno kaṽ, ang reya baxo Yosef wācayak lakeli ir wat baxo ak. ²³ Barikan, alēngw ar bēxatēn bēr ngoy an xwēya kēṅo mokwēya dēṅ Yosef.

41

End ofakeli od Farawoṅ eṅ

¹ Ga xucak bēniy bēki, Farawoṅ lakeli ko. Wataya ko ga xwēša ko ler gēr yeḃ ir Nil. ² Wat kēbi oxey onēm ocongoxi, oyekax, obētēk, ga šēpētagu kēni gēr Nil, do kēni yambērand ondēs oṅ na gēr bēṅa. ³ Sēḃagu kēnēḃi bēte oxey onēm osēxe ocongoxi oṽēṅēnax, ofišk, ga šēpētagu kēni bēn bēte gēr Nil, do xetēna kēnēḃi oxey onēm oṽanar ol, ler gēr bēṅa. ⁴ Oxey onēm oṽēṅēnax ol, ofišk ol, yamb kēnēḃi oxey onēm ocongoxi oyekax ol, obētēk ol. Ata nēngēta ko Farawoṅ.

⁵ Ga raš kēṅo gašēxe, lakeli ko bēte akinēm. Wat ko nē aṅamb amat banjēra banjongēbaki banjekax, band rēwēk mbaṅ. ⁶ Ata nētēguk bēte gēr aṅamb aṅo fo banjēra banjongēbaki baṅēṅēnax, baṅaṽēk, band šorēk ekoc eyēkax ed kē xaniwēnd apēn-eṅan el. ⁷ Banjēra baṅēṅēnax baṅ hēlēk banjēra banjekax baṅ. Aṅo nēngēta ko bēte Farawoṅ: lakeli ifat ebax mondako.

⁸ Ata gēbēr, Farawoṅ wēlandēra kēṅo gēr onden ondexēm. Wac kēbi dēk bēšaki bēn, gē dēk bērenik bēr ebar ed Misēra bēn do sēḃētan kēḃi ofakeli odexēm ok. Barikan gabatak ax kor bana eṅo pel er wācayak lakeli iṅo in. ⁹ Ata alēngw ar bēxatēn bēr ngoy an fel kēṅo Farawoṅ: «Awēl nde, dorō afo mi kwitan amena andam aṅ. ¹⁰ Akey amat, wēj Farawoṅ xoṽen baḃo biyi ḃēriyenin bērey bēn. Fēra kēyēḃo wēno do gē alēngw ar bēwēka bēr mburu an gēr epēra ed alēngw ar bēnēkōna. ¹¹ Ata gēmēd ifat, lakeli bami wēno do gē mēṅ, ala kala gē lakeli irexēm, do gē er wācayak in. ¹² Icambenjar ind andēwēra and Eber ind ex xadēp ir alēngw

ar bēnēkona hik na lēf gēr epēra. Biyi ga sēfētan kēmo oḏakeli oḏebi ok, fel kēbo ala kaka er wācayak in. ¹³ Ata enimin ḥatak ḏek ang faṽen baḃo ak: wēno ḃakaliw kēye gēr andiyen andam ro, do alēngw ar bēwēka bēr mburu an, šēs ko mokaw.»

End epaṽen ed lakeli ir Farawoṅ eṅ

¹⁴ Ata Farawoṅ re ko eno macēgu Yosef. Nēcētēgu kēno aṽand gēr epēra. Ga šēk kēno lir-lir, nēmbara ko banjēm baṅ ḥataxēn ko gēr Farawoṅ. ¹⁵ Farawoṅ fel kēṅo Yosef: «Wēno alakeli lakeli kēme, do ala ax kor ex na exe pel er wācayak in. Barikan awēl wēl kēme mēne wēj ewēl ed lakeli el fo kēy šēnind ey deyaxēn er wācayak in.» ¹⁶ Yaka ko Yosef: «Kaxanu wa kēṅo faṽen Farawoṅ lakeli irexēm in xali eṅo nēngan, ax gi ex na wēno!»

¹⁷ Ata Farawoṅ fel kēṅo Yosef: «Gēr lakeli iram, wēno er xwēša bame gēr bēṅa ir Nil. ¹⁸ Šēpētaw kēni gēr Nil oxey onēm ocongoxi oyekax, obētēk, do kēni yambērand ondēs oṅ gēr bēṅa. ¹⁹ Šēpētaw kēni bēte oxey onēm ocongoxi ošexe, ofišēk, oṽēṅēnax, or bayi bax ošapar fo: oxey or ṽēṅēnēk mondako, elod amēni wat ex na ḏek ebar ed Misēra el. ²⁰ Oxey onēm or bayi bax ošapar fo olo, oṽēṅēnax olo, yamb kēnēḃi oxey onēm ocongoxi oṽanar or bēt bax ol. ²¹ Ga hēl kēnēḃi, bacēl bandēḃēn baṅ bayik nangēde ṽoweṽ ani yamb ex na fo. Bayi kēni ang ṽēṅēn bani gēr ṽanar ak. Aṅo nēngēta kēme. ²² Ga raš ke gašexe, lakeli kēme bēte. Wat kēme nē aṽamb amat banjēra banjongēbaki banjekax, band rēwēk mbaṅ. ²³ Ata nētēguk bēte gēr aṽamb aṅo fo banjēra banjongēbaki, baṅaṽēk gayik ekoc eyēkax ed kē xaniwēnd apēn-eṽan el šor bax. ²⁴ Banjēra baṅaṽēk baṅo hēlēk banjekax baṅ. Lakeli ijo fel kēmēni bēšaki bēn, bari gabatak ax kor ex na exe pel er wācayak in.»

²⁵ Ata Yosef yaka kēṅo Farawoṅ: «Lakeli ibat wat kēy, Farawoṅ. Kaxanu nangēn ki wēj Farawoṅ er ko ri in. ²⁶ Oxey onēm ocongoxi obētēk ol ex bēniy bēnjongēbēki. Banjēra banjongēbaki banjekax baṅ ex bēte bēniy bēnjongēbēki. Lakeli ibat fo ex. ²⁷ Oxey onēm ocongoxi or bayi bax ošapar fo ol, oṽēṅēnax ol, or šēpētaw bax gēr ofoy or oxey onēm oṽanar ol, ex bēniy bēnjongēbēki bēnd gē enjo. Banjēra banjongēbaki band gē bēnjēlir kēm baṅ, band šorēk ekoc eyēkax ed apēn-eṽan baṅ ex bēte bēniy bēnjongēbēki bēnd gē enjo. ²⁸ Ata ang fel kēmi wēj Farawoṅ ak, Kaxanu nangēn ki er ko ri in. ²⁹ Bēniy bēnjongēbēki bēnd gē eyamb ed mbaṅ kē ḥatēgu na ḏek ebar ed Misēra el. ³⁰ Ata ex bētēgu bēniy bēnjongēbēki bēnd gē enjo. Mokwēya kēni xwēya gēr ebar ed Misēra bēniy bēnd gē eyamb ed mbaṅ bēṅ. Enjo eṅo moḥepēn kē yepēn ebar ed Misēra el. ³¹ Bēniy bēnd gē eyamb ed mbaṅ bēṅ, ala ax ḥana na exo kwitand ro gēr Misēra gayik enjo eṅ mokuma kē xuma. ³² Awa Farawoṅ, gayikako ḃakēlēbēd baki wat kēy lakeli ijo, nangēl mēne Kaxanu, end faṽ ko mopaṽ ḏēṅ ex, gogo ko ri enjo. ³³ Awa gērēgako Farawoṅ, tanalo ar gē onden, arenik, eyo di alēngw gēr ḏek ebar ed Misēra. ³⁴ Wēj Farawoṅ, calalēḃi bēte gēr ebar edey bēšēf bēr eyamb eni kanaxēnēnd mar* gēr eyamb ed kēni šotēra Bēmisēra el gē bēniy bēnjongēbēki bēnd gē eyamb ed mbaṅ bēṅ. ³⁵ Barindēlexēni eyamb ed ex yo gē bēniy bēnd gē eyamb bēnd kē ḥatēgu bēṅ. Dilexēni gēr bangol, gē or gapak or kēyēḃi yēl wēj

* **41:34** 41.34 Gēr er ko xana ala, ašet bani šētēnd obun oco, do eḃun ebat eni mēla bēšēf bēr eyamb bēn.

Farawoŋ ol, baciw̃ band gër ed këni ŷana eni cacënd bële in, gë eyamb ed këni bar do eni nëkonand el. ³⁶ Eyamb ed këni bar elo kënebï šacën Bëmisëra bën. Do and kë fiatëgu bënïy bënjongëbëki bënd gë enjo aŋ fo kënebï necëtën, mondako bayik enjo eŋ abi nemindëra na.»

End olëngw or Yosef eŋ

³⁷ Ata Farawoŋ do gë bër eyang edexëm bën nëngan këbi end eyeyan elo eŋ. ³⁸ Farawoŋ wëka këbi bër eyang edexëm bën: «Ašot nde këneŋo šote ala ašëxe, ar ang ajo ak, ar gë angoc and Kaxanu?» ³⁹ Farawoŋ fel këŋo Yosef: «Awa gayikako Kaxanu, wëj nangën ki enjo dek, ar gë onden, ar renik ang wëj ak, axo gi ex na. ⁴⁰ Wëj kë hi alëngw ar eyang edam an do ar dek bulunda iram an, bapela bandey këni ŷana eni baxëtënd. Gë añëpara and owun aŋ fo këmi ŷëmbëta or gapak ol.» ⁴¹ Ata Farawoŋ fel këŋo bëte Yosef: «Awël nde, wëj sana këmi ey gi alëngw ar dek ebar ed Misëra an.» ⁴² Farawoŋ rëxët ko gër ebasa edexëm anëna and owun aŋ, do lën ko gër ebasa ed Yosef. Šudëra këno banjëm banjekax, band xemëk akanji, do rëxën këŋo edëxër ed kaŋe gër egëla. ⁴³ Re ko eno nëpan Yosef yaŋ gër wotir ir ar bëtëk gër owun orexëm, do eno mëlara. Bela bër bax lëngwënd bën këni xeyënd: «Pacanayin, pacanayin!» Ata Farawoŋ mondako yata baŋo Yosef hi ko alëngw ar dek ebar ed Misëra an.

⁴⁴ Farawoŋ fel këŋo bëte Yosef: «Wëno ex Farawoŋ! Angëmëne ax gi ex na wëj rek, gaŋatak ax ñana na ex cangënënd imasa indexëm, ba itapar indexëm in, dek ebar ed Misëra el.» ⁴⁵ Farawoŋ nëngwët ko owac or Yosef ol: «Tësafënat-Panehax». Šalan këŋo asoxari ar këno wacënd Asenet, abiw̃ ar Poti-Fera, ašadaxan ar edaš ed bani wacënd On el. Aŋo fo xor ko Yosef exo yexërand dek ebar ed Misëra el. ⁴⁶ And wëla këno Yosef gër Farawoŋ, emun end ebar ed Misëra aŋ, anëka sëk baŋo bënïy ofëxw osas.

Yosef xani ko na gër eyang ed Farawoŋ, yexëra ko dek ebar ed Misëra el. ⁴⁷ Gë bënïy bënjongëbëki bënd gë eyamb ed mbaŋ bën, ebar el këbi wäšënd aye benedfa bënd bani necënd beŋ, do këni xanarand dëm. ⁴⁸ Ata Yosef ko barënd dek eyamb el gë bënïy bënjongëbëki bënd eyamb ed dëm bën, na gër ebar ed Misëra. Ašac baxo šacënd eyamb el në angol kala, ler gër ocënga od xanaraw këni. ⁴⁹ Yosef bar ko bële in ang edfïni ed gër angwëngw fo. Ang ŷëmb bax ak, axuri xuri bax, xali seš këni epën el gayik ax mënd bana eni pën.

⁵⁰ Damana ex ŋatëgu inïy iñanar ind gë enjo in, Asenet, alindaw̃ ar Yosef, abiw̃ ar Poti-Fera ašadaxan ar edaš ed On an, anëka rëw̃ baŋi odëmëta oki. ⁵¹ Yosef wac këŋo lëmëta iñanar in Manase, mëne ngëŋ «Ekwëya», gayik are baxo rend: «Kaxanu rëca ke xwëya këme dek toro indam in, do gë dek ekun ed faba ed sešëgu këme el.» ⁵² Wac këŋo lëmëta ixinëm in Efërayim, mëne ngëŋ «Ecënar», gayikwa are baxo rend: «Kaxanu wa rëca ke këme šënanand ro gër ebar ed šëmura baxe.»

⁵³ Bënïy bënjongëbëki bënd gë eyamb ed mbaŋ na gër ebar ed Misëra bën xucak. ⁵⁴ Ata ŷanak ngwa bënïy bënjongëbëki bënd gë enjo bën, ang reya baxo Yosef ak. Ata enjo eŋ beñëtak dek owar oŋ. Barikan gër ebar ed Misëra, eyamb yamb hi bax na. ⁵⁵ And ŷana këbi enjo dek ebar ed Misëra aŋ, bulunda in sesan këno Farawoŋ, eni cotaxën eyamb yamb in. Farawoŋ fel këbi dek ebar ed Misëra el: «Yeyin eno wat Yosef, do diyindën ang këŋun fel ak.» ⁵⁶ Enjo eŋ mokuma dëŋ xuma bax dek ebar ed Misëra el. Yosef fel këbi bër bax riyenind gë mëŋ bën eni përetëra dek baciw̃

band gë eyamb ed šacëra bani baŋ, do enëfi panënd eyamb el Bëmisëra bën. Enjo eŋ kwël dëŋ bax yëkand gër ebar ed Misëra. ⁵⁷ Ngwën iŋ dek bani yowërawënd gër ebar ed Misëra, gër Yosef, eni yëcëra eyamb yamb in. Gayikwa enjo eŋ mbaŋ yëka bax dek ngwën iŋ.

42

End bosëñiw bor Yakob gër Misëra eŋ

¹ Yakob wël ko mëne eyamb yamb ex na gër ebar ed Misëra. Ata fel këbi obaš orexëm ol: «Inëwa šayi kën ro kën nekondërend?» ² Re ko: «Awël wël këme mëne eyamb yamb ex na gër Misëra. Cëlayin enëbo yëcëngu, ene šayixëne šëbëngw, cësërëxe enjo eŋ.» ³ Bëmaŷe epëxw bënd Yosef šëla bax gër ebar ed Misëra eni yëcëgu bële in. ⁴ Benjšame, ar acël amat gë Yosef an cëŋ, Yakob aŋo teb bana exo ye. Are baxo rend: «Ayëda yëda këme enjo gix etëm.» ⁵ Ata bosëñiw bor Isërayel yow këni gër ebar ed Misëra, eni yëcëra eyamb yamb in. Fedër këni gë dek bela bër bax yend gë obal oko fo bën. Gayikwa enjo enjo ari babi rind bëte gër ebar ed Kanahaŋ.

End Yosef do gë bobinëm eŋ

⁶ Amëd aŋo ebaxo Yosef gofërëne ir ebar ed Misëra in. Mëŋ ebax alëngw ar bër babi fanënd eyamb yamb bulunda in, dek ebar ed Misëra an. Ata ga ŋatëgu këni bobinëm, foxi këni gër lëngw irexëm, eyiŷ el nës gër ebar. ⁷ Yosef ga wat këbi, xwita këbi. Barikan ko rind ang ar abi nang ex na fo. Ga wërëna ko, wëka këfi: «Feye wa xaniw kën?» Yaka këni: «Gër ebar ed Kanahaŋ xaniw këmi. Eyëc ed eyamb eyamb yow këmi.»

⁸ Yosef aye xwita babi bobinëm, bari bën ano kwita bana. ⁹ Yosef xwita ko odakeli od lakeli baxo endeñen ok. Re këbi bëte: «Wën bëwer šësitik wa hi kën! Enang ed ed sitarak ebar edebi el yow kën!» ¹⁰ Yaka këno: «Adokiŋ axwën! Eyëc ed eyamb yamb yow këmi. ¹¹ Biyi dek, arašat rëw këbo, dal këmi reyand! Okadëp oday hi këmi, ami gi ex na bëwer šësitik!» ¹² Yosef re ko: «Anëgwëš kën rind! Enang ed ed sitarak ebar edebi el yow kën!» ¹³ Yaka këni: «Biyi bela epëxw gë bëxi hi këmi gër ebaŷër edebi, dek sëm ifat, fën gër ebar ed Kanahaŋ. Imejanak iŋ bayiw këni gë faba, bari abat axo bo ex na.» ¹⁴ Re ko bëte Yosef: «Ga fel këmun wa, bëwer šësitik hi kën! ¹⁵ Me nangaxën dal kën reyand, enjo kën ri. Gër oŵac or Farawoŋ, amun tebët na xarak axo yow ex na pere imejanak indewën iŋ. ¹⁶ Daŵënino ngëŋ abat enjo yen. Wën bër kë bayi bën, eno cëni gër epëra. Mondako këmun ri me nangaxën ba dal reya kën. Gër oŵac or Farawoŋ, bëwer šësitik hi kën, angëmëne an di ex na mondako!»

¹⁷ Ata mondako fëra babi baŷe batas. ¹⁸ Yatir akey atasën, Yosef fel këbi: «Awël nde, mondako kën ri en bayixën šëbëngw. Wëno ayëda wa këmo yëdand Kaxanu! ¹⁹ Angëmëne dal dëŋ kën reyand, bayilexo abat gër epëra. Wën bëjo yeyin enëfi mëlän eyamb yamb in bër gër oxun orewën bën, në edi ebi enjo eŋ. ²⁰ Do mëlänëgudëne imaŷe imejanak indewën iŋ me nangaxën mëne dal ex eyeyan edewën el, do ata fo bayik an cës na.» Ata ri këni mondako. ²¹ Bën këni rexërend: «Enimin, biyi mbaŋ wënan banëŋone ar ebaŷër edebi an. Gayikwa awat dëŋ bane watëde ang šëmu baŋo ak, and baxo rend efo kaŷënan endexëm aŋ, bari biyi anëŋo baxët baxe na. Mëŋ wa šëmuraxën këbo mondako.» ²² Re ko Ruben: «Amun pel bana nde: “Këreno dinan na eñëŋënaŷ itox iŋo!” Bari wën

ane baxët bana. Gërëgako ecës edexëm el këbo bakaxënënd.» ²³ Ani nang bana mëne ðek babi wëlënd Yosef, gayik and babi yeyanelind aņ, ala babi ðatelindërënd. ²⁴ Ata Yosef nacëta këbi exo tesëgu. Bakaw ko efi pelëra. Sana këņo Simewoņ do re ko eno mëla gër epëra ogës odebën.

End omaïi ond bobinëm bor Yosef eņ

²⁵ Yosef fel këbi bërïyenin bërëxëm bën eni cël bële in gër ojabote od bobinëm. Fel këbi bëte eni maş kodı ir ala kala in gër ojabote, do enëbi yël şëlafana. Bërïyenin bën ri këni mondako. ²⁶ Bobinëm bor Yosef xapëra këni ojabote od bële ok, lëbindëra kënebi opali odebën ok do kwël wäyi këni.

²⁷ Gër akwëndaya, abat fët ko jabote irexëm in eņo yëlxën ondës fali irexëm in. Ga fët ko jabote in, sëk ko kodı in yaņ. ²⁸ Ata fel këbi bobinëm: «Awaş waş këne kodı iram in, nekoda ro gër jabote!» Ata ga şaran këbi, këbi rëgënd eni jıy aņ, do këni wëkarënd: «Ine rixëra këbo mondako Kaxanu?»

²⁹ And ðat këni gër sëm irebën Yakob aņ, gër ebar ed Kanahaņ, sëfëtan këno ðek end sëkëgu këbi eņ. Re këni: ³⁰ «Asoşan ar hik alëngw ar ebar an rexëraw këbo gë oxeÿ. Nagaşan këbo mëne bëwer bësitik hi këmi, gër ebar edexëm. ³¹ Yaka këmo: “Dal këmi reyand, ami gi ex na bëwer bësitik! ³² Epëxw gë bëxi hi këmi ðek sëm imat fo, bari abat axo bo ex na. Imejanak in bayiwëk doro gë faba gër ebar ed Kanahaņ.” ³³ Mëņ yaka këbo: “Mondako këne riye me nangaxën dal kën reyand. Abat këno seb ro gër ndam, enëbi mëlanaxën eyamb yamb in bër gër oxun orewën bën gayikwa anëka këbi rind enjo eņ. ³⁴ Do mëlanëguðëne imaÿe imejanak indewën in me maxën mëne dal kën reyand, an gi ex na bëwer bësitik. Aņo fo këmun waş imaÿe indewën in, do en korënd en pandëra gër ebar edam ro.”»

³⁵ Ata fëtëra këni ojabote aņ, ala kala sëk ko imboto ind kodı irexëm in. Ga wat këni kodı ijo, yëdara këni bën ðek gë sëm irebën ak. ³⁶ Ata sëm irebën Yakob re ko: «Në endewën ke nemëranaxën ðek obaş oram ol! Yosef axo bo ex na, bëte Simewoņ axo bo ex na, do ÿandi këņun bëte ene kan Beņëşame! Wëno ke wëcanënd beņo ðek!» ³⁷ Ruben yaka ko: «Dawidëbi bëtoşan bëki bëndam bëņ, angëmëne ami bakalinëgu ex na! Kwëtënanële wëno, aye këmo bakaliw.» ³⁸ Yaka ko sëm: «Asëniwën axo ye na gë wën gayik abinëm aşës şës ko, do gabat bayi ko. Eņo gixënd ÿey gër feña, okoÿ od këmun xoÿën ok ke law gax xor këne ako!»

43

End Beņëşame gër ebar ed Misëra eņ

¹ Barikan enjo eņ mokuma xuma bax gër ebar ed Kanahaņ. ² And faÿ këni eyamb yamb ed yëçëgu bani gër Misëra aņ, sëm irebën re ko: «Bakayin enëbo yëçëngu tükër eyamb yamb in.» ³ Yaka ko Yuda: «Alëngw ar ebar ed Misëra an, aye fel baço: “Angëmëne an tëfërëgu ex na gë abaÿe arewën, ala aņun tebëd na ene watëre.” ⁴ Awa angëmëne awa wa këy eyo teb mi tëfër gë abaÿe arebi, aşëla këmi şëla mi yëçëngu eyamb yamb in. ⁵ Bari angëmëne ay ma ex na eyo teb mi ye gë mëņ, ami ye na ngëņ, gayik ala ajo are re ko: “Ala aņun teb na ene watëre angëmëne abaÿe arewën axo gi ex na gë wën.” ⁶ Ata re ko Isërayel: «Inewa felaxën bano ala ajo mëne abaÿe arewën bayiwëk na? Wën wënan ke dë!» ⁷ Yaka

këni: «Yama mëŋ ga wëkara këbo endebi eŋ, do gë end gër ed xaniw këmi eŋ nde. Awëka wëka këbo: “Ga ko liya nde bayi ko sorix irewën? Imaÿe icëxe nde šot këno na?” Biyi ayaka fo yaka këmi omëka odexëm ok. Axor nde xorëdomi mi nang mëne ata ko re: “Mëlanëgune abaÿe arewën!”»

⁸ Ata Yuda fel këŋo Isëräyel: «Faba, tebëlo Benëšame mi tëfër gë wëno. Yelemi gë mëŋ ga ÿandi ÿandi këbo ene bayiye bëbëngw, wëj, gë biyi, do gë oxun orebi oŋ. ⁹ Wëno ex anëkona arexëm an, wëno këye wëkad endexëm eŋ. Din ir din këmi wënan angëmëne ami maÿilinëgu ex na, angëmëne ami mašati ex na Benëšame. ¹⁰ Nëkodfa biyi anëka bakar domi baki, kido abayo fiëpeli na.» ¹¹ Ata Isëräyel, sëm irebën, re ko: «Gayikako mondako ex, eŋo kën ri: cëlin gër bamote bandewën bešër gër ebar edebi elo ro bën, bešër këno fupaxënëx ala ajo: ogu onëngax, gë dingën, gë bešëlamb, do gë ongërëša. ¹² Medin nëmëc kodf in: ir këno wašëx in, do gë ir kën yëcëraxënëgu in. Bakaliyin kodf ir šël bani gër ojabote odewën in. Bamat axaša xaša këni. ¹³ Awa tëfërin gë abaÿe arewën an, bakayin gër ala ajo. ¹⁴ Kaxanu, mëŋ ar xorëk beÿ dek an, dilexo gër emëkw ed ala ajo axaÿenan irewën in. Do tebetudëleŋun en maÿiw gë abaÿe arewën ak, do gë Benëšame ak! Wëno cëŋ, angëmëne anemëran këme nemëran wën obaš oram ol, nemëralexe.»

End ñambëran ind gër iciw ind Yosef eŋ

¹⁵ Bosëñiw bor Jakob wëlali këni bešër këno fupaxënëx ala ajo bën, bakali këni kodf in në bakanji baki, ang ÿap bax ak, do sëfër këni gë Benëšame. Šëla këni gër ebar ed Misëra, do ñat këni gër Yosef. ¹⁶ And wat ko Yosef mëne gë Benëšame ak yow këni aŋ, fel këŋo alëngw ar iciw indexëm an: «Mëlalëbi bela bëjo gër iciw. Našëlëbi oyel do cemëranëxëyëbi. Gayikwa bela bëjo gë wëno këmi yambëra goyat.» ¹⁷ Asošan ajo ri ko end fel baŋo Yosef eŋ, wëla këbi gër Yosef bën. ¹⁸ And wëla kënebi gër Yosef bën aŋ, yëdara këni do këni rend: «Ga wëlaw kënebo ako ro, end kodf ir waš bani gër ojabote odebi and yow bane añanar eŋ ex de. Awëlën kënebo wëlën, enëbo tërara gë opali ak, do enëbo di okadëp!» ¹⁹ Ata yeyaneli këno anëkona ar iciw ind Yosef an gër ebët ed iciw. ²⁰ Re këni: «Axwën, tebanëlëbo. Biyi ayow yow bami amat gër eyëc ed eyamb yamb. ²¹ Ga këmi wäÿi, ñat këmi gër ed këmi seyëtant. Ga fëtëra këmi olëb orebi oŋ, sëk këmi ala kala ang wëlaw baxo ak kodf ir yëcëraxën ko in polo gër jabote irexëm. Nëkodf ga bakaliw këmi kodf ijo. ²² Awëlaw wëlaw këmi kodf ir këmi yëcaxën eyamb in, gë ir waš bani gër olëb orebi in, biyi ami nang ex na ba noÿo waš këbo.» ²³ Yaka ko alëngw an: «Ñëmin, këren yëdara na! Kaxanu, ar xwën këŋun an, Kaxanu ar yata këŋo sorix irewën an, wašëk kodf ijo polo gër ojabote odewën. Kodf irewën in, wëno axana xana këme.» Ata ga fërëtëgu këŋo Simewoŋ, sëk këbi na gër iciw. ²⁴ Ala ajo wëla këbi lëf gër iciw ind Yosef. Yël këbi men oŋ do nebara këni osapar oŋ. Yël këbi bëte opali ok er këni yamb in. ²⁵ Yëpëtëra këni bešër këno fupaxën Yosef bën, šënixën këno exo maÿiw goyat. Gayikwa afel fel banëbi mëne na gër iciw ind Yosef këni yambëra. ²⁶ And ñatëgu ko Yosef aŋ, fupa këno gë bešër wëlanëgu bano bën, do foxi këni nëš gër ebar gër lëngw irexëm. ²⁷ Ata ga šëma këbi, wëka këbi: «Sorix irewën, axarëk ar felëra bane an, aye fo nde sešëgu këno? Ga ko liyand nde bayi ko?» ²⁸ Yaka këno: «Xadëp irey in, faba irebi, aye fo sešëgu këmo. Ga ko liya bayi ko!» Ga rëngw këni, foxi këni. ²⁹ Ata ga

rënëta ko Yosef, wat këŋo Benjêsame, ar acël amat gë mëŋ an. Re ko: «Ajo nde ex imejanak indewën ind fel bane in?» Baš ko: «Kaxanu yëlëlexi obetak ol, Asëñiwën!»

³⁰ Yosef anëŋan nëŋan baŋo gër yomb irexëm ga wat këŋo ar acël amat gë mëŋ an. Ata ýandi këŋo exo tes. Lil ko boxay në aciŵ, do ko sesëxënd. ³¹ And rëxasaw ko aŋ, šanëgu ko, do ko xemënarand këdi ko ses. Re ko: «Dëtin ecemar el.» ³² Rëtën këno mëŋ pit. Rëtën këñëbi pit bobinëm, pit Bëmisëra bër bani yambërand bën, gayikwa Bëmisëra bën abani wa na eni yambëra andamat gë bërändëwëra and Eber bën, ašëba šëba bafi. ³³ Bobinëm bor Yosef ýëpara këni gër lëngw irexëm. Ýëpa ko pere ar ebox itošan ikarënak an ang ýapëk oxarënak orexëm ak, felata ko imejanak in, ang ýapëk ak. Ata këni nëkondërend ga šaran këbi. ³⁴ Yosef re ko enëbi yëlëra er rëdën bano mëŋ in. Edët ed Benjêsame el xuca bax baŋo ed ala kala el, cfek ang ebani ak. Mondako šëbëra bani xali ýawëra këbi.

44

End akalama and Yosef ej

¹ Ga xucak enjo, Yosef fel këŋo alëngw ar iciŵ indexëm an: «Cëlëral eyamb yamb in gër ojabote od bela bëjo, ang këni xor eni dëbi ak. Bëte mašid kodí ir ala kala in gër jabote irexëm. ² Cëlid bëte gër jabote ir amejanak arebën an akalama and kodí andam aŋ, do gë kodí ir yëcaxën ko eyamb yamb in.» Ata alëngw an ri ko ang fel baŋo Yosef ak. ³ Në ecan ijo, seb këñëbi mopëd gëbër bosëñiw bor Yakob do kwël këni wáyind gë opali odebën ok. ⁴ Ga këni këni šan angol aŋ, ani ŋaw bana pere, Yosef fel këŋo alëngw ar iciŵ indexëm an: «Tëfëlëbi bela bëjo eyëbi tëraw. Mëkayidëbi: “Inewá wášenaxën këno eñëŋenax ar rin këŋun enjekax an? ⁵ Ax gi ex na nde akalama and ko šëbëraxënënd axwën aram aŋ rekaw kën? Ax gi ex na nde gë aŋo ko šakixënënd? End ri kën enjo, ax ye ex na!”»

⁶ Alëngw an ga sëkëx këbi bobinëm bor Yosef, felëx këbi cfek bëjo. ⁷ Yaka këno: «E faba, inewá këy yeyanaxënënd mondako? Biyi ax mënd ex na mi di endako rako ej, biyi okaďëp oday ok! ⁸ Elod gër ebar ed Kanahaŋ ga bakaliw këmi wa kodí ir sëk këmi gër ojabote odebi in. Mondake cëŋ këmi xor mi deka kodí, ba kaŋe, gër iciŵ ind axwën arey? ⁹ Faba, angëmëne akalama aŋo në ala sëk këy na, awa mëŋ ar edaw hi ko, do biyi kwënayaidëbo oxadëp!» ¹⁰ Yaka këbi alëngw an: «Awa gilex gërëgako dëŋ, ang re kën ak! Gër ar këme sëk yo, mëŋ kë hi xadëp iram in, do wën kwël këmun sebëd en ye.» ¹¹ Ala kala wára ko fedali ko gër ebar edëbi edexëm el, do fët ko jabote in. ¹² Alëngw an ýana ko ocal ok gër axarënak, felata ko gër abejanak. Sëk ko akalama aŋ gër jabote ir Benjêsame. ¹³ Ata ga wat këni enjo, řesëra këni baŋjëm bandedbën baŋ. Ala kala lëbindëra këŋo gašëxe fali irexëm in, do baka këni gër angol.

End eyaka ed Yuda ej

¹⁴ Yuda do gë bobinëm fiat këni gër iciŵ ind Yosef. Ga sëk këno na, foxi këni gër lëngw irexëm dëxas in gër ebar. ¹⁵ Ata wëka këbi Yosef: «Inewá rixën kën enjo? An nang ex na nde mëne ala ar ang wëno ako awat këme watënd?» ¹⁶ Yaka ko Yuda: «Axwën, biyi ine këmi xor mi de? Mondake këmi yeyan? Mondake këmi yax? Kaxanu šonëtëk amena andëbi aŋ. Awa

okadëp oday hi këmi, andamat gë ar xana këy akalama andey an!» ¹⁷ Re ko Yosef: «Bëtëdëņ, ame di na eņo! Gër ar xana këme akalama fo kë hi xadëp iram in. Wën cëņ, maįyiyin aye fo gër sorix irewën.»

¹⁸ Yuda sëka këņo Yosef, do re ko: «Teñanële Axwën aram! Axara xara këmi baxëtële mi pel emat. Këreye xoįen na wëno xadëp irey in, gayikwa wëj ang Farawoņ fo hi këy! ¹⁹ Wëj wëka babo biyi okadëp oday ok ba abëngw ßayi ko faba ireñi, ba imaįe šot këmo na icëxe.» ²⁰ Yaka këmi: «Na ßayi ko faba, mokar xar ko, do ßëte imaįe imejanak šot këmo na, itošan ind rëw këņo gër oxar orexëm in. Ar acël amat gë mëņ an anemi nemi ko, do mëņ gabat ßayik gër nëm, sëm moņan ßan këņo. ²¹ Wëj fel babo: “Mëlanëgune, aįandi įandi ke mo wat.” ²² Yaka bami: “Awël nde axwën, lëmëta ijo ani űawëtarënd na gë sëm. Angëmëne ašapër šapër këni, sëm ata ko šës!” ²³ Fel bayëbo ßëte: “Angëmëne imaįe imejanak indewën in axo yow ex na gë wën, ala aņun tebëd na ene watëre gë wëno.”

²⁴ And ßaka këmi gër faba ireñi, xadëp irey aņ, sëfëtanëx këmo ðek ßend fel bayëbo ßeņ. ²⁵ Faba ireñi re ko: “Bakayin enëbo yëcëneņu tøkër eyamb yamb in.” ²⁶ Yaka këmo: “Angëmëne ami tëfër ex na gë imaįe imejanak indeñi in, ami kor na mi ßaka. Aßaka këmi ßaka, angëmëne gë imaįe imejanak indeñi in sëfër këmi. Barikan ami korëd na mi watër gë ala ajo angëmëne imaįe imejanak indeñi in axo gi ex na gë biyi.” ²⁷ Re ko faba: “Anang nang kën mëne alindawën ßëtöx ßëki fo šotën ke. ²⁸ Iñanar in anem nem këmo, do wëndan ke mëne emacar wānagëtëra këņo, xali doro amo wat ex na! ²⁹ Angëmëne ene kwëcët ßëte ino ro, do eņo giw etëm gër fëña, oxoį or këmun xoįen ol ke law ga xar këme ako.” ³⁰ Gërëgako, mondake wa këme ßaka wëno gër faba, xarak ami tëfër ex na gë lëmëta ir lëka këņo mbaņ ijo in? ³¹ Ata ko šës sam exo wat mëne lëmëta in axo bo ex na. Biyi mbaņ këmi wëndëra angëmëne faba ireñi në end oxoį or xoįen këbo šës ko ga xar ko ako! ³² Gayikwa wëno xadëp irey in šanayak anëkona ar lëmëta an. Afel fel bamo: “Faba amena and din ir din këmi wënan angëmëne ami ßakalinëņu ex na!” ³³ Gërëgako, axwën këla tebële me nëmba wëno oxadëp ol gër ed ebax exo gi lëmëta ijo. Tebëlo lëmëta in eni maįi gë ßobinëm! ³⁴ Wëno mondake këme xor me ßaka gër faba angëmëne lëmëta in axo gi ex na? Këreme wat na wa kata ind këņo wëcan faba in!»

45

End ekwitar ed Yosef eņ

¹ And ßata ko Yuda aņ, Yosef ðek įëm baņo ongwën oņ gër ßangës, ogës od ðek ßëriyenin ßërexëm. Ata xeį ko: «Wën ðek canin!» Ariyenin gabatak ax ßayi bana na gë Yosef and xwitar këni gë ßobinëm aņ. ² Ga ko ses këno wëlënd Bëmisëra ßën xali gër eyang ed Farawoņ. ³ Yosef fel këbi ßobinëm: «Wëno ex Yosef! Faba ga ko liya nde ßayi ko?» Barikan, ßobinëm ga yëbura këbi, sëkwan këni eno yaka in ga ßaßër bani gë mëņ. ⁴ Re ko ßëte Yosef: «Axara xara këmun tøkawëne tan.» And sëka këno aņ, re ko gašëxe: «Wëno ex Yosef, abaįe arewën an, ar fan bano do wëlaw këno ßër yëc bano ßën ro gër ebar ed Misëra an. ⁵ Gërëgako, këren yëdara na, do këreņun cena na ba ine fanaxën bane. Gayikwa eni pëxaxën ßela lëngwalixëneņu ke Kaxanu.» ⁶ Yosef fel këbi ßëte: «Bëniy ßëki xucac elod ga įanak eņo eņ gër ebar ed Misëra. Bëte ßëniy ßeņjo ßënd kë yowënd

bëŋ, ala ax ñandëra na, ala ax kanara na. ⁷ Kaxanu wa lëngwaligu ke ex bayixën enëng endeŋi eŋ gër ebar elo ro, do ene bayixëne bëbëngw. Mëŋ wa racët këbo gë panga itëm. ⁸ Enimin, Kaxanu lawënëgu ke ro, ax gi ex na wën. Mëŋ ri ke hi këme sëm ir Farawoŋ, alëngw ar gër iciw̄ indexëm, gofërëner ir dek ebar ed Misëra in. ⁹ Marayin en baka yaŋ gër faba. And këŋ fiat aŋ, deyidën ga re ko asëñix Yosef: Kaxanu ri ke alëngw ar dek ebar ed Misëra el. Cëlaw gër ndam ro, kërey përeraw na. ¹⁰ Gër ebar ed Gošen këy yëpati, do mondako këne sëkare wëj gë wëno, gë bosëñix, gë ejix bën, gë obeci ol, gë opey ok, gë oxey ol, gë ogelemba ok, do gë dek beŋër xwën këy bën. ¹¹ Ro wëno kë yana exi yëlënd er kën liyaxën wëj, gë bër iciw̄ indey in, do er xwën këy in, gebatak ax nemi na. Gayikwa bëniy bëŋjo bayik bënd gë enjo bëŋ.»

¹² Yosef re ko bëte: «Awat kën watënd gë bangës bandewën baŋ. Do Beŋëšame, ar acël amat gë wëno an, awat ko watënd gë bangës bandexëm baŋ, mëne wëno dëŋ këjun felërand. ¹³ Tëfëtanëxëdëno faba dek enjaran end šot këme ro gër ebar ed Misëra eŋ, do gë dek beŋër wateli kën bën. Awa marayin eno mëlaw ro faba.»

¹⁴ Ata wëga këŋo gër egëla Beŋëšame, ar acël amat gë mëŋ an, këni sesënd mëŋ do gë Beŋëšame. ¹⁵ Gë otes fo wëgara këbi dek boŋinëm. And xofëtar këni mondako aŋ fo, xor bani boŋinëm eno yeyaneli.

End orëfa or Jakob gër ebar Misëra eŋ

¹⁶ Ata wëlik gër eyang ed Farawoŋ mëne boŋinëm bor Yosef fiatëguk. Farawoŋ do gë bër eyang edexëm bën nëngan këbi. ¹⁷ Farawoŋ fel këŋo Yosef: «Pelëlēbi boŋinëx mondako kën ri: dëbëndërayinëŋi opali odewën ok, en bakaxën gër ebar ed Kanahaŋ. ¹⁸ Medëgunëŋi sorix, do gë dek bër oxun orewën bën, do mëlawënëŋi ler gër ndam ro. Ayël këmun yël gër ed yek nëmëc ro gër ebar ed Misëra. Wën kë yana ex yambënd beŋër nëngak nëmëc gër ebar elo ro bën. ¹⁹ Wëj fana këmi eyëbi pel: Medëyin ocaret ro gër Misëra, enëŋi mëlaxënëgu bolindaw̄ borewën, gë oxun orewën oŋ. Mëlawëno bëte sorix irewën, dëfawën ro! ²⁰ End beŋër kën seŋëraw eŋ, këren yëlarand na gayik er yek nëmëc ro gër Misëra in wën kë xwën.»

²¹ Bosëñiw̄ bor Isërayel ri këni mondako. Yosef yël këbi ocaret ang fel baŋo Farawoŋ ak. Yël këbi bëte ocëlafana eni yambëx gër fëña. ²² Yël këbi ala kala acud angašax. Yël këŋo Beŋëšame batama okeme otas band kodī, do gë bacud bangašax banjo. ²³ Ata Yosef lawënëli këbi gër sëm, opali epëxw od lëbëndëra banëŋi beŋër nëngak nëmëc gër ebar ed Misëra bën, do gë opali onëm epëxw od lëbëndëra banëŋi bële, gë mburu, do gë beŋëyamb yamb. Beŋijo bax šëlafana ir ko rixënëgu Jakob dāmana irexëm in. ²⁴ Ga xani këni oŋe oŋ, Yosef fel këbi boŋinëm: «Kërenjun takërëx na de gër fëña!»

²⁵ Mondako xani bani na gër ebar ed Misëra do fiat këni gër ed Kanahaŋ, gër Jakob, sëm irebën. ²⁶ Fel këno Jakob: «Yosef ga ko liya bayi ko, axo cës ex na. Mëŋ ex alëngw ar ebar ed Misëra an!» Barikan Jakob yowey aŋo gi bana gayik axo ma bana end bano felënd eŋ. ²⁷ Sëfëtanëra këno dek bënd felëgu babi Yosef bëŋ. Wat ko ocaret od lawënëliw̄ baxo Yosef eno mëlaxën ok. Ata sëm irebën Jakob fuŋara këŋo gër onden ondexëm. ²⁸ Isërayel re ko: «Gwac ex go! Asëñiw̄wën Yosef ga ko liya bayi ko! Yeleme mo watëgu dāmana me cësaxën!»

46

End ekofëtar ed Yakob do gë Yosef enj

¹ Awa Isërayel ßarëra ko ngwa ðek beßer xwën ko ßën, do xani ko ond gër Misëra oṅ. Hat ko gër Berëßeba do rix ko ocaðaxa enjo calexën Kaxanu, ar yata këṅo sëm Isak an. ² Ata Kaxanu felëra këṅo Isërayel gëmeð në lakeli. Wac këṅo: «Yakob! Yakob!» Yaka ko mëṅ: «Woy!»

³ Re ko Kaxanu: «Wëno ex Kaxanu, Kaxanu, ar yata këṅo sorix an. Kërey yëdara na ga këy šëland ako gër ebar ed Misëra, gayikwa fën këmëni šënanëḡu bërandëwëra andey ßën, xali eni gi bulunda isëm. ⁴ Wëno alaṅëta këmi laṅëtand gër ebar ed Misëra. Bëte wëno fo këfi nëcëtëḡud bërandëwëra andey ßën. Yosef kë ßakali ßangës ßandey ßaṅ gë ataxan andexëm aṅ, yatir këy šës.»

⁵ Yakob xani ko na gër Berëßeba. Bosëñiw ßor Isërayel wëla këno sëm ireßën, gë bësoxari bëreßën ak, do gë oxun oreßën ak ðek, gër ocaret od yëlëḡu baßi Farawoṅ enëßi mëlaxën ok. ⁶ Fac këneßi bëte oyel ol, do gë beßer šotëra bani gër ebar ed Kanahaṅ ßën. Yakob do gë bërandëwëra andexëm ßën mondako rëfa bani gër ebar ed Misëra. ⁷ Awëla wëla baxo gër ebar ed Misëra ðek andëwëra andexëm aṅ: bosëñiw, gë bobiw, do gë bër ebax ejiw edexëm ßën, bëtoşan ßëṅ do gë bëtoxari ßëṅ.

End ekun ed Yakob enj

⁸ Mondako bax omac od bosëñiw ßor Isërayel ßor ye bax gër ebar ed Misëra ßën: Yakob do gë bosëñiw. Itoşan iñanar ind Yakob inṅ: Ruben. ⁹ Bosëñiw ßor Ruben: Enok, gë Palu, gë Hesëroṅ do gë Karëmi. ¹⁰ Bosëñiw ßor Simewoṅ: Yemuwel, gë Yamin, gë Oxad, gë Yakın, gë Tësowar, do gë Sawul, asëñiw ar asoxari abëkanahaṅ an. ¹¹ Bosëñiw ßor Lewi: Gerëşoṅ, gë Kehat, do gë Merari. ¹² Bosëñiw ßor Yuda: Er, gë Onan, gë Şela, gë Peres, do gë Sera. Barikan, Er do gë Onan anëka šës bani amëd anjo gër ebar ed Kanahaṅ. Bosëñiw ßor Peres: Hesëroṅ do gë Hamul. ¹³ Bosëñiw ßor Isakar: Tola, gë Pufa, gë Yob, do gë Şimëroṅ. ¹⁴ Bosëñiw ßor Sabuloṅ: Sered, gë Eloṅ, do gë Yahëlel. ¹⁵ Bën ex obaş or Leya ol, bëtoşan ßëṅ, do gë Dina, itoxari inṅ. Bën ex bër rëwën këṅo Leya Yakob gër ebar ed Padaṅ-Aram ßën. Bën ex bosëñiw do gë bobiw, ðek ang ebani ak: ßën ðek, bela ofëwx osas gë bësas.

¹⁶ Bosëñiw ßor Gad: Tësifiwoṅ, gë Hagi, gë Şuni, gë Etësëboṅ, gë Eri, gë Arodi, do gë Areli. ¹⁷ Bosëñiw ßor Aser: Yimëna, gë Yişëfa, gë Yişëfi, gë Beriya, do gë Sera, imaḡe itoxari indeßën inṅ. Bosëñiw ßor Beriya: Eber do gë Malëkiyel. ¹⁸ Mondako hi bani obaş or rëw banëßi Yakob do gë Silëpa ol, xadëp isoxari ir yël baṅo Labaṅ abiw Leya in. Bën ex bër rëwën këṅo Silëpa Yakob ßën: ßën ðek, bela epëwx gë bëcongabat.

¹⁹ Bosëñiw ßor Raşel, alindaḡ ar Yakob: Yosef do gë Beṅşame. ²⁰ Bosëñiw ßor Yosef, bër rëw këneßi gër ebar ed Misëra gë alindaḡ Aşenet, abiw ar Poti-Fera, aşadaxan ar eðaş ed On ßën: Manase do gë Efërayim. ²¹ Bosëñiw ßor Beṅşame: Bela, gë Beker, gë Aşëbel, gë Gera, gë Nahamaṅ, gë Ehi, gë Roş, gë Mupim, gë Hupim, do gë Arëd. ²² Bën ex bër rëwën këṅo Raşel Yakob ßën: ßën ðek, bela epëwx gë bënax. ²³ Asëñiw ar Dan: Huşim. ²⁴ Bosëñiw ßor Nefëтали: Yatësel, gë Guni, gë

Yetëser, do gë Şilem. ²⁵ Bën ex obaş or rëw kënëŋi Yakob do gë Bila, xadëp isoxari ir yël baŋo Labaŋ Raşel ol: bën dek, bela bëcongëbëxi.

²⁶ Bër sëfër bani gë Yakob gër ebar ed Misëra do hi bani bërandëwëra andexëm bën er hi bani bën dek bela ofëxw ocongebat gë bëcongabat. Xarak, bolindaw bor bosëniw ala abi pën bana. ²⁷ Gë bosëniw bor Yosef bër rëw kënëŋi gër ebar ed Misëra bën: bela bëxi. Er hi bani ekun ed Yakob el dek, bela ofëxw ocongoxi bër yow bax gër ebar ed Misëra.

End Yakob gër ebar ed Misëra eŋ

²⁸ Yakob lawën këŋo Yuda gër Yosef, eŋo pelëx exo dëngwa gër Goşen, eŋo kacax fën. Ata Yakob do gë odexëm ñat këni gër ebar ed Goşen. ²⁹ Yosef wëd ko şaret irexëm in, do ye ko yaŋ gër Goşen, gër ekaca ed sëm Isërayel. Sam ga şanayaw ko, Yosef wëlën këŋo sëm, wëga këŋo bëxiŋ gër egëla, do ses ko xali gër egëla edexëm. ³⁰ Ata Isërayel fel këŋo Yosef: «Ecës fo bayi ke gërëgako, gayikako awat wat këme mëne ga këy liya dëŋ bayi këy!» ³¹ Ga xucak eŋo, Yosef ga këni felar gë bobinëm do gë bër ekun ed sëm bën, re ko: «Aye këme ye mo tëfëtandërax Farawoŋ. Afel këmo fel: “Bëmaŋe bëndam bëŋ, do gë dek ekun ed faba el, anëka ñatëgu këni gër ndam ro, ga xaniw këni gër ebar ed Kanahaŋ. ³² Bëxadac bër obeci, gë opeŋ, gë oxey, do gë ogelemba exëni. Bëxwël bër oyel exëni, do awëlaliw wëlaliw kënëŋi oyel orebën ol, do gë dek beşër xwën këni bën.” ³³ And këŋun wac Farawoŋ, do eŋun mëka ba ine ex andiyen andewën aŋ, ³⁴ yakayidëno: “Biŋi okađëp odey ok, bëxwël bër oyel hi këmi. Aniyen andëŋi aŋ ex ekwël ed oyel, ang ebani bëxarëk bëreŋi ak.” And kën yeyan mondako aŋ, ata këŋun fel en dëg gër ebar ed Goşen. Gayikwa Bëmisëra bën mbaŋ şus këni ekwël ed oyel el hi këni opeŋ nde, hi këni obeci nde.»

47

¹ Yosef ye ko kwël eŋo tëfëtandërax Farawoŋ. Ga ñat ko, re ko: «Faba do gë bëmaŋe bëndam bëŋ anëka ñatëgu këni ga xaniw këni gër ebar ed Kanahaŋ. Awëlali wëlaliw kënëŋi opeŋ ok, gë obeci ol, gë oxey ol, do gë dek beşër xwën këni bën. Gër ebar ed Goşen ñatëgu këni.» ² Bëmaŋe bënjo bëndexëm fel baŋi eno đañëta, ebi watëgu Farawoŋ. ³ Ata Farawoŋ wëka këbi bobinëm bor Yosef: «Ine ex wa andiyen andewën aŋ?» Yaka këno: «Biŋi okađëp odey ok, bëxwël bër obeci do gë opeŋ hi këmi, ang ebani bëxarëk bëreŋi ak.» ⁴ Fel këno bëte Farawoŋ: «Oliyer yow këmi ro gër ebar edewën. Ondës ax bo ex na ond këni yamb obeci ol do gë opeŋ odeŋi ok, gayikwa eŋo eŋ mbaŋ yëkak gër ebar ed Kanahaŋ. Gërëgako, axara xara këmi, tebëlëbo mi ñëpa gër ebar ed Goşen.» ⁵ Farawoŋ fel këŋo Yosef: «Sorix gë bobinëx, gër ndey ro ñatëgu këni. ⁶ Misëra in dek, gër otaxan odey ex. Kwëtëlëŋi sorix gë bobinëx gër ed xurik ex ye. Dëgëlexëni gër ebar ed Goşen. Angëmëne gër enga endebën na fo exëni bër gapak, dilëŋi bëlëngw bër bëxadac bër oyel oram.»

⁷ Yosef wëla këŋo bëte sëm Yakob gër Farawoŋ eni nangër. Ga këni şëmar, Yakob, şalen këŋo Farawoŋ. ⁸ Ata Farawoŋ wëka këŋo Yakob: «Bëniŋ bënjëgwe wa şot këy?» ⁹ Yakob yaka këŋo Farawoŋ: «Ang nëkak aniyen and wëno and kë yëparand ang aliyer fo gand ed këme ye yo, asëk sëk ke de bënny këme gë ofëxw osas. Bëniŋ bënd aniyen andam bëŋo ax ñëmb ex na do ax ye ex na ang bënd bëxarëk bëram ak ado ga bani

yexërand bën bëte ang bëliyer fo.» ¹⁰ Yakob šalen këņo gašëxe Farawoņ, do kwël šapër këni gë Farawoņ.

¹¹ Yosef xwët këbi sëm gë bobinëm gër ed xurik ex ye, gër ebar ed Misëra, gër ebar ed Ramëses, ang fel baņo Farawoņ ak. ¹² Yosef bafi yëlënd eyamb yamb in sëm, gë bobinëm, do gë dek oxun orebën oņ, ang yëmb bani ak.

End andiyen and Yosef eņ

¹³ Eyamb yamb dëņ ax baji bana gër ed ex yo gër ebar ed Misëra, gayik enjo eņ mokuri xuri bax. Hik gër Misëra, hik gër ebar ed Kanahaņ, bëla bën afišëra fišëra bani enjo eņ. ¹⁴ Ata Yosef xana ko dek kodı ir gër ebar ed Misëra in, do ir gër ebar ed Kanahaņ in, ir bani yëcaxëñënd eyamb yamb in. Wëxëta ko gër eyang ed Farawoņ. ¹⁵ And faỹ këni kodı Bëmisëra do gë Bëkanahaņ aņ, Bëmisëra bën ye këni gër Yosef, do re këni: «Yëlëlēbo eyamb yamb in! Ba mi cës ogës odey nde yandi ki, gayikako kodı abo bo ex na?» ¹⁶ Yaka këbi Yosef: «Mëlawënëbi oyel orewën ol enëbi nëmb gë eyamb yamb, gayikako kodı ax gi ex na.»

¹⁷ Ata wëlaraw këñëbi oyel orebën ol gër Yosef, do mëņ yël këbi eyamb yamb in. Oyel olo nëmb banëbi: opanac, gë obeci, gë opeỹ, gë oxey do gë opali. Yosef yëlëra këbi eyamb yamb in aniy aņo gayik anëmb banëbi nëmbënd oyel orebën ol xali faỹ këñëbi dek. ¹⁸ And xucak aniy aņo aņ, bakaw këni gër ndexëm. Re këni: «Axwën, biyi ami con na mëne anëka faỹ këni kodı in. Bëte oyel orebi ol, wëj xwën këbi. Er baji këbo wayët mi yëlaya biyi dëņ, do gë owar orebi oņ. ¹⁹ Ogës odey nde këni šësëra do mi tebëta owar orebi oņ? Yëcëlëbo gë owar orebi ak, mi cotaxën er këni yamb in. Kwënëlēbo Farawoņ biyi gë owar orebi ak. Yëlëlēbo beneda bend këni yändëraxën, mi bayixën bëbëngw, ata fo bayik ami cësëra na, do owar orebi oņ ax cenëkëra na.» ²⁰ Ata Yosef mondako yëcën baņo Farawoņ dek owar or gër Misëra oņ. Bëmisëra bën fan baņo ocënga odebën ok, gayik enjo eņ mokuri xuri bax. Farawoņ, elod amëd aņo xwën ko ebar ed Misëra el. ²¹ Ata rëfalira këbi bulunda in gër bangol, ga yana ko bebët ibat haata ko bebët ijo dek ebar ed Misëra el. ²² Barikan Yosef axo yëc bana owar or bëšadaxan oņ gayik apela yëgw baxo na Farawoņ mëne kërëxo yëc na. Gë er re baxo enëbi yëlënd in fo bani liyand, mëņ bayik ani panaxën bana owar orebën oņ.

²³ Yosef fel këbi bulunda in: «Anëka yëc këmun gë owar orewën ak, doro doro Farawoņ xwën këņun. Kanayin eneda eņ en nedëx gër ocënga. ²⁴ And kën xanara eyamb aņ, tëyiyindën, do acariya anjoxën kala, Farawoņ xwënëk. Mëxwëtayindën mar er xana kën in en di beneda, do mar enëbi dëbaxënëñd bër gër bëciw bëndewën, do gë oxun orewën bën.» ²⁵ Yaka këni Bëmisëra bën: «Axwën, anëka fexën këyëbo. Gayikako oyekax orey ol wäsin këyëbo, awa wa këbi mi gi okadëp od Farawoņ.» ²⁶ Ata acariya and ri baxo Yosef aņo bayik xali doro gër ebar ed Misëra: ecoxën ed er ex yo, Farawoņ xwënëk. Owar or bëšadaxan oņ fo bayik axo kwën bana Farawoņ.

End bapela bapelatar band Yakob eņ

²⁷ Isërayel do gë bërändëwëra andexëm bën yëpa këni na gër ebar ed Misëra, gër Gošen. Yëcëra këni owar, rëw këñëbi obaš oranjëm, do kwël dëņ këni šënarënd xali yëmb këni mbaņ. ²⁸ Yakob liya ko bëniy epëxw

gë bënjongëbëki gër ebar ed Misëra. Mondako sèk baŋo bënij kème gë ofëxw onax gë bënjongëbëki.

²⁹ Ga nang ko mëne anëka kë saxëgund ecës edexëm el, Isërayel wac këŋo asëñiw Yosef, do re ko: «Angëmëne añan ñan këye, dilaliw ataxan andey aŋ gër emef endam. Axara xara këmi, dëkayayid šenene end këmi felënd eŋo: këreye mëxwëtaf na ro gër ebar ed Misëra! ³⁰ And këmi bar gër ecës gë bëxarëk bëram aŋ, nëcëtidëne ebar ed Misëra el, do mëlayidëne eye mëxwëtax gër yëg irebën.» Ata yaka ko Yosef: «Ari kème ri end fel këye eŋo.» ³¹ Re ko bëte Yakob: «Awa yašarël.» Yosef yašar ko. Ata Isërayel foxi ko gand ogaf od angaw andexëm.

48

End obaş or Yosef eŋ

¹ Ga xucak eŋo, fel këno Yosef mëne sëm ašëxwëra ex. Ata wëla këbi bosëñiw, Manase do gë Efërayim, gër ed laki baxo. ² Fel këno Yakob: «Asëñix Yosef anëka yow ko de exi nëkon.» Isërayel xemënara ko xali xani ko, do yëpa ko gër angaw andexëm. ³ Yakob fel këno Yosef: «Kaxanu, mëŋ ar Fangak an, šanayaxën baxe gër Lus, gër ebar ed Kanahaŋ, do yël ke obetak ol. ⁴ Er fel baxe: “Ar gë obaş oranjëm ri këmi, wëno këbi šenandëra xali. Bëte wëno ki ri axarëk ar amara and obulunda odanjëm. Ayël këmeni yël bërandëwëra andey bën, and këy xuca wëj aŋ, oxwën or din ir din or ebar elo ro ol.” ⁵ Gërëgako bëtošan bëki bënd šotëli këyëbi ro gër ebar ed Misëra damana me defaxënëgu gër ndey ro šëŋo, wëno xwën këbi. Efërayim, do gë Manase, wëno xwën këbi, ang xwën këmeni Ruben do gë Simewoŋ ak. ⁶ Angëmëne obaş osëxe rëw këyëbi na bëte, ani gi na oram. Bën paš gë Efërayim do gë Manase këni bëtelid eram in. ⁷ And hatëgu kème gër ebar ed Kanahaŋ, ga xaniw kème gër ed Padaŋ aŋ, lap këmo norix Rašel gër fëña, damana me ntaxën gër Efërata, gër Betëlexem.» ⁸ And wat këbi odëmëta od Yosef aŋ, Isërayel wëka ko: «Nobën ex wa bëjo?» ⁹ Yaka ko Yosef: «Obaş or yël ke Kaxanu ro gër ebar ed Misëra ol ex.» Re ko bëte Yakob: «Këla təkaliwëyëbi gër ndam ro, mëni karanaxën obetak ol.»

¹⁰ Oxar ol anëka dëŋ baŋo šotand Isërayel, axo bo bana ga ko watëra šenene. Yosef səkali këbi bosëñiw gër Yakob. Ga lëk këbi, nëyaya këbi nëš gër emëkw edexëm, do wëga këbi. ¹¹ Ata Isërayel fel këno Yosef: «Wëno abame yëla na awat kème wat gašëxe dëxas irey in, barikan Kaxanu anëka wasin ke bëte andëwëra andey aŋ!» ¹² Yosef fedali këbi odëmëta odexëm od ebax gër olëkëna or sëm ok, do foxi ko eyiy el nëš gër ebar. ¹³ Ga xani ko, las këbi tak oki, Efërayim gë ataxan and liw aŋ, do gand šame ir Isërayel, Manase gë ataxan and šame aŋ do gand liw ir Isërayel. Yosef səkali këbi mondako gër sëm. ¹⁴ Barikan Isërayel nëmbëndër ko otaxan ok: xwët ko ataxan and liw aŋ gër gaf ir Efërayim, xarak mëŋ ebax lëmëta ibeja in. Ataxan and šame aŋ, xwët ko gër gaf ir Manase, lëmëta iyanar ir Yosef in. ¹⁵ Ata Yakob këno xaran obetak ol Yosef ko rend:

«Kaxanu, mëŋ ar babi laŋëtarand bëxarëk bëram an, Abëraxam do gë Isak,

Kaxanu, mëŋ ar ebax nand ex yo axadac aram xali doro an,

¹⁶ Mëŋ ar ex Meleka ir racët ke gër eñëŋenax end ex yo an, yëlëlebi obetak ol odëmëta oko!

Bën macindëlenëbi gë oʋac oram ol,
gë omac od bëxarëk bëram Abëraxam do gë Isak ok.

Bërandëwëra bandebën bën,
ñëmbërelexëni xali eni beñëta ðek ebar edebën el!»

¹⁷ Yosef ga wat ko mëne sëm ataxan and liw̃ aŋ xwët ko gër gaf ir Efërayim, şus ko eŋo. Rëxët ko ataxan and liw̃ and sëm aŋ gër gaf ir Efërayim exo kwëtaxën gër gaf ir Manase. ¹⁸ Yosef fel këŋo sëm: «Ali faba, ax gi ex na mondako! Ajo ro wa ex lëmëta iyanar in. Kwëtël ataxan and liw̃ andey aŋ gër gaf irexëm.» ¹⁹ Barikan sëm ñëp ko, do re ko: «Anang nang këme asëñiwën, anang nang këme. Mëŋ bëte bulunda isëm ko hi, mëŋ bëte angwëlik ko hi. Barikan lëmëta ifeja in kë xuri ex gi angwëlik, do andëwëra andexëm aŋ amara and benëŋ bendanjëm kë hi.»

²⁰ Ata Yakob mondako şalendëra baŋi yatijo ga ko re:

«Bërandëwëra and Isërayel bën mondako këni yana eni calendërend:
“Kaxanu yëlëlexi obetak or Efërayim do gë Manase ol.”»

Ata Yakob mondako lëngwën baŋo Efërayim gër Manase. ²¹ Isërayel fel këŋo Yosef: «Wëno gogo këme şës, barikan Kaxanu gë wën ko baŋi. Abakali këŋun bakali gër ebar ed bëxarëk bërewën. ²² Wëno cëŋ, anëka şetëgu këmi ebar nëmëc ed bobinëx gër Sišem. Bërandëwëra and Amor bën xan këmëni gë duxuma iram in, do gë atumb andam aŋ.»

49

End ofelar or Yakob do gë bosëñiw̃ eŋ

¹ Akey amat, Yakob ga w̃ac këbi bosëñiw̃, re ko:

«Macërëgun mun nangënaخن ala kala er këŋo hi ecan-ecan in.»

² «Barërëgun ene baxët wën bosëñiw̃ bor Yakob!

Baxëtino Isërayel, baxëtino sorix irewën!

³ Ruben, wëj ex itoşan iñanar indam in,
wëj ex odëwërewwën oñanar od ojaŋ odam ok,
wëj nëmëca këbi bobinëx gaf in, ojaŋ ok
do gë or gapak ol,

⁴ Ola orey ol ang oÿëm fo ex,
bari ami yël ex na olëngw ol,
gayikwa yaŋ gër angaŋ and sorix bët bay,
angaŋ andam aŋ buyarën këy
ga bët bay gër asoxari aram.»

⁵ Simewoŋ do gë Lewi, bër acël amat exëni,
angwëlëra andebën aŋ, ang oÿënga or emer fo ex.

⁶ Wëno ami bar angwëlëra and edi ed eñëŋënaخ elo aŋ,
ame dil na gër amara andebën!

Gayikwa në end oxoÿ orebën lawëra kënebi bëla,
do në end owër orebën sawëra kënebi oxey or bëla.

⁷ Kata fo ex oxoÿ orebën ol, gayik or gë axaÿënan këm ex!
do kata fo ex owër orebën ol,
gayikwa xoðux fo ex!

Bërandëwëra bandewën bën aşapëreli këmëni şapëreli şit gër bulunda ir
Isërayel,

ayic këmëni yic eni dëgëra ðek ebar ed Isërayel el.

⁸ Wëj cëŋ Yuda, ayaş këni yana eni yasënd bobinëx,
ataxan andey aŋ gër eporëfor ed bërangoÿëra andey kë hi,

obaš or sorix ol afoxi këni ŷana eni poxind gër lëngw irey.

⁹ Yuda yëraṅ iḃeja hi këy!

Gër emayi edey këy bakawënd and yambëgu këyo emacar aṅ,
aḃaf këy ḃafënd, alaki këy lakind,
ang yëraṅ inëm fo: noḃo këṅo xanin?

¹⁰ Acët and owun aṅ, laṅ kë ḃayi gër ekun ed Yuda,

Acët and olëngw aṅ, laṅ kë ḃayi gër ḃërandëwëra andexëm,
xali exo ṅatëgu Šilo, ar xwënëk an,
do eno kwëtaxën ḃenëṅ ḃend ḃela ḃeṅ.

¹¹ Axap këṅo ŷana eṅo kapënd fali irexëm in lëf gër andëḃa and reseṅ,
axap këṅo ŷana eṅo kapënd atox and fali inëm aṅ në atëx and reseṅ.

Acud andexëm aṅ ko ŷana exo neḃënd gë ngoy inṅ,
anjëm andexëm aṅ ko ŷana exo neḃënd gë omen od reseṅ ok.

¹² Ngoy inṅ kë ŷana ex ḃarënënd ḃangës ḃandexëm ḃaṅ,
omër kë ŷana ex pešënënd oḃëṅga orexëm oṅ.

¹³ Sabulonṅ kë lëg ler gër obëṅa od ḃangwëngw,
gër ed kë ŷana ex kwëšand okulunṅ,

do ebar ed ko xwën el, aḃat kë ḃat xali gër ed Sidonṅ.

¹⁴ Isakar mëṅ cëṅ, fali ir gë ojaḃ hi ko,
alaki ko lakind mërëxand ir ḃakece.

¹⁵ Awat wat ko mëne gër ed ko seyëtand anëṅga nëṅgak, do ebar enëṅgak
ex.

Aḃa ḃa ko eno kap exo dëḃixën esiḃax,

aḃa ḃa ko exo diyenind ang xadëp fo.

¹⁶ Dan këḃi ŷana eḃi kitind ḃulunda irexëm in,
ang enëṅ emat end Isërayel fo.

¹⁷ Dan er hi ko ang andën and në fëḃa fo,
ang ekifoxifo ed në lec fo,

gër osak këṅo ḃatënd fanac in
exo dätixën gë eyiḃ el ar yëpaxën këṅo an.

¹⁸ (Axwën, ayar këme yarënd apexa andey aṅ!)

¹⁹ Gad mëṅ cëṅ, enga end ḃërek ḃëxeḃax këṅo wëreli,
ḃarikan aḃer ko wër xali eḃi kor, do eḃi ṅḃay!

²⁰ Gër ebar ed ko xwën Aser,
eyamb el ax gi na mopaḃ,
mëṅ kë ŷana eḃi dëḃand ḃemun ḃeṅ.

²¹ Nefëtali ang ebëjare ed kë radërand fo hi ko,
oyeyan oyekax ko ŷana exo yeyanënd.

²² Yosef mëṅ cëṅ, ang atëx and kë rëwënd fo hi ko,
ang atëx and lëgëk ler në aḃësa and men fo hi ko,
ḃenini ḃendexëm ḃeṅ yaḃët kece in kë lefënd.

²³ Aḃanaxën ŷanaxën këno,
do aḃan ḃan këno gë opës odeḃën ok,
gë opës odeḃën ok ḃan këno ḃërangoyëra andexëm ḃën.

²⁴ ḃarikan atumb andexëm aṅ ax yëlora ex na,
onëxar orexëm oṅ ḃayik ṅḃac-ṅḃac.

Paḃ gë otaxan od ar fangak ok,
ar këṅo yëlënd panga Yakob an (ar ex Axadac, do Angaḃ and Isërayel an).

²⁵ «Paḃ gë Kaxanu, ar yata këṅo sorix an (gilexo angwak andey aṅ)!
Ar Fangak an, yëlëlexi obetak ol,

obetak or yaŋ gër orën ol,
 obetak or gëd ebar ol,
 obetak or gër obër,
 do gër acël and asoxari ol!»

²⁶ «Obetak or xaran ki sorix ol,
 nëmëcak obetak or gër osënd or angwën ol,
 or gër bëtënd bënd akarëk ol.

Obetak olo, gilex gër gaf ir Yosef,
 gil ex gër egor ed ar hik emun end bobinëm an!»

²⁷ «Bejêšame mën cëŋ, yëlemu ixeyax hi ko,
 gëbër këŋo yambënd emacar end laŵ këŋo eŋ;
 genëka, ebi cetëra er šotëgu ko in.»

²⁸ Bosëñiw bor Yakob ex bëxarëk bër benëŋ epëxw gë beki bënd Isërayel bër. Bendeŋ beŋo felëra babi sëm irebën and babi xaran obetak aŋ, ala kala gë obetak orexëm pit.

End ecës ed Yakob eŋ

²⁹ Ga xucak eŋo, Yakob fel këbi bosëñiw: «Wëno gogo këme šës. Mëlayidëne ene mëxwëtax gër yëg ir wëxëta kënebi bëxarëk bëram, gër oxel or gër osënga or Efëroŋ, arandëwëra and Het an, ³⁰ gër oxel or gër osënga or Makëpela, ler gër Mamëre, gër ebar ed Kanahaŋ, osënga or yëc ko Abëraxam gër Efëroŋ, arandëwëra and Het an, gër osënga or xwën ko. ³¹ Fën wëxëta kënebi Abëraxam do gë alindaŵ Sara, gë Isak do gë alindaŵ Rebeka. Fën wëxëta këmo wëno bête Leya. ³² Osënga olo do gë oxel ol, Abëraxam yëcëk gër otaxan od bërandëwëra and Het.» ³³ And fiata ko epelëra ed bosëñiw aŋ, Yakob baka ko laki ko gër angaw, kwël xoti ko do barëx këni gë bëxarëk bërëxëm bër šësëk elod anëka fo bën.

50

End oŷaw or Yakob eŋ

¹ Yosef ga lapaya ko gër sëm, wëga këŋo, do ko sesënd. Ongwën oŋ kë šarënd gër dëxas ir Yakob. ² Ga xani ko na, Yosef fel këbi bëxora bën eni nëmëra eman end sëm eŋ xali eŋo dilër ogu oŋ. Ata bëxora bën nëmëra këno Isërayel xali lilër këŋo ogu oŋ. ³ Baŋeŋ ofëxw onax nëmëra bano mondako ang rëp bax ak, xali lilër këŋo ogu oŋ. Bëmisëra bën yaw këno Yakob baŋeŋ ofëxw ocongoxi.

⁴ Ga xucak baŋeŋ band yawëra bano Yakob bän, Yosef fel këbi bër eyang ed Farawoŋ bën: «Angëmëne aňan fiän këne, ŋateliyin eyeyan edam elo gër Farawoŋ, axara xara këmun.» ⁵ «Ga re ko Yosef: Faba re bax me yašar yatir baxë felërand mëne mën gogo ko šës, mëne mo mëlad mo mëxwëtax gër yëg ir nacën këno gër ebar ed Kanahaŋ. Gërëgako pelino Farawoŋ mëne axara xara këmo exe teb me ye yaŋ gër ebar ed Kanahaŋ moxwëtax faba. And këmo wëxëtax aŋ me bakaw.» ⁶ Yaka ko Farawoŋ: «Ok o yel eyo mëxwëtax sorix, ang re baxo ey yašar ari këy ri ak.»

⁷ Yosef ye ko yaŋ gër ebar ed Kanahaŋ eŋo mëxwëtax sëm. Laŋëta këno dek eyang ed Farawoŋ el do gë bëxarëk bër iciw indexëm bën, gë bëxarëk bër ebar ed Misëra bën dek. ⁸ Aye ye bani bête dek ekun ed Yosef el, gë bobinëm do gë dek ekun ed sëm el. Er seb banëbi na gër ebar ed Gošen wayët bësoxari bën, gë obaš ol, gë obeci ol, gë opey ok, gë oxey ol, do gë

ogelemba ok. ⁹ Yosef aŋwëla wëla bafi bër gë opanac od bax lasënd ocaret od emer ok: gër engä eŋo aŋwëmb yëmb bani.

¹⁰ Ga ñat këni gër angëni and këni wăcënd Atad, kegët Yurëdeŋ in, ses këni šor xali wëlik angoŋ atëm. Yosef mondako ri baxo na oŋaŋ or sëm ol baŋkey banjongëbaki. ¹¹ Bër lëg bax na gër ebar ed Kanahaŋ bën, ga wël këni angoŋ aŋ gër angëni and Atad, re këni: «Awa oŋaŋ osëm hi këbi Bëmisëra bën!» Mëŋ wăcaxën këni na gër ed ebani, ekeg Yurëdeŋ in, «Abel-Mitësërayim», mëne ngëŋ «Oŋaŋ or Bëmisëra».

¹² Ata bosëñiw bër Yakob mondako ri bani er fel bafi sëm irebën in. ¹³ Bosëñiw wăyeli baŋo Yakob gër ebar ed Kanahaŋ, do wëxëta këno gër oxel or gër osënga or Makëpela, gër osënga or yëc ko Abëraxam gër Efëron, arandëwëra and Het ol, ler gër Mamëre. Gër osënga olo ri baxo Abëraxam banapëra band bër ekun edexëm baŋ. ¹⁴ And wëxëta këno sëm aŋ, Yosef, gë bobinëm, do gë dek bër laŋëtaŋ bafi gër emëxwëta ed sëm irebën yaŋ na gër ebar ed Kanahaŋ bën, baŋa këni gër ebar ed Misëra.

End eŋata ed aniyän and Yosef eŋ

¹⁵ And wat këni bobinëm bër Yosef mëne anëka šës ko sëm irebën aŋ, re këni: «Bamat Yosef ašenaxën këbo šënaŋxën ebo maša dek eñëŋënaŋ end ri banëŋone eŋ.» ¹⁶ Ata laŋwën këni mondako gër Yosef: «Damana exo cësaxën, sorix asebën sebën këbo eyeyan elo: ¹⁷ «Axara xara këmi, tebanëläbi bobinëx eñëŋënaŋ eŋ, do gë amena andebën aŋ, gayikwa aŋenan wënan këni! Axara xara këmi, tebanëläbi gërëgako deŋ okadëp od Kaxanu ok, ar yata këŋo sorix an, eñëŋënaŋ end ri këni eŋ.» Ata Yosef ses ko and fel këno mondako aŋ. ¹⁸ Ata bobinëm bër Yosef ga sëka këno, lapaya këni gër osapar orexëm, do re këni: «Biyi okadëp odey hi këmi.» ¹⁹ Yaka këbi Yosef: «Këren yëdara na: ba wëno nde ex Kaxanu? ²⁰ Eñëŋënaŋ end šala ban ene di eŋ, Kaxanu nëngwëtëk enjekax, ex gixën er hik doru ijo in, eni pexaxën bela bëränjëm. ²¹ Gërëgako, këren yëdara na. Arëcara këmun ŋana mun dëcarand, wën do gë oxun orewën oŋ.» Yosef mondako yifara bafi bobinëm, xali fuŋara këbi.

²² Mondako lëg bani na gër ebar ed Misëra Yosef do gë bër ekun ed sëm bën. Yosef liya ko bëniy keme gë epëxw. ²³ Yosef awat wat bafi obaš or Efërayim ol, xali gë ejiw ekënu këno bën ak. Obaš or Makir ol, aseñiw ar Manase, gër olëkëna orexëm rëw banëbi. ²⁴ Yosef afel fel bafi bobinëm: «Awa wëno gogo këme šës. Barikan Kaxanu ayowëñëgu këŋun yowëñëgu. Anëcët këŋun nëcët gër ebar elo ro, eŋun baŋali gër ebar ed beya ko gë eyašar mëne ayël yël këbi oxwën ol Abëraxam, gë Isak, do gë Yakob el.» ²⁵ Ata Yosef fel këbi eni yašar bërändëwëra and Isërayel bën mëne ari këni ri end re ko eŋ. Mondako yeyan baxo: «And këŋun yowëñëgu Kaxanu aŋ, mëlalidën ošapar oram oŋ.»

²⁶ Ata Yosef šës ko and sëk këŋo bëniy keme gë epëxw aŋ. Nëmëra këno ugu oŋ xali lilër këŋo, do xwët këno polo në kes na gër ebar ed Misëra.

Atéfëtan and Yesu ang yëgw ko Maco Lilaya in

Akayëta aŋo ro, Maco, asëfan abat ar Yesu, yëgwëk. A yëgw yëgw ko mëne ang beya baxo Kaxanu alawëneli këŋo lawëneliw Afexën ar ngwën ak, aŋata ŋata ko. Yesu Kërisët ŋatak dek beber fëna baxo Kaxanu bën. Barikan bëlëngw bër Bëšëwif bën ašus šus bano ga bani yëland mëne alif ko lifënd bapela band Kaxanu baŋ, ata lëxw këno gër Pilat. Mëŋ xiti këŋo do re ko eno daw mopika gër kërëwa. Ecës ed Yesu elo ex šadaxa ir kë rëxëtënd eñëŋëxax end ar xwëta këŋo yo. And xani ko Axwën Yesu gër ecës aŋ, fel këbi bësëfan bërëxëm bën eni tëfëtërand endëxëm eŋ gë enëŋ gë enëŋ dek ngwën in. Er ex gër akayëta aŋo in:

Ang yanak aniyand do gë andiyen and Yesu ak: 1.1-4.25.

Osëyali or bapela band Owun or Kaxanu ol: 5.1-7.29.

Bandixa band Yesu baŋ, do gë bend baxo sëyalind beŋ: 8.1-9.38.

Osëyali or epemëra ed Atéfëtan aŋ: 10.1-11.1.

End bësëyali bër Apela and Moyis eŋ: 11.2-12.50.

End bapënëtal band Owun or Kaxanu eŋ: 13.1-52.

Bandixa band Yesu baŋ, do gë bend baxo sëyalind beŋ: 13.53-17.27.

End aminëmëra and gër oxëreceŋ eŋ: 18.1-35.

Bandixa band Yesu baŋ do gë bend baxo sëyalind beŋ: 19.1-23.39.

End omakaw ond Yesu eŋ: 24-25.

End ecës ed Yesu el do ang xani ko gër ecës eŋ: 26.1-28.1-20.

End bëxarëk bër Yesu Kërisët eŋ

¹ Mondako ex andëwëra and bëxarëk bër Yesu Kërisët aŋ, mëŋ ar ex rëwis ir Abëraxam, rëwis ir Dafid in. ² Abëraxam ex sëm ir Isak, Isak sëm ir Yakob, do Yakob sëm ir Yuda do gë bobinëm. ³ Yuda ex sëm ir Peres do gë Sera, do nëm irebën eŋ Tamar. Peres ex sëm ir Esërom, do Esërom sëm ir Aram. ⁴ Aram ex sëm ir Aminadab, Aminadab sëm ir Nahason, do Nahason sëm ir Salëma. ⁵ Salëma ex sëm ir Bohes, do nëm ir Salëma ex Raxab. Bohes ex sëm ir Yobed, do nëm ir Yobed ex Rut. ⁶ Obed ex sëm ir Isayi, do Isayi sëm ir Dafid, emun eŋ. Dafid ex sëm ir Salomon, do nëm ir Salomon ex asoxari ar Uri an. ⁷ Salomon ex sëm ir Roboham, Roboham sëm ir Abiya, do Abiya sëm ir Asa. ⁸ Asa ex sëm ir Yosafat, Yosafat sëm ir Yoram, do Yoram sëm ir Osiyas. ⁹ Osiyas ex sëm ir Yohatam, Yohatam sëm ir Akas, do Akas sëm ir Esekiyas. ¹⁰ Esekiyas ex sëm ir Manase, Manase sëm ir Amos, do Amos sëm ir Yosiyas. ¹¹ Yosiyas ex sëm ir Yekoniyas do gë bobinëm. Ata angwën aŋo wëla banëbi Bëyisërayel bën oxadëp ol gër ebar ed Babilon. ¹² And sebëtëgu kënebi gër oxadëp aŋ, Yekoniyas hi ko sëm ir Salacel, do Salacel sëm ir Sorobabel. ¹³ Sorobabel ex sëm ir Abihud, Abihud sëm ir Eliyakim, do Eliyakim sëm ir Asor. ¹⁴ Asor ex sëm ir Sadok, Sadok sëm ir Akim, do Akim sëm ir Elihud. ¹⁵ Elihud ex sëm ir Elasar, Elasar sëm ir Mataŋ, do Mataŋ sëm ir Yakob. ¹⁶ Yakob ex sëm ir Yosef, ašan ar Mari an. Mari ijo rëw këŋo Yesu, ir këno wacënd Kërisët. ¹⁷ Awa er ex bandëwëra epëxw gë banax elod Abëraxam xali gër Dafid. Bëtëraguk bandëwëra epëxw gë banax, elod Dafid xali angwën and oxadëp or Bëyisërayel gër ebar Babilon aŋ. Bëtëraguk bëte bandëwëra epëxw gë banax, elod gë oxadëp or gër ebar Babilon ol xali gër Yesu Kërisët.

End andēwa and Yesu enj

¹⁸ Ata mondako bax andēwa and Yesu Kërisët aņ. Mari nēm irexēm, enēm ed Yosef ebaxo. Do dāmana eni nangēr, Mari šot ko acēl gē panga ind Angoc Amēnēk inj. ¹⁹ Yosef, ašan arexēm, ga hi baxo cēņ ar šenene, xey kēņo eņo cēfēnin. Ata ko yēlarand ang ko ri eni capēraxēn yir fo. ²⁰ Nand baxo yēlarand mondako na, meleka ir Axwēn in šanayaxēn kēņo nē lakeli, do re ko: «Yosef, wēj ar andēwēra and Dafid an, kērey yēda na eyo ņateli Mari, alindax. Ar gēr acēl andexēm aņ, Angoc Amēnēk aņ wēlaw kēņo. ²¹ Lēmēta ex, do and kēņo rēw aņ, yēlido owac or Yesu gayik mēņ kēbi racēt ņulunda ir Isērayel in gēr beñēņax.» ²² Ata dek bēndey beņo mondako ex ņata ang re baxo Axwēn ak paš gē alawēnel Esayi ak: ²³ «Endēnaŵ emeja kē hi gē acēl, do eņo dēw lēmēta ir kēno wacēf Emanuwel, mēne ngēņ “Kaxanu nēngaw kēbo*».” ²⁴ And nēngēta ko aņ, Yosef ri ko dek er fel baņo meleka ir Axwēn in. Ata yen kēņo alindaw Mari. ²⁵ Bari ani nangēr bana xali rēw kēņo lēmēta in. Ata Yosef yēl kēņo owac or Yesu ol.

2

End bēšaki enj

¹ And rēw kēno Yesu gēr Betēlexem aņ, Erod wun bax gēr ebar ed Yude. Ata bēšaki bēr xaniw bax gand Apēn-eñan, ņatēgu kēni gēr Yerusalem, gēr eyang ed Erod. ² Wēka kēni: «Ro nde exo emun end Bēšewif end rēw kēno ecedē enj? Gayikwa biyi emal edexēm el watēgu kēmi elod gand Apēn-eñan mēņ yowaxēnēgu kēmi mi poxi gēr lēngw irexēm, mo calexēn.» ³ Ga wēl kēni eņo, Erod emun eņ, gē Bēyerusalem bēn, wēlandēra kēbi xali xurik. ⁴ Ata Erod wac kēbi dek bēšadaxan bēlēngw bēn do gē bēšalen bēn ebi mēka ba feye bax eno dēw Afexēn an. ⁵ Yaka kēno: «Gēr ebar ed Yude ro dēņ, gēr angol and Betēlexem. Ga yēgw ko wa alawēnel an: ⁶ “Wēj angol and Betēlexem aņo, gēr ebar ed Yude, šēf gēr ņangol ņangwēlik ņand gēr ebar ed Yuda hi kēy, ay gi ex na wa angol and toc. Gēr ndey na kēno rēw ar kē wun gēr enēņ end Isērayel, ņulunda iram an*.”»

⁷ Ata Erod wac kēbi yir fo bēšaki bējo do wēka kēbi eno pēnētan aye amēd and šanayak emal elo aņ. ⁸ Ata ga lawēn kēbi gēr Betēlexem, re ko: «Awa ņatin tan en mēkaraw aye end lēmēta ijo eņ. And kēno watēgu aņ, ņakawēdēn ijo ro ene nangēnati mēņ kēme yed wēno bēte me poxi gēr lēngw irexēm mo calew.» ⁹ Ga wēlēr kēni mondako gē emun eņ, bēšaki bēn xuca kēni ond gēr Betēlexem oņ. Ata emal ed watēgu bani elod apēn-eñan el lēngweli kēbi. And ņatēk gēr ed hi baxo lēmēta aņ, xwēšak. ¹⁰ Bēšaki bēn ga wat kēni emal el, nēngandēra kēbi mbaņ. ¹¹ Lil kēni gēr iciw ind bax ņoņand emal, sēk kēnēbi lēmēta in gē Mari, nēm irexēm. Na foxira kēni do šale kēno. Fētēra kēni bēkwētaya bēnd kodī bēņ do šēmaxēn kēno gē oyēl or wēlagu bani oņ: kaņe, gē ašururu ir xwēšēna bani gē angiri, do gē ogu ond kēni wacēnd mir. ¹² Ata sitin kēbi Kaxanu nē lakeli eno bēš Erod amaŷi waŷi aņ. Mondako waŷi kēni kwēl fēña išēxe ond gēr ebar edebēn oņ.

End egëreli ed Yesu gër ebar ed Misëra eŋ

¹³ And wāyi këni bēšaki aŋ, meleka ir Axwën in šanayaxën këŋo Yosef në lakeli do re ko: «Yosef, kanil eyëbi gëreli lëmëta in gë nëm gër ebar ed Misëra. Nēpaxëdën fën xali yatir këmi fel en maŋiw. Gayikwa Erod ašala ko šala eŋo daŋw lëmëta in.» ¹⁴ Ga nēngëta ko Yosef, xanin këbi kwël gëmëd fo lëmëta in gë nëm do wëla këbi gër ebar ed Misëra. ¹⁵ Fën ŷëpax bani xali šës ko Erod. Ata mondako fiata bax er re baxo Axwën Kaxanu paŋ gë alawënel in: «Asëniwën wăcëgu këmo exo canëgu gër ebar ed Misëra*.»

End enemi ed bëndoyer gër Betëlexem eŋ

¹⁶ And wata ko Erod mène anëka yifa këno bēšaki aŋ, xoŷ ko xali xurik. Šëñëta këbi ocoroda odexëm ok eni ye gër Betëlexem enëbi daŋwërax dëk bëttox bëtotošan bëŋ elod bënd bënüy bëki bëŋ xali gër bënd bayik gër oyer. Mondako yëla baxo Erod kë fed gë amëd and fënëtan bano bēšaki aŋ. ¹⁷ Ata fiatak er reya baxo Yeremi, alawënel ar Kaxanu in: ¹⁸ «Otes kë wëлинд gër angol and Rama, Otes do gë edenitaran kë wëлинд, Rašel këbi ŷawënd ošaš orexëm ol, Ayifara yo ayifara, axo ma ex na exo cësina, gayik ani bo ex na, dëk šës këni*.»

End omaŷi ond gër ebar ed Isërayel eŋ

¹⁹ And šës ko Erod aŋ, meleka ir Axwën in šanayaxën këŋo Yosef në lakeli gër ebar ed Misëra. ²⁰ Fel këŋo: «Yosef, gëregako kanil eyëbi maŷeli lëmëta in gë nëm gër ebar ed Isërayel. Bër ŷandi baŷi aniyandexëm bën anëka nemira këni.» ²¹ Ata Yosef xani ko, wëd këbi lëmëta in gë nëm do wăŷeli këbi gër ebar ed Isërayel. ²² Barikan and wël ko mène Arëkelawos bëtelik owun or sëm Erod ol gër ebar ed Yude aŋ, yëda ko eni baka fën. Ata Kaxanu ga sitin këŋo në lakeli, fiatali këbi gër ebar ed Galile. ²³ Ye ko ŷëpax këni gër angol and këni wăcënd Nasaret. Ata fiatak er re bani bëlawënel in: «Abënasaret këno ŷana eno macënd*.»

3

End epemëra ed Šaŋ Batis eŋ

¹ Amëd aŋo, šanayaw baxo Šaŋ Batis gër ladawe ir gër ebar ed Yude, do ko femërand end Kaxanu eŋ. ² Er baxo rend: «Nëngwëtin ola orewën ol gayik owun or gër orën dam ex!» ³ Ata Šaŋ Batis ex ar baŋo rend alawënel Esayi an: «Ala exëna ar kë xeŷërand gër ladawe, oniŋw orexëm ol kë rend: “Nanin fëña ir Axwën in! Debëtin bëpëña bënd ko xucaxën bëŋ.*”» ⁴ Šaŋ Batis, acud and omban ond gelemba baxo šudand do baxo xapand enar gër edum. Eyamb yamb irexëm in ebax owure do gë dingën ibapuŷ. ⁵ Bëyerusalem bën, do gë ebar ed Yude el dëk, gë dëk ebar ed Yurëdeŋ el, aye bani yend bura-bura gër ed hi baxo Šaŋ Batis. ⁶ Do mënŋ abuyi baŷi

buyind polo gër Yurëdeŋ bër bax futënd poyoma beñeñenax bend ri keni bën.

⁷ Ata Şaŋ Batis wat kēbi Ofariseŋ do gē Osaduseŋ odanjēm ga yow keni gēr xobuyi. Re ko: «Wēn ang bandēn fo siti kēn. Noŷo wa fel kēñun mēne axor ex en kwēyēta kiti ind Kaxanu ind kē yowēnd in? ⁸ Diyindēn de ari bandixa band kē wāsinēnd mēne anēngwēta dēñ nēngwētāk ola orewēn ol. ⁹ Bari kēren yēland na gayikako Abēraxam ex axarēk arewēn an kēn fexaxēn. Kaxanu axor ko xor exo nēngwēt oxaŷ oŋo dēñ ex gi obaš or Abēraxam. ¹⁰ Ado anēka wēd ko ecēngwa el exo taŷaxēn batēx baŋ nēš gēr odēmbēt: atēx and ax dēwēnd na odēwērēwēn ojekax yo, asaŷ ko saŷ do exo dāp gēr xodux. ¹¹ Wēno abuyi kēmun buyind gēr men ex watixēn mēne anēngwēt nēngwēt kēn ola orewēn ol. Barikan ar ke sēfēgund an kēñun ŷana eñun buyind gē panga ind Angoc Amēnēk in do gē xodux ol. Mēñ fangak nēmēc wēno: ado wēno axe ñap ex na mo pedēt bapēd bandexēm baŋ. ¹² Ekēda lēkaya ko gēr ataxan andexēm exo pelēraxēn gēr ebar edexēm. Awēla ko wēla bēle in exo cacēx gēr akērükēru andexēm. Barikan enenar eñ alap ko lap gēr xodux or ax dōmind na gē edomi.»

End xobuyi or Yesu eñ

¹³ Ata Yesu ga xaniw ko gēr ebar ed Galile, yow ko Yurëdeŋ, gēr Şaŋ Batis, eño buyixēn. ¹⁴ Barikan Şaŋ Batis añep baxo hēpēnd do ko rend: «Wēno wa ex ar ŷapēk eye buyi an, ecēñēxēt yow kēy gēr ndam!» ¹⁵ Na re ko Yesu: «Buyile mondako dēñ gayikwa aŷap ŷapēk exe ŋataye dek er ex ŷenene in.» Aŋo fo ŷa ko Şaŋ Batis do buyi kēño. ¹⁶ Ga ko šēpēta Yesu, hik fol orēn ol. Wat kēño Angoc and Kaxanu aŋ ga ko fedaw gēr ndexēm ang edēxwēte epeşax fo. ¹⁷ Wēlik oniŷ gēr orēn: «Ajo ex Asēñiŷēn ar pēlot gēr yomb iram an. Ata wēno mbaŋ ke nēnganēnd endexēm eñ.»

4

End Yesu do gē ŷabucara eñ

¹ Ata Angoc Amēnēk aŋ wēla kēño Yesu gēr ladawe eño dix atēy gē ŷabucara in. ² And siŷi ko Yesu, gēmēd gē goyat xali bakey ofēxw onax aŋ, xor kēño eño eñ. ³ Amēd aŋo, sēkaw kēño Ayifa an, re ko: «Angēmēne Asēñiŷ ar Kaxanu ey, nēngwētēl oxaŷ oŋo ex gi eyamb yamb.» ⁴ Yaka ko Yesu: «Ga ŷēgw kēni gēr akayēta and Kaxanu: “Ala an aliya ko liyand gē dek eyeyan ed Kaxanu el, ax gi ex na gē eyamb yamb in fo*.”»

⁵ ŷabucara in wēla kēño Yesu gēr angol amēnēk*. Ga xwēt kēño yaŋ gēr ejur ed Aciŷ and Kaxanu, ⁶ re ko: «Angēmēne Asēñiŷ ar Kaxanu ey, dāpayal. Ax gi ex na nde aŷēgw ŷēgw kēni: “Afel kēbi fel omeleka odexēm ok endey eñ do bēn eni kaka gē otaxan odebēn ok kēdi kēy lapa nē ekaŷ*.”» ⁷ Yaka ko Yesu: «Bēte aŷēgw ŷēgw kēni: “Ax gi ex na monēŷali Kaxanu, Axwēn arey an?*”»

⁸ ŷabucara in wēla kēño bēte Yesu yaŋ nē atēnd acakax, wāsindeŋa kēño dek owar or gēr ngwēn oŋ gē enjaran endebēn eñ. ⁹ Re ko: «Ayēl kēmi yēl owar oŋo dek angēmēne afoxi foxi kēy gēr lēngw iram eye cale.» ¹⁰ Yaka ko Yesu: «Wēj Sindan, nacētale fa, gayikwa aŷēgw ŷēgw kēni: “Poxiyind

* 4:4 4.4 Acariyakinēm 8.3 * 4:5 4.5 Angol and Yerusalem aŋ kēni wācēnd mondako. * 4:6 4.6 Calemoñēw 91.11-12 * 4:7 4.7 Acariyakinēm 6.16

wayët gër lëngw ir Kaxanu, Axwën arey an, do caleyingo mëñ fo*.”» ¹¹ Ata šabucara in sebët këñ Yesu. Sëkaw këno omeleka eno dëba.

End Yesu gër ebar ed Galile eñ

¹² And wël ko Yesu mëne anëka sëra këno Šaņ Batis aņ, nacëta ko gër ebar ed Galile. ¹³ Šan ko Nasaret in do rëfa ko gër Kafarënowum, ler gër bëña ir anjer and Galile aņ, gër ebar ed xwën bani bandëwëra band Sabulon do gë Nefëтали. ¹⁴ Mondako ħata bax er re baxo alawënel Esayi in:

¹⁵ «Bër gër ebar ed Sabulon bën do bër gër ebar ed Nefëтали bën,

Bër lëgëk gër fëña ir ler gër anjer bën,

Bër lëgëk ekeg ed Yurëdeņ bën,

gër ebar ed Galile ir benëng becëxe,

¹⁶ bulunda ir yëpak gër ecamëdan in,

watëk angoben atëm,

gër bër yëpak gër ebar ed ecamëdan bën,

gër ed yañëk ecës,

šanayak angoben atëm*.»

¹⁷ Ata Yesu, amëd aņo dëñ yana baxo ko femënd mondako: «Nëngwëtin ola owëñ ol gayik owun or gër orën ol dam ex!»

End bësëfan bëyanar eñ

¹⁸ Akey amat, Yesu ko sëfand bëña ir anjer and Galile in. Wat këbi Simon, ar nëngwët baņo Piyer an, do gë Andëre abinëm, ga këni lapëra owën gër anjer, bësëpët bër oxan ebanı. ¹⁹ Yesu ga sëka këbi re ko: «Wën tëfëgune tan mun di bëbar bër bela.» ²⁰ Ataņ seb këni na owën oņ do kwël sëf këno. ²¹ Ga ye këni imbad, wat kënebi bër aminëmëra bësëxe, bosëniw bor Sebede, Šak do gë abinëm Šaņ. Awëxëtëra bani wëxëtërand owën orebën oņ, gë sëm irebën polo në ikuluņ. Yesu wac këbi: ²² ataņ seb këni kulun, gë sëm irebën ak, do kwël sëf këno.

End Yesu gër ebar ed Galile eñ

²³ Ebar ed Galile el dek baxo sëfërand Yesu, do bafi sëyalirand Bësëwif bën gër baciw bacaleya bandebën. Atëfëtan and owun or Kaxanu aņ baxo femërand do afakën bafi fakënënd bela bën ošëxwëra or ex yo do gë oseyi or ex yo. ²⁴ Ata mondako wëli bax owac orexëm ol dek ebar ed Siri el†. Awëlanëgu bano wëlanëgund dek bër bax sorond bën, bër lëk bafi ocëxwëra od ex yo bën, gë bër bafi soronënd bëyël bën, gë bër gë šënan bën, do gë bësëyik bën. Dek bafi fakënënd. ²⁵ Ata moñëmb bani yëmbënd bela bër baņo sëfarand Yesu bën, gër ed ko ye yo: hik gër ebar ed Galile, hik gër ed Bangolepëxw, hik gër ed Yude, hik gër angol and Yerusalem, hik gër ebar ed ekeg ed Yurëdeņ el.

5

End osëyali or gër etënd eñ

¹ Akey amat, Yesu wat këbi bela bën bamëxwër bamëxwër, ga barërëgu këni kap gër etënd. Ga yëpa ko, xeta këno bësëfan bërëxëm bën. ² Ata ħëbëta ko, këbi sëyalind mondako:

³ «Nëngandërayindëlebi bër sitarak gër onden bën,

* 4:10 4.10 Acariyakinëm 6.18 * 4:16 4.16 Esayi 8.23 † 4:24 4.24 Amëd aņo, ebar ed Isërayel el do gë ed Siri el emun emat xwën bax. Gër Damas ebaxo gofërener ilëngw in.

gayikwa bën xwënëk owun or gër orën ol!

⁴ Nëngandërayindëlebi bër kē sesërand gërëgako bën, gayikwa Kaxanu ayifara këbi yifara!

⁵ Nëngandërayindëlebi bër nënga këbi onden bën, gayikwa bën kē bëteli ebar el!

⁶ Nëngandërayindëlebi bër ýandi këbi ola or šenene ang eyamb-yamb fo bën, bër sel këbi ang men fo bën,

gayikwa Kaxanu ayël yël këbi eni yamb or šenene ol xali eni med! ayël këbi yël eni ceb xali ebi ped.

⁷ Nëngandërayindëlebi bër gē axaýënan bën, gayikwa Kaxanu axaýënan këño xaýënan bën bête!

⁸ Nëngandërayindëlebi bër gē owëkw owënëk bën gayikwa bën ex bër këño wat Kaxanu bën!

⁹ Nëngandërayindëlebi šaland aketëxeta bën gayikwa bën kē hi obaš or Kaxanu ol!

¹⁰ Nëngandërayindëlebi bër kënëbi rixërand në end epëb ed fëb këni end šenene bën, gayikwa bën xwënëk owun or gër orën ol!

¹¹ Nëngandërayindëleñun ado enun cirërand, ado enun dixërand, ado enun nagašandërand end ex yo në end oñac oram.

¹² Nëngandërayindëleñun, mandërayindën onënga ol gayik amašën atëm kën sèkëx yañ gër orën. Enimin mondako banëbi rixërand bëlawënel bër Kaxanu bër lëngwatëgu këñun gër ngwën bën.»

End ongal do gë angoben eñ

¹³ «Wën ex ongal ond ebar oñ. Bari angëmëne ongal oñ axac xacëk, gë ine kē ýew gašëxe? Alexëx fo ex fac eni bēñërax bëla bën? ¹⁴ Wën ex angoben and ngwën añ. Angol and yañ në etënd añ ax gind na monem. ¹⁵ Ani pëtëñënd na lambo in do eni ñob gë enëp, barikan yañ këni xawënd ebi ñobaxëñënd dek bër gër iciw bën. ¹⁶ Awa ola orewën ol ñobayindëlebi bëla bën, eni wataxëñënd benjekax bend kën rind beñ do eno cëkwaxën Sorix irewën Kaxanu, mëñ ar ex yañ gër orën an.»

End acariya do gë bëlawënel eñ

¹⁷ «Këren yëland na mëne anëka yow këme me yepën Acariya añ do gë er reya këni bëlawënel in. Ame yow ex na me yepën, barikan me ñata. ¹⁸ Dal in këmun felënd, enimin, xali ex dëxëta orën ol do gë ebar el, inger gimatak ax dëxëta na gër acariya, xali ex ñata dek. ¹⁹ Awa ar kē lif apela and xurik ex ba gër acariya do ebi tëyalind bëla bën eno tëfëteli an, ajo kē xuri ex ba gër owun or yañ gër orën. Barikan, ar kē rind er rek acariya in do ebi tëyalind bëla bën eno tëfëteli an, ajo ar gapak ko hi gër owun or yañ gër orën. ²⁰ Mëñ këmun felaxëñënd, angëmëne or šenene orewën ol ax nëmëca ex na or bëšalen do gë or Ofariseñ ol, din an dël na gër owun or gër orën.»

End oxoý eñ

²¹ «Ax gi ex na nde awël wël kën er fel banëbi bëxarëk bërewën in: “Ax gi ex na monañ ala. Ar këño lawë yo ala, ar kiti exo.” ²² Barikan, wëno ga re këme, ar këño xoýën yo abaýe arexëm, ar kiti exo. Bëte ar këño re yo abinëm: “Wëj ašoýik ey!” Bëxarëk bër Bëšëwif bën ýapëk

enjo kiti. Bête ar këjo re abinëm: “Wěj afënrirëx ey!” ar gër xodux exo. ²³ Awa angëmëne şadaxa ye këy ey di gër angëb do fën ey kwitaw mëne abaÿe arey ÿeÿ xoÿën ki na, ²⁴ tebël şadaxa ijo na gër angëb ey mara en ketënëgu pere. Do and kën xetënëgu aŋ, bakaw ey ŋata şadaxa irey in. ²⁵ Angëmëne enjun kucar gë ala do en yend ond gër kiti oŋ, wëlër in ngëŋ gër feña këdi kën fiat exi dëxwëx gër axiti do axiti an exo cena enjo pel anëkona an exi mëla gër përa. ²⁶ Dal in këmi felënd dãmama ey canaxën gër epëra elo, kodı irey in dëk këy necët.»

End orekar eŋ

²⁷ «Ax gi ex na nde awël wël kën er rek acariya in: “Ax gi ex na mondi orekar ol.” ²⁸ Barikan wëno ga re këme, ar këjo nëkon yo asoxari do enjo ŷandi eni dıkido, anëka ri këni orekar ol gër emëkw edexëm. ²⁹ Angëmëne angës and liw aŋ ki lënanënd eñëŋenax eŋ, nongoloyëtël ey dıap caw! Gayikwa pecanëlexi ey bayı gë angës amat, gë exi dëxw Kaxanu dëk eman eŋ gër xodux or ax dıomind na gë edomi. ³⁰ Angëmëne ataxan andey and liw aŋ ki lënanënd eñëŋenax eŋ, kacal ey dıap caw! Pecanëlexi ey bayı gë ataxan amat gë exi dëxw Kaxanu dëk eman eŋ gër xodux or ax dıomind na gë edomi.

End ecapër ed eñër eŋ

³¹ «Acariya aŋ rek: “Ar këjo feland asoxari arexëm an, pëxwënëleŋo kayëta ir ex sede ir acapëra*.” ³² Barikan, wëno ga re këme, ar këjo fela yo asoxari arexëm xarak ax gi ex na në end orekar, në ecëñëta enjo gër orekar. Do ar këjo ŷër yo asoxari ar fela këjo icën indexëm, në edi exëni orekar ol gë asoxari ajo.»

End eyaşar eŋ

³³ «Awël wël kën bête mëne afel fel banëbi bëxarëk bërewën: “Ax gi ex na monjaşar, barikan and këy yaşar gër owaç or Axwën, dil ari er re këy in.” ³⁴ Barikan wëno, ga re këme, ax gi ex na dëŋ monjaşar. Ax gi ex na monjaşar an: hik orën ol gayik aňëpara and owun or Kaxanu aŋ ex. ³⁵ Ax gi ex na monjaşaran ebar el gayik ambëñaxënd andexëm ex. Ax gi ex na monjaşaran bête Yerusalem in gayik angol and emun etëm aŋ ex. ³⁶ Ado gaf irey in dëŋ ax gi ex na monjaşaran gayik emban gematak ay kor na ey peşën, bête ay kor na ey banëngënin end feşëk eŋ. ³⁷ Gër ed ebax ey yaşar, ga wã wã këy del “Awa”, bari ga hëp hëp këy del “Ali”. Gë ŷeÿ baş këy na, awa er şabucara ex.»

End emaşar eŋ

³⁸ «Ax gi ex na nde awël wël kën er rek acariya in: “Ar këjo fëtinën yo ala angës, pëtinënëleno mëŋ bête andexëm aŋ! Bête ar këjo foyëtën yo ala aňënga, poyëtënëleno mëŋ bête andexëm aŋ!” ³⁹ Barikan wëno ga re këme mëne axo gi ex na monjaka axeÿax ar ki rixërand an. Angëmëne ala exi cën gër aňam and liw, bexënëlo and şame aŋ. ⁴⁰ Bête angëmëne ala exi kwëñexënënd gayik aŋandi ŷandi këjo exi kan acud atëm aŋ, tebënëlo gë anëngwën ak. ⁴¹ Angëmëne ala nëŷali ki na eyo dëbin edëb etibax në apakan amat dëbinëlo në şapakan bakı. ⁴² Ar ki xarand an, yëlëlo do ar ŷandi këjo eyo ñomëx an, këreyëŋo dëc na.»

End eŋan ed bërangoÿëra eŋ

* 5:31 5.31 Malaxi 2.14

⁴³ «Ax gi ex na nde awël wël kën er rek acariya in: “Balindëlexi end ašandax eñ, do cusëlo arangoÿëra andey an.” ⁴⁴ Barikan, wëno ga re këme: ñanindënëbi bër xoÿër këñun bën, calenindënëbi bër këñun rixërand bën. ⁴⁵ Mondako këni nangëraxën bela bën mëne wën obaş or Faba Kaxanu hi kën, mëñ ar ex yañ gër orën an. Enimin mëñ key yo key këbi ñoñand gë eñan endexëm eñ bela bën, hi këni bëxeÿax, hi këni bër šenene. Bëte abi dëcënd na tëb in, hi këni bër šenene hi këni bësëmbak. ⁴⁶ Angëmëne eñun balënd end bër këbi balënd endewën bën fo, amašën and fe wa kën šotëx gër Kaxanu? Ax gi ex na nde bësëf bër šagale bën dëñ mondako wata këni? ⁴⁷ Do angëmëne gë bëmaÿe bëndewën bëñ fo kën šëmarënd, ecarax end fe wa kën rind? Ax gi ex na nde bësëmbak bën dëñ mondako wata këni? ⁴⁸ Ang hi ko šenene Kaxanu, Sorix irewën ak, mëñ ar ex yañ gër orën an, wën bëte giyin šenene mondako fo.»

6

End edëcara ed bëxaÿëanaxik eñ

¹ «Angëmëne benjekax kën rind, këren caland na enun wat bela bën. Angëmëne mama dëñ kën rind enun wataxën, amašën an cotëx na gër Sorix irewën Kaxanu, mëñ ar ex yañ gër orën an. ² And këyëbi rëcarand bëxaÿëanaxik añ, kërey deyarand na poyoma eni cëkwaxën bela. Ax gi ex na nde mondako këni rind bëÿëñëanax bër kë labayand bën gër baciw bacaleya do gër opëña ond gër angol enëbi cëkwaxënënd bela bën? Dal in këmun felënd, mondako kë šanënd amašën andeñ bën añ. ³ Barikan, wëj and këyëbi rëcarand bëxaÿëanaxik añ, ataxan and šame añ kërex nangënd na er kë rind and liw in. ⁴ Dëcarayindëbi bëxaÿëanaxik bën xarak bela bën ani watënd na, do Faba Kaxanu mëñ ar kë watënd er këy šonënd an, awašën ki wašën.»

End cale eñ

⁵ «And kën šalend añ, kërenëbi tëfëtëlinnd na bëÿëñëanax bër kë labayand bën. Moñan ñan cale ind mokwëša lëf gër baciw bacaleya in, do gë ind gër ocanditëra od opëña od gër angol in enëbi wataxënënd bela bën. Wëno dal in këmun felënd, mondako kë šanënd amašën andeñ bën añ. ⁶ Barikan, wëj and ki ÿandi ey cale añ, përal ebët ed aciw anakaya andey el, ey calexën. Faba Kaxanu, mëñ ar ki watënd an, ayakali ki yakali er këyo xarand gër ed bej in. ⁷ Bëte and kën šalend añ, këreñun kurelinnd na eyeyan el, bësëmbak bën kë yëland mëne monjeyan mbañ fo ko yakalind Kaxanu. ⁸ Kërenëbi tëfëtëlinnd na! Gayikwa Faba Kaxanu dek ko nangënd er ÿandi këñun in ðamana eno karaxën. ⁹ Baxët in ang ÿapëk eno calend ak:

“Faba irebi, wëj ar ex gër orën an,
Mënëlex oñac orey ol,

¹⁰ Yowëlex owun orey ol.

Dil gër ebar er ÿandi ki in
ang këy rind gër orën ak.

¹¹ Yëlindebo key yo key er këmi yamb in,

¹² Tebanëlebo bebër këmëni wënanënd bela bën

ang këmëni sebanënd ak biyi bëte bër këbo wënanënd bën.

¹³ Këreyëbo tëb na ebo nanëtarand do mi mendërand. Dacëtëlebo gër
Aÿëñëanax!”

- 14 Angëmëne wën aseban kënëfi sebanënd bela bën bamena band kënun wënanënd baj, Faba Kaxanu, mëj ar ex yaŋ gër orën an, aseban kënun seban wën bëte.
- 15 Bari angëmëne anëfi tebanënd na, aŋun teban na de wën bëte bamena bandewën baj.»

End etiwi enj

16 «And kën siwïnd aŋ këren kaŷëninand na ang bëyëŋenax bër kë labayand ak. Bën ata dëxas in dëj këni yëŋëninënd eni nangëraxën bela bën mëne asiwi siwi këni. Dal in këmun felënd mondako kë šanënd amašën andebën aŋ. 17 Barikan wëj and këy siwïnd aŋ, dëxasal aye do ey ceyaya angiri in gë gaf ak. 18 Bela bën këreni nang na mëne asiwi siwi këy. Barikan, Faba mëj ar ki watënd gër ed bej an, awašën ki wašën.»

End napul enj

19 «Këren kwëjènalind na napul ir šot kën gër ebar ro in gayik axor ex ex yaner, axor ex eni ñama oyame ol, bëte axor ex eni mef bërek gër ed wëxëta kën. 20 Barikan, taŷindën napul in gër orën gayik fën ax yaner na, oyame ani ñama na, bërek ani nëxen na ofëra eni dekaxën lëf gër ed xwët kën. 21 Awa gër ed xwët këy napul irey in, fën ex anjëlän andey aŋ.

22 «Bangës baj ang lambo fo ex gër eman. Do angëmëne bandey baj bamëngw ex dëk eman endey enj xërikërak. 23 Barikan angëmëne baciwëk ex, dëk eman endey enj šamëdänëk. Awa, angëmëne er këy yëland angoben ex in ax gi ex na angoben, wëj anëka xul ki ecamëdän el!»

End odendëran enj

24 «Ala ax kor na exo gi xadëp ir bëxwën bëxi ba efi diyeninënd bela bëxi. Enimin afo eŋo cus aŷanar an do eŋo ŋan axinëm an, eŋo pëb aŷanar an do eŋo yaf axinëm an. Mëj ex, wën an kor na eŋun balënd gwër fo end Kaxanu eŋ do gë end kodï enj. 25 Mëj këmun felaxënënd këren dendërand na gër aniyän andewën end er kën yamb enj, end kën er šëb enj, ba end banjëm band kën šuđa enj. Aniyän andewën aŋ xëbënëk nëmëc eyamb-yamb in, bëte eman enj xëbënëk nëmëc banjëm baj. 26 Ax gi ex na nde aye kënëfi watënd ošël ol: ani nedërand na, ani kanarand na, bëte yowey ani cacënd na. Barikan Faba Kaxanu, mëj ar ex yaŋ gër orën an, këfi lëband. Ako nde yëla kën mëne endebën enj këŋo balënd nëmëc gë endewën enj? 27 Wën ang hi kën ako, noŷo wa kë xor exo baša bakey gër aniyän andexëm gë odendëran ok?»

28 «Do ine cëŋ wata kën edendëran ed në end banjëm el? Ax gi ex na nde aye kën watënd opëtëfët od ondës ond gër apuy ok: ax diyenind na, bëte ax banënd na banjëm. 29 Barikan, ado Salomon dëj gë dëk enjarän endexëm enj, mëj ar hi bax gë napul isëm an, ondës oŋo këŋo xucand oye ol. 30 Gayikako Kaxanu kë yaŋënënd mondako ondës ond gër olen oŋ, ond ex ro doro do ecan gër xodux oŋ, aŋun din na nde nëmëc enjekax wën? Ata wën bër gë ekwëta etil hi kën de. 31 Këren dendërand na end er kën yamb enj, end er kën šëb enj, ba end banjëm band kën šuđa enj. 32 Beŋo dëk bër aŋo kwëta ex na Kaxanu fo bën kë šaland wayët beŋo. Barikan Faba, mëj ar ex yaŋ gër orën an, anang nang ko mëne aŷap yaŷpëk en cotëra bebijo dëk. 33 Calayindën pere owun ol do gë ola or šenene orexëm ol gër aniyän andewën. Ata fo këŋun sënd dëk bešër këŋun yaŋdi en cot

bën. ³⁴ Akey and ecan aŋ gë andexëm kē rendëra, wën kēren dendërand na. Akey and ex yo, er kën šot in, pedindëleŋun.»

7

End enëp ed bela eŋ

¹ «Ax gi ex na mokiti bela bën kēdi kēŋun xiti Kaxanu wën bēte. ² Enimin, ang kēnēbi xitind bela ak kēŋun xiti wën bēte. Gë acariya and kēnēbi sēyinēnd bela aŋ fo kēŋun wāšēn wën bēte. ³ Inewā kēy nēkonaxēnēnd atēxēsēx and lēŋa kēŋo abinēx aŋ do kēy nemēnd mēne wēj yer xēcar in lēŋa ki? ⁴ Ba mondake wa kēy xor eyo pel abinēx: “Nēmēl mi dēxētēn atēxēsēx and gēr angēs aŋ”, xarak wēj yer xēcar in lēŋa ki? ⁵ Wēj ayēŋēnax ar kē laŋayand hi kēy. Dēxētēl wa pere xēcar ir gēr angēs andey in ey wataxēn aye atēxēsēx and lēŋa kēŋo abinēx aŋ. ⁶ Kēdi kēnun šenaxēn enun ŋatēra, kērenēbi yēlēnd na eŋwēnēk in oŋaŋēt ok. Bēte kēdi kēni wēŋera oyeri ok, kērenēbi dāpēnēnd na ŋambēxwēbēxw ŋaŋ.»

End ekara ed Kaxanu eŋ

⁷ «Karayindēno Kaxanu eŋun yēlēraxēn, calayindēn en cotaxēn, tēmbindēn enun pērētēnaxēn ebēt el. ⁸ Enimin ar kē xarand an, ayēl kēno yēlēnd. Ar kē šaland an, ašot kēno šotēnd. Do ar kē sēmbēnd epēra an afērētēn kēno fērētēnēnd. ⁹ Ala nde exēna ang hi kēn ro ako, ar kēŋo yēl itox indexēm ekaŋ and kēŋo xara eyamb-yamb aŋ? ¹⁰ Bēte ala nde exēna ar kēŋo yēl andēn and kēŋo xara ekan aŋ? ¹¹ Ax gi ex na nde ang xwēj kēn yo anang nang kēn eyēl ed obaš orewēn beŋēr yek el? Awa Sorix irewēn, mēŋ ar gēr orēn an, abal kēŋo balēnd nēmēc endewēn eŋ do ayēl kēbi yēl beŋēr yek bēn bēr kēŋo xarand bēn!»

¹² «Ang kēŋun ŋandind enun dinēnd bela ak, wën bēte dinindēnēbi mondako fo. Mondako rek acariya aŋ, gë okayēta od bēlaŋwēnel ok. ¹³ Dilin gēr ebēt ed mērey, gayikwa ebēt ed fēŋa ir kē wēland gēr enemi el aŋang ŋangēk, do bēranjēm kē lilēnd. ¹⁴ Mērey hik de ebēt el do gë fēŋa ir kē ŋatēlind gēr aniyān in, ani nēmēb ex na bēr kē watēnd bēn.»

End bēlaŋwēnel bēnēgwēš eŋ

¹⁵ «Titinayin, bēlaŋwēnel bēnēgwēš kē yow na. Er kēni hi fac-fac in ang opeŋ onambik fo xarak lēf-lēf in ang oŋēlemu okeŋax fo hi kēni. ¹⁶ Gë odēwērēwēn odebēn ok, mēne ngēŋ gë beŋēr kēni rind bēn kēnēbi ŋana enēbi pēlētēnd. Ax gi ex na nde ala ax kwēcand na reseŋ nē andēmbēn? Bēte ala ax kwēcand na ondan nē apeŋ? ¹⁷ Atēx anjekax aŋ, odēwērēwēn ojekax fo kē rēwēnd. Atēx aŋēŋēnax aŋ, odēwērēwēn oŋēŋēnax fo kē rēwēnd. ¹⁸ Atēx anjekax aŋ, ax gind na gë odēwērēwēn oŋēŋēnax, atēx aŋēŋēnax aŋ ax dēwēnd na odēwērēwēn ojekax. ¹⁹ Ax gi ex na nde atēx and ax dēwēnd na odēwērēwēn ojekax aŋ, asaŋ kēni saŋwēnd do eni dāp gēr xodux? ²⁰ Awa bēlaŋwēnel bēnēgwēš bēn, gë beŋēr kēni rind bēn kēnēbi ŋana enēbi pēlētēnd.»

²¹ «Ax gi ex na dēk bēr ke wācērand: “Axwēn, Axwēn” bēn kē lil gēr owun or gēr orēn, ŋarikan afo ar kē rind oŋandi od Faba ir yaŋ gēr orēn an. ²² Yatir kēme bakaw gēr ngwēn ro mēni kiti bela bēn, bēranjēm kē ŋana exa denitaxēnēnd. Ata bērēmar eni dend: “Axwēn, Axwēn ax gi ex na nde paŋ gë oŋac orey ol bami yeyanēnd ang bēlaŋwēnel, bēte paŋ gë oŋac orey ol bamēni wāyēnd bēyēl bēn gēr bela?” Bējo bēte: “Axwēn,

ax gi ex na nde biyi gë oʻwac orey ol bami rind becarax bendanjëm?”
²³ Barikan er kême ýana mēni yakand: “Wēno amun nang ex na de! Pacanaxēne wēn bēwēndēran bējo!”»

End amatinali and baciw̄ baki eŋ

²⁴ «Awa ar kē baxētēnd eyeyan edam do exo dind ang re kême ak, ang ašošan arenik ar bayēk aciw̄ andexēm nē aparēfac fo hi ko. ²⁵ Ga yowēk tēb in, ofesa oŋ ýēmēk, ekoc el šēñēk aciw̄ aŋo: bari ax wēc ex na gayikwa edēda edexēm el gēr aparēfac hi bax. ²⁶ Barikan ar kē baxētēnd yo eyeyan edam do axo dind na er re kême in, er kēni wēndēr gē afēnirēx ar bayēk aciw̄ andexēm nē edini fo. ²⁷ Ata and yowēk tēb aŋ, oýēm ol šēñēk aciw̄ aŋo. Ataŋ wēcēk do yēcarēk đek.» ²⁸ And fiata ko Yesu aŋ, bela bēn đek šaran kēbi ang baŋi sēyalind ak. ²⁹ Enimin gē or gapak baŋi sēyalind, ax gi ex na ang bēšalen bērebēn ak.

8

End ar gē ameý eŋ

¹ Yesu ga fiata ko ang baŋi sēyalind kap gēr etēnd ak, šēla ko. Ata amēxwēr and bela aŋ kēno sēfand fura-fura. ² Na xacēraw kēŋo ar gē ameý, foxi ko gēr lēngw irexēm do ko rend: «Axwēn, ga ýandi ýandi ki, axor kēy xor eye mēnēn me pak.» ³ Yesu ga hēm̄ba kēŋo, re ko: «Awa aýandi wa ýandi ke, mēnēl!» Ataŋ ala ajo wēn ko ga šanēk ameý aŋ. ⁴ Ata Yesu fel kēŋo: «Awa ala kēreyēŋo pel na de! Barikan, yel exi nēkon ašadaxan an ey dixēn šadaxa ir ewūnētan in, ang ýēgw ko Moyis ak eni nangēraxēn bela bēn osede orey ol.»

End emun end ocorođa eŋ

⁵ Ga xucak eŋo, Yesu ko wāýind gēr Kafarēnawum. Ga ko fiat, emun end ocorođa xacēra kēŋo do kēŋo xarand: ⁶ «Axwēn, ariyenin aram an šēxwērak gēr iciw̄, ata mbaŋ exo.» ⁷ Yaka ko Yesu: «Wēno ayeli kême yeli mo pakēn.» ⁸ Ata re ko emun end ocorođa eŋ: «Axwēn, adokiŋ wēj nde ey ŋat gēr yangana iram? Axe ŋap ex na! Barikan, yeyanēl tuŋ emat ata ko fak ariyenin aram an. ⁹ Gayikwa wēno dēŋ ariyenin ar bēlēngw bēram hi kême do ari kême rind ang kēne felēnd ak. Wēno bēte gē ocorođa od kēmēni lēngwēn hi kême. And kēmo lawēn ibat aŋ, aye ko yend, and kēmo wac išēxe aŋ, exe tēkaw. Bēte and kēmo fel ariyenin aram exe din ýēý aŋ, ari ko rind.» ¹⁰ Yesu, ga baxēt kēŋo emun eŋo, nēngan kēŋo endexēm eŋ. Ata fel kēbi bēr baŋo sēfērand bēn: «Dal in kēmun felēnd, ado gēr wēn Bēyisērayel ro dēŋ, elod amo wat ex na ar gē ekwēta edako rako an. ¹¹ Ga re kême, akey amat, bebēt yo bebēt kēni xaniraw bela bēranjēm enēbi ketēna Abēraxam, gē Isak do gē Yakob gēr ŋambēran ind gēr owun or gēr orēn. ¹² Barikan obaš or gēr owun ol, a wāý kēnēbi wāý gēr ecamēdan ed fac. Mondako kēni ýana eni denitand do eni ŋatēnd ešasa el.» ¹³ Ata ga fiata ko eŋo, fel kēŋo emun end ocorođa eŋ: «Maýil! Ga xwēta kēye ako, afak ko fak ariyenin arey an!» Ata ga yeyan ko mondako fakēx ko ariyenin an.

¹⁴ Ga xucak eŋo, Yesu ye ko gēr iciw̄ ind Simoŋ Piyer. Sēk kēŋo ayarawēn isoxari ir Simoŋ Piyer ga šēxw kēŋo. ¹⁵ Yesu ga hēm̄ba kēŋo na, ayarawēn ar Simoŋ Piyer xoc kēŋo ataŋ acēxwēl aŋ. Ata xani ko xwiriš ebi dēba. ¹⁶ Genēka, wēlanēgu kēno bēr gē bēyēl bēranjēm. Ga xeýan kēbi na, bēyēl

bën şan këni gër bela do fakën këbi bëte dek bësëxwëra bër wëlaraw banëbi bën. ¹⁷ Mondako fiata bax er re baxo alawënel Esayi in end Yesu eñ:

«Mëñ lëbinak toro indebi in,
Mëñ nëmbak ocëxwëra odebi ok.»

End etëf ed Yesu eñ

¹⁸ And wata ko Yesu mëne në eñëmbërëgu exëni bela bër xeta baño bën, fel këbi bësëfan bërëxëm bën eni kegëta anjer an! ¹⁹ Ata ga këni ye ond gër anjer oñ, aşalen abat xacëra këbi do ko rend: «Asëyali, asëyali, wëno gër ed këy ye yo, asëf këmi sëf.» ²⁰ Yaka këño Yesu: «Ax gi ex na nde anang nang këy mëne ojakëra ok gë owayi exëni, do oşel or gër orën ol, gë oyël exëni? Bari wëno Aşëniw ar ala an, ado gë aňombe ak dëñ axe gi ex na.» ²¹ Ata gër amëxwër and bësëfan rëw ko bëte ala: «Axwën, wëno cëñ faba nemik! Tebanële tan me ye mo mëxwëtaw pere.» ²² Ata Yesu yaka këño: «Tebëlëbi bësësëk bën eni mëxwëtar do wëj tëfëguye wëno!»

End ekoc ed gër anjer eñ

²³ Yesu gë bësëfan bën fëra këni gër ikuluñ do këni xegëtand. ²⁴ And hi këni mërëxand gër anjer an, fiatëguk tëb ind gë ekoc etëm. Ata men oñ kë xanind bomeñ bomeñ xali kë rëmbayand ikuluñ in. Yesu mëñ, këño raşënd yem. ²⁵ Ata bësëfan bën ga bu këbi, sëka këno do këno nëngëtënd: «Axwën, Axwën ecëselebo de! Pexënëlēbo!» ²⁶ Ga nëngëta ko, wëka këbi: «Inewa yëdaraxën kën go? Inewa ex ekwëta etil ed şot kën elo?» Ga xani ko na, xeñan ko anjer an gë ekoc el. Ata yeriri! ²⁷ Ga şaran këbi bësëfan bën këni wëkarënd: «E ala ajo? Ado anjer an gë ekoc el dëñ abaxëtën këno faxëtënd!»

End bër gë bëyël eñ

²⁸ Yesu gë bësëfan bën ga xegëta këni, fiat këni gër ebar ed Bëgadara. Ata xacëra kënebi bësoşan bëxi bër gë bëyël. Gër oñeg şanëgu bani do yiğën bani xali. Ado ala abax yëxw na exo kuca fëña ir oñeg in. ²⁹ Ga fiat këni gër ed hi baxo këni xeñënd: «Xey wëj Aşëniw ar Kaxanu, inewa yowaxënëgu këy ro? Ba eyëbo narën nde yow këy xarak ax nat ex na amëd an?» ³⁰ Nacët ako, bambëxwëbëxw banëbi xadacërand na. ³¹ Ata bëyël bën këno xarand Yesu: «Këla ga wa wa këy, cëñëtalëbo mëni dil bambëxwëbëxw baño fën!» ³² Ata re ko Yesu: «Yeyin!» Ga şan këni gër bësoşan bëxi bëjo, bëyël bën lil kënebi bambëxwëbëxw bañ. Bambëxwëbëxw bañ hër këni gand engew ler gër bëña ir anjer, latira këni polo gër men do noyeli këbi dek kece in. ³³ Bëxadac bën şapër këni bër, hërëra këni xali gër angol reyaxax këni dek end bër gë bëyël eñ. ³⁴ Ata dek angol an xacëra këno Yesu. Sam ga wat këno, xara këno exo naşwëta ebar edebën el.

9

End aseñik eñ

¹ Ata Yesu baka ko polo gër ikuluñ, xegëta këni gë bësëfan bën anjer an do kwël wayi këni gër angol andebën. ² Na gër ed fiat bani, lëbiw këno aseñik në angaw. Gogo nde ga nang ko Yesu mëne bëjo axwëta xwëta këno. Fel këño aseñik an: «Aşëniwën kapinal, wëno anëka seban këmi şamena bandey bañ.» ³ Ata bësälën bër ebax na bën këni rend: «Në ecir

eŋo Kaxanu.» ⁴ Ga nang ko Yesu ang bani yeland ak, wêka kêbi: «Wên inewã ojêlan oñêñenax oko gër owêkw orewên? ⁵ Inewã saxêk me de: “Anêka sebãn kêmi bamena bandey ßaŋ nde”, ba: “Kanil, ey dëkw ebên edey el ey yexëra nde?” ⁶ Barikan en nangaxên mëne wêno Asêñiw ar ala an, ašot šot këme or gapak or mëni tebanënd bela bën gër ebar ro bamena ßaŋ, nê epelemo aseýik an: “Kanil, ey med angaw andey aŋ do ey maýi!”» ⁷ Ata na dëŋ aseýik an xani ko xwiriš do kwêl wãýi ko. ⁸ Ga wat kêni ecarax eŋo, amëxwër aŋ yëdara kêni, ata këno šëkwand Kaxanu mëŋ ar yêl kêbi bela pangã itêm ind mondako an.

End Maco eŋ

⁹ And xani ko Yesu okucan aŋ, wat kêŋo asošan ar këno wãcënd Maco ga ýëpa ko lëf gër aciw and bësëf bër šagale. Fel kêŋo: «Wëj tëfëguye!» Ata xwiriš Maco do kwêl sêf kêŋo. ¹⁰ Ga ýëpara kêni gër iciw ind Maco, yowëraw kêni bësëf bër šagale do gë bëwendëran bërãnjëm eni yambëra gë Yesu do gë bësëfan bërëxëm bën. ¹¹ Ga wat kêni eŋo, ofariseŋ ok kënëbi hëbandërand bësëfan bën: «Inewã kêni yambëraxënënd asëyali arewên an gë bësëf bër šagale bën do gë bëwendëran bën?» ¹² Ga wêl kêbi Yesu, yaka ko: «Bëšëxwëra bën kē yend gër axora, ax gi ex na bëbëngw bën. ¹³ Ata yeyin en tëyax er wãcayak eyeyan elo in: “Er wêka këmun wên bulunda iram in, en gi gë axaýënan do eŋun balërënd, ax gi ex na en dind ocãfãxa.” Wêno bëwendëran yow këme mëni pel eni nëngwët ola orebën ol, ax gi ex na bër šenene».*

End etiwi eŋ

¹⁴ Ata ñatëgu kêni bësëfan bër Šaŋ Batis bën, wêka këno Yesu: «Inewã bayik ani tiwïnd na bësëfan bërëy bën ang kêmi siwïnd laŋ biyi gë ofariseŋ ak?» ¹⁵ Yesu yaka kêbi: «Ocfawo od šambenjar ir kē ýërënd ok axor nde kêni xor eni caminarand xarak gër ekana ßayi kêni? Ayow kē yow bakey band kêni šapër ßaŋ, amëd aŋo kêni siwi.

¹⁶ «Ala ax kadënd na anjëm akarëk gë angašax gayikwa angašax aŋ ata kē reg akarëk aŋ do ex ɲesi kaš-kaš. ¹⁷ Bête andamat fo ex, ala ax cëlënd na ngoy ingaf nê bamote bakarëk. Angëmëne ala exo di mondako, bamote ßaŋ kē fëtira ex nexënara do ngoy in ex dexira. Nê bamote bangašax ýapëk mocël ngoy ingaf in ex gixën momëxwëta.» ¹⁸ Ga kêbi felëra mondako, ñatëgu ko alëngw ar aciw acaleyã. Foxi ko gër lëngw irexëm ko rend: «Asëyali endënaw endam eŋ ecede-ecede xoti ko, yeye eyo ñemba ata ko liya gašëxe.» ¹⁹ Ata Yesu gë bësëfan bërëxëm bën sëfër kêni gë ala ajo.

²⁰ Ata fed kêni gër fëña gë asoxari ar baŋo yexayaxënënd ošat elod bëniy epëxw gë bëki. Ga nêfënefa ko gër enga, sêkën kêŋo Yesu do xwixwëta ko ambana and acuf andexëm aŋ gand epoy. ²¹ Rixën baxo mondako asoxari ajo, axwëta xwëta baxo: «Exe kaýënd yo me kwixwëta ßanjëm band Yesu ßaŋ afak këme fak.» ²² Sam ga xwixwëta ko tuŋ, Yesu šëna ko. Ga wat kêŋo asoxari an, re ko: «Abiwën kapinal! Ga xwëta këye pakël!» Ataŋ kwêl na fo fak ko. ²³ Ata ñat ko Yesu gër iciw ind alëngw ar aciw acaleyã. Sêk kêbi bëfarix bër bacëroti do gë amëxwër and bela ga kêni bara ofarix ol gë otes ok. ²⁴ Ata re ko Yesu: «Pacanayin, endënaw eŋ araš fo kêŋo rašënd, axo cës ex na.» Barikan, ga wêl këno kêni yepënënd er re ko in.

²⁵ And nēcētëra këbi amëxwër aŋ, Yesu lil ko gër ed ren bano. Ga lëk këŋo gër ataxan, endënaŋ eŋ xani ko kwengweremët. ²⁶ Ata wëlik endey eŋo đek ebar ed Galile el.

End bëšiwëk bëxi eŋ

²⁷ And fakët ko Yesu oñe aŋ, bëšiwëk bëxi këno sëfand do këni xeŷënd: «Asëñiw ar Dafid, Asëñiw ar Dafid, kaŷënanëlexi wa ßiyi!» ²⁸ Ga ßat ko gër iciw, sëka këno. Ata wëka këbi: «Axwëta nde xwëta këne mëne axor këme xor mun pakën?» Yaka këni: «Axwën, axwëta xwëta këmi.» ²⁹ Ga këbi ßëmba gër bangës ko rend: «Awa ga xwëta këne ako, pakiyin!» ³⁰ Ga šiwëta këni, Yesu xëŋa këbi eni cësinali eŋo. ³¹ Barikan bën ga šan këni na, gër ed këni ye yo bani reyarand end Yesu eŋ.

End amuma eŋ

³² And ye këni bëšiwëk aŋ, wëlaw këno bëte amuma and lil baŋo ayël. ³³ Yesu, ga nēcët këŋo ayël ajo, amuma ko yeyandërand aye. Ata amëxwër aŋ ga šaran këbi, këni rend: «Awa elod ane wat exe na end ako rako eŋ ro gër ebar ed Isërayel!» ³⁴ Barikan, ofariseŋ ok këni rend: «Gë panga ind emun end bëyël iŋ këbi nęcëtënd bëyël bën gër bela!»

³⁵ Ga xucak eŋo, Yesu ko sëfërand bangol baŋ: batëm baŋ, do gë fatil baŋ, do ko femërand Atëfëtan and owun or Kaxanu aŋ gër baciw bacaleya. Bëte afakën babi fakënënd bela bën ošëxwëra or ex yo. ³⁶ Ga wat këbi bela bën bamëxwër, bamëxwër, xaŷënan këŋo gayik er hi bani ang opeŷ od gë axadac këm fo. ³⁷ Ata fel këbi bësëfan bërëxëm bën: «Ekanara ed eyamb el đek ŷëmbëk, ßari bëxana bën ani ñëmb ex na. ³⁸ Awa caleyino axwën eyamb ebi bašaw.»

10

End oparëxanda epëxw gë oki eŋ

¹ Akey amat, Yesu wac këbi bësëfan epëxw gë bëxi bërëxëm bën do yël këbi panga ind enëbi nęcëtaxënënd bangoc bañëŋënaŋ baŋ gër bela do bëte enëbi pakënaŋënënd ošëxwëra or ex yo do oseŷi or ex yo. ² Mondako ebax omac od oparëxanda epëxw gë oki ok: Simoŋ ar nëngwët baŋo Piyer an, do gë Andëre abinëm; Šak gë Šaŋ bosëñiw bor Sebede. ³ Filip gë Barëtelemi, gë Toma, gë Maco, asëf ar šagale an. Šak, asëñiw ar Alëfe an, do gë Tade. ⁴ Simoŋ aŋëran an do gë Yuda Isëkariyot, ar lëxw baŋo Yesu an.

End andiyen and oparëxanda eŋ

⁵ Bën ebax epëxw gë bëxi bër lawën babi Yesu bën. Damana eni yexën, ßapela baŋo yël babi: «Këren yend na gër bër ax gi ex na Bëšëwif bën, bëte këren dëlënd na gër bangol band Bësamari baŋ. ⁶ Yeyindën gër Bëyisërayel bër nambërak ang oyel fo bën. ⁷ Pemërayindën tar fëña in mëne owun or gër orën ol dam ex. ⁸ Pakëningënëbi bësëxwëra bën, kaninindënëbi bësësëk bën gër ecës, mënëningënëbi bër gë ameŷ bën. Nęcëtingënëbi bëyël bën gër bela. Ang xaŷënan këŋo Kaxanu wën ak, wën bëte kaŷënanindëleŋen mondako fo bela bën. ⁹ ŷoweŷ këren penand na: ax gi ex na kaŋe, ax gi ex na kodí, ax gi ex na yawale, ax gi ex na wešeni gër enar end gë bëmbo. ¹⁰ Bëte ŷoweŷ këren penand na: ax gi ex na ambaß, ax gi ex na bacud baki, ax gi ex na bapec band enëmba, ax

gi ex na ošet. Ax gi ex na nde arandiyen an alëba këno lëband gër ed ko riyeind?»

¹¹ Ata re ko bëte Yesu: «Gër ed kën fiat yo hik angol atëm, hik ingol itil, mëkayindën ba ala exëna ar yapëk enun kwëtaya. Angëmëne ala exëna ar xwëtaya kënun bayiyin gër iciw indexëm xali yatir kën xuca. ¹² Gër iciw ind bër kën fiat, cëmayindënëbi. ¹³ Angëmëne bër gër iciw ino bën gë emëkw ed šenene xwëtaya kënun, ašot këni šot obetak orewën ol. Bari angëmëne anun kwëtaya ex na gë emëkw ed šenene, obetak ol wën kënun bayi. ¹⁴ Angëmëne en nat në iciw ba në angol do bela bën eni nöp enun kwëtaya in, canin gër iciw ino ba gër angol aŋo, pëxwëcayindën obar od lëkak gër osapar orewën ok. ¹⁵ Dal in këmun felënd, yatir kiti ind Xaxanu bela bëjo ayëka këbi yëka nëmëc Bësodom do gë Bëgomor bën.»

End toro ind në end Yesu enj

¹⁶ «Awa ga këmun lawënënd ako en pemërand end owun or gër orën enj, anëka hi kën ang oyel or šit në ojëlemu fo. Awa perënayindën ang bandën fo, do bëngwin ang olëxwëte oxwël kwël fo. ¹⁷ Titinalindënëbi Bëšëwif bën gayik alëxw kënun yana enun dëxwënd gër kiti. Bëte mban kënun yana enun këmërand gër baciw bacaleya bandebën. ¹⁸ Awëlara kënun yana enun mëlärand gër kiti. Awëlara kënun yana enun mëlärand në end oŋac oram gër bëlëngw do gër bëmun en deyaraxën endam enj: gër Bëšëwif, do gër bër ani gi ex na Bëšëwif. ¹⁹ Barikan and kënun lëxw gër bëxiti aŋ, këreŋun bëlänënd na ang kën yeyan ak ba ang kën yaka ak. Ata amëd aŋo dëŋ kën yana en nangënd ang kën yaka ak. ²⁰ Angoc Amënëk and Sorix irewën and ex gër owëkw aŋ kë yana enun pelënd ang kën yeyan ak. ²¹ Bër hik ekun ebat bën alëxwër këni yana eni dëxwër gër ecës në end oŋac oram: obaš ol eni dëxwër, bëxarëk bën enëbi dëxwënd obaš orebën ol do obaš ol enëbi dëxwënd bëxarëk bërebën bën. ²² Ata në end oŋac oram bela bën dek kënun šusëra. Barikan, ar kë xemëna an, ar kë lëkaya endam xali gër ecës an, afex ko fex. ²³ And kënun narën në angol aŋ, gërin në acëxen. Dal in këmun felënd, an paŋ na bangol band gër ebar ed Isërayel baŋ me bakaw wëno Asëñiw ar ala an. ²⁴ Asëfan an aŋo kucand na onëngëran asëyali arexëm an. Bëte xadëp in aŋo kucand na or gapak axwën arexëm an. ²⁵ Gilexo tuŋ asëfan an ang asëyali arexëm ak, do xadëp in ang axwën arexëm ak. Angëmëne wëno axwën an, ašus šus këne xali wac këne Yëngëtir, kaš kënun šus wën bëram bën. ²⁶ Bari wën kërenëbi yëdand na bela bën gayik er šonayak ax bo na, dek kë futar. ²⁷ Bëte er këni šësinalind bela ax bo na nangërarëxe. Mëŋ ex, er këmun felënd gëmf in, deyarayindën goyat. Do er këmun nëkënëkand in, kwëšayindën yaŋ gër oyur or baciw en pemaxën. ²⁸ Kërenëbi camënd na bër kë lawënd eman fo bën xarak yowëy ani koranënd na enjëw enj. Camindëno ar kë lapënd enjëw enj do gë eman gër xodux an. ²⁹ Ax gi ex na nde gë atama and kodı amat kënëbi yëcënd bëndër bëki? Barikan, nder gimatak ax wëcënd na gër ebar xarak ax gi ex na Sorix irewën wak. ³⁰ Yama mëŋ emat emat ko fënënd omban ond ex gër ogaf odewën enj. ³¹ Këren yëdarand na, endewën këŋo xwëbënanënd nëmëc gë end bëndër bëndanjëm enj. ³² Mëŋ ex, ar kë reyarand yo gër bela mëne aram hi ko, wëno bëte mondako fo këmo yana mo pelënd endexëm enj Faba, yaŋ gër orën. ³³ Barikan ar ke yaxëta yo gër bela wëno bëte mondako fo këmo yaxëta gër Faba yaŋ gër orën.

³⁴ «Këren yeland na mène angwëlëra wêlaw këme gër ebar ro. Barikan në end oŵac oram këbi ŷana ebi kucarërand bela bën. ³⁵ Sëm in ebi kucarënd gë asëñiw, nëm in gë abiw, nëm ir eñer in gë alindaw ar asëñiw. ³⁶ Ala ar ex yo, gë bër ekun edexëm bën dëj këbi ŷana ebi kucarënd në end oŵac oram. ³⁷ Awa ar këjo bal end nëm ba end sëm nëmëc gë endam an, aŷo ñap na exo gi asëfan aram. Bëte ar këjo bal end abiw ba end asëñiw nëmëc gë endam an, aŷo ñap na exo gi asëfan aram. ³⁸ Ar këjo xey exo toro ba exo cës në end oŵac oram an, aŷo ñap na exo gi asëfan aram. ³⁹ Ar këjo ŷandi exo kwël aniyandexëm an, anemin ko nemin. Barikan, ar kë nemin aniyandexëm në end oŵac oram an, afexën ko fexën.

⁴⁰ «Ar këjun xwëtaya yo në end oŵac oram, wëno dëj xwëtaya ke. Bëte ar ke xwëtaya an, ar lawënëgu ke an xwëtaya këjo. ⁴¹ Ar këjo xwëtaya yo alawënel në end oŵac oram, amaşën and alawënel ko şot. Bëte ar këjo xwëtaya yo ala gayik ar şenene exo, amaşën and ar şenene ko şot. ⁴² Ar këjo yël yo në end oŵac oram, men ond exo ceş, ado exo gido ar bak gër bësëfan, dal in këmun felënd, aşot ko şot amaşën andexëm aŷ.»

11

End bësëfan bër Şaŷ Batis eŷ

¹ And ñata ko Yesu bapela band babi yëlënd bësëfan epëxw gë bëxi aŷ, xani ko do kwël ye ko. Ebi tēyalirax do exo pemërax end Kaxanu eŷ gë angol, gë angol ebar ed Galile el ŷandi baŷo. ² Xarak amëd aŷo Şaŷ Batis gër epëra hi baxo. Ga wël ko becarax bënd baxo rind Kërisët beŷ, lawën këbi bësëfan bërëxëm bën. ³ And ñat këni aŷ, wëka këno Yesu: «Wëj nde ex Afexën ar këmo şenind an? Angëmëne ax gi ex na wëj, ba mo cëni nde aşëxen?» ⁴ Yesu yaka këbi: «Yeyin eno tēfëtanëx Şaŷ Batis er kën wëlënd do kën watënd in: ⁵ në eciwëta exëni bëşiwëk bën, në epak exëni bëşeyik bën, në emën exëni bër gë ameŷ bën. Bëte në ewëlëra exëni bër abax wëlëra na bën. Bëte në ekani exëni gër ecës bësësëk bën do Atëfëtan aŷ në enangën exëni bëxaŷëanaxik bën. ⁶ Awa, nëngandëralëŷo ar aŷo nēpëgënanand na endam an.» ⁷ Ata ga baka këni bërölawën bën, Yesu këbi wëkand bela bën end Şaŷ Batis eŷ: «Inëwa watëgu kën gër ladawe? Andës and kë lëfërirand ekoc nde? ⁸ Mondake hi ko ar ye ban eno watëgu an? Ar şudak banjëm banjekax nde ex? Ax gi ex na nde bër gë banjëm banjekax bën gër eyang ed emun hi këni? ⁹ Do inëwa ye ban gër ladawe? Eno watëgu alawënel ar Kaxanu nde? Ga re këme, ar watëgu këno an nëmëc alawënel exo. ¹⁰ End Şaŷ ijo eŷ yëgw këni mène Kaxanu rek: “Awa në eđëngwalilemo arolawën an exi ŷacan fëña in.”

¹¹ «Dal in këmun felënd, ala ax gi ex na ar rëw këno mondëw do xuca këjo Şaŷ Batis or gapak ol. Barikan, ar xurik ex ba gër owun or gër orën an xuca këjo. ¹² Elod ga yow ko Şaŷ Batis xali doro, bela bën në eneyëtëra exëni eni dıl gër owun or gër orën. ¹³ Gayikwa đek okayëta od bëlawënel ok do gë acariya aŷ areya reyak end owun or gër orën eŷ xali gër Şaŷ Batis. ¹⁴ Do angëmëne aŷa wë kën er këmun felënd in, Şaŷ ijo ex wa alawënel Eli ir ebax exo bakaw in. ¹⁵ Ax gi ex na nde đek fo wël kën? Awa!

¹⁶ «Gë nobën këmëni w̄atinali bela bër gë okey oko bën? Ata ang obaş or kē w̄ekēnarand nē yangana ir angol fo hi kēni. Mondako kēnēbi rend b̄ecandaŵ b̄eŋ: ¹⁷ «Farixēn kēm̄un ac̄eroti aŋ, an man ex na. Bēte j̄ew̄ēn kēm̄un ojēkan od oŷaŵ, an tes ex na.»

¹⁸ Ga yow ko Ŝaŋ Batis, abaxo yamb na ecemar, abaxo ŝeb na ngoy, w̄en re kēn mēne gē b̄eȳel exo. ¹⁹ Ga yow kēme w̄eno Asēñiŵ ar ala an, kēme yamb̄erand do kēme ŝeb̄erand, do kēne rend: «Ajo ñamb̄eran gē oŝeb̄ fo xw̄ēnda ko. Bēte lawo ir b̄es̄ef b̄er ŝagale do gē b̄ew̄ēnd̄eran fo hi ko!» Barikan, orenik or Kaxanu ol gē er ko rind ala arex̄em in kē ŝanayand er ŝenene.»

End enj̄ep ed end Yesu enj̄

²⁰ Ga xucak enj̄o, Yesu kēbi rex̄erand bela b̄er ḡer bangol band ḡer ed ri baxo b̄ecarax b̄endanj̄em b̄en gayik ano kw̄eta bana, b̄ete ani n̄engw̄et bana ola oreb̄en ol. ²¹ Er baxo rend: «W̄en b̄er ḡer bangol band Koraseŋ do gē Betēsayida b̄en, mbaŋ w̄e k̄eŋun! Kido b̄ecarax b̄end wateli kēne w̄en b̄eŋ b̄er ḡer angol and Tir do gand Sidonj̄ b̄en wat bax, aŵa ŵa doni endam enj̄, b̄ete an̄engw̄et n̄engw̄et doni ola oreb̄en ol. Ado gē ojabote doni laŷayand, eni kaŷēninand do eni panayand eȳew̄en el. ²² Ga re kēme, yatir kiti, b̄er l̄eḡek ḡer Tir do gē Sidonj̄ b̄en kēbi sax gē w̄en. ²³ Do w̄en b̄er ḡer angol and Kafarēnawum b̄en c̄eŋ, ȳela kēn Kaxanu xali yaŋ ḡer or̄en nde k̄eŋun fela? B̄et̄ed̄eŋ, ḡed̄ ḡer wur ir b̄es̄es̄ek k̄eŋun lat. Kido b̄ecarax b̄end wateli kēne w̄en b̄eŋ b̄er ḡer angol and Sodom b̄en wat bax, xali dorō b̄ayi doni. ²⁴ Ga re kēme, yatir kiti, b̄er l̄eḡek ḡer ebar ed Sodom b̄en kēbi sax gē w̄en.»

²⁵ Ga ñata ko enj̄o, Yesu re ko: «Faba, w̄ej̄ Axw̄en ar or̄en gē ebar an, aye ri k̄eȳ. Aye ri k̄eȳ ga sana k̄eȳēbi obaş eni nang b̄end ŝon k̄eȳēbi b̄exar̄ek do b̄er gē orenik b̄eŋ. ²⁶ Eyo Faba aye ri k̄eȳ gayik mondako ŷandi ki ex gi.

²⁷ «B̄eŷ̄ b̄en đek seb̄enan ke Faba, bari ala axe nang ex na w̄eno Asēñiŵ, Faba fo nang ke. Bēte ala aŋo nang ex na Faba ang ax gi ex na w̄eno Asēñiŵ do gē ar ŷandi ke mo nanḡen an.»

²⁸ Ata Yesu fel kēbi bela b̄er hi bax na b̄en: «T̄ekaw̄ene w̄en đek b̄er s̄ekw̄erak do ŝemura k̄eŋun b̄en, ata kēm̄un r̄eca en teȳeta. ²⁹ Mayin oxadac oram ol, mayin mun t̄eyali, gayikwa mbaŋ liki kēme, b̄ete mbaŋ n̄engak em̄ekw̄ edam el, ata fo kēn seȳetali b̄enj̄ew̄ b̄endew̄en b̄eŋ.

³⁰ Oxadac oram ol on̄engax ex, b̄ete er kēm̄un l̄eb̄in in ax tiŷ ex na.»

12

End akey and eteȳeta enj̄

¹ Yesu gē b̄es̄efan b̄erex̄em b̄en bax xucand nē oc̄enga od b̄ele, yatir akey and eteȳeta. Ata B̄es̄efan b̄en ga xor kēbi enj̄o enj̄, kēni w̄iŝand b̄anj̄era b̄aŋ do kēni yak̄end. ² Ofariseŋ ok ga wat kēnēbi na, re kēni: «Er kēni rind b̄es̄efan b̄erey in, ax ñap ex na đe yatir akey and eteȳeta ang rek acariya ak.» ³ Barikan Yesu yaka kēbi: «W̄en an p̄en ex na nde er ri baxo Dafid in and bot babi enj̄o aŋ m̄eŋ gē b̄er enga endex̄em b̄en? ⁴ Ax gi ex na nde all̄en lil̄en baxo ḡer Aciŵ and Kaxanu mburu ic̄eb̄ax in? Do ax gi ex na nde ayamb yamb b̄ani xarak abi ñap ex na m̄eŋ gē b̄er enga endex̄em b̄en gayik ani gi bana b̄es̄adaxan? ⁵ B̄ete an p̄en ex na nde ḡer acariya and Moyis mēne gē bakey b̄and eteȳeta b̄aŋ b̄es̄adaxan b̄en ayep̄en kēni

yepënënd ošëba or akey and eteyëta ol, lëf gër Aciw̄ and Kaxanu, xarak ani menënd na? ⁶ Ga re këme, wëno nëmëca këbi or gapak ol bësadafan bën, bëte wëno nëmëcak oxwëbën ol Aciw̄ and Kaxanu aṅ. ⁷ Er wëka këṅun Kaxanu: en gi gë axaṽënan do eṅun balërënd andewën rewën aṅ, ax gi ex na en dind ocaḏaxa fo*. Kido afëni fëni baṅun eyeyan elo, adonëbi nëp na bësëfan bëram bën. ⁸ Enimin wëno Asëñiw̄ ar ala an ex axwën ar akey and eteyëta an.»

End ar gë ataxan ateyik eṅ

⁹ Yesu ga xani ko na, ye ko gër aciw̄ acaleya and Bëšëwif. ¹⁰ Yatijo ar gë ataxan ateyik yow baxëna gër cale. Ata bësälän bën do gë Ofariseṅ ok ga këni šala end këno nagašanaxën Yesu eṅ, wëka këno mama dëṅ: «Aṽap nde ṽapëk paḑ gë acariya aṅ epakën ed ašëxwëra gë akey and eteyëta el?» ¹¹ Yesu yaka këbi: «Wën bëte mun mëka ḏamana mun yakaxën. Ar šot këṅo ifeṽ ibat fo an, aseḑ nde këṅo seḑ and lati ko polo në ambëxw gë akey and eteyëta aṅ? Aṅo cëpët na nde mondako dëṅ? ¹² Xarak ala an wa xëbënek nëmëc eḑel ed ex yo, mëṅ ex aṽap ṽapëk edi ed enjekax el gë akey and eteyëta aṅ.» ¹³ And ḥata ko aṅ, Yesu fel këṅo aseṽik an: «Yënël ataxan aṅ!» Ga yën ko, ataṅ bëṅgwëk ataxan aṅ. ¹⁴ Ataṅ šan këni ofariseṅ ok eni wëlërëx ang këni ri eno ḏawaxën Yesu ak.

¹⁵ Ga wata ko Yesu, facana ko na, ata sëfa këno bëränjëm. Fakëndëra këbi ḏek bër šëxwëra bax bën. ¹⁶ Barikan axëṅa babi xëṅand eni cësinali endexëm eṅ ¹⁷ ex ṅataxën er ṽëgw ko alawënel Esayi endexëm in mëne Kaxanu rek: ¹⁸ «Nëkoḏo ariyenin aram an, mëṅ ex ar sana këmo gë onëṅga an, mëṅ ex ar pëlöt gër yomb iram an. Bëte mëṅ këmo yël Angoc andam aṅ, eḑi nangëanaxën or šenene ol ḏek benëṅ bënd bëla bëṅ. ¹⁹ Ani campëre na gë ala, oniṽ orexëm ax wëli na xali fac gër opëña od gër angol, ala aṅo keyëanaxën na.

²⁰ Axo bac na eṅamb eṅëbik eṅ,

Enjeb end riwāk eṅ axo ḏomin na, xali eḑi kor bëla bën gë or šenene ol.

²¹ Do benëṅ becëxe bëṅ endexëm këni ṽana eni yarënd*.»

End ašiwëk eṅ

²² Ga xucak eṅo, wëlagu këno gër Yesu ala ar šiṽ bax, ar gë oniṽ këm. Ga hi bax ar gë bëyël šëxwëraxën baxo mondako. Yesu ga fakën këṅo, ala ajo ko yeyandërand aye bëte ko watërand këri-këri. ²³ Ata ḏek amëxwër aṅ šaran këbi xali do këni wëkarënd end Yesu eṅ ba mëṅ ex Asëñiw̄ ar Dafid an. ²⁴ Barikan ofariseṅ ok ga wël këni eṅo këni rend: «Yama gë panga ind ṽëṅgëtir in, emun end bëyël eṅ, ga këbi nëcëtënd nde bëyël bën gër bëla.» ²⁵ Yesu ga nang ko ang bani yëland ak, re ko: «Angëmëne bëla bër owun oḑat eni merënd, owun olo ala ti kë lati. Bëte, angëmëne bëla bër ekun eḑat eni merënd, ekun elo ašapër kë šapër. Do bëte bër angol amat eni merënd, angol aṅo ašapër kë šapër. ²⁶ Angëmëne Sindan eṅo ṅwäyënd Sindan, në emer exo gabat, ax bayi na owun orexëm ol. ²⁷ Do angëmëne wëno gë panga ind ṽëṅgëtir in këmëni nëcëtënd bëyël bën gër bëla, obaš orewën ol cëṅ, gë panga ind noṽo këñëbi nëcëtënd? Mëṅ ex, bën dëṅ kë hi bëxiti bërewën bën. ²⁸ Barikan angëmëne gë panga ind Angoc and Kaxanu in këmëni nëcëtënd bëyël bën, awa owun or Kaxanu

* 12:7 12.7 Ose 6.6 * 12:21 12.21 Esayi 42.1-4

ol anëka fiatënegu këjun. ²⁹ Ax gi ex na nde ala ax kor na exo dîl në icîw ind ar gë ojaŵ eno kandëra dek xarak aŋo bon ex na? Ax gi ex na nde afo eno bon pere do eno kap aye exo medëraxën? ³⁰ Ar ax ma ex na endam an, arangoÿëra andam hi ko. Bëte, ar axe dëcand na ebar an, në eyëc exo. ³¹ Mëŋ këmun felaxënënd amena and ex yo ado ex gido ocir od Kaxanu, gë eteban ex. Bari emësen ed Angoc Amënëk el, ax gi ex na gë eteban. ³² Ar ke yeyanan eñëŋëxax wëno Asëniŵ ar ala an, Kaxanu aseban këŋo seban. Bari ar këŋo yeyanan eñëŋëxax Angoc Amënëk an, Kaxanu aŋo teban na gër ngwën ind doro bëte aŋo teban na gër ind ecan.

³³ «Ax gi ex na nde atëx anjekax aŋ kë rëwënd odëwërëwën ojekax ok do aňëŋëxax aŋ odëwërëwën oňëŋëxax ok? Ax gi ex na nde paŋ gë odëwërëwën ok kë hind monang atëx aŋ? ³⁴ Wën bandën baŋo, mondake kën xor en yeyan benjekax, wën bëÿëŋëxax bëŋo? Gayikwa er lëbëk gër owëkw orewën in kë ŝanënd gër osëÿ orewën. ³⁵ Ala ar gë emëkw ejekax an, benjekax kë ŝanënd gër etëÿ edexëm. Barikan ar gë emëkw eñëŋëxax an, beňëŋëxax kë ŝanënd gër etëÿ edexëm. ³⁶ Ga re këme, yatir kiti, bela bën ayëka këbi yëka në end bonjeyan bond gë ofëcak këm bond bani yeyandërand en. ³⁷ Gayikwa gë eyeyan edey el këy hi ar ŝenene, do eyeyan edey el ki nëp.»

³⁸ Ata bëšalen do gë ofarisenÿ wëka këno bëte Yesu: «Asëyali, biyi ecarax ŷandi këŋo ey di mi wat.» ³⁹ Yesu yaka këbi: «Wën anjex aňëŋëxax do and kë rind orekar aŋo nde ke wëkand mun masin ecarax? Ecarax an wat na, ang ax gi ex na end alawënel Yonas en. ⁴⁰ Ang ri baxo Yonas baŋkey batas gër acël and angan and hël baŋo ak, mondako fo këme ri wëno Asëniŵ ar ala an baŋkey batas lëf gër emëkw ed ebar. ⁴¹ Bëninif bën axani këni xaniŵ, yatir kiti do enëbi nëp bela bër gë okey oko bën gayik anëngwët nëngwët bani ola orebën ol and baxët këni epemëra ed Yonas aŋ. ⁴² Emun etoxari end hi bax gër ebar ed Saba en, caw xaniw baxo eno baxët Salomon, emun end gë orenik osëm en. Barikan wëno xuca këŋo or gapak ol Salomon. Awa yatir kiti, emun etoxari eno kë xani eŋun nëp.»

⁴³ Re ko bëte Yesu: «And ko ŝan angoc aňëŋëxax në ala ar lil baŋo aŋ, gër apuÿ ko yend, gër ed timëriŋ, exo calarax në er ko seyëta, bari axo cot na. ⁴⁴ Ata exo de: “Bakaleme tan gër ed ŝanëgu këme, gër aciŵ andam.” And ko fiat aŋ exo tëk wafërëluŋ, ga fat këni aye do gë ŷanÿen aye. ⁴⁵ Ata ebi yen bangoc baňëŋëxax banjongëbaki, band xuca këŋo oxëÿ do eni dîl bën dek gër ala ajo. Awa ala ajo amëd aŋo ko soro nëmëc gand lil baŋo angoc amat fo aŋ. Eno këjun bët wën bëšëmbak bër gë okey oko bën.»

End bobinëm bor Yesu do gë nëm en

⁴⁶ Yesu, ga këbi felëra mondako amëxwër aŋ, fiatëgu këni nëm gë bobinëm. Ga ŝeni këno fac, ŷandi këbi eni kanar gë mëŋ. ⁴⁷ Ata re ko ala gër amëxwër: «Axwën, yakalëbi fac norix gë bobinëx.» ⁴⁸ Yesu yaka këŋo: «Noÿo ex nëma do nobën ex bëmaÿe bëndam?» ⁴⁹ Ga wəsi këbi bëšëfan bërexëm bën, re ko: «Bëŋo ex nëma do gë bëmaÿe bëndam bëŋ. ⁵⁰ Enimin, ar kë rind yo oňandi od Faba ok, mëŋ ar yaŋ gër orën an, ajo ex abaÿe, do nëma.»

¹ Kwël yatijo fo, Yesu şan ko gër iciw̄ do ye ko yëpax ko gër bënja ir anjer and Galile. ² Ga barëregu këni bela bën amëxwër atëm, xeta këno. Ata mëñ rëfa ko në ikulunj ind hi bax polo gër anjer do yëpax ko, xwëşara këni dek gër bënja. ³ Yesu şana ko këbi sëyalind gë şapënëtal bandanjëm ko rend: ⁴ «Mondako ri baxo ar oned ga nëca ko gër oşënga. Ga fan ko eneda aņ, mar lapak tar fëña in, ata oşël ol lapara këni, wëfara këni dek. ⁵ Mar lapak gër ebar ed gë aparëfac. Ata gogo nde ga lëgëk gayik obar ok ax nëmb bana. ⁶ Ga fëtëk eñan eņ, şorëk do şayëk dek gayik odëmbët ok ax tiw̄ bana. ⁷ Mar lapak bête şit në acëc and gë odëmbën ata lëgëk. Ga kë raf eneda aņ, odëmbën ok xëşak təc. ⁸ Mar lapak bête gër ebar ejekax. Ga lëgëk, rafëk aye do rëwëk mbaņ: anjëra amat keme, aņo ofëxw ocongebat do aņo ofëxw osas. ⁹ Ax gi ex na nde dek fo wël kën apënëtal aņo? Awa baxëtın angëmëne gë şanëf en!»

¹⁰ Ata bësëfan bën xeta këno Yesu ga fiata ko apënëtal aņo. Wëka këno: «Inecëñ këyëbi sëyalixënënd bela bën gë şapënëtal?» ¹¹ Yesu yaka këbi: «Bend owun or gër orën beņ, wën bësëfan bëram bën fo yapëk en nang, eņo abi yël ex na bën. ¹² Kaxanu abaş këņo baş ar şotërak an exo cotëra nëmëc. Bari ar ax cot ex na an, axan këno xan er xaş këņo in dëņ. ¹³ Mëñ këmëni sëyalixënënd gë şapënëtal gayik bën ado eni nëkonënd ani watënd na, ado eni baxëtënd gë təkërak abi pënind na. ¹⁴ Mondako kë fiatand er yëgw ko alawënel Esayi in: «Ado en wëlënd awël dëņ, din aņun pëni na, ado en nëkonënd anëkon dëņ, din an wat na.

¹⁵ Gayikwa owëkw or şulunda ijo oņ, mbaņ farëdadık, şanëf baņ şoya këni, do afëd fëd këni şangës baņ, këdi këni wat gë şangës şandebën baņ, këdi këni wël gë şanëf şandebën baņ, këdi këbi fëni gë owëkw orebën oņ do eni nëngwët ola orebën ol do wëno mëni teban.»

¹⁶ «Barikan, wën nëngandëraleņun gayik në ewat en gë şangës şandewën baņ do në ewël en gë şanëf şandewën baņ. ¹⁷ Dal in këmun felënd, şëlawënel bëranjëm do gë bër şenene bëranjëm yandi babi eni wat er kën watënd in, şari ani wat ex na. Aşandi yandi babi bête eni wël er kën wëlënd in, şari ani wël ex na. ¹⁸ Awa baxëtın mun payën apënëtal and ar oned aņ: ¹⁹ Bër kë wëlënd eyeyan ed owun or Kaxanu do abi pënind na bën er hi këni ang eneda end lapak tar fëña eņ. Şabucara in kë yowënd exo dëxët er ned këni gër owëkw orebën in. ²⁰ Bëjo bête er hi këni ang ebar ed gë aparëfac ed gër ed lapak eneda fo. Bën and këni wël eyeyan aņ, eni kwëta gë onënga fo. ²¹ Bari ani tebënd na ex gi gë odëmbët gër owëkw orebën, ani dëkayand na eyeyan elo. And këni şorond ba eni cënd në end eyeyan elo aņ, gogo nde ebi cena do eni đap caw ekwëta ed Kaxanu el. ²² Bëjo bête er hi këni ang eneda end lapak şit në acëc and gë odëmbën. Awël wël këni eyeyan el şarikan ocëmu od ro gër anıyan ok, gë aņana and napul aņ kë xëşand eyeyan el xali ex təkwan ecënar el. ²³ Bëjo bête er hi këni ang eneda end lapak gër ebar ejekax. Ga wël këni eyeyan ed Kaxanu el, fëni këbi, ata şënarëk gër owëkw orebën: keme, ofëxw ocongebat, ofëxw osas.»

End apënëtal and walu-walu ej

²⁴ Yesu ga fiata ko enjo, fel këbi bëte apënëtal acëxe: «Ako ex end owun or gër orën ej. Ar oned nêca baxëna gër eden gë eneda emënëk. ²⁵ Ga fandëra ko ciş malu* bëtëgu ko gëmëd arangoÿëra, fan ko wec walu-walu, do kwël ye ko. ²⁶ And lëgëk malu aŋ lëgëk bëte walu-walu in, rafëk andamat xali şanëk do rëwëk. ²⁷ Ata okadëp ok wëka këno axwën eden: “Faba, ax gi ex na nde eneda emënëk dëŋ fan këy gër eden? Do feye wa şanëguk walu-walu ijo?” ²⁸ Yaka këbi: “Arangoÿëra fanëk.” Wëka këno bëte okadëp ok: “ÿandi ki nde mi bic walu-walu in?” ²⁹ Yaka këbi: “Ali, këren bic na këdi kën wiceli bële in. ³⁰ Tebëxën ako xali gë ekol, xali ex ŋat eŋaş el. Bër eŋaş bën afel këmëni felëd eni ŋana walu-walu in do eni kap olaŋ olaŋ me coraxën. Barikan malu in, afel këmëni felëd ene mëlan gër acac andam.”»

End amatinali and eneda etil ej

³¹ Yesu fel këbi bëte apënëtal acëxe: «Mondako ex end owun or gër orën ej. Ang enjëlir end mutarëd end ned ko ala gër andëda andexëm fo ex. ³² Enefa enjo xurik ex ba dek beneda beŋ. Barikan and kë lëg aŋ, ata kë nëmëcand dek beşbëlëg bër gër andëda bën xali oşel or gër orën ol eni yëlëra gër benini bendexëm.»

End amatinali and lewir ej

³³ Yesu fel këbi bëte apënëtal acëxe: «Ako ex end owun or gër orën ej. Ang lewir ir negali ko asoxari gë pix nê bëndëş bëtäs fo hik, ata fufëk dek pix in.» ³⁴ Beŋo dek sëyalira bafi Yesu gë bapënëtal. ³⁵ Ÿoweÿ ababi sëyali na bela bën gë apënëtal këm, ex ŋataxën er ÿëgw baxo alawënel in[†]: «Gë bapënëtal këmëni ŷana mëni tÿyalind. Afut këme ŷana me putënd bend şonayak elod ga ŷanak ngwën beŋ.»

End epayën ed apënëtal and walu-walu ej

³⁶ Yesu ga fiata ko end bafi sëyalind ej, seb këbi amëxwër aŋ baka ko gër iciw. Ata ga xeta këno bësëfan bën re këni: «Payënëlebo biyi apënëtal and walu-walu aŋ, abo pëni ex na.» ³⁷ Yesu yaka këbi: «Ar kë fanënd eneda emënëk an, wëno Asëniw ar ala an ex. ³⁸ Eden el, ngwën in ex. Enefa emënëk ej ex obaş or Owun or Kaxanu ol. Walu-walu in ex bër këŋo baxëtënd şabucara bën. ³⁹ Arangoÿëra ar fanëk walu-walu an, exo şabucara in. Eŋaş el ex ekwët ed ngwën el, do bëhaş bën exëni omeleka ok. ⁴⁰ Awa, ang kë hi moŋaş pere walu-walu ak eni coraxën, yatir ekwët ed ngwën, ⁴¹ wëno Asëniw ar ala an këbi lawëngu omeleka odam ok eni dëxët gër owun oram beşër kë lënanënd eŋëŋënaş bën, do enëbi bar dek bëwendëran bën. ⁴² And kënebi barëra dek aŋ, enëbi dap bëngënj gër angodux do bën fën këni ŷana eni denitarand do eni ŋatënd ebaş el. ⁴³ Xarak amëd aŋo, bërëwäk end Kaxanu bën, ang eŋan fo këni ŷana eni watind jing-jing gër owun or Sëm ireşbën Kaxanu. Ax gi ex na nde dek fo wël kën? Awa!»

End bamatinali band oyeri do gë napul ej

⁴⁴ Yesu şom ko bëte: «Owun or gër orën ol er wëndërek gë endey end napul ir wëg këni nê oşënga fo. Ar şananëk an wëg ko gaşëxe. Ye ko gë

* **13:25** 13.25 Gër Gërek «Bële» ÿëgw këni. ☆ **13:35** 13.35 Calemoñëw 78.2

onënga fo fan ko dek acota andexëm an do yec ko osënga olo. ⁴⁵ Bëte owun or gër orën ol er ex ang yula ir kë şaland oyeri od xemëk akanji fo. ⁴⁶ Ga sêk ko, ye ko fan ko dek acota andexëm an do yec ko oyeri oko.»

End amatinali and ebën ed oxan eŋ

⁴⁷ «Owun or gër orën ol er hik ang ebën ed lap këni në anjer fo, ebën ed sëra këbi oxan or ex yo. ⁴⁸ Ata ga fëxw këni, şepët kënebi gër bëŋa. Ga sana kënebi oyekax ol, xwët kënebi në bakange do lap kënebi oyëŋenax ol. ⁴⁹ Mondako kë hi yatir ekwët ed ngwën. Omeleka ok kë yow enëbi cëfëyët bëwendëran bën gër bamara band bërëwak end Kaxanu, ⁵⁰ ata enëbi dapëx bëngënj gër angodux do bën fën këni yana eni denitarand do eni ŋatënd ebasa el.» ⁵¹ Ga ŋata ko Yesu, wëka këbi bësëfan bën: «Dodo dek nde fëni këŋun?» Yaka këno: «Iyo.» ⁵² Ata re ko: «Mëŋ ex, aşalen ar fëni këŋo aye end owun or gër orën an, ang ar şotërak bon napul fo hi ko. Er këbi sëyalind bela in ko wëdëgund gër emëkw edexëm: bengaşax do gë bekarëk.»

End Yesu gë Bënasaret eŋ

⁵³ And ŋata ko bapënëtal baŋo an, Yesu xani ko na do ye ko. ⁵⁴ Waŋi ko gër nde bën gër Nasaret, ata yatir akey and eteyëta këbi sëyaliraxënd bela bën gër aci w acaleya. Dek babi şaranënd osëyali orexëm ol, ata këni wëkarënd: «Feye wa sëyaw ko nangëraxën ko go? Mondake ko xamënënd exo di becarax beŋo? ⁵⁵ Ax gi ex na nde mëŋ dëŋ ex asëŋiw ar Yosef, afës ar otëx an? Ax gi ex na Mari ex nde wa nëm irexëm? Bobinëm bëtoşan bëŋ ga ex wa Şak, gë Yosef, gë Simon do gë Yud. ⁵⁶ Bëmaŋe bëtoxari bëŋ dek ro ga hi këni wa. Do fe wa sëyaw ko dek beŋo?» ⁵⁷ Bënasaret bën, ga wër bano babi ŋëpëgënanaxënënd endexëm eŋ. Ata re ko Yesu: «Alawënel an gër ebar edexëm fo këno yafënd, dek dek in gër bër ekun ebat gë mëŋ.» ⁵⁸ Ata axo di bana becarax bendanjëm në end oŋëpëgënan odebën eŋ. Bëngol bënd ler ler gër Nasaret bëŋ baxo sëfërand ebi tëyalirax.

14

End ecës ed Şaŋ Batis eŋ

¹ Amëd aŋo, Erod emun end gër ebar ed Galile eŋ awël babi wëlënd bela bën ga këni yeyandërand end Yesu eŋ. ² Ata fel këbi bër gër eyang edexëm bën: «Yama Şaŋ Batis ga xaniwëk nde gër ecës, mëŋ şotaxën ko oja w od ko xoraxënënd exo di becarax ok.» ³ Enimin mëŋ dëŋ sëra baŋo Şaŋ Batis, fëra këŋo do fokëra këŋo gë ogweyele-gweyele, ga baŋo nöpënd në end Erojad, alinda w ar abinëm Filip eŋ. ⁴ Enimin, Şaŋ Batis afel baŋo felënd: «Ax ŋap ex na eyo ŋër asoxari ar abinëx Filip an.» ⁵ Ata mëŋ yandixën baŋo Erod eŋo daw Şaŋ. Barikan, ayëda babi yëdand bela bën gayik alawënel ar Kaxanu xwët bano. ⁶ Xarak, ga ŋatëguk akey and rë w këno an, Erod ri ko ofëna. Ata abi w ar Erojad ko wandërand mërëxand ir bëliyer, ata nëngan këŋo Erod. ⁷ Mokamën xamën baxo anjar an xali Erod yaşar ko mēne er këŋo xara yo ayël këŋo yël. ⁸ Ata endëna w eŋ ga wëlërëgu këni gë nēm, re ko: «Awa yëluye gaf ir Şaŋ Batis in në inëp.» ⁹ Ata emun eŋ şënd ko, şena këŋo ba ine yaşaraxën baxo xali wël këno bëliyer bën. Barikan ako dëŋ re ko eno yël endëna w eŋ er wëka këŋo

in. ¹⁰ Na lawën këŋo šoroda fodëtëgu ko gaf ir Šaŋ Batis in lëf gër epëra. ¹¹ Ga wëlaw ko gaf in në inëp, fëxwën këŋo endënaŋ eŋ. Ata mëŋ wëra ko yëlëx këŋo nëm. ¹² Bësëfan bër Šaŋ bën yen këni eman eŋ do wëxëta këno. Ata ye këni eno pelëx Yesu.

End ecemar ed bela owëli oco eŋ

¹³ Ga wël ko endey eŋo, Yesu xani ko na gër ed ebaxo do ko xegëtand gë ikuluŋ in anjer and Galile aŋ exo nacëtaxën në er tëb. And nangëra këni amëxwër aŋ, xanira këni gër bëngol do sëf këno gë osapar. ¹⁴ And baxo šëpëtand gër ikuluŋ aŋ, wat këbi amëxwër aŋ. Ata ga këŋo xaŷënan, fakëndëra këbi bësëxwëra bërëbën bën. ¹⁵ Apenëka aŋ, sëka këno bësëfan bën do re këni: «Asëyali, ro në er tëb hi këne do në emëf ex. Pelalëbi bela bën eni capër gër bëngol eni yëcërax er këni yamb.» ¹⁶ Yesu yaka këbi: «Eyo, bari ax ñap na eni ye mondako fo. Yëlinëbi wën dëŋ er këni yamb.» ¹⁷ Ata yaka këno: «Bamburu banjo do gë oxan oxi fo lëkaya këmi.» ¹⁸ Aŋo re ko Yesu: «Mëlawën tan ro», ata wëlanëgu këno. ¹⁹ Ga fel këbi amëxwër aŋ eni ñëpara gër ondës, wëf ko bamburu banjo baŋ do gë oxan oxi ol, xeŋa ko orën ol do šëkwa këŋo Kaxanu. Ata hëbëndër ko, yël këbi bësëfan bën eni cet. ²⁰ Na yambëra këni, wëd këni bën dëk xali wëlali këni bakange epëxw gë baŋi gë bacaxaken band bayitara babi baŋ. ²¹ Bër lëfa babi Yesu bën, er hi bani në owëli oco bësöšan bën fo, ala abi pën bana bësöxari bën gë obaš ol.

End Yesu gër anjer and Galile eŋ

²² Ga xucak eŋo, Yesu nëŷali këbi bësëfan bën eni dëngwa ekeg elo gë ikuluŋ in, eni pelaraxën mëŋ gë amëxwër aŋ. ²³ And fela këbi amëxwër aŋ, ye ko yaŋ gër etënd exo calex në er nacët. Ga kë xwëyar, baŷi ko na gabat. ²⁴ Amëd aŋo ñat këni bësëfan bën gër ngu, ga ñawëta këni ebar el, ata men oŋ ga kë xani bomeŋ bomeŋ kë lëfërirand ikuluŋ in ga fed këni gë ekoc etëm. ²⁵ Ata gand oxeya, Yesu sëf këbi do ko yend yaŋ gër men ang gër ebar fo. ²⁶ Wat këno bësëfan bën ga ko wëñët gër men. Wëlandëra këbi do ga šëg këbi benjëw beŋ këni xeŷënd šor: «Oñeŷ ex, oñeŷ ex!» ²⁷ Ata re ko Yesu: «Wëno ex, wëno ex! Kapinayin, këren yëdara na!» ²⁸ Piyer yaka këŋo: «Axwën, angëmëne enimin wëŋ ex, pelële me eyeli yaŋ gër men!» ²⁹ Re ko Yesu: «Yow!» Ata Piyer cëpëšëpët gër ikuluŋ, ko yend yaŋ gër men end Yesu eŋ. ³⁰ Barikan, ga nëkon ko ekoc el, yëdara ko. Ata ga këŋo noŷeli, xeŷ ko: «Axwën, Axwën, pexëñële!» ³¹ Ataŋ Yesu yënën këŋo ataxan aŋ, sëra këŋo do re ko: «Okö Piyer, inewëa ekwëta etil elo! Inewëa hëpëgënaŷën ki?» ³² And fëra këni gër ikuluŋ aŋ, xucak ekoc el. ³³ Bësëfan bër ebax polo gër ikuluŋ bën foxi këni, gër osapar or Yesu do këni rend: «Wëŋ ex enimin Ašëñiŷ ar Kaxanu an!»

End Yesu gër Genesaret eŋ

³⁴ Ga xegëta këni anjer aŋ, ñat këni gër ebar ed bani wëcënd Genesaret. ³⁵ Bër sëk banëbi na gër ed ñat bani bën, ga xwita këno Yesu, sëfëtëra këni eŋo dëk Genesaret in. Ata wëlaraw këñëbi dëk bësëxwëra bën. ³⁶ Axara bano xarand Yesu ebi tebënd eni kwixwëta ndakan ambana and acud andexëm aŋ. Do dëk bër bax xwixwëtand bën bax fakënd.

15

End bapela band ofarisen eŋ

¹ Ata akey amat, ofarisenŋ do gë bēšalen xaniw këni gër Yerusalem yow këni xali gër ed ebaxo Yesu. Wëka këno: ² «Bēsēfan bērey bēn, ine cēŋ këni yepēnaxēnēnd bapela band bēxarēk baŋ? Ine këni yambēraxēnēnd nebarēxe otaxan ok?» ³ Yesu yaka këbi: «Do wēn cēŋ, ine kēn yepēnaxēnēnd apela and Kaxanu aŋ do kēn sēfēnd and bēxarēk bērewēn aŋ?» ⁴ Kaxanu ga re ko: “Pēbindēfi norix gē sorix. Do ar këbi xare yo nēm gē sēm, ar efaŋ ex.” ⁵ Bari wēn kēn rend: “Ar këbi fel nēm gē sēm mēne er hi bax efi dēcaxēn in, Kaxanu yēl kēŋo, axor xor ko efi dēc.” ⁶ Awa mondako kēn yepēnēnd er re ko Kaxanu in nē end apela and bēxarēk bērewēn. ⁷ Wēn bēŷēŋenax bēr kē laḅayand hi kēn! Dal in ŷēgw ko alawēnel Esayi mēne Kaxanu rek: ⁸ “Bela bējo gē etēŷ el fo kēne šalend. Owēkw orebēn oŋ caw ḥawēta ke. ⁹ Ado kēne šalend, asoro fo këni sorond gayikako bēnd këni yerētēnd bēŋ kēnēfi sēyalind bela bēn.”» ¹⁰ Ata Yesu wac këbi bēr gēr amēxwēr bēn do re ko: ¹¹ «Baxētīn aye eŋun pēnixēn eŋo: er kē šanēnd gēr etēŷ ed ala in kēŋo buyarēnēnd, ax gi ex na er ko nēnand in.» ¹² Bēsēfan bēn, and xeta këno aŋ re këni: «Anang nde nang kēy mēne ofarisenŋ ok axoŷēn xoŷēn këni gē eyeyan elo?» ¹³ Yesu yaka ko: «Atēx and axo dēd ex na yo Faba, mēŋ ar ex yaŋ gēr orēn an, and edēt ex. ¹⁴ Tebēxēnēfi, bēšiwēk bēr kē lasērēnd exēni. Ašiwēk eŋo dāsēnd ašiwēk ašandaŋ, bēn tak kē lati nē ambēxw.» ¹⁵ Ata Piyer re ko: «Asēyali, paŷanēlēbo tan apēnētāl aŋo.» ¹⁶ Yaka kēŋo: «Oko wēn, ba an yēlarand na nde? ¹⁷ Ax gi ex na nde er ko nēnand ala in gēr acēl kē ḥatēnd do ex paŷērax gēr apuŷ?» ¹⁸ Barikan, er kē šanēnd gēr etēŷ in, gēr emēkw kē xaniwēnd. Ejo kēŋo buyarēnēnd ala an. ¹⁹ Gēr emēkw kē xaniwēnd banjēlan baŋēŋenax baŋ: olawēr, orekar, eŋac, erek, enēgwēš, ocir. ²⁰ Beŋēŋenax bēŋo kēŋo buyarēnēnd ala an. Bari eyambēra ed nebarēxe otaxan el ax buyarēnēnd na.»

End Yesu do gē asoxari aliyer eŋ

²¹ Ga xucak eŋo, Yesu ye ko gēr ebar ed Tir gē Sidonŋ. ²² Ata asoxari abēkanahaŋ, ar lēg bax na gēr ebar elo, yow ko gēr ed hi ko Yesu do kēŋo xarand: «Axwēn, wēŋ Asēniŋ ar Dafid, kaŷēnanēlexi wēno! Abiwēn gē bēyēl exo, do mbaŋ kēno narēndērand.» ²³ Bari Yesu xor ko, ado gē tēkēr ak aŋo yaka ex na. Ga xeta këno bēsēfan bērexēm bēn, wēka këni: «Ayo ḥway na nde ajo? Biyi dek šēsēsan kēbo ang ko xeŷērand gēr ofoy orebi ak!» ²⁴ Ata Yesu yaka kēŋo asoxari an: «Wēno, Bēyisērayel bēr nambērak ang opeŷ bēn fo yow kēme mēni cala.» ²⁵ Barikan, asoxari an ga sēka kēŋo, foxi ko gēr lēngw irexēm do re ko: «Axwēn, dēcale ako dēŋ.» ²⁶ Yesu yaka kēŋo: «Ax ye ex na enaŷēt ed er këni yambēnd obaš el eyēbi dāpēn bēkwērēkwēr.» ²⁷ Ata re ko asoxari an: «Eyo dal ex Axwēn, barikan bēkwērēkwēr bēŋ awēdara këni wēdarand beŷēr kē wēcēnd gēr ed këni yambērand bēr xwēn këbi bēn.» ²⁸ Aŋo re ko Yesu: «Awa abiwēn, wēŋ mbaŋ xwēta kēye. Gillex ang ŷandi ki ak.» Ata nē amēd aŋo dēŋ fak ko abiwē.

End Yesu do gē bēsēxwēra bēranjēm eŋ

²⁹ Yesu ga xani ko na gēr ebar ed Tir gē Sidonŋ, sēfa ko anjer and gēr Galile aŋ, ḥat ko yaŋ nē etēnd do ŷēpax ko. ³⁰ Na barērēgu këni

bela bèn bamëxwër bamëxwër. Wëlanëgu këno na: bësëyik, bëšiwëk, bamuma, bër gobo do gë bësëxwëra bëranejëm. Xwëtëra kënebi gër lëngw irexëm, ata mëj fakën këbi. ³¹ Ata bamuma ban këni yeyandërand pot-pot; bër gobo bèn do gë bësëyik bèn këni yexërand aye, bëšiwëk bèn këni watërand šenene. Ga wat kënebi, bela bèn šaran këbi xali xurik do këno šëkwënd Kaxanu, mëj ar xwënëk bulunda ir Isërayel an.

End ecemar ed bela owëli onax el

³² Ata Yesu wac këbi bësëfan bèn do re ko: «Dek ke xaŷënanënd bela bëjo. Elod bakey batas këne sëfarand do ani yambëra ex na. Axe ñandi ex na mëni pela, eni maŷira gë enjo eŷ, bon këni sorox gër fëña.» ³³ Na re këni bësëfan bèn: «Mondake kënebe lëbaye dek bela bëjo tëb ro gër apuŷ?» ³⁴ Yesu yaka këbi: «Bamburu banjëgwe wa lëkaya kën?» Re këni: «Banjongëbaki do gë bëngan bëpënëfëne.» ³⁵ Na fel këbi bela bèn eni ñëpara gër ebar. ³⁶ Ata wëd ko bamburu banjongëbaki ban do gë bëngan bëj. Ga šëkwa këjo Kaxanu, hëbëndër ko do yël këbi bësëfan bèn enëbi cëtëra bela bèn. ³⁷ Ang ebani ak, yambëra këni dek xali wëd këni. Er bayitara babi in, fëxwëk bakange banjongëbaki. Ata bësëfan bèn wëlali këni kwël. ³⁸ Bër yambëra bax bèn er ebani, bësöšan bèn fo owëli onax. ³⁹ Ata Yesu ga fela këbi bela bèn eni maŷira, mëj wära ko polo gër ikulun do ye ko gër ebar ed Magadaŷ.

16

End amatinali and gër orën eŷ

¹ Akey amat, ofariseŷ do gë Osaduseŷ yow bax gër Yesu eno di atëy. Wëka këno ebi din ecarax eni nangaxën mëne gër orën xaniw ko. ² Ata Yesu yaka këbi: «And kë war orën apenëka aŷ, ax gi ex na nde anang kën nangënd mëne wur in xërikërak?» ³ Bëte gëbër and kë hi orën dëmbëndëruŷ aŷ, ax gi ex na nde anang kën nangënd mëne asëb kë sëb? Aye kën fitëndërend er kë hi in and kën wat ang ex orën aŷ do kën sëkwanënd en pitëndër bënd gë okey oko bëj. ⁴ Ata wën anjex añëjënax do and kë rind orekar aŷo nde ke wëkand mun masin ecarax. Ecarax end rin baŷo Kaxanu Yonas eŷ fo këmun wäsin.» Yesu, ga yaka këbi na mondako, kwël ye ko.

End lewir ir Ofariseŷ do gë Osaduseŷ eŷ

⁵ Ga xegëta këni anjer aŷ, bësëfan bèn xwita këni mëne eyamb yamb ani penaw ex na. ⁶ Ata re ko Yesu: «Kwëyëtayindën lewir ir ofariseŷ in do gë ir Osaduseŷ in.» ⁷ Na bësëfan bèn yëla këni mëne ga xwëyaw këni bamburu ban ko yeyanaxënd mondako. ⁸ Gogo nde ga nang ko Yesu, ata wëka këbi: «Wën bela bër gë ekwëta etil bëjo, inëwa kën yëlxënënd mëne end eyamb yamb ed bayik an mëlaw ex na këme yeyanënd? Awa wën mbaŷ bak de ang xwëta këne ak!» ⁹ Ata wën xali gërëgako aŷun pëni ex na endam eŷ. An kwitand na nde ang lëba bamëni bela owëli oco gë bamburu banjo ak? Bakange banjëgwe wa wëlali ban gë er bayitara babi in? ¹⁰ Bëte and lëba bamëni bela owëli onax gë bamburu banjongëbaki aŷ, bakange banjëgwe wëlali ban? ¹¹ Mondake wa bayik aŷun pëni ex na mëne ax gi ex na end eyamb-yamb këme yeyanënd? Ga re këme, kwëyëtayindën lewir ir ofariseŷ in do gë ir Osaduseŷ in.» ¹² Aŷo fëni këbi

bësëfan bën mëne ababi fel na end eyamb-yamb, barikan eni titinalind osëyali or ofarisenj do gë Osadusenj ol baxo rend.

End ola or Yesu enj

¹³ Akey amat, Yesu ye ko gër ebar ed Sesare ir Filip. Ata ga fiat ko, wëka këbi bësëfan bërexëm bën: «Gër onang or bëla, nojo këni rend hi këme wëno Asëniw ar ala an?» ¹⁴ Yaka këno: «Na fo exëni bër kë rend mëne wëj ex Şan Batis. Bëjo, wëj ex alawënel Eli, bëjo, wëj ex alawënel Yeremi. Na fo exëni bëte bër kë rend mëne wëj alawënel asëxe ar Kaxanu hi këy.» ¹⁵ «Do wën cënj, nojo kën yëland hi këme?» ¹⁶ Ata yaka këno Simonj Piyer: «Wëj ex Afexën an, Asëniw ar Kaxanu, mënj ar gë aniyen an!» ¹⁷ Ata re ko bëte Yesu: «Awa nëngandëralexi, Simonj, wëj asëniw ar Yonas an. Faba Kaxanu, mënj ar ex yanj gër orën an, nangën ki eno, ax gi ex na ala. ¹⁸ Ga re këme, Piyer, wëj ang aparëfac fo hi këy. Do wëno gër aparëfac anjo këme rëd Amara andam an, do owët or wur ir bësësëk onj yowey anjo koran na. ¹⁹ Wëj këmi fëxwën bacoketaya band owun or gër orën banj. Ar këyo seban yo gër ebar ro, Kaxanu aseban këno seban gër orën. Bëte er ki yapan yo gër ebar ro, Kaxanu ayan këno yapan gër orën.» ²⁰ Ga fiata eno, Yesu xëna këbi xali bësëfan bën eni cësinali mëne mënj ex Afexën an.

End ecës ed Yesu enj

²¹ Ata amëd anjo yana baxo Yesu këbi nangënënd bësëfan bën mëne afo exo ye gër Yerusalem exo torox. Gër otaxan od bësadaxan bëlëngw, gër od bësälal do gër od bëxarëk bër Bëşëwif ebax exo toro. Bën ebax eno tëra, eno narën xali eno daw. Barikan, yatir akey atasën exo kani gër ecës.

²² Ata Piyer nacët këno Yesu do këno rexërand: «Ali Axwën, Kaxanu axo ma na eno! Endako rako enj axi gi na!» ²³ Ata ga ri ko wërësët Yesu, yaka këno Piyer: «Beditale fa Sindan! Wëj ang ar ke lënanënd enjënax fo hi këy! Banjelan bandey banj, band bëla fo ex, ax gi ex na band Kaxanu.»

²⁴ Ata ga fiata ko, fel këbi bëte bësëfan bën: «Ar yandi këno exe tef an, tefëlexo ehal ed gaf irexëm fo el. Yëxwëlexo toro inj ado ex gi alaw këno law, exe tëfaxën. ²⁵ Ar këno balënd end gaf irexëm fo an, anemi ko nemi. Barikan, ar kë nemin aniyen andexëm an në end owac oram an, afex ko fex. ²⁶ Inewä këno fecä ar kë şotëra beş cëk gër ngwën ro an, angëmëne anemin nemin ko enjëw endexëm enj? Er xëbënëk ang enjëw ak ax gi ex na. Do gë ine ko nëmb ala an? ²⁷ Wëno Asëniw ar ala an and këme ye an, abaka këme bakaw gër ngwën gë enjaran end Faba enj, do gë omeleka odexëm ok. Yatijo, këmo waş ala kala er yapëk exo cot in ang ko wëlaya aniyen andexëm ak. ²⁸ Dal in këmun felënd, ang xwëşara kën ro mondako, bërëmar ani cësëra na xarak ane wat ex na wëno Asëniw ar ala an, ga këme yow gë owun oram ol.»

17

End enjaran end Yesu enj

¹ Ga xucak bakëy banjongamat elod ga felëra këbi end ecës edexëm enj, Yesu wac këbi Piyer, gë Şak do gë Şan, abinëm ar Şak. Nacët këbi yanj në etënd etëm. ² Yanj gër etënd elo na, ogës odebën dënj nëngwët baxo Yesu ang baxo watind ak. Ata dëxas irexëm in kë yëgënd ang enan fo do banjëm banj kë watind jing-jing ang bëmal fo. ³ Ata na bërëxadët,

šanayaw kēni Moyis do gē Eli ga kēni xanar gē Yesu. ⁴ Piyer fel kēŋo Yesu: «Axwēn, bon yedox dē ene bayiye ro. Ga ŷandi ŷandi kī, wēno ata kēme ri baner batas: amat andey, aŋo and Moyis, aŋo and Eli.» ⁵ Ga ko yeyan Piyer mondako, fedawēk aŋar and gē okoduf, laŋ kēbi kwēc. Ata wēliwēk oniŷ ga re: «Awa ajo ex Asēniŷēn ar pēlot gēr yomb iram an. Wēno bon ke balēnd endexēm eŋ, baxētindēno aye.» ⁶ Ga wēl kēni oniŷ olo, anjiŷ aŋ foxin kēbi bēsēfan bēsas bēn oyiŷ oŋ nḡs gēr ebar. ⁷ Barikan, and sēka kēbi Yesu aŋ, hēm̄ba kēbi do re ko: «Kēren yēdara na, kaniyin!» ⁸ Ga rēnēta kēni, wat kēno Yesu gabat. ⁹ And bani šēland etēnd aŋ, Yesu fel kēbi: «Ala kēreno pel na dē er wat kēn in xali wēno Asēniŷ ar ala an me kani gēr ecēs.» ¹⁰ Ata bēsēfan bēn wēka kēno: «Inecēŋ kēni rexēnēnd bēsālen bēn mēne afo exo yow pere Eli?» ¹¹ Yaka kēbi: «Dal ex mēne afo exo yow pere Eli, do exo mēxwētēra beŷ dek gēr bandēwēra band Yakob. ¹² Barikan ga re kēme, Eli anēka yow ko, bela bēn fo bayik ano kwita ex na mēŋ lēkayaxēn kēno ang ŷandi kēbi ak. Bēte mondako fo kēne soron wēno Asēniŷ ar ala an.» ¹³ Ata bēsēfan bēn fēni kēbi mēne Šaŋ Batis, baŋo rend.

End Yesu do gē lēmēta ir gē bēyēl eŋ

¹⁴ And hāt kēni gēf gēr etēnd aŋ, gēr ed barērēgu bani bela bēranjēm, šanayaw ko pēlēt asošan, foxi ko gēr lēngw ir Yesu do ko rend: ¹⁵ «E Axwēn, kaŷēnanēlexi lēmēta iram, šēnan lēk kēŋo do mbaŋ ko sorond. Laŋ kēŋo rebērand: bandēmar gēr xoduf, baŋo gēr men. ¹⁶ Ga wēlaw kēmo ro gēr bēsēfan bērey, bēn ani kor ex na eno pakēn.» ¹⁷ Ata yaka kēŋo Yesu: «Ata wēn anjex and bela bēr gē oŋpēgēnan, do bēsēmbak hi kēn! Xali niŷe wa kēme bayi gē wēn? Xali niŷe kēmun buŋan? Mēlanēgune ro itox iŋ.» ¹⁸ Yesu ga xeŷan kēbi na bēyēl bēn, šan kēni ataŋ gēr lēmēta, ata fak ko kwēl na fo. ¹⁹ And bayi kēni bēn fo aŋ, bēsēfan bēn ga xeta kēno Yesu, wēka kēno: «Ineŷa sēkwanaxēn kēmi mēni nēcēt bēyēl bēn gēr itox iŋo?» ²⁰ Yesu yaka kēbi: «Ga bak ekwēta ed xwēta kēno Kaxanu el sēkwanaxēn kēnēbi. Dal in kēmun felēnd, ekwēta edewēn el ado ex ba gwēr gē enjēlir end mutarēd, axor xorēdon en de etēnd elo: “Wēj etēnd nacētāl fa ro!” Ata nacētadox. Bēte ŷoweŷ adon sēkwan na en di. ²¹ Bēyēl bērako rako bēn, cale ind gē etiwi fo kēbi nēcētēnd.» ²² And bani yexērānd Yesu gē bēsēfan bērexēm aŋ gē angol gē angol, dek ebar ed Galile el, afel babi felēnd mēne mēŋ Asēniŷ ar ala an, alēxw kēno lēxw gēr otaxan od bela bēxeŷax. ²³ Afel babi felēnd bēte mēne alaw kēno law, bari yatir akey atasēn axani ko xani gēr ecēs. Ata ga wēl kēni beŋo dek bēsēfan bēn šamina kēni.

End amarēnen and Aciw and Kaxanu eŋ

²⁴ And hāt kēni gēr Kafarēnawum aŋ, Yesu gē bēsēfan bērexēm bēn fed kēni gē bēsēf bēr šagale bēn. Ata wēka kēno Piyer: «Asēyali arewēn an, aŷed nde ko wēdēnd šagale ir Aciw and Kaxanu in?» ²⁵ Yaka ko: «Iyo, aŷed ko wēdēnd dē!» And lil ko Piyer gēr iciw aŋ, dāmana exo yeyan, Yesu wēka kēŋo: «Simon, bēmun bēnd gēr ngwēn ro beŋ gēr nobēn kēni xanand šagale in? Gēr bēr lēgēk gēr ebar edebēn nde, ba gēr bēliyer nde?» ²⁶ Yaka kēŋo: «Gēr bēliyer.» Ata re ko bēte Yesu: «Bēr lēgēk gēr ebar edebēn bēn ani medēnd na šagale in. ²⁷ Barikan, kēdi kēnēbo xoŷēn, maral gēr anjer ey dāp engērēxato eŋ. Ekan eŷanar ed kē lēk el, cēpētēlo,

do polo gër etëy edexëm këy sək atama and kodf. Mələw eyëbi pëxwën bësëf bër şagale bën. Atama aņo gwac kē hi şagale ir biyi bëxi in.»

18

End aləngw eņ

¹ Ata aməd aņo, bësëfan bën ga xeta këno Yesu, wëka këno: «Pelələbo noyō hik aləngw an gër owun or gër orən?» ² Yesu wăcəgu këņo itox, fela këno, xwët këņo mërëxand, re ko: ³ «Dal in kəmun felənd ar ax nəngwët ex na ola orexəm do exo gi ang itox iņo an, din axo dfl na gër owun or gër orən. ⁴ Məņ ex ar kē bāna yo gër ola orexəm ang itox iņo ak, aləngw ko hi gër owun or gër orən. ⁵ Bēte ar këņo xwētaya yo itox ind ako nē end owac oram, wəno dēņ xwētaya ke.»

End ambesa atibax eņ

⁶ «Barikan ar këņo lənan eņəņənax ar wăk endam an, kiti ind sax doņo iņ ex eno dëxən angay aņoxixən and eyamb, do eno dāp gër anjer eņo noyilexən. ⁷ Kata fo hik gër ngwən ro gayik bon ex bebër kē lənanənd eņəņənax bən. Ekwëyëta ed eņəņənax el ax mēnd ex na. Barikan, bon wē këņo ar kēbi lənanənd eņəņənax bela an. ⁸ Angəməne ataxan andey aņ ba sapar irey in ki lənanənd eņəņənax eņ, kacal ey dāp caw. Pecanəlexi ey dfl gër aniyān and din ir din gē wal ibat gē exi bayi osapar oxi, ba otaxan oki do exi dëxw Kaxanu gër xodux or din ir din. ⁹ Angəməne angəs andey aņ ki lənanənd eņəņənax eņ, ngoloyëtəl ey dāp caw. Pecanəlexi ey dfl gē angəs amat gër aniyān and din in din gē exi bayi tak bakı, do Kaxanu exi dāp gër anjer and xodux.»

End amatinali and ifey eņ

¹⁰ «Kərənəbi yafənd na bërëwăk endam bən. Omeleka od kēbi nəkənanand ok din këno səkand Faba yaņ gër orən. ¹¹ Wəno Asəniw ar ala an, bër nambərak yow kəme mēni pexən. ¹² Baxətin amatinali aņo, en yəlaraxən: Ax gi ex na nde ala ar şot kēbi opëy keme an, eņo nemənd ibat, asef kēbi seb ofəxw ocongonax gē ocongonax ok gër kece exo yexən gër ocal od ir nem këņo? ¹³ Dal in kəmun felənd, angəməne awat wat këņo ifey ir nem baņo in, aņo fo këņo nəngandəra nēməc, bari ax gi ex na nē end ofəxw ocongonax gē ocongonax od gër kece eņ. ¹⁴ Mondako fo ex end bërëwăk endam eņ, gër Faba mēņ ar gër orən an. Ala gabatak aņo ņandi ex na exo nambəra.

¹⁵ «Angəməne abinəx wənan ki, macəlo eyo peləra wən bəxi fo. Angəməne abaxət baxət ki anəka xana kəyo abayə irey. ¹⁶ Bari angəməne axi baxət ex na, calaləbi otede oki ba otas eno peləraxən. ¹⁷ Angəməne aņəp hēp ko eņun baxət in, mələl endey eņ gër bələngw bër Amara andewən. Bēte ga hēp hēp ko ebi baxət in, nangəl mēne ala ar aņo nang ex na Kaxanu hi ko. Ata ado beşindo, asəmbak ex! ¹⁸ Dal in kəmun felənd, er kən şəban yo gër ebar ro, Kaxanu aşəban ko şəban yaņ gër orən. Bēte er kəņun yapan yo gër ebar ro, Kaxanu aypan këņo yapan yaņ gër orən. ¹⁹ Dal in kəmun felənd, angəməne bela bəxi ebi ket gër ebar eno kara yey gër cale, Faba, mēņ ar ex yaņ gër orən an, ayəl kēbi yəl. ²⁰ Məņ ex, gër ed kēni barər yo bela bəxi ba bəsas nē end owac oram, wəno mërëxand irefən kəme hi.»

End apənətal and ar okadəp oke yax eņ

²¹ Ata Piyer ga sêka kênjo Yesu, wêka kênjo: «Axwën, banjêgwe wa ÿapêk mo tebanënd abaÿe and ke wënan aŋ? Ba banjongêbaki nde?» ²² Yesu yaka kênjo: «Ame de ex na de banjongêbaki, barikan ofêxw ocongoxi bakëlêbêd banjongêbaki. ²³ Mên ex, owun or gër orên ol er wëndêrêk gë endey end emun end bar babi okadêp odexêm ebi mêkëra ba mondake lêkaya këni napul irexêm in. ²⁴ Ga ko fên kodî in, wêlanêgu këno xadêp ir bayir bani aŋomêx atêm. ²⁵ Xarak xadêp ijo axo gi bana gë er kênjo wâşên. Ata axwën arexêm an re ko enêbi pan mên, gë alindawî, gë obaş ol do gë dek er şot baxo gër ekun edexêm in, exo kanaxên aŋomêx aŋ. ²⁶ Ata xadêp ijo lapaya ko mopoxi gër osapar or axwën arexêm ko renitand: “Kêla bujanêle pere, dek këmi wâşên.” ²⁷ Ga xaÿënan kênjo, axwën ar xadêp an, sebên kênjo aŋomêx aŋ do kwêl sebêt kênjo exo maÿi. ²⁸ And şan ko xadêp ijo aŋ, fed këni gë aşandaŵ ar ÿomêxa bano têkêr kodî. Ga wêlên kênjo, xêr kênjo lëy, do ko rend: “Doro afo eye maş kodî iram in! Maşêle kodî iram in!” ²⁹ Aşandaŵ ga şana kênjo na, lapaya ko gër osapar orexêm do kênjo xarand: “Kêla bujanêle pere, awâşên këmi wâşên!” ³⁰ Bari mên fiêp ko kwenj, wêla kênjo gër epêra xali yatir kênjo wâşên er ÿomêxa ko in. ³¹ Boşandaŵ ga wat këni ang ri baxo ak, yambên këbi xali gër owêkw. Wara këni reyax këni dek gër axwën arebên. ³² Ata axwën an wâc kênjo xadêp ijo, re kênjo: “Wêj ata mbanj xeÿ këy de! Ax gi ex na nde wëno ro seban këmi aŋomêx andey aŋ ga xara këye? ³³ Wêj bête ine bayik axi kayënan ex na aşandax ang wëno ak?” ³⁴ Na ga logên kênjo axwën an, fel këbi eno pëxwën andiyen atibax exo maşaxên er ÿomêxa ko in. ³⁵ Ata Faba, mên ar ex yaŋ gër orên an, mondako kênun ri angëmëne ang hi kên ak, ala kala aŋo tebanënd na abaÿe irexêm gë emêkw el dek.»

19

End ecapêr ed eñer eŋ

¹ Ga fiata ko Yesu er babi sëyalind in na gër ebar ed Galile, xani ko xwiriş do kwêl ye ko gër ed Yude, ekeg Yurêdeŋ in. ² Ata bela bën sêfa këno benga, benga. Fên fakëndêrax babi bër şëxwëra bax bën. ³ Ata fiatêgu këni ofariseŋ eno di atêy. Wêka këno: «Aÿap nde ÿapêk asoşan an eŋo pela alindawî nand kênjo ÿandi yo?» ⁴ Yesu yaka këbi: «Wën an pën ex na nde gër Akayêta and Kaxanu mëne nand ÿanak aniyan na asoşan gë asoxari bay këbi Kaxanu. ⁵ Mên ex, asoşan an afo ebi ŋawêta nëm gë sëm, eni baraxên gë alindawî do eni gi eman emat*. ⁶ Awa ani bayi na gë nêng gë nêng, şapar ibat këni hi. Mên ex, ala an kërebi capêreli na bër bar këbi Kaxanu bën.» ⁷ Ata re këni ofariseŋ ok: «Do ine cêŋ felaxên kêbo Moyis mëne asoşan an eŋo pelaxên alindawî ŋêgwênêleŋo kayêta ir acapêra?»

⁸ Yesu yaka këbi: «Në end emêş endewën rexên baxo Moyis enêbi peland bolindawî borewën. Bari ax gi bana mondako nand ÿanak aniyan na. ⁹ Wëno ga re këme, ar kênjo fela yo alindawî, xarak ax gi ex na në end orekar do eŋo nêr aşêxe, në emenan eŋo asoxari aÿanar an. Ado orekar këni rind gë axinêm an.» ¹⁰ Ata re këni bêsêfan bêrexêm bën: «Angëmëne mondako ex emêlayan ed asoxari el, ofêcak ax gi ex na gër eñer.» ¹¹ Yesu yaka këbi: «Afo bër yêl këbi Kaxanu bën kê xor eŋo, ax gi ex na bela dek. ¹² Gër aniyan aŋo, bêsoshan exêna bër ani kor na eni daki gë asoxari.

Bërëmar mondëwëli kënebî rëwëlin, bëjo bela bën dëŋ këbi rind eni gi mondako. Bëjo bëte në end owun or gër orën këni bayixënënd nërërëxe. Ar kë xor eŋo an, tëfëlexo.»

End Yesu do gë obaş eŋ

¹³ Ata ñatëgu këni bela na gër ed baxo yeyanënd Yesu ga wëlanëgu këno obaş orebën ol ebi calen mokwëtan otaxan ok. Bari bësëfan bën xeÿëanaxën kënebî. ¹⁴ Ata re ko Yesu: «Tëbinëbî obaş ol ene tëka, bër ang obaş bën xwënëk owun or gër orën ol, kërenëbî nÿwayënd na!» ¹⁵ And şalen këbi mokwëtan otaxan aŋ, ye ko kwël.

Endey end ar gë napul eŋ

¹⁶ Ga xucak eŋo, ñatëgu ko şambenjar, wëka këŋo Yesu: «Asëyali, enjekax end fe wa ÿapëk me di me cotaxën aniyan and din aŋ?» ¹⁷ Yesu yaka këŋo: «Ine këye wëkaxënënd end enjekax? Abat fo ex ayekax an. Angëmëne aÿandi ÿandi ki ey dîl gër aniyan and din, tëfël bapela bəŋ.» Ata wëka ko ala ajo: «Band fe wa?» ¹⁸ Yesu yaka këŋo: «Ax gi ex na monaŵ ala, ax gi ex na mondi orekar, ax gi ex na monëgwëşan ala, ax gi ex na mondeka. ¹⁹ Pëbëlëbî norix gë sorix, balindëlexi end aşandax eŋ ang ki balënd end gaf irey ak.» ²⁰ Ata şambenjar in re ko: «Aye sëf këme dek bapela bəŋo, bëte and fe bayik?» ²¹ Yaka ko Yesu: «Angëmëne aÿandi ÿandi ki ey gi ar şenene, yel ey panëx acota andey aŋ do kodî ey yëlëra bəxaÿëanaxik bën. Ata këy şot napul isëm yaŋ gër orën. And këy ri mondako aŋ, yow eye tëf wëno.» ²² Ga wël ko eyeyan elo, şambenjar in bedî ko, ye ko kwël gayikwa ar gë napul isëm hi baxo. ²³ Ata Yesu fel këbi bësëfan bërëxëm bën: «Dal in këmun felënd, bon këŋo yëka ar gë napul an exo dilaxën gër owun or gër orën. ²⁴ Ga re këme, gelemba saxëk exo kuca në imëd ind icëkwër gë exo dîl ar gë napul an gër owun or gër orën.» ²⁵ Bësëfan bën, ga wël këni eŋo, şaran këbi xali. Ata re këni: «Do noÿo ngwa kë fex?» ²⁶ Ga nëkon këbi Yesu ang xeta bano ak, re ko: «Gër bela eŋo ax mënd ex na. Barikan gër Kaxanu beÿ dek wëndëk.» ²⁷ Aŋo re ko Piyer: «Biyi cëŋ beÿ dek seberaw këmi, do sëf këmi wëj. Ine këbo hi?» ²⁸ Yesu yaka këbi: «Dal in këmun felënd, and kë ñat enëngwët ed beÿ dek aŋ, wëno Asëñiŵ ar ala an aÿëpa këme ÿëpa gër aŋëpara and owun gë enjaran endam eŋ. Ata wën bësëfan bëräm bën ke xetëna në baŋëpara band owun epëxw gë baki enëbî kitixën Bëyişërayel bën ang exëni bandëwëra epëxw gë baki ak. ²⁹ Angëmëne në end oŵac oram seb këbi ala: bobinëm, nëm gë sëm, alindaŵ gë obaş orexëm, bëciw, oşënga, nëmëc ko şotëra, bëte ecan ecan exo tëndä aniyan and din aŋ. ³⁰ Bëyanar bërənĵëm kë hi bəmban do bəmban bërənĵëm bëÿanar.»

20

End apënëtal and bëxwëc eŋ

¹ «Nëkod owun or gër orën ol gë er wëndërek in. Ala ye bax mopëd ebi calaraw bërändiyen eno kwëcën reseŋ in gër andëdä andexëm. ² Bërändiyen bëyanar bër sək këbi bën wëlër këni ebi cos atama and kodî amat, ang rëp bax gër amëdëna ak. Ata re ko eni ye gër andëdä and reseŋ andexëm. ³ Ye ko gër angol ebi calaw bërändiyen bëşëxe and yatënak aŋ. Sək këbi ga ÿëpara këni aÿëpa fo. ⁴ Ata re ko: “Yeyin wën bëte gër andëdä andam, ang ÿapëk ak këmun şos.” ⁵ Bela bëjo ga wa këni

ye këni. Ye ko bëte gër angol and ñatëk eñan keñ gër gaf añ. Baka ko and hik eñan poxoş gaf añ, wëlaw këbi bëte bëşëxe. ⁶ Baka ko bëte gër angol ñam ex cëla eñan eñ. Sëk këbi bëla bëşëxe ga yëpara këni. Ata fel këbi: “Wën ine bayixën kën ro ciş aýëparand fo?” ⁷ Yaka këno: “Ala afo mef ex na andiyen.” Ata fel këbi eni ye bën bëte gër andëda and reseñ andexëm. ⁸ Ga xwëyarëk, axwën andëda and reseñ an fel këno awëxëta ar kodí irexëm an: “Macëlébi bërandiyen bën eyëbi cosëra, do ñanalëbi bëmban bën.” ⁹ Ga sëka këno bër wëlaw babi ñam ex cëla eñan bën, şot këni ala kala atama amat and kodí ang rëp bax gër amëdëna ak. ¹⁰ Felata këni bër wëlaw babi elod mopëd gëbër bën ga këni yëla mëne nëmëc këbi şos. Barikan, şos këbi ala kala atama amat ang rëpëk gër amëdëna ak. ¹¹ Ala kala, and ko xana añ, exo ñunëñuna end axwën andëda eñ. ¹² Ata abat re ko: “Okó ine cëñ şosaxën këyëbo biyi gwër fo gë bër riyenik apëxëd amat fo bën, xarak biyi bunjak oyat ok ñek amëdëna añ?” ¹³ Yaka këno: “Lawo, wëno ýoweý ami menan ex na ñe! Ax gi ex na nde atama amat wëlër baxe, ang rëpëk gër amëdëna ak? ¹⁴ Kanal kodí irey in ey maýi! Wëno wa ýandi ke mo cos arandiyen afelatar an gwër fo gë wëj. ¹⁵ Ba ame kor na nde me di ang ýandi ke ak gë napul iram in? Bëte ba ga nënga këme nde ki yakëraxind wëj?” ¹⁶ Ata Yesu ñata ko: «Mëñ ex bëmban bën kë hi bëýanar do bëýanar bën bëmban.»

End ecës ed Yesu eñ

¹⁷ And hi këni ñam gër Yerusalem añ, Yesu nacët këbi bëşëfan epëxw gë bëxi bën, re ko: ¹⁸ «Ga këne yende ako yañ gër Yerusalem, nangin mëne bëla ke lëxw na wëno Asëñiñ ar ala an gër bëşadaxan bëlëngw do gër bëşalen. Do bën and këne xiti añ ebi ketan ene ñaw. ¹⁹ Bën fo ke lëxw gër bëla bër benëng becëxe. Ata and këne lëşëra do ene këmëra añ, ene ñaw mo pika në osëx. Bari, wëno yatir akey atasën axani këme xani gër ecës.»

End Şak do gë Şaņ eñ

²⁰ Ga xucak eño, alindaw ar Sebede, gë bosëñiñ sëka këno Yesu. Ata foxi ko eño kara ýey. ²¹ Yesu wëka këno: «Inëwa ýandi ki.» Yaka ko: «Këla tanalëbi wa bosëñiñwën boram bëjo eni ketëna gër owun ore: abat gand liw, ajo gand şame.» ²² Na, re ko Yesu: «Wën, an nang ex na er këne xarand in. Axor nde kën xor en toro ang wëno ak?» Yaka këni: «Iyo, axor këmi xor.» ²³ Ata re ko bëte Yesu: «Dal ex, axor kën xor en toro ang wëno ak. Barikan, end ene ketëna abat gand liw, ajo gand şame eñ, ax gi ex na wëno kë sanand. Bër xëñënan këbi Faba bën xwënëk bañëpara baño.» ²⁴ Ga wël këni eño bëşëfan epëxw bën xoýën kënebi bër gë abinëm. ²⁵ Ata Yesu wac këbi, re ko: «Anang nang kën mëne bëlëngw bër benëng becëxe bën awun këni wunënd gë mbëña gër bëla bër gër owar orebën, do bëşëm bën awasin kënebi wasinënd or gapak orebën ol. ²⁶ Bari gër enga endewën, kërex gi na mondako. Ar ýandi këno yo exo gi alëngw an, gilexo ariyenin ar bëla ñek. ²⁷ Do ar ýandi këno yo exo gi aýanar gër enga endewën an, gilexo xadëp irewën. ²⁸ Wëno Asëñiñ ar ala an mondako yow këme mun diyenin, ax gi ex na ene diyenin. Ado aniyen andam añ wëd këme ang acosa fo eni pëxaxën bëla bëranjëm.»

End bëşiwëk bëxi eñ

²⁹ Yesu gë bësëfan bën ga kēni šan angol and Yeriko aŋ, enga end bela baŋi sēfand na bura-bura. ³⁰ Xarak, bēšiwēk bēxi yēpa baxēna ler gēr fēña do kēni xararand. And wēl kēni mēne Yesu kē yowēnd aŋ, kēni xeŷënd: «Axwēn, kaŷēnanēlexi biyi! Kaŷēnanēlexi wa biyi Asēniw ar Dafid!» ³¹ Ata bēranjēm kēnēbi xexēnd eni cēsina. Barikan bēn aŋo xeŷ kēni kaš-kaš: «Axwēn, kaŷēnanēlexi biyi! Kaŷēnanēlexi wa biyi Asēniw ar Dafid!» ³² Ata xwēša ko Yesu, wac kēbi. Ga ūat kēni, wēka kēbi: «Inēwa ŷandi kēŋun mun din?» ³³ Yaka kēno: «Axwēn, mi ciwēta ŷandi kēbo.» ³⁴ Ga xaŷēnan kēŋo, Yesu fēd kēbi ala kala. And fēdēt kēbi aŋ, watēra kēni ataŋ do kwēl sēfa kēno.

21

¹ And hi kēni Yesu gë bësëfan bērexēm dām gēr Yerusalem aŋ, ūat kēni gēr ingol ind Betēfage, ler gēr etēnd ed gē baŋarēka. Aŋo lawēn kēbi bësëfan bēxi: ² «Yeyin gēr ingol ind gēr lēngw. And kēn ūat aŋ, ata kēnēbi sēk fali inēm mokap do gē ipali ler gēr ndexēm. Pētēgunēbi ene mēlanēgu. ³ Angēmēne ala wēka kēŋun na, yakayidēn mēne Axwēn an rek mēni mēla. Ata kēŋun sēbēn enēbi mēlaw.» ⁴ Ata mondako bax ex ŋata er yēgw ko alawēnel in:

⁵ «Pelinēbi bēr gēr angol and Siyoŋ bēn, Nēkoyino wa emun endewēn eŋ ga ko yelind.

Gē onēnga fo ko yelind yaŋ nē fali inēm, Yaŋ nē ipali ind rēw kēŋo emacar end andiyen yēpa ko».

⁶ Ata bësëfan bēn ye kēni, rix kēni ang fel baŋi Yesu ak. ⁷ Ga wēlaw kēnēbi fali inēm in do gē ipali in, labēra kēnēbi gē banjēm. Yesu yēpaxēn kēŋo ibat. ⁸ Do ang barērēgu bani bela bēn moŋēmb: mar rendēra kēni banjēm bandebēn baŋ gēr fēña; bējo fongētēraw kēni opat gēr batēx do lab kēni fēña in tar. ⁹ Ata ga kēno sēfa Yesu, bējo gand lēngw, bējo gand epoy, kēno šēkwēnd do kēni xeŷënd:

«Hosana, dafēlexo Asēniw ar Dafid,
Betalexo ga ko yowēnd ako gē oŵac or Axwēn ol,
Wēlilexo xali yaŋ gēr orēn!»

¹⁰ And ūat ko Yesu gēr Yerusalem aŋ, angol aŋ dēk fuli kēni. Er bani wēkarēnd: «Noŷo ngwa hi ko ala ajo?» ¹¹ Eni yaka bērēmar: «Yama alawēnel ar kēno wacēnd Yesu an ga ex nde! Gēr Nasaret xaniw ko, fēco gēr ebar ed Galile.»

End Aciw and Kaxanu eŋ

¹² And ūat ko gēr Yerusalem aŋ, Yesu lil ko gēr yangana ir Aciw and Kaxanu. Wāyēra kēbi dēk bēr bax fandērand do gē bēr bax yēcērand na bēn. Yamēra ko bakwētaya band bēnēmb bēr kodī baŋ do gē baŋēpara band bēfan bēr olēxwēte baŋ. ¹³ Ata fel kēbi mēne Kaxanu rek: «Aciw andam aŋ and cale ex barikan wēn nēngwēt kēn emayī ed bērek».

¹⁴ Na dēŋ gēr yangana ir Aciw and Kaxanu, ūatēraw kēni bēšiwēk do gē bēseŷik, ata fakēn kēbi dēk. ¹⁵ Bēšadaxan bēlēngw bēn do gē bēšalen bēn wat kēni dēk becarax bēnd ri baxo na bēŋ. Wēl kēnēbi bēte oŋaš ol ga kēni xeŷ gēr yangana ir Aciw and Kaxanu: «Hosana, dafēlexo Asēniw ar Dafid!» ¹⁶ Ata wēka kēno Yesu: «Kēy wēlēnd nde er kēni rend oŋaš in?» Yaka kēbi: «Iyo aye kēme wēlēnd! Do wēn, ba elod an pēn ex na

nde gër ed ÿëgw këni endam mëne obaš ol ðek gë bënd gër oyer ak ayas këne yasëd¹⁷.» ¹⁷ Ga yaka ko mondako, seb këbi na, kwël šan ko angol and Yerusalem aņ, ye ko gër ingol ind Betani, gër ed hi bax exo ðakix.

End andan eņ

¹⁸ Ga xeyëk, Yesu fëðar këni enjo. Ata mopëð gëbër, ga ko baka gër Yerusalem, ¹⁹ wat ko andan ler gër fëña. Ga šapan ko, sëk ko tudëņ opat fo. Ata re ko: «Wëj atëx aņo bëte din ay dëw na!» Andan aņ ñayëk ataņ! ²⁰ And wat këni bësëfan bën enjo aņ, šarandëra këbi xali do këni wëkarënd: «Mondake wa ñayëk andan aņo ataņ ataņ?» ²¹ Ata re ko Yesu: «Dal in këmun felënd, angëmëne axwëta xwëta këno Kaxanu gë oņëpëgënan këm, ado etënd elo dëņ ata kën fel: “Pacanal ro, ey ðapayax gër anjer” ata facanadox etënd el, ax gi ex na enaņyën ed andan fo xorëdon. ²² Nangin mëne ðek er kën xara yo gë ekwëta gër cale, ayakali këņun yakali Kaxanu.»

End or gapak or Yesu eņ

²³ And ñat ko gër Yerusalem aņ, Yesu lil ko gašëxe gër yangana ir Aciw and Kaxanu. Ga këbi sëyalira na bela bën, ñatëgu këni bësadaxan bëlëngw bën do gë bëxarëk bër Bësëwif bën. Wëka këno: «Kërëš wëj gë or gapak or fe këyëbi sëyalixënënd bela bën? Noņo wa yël ki or gapak olo?» ²⁴ Yesu yaka këbi: «Wëno bëte, emat fo këmun wëka wën. Angëmëne ayaka yaka këne, afel këmun fel gë or gapak or fe këme rixënënd beņ bën. ²⁵ XoBUYI or babi buyind bela Šaņ Batis ol, feye wa na xaniw bax? Ba gër orën nde, ba gër bela nde?» Ata na bën këni nekënekërand: «And këne yakaye “Gër orën”, ata këbo wëka: “Inewa bayik wën ano kwëta ex na?” ²⁶ Bëte angëmëne ene yakaye: “Bela bën lawënëgu baņo”, awa yëdanëbene ðe amëxwër and bela aņ gayik bën ðek Šaņ Batis, alawënel ar Kaxanu xwët këno.» ²⁷ Ata yaka këno Yesu: «Biyi ami nang ex na ba noņo lawënëgu baņo.» Yaka këbi mëņ: «Wëno bëte amun pel na ba gë or gapak or fe këme rixënënd beņo.»

End apënëtal and ocambenjar oki eņ

²⁸ Ata Yesu fel këbi bëte: «Baxëtın mun pel end ar gë odëmëta oki eņ. Ga wac këņo iņanar in fel ko: “Doro asëñiwën yel ey diyenix gër andëða and reseņ.” ²⁹ Yaka ko: “Wëno axe ñandi ex na.” Barikan, šena këņo ye ko aye dëņ. ³⁰ Fel këņo bëte mondako fo lëmëta ixinëm in. Mëņ yaka ko: “Oko ado aye këme ye Faba!” Bari axo ye ex na. ³¹ Gërëgako, lëmëta ir fe wa ri bax er yandi baņo sëm irebën in?» Yaka këni: «Iņanar in!» Ata re ko Yesu: «Dal in këmun felënd bësëf bër šagale bën do gë bësoxari bëyacaxik bën kë ñatët gër owun or Kaxanu, wën en bayi emban eņ. ³² And yow ko Šaņ Batis eņun masin fëña ir šenene aņ, bësëf bër šagale bën do gë bësoxari bëyacaxik bën fo xwëta këņo. Barikan wën ado ga nang kën aye fëña ijo, aņun cena ex na end ola orewën eņ gayik ano kwëta ex na.»

End apënëtal and bëğan bëxeÿax eņ

³³ «Baxëtın mun pel apënëtal acëxe. Mondako ri baxo ala. Ga ri ko andëða and reseņ, xece ko jey. Nac ko ambëxw akaraxën and omen od reseņ do bay ko bëte aciw atëndëndër. Na sebënan këbi bëğan eni

cetèrènd gë mën er këni xana in. Do ye ko kwël damana. ³⁴ And sègèk resej aŋ, axwën andëdä an lawënëgu këbi bëriyenin bërexëm bën eno mèlan ošet orexëm ol. ³⁵ Barikan bëyan bën sëra kënebi bëriyenin bëjo, šewëra këno abat, law këno ajo do fëtëra këno ašëxen an. ³⁶ Lawënëgu këbi bëte bëriyenin bëšëxe, nëmëc ang ebani bëyanar ak, bëyan bën narëndëra kënebi bëte xali. ³⁷ Mondake ko ri axwën andëdä an, afo ga felata këŋo olawën ol ašëniw ga baxo yëland mëne afëb këno fëb. ³⁸ Barikan, bën and watëgu këno ga ko yow aŋ, këni rend: “Mën ex de ar kë bëteli andëdä an, marawën enëŋo dawë ebo bayixën.” ³⁹ Ga fiatëgu ko lëf gër andëdä and resej, bëyan bën šonjorëra këno fac-fac do lawëx këno.

⁴⁰ Awa gërëgako, and ko yow axwën andëdä and resej aŋ, mondake yëla kën këbi ri bëyan bëjo?» ⁴¹ Yaka këni: «E gë oxoŋ osëm ko fiatëgu ebi dawëra bela bëxëyax bëjo do ebi tebënan andëdä and resej aŋ bëyan bëšëxe, bër këŋo ýana eŋo cetënd ašet resej in and kë sèg aŋ.» ⁴² Na rew ko Yesu: «Awa do wën elod an pën ex na nde Oñëgw Omënëk od rek:

“Ekaŋ ed šus bani bëbay bër aciw el,
Bakan ko Kaxanu xali hik ekël ed aciw el.
Gër Axwën xaniwëk eŋo,
Do biyi bon këbo šaranënd.”

⁴³ Mën këmun felaxënënd mëne Kaxanu axan këŋun xan owun or gër orën ol wën Bëšëwif bën do ebi tebënan enëŋ end bër ax gi ex na Bëšëwif eni dëkaya ang ýandi këŋo ak.

⁴⁴ Ekaŋ ed këme rend elo, ar këŋo wëcan an bënd-bënd ko hi,
Ar kë wëcan an, exo gi rongo-rongo
Bëte ar këŋo wëcan an, momot këŋo bot.»

⁴⁵ Ga wël këni šapënëtal baŋo, bëšadaxan bëlëngw bën do gë ofarisen ok fëni këbi mëne Yesu bën dëŋ babi rend. ⁴⁶ Dek ýandi babi eno tëra. Barikan amëxwër aŋ banëbi yëdand gayik bërănjem alawënel ar Kaxanu xwët bano Yesu.

22

End apënëtal and enër eŋ

¹ Ga xucak eŋo, Yesu këbi felërand bëte gë šapënëtal, ko rend: ² «Owun or gër orën ol er wëndërek gë endey end emun end rin baŋo ekana ašëniw fo. ³ Lawën këbi bëriyenin bën enëbi yen bër fel babi eni yowëraw gër ofëna bën. Bari bën hëp këni eni yow. ⁴ Lawën këbi bëte bëriyenin bëšëxe, enëbi pelëx: “Ogaš odam ok do gë opërac odam ok haš këmëni anëka ýënëk ýas eŋ, wën fo šëni këmun.” ⁵ Bari bër fel babi eni yowëraw bën abi bal bana eŋo. Fecan këbi eni tef bendebën, kwël šapër këni: ajo gër ošënga, ajo gër opane odexëm. ⁶ Bër bayi bax na bën sëra kënebi bëriyenin bën, xëmëra kënebi xali law kënebi. ⁷ Ga xoŋ ko emun eŋ, lawën këbi ocorođa odexëm ok enëbi dawëra bela bëjo do eni cor angol andebën aŋ. ⁸ Ata emun eŋ fel këbi bëriyenin bën: “Ecomar ed ofëna ol, anëka feyëtëra këni, bari bër fel bamëni eni yow bën abi nap bana. ⁹ Gërëgako yeyin gër angol, gër opëna od këni ýëmbënd bela. Gë ar kën fed yo macëguđëno.” ¹⁰ Bëriyenin bën šapër këni gër angol, ed opëna el. Do gë ar fed këni yo, hi ko ašëmbak, hi ko ar šenene, wac kënebi gër ofëna. Ata mondako fëxw bani gër aciw and ofëna. ¹¹ Ga lilëgu ko emun

en ebi nëkon bër wăcëgu kënëbi bën, wat kęno ar bayik ax cuda bana anjëm and ofëna. ¹² Wëka kęno: “Lawo, mondake wa lilëgu këy ro gë acud and ofëna këm.” Ata ala ajo šësinan kęno yem. ¹³ Emun en fel këbi bëriyenin bërëxëm bën: “Kapin osapar oņ do gë otaxan ok eno yayaxën fac gër ecamedan. Tesëxëlexo, ŋatayaxëlexo ebasa el.” ¹⁴ Ga fiata ko Yesu apënëtal aņo, re ko bête: «Enimin, bërănjem exëni bër wăc këbi Kaxanu bën. Barikan tēkër fo exëni bër sana këbi bën.»

End šagale eņ

¹⁵ Ata ofarisen ok wăcër këni eni cala endey end këno wëka Yesu eno bonaxën. ¹⁶ Ga šot këni, lawën kënëbi bësëfan bërëbën bën do gë od Erod gër Yesu. Ga fiat këni re këni: «Asëyali, anang nang këmi mēne wěj end dal fo këy reyand. Enimin, fëna ir Kaxanu in këyëbi wăsinënd bela bën. Ala ayo yëdand na, bête ayo nëkonënd na ala an ba noņo hi ko eyo pelëraxën. ¹⁷ Gërëgako, pelëlëbo er yëla këy gër endey eņo in: Aņap nde yăpëk šagale ir ko wëkand Sesar in? Mi medënd nde, ba mi teb emed el nde?» ¹⁸ Ga wata ko Yesu osit orebën ol, yaka këbi: «Wën bëyëğenax bër kē labayand hi kën, inewă yăndixën kęņun ene bon? ¹⁹ Masinine kodı ir kën wëdaxënënd šagale in.» Ata fëxwën këno atama amat. ²⁰ Ga nëkon ko, wëka këbi bër xeta baņo bën: «Dëxas in ir noņo wa ex?» Yaka këno: «Ir Sesar.» «Do owăc ol cęņ?» ²¹ Yaka këno bête: «Orexëm fo ex.» Ata re ko: «Mašino Sesar erexëm in, do Kaxanu er xwën ko in.» ²² Ata ga šaran këbi ang yaka ko ak, kwël šapër këni abat abat.

End Yesu do gë Osaduseņ eņ

²³ Kwël yatijo fo, Osaduseņ yow këni bête gër Yesu. Bën ex bër bax yëland mēne ekani ed gër ecës ax gi ex na. Ata re këni: ²⁴ «Asëyali, baxëtël er fel këbo Moyis in. Angëmēne asošan exo cës tebëtarëxe obaš, abinëm kęno bëteli asoxari an, eņo dëwënaxën obaš ar nemik an. ²⁵ Xarak, gër ndebi ro ocambenjar ocongoki hi baxëna aminëmëra. Iyanar in yër ko, bari šës ko obaš këm. Abinëm bëteli kęno asoxari ar sebëta kęno an. ²⁶ Nemi ko męņ bête obaš këm. Ako fo hi babi bën bęcongëbëxi bën đek. ²⁷ Ga fağëra këni bën đek, šës ko bête asoxari an. ²⁸ Do yatir ekani ed bësësëk cęņ, alindaŵ ar noņo ŵa ko hi gayikako bën đek bęcongëbëxi bën ağër yër bano?» ²⁹ Yaka këbi Yesu: «Wën ata and kën lifënd dęņ ex đe. Aņun pëni ex na Oņęgw Omënëk ok, bête an nang ex na panga ind Kaxanu in. ³⁰ An nang ex na nde mēne yatir ekani ed bësësëk, eņër ax gi na? Bësošan bën do gë bësoxari bën ang omeleka fo këni hi yanğ gër orën. ³¹ End ekani ed gër ecës eņ, elod an pën ex na nde er fel kęņun Kaxanu in? Ga re ko: ³² “Wëno ex Kaxanu, ar yata kęno Abëraxam an, wëno ex Kaxanu, ar yata kęno Isak an, bête wëno ex Kaxanu, ar yata kęno Yakob an.”» Ata re ko bête Yesu: «Awa eņo wăsinëdoņun mēne Kaxanu, Kaxanu ir bëbëngw exo, axo gi ex na ir bësësëk.» ³³ Ata đek bër baņo baxët bën, šaran këbi end osëyali orexëm eņ.

End apela anëngw eņ

³⁴ And wël këni ofarisen ok mēne Yesu abon bon këbi bête Osaduseņ ok, fedër këni. ³⁵ Ata ga yăndi këbi eno bon Yesu sana këno asëyali ar acariya and Moyis eņo mëkara. Ga sëka kęno wëka kęno: ³⁶ «Asëyali, apela and fe ex anëngw aņ gër acariya and Moyis?» ³⁷ Yaka ko Yesu: «“Nanëlo Kaxanu, Axwën arey an, gë yomb irey ak đek, gë enjëw endey ak đek, gë anjëlan

andey ak dek.”³⁸ Apela aŋo ex and xucak dek aŋ, mēŋ ex anēngw aŋ.³⁹ Baxētēl and bētēk aŋ: “Balindēlexi end ašandax eŋ ang ki balēnd end gaf irey ak.”⁴⁰ Acariya and Moyis aŋ dek do gē osēyali or bēlawēnel bēr Kaxanu ol dek, gēr bapela baki baŋo ex.»

⁴¹ Gēr ed barēr bani ofariseŋ, Yesu wēka kēbi endey eŋo: ⁴² «Ake yēla kēn end Afexēn eŋ? Ar andēwēra and noŋo hi ko?» Yaka kēno: «Oko, ar andēwēra and Dafid!»⁴³ Ata re ko bēte Yesu: «Ga yēm ko gē panga ind Angoc Amēnēk iŋ, Dafid baŋo wācēnd Afexēn an, Axwēn arexēm and baxo rend: ⁴⁴ “Axwēn an fel kēŋo Axwēn aram an. Nēpal gand liw iram ro, xali mi korēn bērangōyēra and gē wēj bēn xali eyēbi bēna.”⁴⁵ Gayikako Dafid mēŋ dēŋ kēŋo wācēnd Afexēn an, Axwēn arexēm, mondake cēŋ hi ko Asēniw arexēm?»⁴⁶ Bari gabatak ax kor bana eŋo yaka. Ata elod yatijo ala bax yēxw na eŋo mēka yēy.

23

End bēšalen do gē Ofariseŋ eŋ

¹ Akey amat, Yesu babi felērand amēxwēr aŋ gē bēsēfan bērexēm bēn. ² Ata ko rend: «Bēšalen bēn gē ofariseŋ ok bētēk gēr aŋēpara and Moyis do kēnēbi sēyalind bēla bēn. ³ Mēŋ ex, mayindēn ang kēnun sēyalind ak. Bēte tēfindēn er kēnun felēnd in. Bari kērenēbi tēfētēlind na ang kēni rind ak. Bēn ani dind na er kēni sēyalind in. ⁴ Ang bēr kēbi libēnēnd bonēb botibax bēla fo hi kēni xarak bēn gē tēkērak anēbi dēcand na. ⁵ Enēbi kwitaxēnēnd bēla bēn, imboto kēni fugand gēr eyiy, do kēni šuđand bocuđ bond gē oŋaŋēn*.⁶ Mbaŋ ħian kēni eye ed nē er hik ŋambēran el do gē eketēna ed axwēn ofēna el. Mbaŋ ħian kēni baŋēpara band gēr lēngw baŋ gēr ūaciw ūacaleya. Bēte gēr ed kēni yēpara mbaŋ kēbi nēnganēnd enēbi cēmarand bēla bēn. ⁷ Bēte mbaŋ kēbi nēnganēnd enēbi macēnd “asēyali.”⁸ Barikan wēn kēren mand na enun mac “asēyali.” Asēyali arewēn an abāt fo ex, do wēn dek aminēmēra hi kēn. ⁹ Do ala kēreno macēnd na “Faba” gēr ebar, gayikwa abāt fo ex Sorix irewēn, Faba ir yaŋ gēr orēn in. ¹⁰ Kēren mand na enun mac alēngw. Wēno Afexēn an gabat fo hik alēngw arewēn an. ¹¹ Alēngw arewēn an gilexo ariyenin arewēn. ¹² Ar kē rafēna an, Kaxanu alat kēŋo lat, do ar wāk eno bēna an, Kaxanu arafēn kēŋo rafēn.»¹³ Yesu šom ko: «Wēn bēšalen bēn gē ofariseŋ ok, bēyēŋēnax bēr kē labayand hi kēn, ata mbaŋ wē kēŋun. Ebēt ed owun or gēr orēn el kēn wedind. Wēn dēŋ an dīlēnd na, bēte anēbi tebēnd na eni dīl bēr yāndi kēbi bēn. ¹⁴ Wēn bēšalen bēn gē Ofariseŋ ok, bēyēŋēnax bēr kē labayand hi kēn, mbaŋ wē kēŋun! Wēn kēbi yambarand bēsoxari bēsefēta sefēta bēn. Bēte wēn fo watak ašale, ašale, ašale, mēŋ ex kiti indewēn iŋ gē pit fo kē yēka. ¹⁵ Awē wē kēŋun wēn bēšalen bēn do gē ofariseŋ ok, wēn bēr ex bēyēŋēnax bēr kē labayand bēn! Angwēngw and ex yo kēn xegētand, gēr ed ex yo gēr ebar kēn hērēnd eno dēnaxēn ala gēr cale indewēn. Do ala ajo and ko hi ašalek aŋ, eno di bākēlēbēd baki ar gēr xodux, ar wēnak nēmēc wēn.

¹⁶ «Ata mbaŋ wē kēŋun wēn bēr kēbi lēngwelind bēla bēn, xarak bēšiwēk en, bēyēŋēnax bēr kē labayand hi kēn! Wēn kēbi felēnd bēla bēn

* ^{23:5} 23.5 Polo gēr bēmboto bēnd bani fugand bēŋo, bēngas bēnd er rek Akayēta and Kaxanu in bani yēgwend.

mêne ala exo yašaranënd Aciw̃ and Kaxanu aŋ, xarak axo di ex na er re ko in, ošēba aŋo dēk na. Bari angēmēne exo yašaranënd kaŋe ir lēf in, xarak axo di ex na er re ko in, alēk kēŋo lēk ošēba ol. ¹⁷ Ata and an yēlarand na ex dē! Ineŵa xurik ex kēbēn: kaŋe in nde, ba Aciw̃ and Kaxanu aŋ nde, mēŋ ar kē wēnēnënd kaŋe an? ¹⁸ Wēn kēbi felēnd bēte bela bēn mēne ala exo yašaranënd angēb aŋ xarak axo di ex na er re ko in, ŷoweŷ aŋo gi na. Bari exo yašaranënd šadaxa ir ex yaŋ gēr angēb in, xarak axo di ex na er re ko in, alēk kēŋo lēk ošēba ol. ¹⁹ Ata and an yēlarand na ex dē! Ineŵa xucak ex kēbēn: ba šadaxa in nde? Ba angēb aŋ nde mēŋ ar kē wēnēnënd šadaxa an? ²⁰ Ar kē yašaran angēb an, anēka yašaran ko dek gē er ex yaŋ gēr angēb in. ²¹ Ar kē yašaran Aciw̃ and Kaxanu an, anēka yašaran kēŋo Kaxanu mēŋ ar lēgēk na an. ²² Ar kē yašaran orēn an, anēka yašaran ko aŋēpara and owun or gēr orēn aŋ do gē Kaxanu mēŋ ar ŷēpaxēnēk an. ²³ Wēn bēšalen bēn, gē ofariŋeŋ ok, bēŷēŋēnax bēr kē labayand hi kēn, ata mbaŋ ŵē kēŋun! Emed ed dim el aye yek: hik ir ešēngēng, hik ir eŷamēn, hik ir ongēn. Barikan, ola or šenene ol, gē axaŷēnan in, do gē egi ed ala axwēta xwēta el lēngwēk gēr acariya and Moyis. Bēŋo doŋun bał nēmēc xarak an teb ex na emed ed dim el. ²⁴ Wēn bēlēngweli bēšiw̃ēk hi kēn! Mondake kēno hēlēnd yer gelemba in, do kēno sēpēnd eŋōŋēn eŋ? ²⁵ Wēn bēšalen bēn gē Ofariŋeŋ ok, bēŷēŋēnax bēr kē labayand hi kēn, ata mbaŋ ŵē kēŋun! Odēyamb odewēn ok kēn wēnēnënd fac fac in, xarak ed lēf lēf el dek buyarēk. Gēr owēkw orewēn er xēŋēk: orek do gē oŋandi oŋēŋēnax. ²⁶ Wēŋ fariseŋ ijo, ang ašiw̃ēk fo hi kēy! Nebēl pere odēyamb ok ed lēf lēf el dāmana ey mēnēnaxēn ed fac fac el! ²⁷ Wēn bēšalen bēn, gē ofariŋeŋ ok, bēŷēŋēnax bēr kē labayand hi kēn, ata mbaŋ ŵē kēŋun! Ang oŋeg od fešēn kēni fo fac fac in hi kēn. Barikan, polo ošapar owērēk do dek obuyaraxik fo fēxwēk. ²⁸ Ata wēn, mondako hi kēn: gēr ogēs od bela ang bēr šenene fo xarak bēŷēŋēnax bēr kē labayand hi kēn. Yer betēmbak fo hi kēn. ²⁹ Wēn bēšalen bēn, gē ofariŋeŋ ok, bēŷēŋēnax bēr kē labayand hi kēn, ata mbaŋ ŵē kēŋun. Wēn dēŋ kē bayēnd baŋeg band bēlaŵēnel bēr Kaxanu baŋ. Wēn kē ŷaŋēnēnd bēte baŋeg band bēr šenene baŋ. ³⁰ Bēte wēn fo kē rafēnand mēne kido angwēn and bēxarēk bērewēn aŋ hi ban, an baŋ dona gē bēn gēr edaŵ ed bēlaŵēnel bēr Kaxanu bējo. ³¹ Wēn dēŋ kē reyand osede or kēŋun lēxwēnd ol ga kēn rend ako mēne wēn ex obaš or bēr laŵ kēbi bēlaŵēnel bēr Kaxanu ol. ³² Ata kemēnayin dē en mendēra, bašīn xali ex dēmbuca eŋēŋēnax end bēxarēk bērewēn eŋ! ³³ Ata wēn ang bandēn fo hi kēn, ang otaw̃-orang fo hi kēn! Mondake kēn xwēŷēta kiti ind gē xodux iŋ? ³⁴ Mēŋ ex, wēno alawēneli laŵēneliŋ kēmun: bēlaŵēnel, gē bērenik, do gē bēšalen. Barikan wēn, mar alaŵ kēnēbi laŵ, mar fika kēnēbi, mar xēmēra kēnēbi xali gēr baciw̃ bacaleya bandewēn, do mar narēndēra kēnēbi xali. Gē angol gē angol kēnēbi ŷana enēbi tēfērand. ³⁵ Ata wēn awēcan kēŋun wēcan kiti iŋ nē end ošat or lexik gēr ebar eŋ. Anēp kēŋun nēp nē end ošat oŋo. Ga ŷana ŷana ko gēr ošat or Abel, ar šenene an, Kaxanu dek ko sēf xali gēr or Sakari, aseŋiw̃ ar Berekiya an, ar laŵ kēno fēco angēb fēco ebēt, lēf gēr yangana ir Aciw̃ and Kaxanu an. ³⁶ Dal in kēmun felēnd, wēn bela bēr gē okēy oko bējo dēŋ kēŋun wēcan dek bēŋo.»

End Yesu do gë Bëyerusalem en

³⁷ «E Bëyerusalem, wën këbi lawënd bëlawënel bër Kaxanu bën. Wën fo këbi fetërand gë oxaÿ xali eni cës dek bër këjun lawëneliwënd bën. Wëno bandanjëm xacëra ke mun bar ang këbi barënd ecare obaş orexëm dila gër obafe odexëm ak. Bari wën an ma ex na. ³⁸ Ata në enjo ko ÿaÿëtaxën Kaxanu Aciw andexëm an. ³⁹ Ga re këme, doro fela këne ewat el xali yatir kën re: “Betalexo ar kë yowënd gë owac or Axwën an!”»

24

End eyëcar ed Aciw and Kaxanu en

¹ Ata Yesu ga ko şan gër Aciw and Kaxanu, bësëfan bërëxëm bën re këni: «Asëyali, nëkonël bameÿ band bongay bar ang yëlëra këni ak, monje yek de.» ² Yesu yaka këbi: «Dal in këmun felënd, bameÿ band kën watënd baÿo, dek kë yëcar; ekaÿ gebatak ax bay na en eyëlëtërx!»

³ Ga ñat këni gër etënd ed gë bañarëka, Yesu yëpa ko. Ata ga xeta këno bësëfan bën, wëka këno: «Asëyali, pelëlëbo ba nand fe kë yëcar Aciw and Kaxanu an? Ine këbo wäsin mëne anëka kë saxëgund ebakaw edey el do gë ekwët ed ngwën el?» ⁴ Ata Yesu yaka këbi: «Diyindën gë onden oÿ, ala këreÿun yifad na xali en ma endexëm en. ⁵ Bela bëranjëm kë yowëraw gë owac oram ol do eni dend: “Wëno ex Afexën an.” Ata mondako kënebi yifa bëranjëm. ⁶ Ado awël kën yana en wëlënd edandër el. Bari këreÿun dëgënëd na! Afo ex kuca pere beÿo, xarak ax gi ex na pere ekwët ed ngwën el. ⁷ Er këbi yana ebi takërërand bela bën gë enëng gë enëng, do gë ebar gë ebar. Në ed mar enjo etëm këbi yana ebi wëcanënd. Bëte në ed mar, ebar el kë yana ex dëgënd. ⁸ And kë xuca dek beÿo an, nangin mëne aÿana fo yanak toro in. ⁹ Ata alëxw kënun yana enun dëxwënd në er kën soro, bëte alaw kënun yana dawënd. Dek benëng bend bela beÿ kënun şusëra në end owac oram. ¹⁰ Bërëmar gër enga endewën, and këni yana eni watënd beÿo dek an aÿëpëgënan këbi yana ebi nëpëgënanënd endam en. Do bëranjëm kë yana ex yifarënd, bëranjëm kë yana ex cusërend në end owac oram. ¹¹ Bëlawënel bënëgwës bëranjëm kë şanayaw na do enëbi yifad bela bëranjëm. ¹² Mban kë yëmb eñëÿenax en gër ngwën ro, ata gër owëkw or bela bëranjëm anjana an abasëta kë basëta. ¹³ Barikan, ar kë xemëna xali yatir kë xwët endexëm an, afex ko fex. ¹⁴ Atëfëtan and owun or Kaxanu an afem kë hi mopem dek ebar el do gër ed ex yo. Mondako kë hixën osede gër benëng bend bela. Ata amëd anjo fo kë xwët ngwën in.»

End amena acaraxik en

¹⁵ «Mëÿ ex and këno watënd awëndëran aşaraxik ar reya baxo alawënel Daniyel mëne ayow ko yow an, lëf gër ed şëbak, awa pënileÿo aye ar kë fënënd akayëta anjo an. ¹⁶ Mëÿ ex, bër lëgëk gër ebar ed Yude bën gërëxëdfëlexëni gand osënd. ¹⁷ Bëte ar kë hi yaÿ në ejur ed këbe an, gërëlexo. Kërëxo pedan na yëÿ lëf. ¹⁸ Ar kë hi gër osënga an, gërëxëlexo. Kërëxo bakan na banjëm bandexëm gër iciw. ¹⁹ Awa amëd anjo, mban këni soro bësoxari bër gë bacël bën do gë bër këbi yerinënd obaş bën. ²⁰ Mëÿ ex caleÿindën kërëx ñatëgu na ongër ondewën oÿ amëd and gë

ayem, ba gë akey and eteyëta. ²¹ Ata bakey band toro itëm kë hi. Elod ga ri ko Kaxanu ngwën inj ala ax wat ex na toro indako rako inj, bëte din ala ax wat na. ²² Kaxanu abašëta ko bašëta bakey band toro baŋo, në end bela bër sana këbi eŋ. Angëmëne axo bašëta ex na, ala ax pex na. ²³ Angëmëne ala eŋun pelënd: “Nëkodo ro Afexën an!” ba “Fën exo Afexën an”, këreno kwëta na. ²⁴ Bëlawënel bënëgwëš kë šanayaw na do eni dend mëne bëfexën hi këni. Ari këni ýana eni dind becarax enëbi yifaxënënd bela bën. Kido mokam, ado bër sana këmëni wëno bën dëŋ ayifa yifa donëbi. ²⁵ Awa đamana ex ŋatëgu toro iŋo këmum nangënënd beŋo. ²⁶ And kënun fel mëne Afexën an gër ladawe watëgu këno aŋ, këren yed na. Ba enun pel mëne lëf gër baciw banakaya exo, këreno kwëta na. ²⁷ Enimin ga re këme, ang kën watënd ebingara el cangët orën ak, mondako këne watëf wëno Asëniw ar ala an yatir këme bakaw. ²⁸ Ax gi ex na nde gër ed ex embër këni barërend oyafe ol? Mëŋ ex yatir këme bakaw, ala ax nem na.» ²⁹ Ata re ko bëte Yesu: «And kë xuca bakey band toro baŋo: eňan eŋ awëdëwëda kë wëdëwëda, facaw in aloš kë loš, ował onj axwécëta kë ýana ex kwécëtant do dek bebër gë panga gër orën bën kë sëngërëbëtarä. ³⁰ Ata amatinali and wëno asëniw ar ala aň ašanaya kë šanaya yaŋ gër orën. Do benëŋ bend bela beŋ dek gër ebar ro kë ýana ex denitand në end wëno asëniw ar ala eŋ. Awat këne watëgu gër orën ga këme šëlaw gë baŋar baŋ, gë panga inj do gë enjaran etëm. ³¹ Meleka kë farix na kereloy, and këni wël ocandaw aň enëbi bar bër yata këmëni bën bebët yo bebët ir orën, ebar el dek. ³² Mayin eŋun tÿyali apënëtal and andan aň. Ax gi ex na nde and kë nëtënd odini aň kën nangënd mëne đam ex ecaša el? ³³ Bëte wën and kën wat dek beŋo aň, nangin mëne wëno Asëniw ar ala an gogo këme bakaw, ado gër ebët hi këme. ³⁴ Dal in këmum felënd, an cësëra na dek ex ñana toro ind këmum felënd ayow kë yow iŋo. ³⁵ Orën ol gë ebar el axuca kë xuca, barikan eyeyan edam el laŋ kë bayi.»

End ekwët ed ngwën eŋ

³⁶ Ata Yesu re ko bëte: «End akey eŋ do gë end apëxëd and këme bakaw eŋ, ala gabatak ax nang ex na: ax gi ex na omeleka od gër orën ok, ax gi ex na wëno Asëniw ar ala an. Faba Kaxanu gabat nangëk. ³⁷ Ang fëŋga babi ampumbuluýët aň bela bën angwën and ebaxo Nowe ak, mondako fo këmëni fëŋga bëte wëno Asëniw ar ala an, yatir këme bakaw. ³⁸ Đamana ex yow ampumbuluýët aňo, bela bën er xwënda bani: ñambëran, gë ošëb, gë oýër, do gë eňërëndër ed obaš orebën, xali yatir lil ko Nowe gër akuluŋ. ³⁹ Ýoweý abani yëla na xali řatëguk ampumbuluýët ga sëbëk tëb itëm, ýemeli këbi kwéc ebar el dek. Ata nemira këni dek ang ebani ak. Ako fo këbi bët yatir këme bakaw wëno Asëniw ar ala an. ⁴⁰ Bela bëxi eni řandërand në ošëŋga, abat këmo wëla, mo teš ajo. ⁴¹ Në er këni sëŋërand bësoxari bëxi, abat mo wëla, ajo mo teš. ⁴² Mëŋ ex, titinayin gayik an nang ex na yatir këme bakaw wëno Axwën arewën an. ⁴³ Aye fëni këŋun mëne axwën iciw an, exo nangënd nand ko yow arek na, afer na ko ferëna. Aňo teš na exo tëŋga iciw indexëm inj. ⁴⁴ Ga re këme, wën bëte giyindën bëwelëk key yo key gayik wëno Asëniw ar ala an, and bayi an yëland na abaka këme bakaw aň këme šanayaw.»

End apënëtal and bëriyenin bëxi eŋ

⁴⁵ Ata Yesu baš ko eyeyan el re ko: «Xadëp ir fe wa hik irenik ir xwëta këŋo axwën arexëm xali sebënan këŋo andiyen and ebi dëband bër ekun endexëm bën nand ŷapëk na? ⁴⁶ Awa xadëp ijo nëngandëralenjo angëmëne axwën arexëm an asëk sëk këŋo ga ko ri er fel baŋo exo dind in. ⁴⁷ Dal in këmun felënd, axwën ar xadëp ijo an asebenan këŋo sebënan dëk acota andexëm aŋ. ⁴⁸ Barikan angëmëne xadëp ir gë emëkw etëmbak exo, ata ko re: “Axwën aram an dëk nëkaw ko.” ⁴⁹ Ata ko xwënda ekëm ed bošandaŵ, ñambëran do gë ošëb. ⁵⁰ Axwën an aŵaŷiw ko ŵaŷiw enjo pënga xadëp ijo gë akey and axo yëla bana abaka ko bakaw aŋ. ⁵¹ Ata dãmama enjo dápaxën fac, mbaŋ këŋo šëndën ang këbi šëndën Kaxanu dëk bëŷëñenax bër kë labayand ak. Fac ko ŷana exo tesëxënd do exo ŋatayaxënd ebasa el.»

25

End apënëtal and odënaŵ epëxw eŋ

¹ «Ata owun or gër orën ol er wëndërëk gë endey end odënaŵ obeja epëxw od wëd bax odambo odebën ok eno kacaxën šambenjar ir bax ŷërënd fo. ² Odënaŵ oko er hi bani oco opëñirëx do oco od šëdëta bafi. ³ And bani yend gër ekaca aŋ, odënaŵ opëñirëx ok wëd këni odambo odebën ok penarëxe ugu ond këni bašëd oŋ. ⁴ Barikan odënaŵ odenik ok fena këni ugu oŋ në ocëlakun. ⁵ Ga wëdëliw këŋo icën in, rašëra këbi abat abat bën dëk.

⁶ «Emëd ekarëk el, xeŷ ko ala: “Icën in nə eŋatëgu exo! Icën in, nə eŋatëgu exo! Marayin eno kaca!” ⁷ Aŋo nëngëtara këni dëk odënaŵ obeja ok. Xanira këni ala kala exo nëkon lambo irexëm in. ⁸ Ata odënaŵ opëñirëx ok xara këñëbi od šëdëta bafi ok: “Cetinëbo wa təkër ugu ondewën oŋ, nə eƒomi ex odambo odebi ok.” ⁹ Yaka këñëbi: “Ali afo gi na gwac! Yeyin en yëcëgu gër bëfan.” ¹⁰ And ye këni aŋ, űatëgu ko icën in, odënaŵ od wël bax ok lilëx këni gë mëŋ gër aciŵ and ofëna do kwël šoke këni ebët el.

¹¹ «Ga nëkanak, odënaŵ obeja od ye bax eni yëcëgu ugu ok, űatëgu këni do këni wácënd gër ebët: “Axwën, Axwën, përetënëlebo!” ¹² Bari šambenjar ir bax ŷërënd in yakaw këbi lëf: “Dal in këmun felënd, wëno amun nang ex na.” ¹³ Ata ga űata ko Yesu apënëtal aŋo, re ko bëte: «Mëŋ ex, wën bëte titinayin gayikako an nang ex na akey aŋ do gë apëxëd and këme bakaw aŋ.»

End apënëtal and bëriyenin bësas eŋ

¹⁴ «Bëte ata kë hi ang endey end ala ar ye bax dãmama fo. Dãmama exo yexën wác këbi bëriyenin bërexëm bën do sebënan këbi napul irexëm in eni cënan. ¹⁵ Er yëlëra bafi: aŷanar an, okilo oco od kaŋe; axinëm an, okilo oki do asasën an, kilo ibat. Er hi bax ala kala exo cënan er fëxwën këno in gë oxor orexëm ol. And ri ko mondako aŋ, ala ajo ye ko kwël. ¹⁶ Ataŋ ar fëxwën baŋo okilo oco an, ye ko gër andiyen. Šënan ko kaŋe ir fëxwën baŋo axwën arexëm in, šot ko okilo oco ocëxe. ¹⁷ Bëte ar fëxwën baŋo okilo oki an, šot ko okilo oki ocëxe. ¹⁸ Barikan ar fëxwën baŋo kilo ibat an, ye ko nac ko ambëxw gër ebar, do wëg ko kaŋe ir axwën arexëm in.

¹⁹ «Ga nëkak, axwën ar bëriyenin an, ŵaŷiw ko. Ata wác këbi bëriyenin bërexëm bën eno pelëra ala kala ba mondake šënan ko kaŋe ir sebënan

baŋo in. ²⁰ Ar fëxwën baŋo okilo oco an fiatëgu ko gë okilo oco ocëxe, re ko: “Axwën, okilo oco sebënan baye. Nëkoda ga šotëli këme okilo oco ocëxe.” ²¹ Axwën arexëm an yaka ko: “Yo wëj ariyenin ayekax hi këy, ar mokwëta mbaŋ hi këy. Bëbër sebënan bami bën ax ñëmb bana do lëkayali këy šenene. Gërëgako bëbëranjëm këmi sebënan. Ga nëngandëra ke ako, wëj bëte anëngandëra ki nëngandëra!” ²² Ar fëxwën baŋo okilo oki an, fiatëgu ko bëte gë okilo oki ocëxe, re ko: “Axwën, okilo oki sebënan baye. Nëkoda ga šotëli këme okilo oki ocëxe.” ²³ Ata yaka ko axwën an: “Yo wëj ariyenin ayekax hi këy, ar mokwëta mbaŋ hi këy. Bëbër sebënan bami bën ax ñëmb bana do lëkayali këy šenene. Gërëgako, bëbëranjëm këmi sebënan. Ga nëngandëra ke ako, wëj bëte anëngandëra ki nëngandëra!” ²⁴ Hatëgu ko ngwa ar fëxwën baŋo kilo ifat an. Ata re ko: “Axwën, anang nang këme mëne wëj mbaŋ xem ki ataxan: asaŷ këy sayënd eyamb el gër ed bayik ay nedëra bana. Bëte axana këy xanand gër ed bayik ay hiš bana. ²⁵ Ga yëdara bame šonaxën bame kaŋe irey in mongwëg gër ebar. Nëkoda, kanal er xwën këy in.” ²⁶ Ata yaka ko axwën aŋ: “Ata wëj ay ye ex na de! Ar ariyenin axwëlaraxik ey! Anang nang këy mëne asaŷ këme sayënd gër ed bayik ame ned bana, axana këme xanand gër ed bayik ame hiš bana. ²⁷ Barikan ey kwëtëdo kaŋe iram in gër otaxan od bëwëxëta bër kodī. Ga bakaw këme ako ata xana dome gë er šënak.” ²⁸ Ata na dëŋ fel këbi bërantiyën bošandaŵ: “Kanino tan kaŋe ir lëkaya ko in eno yël ar gë okilo epëxw an.” ²⁹ Ar kë šënan yo er šot ko in, Kaxanu asënd këŋo sënd xali exo cotëra nëmëc. Bari ar bayik ax cënan ex na an, ado er xaŷ këŋo in dëŋ këŋo xan. ³⁰ Gërëgako ariyenin axwëlaraxik ajo, pimëxëno fac gër ecamëdan, gër ed këni sesënd bela, gër ed këni fiatayand ebasa.»

En kiti ifelatar eŋ

³¹ «And këme bakaw wëno Asëñiŵ ar ala aŋ, gë enjaran endam eŋ, gë dek omeleka odam ok, në añëpara and owun këme yëpa. ³² Ata yatijo, benëng bënd bela beŋ dëk eni barëreŋu gër ed këmi hi. Ata mëni pitëndër ang këbi fitëtërend axadac opeŷ ok gë obeci ak. ³³ Mëni bar opeŷ ok gand liŵ iram do obeci ol gand šame.

³⁴ «Wëno emun eŋ dëŋ këbi felëd bër gand liŵ iram bën: “Tëkawëne wën bër betak gër Faba bën. Kanayin owun or xëñënan baŋun elod ga ŷanak ngwën ol. ³⁵ And xor baxe enjo aŋ, wën yël baxe er këme yamb in. Sel baxe men, yël këne me eceb; hi bame aliyer, xwëtaya këne. ³⁶ Tëb gë eman ebame, šudëra këne. Šëxwëra bame, yeli kën šëma këne; hi bame gër epëra, yëkwali këne.” ³⁷ Ata bër šenene bën ene mëka: “Axwën, niŷe xor baxi enjo do biyi yël këmi er këy yamb? Niŷe sel baxi men do yël këmi ey ceb? ³⁸ Bëte niŷe hi bay aliyer do biyi xwëtaya këmi? Niŷe bayi bay tëb gë eman eŋ do šudëra këmi? ³⁹ Niŷe šëxwëra bay do biyi yeli këmi mi cëma? Niŷe hi bay gër epëra do yëkwali këmi?” ⁴⁰ Ata mëni yaka wëno emun eŋ: “Dal in këmün felënd, nand rin këno yo enjekax gër ga bak yo, abat gër bëmaŷe bëndam, wëno rin këne.”

⁴¹ «Bëte afel këmëni felëd bër gand šame bën: “Nacëtaxëne fa, wën bër xoŷën këŋun Kaxanu bëjo! Yeyin gër xodux or din ir din ol, or fëtën ko ebi dɔapaxën šabucara in do gë omeleka odexëm ok. ⁴² And xor baxe enjo aŋ, wën ane yël bana er këme yamb in. Sel baxe men, ane yël bana me eceb. ⁴³ Hi bame aliyer, ane kwëtaya bana. Hi bame tëb gë eman eŋ, ane

cudëra bana. Šëxwëra bame, wën an yeli bana ene cëma. 'Bëte hi bame gër epëra, ane yëkwali bana.' ⁴⁴ Ata eni yaka bën bëte: "Axwën, niye wa xor baxi enjo en, niye wa sel baxi men, niye wa hi bay aliyer; niye wa hi bay tëb gë eman en, niye wa hi bay gër epëra do biyi ami dëba bana?" ⁴⁵ Ata këmëni yakad: "Dal in këmun felënd, nand bayik ano din ex na enjekax gër ga bak yo, ar wäk endam an, wëno bayik ane dine na." ⁴⁶ Ata bër gand šame bën kë ye gër toro ind din. Barikan, bër šenene bën eni dfil gër aniyand and din.»

26

End edaw ed Yesu en

¹ And fiata ko Yesu dek bend bafi sëyalind aŋ, fel këbi bësëfan bërëxëm bën: ² «Ax gi ex na nde anang nang kën mëne bakey baki fo bayik ex ŋat Ofëna or Apexa ol. Awa gë ofëna olo këne lëxw wëno Asëfiw ar ala an do ene daw mopika në kërëwa.»

³ Ata amëd aŋo, barëregu bani bësadaxan bëlëngw bën gë bëxarëk bër Bëšëwif bën gër yangana ir Kayif, ašadaxan alëngw ar niy ijo an. ⁴ Ga xanar këni, xetan këbi eno tëra yir fo Yesu eno dawaxën. ⁵ Er bani rend mëne kërëno tëra na wat-wat gë amëxwër aŋ këdi kë wonjo ofëna ol.

⁶ Amëd aŋo, ye ko Yesu gër ingol ind Betani, gër iciw ind Simon, ar gë amëy an. ⁷ Ata gër ed yëpara bani, lilëgu ko asoxari do sëka këŋo Yesu gë šëlakun ir gë angiri ir xem bax mban akanji. Ata nand bani yambërand na, asoxari an xoš këŋo Yesu gë angiri ijo gër gaf. ⁸ Ga wat këni eŋo, bësëfan bën xoŋën këno ba ine neminaxën baxo angiri ijo mondako. ⁹ Akanji and šenene hi dox mopan do kodï enëbi mocetërado bëxaŷënaxik bën. ¹⁰ Ga wata këbi Yesu, wëka këbi: «Inëwa këno hëbandëraxënënd asoxari ajo? Enjekax rin ke wëno. ¹¹ Wën laŋ gë bëxaŷënaxik bën ga hi kën wa. Bari wëno ane bayiye na din. ¹² Ga xoš ke ako gë angiri ijo, eman endam eŋ nëm ko gana-gana fo ond gër yeg oŋ. ¹³ Dal in këmun felënd, gër ed këni fem yo Atëfëtan aŋo gër ngwën ro, areya këni yana eni deyand bëte end er rin ke asoxari ajo enj. Ata mondako këno yana eno kwitaxënënd.»

End Yuda do gë bëxadaxan bëlëngw en

¹⁴ Bësëfan bër Yesu bën er hi bani epëxw gë bëxi. Ata abat, ar bano wacënd Yuda Isëkariyot an, ye ko gër bësadaxan bëlëngw. ¹⁵ Ga fiat ko wëka këbi ba ine këno yël angëmëne arëca rëca këbi eno tëra Yesu. Ata yël këno kodï fiatama ofëxw osas. ¹⁶ Ata elod amëd aŋo, baxo šaland Yuda ang ko ri eŋo dëxwaxën Yesu ak.

End ecemar ed ofëna or Apexa en

¹⁷ Yatir akey añanar and loxo and bani yambënd Bëšëwif bën mburu ind gë lewir këm in. Bësëfan bën ga sëka këno Yesu, wëka këno: «Fe wa yandi ki mi cemëra ed Ofëna or Apexa el?» ¹⁸ Yesu yaka këbi: «Yeyin gër angol, ata kën fed gë ala ar ano nang ex na. Pelidëno mëne wëno Asëyali an rek apëxëd andam aŋ anëka fiatëguk. Bëte pelidëno mëne gër iciw indexëm këme ri Ofëna or Apexa ol gë bësëfan bërëxëm bën.» ¹⁹ Ye këni bësëfan bën rix këni ang fel këbi Yesu ak do šemërax këni ed Ofëna or Apexa el.

²⁰ Ata genëka, bësëfan epëxw gë bëxi bën xetëna këno Yesu gër eyambëran. ²¹ Nand bani yambërand na, Yesu re ko: «Dal in këmun

felënd, gër engä endewën ro abat ex ar ke lëxw an.» ²² Na wëlandëra këbi xali, asëfan kala eño mëka: «Wëno nde ex, Axwën?» ²³ Yesu yaka këbi: «Ar ke lëxw an, ar kë xacand gër edëyamb edebat gë wëno hi ko. ²⁴ Dal ex, asës këme šës wëno Asëñiŵ ar ala an, ang yëgw këni endam ak. Bari aňo ye ex na ar ke lëxw an! Er fecadox din këreno dëw dona.» ²⁵ Ado Yuda, ar hi bax eño dëxw an dëň, wëka këňo: «Wëno nde ex Asëyali?» Yesu yaka këňo: «Ata go dëň ex!»

End ecemar ed Axwën eň

²⁶ Ga këni yambëra, Yesu wëf ko mburu in, šëkwa këňo Kaxanu do hëbëndër ko. And yël këbi bësëfan aň, re ko: «Kanayin en yamb, eman endam eň ex.» ²⁷ Wëf ko bëte akalama and gë ngoy aň. Ga šëkwa këňo Kaxanu yël këbi, re ko bëte: «Yëlarin wën dek, ²⁸ ošat oram oň ex, ošat or eter ed gë Kaxanu oň. Ošat oňo kë šar efi tebanaxën Kaxanu bamena baň bela bëranjëm. ²⁹ Dal in këmun felënd, doro fela këme ngoy in xali yatur këne šarëxëye gër owun or Faba. Fën këne šebëxëde ingašax in.» ³⁰ Ata and yëwëra këni na ojëkan od cale aň, Yesu gë bësëfan bën ye këni kwël ond gër etënd ed gë baňarëka oň.

³¹ Ga ĩat këni, Yesu fel këbi: «Wën doro gëmëf mbaň kën yëdara në end oŵac oram, wën dek ke šapëran. Ata mondako kë ĩata er yëgw ko alawënel ar Kaxanu in mëne: "Axadac an këmo fëm yem na fo, ata eni capër bër oyel ol*." ³² Barikan and këme xani gër ecës aň, gër ebar ed Galile këme lëngwa ene tëkëx.» ³³ Na re ko Piyer: «Ado eni gër bëjo dek eni teb gabat, ax gi ex na gë wëno ak.» ³⁴ Ata yaka këňo Yesu: «Dal in këmi felënd, doro gëmëf, đamana exo yata ecare el wëj anëka këye yaxëta batas.» ³⁵ Re ko bëte Piyer: «Ado gido ecës el dëň fabër këmi, wëno din ami yaxëta na.» Ata bësëfan bën dek sošanara këni mondako.

End cale ind gër Getësemani eň

³⁶ Ga xucac eňo, Yesu gë bësëfan bën ye këni gër ed këni wăcënd Getësemani. Ga ĩat këni, fel këbi: «Ñëparayin ro do wëno me nacëta me calew.» ³⁷ Wac këbi Piyer, gë bosëñiŵ bor Sebede Šak do gë Šaň, eno đañëta. Ga ĩat këni, Yesu ýana ko këňo wëlandërand xali šamina ko. ³⁸ Ata fel këbi bër laňëta baňo bën: «Awa enjëw endam eň anëka šaminak, ecës el fo bayi ke. Cëniyine ro, këreňun daš na đe!» ³⁹ Ga nacëta ko tëkër, foxi ko eyiý el nës gër ebar. Ata ko šalend mondako: «E Faba, ey dëxëtëdo, kido awënd wëndëk, akalama and toro and këme šeb aňo! Barikan dil ang ýandi ki ak, ax gi ex na ang ýandi ke wëno ak.» ⁴⁰ Ata baka ko gër ed seb babi bësëfan bësas bën, sëk këbi ga këbi raš. Na re ko: «Oko Piyer, wën an kore na nde en bayi dašërëxe apëxëd amat and riw këme aňo?

⁴¹ «Ga re këme perënyayin en calexënënd këdi këňun naňëta. Ala an gër onden ondëxëm këňo ýandind exo di enjekax eň, barikan në end oňandi od eman ko sëkwanaxënënd exo di in.» ⁴² Nacëta ko Yesu gašëxe do ko šalend ang aňanar ak: «E Faba, angëmëne ax mënd ex na ey dëxët akalama and toro and këre me šeb aňo, dil ang ýandi ki ak!» ⁴³ Ga baka ko akinëm, sëk këbi bëte ga këbi raš. Ata ado motëkwan bani sëkwanënd eni kwëwëta in. ⁴⁴ Ga seb këbi na, nacëta ko bëte gašëxe do ko šalend atasën ang banëngw ak. ⁴⁵ Aňo ga bakaw ko gër bësëfan bërexëm, fel këbi: «Wën xali gërëgako nde xwënda kën okwëd? Nangin mëne anëka

ñatëguk apëxëd and këne sëra wëno Asëñiŵ ar ala aŋ do ene dëxw gër otaxan od bëwendëran aŋ! ⁴⁶ Ado kaniwën ene yeye, ðam exo ar ke lëxw an!»

End etëra ed Yesu eŋ

⁴⁷ Damana ko ñatand eŋo, şanayaw ko pëlët Yuda, asëfan abat ang ebani epëxw gë bëxi ak. Mëŋ lëngwënëgu babi amëxwër and bela aŋ eno tëra Yesu. Bëşadaxan bëlëngw bën do gë bëxarëk bër Bëşëwif bën lawënëgu babi. Ata wëlaraw këni bëjo oduxuma, bëjo okwëlekwële. ⁴⁸ Ar baŋo lëxwënd an, fel babi amatinali aŋo: «Ar këmo wëga an, mëŋ ex, tërayino.»

⁴⁹ Ataŋ ga sëka këŋo Yesu, re ko: «Mondake bayi këy Asëyali!» Ata wëga këŋo. ⁵⁰ Ata re ko Yesu: «Xey lawo, er yow këy ey di in dil aŋand!» Na ga wëlën këno, sëra këno. ⁵¹ Ata abat ar enga gë Yesu, regëgu ko duxuma irexëm in gër acëmar, saŵ ko bad anëf and xadëp ir aşadaxan alëngw in. ⁵² Ata re ko Yesu: «Wëj maşël duxuma in gër acëmar gayik dek bër kë wërënd gë duxuma bën, duxuma fo këbi law bête. ⁵³ Ba yëla këy asëkwan sëkwan këme mo kara Faba mëŋ ar xor dox exe ðawëneliw ataŋ ataŋ, omeleka owëli owëli an? ⁵⁴ Mondake cëŋ kë ñata er rek Oñëgw Omënëk in mëne afo me toro mondako?» ⁵⁵ Ata Yesu yeyaneli këbi bête bër gër amëxwër bën: «Wën yowëraw kën ene tëra gë oduxuma do gë okwëlekwële, ba arek axeŷax nde hi këme? Ax gi ex na nde key yo key bamëni sëyalirand bela bën gër yangana ir Aciw and Kaxanu? Bari gaşatak axe tëra bana. ⁵⁶ Barikan dek beŋo mondako bax ex gi ex ŋataxën er ŷëgw këni bëlawënel bër Kaxanu in.» Aŋo şapëran këno bësëfan bën, hërëra këni bën dek.

End Yesu gër iciŵ ind Kayif eŋ

⁵⁷ Bër sëra baŋo Yesu bën, wëla këno gër ed barër bani bëşalen do gë bëxarëk bër Bëşëwif, gër iciŵ ind Kayif, aşadaxan alëngw an. ⁵⁸ Ata Piyer këbi sëfa nacët ako bër sëra baŋo Yesu bën, xali gër eyang ed aşadaxan alëngw. Lil ko gër yangana do xetëna këbi bënëkona bën gër ed ŷëpa këni exo wataxën ba mondake kë ñata endey eŋo. ⁵⁹ Ata bëşadaxan bëlëngw bën, gë dek Amara and bëxarëk bër Bëşëwif aŋ këni şaland er këno nagaşan Yesu eno ðawaxën. ⁶⁰ Bari ado ga nagaşandëra bano bëranjëm, abani şot na etibax. Ata şanayaw këni bela bëxi këni rend: ⁶¹ «Ajo bax rend mëne axor ko xor exo ñam Aciw and Kaxanu aŋ do exo kanin në bakey batas.» ⁶² Ata aşadaxan alëngw an xani ko, wëka këŋo: «Wëj bëndanjëm këni nagaşanënd, ba ay yaka na nde?» ⁶³ Barikan Yesu xor ko yem. Aŋo re ko aşadaxan alëngw an: «Gër oŵac or Kaxanu, mëŋ ar gë aniyan an, këme yaşarënd, pelëlëbo angëmëne wëj ex Afexën an, Asëñiŵ ar Kaxanu an!» ⁶⁴ Yesu yaka këŋo: «Iyo go dëŋ ex. Bête şaxëtël me baş mëne awat këne wat wëno Asëñiŵ ar ala an ga ŷëpa këme gand liŵ ir Kaxanu, mëŋ Ar xorëk beŷ dek an. Awat këne wat yaŋ gër orën ga këme şëlaw gë baŋar baŋ.» ⁶⁵ Ga logën këŋo aşadaxan alëngw an, ñesëra ko acuf andexëm aŋ do ko rend: «Anëka şir këŋo Kaxanu! Anëka şir këŋo Kaxanu! Sede nde bayik na exo baş ŷeŷ? Ine yëla kën?» ⁶⁶ Ata yaka këni: «Ajo ar eðaŵ ex.» ⁶⁷ Kwël na fo ŷana këni këno soronënd: bëjo asëpan, bëjo awëŋ, bëjo bête aşën do eno mëka: ⁶⁸ «Gayikako wëj rek mëne alawënel ar Kaxanu ey, pelëlëbo ba noŷo şën ki.»

End eyaxëta ed Piyer eŋ

⁶⁹ Xarak amêd aŋo, Piyer fac bayi baxo, gër ed yêpa ko gër yangana. Ata sêka kêŋo endënaŵ, re ko: «Wêj bëte ar enga end Yesu, Agalile an hi këy!» ⁷⁰ Ata ga ko yax Piyer yaka ko poyoma: «Wëno ado ame nang ex na er këy rend in.» ⁷¹ Ga xani ko, ko yend gand ebët ed iciw, endënaŵ ecêxe bëte ga wat kêŋo këbi felënd bër hi bax na bën: «Ajo ar enga end Yesu Ibënasaret hi ko de.» ⁷² Ata yašar ko ga ko yax gašêxe: «Wëno amo nang ex na de ala ajo.»

⁷³ Ga bašanak, bër xet bani gë Piyer bën re këni: «Dal ga ex nde, wëj ar enga end ala ajo hi këy. Ang këy yeyanënd ak nangaxën këmi mëne Abëgalile ey.» ⁷⁴ Na yaka ko: «Corëlexe Kaxanu angëmëne anang nang këmo ala ajo!» Ata amêd aŋo yata ecare el. ⁷⁵ Piyer xwita ko er fel baŋo Yesu in mëne damana exo yata ecare el anêka kêŋo yaxêta batas! Ata xwiriš, šan ko fac ko sesëxënd ga šena kêŋo mbaŋ er ri ko in.

27

End Yesu gër eyang ed Pilat eŋ

¹ Ga wecak gëbër, bëšadaxan bëlëngw bën gë bëxarëk bër Bëšëwif bën yëpaxën këni end Yesu eŋ. Ata xetan këbi eno d'aw. ² Ga xap këno, wëla këno yaŋ gër eyang ed Pilat eŋo kitix mëŋ bëte.

³ Ata Yuda, asëfan ar lëxw baŋo Yesu an, šena kêŋo ga wat ko mëne anëp dëŋ nëp këno. Bakali ko batama ofëxw osas band kodî ir yël bano baŋ gër Amara and bëšadaxan bëlëngw do gë and bëxarëk bër Bëšëwif. ⁴ Fel këbi mëne mbaŋ lif ko ga fan kêŋo ala ar yowëy axo men ex na an. Yaka këno: «Wëj nangëk de eŋo, biyi ašo bal ex na!» ⁵ Sam ga yaka këno mondako, Yuda šëni ko bišaw kodî in lëf gër Aciw and Kaxanu, do ye ko kwël xaŵayax ko. ⁶ Ga wëd'ara këni kodî in, bëšadaxan bëlëngw bën re këni mëne ax n'ap ex na eni maš kodî ijo gër akwëtaya and oyël or Kaxanu, gayikako akanji and enjêw end ala ex. ⁷ Ata xetan këbi eni yëc ošënga or abay ar ofeya an eni dixën oŋeg od bëliyer. ⁸ Mëŋ këni wacaxënënd xali doru ošënga olo «Ebar ed ošat.» ⁹ Mondako fiata bax er re baxo Kaxanu paš gë Yeremi, alawënel an: «Bëxarëk bër Bëšëwif bën aŵed wëd këni batama ofëxw osas band kodî baŋ, akanji and Bëyisërayel aŋ ang fënëta bano ak. ¹⁰ Bëte gë kodî ijo këni yëcaxën ošënga or abay ar ofeya ol ang fel ke Axwën ak.»

End Yesu gër kiti ind Pilat eŋ

¹¹ And fiateli këno Yesu gër eyang aŋ, Pilat wëka kêŋo: «Wëj nde ex emun end Bëšëwif eŋ?» Yaka ko: «Iyo go dëŋ ex!» ¹² Ako nagašandëra bano xali bëšadaxan bëlëngw bën do gë bëxarëk bër Bëšëwif bën, barikan mëŋ abi yaka ex na. ¹³ Ata re ko Pilat: «Ay wëlënd na nde d'ek bënd këni nagašandërand beŋ?» ¹⁴ Bari mëŋ aŋo yaka ex na. Aŋo šaran kêŋo Pilat xali xurik.

¹⁵ Ofëna or Apexa kala, Pilat asebët baŋo sebëtënd andepëra amat, and këno yata Bëšëwif aŋ. ¹⁶ Xarak, andepëra angwëlik hi bax na and bano wacënd Yesu Barabas. ¹⁷ Ang šarëregu bani gër aciw and kiti ak, Pilat wëka këbi: «Noy wa yandi kêŋun mo tebët doyijo, Barabas nde ba Yesu, ar këno wacënd Kërisët an nde?» ¹⁸ Aye nang baxo Pilat mëne në end oyakërax lëxwaxën bano Yesu. ¹⁹ Ata and yêpa ko Pilat gër aciw and kiti

aŋ, alindaŋ laŋwëngu ko eŋo pel ako: «Wëj kërey dîl na de gër end ar ŋenene ajo! Wëno cëŋ wec soro këme në endexëm në lakeli!»

²⁰ Ata bësadaxan bëlëngw bën do bëxarëk bër Bësëwif bën ŋoŋ kënebi bela eno nëŋali Pilat eŋo tebët Barabas do eŋo daw Yesu. ²¹ Na re ko Pilat: «Bela bëxi bëjo, yatayino abat!» Yaka këni ŋor: «Barabas yata këmo! Barabas yata këmo!» ²² Re ko bëte Pilat: «Do mondake këmo ri Yesu, ar këno wacënd Kërisët an?» Yaka këni ŋor: «Pikalo, pikalo gër kërewa!» ²³ Wëka këbi bëte: «Ineŋa wën ko?» Aŋo xeŋ këni kaŋ-kaŋ: «Pikalo, pikalo gër kërewa!» ²⁴ Ata Pilat wata ko mëne ax mënd ex na eŋo tebët Yesu këdi kë wonjo kaŋ-kaŋ angol aŋ. Wed ko inëp ind gë men do neba ko na dëŋ otaxan ok xali wat këno bën dek. Ga faŋ ko, re ko: «Awa end oŋat or ar ŋenene ajo eŋ, wën nangëk de, wëno ame nang ex na!» ²⁵ Yaka këni bën dek: «Eyo, mëkayidëlebo Kaxanu end enjëw end ala ajo eŋ biyi gë obaŋ orebi ol!» ²⁶ Pilat sebët këŋo Barabas do fel këbi ocoroda odexëm ok eno cewëra Yesu dmana eno pikaxën.

End Yesu gër otaxan od ocoroda eŋ

²⁷ Ata ocoroda od Pilat ok necët këno Yesu gër yangana ir eyang. Ga barëreŋu këni bën dek, xeta këno. ²⁸ Ga ŋudëtëra këno banjëm bandexëm baŋ, nëmb këno ocud ombarax. ²⁹ Sawëgu këni bëte inini ind atëx and gë odëmbën, bor këni ang ekamote fo do ŋëxw këno. Fëxwën këno oŋët exo dëkaya gër ataxan and liw. And këno sëka aŋ, eni poxi gër lëngw irexëm do eno dëŋënd: «Emun end Bësëwif, aŋëma këmi ŋëmand!» ³⁰ Ocoroda odëmar eno tëpan gër dëxas, oko eno dang gë oŋët ol or fëxwën bano ol. ³¹ And lëŋëra këno mondako aŋ, ŋudët këno ocud ombarax oŋ do wäs këno banjëm bandexëm baŋ eno mëlaxën gër ed këno fikax.

End Yesu gër kërewa eŋ

³² Ata enga end ocoroda eŋ këno necëtënd Yesu angol and Yerusalem aŋ eno pikax fac. Ga fed këni gë ar bano wacënd Simon ib Siren, nëyali këno exo dapara osëx or këno fikaxënëx Yesu ol. ³³ Na lapara ko osëx ol xali ŋat këni gër itënd bani wacënd Golëgota, mëne ngëŋ «Ind ang egor.» ³⁴ Ata yël këno Yesu ngoy ind bar bani gë bëŋan. And sëyi ko aŋ, ŋëp ko exo ceb. ³⁵ And fika këno aŋ, ocoroda ok ŋëtërend këni banjëm bandexëm baŋ. Bëŋak ri bani eni nangaxën ar kë wed an. ³⁶ Ata yëpara këni gër enëkona. ³⁷ Yabët gaf in fika bani ingomb-gomb ind yëgwaxën bani mëne «Yesu, emun end Bësëwif eŋ.» Ejo bax amena and laŋaxën bano aŋ. ³⁸ Afika fika banëbi bëte gë mëŋ bërek bëxeŋax bëxi: abat gand liw ajo gand ŋame. ³⁹ Ata bela bër bax xucarand ler gër ed fika banëbi bën, këno ŋirënd Yesu. Sam eni këmëyëta eni de: ⁴⁰ «Yo wëj bax rend mëne axor këy xor ey ŋam Aciw and Kaxanu do ey kanin në bakey batas. Awa pëxënay dorol. Enimin, angëmëne wëj ex Aŋëniw ar Kaxanu an, pedaw gër kërewa mi wat!» ⁴¹ Alëŋ bano lëŋënd bëte bësadaxan bëlëngw bën, gë bëŋalen bën do gë bëxarëk bër Bësëwif bën. ⁴² Er bani rend: «Oko, mëŋ ar baŋi racëtënd bela gër toro an nde kë sëkwanënd exo pedaw gër kërewa! Gayikako mëŋ ex emun end, biyi Bëyisërayel eŋ, pedawëlexo enëro kwëtaxëne!» ⁴³ Ax gi ex na nde mëŋ ar xwëta këŋo Kaxanu hi ko? Ax gi ex na nde bëte Kaxanu aŋan ŋan këŋo? Bëte ax gi ex na nde mëŋ dëŋ kë rend mëne Aŋëniw ar Kaxanu exo? Awa gërëgako dacëtëleŋo ngwa!» ⁴⁴ Aŋir bano ŋirënd bëte bërek bëxeŋax bër fika banëbi gë mëŋ bën.

End ecës ed Yesu eŋ

⁴⁵ Ata ebar el đek šamėđanėk elod eňan keŋ gėr gaf xali hik poxoš gaf in. ⁴⁶ Ga xucak ɓapėxėd ɓatas, Yesu xeŷ ko acakax: «Eli, Eli lama sabatani! Mėne ngėŋ Kaxanu, Kaxanu, ineŵa seɓaxėn kėye?» ⁴⁷ Bėr hi bax ler na ɓėn ga wėl kėno, kėni rend: «Wėlino, alawėnel Eli kėŋo wacėnd!» ⁴⁸ Na waran ko ala er ńalu-ńalu, ŷėmbėgu ko nė ngoy iŋerėk, fiš ko nė ošet do ŷėnėn kėŋo Yesu eno yuš. ⁴⁹ Ata xeŷėnaxėn kėno ɓėr hi bax ler na ɓėn: «Xey wėŷ, teɓėlo eno wate ba ayow ko yow Eli eŋo pexėn!» ⁵⁰ Yesu xeŷ ko ɓėte acakax do kwėl xoti ko. ⁵¹ Ata lėf gėr Aciw and Kaxanu, anjėm amėgax and bax ŷetėrėnd nė ɓaciw ɓaki aŋ ńesik cidėt. Rėgėk ɓėte ebar el xali ŷapirak ɓangaŷ ɓaŋ. ⁵² Oňeg ok fėŋėtayararak do ɓėwėnėk ɓėranjėm xanira kėni gėr ecės gė ɓeman ɓeŋ. ⁵³ Bėr ŷanėragu bax gėr oňeg ɓėjo, lil kėni gėr Yerusalem, angol amėnėk aŋ, do ŷanayaxėndėra kėnėɓi ɓėranjėm. ⁵⁴ Ata ocorođa od ɓaŋo nėkonand Yesu ok, gė alėngw areɓėn an, ga wat kėni ang rėgėk ebar ak do đek ɓeɓėr xuca bax na ɓėn, yėdara kėni, do re kėni: «Enimin ajo, Asėňiw ar Kaxanu an ebaxo đe!» ⁵⁵ Bėte ɓėsoxari ɓėranjėm ɓarėrėgu bax na. Ga xwėšaraw kėni nacėt ako kėno nėkonėnd Yesu. Bėn elod nand ebaxo gėr ebar ed Galile sėfaw bano do bano rėcarand. ⁵⁶ ŷėf gėr ɓėsoxari ɓėjo hi bani: Mari Madėlen, gė Mari, nėm ir ɓėr gė aɓinėm ŷak gė Yosef do gė nėm ir ɓosėňiw ɓor Sebede.

End emėxwėta ed Yesu eŋ

⁵⁷ Ata apenėka aŋ, ala ar gė napul ar xaniw bax gėr Arimate do bano wacėnd Yosef, ńatėgu ko. Mėŋ ala ar gė napul ebaxo do hi baxo ɓėte asėfan ar Yesu. ⁵⁸ Ata ye ko gėr Pilat, xaraw kėŋo eŋo maš eman end Yesu eŋ eno mėxwėta. Ata Pilat fel kėɓi ocorođa ok eno maš. ⁵⁹ Yosef fedali kėŋo, fėlėra kėŋo gė kėpas iwėnėk. ⁶⁰ Do kwėl wėla kėŋo, wėxėtax kėŋo nė ŷeg ixašax, ir fėsėn bano mėŋ Yosef dėŋ gėr aparėfac. Ga xwėt kėno lėf gėr xatėx, fėŋ ko lilaya in gė angaŷ atėm do kwėl wai ko. ⁶¹ Nand ɓaŋo wėxėta Yesu na, ler na ŷėpara bani Mari Madėlen gė Mari išandaŵ mopabėr gė ŷeg in.

End ŷeg ir Yesu eŋ

⁶² Yatir akey and eteyėta, ɓėšadaxan ɓelėngw ɓėn do gė ofariseŋ ok sėfėr kėni ɓura-ɓura gėr eyang ed Pilat. ⁶³ Ga ńat kėni, fel kėno Pilat: «Wėŷ axwėn areɓi an yow kėmi mi nangėn mėne anėgwėš ajo, and ɓayi baxo abėngw aŋ, are baxo rend mėne and kė xuca ɓakey ɓatas aŋ, axani ko xani gėr ecės. ⁶⁴ Awa kėdi kėni yow ɓėsėfan ɓėrėxėm ɓėn eni deka eman eŋ do eni deyarand gėr ɓulunda mėne axani xani ko gėr ecės, pelėlėɓi ocorođa odey ok eni nėkona ŷeg in xali ex kuca ɓakey ɓatas ɓaŋo. Angėmėne ane di ex na mondako, enėgwėš eŋo kė xuca eňanar eŋ!» ⁶⁵ Ata yaka kėɓi Pilat: «Ax gi ex na nde ɓėnėkona ŷot kėnėɓi na, awa mėlayinėɓi gėr ŷeg eni nėkonax ang nang kėn ak.» ⁶⁶ Ata ɓėšadaxan ɓelėngw ɓėn do gė ofariseŋ ok sėfėr kėni gė ocorođa ok xali gėr ŷeg. Ga xėr kėni ošėɓa gėr angaŷ and fėŋaxėn bani ŷeg aŋ, ocorođa od seɓ ɓanėɓi na ok kėni nėkonand.

¹ Ga xucak akey and eteyëta aŋ, yatir oganjar, mopëd gëbër, Mari Madëlen gë Mari išandaŋ ye këni gër yëg ir Yesu. ² Ga këni fiat, ebar el kë rëgënd. Ata fedaw ko elod gër orën meleka ir Axwën, xën ko angay and wedixën bani lilaya ir yëg aŋ, do yëpaxën ko. ³ Ola orexëm ol kë watind ang ebingara fo do banjëm bandexëm ban fešëk xali xurik. ⁴ Ocoroda ok këbi rëgëndërand. Ga xap këbi anjiy aŋ, këni wëcërand rebe rebe ang bëšësëk fo. ⁵ Meleka in fel këbi bësoxari bën: «Wën cëŋ këren yëdara na! Aye nang këme mëne Yesu, ar fika bano aŋ, këno šaland. ⁶ Axo bo ex na ro, anëka xani ko gër ecës ang reya baxo ak. Yowën tan en nëkon gër ed xwët bano. ⁷ Gërëgako, marayin enëbi pelëx bëšëfan bërexëm bën mëne axani xani ko gër ecës. Anëka lëngwa ko gër ebar ed Galile. Fën këno watëx. Wëno eŋo bax mun nangën!» ⁸ Ga wël këni eŋo, Mari Madëlen, gë Mari išandaŋ wëra këni gë anjiy fo eni ŋawëta yëg in. Er bar bax gër owëkw orebën anjiy gë onënga osëm. Hër këni eni tëfëtërax gër bëšëfan. ⁹ Ata ga fed këni gë Yesu, šëma këbi. Bën ga sëka këno, foxi këni. Ga këno lëkëra gër osapar, šale këno. ¹⁰ Ata re ko Yesu: «Këren yëdara na! Yeyin enëbi pelëx bëmaŋe bën eni mara gër ebar ed Galile. Fën këne watëx.»

¹¹ Nè fëña fo bayi bani Mari Madëlen gë Mari išandaŋ ga fiat këni gër angol and Yerusalem ocoroda od bax nëkonand yëg ok. Reyax këni dëk gër bëšadaxan bëlëngw ang xucak beŋ ak. ¹² Ata bën wacër këni gë bëxarëk bër Bëšëwif bën eni nëpaxën endey eŋ. Ga wëlër këni na, yël kënebi ocoroda ok kodir bon. ¹³ Afel fel banëbi bëte mondako: «Deyayindën mëne bëšëfan bër Yesu bën yowëk gëmëd do reka këni eman eŋ nand banun rašënd na. ¹⁴ Do angëmëne exo wël eŋo Pilat, fiyi axor këmo xor mo pel eŋun teban, yowëŋ anjun gi na.» ¹⁵ Ocoroda ok xana këni kodir in do ri këni dëk ang fel banëbi ak. Ata wëlik endey eŋo mondako gër Bëšëwif xali doro.

End epemëra ed Atëfëtan eŋ

¹⁶ Bëšëfan epëxw gabat bën, ye këni gër ebar ed Galile, yaŋ gër etënd ed fënëtan babi Yesu. ¹⁷ And wat këno aŋ, foxi këni do këno šaland. Barikan bërëmar aŋëpëgënan babi nëpëgënanënd mëne Yesu dëŋ ex. ¹⁸ Yesu ga sëka këbi, fel këbi: «Wëno xwënëk owun or gër orën ol, bëte wëno xwënëk owun or gër ebar ol! ¹⁹ Yeyin gër bela gë enëng gë enëng ebar el dëk, enëbi di bëšëfan bëram. Buyindënëbi gër owac or Faba, gë or Ašëniw do gë or Angoc Amënëk ol. ²⁰ Tëyalindënëbi etëf ed dëk er fel këmun el. Ata wëno, key yo key, këme hi gë wën xali yatir kë xwët ngwën.»

Atëfëtan and Yesu ang yëgw ko Marëk Lilaya in

Akayëta aŋo ro, Marëk yëgwëk. Areyä reya ko mëne Yesu afakën bafi fakënënd bëšëxwëra bën, anëcët bafi nëcëtënd bangoc bañëñëxax baŋ gër bëla. Yesu er yandi baŋo bëla bën eni kwëta eyeyan edexëm el, xarak ax gi ex na në end becarax bend baxo rind. Bëšëwif bën afarër bani barërënd bamëxwër bamëxwër do bano sëfarand Yesu gër obaxët. Bari bëlëngw bër Bëšëwif bën ani ma bana eno kwëta. Ašala bani šaland ang këni ri eno dawaxën ak. Akey amat sëra këno Yesu do lëxw këno gër Pilat, axiti ar wä bax eno daw mopika në kërëwa an. Ado ga soro ko xali gër ecës, Yesu xorëk ecës el do gë dek bëbër ex gë panga ind Eñëñëxax bën. Er ex gër akayëta in:

End epemëra ed Šaŋ Batis eŋ: 1.1-8.

End xobuyi do gë atëy and Yesu eŋ: 1.9-13.

End andiyen and Yesu gër ebar ed Galile eŋ: 1.14-9.50.

End đamana ir Yesu elod gër Galile xali gër Yerusalem eŋ: 10.1-52.

End toro do gë ecës ed Yesu eŋ: 11.1-15.47.

End okani ond Yesu gër ecës eŋ: 16.1-8.

End ang šanayaxën bafi Yesu bëšëfan bërexëm eŋ: 16.9-20.

End epemëra ed Šaŋ Batis eŋ

¹ Mondako yanak Atëfëtan and Yesu Kërisët, Asëñiw ar Kaxanu an.
² Ang yëgw ko ala wënel Esayi ak: «Nëkođ arolawën aram an këmo lëngwalilind gër ngwën exi ŋacan fëña in. ³ Mëŋ kë xëyënd gër ladawe: “Mëxwët in fëña ir Axwën in! Debët in opëña odexëm ok*.”»

⁴ Ata šanayaw ko gër ladawe Šaŋ Batis, ar bafi buyind bëla an. Afem baxo femënd gër bëla eni nëngwët ola orebën ol, efi buyixën do eni cotaxën etëfan ed bëñëñëxax bendebën el. ⁵ Bëla bën đek ebar ed Yude el do gë dek Bëyerusalem bën aye bani yend gër ndexëm efi buyi polo gër yëb ir Yurëdeŋ and këni fut poyoma bëñëñëxax bendexëm aŋ. ⁶ Šaŋ Batis, acud and omban ond gelemba baxo šuđand do baxo xapand enar gër edum. Owure bafi yambënd do gë dingën ibapuŋ. ⁷ Mondako baxo femërand: «Ar xuca ke panga kë yowënd na. Ado wëno axe ñap ex na me dëngw do me pët ogux od baped bandexëm ok. ⁸ Wëno gë men këmun buyind, barikan mëŋ këjun yana eŋun buyind gë Angoc Amënek aŋ.»

End xobuyi or Yesu eŋ

⁹ Angwën aŋo, xaniw baxo Yesu gër Nasaret, gër ebar ed Galile, do yow ko na eŋo buyi Šaŋ Batis polo gër Yurëdeŋ. ¹⁰ And baxo šëpëtand aŋ, Yesu wat ko fol orën ol do Angoc Amënek aŋ ga ko fedaw ang edëxwëte epešax fo xali lapaxën këŋo. ¹¹ Wëlik oni w gër orën: «Wëj ex Asëñiw aram an! Wëj ex pëlot gër yomb iram do wëno mbaŋ ke balënd endey eŋ.»

¹² Ataŋ Angoc Amënek aŋ wëla këŋo Yesu gër ladawe. ¹³ Fën rix baxo šakey ofëxw onax do Sindan in axacëra baŋo xacërand eŋo nanjët Yesu. Yesu šit gër o wacar hi baxo do omeleka baŋo rëcarand.

* 1:3 1.3 Esayi 40.3

End bësëfan bënax bëyanar bër Yesu en

¹⁴ Yesu baka ko gër ebar ed Galile and fëra këno Şaş Batis aŋ do ko femëraxënd Atëfëtan and Kaxanu aŋ. ¹⁵ Er baxo rend: «Anëka ñatëguk owun or Kaxanu ol, nëngwëtin ola orewën ol, kwëtayin Atëfëtan aŋ.»

¹⁶ Akey amat, Yesu ga ko sëfa bëña ir anjer and gër Galile in, wat këbi bër gë abinëm, Simoŋ gë Andëre ga këni lapëra gë owën orebën oŋ. Bësëpët bër oxan ebani. ¹⁷ Ata re ko Yesu: «Wën tefëgune tan mun di fëbar bër bëla.» ¹⁸ Ataŋ seb këni owën orebën oŋ do kwël sëf këno. ¹⁹ Yesu ye ko bëte imbad, wat këbi bëte polo në ikuluŋ, Şak asëniw ar Sebede, do gë abinëm Şaş, ga këni wëxëtëra owën orebën oŋ. ²⁰ Ataŋ wac këbi kwël sëf këno. Seb kënebi na Sebede, sëm irebën do gë bëriyenin bën polo gër ikuluŋ.

End ar gë bëyël en

²¹ Yesu gë bësëfan bërexëm bën ñat këni gër Kafarënowum. Ata yatir akey and eteyëta, Yesu ye ko gër aciw acaleya and Bësëwif, do këbi sëyalirand end Kaxanu en. ²² Mbaŋ babi şaranënd bër baŋo baxëtënd ang ko sëyalind ak bën gayik gë or gapak baxo yeyanënd. Osëyali orexëm ol ax mëndër bana gë or fëşalen bërebën ol. ²³ Ata fedëk yatijo, Aşëwif ar gë angoc aňëñenax yow bax na gër aciw acaleya aŋo. And wat këŋo Yesu aŋ, ala ajo yana ko ko xeyënd: ²⁴ «Inewa këy şaland Yesu Ibënasaret? Ba eyëbo nemin nde yow këy? Anang wa nang këme mëne wëj ex Awënek ar xaniwëk gër Kaxanu an!» ²⁵ Ata Yesu xeyënañen këŋo angoc aňëñenax aŋ: «Xey wëj cësinal! Canël gër ala ajo!» ²⁶ Angoc aňëñenax aŋ yëngëndëra këno ala ajo, ñerën këno xali do kwël şan ko. ²⁷ Dek bër yowëraw bax gër cale yatijo bën şarandëra këbi xali xurik. Ata këni wëkarënd: «Inewa ex eŋo? Osëyali oxaşax, or gapak nde ñatënegu këbo? Yama ñangoc baňëñenax baŋ ga këbi xeyanënd nde gë panga do këni rind er re ko in!» ²⁸ Ata wëlik owac or Yesu ol dek ebar ed Galile el.

End Yesu do gë bësëxwëra bëranjëm en

²⁹ Ga şan këni gër aciw acaleya, Yesu gë Şak do gë Şaş sëfër këni gër iciw ind Simoŋ do gë Andëre. ³⁰ Sëk këno aŋaraş isoxari ar Simoŋ ga şëxw këŋo. Fel këno ataŋ Yesu. ³¹ Yesu ga sëka këŋo, lëk këŋo gër ataxan. Ata xoc këŋo ataŋ acëxwël aŋ do xani ko ebi dëba. ³² Genëka ga şëlak eñan en, wëlaraw kënebi gër Yesu dek bësëxwëra bën do bër gë bëyël bën. ³³ Angol aŋ dek barërgu këni gër ebët ed iciw ind Simoŋ bën. ³⁴ Yesu fakëndëra këbi bëranjëm. Ata osëxwëra or ex yo bani fakënd. Anëcët nëcët babi bëte bëyël bëranjëm gër bëla, ababi seb na eni yeyan gayik aye nang bano.

End Yesu gër ebar ed Galile en

³⁵ Në ecan ijo, mëd-mëd fo bayi bax ga xani ko Yesu do nacëta ko exo calex. ³⁶ Ata Simoŋ, gë boşandaş këno şalarand. ³⁷ And wat këno aŋ, re këni: «Bëla bën dek wëj fo këni şaland!» ³⁸ Barikan Yesu yaka këbi: «Yene gër bëngol bënd ler ro, me pemërax end Kaxanu en gayik në eŋo yowaxënegu këme.» ³⁹ Mondako baxo sëfërand ebar ed Galile el, gër ed ex yo, do baxo femërand end Kaxanu en gër baciw bacaleya. Bëte anëcët babi nëcëtënd bëyël bën gër bëla.

End ala ar gë amey en

⁴⁰ Akey amat, ar gë ameÿ sëka baŋo na Yesu. Ga foxi ko, xara këŋo: «Angëmëne aÿandi ÿandi ki, axor këy xor eye mënën me pak!» ⁴¹ Ga xaÿënan këŋo Yesu, ñëmba këŋo do re ko: «Aÿandi ÿandi ke, mënë!» ⁴² Ameÿ aŋ ſan këŋo ataŋ do kwël wën ko. ⁴³ Ata Yesu ga këŋo xëŋa, re ko: ⁴⁴ «Cësinalil de endey eŋo. Yel exi nëkonëx aſadaxan an. Do diyid ſadaxa ir angunëtan in ang re ko Moyis ak, mëŋ këni nangëraxën bela bën osede orey ol.» ⁴⁵ Barikan ala ajo, sam ga ſapër këni na, ÿana ko reyarand gër ed ko ye yo mëne Yesu fakën këŋo. Në eŋo bayik Yesu abaxo xam na exo ŋat në angol wat-wat ir bela. Në er tëb fo baxo sëlënd do bela bën bebët yo bebët bani xanirawënd, bura-bura eno kacëra.

2

End Yesu do gë aseÿik eŋ

¹ Ga rik bakey, Yesu baka ko gër Kafarënowum. Ata nangëra këni bela bën mëne anëka bakaw ko gër iciw. ² Barërëgu këni bëranjëm nêſ gër ebët xali këni nëñërend. Do Yesu këbi felërand end Kaxanu eŋ. ³ Ata ñatëgu këni bela bënax ga lëbiw këno aseÿik. ⁴ Ga ſënd këni gër ebët, sëkwan këni eno ŋateli nêſ gër Yesu. Sënga këni yaŋ ejur ed aciw and gër ed ebaxo Yesu el, do yëla këno gë ebën el aseÿik an. ⁵ Ga wat ko Yesu mëne bela bëjo axwëta xwëta këno, fel këŋo aseÿik an: «Asëñiwën, wëno anëka seban këmi beñëŋëtax bëndey beŋ.» ⁶ Ga wël këno bëſalen bër ÿëpara bax lëf na bën, këni yëlarand: ⁷ «Wëni ala ajo inewä ko yeyanaxënd mondako? Në ecir eŋo de Kaxanu! Noÿo wa xorëk etëban ed beñëŋëtax el angëmëne ax gi ex na Kaxanu gabat?» ⁸ Ataŋ ga nang ko Yesu gë onden ondexëm oŋ, ang bani yëlarand ak, wëka këbi: «Inewä kën yëlaraxënënd mondako gër owëkw orewën? ⁹ Inewä saxëk? Mo pel aseÿik an mëne anëka seban këmo beñëŋëtax bëndexëm beŋ nde gë mo pel: “Wëj kanil, ey dëkw ebën edey el do ey maÿi?” ¹⁰ Barikan en nangaxën mëne wëno Asëñiw ar ala an aſot ſot këme or gapak or mëni tebanënd bela bën bamena bandebën baŋ gër ebar ro, ¹¹ ga re këme wëj aseÿik an, kanil, ey dëkw ebën edey el do ey maÿi!» ¹² Ataŋ xani ko xwiriſ aseÿik an, lëkw ko ebën el do kwël ſan ko, bela bën dek wat këno do ſarandëra këbi xali. Ga këno ſëkwa Kaxanu, këni rend: «Awa endey endako rako eŋ, elod ala ax wat na.»

End Yesu do gë Lewi eŋ

¹³ And baka ko Yesu gaſëxe gër bëŋa ir anjer and gër ebar ed Galile aŋ, xetax këno amëxwër atëm and bela. Ata këbi sëyalirand end Kaxanu eŋ. ¹⁴ Ga ñata ko osëyali ol, xani ko na do kwël ko yend. Wat këŋo Lewi, asëñiw ar Alëfe, ga ÿëpa ko gër aciw and bëſëf bër ſagale. Fel këŋo: «Wëj, tëfëguye wëno!» Ata xwiriſ Lewi, sëf këŋo kwël.

¹⁵ Ga xucak eŋo, Yesu gë bëſëfan bërexëm bën këni yambërand gër iciw ind Lewi gë bëſëf bër ſagale bën do gë bëwëndëran bëranjëm. Gër eng a end bela bëjo mbaŋ ebani bër baŋo sëfënd Yesu bën. ¹⁶ Ga wat këno bëſalen bër ebax Ofariſeŋ bën ga këni yambëra gë bëſëf bër ſagale do gë bëwëndëran bën, wëka kënëſi bëſëfan bën: «Asëyali arewën an, inewä këni yambëraxënënd gë bëſëf bër ſagale do gë bëwëndëran bën?» ¹⁷ Ga wël ko Yesu, yaka këbi: «Bëſëxwëra bën kë yend gër ed exo axora, ax gi

ex na bëbëngw bën. Mëŋ ex wëno, bela bër kè wëndërand yow këme mëni mac, ax gi ex na bër šenene.»

End etiwî ej

¹⁸ Bësëfan bër Šaŋ Batis bën do gë bër Ofariseŋ bën asiwî bani siwînd. Ata akey amat, yow këni gër Yesu do wëka këno: «Bësëfan bër Šaŋ Batis bën do gë bër Ofariseŋ bën asiwî këni siwînd. Ineŋa bayik ani tiwîxënënd na bërey bën?» ¹⁹ Ata Yesu yaka këbi: «Asiwî nde këni siwînd bër këŋo laŋëtënd šambenjar ir kè yërënd bën gër ekana? Ax gi ex na nde gër ga nëka këni yo gë mëŋ ani kor na eni tiwî? ²⁰ Barikan yatir këni šapër gë icën iŋo, asiwî këni siwî. ²¹ Këdi kè ħesi kaš anjëm akarëk aŋ, ala ax kadënd na gë anjëm angašax. ²² Bëte gër bamote bakarëk ala cëlënd na ngoy ingaf gayik and yana eñen aŋ ata kè fëtin, do ngoy iŋ gë bamote baŋ ex nemi. Ax gi ex na nde në bamote bangašax këni šëlënd ngoy ingaf iŋ?»

End akey and eteyëta ej

²³ Yatir akey and eteyëta baxo xucand Yesu në ocënga od gër ed sëg bax bële. Ata bësëfan bërexëm bën këni wîšand banjëra baŋ do këni yakënd. ²⁴ Ata Ofariseŋ ok wëka këno Yesu: «Ineŋa këni rixënënd bësëfan bërey bën er bayik ax ñap ex na yatir akey and eteyëta in?» ²⁵ Yaka këbi: «Er ri baxo Dafid ga bot këbi enjo ej mëŋ gë bër enga endexëm bën, amëd and ebaxo Abiyatar, ašadaxan alëngw aŋ, wën elod an pën ex na nde? ²⁶ Amëd and ebaxo Abiyatar, ašadaxan alëngw aŋ, ax gi ex na nde Dafid alil lil baxo lëf gër Aciw and Kaxanu yambëgu ko mburu ind yap këbi eyamb bëšadaxan fo iŋ xali šet këbi bër enga endexëm bën?» ²⁷ Ga ħata ko eŋo, baš ko bëte: «Në end ala rixën ko Kaxanu akey and eteyëta aŋ, bari aŋo di ex na ala an në end akey and eteyëta. ²⁸ Mëŋ ex wëno Asëñiw ar ala an ex axwën ar akey and eteyëta an.»

3

End Yesu do gë ar gë ataxan ateyik ej

¹ Ata ħatëguk akey and eteyëta acëxe, Yesu ye ko gër aciw acaleya, sëk këŋo ar gë ataxan ateyik. ² Ata bëšalen bën do gë ofariseŋ ok këno sitinalind Yesu ba afakën këŋo fakën gë akey and eteyëta aŋ eni cotaxën end këno nagašanaxën. ³ Ata Yesu fel këŋo ar gë ataxan ateyik an: «Kaniw ey kwëša mërëxand ro!» ⁴ Aŋo re ko Yesu: «Ineŋa yapëk gë akey and eteyëta aŋ? Edi ed enjekax nde ba edi ed eñëŋënax nde? Epexën and ala nde ba edaw ed ala nde?» Barikan bën dek šësinara këni yem. ⁵ Ata Yesu nëkon këbi gë oxoŋ fo, aŋo nëngan bana end owëkw or farëfadik orebën ej. Fel këŋo ar gë ataxan ateyik an: «Yënël ataxan aŋ!» Ga yën ko, ataŋ bëngwëk ataxan aŋ. ⁶ Ofariseŋ ok šan këni eni wëlërëx gë od Erod ang këni ri eno dawaxën Yesu ak.

End etana ed oparëxanda epëxw gë oki ej

⁷ Ata Yesu gë bësëfan bërexëm bën ye këni ler gër bëŋa ir anjer. Na barërëgu këni bela bëranjëm ga xaniraw këni elod gër ebar ed Galile, gër ed Yude ⁸ do xali gër angol and Yerusalem. Na fo bani bëte bër xaniraw bax gër ebar ed Idume, ekeg ed yeb ir Yurëdeŋ el, xali gër owar or Tir do gë Sidon. Amëxwër aŋo er yow bani gër Yesu ga bani wëlëxënd bëbër baxo rind bën. ⁹ Ata Yesu fel këbi bësëfan bërexëm bën eni təkaliw

ikuluṅ exo ñëpaxën polo këdi këno fimelira bela bën. ¹⁰ Enimin, ga bafi fakënënd bela bëranjëm bano radëanaxënënd bëšëxwëra bërëmar eno kwixwëtaxën. ¹¹ Bangoc ßañëñënax ßañ, areß banëbi reßënd bela bër lil banëbi bën gër osapar or Yesu eni keyaxën: «Yama wëj ga ex nde Asëñiw ar Kaxanu an.» ¹² Barikan Yesu mbañ bafi xeñëanaxënënd eni teß edeya ad noḡ hi ko el.

¹³ Ata Yesu ye ko yañ në etënd. Wac këbi bër ýandi baño bën do bën yaka këno. ¹⁴ Yata këbi epëxw gë bëxi eni gi oparëxanda odexëm eno ðañëtarand do ebi ðawëndërand ¹⁵ eni pemërand endexëm eñ do enëbi nëcëtënd bëyël bën gër bela gë panga ind yël këbi in. ¹⁶ Bër yata bafi bën eban: Simoñ ir nëngwët baño Piyer, ¹⁷ Şak gë Şañ, asëñiw ar Sebede, do gë abinëm Şañ. Bën nëngwët bafi owac ol: «Bëwanerëges» mëne ngëñ Bër ang ekëman. ¹⁸ Na fo bani bëte: Andëre gë Filip, gë Barëtelemi, gë Maco, gë Toma, gë Şak asëñiw ar Alëfe, gë Tade, gë Simoñ, awer an, ¹⁹ do gë Yuda Isëkariyot, ar lëxw baño Yesu an.

End emenan ed Angoc Amënëk eñ

²⁰ And wäyi këni gër iciw añ, bela bën ßarëreḡu këni gaşëxe xali hi këni amëxwër atëm. Yesu gë odexëm ani cot bana amëd and këni ýëpa eni yambëraxën. ²¹ Ga wël këni endey eño bërëxëm bën, yow këni eno tëra gayikako bani yëland mëne: oşen ýanar këni. ²² Ata bëşalen bër xaniw bax gër Yerusalem bën re këni: «Yama Ýëngëtir, emun end bëyël eñ ga lil këño nde. Gë panga indexëm in këbi nëcëtënd bëyël bën gër bela.» ²³ Ata Yesu wac këbi ebi pelëra gë ßapënëtal ßaño do ko rend: «Mondake hik endey eño? Sindan nde këño wäyënd Sindan? ²⁴ Angëmëne bër ebar ebat eni merënd, ax gi ex na nde ebar edebën el aşapër kë şapër? ²⁵ Bëte angëmëne bër ekun ebat eni merënd, ax gi ex na nde ekun elo ayëcar kë yëcar? ²⁶ Awa angëmëne Sindan ebi merelind bër ex gër owun orexëm bën, alati ko lati. Owun orexëm ol aşapër kë şapër do ex kwët endexëm eñ! ²⁷ Ala ax kor na exo ðil në iciw ind ar gë ojaw do eño kandëra napul irexëm in. Afo eño fon pere, do eño kap aye exo yëcaxën iciw indexëm in! ²⁸ Dal in këmun felënd, Kaxanu aseban ko sebanënd beñëñënax beñ do gë ocir od şir këno yo! ²⁹ Barikan ar këño şir Angoc Amënëk an, etëban axo cot na: Gayik anëka ri ko amena and din ir din añ.» ³⁰ Ga bani rend mëne gë angoc añëñënax hi ko yeyanaxën baxo mondako Yesu.

End bobinëm bor Yesu do gë nëm eñ

³¹ Ata na gër ed bani yeyandëra mondako, ßatëḡu këni bobinëm bor Yesu do gë nëm. Ga xwëşaw këni fac, lawën këno ala eño macëḡu. ³² Bon ýëmb bani bër xeta bano lëf gër aciw bën. Ga ýëpara këni jey, lilëḡu ko ar lawënëḡu bano an, re ko: «Yakalëbi fac norix gë bobinëx, ga këni şaland!» ³³ Yaka këño: «Noḡ ngwa ex nëma do nobën ex bëmaýe bëndam bëñ?» ³⁴ Ga nëkon këbi bër xeta baño bën, re ko: «Nëkodëbi nëma do gë bëmaýe bëndam bëñ. ³⁵ Ar kë rind er ýandi këño Kaxanu an, ajo ex abaýe do gë nëma.»

4

End apënëtal and ar oned eñ

¹ Ata Yesu këbi sëyalirand gaşëxe end Kaxanu eñ gër bëña ir anjer and Galile. Ga xeta këno amëxwër atëm, Yesu fëra ko polo në ikuluṅ do ýëpa

ko. Bela bën dek xwêşara këni gër ebar, gër bënja. ² Ata ga këbi sêyalira gë bapênêtal, nêka ko mbañ. Er baxo rend: ³ «Baxêtin end ala ar nêca bax oned' gër oşenga orexëm eñ. ⁴ Ga ko yiş ened'a eñ, mar lapak gër fêña. Ata yow këni oşel ol, hël këni dek. ⁵ Mar lapak bête gër aparêfac, gër ed ax nêmb bana obar, lëgëk atañ gayik ax tiw' bana. ⁶ And fêtëk oyat añ, hayëk dek gayik gë odëmbët këm hi bax. ⁷ Mar lapak bête şit nê acëc and gë odëmbën. And lëgëk añ odëmbën ok xêşak, ata sêkwanëk ex dëw. ⁸ Barikan mar lapak bête gër ebar ejekax. Ga lëgëk, rafëk, do rëwëk bon: enjëlir emat ofëwx osas, eño ofëwx ocongebat do eño keme.» ⁹ Ga hata ko Yesu apênêtal año, re ko: «Awa ar gë anef an, wëlêl exo eño.»

¹⁰ And şapër këni bela añ, bayi këni Yesu gë oparêxanda epëwx gë oki odexëm ok. Ata wêka këno: «Inecëñ këy sêyalixënend gë bapênêtal?» ¹¹ Yesu yaka këbi: «Wën fo yël kënjun Kaxanu, en nang end däl end şonayak end owun orexëm eñ. Bër fac bën gë bapênêtal fo këni ýana eni wëlënd. ¹² Mëñ ex ado eni nêkonënd aye, ani wat na. Ado eni wëlënd, abi pëni na, këdi këni nëngwët ola orebën ol do ebi teban Kaxanu.» ¹³ Ata re ko bête Yesu: «Angëmêne wën añun pëni ex na apênêtal año, mondake kënjun fëni dek bacëce bañ?

¹⁴ «Aned' an kè nexënd eyeyan ed Kaxanu el. ¹⁵ Fêña ir gër ed lapak ened'a in ex bela bër sam eni wël eyeyan elo, atañ Sindan exo yow exo dëxët dek gër owëkw orebën. ¹⁶ Bête aparêfac añ ex bela bër sam eni wël eyeyan ed Kaxanu el, gë onënga fo eni ma. ¹⁷ Bari ani gi ex na gë odëmbët, gogo nde ebi yepan. And këbi şopara añ, ba enëbi cëndën nê end eyeyan elo eñ, ebi cena xali eni dap caw. ¹⁸ Bête odëmbën ok ex bër sam eni wël eyeyan ed Kaxanu el, ¹⁹ eni teb ocëmu od aniyon ok, gë oñandi od napul ok, do gë oñandi od eman ok ex kêşa xali ex təkwan ebi nëngwët in. ²⁰ Do ebar ejekax el ex bela bër sam eni wël eyeyan ed Kaxanu bën, eni ma ebi nëngwët do ex cënar gër owëkw orebën: emat ex dëw ofëwx osas, eño ofëwx ocongebat, do eño keme.»

End apênêtal and lambo eñ

²¹ Yesu ga hata ko apênêtal año, wêka këbi bër baño baxët bën: «Lambo ir fêtën këni in, añob nde këni hōbënd gë enëp? Axwët nde këni xwëtënd dila nê angaw? Ax gi ex na nde nê er yañ këni xawënd? ²² Mëñ ex, er hi bax yo watêrexe in, awati kè wati. Er hi bax yo eşon-con in, aşana kè şanaya goyat gër angoben! ²³ Awa ar gë anef an wëlêl exo eño!» ²⁴ Baş ko bête: «Balëkênaliyindën end kën wëlënd eñ. Gë acariya and kënëbi sêyinënd bela añ fo kënjun wăşën wën bête, ado sêf enun tënd motënd. ²⁵ Ar wăk eyeyan elo an, Kaxanu abaşën kënjo başën owël ol. Bari ar hëpëk an, ýowëy año pëni na.»

End apênêtal and ened'a end kè lëgënd gë andexëm eñ

²⁶ Yesu şom ko bête: «Owun or Kaxanu ol er wëndërek gë end ala ar kè yişënd ened'a gër oşenga orexëm fo. ²⁷ Kënjo raşënd nde ba kënjo ferënd nde, hik gemëdf hik goyat, ened'a eñ alëg kè lëg ex daf xarak mëñ axwën an axo nang na ba mondake. ²⁸ Ebar el dëñ kënjo rëca ex dëg ang ondës fo, ex daf bële in xali ex neg do ex can, banjëra bañ ex dëw aye. ²⁹ Do and kè sëg añ, eni naş gë xorom in and kè hat ekanara ed bened'a añ.» ³⁰ Wêka këbi bête Yesu: «Gë ine këne wätinaliye owun or Kaxanu ol, gë apênêtal

and fe?» ³¹ Yaka ko mëj fo: «Ang enjëlir end atëx and mutarëd fo hik. Dek bënëda bënd ex gër ebar ro bej, enjëlir ejo xurik ex ba. ³² Barikan and këni nef do ex dëg aŋ, ata kër rafënd nëmëc dek befbëlëg befbër ex gër andëda bën. Benini bej ex dërëra xali ošël or gër orën ol eni yëlëra yaŋ.»

³³ Ata Yesu gë bapënëtal baŋo sëfëtan babi end Kaxanu eŋ bela bën ang këni xor ebi pëni ak. ³⁴ Ababi sëyali na gë bapënëtal këm. Barikan and këni hi gë bësëfan bërëxëm fo aŋ babi faÿënënd dek.

End Yesu do gë ekoc etëm eŋ

³⁵ Ata kwël yatijo fo, and genëka aŋ, Yesu fel këbi odexëm: «Kegëtane anjer aŋ.» ³⁶ Ga fela këbi amëxwër aŋ, bësëfan bën wëla këno Yesu gë ikuluŋ ind gër ed yëpa baxo iŋ. Na fo bax bëte bëkuluŋ bëcëxe bëndanjëm. ³⁷ And hi këni Yesu gë bësëfan bën gër ngu aŋ, fiatëguk angoc etëm. Men oŋ kër xaninënd bomeŋ bomeŋ xali kër rëmbayand ikuluŋ iŋ. ³⁸ Barikan Yesu mëj yem këno rašënd gër epoy ed kuluŋ gër akwëtaya and gaf. Ata exo nëngëtaxën in, bësëfan bën xey këni šor: «Asëyali, doro këne nemiye. Wëj axi bal ex na nde?» ³⁹ Ga nëngëta ko na, xeyan ko ekoc el gë anjer aŋ: «Xey wën, cësinayin!» Ataŋ sebëk ekoc el do anjer aŋ bëte yëmëk ataŋ. ⁴⁰ Wëka këbi Yesu bësëfan bën: «Oko inewä yëdaraxën kën go? Ba wën xali gërëgako ane kwëta ex na nde?» ⁴¹ Aŋo yëdara këni kaš-kaš xali do këni wëkarënd: «Noÿo ngwa ex ala ajo? Ekoc el do gë anjer aŋ awä kër wänd er ko re in?»

5

End ar gë bangoc bañëjënax eŋ

¹ Yesu gë bësëfan bërëxëm bën, ga xegëta këni anjer aŋ, fiat këni gër ebar ed Bëšerasa. ² Ataŋ ga šëpëta ko Yesu gër ikuluŋ, šanëgu ko pëlët gër oñeg, ala ar gë bangoc bañëjënax do ko yend aped-fed. ³ Gër oñeg lëg baxo do ala baŋo xor na eno pokëra gë gweyele-gweyele. ⁴ Band mar aŋon bano bonënd eno pokëra gër otaxan do gër osapar gë gweyele-gweyele. Barikan mëj dek baxo xotënd exo nëtëra dëng-dëng odun ok. Ala ax cot bana ojaŵ od ejo bonaxën ok. ⁵ Er baxo xeyërand cis wec gër banapëra band gër osënd. Asembaÿënaya baxo sembaÿënyand eman eŋ gë oxaÿ. ⁶ Sam ga watëgu këno Yesu caw, hër ko aped-fed do foxi ko gër lëngw irexëm. ⁷ Xey ko: «Inewä ÿandi ki gër ndam Yesu, wëj Asëniŵ ar Ar-hik-yaŋ gër orën an? Këla gër oŵac or Kaxanu, këreye narën na!» ⁸ Baxo xeyaxënënd mondako, awël baŋo wëlënd Yesu ga ko re: «Wën bangoc bañëjënax, canin gër ala ajo!» ⁹ Ata Yesu wëka këno: «Mondake këni wacënd?» Yaka ko: Wëno «Benga sir-sir» këne wacënd gayik bangoc bandanjëm hi këmi. ¹⁰ Ata bangoc bañëjënax baŋo këno xarand Yesu kërebi nwaÿ na caw, ga xey këni eni nwaÿeta ebar ed Šerasa el. ¹¹ Xarak ler gër etënd gër ed hi bani na, bambëxwëbëxw banëbi xadacërand na. ¹² Ata ga wat kënebi, bangoc bañëjënax baŋ xara këno Yesu: «Cëñëtälëbo mëni dël bambëxwëbëxw baŋo!» ¹³ Ata wä ko Yesu. Na bangoc bañëjënax baŋ ga šan këni gër ala, lil kënebi bambëxwëbëxw baŋ. Do ang hi bani gër ed kwëre kwëre ak, yëkëta këni gë ongër fo, lapayax këni gër anjer dek kece in, noÿelira këbi dek. Er hi bani në bambëxwëbëxw owëli oki. ¹⁴ Ga šapër këni bëxadac bën, hërëra këni bëjo gër angol, bëjo gër ocënga.

Reyarax këni end wat bani eņ. Ata w̄araraw këni bela b̄en, b̄ura-b̄ura ḡer onang. ¹⁵ Ga ģat këni ḡer ed ebaxo Yesu, wat këno ar ḡe b̄eȳel ar b̄enga b̄enga an, ga ȳepa ko ḡe banj̄em banj. Nang këni m̄ene aye d̄eņ b̄akar k̄eņo onden oņ. Ȳedara këni xali xurik. ¹⁶ B̄er wat bax d̄ek er ri baxo Yesu b̄en reya këni end ar ḡe b̄eȳel eņ, do ḡe end b̄amb̄exw̄eb̄exw. ¹⁷ Ata ȳana këni këno xarand Yesu exo d̄ex̄eta na ḡer ebar edef̄en. ¹⁸ Ga ko b̄aka Yesu polo ḡer ikuluņ, ar ebax ḡe b̄eȳel an w̄eka k̄eņo: «Awa nde k̄eȳ wa me gi ar enga endey?» ¹⁹ Ga ģep ko Yesu, yaka k̄eņo: «Maỹil ḡer ndew̄en, ḡer iciw̄ indey. T̄ef̄etan̄ex̄eȳebi d̄ek er rin ki Axw̄en Kaxanu in, do ang xaỹenan k̄eņo w̄ej ak.» ²⁰ Ata ala ajo w̄ayi ko do ko fem̄erax̄end end Yesu eņ ḡer Bangolep̄exw. Areyara baxo reyarand d̄ek er rin baņo Yesu in. Do bela b̄en d̄ek b̄abi ţarand̄erand endey eņo.

End end̄enaw̄ ec̄es̄ek do ḡe end asoxari aš̄exw̄era eņ

²¹ Yesu xeḡetaw ko amaka b̄aka ḡe ikuluņ iņ. Bar̄er̄egu këni gaš̄exe bela b̄en ḡer b̄eņa ir anjer. ²² Hat̄egu ko na ar bano w̄ac̄end Yaȳeros, al̄engw ar aciw̄ acaleya an, lapaya ko ḡer osapar or Yesu ²³ do ko rend: «As̄eyali, d̄am ex exo koti end̄enaw̄ endam eņ, axara xara këmi, yeye eyo kw̄etan otaxan ok exo pakax̄en do exo d̄iyax̄en.» ²⁴ Yesu s̄ef̄er këni kw̄el ḡe Yaȳeros. Enga end bela eņ k̄en̄ebi s̄ef̄and do këno fimelirand Yesu. ²⁵ Xarak asoxari ar baņo yexayax̄en̄end ošat elod b̄eni y ep̄exw ḡe b̄eki ebax̄ena ḡer enga eņo. ²⁶ Mbanj soro baxo ḡer otaxan od b̄exora b̄eranj̄em, do faỹ baxo d̄ek napul irex̄em in ḡer oxora, bari axo pak bana. Ado aņo hi baņo kaš-kaš oš̄exw̄era ol. ²⁷ Ga w̄el ko m̄ene Yesu k̄e xucand, n̄ef̄en̄efa ko xali s̄ek̄en k̄eņo, do xwixw̄eta ko acud̄ andex̄em aņ. ²⁸ Er ȳela baxo m̄ene ga xaỹ xaỹ k̄eņo exo kwixw̄eta banj̄em b̄andex̄em banj ata ko fak. ²⁹ Sam ga xwixw̄eta k̄eņo, ošat oņ s̄eb̄ek atañ ecan el. Nang ko ḡer eman endex̄em m̄ene afak d̄eņ fak ko. ³⁰ Yesu nang ko m̄ene panga index̄em ţan̄ek na. Ata xw̄esa ko m̄er̄exand ḡer am̄exw̄er. N̄ekona ko gand epoxy do w̄eka ko: «Noỹo xwixw̄etak banj̄em bandam banj?» ³¹ Yaka këni b̄es̄efan b̄en: «Oko, k̄eȳebi wat̄end bela b̄en ga këni fimelirand nde k̄eȳ w̄ekand noỹo xwixw̄eta ki?» ³² Barikan m̄eņ kw̄el k̄eņo ţaland ar ri bax eņo an. ³³ Ata asoxari an k̄eņo r̄eḡen̄end anjiỹ aņ, ga nang ko er hi baņo in. W̄ara ko lapaya ko ḡer osapar or Yesu do reya ko d̄ek d̄al in. ³⁴ Barikan Yesu re ko: «Aw̄el nde abiw̄en, ga xw̄eta k̄eȳe fakax̄en k̄ey. Maỹil ḡe em̄ekw eyemax do pak̄el oš̄exw̄era orey ol.»

³⁵ Ga ko yeyan mondako bayi baxo Yesu ga ģat̄egu këni bela b̄er hiw bax ḡer iciw̄ ind al̄engw ar aciw̄ acaleya an. Re këni: «Awa an̄eka xor k̄eņo end̄enaw̄ endey eņ! Ine k̄eyo soroli mama As̄eyali an?» ³⁶ Barikan ado ga w̄el baxo eyeyan elo, Yesu fel k̄eņo al̄engw ar aciw̄ acaleya an: «K̄erey ȳedara na nḡeņ, kw̄etale mondako d̄eņ.» ³⁷ Gabatak axo ma bana eņo d̄anj̄eta ḡer iciw̄ ind Yaȳeros anḡem̄ene ax gi ex na Piyer, ḡe ţak do ḡe ţaņ, abin̄em ar ţak. ³⁸ Ga ģat këni ḡer iciw̄ ind al̄engw ar aciw̄ acaleya, Yesu wat k̄ebi bela b̄en ga këni renitara axeȳend mbanj. ³⁹ And lil ko aņ, w̄eka k̄ebi: «Ine k̄en s̄es̄esin̄end go? Ine wa otes od go ok? Itox iņ aras̄ fo raš̄ k̄eņo, axo c̄es ex na.» ⁴⁰ Ata ga w̄el këno, ȳana këni këno w̄er̄eyand. Yesu n̄ec̄et k̄ebi d̄ek ang ebani ak. Ga w̄ac k̄ebi n̄em ḡe s̄em ir end̄enaw̄ do ḡe b̄es̄efan b̄er laņeta baņo b̄en, lil këni ḡer ed xw̄et bano itox. ⁴¹ Ata Yesu l̄ek k̄eņo itox iņ ḡer ataxan, re ko: «Talita kumi», m̄ene nḡeņ: End̄enaw̄

kanil, ga re këme! ⁴² Ataŋ kwengweremët endënaŋ eŋ, xwëša ko ceg do ko yëtënd, anëka sëk baŋo bëniy epëxw gë bëki. Bër wat bax eŋo bën šëg këbi benjêw beŋ ga xurik ašaran in. ⁴³ Yesu xëŋara këbi aye bëxwën endënaŋ eni cësinali endey eŋo. Fel këbi eno yël er ko yamb in.

6

End Yesu gër Nasaret eŋ

¹ Ata Yesu xani ko na, wāyi ko kwël gër Nasaret, gër ed raf ko. Sëfër këni gë bësëfan bërëxëm bën. ² And ŋatëguk akey and eteyëta aŋ, ye ko këbi sëyalirand gër aciŋ acaleya. Dek yëmb bani bër obaxët bën, do ga këbi šarandëra këni wëkarënd: «Feye wa šotëgu ko eŋo? Orenik or mondake wa šot ko? Do mondake ko rind becarax bendako rako beŋ gë otaxan odexëm ok? ³ Ax gi ex na nde mëŋ ex afika ar otëx an, asëniŋ ar Mari an? Ax gi ex na nde bobinëm ex Šak gë Yose, gë Yud do gë Simon? Do bëbinëm bëtoxari bëŋ cëŋ, ax gi ex na nde gër ndëbi ro dëŋ exëni?» Ata në eŋo babi ŋëpëgënanaxënënd endexëm eŋ. ⁴ Ata yaka këbi Yesu: «Alawënel ar Kaxanu an, gër angol andexëm fo këno yafënd, ado dek dek in gër bërëxëm do gë bër ekun ebat gë mëŋ bën.» ⁵ Ata ecarax gematak aŋo mëndan bana exo di na. Bëšëxwëra bëfënëpëne fo fakën babi ga ŋëmbara këbi. ⁶ Mondako šaran baŋo Yesu end oŋëpëgënan odebën eŋ.

End olawën or bësëfan epëxw gë bëxi eŋ

Ata Yesu ko sëfërand bëngol bënd ler gër Nasaret bëŋ ebi tëyalirax. ⁷ Wac këbi bësëfan epëxw gë bëxi bën, lawën këbi eni ye bëxi bëxi sam ga yël këbi panga ind enëbi nęcëtaxënënd bangoc baŋëŋëxax in. ⁸ Fel këbi bëte eni mëlayand ošët fo do këreni mëland na: ax gi ex na eyamb-yamb, ax gi ex na ambaŋ, ax gi ex na kodŋ gër bëmboto. ⁹ Barikan eni peŋand bapëd band xalanj, bëte këreni cudand na bacud baki. ¹⁰ Afel fel babi bëte: «Gër iciŋ ind kën ŋat, bayiyindën na xali yatir kën uca. ¹¹ Bëte angëmëne en ŋat në angol, do bela bën eni nëp enun kwëtaya in ba eni nëp enun baxët in, pëxwëcayin obar od lëkak gër osapar orewën ok en kucaxën. Obar oko ex osede or këbi šëndën bela bëjo.» ¹² Ga ye këni bësëfan bën, femërax këni gër bela end eni nëngwët aniyand andëbën eŋ. ¹³ Nęcët kënebi bëyël bëranjëm gër bela. Bëte bëšëxwëra bëranjëm banëbi nëmërand oŋo, do bani fakënd.

End ecës ed Šaŋ Batis eŋ

¹⁴ Erod, emun eŋ, wël bax er baxo rind Yesu in gayik owac or Yesu ol mongwëli wëli bax. Bërëmar are bani rend mëne Šaŋ Batis, ar babi buyind bela an xaniwëk gër ecës, mëŋ šotaxën ko panga ind ko rixënënd becarax in. ¹⁵ Na fo bani bër bax rend mëne alawënel Eli xaniwëk gër ecës. Na fo bani bëte bër bax rend mëne alawënel ar Kaxanu abat, ang ebani akarëk ak, xaniwëk. ¹⁶ Barikan, Erod ga wël ko beŋo dek, re ko: «Yama Šaŋ Batis ir fodëtën bamo gaf ga xaniwëk nde gër ecës.» ¹⁷ Erod mëŋ dëŋ re bax eno tëra Šaŋ Batis do eno pokëra gë gweyele-gweyele lëf gër epëra gayik anëp nëp baŋo ga watar bani gë Erojad, alindaŋ ar abinëm Filip an. ¹⁸ Enimin, Šaŋ Batis mondako baŋo fëlend Erod: «Ax ŋap ex na eyo kan abinëx asoxari arexëm an.» ¹⁹ Ata Erojad mbaŋ šus baŋo Šaŋ Batis do yandi baŋo eno d'aw, bari abaxo xor na. ²⁰ Ado Erod ayëda

baŋo yëdand Ŝaŋ Batis ga nang baxo mëne ala ar ŝenene ex, awënëk ex. Mëŋ bayik abaŋo seŋ na eno dixëra. Dek baxo ŝëndënd and këŋo wël aŋ xarak anëngan dëŋ baŋo nënganënd ofaxët ol. ²¹ Ata Erod ri ko ofëna or ekwitaxën ed akey and rëw këno. Wac këbi gër ñambëran bëlëngw bënd do gë bemun gënd ocoroda bëŋ, ebar ed Galile el dek. ²² Ga lilëgu ko abiw ar Erojad gër ed yëpara bani, wän ko xali nëngan këbi Erod gë bër wacëraw babi gër ofëna bënd. Ata Erod, emun eŋ, fel këŋo endënaw eŋ: «Mëkale er yandi ki yo, wëno ayël këmi yël.» ²³ Ga yaŝar ko baŝ ko: «Er këye xara yo ayël këmi yël, ado ex gido mi cet ja mërëxand ebar ed gër ed wun ko ro el.» ²⁴ Ata ŝan ko endënaw eŋ, wëkaw këŋo nëm Erojad: «Inëwa këmo xara emun eŋ?» Yaka këŋo: «Karalo gaf ir Ŝaŋ Batis in, ar këbi buyind bela an.» ²⁵ Ga wërëŝëtaw ko aŋand lëf gër ed exo emun, xara këŋo: «Er yandi ke eye yëlëgu gërëgako gaf ir Ŝaŋ Batis in polo në inëp.» ²⁶ Ata emun eŋ hi këŋo këŋ gër emëkw, ŝena këŋo. Barikan ga yaŝar baxo xali wël këno bër ofëna bënd, ax mënd bana eŋo dëc endënaw eŋ er xara ko in. ²⁷ Emun eŋ lawën këŋo ataŋ anëkona arexëm abat exo mëlaw gaf ir Ŝaŋ Batis in. ²⁸ Ye ko, fodëtëgu ko gaf ir Ŝaŋ Batis in gër ed fëra bano do wëlaw ko në inëp. Fëxwën këŋo endënaw eŋ. Endënaw eŋ ŝena ko yëlëx këŋo nëm. ²⁹ Bësëfan bër Ŝaŋ Batis bënd ga wël këni endey eŋo, yen këni eman endexëm eŋ gër epëra do wëxëta këno në yëg.

End eñëmbën ed eyamb yamb eŋ

³⁰ Oparëxanda ok ga bakaraw këni gër Yesu, reya këni dek bebër riw bani bënd do gë dek end sëyaliraw banëbi bela eŋ. ³¹ Ata yaka këbi Yesu: «Awa yowën ene nacëtaye në er tëb en teyëtax tékër!» Mbaŋ ebani bela bër xeta babi bënd: bëjo këni yend bëjo këni ñatëgund, ax mënd bana ang këni yambëra ak. ³² Yesu gë bësëfan bënd fëra këni polo në ikuluŋ eni nacëtaxën. ³³ Ata bela bëranjëm wat kënëbi ga këni ye, xwita kënëbi. Do angol and ex yo bani xanirawënd eni ye olëngët, gogo nde ga ñatët këni. ³⁴ And bani ŝëpëtand gër ikuluŋ aŋ, Yesu wat këbi bela ga farërëgu këni xali hi këni amëxwër atëm. Aŋo xaŷënan këŋo xali gayik er hi bani ang opeŷ od gë axadac këm fo. Na sëyalira babi bebëranjëm xali nëkak. ³⁵ Ga kë xwëyar bësëfan bërexëm bënd sëka këno Yesu do re këni: «Asëyali, ro gër ed hi këne apuŷ ex do anëka wëdëk eñan eŋ. ³⁶ Pelalëbi bela bënd eni capërëra gër ocënga, ed bëñëpa el, do gër bëngol bënd ler ro eni yëcërax er këni yamb in.» ³⁷ Barikan mëŋ yaka këbi: «Yëlinëbi wën dëŋ er këni yamb in!» Yaka këno: «Ba mi ye mi yëcëgu mburu në batama okeme oki band kodí nde, mëni dëbaxën dek ako?» ³⁸ Ata wëka ko Yesu: «Bamburu banjëgwe wa lëkaya kën? Yeyin en nangëgu!» And wëkaraw këni aŋ, yaka këno: «Bamburu banjo do gë oxan oxi.» ³⁹ Aŋo re ko enëbi pel bela bënd dek eni ñëpara bëmëxwër bëmëxwër gër ondë ocëkët. ⁴⁰ Ata yëpara këni bëmëxwër bënd mar bela keme, bëŋo ofëxw oco. ⁴¹ Yesu ga wëd ko bamburu banjo baŋ do gë oxan oxi ol, xeŋa ko orën ol do ŝëkwa këŋo Kaxanu. Ga xwët ko, hëbëndër ko bamburu baŋ do yël këbi bësëfan bënd eni cet. Bëte mondako fo ŝet babi oxan ol xali ŝot këni bënd dek ang yëmb bani ak. ⁴² Na yambëra këni xali wëd këni bënd dek. ⁴³ Ata bar këni bësëfan bënd bakange epëxw gë bakí bacaxaken band mburu ind bayëta bax baŋ do gë oxan ol. ⁴⁴ Bër lëba babi Yesu bënd er ebani, bësoŝan bënd fo, owëli oco.

End Yesu gër men eņ

⁴⁵ Ataņ ga xucak eņo, Yesu nëyali këbi bësëfan bërëxëm bën eni dëngwa gë ikuluņ in ekeg ed anjer, gër Betësayida do mën bayi ko na ebi pela bela bën. ⁴⁶ And fela këbi aņ, ye ko yaņ në etënd exo calex. ⁴⁷ Ga šelak eñan eņ, bësëfan bën fiat këni gë ikuluņ in mërëxand ir anjer xarak ekeg elo bayiw baxo Yesu gër ebar. ⁴⁸ Wat këbi bësëfan bën ga šopa këbi ewac el gayik aped-fed gë ekoc etëm bani xasënd gë ikuluņ in. Emëd ekarëk el, Yesu këbi sëfand do ko wëñënd yaņ gër men ang gër ebar fo. Ga sëk këbi, ýandi këņo ebi cand. ⁴⁹ And wat këno ga ko wëñëta yaņ gër men aņ, bësëfan bën yëla këni mëne oñeý ex, ax gi ex na mën. Ata ses këni šor. ⁵⁰ Ga këno nëkon, bën dek šëg këbi benjëw ben. Ataņ yeyaneli këbi Yesu: «Kapinayin! Wëno ex, këren ýedara na.» ⁵¹ And hi ko polo gër ikuluņ aņ, xucak ekoc el. Ata bësëfan bën dek šaran bafi endexëm eņ. ⁵² Gayikwa ýoweý abi pëni bana ecarax end mburu eņ: ga fod bafi.

End epakën ed bësëxwëra gër ebar ed Genesaret eņ

⁵³ Ga xegëta këni anjer aņ, fiat këni gër ebar ed Genesaret. ⁵⁴ And šëpëta këni gër ikuluņ aņ, bela bën xwita këno ataņ Yesu. ⁵⁵ Ata wëra këni enëbi mëlarrow bësëxwëra bën monëbi gër banakaya bandebën. Motëfelira bano sëfelirand Yesu gand ed ko ye yo. ⁵⁶ Gër ed ko lil yo, hik ingol, hik angol atëm, hik ošënga, tar fëña in banëbi xwëtënd bësëxwëra bën do bano xarand ebi teb eni kwixwëta ndakan ambana and acud andexëm aņ. Do dek bër banjo xwixwëtand bën afak bani fakënd.

7

End bapela band bëxarëk eņ

¹ Akey amat, Ofariseņ do gë bësälën yow bax gër Yesu ga xaniw këni gër Yerusalem. ² Ata wat kënebi bësëfan bërëxëm bërëmar ga xoba këni gër eyambëran gë otaxan obuyaraxik, mëne ngëņ nebarëxe. ³ Xarak Ofariseņ ok do gë Bësëwif bën dek abani yambëra na nebarëxe šenene otaxan ok, ang rëp bax gër bapela band bëxarëk bërëbën ak. ⁴ Angëmëne në akwëndaya and gër angol ye bani, and këni wäyi gër iciw aņ din bani nebarand aye eni yambëraxën. Bëte mbaņ e ebax bënd akarëk bënd bani fëbënd beņ: eneß ed onëp, eneß ed ofeya el do gë ed bandun band yawale el. ⁵ Ofariseņ ok gë bësälën bën wëka këno Yesu: «Bësëfan bërey bën inewë këni liyaxënënd mondako, ga këni yambërand gë otaxan obuyaraxik, do ani tēfënd na bapela band bëxarëk bërëbi baņ?» ⁶ Ata Yesu yaka këbi: «Ata alawënel Esayi dal re baxo mëne wën bëyëñenax bër kë labayand hi kën. Ga ýëgw ko wa:

“Bela bëjo gë etëý el fo këne fëbënd,
Anjëlan andebën aņ caw hawëta ke;

⁷ Asoro fo këni sorond cale indebën in,
Osëyali orebën ol bapela band bela fo ex*.”

⁸ Ata re ko bëte Yesu: «Wën, kë yepënënd er re ko Kaxanu in do kën fëbënd bapela band bela. ⁹ Kën yepënënd apela and Kaxanu aņ do kën fëbënd amërëwëra andewën. ¹⁰ Ga re ko Moyis: “Wëj ala an pëbëlëbi norix gë sorix,
Ar këņo xare yo nëm ba sëm ar edaw ex*.”

11 «Barikan wën këbi sëyalind bela bën: And ki xara yeÿ norix ba sorix aŋ, axor këy xor eyo pel mëne gë er ebax eyo dëcaxën in “Korëban” ex, mëne ngëŋ Kaxanu yël këyo. 12 Ax gi ex na nde në end apela andewën aŋo, bela bëranjëm anëbi dëcand na bëxarëk bërebën bën? 13 Ata mondako kën yepënëd eyeyan ed Kaxanu el gë apela el gë apela and yerët kën gë andewën dëŋ. Bëte awata wata kën bemenak bënd ang eŋo ak.»

14 Yesu wac këbi gašëxe bela bën. Ga sëka këno amëxwër atëm, re ko: «Wën dek baxëtine de aye eŋun pënixën. 15 Ýoweÿ ax gi ex na er kë lil gër ala do eŋo buyarën. Barikan er kë šanënd in këŋo buyarënënd. 16 Awa ar gë anëf kala, baxëtëlexo eŋo.» 17 And lil ko Yesu lëf gër iciw aŋ, ga sebëgu këbi fac amëxwër aŋ, bëšëfan bërexëm bën wëka këno ebi paÿën apënëtal aŋo. 18 Ata re ko: «Ok, wën bëte an gi ex na nde gë orënik? Aŋun pëni ex na nde mëne ýoweÿ ax gi ex na er kë lilënd gër ala do eŋo buyarën? 19 Er kë lilënd gër ala in gër acël kë fiatënd, ax gi ex na gër emëkw. Do and kë hi gër acël aŋ, ex paÿërax gër apuÿ.» Ata gë eyeyan elo wäsin babi Yesu mëne eyamb yamb ed ex yo awën wënëk. 20 Er re baxo mëne er kë šanënd gër ala in këŋo buyarënënd. 21 Gër emëkw ed ala kë ýanand xali ex can: banjelan bañëŋëxax baŋ, gë eñac eŋ, gë orek ol, gë edawër el; 22 gë orekar ol, gë aŋana and kodí aŋ, gë oxey ol, gë njifa ind bela in, gë asëk alakirand fo in, gë oyakërax ol, gë ocir od Kaxanu ok, gë ndafënan in, do gë ofëniřëx ol. 23 Eyo gër emëkw kë ýanand beŋo dek, do and kë šan aŋ eŋo buyarën ala an.

End asoxari aliyer eŋ

24 Ga xucak eŋo, Yesu ye ko gër ebar ed këni wacënd Tir. Hat ko yir fo në iciw ga xey këŋo eni nangëra bela bën mëne mëŋ yowëk, barikan gogo nde ga nangëraw këni. 25 Ga wël ko nëm ir endënaŵ end hi bax gë angoc añëŋëxax, yow ko lapaya ko gër osapar or Yesu. 26 Asoxari ajo Agërek ebaxo do xaniw baxo gër Fenisi gand ebar ed Siri. Axara xara baŋo Yesu eŋo necët angoc añëŋëxax aŋ gër abiw. 27 Yesu yaka këŋo: «Cënil pere eni med obaš ol. Ecemar ed këni yambënd obaš el ax ye ex na eyëbi dapën bëkwëřëkwër.*» 28 Re ko asoxari an: «Eyo dal ex Axwën, barikan bëkwëřëkwër bëŋ dila gër ed këni yambërand obaš këni wëdarand bëngacan bënd këni lapëtarand bëŋ.» 29 Ata re ko bëte Yesu: «Awa në end eyeyan elo ayakali këmi yakali. Maÿil, angoc añëŋëxax aŋ anëka šan ko gër abix.» 30 And wäÿi ko asoxari aŋ, sëkëx ko mëne angoc añëŋëxax aŋ anëka šan ko gër abiw, alaki fo alaki baxo gër angaw.

End apaxo eŋ

31 Yesu ga xani ko na gër ebar ed Tir, ko wäÿind ond gër ebar ed Galile oŋ na do ko xucand gër ed Sidon el. Bëŋa ir anjer in baxo sëfand gand bebët ir «Bangolepëxw.» 32 Fed këni gë bela ga këno wëlanëgu apaxo, ar bax yeyanënd gë ojaŵ fo. Na xara këno eŋo nëmba exo pakaxën. 33 And nacët këŋo caw gër ed hi baniw bela aŋ, Yesu šo ko banëf band apaxo baŋ, gë obasa odexëm ok, do wiš këŋo gë bato baŋ gër aniw. 34 And xeŋa ko orën aŋ, yën ko atëm, re ko: «Efata», mëne ngëŋ Dëmëtayayin. 35 Ataŋ lëmëtayak banëf baŋ do lëkwëtarëk aniw aŋ, apaxo aŋ ýana ko ko yeyandërand šenene. 36 Yesu xëŋa këbi eni cësinali endey eŋo. Barikan axëŋa yo axëŋa bela bëŋo aŋo bani reyarand kaš-kaš. 37 Mokuri xuri bax

* 7:27 7.27 Bëšëwif bën oďaŋët banëbi wacënd bër benëng becëxe bën.

ang şaran babi xali bani rend mēne Yesu becaraxik fo ko rind. Banēf band bër bapaxo baŋ ko lēmētēnd, do baniw̄ band bamuma baŋ ko lēkwētēnd eni yeyandēraxēn.

8

End eñembēn ed mburu eŋ

¹ Akey amat, bela bēn ga barērēgu kēni omēxwēr otēm, xeta kēno gaşēxe Yesu. Ga wata ko mēne bela bējo er yamb in ani cot bana, wac kēbi bēsēfan bērexēm bēn do re ko: ² Nēkoyinēbi bela bējo, dek ke xayēnanēnd elod bakey batas kēne sēfaranđ, bari ani gi ex na gē eyamb yamb. ³ And kēmēni fela yambērarēxe aŋ, bon kēni sorox gēr fēña gayik bērēmar caw xaniw̄ kēni. ⁴ Yaka kēno bēsēfan bēn: «Mondake wa kēnēbe lēfbaye tēb ro?» ⁵ Aŋo wēka kēbi Yesu: «Bamburu banjēgwe wa lēkaya kēn?» Yaka kēni: «Banjongēbaki.» ⁶ Fel kēbi bela bēn eni nēpara gēr ebar. Ga xana ko ko bamburu banjongēbaki baŋ, šēkwa kēno Kaxanu, hēbēndēr ko do yēl kēbi bēsēfan bēn enēbi cetēra amēxwēr aŋ. Ata šet kēno ala kala aton dek ang ebani ak. ⁷ Bēte bēngan ebaxēna, ga xana kēbi Yesu, šēkwa kēno Kaxanu do re ko bēte enēbi cetēra bela bēn. ⁸ Na yambēra kēni xali wēd kēni. Bayitarak mburu in nē bakange banjongēbaki. ⁹ Bela bēr lēfa babi na yatijo bēn er hi bani nē owēli onax. Ata ga yambēra kēni, Yesu fel kēbi eni maŷira. ¹⁰ Ataŋ mēŋ gē bēsēfan bērexēm bēn fēra kēni gēr ikuluŋ do kwēl ye kēni gēr ebar ed Dalēmanuta.

End amatinali and gēr orēn eŋ

¹¹ Akey amat, Ofariseŋ yow baxēna na eno mēkara Yesu. Ga ŷandi kēbi eno bon, wēka kēno ebi masin ecarax emat eni nangaxēn mēne gēr orēn xaniw̄ ko. ¹² Ata yepandēra kēno Yesu gēr onden ondexēm endebēn eŋ, yēn ko atēm do re ko: «Wēn bela bējo, inew̄a kēne wēkaxēnēnd mun masin ecarax en nangaxēn mēne gēr orēn xaniw̄ kēme? Dal in kēmun felēnd, ecarax an wat na.» ¹³ And űata ko eŋo aŋ, Yesu baka ko polo gēr ikuluŋ eni kegētāxēn anjer aŋ gē bēsēfan bērexēm bēn.

End lewir ir Ofariseŋ eŋ

¹⁴ Bēsēfan bēn axwēya xwēya bani eni pena mburu in. Amat fo wēlali bani gēr ikuluŋ. ¹⁵ Ata re ko Yesu: «Kwēŷētayin lewir ir Ofariseŋ in do gē lewir ir od Erod in*.» ¹⁶ Ata ga wēl kēni eŋo, bēsēfan bēn kēni yēland mēne ga bani gē mburu kēm yeyanaxēn baxo mondako Yesu. ¹⁷ Ga wata ko Yesu mēne mondako kēni yēland, wēka kēbi: «Inew̄a kēn yēlaxēnēnd mēne ga hi kēne mburu kēm yeyanaxēn kēme mondako? Xali gērēgako anun pēni ex na nde er re kēme in? Wēn ŷowēŷ an kaman ex na nde pere? ¹⁸ Ata wēn and mokem xem kēgun de ogaf ok. Gē bangēs hi kēn bari an watērand na, gē banēf hi kēn, bari an wēlērānd na. ¹⁹ An kwita ex na nde gē bamburu banjo lēfa bamēni bela owēli oco? Do bacaxaken band bayētara babi baŋ, bakange banjēgwe bar baŋ?» Yaka kēno: «Bakange epēxw̄ gē baki.» ²⁰ Bēte an kwita ex na nde and lēfa bamēni gē bamburu banjongēbaki bela owēli onax aŋ? Bakange banjēgwe fēxw̄ baŋun bacaxaken band bayētara babi baŋ? Yaka kēno:

* **8:15** 8.15 Yesu, ga yeyan ko mondako, er ŷandi baŋo ebi pēni mēne eni kwēŷētānd er wata bani Ofariseŋ do gē od Erod in.

«Bakange banjongëbaki.» ²¹ Ata re ko bëte Yesu: «Do wën xali gërëgako, ýowëý an kaman ex na nde?»

End Yesu do gë ašiwëk ar gër Betësayida eñ

²² Yesu gë bësëfan bën fiat këni gër Betësayida. Wëlanëgu këno na ašiwëk do xara këno enjo pakën. ²³ Ata Yesu lëk këno ašiwëk an gër ataxan do las këno xali šan këni ingol in. Ga xwëša këni, wış këno gër bangës do fëd këno. And fëdët këno an, wëka këno: «Ýëý nde këy watënd na?» ²⁴ Ga xëwëta ko ašiwëk an, re ko: «Në ewat mëni bela bën ang batëx fo, bari ayexëra këni yexërand de.» ²⁵ Yesu fëd këno gašëxe. And fedët këno an, ašiwëk an fak ko atan, do ko watërand šenene. ²⁶ Yesu fel këno exo maýi gër ndebën, kërëxo baka na gër ingol.

End Piyer do gë Yesu eñ

²⁷ Yesu gë bësëfan bërëxëm bën ye bax gër bëngol bënd ler gër Sesare ir Filip. Gër fëña, wëka këbi: «Gër onang or bela, wëno noýo këni rend hi këme?» ²⁸ Yaka këni: «Bela exëna bër kë rend wëj ex Šan Batis; bëjo wëj ex alawënel Eli, do bëjo bëte wëj ex, alawënel ar Kaxanu abat, ang bëtëraw këni ak.» ²⁹ «Do wën cëñ, ine këne rend?» Yaka këno Piyer: «Wëj ex Afexën an.» ³⁰ Ata Yesu xëña këbi xali mëne enjo ala kërëno pelëf na.

End ecës ed Yesu eñ

³¹ Ata amëd anjo ýana baxo Yesu këbi felënd bësëfan bën mëne, mëñ Asëñiw ar ala an, mban ko soro. Bëxarëk bër Bëšëwif bën, gë bëšadaxan bëlëngw bën do gë bëšalen bën ašus këno šus xali eno dëxw gër ecës. Barikan gë akey atasën an, exo kani gër ecës. ³² Kerët felëra babi bësëfan bën beño. Ata Piyer ga nacët këno këno rexërand. ³³ Barikan Yesu ga nëkona ko gand bësëfan bërëxëm, xeýan këno Piyer: «Nacëtaxële fa Sindan, anjëlan andey anjo and bela fo ex, ax gi ex na and Kaxanu!» ³⁴ Ata and wac këbi amëxwër do gë bësëfan bërëxëm an, re ko: «Ar ýandi këno exe tëf an tebëlexo ebal ed gaf irexëm fo el. Gilexo awëlëk ar exo toro mban në end owac oram exe tëfaxën. ³⁵ Ar kë xwël aniyandexëm an, anemin ko nemin. Barikan, ar kë nemin aniyandexëm në end owac oram do në end Atëfëtan an, afexën ko fexën. ³⁶ Ineña këno feca ar kë šotëra dek bebër hik gër ngwën ro bën xarak axo pexën ex na enjëw endexëm eñ? ³⁷ Do gë ineña ko nëmb ala an enjëw endexëm eñ? ³⁸ Ar këno šëfënan yo endam, do gë end eyeyan edam eñ, mërëxand ir anjex and kë rind orekar do and bëwëndëran anjo, wëno Asëñiw ar ala an bëte ašëfënan ke šëfënan endexëm eñ yatir këme bakaw gë enjaran end Faba eñ do gë omeleka omënek ok.»

9

¹ Ata re ko bëte Yesu: «Dal in këmun felënd, ang xwëšara kën ro ako, bërëmar ani cës na watërexë owun or Kaxanu ol ga yowëk gë panga itëm.»

End enjaran end Yesu eñ

² Ga xucak bakey banjongamat, Yesu wac këbi Piyer gë Šak do gë Šan eno danjëta yan në etënd ecafax. Ga fiat këni, owati or eman end Yesu ol nëngwëtak gë ogës odebën. ³ Wëdëk banjëm bandexëm ban kë ýegënd jing-jing do fešëk nëmëc ang ko xorëdoxo ala exo pešën anjëm gër ebar ro ak. ⁴ Ata bësëfan bësas bën wat kënëbi pëlët Eli gë Moyis ga këni xanar gë

Yesu. ⁵ Piyer ga faß këŋo Yesu, re ko: «Asëyali, bon yedox ene bayiye ro! Dine baner batas: amat andey, amat and Moyis do aŋo and Eli.» ⁶ Piyer abaxo nangënd na er ko rend in, gayikwa anjÿ aŋ lëk babi xali xurik mëŋ do gë boşandaŵ. ⁷ Aŋo fedawëk aŋar do laß këbi kwëc. Wëlik oniŵ ga kë re: «Awa ajo ex de Asëñiŵën, ar pêlot gër yomb iram an, baxëtindëno.» ⁸ Ataŋ bësëfan bësas bën nëkonara këni jey, wat këno Yesu gabat. ⁹ Ga këni šëla etënd el, Yesu xëŋa këbi mëne ala këreno pelëc na er watëgu këni in xali mëŋ Asëñiŵ ar ala an exo kani gër ecës. ¹⁰ Ga xwëtaya këni gër oŵëkw eyeyan elo, këni wëkarënd bën bësas er wacayak ekani ed gër ecës in.

¹¹ Ga xucak eŋo, bësëfan bën wëka këno Yesu: «Inecëŋ këni rend bësälän bën mëne afo exo yow pere Eli damana exo yowaxëŋëgu afexën an?» ¹² Yesu yaka këbi: «Eyo Eli ayow ko yow exo kanindëra beÿ dek. Ax gi ex na nde aÿëgw ÿëgw këni bëte mëne wëno Asëñiŵ ar ala an, ašus këne šus bela bën do ene torondëra mbaŋ? Ine yëla kën wën?» ¹³ Gërëgako, nangin mëne Eli anëka yow ko, barikan ang ÿëgw këni endexëm ak, wëlaya këno ang ÿandi këbi ak.»

End lëmëta ind gë angoc añëŋënaŋ ex

¹⁴ And baka këni Yesu, gë Piyer, gë Šak do gë Šaŋ gër ed ebani bësëfan bësëxe aŋ, sëk këñëbi amëxwër atëm and bela ga xeta këñëbi do wat këñëbi bëte bësälän ga këni šampëre gë bën. ¹⁵ Bela bën ga wat këno Yesu, šaran këbi bën dek do këni xašërend endexëm eŋ eno cëma. ¹⁶ Ata Yesu wëka këbi bësëfan bër šëni baŋo bën: «End inewa këñ šampërend gë bëjo?» ¹⁷ Yakaw ko gër amëxwër asošan abat: «E Asëyali, lëmëta iram in wëlanëgu këmi. Gë angoc añëŋënaŋ and kë xanënd oniŵ lapar këni. ¹⁸ Gër ed ex yo këŋo rebënd do exo ūatëndërend oÿënga oŋ, gë ocupërëšup ok gër etëÿ xali, exo ŋaÿ cemeŋ. Axara xara këmëni bësëfan bërey bën eno nęcët angoc añëŋënaŋ aŋ, bari ano kor ex na.» ¹⁹ Ata re ko Yesu: «Ata wën anjex and bela bër gë oŋëpëgënan hi këñ de. Xali niÿe fa këme bayi gë wën? Xali niÿe fa këmun buŋan? Mëlanëgune tan lëmëta in!» Ata wëlanëgu këno. ²⁰ And fabër këni gë Yesu aŋ, angoc añëŋënaŋ aŋ ÿëngëndëra këŋo lëmëta ijo. Wëc ko gër ebar do ko xënëcëtarand gë ocupërëšup ok gër etëÿ. ²¹ Na ex Yesu wëka këŋo sëm ir lëmëta: «Elod niÿe ko hind mondako?» Yaka ko: «Elod imeja. ²² Eŋo dawaxën, angoc añëŋënaŋ aŋ alap këŋo lapënd: baŋo gër xodux, baŋo gër men. Barikan wëj angëmëne ÿëÿ xor këy na, këla kaÿënanëlexi wa, këla dëcalëbo! Kaÿënanëlexi biyi!» ²³ Yaka këŋo Yesu: «Re këy angëmëne ÿëÿ xor këy... Gër ar xwëta ke wëno an, beÿ dek wëndëk.» ²⁴ Ataŋ xaka ko sëm ir itox: «Wëno axwëta xwëta këmi. Maraw eye dëca wëno ar gë oŋëpëgënan ajo!» ²⁵ Yesu wat këbi bela bën ga këni wëraraw bura-bura endexëm eŋ. Xeÿan këŋo angoc aŋ: «Wëj angoc añëŋënaŋ and kë xanënd oniŵ, canël gër lëmëta ijo ga re këme! Bët din kërey bakaw na.» ²⁶ Angoc añëŋënaŋ fierëndëra këŋo, ÿëngëndëra këŋo xali lëmëta in do kwël šan ko. Ata lëmëta in, šet gër ebar, laki ko ang ašësëk fo. Bëranjëm bax rend mëne anëka xoti ko. ²⁷ Barikan Yesu lëk këŋo gër ataxan. Ga xanin këŋo kwengweremët, itox in xwëša ko ceg.

²⁸ And wāyi këni Yesu gë bësëfan bën gër iciw̄ an, wëkax këno: «Inecën sëkwanaxën këmi monëcët angoc añëñenax aņo?» ²⁹ Yesu yaka këbi: «Angoc añëñenax andako rako aņ gë cale fo ko şanënd!»

³⁰ Ga xani këni na gër hi ebani, Yesu gë bësëfan bën ye këni cangët ebar ed Galile el. Axey xey baņo eni nang bela bën gër ed hi ko. ³¹ Bësëfan bërëxëm bën bađi sëyalirand do bađi felënd mène meņ Asëñiw̄ ar ala an asëra këno sëra do eno daw̄. Barikan yatir akey atasën axani ko xani gër ecës. ³² Ayëda bani yëdand Bësëfan bën eno mëka ba ine ex ekani ed gër ecës. Abađi fëni na ine ex eyeyan elo.

End asëfan alëngw eņ

³³ Yesu gë bësëfan bën fiat këni gër Kafarënewum. And hi këni lëf gër iciw̄ an, wëka këbi: «End inew̄a ban şampërewënd gër fëña?»

³⁴ Şësina këni yem gayik gër fëña end ba noņo hik asëfan alëngw an bani xanarëgund. ³⁵ And yëpa ko aņ, Yesu re ko: «Angëmëne ala eņo ýandi exo gi alëngw gër enga endam, gilexo abemban ar dek. Gilexo bête ariyenin ar bela dek!» ³⁶ Ata Yesu felaw këno itox, xwët këņo mërëxand, re ko: ³⁷ «Ar këņo lëkaya yo itox indako rako në end ow̄ac oram, wëno dëņ lëkaya ke. Ar ke lëkaya an, anëka lëkaya këņo bête ar law̄enëgu ke an, ax gi ex na wëno fo lëkaye ke.»

³⁸ Ga xucak eņo, asëfan ar bano w̄acënd Şaņ an fel këņo Yesu: «Asëyali, biyi ar këbi necëtënd bëyël gër bela watëgu këmo, xarak axo gi ex na ar enga endebi.» ³⁹ Yaka këņo Yesu: «Ar kë rind ecarax gë ow̄ac oram an, wën këreno cëfan na gayik ala ax kor na exo di mondako bête exo cena exe yeyanan eñëñenax. ⁴⁰ Ar abo koýër ex na an, arebi ex. ⁴¹ Ar këņun rëmbën yo men gayik bër Kërisët hi kën an, dal in këmun felënd, aşot ko şot amaşën andexëm aņ.»

End beñëñenax eņ

⁴² «Barikan ar këņo lënan eñëñenax abat gër bër w̄ak endam ado ex gi itox, er fecada doņo eno dëxën angaȳ aņoxixën and eyamb, do eno dap gër anjer eņo noýilexën. ⁴³ Angëmëne ataxan andey aņ ki lënanënd eñëñenax eņ, kacal ñot ey dap! Pecanëlexi ey dıl gër anıyan and din gë ataxan amat gë exi bađi tak bađi do ey ñat gër xodux or ax domind na. ⁴⁴ [Fën oýën ol ani cësënd na, bête xodux ol ax domind na.] ⁴⁵ Angëmëne sapar irey in ki lënanënd eñëñenax eņ, kacal ñot ey dap! Pecanëlexi ey dıl gër anıyan and din gë sapar íbat, gë exi bađi tak ıxi do Kaxanu exi dap gër xodux or ax domind na. ⁴⁶ [Fën oýën ol ani cësënd na, bête xodux ol ax domind na.] ⁴⁷ Angëmëne angës andey aņ ki lënanënd eñëñenax eņ, nongoloyëtël ey dap! Pecanëlexi ey dıl gër owun or Kaxanu gë angës amat, gë exi bađi tak bađi do Kaxanu exi dap gër xodux ax domind na ⁴⁸ [Fën oýën ol ani cësënd na, bête xodux ol ax domind na.] ⁴⁹ Gayikwa ala ar ex yo ang ongal fo ko sëk gë xodux ol. ⁵⁰ Ongal oņ er şenene ex, barikan and kë xac aņ, mondake kë ýëw̄ gaşëxe? Nëwël ex ola orewën ol ang ongal fo en cotaxën aketëxeta aņ gë bela bësëxe bën.

10

End ecapër ed eñër eņ

¹ Yesu ga xani ko na, ko yend ond gër ebar ed Yude oņ, ekeg Yurëdeņ in. Ata barërëgu këni gaşëxe bela bën, bamëxwër bamëxwër, do xeta këno.

Do mëḡ ang wër baḡo ak, këbi sëyalirand end Kaxanu eḡ. ² Ata Ofariseḡ ok ýandi këbi eno di atëy. Ga sëka këno, wëka këno: «Aýap nde ýapëk asošan eḡo pela alindaŵ?» ³ Yesu yaka këbi: «Ineŵa fel këḡun Moyis?» ⁴ Re këni: «Moyis ga re ko mëne icën iḡ ñëḡwënëleḡo alindaŵ kayëta ir acapëra eḡo pelaxën.» ⁵ Aḡo re ko Yesu: «Në end emëš endewën eḡ, ýëḡwënaxën këḡun apela aḡo. ⁶ Barikan and ýanak ngwën aḡ, and bay këbi Kaxanu bela aḡ, er ri bafi asošan an gë asoxari an. ⁷ Mëḡ ex asošan an afo ebi ḡaŵëta nëm gë sëm, do eni bar gë alindaŵ. ⁸ Bën bëxi bër ýërërek bën eni gi eman emat, ani bo na gaf gë gaf. ⁹ Mëḡ ex, Kaxanu and këbi bar eñër asošan gë asoxari aḡ, ax ñap ex na ala ebi capëreli.» ¹⁰ And baka këni gër iciw aḡ, bësëfan bën wëka këno Yesu ebi paýën endey eḡo. ¹¹ Ata re ko: «Asošan ar këḡo fela yo alindaŵ do eḡo ñër asoxari ašëxe, në emenan eḡo asoxari aýanar an gayik orekar këni rind gë axinëm an. ¹² Bëte angëmëne asoxari eni capër gë icën indexëm iḡ do exo ye eḡo ñërëx asošan ašëxe, në emenan eḡo asošan aýanar an gayik orekar këni rind gë axinëm an.»

End Yesu do gë obaš eḡ

¹³ Bela wëlaw babi na obaš gër Yesu ebi calen mokwëtan otaxan ok. Barikan bësëfan bën xeýenaxën kënebi. ¹⁴ Ata xoý ko Yesu ga wat eḡo. Wac këbi bësëfan bën, re ko: «Tebinëbi obaš ol eni yow gër ndam, kërenëbi pëḡ na gayik bër hik ang obaš ak bën xwënëk owun or Kaxanu ol. ¹⁵ Dal in këmun felënd, ar ax ma ex na owun or Kaxanu ol ang itox ol an, axo díl na gër owun olo.» ¹⁶ Ata Yesu ga wëgara këbi na obaš olo, šalendëra këbi mokwëtan otaxan ok.

End ar gë napul eḡ

¹⁷ Ata ga ko ye Yesu, asošan abat sëf këḡo gë ongër fo, lapaya ko mopoxi gër osapar orexëm do wëka këḡo: «Asëyali ar šenene, pelële ine ýapëk me dind me cotaxën aniyan and din aḡ?» ¹⁸ Yesu yaka këḡo: «Ineŵa këye wacaxënënd ar šenene? Kaxanu gabat ex ar šenene an, ala ar šenene ax gi ex na. ¹⁹ Ax gi ex na nde anang nang këy bapela baḡ: “Këreyo daŵ na ala, kërey dina orekar ol, kërey deka na, këreyo nëḡwëšan na ala, bëte këreyo menan na ala, pëbëlëbi norix gë sorix?”» ²⁰ Yaka ko ala ajo: «Asëyali, elod icambenjar sëf këme bapela baḡo dek.» ²¹ Ata ga nëkon këḡo, Yesu xëbënan këḡo end ala ajo eḡ. Fel këḡo: «Emat bayi ki. Yel ey pan dek acota andey aḡ eyëbi yëlëra kodí in bëxaýenaxik, ata këy šot napul isëm yaḡ gër orën. And këy ri ko mondako aḡ, yowëd ey gi ašëfan aram.» ²² Barikan ala ajo ga wël ko eyeyan elo, ýëḡënin ko dëxas in do kwël ye ko gë oxoý fo gayik ar gë napul isëm ebaxo. ²³ Yesu ga nëkon këbi jey bela bën, fel këbi bësëfan bërexëm bën: «Awa bër gë napul bën bon këbi yëka eni dílxën gër owun or Kaxanu.» ²⁴ Ata bësëfan bën wëlandëra këbi ga wël këni eyeyan elo. Baš ko bëte Yesu: «Obaš oram, ata bër gë napul bën bon këbi yëka eni dílxën gër owun or Kaxanu. ²⁵ Gelemba saxëk exo kuca gër imëd ind icëkwër gë exo díl ar gë napul an gër owun or Kaxanu.» ²⁶ Ga wël këni bëte eḡo, bësëfan bën wëlandëra bëte këbi kaš kaš do këni wëkarënd: «Do noýo ngwa kë xor exo pex?» ²⁷ Yesu ga nëkon këbi gašëxe, yaka ko: «Gër Kaxanu dek wëndëk, bari gër wën bela ax mënd ex na.» ²⁸ Aḡo re ko Piyer: «Nëkod biyi ga sebëraw këmi ako dek sëfaxën këmi wëj.» ²⁹ Yesu yaka këḡo: «Dal in këmun felënd, ar këbi

sebëgu gër iciw̄, nēm gē sēm, gē bobinēm gē obaș orexēm do gē ocēnga odexēm nē end oŵac oram, do nē end Atēfētan andam eŋ, gē tēkēr ak axo kaŷēn na. ³⁰ Ata gērēgako dēŋ ko șot bākēlēbēd keme: Bēciw̄, gē bēmaŷe bētoșan, gē bēmaŷe bētoxari, gē onēma odanjēm, gē obaș, gē ocēnga, do gē toro, bēte ecan ecan, ex tēndaw anıyan and din aŋ. ³¹ Bēlēngw bēranjēm kē hi bēmban do bēmban bēranjēm kē hi bēlēngw.»

End ecēs ed Yesu eŋ

³² Ond yaŋ gēr Yerusalem oŋ bani yend do Yesu lēngw bax fēña in. Bēsēfan bēn dek yēbu babi. Bela bēr babi sēfand bēn bēte ayēdara yēdara bani. Ata Yesu ŵac kēbi eno tēka gașēxe bēsēfan epēxw gē bēxi bēn ebi nangēn er kēŋo űatēnēgund in. ³³ Re ko: «Awa nēkod ga kēne yende yaŋ gēr Yerusalem. Ala ke lēxwēx na wēno Asēñiŵ ar ala an gēr otaxan od bēșadaxan bēlēngw do gēr od bēșalen. And kēne xiti do ebi ketan ene đaw̄ aŋ, ene đēxw gēr otaxan od bēr bēnēŋ becēxe. ³⁴ Bēr bēnēŋ becēxe bējo, ke lēșera, ke sēpandēra, ke șewēra đamana ene đaw̄axēn. Barikan, and kē xuca bakey batas aŋ axani kēme xani gēr ecēs.»

End okar od Șak do gē Șaŋ eŋ

³⁵ Șak gē Șaŋ, bōșēñiŵ đor Sebede, ga sēka kēno Yesu, re kēni: «Asēyali, aŷandi űandi kēbo điyi eyēbo yēl er kēmi xara in.» ³⁶ Re ko: «Ineŵa űandi kēŋun?» ³⁷ Yaka kēno: «Yēlēlēbo mi ketēna: abat gand liŵ, ajo gand șame and kēy űēpa gē enjaran eŋ gēr owun orey aŋ.» ³⁸ Ata re ko Yesu: «Wēn an nang ex na er kēn xarand in. Axor nde kēn xor en ceb akalama and toro and kēme șeb aŋ? Bēte ayēxw nde kēn yēxw enun buyi ang kēne buyi ak?» Yaka kēno: «Axor kēmi xor.» ³⁹ Re ko bēte Yesu: «Đal ex așeb kēn șeb akalama and kēme șeb aŋ, bēte abuyi kēnun buyi ang kēne buyi ak. ⁴⁰ Barikan end ene ketēna abat gand liŵ ajo gand șame eŋ, ax gi ex na wēno kēŋun yēl. Kaxanu, bēr űap kēbi bēn wēxētan kēbi bañēpara baŋo.» ⁴¹ Ga wēl kēni eŋo bēsēfan epēxw bēn, xoŷēn kēnēbi Șak gē Șaŋ. ⁴² Yesu, ŵac kēbi bēn dek re ko: «Anang nang kēn mēne bēlēngw bēr bēnēŋ becēxe bēn awun kēni wunēnd gē mbēña gēr bēla bēr gēr owar orebēn, do bēsēm bēn aŵasin kēnēbi ŵasinēnd or gapak orebēn ol. ⁴³ Bari wēn kēren dind na mondako gēr engā endewēn. Ar űandi kēŋo exo gi ar gapak gēr engā endewēn an, malexo exo gi ariyenin arewēn. ⁴⁴ Bēte ar űandi kēŋo exo gi alēngw an, gilexo xadēp ir bēla dek. ⁴⁵ Gayikwa wēno Asēñiŵ ar ala an er yow kēme mun diyenin do me međ anıyan andam aŋ ang acosa and kēni fexaxēn bēla bēranjēm fo, ame yow ex na ene diyenin.»

End Yesu do gē așiŵēk eŋ

⁴⁶ Yesu gē bēsēfan bēn űat kēni gēr Yeriko. Ga kēni xuca angol aŋ, bēla bēranjēm kēnēbi sēfand bura-bura. Așiŵēk ar kēno ŵacēnd Barētime, asēñiŵ ar Time, űēpa baxēna ler gēr fēña do ko xararand. ⁴⁷ Ata wēl ko mēne Yesu Ibēnasaret űatēguk. Na űana ko ko xeŷēnd: «Yesu, Yesu, Asēñiŵ ar Dafid, kaŷēnanēlexi wa wēno!» ⁴⁸ Ata bēla bēranjēm kēno xeŷēnaxēnd: «Wēji, cēsinal fa!» Barikan aŋo baș ko okeŷ oŋ: «Asēñiŵ ar Dafid, Asēñiŵ ar Dafid, kaŷēnanēlexi wēno!» ⁴⁹ Ata xwēșa ko Yesu, re ko: «Macēguno tan!» Ga kēno ŵac, kēni rend: «Kapinal ey kani, nē emac exi.» ⁵⁰ Ata xani ko xwiriș, lap ko gēr ebar acud atēm aŋ do wēl ko gand Yesu. ⁵¹ Ata re ko Yesu: «Ineŵa űandi ki mi din?» Yaka kēŋo: «Asēyali, me

ciwëta ýandi ke!» ⁵² Ata re ko Yesu: «Awa ga xwëta këye ako, ciwëtal!»
Ataŋ watëra ko ſenene do ſëf këŋo kwël Yesu gër fëña.

11

End Yesu gër Yerusalem enj

¹ Yesu gë bësëfan bërëxëm bën ñat këni gër Betëfage do gër Betani, bëngol bënd ler gër Yerusalem bën, ler gër etënd ed gë bañarëka. Ata Yesu ga këbi lawën bësëfan bëxi, ko rend: ² «Yeyin gër ingol ind gër lëngw, ata këno sëk mokap ipali ind elod ala aŋo ñëpaxën ex na. Pëtëguno ene mëlänëgu. ³ Angëmëne ala wëka këŋun ba ine këno fëtaxënënd, yakayidën mëne Axwën an ýandi këŋo. Ataŋ këŋo sebëtëgu.» ⁴ Ga ye këni bësëfan bëxi bën, sëk këno ipali in ga xap këno becf gër fëña, ler në ebët ed iciw. Ata fët këno. ⁵ Bër hi bax na bën re këni: «Xey wën, ine kën rind? Inewã fëtaxën këno ipali in?» ⁶ Ata yaka këni ang re baxo Yesu ak, sebën këñëbi wëla këno. ⁷ And ñateli këno gër Yesu aŋ, labëra këni engoy end ipali enj gë banjëm bandëbën baŋ exo ñëpaxën Yesu. ⁸ Bëte bëranjëm rendëra këni tar fëña in: banjëm, do gë opat od fongëtëraw bani gër apuy. ⁹ Ata xeta këno Yesu: bëjo gand lëngw, bëjo gand emban. Ga këni ye, këni xeyënd ſor:

«Hosana! Betalexo gë oŋac or Axwën ol!

Betalexo ar kë yowënd an.

¹⁰ Betalex owun or kë yowënd ol,

owun or axarëk arebi Dafid ol.

Hosana! Awa wëlilex de enj xali yaŋ gër orën!»

¹¹ Ga ñat ko Yesu gër Yerusalem, lil ko gër yangana ir Aciw and Kaxanu. And nëkondëra ko ðek na aŋ, sëfër këni gë bësëfan epëxw gë bëxi bën ond gër Betani enj. Anëka xwëyar bax amëd aŋo.

End andan enj

¹² Ga xeyëk, Yesu fëcfar këni enjo enj. Ga xani këni na gër Betani eni baka gër Yerusalem. ¹³ Wat ko caw andan ga nëtëk aye. Šapa ko ngwa exo nang ba arëw rëwëk. Ga ñat ko, sëk ko tudëŋ opat fo gayik ax ŋat bana nand kë rëwënd ondan na. ¹⁴ Ata re ko: «Bëtëdin ala ax kwëca na exo yamb odëwërewën oday.» Wël këno bësëfan bën.

¹⁵ Yesu gë bësëfan bën ñat këni gër Yerusalem, lëf gër yangana ir Aciw and Kaxanu. Ata ýana ko këbi wáyënd bër bax fandërand bën do gë bër bax yëcërand na bën. Ýamëra ko bëkwëtaya bënd bënëmb bër kodí bën do gë bañëpara band bëfan bër olëxwëte baŋ. ¹⁶ Ala abajo seb na exo mëlaland ýey na gër yangana ir Aciw and Kaxanu. ¹⁷ And baŋi sëyalind aŋ ko rend: «Wën an pën ex na nde er re ko Kaxanu in mëne Aciw and cale and benëng bënd bela ðek ex? Do wën nëngwët kën emayí ed bërek.»

¹⁸ Ga wël këno, bëšadaxan bëlëngw bën do gë bëšalen bën, këni šaland osit or eno ðawaxën. Barikan amëxwër aŋ bani yëdand gayik bela bën ðek gër owëkw baŋi lëkënd osëyali or Yesu ol. ¹⁹ And xwëyarëk aŋ, Yesu gë bësëfan bërëxëm bën ſan këni angol and Yerusalem aŋ.

²⁰ Ga këni bakaw gëbër, bësëfan bën wat këni andan aŋ ga ñayëk ðek gë odëmbët ak. ²¹ Ata ga xwita ko Piyer er xuca bax në ganëka in, re ko: «Asëyali, nëkoda andan and xare këy ganëka aŋ, ðek ñayëk.» ²² Yaka ko Yesu: «Kwëtayino Kaxanu! ²³ Dal in këmun felënd, ar xwëta këŋo Kaxanu

an axor ko xor eņo pel etënd elo: “Bedital ro ey dıpayax gër anjer.” Er re ko in ahi kē hi angēmēne aņo n̄pēgēnan ex na gēr emēkw edexēm. ²⁴ Mēj kēmun felaxēnēnd mēne d̄ek er kēn xara yo gēr cale, kwētayin mēne anēka ūot kēn. Ata ko ri Kaxanu ang xara kēno ak. ²⁵ Barikan and kēn xani cale aņ do en kwita ala fenan kēno na oxoŷ, tebanino eņun tebanaxēn Sorix irewēn ir ex yaņ gēr orēn wēn bēte bamena bandewēn b̄aņ. ²⁶ [Sorix irewēn ir ex gēr yaņ orēn aņun teban na d̄e bamena bandewēn b̄aņ, angēmēne wēn anēbi tebanēnd na b̄ela b̄ēn.]

End or gapak or Yesu eņ

²⁷ Yesu gē bēsēfan b̄ēn bakaw kēni gašēxe gēr Yerusalem, gēr yangana ir Aciw̄ and Kaxanu. Yesu ga ko nēkondēra lēf, fiatēgu kēni na bēsādaxan b̄elēngw b̄ēn, gē bēsālen b̄ēn do gē bēxarēk b̄ēr Bēsēwif b̄ēn. ²⁸ Ata wēka kēno: «Kērēs wēj gē or gapak or fe kēyēbi w̄ayaxēnd b̄ela b̄ēn ro? Noŷo wa yēl ki or gapak or ey dixēnēnd mondako olo?» ²⁹ Yesu yaka kēbi: «Emat fo kēmun wēka wēn bēte. Yakayine ata kēmun fel gē or gapak or fe rixēn kēme eņo. ³⁰ Xobuyi or bafi buyind b̄ela ūaņ Batis ol, noŷo wa lawēnēgu b̄aņo? Orēn ol nde ba b̄ela b̄ēn nde? Yakayine d̄e!» ³¹ Ata b̄ēn kēni nēkēnēkarēnd: «And kēne yakaye mēne orēn ol lawēnēgu b̄aņo, ata exo de ine bayik b̄iyi ane kwēta exe na end ūaņ Batis eņ? ³² Bēte and kēne yakaye mēne b̄ela b̄ēn lawēnēgu b̄aņo, amēxwēr aņ...» Ga banēbi yēdand b̄ela b̄ēn rexēn bani mondako gayik b̄ēn d̄ek w̄a bax mēne ūaņ Batis alawēnel ar Kaxanu ebaxo. ³³ Ata yaka kēno: «Biyi ami nang ex na.» Aņo re ko Yesu: «Wēno bēte amun pel na ba gē or gapak or fe kēme rixēnēnd b̄eņo.»

12

End apēnētal and bēŷan bēxeŷax eņ

¹ Ga xucak eņo, Yesu ga kēbi sēyali gē b̄apēnētal b̄elēngw b̄ēr Bēsēwif b̄ēn, ko rend: «Mondako ri baxo ala ar gē andēda and reseņ. Ga xece in jey andēda and reseņ aņ, nac ko gēr aparēfac ambēxw and eni karaxēnēnd omen od reseņ ok do ri ko bēte egaŷ ed ošēn. And sebēnan kēbi bēŷan eni cetērēnd gē mēj reseņ in and kē sēg aņ, ye ko kwēl damana angol and caw. ² Amēd and kē sēgēdērand reseņ aņ, lawēnēgu kēno ariyenin ab̄at gēr bēŷan b̄ējo eno yēl ošet orexēm ol gēr er rēw bax gēr andēda and reseņ. ³ Barikan ga sēra kēno bēŷan b̄ēn, šewēra kēno xali do šēnēta kēno taxan. ⁴ Lawēnēgu kēno ariyenin axinēm. Sam ga fiatēgu ko, fēmēra kēno, ūirēra kēno gē otebēn sebēn kēm. Ga w̄ay kēno, baka ko bēte taxan. ⁵ Lawēnēgu kēno bēte asasēn, law kēno. Mondako bētēraw bani b̄eriyenin b̄eranjēm. Barikan, bēŷan b̄ēn rixēra kēnēbi: b̄ējo axēm xali exo tēkwaya; b̄ējo bēte alaw̄ momonaw̄. ⁶ Asēniw̄ arexēm ar p̄elot gēr yomb irexēm an fo bayi b̄aņo Axwēn andēda an. Ata lawēn kēno ngwa ga yēla ko mēne bēŷan b̄ēn afēb kēno fēb. ⁷ Barikan, caw fo bayiw̄ baxo ga watēgu kēno. Ga w̄acēr kēni, re ko ab̄at: “Yo ajo ex ngēj ar kē b̄eteli andēda an. Dawēnējone ebo bayixēn andēng aņ.” ⁸ Bēŷan b̄ēn ga sēra kēno na, law kēno, do lap kēni eman eņ wēgērēxe yabēt kece ir andēda and reseņ in.

⁹ «Awa mondake yēla kēn ko ri axwēn andēda and reseņ an? Ax gi ex na nde ata ko yow ebi dawēra bēŷan b̄ējo do andēda and reseņ aņ ebi

tebënan bëshëxen? ¹⁰ Wën elod an pën ex na nde Oñëgw Omënëk od rek: “Ekaŷ ed ŷus bani bëshay el bakan këni xali ri këni ekëla ed aciŷ el⁶.” ¹¹ Gër Axwën xaniwëk eŷo do gër bangës bandefi ešaraxik ex.» ¹² Ata ga wël këni eŷo, bëlëngw bër Bëshëwif bën këni šaland eno tëra Yesu ga fëni këbi mëne bën babi rend gë apënëtal aŷo. Barikan ga yëda kënebi amëxwër aŷ seb këno na, do kwël šapër këni.

End šagale eŷ

¹³ Ga xucak eŷo, bëlëngw bër Bëshëwif bën lawën kënebi Ofariseŷ do gë od Erod eni tëyi eno yifa Yesu exo yeyan er këno cëndënaخن. ¹⁴ Ga ħat këni, re këni: «Asëyali, anang nang këmi mëne wëj ar dal hi këy. Šenene fo këyëbi sëyalind bela bën end Kaxanu eŷ. Wëj ala ayo yëdand na, ay nëkonënd na noŷo ki baxëtënd. Awa gërëgako, pelëlebo ngwa ba aŷap nde ŷapëk šagale ir Sesar in. Mi medënd nde ba mi teb emed el nde?» ¹⁵ Ga wata ko Yesu mëne bëshëŷenax bër kë labayand hi këni, yaka këbi: «Ineŷa kën šaland ene cëndën? Mëlanëgune tan atama and kodfi me nëkon.» ¹⁶ Fëxwën këno atama amat. Ga xana ko, Yesu wëka këbi amëxwër aŷ: «Dëxas ir noŷo wa ex gër atama aŷo?» Yaka këni: «Ir Sesar.» «Do oŷac ol cëŷ?» Yaka këni bëte: «Orexëm ex!» ¹⁷ Aŷo re ko: «Mašino Sesar er xwën ko in do Kaxanu erexëm in.» Ata ang yaka baxo ak, Ofariseŷ ok do gë od Erod šarandëra këbi xali.

End ekani ed gër ecës eŷ

¹⁸ Ata ħatëgu këni Bëshëwif bër kënebi wăcënd Osaduseŷ. Bën bax rend mëne ekani ed gër ecës ax gi ex na. Ga sëka këno Yesu, re këni: ¹⁹ «Asëyali, baxëtël apela and ŷëgwën këbo Moyis aŷ: “Asošan ar këŷo sebëta alindaŷ gë itox këm an, abinëm dëngileŷo asoxari an eno cotënaخن obaš ar šësëk an⁶.” ²⁰ Xarak, ocambenjar ocongoki ebaxëna aminëmëra. Iŷanar in ŷër ko, šës ko. Sebëta këŷo alindaŷ obaš këm. ²¹ Ata šambenjar ixinëm in bëteli këŷo asoxari an. Mëŷ bëte šës ko. Sebëta këŷo obaš këm. Mondako fo bax end šambenjar isasën eŷ. ²² Šësëra këni bën bëshëngëbëxi bën dek xali gabatak aŷo cotën ex na obaš asoxari aŷo. Ata asoxari an šës ko mëŷ bëte. ²³ Awa yatir ekani ed bëshësëk cëŷ, alindaŷ ar noŷo ŷa ko hi asoxari aŷo gayikako ocambenjar ocongoki oko aŷër ŷër bano?» ²⁴ Ata yaka këbi Yesu: «Ado wën, edif ed lif kën el nde. Aŷun pën ex na nde er rek Oñëgw Omënëk in. Bëte an nang ex na panga ind Kaxanu in?» ²⁵ Enimin, amëd and këni xanira bela gër ecës aŷ, eñër ax bo na. Asošan aŷo cala na asoxari, bëte asoxari aŷo ħandi na asošan. Er këni hi bela bën ang omeleka od aŷ gër orën fo. ²⁶ End mëne bëshësëk bën axani këni xanind gër ecës eŷ, wën an pën ex na nde gër akayëta and ŷëgw ko Moyis er fel baŷo Kaxanu yatir šanayaxën baŷo gër acëc and gë xodux in? Ax gi ex na nde mondako re baxo: “Wëno ex Kaxanu ar yata këbi Abëraxam, İsak do gë Yakob an.” ²⁷ Kaxanu, Kaxanu ir bëshëngw exo, mëŷ ani terënd na gë bëshësëk. Ata wën Osaduseŷ ok mbaŷ lif kën gër eŷo.»

End bapela banëngw eŷ

²⁸ Ašalen ar Bëshëwif wëleli baxëna ecampëre elo. Ga wat ko mëne Yesu šenene yaka këbi Osaduseŷ ok, sëka këŷo, wëka ko: «Pelële ngwa gër bapela band Moyis, and fe ex anëngw aŷ?» ²⁹ Yesu yaka këŷo: «And rek:

“Baxëtël wěj ar enëng end Isërayel an, Kaxanu, Axwën arefi an, gabat fo hi ko Axwën.

³⁰ Nänëlo Kaxanu, Axwën arey an,
Dek gë yomb irey ak, gë enjěw endey ak,
Dek gë panga indey ak, gë anıyan andey ak.”

³¹ «Baxëtël and bëtëguk aņ: “Balindëlexi end ala ašandax eņ, ang ki balënd end gaf irey ak.” Ata apela akuca ex na baki baņo.» ³² Ata re ko ašalen an: «Asëyali, đal reya këy mène Kaxanu iBAT fo ex, išëxe ax gi ex na. ³³ Ala kala nänëlo Kaxanu gë đek yomb irexëm ak, gë anjëlan andexëm ak, gë ojaw odexëm ak. Bëte balindëlexi end ašandaw eņ ang ki balënd end gaf irexëm ak. Edi ed mondako el xucak đek ocađaxa od momëlän ok do gë ocëxen ok.» ³⁴ Yesu ga wat ko mène šenene yaka baņo ašalen an fel këņo: «Wěj ata đam gër owun or Kaxanu hi këy.» Barikan elod yatijo, gabatak abax yëxw na eņo mëka yěj.

End Afexën eņ

³⁵ Akey amat, Yesu ga këbi sëyalira gër Aciw and Kaxanu, wëka këbi bër baņo baxëtënd bën: «Mondake këni rexënënd bëshalen bën mène Afexën an, ejiw ed emun Dafid exo? ³⁶ Xarak, Dafid mëņ đeņ are baxo rend, ga yëm ko gë Angoc Amënëk aņ:

“Axwën an fel këņo Axwën aram an,
yow ey ñëpa ro gand liw iram,
xali mi korën bër šus ki bën eyëbi bëñaxën.”

³⁷ «Nëkoyin mène Dafid mëņ đeņ Axwën këņo wacënd. Mondake cëņ hi ko ejiw?» Ata amëxwër aņ këno baxëtënd gë onënga fo.

End bëshalen eņ

³⁸ Yesu ga këbi sëyali bëte ko rend: «Titinaliyindënëbi bëshalen bën. Monëgan këbi nënganënd eni yexërand gë bocuđ bond gëšëc boņ, do bela bën enëbi cëmarand gër bapedëraya. ³⁹ Moņan ñan këni bañëpara band gër lëngw baņ lëf gër baciw bacaleya do band gër ed kë hi ñambëran baņ. ⁴⁰ Bën xali gër bëciw bëndebën këñëbi lexëxënd bëshoxari bëshëbëta sebëta bën. Xarak, bën watak cale ind ašak ašak iņ enëbi cëkwaxënënd bela bën. Mëņ ex kiti indebën iņ gë pit fo kë yëka.»

End oyël or Kaxanu eņ

⁴¹ Ga yëpa ko Yesu ler gër akwëtaya and oyël or Kaxanu, këbi nëkonënd bela bën ga këni xwët kodı in. Wat këbi bër gë napul bëranjëm ga këni xwët kodı ir bon. ⁴² Hatëgu ko na asoxari axa yëñaxik, asebëta-sebëta. Ata xwët ko bëtama bëki bënd ax tək bana ado biye iBAT. ⁴³ Ata Yesu wac këbi bëshëfan bërëxëm bën do re ko: «Đal in këmun felënd, er xwët ko asoxari axa yëñaxik asebëta sebëta ajo gër akwëtaya and oyël in nëmëcak er wëlaraw këni đek bela bëjo in. ⁴⁴ Gayikwa bela bëshëxe bën ga yëmb këbi acota wëłaxënëgu këni er xwët këni in, barikan asoxari ajo đek acota andexëm aņ, do gë er ko yambënd exo điyaxënënd in wëlagu ko.»

13

End eyëcar ed Aciw and Kaxanu eņ

¹ Ata Yesu gë bëshëfan bërëxëm bën këni šanënd yangana ir Aciw and Kaxanu in. Aņo re ko asëfan abat: «Asëyali nëkonël bameņ band bonga y baņ ang yëlëra këni ak, monje yek đe!» ² Yaka këņo: «Wat këy nde bameņ

band bongaỹ baño, ado gë ekaỹ gebatak ax bayi na eyëlëtërexe, dek kë yëcar!» ³ And fiat këni gër etënd ed gë bañarëka aņ, Yesu yëpa ko paß gë Aciw̃ and Kaxanu aņ. Ata Piyer, gë Şak, gë Şaņ do gë Andëre, bën bësëfan bër bayi bax na gë mëņ bën wëka këno: ⁴ «Pelëlëbo wa nand fe kë yëcar Aciw̃ and Kaxanu aņ? Bëte amatinali and fe kë fiatëgu mi nangaxën mëne ekwët ed beỹ dek el fiatëguk?» ⁵ Yesu yaka këbi: «Wën titinayin, ala këreņun yifad na. ⁶ Bëranjëm kë yana ex yowërawënd gë ořac oram ol, do eni dend: “Wëno ex Afexën an!” do enëbi nambeli bela bëranjëm. ⁷ Angëmëne në ewëlëran end olandër gër owar or caw do en wëlënd bongëbër bond olandër gër ed lëg kën, këreņun yëburad na gayik betëm bëndako rako beņ afo ex řatëgu. Bari ax gi na pere ekwët ed ngwën el. ⁸ Asakërëra këbi yana ebi takërërand bela bën, gë enëng gë enëng, gë ebar gë ebar. Bëte obebët odëmar arëg kë yana ex dëgënd ebar el do bela bën ašësëra këni yana eni cësërand enjo eņ. Ařana fo kë yana mondako toro in řang toro ind asoxari ar řanar këni orëw ak.

⁹ «Wën kapinayin gayik alëxw kënun yana enun dëxwënd gër kiti në end ořac oram. Axëmëra kënun yana enun këmërand gër baciw̃ bacaleya në end ořac oram. Awëlara kënun yana enun mëlarand gër bëlëngw do gër bemun betëm en deyaraxënënd endam eņ. ¹⁰ Atëfëtan aņ afo ex gi pere mopemëra gër bela dek, gë enëng gë enëng. ¹¹ Nand kënun wëlend enun dëxwëx gër kiti na, këren dendërand na ang kën yakad ak. Yeyanindën er kën yëländ amëd aņo in gayik Angoc Amëñk aņ këņun yana eņun yëlënd. ¹² Bëte alëxwër këni yana eni dëxwërend bela bën gër ecës në end ořac oram: abat eņo dëxw imaỹe ind acël amat gë mëņ in, aņo eņo dëxw itox indexëm in. Bëte ošaš ol awereli këñëbi yana enëbi merelind bëxarëk bërëbën bën xali enëbi daw në end ořac oram. ¹³ Ašus kënun šus dek bela bën në end ořac oram. Barikan ar kë xemëna xali yatir kë xwët endexëm an, afex ko fex. ¹⁴ And kën wat ga řanayaw ko Awëndëran ařaraxik aņ gër ed bayik ax řap ex na, ar kë fënënd an pënileņo aye er re këme in. Ata ar këņo sëk eņo gër ebar ed Yude an, gërëxëlexo end osënd eņ. ¹⁵ Ar këņo sëk eņo yañ në ejur ed këbe an, gërëxëlexo. Kërexo pedanëd na řeỹ lëf. ¹⁶ Bëte ar këņo sëk eņo gër ošënga an, gërëxëlexo. Kërexo bakanëd na gër iciw̃ acud atëm andexëm aņ. ¹⁷ Mbaņ këni soro bësoxari bër gë bacël bën do gë bër gë bëtöx bënd në oyer bëņ. ¹⁸ Karayino Kaxanu kërex řatëgu na toro ino amëd and gë ayem aņ. ¹⁹ Bakey baņo, bakey band toro itëm ex. Elod ga ri ko Kaxanu ngwën in ala ax wat na toro indako rako in, bëte toro indako rako din ax gi na. ²⁰ Kido Axwën an axo bašëta bana bakey band toro baņo, ala gabatak ax pex dona. Barikan abašëta bašëta ko në end bela bër yata këbi, në end bër fit këbi gër ebar ro. ²¹ Awa angëmëne ala exo canayaw do exo dend mëne mëņ ex afexën an, wën këren mađ na! Bëte ala exo canayaw exo dend fën exo afexën an, wën këreno kwëtađ na! ²² Moñëmb këni yëmb bëfexën bënëgwëš bën. Bëte moñëmb këni yëmb bëlawënel bënëgwëš bër kë řanayaw bën. Ari këni yana eni dind becarax, gë bërëcaxik enëbi nambelixën bela bën. Ata xali gë bër yata këbi Kaxanu ak, nambelidonëbi kido awënd wënd bax. ²³ Awa wën titinayin ga nangën këmun ako gana-gana fo dek beņo. ²⁴ Gë bakey band toro baņo, wur in dek kë řamëđan. Eñan eņ ax yat na, bëte facaw in ax peš na. ²⁵ Ořal oņ axwëcëtarä kë yana ex kwëcëtarawënd, dek bebër gë panga gër orën bën kë sëngërëbëtaraw. ²⁶ Amëd aņo këne

watëgu wëno Asëñiŵ ar ala an ga këme šëlaw gë ßaŋar ßaŋ, gë panga itëm do gë dek enjaran endam eŋ. ²⁷ Ata mëni ðawën omeleka odam ok eni ye: oko apën-eñan, oko acëla-eñan, oko ambataš, oko ambëtëf. Mondako këne ßarënegu dek ßela ßër yata këmëni ßën elod gër ed sëlëk ebar, do gër ed sëlëk orën.

²⁸ «Er këmun sëyalind ijo, pënileŋun gë apënëtal and andan aŋ. And kë šosënd odini aŋ do and kë nëtënd opat aŋ, wën anang kë nangënd mëne ecaša el ðam ex. ²⁹ Awa andamat fo ex, sam en watënd ßetëm ßend fel këmun ßeŋo ga kë ßatëgu, nangin mëne ðam ex me ßakaw wëno Asëñiŵ ar ala an. Anëka sëkaw këme xali gër ebët. ³⁰ Dal in këmun felënd, wën an nemira na pere ex ŋataxënëgu dek ßeŋo. ³¹ Orën ol ašapër kë šapër do ebar el ayëcar kë yëcar. Barikan eyeyan edam el din ir ðin kë ßayi.

³² «Akey aŋ do gë apëxëd and kë ßatëgu ßeŋo aŋ, Faba gabat nangëk. Omeleka od yaŋ gër orën ok ani nang ex na, ßëte wëno Asëñiŵ ar ala an ame nang ex na. ³³ Mëŋ ex wën titinayin, perënayin do en calend gayikako an nang ex na niŋe kë hi ßeŋo. ³⁴ Er kë hi ang endey end ala seß këbi ßëriyenin ßën gër iciŵ indexëm fo. Ga ye ko kwël ðamana angol and caw. Ala kala seßënan këŋo or gapak or ko ŋana exo diyenixënënd, do fel këŋo anëkona ar ebët an kërexo nambinand na. ³⁵ Këren nambinand na gayikako an nang ex na nand ko ßakaw axwën iciŵ na: ßamat exo ŋatëgu genëka, ßamat emëf ekarëk el, ßamat and këni yatand ošare aŋ, ßamat gëßër. ³⁶ Mëŋ ex kemënayin këdi këmun fënga ga rašëra këŋun and këme ßatëgu amëd and ßayik an yëla bana aŋ. ³⁷ Er fel këmun ijo, ßela dek këmëni felënd: Perënayin!»

14

End eðaw ed Yesu eŋ

¹ Bakey baki fo ßayi bax ebi ŋat Bëšëwif ßën Ofëna or Apexa ol, do gë or mburu ind gë lewir këm ol. Ata ßëšadaxan ßëlëngw ßën, gë ßëšalen ßën, këni šaland osit or eno tëraxën Yesu ol do eno ðawaxën. ² Are bani rend: «Kërenëŋo tëraye na ðe yatir ofëna këdi kë wonjo do enëbo mereli ßela ßën.»

End šëlakun ir angiri eŋ

³ Amëd aŋo hi baxo Yesu gër ingol ind Betani, gër iciŵ ind Simon, ar gë amey an. Ayambëra baxo yambërand lëf ga lilëgu ko asoxari. Šëlakun ir ekaŋ ed alëbatër ir gë angiri lëkayaw baxo. Angiri ijo gë opëtëfët od atëx and këni wacënd nar ßar bani do xem bax mbaŋ akanji aŋ. Asoxari ajo, ga fodët ko na šëlakun in, xoš këŋo Yesu gë angiri in gër gaf. ⁴ Ata xoŋën këno ßërëmar do këni nëkënëkarënd: «Inëwa nëxenaxën ko angiri ijo? ⁵ Axor xor doxo exo pan angiri ijo ßatama okeme otas ašand do kodri in ebi yëlëra ßëxaŋëxaxik ßën.» Mondako bano renarand asoxari an. ⁶ Barikan Yesu re ko: «Wën teßino ðe. Inëwa këno hëbandëraxënënd? An nang ex na nde enjekax rin ke? ⁷ Gayikako din gë ßëxaŋëxaxik ßën hi kën axor kën xor enëfi din enjekax nand këŋun ŋandi yo, ßari wëno ame ßayi na ðin gë wën. ⁸ Er xor ko exe ðin in ri ko. Gana gana fo xoš ko angiri in gër eman endam ðamana ene mëxwëtaxën gër ŋëg. ⁹ Dal in këmun felënd, gër ed këni femëra yo ßela Atëfëtan andam aŋ gër ngwën ro, areya këni ŋana eni deyand ßëte er rin ke asoxari ajo in. Mondako këno ŋana eno kwitaxënënd.»

End njifa ind Yuda eŋ

¹⁰ Yuda Isëkariyot, asëfan ar Yesu hi baxo, ang hi bani bësëfan epëxw gë bëxi ak. Mëŋ ye bax gër bësädfaxan bëlëngw wëlërëgu këni ang këbi rëca eno tëraxën Yesu ak. ¹¹ Ado gë onënga fo baxët bano do fëna bani mëne kodï këno yël. Elod amëd aŋo baxo šaland Yuda nand kë ŋap ebi tëran Yesu na.

End ecemar emënëk eŋ

¹² Yatijo bax akey añanar and bani yambënd Bësëwif mburu ind gë lewir këm aŋ. Bëte yatijo fo banëbi ñašënd opeŷ od šadaxa ir Apexa ok. Bësëfan bën wëka këno Yesu: «Feye wa ŷandi ki ey yambëra ecemar ed Ofëna or apexa el? Pelëlëbo mëŋ këmi ye mi cemërax?» ¹³ Na lawën këbi bësëfan bëxi, re ko: «Yeyin gër angol. Ata këno sëk asošan ar lëbinak epeya ed gë men, tëfayino. ¹⁴ Gër ed ko lil, wën bëte dïlidën eno pel axwën iciw an mëne wëno Asëyali arewën an wëkak: “Feye ex wa aciw and gër ed këmi yambëra ecemar ed Ofëna or apexa el wëno gë bësëfan bëram aŋ?” ¹⁵ Ata këŋun wäsin aciw and yaŋ gër ed xwëtëra ko beŷ dek. Fën kën šemërax ecemar ed Ofëna or apexa el.» ¹⁶ Ga ye këni bësëfan bëxi bëjo ñat këni gër angol. Sëkëx këni beŷ bën ang fel baŷi ak do šemërax këni ed Ofëna or apexa el.

¹⁷ Apenëka aŋ, Yesu gë bësëfan epëxw gë bëxi bën ñatëgu këni na. ¹⁸ Ga ŷëpara këni eni yambëra, Yesu re ko: «Dal in këmun felënd, gër ed këne yambërande ro dëŋ hi ko ar enga endewën ar ke lëxw an.» ¹⁹ Ga šaminara këni bësëfan bën, këno wëkand abat aŷat: «Wëno nde ex?» ²⁰ Yaka këbi: «Ang hi kën epëxw gë bëxi ak, ar kë xacand në edëyamb edebat gë wëno hi ko. ²¹ Dal ex wëno Asëñiw ar ala an ašës këme šës ang ŷëgw këni endam ak. Barikan, eñëŋenax etëm këŋo hi ar ke lëxw an. Er saxëdoŋo mëŋ këreno dëw dona.»

²² And bani yambërand aŋ, Yesu wëd ko aton and mburu, šëkwa këŋo Kaxanu do hëbëndër ko. Ga yël këbi bësëfan bën, re ko: «Cetërin mburu iŋo, eman endam eŋ ex!» ²³ Wëd ko bëte andëmba and gë ngoy aŋ, ga šëkwa këŋo Kaxanu yël këbi do yëlar këni bën dek. ²⁴ Aŋo re ko: «Ngoy ind šëb kën iŋo ex, ošat oram oŋ! Ošat oŋo kë šar eni cotaxën bela bëranjëm eter ed din gë Kaxanu el. ²⁵ Dal in këmun felënd, doro këme feland ngoy iŋ xali yatir këme šëb ingašax iŋ gër owun or Kaxanu.»

²⁶ Yesu gë bësëfan bën, ga ŷëwëra këni na od Calemoñëw ok, ye këni kwël gër etënd ed gë bañarëka. ²⁷ Ata re ko Yesu: «Wën dek kë šapër ene teŷ gabat, ang ŷëgw ko alawënel ak: “And këno law axadac aŋ, oyeŷ ol eni capër».” ²⁸ Barikan and këme xani gër ecës aŋ, gër ebar ed Galile këme yeŷ mun cënix.» ²⁹ Ata re ko Piyer: «Ado eni capër bëjo dek wëno ami teŷ na!» ³⁰ Yesu yaka këŋo: «Dal in këmi felënd doro gëmëd ðamana exo yata baŷi ecare el, wëŋ anëka këye yaxëta batas.» ³¹ Barikan Piyer re ko bëte: «Ado ex gido alaw këni law gë wëno ak kënebo law, din ami yaxëta na.» Ata sošanara këni bësëfan bën dek mondako.

End gër Getësemani eŋ

³² Ga ñat këni gër ed bani wäcënd Getësemani, Yesu fel këbi bësëfan bërexëm bën: «Cëniyine ro me nacëta me calew!» ³³ Wac këbi Piyer, gë šak do gë šaŋ eno ðanjëta. Ga hi këŋo ñar eman eŋ, lëbëk anjiŷ atëm gër

emëkw edexëm. ³⁴ Fel këbi bësëfan bën: «Yomb iram in şaminak, ecës fo bayi ke. Cëniyine ro, barikan këreşun daş na de!» ³⁵ And nacëta ko aņ, foxi ko. Rën ko eyiŷ el nęş gër ebar do ko şalend. Ga këņo xara Kaxanu, eņo pangacën apëxëd and toro aņo kido awënd wëndëk. ³⁶ Ga ko şale, ko rend: «Faba, wěj xorëk ey di beŷ dek, pangacënële toro ind kërexe wëcan iņo. Barikan dil de ang ŷandi ki wěj ak, ax gi ex na ang ŷandi ke wëno ak.» ³⁷ Ga řaka ko gër ed sebëgu bafi Piyer, gë řak do gë řaņ, sëk këbi ga këbi raş. Re këņo Piyer: «Oko Simon, nę edaş exi de. Apëxëd amat and riw këme aņo nde wěj ay kor ex na exi per?» ³⁸ Perënayin en calexën këdi këņun naņëta. Ala an gër onden këno ŷandind exo di er ŷapan këņo Kaxanu in. Bari nę end oņandi od eman na ko sëkwanaxënënd.» ³⁹ Ga nacëta ko gacëxe Yesu ko řalexënd ang řale baxo aņanar ak. ⁴⁰ Bakaw ko akinëm, sëk këbi gaşëxe Piyer gë řoşandaŷ ga këni xond, eni këwëtayin dëņ bani sëkwanënënd. Ga nęngëtaru këni, ani nang bana mondake këno yaka Yesu. ⁴¹ And řakaw ko atasën aņ, re ko: «Wën daşëraraleņun, do teyëtayin. Dek ex! Anëka řiatëguk apëxëd and këne sëra wëno Asëņiŷ ar ala aņ do ene dëxw gër otaxan od bëwendëran. ⁴² Kaniyin ene yeye! Asoşan ar ke lëxw an nę etëkaw exe!»

End etëra ed Yesu eņ

⁴³ Nę yeyan bayi baxo Yesu ga řiatëgu ko Yuda, asëfan arexëm abat ang ebanı epëxw gë řëxi ak. Mëņ lëngweliw bafi amëxwër and bër wëlaraw bax: bęjo oduxuma, bęjo okwëlekwële. Bëşadaxan bëlëngw bën, gë bëşalen bën, do gë bëxarëk bër Bëşëwif bën lawënëgu bafi eno tëra Yesu. ⁴⁴ Ar baņo lëxwënd an nanganëme ijo fel bafi: «Ar këmo wëga an, mëņ ex, tërayino eno mëla do eno dëkayax aye.» ⁴⁵ Ataņ ga řiatëgu ko gër Yesu, Yuda re ko: «Asëyali, ata wëga këņo.» ⁴⁶ Bër lëngwënëgu bafi bën wëlën këno Yesu, sëra bën. ⁴⁷ Ata asëfan abat regëgu ko duxuma, saŷ ko bađ anëf and xadëp ir aşadaxan alëngw aņ. ⁴⁸ Ata re ko Yesu: «Wëno arek nde hi këme er yow kën ene tëra gë oduxuma do gë okwëlekwële? ⁴⁹ Key yo key ga bane xetand wa do bamun sëyalirand gër yangana ir Acıŷ and Kaxanu, řari ane tëra bana. Barikan gërëgako anëka kën řiatand er rek Oņëgw Omënëk in.» ⁵⁰ Ata bësëfan bën dek řapëran këno Yesu do hërëra këni. ⁵¹ řambenjar baņo sëfand Yesu, ga řëraya ko gë anjëm fo. Ga sëra këno, ⁵² nęyëtëra ko, sebën këbi anjëm aņ and řëraya baxo aņ, hër ko tëb gë eman eņ.

End Yesu do gë bëxiti eņ

⁵³ Bër sëra baņo Yesu bën wëla këno gër iciŷ ind aşadaxan alëngw, gër ed řarëregu bani dek bëşadaxan bëlëngw bën, gë bëxarëk bër Bëşëwif bën do gë bëşalen bën. ⁵⁴ Ata Piyer këbi sëfand nacët ako xali řiat ko lëf gër yangana ir aşadaxan alëngw. Ga ŷëpa këni gë bënëkona bën, ko yesand xodux ol. ⁵⁵ Bëşadaxan bëlëngw bën, gë Amara and bëxarëk bër Bëşëwif aņ dek bani şaland amëd aņo osede or këno nagaşanaxën Yesu exo gixën ar edaŷ; řari ŷowëŷ abanı řot na. ⁵⁶ Gayikwa bëranjëm bax reyand osede or ebax enëgwëş or këno nëpaxën Yesu. Barikan anëgwëşëtëndër bani nëgwëşëtërend. ⁵⁷ Bërëmar and këni xani aņ eni dend: ⁵⁸ «Biyi awël wël këmo ga ko re: “Wëno ayam këme yam Acıŷ and Kaxanu aņ, do and kë ri řakey řatas aņ me kanin acëxen, and ani bay na bela.”» ⁵⁹ Bëte gër endey eņo dëņ, anëgwëşëtëndër bani nëgwëşëtërend osede orebën ol.

60 Ata xani ko ašadfaxan alëngw an, xwëša ko mërëxand gër Amara do wëka këŋo Yesu: «Ba ŷoweŷ ay yaka na nde? Ay wëlënd na nde ang këni nagašandërand ak?» 61 Yesu xor ko yem. Ašadfaxan alëngw an wëka këŋo gašëxe: «Ba wëj nde ex Afexën an, Aseñiŷ ar Kaxanu ir këmo šalënd biyi an?» 62 Aŋo yaka ko Yesu: «Iyo, ata go dëŋ ex. Wën awat këne wat wëno Aseñiŷ ar ala an ga ŷëpa këme gand liŷ ir Ar gë panga dëk an. Bëte awat këne wat ga këme šëlaw gë banjar band gër orën baŋ.» 63 Ga logën këŋo na, ašadfaxan alëngw an fišëra ko banjëm bandexëm baŋ do ko rend: «Otede nde bayik na enëbe wële? 64 Awël wël kën ang šir këŋo Kaxanu ak. End fe wëndan këŋun?» Ata bën dëk nëp këno do këni rend mëne Yesu ar edaŷ ex. 65 Ata bërëmar kwël na fo ŷana këni motëpan Yesu. Bëjo eno kap gë anjëm gër dëxas eno bëjaxën. And këno wëŋ aŋ, eno mëka: «Cakil ba noŷo wëŋ ki!» And fim këno gand bënëkona bër Aciw and Kaxanu aŋ xanax këno gë bacënen.

End eyaxëta ed Piyer eŋ

66 Amëd aŋo Piyer, gër ed ŷëpa baxo bayi baxo gëd gër yangana ir ašadfaxan alëngw. Yow ko endënaŷ end bax riyeinind na. 67 Wat këŋo Piyer ga ko yesa, nëkon këŋo aye gër dëxas, re ko: «Wëj bëte enga emat hi kën gë Yesu Ibënasaret.» 68 Ata Piyer ga ko yax ko rend: «Wëno ado ame nang ex na, axe pëni ex na dëŋ er këy rend in.» Ga yaka ko mondako kwël šan ko, do ye ko gër yangana ir lëf. Ata amëd aŋo yata ko ecare el. 69 Endënaŷ eŋ ga wat këŋo gašëxe këbi felënd bër hi bax na bën: «Ajo ar enga emat gë Yesu exo.» Piyer yax ko gašëxe. 70 Ga nëkak təkër, bër wël baŋo endënaŷ bën re këno bëte Piyer: «Dal ex, wëj ar enga eŋo hi këy gayikako Abëgalile hi këy!» 71 Aŋo yašar ko mo njašar Piyer: «Angëmëne anang nang këmo ala ajo, corëlexe Kaxanu.» 72 Atan ecare el yata ko akinëm, Piyer xwita ko ang fel baŋo Yesu ak: «Damana exo yata baki ecare el, wëj anëka këye yaxëta batas!» Ata ga šan ko na, ko sesëxënd.

15

End Yesu do gë Pilat eŋ

1 Mopëd gëbër, bëšadfaxan bëlëngw bën, gë bëxarëk bën do gë bëšalen bën ŷëpaxën këni end Yesu eŋ. Amara aŋ dëk barërëgu bani. Ga xap këno na Yesu, wëla këno eno dëxwëx gër Pilat. 2 Ga fiateli këno, Pilat wëka këŋo Yesu: «Wëj nde ex emun end Bëšëwif eŋ?» Yaka ko: «Iyo go dëŋ ex!» 3 Ata na këno nëgwëšandërand bendanjëm bëšadfaxan bëlëngw bën. 4 Pilat wëka këŋo gašëxe: «Ba ŷoweŷ ay yaka na nde? Ay wëlënd na nde dëk bënd këni nagašanënd beŋ?» 5 Barikan Yesu gematak axo yaka bana. Eŋo šaran baŋo Pilat.

End edaŷ ed Yesu eŋ

6 Ofëna or Apexa kala, Pilat asebët baŋo sebëtënd andepëra amat, ar këno yata Bëšëwif an. 7 Andepëra hi baxëna and bano wacënd Barabas. Gë bošandaŷ wëreli banëbi bëlëngw bëliyer bën xali law këno ala, ga wonjok angol aŋ. 8 Ga ye këni amëxwër and Bëšëwif aŋ yaŋ gër eyang ed Pilat, wëka këno eŋo tebët ar epëra abat ang wërën bafi ak. 9 Ata wëka këbi Pilat: «ŷandi këŋun nde motebët emun end Bëšëwif eŋ?» 10 Mama wëka bafi mondako ga nang baxo mëne bëšadfaxan bëlëngw bën në end

oyakëraxi lëxwaxën bano Yesu. ¹¹ Barikan bësadaxan bëlëngw bën fel kënëbi amëxwër an eno nëyali Pilat eno tebët Barabas. ¹² Ata Pilat wëka këbi gašëxe: «Mondake ýandi këñun mo di ar këno rend wën emun end Bëšëwif exo an?» ¹³ Yaka këni šor: «Pikalo! Pikalo!» ¹⁴ Pilat wëka këbi bête: «Ineŵa wën ko?» Año xeý këni kaš-kaš: «Pikalo, Pikalo maš në ošëx!» ¹⁵ Ga ýandi këño eno eni ñan endexëm en, Pilat sebët këño Barabas. Seb këbi ocorođa ok eno cewëra xali Yesu đamana eno mëlaxën gër ed këno fikax.

¹⁶ Ocorođa ok šonjorëra këno Yesu xali lëf gër yangana ir aciŵ and kiti, do wacërëgu këni dek enga en. ¹⁷ Ga šud këno ocud' ombarax, fug këno odëmbën gër gaf ang ekamote ed emun fo. ¹⁸ Ata ýana këni këno šëmand: Ake wa bayi këy wëj emun end Bëšëwif en? ¹⁹ And këno rang gë ošët an, eno tēpan do eni poxi gër lëngw irexëm eyiý el ñeš gër ebar. ²⁰ And fed këbi enarëndëra ed Yesu an, šudët këno ocud' ombarax on. Waš këno banjëm bandexëm ban do wëla këno eno pikax gër kërëwa.

End Yesu mopika gër kërëwa en

²¹ Ocorođa ok ga këno wëla Yesu, fed këni gë Simon Ibësiren, sëm ir Alekësandër do gë Rufos, ga hiw ko gër ošënga. Ata nëyali këno exo đëbina kërëwa ir Yesu in. ²² Na wëla këno yañ gër itënd ind bani wacënd Golëgota mēne ngëñ «Itënd ind ang egor». ²³ Yël këno exo ceb ngoy ind bar bani gë bēšan bër këni wacënd mir bën. Barikan Yesu ñëp ko exo ceb. ²⁴ Ga fika këno gër kërëwa, šetër këni banjëm bandexëm ban. Wed ko šorođa íbat and ri këni bēñak an. ²⁵ Apëxëd anaxën and gëbër an ñiat bax and fika këno Yesu an. ²⁶ End lawaxën bano en ýëgw bani nē ingomb gomb do fikali bani yañ gër kërëwa: «Emun end Bëšëwif exo.» ²⁷ Bërek bëxeýax bēxi fika banëbi gë Yesu: abat gand liŵ, ajo gand šame. ²⁸ [Mondako ñata bax er rek Oñëgw Omënëk in: Mërëxand ir bëwendëran xwët bano.] ²⁹ Ata këno širënd Yesu bela bër bax xucarand ler na bën. Sam eni këmëyëtarata eni de: «Xey ax gi ex na nde wëj bax rend ayam këy yam Aciŵ and Kaxanu an do ey kanin and ri baqey batas an? ³⁰ Awa dororo pexënyal gë andey do pedaw gër kërëwa!» ³¹ Alëš bano lëšënd bën bête bësadaxan bëlëngw bën do gë bēšalen bën do bani rend: «Oko, mën ga bafi fexën wa bela bën do ko sëkwanënd exo pexënyaya. ³² Awa Kërisët, emun end Isërayel en, pedawëlexo gërëgako gër kërëwa, enëño wataxëno do enëño kwëtaxëne!» Ašir bano širënd bête bërek bër fika banëbi gë mën bën.

End ecës ed Yesu en

³³ Ga ñaték eñan en keñ gër gaf, šamëđanëk đek ebar el xali bapëxëd batas gë apenëka an. ³⁴ Amëđ anjo xeý ko Yesu: «Eloyi, Eloyi, lama sabatani?» Mēne ngëñ: Kaxanu Axwën aram, Kaxanu Axwën aram, ineŵa ýañëtaxën këye? ³⁵ Ga wël këno bër hi bax na bën këni rend: «Baxëtino ga këño wacënd alawënel Eli.» ³⁶ Ata hërën ko abat er ñalu-ñalu, ýëmb ko gër ngoy injerëk, ga fiš ko nē ošët, yën ko xali gër etëý ed Yesu exo yušaخن, do ko rend: «Tëbino đe ene wate ba Eli ayow ko yow eno pedaliw.» ³⁷ Barikan, anjo xeý ko gašëxe, kwël Yesu xoti ko. ³⁸ Ata anjëm amëgax and bax wedind lëngwe ir Aciŵ and Kaxanu in, ñesik cangët elod yañ xali gëđ. ³⁹ Alëngw ar ocorođa an, ar xwëša baxo ler gër ed fika këno Yesu an, ga wat ko ang xoti ko ak, re ko: «Enimin, ala ajo Ašëñiŵ ar

Kaxanu ebaxo!»⁴⁰ Enga end bësoxari xwëšara bax na nacët ako do këno nëkonënd Yesu. Er ebani: Mari Madëlen, gë Mari nëm ir Šak ibeja do gë Yose, do gë Salome.⁴¹ Bën ex bësoxari bër sëfaw baŋo Yesu elod gër ebar ed Galile do bano rëcarand. Na fo bani bëte bësoxari bëšëxe bër xaniw bax gër Yerusalem.

End Yesu gër ýeg enj

⁴² Yatir arajëma, and genëka aŋ, bani xëñenand akey and eteyëta aŋ.
⁴³ Ata fiatëgu ko na, Yosef Ibarimate. Mëŋ ar gapak ebaxo gër Amara and bëlëngw bër Bëšëwif. Ašëni baxo šëninđ bëte owun or Kaxanu ol. Ga xapina ko, ye ko gër Pilat exo mëkaw enjo maš eman end Yesu enj.⁴⁴ Pilat šaran këŋo xali ga wël ko mëne anëka xor këŋo Yesu. Ga wãc këŋo alëngw ar ocorođa an, wëka këŋo ba elod anëka fo xoti ko.⁴⁵ Alëngw ar ocorođa an felëra këŋo na đek. Ata Pilat waš këŋo Yosef eman end Yesu enj.⁴⁶ Yosef yëcëgu ko këpas. Fedali ko eman end Yesu enj gër ed fika bano. Ga fëlëra këŋo gë këpas in, wëxëta këŋo lëf në ýeg ir fës bani gër aparëfac ang oxel fo do fëŋ ko lilaya in gë angaý atëm.⁴⁷ Ata Mari Madëlen do gë Mari, nëm ir Šak ibeja do gë Yose këni nëkonënd gër ed wëxwëta këno.

16

End ekani ed gër ecës enj

¹ And xucak akey and eteyëta aŋ, Mari Madëlen, gë Mari nëm ir Šak ibeja do gë Salome yëcëgu këni ogu onëngax ond eni košaxën eman end Yesu enj.² Yatir oganjar, akey ayanar and loxo aŋ, mopëđ gëbër, fiat këni gër ýeg ga kë fënëgu eñan enj.³ Ata këni wëkarënd: «Noýo këbo rëxëtën angaý and gër lilaya ir ýeg aŋ.»⁴ Ga rënëta këni, wat këni angaý aŋ ga wedítak.⁵ Lil këni gër ýeg, sëk këno moñëpa gand liw šambenjar ir gë acud apešax. Ata šëg këbi benjëw beŋ ga xurik anjiý aŋ.⁶ Ata re ko šambenjar in: «Wën këren yëdara na! Ax gi ex na nde Yesu Ibënasaret, ar fika bano an këno šaland? Anëka xani ko gër ecës, axo bo ex na ro. Nëkoyin wa gër ed xwët bano.⁷ Barikan yeyin enëbi pelëx bësëfan bërëxëm bën do gë Piyer mëne anëka lëngwa ko gër ebar ed Galile. Fën këno watëx ang fel baŋun ak.»⁸ Ata šan këni, nacëta këni caw ýeg in gë ongër fo, do këbi rëgëneraxënd anjiý aŋ. Ga xap këbi anjiý aŋ, ala ano pel bana ýoweý.

⁹ [Yesu ga xani ko gër ecës mopëđ gëbër yatir oganjar, akey ayanar and loxo aŋ, šanayaxën këŋo pere Mari Madëlen, asoxari ar nęcëtën baŋo bangoc bañëñëx banjongëbaki an.¹⁰ Mari Madëlen ye ko efi pelëx bër eng endexëm bën, gër ed bani renitarand, gër ed bani sesërand.¹¹ And wël këno ga ko reya mëne Yesu ašëngw exo do mëne awat wat këŋo aŋ, ani ma bana.¹² Ga xucak enjo, Yesu šanayaxën këbi mëŋ deŋ gë ola ošëxe bësëfan bëxi ga këni nëca.¹³ Ata wërëšëta këni enëbi tëfëtanëx bošandaŋ, bari bën bëte anëbi kwëta bana.¹⁴ Ata Yesu šanayaxën këbi bësëfan epëxw gaбат bën gër ed bani yambërand. Arexëra rexëra babi mbaŋ në end onjëpëgënan odebën enj, do gë në end emëš endebën enj, gayik anëbi kwëta bana bër wat baŋo ang nëngëta ko bën.

¹⁵ Ata na re ko Yesu: «Yeyin ngwën in đek en pemërand Atëfëtan aŋ gër bela đek.¹⁶ Ar kë wã yo do eno buyi, afex ko fex, bari ar kë ñëp an, axiti këno xiti.¹⁷ Awa becarax beŋo këni ýana eni dind bër kë wã endam

bën: Gë oŵac oram ol kënëbi ŷana enëbi nëcëtënd bangoc bañëñenax bañ, oyeyan oxaşax këni ŷana eni yeyanënd. ¹⁸ Asëra kënëbi ŷana enëbi tërand bandën. Ado eni ceb er ebax ebi d'aw in, ŷoŵey abi gi na. Añemba kënëbi ŷana enëbi hëmband bëshëxwëra bën eni pakaxën.» ¹⁹ Axwën Yesu, ga felëra këbi na mondako, şëg ko kwël yan gër orën do ŷëpax ko gand liw ir Kaxanu. ²⁰ Bësëfan bën yexëra këni eni pemëra gër ed ex yo. Axwën Yesu ko riyenind gë bën, ata gë becarax bend bani rind beñ babi wasinënd bela bën mëne d'al këni reyand].

Atéfetan and Yesu ang yëgw ko Luk Lilaya in

Akayëta aŋo ro Luk yëgwëk. Okëreceŋ od ax gi ex na Bëšëwif yëgwën këbi ebi pënixën mëne Yesu ex Afexën ar benëng ðek an. Ga yow baxo Yesu ebi pexën bela bër ex yo baŋo balaxënënd end bëwendëran, gë bësoxari, gë bëxaÿëanaxik, do gë bëšëxwëra eŋ. Barikan bëlëngw Bëšëwif bën ababi yandi na eno wat Yesu gë bela bër banëbi šus bëjo. Ebi masinaxën mëne alif këni lifënd, Yesu afelëra babi felërand gë bapënëtal. Bëšëwif bën bamëxwër bamëxwër baŋo sëfarand Yesu eni baxët osëyali orexëm ol, do eni wat becarax bënd baxo rind beŋ. Ata bëlëngw Bëšëwif bën yandi këbi eno ðawë Yesu gayik ayakëraxi babi yakëraxind endexëm eŋ. Mondako lëxw bano gër otaxan od Bërom eno ðawaxën mopika gër kërëwa. Yesu xani ko gër ecës yatir akey atasën, do šanayaxën këbi abëngw bësëfan bërexëm bën. Fel këbi eni pemërand Atéfetan aŋ gër ed ex yo gër ngwën ro. Er ex gër akayëta in:

Ineŋa yëgwaxën ko Luk akayëta aŋo: 1.1-4.

End andëŋa and Šaŋ Batis do gë andëŋa and Yesu eŋ: 1.5-2.52.

End Šaŋ Batis do gë Yesu eŋ: 3.1-4.13.

End andiyen and Yesu gër Galile eŋ: 4.14-9.50.

End ðamana ir Yesu ond gër Yerusalem eŋ: 9.51-19.27.

End toro do gë ecës ed Yesu eŋ: 19.28-23.56.

End ekani ed Yesu gër ecës eŋ: 24.1-53.

Lilaya in

¹ Bëranjëm sëyik eni nëgw bënd Yesu Kërisët beŋ do gë bënd xucak gër ndebi ro beŋ ex gixën Atéfetan amat. ² Bër watelik gë ogës odebën elod gër yānar do hi këni bëriyenin bër Eyeyan ed Kaxanu bën nangën këbo beŋo. Bën sebën këbo bënd Yesu Kërisët beŋ do gë ðek bebër ri ko gër aniyān andexëm bën ene deyaraxënënde gër bela ang bani reyarand bën ak. ³ Awa wëno bëte, gë obal osëm wëkara këmëni bër nangëk beŋo elod gër yānar bën. Ata bebër fel këne bën yāpan ke mi nëgwënëli Tewofil, wëj ar gapak an, ey nangaxën mëne ⁴ bebër sëyali këni bën mokwëta ðëŋ ex.

End meleka do gë Sakari eŋ

⁵ Angwën and ebaxo Erod emun end gër ebar ed Yude aŋ, ašadaxan ebax na ar bano wācënd Sakari. Gër enga end Abiya ebaxo do alindawë Elisabet ebaxo bëte ar andëwëra and Aharon, ašadaxan alëngw aŋanar an. ⁶ Sakari gë Elisabet bër šenene ebax gër ogës od Kaxanu. Šenene bani sëfënd acariya and Axwën Kaxanu aŋ do gë ðek bapela band re ko aŋap yāpëk motëf gër aniyān baŋ. ⁷ Barikan gë obaš këm xar bani gayik Elisabet asoxari aboroxok ebaxo.

⁸ Bëšadaxan bën arëcar bani rëcarënd, gë enga gë enga, edi ed ocaðaxa el gër Aciw and Kaxanu. Ata akey amat, enga end Sakari bën eŋ bët bani. ⁹ Ang rëp bax gër andiyen and ocaðaxa ak, ašadaxan abat ebax eno tana gër enga endebën exo ðilaxën lëf gër Aciw and Axwën Kaxanu exo corëgu ašururu ir xwëšëna bani gë angiri in. Ata sana këno Sakari. ¹⁰ And lil ko

aŋ, šeni këno fac amëxwër and Bëšëwif aŋ do këni šalend ga fiatëk apëxëd and ecor ed ašururu ir xwëšëna bani gë angiri aŋ. ¹¹ Ata lëf, meleka ir Axwën šanaŋaxën këŋo Sakari. Xwëša ko gand liw ir angëb and bani šoraxënënd ašururu. ¹² Ga fabër këni gë meleka in, Sakari yëdara ko xali xurik, do wëlandëra këŋo mbaŋ. ¹³ Ata re ko meleka in: «Sakari, kërey yëdara na! Cale indey iŋ yakali ki Kaxanu. Alindax Elisabet gë acël ko hi do eno dëw lëmëta ir këyo wacëf Šaŋ. ¹⁴ Ata lëmëta ijo kë yemën emëkw edey el do exi nëngandëra mbaŋ. Bëte bëranjëm këbi nëngandëra and këno rëw aŋ. ¹⁵ Lëmëta ijo, ala asëm ko hi gër ogës od Axwën Kaxanu. Mëŋ ex, ašëba këŋo šëba ngoy iŋ do gë ešëbëceb ir kë yäwënd yo. Ado kwël gër acël and nëm fo ko yëm gë Angoc Amënëk aŋ. ¹⁶ Do and ko raf aŋ, mëŋ këbi bakali Bëyisërayel bëranjëm eno kwëta Kaxanu, Axwën arebën aŋ. ¹⁷ Mëŋ ex ar kë lëngwaw an dmana exo ŋataxënëgu Axwën an. Kaxanu këŋo yël angoc aŋ do gë panga ind yël baŋo alawënel Eli iŋ exo bakalixënëgu gër Isërayel angwëlëra and obaš gë bëxarëk bërebën aŋ. Bëte bër gë owëkw owëšik bëranjëm këbi wërëšët eni gi bër šenene*. Ata mondako këbi rëca bulunda ir Isërayel in eni këñënara šenene eno kacaxën Axwën arebën ar kë yowënd an.» ¹⁸ Sakari wëka këŋo meleka in: «Mondake këme nang mëne ahi dëŋ kë hi bebër këye felënd bëjo gayikako wëno gë alindawën anëka xar këmi?» ¹⁹ Yaka ko meleka in: «Ay nang ex na nde mëne wëno ex Gabëriyel, ar gër enga end omeleka od hik ler gër Kaxanu an? Do mëŋ ga lawënëgu ke mi pel enjekax eno, wëj ki ñëpëgënanënd. ²⁰ Awa ay bayi na gë oniw xali yatir kë ñata bebër fel këmi bëjo gayikako aye kwëta ex na.»

²¹ Xarak amëd aŋo fac, Bëšëwif bën dëk yëka bafi ošën or Sakari ol. Dek nemëran bafi ba në end ine ko nëkaxënëgund go lëf gër Aciw and Kaxanu. ²² And šanëgu ko aŋ, sëkwan ko ebi yeyaneli, ata nang këni mëne yëy watëgu ko lëf gër Aciw and Kaxanu. Alambacara fo bafi lambacarand ga šanëgu ko gë oniw këm. ²³ And faŋ ko bakey band ebax exo diyeni gër Aciw and Kaxanu aŋ, Sakari wäyi ko kwël gër ndëbën. ²⁴ Ga nëkanak, alindaw Elisabet hi ko gë acël. Ata yaf ko opacaw oco. ²⁵ Er baxo rend: «Dodo anëka yëkwaw ke Axwën Kaxanu. And ñatan këŋo aŋ, faŋ ko gër emëkw edexëm exo dëxët ašëfën iram in gër bela.»

End meleka in do gë Mari en

²⁶ Anëka bax opacaw ocongibat elod ga hi ko Elisabet gë acël. Kaxanu lawën këŋo meleka ir këno wacënd Gabëriyel in gër ebar ed Galile, gër ingol ind Nasaret. ²⁷ Meleka in ñat ko në endënaŋ emeja end nëm baŋo Yosef, šambenjar ir andëwëra and Dafid, ar ebax emun etëm end gër ebar ed Isërayel an. Endënaŋ emeja eno, Mari bano wacënd. ²⁸ Ga lil ko meleka in gër ed hi baxo, re ko: «Ašëma šëma këmi wëj ar rin ki oyekax Kaxanu an! Axwën an gë wëj hi ko, wëj ye ki!» ²⁹ And wël ko Mari eyeyan elo aŋ, wëlandëra këŋo do ko yëlarand ba ine wacayak ecëmar elo. ³⁰ Ata re ko meleka in: «Kërey yëdara na Mari gayikwa Kaxanu yël ki oyekax orexëm ol. ³¹ Gë acël këy hi do eyo dëw lëmëta. Yëlidfo owac or Yesu ol. ³² Lëmëta ijo, Ašëniw ar Kaxanu exo, mëŋ ar hik yaŋ gër orën an. Mondako këno yana eno macënd gayik ala asëm ko hi. Ata Axwën Kaxanu, mëŋ këŋo waš añëpara and owun or Dafid, axarëk arexëm aŋ. ³³ Din ir din

* 1:17 1.17 Malaxi 3.23-24

ko wun gër enëng end Jakob do owun orexëm ol ax kwët na gë ekwët.»
³⁴ Ata Mari yaka këŋo meleka in: «Mondake wa kë hi eŋo gayikako wëno asoŋan amo nang ex na?»³⁵ Aŋo re ko meleka in: «Angoc Amënek aŋ kë yow gër ndey do panga ind Kaxanu mëŋ ar hik yaŋ gër orën iŋ ki laf. Mëŋ ex, ar këyo rëw an, Asëniw ar Kaxanu këno ýana eno macënd gayik awënek exo.³⁶ Nëkoda Elisabet ar nëng irey an, mëŋ bëte ga hi ko gë acël gë oxar go dëŋ. Anëka sëk këŋo opacaw ocongifat mëŋ ar bano rend asoxari aboroxok exo an,³⁷ gayik gër Kaxanu beý dek wëndëk.»³⁸ Ata re ko Mari: «Awa gayikako ex, wëno ariyenin ar Axwën Kaxanu hi këme, dilexo ang fel këye ak.» Ata kwël ye ko meleka in.

End Mari gër iciw ind Elisabet eŋ

³⁹ Ata kwël gë bakey baŋo fo, Mari ye ko aýand xali gër ebar ed Yude, në angol and ler në osënd.⁴⁰ And fiat ko gër iciw ind Sakari bën aŋ, šëma këŋo Elisabet.⁴¹ Elisabet, sam ga wël ko ecëmar ed Mari el, itox ind gër acël andexëm iŋ welëtëra ko onënga ol. Ata Elisabet ýëm ko gë Angoc Amënek aŋ.⁴² Na facan këŋo Mari, ko rend:

«Gër bësoxari dek, wëj ye ki!

Asoxari abetak hi këy, wëj ye ki!

Do ar ex gër acël andey an abetak exo, wëj ye ki!

⁴³ Yakayin, nëm ir Axwën aram nëngaw ke, wëno ye ke!⁴⁴ And wël këme ecëmar edey aŋ, itox indam iŋ awelëtëra welëtëra ko onënga ol gër acël.⁴⁵ Nëngandëralexi wëj ar wák mëne er fel ki Axwën in afiata kë fiata.»

⁴⁶ Ata yaka ko Mari:

«Gër yomb iram nëngandëra ke mëŋ këmo yasaxënënd Axwën an!

⁴⁷ Iyo gër yomb iram nëngandëra ke end Kaxanu eŋ, mëŋ Afexën aram an!

⁴⁸ Gayikwa ayëkwa yëkwaw ke wëno ariyenin arexëm an.

Ang këni bëtëraw yo bela bën gër ngwën ro,

Din këne ýana ene macënd asoxari abetak.

⁴⁹ Kaxanu, mëŋ ar xorëk beý dek an, rin ke ecaraxik eŋo.

Owac orexëm ol owënek ex.

⁵⁰ Do axaýënan irexëm in din ir din ex gër bër këŋo fëbënd.

⁵¹ Panga indexëm iŋ necët ko;

gë panga iŋo šapëreli këbi bër gë banjëlän band gë ndafënan bën,

⁵² Alat lat këbi bër gapak bën gër bañëpara band owun,

Eni bëtaxën gër owun bërëtoc bën,

⁵³ Bër babi yambën enjo bën lëba këbi gë benjekax beŋ xali wëd këni, do awaý wáý këbi taxan bër gë napul bën.

⁵⁴ Biyi Bëyisërayel bën rëca këbo,

Biyi bëriyenin bërexëm bën.

Axwita xwita ko ang këŋo xaýënanënd biyi ak,

⁵⁵ Axwita xwita ko ebo din enjekax eŋ,

Ang fel babi bëxarëk bëreŋi ak,

Ang bëya babi enjekax end din Abëraxam gë obaš orexëm ak.»

⁵⁶ Ata ga xucak eŋo, Mari xeyëra këŋo në opacaw otas gër iciw ind Elisabet bën dãmama wayixën ko gër ndebën.

End andëwa and Šaŋ Batis eŋ

⁵⁷ Ga fiatëk amëd and orëw an, Elisabet rëw këno lëmëta. ⁵⁸ Bëraketa bën do gë bërëxëm bën ga wël këni mëne Axwën an axayënan dëŋ xaÿënan këno Elisabet, barërëgu këni gër iciw ebi nëngandëra andamat gë mëŋ. ⁵⁹ Yatir sëk këno loxo, bakaraw këni bëte eno kac lëmëta in. Ata yël këno oŵac or sëm ol mëne ngëŋ Sakari. ⁶⁰ Barikan ga wël ko nëm oŵac olo, re ko: «Ali ax gi ex na de mondako? Şaŋ ex oŵac orexëm ol!» ⁶¹ Yaka këno: «Ine? Gër nëng irewën ala ano macënd na mondako!» ⁶² Ata lambaca këno sëm ir lëmëta eni nang ba mondake ŷandi baŋo eŋo mac. ⁶³ Wasi ko eno mëdëneŋgu ingomb gomb. Ga xana ko, ŷëgw ko: «Şaŋ ex oŵac orexëm ol.» Ata na şarandëra këbi dek ang ebani ak. ⁶⁴ Ataŋ lëkwëtak iniw ind Sakari iŋ do wëli këno oniw ol. ŷana ko këno şëkwand Kaxanu. ⁶⁵ Ata bëraketa bën dek wëlandëra këbi. Bëte dek bër bax wël endey eŋo bën wëlandëra këbi ebar ed Yude el dek xali gër osënd. Ata beŋo fo bani yeyandërand bela bën. ⁶⁶ Dek bër bax wël beŋo bën, gë emëkw el bani baxëtënd do bani wëkarënd ba ine ko hi itox iŋo. Enimin panga ind Axwën Kaxanu iŋ gër ola or itox iŋo ebax.

End oyëkan or Sakari eŋ

⁶⁷ Sakari, sëm ir lëmëta, ga ŷëm ko gë Angoc Amënëk an, ŷana ko ko yeyanënd ang alawënel fo do ko rend:

⁶⁸ «Cëkwaneŋone Axwën an, mëŋ ar ex Kaxanu, Axwën ar bulunda ir Isërayel an,

Ga lawëneliw këbo enimin apexa an.

⁶⁹ Awëlan wëlanëgu këbo apexa an gër ekun ed Dafid, ariyenin arexëm an.

⁷⁰ Eŋo fëna baxo exo di elod bëniy okeme okeme ang reya këni bëlawënel bëwënek bërëxëm ak.

⁷¹ Apexa aŋo këbo racët gër otaxan od bër şus këbo.

Bëte abeya beya baxo mëne aracët këbo racët gër otaxan od bër şus këbo.

⁷² Në emasin ebo ang baŋo xaÿënanënd bëxarëk bërebi ak,

Bëte në emasin ebo axo kwëya ex na mëne mëŋ dëŋ yata këbo eter emënëk el.

⁷³ Ayaşar yaşar baxo gër axarëk arebi Abëraxam mëne,

⁷⁴ Aracët këbo racët gër toro ind lëxw banëbo bër xoÿër këbo bën do gë anjiŷ këm enëŋo calende

⁷⁵ gë ola oŵënëk do gë or şenene, ang kë nëka yo bakey bandëbi baŋ.

⁷⁶ Do wëj itox iŋo, alawënel ar Kaxanu këni ŷana eni macënd,

Alawënel ar Kaxanu, mëŋ ar hik yaŋ gër orën an,

Gayik wëj lëngwaliw ki eyo mëxwëtën fëna in Axwën an.

⁷⁷ Wëj këbo wësin biyi bër ex bulunda irexëm bën mi nangaxën apexa and gë etëban ed beñëŋanax an.

⁷⁸ Kaxanu, mëŋ ar xwën këbo an, axayënan këno xaÿënanënd endëbi eŋ.

Paŋ gë axayënan ijo këbi fiobaxënënd eñan eŋ, dek bela bën.

⁷⁹ Në eyow exo ebi ŋoba bela bër kë liyand gër ecamëdan bën,

Bela bër ŷëpak gër ed ŷañëk ecës bën.

Në eyow exo ebo dëngweli gër obetak.»

⁸⁰ Ga xucak beŋo dek, lëmëta in kwël ko rafënd do ko firind gë panga ind Angoc Amënëk iŋ.

Do në er timëriŋ fo baŋo ŷandind exo gi

Xali ex n̄atēgu akey and ko šanaya exo pemērand gēr bulunda ir Isērayel aṅj.

2

End andēwā and Yesu eṅ

¹ Ga xucak baḳey baṅo Sesar Ogisēt, emun etēm end gēr Rom eṅ, re ko enēbi n̄ēgw bela bēn gaf gē gaf dek ebar ed xwēn baxo el. ² Oñēgw oko, oñanar ok ebax amēd and hi baxo Kurenu, gofērēner in, gēr ebar ed Siri. ³ Bela bēn dek bani yexērand enēbi n̄ēgw ala kala gēr angol and rēw kēno. ⁴ Ata Yosef, ar andēwēra and Dafid an, xani ko gēr Nasaret, gēr ebar ed Galile do wāyi ko gēr ed Yude, gēr Betēlexem. ⁵ Gē Mari, enēm edexēm el sēfēr bani enēbi n̄ēgwēx, xarak amēd aṅo Mari gē acēl akarēk hi baxo.

⁶ Nand ebani gēr Betēlexem na, Mari ŷanar kēni orēw ol. ⁷ Ata rēw kēṅo lēmēta iṅanar irexēm in, lēf nē eciyi. Ga labēra kēṅo, ren kēṅo nē apeḳe gayik anēbi cotēn bana nē er kēni hi lēf gēr aciw and bēliyer.

End meleka do gē bēxadac eṅ

⁸ Yatir rēw kēno Yesu, bēxadac babi nēkonand na gēmēd oyel orebēn ol gēr ocēnga od gēr Betēlexem. ⁹ Ata šanayaxēn kēbi bērexadēt meleka ir Axwēn in, do enjaran end Kaxanu eṅ ḥobaw kēbi. Na yēdara kēni xali xurik. ¹⁰ Ata re ko meleka in: «Wēn kēren yēdara na, Atēfētan kēmun nangēnēnd! Atēfētan aṅo, onēnga osēm or bela dek ex. ¹¹ Nangin mēne doro rēw kēno, Kērisēt, Axwēn an. Marayin en ye gēr Betēlexem, gēr angol and Dafid. ¹² Nanganēme ijo yēl kēmun: ata kēno sēk itox imbarax ga labēra kēno do ren kēno nē apeḳe.» ¹³ Ata omeleka ocēxe šoma kēno iṅandaḡ in, bēnga bēnga, elod yaṅ gēr orēn. Do ga kēno yas Kaxanu kēni rend:

¹⁴ «Cēkwanēṅone Kaxanu, mēṅ ar ex yaṅ gēr orēn an!

Ga wāsīn kēbi gēr ebar bela bēn enjaran endexēm eṅ, dodo eceḳe kēbi fuṅara wa bela bēn, do eni cotaxēn aketēxeta aṅ gēr ngwēn ro! Awa betalexēni bēr ḥan kēṅo Kaxanu bēn!»

End bēxadac eṅ

¹⁵ And baka kēni omeleka yaṅ gēr orēn aṅ, bēxadac bēn felēr kēni eni ye xali gēr Betēlexem, eni watēgu er sēfētan kēbi Axwēn in. ¹⁶ Na wāra kēni xali gēr bēciw. Ga ḥat kēni, sēk kēnēbi Mari gē Yosef lēf gēr eciyi ga ren kēno lēmēta in polo gēr apeḳe. ¹⁷ Sam ga wat kēno, sēfētan kēnēbi dek bēnd felēgu babi meleka bēṅ end lēmēta ijo eṅ. ¹⁸ Do dek bēr babi baxētēnd bēxadac bējo bēn mbaṅ babi šaranēnd end bani reyand eṅ. ¹⁹ Mari mēṅ, dek bēṅo baxo wēxētand gēr anēf andexēm do baxo yixētēnd gēr onden. ²⁰ Ata ga kēni baka gēr ocēnga, bēxadac bēn kēno šēkwand Axwēn Kaxanu do kēno yasēxēnd tar fēña in.

End lēmēta ir gēr Aciw and Kaxanu eṅ

²¹ Yatir sēk kēṅo loxo, xac kēno lēmēta in. Yēl kēno owac or Yesu ol, ang fel babi meleka in eno macēd ak ḳamana exo gixēn nēm gē acēl. ²² And faṅ ko Mari baḳey band ebax exo wunētara baṅ, ang rēp bax gēr acariya and Moyis ak, mēṅ gē Yosef wēla kēno lēmēta in gēr Yerusalem, eno mašēx oxwēn ol Axwēn Kaxanu. ²³ Ata mondako sēf bani er ŷēgw kēni

gër acariya and Axwën in: «Itox itošan iñanar yo, Kaxanu yata këŋo*.»
 24 Şadaxa ebax eni di ang re ko Axwën Kaxanu gër acariya ak: olëxwëte oxi, hi këni oxwëlëkwël, hi këni obapuÿ.

25 Awa gër angol and Yerusalem, axarëk ebaxëna ar bano wãcënd Simewoŋ. Ala ar ŗenene ebaxo do fëb baxo mbaŋ end Kaxanu eŋ. Aŗëni baxo ŗëninď bëte apexa and enëŋ end Isërayel aŋ, do yëm baxo gë Angoc Amënëk aŋ. 26 Angoc Amënëk aŋ nangën baŋo mëne axo cës na watërëxe Afexën an, ar sana këŋo Axwën Kaxanu an. 27 Yatijo Angoc Amënëk aŋ fangacëgu baŋo gër Aciwŋ and Kaxanu. Na fed këni gë Mari do gë Yosef ga xwënaw këno lëmëta in, eni di er rek acariya in. 28 Simewoŋ xana këŋo, xwëna këŋo imëd. Ga këŋo ŗëkwa Kaxanu ko rend:

29 «Dodo Axwën, kanale wëno xadëp irey in, me yeli gë emëkw eyemax ang re bay ak,

30 gayikako gë bangës bandam baŋo dëŋ këmo watënd ar wëlanëgu këbo apexa an.

31 Apexa aŋo xëñënew këy eni wat benëŋ bend bela dek,

32 Apexa aŋo ex enjaran end këni nangëraxën benëŋ bend bela aŋ, Apexa aŋo ex enjaran end Isërayel eŋ, bulunda irey in.»

33 Nëm gë sëm ir lëmëta dek baŋi ŗaranënd ga këni wël ang baxo yeyan Simewoŋ end lëmëta irebën ak. 34 Ata Simewoŋ ga ŗalen këbi na, fel këŋo Mari: «Në end lëmëta irey ijo, bela bëranjëm kë lati. Bëte bëranjëm kë xani gër bulunda ir Isërayel. Lëmëta irey ijo këbi yana ebi nangënënd er yandi këŋo exo di Kaxanu in. Awa në eŋo këno ŗusaxën. 35 Ado wëj dëŋ Mari, ang sënga këni gë duxuma fo ki yambën gër emëkw endexëm eŋ. Do mondako kë futaya ojelan od bela bëranjëm.»

End Ana do gë bëxarëk bër Yesu eŋ

36 Bëte alawënel asoxari hi baxëna ar bano wãcënd Ana. Mëŋ abiwŋ ar Fanuwel ebaxo, gër andëwëra and Aser, do mbaŋ xar baxo. Endënew emeja fo baŋi baxo ga yër këno, do liya bani gë icën indexëm in bëniiy bënjongëbëki damana sebëtaxën këŋo. 37 Ga lap këŋo icën in, baŋi ko asoŗan këm xali sëk këŋo bëniiy ofëxw ocongosas gë bënax. Abaxo ñawëta na Aciwŋ and Kaxanu aŋ. Er baŋo ŗalend Kaxanu: baŋo gëmëd, baŋo goyat. Ado bakey bandëmar motiwŋi baxo siwïnd. 38 Gë mëŋ fed bani bëte gë Mari do gë Yosef ga xwëna këno lëmëta in. And wat këbi aŋ, yana ko këŋo ŗëkwand Kaxanu end lëmëta eŋ. Ata kwël na fo yana baxo këbi felërand end lëmëta eŋ bër bax ŗëninď apexa and Yerusalem bën.

39 And faÿ këni dek er ebax eni di aŋ, ang rek acariya and Axwën ak, Yosef gë Mari wãŋi këni gë lëmëta in gër ebar ed Galile, gër Nasaret angol andebën aŋ. 40 Ata lëmëta in kwël ko frind do ko yëmënd gë orenik ol, do oyekax or Kaxanu ol hik gër ola orexëm.

End Yesu gër Aciwŋ and Kaxanu eŋ

41 Bëxarëk bër Yesu bën aye bani yend aniy kala yaŋ gër Yerusalem, gër ofëna or apexa. 42 And sëk këŋo Yesu bëniiy epëxw gë bëki aŋ, sëfër këni gër ofëna gë bëxarëk bërëxëm bën ang rëp bax ak. 43 Awa ga xucak bakey band ofëna baŋ, bëxarëk bër Yesu bën këni wãŋind gër Nasaret nangërexe mëne anëka sebëgu këno gër Yerusalem. 44 Er yëla bani ba gë bëcandaŋ bëŋ lëŋgwa këni. Ye këni ciŗ damana ŗalaraxën këno gër bërëbën do gër

* 2:23 2.23 Andocane 13.2

bër hi bani engä. ⁴⁵ Ašalara yo ašalara, ano wat ex na. Ata wërëšëta këni xali gër Yerusalem. ⁴⁶ And fiat këni aņ, šalarax këno bëte okey otas damana šananaxën këno lëf gër Aciw and Kaxanu ga yëpa ko mërëxand ir bëšalen bër Bëšëwif. Na babi faxëtërand do babi wëkarand. ⁴⁷ Dek bër baņo wëlënd bën babi šaranënd ang baxo yakand gë orenik osëm er këno wëka yo. ⁴⁸ And wat këno aņ, nëm gë sëm šaran këfi xali. Na wëka këņo nëm: «Oko asëñiwën, inewä rixën këyëbo endako rako eņ? Nëkodfa wëno gë sorix dek bu babo gër ocal odey?» ⁴⁹ Ata Yesu yaka ko: «Inewä këne šalaxënënd? Wën an nang ex na nde mëne aņap yäpëk me gi gër Aciw and Faba?» ⁵⁰ Barikan ga wël këni ang yaka baxo ak, abi pëni bana er baxo rend in. ⁵¹ Ata kwël wäyi këni gë mëņ ak gër Nasaret. Yesu mbaņ fëb babi bëxarëk bërexëm bën. Do Mari mëņ, dek beņo baxo wëxëtand gër emëkw edexëm. ⁵² Ata Yesu kwël ko firind gë orenik ol, gë oyekax or Kaxanu ol do bela bën mbaņ babi nënganënd endexëm eņ.

3

End Šaņ Batis eņ

¹ Amëd aņo bët baxo owun ol gër Rom Tiber Sesar, do sëk baņo bëniy epëxw gë bënjo elod ga yëpa ko. Ata Poņës Pilat ebax gofërëner in gër ebar ed Yude do bër ebax aminëmëra bën wun bani: Erod Antipas, gër ebar ed Galile, Filip, gër ed Iture xali gër ed Tërakoni, do Lisañas, gër ed Abilen. ² Amëd aņo, An gë Kayif ebax bëšadfaxan bëlëngw bën gër Yerusalem. Amëd aņo fo bëte yāna baxo Šaņ Batis, asëñiw ar Sakari an, epemëra ed eyeyan ed Kaxanu el gër ladawe.

³ Ata Šaņ Batis motëfëra baxo sëfërand dek bëngol bënd ler ler gër yëb ir Yurëdeņ bëņ do baxo femërand gër bela end xobuyi or enëngwët ed ola ol, ebi tebanaxën Kaxanu bamena bandëbën baņ. ⁴ Ata mëņ ebax ar yëgw baxo elod anëka fo alawënel Esayi mëne ala kë yow na exo keyërand gër ladawe:

«Ñanin fëña ir Axwën in,
Debëtin opëña od ko xucaxën ok.

⁵ Amora and ex yo dek kë wëgaya,
Etënd ed ex yo, do apan and ex yo dek kë yëcar,
Fëña ir sëmbak alebëta kë lebëta,
Fëña ir šëngayak yo añaça këni ñaça,

⁶ Eni nangëraxën dek bela bën
apexa and lawëneliw këbo Kaxanu aņ.»

⁷ Ata Šaņ Batis mondako babi felënd bër bax yowënd ebi buyi bën: «Wën ata ang bandën fo siti kën de, noyō wa fel këņun en kwëyëta kiti ind Kaxanu ind kë yowënd in?» ⁸ Diyindën de beņjekax ex watixën mëne anëngwët dëņ nëngwët kën ola orewën ol. Bari këren yëland na mëne gayik Abëraxam ex axarëk arewën an kën fëxaxën. Kaxanu axor ko xor exo nëngwët oxaņ oņo dëņ ex gi obaš or Abëraxam. ⁹ Ado gogo nde wëd ko ecëngwa el exo taw gë odëmbët ak batëx band ax dëwënd na odëwërewën ojekax baņ. Ata mondako këbi wedit bër bayik ax nëngwëtënd na ola orebën bën do ebi dap gër xodux.» ¹⁰ Ata amëxwër aņ wëka këno Šaņ Batis: «Inewä yāpan këņo Kaxanu mi dind biyi?» ¹¹ Yaka këfi: «Ar gë bacud baki an, cetëleņo amat ar ax cot ex na an, do ar gë eyamb yamb an, dilexo mondako fo.» ¹² Yow këni bëte bëšëf bër šagale ebi buyi, wëka

këno: «Asëyali, inew̄a ŷapan këŋo Kaxanu mi dind biyi?» ¹³ Yaka këbi: «Kanayindën ŷagale in cey ang ŷapëk ak, këren mëkand na nëmëc.» ¹⁴ Yow këni bëte ocoroda, wëka këno: «Do biyi cëŋ, ine ŷapan këŋo Kaxanu mi dind?» Yaka këbi: «Ala këreno nëgwëŷanënd na mama eno kandëraxën. Bayindëleŋun acosa andewën aŋ fo.» ¹⁵ Ata angwën aŋo dëŋ bano ŷënidnd de ßulunda ir Isërayel in ar këbi fexën an awëkar bani wëkarënd ba ax gi ex na ŷaŋ Batis ex Afexën an. ¹⁶ ŷaŋ Batis yaka këbi bënd dëk: «Wëno gë men këmun buyind, ßarikan në eyow exo ar xuca ke panga an. Ado wëno dëŋ axe ñap ex na mo tëka do me pëtëra ogux od ßaped ßandexëm ok. Mëŋ ex ar këŋun buyi gë Angoc Amënëk do gë xodux an. ¹⁷ Apalaŷa lëkaya ko exo mënenaxën ebar edexëm el, eyamb el exo mëla gër acac andexëm, do enenar eŋ exo daf gër xodux or ax domind na gë edomi.» ¹⁸ Ata ŷaŋ Batis mondako baßi felërand Atëfëtan aŋ Bëyisërayel bënd. Bëte bëndanjëm baßi sëndënd do baxo rend eni këñënara. ¹⁹ Erod ir wun bax gër ebar ed Galile watar bani na gë Erojad, asoxari ar abinëm an. Ata ŷaŋ Batis këŋo nëpënd në end eŋo do gë dëk bëñëŋënaß bënd wata baxo bëŋ. ²⁰ Barikan Erod ijo wëndëra ko kaß-kaß ga sëra baŋo ŷaŋ Batis do wëla këŋo gër epëra.

End xobuyi or Yesu eŋ

²¹ Amëd aŋo, dëk Bëyisërayel bënd bax yend gër ŷaŋ Batis eßi buyi. Ata ga yow ko bëte Yesu, buyi këŋo mëŋ bëte. Yesu ga ŷëpëta ko, ko ŷalend, ata watik fol orën ol. ²² Angoc Amënëk aŋ fedaw ko gër ndexëm ang edëxwëte epeŷaß fo. Ata wëliwëk oniŷ aŋ gër orën: «Wëj ex Asëñiŷën ar pëlöt gër yomb iram an. Wëno ßon ke ßalënd endey eŋ!»

End andëwëra and bëxarëk bër Yesu eŋ

²³ Yesu bëniŷ ofëxw osas ebaŋo nand ŷana ko andiyen andexëm na. Er bani yëland bëla bënd mëne Yosef, asëñiŷ ar Eli an, ebax sëm. ²⁴ Eli ijo ebax asëñiŷ ar Matat, do Matat asëñiŷ ar Lewi. Lewi ebax asëñiŷ ar Melëki, do Melëki asëñiŷ ar Yanay. Yanay ebax asëñiŷ ar Yosef. ²⁵ Yosef ebax asëñiŷ ar Matacas, do Matacas asëñiŷ ar Amos. Amos ebax asëñiŷ ar Nahum, do Nahum asëñiŷ ar Esëli, do Esëli asëñiŷ ar Nagahi. ²⁶ Nagahi ebax asëñiŷ ar Mahat, do Mahat asëñiŷ ar Matacas. Matacas ebax asëñiŷ ar Semehin, do Semehin asëñiŷ ar Yose. Yose ebax asëñiŷ ar Yoda. ²⁷ Yoda ebax asëñiŷ ar Yohanan, do Yohanan asëñiŷ ar Resa. Resa ebax asëñiŷ ar Sorobabel, do Sorobabel asëñiŷ ar ŷëhalëcel. ŷëhalëcel ebax asëñiŷ ar Neri. ²⁸ Neri ebax asëñiŷ ar Melëki, do Melëki asëñiŷ ar Adi. Adi ebax asëñiŷ ar Kosam, do Kosam asëñiŷ ar Elëmadam. Elëmadam ebax asëñiŷ ar Er. ²⁹ Er ebax asëñiŷ ar Yesu do Yesu ebax asëñiŷ ar Eliyëser. Eliyëser ebax asëñiŷ ar Yorim, do Yorim asëñiŷ ar Matat. Matat ebax asëñiŷ ar Lewi. ³⁰ Lewi ebax asëñiŷ ar Simewoŋ do Simewoŋ asëñiŷ ar Yuda. Yuda ebax asëñiŷ ar Yosef, do Yosef ebax asëñiŷ ar Yonam. Yonam ebax asëñiŷ Eliyakim. ³¹ Eliyakim ebax asëñiŷ ar Meleya, do Meleya asëñiŷ ar Menan. Menan ebax asëñiŷ Matata, do Matata asëñiŷ ar Nataŋ. Nataŋ ebax asëñiŷ ar Dafid, ³² do Dafid asëñiŷ Esayi. Isayi ebax asëñiŷ ar Yobed, do Yobed asëñiŷ ar Bohes. Bohes ebax asëñiŷ ar Sala, do Sala asëñiŷ ar Nahason. ³³ Nahason ebax asëñiŷ ar Aminadab, do Aminadab asëñiŷ ar Adëmin. Adëmin ebax asëñiŷ ar Arëni, do Arëni asëñiŷ ar Esëroŋ. Esëroŋ ebax asëñiŷ ar Peres, do Peres asëñiŷ ar Yuda. ³⁴ Yuda ebax asëñiŷ ar Yakob, do Yakob asëñiŷ Isak. Isak ebax asëñiŷ ar Abëraxam,

do Abëraxam asëñiŵ ar Tera. Tera ebax asëñiŵ ar Naxor. ³⁵ Naxor ebax asëñiŵ ar Serug, do Serug asëñiŵ ar Rehu. Rehu ebax asëñiŵ ar Peleg, do Peleg asëñiŵ ar Eber. Eber ebax asëñiŵ ar Šela. ³⁶ Šela ebax asëñiŵ ar Kayënam, do Kayënam asëñiŵ ar Arëfaxad. Arëfaxad ebax asëñiŵ ar Šem, do Šem asëñiŵ ar Nowe. Nowe ebax asëñiŵ ar Lemek. ³⁷ Lemek ebax asëñiŵ ar Matusalem, do Matusalem asëñiŵ ar Enok. Enok ebax asëñiŵ ar Yered, do Yered asëñiŵ ar Malelel. Malelel ebax asëñiŵ ar Kenam. ³⁸ Kenam ebax asëñiŵ Enoš, do Enoš asëñiŵ ar Set. Set ebax asëñiŵ ar Adam, do Adam asëñiŵ ar Kaxanu.

4

End Šabucara do gë Yesu eŋ

¹ Yesu, ga yëmëgu ko gë Angoc Amënëk aŋ gër yeß ir Yurëdeŋ, ko yend gër ladawe gër ed baŋo wëland Angoc Amënëk aŋ. ² Ata šabucara in xacërara këŋo eŋo yifa në bakey ofëxw onax. Yoweŵ axo yamb bana Yesu bakey baŋo dek. And xucak aŋ, xor këŋo enjo eŋ. ³ Aŋo sëka këŋo šabucara in, re ko: «Angëmëne Asëñiŵ ar Kaxanu ey, nëngwëtël ekaŷ elo ex gi ecemar.» ⁴ Yaka ko Yesu: «Ga yëgw këni: “Ala an axo dīyand na gë yamb yamb fo[☆].”»

⁵ Šabucara in wëla këŋo në er yaŋ, do wësin këŋo aŋand dek owun or gër ebar oŋ, ⁶ do fel këŋo: «Ayël këmi yël owun or owar oŋo ol, gë enjaran endebën ak dek, gayik wëno fëxwën këne do ar yandi ke yo këmo yël. ⁷ Awa angëmëne aŵa ŵa këy ey poxi gër lëngw iram, wëj kë xwën dek ako.» ⁸ Yaka këŋo bëte Yesu: «Ga yëgw këni: “Axwën Kaxanu gabat ex mopëß do gër lëngw irexëm fo yäpëk epoxi ed cale el![☆]”»

⁹ Šabucara in wëla këŋo bëte Yesu gër Yerusalem. Ga xwët këŋo yaŋ gër ejur ed Aciw and Kaxanu, re ko: «Angëmëne Asëñiŵ ar Kaxanu ey, dapayal. Ax gi ex na nde aŷëgw yëgw këni: ¹⁰ “Kaxanu afel këbi fel omeleka odexëm ok eni nëkona do eni kaka, ¹¹ gë otaxan odebën ok këdi këy lapa në ekaŷ[☆].” ¹² Yaka këŋo bëte Yesu: «Ga yëgw këni bëte: “Axo gi ex na mondi atëy Kaxanu, Axwën arey an[☆].” ¹³ Ata na šabucara in ga xacërara këŋo mondako eŋo yifa Yesu, nacëta këŋo do ko šëninind amëd acëxe.

End Yesu gër ebar ed Galile eŋ

¹⁴ Ga xucak eŋo, Yesu ŵaŷi ko gë panga ind Angoc Amënëk in, ata wëlik owac orexëm ol dek ebar ed Galile el. ¹⁵ Aŋo yana ko këbi sëyalirand gër baciŵ bacaleya bandebën do hela bën dek baŋo šëkwënd.

¹⁶ Ata akey amat, Yesu baka ko gër ingol ind Nasaret, gër ed raf ko. Do ang wër baŋo ak, ye ko gër aciw acaleya, yatir akey and eteyëta; ata fel këno exo kani ebi pënë. ¹⁷ Fëxwën këno akayëta and alawënel Esayi aŋ, and lëkwët ko aŋ ko fënënd gër ed rek:

¹⁸ «Gë Angoc and Axwën aŋ yëm këme gayik mëŋ sana ke mëni nangën Atëfëtan aŋ bëxaŷëanaxik bën. Mëŋ lawënëgu ke mëni pelëra mëne: bër ex okađep bën asebët kënebi sebët; bëšiwëk bën awatëra këni watëra;

☆ 4:4 4.4 Andocane 8.3 ☆ 4:8 4.8 Andocane 6.13 ☆ 4:11 4.11 Calemoñëw 91.11-12 ☆ 4:12 4.12 Andocane 6.16

bër kënëbi wëñarand bën aracët këbi racët.

¹⁹ Mëj lawënegu ke me pemëra mène dohijo ÿanak oyekax or Axwën olo[☆]»

²⁰ Ga ñata ko opën ok, lëkw ko akayëta añ, wãš këño awëxëta an, do ÿëpa ko. Ata aciŵ acaleya añ ðek faš këno mëj fo. ²¹ Año re ko: «Oñëgw Omënëk od fënëñ këmun oko, doro dëj ñatak.» ²² Bën ðek bax reyand end osede orexëm eñ ga këni wël benjekax bënd baxo yeyanënd beñ. Awëkar bani wëkarënd: «Ax gi ex na nde asëñiŵ ar Yosef an ex?» ²³ Barikan Yesu re ko: «Dal ex mène wën axwitan këne xwitan eyeyan ed orenik ed rek: “Wëj axora an pakënayayind gë andey” Bëte afel këne fel me di becarax gër angol and raf këme ro ang wël kën këme rind gër Kafarëñawum ak.» ²⁴ Ata re ko bëte: «Dal in këmun felënd, alawënel ar Kaxanu an, gër ed rëw këno fo bayik ano pëbënd na. ²⁵ Dal in këmun felënd, amëd and ebaxo Eli alawënel ar Kaxanu gër ebar ed Isëräyel añ, bon ÿëmb bani bësoxari bësebëta sebëta bën. Ga rik bëniy bëtas gë opacaŵ ocongifat tëb ax tëb ex na, ata wëcan këbi enjo eñ. ²⁶ Barikan, Kaxanu seb këbi ðek bësoxari bëjo, lawën këño Eli në asoxari ar lëg bax gër Sarepëta, gër ebar ed Sidonj. ²⁷ Bëte angwën and ebaxo Elise alawënel ar Kaxanu gër ebar ed Isëräyel añ, mbañ ebani bela bër gë amey bën. Barikan Namañ gabat fakën baño, xarak gër ebar ed Siri xaniw baxo.» ²⁸ Ga wël këni eyeyan elo, ðek aciŵ acaleya añ logën këbi. ²⁹ Xani këni gwanj, do šonjorëra këno Yesu fac-fac. Nécët këno angol and Nasaret añ xali gër engewë eno pimëx. ³⁰ Barikan, and ñateli këno añ, Yesu xwëša ko. Ata ang fur bano ak, borëta këni, xuca ko mërëxand do kwël ye ko.

End ar gë bëyël eñ

³¹ Yesu šëla ko gër Kafarëñawum, angol acëxe and gër ebar ed Galile. Ata yatiñ akëy and eteyëta këbi sëyalirand bëte bela bën. ³² Gër owëkw bafi lëkënd osëyali orexëm ol gayik gë panga baxo yeyanënd. ³³ Yatiño ar gë ñangoc bañëñenax yow bax na gër aciŵ acaleya. Sam ga wat këño Yesu, ñangoc bañëñenax bañ xeŷ këni: ³⁴ «Xey Yesu Ibënasaret, inewã yir këbo? Ba eyëbo nemin nde yow këy? Aye nang këmi mène wëj ex Awënek ar Kaxanu an!» ³⁵ Ata Yesu xeŷenaxën këbi ñangoc bañ: «Cësinayin, ado canin gër ala ajo!» Ata ñangoc bañëñenax bañ reba këno ala ajo mërëxand ir amëxwër do kwël šan këni, bari ano tembaŷën bana. ³⁶ Ata aciŵ acaleya añ ðek šarandëra këbi xali xurik, do këni wëkarënd: «Endey end fex ngwa ex enjo? Gë or gapak, do gë panga këbi felënd ñangoc bañëñenax bañ eni di er ko re in, do kwël këni šanënd.» ³⁷ Ata bela bën ðek këni xanarërand end Yesu eñ ðek ebar ed Galile el.

End epakën ed bëšëxwëra eñ

³⁸ Ga šan ko na gër aciŵ acaleya, Yesu ye ko gër Simonj Piyer bën. Sëk këño añaraw isoxari ar Simonj Piyer ga šëxw këño. Wëka këno atañ Yesu enjo pakën. ³⁹ Ga rëngw ko Yesu gër ed laki baxo, xeŷenaxën ko acëxwël añ. Atañ fak ko do kwël xani ko efi dëba. ⁴⁰ Ga šëlak eñan eñ, wëlaraw këñëbi na gër Yesu ðek bëšëxwëra bën, do osëxwëra or ex yo afak bani fakënd and këbi ñëmbe añ. ⁴¹ Bëte bëyël bax šanënd na gër bela do bani xeŷënd: «Wëj ex Asëñiŵ ar Kaxanu an.» Barikan Yesu axeŷenaxën bafi

☆ 4:19 4.19 Esayi 61.1-2

xeÿenaxënënd do ababi seb na eni yeyan gayik anang nang bani mène mën ex Afexën an.

⁴² And wecak aŋ, Yesu ŝan ko do nacëta ko në er tēb. Ata ga barërëgu këni bela bën bamëxwër, bamëxwër, këno ŝalarand xali ŝanan këno. Er ÿandi babi eno dëkaya na këdi ko ye ebi teb. ⁴³ Barikan mën yaka këbi: «Aÿap ÿapëk me yend bëte mēni nangēnderax Atēfētan and owun or Kaxanu aŋ gēr bangol bacëxe gayik eŋo lawēnaxēnëgu ke Faba.» ⁴⁴ Mondako baxo femēränd Atēfētan aŋ gēr baciw̄ bacaleya band Bëyude.

5

End bēsēfan bēnax bēÿanar eŋ

¹ Akey amat, Yesu babi sēyalirand amëxwër aŋ ler gēr anjer and Genesaret. Bela bën ga xeta këno gēr obaxët or eyeyan ed Kaxanu, këni fimēränd. ² Ata Yesu wat ko bēkulun bēki gēr bēŋa. Ecede feda bani bēsēpēt bër oxan bën do bani wēsētērand owēn orebēn oŋ. ³ Ga fēra ko polo gēr ikulun ind xwēn baxo Simoŋ, xara këŋo exo nacëta tēkēr ebar el, gand etiw̄ax. Ata ÿēpa ko, do këbi sēyalind amëxwër aŋ. ⁴ And ñata ko aŋ, fel këŋo Simoŋ: «Mēlal ikulun iŋ gēr etiw̄ax en dāp owēn oŋ ata kēnēbi sēra oxan ol.» ⁵ Yaka ko Simoŋ: «Asēyali, biyi wec lapëra këmi, ÿowēÿ amo cēpēt ex na. Barikan gayik wēj rek alap këmi lap owēn oŋ.» ⁶ Ata ga lap këni, sēra kēnēbi oxan ol xali kē ñesind owēn orebēn oŋ. ⁷ Lambaca kēnēbi bēcandaw̄ bēndebēn bēŋ eni yow enēbi dēca gē ikulun icēxe iŋ. Oxan ol fēxw këni gēr bēkulun bēki xali kē rēmbēnd men oŋ. ⁸ Ata Simoŋ Piyer ga wat ko eŋo, ŝēpēta ko. Ga foxi ko gēr lēngw ir Yesu, re ko: «Axwēn, inew̄a sēkaxēnëgu këye wēno awendēran ajo?» ⁹ Anjiÿ aŋ lēk babi Simoŋ gē boŝandaw̄ ga wat këni ang ÿēmb bani oxan or sēra kēnēbi ak. ¹⁰ Mondako fo bax end ŝak do gē ŝaŋ eŋ, bosēñiw̄ bor Sebede bēn, bër ñar bani andiyen amat gē Simoŋ Piyer bēn. Ata Yesu fel këŋo Simoŋ Piyer: «Kērey yēdara na, gērēgako abar ar bela këy hi!» ¹¹ Ata ga ŝēpēt këni bēkulun bēŋ gēr ebar, sebēra këni na dēk gēr bēŋa, do kwēl sēf këno Yesu.

End ar gē ameȳ eŋ

¹² Akey amat, Yesu bax yend në angol. Ata fed këni gē ala ar gē ameȳ. Ala ajo foxi ko gēr lēngw irexēm, ŝale ko mondako: «Axwēn, ga ÿandi ÿandi ki axor këy xor eye mēnēn me pak.» ¹³ Ata Yesu ga yēn ko ataxan aŋ, ñēmba këŋo, re ko: «Awa aÿandi wa ÿandi ke, mēnēl!» Ataŋ ŝan këŋo ameȳ aŋ. ¹⁴ Yesu xēŋa këŋo mondako: «Ala kēreyēŋo pel na dē eŋo. Barikan yel exi nēkon aŝadfaxan an. Bēte diyid ŝadfaxa ir ew̄unētan in ang rek acariya and Moyis ak, eni nangēraxēn bela bën osede orey ol.» ¹⁵ Ata oŵac or Yesu ol wēlik kaŝ-kaŝ, do bela bën bamëxwër bamëxwër bani barērënd: bējo bër obaxët, bējo bēsēxwēra bër kē ŝaland eni pak. ¹⁶ Barikan Yesu mën ed timēriŋ el baxo nacētand exo calex.

End aseÿik eŋ

¹⁷ Akey amat, Yesu babi sēyalirand bela. Gēr bër baŋo baxētēnd, ofariŝēnd do gē bēsēalen ÿēpara bax na. Bër obaxët bēn dēk, er xaniraw bani: bējo gēr bēngol bēnd gēr ebar ed Galile, bējo gēr bēnd Yude, xali gēr Yerusalem. Gē panga ind Axwēn Kaxanu iŋ babi fakēndērand. ¹⁸ Ata ñatēgu këni na bela bër wēlaw këŋo aseÿik në angaw̄. Er bani ŝaland

eno dĕn lĕf gĕr aciŵ and hi baxo Yesu, do eno kwĕtina gĕr lĕngw irexĕm. ¹⁹ Ga ŝĕnd kĕni bela bĕn gĕr ebĕt, wĕlan kĕbi ang kĕno lĕn ak gĕr ed hi ko Yesu. Ata ŝĕnga kĕni yaŋ gĕr ejur ed aciŵ, do yĕla kĕno gĕ angaŵ ak aseŷik an, mĕrĕxand ir amĕxwĕr, gĕr lĕngw ir Yesu. ²⁰ Ga wat ko Yesu ang xwĕta kĕno bela bĕjo ak, fel kĕjo aseŷik an: «Wĕno anĕka ŝĕban kĕmi bamena bandey baŋ.» ²¹ Bĕŝalen bĕn do gĕ ofariŝeŋ ok ga wĕl kĕno, kĕni nĕkĕnĕkarĕnd: «Noŷo ngwa hi ko ar kĕjo ŝirĕnd Kaxanu ajo? Noŷo xorĕk eteŝan ed beŋĕŋĕnax el ang ax gi ex na Kaxanu gabat?» ²² Ga nang ko Yesu ang bani yĕland bĕŝalen do gĕ ofariŝeŋ ak, wĕka kĕbi: «Ineŵa kĕn yĕlaraxĕnĕnd mondako gĕr owĕkw orewĕn? ²³ Ineŵa saxĕk, me de: “Anĕka ŝĕban kĕmi bamena bandey baŋ nde”, ba me de: “Kanil ey yexĕra nde?” ²⁴ Awa, en nangaxĕn mĕne wĕno Aŝĕniŵ ar ala an aŝot ŝot kĕme or gapak or eteŝan ed beŋĕŋĕnax ol gĕr ebar ro, kĕmo felaxĕnĕnd aseŷik ajo: “Kanil ey meŝ angaŵ andey aŋ, ey maŷi!” ²⁵ Ata na dĕŋ aseŷik an xani ko xwiriŝ, lĕkw ko ebĕn ed lakixĕn baxo el. Ga ko wĕaŷi, kĕjo ŝĕkwaxĕnd Kaxanu tar fĕña in. ²⁶ Bela bĕr ebax na bĕn dĕk, ga xap kĕbi anjiŷ aŋ, kĕno ŝĕkwand Kaxanu kĕni rend: «Awa biŷi eceŝe kĕne watĕnde becaraxik bĕndako rako beŋ dorol!»

End Yesu do gĕ Lewi eŋ

²⁷ Ga xucak eŋo, Yesu ŝan ko na gĕr ed ebaxo, ata wat kĕjo aŝĕ ar ŝagale, ar bano wĕcĕnd Lewi, ga ŷĕpa ko lĕf gĕr aciŵ and bĕŝĕf bĕr ŝagale. Ata fel kĕjo: «Wĕj, tĕfĕguye!» ²⁸ Lewi xani ko, ŝeŝ ko dĕk na, do kwĕl ŝĕf kĕjo. ²⁹ Lewi rin kĕjo Yesu ofĕna oŝĕm gĕr iciŵ indexĕm. Bĕŝĕf bĕr ŝagale bĕranjĕm do gĕ bela bĕŝĕxe yowĕraw kĕni do ŷĕpara kĕni gĕ Yesu gĕr eyambĕran. ³⁰ Ata ofariŝeŋ ok do gĕ bĕŝalen bĕrebĕn bĕn ga yow kĕni gĕ oxoŷ fo na, kĕnĕbi hĕbandĕrand bĕŝĕfan bĕr Yesu bĕn: «Wĕn ineŵa kĕn yambĕraxĕnĕnd do kĕn ŝĕbĕraxĕnĕnd gĕ bĕŝĕf bĕr ŝagale bĕn do gĕ bĕwĕndĕran bĕn?» ³¹ Yakaw kĕbi Yesu: «Bĕŝĕxwĕra bĕn kĕ yend gĕr axora, ax gi ex na bĕbĕngw bĕn. ³² Wĕno bĕwĕndĕran yow kĕme mĕni pel eni nĕngwĕt ola orebĕn ol, ax gi ex na bĕr ŝĕnene.»

End etiŵi eŋ

³³ Ofariŝeŋ ok do gĕ bĕŝalen bĕn re kĕni: «Bĕŝĕfan bĕr Ŝaŋ Batis bĕn do gĕ bĕrebĕ bĕn laŋ kĕni ŝiwĕnd bĕte aŝale kĕni ŝalend. Barikan bĕŝĕfan bĕrey bĕn űambĕran do gĕ oŝeŝ fo xwĕnda kĕni.» ³⁴ Yesu yaka kĕbi: «Wĕn axor nde kĕn xor enĕbi tiŵin odawo od ŝambenjar ir kĕ ŷĕrĕnd ok yatir ekana? ³⁵ Ayow kĕ yow baŝkey band kĕni ŝapĕr baŋ, amĕd aŋo kĕni ŝiwĕi.» ³⁶ Ata re ko bĕte Yesu gĕ apĕnĕtal: «Ala ax űesand na anjĕm angaŝax exo kaŝaxĕn na akarĕk kĕdi kĕ űĕŝi kaŝ-kaŝ aŋ. Ado anjĕm angaŝax aŋ ax űapĕnd na ekaŝ ed nĕ akarĕk el. ³⁷ Bĕte ala ax cĕlĕnd na ngoy ingaf nĕ bamote baŝarĕk. Angĕmĕne ala exo di mondako, ngoy ingaf in afĕtin kĕ fĕtin bamote baŋ and kĕ ŷĕnĕnd aŋ, ata ex dĕxira, do bamote baŋ ex nĕxenara. ³⁸ Nĕ bamote baŝaŝax ŷapĕk mocĕl ngoy ingaf in. ³⁹ Ala aŋo nĕwan na ngoy ingaf in and ko ŝĕyi inĕnĕk aŋ. Ata ko re: “Inĕnĕk in nĕngak”.»

6

End akey and eteyĕta eŋ

1 Yesu gë bësëfan bërëxëm bën bax xucand në ocënga yatir akey and eteyëta. Ata bësëfan bën këni wışand banjëra baŋ, këni boxoxind do këni yakënd. 2 Ofariseŋ odëmar wëka kënëfi: «Inewā kën rixënënd er bayik ax ñap ex na yatir akey and eteyëta in?» 3 Yakaw këbi Yesu: «Wën an pën ex na nde er ri baxo Dafid in and šopar babi enjo mëŋ gë bër enga endexëm aŋ?» 4 Ax gi ex na nde alilën lilën baxo lëf gër Aciw and Kaxanu, wëdëgu ko mburu ind abi ñap bana eni yamb in, šet këbi do yamb këni bën dek xarak bësacaxan bën fo yap babi eyamb el?» 5 Re ko bête Yesu: «Awa nangin mëne wëno Asëñiŋ ar ala an ex axwën ar akey and eteyëta an.»

End ar gë ataxan atejik en

6 Hatëguk bête akey and eteyëta acëxe, Yesu ye ko gër aciw acaleya, këbi sëyalirand end Kaxanu en. Ar gë ataxan and liw atejik yow bax na. 7 Ata bësälën bën do gë ofariseŋ ok këno sitinalind Yesu ba afakën këŋo fakën ala ajo gë akey and eteyëta aŋ eni cotaxën end këno nagašanaxën. 8 Gogo nde ga wata ko Yesu ang bani yëland ak. Fel këŋo ar gë ataxan atejik an: «Wëj kaniw ey kwëša mërëxand ro!» Ata xwirış ala ajo, xwëša ko. 9 Ata re ko Yesu: «Baxëtin mun mëka. Inewā yapëk yatir akey and eteyëta? Edi ed enjekax nde, ba edi ed eñëŋenax nde? Epexën ed ala nde, ba edaw ed ala nde?» 10 And nëkon këbi jey aŋ, fel këŋo ar gë ataxan atejik an: «Yënël ataxan aŋ!» Ga yën ko, fakëk ataxan aŋ ataŋ. 11 Ga xoŋ këni na bësälën bën do gë ofariseŋ ok, këni xanarënd ang këno ri Yesu ak.

End bësëfan epëxw gë bëxi en

12 Bakey baŋo, Yesu ye ko yaŋ në etënd eŋo calex Kaxanu, ata šale ko wec. 13 Gëbër, wac këbi bësëfan bërëxëm bën, do yata këbi epëxw gë bëxi eni gi oparëxanda odëxëm. 14 Bër yata babi bën ebani: Simoŋ ir nëngwët baŋo Piyer, do gë abinëm Andëre. Šak do gë Šaŋ, Filip do gë Barëtelemi. 15 Maco do gë Toma. Šak, asëñiŋ ar Alëfe, do gë Simoŋ, awër an. 16 Yud asëñiŋ ar Šak, do gë Yuda Isëkariyot ar lëxw baŋo Yesu an.

17 Ata Yesu sëfër këni acëla-šëla gë bën xali në eŋar, gër ed barëreŋu bani amëxwër atëm and bësëfan bërëxëm do gë amëxwër and bër xaniraw bax gër ebar ed Yude, gër angol and Yerusalem, xali gër bëŋa ir angwëngw, ler gër owar or Tir do gë Sidoŋ. Er yowëraw bani gër Yesu: bëjo bër obaxët, do bëjo bësëxwëra bër bax šaland eni pak. 18 Afak bani fakënd bête bër bax sorond në end bangoc bañëŋenax band lil babi bën. 19 Amëxwër aŋ dek bani šaland eno kwixwëta Yesu gayik panga bax šanënd gër ndexëm do babi fakënënd.

20 Yesu ga fab këbi bësëfan bërëxëm bën, re ko:
«Nëngandërayindëleŋun wën bër sitarak gër onden bën,
gayikwa wën xwënek owun or Kaxanu ol.

21 Nëngandërayindëleŋun wën bër këŋun yambënënd gërëgako enjo bën,
gayikwa awëd kën wëd.

Nëngandërayindëleŋun wën bër kë sesërand gërëgako bën, gayikwa gër onënga kën hi.

22 Nëngandërayindëleŋun ado enun šus bela bën, ado enun ŋwayërand aŋ, ado enun cirërand aŋ, ado enun bešërand në end owac orewën or këni yëland oŋëŋenax ex, në end ga xwëta këne wëno Asëñiŋ ar ala an.

²³ «Nëngandërayindëleñun and kënun rixërand Bëšëwif añ, mandërayindën onënga ol gayik amašën atëm kën sêkëx yañ gër orën. Enimin bëxarëk bërebën bën mondako banëbi rixërand bëlaŵënel bër Kaxanu bën.

²⁴ Wën bër gë napul bën, añun ye ex na!

Gayik anëka šot kën apexa andewën añ, do and gër ebar ro fo ex!

²⁵ Wën bër wëdëk gërëgako bën, añun ye ex na gayik axor këñun xor enjo eñ!

Wën bër kē lepërand gërëgako bën, añun ye ex na, gayik ang bër oñaw fo kën ÿana en denitarand!

²⁶ Angëmëne bër šus ke bën kënun šëkwënd, añun ye ex na!

Gayik bëxarëk bërebën bën mondako banëbi šëkwënd bëlaŵënel bënegwëš bën!»

End bërangoÿëra eñ

²⁷ «Barikan baxëtïn mun pel wën bër ke sëfënd bën: ñanindënëbi bër xoÿër këñun bën, dinindënëbi enjekax bër šus këñun bën.

²⁸ Calenindënëbi bër këñun xarend bën, calenindënëbi bër këñun širërand bën. ²⁹ Angëmëne ala exi cën gër añam and liw, bexënëlo and šame añ. Angëmëne ala exi kan acud anëngwën añ, tebënëlo gë atëm ak. ³⁰ Ar ki xarand yo, yëlëlo, do and ko wëcf ala er xwën këy añ, kërey kana na. ³¹ Ang këñun ÿandind enun dinënd bela ak, wën bëte dinindëbi mondako fo. ³² Angëmëne eñun balënd end bër këbi balënd endewën bën fo, enjekax end fe kënun wateli bela bën? Ax gi ex na nde bëwendëran bën dëñ mondako wata këni? ³³ Angëmëne enëbi dinënd enjekax bër këñun rinënd enjekax bën fo, enjekax end fe wa kënun wateli bela bën? Ax gi ex na nde bëwendëran bën dëñ mondako wata këni? ³⁴ Do angëmëne enëbi ñomëxënd bër kën yëland aŵašën kënun ŵašën bën fo, enjekax or fe kënun wateli bela bën? Ax gi ex na nde bëwendëran bën aÿomëxër këni ÿomëxërend bën bëte do këni ŵašërend cey gë cey? ³⁵ Barikan balindëleñun end bërangoÿëra andewën eñ, dinindënëbi enjekax. Ñomëxindënëbi bër an yëland na aŵašën kënun ŵašën bën. Angëmëne mondako kën rind, bela bën ata këni nang mëne wën obaš or Kaxanu, hi kën, mëñ ar hik yañ añ. Bon kē xëbën amašën andewën añ, gayikako ata kën wëndër gë Ar-hik-yañ an. Mëñ këbi rinënd enjekax eñ bela đek, ado eni gi bër ano cëkwa na, ado eni gi bëxeÿax. ³⁶ Ang nënga ko Faba Kaxanu ak, giyin wën bëte mondako fo.»

End kiti eñ

³⁷ «Ax gi ex na mokiti bela bën këdi këñun xiti Kaxanu wën bëte. Ax gi ex na monëp bela bën këdi këñun nëp wën bëte. Tebanindënëbi eñun tebanaxën. ³⁸ Yëlërayindënëbi bela bën enun yëlëraxënënd wën bëte. Gër amote and kën baxarand kënun šëlën: đëb, mocëši, do monexira. Gayikwa gë acariya and kënebi sëyinënd bela añ fo këñun ŵašën wën bëte.»

³⁹ Ata Yesu fel këbi bëte apënëtal año: «Ašiwëk axor nde ko xor eño đas ašiwëk ašandaŵ? Ax gi ex na nde bën tak kē lati polo nē ambëxw?

⁴⁰ Ašëfan an año kucand na onangëran ol sëyali arexëm an, barikan ar faÿëk etëya an gwër fo hi këni gë ašëyali arexëm an. ⁴¹ Inewña këy nëkonënd atëxësëx and lëña këño abinëx añ, do këy nemënd mëne wëñ

yer xëcar in lëŋa ki? ⁴² Mondake wa këy xorënd eyo pel abinëx: “Ñëmël mi dëxëtën atëxësëx aŋ gër angës”, xarak wëj yer yëcar in lëŋa ki? Wëj aŷëŋënax ar kē labayand hi këy, dëxëtël wa pere yëcar ir lëŋa ki in ey wataxën aye atëxësëx and gër angës and abinëx aŋ.

⁴³ «Atëx anjekax ax gind na gë odëwërëwën oñëŋënax. Do atëx aňëŋënax ax gind na gë odëwërëwën ojekax. ⁴⁴ Atëx and ex yo, gër odëwërëwën odexëm kē hind monang. Ax gi ex na nde ondan oŋ ani kwëcand na nē apeb? Bëte reseŋ in ani kwëcand na nē atëx and gë odëmbën? ⁴⁵ Ala ar ye këŋo onden an, emëkw edexëm el yek. Do ar ŷëŋën këŋo onden an, emëkw edexëm el ŷëŋënëk. Gër etëŷ ko nēcëtënd ala an er lëbëk gër emëkw in.»

End amatinali and baciw baki eŋ

⁴⁶ «Inëwa këne wacëraxënënd “Axwën”, “Axwën”, xarak an dind na er këmun felënd in? ⁴⁷ Ar kē yow yo exo baxët eyeyan edam do exo dind ang re këme ak, afel këmun fel gë ar wëndër këni an. ⁴⁸ Gë ar bayëk aciw wëndër këni: ga nac ko pere gër aparëfac xali siwëk, xwët ko oxaŷ orëda oŋ. Ata and yowëk tēb aŋ, oŷëm ol yowëk, men oŋ šëñëk aciw aŋo, bari ax kor ex na ex ñam, gayik šenene bay ko. ⁴⁹ Barikan ar kē baxët yo eyeyan edam do axo dind na ang re këme ak, er këni wëndër gë ala ar bayëk aciw andexëm gër ebar nacërëxe pere gër ed ko xwët oxaŷ orëda fo. Ata and yowëk tēb aŋ, oŷëm ol šëñëk aciw aŋo: ataŋ wëcëk do yëcarëk dek.»

7

End xadëp ir emun end ocorođa eŋ

¹ Yesu ga ñata ko bend babi sëyalirand bulunda ir baŋo baxët beŋ, wāŷi ko gër Kafarënowum. ² Emun end ocorođa šot baŋo na xadëp ir šëxwëra bax mbaŋ, exo koti fo bayi bax, xarak mëŋ momal baŋo balënd endexëm eŋ. ³ Emun eŋo ga wël ko mëne Yesu ñatëguk, lawën këbi bëxarëk bër Bëšëwif bën eno karaw exo yow eŋo pakën xadëp irexëm in. ⁴ Bëxarëk bër Bëšëwif bën ga ñat këni këno xarand Yesu mondako: «Ajo aŷap ŷapëk eyo din er wëka ko in! ⁵ Ar ñanëk enëŋg endëbi exo, mëŋ bayën këbo aciw acaleya aŋ.» ⁶ Ata Yesu sëfër këni kwël gë bën. Dam eni ŋat gër iciw, emun end ocorođa eŋ lawën këbi odawo odexëm eno kaca Yesu do eno pel: «Axwën, ine ngwa këy yowaxënëgund gë andey, axuri kē xuri ang këye fëb ak, ga lil lilëgu këy gër yangana iram ro. ⁷ Mëŋ bayik axe mëndan ex na me yeli gë andam gër ed hi këy. Barikan, yeyanël tun amat ata ko fak ariyenin aram an! ⁸ Gayikwa wëno dëŋ awa wa këme or gapak or bëlëngw bëram ol. Wëno bëte alëngw ar ocorođa hi këme do bën ari këni rind er këmëni felënd in. And këmo fel šorođa ibat: “Ye!” ata exo ye, bëte and këmo wac išëxe aŋ: “Yow!” Exo yow. And këmo fel ariyenin aram aŋ: “Dil ejo!” Exo di.» ⁹ And wël ko Yesu eyeyan elo aŋ, nëngan këŋo end emun end ocorođa eŋ. Ga šena ko gand amëxwër, re ko: «Ga re këme gër wën Bëyisërayel elod amo wat ex na ar xwëta ke mondako!» ¹⁰ Bër lawënëgu babi emun end ocorođa bën ga baka këni gër iciw, sëkëx këno ariyenin an ga fak ko šenene.

End ekanin ed ašësëk eŋ

¹¹ Ga xeyëk, Yesu ko yend nē angol and bani wacënd Nayin. Sëfër këni gë bësëfan bërëxëm bën, do gë amëxwër atëm. ¹² And bani lil gër angol

aŋ, fed këni gë engä end bëla ga lëbi këŋo ašësëk ond gër eđap oŋ. Ašësëk ajo, itox imat ind asoxari asebëta sebëta ebaxo. Ata bër lëg bax gër angol aŋo bën mbaŋ yëmb bani ga këno laŋëta. ¹³ Axwën Yesu and wat këŋo asoxari ajo aŋ, xaŷënan këŋo xali. Ata re ko: «Cësinal!» ¹⁴ And sëka ko aŋ, lëk ko epël el, ata xwëša këni bëlëbi bën. Aŋo re ko Yesu: «Šambenjar, ga re këme, kanil!» ¹⁵ Xani ko kwengweremët ašësëk an, do ko yeyandërand. Yesu waš këŋo nëm. ¹⁶ Ata bëla bën đek lëk këbi anjijä atëm. Ga këno šëkw Kaxanu këni rend: «Alawënel asëm šanayaxëneđu këbo. Kaxanu nëngaw këbo biyi bulunda irexëm in.» ¹⁷ Ata wëlik endey eŋo, gë angol gë angol, đek ebar ed Yude el xali yafët.

End bësëfan bër Šaŋ Batis eŋ

¹⁸ Ata Šaŋ Batis wël ko beŋo đek ga sëfëtandëra këno bësëfan bërexëm bën. ¹⁹ Wac këbi bësëfan bëxi do lawën këbi gër Axwën Yesu eno mëkaw: «Wëj nde ex afexën ar kë yowënd an? Angëmëne ax gi ex na wëj, mo cëni nde ašëxen?» ²⁰ Ga řiat këni gër Yesu re këni: «Šaŋ Batis lawëneđu këbo mi mëka ba wëj ex afexën ar kë yowënd an, do ang ax gi ex na wëj, mo cëni nde ašëxen?» ²¹ Ata amëd aŋo dëŋ baxo rind Yesu becarax beŋo: afakën bësëxwëra do gë bësëyik bëranjëm; anëcët bangoc bañëŋëanax gër bëla; ašiwët bëšiwëk bëranjëm. ²² Yesu yaka këbi: «Gërëgako yeyin eno tëtëfaxënëx Šaŋ Batis bebër wateli këne bën, do gë bend wëleli këne beŋ. Pelëxëno mëne bëšiwëk bën në ewatëra exëni, bësëyik bën në eyexëra exëni, bër gë amey bën në emën exëni, baŋaxo baŋ në ewëlëra exëni. Pelëxëno bëte mëne bësësëk bën në ekani exëni gër ecës do bëxaŷëanaxik bën në nang exëni Atëtëfan aŋ. ²³ Awa nëngandëraleŋo ar bayik aŋo ñepëgënan and namend an.»

²⁴ Ga baka këni bërolawën or Šaŋ Batis bën, Yesu ko yeyanënd en Šaŋ Batis eŋ mondako: «Ine ye ban en nëkonëđu gër ladawe? Andës and ké lëfërerirand ekoc nde? ²⁵ Noŷo wa ye ban eno nëkonëđu? Ar šudarak mokëbën gë banjëm banjekax nde? Ax gi ex na nde bër gë banjëm banjekax bën, bër betak bën, gër eyang ed emun hi këni? ²⁶ Do noŷo wa ye ban eno nëkonëđu? Ax gi ex na nde alawënel ar Kaxanu? Eyo ar watëđu këno an, nëmëc alawënel ar Kaxanu exo. ²⁷ Endexëm eŋ yëgw këni gër akayëta and Kaxanu: “Nëkod në eđëngwalilemo arolawën an Exi ŋacan feña in.”

²⁸ «Dal in këmun felënd, šëf gër bër rëw kënebi mondëw bësoxari, gabatak aŋo ñëmbëta ex na or gapak ol Šaŋ Batis. Barikan ar xurik ex ba gër owun or Kaxanu an xuca këŋo.»

²⁹ Ata gër bulunda ir baxët baŋo, do gër bësëf bër šagale šanaya bax end šenene end Kaxanu eŋ, mëŋ bani yexënënd gër ed exo Šaŋ Batis ebi buyix. ³⁰ Barikan ofariseŋ ok do gë bësëyali bër acariya and Moyis bën, ga bani řëpënd ebi buyi Šaŋ, yepën këni mondako ang yandi baŋo Kaxanu ebi pexën ak.

³¹ «Gë noŷo këmëni wätinali bëla bër gë okey oko bën? Gë noŷo ngwa wëndër këni? ³² Gë obaš or yëpak në yangana fo wëndër këni. Ga barëređu këni, imëxwër imat kënebi rend imëxwër icandaw in: “Farixën

këmun acëroti aŋ, an mane na! Ƴëwën këmun oĵëkan od oĵaw, an tes ex na.” ³³ Šaŋ Batis ga yow ko, abaxo yamb na ecemar, abaxo šëb na ngoy, barikan wën re këno: “Gë bëyël exo.” ³⁴ And yow këme wëno Asëñiŋ ar ala an, këme yambërand, këme šëbërand. Barikan këne rend: “Ala ajo ñambëran gë ošëb fo xwënda ko, lawo ir bësëf bër šagale do gë bëwendëran hi ko.” ³⁵ Barikan gër bela bëjo kën nangaxën mëne er Ƴandi këno Kaxanu in šenene ex gayik bën awa wa këni endam eŋ.»

End Yesu gër iciw ind fariseŋ eŋ

³⁶ Fariseŋ ir bano wăcënd Simonŋ in wăc baŋo Yesu exo ye eni yambëra gër ndëbën. Ata Yesu fiat ko, do Ƴëpa këni gër eyambëran. ³⁷ Asoxari awëndëran ebax na gër angol. Ga wël ko mëne Yesu yowëk na gër iciw ind fariseŋ, wëlanëgu këno angiri në šëlakuŋ ir ekaŋ ed alëbatër. ³⁸ Ga buka ko gand epoy ed Yesu, ler gër osapar, ko sesënd. Ongwën oŋ kë šarënd gër osapar or Yesu or baxo wëgarand oŋ, do ko fëxwëcërand gë omban ondëxëm oŋ. Axoš baxo xošënd bëte gë angiri in. ³⁹ Ga wat ko eŋo, fariseŋ ir wăc baŋo Yesu in, ko yëlarand: «Kido ala ajo, alawënel ebaxo, anang nang doxo mëne asoxari ar këno lëkërand an awëndëran hi ko.» ⁴⁰ Yesu re ko: «Simonŋ, ƳëƳ Ƴandi ke na mi mëka.» Yaka ko: «Oko asëyali, mëkale!» ⁴¹ Re ko bëte Yesu: «Mondako ri bani bela bëxi ga Ƴomëxa këni kodí. Aŋanar an wëf ko batama keme band kodí, axinëm an batama ofëxw oco. ⁴² Ga sëkwan këni bën tak bëxi eni maš in, ar Ƴomëx babi an seban këbi. Awa gër bela bëxi bëjo, noŋo wa këno ñan nëmëc ar ebax eno maš kodí an?» ⁴³ Yaka ko Simonŋ: «Yëla këme ar seban këno batama keme an.» Re ko bëte Yesu: «Ata šenene xiti këy!»

⁴⁴ And šena ko gand asoxari aŋ, re ko: «Simonŋ, wat këyo nde asoxari ajo? Gë ongwën ondëxëm oŋ neš ko osapar oram oŋ, do fëxwëc ko gë omban oŋ. Bari wëj aye yële na men më nebara osapar oŋ and lilëgu këme ro gër iciw indey aŋ. ⁴⁵ Bëte and ñatëgu këme aŋ, aye kaca ex na eye mega. Barikan asoxari ajo, elod ga lilëgu këme axo teš ex na emegara ed osapar oram el. ⁴⁶ Ogu ay koš ex na gër gaf, barikan mëŋ angiri xoš ke gër osapar oram. ⁴⁷ Ga re këme bamena bandanjëm seban këmo mëŋ këno balaxënënd mondako endam eŋ. Barikan ar seban këmo bamena bapënëfëne an, təkër fo këno bal endam eŋ.» ⁴⁸ Yesu fel këno bëte asoxari an: «Anëka seban këmi bamena bandey baŋ.» ⁴⁹ Bër bani yambërand gë Yesu bën wël këni eyeyan elo do këni yëlarand: «Noŋo ngwa hi ko ar kë sebanënd beñëŋëxax ajo?» ⁵⁰ Barikan Yesu fel këno asoxari an: «Ga xwëta këye, fëxaxën këy! MaƳil gë emëkw eyemax!»

8

End bësoxari bër enga end Yesu eŋ

¹ Ga xucak eŋo, Yesu ko sëfërand gë angol gë angol, hik atëm, hik atil ko femërand do ko reyarand end Atëfëtan and owun or Kaxanu eŋ. Enga emat hi bani gë bësëfan epëxw gë bëxi bën, ² gë bësoxari bër fakën babi ga nęcët këbi bëyël bën do gë ocëxwëra ok. Asoxari aŋanar aŋ ebaxo: Mari ir bano wăcënd bëte Madëlen ata gër ndëxëm nęcët babi Yesu bëyël bëcongëbëxi. ³ Asoxari axinëm an bano wăcënd Yowana, alindaŋ ar Cusa, awëxëta ar kodí ir Erod an. Asasën an, bano wăcënd Sisan do gë bësoxari bëranjëm bër bax wëlagund bacota bandëbën eno dëcaraxënënd Yesu.

End apënëtal and ar oned eŋ

⁴ Ata amëxwër atëm barërëgu këni gër ed hi baxo Yesu, ga xaniraw këni gër bangol bandanjëm. Ata Yesu fel këbi apënëtal aŋo: ⁵ «Mondako ri baxo ar oned ga nëca ko gër ošënga. Ga ko fan eneda eŋ, mar lapak gër feña, bela bën weñëra këni, do ošël or gër orën ol hël këni dek. ⁶ Bëte mar lapak gër ebar ed gë aparëfac. And lëgëk aŋ fiajëk gayik obar ok ax ñëmb bana. ⁷ Bëte mar lapak gër odëmbën. And lëgëk aŋ, odëmbën ok xëšak təc. ⁸ Bëte mar lapak gër ebar ejekax. And lëgëk aŋ, rafëk do rëwëk: anjëra amat keme.» Ga fiata ko Yesu apënëtal aŋo, re ko bëte: «Ax gi ex na nde dek fo wël kën, awa!» ⁹ Ata wëka këno bësëfan bërëxëm bën ebi paÿën apënëtal aŋo. ¹⁰ Yaka këbi: «Wën yël këŋun Kaxanu en nang beconëšon bend owun orexëm beŋ. Barikan bësëxe bën gë bapënëtal këni wëlënd do ado eni nëkonënd, ani watënd na, ado eni baxëtënd aŋi pënind na gë təkër ak. ¹¹ Awa baxëtin er wacayak apënëtal aŋo in: eneda eŋ, eyeyan ed Kaxanu el ex. ¹² Fëña ir gër ed lapak eneda in ex bela bër kē wëlënd awël dëŋ eyeyan ed Kaxanu el, barikan šabucara in exo yow exo dëxët gër owëkw orebën dek er wël këni in këdi këni wa do eni pex. ¹³ Ebar ed gë aparëfac el ex bela bër sam eni wël eyeyan ed Kaxanu el eni kwëtaya gë onënga fo. Bari ani gi ex na gë odëmbët, er këni wänd amëd fo, do and kē fiatëgu ocëmu aŋ atañ këbi šenand eni teŋ wap. ¹⁴ Enefa end lapak šit gër odëmbën eŋ exëni bela bër kē wëlënd awël dëŋ eyeyan ed Kaxanu bën, barikan eni teŋ ocëmu ok, ocal od napul ok, do gë beñëngax bend gër aniyän beŋ ex kēša eyeyan elo. Ata er wël këni in ex təkwan enëngwët ed ola orebën el. ¹⁵ Enefa end lapak gër ebar ejekax eŋ exëni bela bër kē wëlënd eyeyan ed Kaxanu, gë onden, do gë emëkw ejekax bën, eni kwëtaya aye do eni balëkënali šenene, eni dëkaya xali ebi nëngwëtën ola orebën ol. Do and kē fiatëgu ocëmu aŋ, kemënali.»

End amatinali and lambo eŋ

¹⁶ «Ala ax pëtënënd na lambo do exo ŋoŋ, ba exo dılali në angaw. Barikan yaŋ gër akawaya ko xaw ebi ŋobaxënënd bër kē lilënd bën. ¹⁷ Mëŋ ex, er šonayak ax bo na, er beŋ ax bo na; dek kē xerët angoben aŋ. ¹⁸ Awa wën titinayindën ang kën baxëtënd ak, gayikwa Kaxanu ayël këŋo yël ar šotëk an, bari ar ax cot ex na an, axan këno xan er xaÿ këŋo in dëŋ.»

End bobinëm bor Yesu do gë nëm eŋ

¹⁹ Nëm gë bobinëm bor Yesu fiatëgu këni gër ed hi baxo. Bari ani kor bana eno tēka në end amëxwër and xeta baŋo eŋ. ²⁰ Ata fel këno: «Nëkodëfi fac norix gë bobinëx, aÿandi ŷandi këbi de en watër.» ²¹ Yaka ko Yesu: «Bër kē baxëtënd eyeyan ed Kaxanu do këni rind ang rek ak bën ex nëma iram do gë bëmaye bëndam beŋ.»

End gër anjer eŋ

²² Akey amat, Yesu gë bësëfan bërëxëm bën fëra këni në ikuluj, ata re ko Yesu: «Kegëtane anjer aŋ!» Ata këni xegëtand. ²³ Ga këni xas, Yesu këŋo rašënd. Hatëguk ekoc etëm do ikuluj in kē rëmbayand xali šerëcerara këbi bësëfan bën. ²⁴ Ata këno nëngëtënd Yesu: «Asëyali, asëyali, enemilene!» Ga nëngëta ko, Yesu xeyënxën ko ekoc el do gë men ond bax xanind bomeŋ bomeŋ oŋ, ata yeriri anjer aŋ. ²⁵ Ata wëka këbi bësëfan bën: «Ba wën xali gërëgako ane kwëta ex na nde?» Bën ga

xap kēbi anjiŷ aŋ, kēbi šaranēnd do kēni wēkarēnd: «Noŷo ngwa hi ko ala ajo? Ado ekoc el dēŋ gē men oŋ ari kē rind er ko re in.»

End ala ar bēyēl bēranjēm eŋ

²⁶ And xegēta kēni anjer aŋ, Yesu gē bēsēfan bērexēm bēn fiat kēni gēr ebar ed Bēšerasa, ed fabēr bax gē ed Galile el. ²⁷ And baxo šēpētand Yesu aŋ, asošan abāt ko yowēnd aped-fed ga xaniw ko gēr angol. Ala ajo, bēyēl bēranjēm lil baŋo, elod anēka fo hi baxo tēb gē eman eŋ, do gēr banapēra rēfa baxo, axo bo bana nē iciw. ²⁸ And sēkar kēni gē Yesu aŋ, ala ajo hēr ko, lapaya ko gēr osapar do ko rend: «Ineŷa yir kēbo Yesu, wēj Asēniw ar Kaxanu an, mēŋ Ar-hik-yaŋ gēr orēn an? Axara xara kēmi kēreyēbo narēn na!» ²⁹ Yesu are babi rend bangoc bañēŋenax baŋ eni can gēr ala ajo ado ga xēda bano elod anēka fo. Laŋ mopokēra bano fokērand gē gweyele-gweyele gēr otaxan do gēr osapar. Barikan dēng-dēng baxo xotērand do bēyēl bēn eno cēñēta gēr apuŷ. ³⁰ Ata Yesu wēka kēŋo: «Ake kēni wacēnd?» Yaka ko: «Benga sir-sir kēne wacēnd.» Gayikwa, bēyēl bēranjēm lil bax gēr ala ajo mēŋ wacayaxēn baxo mondako. ³¹ Ata bēyēl bēn kēno xarand Yesu kērebi cēñēta na gēr ambēxw and siwēk gē etēl kēm. ³² Ler gēr ed ebani na, bambēxwēbēxw bandanjēm banēbi xadacērand na kap gēr etēnd. Ata bēyēl bēn kēno xarand Yesu: «Kēla, cēñetalēbo mēni dīl bambēxwēbēxw baŋo!» Ata ŵa ko Yesu. ³³ Bēyēl bēn ga šan kēni na gēr ala ajo, lil kēnēbi bambēxwēbēxw baŋ. Ata ang hi bani gēr ed kwēre kwēre ak, lapaya kēni gēr anjer do noŷeli kēbi dēk kece in. ³⁴ Bēxadac bēn ga wat kēni eŋo, šapērera kēni bēr, do sēfētērax kēni endey eŋo gēr angol do gēr ocēnga. ³⁵ Ata bela bēn šandēra kēni do ye kēni gēr onang, gēr ed hi baxo Yesu. Ga fiat kēni, sēk kēno asošan ar lil bano bēyēl an moñēpa, ga šudara ko do bakar kēŋo aye onden oŋ. Ata yēdara kēni. ³⁶ Bēr wat bax endey eŋo bēn, fel kēnēbi mondake fak ko ar gē bēyēl an. ³⁷ Ata amēxwēr and dēk Bēšerasa aŋ, wēka kēno Yesu exo can ebar edebēn el, gayikwa dēk ebani anjiŷ aŋ.

Yesu fēra ko gēr ikuluŋ do kwēl kēni ŵaŷind gē bēsēfan bērexēm bēn. ³⁸ Ata asošan ar lil bano bēyēl an xemēna ko kēŋo xarand Yesu exo ma exo gi ar enga endexēm. Barikan Yesu hēp ko do yaka kēŋo: ³⁹ «Maŷil gēr ekun edey eyēbi tēfētandērax dēk er rin ki Kaxanu in.» Ga ŵaŷi ko ala ajo, ko sēfētēraxēnd dēk angol aŋ er rin kēŋo Yesu in.

End endēnaŵ do gē end asoxari eŋ

⁴⁰ And bakaw ko Yesu ekeg elo aŋ, amēxwēr atēm xaca kēno gayikwa bēn dēk baŋo šēnind. ⁴¹ Ata fiatēgu ko asošan ar bano wacēnd Yayēros. Mēŋ alēngw ar aciŵ acaleya hi baxo. Ga lapaya ko gēr osapar o Yesu, kēŋo xarand exo ma eni tēfēr gēr ndebēn. ⁴² Endēnaŵ emat end šot baŋo eŋ šēxwēra bax mbaŋ xarak ecede baŋo sēkēnd bēniy epēxw gē bēki. And bani yend aŋ, amēxwēr aŋ kēno fimelirand Yesu xali šēndēn kēno.

⁴³ Do asoxari ebaxēna šit gēr amēxwēr, ar baŋo yexayaxēnēnd ošat elod bēniy epēxw gē bēki. Napul irexēm in faŷ baxo dēk gēr bēxora, bari gabatak aŋo pakēn bana. ⁴⁴ Na nēfēnēfa ko xali gēr epoy ed Yesu, do xwixwēta ko ambara and acuŵ andexēm aŋ. Ata xēdo kēŋo ošat oŋ kwēl na fo. ⁴⁵ Aŋo re ko Yesu: «Noŷo wa xwixwēta ke?» Ga kēni yax dēk bela bēn, Piyer re ko: «Oko Asēyali, amēxwēr aŋ ga xeta kēni do kēni fimelirand!» ⁴⁶ Barikan Yesu yaka ko: «Ala xwixwēta ke na mēŋ nangaxēn

këme mëne panga indam şanëk na.» ⁴⁷ Asoxari an wata ko mëne anëka dëj fëlët këno Yesu, sëka këno gë anjiy fo. Lapaya ko gër osapar orexëm, reya ko xali këno wëlënd dek bulunda in në end ine xwixwëtaxën bano Yesu do ang fak ko ataŋ ataŋ ak. ⁴⁸ Barikan Yesu fel këno: «Abiwën, ga xwëta këye fakaxën këy! Maÿil gë emëkw eyemax!»

⁴⁹ Ga ko yeyan mondako Yesu, fiatëgu ko ala ga hiw ko gër iciw ind alëngw ar aciw acaleya, ata re ko: «Awa anëka xor këno endënaŋ endey eŋ, ine këyo soroli mama Asëyali an.» ⁵⁰ Barikan Yesu ga wël ko eŋo, fel këno alëngw ar aciw acaleya an: «Kwëtale afak ko fak, kërey yëdara na.» ⁵¹ And fiat këni gër iciw aŋ, Yesu, gabatak axo ma bana eni d'il gë mëj lëf gër ed ebaxo endënaŋ ang ax gi ex na Piyer, gë Şaŋ, gë Şak, gë sëm do gë nëm ir endënaŋ. ⁵² Bela bër yow bax na bën dek bax sesërand do bano yaŋwërand endënaŋ eŋ. Ata re ko Yesu: «Këren tes na, axo cës ex na, araş fo raş këno.» ⁵³ Ata bër wël bax bën këno yepënënd ga nang këni mëne endënaŋ eŋ aşës dëj şës ko. ⁵⁴ Yesu lëk këno gër ataxan do xeŋ ko: «Abiwën, kanil!» ⁵⁵ Ga bakar këno onjën oŋ, ataŋ xani ko kwengweremët. Yesu re ko eno yël eyamb yamb. ⁵⁶ Bëxarëk bër endënaŋ bën şaran këbi xali. Barikan Yesu fel këbi eni cësinali eŋo do ala këreno pel na.

9

End epemëra ed bësëfan epëxw gë bëxi eŋ

¹ Akey amat, Yesu wac këbi bësëfan epëxw gë bëxi bën do yël këbi panga in do gë or gapak or enëbi nŋwayaxënënd dek bëyël bën do enëbi pakëanaxënënd bela bën oşëxwëra or ex yo. ² Lawën këbi eni pemërand end owun or Kaxanu eŋ do enëbi pakënënd bësëxwëra bën. ³ Ata re ko: «Gër ed kën ye yo, yoweŋ këren mëlalind na: ax gi ex na oşët, ax gi ex na amba, ax gi ex na şëlafana, ax gi ex na kodfi. Bëte këren mëlalind na ala kala bacud baki. ⁴ Gër iciw ind kën fiat do enun kwëtaya yo, bayiyindën na xali yatir kën xuca. ⁵ Gër ed këni hëp enun kwëtaya, pëxwëcayindën obar od lëka kënun gër osapar ok en kucaxën, ata kë hi osede or këbi şëndënëf bela bëjo.» ⁶ Ga ye këni bësëfan bën, këni femëraxënd Atëfëtan aŋ, gë angol gë angol, do kënebi fakënëxënd bësëxwëra bën gër ed këni ye yo.

End Erod eŋ

⁷ Erod ir wun bax gër ebar ed Galile, awël baxo wëlënd dek bebër bani rind Yesu gë bësëfan bërëxëm bën. Ata wëlandëra këno gayik bela bën are bani rend mëne Şaŋ Batis xaniwëk gër ecës, ⁸ bëjo mëne alawën Eli bakawëk. Bëjo bëte mëne alawënel abat ang ebani akarëk ak, xaniwëk gër ecës. ⁹ Barikan Erod re ko: «Wëno ga fodëtën këno wa gaf in Şaŋ Batis. Do noŋo cëj ex ar kë rind bend këme wëlënd beŋo an?» Ata ko şaland eŋo wat Yesu.

End eñëmbën ed mburu eŋ

¹⁰ Oparëxanda od ye bax ok ga bakaraw këni gër Yesu, sëfëtandëra këno dek bebër riw bani bën. Ata wëla këbi në er këni hix bën fo, ler në ingol ind bani wacënd Betësayida. ¹¹ Barikan bela bën ga nangëra këni, sël kënebi bamëxwër bamëxwër. Yesu ga xaca këbi, këbi felërand end owun or Kaxanu eŋ do këbi fakënënd bër bax şaland eni pak bën.

¹² Apenëka aŋ, bësëfan epëxw gë bëxi bën xeta këno Yesu do re këni: «Pelalëbi tan bela bën eni capërëra gër bëngol do gër ocënga od ler ler ro eni calarax në er këni laki do er këni yamb gayik ro gër ed hi këne apuŷ ex.» ¹³ Yesu yaka këbi: «Yëlinëbi wën dëŋ er këni yamb in!» Re këni bëte: «Biŷi bamburu banjo gë oxan oxo fo šot këmëni! Angëmëne cëŋ aye këne yeye ene yëcuye er këni yamb dek bulunda ijo in.» ¹⁴ Xarak er hi bani bësöšan bën fo në owëli oco. Ata Yesu fel bësëfan bërexëm bën: «Pelinëbi eni ñëpara imëxwër kala bela ofëxw oco.» ¹⁵ Ga ri këni mondako bësëfan bën, bela bën yëpara këni dek. ¹⁶ Yesu wëd ko ŋat bamburu banjo baŋ do gë oxan oxo ol, ga xëŋa ko orën ol, šëkwa këŋo Kaxanu end eyamb yamb eŋ. Hëmbënder ko bamburu baŋ do yël këbi bësëfan bën enëbi cetëra amëxwër aŋ. ¹⁷ Na yambëra këni xali wëd këni bën dek. Bësëfan bën wëdara këni bacaxaken band bayitara baŷi baŋ, bakange epëxw gë baŷi.

End osede or Piŷer eŋ

¹⁸ Akey amat, Yesu ga ko šalera nacët ako, bësëfan bërexëm šëf këno. And ñata ko cale aŋ, wëka këbi: «Noŷo hi këme wëno? Ine wëleli kënebi bela bën?» ¹⁹ Yaka këno: «Bërëmar are këni rend mëne wëj ex Šaŋ Batis! Bëjo, wëj ex Eli, bëjo bëte alawënel ar Kaxanu ar yow bax akarëk aŋ do xaniw ko gër ecës hi këy.» ²⁰ Wëka këbi bëte: «Do wën cëŋ, noŷo kën rend hi këme?» Yaka ko Piŷer: «Wëj ex Afexën ar lawëneliw këbo Kaxanu an!»

²¹ Ata Yesu ga xëŋa këbi, re ko mëne ala këreno pel na eŋo. ²² Baš ko mëne mëŋ Ašëniw ar ala an, asoro ko soro mbaŋ, eno cus bëxarëk bër Bëšëwif bën, gë bësadaŋan bëlëngw bën do gë bësälen bën xali eno daw. Barikan exo kani gër ecës yatir akey atasën. ²³ Fel këbi bëte bën dek: «Angëmëne ala eŋo ŷandi exe tëf, tebëlexo ebal ed gaf irexëm fo el. Gilexo key yo key aŷelëk ar exo toro në end oŷac oram do exe tëf. ²⁴ Ar këŋo bal yo end enjëw endexëm fo, anemin ko nemin. Barikan, ar kë nemin enjëw endexëm në end oŷac oram an, afexën ko fexën. ²⁵ Do inewä këŋo fecä ar kë šotëra dek beber gër ngwën ro an, xarak anambëra nambëra ko, do enjëw endexëm eŋ ex nemi? ²⁶ Enimin, ar këŋo šëfënan yo endam, do exo ŋëp er re këme in, wëno Ašëniw ar ala an mondako fo ke šëfënanëd endexëm eŋ yatir këme bakaw gë enjaran endam eŋ, gë end Faba Kaxanu eŋ, do gë end omeleka omënek eŋ. ²⁷ Dal in këmun felënd, wën bër hik ro bëjo, bërëmar ani cësëra na watërëxe owun or Kaxanu ol.»

End enëgwëtara ed Yesu eŋ

²⁸ Ata xucak baŷey banjongëbatas ga felëra këbi beŋo, Yesu wäc këbi Piŷer, gë Šak, do gë Šaŋ eno daŋëta yaŋ gër etënd exo calex. ²⁹ And baxo šalend aŋ, dëxas irexëm in nëngwëtak. Banjëm bandexëm baŋ fešëk xali kë yëgënd jing-jing. ³⁰ Ata šanayaw këni bela bëxi, do këni yeyandërand gë Yesu: Moyis do gë Eli ebax ³¹ gër enjaran do këni xanarënd gë Yesu end ecës ed baŋo ñatënëgund gër Yerusalem eŋ. ³² Amëd aŋo Piŷer gë bošandaŷ dek ebanı akwëd aŋ. Bari abi daš bana ga šanayawëk enjaran end Yesu eŋ xali wat kënebi bela bëxi bër bërëxandi baŋo bën. ³³ Ga këni felar Yesu gë bela bëxi bëjo, Piŷer re ko: «Ašëyali, bon yek ene bayiŷe ro! Dine baner batas, amat andey, aŋo and Moyis do aŋo and Eli.» Piŷer axo nang bana er baxo rend in. ³⁴ Ga ko yeyan mondako, fedawëk aŋar do

lab kēbi kwēc. Ata bēsēfan bēsas bēn dēk ebani anjiŷ aŋ ga labeli kēbi aŋar aŋ. ³⁵ Gēr aŋar aŋo wēlik oniŷ: «Ajo ex Asēniŷwēn ar yata kēmo an, baxētindēno!» ³⁶ And šēsinalak oniŷ aŋ, Yesu baya ko gabat. Ata bēsēfan bēn šēsinali kēni endey eŋo do gabatak ano pel bana bakey band bētēraw bax baŋ.

End lēmēta ir gē bēyēl eŋ

³⁷ Ga xeyēk, Yesu gē Piyer, gē Ŝak, do gē Ŝaŋ kēni šeland etēnd el, ata amēxwēr atēm and bela xaca kēnēbi. ³⁸ Gēr amēxwēr aŋo, xeyēgu ko ala: «E, Asēyali, kaŷēnanēlexi lēmēta iram in, mēŋ fo šot kēmo. ³⁹ Angoc aŋēŋēnax lil kēŋo. And ko ŝangēna aŋ, lēmēta in exo ŋer xali, exo wēc, exo ŋatēndērēnd oŷēnga oŋ gē ocupērēšup ok gēr etēŷ. And kēŋo narēndēra mondako aŋ, mbaŋ kē nēkand eŋo kocaxēn. ⁴⁰ Axara xara kēmēni bēsēfan bērey bēn eno ŋway angoc aŋēŋēnax aŋo, bari ano kor ex na.» ⁴¹ Ata re ko Yesu: «Ata wēn anjex and bela bēr gē oŋēpēgēnan hi kēn dē. Xali niŷe fa kēmo baya gē wēn? Xali niŷe fa kēmun buŋan? Mēlawēyo ro asēniŷ!» ⁴² Lēmēta in ga kēŋo sēka Yesu, ayēl an ŝangēn kēŋo. Reba kēŋo šet, do ko xēnēcētarand gēr ebar. Bariyan Yesu xeyēnaxēn kēŋo angoc aŋēŋēnax aŋ, fakēn kēŋo lēmēta in, do wāš kēŋo sēm. ⁴³ Dek bēr hi bax na bēn ŝaran kēbi ga wat kēni mēne panga ind Kaxanu iŋ itēm ex.

Nand babi ŝarandēra end ri baxo Yesu mondako na, mēŋ fel kēbi bēsēfan bērexēm bēn: ⁴⁴ «Wēn cēŋ baxētīn aye er kēmun felēnd gērēgako in: Wēno Asēniŷ ar ala an, alēxw kēne lēxw gēr otaxan od bela.» ⁴⁵ Bari bēsēfan bēn abi pēni bana eyeyan elo; end ŝonayak ebax gēr orēnik orebēn mēŋ sēkwanaxēn bani ebi pēni, do bani yēdand eno mēka ebi paŷēn.

End asēfan alēngw eŋ

⁴⁶ Ata bēsēfan bēn kēni ŝampērēnd end ba noŷo ŷap kēŋo exo gi alēngw gēr engā endebēn eŋ. ⁴⁷ Ga nang ko Yesu ang bani yēland gēr oŷēkw orebēn ak, felaw kēŋo itox do xwēt kēŋo ler gēr ndexēm. ⁴⁸ Ata re ko: «Ar kēŋo xwētaya yo itox ang iŋo ro ak, nē end oŷac oram, wēno dēŋ xwētaya ke. Do ar ke xwētaya yo, anēka xwētaya kēŋo ar lawēnēgu ke an. Enimin, ar ŷak exo bana gēr engā endewēn an, ex alēngw an.»

⁴⁹ Ata re ko Ŝaŋ: «Asēyali, ga watēgu kēmo biyi ala ar kēbi ŷayēnd bēyēl gēr bela gē oŷac oreŷ ol. Afel fel kēmo exo teb gayik axi tēfēnd na ang biyi ak.» ⁵⁰ Yaka ko Yesu: «Kēreno pel na exo teb gayik ar bayik aŋun merelind na an, arewēn hi ko.»

End gēr ingol ind Bēsamari eŋ

⁵¹ Ga kē saxēgu bakey band ebax exo dēxēta gēr ngwēn ro baŋ, Yesu faŷ ko gēr emēkw exo ye yaŋ gēr Yerusalem. ⁵² Ata lēngwali kēbi bērolawēn. Ga ye kēni, ūat kēni nē ingol ind gēr ebar ed Samari eno kēŋēnaranēn. ⁵³ Bari bēr gēr ingol bēn ūēp kēni eno kaca Yesu gayik gēr Yerusalem baxo yēnd. ⁵⁴ Ga wat kēni eŋo, bēsēfan Ŝak do gē Ŝaŋ re kēni: «Axwēn, ŷandi ki nde mi mac xodux or gēr orēn ol ebi cor bela bējo?» ⁵⁵ Yesu, ga fab kēbi, kēbi rexērand. ⁵⁶ Ata Yesu gē bēsēfan bēn xuca kēni nē ingol icēxe.

End etēf ed Yesu eŋ

⁵⁷ And hi bani gēr fēŋa aŋ, abat re ko: «Yesu, wēno gēr ed kēy ye yo asēf kēmi sēf.» ⁵⁸ Ata Yesu yaka kēŋo: «Ojakēra ok gē oŷaŷi exēni bēte ošēl or

gër orèn ol gë oyël exëni, bari wëno Asëñiĩ ar ala an, ado gë añombe ak axe gi ex na.» ⁵⁹ Fel këjo bëte ala asëxe: «Wëj tefëguyë wëno.» Yaka ko: «Axwën tebanële me ye pere mo mëxwëtar faba iram.» ⁶⁰ Re ko Yesu: «Tebëlëbi bësësëk bën eni mëxwëtar. Barikan wëj yel ey tefëtërax end owun or Kaxanu enj.» ⁶¹ Re ko ala asëxe: «Axwën, gër ed këy ye yo wëno asëf këmi sëf, barikan tebële mëni pelaw pere gër ndebi.» ⁶² Yaka ko Yesu: «Ar kë ÿanënd gë šariñ yo do, exo nëkonand gand epoy, axo gi ex na ar šenene gër owun or Kaxanu.»

10

End bësëfan ofëxw ocongoxi gë bëxi enj

¹ Ga xucak enjo, Axwën an sana këbi bëte bela ofëxw ocongoxi gë bëxi bësëxe do lawën këbi eni ye bëxi bëxi dek bangol bañ do dek ed ebax exo ye mëñ el. ² Eni yexën fel këbi: «Ekana ed benëda el anëka fiatëk mbañ ex andiyen añ, bari ani niëmb ex na bërandiyen bën. Awa karayino Axwën osënga an ebi panaw bëte bërandiyen bësëxe. ³ Yeyin, në edawën emun ang opey do šit gër ojëlemu fo. ⁴ Ÿoweŷ këren mëlalind na: ax gi ex na kodí gër bëmbooto, ax gi ex na ambañ, ax gi ex na šaped. Bëte kërenëbi cëmand na bër kën fedënd gër fëña bën. ⁵ Gër iciw ind kën fiat yo deyindën pere: “Cotin obetak or wëlanëgu këmun ol!” ⁶ Angëmëne ala exëna ar gë obetak, mëñ kë šot obetak olo! Angëmëne ala ax gi ex na, enun bayi. ⁷ Baiyindën gër iciw iño na; yambindën do cebindën er kënun yël in. Arandiyen an alëba këno lëband. Këren dëfarand na de gë iciw gë iciw. ⁸ Gër angol and kën fiat yo do bela bën enun kwëtaya, yambindën er kënun yël in. ⁹ Pakëninndënëbi bësëxwëra bën do pelindënëbi bela bën mëne owun or Kaxanu ol fiatënegu këbi. ¹⁰ Barikan gër angol and kën fiat do bela bën eni nöp enun kwëtaya, yeyin gër bakwëndaya bandebën, en de: ¹¹ “Obar do angol andewën ol lëkak gër osapar orebi oñ këmi fëxwëcand. Nangin mëne owun or Kaxanu ol wëlaw bami nës gër ndewën ro.” ¹² Ga re këme yatir kiti, bër lëg bax gër Sodom bën këbi sax gë bela bër angol año bën*».

End bangol band Korasëñ do gë Betësayida enj

¹³ «Eññëñax etëm këñun wëcan wën bela bër lëgëk gër bëngol bënd Korasëñ do gë Betësayida bën! Kido becarax bënd ri këme gër ndewën beñ wat bani bela bër gër owar or Tir do gë Sidon bën, anëka fo nëngwët doni ola orebën ol do eni denitara në end beññëñax bendebën mocuda ojabote do moñëpa gër eyëwën. ¹⁴ Mëñ ex yatir kiti, bela bër lëg bax gër owar or Tir do gë Sidon bën abi copa na ang këñun šopa wën ak. ¹⁵ Do wën bela bër gër angol and Kafarëñawum bën, ako nde yëla kën yañ gër orèn këñun fela Kaxanu? Bëtëdëñ, gëd gër wur ir bësësëk këñun lat. ¹⁶ Ar këñun baxët an wëno baxët ke do ar këñun beš an wëno beš ke. Ar ke beš an, në ebeš enjo ar lawënëgu ke an.»

¹⁷ Bësëfan ofëxw ocongoxi gë bëxi bër lawën babi Yesu bën bakaraw këni gë onënga fo do këni rend: «Axwën, ado bëyël bën dëñ ari bani rind er këmëni fel gër owac oreñ in.» ¹⁸ Yesu yaka këbi: «Awat bamo watënd Sindan ga ko latiw elod gër orèn ang ebingara fo. ¹⁹ Ayël yël këmun panga in enëbi beñaxënënd bandën bañ, oxwël ol, do gë dek panga ind

arangoŷëra in, do eñëñenax anjun gi na. ²⁰ Barikan nëngandëralenjun end ga ŷëgw ko Kaxanu omac odewën ok yan ġër orën eñ, bari kërex gi na gayik bëyël kë rind er kën re in.»

²¹ Amëd anjo, Yesu ŷëm ko ġë onënga or yël banjo Angoc Amënëk ol, ata ko rend: «Ašëkwa këmi šëkwand Faba, wëj Axwën ar orën ġë ebar an gayik ašon šon këyëbi beño bërenik bën, bër ġë onden bën, do nangën këyëbi bërëtoc bën. Eyo, Faba mondako ebax anjëlän andey an. ²² Faba sebën ke đek beŷ bën, do ang nang ke wëno Ašëñiw ak, ala axe nang ex na mondako. Bëte ang nang këmo wëno Ašëñiw ak, ala anjo nang ex na mondako. Wëno do ġë ar ŷandi ke mo nangën an fo, nang këmo.»

²³ Ga šëna ko gand bëšëfan, fel këbi: «Nëngandëralenjun wën bër kë watënd er kën watënd in! ²⁴ Ga re këme, bëlawënel bëranjëm do ġë bëmün bëndanjëm ŷandi babi eni wat er kën watënd in, bari ani wat ex na. Aŷandi ŷandi babi eni wël er kën wëlënd in, bari ani wël ex na.»

End apënëtal and Asamari eñ

²⁵ Ata yow ko na ašalen eño di atëy. Wëka këno: «Ašëyali, inewä këme ri me cotaxën aniyan and din an?» ²⁶ Yesu yaka këno: «Ine ŷëgw këni ġër acariya? Wëj ine fën këy?» ²⁷ Yaka ko ašalen an: «Janëlo Kaxanu, Axwën arey an, ġë yomb irey ak đek, ġë anjëlän andey ak đek, ġë panga indey ak đek, ġë aniyan andey ak đek. Do bëte balindëlexi end ašandax eñ, ang ki balënd end gaf irey ak.» ²⁸ Re ko Yesu: «Ata šenene yaka këy! Diyind mondako ata këy šot aniyan and din an.» ²⁹ Barikan ašalen an ga ŷandi këno exo masinaya mëne ar šenene hi ko, wëka këno Yesu: «Do noŷo wa ex ašandaŷën an?» ³⁰ Ata Yesu yaka këno: «Mondako bax end asošan ar xani bax ġër Yerusalem do ko yend ġër Yeriko. Hat ko në er xaš bani bërek bëxeŷax ġër feña. Ga radën këno, sëra këno, xandëra këno đek oŷënga on. And xëm këno xali bel ko an, seb këno bëdëcët ġër ebar, në emëkw na fo do kwël ye këni. ³¹ Nangërëxe eño, ašadaxan abat ko yend bëte feña ir ond ġër Yeriko in. Ga šanan këno ala ajo, beš këno kwël ġë enëkona këm. ³² Hatëgu ko bëte na arandëwëra and Lewi. Ga wat këno ala ajo, mëñ bëte beš këno ġë enëkona këm. ³³ Barikan and fiatëgu ko Asamari na ġër ed hi baxo ala ajo an, wat këno bëdëcët ġër ebar. Ata xaŷënan këno. ³⁴ Ga sëka këno, fëxwëcëra këno ġë ngoy ed sembaŷëra ko el. Bëte nëmëra këno ġë ogu, felëndëran këno. Fela këno, xwët këno yan ġër fali irexëm, do kwël wëla këno ġër iciw ind bëliyer eño korax. ³⁵ Ga xeyëk, Asamari an yëpët ko batama baki band kodï yël këno axwën iciw ind bëliyer an do re ko: “Koranële ala ajo. Angëmëne kodï ir yël këmi in ax ġi ex na gwac, gwëre mi ŷatati yatir këme bakaw.”» ³⁶ Yesu ga ġata ko apënëtal anjo, wëka këno ašalen an: «ġër bëla bësas bër sëk banjo ala ajo, ar fe wa hik ašandaŷ arexëm an?» ³⁷ Yaka ko ašalen an: «Ar xaŷënan banjo an.» Ata re ko Yesu: «Awa wëj bëte yel ey dixënd mondako.»

End Marët do ġë Mari eñ

³⁸ Ga këni ye Yesu ġë bëšëfan bërexëm bën, fiat këni në ingol. Ga xaca këbi asoxari ar bano wäcënd Marët, wëla këbi ġër ndëbën. ³⁹ Marët ġë iminën itoxari ebaxo do bano wäcënd Mari. Mari ŷëpa ko ġër osapar or Axwën do këno baxëtënd. ⁴⁰ Ata Marët mëñ ko xëlënd gabat ġër atoxari. And sëka ko ġër Yesu an, re ko: «Axwën, aŷapan nde ŷapan ki ga seb ke Mari gabat ġër atoxari? Pelëlo wa exe dëca.» ⁴¹ Yaka këno

Axwën an: «Marët, Marët, wěj er këy rendërand do këy xëlënd gër edi ed beberanjëm. ⁴² Xarak emat yäpëk exi balënd gër aniyän. Ejo sana ko Mari do ala ax gi ex na ar këno xan.»

11

End Cale ej

¹ Akey amat, Yesu bax šalerand gër ed ebani gë bësëfan bërëxëm bën. And fiata ko an, asëfan abat wëka këno: «Axwën, tëyalilëbo wa cale in ang sëyali këbi šan Batis bësëfan bërëxëm ak.» ² Ata re ko Yesu:

«And kën šaland an, deyindën:

“Faba, nangëralëxëni dek mëne ořac orey ol owënëk ex yowëlex owun orey ol!

³ Yëlindëbo key yo key er këmi yamb in!

⁴ Tebanindëbo bamena bandëbi ban,

Ang këmëni sebanënd ak biyi bëte bela bër këbo wënanënd bën.

Këreyëbo teбели na eñëjënax ej”»

⁵ Yesu baš ko bëte: «Cale in er wëndërek gë endey end ala ar yek gëmëd gër lawo irexëm ejo kara: “Lawo, yëluye wa bamburu batas. ⁶ Lawo iram fiatëguk gër ndëbi, do amo cotën ex na er ko yamb in.” ⁷ Angëmëne lëf gër ed laki ko yakaw ko lawo irexëm mondako: “Wěj, këreyëbo nëngëtëra na de, ebët el anëka fëra këmi, wëno gë obaš oram ol anëka lakira këmi, ame kor na me kani mi yël bamburu.” ⁸ Ga re këme, ala ajo axani ko xani ejo yël er këno xarand lawo irexëm in. Ga këno lëbëlëba ko xanixën ejo yël dek beber këno xarand bën, bari ax gi ex na de gayik lawo irexëm exo.

⁹ Do wëno mëj këme rexënënd: “Karayindëno Kaxanu erjun yëlëraxën, calayindën en cotaxën, tëmbindën enun përetëanaxën ebët el.” ¹⁰ Gayikwa ar kë xarand an, ayël këno yëlënd; ar kë šaland an, ašot ko šotënd, do ar kë sëmbënd an, afërëtën këno fërëtënënd ebët el. ¹¹ Ang hi kën ro ako, sëm ir itox nde exëna ir këno yël andën asëniw, xarak ekan xara këno? ¹² Ba ejo yël ekwël, xarak eñëjën xara këno? ¹³ Angëmëne ang xwěj kën yo, anang nang kën eyël ed er yek obaš orewën el, kaš ex ngwa Kaxanu, mëj ar hik yañ gër orën an, ayël këbi yël Angoc Amënëk an bër këno xarand bën.»

¹⁴ Ata Yesu këno nęcëtënd angoc añëjënax në amuma. And šan ko angoc añëjënax an, ala an yana ko ko yeyandërand šenene. Ata bela bën ang ebani amëxwër ak šarandëra këbi. ¹⁵ Barikan bërëmar këni rend: «Wëni ba ax gi ex na nde gë panga ind Yëngëtir in, emun end bëyël ej këbi nęcëtënd bëyël bën!» ¹⁶ Bëte bësëxën këni šaland eno di atëy. Wëka këno ebi din ecarax eni nanganaxën mëne gër orën xaniw ko.

¹⁷ Ga nang ko Yesu ang bani yëland ak, re ko: «Angëmëne bela bër owun obat ebi kucarënd, owun olo alati kë lati, do bëciw bëñ ex yëcar imat imat. ¹⁸ Angëmëne Sindan ebi merelind bër ex gër owun orexëm bën, mondake ke bayi owun orexëm ol gayikako kën rend mëne gë panga ind Yëngëtir in këmëni nęcëtënd bëyël bën? ¹⁹ Angëmëne wëno gë panga ind Yëngëtir in këmëni nęcëtënd bëyël bën do obaš orewën ol cëñ, gë panga ind noyo kënebdi nęcëtënd? Mëñ rexën këme obaš orewën ol fo këñun xiti!

²⁰ Barikan angëmëne gë panga ind Kaxanu in këmëni nęcëtënd bëyël bën, awa wën anëka fiatënëgu këñun owun or Kaxanu ol. ²¹ And ko nëkonand ala ar gë ojaw an yangana irexëm gë oyənga or emer an, beber šotëra ko

bën abayi këŋo bayi. ²² Barikan, angëmëne ala ar xuca këŋo ojaŵ exo yow do eŋo kor, ata këŋo xwëca ðek oÿënga or emer or xwëta ko eŋ, do ebi yëlëra bela bën bebër xan këŋo bën. ²³ Ar ami bar ex na an, ar angoyëra andam ex. Do ar bayik axe ðëcand na ebar an, në eyëc exo.»

End angoc añëŋëxax eŋ

²⁴ «And ko şan angoc añëŋëxax në ala an, gër ed timëriŋ ko yend exo calarax ateyëtaya. Angëmëne axo cot ex na, ata exo yëlara: “Bakaleme tan gër iciw indam, gër ed şanëgu këme!” ²⁵ And ko fiat an exo tək wacaca, ga fat këni do ŷañën këni. ²⁶ Ata ebi yen şangoc şanjongëbaki şacëxe şand xuca këŋo oxeÿ, eni ðil, do eni ðëg lëf gër ala ajo. Awa ala ajo exo torond nëmëc ang baxo sorond añanar ak.»

²⁷ Ga ko yeyan mondako Yesu, asoxari abat gër amëxwër, bacan këŋo: «Nëngandëraleŋo asoxari ar rëw ki do yerin ki an!» ²⁸ Yaka këŋo Yesu: «Ey dedo wa, nëngandëralebi bër kë şaxëtënd eyeyan ed Kaxanu do këni rind er rek bën!»

End amatinali acaraxik eŋ

²⁹ Amëd aŋo bani ŷëmbëregund kaş-kaş bela bën do këno xetand Yesu. Ata na ŷana ko ko rend: «Bela bër gë okey oko bën beÿëŋëxax exëni do këne wëkand ecarax. Ecarax end rin baŋo Kaxanu Yonas eŋ fo këni wat, ax gi ex na ecëxen. ³⁰ Ang hi baxo Yonas amatinali gër Bëninif ak, mondako fo këme hi wëno Asëñiw ar ala an amatinali gër bela bër gë okey oko. ³¹ Emun etoxari end gër ebar ed Saba eŋ, axani ko xanið yatir këbi xiti Kaxanu bela bër gë okey oko bën. Anëp këbi nëpëð gayik mëŋ në ebar ed caw xaniw baxo yow ko gër Yerusalem eŋo mëkara Salomon, emun end gë orenik osëm eŋ. Xarak wëno Asëñiw ar ala an wa xuca këŋo Salomon. ³² Bëninif bën axani këni xanið, yatir kiti, enëbi nëp bër gë okey oko bën gayik bën anëngwët nëngwët bani ola orebën ol ga wël këni epemëra ed Yonas el. Xarak wëno Asëñiw ar ala an xuca këŋo Yonas.»

Amatinali and lambo aŋ

³³ «Ala ax pëtënënd na lambo do exo kwët në er beŋ ba exo ŋob gë enëp. Barikan yaŋ gër akawaya ko xaŵ ebi ŋobaxënënd bër kë lilënd bën. ³⁴ Bangës şandey şaŋ ex lambo ir eman in. Angëmëne şamëngw bayik ðek eman kë xërikëra. Bari angëmëne ax bëngw ex na, ðek eman kë hi gër ecamëðan. ³⁵ Awa titinal këdi kë nëngwëta angoben andey aŋ ecamëðan. ³⁶ Angëmëne ðek eman endey eŋ xërikërak xali gë bebët ibatak ax gi ex na gër ecamëðan, ðek kë xërikëra ang kë xërikërand sam exi ŋoband lambo ak.»

End Ofariseŋ do gë bëşalen eŋ

³⁷ Nand baxo yeyan Yesu mondako na, fariseŋ ibat xara këŋo exo ma eni yambërax gër ndëbën. Ga fiat këni, ŷëpa këni gër añambëraya. ³⁸ Ata fariseŋ in şaran këŋo mbaŋ ga wat ko mëne Yesu axo nebara bana ang rëp bax ak ðamana eni yambëraxën. ³⁹ Ata Axwën Yesu re ko: «Wën ofariseŋ ok, ed fac-fac el kën wënënyand ang ar kë nebënd odëyamb ed fac-fac el fo, xarak ed lëf-lëf el ðek buyarëk. Lëf gër owëkw orewën şamba ind bela, do gë oxeÿ fo xëñëk. ⁴⁰ Ata wën ofariseŋ ok and an yëlarand na ðeŋ ex ðe! Ax gi ex na nde Kaxanu ri këŋo ala an gë eman do gë emëkw? ⁴¹ Yëlërayindënëbi bëxaÿëxaxik bën gë emëkw epeşax, ata fo kën hi bëwënëk. ⁴² Bari aŋun ye ex na wën ofariseŋ ok! Awaş këno waşënd

Kaxanu dim ir esëngëng in, ir egwërend in, gë ir ðek beþëlëg beþër ex në andëða bën, do kën langanganënd or ðenene ol do gë aþana and Kaxanu an! Beþo don rind nëmëc, kwëyarëxe beþër þayik bën. ⁴³ Aþun ye ex na wën ofariseþ ok gayik bon ðan kën eñëpa ed gër ed kënun wat bela ðek el, lëf gër baciw bacaleya. Bëte bon ðan kën enun cëmarand gër bapedëraya. ⁴⁴ Wën aþun ye ex na gayik ang bañeg band lëmayak, do këni weñërand bela nangërexe fo hi kën!»

⁴⁵ Ata aþalen yeyaneli këþo Yesu: «Asëyali, ang këy yeyanënd ako, biyi beþsalen bën këyëþo ðirënd bëte.» ⁴⁶ Ata yaka këþo Yesu: «Wën beþsalen bën bëte, aþun ye ex na gayik ang këneþi sëyalind bela ak mban sibeþ, xarak wën gë tëkër ak an tëyind na en tëf er kën rend in. ⁴⁷ Wën aþun ye ex na gayik wën kë bayënd bañeg band bëlawënel bër Kaxanu þaþ xarak bëxarëþ bërewën bën ðëþ law këþi! ⁴⁸ Awa wën ex otede od bëxarëþ bërewën ok. Ga kën bayënd ako bañeg þaþ, aþan ðan kën beþër ri këni bën. Bën law këneþi bëlawënel bën, wën kën bayënd bañeg bandëþen þaþ! ⁴⁹ Mëþ rexën ko Kaxanu gë orenik orexëm ol: “Alawëneli këmëni lawëneli bëlawënel bëram bën do gë oparëxanda odam ok. Barikan mar enëþi ðaw, mar enëþi dixëra, ⁵⁰ mëþ këmëni xitixën bela bër gë okey oko bën, do mëni mëka end oþat or ðek bëlawënel bër lawëra këneþi bëxarëþ bërewën eþ, elod ga ýanak ngwën iþ. ⁵¹ End oþat or Abel eþ këmëni ýana emëka el do me ñata end oþat or Sakari eþ, mëþ ar law këno gër yangana ir Aciw and Kaxanu an, fëco angëþ fëco ebët. Awëka këmëni wëka beþo bela bër gë okey oko bën.” ⁵² Etëm hi këþun wën beþsalen bën! Acoketaya and onangëran aþ rexët kën. Wën ðëþ an ðilënd na, bëte bër ýandi këþi eni ðil bën, anëþi tebënd na eni ðil.»

⁵³ And ðan ko Yesu na gër iciw ind fariseþ aþ, beþsalen bën do gë ofariseþ ok ga xoýën këno xali, ýana këni këno wëkarand þendanþëm. ⁵⁴ Mama bano wëkarand mondako exo yakaxën gë etëý edexëm el ðëþ end këno bonaxën eþ.

12

End bëconëþon eþ

¹ Ga xucak eþo, bela bën þarëreþu këni owëli owëli gër Yesu xali hi këni amëxwër atëm, do këni wëñelirënd. Ata këþi felënd pere bëseþan bërexëm bën mondako: «Kwëýëtayin lewir ir ofariseþ in, gayikwa bën bëýëþënaþ bër kë labayand hi këni. ² Asorora fo këni sororand, gayik er këni ðonënd in ax bo na, do end beþ ax bo na. ³ Mëþ ex, end kën yeyan gëmeð eþ, goyatk këni wëlëra; end kën nëkëneþar lëf gër þanakaya band lëngwe eþ, yaþ gër oyur këni femëra. ⁴ Wën odawo ok këmun felënd: Kërenëþi camënd na bër kë lawënd eman fo bën. ⁵ Afel këmun fel ar ýapëþ eno camënd an. Camino ar sam eþo ðaw ala an, exo cot or gapak or exo ðap enjëw eþ gër xodux. Awa ajo ex ar ýapëþ eno camënd an. ⁶ Ax gi ex na nde afan këneþi fanënd bënder þënjo batama þaki? Bari Kaxanu inder gimatak aþo kwëyand na. ⁷ Ado aye nang ko Kaxanu þemban þenjëgwe hik gër ogaf odewën. Mëþ ex, këren yëdarand na. Asëþan aþat aram xurik ex këþen gë bënder bëndanþëm.»

End eyeyandëran ed sam-sam eþ

⁸ «Ga re këme, ar kë reyand yo poyoma mëne aram hi ko, wëno Asëñiþ ar ala an mondako fo këme ýana me deyand endexëm eþ gër omeleka od

Kaxanu. ⁹ Barikan, ar ke yaxëta poyoma an, mondako fo këmo yaxëta gër omeleka od Kaxanu. ¹⁰ Do ar ke yeyanan yo aŷëñën, wëno Asëñiŵ ar ala an, Kaxanu aseban këño seban. Barikan, ar këño šir Angoc Amënek an, eteban axo cot na. ¹¹ And kënun ŷana enun mëlarand kiti ed faciŵ bacaleya band bëšëwiŵ aŋ, do gër bër gapak, këreñun yëbund na end mondake kën yakad eŋ. ¹² Angoc Amënek aŋ këñun felëc amëd aŋo dëñ ang kën yakad ak.»

End apënëtal and ar gë napul eŋ

¹³ Gër amëxwër, ala yeyaneli baŋo na Yesu, re ko: «Asëyali pelëlo abaŷe exe cet er sebëtan këñëbo bëxarëk in.» ¹⁴ Yesu yaka këño: «Noŷo ri ke wëno axiti arewën, ba arëc arewën?» ¹⁵ Na ex fel këbi dëk ang ebani ak: «Eñan ed kodî el ax ye ex na, gër ga ex yo kwëŷëtayin! Ala an, ang këño yera yo ax gi ex na napul in kë lëkaya aniyandexëm aŋ.» ¹⁶ Ata šom ko gë apënëtal aŋo: «Mondako ri baxo ar gë napul an. Ga ŷandëra ko, šot ko xali eyamb el. ¹⁷ Wëlan këño ang ko wëxëta ak. Ga laki ko gëmëc, ko yëlarand: “Mondake këme ri eyamb elo? Në ine këme wëxëta? ¹⁸ Yo! Anëka nang këme ang këme ri ak. Owur oŋ këme yam me bay or nëmëc oŋo ex këñaxën dëk eyamb edam el do gë napul iram in. ¹⁹ And këme ri mondako aŋ do mo pel enjëw endam eŋ: dodo wëno anëka yera ke! Napul iram in mbaŋ ex, bëniy bëndanjëm ke nëka. Gogo ošëf do gë ayamb alaki fo bayi ke!” ²⁰ Na rew ko Kaxanu: “Ata wëj and ay yëlarand na dëñ ex dë! Gëmëc go dëñ këme xana enjëw endey! Do er wëxëta këy ijo noŷo wa kë xwën?” ²¹ Mondako këño hi ar xwëndak ebar ed napul fo an xarak aŋo balënd na end Kaxanu eŋ.» ²² Ata Yesu fel këbi bëte bëšëfan bën: «Mëñ këme rexënënd, këren dendërand na end aniyandewën eŋ, end er kën yamb eŋ, ba end er kën šuŋa eŋ. ²³ Ax gi ex na nde aniyand ala aŋ xëbënëc nëmëc gë eyamb yamb in, do eman eŋ nëmëc banjëm baŋ? ²⁴ Ax gi ex na nde anang nang këñëbi banjërak baŋ: ani ñanderand na, ani kanarand na. Ani gi ex na gë owur, ani gi ex na gë bacac. Barikan, Kaxanu alëba këbi lëband. Xarak, wën xucak ex këbën gë ošël ol. ²⁵ Gako wën ang hi kën ako, noŷo wa kë xor exo baša bakey gër aniyandexëm gë odendëran? ²⁶ Gayikako an kor na en cakën bakey bandewën baŋ, ine këndërandaxënënd end bebër bayik eŋ? ²⁷ Kwitayin ang kë hind opëtëfët od ondës ak, ax diyenind na, ax ñanënd na bacole. Barikan mbaŋ kë yend owat ol. Ado Salomon dëñ, gë dëk enjaran endexëm ak, mëñ emun end gë napul isëm eŋ, abaxo ye na gwër fo gë ondës oŋo. ²⁸ Wën ata ekwëta etil šot kënd dë! Angëmëne Kaxanu mondako ko fëŷëpëŷënd ondës ond lëgëk doru gër apuy oŋ, xarak ecan gër xodux këni lap, kaš fo këñun fëŷëpëŷ wën bëte! ²⁹ Do wën, këreñun bund na ocal od er kën yamb, ba er këñ šëb. Këren torond na mama gër banjëlan. ³⁰ Enimin, bebijo dëk, bëla bër benëng becëxe bën këbi balënd ocal ok. Anang nang ko Sorix irewën Kaxanu mëne aŷap ŷapëk en cot bebijo. ³¹ Kemënayindën ocal od owun or Kaxanu ok, ata këñun sënd bebijo dëk. ³² Wën bër ex imëxwër ind sëf ke bën, këren yëdarand na. Wën yata këñun Faba gër owun orexëm. ³³ Panin bacota bandewën baŋ do kodî in enëbi yëlëra bëxaŷëanaxik. Cëlayayin në er bayik ax ŋesi na. Napul irewën in gi ex ir yaŋ gër orën gër ed ax kwët na: fën gër ed arek ax gi ex na, oyame ani gi ex na. ³⁴ Gayikwa gër ed ex napul irewën kë hind bëte anjëlan andewën aŋ. ³⁵ Giyindën din bëwëlëk, kapayindën enar eŋ, do oŋambo

odewën ok bayilex ga kë lëkënd. ³⁶ Giyin ang bëriyenin bër šëni këŋo axwën arebi an ga ye baxo ekana. And ko ñatëgu aŋ, eno përetëanaxën sam exo tëmbëgu gër ebët. ³⁷ Nëngandërayindëlebi bëriyenin bëjo, bër këbi sëk ga šëni këno moñëpa bën! Dal in këmun felënd, axwën an dëŋ kë nëmbara banjëm band andiyen, ebi pel eni ñëpara gër ed këni yambëra, do ebi dëbara. ³⁸ Angëmëne exo ñatëgu emëf ekarëk el, ba oxeya ol do ebi tøk dašërëxe, mbaŋ këbi nëngandëra bëriyenin bëjo. ³⁹ Aye fëni këŋun, ar nangëk amëd and ko yow arek aŋ, aferëna ko ferëna, aŋo teb na exo dël gër iciw indexëm. ⁴⁰ Wën bëte, këñënarayindën key yo key gayik ata këme ñatëgu wëno Aseñiw ar ala an amëd and an yëla bana na aŋ.»

End apënëtal and bëriyenin eŋ

⁴¹ Na wëka ko Piyer: «Axwën, biyi nde këyëbo rend gë apënëtal aŋo, ba bela dek nde?» ⁴² Yaka ko Axwën an: «Axwën an anëngandëra këŋo nëngandëra end awëxëta ar napul ar gë onden eŋ. Ga xwëta këŋo këŋo sebënanaxën eyamb yamb in ebi yëlënd bërexëm bën in nand kë ñapënd na. ⁴³ Aye këŋo nëngandërad ariyenin ar këŋo sëk axwën arexëm an ga ko ri er sebënan baŋo in. ⁴⁴ Dal in këmun felënd, ata këŋo xwëtënan dek napul irexëm in. ⁴⁵ Barikan angëmëne xadëp ijo exo dend: “Axwën aram an cëŋ axo bo ex na ngëŋ exo ñatëgu”, do exo kwënda ekem ed okadëp ocandaw otošan ok do gë okadëp otoxari ok, do exo kwënda bëte ošëb, gë ñambëran. ⁴⁶ Ata ko wäwiw axwën ar xadëp an yatir bayik axo yëla bana do në amëd and axo nang ex na. Ašëwëra këŋo šëwëra do eŋo narëndëra xali ang këñëbi narënënd bër gë oŋpëpëgënan ak. ⁴⁷ Xadëp ir kë nang aye er ñan ko axwën arexëm in do exo dind mama dëŋ xali eŋo pënga, bacewën bandanjëm ko šot. ⁴⁸ Bari xadëp ir bayik ax nang ex na an do exo dind bebër ax ñap ex na bën, axwën aŋ tøkër fo këŋo šëw. Ar sebënan këno mbaŋ an mbaŋ këno wëka exo deya ba mondake ri ko. Do ar xwëta këno mbaŋ do fëxwën këno bebëranjëm an gë pit fo këno nëyali.»

End acapëra and në end Yesu eŋ

⁴⁹ Yesu, ga ñata ko eŋo, re ko bëte: «Angodux yow këme me pëtën gër ebar, ako ñandi ke ex dëkëdo anëka. ⁵⁰ Xobuyi or këme buyi ol, toro ind këme soro in ex. Barikan, monëkan nëkan ke ex ñatëgu! ⁵¹ Ako nde yëla kën mëne eni cot bela bën angwëlëra aŋ yowaxënëgu këme gër ebar ro? Bëtédëŋ, ga re këme, axucarëra wa këbi yana ebi kucarërand në end oŋac oram! ⁵² Mëŋ ex, në ekun ed bela bëco axucar këbi xucar: bësas enëbi kel bëxi, do bëxi enëbi mereli bësas. ⁵³ Bëte në ekun ebat, sëm in ebi kucar gë aseñiw, do nëm in gë abiw. Bëte nëm ir eñër in ebi kucar gë asoxari ar aseñiw an.»

⁵⁴ Yesu fel bëte amëxwër aŋ: «And kën wat aŋar ga xaniwëk acëla-eñaŋ, ataŋ kën rend: “Në eyow ex tēb in.” Ata ex ñat go. ⁵⁵ Do and kë xaniw ekoc ambëtëb aŋ, are kën rend: “Ayëka kë yëka.” Ata ex ñat go. ⁵⁶ Wën bëyëŋënaŋ bër kë labayand hi kën, mondake kën xorënd en nang bebër kën watënd gër orën do gër ebar bën, do kën sëkwanënd eŋun pëni bebër ko rind Kaxanu bakey baŋo bën? ⁵⁷ Do ine kën sëkwanaxënënd eŋun pëni er ñapëk en dind in? ⁵⁸ And këŋun xucar gë ala do en yend gër kiti aŋ, kemënal en ketën gër fëña fo. Ketënin dãmama en ñat këdi këbi fel axiti an eni mëla gër alëngw ar bënëkona exi përax. ⁵⁹ Ga re këme, ay can na nëcëtërëxe dek kodï irey in xali gër biye ifelatar.»

13

End enëngwët ed ola enj

¹ Améd aŋo, bëla yow bax na fel këno Yesu end Bëgalile bër law bafi Pilat enj. Er fel bano mëne kwël gër ed ri këni şadaxa fo bar ko Pilat oşat orebën oŋ gë or oyel orebën oŋ. ² Ata Yesu yaka këbi: «Ako nde yëla kën bër fiaş kënebî bëjo xurik ex gi bëwendëran gër dek ebar ed Bëgalile el? ³ Bëtëdëŋ! Angëmëne an nëngwët ex na ola orewën ol, wën dek mondako fo kën nemi.» ⁴ Wëka këbi bëte: «Ayëla nde yëla kën mëne bëla epëxw gë bënjongëbëşas bër nemik ga wëcan këbi baciw batëndëndër band gër Silowe baŋ, xurik eni mendëra gë dek Bëyerusalem bën?» ⁵ Yaka ko mëŋ fo: «Bëtëdëŋ! Angëmëne an nëngwët ex na ola orewën ol, wën dek mondako fo kën nemi.»

End apënëtal andan enj

⁶ Yesu fel këbi bëte apënëtal aŋo: «Mondako ri baxo ala ga rëf ko andan gër andëda and reseŋ andexëm. And niyitak aŋ, yow ko exo kwëca ondan oŋ, sëk ko ax dëw ex na. Yow ko bëte iniy ikënëm sëk ko mondako fo. ⁷ Ga bakaw ko iniy itasën iŋ sëk ko mëne andan aŋ ax dëw ex na. Ata fel këŋo aşen ar andëda an: “Elod bëniy bëtas këme yowënd gër ekwëca ed fig bari ame təkënd na ga rëwëk. Noşël tan, ebar fo kë nexënd.”» ⁸ Ata yaka këŋo: «Axwën, and doyijo aŋ, tebël! Wëno, anac këme nac jey do me di ndëbur iŋ. ⁹ Bamat şana arëw kë rëw. Angëmëne ax dëw ex na, gwëre ey noşëd.»

End asoxari aseŷik enj

¹⁰ Yatir akey and eteyëta ed Bëşëwif, Yesu bafi sëyalind në aciw acaleyä. ¹¹ Yatijo asoxari ar seŷin bano bëyël elod bëniy epëxw gë bënjongëbëşas yow baxëna na. Arëngwën rëngwën bano, do abaxo xor na gë təkër ak exo dëngwëta. ¹² Yesu, ga wat këŋo asoxari aŋo, re ko: «Wëj, doru këy fak!» ¹³ Na ex hëmba, ataŋ asoxari an rëngwëta ko, do këŋo şëkwand Kaxanu. ¹⁴ Ata xoŷ ko alëngw ar aciw acaleyä an gayik Yesu afakën fakën këŋo aşëxwëra an yatir akey and eteyëta. Fel këbi amëxwër aŋ: «Bakey banjongamat ex band andiyen baŋ, yowëndën enun pakën bakey baŋo, bari ax gi ex na gë akey and eteyëta!» ¹⁵ Axwën Yesu yaka ko: «Wën bëŷëŋënax bër kë labayand hi kën! Ax gi ex na nde ala kala, yatir akey and eteyëta, afët këŋo fëtënd engaş endexëm enj, ba fali irexëm in enjo mëla gër aŋambëraya, do gër ed ko şeş men? ¹⁶ Asoxari aŋo, ar andëwëra and Abëraxam ex do Sندان fok baŋo mondëngw elod bëniy epëxw gë bënjongëbëşas. Mondake wa bayik aŋun ŋapan ex na mopët yatir akey and eteyëta?» ¹⁷ Ga ko yeyan mondako Yesu, şëfëandëra këbi dek bër şus baŋo bën. Barikan, bëranjëm nëngandëra bafi gër amëxwër ga këni wat dek benjekax bend baxo rind beŋ.

End apënëtal and atëx and mutarëd enj

¹⁸ Yesu re ko bëte: «Gë ine wëndërek owun or Kaxanu ol? Gë ine këme wätinali? ¹⁹ Watin gër wëndërek in: ang enjëlir end mutarëd end nef ko ala në andëda andexëm fo ex. Ga lëgëk, rafëk, ata oşël or gër orën ol yëlëra këni gër benini.» ²⁰ Şom ko bëte: «Gë ine këme wätinali bëte owun or Kaxanu ol? ²¹ Watin gër wëndërek in: ang lewir ir nëgali ko asoxari gë pix ga sëyi ko okilo otas fo; and wëtëk aŋ fufëk dëm.»

End ebët ed mërey ey

²² Yesu, ga ko ye ond gër Yerusalem oŋ ko xucand bangol baŋ: baŋo batil, baŋo batëm, do këbi sëyalirand. ²³ Ata wëka ko ala: «Axwën, mbaŋ nde exëni bër kè fex bën?» Yaka ko Yesu: ²⁴ «Kemënayin en dil gër ebët ed mërey. Ga re këme, bëranjem këbi xacërad eni dil bari ani korëd na. ²⁵ And ko xani axwën iciw an do exo përa ebët an xarak wën fac bayi kën, ata kën yana en tëmbënd do eno macënd: “Axwën! Axwën, përetënëlēbo!” Ata këjun yakaw mëŋ: “Wën nobën ex wa? Wëno amun nang ex na dë?” ²⁶ Do wën en dend: “Kwital wa, gë bïyi ga bane yambërande do bane šebërande andamat, gër opëña od angol andëbi do bayëbo sëyalirand.” ²⁷ Ata eŋun yakaw bëte: “Ga re këme, ame nang ex na ba feye xaniw kën. Ado pacanaxëne wën dek bëwendëran bëjo.” ²⁸ Awa and kënëbi yana enëbi watënd bëxarëk bërewën aŋ: Abëraxam, gë Isak, gë Yakob do gë dek bëlawënel bër Kaxanu bën lëf gër orën, xarak wën fac lap kënun, ata kën yana en tesënd do en ŋatayand ebasa el. ²⁹ Bër kè lil gër orën bën, er këni yowëraw: bëjo apën-eñan, bëjo acëla-eñan, bëjo ambëng, do bëjo ambëtëb. Bën kè hi gër ñambëran. ³⁰ Awa mëŋ ex bëmban bën kè hi bëlëngw do bëlëngw bën bëmban.»

End Yerusalem ey

³¹ Amëd aŋo Ofariseŋ sëka baŋo Yesu, do fel këno: «Erod në ecala exi! Angëmëne ay gër ex na, alaw ki law!» ³² Yesu yaka ko: «Yeyin eno pelëx yakëra ijo, doro gë ecan në enëcët emëni bëyël bën gër bela, do në epakën emëni bëšëxwëra bën, nambik këme ñata dek. ³³ Awa doro gë ecan yäpëk me kuca, nambik me ŋat gër Yerusalem gayik ax mënd ex na alawënel ar Kaxanu exo cës në angol acëxe.» ³⁴ Ata Yesu ko yäwënd angol and Yerusalem aŋ: «E Yerusalem, wëj këbi lawënd bëlawënel bën do wëj këbi fëtërand gë oxay xali eni cës bër ki lawëneligund Kaxanu bën. Wëno aŋandi baxe yandi mëni bar obaš orey ol ang këbi barënd ecare obaš orexëm dila gër obafe odexëm ak. Bari wën an aŋun ñandi ex na. ³⁵ Awa Kaxanu aŋaŋëta ko yäŋëta angol andewën aŋ. Ga re këme, ane wat na xali yatir kën red: “Dodo bëtalexo ar kè yowënd gë owac or Axwën an!”»

14

End ašëxwëra ey

¹ Akey and eteyëta ed Bëšëwif ebax, Yesu ye ko në iciw ind alëngw ar ofariseŋ eni yambërax. Bër ebax na bën këno nëkonand aye Yesu. ² Ašëxwëra hi bax na gër iciw iŋo, ata këno sitinalind ba afakën këŋo fakën. ³ Ata Yesu wëka këbi bëšëyali bëšalen bën do gë ofariseŋ ok: «Mondake rek acariya andëbi aŋ end akey and eteyëta ey? Aŋap nde yäpëk epakën ed ašëxwëra el?» ⁴ Ata bën xor këni. Yesu mëŋ, hëmba këŋo ašëxwëra an, fakën këŋo do fel këŋo exo maŋi. ⁵ Aŋo wëka këbi bëte: «Ang hi kën ro ako, noŋo këŋo seb cëpëtërëxe ataŋ ašëñiw ba engaš endexëm and ko lati polo në andu yatir akey and eteyëta aŋ?» ⁶ Kaš-kaš wëlan babi ang këni yaka ak.

End ñambëran ey

⁷ Ata Yesu fel këbi apënëtal bër wac banëbi ñambëran bën ga këni xašër eno ketëna axwën ofëna an. Re ko: ⁸ «And ki wac ala ñambëran aŋ, këreyëŋo ketëna na këdi ko ñatëgu ar xuca ki or gapak. ⁹ Mbaŋ ki šëfënan

and këy xani ey ñëpax gër şaş an. ¹⁰ Barikan, and këni wac në ñambëran an, yel ey ñëpa gër şaş. And ko fiatëgu axwën ofëna an, ata ki fel: “E lawo, tëkanaw ro!” Mondako ki rafën ogës od dek bela bër xetëra kën gër eyambëran bën. ¹¹ Mëñ ex ar kë wásinayand mëne ar gapak hi ko an, mëñ fo këño şëfënan. Ar bayik ax dafënan na an, Kaxanu këño rafën.» ¹² Yesu, ga fiata ko eño fel këño axwën ofëna an: «And këyëbi wac bela en yambëra ecemar ed goyax ba ed genëka an, këreyëbi macënd na odawo oday, ba bobinëx, ba bër nëng irey, ba bër gë napul, ba bëraketa andey gayik bën axor këni xor eni maşën. ¹³ Barikan, macindëbi bëxayëanaxik, bëseşik, bëşiwëk. ¹⁴ Aye ki nëngandëra gayik bën ani cot na er këni wäşën in. Kaxanu ki wäşëndëf yatir këni xani gër ecës bër şenene bën.»

End apënëtal and ñambëran itëm eñ

¹⁵ Ga şaxët këno Yesu ga ko yeyan mondako, rew ko ala: «Nëngandëraleño ar kë hixeli gër ñambëran ind gër owun or Kaxanu an.» ¹⁶ Yesu yaka këño: «Mondako ri baxo ala ga wac këbi bëranjëm ñambëran. ¹⁷ And feyëtëra këni an, lawën këño ariyenin abat gër bër wacëgu babi ebi pelëx: “Yowën ngwa, anëka feyëtëra këni.” ¹⁸ Barikan, abat abat këni reyand okaya ga xey këbi eni yaka. Aşanar an re ko: “Wëno oşënga yëc këme na do afo me ye me nëkonëgu. Axara xara këmi pelëxëyo axwën arey an exe teban.” ¹⁹ Axinëm an re ko: “Oxey epëwx or şaneş yëc këmeni do afo mëni tëyi ekap el. Axara xara këmi pelëxëyo axwën arey an exe teban.” ²⁰ Re ko bête aşëxen: “Wëno cëñ ecede fo şër këme, mëñ bayik ame kam na me yeli.” ²¹ Ga baka ko ariyenin an, felëx këño dek beño axwën ofëna an. Ata mëñ xoş ko xali, do re ko: “Awa kucal ataş eyëbi macëraw bela bën gër bakwëndaya do gër ocanditëra. Macuyëbi ado eni gi bëxayëanaxik, bërëgobo, bëseşik, bëşiwëk.” ²² Ga bakaw ko ariyenin an, re ko: “Axwën anëka wacëraw këmeni ang re bay ak, barikan yer bayik bañëpara baş.” ²³ Ata axwën ofëna an fel këño bête ariyenin an: “Tëfel opëña ok, do tar okece ok, nëşaliwëyëbi bela bën eni yow xali eni pëwx gër iciw indam ro. ²⁴ Ga re këme, bër felawëk bëjo gabatak ax tëyi na ecemar edam el.”»

End etëf ed Yesu eñ

²⁵ Amëxwër atëm baño şëfand Yesu. Ata şëna ko fel këbi: ²⁶ «Ar ke şëf wëno an, balindëleño endam eñ nëmëc: gë end nëm gë şëm eñ, gë end alindaw eñ, gë obaş orexëm eñ do gë end bobinëm eñ. Balindëleño bête endam eñ nëmëc gë end aniyandexëm eñ dëj. Aşo fo ko hixën enim aşëfan aram. ²⁷ Ar këño xey yo toro do gë ecës në end oşac oram, axo kor na exo gi aşëfan aram. ²⁸ Ang hi kën ro ako, ar këño şandi exo bay baciw batëndëndër an pere ko şëpa exo pën kodfi in, exo nangaxën ba aşıtaxën ko fiataxën obay ol. ²⁹ Angëmëne exo şana obay ol do exo di mondako dëj orëda oş, do exo takëndër, alëş këno şana eno dëşënd bela bën. ³⁰ Are këno şana eno dend: “Ala ajo anëka sëkwan ko ngëş obay ol, axo kor ex na exo şata.”» ³¹ Yesu re ko bête: «Emun end kë yend eño mereli ecandaw eñ, anëkon ko nëkon ba awënd wëndëk gë ocorođa owëli epëwx odexëm ok eni cëxwar gë ar gë owëli alapem an. ³² Angëmëne aşo mëndan ex na, caw fo ko bayiw arangoşëra an ebi dawën bela eno mëka mondake këni ri angwëlëra an. ³³ Mëñ ex, ar ax teb ex na dek er şot ko exe tëfaxën an, axo kor na exo gi enim aşëfan aram.»

End ongal eŋ

³⁴ «Ongal oŋ er ſenene ex, barikan and kē xac aŋ eɗap fo kē bayind? ³⁵ Ongal okacax oŋ ofēcak ax gi ex na gēr ebar, bēte ax gi ex na ndēbur, alap fo ex. Awa ar gē anēf an baxētēlexo.»

15

End apēnētal and ifeŷ eŋ

¹ Akey amat, dek bēsēf bēr ſagale bēn, gē bēwēndēran bēn sēka kēno Yesu eno baxēt. ² Ata Ofariſeŋ ok do gē bēſalen bēn ga kēno rena, kēni rend: «Ajo er wata ko ebar ed bēwēndēran eni yambēra gē bēn.» ³ Ga wata ko Yesu, fel kēbi apēnētal aŋo. ⁴ «Ang hi kēn ro ako, ala ebi cot opeŷ kēme do eno nem ibat. Abi teſ na nde ofēwx ocongonax gē ocongonax ok gēr apuŷ eno calaxēn ir nem kēŋo in? ⁵ And kēŋo wat aŋ, ata kēŋo weniw gē onēnga fo. ⁶ Do and ko ſiat gēr iciw aŋ, ebi macēraw bēcandaŷ bēŋ do gē bēraketa bēn, exo de: “Ene mēkēnaraye wāc kēmun, ifeŷ ir nem bamo in wat kēmo!” ⁷ Awa ga re kēme, mondako fo kēbi nēngandērand nēmēc Kaxanu gē bēr hi kēni gēr orēn bēn end aŷwendēran abat ar nēngwētēk ola orexēm eŋ gē end bela ofēwx ocongonax gē bēcōngēbēnax bēr ſenene, bēr bayik abi bal ex na eni nēngwēt ola orebēn bēn.»

End apēnētal and asoxari ar nemēk kodī eŋ

⁸ «Angēmēne asoxari exo cot batama epēwx band kodī do exo ɗapēta amat lēf gēr anakaya, ax gi ex na nde ata ko fētēn lambo exo pat aye iciw iŋ gēr ocal? ⁹ And ko wat aŋ, aŷac kēbi wāc bēcandaŷ bēŋ do bēsōxari bēraketa bēn, ebi pel: “Ene mēkēnaraye wāc kēmun, atama and kodī and nem bame aŋ wat kēme.” ¹⁰ Awa ga re kēme mondako kēbi nēngandērand omeleka ok gēr lēngw ir Kaxanu and ko nēngwēt aŷwendēran abat ola orexēm aŋ, do exo teſ beſēŋēnax bend baxo rind beŋ.»

End apēnētal and itox ind nambērak eŋ

¹¹ Ata re ko bēte Yesu: «Mondako ri baxo ala ar gē ocambenjar oki. ¹² Akey amat, ſambenjar iſeja in fel kēŋo sēm: “Faba, yēlēle tan oſet oram ol gēr napul ir kēmi bēteliɗ in.” Ata sēm ſetēndēr kēbi. ¹³ Ga xeyērak, ſambenjar iſeja in nēmb ko ɗek er ſot baxo in gē kodī, do ye ko kwēl nē ebar ed caw, gēr ed nēxendērax baxo napul irexēm in gē eſac. ¹⁴ And nexēn ko ɗek aŋ, bayi ko taxan. Ata fētēk eno gēr ebar elo. ¹⁵ Eno eŋ ga xumak, lil ko oxaɗac or bambēwxwēbēwx. ¹⁶ Bandēmar ɗek baŋo ŷandind exo yamb er banēbi xobēnēnd bambēwxwēbēwx in, bari ala abaŋo yēl na. ¹⁷ Amēd aŋo fēriſ kēŋo onden oŋ, ata ŷana ko ko yēlarand: “Asef fo kēni ſebēnd ecemar el bērandiyen bēn gēr ndefi. Do wēno kēme rind me cēs eno eŋ ro. ¹⁸ Maŷileme saxēk. And kēme ſiat aŋ me de: E faba, aŷenan wēnan kēmo Kaxanu do aŷenan wēnan kēmi wēj bēte. Ado wēno ame bo ex na itox indey! Kēreye macēnd na aſēniwēn! ¹⁹ Gileme arandiyen andey fo.” ²⁰ Ga yēlara ko na mondako, xani ko do kwēl wāŷi ko. Caw fo bayiw baxo ga watēgu kēŋo sēm. Ga xaŷēnan kēŋo, xacēra kēŋo gē ongēr fo, wēga kēŋo bēxiɓ gēr egēla. ²¹ Ata re ko aſēniw: “E faba, aŷenan wēnan kēmo Kaxanu do aŷenan wēnan kēmi wēj bēte. Ado wēno ame bo ex na itox indey! Kēreye macēnd na aſēniwēn!” ²² Barikan, sēm fel kēbi bēriyenin bēn: “Maraliwēn acud and gē oŋaŋēn aŋ. ɗēnino anēna aŋ gēr imasa, do ɗēfino bapēɗ baŋ gēr

osapar. ²³ Yebëguno engas̄ ekwëlëxwël en, enëŋo ŋaše. Doro ofëna osëm këmo rin asëñiwën. ²⁴ Yowën, er yëla bame anemi nemi ko barikan wāyiw ko abëngw. Anem nem bamo barikan anëka wat këmo.” Ata yowëraw këni bela bën gër ofëna. ²⁵ Xarak šambenjar ixarëk in gër osënga hi baxo. And baxo wāyi gër iciw̄ genëka aŋ, wël ko anŋon aŋ; bela ga këni wandëra gër yangana. ²⁶ Ata wac këŋo ariyenin abat enŋo mëka ba ine ex gër iciw̄. ²⁷ Yaka ko: “Abinëx wāyiwëk do gayik abëngw fo hatëgu ko, sorix řaşën këŋo engas̄ ekwëlëxwël en.” ²⁸ Mëŋ ga xoŋ ko na, řisa ko kwël, řëp ko exo dil gër iciw̄. Ata sëm řan ko enŋo karaw. ²⁹ Ga këŋo yifara exo hat gër iciw̄, yaka këŋo: “Wëno bëniy bëndanjëm këmi riyeninënd ang xadëp fo, elod ame řëp ex na bapela bandey baŋ, bari elod aye yël ex na imeci ind këmo yak wëno gë bęcandawën bëndam bëŋ! ³⁰ Barikan and hatëgu ko asëñix aŋ, řaşën këyo yer engas̄ en, xarak mëŋ yambëk napul irey in gë bësoxari bësëxwëpëtaxik.” ³¹ Ata re ko sëm: “Oko asëñiwën, wëj elod aye teb ex na do eram in er ey ex! ³² Ŋatëgu gër ofëna or rin këmo abinëx ir yëla bame anemi nemi ko barikan wāyiw ko abëngw, anem nem bamo anëka wat këmo!”

16

End apënëtal and awëxëta ar kodī en

¹ Yesu fel këbi bëte bësëfan bën apënëtal aŋo: «Mondako ri baxo ala ar řot baŋo awëxëta ar napul irexëm. Ga wata këno mëne awëxëta ar napul an në enëxen exo napul in, fut këno gër axwën arexëm. ² Axwën an ga wac këŋo awëxëta ar napul an do wëka këŋo: “Ine këme wëlënd? Deyal ang wëlaya këy napul iram ak? Yeye exe nëkone gayik ay bayi na awëxëta ar napul iram!” ³ Damana exo tebaxën andiyen, awëxëta ar napul an re ko: “Mondake këme ri gayikako axwën aram an në ekan exe andiyen and emëlaya ed napul aŋ? Ýaneŋ in axe yël ex na do okar ok asëfën ex.” ⁴ Ata re ko: “Yo anëka nang këme ang re këme ak ene dëcaxënënd bela bën ecan ecan and këme seb andiyen and emëlaya ed napul aŋ.” ⁵ Ata wac këbi abat abat bër ýomëxara bax bën. Wëka këŋo aŋanar an: “Wëj, yëgwe ýomëxa bayo axwën aram an?” ⁶ Yaka ko: “Bapeya keme band ogu ond olif.” Awëxëta ar napul an re ko: “Awa kanal ikayëta in, gërëgako bapeya ofëxw oco fo këy wās.” ⁷ Wëka këŋo axinëm an: “Wëj cëŋ yëgwe ýomëxa bay?” Yaka ko: “Ojabote keme od bële.” Fel këŋo: “Kanal ikayëta in, gërëgako ojabote ofëxw ocongosas këy wās.” Hata këbi dëk mondako. ⁸ Ata axwën an šëkwa këŋo awëxëta ar napul asëmbak ajo.» Ata re ko bëte Yesu: «Mondako këni rind bela bër këbi balënd end aniyen and gë okey oko fo bën. Bën kë xëñënan end ecan ecan en nëmëc gë bër ex gër angoben bën. ⁹ Mëŋ këme rexënënd calayindëñëbi odawo gë napul isëmbak in, ata kën barëxëd gë bën gër aniyen and din yaŋ gër orën. ¹⁰ Ar hik mokwëta gë beb bësësil an mondako fo këŋo bal bebër xëbëñëk. Ar sëmbak gër bebër bayik ax řëmb ex na an mondako fo ko sëmba gër beb bëranjëm. ¹¹ Awa angëmëne an gi ex na bër mokwëta gë napul isëmbak in gër ngwën ro in, noŋo këŋun sebënan napul ir däl in? ¹² Awa angëmëne an gi ex na bër mokwëta gër ex wën ko ala asëxe in, noŋo këŋun xwëtënan enjekax end däl en? ¹³ Ariyenin gabatak axo kor na exo gi xadëp ir bëxwën bëxi. Enimin, afo enŋo řan abat do enŋo cus ajo an. Afo eni wëlër gë abat do ebi koŋër gë ajo. Mëŋ ex, an kor na enëbi bara Kaxanu gë kodī in.»

¹⁴ Ata Ofariseŋ ok, ga hi bani bēñhan bēer kodī, këno lēšënd Yesu ga wël këni ðek er baxo rend in gayik bēn end kodī xurixēn babi. ¹⁵ Ga wata këbi Yesu, re ko: «Ata wēn ðeñ ex ðe bēer kē wāsinayand ang bēer šenene fo gēr ogēs od bela. Barikan, Kaxanu ðek ko watēnd owēkw orewēn oñ. Er këbi xēbēnanēnd bela in ejo ecusēsūs ex gēr Kaxanu. ¹⁶ Xali and yow ko Šaŋ Batis aŋ, er ebax acariya and Moyis aŋ do gē eyeyan ed bēlawēnel el, gērégako, owun or Kaxanu ol këni femērand ang Atēfētan fo, ala kala nē enēyētēra exo exo ðilaxēn. ¹⁷ Xarak er saxēk ex ðēxēta ebar el gē orēn ol gē ex pēxwēcaya inēgw imat gēr acariya and Kaxanu.

¹⁸ «Asošan ar kēño fela yo alindaŋ do eño ñēr ašēxen, nē emenan eño ayanar an gayik orekar këni rind gē axinēm an. Do asošan ar kēño yēr yo asoxari ar fela kēño icēn indexēm, orekar këni rind gē asoxari ajo.»

End Lasar do gē ar gē napul eñ

¹⁹ Ata re ko bēte Yesu: «Mondako ri baxo ar gē napul. Mēñ banjēm banjekax bambarax, gē banjēm band xaf-xaf band xemēnek acanji fo baxo ūðarand. Do key yo key ñambēran fo bax gēr iciw̄ indexēm. ²⁰ Axañenaxik ar bano wācēnd Lasar bax renarand na gēr ebēt ed iciw̄ ind ar gē napul. Okejēn fo baxo ðek eman eñ. ²¹ Ako baño yāndind exo mefara gēr ed baxo yambērand ar gē napul an. Ado oðañēt fo baño sēkand eno ðayēndēra okejēn ok. ²² Akey amat, axañenaxik ajo šēs ko, wēla këno omeleka ok gēr ed hi ko Abēraxam. Wēla këno omeleka ok. Šēs ko bēte ar gē napul an do wēxēta këno. ²³ Ata hix këni bēn tak gēr wur ir bēšēsēk: axañenaxik an gēr ed ko Abēraxam do ar gē napul an gēr ed ex toro. Ga xeña ko, wat kēño caw Abēraxam ga bexena kēño Lasar. ²⁴ Ata wāc ko: “E šaca Abēraxam, kañēnanēlexi wa wēno! Pelēlo Lasar exo ñēmb ebaša el gēr men do exo yow exe tabinan gēr aniw̄. Mbañ kēme sorond gēr xodux ro.” ²⁵ Yaka ko Abēraxam: “Šaca, kwital wa ang beta bay gēr aniyān andey ak, xarak Lasar mēñ asoro baxo sorond. Gērégako mēñ anēka yera kēño xarak wēj nē toro ey. ²⁶ Adofa ambēxw atiwx̄ax fani këbo na wēn gē biyi. Biyi ro ar yāndi kēño exo yeli an axo kor na bēte wēn fēn ala ax kor na exo yow ro.” ²⁷ Ga wël ko eño, wēka ko bēte ar gē napul an: “Kēla šaca Abēraxam, gayik mondako ex, ðawēnēlo ngwa Lasar gēr ndebi. ²⁸ Bēmañe bēnjo sebētagu kēmēni. Mēlanēlebi osede orexēm ol, këdi këni yow bēn bēte ro gēr wur ir toro!” ²⁹ Abēraxam yaka ko: “Oko ašot ga šot kēnēbi wa Moyis do gē bēlawēnel bēn, baxētindelenēbi.” ³⁰ Ar gē napul an re ko bēte: “Ali ašabak eño Šaca Abēraxam! Angēmēne ar nemik sēkēx këbi año fo këni wā eni nēngwēt ola orebēn ol.” ³¹ Na re ko Abēraxam: “Angēmēne ani tēf ex na er re këni Moyis do gē bēlawēnel in, ani gi na ani ma na, ado exo kanido ala gēr ecēs do ebi tēkēx, ani ma na.”»

17

End eteban eñ

¹ Ga xucak eño, Yesu fel këbi bēsēfan bērexēm bēn: «Gēr aniyān, afo ex gi bēbēr kē lēnanēnd eñēñenax. Bari año ye ex na ar këbi lēnanēnd eñēñenax bela an! ² Er sax doño eno kapeli gē angañ and këni ñoxixēnēnd eyamb do eno ðap gēr ngu, gē eño ðēnan eñēñenax eñ ašēfan aram. ³ Diyindēn gē onden oñ! Angēmēne abinēx wēndērak

na, pelëralo. Angëmëne anëngwët nëngwët ko ola orexëm ol, tebanëlo. ⁴ Ado exi menan banjongëbaki gër amëdëna do exo yeli banjongëbaki exi mëka eyo teban, tebanido.»

End ekwëta ed Kaxanu eŋ

⁵ Oparëxanda od Axwën ok xara këno: «Bašënëlēfo wa ekwëta ed Kaxanu el.» ⁶ Axwën Yesu yaka ko: «Ado ex bado yo ekwëta edewën el gwër gë enjëlir end mutarëd, axor xor don en de: “Wëj atëx aŋo, bicayal fa ey dëdayax gër ngu.” Ata ridox ang re kën ak. ⁷ Angëmëne ang hi kën ro ak, ala eŋo cot xadëp gër ošënga, ba gër oxadac or oyel, do exo ŋatëgu genëka, afel nde këŋo fel exo ñëpa ataŋ gër eyambëran? ⁸ Pere këŋo fel xadëp irexëm in: “Nëmbaral fa eye cemëranaxën, xali me yambëra do me cebëra. And këme wëd aŋ, wëj bëte, axor këy xor ey yambëra do ey cebëra”. ⁹ Xadëp ijo, aŋo cëkwa na gayik er fel baŋo in fo ri ko. ¹⁰ Mondako fo ex endewën eŋ. And kën ri dëk er fel këŋun Axwën in, deyindën: “Er ŷapëk mi di in ri kën ang okadëp fo”.»

End bër gë amey eŋ

¹¹ Ond gër Yerusalem oŋ ßayi baxo ga ko ye Yesu. Ata ko xucand fëco ebar ed Samari fëco ed Galile. ¹² Ga ko ßiat në angol, xacëra këno bëla epëxw bër gë amey. Caw fo ßayi bani ga këni re: ¹³ «Axwën Yesu, Axwën Yesu, kaŷënanëlexi ßiyi!» ¹⁴ Sam ga wat këbi, fel këbi: «Yeyin enun nëkonëx bësadaxan bën.» Ata ga këni ye, ŝan këbi amey aŋ do wën këni. ¹⁵ Ga fak këni na bën dëk, aßat ko xeŷënd ga këŋo šëkwa Kaxanu do wërëšëta ko gër Yesu. ¹⁶ Ga ßiat ko, foxi ko, rëngw ko eyiŷ el ñëš gër ebar, gër osapar or Yesu do këŋo šëkwand. Asamari ebax. ¹⁷ Ata re ko Yesu: «Ax gi ex na nde bëla epëxw bën dëk fakën këmëni? Do feye cëŋ exëni bëcongëbënaŋ bën? ¹⁸ Ar gër ebar ed Samari aŋo fo nde xwitak exo bakaw eŋo cëkwa Kaxanu?» ¹⁹ Na fel këŋo ar bakaw bax an: «Poxital ey maŷi, ga xwëta këyo Kaxanu fakaxën këy!»

End Owun or Kaxanu eŋ

²⁰ Ofariŝeŋ ok wëka baŋo Yesu efi pel ba nand feye kë yow owun or Kaxanu ol. Ata yaka këbi: «Ala ax wata na nand kë yow owun or Kaxanu na. ²¹ Mëŋ ex, ala ax de na: “Ro ex” ba “Fën ex” enimin owun or Kaxanu ol lëf gër owëkw orewën ex.» ²² Ata fel këbi bëte bëšëfan bën: «Në eyow ex bakey band këŋun ŷandid ene wat wëno Ašëniŷ ar ala baŋ, ßari ane watëd na. ²³ Ata kënun ŷana enun pelënd mëne Ašëniŷ ar ala an ro exo ba fën exo. Këren kašërdëf na gër ed kënun fënëtan. ²⁴ Enimin, ang kë wingarand cidët orën ak xali eni watëra bëla bën, mondako fo kë hid yatir këme bakaw wëno Ašëniŷ ar ala an. ²⁵ Barikan pere fo këme soro mbaŋ do ene cus bëla bër gë okey oko bën. ²⁶ Ang hi baŝi bëla bën angwën and ebaxo Nowe ak këbi hi yatir këme bakaw wëno Ašëniŷ ar ala an. ²⁷ Er xwëndä bani bëla bën: ñambëran, ošëß, eñërër, eñërendër, xali lil ko Nowe gër Akuluŋ. Fënga këbi tëß itëm, ŷëmëk ebar el do men oŋ nemindëra këbi bën dëk. ²⁸ Bëte ang hi baŝi bëla bën angwën and ebaxo ar baŋo wäcënd Lot ak këbi hi. Er xwëndä bani ñambëran, ošëß, opane, ŷaneŷ, eßay ed ßaciw. ²⁹ Barikan, yatir hër ko Lot angol and Sodom aŋ, mungu fët bax gër orën do sëbandëra këbi xodux, lawëra këbi bën dëk. ³⁰ Mondako fo kë hid yatir këme ŝanayaw wëno Ašëniŷ ar ala an. ³¹ Yatijo, ar ex yaŋ në ejur ed këbe an xarak oŷënga orexëm oŋ lëf ex,

kërexo pedanëd na exo gëraxën. Bëte ar ex gër apuŷ an kërexo maŷid na, gërexëdëlexo. ³² Kwitayindën end alindaŷ ar Lot eŷ. ³³ Ar kë ŷala exo pexën enjëw endexëm an fo, anemin ko nemin. Do ar kë wã exo nemin an, afexën ko fexën. ³⁴ Ga re këme, yatir këme fiatëgu gëmëd ijo fo kë hi mondako: bela bëxi bër kë laki në angaw amat, abat mo mëla, ajo mo teb. ³⁵ Gër ed këni sëjëränd bësoxari bëxi: abat mo mëla, ajo mo teb. ³⁶ [Gër ed këni yändërand bësošan bëxi: abat mo mëla, ajo mo teb.] ³⁷ Ata bësëfan bën wëka këno Yesu: «Do Axwën, feye wa kë fiatëgu eŷo?» Yaka këbi: «Gër ed ex eman embërëk, fën këni barërënd oyafe ol.»

18

End cale eŷ

¹ Axwën Yesu këbi sëyalind mëne ax gi ex na motëkwëra cale in. Ata fel këbi apënëtal aŷo. ² Re ko: «Mondako ri baxo axiti ar hi bax në angol. Mën abajo yëda na Kaxanu, bëte end ala abajo bal na. ³ Bëte, asoxari asebëta sebëta hi bax na gër angol aŷo, ar bax yend key yo key eŷo pel: “Kitilëbo gë arangoŷëra andam an.” ⁴ Axiti an laŷ baxo fiëpënd eŷo yakali, bari asoxari an aŷo cëna bana. Ata akey amat, axiti an ga lëbëlëba këŷo, yëlara ko: “Wëno amo yëdand na Kaxanu, bëte end ala axe balënd na. ⁵ Barikan, anëka lëbëlëba ke end asoxari aŷo eŷ. Exe tebaxën afo mëni kiti gë ar xucar këbi an.” ⁶ Ga fiata ko apënëtal aŷ, Axwën an ŷom ko: “Wat kën nde mëne axiti asëmbak aŷo ayakali yakali baŷo asoxari an? ⁷ Do Kaxanu abi yakali na nde bër yata këbi bën? And këno ŷana eno calend ciŷ wec aŷ, abi yakali na nde sam eŷo ŷatan? ⁸ Ga re këme, ataŷ ataŷ këbi yakali or ŷenene or këni wëkand ol. Barikan, and këme bakaw wëno Asëniw ar ala aŷ, asëkati nde këme sëkati ekwëta ed Kaxanu el gër ebar ro?»

End apënëtal and bër cale eŷ

⁹ Bërëmar bax yëland bën bër ŷenene hi këni do banëbi yafënd boŷandaŷ, Yesu fel këbi apënëtal aŷo. ¹⁰ Re ko: «Mondako ri bani bela bëxi ga ye këni eni calex gër Aciw and Kaxanu: fariseŷ do gë asëf ar ŷagale. ¹¹ Fariseŷ in ŷana ko ko ŷalend mokwëša: “Kaxanu aye ri këy gayik wëno ame gi ex na asëmbak ang exëni bela bërãnjëm. Ame dekad na, amëni yifand na bela, ame dind na oreakar, ado ame gi ex na ang asëf ar ŷagale aŷo. ¹² Wëno, baki këme siwïnd gër loxo do dek er ŷot këme yo awëd këme wëdënd dim in.” ¹³ Amëd aŷo fo bëte baxo ŷalend nacët ako asëf ar ŷagale an. Ado abaxo yëxw na exo dënëta do exo keŷa orën ol. Emëkw el baxo xëmënd do ko rend: “E Kaxanu, kaŷënanëlexi wëno awëndëran aŷo!” ¹⁴ Yesu, ga fiata ko apënëtal aŷ, ŷom ko: «Ga re këme, asëf ar ŷagale an wãŷik gër ndebën ar ŷenene, xarak ax gi ex na fariseŷ in. Gayikwa ar kë rafënanand yo, Kaxanu alat këŷo lat, barikan ar kë banand an arafën këŷo rafën.»

End obaŷ eŷ

¹⁵ Bela babi wëlaw obaŷ gër Yesu gë bëndoyer ak ebi calen mokwëtan otaxan ok. Barikan, bësëfan bën ga wat kënëbi bëjo xëŷëanaxën kënëbi. ¹⁶ Ata wãc këbi Yesu do re ko: «Tebëgunëbi obaŷ ol eni yow gër ndam. Kërenëbi nŷawŷ na gayik bër ex ang bën ak bën kë xwën owun or Kaxanu

ol. ¹⁷ Dal in këmun felënd, afo ar wăk end Kaxanu ang itox an fo kê lil gër owun olo.»

End ar gë napul ej

¹⁸ Ata alëngw ar Bëšëwif wëka këŋo Yesu: «Asëyali, wëj ar šenene an, ine ŷapëk me di me cotaxën aniyān and din aŋ?» ¹⁹ Yesu yaka këŋo: «Ineŵa këye wăcaxënënd ar šenene? Ar šenene ax gi ex na, ang ax gi ex na Kaxanu. ²⁰ Wëj anang nang këy bapela band Moyis baŋo: “kërey dind na orekar, ala këreyo dawëd na, kërey dekad na, kërey nëgwëšënd na, pëbindëbi norix gë sorix.”» ²¹ Ata re ko ala ajo: «Elod itox sëf këme dëk bapela baŋo.» ²² Ga wël ko eŋo Yesu re ko: «Emat bayik ey di bëte. Panël dëk acota andey aŋ, eyëbi yëlëra kodī in bëxaŷëanaxik bën, ata këy šot napul yaŋ gër orën. And këy ri mondako aŋ yowëd eye tëf.» ²³ And wël ko eyeyan elo an, alëngw ar Bëšëwif an hi ko ŷëmërot, gayikwa ar gë napul isëm hi baxo. ²⁴ Yesu, ga wat këŋo ŷëmërot, re ko: «Bon këbi yëka bër gë napul bën eni dilaxën gër owun or Kaxanu! ²⁵ Gelemba saxëk exo kua në imëd ind icëkwër gë exo dīl ar gë napul gër owun or Kaxanu.» ²⁶ Ata bër baŋo baxëtënd, re këni: «Do noŷo ngwa kê fex?» ²⁷ Yaka ko Yesu: «Er ax mënd ex na gër bela in, gër Kaxanu awënd wëndëk.» ²⁸ Na rew ko Piyer: «Do biyi wa ga sefëraw këmi ako dëk mi tëfaxën?» ²⁹ Yaka këŋo: «Dal in këmun felënd, ar kê sebëra dëk në end owun or Kaxanu eŋ: iciw, alindaŵ, obaš, bofinëm, nëm gë sëm, afex ko fex. ³⁰ Gërëgako dëŋ ko šotëra nëmëc bebër sebëraw ko bën, do ecan ecan, aniyān and din aŋ.»

End ecës ed Yesu eŋ

³¹ Ga xucak eŋo, Yesu wăc këbi bësëfan epëxw gë bëxi bën do fel këbi: «Awa, në yene dë yaŋ gër Yerusalem. Nangin mëne dëk er ebax exe gi wëno Asëniw ar ala in, aŋata kê ŋata, ang ŷëgw këni bëlaŵënel bër Kaxanu ak. ³² Gayikwa alëxw këne lëxw gër bër ax gi ex na Bëšëwif, ene dëšëra, ene dixëra do ene tëpandëra. ³³ And këne xëmër aŋ ene daw. Barikan, axani këme xani gër ecës yatir akey atasën.» ³⁴ Ga baxët këno Yesu, bësëfan bën abi pëni bana gë təkër ak er re ko in, eŋo abi paŷën bana.

End ašiwëk eŋ

³⁵ Yesu ga ko ŋat gër angol and Yeriko, sëk këno ašiwëk ga ŷëpa ko okaranan ler gër fëna. ³⁶ Ašiwëk an wël këbi bela ga këni xuca, ata wëka ko ba ine ex. ³⁷ Yaka këno: «Yesu Ibënasaret kê xucand.» ³⁸ Na wăcar ko: «Yesu, Yesu, Asëniw ar Dafid, kaŷënanëlexi wa wëno!» ³⁹ Bër sëfër bani gë Yesu bën këno xeŷëanaxënënd: «Wëj, cësinal fa!» Barikan mëŋ aŋo baš ko okeŷ oŋ: «Asëniw ar Dafid, Asëniw ar Dafid, kaŷënanëlexi wa wëno!» ⁴⁰ Ga xwëša ko Yesu, re ko eno mëlanëgu ašiwëk an. And ŋateliw këno aŋ, wëka këŋo: ⁴¹ «Wëj, ineŵa ŷandi ki mi din?» Yaka ko: «Axwën me ciwëta ŷandi ke!» ⁴² Ata re ko bëte Yesu: «Ciwëtal, ga xwëta këye ako!» ⁴³ Ataŋ ataŋ watëra ko, këŋo šëkwand Kaxanu do kwël sëfa këŋo Yesu. Bulunda in dëk ga wat këni eŋo, këno šëkwand bëte Kaxanu.

¹ Ata Yesu ko xucand angol and Yeriko aŋ. ² Ala baxëna ar bano wãcënd Saše gër angol aŋo. Mëŋ hi bax alëngw ar bësëf bër šagale an, do hi baxo ar gë napul isëm. ³ Gayikako mëŋ mbaŋ rom baxo, wata ko mëne ax mënd bana eŋo wat Yesu šit gër enga xarak bon bal baŋo eŋo nang. ⁴ Ata hër ko eŋo kašëx yaŋ nê anak gayik Yesu fëña ijo sëf baxo. ⁵ And fiat ko Yesu dila gër atëx aŋ, xeŋa ko do wãc këŋo: «Saše, maral ey pedaw doro gër ndewën këme fiat.» ⁶ Ata Saše, joc gër ebar do kwël sëfër këni gë Yesu gë onënga fo. ⁷ Dek bër ebax na bën këni rendërand: «Yama gër iciw ind awendëran ajo nde ko yend?» ⁸ And fiat këni aŋ, Saše xwëša ko, šena ko gand Yesu, do re ko: «Awël nde Axwën, ja mërëxand këmëni yëlëra kodî iram in bëxaŷëanaxik bën. Awa, ar yamba këmo yo bakëlëbëd banax këmo wãšën.» ⁹ Yaka ko Yesu: «Awa doro fex kën wëj gë ekun edey el. Wën bëte bërändëwëra and Abëraxam hi kën. ¹⁰ Ocal od bër nemëk fëña ir Kaxanu ok yow këme wëno Asëñiw ar ala an, mëni pexëanaxën.»

End apënëtal and emun eŋ

¹¹ Ga këno baxët bër hi bax na bën, Yesu reya ko apënëtal aŋo, gayik anëka hi bani đam gër Yerusalem do bela bën bani yëländ mëne yatijo dëŋ kē šanaya owun or Kaxanu ol. ¹² Ata re ko Yesu: «Mondako bax end ar rëw bano nê ekun ed bër gapak ga ye ko nê ebar ed caw eno mašëgu owun ol. ¹³ Wac këbi bela epëxw gër bërïyenin bërëxëm do yël këbi ala kala kaŋe ir bon eni cënan đamana exo bakaw. ¹⁴ Barikan bër angol amat gë mëŋ bën ašus šus bano. Ata lawën këñëfi bela eno pelëx abi ñandi ex na exo mun gër ebar edebën. ¹⁵ And wãšëgu këno owun aŋ, wãŷiw ko. Wac këbi bërïyenin bër yël babi kaŋe bën eni nëkon ala kala ba yëgwe šënan ko. ¹⁶ Ata sëka ko aŋanar an re ko: “Axwën, wëno kaŋe ir yël baye in bakëlëbëd epëxw šënan këme.” ¹⁷ Ata yaka këŋo: “Yo šenene ex, wëj ariyenin ayekax hi këy. Tëkër fo bax er sebënan bami in, do ga lëkayali këy ako aye, ar mokwëta hi këy. Wëj owun or bangol epëxw këy xwën.” ¹⁸ Sëka ko axinëm an, re ko: “Axwën, wëno kaŋe ir yël baye in bakëlëbëd banjo šënan këme.” ¹⁹ Ata yaka këŋo: “Yo wëj kē xwën owun or bangol banjo.” ²⁰ Sëkaw ko ngwa, asasën an, re ko: “Axwën, kanal kaŋe irey in, gë anjëm fel bame me mëxwëtaxën. ²¹ Ayëda yëda bame oxem oreŷ ol. Wëj er bayik ay kwën ex na in ayata këy yatand, do gër ed bayik ay tëw ex na axana këy xanand yëy.” ²² Yaka këŋo: “Ata gë er re këy in fo këmi nëp, wëj xadëp ixwëlaraxik ijo! Ga nang bay ako mëne ala axemax hi këme, mëne er bayik ame kwën ex na in aweđ këme wëdënd er bayik ame kwët ex na, axana këme xanand eneda end bayik ame nef bana eŋ? ²³ Ineŷa bayik ay mëla bana kaŋe iram in gër bër šënanëdox mëŋ xanati dome gë yëy?” ²⁴ Ata fel këbi bër hi bax na bën: “Kanino fa kaŋe ir lëkaya ko in, eno yël ar šënanëk bakëlëbëd epëxw an.” ²⁵ Ata re këni bëjo: “Oko, axwën, mëŋ anëka ga šot ko wa mbaŋ kaŋe in!” ²⁶ Yaka këbi: “Ga re këme ar šot an, abaš këno baš, bari ar ax cot ex na an, axan këno xan er xaŷ këŋo in dëŋ. ²⁷ Gërëgako, tërawëñëfi bërangoŷëra andam bën, bër xey babi me mun bën. Nãšinëfi gër ed yëpa këme ro dëŋ!” ²⁸ Ga fiata ko apënëtal aŋ, Yesu lëngw ko ond yaŋ gër Yerusalem oŋ.

²⁹ Bëngol bënd bani wãcënd Betëfage do gë Betani ebaxëna ler gër Yerusalem, gand etënd ed gë bañarëka. Ga ko fiat Yesu, lawën këbi bësëfan bëxi. ³⁰ Re ko: «Yeyin gër ingol ind gër lëngw. And kën fiat aŋ, ata këno sëk mokap ipali ind elod ala aŋo ñëpaxën ex na. Pëtino eno

mëlaw. ³¹ Angëmëne ala wêka kəjun ba ine këno fëtaxënënd, deyidën mëne Axwën Yesu rek momëlan.» ³² Bër lawën babi bën ye këni do səkëx këni ang fel babi Yesu ak. ³³ Ga këno fët ipali eņ, bëxwën bën re këni: «Wën, inëwa këno fëtaxënënd ipali iņ?» ³⁴ Yaka këni: «Axwën Yesu rek momëlan!» ³⁵ Na wëlan këno ipali iņ labëra këno gë banjëm bandebën baņ. Yesu yëpa ko yaņ. ³⁶ Ga ko ye bela bën këni rendërand banjëm bandebën baņ tar fëña in. ³⁷ Ga këni šëla etënd ed gë bañarëka el, këni səkand angol and Yerusalem aņ. Bësëfan bën do gë bela bër hi bax na bën këno šëkwand Kaxanu šor, gë onënga fo ga bani xwita dek becarax bënd wateli bano Yesu beņ. ³⁸ Ata këni rend:

«Yo anëka fiatëgu ko emun eņ,
Betalexo ar yowënd gër oŵac or Axwën Kaxanu an!
Elod yaņ gër orën wëlanëgu këbo aketëxeta aņ.
Do gë enjaran end Kaxanu eņ.»

³⁹ Ata ofariseņ od wateli bax ok këno rend Yesu: «Asëyali, kexëlëbi bësëfan bërey bën!» ⁴⁰ Yesu yaka këbi: «Ga re këme, bën eni šësinand yo, oxaŷ oņ kē yana ex keyënd!»

End Yesu gër Yerusalem eņ

⁴¹ Yesu ga ko fiat gër Yerusalem wat ko angol aņ; ata yana ko ko yawënd. ⁴² Er baxo rend: «E wën Bëyerusalem bën, en nangëdo er wëlanëgu këmun in, en nangëdo wa mëne obetak ex. Bari gërëgako an kor na eņun pëni. ⁴³ Gayikwa në eyow ex bakey band kënun xul ang okece fo bërangoyëra andewën bën, do an korëd na enëbi cana. ⁴⁴ Wën Bëyerusalem bën, dek kënun lawëra. Ameņ and gë oxaŷ anjëlëtërëx ax bayi na, dek këni yëcëra. Beņo dek kəjun fiatëngu gayikako an wata ex na amëd and nëngaw kəjun Kaxanu eņun dëca aņ.»

End Yesu gër Aciw and Kaxanu eņ

⁴⁵ Ga fiat ko Yesu gër Yerusalem, lil ko gër yangana ir Aciw and Kaxanu. Ga sək këbi bela bër bax fanëndërand na bën, wāy këbi do ko rend: ⁴⁶ «Wën ba an wëlënd na nde er re ko Kaxanu gër akayëta andexëm in: “Aciw andam aņ and cale ex. Do wën nëngwët kën emaŷi ed bërek.”» ⁴⁷ Mondako babi sëyalirand bela bën key yo key gër yangana ir Aciw and Kaxanu. Do bësadaxan bëlëngw bën, gë bësalen bën, gë bëxarëk bër Bëšëwif bën ašala bani šaland osit or eno dawaxën. ⁴⁸ Bari ani nang bana mondake këno ri gayik bulunda in dek babi fiatënënd gër obaxët.

20

End or gapak or Yesu eņ

¹ Akey amat, Yesu këbi sëyalind bulunda in do këbi nangënënd Atëfëtan aņ, gër Aciw and Kaxanu. Ata fiatëgu këni bësadaxan bëlëngw, gë bësalen do gë bëxarëk bër Bëšëwif. ² Wëka këno: «Pelëlëbo fa ba gë or gapak or fe keyëbi sëyalixënënd bela bën? Deyal ba nobën yël ki or gapak olo?» ³ Yesu yaka këbi: «Wëno bëtë emat fo këmun wëka. ⁴ Peline ba noŷo yël baņo Šaņ Batis or gapak or babi buyixënënd bela ol? Ba Kaxanu nde ba bela bën nde?» ⁵ Barikan bën, nəkënëkar këni: «And këne yakaye mëne Kaxanu lawënëgu baņo aņ, ata ko re ine cëņ bayik anëņo kwëta exe na?» ⁶ Bëtë and këne yakaye mëne bela bën lawënëgu baņo aņ, ata bulunda

in dek kënëbo fëtëra xali enëbo daw gayik awa wa keni mène Şaş Batis alawênêl ar Kaxanu exo.» ⁷ Awa yaka këno mène ani nang ex na ba feye xaniw bax or gapak or Şaş Batis ol. ⁸ Ata Yesu re ko: «Wëno bëte amun pel na gë or gapak or fe këme rixënënd bejo.»

End apënëtal and bëyan bëxeÿax an

⁹ Ata ÿana ko bëte Yesu këbi felënd bulunda in apënëtal ayo: «Mondako ri baxo ar gë andëda and resej. Ga xani ko damana, sebënan këbi bëyan eno cetërend resej in and kë sëg an. Ata kwël ye ko nè er caw do nêkaw ko xali. ¹⁰ Ga sëgëk resej in, lawën këno ariyenin abat gër bëyan eno yëlëgu oşet orexëm ol gër er rëwëk gër andëda and resej. Barikan bën sëra këno, fëmëra këno do şëñëta këno taxan. ¹¹ Axwën andëda an lawën këno bëte ariyenin aşëxe. Ga fiat ko, şirëra këno gë otebën sebën këm, fëmëra këno do wäÿ këno taxan. ¹² Lawën këno bëte asasën. Sembayëndëra këno do wäÿ këno mëñ bëte. ¹³ Ata re ko axwën andëda and resej an: “E, do wëno mondake këme ri? Asëñiwën ir pêlot gër yomb iram an fo këmo lawën. Bamat bëyan bën afëb këno fëb mëñ.” Ata lawën këno, ye ko. ¹⁴ Sam ga watëgu këno, bëyan bën xetan këbi: “Ajo ex de ar kë bëteli andëda an, dawënëñone ebo bayixën.” ¹⁵ Ga fiatëgu ko na, wëlën këno, lap këno yabët kece in do lawëx këno.» Ga fiata ko Yesu apënëtal ayo, wëka këbi: «Mondake wa yëla kën këbi ri axwën andëda and resej an bëyan bëjo? ¹⁶ Ax gi ex na nde ata ko yow ebi dawëra do ebi tebënan andëda and resej an bëyan bëşëxe?» Ata bër hi bax na bën ga wël këno, re këni: «Kar kar, kërëc gi na mondako de!» ¹⁷ Yesu faş këbi do wëka këbi: «Gër akayëta and Kaxanu, afëni nde fëni këñun oñëgw od rek:

“Ekaÿ ed şus bani bëşay el,
Hik ekëla ed gër ebaŵ ed aciŵ el?

¹⁸ Ar kë wëc gër ekaÿ elo an, exo gëbira. Do ar këno wëcan an ejo tëka bëlëbël.”»

¹⁹ Ga fiata ko Yesu ejo, bëşadaxan bëlëngw bën do gë bëşalen bën ÿandi këbi eno tëra kwël na fo, barikan bulunda in banëbi yëdand. Aye fëni babi mène bën dëñ babi rend gë apënëtal ayo.

End şagale eñ

²⁰ Bëşadaxan bëlëngw bën do gë bëşalen bën ÿana këni ocal od osit or ejo bonaxën Yesu ok. Sana këñëbi bela eno tëfërand ang bërëwak endexëm fo, eno wëlelixën er këno lëxwaxën gër alëngw, gër or gapak or gofërëner. ²¹ Ga sëka këno Yesu, re këni: «Asëyali, anang nang këmi mène şenene fo këyëbi sëyalind bela bën. Ado ala ayo yëdand na, axi kolanënd na eyo pel dal in ar er yo. Şenene fo këy sëyalind er re ko Kaxanu in. ²² Biyi, Sesar, emun etëm end gër Rom eñ këmo yëlënd niy yo niy şagale in. Pelëlēbo tan ba aÿap nde ÿapëk? Ba mi medënd nde ba mi tëb nde?» ²³ Ga wata ko Yesu osit orebën ol, yaka këbi: «Mëlanëgune tan atama and kodî.» ²⁴ Ga fëxwën këno, wëka këbi: «Dëxas ir noÿo wa ex gër atama ayo?» Yaka këni: «Ir Emun etëm end gër Rom ex!» «Do oŵac ol cëñ?» Yaka këni: «Or Sesar.» ²⁵ Ata re ko Yesu: «Awa maşino Sesar er xwën ko in, do Kaxanu er erexëm in!» ²⁶ Ata bën fiaxën këbi na poyoma. Mo caran dëñ şaran babi ang yaka baxo ak.

End Yesu do gë ekani ed gër ecës eñ

²⁷ Osaduseŋ ok bax rend mēne ekani ed gēr ecēs ax gi ex na. Akey amat, yow kēni mar gēr Yesu. Wēka kēno: ²⁸ «Asēyali, Moyis ga yēgwēn kēbo mēne and ko šēs asošan do eŋo tebēta alindaw̄ gē itox kēm, abinēm kēŋo bēteli. Obaš or kēnēbi rēw ol, ar šēsēk an kēbi xwēn. ²⁹ Awa biyi yēy wēlan kēbo na. Ocambenjar ocongoki ebax aminēmēra. Iŋanar in yēr ko, šēs ko gē obaš kēm. ³⁰ Ata bēteli kēŋo ixinēm in asoxari an. ³¹ Mondako šēsēra kēni bēn bēcongēbēxi bēn dek ado gabatak aŋo cotēn ex na itox. ³² Ata šēs ko bēte asoxari an. ³³ Gērēgako, yatir ekani ed bēsēsēk, alindaw̄ ar noŋo wa ko hi gayikako bēn dek bēcongēbēxi bēn aŋēr yēr bano?» ³⁴ Yesu yaka kēbi: «Gēr ebar ro fo ex eñēr el. ³⁵ Barikan, and kēni xanira bela gēr ecēs aŋ, bēr kēbi sana Kaxanu gēr aniyān and kē yowēnd bēn, ani nērēr na. ³⁶ Bētēdin ani cēs na gayik ata kēni hi ang omeleka fo. Obaš or Kaxanu kēni hi and kēni xani gēr ecēs aŋ. ³⁷ Enimin, ekani ed gēr ecēs exēna. Mēŋ wācayaxēn baxo Axwēn an yatir šanayaxēn baŋo Moyis gēr acēc and gē xodux: Kaxanu ir Abēraxam, gē ir Isak do gē ir Yakob. ³⁸ Gēr ogēs od Kaxanu ado exo cēs ala an abēngw exo. Mēŋ abi kwēnēnd na bēsēsēk.» ³⁹ Bēšalen bēr hi bax na bēn, ga wēl kēno Yesu, re kēni: «Asēyali, ata šenene dēŋ yaka kēy!» ⁴⁰ Ata elod yatijo, ala bax yēxw na eŋo mēka yēy Yesu.

End Yesu do gē Dafid eŋ

⁴¹ Yesu wēka kēbi bēte bēšalen bējo: «Mondake wa kēni rexēnēnd bela bēn mēne Afexēn an, ejiw̄ ed Dafid ko hi?

⁴² Ax gi ex na Dafid dēŋ yēgwēk gēr akayēta and Calemoñēw̄*:
“Axwēn Kaxanu fel kēŋo Axwēn aram an:

Yow ey nēpa ro gand liw̄ iram,

⁴³ xali mēni nēmbēta bērangoŋēra andey bēn eni gi ambēñaxēn andey.”

⁴⁴ Dafid mēŋ dēŋ ke wācēnd Axwēn arexēm do mondake cēŋ hi kēme Aseñiw̄?»

⁴⁵ Ga kēno baxēt dek amēxwēr aŋ, fel kēbi bēsēfan bēn:

⁴⁶ «Titinaliyēndēnēbi bēšalen bēn; bēn mbaŋ kēbi nēnganēnd eni yexērand gē bocud bond gēsēc boŋ, do bela bēn enēbi cēmarand gēr bapedēraya. Mbaŋ ūan kēni bañēpara band gēr lēngw baŋ gēr baciw̄ bacaleya. Gēr ed kē hi ūambēran mbaŋ ūan kēni eketēna ed axwēn ofēna el. ⁴⁷ Mondako wata kēni ašale ašale xarak bēn kēbi lēxēlēxēnd bēsoxari bēsebēta sebēta bēn xali gē bēcīw̄ ak. Mēŋ ex kiti indebēn in gē pit fo kē yēka.»

21

End asoxari asebēta sebēta eŋ

¹ Ata ga rēnēta ko Yesu, wat kēbi bēr gē napul bēn ga kēni xwēt kodī in gēr akwētaya and oyēl gēr yangana ir Aciw̄ and Kaxanu. ² Hatēgu ko asoxari asebēta sebēta, axaŋēnaxik. Xwēt ko bētama bēki bēnd kodī.

³ Yesu, ga wat kēŋo, re ko: «Dal in kēmūn felēnd, asoxari asebēta sebēta, axaŋēnaxik ajo, xwētēk nēmēc. ⁴ Gayikwa bēr gē napul bējo, ocandēn ok fo wēlaw kēni oyēl ol, bari asoxari ajo, er ko liyaxēnēnd in wēlaw ko, ado ga xaŋēn ko.»

End Aciw̄ and Kaxanu eŋ

* 20:42 20.42 Calemoñēw̄ 110.1

⁵ Ata bërëmar këni šëkwënd Aciw̄ and Kaxanu aŋ. Gë oxaŷ oyekax bay bani do ŷaŋën bani gë beber wëlaraw bani bela gër oyël or Kaxanu bën. Ata re ko Yesu: ⁶ «Në eyow ex bakey band ax bayi na beŷ bën ang kën watënd ak. Ekaŷ eyëlëtërëx ax bayi na, đek kē yëcar.» ⁷ Na wëka këno bësëfan bën: «Asëyali, nand fe wa kē yëcar Aciw̄ and Kaxanu aŋ? Mondake këmi nangëđ mēne anēka kē fiatëgund beŋo? Amatinali nde exēna?» ⁸ Yaka këbi Yesu: «Titinayin, ala kēreŋun yifad na. Bëranjëm kē yow, abat abat, gë oŷac oram ol eni dend: “Wëno ex Afexën an, do anēka saxëguk ekwët ed ngwën el”, Kërenëbi tēfëđ na. ⁹ And kën wël anēka wonjok aniyān aŋ do nē emerëra exēni bela bën, kēreŋun yëbud na gayik afo ex ŋatëgu beŋo. Bari ax gid na pere ekwët ed ngwën el.» ¹⁰ Re ko bête Yesu: «Er këni ŷana eni merërand bela bën, gë enëng gë enëng, do gë ebar gë ebar. ¹¹ Bête bangëm-gëm këbi ŷana ebi dawërand bela bën do nē ed mar ocëxwëra otëm do gë enjo. Gër orën, ašanaya kē ŷana ex canayarand beŋigënaxik do becarax betëm eni nangaxën bela bën mēne đam ex ekwët ed ngwën el. ¹² Barikan, đamana ex ŋatëgu beŋo đek, bela bën axëmëra kēnun ŷana enun këmërand do enun narëndërand wën bër wāk endam bën. Bëšëwif bën alëxw kēnun ŷana enun đëxwënd gër baciw̄ bacaleya bandebën, do enun përand. Awëla kēnun ŷana enun mëländ gër bemun betëm do gër bëlëngw nē end oŷac oram. ¹³ Mondako kën ŷana en deyaraxënënd osede oram ol. ¹⁴ Këren yëlarand na gana-gana fo ang kën ŷana en yakand ak. ¹⁵ Wëno kēŋun ŷana eŋun yëlënd orenik or enëbi bonaxënënd đek bërangoŷëra andewën ol. ¹⁶ Bëxarëk bërëwën, bëmāyë bëndewën, bęcandaŷ bëndewën, do gë ođawo odewën đëŋ kēŋun ŷana eŋun đëxwënd nē end oŷac oram, do ang hi kën ak, bërānjëm enëbi đawëra. ¹⁷ Bela đek kēŋun šus nē end oŷac oram. ¹⁸ Bari ŷowëŷ ani koran na benjëw bëndewën beŋ. ¹⁹ Ga buŋa buŋa kën, benjëw bëndewën beŋ kē fex.»

End Yerusalem eŋ

²⁰ «And kën wat ga xul këni ocorođa Yerusalem aŋ, nangin mēne eyëcar ed angol el fiatëguk. ²¹ Ata bër gër ebar ed Yude bën gërëxëđëlexëni gand osënd. Bër gër angol and Yerusalem bën canëxëđëlexëni do bër gër ocënga bën këreni maŷid na gër angol. ²² Bakey band toro band kē fiatëgu baŋo, kiti ind këbi xiti Kaxanu bela iŋ kē hiđ ang ŷëgw këni gër akayëta andexëm ak. ²³ Gë bakey baŋo, mocopara këbi šopara bësoxari bër gë bacël bën do gë bër këbi yerinënd obaş bën. Oxoŷ or Kaxanu ol këbi wëcan Bëyisërāyel bën do eni toro mbaŋ gër ebar edebën. ²⁴ Bërëmar enëbi đawëra gë duxuma, bëjo enëbi capërelī oxadëp gër đek benëng becëxe. Ata benëng beŋo eni bēñëra Yerusalem in xali ex kwët amëđ and këbi sebën Kaxanu aŋ.»

End omakaw ond Yesu eŋ

²⁵ «Becërëcacik kē šanaya na gër eñan, gër facaw do gër oŷal. Do gër ebar, benëng bënd bela beŋ eni yëdara xali ebi bëländëra sam eni wëlënd ongëbër ond men ond angwëngw oŋ. ²⁶ Ayëdara këni ŷana eni yëdarand bela bën xali eni takëndërand gër osën or etëm end kē fiatëgu gër ebar ed lëgëra këni el. Gayikwa beber gë panga gër orën bën kē sëngërëbëtara. ²⁷ Ata këne watëgu wëno Asëñiw̄ ar ala an ga këme šëlaw gë aŋar aŋ. Do mbaŋ kē šanaya panga iŋ do gë enjaran endam eŋ. ²⁸ Awa and kē

ŷana enatëgu beŷo aŷ, dëngwëtayin do dënëtayin gayik apexa andewën aŷ dam ex.»

End apënëtal and andan eŷ

²⁹ Yesu fel këbi bëte apënëtal aŷo: «Nëkoyin andan aŷ do gë dek batëx baçëxe baŷ. ³⁰ And kën wat ga nëtërak aŷ aye kën nangënd mëne eçaŷa el dam ex. ³¹ Bëte mondako fo ex, and kën wat becarax betëm gër ngwën ro aŷ, nangindën mëne owun or Kaxanu ol dam ex. ³² Dal in këmum felënd, ani cësëra na dek bela bër gë okey oko bën ŷatëgurëxe beŷo dek. ³³ Orën ol gë ebar el axuca kë xuca. Barikan eyeyan edam el ed din ex. ³⁴ Titinayin këren kwënda na ñambëran, gë oŷëb, gë odendëran od aniyän, këdi kë siŷ owëkw orewën oŷ do en nambina, do eŷun pënga akey aŷo. ³⁵ Titinayin këdi këŷun ŷatënegu bërëxadët akey aŷo. Gayikwa ang ebën ed oxan fo këbi xul bela bën dek ebar el. ³⁶ Caleyindën key yo key do këren nambinand na ado təkër ak, en koraxën en cana dek er këŷun yowënegund in. Mondako kën hixën bëwëlewël and këme ŷatëgu wëno Aŷëniw ar ala an.» ³⁷ Goyat babi ŷëyalirand Yesu bela bën gër Aciw and Kaxanu do genëka exo maŷi gër etënd ed gë baŷarëka. ³⁸ Mopëd gëbër, bulunda in dek bani yend gër Aciw and Kaxanu eno baçët.

22

End etëra ed Yesu eŷ

¹ Ofëna or mburu ind gë lewir këm, or këni wáčënd Ofëna or Apexa ol, bax ŷatëgund. ² Ata bëŷadaxan bëlëngw bën do gë bëŷalen bën këni ŷaland eno daw yir fo Yesu gayikwa ayëda banëbi yëdand bulunda in. ³ Ang ebani bëŷëfan bër Yesu bën epëxw gë bëxi ak, abat bano wáčënd Yuda Isëkariyot. Ga lil ko Sindan in gër emëkw ed aŷëfan aŷo ⁴ xani ko xwiriŷ, ye ko gër ed baçër bani bëŷadaxan bëlëngw bën, do gë bëmum bënd bënëkona bër Aciw and Kaxanu, eni wëlerëx ang ko ri ebi tëranaxën Yesu ak. ⁵ Ga këbi nëngandëra, xet këbi eno yël kodí. ⁶ Yuda ga xana ko, ko ŷaland nand kë ŷap eŷo tëra Yesu xarak amëxwër aŷ ani nang ex na.

End ecemar ed ofëna ar apexa eŷ

⁷ Akey añanar and loxo ir bani yamb mburu ind gë lewir këm aŷ ebax. Yatijo banëbi ŷadaxand opeŷ od Ofëna or Apexa ok! ⁸ Ata Yesu ga lawën këbi Piyer gë ŷaŷ, re ko: «Doro ex Ofëna or Apexa ol! Yeyin en cemërax ene yambëraye.» ⁹ Wëka këno: «Feye wa ŷandi ki mi cemërax?» ¹⁰ Yesu yaka këbi: «And kën ŷat gër angol aŷ, ata kën fed gë ala ar lëbinak epeya ed gë men. Tëfidëno xali gër iciw ind ko lil. ¹¹ Pelidëno axwën iciw an: “Axwën an ga re ko ba feye ex aciw and gër ed këmi yambëra ecemar ed ofëna or Apexa el wëno gë bëŷëfan bëram bën?” ¹² Awasin këŷun wáŷinëd aciw and yaŷ and gë beŷ dek. Fën kën ŷemërax ed ofëna el.» ¹³ Ata Piyer gë ŷaŷ ye këni, sëkëx këni beŷ bën ang fel babi ak do ŷemërax këni ecemar ed Ofëna ol.

End ecemar ed Axwën eŷ

¹⁴ Ga ŷatëk apëxëd aŷ, Yesu gë oparëxanda odexëm ok yëpara këni gër eyambëran. ¹⁵ Ata re ko Yesu: «Awël nde, mbaŷ ŷandi baxe ene yambëraye andamat ecemar ed Ofëna or Apexa el, damana me toroxën. ¹⁶ Ga re këme, doro këme feland ecemar ed ofëna ar Apexa el xali yatir

këne yambëraxëye gër owun or Kaxanu.» ¹⁷ Ga yeyan ko na mondako, wëd ko andëmba and gë ngoy aŋ. Šëkwa këŋo Kaxanu do re ko: «Kanayin ngoy iŋo en yëlar wën dëk. ¹⁸ Ga re këme, doro fela këme ngoy iŋ xali yatir kē ħatëgu owun or Kaxanu ol.» ¹⁹ Bëte wëd ko ŋat amburu amat, ga šëkwa këŋo Kaxanu, hëbëndër ko do šet këbi bësëfan bën. Re ko: «Mburu iŋo ex eman endam end yël këŋun Kaxanu eŋ! Cetërinđën ene kwitaxën.» ²⁰ And faŋ këni eyambëran aŋ, wëd ko bëte ŋat andëmba and gë ngoy aŋ, ga yël këbi eni yëlar, re ko: «Ngoy iŋo ex ošat oram or kē šar en cotaxën eter ekašax ed gë Kaxanu oŋ. ²¹ Xarak, ar ke lëxw an gër ed këne yambërande ro dëŋ exo! ²² Eyo, wëno Asëfiw ar ala an alaw këne law ang yëgw këni ak. Barikan kata itëm hi këŋo ar ke lëxw an.» ²³ Ata bësëfan bën ŋana këni emëkar el ba noŋo ex ar këŋo lëxw Yesu an.

End asëfan alëngw eŋ

²⁴ Ga xucak eŋo, bësëfan bën këni šampërend end ba noŋo ex asëfan alëngw eŋ. ²⁵ Ata re ko Yesu: «Bemun bënd bër benëng becëxe beŋ awëña kënebi wëñand bela bër ex gër owar orebën bën, do bër gapak bën are kënebi rend “Bëyekax exëni”.* ²⁶ Kërex gi na dë mondako gër ndewën. Ar gapak an, gilexo ang itox fo. Do alëngw an, diyenindëlexo ang xadëp fo. ²⁷ Do noŋo wa ex ar gapak an? Ar yëpak do këno lëband an nde, ba alëba an nde? Ax gi ex na nde ar këno rëtënënd an ex ar gapak an? Do wëno cëŋ, ax gi ex na nde ang xadëp fo hi këme mërëxand irewëŋ? ²⁸ Wën xemënak xali doro, ane nacëta ex na gër ocëmu odam. ²⁹ Mëŋ ex, ang yël ke Faba ³⁰ mëŋ këne yambëraxëde do ene cëbëraxëde andamat gër owun oram do nē ßaŋëpara band owun këne xetënad enëbe kitixëne benëng epëxw gë bekı bënd bulunda ir İserayel beŋ.»

End Piyer eŋ

³¹ Ga xucak eŋo, Yesu wac këŋo Piyer: «Simon, Simon, anëka ŋandi këŋo de Sıdan eŋun kabasa ang bële fo. ³² Barikan wëno ašalen šalen këmi exı bayixën ekwëta ed xwëta këye el, kërex capër na dëk dëk. Do wëñ and këy bakawëd aŋ, kemënidëfi foŋinëx.» ³³ Ata re ko Piyer: «Axwën, wëno awëlëk hi këme mi tëf xali lëf gër epëra do xali gër ecës.» ³⁴ Yesu yaka këŋo: «Piyer, ga re këme, doro ðamana exo yata ecare el wëŋ anëka këy yaxëta bakëlëbëd batas.»

End bësëfan eŋ

³⁵ Ga xucak eŋo, Yesu wëka këbi bësëfan bën: «And lawën bamun en pemëra Atëfëtan aŋ, kodı këm, ambaß këm, baped këm yey nde šanëx ban na?» Yaka këni: «Bëtëdëŋ.» ³⁶ Aŋo re ko: «Gëregako, ar gë kodı an, cëlayalexo, ar gë ambaß an, baxalexo, do ar gë duxuma këm an panëlexo acud andexëm aŋ exo yëcaxën. ³⁷ Gayikwa afo ex ŋata endam end yëgw këni eŋ: “Gë bëwendëran bën ßar kënebi enga emat*.” Do enimin, er ebax exe gi in nē eŋata ex.» ³⁸ Ata re këni bësëfan bën: «Axwën, nekoda oduxuma oki.» Yaka këbi: «Gwac ex go!»

End cale ind Yesu eŋ

³⁹ Ga šanëgu ko Yesu na gër ed hi bani, ye ko ang wër baŋo ak gër etënd ed gë ßaŋarëka, ata sëf këno ñët bësëfan bërëxëm bën. ⁴⁰ Ga ħat këni, fel këbi: «Caleyin këdi këŋun xor eñëŋenax eŋ.» ⁴¹ Mëŋ ga nacëta

* **22:25** 22.25 Gër ebar ed Bëgërek, owac olo banëfi yëlënd bemun beŋ. ✧ **22:37** 22.37 Esayi 53.12

kēbi, foxi ko do ko šalend: ⁴² «Faba, ga ŷandi ŷandi ki pangacēnēle kata iŋo. Dil ang ŷandi ki wēj ak, kērex gi na ang ŷandi ke wēno ak.» ⁴³ Ata šanayaxēnēgu kēŋo meleka elod gēr orēn do bašēn kēŋo ojaŵ ok. ⁴⁴ Ga šaminak emēkw edexēm el, Yesu xemēna ko nēmēc cale iŋ. Asēwētēwa irexēm in hik ang ošat fo do kē šarēnd gēr ebar. ⁴⁵ And foxita ko cale aŋ, baka ko gēr bēsēfan. Sēk kēbi ga rašēra kēbi ga bon kēbi ocēmu ok. ⁴⁶ Ata wēka kēbi: «Wēn inewa kējun rašēraxēnēnd? Kanin en cale, en kwēyētaxēn eñēŋēnax eŋ.»

End etēra ed Yesu eŋ

⁴⁷ Ga ko yeyan baŷi baxo Yesu ga ħatēgu kēni na enga end bela. Ar bano wācēnd Yuda an, asēfan abat ang ebani epēxw gē bēxi ak, lēngwēnēgu bax. Ga sēkar kēni gē Yesu, wēga kēŋo bēxiβ. ⁴⁸ Ata re ko Yesu: «Oko Yuda, momega nde kēye lēxwēnd wēno Asēniw ar ala an?» ⁴⁹ Ga wat kēni er bax ħatēgund in, bēsēfan bēn re kēni: «Axwēn mēni taŵēra nde gē duxuma in?» ⁵⁰ Ata abat wēlēn kēbi, saŵ kēŋo xadēp ir ašadaxan alēngw in bađ anēf and liw aŋ. ⁵¹ Barikan Yesu re ko: «Teβin, gwac ex!» Na ga lēk kēŋo ašošan ajo gēr anēf, fakēn kēŋo. ⁵² Ata Yesu wēka kēbi bēšadaxan bēlēngw bēn, gē bemun bend bēnēkona bēr Aciw and Kaxanu bēŋ do gē bēxarēk bēr Bēsēwif bēn: «Ba arek nde hi kēme mēŋ yowaxēnēgu kēn gē oduxuma do gē okwēlekwēle ene tēraxēn?» ⁵³ Key yo key ga bane fedērēnde wa gēr Aciw and Kaxanu do ane tēra bana? Barikan, anēka ħatēguk apēxēd andewēn aŋ do gē and panga ind ecamēđan aŋ.»

⁵⁴ And sēra kēno Yesu aŋ, wēla kēno monas xali gēr yangana ir iciw ind ašadaxan alēngw, ata Piyer kēbi sēfēgund nacēt ako. ⁵⁵ Ga fētēn kēni xodux mērēxand ir yangana, yēpara kēni jey gēr oyesa do Piyer xetēna kēbi moñēpa. ⁵⁶ Ata endēnaŵ emat wat kēŋo and ħoβa kēŋo xodux aŋ. Ga faβ kēŋo, re ko: «Ajo gē ar sēra kēno ajo ebani.» ⁵⁷ Barikan Piyer ga ko yax ko rend: «Abiwēn, wēno amo nang ex na de!» ⁵⁸ Ga nēkanak, ala ašēxe xwita kēŋo Piyer do re ko: «Wēj bēte ar enga end ar sēra kēno ajo hi kēy de!» Yaka kēŋo: «Wēno ame gi ex na de gēr enga eŋo!» ⁵⁹ Bēte ga xucak apēxēd amat, ala ašēxe ko rend: «Enimin, gayikako ašošan ajo Agalile ex, gē mēŋ ebani.» ⁶⁰ Aŋo re ko Piyer: «Wēj er kēy rend ijo, wēno ame nang ex na!» Ata yata ko ecare el. ⁶¹ Axwēn Yesu nēkona ko gand Piyer, ga faβēr kēni, Piyer xwita ko afel fel baŋo mēne doro đamana exo yata ecare el, anēka kēŋo yaxēta bačlēlēbēd batas. ⁶² Piyer šan ko kwēl do ko sesēxēnd ga fulēt kēŋo otes.

⁶³ Ata bēr sēra baŋo Yesu bēn kēno lēšērand do kēno xēmērand. ⁶⁴ Bandēmar eni pēđ baŋgēs baŋ eno kēm do eno mēka: «Wēj alawēnel ar Kaxanu an, nangēnēlēbo ngwa ba noŷo xēm ki!» ⁶⁵ Mondako bano širērand gē oteβēn seβēn kēm. ⁶⁶ Ga wecak, amara and bēxarēk bēr Bēsēwif aŋ, gē bēšadaxan bēlēngw bēn do gē bēšalen bēn wēla kēno Yesu gēr akwēndaya andeβēn. ⁶⁷ Ata wēka kēno: «Angēmēne wēj ex Afexēn an, pelēlēbo!» Yesu yaka kēbi: «And kēmun fel aŋ, ane ma na, ⁶⁸ bēte and kēmun wēka aŋ, ane yaka na. ⁶⁹ Elod gērēgako, nangin mēne awat kēne wat wēno Asēniw ar ala an ga xetēna kēmo Kaxanu gand liw, gēr owun orexēm.» ⁷⁰ Ata xey kēni šor: «Ba wēj nde ex Asēniw ar Kaxanu an?» Yaka kēbi: «Go dēŋ ex!» ⁷¹ Ata re kēni bēte: «Osede ax bo ex na ene wēle. Ax gi ex na nde biyi đek dēŋ wēl kēnēŋone?»

23

End gër eyang ed Pilat eŋ

¹ Bêšadaxan bêlêngw bën, gë bêšalen bën do gë bëxarêk bër Bêšewif bën xani bën dek do wêla kęŋo Yesu gër Pilat. ² Ga këno nagašandëra këni rend: «Biyi fënga kęŋo ala ajo ga këbi soñ bër enëŋ endebi bën eni teb emedën ed šagale owun or Sesar el. Bëte gë andexëm ko wacayand Afexën do emun endebi.» ³ Ata Pilat wêka kęŋo Yesu: «Wěj nde ex emun end Bêšewif eŋ?» Yesu yaka ko: «Wěj wac ke de mondako!» ⁴ Pilat fel këbi bêšadaxan bêlêngw bën do gë dek amëxwër aŋ: «Wëno amena and këmo nëpaxën ala ajo ame wat ex na.» ⁵ Barikan bën ga xemëna këni, këni rend: «Asoñ këbi soñënd bela bën eni nęp owun orewën ol, dek ebar ed Yude el këbi sęyalind mondako ga ýanaw ko gër ed Galile, xali gër Yerusalem ro.» ⁶ And wël ko eŋo aŋ, Pilat wêka këbi ba Yesu Agalile exo. Yaka këno mëne go dęŋ ex. ⁷ Pilat ga wata ko mëne Yesu ar gër owun or Erod, emun end gër ebar ed Galile eŋ, hi ko fel këbi eno mëlän gayik baŋe baŋo na gër Yerusalem yow baxo.

End gër yangana ir Erod eŋ

⁸ Erod nęngandëra kęŋo and wat kęŋo Yesu aŋ. Enimin, elod anëka fo ýandi baŋo eŋo nang gayik awël baxo wëlënd bënd ko rind beŋ do ayar baxo yarënd eŋo wat ga ko ri ecarax. ⁹ Ata Erod wêkara kęŋo xali Yesu, bari gematak aŋo yaka bana. ¹⁰ Bêšadaxan bêlêngw bën do gë bêšalen bën xemëna këni këno nagašandërand Yesu. ¹¹ Erod gë bënëkona bërëxëm bën rixëra këno eŋo yepënxën. Erod, and lëšëra kęŋo xali fed kęŋo aŋ, šuď kęŋo ocuď ombarax ang emun fo. And fed kęŋo aŋ, šëñëta këbi eno bakali gër Pilat. ¹² Yatijo hi bani odawo Erod do gë Pilat, xarak bërangoýëra ebanı.

End kiti ind Yesu eŋ

¹³ Ga řateli këno Yesu, Pilat wac këbi bêšadaxan bêlêngw bën, gë bëxarêk bën do gë bër hi bax na bën. ¹⁴ Re ko: «Wën wëlanëgu ke ala ajo do re kën mëne mëŋ këbi soñënd bulunda in. Ax gi ex na nde ogës odewën dęŋ wêkara këmo? Wëno cęŋ amo kor na monęp gë bënd nagašandëra këno wën beŋ. ¹⁵ Bëte Erod dęŋ aŋo korëguw ex na eŋo nęp mëŋ bakalixënëgu kęŋo gër ndam ro. Amena ax gi ex na and këmo lawaxën. ¹⁶⁻¹⁷ Ocoroďa odam ok këmëni sebën eno cewëra do motebët.» ¹⁸ Ata na xeý këni šor: «Tebëtëlo Barabas! Tebëtëlo Barabas do eyo daw ajo!» ¹⁹ Xarak Barabas ijo andepëra hi baxo gayik axoýën xoýën banëbi mëŋ gë bošandaw bêlêngw bër angol bën do wëreli banëbi xali law këno ala. ²⁰ Pilat wêka këbi gašëxe ba noýo sana këno eŋo, xarak mëŋ Yesu ýandi baŋo eŋo tebët. ²¹ Ata yaka këni šor: «Ali, pikalo gër kërëwa! Pikalo gër kërëwa!» ²² Wêka këbi bëte atasën aŋ: «Inëwa wën ko? Ga re këme amena amo wateli ex na and këmo lawaxën. Asebët këmo sebët and këno šewëra ocoroďa aŋ.» ²³ Aŋo xeý këni kaš-kaš mëne eŋo pika. ²⁴ Ata Pilat wa ko ex gi ang wêka bani ak. ²⁵ Pilat sebët kęŋo Barabas, ar fëra bano gayik ala law baŋo yatir xanin bani emer gër angol an. End Yesu eŋ cęŋ, seb këbi ocoroďa ok eno dixëra ang ýandi këbi ak.

End gër kërëwa eŋ

²⁶ Ocoroŋa ok ga këno wëla Yesu gër ed këno fikax, fed këni gë Simon Ibësiren ga hiw ko gër osënga. Ga nëŷali këno, lapara ko osëx or këno fikaxën Yesu ol do këno sëfand Yesu gë andepoy. ²⁷ Ata enga end ßela kënebi sëfand. Bësoxari bën ga këno ŷaw Yesu këni renitand. ²⁸ Yesu and nëkona këbi aŋ, re ko: «Wën bësoxari Bëyerusalem, tesin endewën eŋ do gë end obaš orewën eŋ, kërene ñaw na wëno! ²⁹ Në eyow ex ßakey ßand kën ŷana end dend: “Nëngandëralebi bësoxari bëboroxok bën, bë elod ani dëw ex na do elod ano yerin ex na itox bën!” ³⁰ Amëd aŋo, ßela bën are këni ŷana eni dend: “Osënd wëcaninëbo! Bëtënd wëginëbo!” ³¹ Ga këne narënënd ako wëno ar ex osëx osëkët an, kaš kënun narëndëra wën bër ex otëx oŋaŷëk bën.» ³² Yatijo, bërek bëxi banëbi wëlalind gë Yesu enëbi ßawëx. ³³ And ñat këni gër ed bani wacënd «Egor» aŋ, fika këno Yesu mërëxand ir bërek bëxi: abat gand liw, ajo gand šame. ³⁴ Ata Yesu ko rend: «Faba tebanëlēbi, gayikwa ani nang ex na er këni rind in.» Ocoroŋa ok ri këni bëñak eni cetëraxën banjëm bandexëm baŋ. ³⁵ Bulunda ir Bëšëwif in xwëšaraw këni ler na do kënebi nëkonënd. Barikan bëlëngw bën ga këno lëš Yesu këni rend: «Ga babi fexën wa ßešëxen bën, pexënayalexo gë andexëm dëŋ angëmëne mëŋ ex ar yata këno Kaxanu an!» ³⁶ Alëš bano lëšënd bëte ocoroŋa ok; and këno sëka aŋ, eno nën ngoy iŋerëk ³⁷ do eni dend: «Angëmëne wëj ex emun end Bëšëwif eŋ, pexënayal gë andey dëŋ!» ³⁸ Oñëgw fikali bani na në ingomb gomb yabët gaf irexëm in mondako: «Ajo ro ex emun end Bëšëwif eŋ.» ³⁹ Ata arek abat gër bër fika banëbi gë Yesu këno širënd: «Ax gi ex na nde wëj ex Afexën an? Pexënayal gë andey eyëbo pexënoxën biyi bëte!» ⁴⁰ Barikan arek axinëm an këno xexënd mondako: «E wëj ba ayo yëdand na nde Kaxanu? Ax gi ex na nde andamat nëp kënebo? ⁴¹ Biyi cëŋ, er hi këbo ijo šenene ex, gayikwa oxey orebi fo ßakaxënënd. Barikan mëŋ ŷoweŷ axo men ex na.» ⁴² Ata re ko bëte: «Yesu, këla, kwitayi de axwita wëno yatir këy ßakaw gër ngwën gë owun orey ol.» ⁴³ Yaka këno: «Awël nde, ßal in këmi felënd, doru dëŋ wëj gë wëno añat ke ñate gër arayen.» ⁴⁴ Anëka bax ñatënd eñan eŋ keŋ gër gaf ga šamëdanëk ßek ebar el xali hik poxoš gaf in: ⁴⁵ Eñan eŋ ašilipa šilipa bax. Ata ñesik cidët anjëm amëgax and bax weđind lëngwe ir Aciw and Kaxanu aŋ. ⁴⁶ Aŋo xey ko Yesu: «Faba, anëka këmi wäšëlınd angoc andam aŋ.» Ga yeyan ko na mondako, kwël xoti ko. ⁴⁷ Alëngw ar ocoroŋa an ga wat ko ang šes ko Yesu ak, šëkwa këno Kaxanu mondako: «Enimin, ala ajo ar šenene ebaxo.» ⁴⁸ Amëxwër and bër yow bax onëkon aŋ, këni renitaxënd tar fëña in ga wat këni mëne anëka xor këno Yesu. ⁴⁹ Dek bër nang baŋo Yesu bën, gë bësoxari bër laŋëtaraw baŋo elod gër ebar ed Galile bën xwëšara këni nacët ako do këno nëkonënd.

End gër aŋeg eŋ

⁵⁰ Gër Amara and bëxarëk bër Bëšëwif, asošan ar gë onden, ar šenene ebax na do bano wacënd Yosef. ⁵¹ Gër Arimate, angol and Bëšëwif, xaniw baxo; axo gixeli bana gër bër xiti baŋo do narëndëra baŋo Yesu ga baxo šëninđ owun or Kaxanu ol. ⁵² Mëŋ ye bax gër Pilat xara këno eman end Yesu eŋ. ⁵³ Pilat ga wa ko, Yosef fedali ko eman eŋ. Fëlëra këno gë këpas, do wëxëta këno në ŷeg ir fës bani në aparëfac, gër ir elod ala ano mëxwëtaxën bana. ⁵⁴ Yatijo bax ŷanand akey and eteyëta aŋ do Bëšëwif bën anëka bani xëñënarand. ⁵⁵ Bësoxari bër laŋëtaraw baŋo Yesu elod gër

ebar ed Galile bën, ga sêfa këno Yosef, wat këni ýeg in do ang wëxëta këno ak. ⁵⁶ Ataŋ wãyi këni eni barërax ogu onëngax do gë angiri eni koşaxënëd gër eman end Yesu. Ata ang rek acariya and Moyis ak, fëb këni akey and eteyëta aŋ.

24

End ekani ed gër ecës eŋ

¹ Yatir akey ayanar and loxo, bësoxari bër ebax bësëfan bën ye këni mopëd gëbër gër ýeg ir Yesu ga wëla këni ogu onëngax ond şutëra bani oŋ. ² Sëk këni angay and wedi bax lilaya ir ýeg aŋ ga xënik gë befët. ³ Ga lil këni gër ýeg, nema këni eman end Axwën Yesu eŋ, ⁴ ata wëlandëra këbi. Aŋo şanayaxën kënebi bësosaŋ bëxi gë banjëm band jing-jing. ⁵ Ga yëdara këni, bësoxari bën, rën këni do fab këni laŋ ebar el. Ata bësosaŋ bëjo wëka kënebi: «Inëwa këno şalaxënënd abëngw an gër bësësëk ro? ⁶ Axo bo ex na ro, anëka xani ko gër ecës. Kwitayin ang baŋun felënd and hi ban gër ebar ed Galile ak. ⁷ Ga baŋun felënd mëne afo eno dëxw mëŋ Asëniw ar ala an gër bëwendëran do eno pika gër kërëwa exo cës. Barikan, axani ebax exo kani gër ecës akey atasën aŋ.» ⁸ Ata xwita këni bësoxari bën mëne mondako dëŋ felëra babi Yesu. ⁹ Ga şan këni na gër ýeg, ðaka këni eni tëfëtërax dek eŋo gër bësëfan epëxw gë abat do gër dek bësëfan bësëxe bën. ¹⁰ Er hi bani: Mari Madëlen, gë Yowana, gë Mari nëm ir Şak do gë bësoxari bër laŋët babi bën reyax këni gër oparëxanda od Yesu mëne go dëŋ ex. ¹¹ Barikan oparëxanda ok ani kwëta bana eyeyan ed bësoxari el. Er bani yëland anëx ex. ¹² Ata xwiriş Piyer hër ko xali gër ýeg. Ga yëkwa ko lëf, wat ko gër ebar ebun ed bënjëm bënd şeriraxën bano Yesu bën. Ata wãyi ko kwël ga şaran këno endey eŋo.

End bësëfan bëxi eŋ

¹³ Do kwël yatijo fo, bësëfan bëxi bër Yesu xani bax gër Yerusalem këni yend gër ingol ind këni wacënd Emawus, në ðapakan epëxw gë amat. ¹⁴ Tar feña in bani xanarënd bend Yesu bën. ¹⁵ Ga këni rendëra, Yesu mëŋ dëŋ şoma këbi do kwël këni sëfërend. ¹⁶ Aye dëŋ bano watënd barikan afod fod babi do bani sëkwanënd eno kwita in. ¹⁷ Ata wëka këbi: «Bend ine ngwa kën xanarënd tar feña in?» Ga logën këbi, xwësa këni. ¹⁸ Yaka ko ar bano wacënd Këlewopas an: «Wëj gabaŋ ex ar yow bax gër Yerusalem an do nem këy er xucak ðakey baŋo in?» ¹⁹ Ata wëka ko bëte: «End ine ngwa?» Yaka këno: «End Yesu Ibënasaret eŋ wa. Gër ogës od Kaxanu do gër od bela, ala wënel ar bax rind becarax ebaxo do babi sëyalirand Bëyisëräyel bën gë or gapak. ²⁰ Bëşadaxan bëlëngw bën do gë bemun bendeñi beŋ lëxw baŋo eno nëpaxën do eno ðawaxën mopika gër kërëwa. ²¹ Biyi cëŋ ako yëla bami mëne mëŋ ex ar lawënëgu baŋo Kaxanu an ebi dacët bulunda ir Isëräyel in gër otaxan od bërangoŷëra andebën. Do doro ex akey atasën aŋ elod ga xucak beŋo dek. ²² Dal ex mbaŋ dëŋ şaran këbo er reya këni bësoxari bërëmar, bër enga endeñi in. Aye ye bani gëbër fo gër ýeg ir Yesu. ²³ Ga nema këni eman endexëm eŋ, ðakaw këni, felati kënebo mëne omeleka şanayaxën këbi do re këni mëne abëngw exo. ²⁴ Aye ye bani bëte bësëfan bërëmar gër ýeg do sëk këni beŋ bën ang reya këni bësoxari ak. Bari mëŋ ano watëgu ex na.» ²⁵ Ata re ko Yesu: «Wën and fod kënun dëŋ ex ðe! Owëkw orewën oŋ aleg legëk ekwëta ed dek

bend reya kēni bēlaŵēnel bër Kaxanu el! ²⁶ Ax gi ex na nde ako bax exo toro Afexën an, damana exo bakanaxën enjaran endexëm eŋ?» ²⁷ Ga ŷana ko Yesu gër bakayëta band Moyis do gër dek band bēlaŵēnel, faŷën kēbi bēndexëm bēŋ ebi pēnixën. ²⁸ Ga kēni fiat gër Emawus, Yesu ŷandi kēŋo exo kuca. ²⁹ Ata bēsēfan bēxi bēn xara kēno eŋo key na. Re kēni: «Bayine ro, nē ecēla ex eñan eŋ, anēka wēdēk!» Ata ŵa ko do kwël fiat kēni gër ndebēn. ³⁰ And ŷēpa kēni gër eyambēran aŋ, Yesu wēd ko amburu aŋ, šēkwa kēŋo Kaxanu, hēbēndēr ko do šet kēbi. ³¹ Amēd aŋo fēdēt kēbi onden oŋ, ata xwita kēno, barikan na dēŋ nem kēno bēd-bēd. ³² Ata kēni wēkarēnd: «Abaxi hi na nde ñar gër emēkw and babo felērāwēnd gēr fēña aŋ, do and babo faŷēnēnd Oñēgw Omēnēk aŋ?» ³³ Ga xani kēni na, baka kēni kwël gēmēd fo gēr Yerusalem. Sēkēx kēnēbi bēsēfan epēxw gabat bēn gēr ed barēr bani, gē bēr babi sēfarand bēn. ³⁴ Ata xicali kēnēbi mēne enimin Axwēn Yesu axani dēŋ xani ko gēr ecēs do mēne Simoŋ ŷanayaxën kēŋo. ³⁵ Bēn bēte reya kēni mēne gē Yesu sēfērēx bani xali fiat kēni gēr ndebēn, do mēne gēr eyambēran fo xwita kēno and hēbēndēr ko mburu aŋ.

³⁶ Ani ŋata bana eŋo, Yesu ŷanayaw ko mēŋ dēŋ mērēxand, do fel kēbi: «Kaxanu yēlēŋun wa aketēxeta aŋ!» ³⁷ Na lēk kēbi anjijy atēm do kēbi rēgēndērānd gayik er yēla bani angoc andexëm aŋ ex. ³⁸ Barikan mēŋ wēka kēbi: «Ineŵa wēlandēraxën kēŋun gēr oŵēkw orewēn? Ineŵa bayik an kwēta ex na mēne wēno dēŋ ex?» ³⁹ Nēkoyin otaxan ok gē osapar oŋ, wēno dēŋ ex. Dēkērāyine tan! Aye nang kēn mēne angoc axo gi ex na gē eman ang kēne watēnd ak.» ⁴⁰ And yeyaneli kēbi mondako aŋ, ŵasindēra kēbi bambēnut baŋ gēr otaxan do gēr osapar. ⁴¹ Ado ga nēngandēra babi ani ma ba na pere mēne Yesu dēŋ ex. Ata mēŋ wēka kēbi: «Eyamb yamb nde ex na?» ⁴² Yēl kēno aton and ekan ebēkawēka. ⁴³ Ga xana ko, yak kēŋo ogēs odebēn dēŋ. ⁴⁴ Ata re ko: «And hi bane nē erebat aŋ, afel bamun felēnd mēne añata kē fiata dek beŷēr ŷēgw kēni gēr acariya and Moyis gē bēlaŵēnel bër Kaxanu bēn do er rek gēr Calemoñēw endam in.» ⁴⁵ Ata na dēŋ fērētēn kēbi onden ond ebi pēnixën er rek akayëta and Kaxanu in. ⁴⁶ Ata fel kēbi: «Mondako ga ŷēgw kēni gēr akayëta and Kaxanu mēne wēno Afexën an, anarēndēra ebax ene narēndēra xali, ene daw. Barikan me kani gēr ecēs yatir akey atasēn aŋ. ⁴⁷ Do end enēngwēt ed ola eŋ, gē end eteban ed beñēŋenax eŋ, bēsēfan bērexēm bēn afemēra kēni ŷana eni pemērand gēr oŵac orexēm gēr dek bēnēŋ bend bela, ga ŷana ŷana kēni gēr Yerusalem. ⁴⁸ Wēn bēsēfan bēn ex bër otede ok. ⁴⁹ Er beya baŋun Faba in alawēneli kēmun lawēneliw. Cēniyīn gēr angol and Yerusalem xali eŋun yēl Kaxanu panga indexēm ind yaŋ in.»

End Yesu yaŋ gēr orēn eŋ

⁵⁰ Ga xucak eŋo, Yesu wēla kēbi bēsēfan bērexēm bēn gand ingol ind Betani. Yēn ko otaxan ok do kēbi ŷalenēnd. ⁵¹ Nand babi ŷalenēnd na, kwël dēŋ kēni sebētārēnd, ga ko šēg end orēn eŋ, xali ŷilipax ko. ⁵² Amēd aŋo ŷale kēno do baka kēni gēr Yerusalem gē onēnga osēm. ⁵³ Key yo key bani fedērēnd cale in gēr Aciw and Kaxanu do bano šēkwand Kaxanu.

Atéfetan and Yesu ang yëgw ko Şaŋ Lilaya in

Akayëta aŋo, Şaŋ, asëfan abat ar Yesu Kërisët, yëgwëk. Areya ko reyand mëne Yesu ex Eyeyan ed hik ala el. Mëŋ ex Asëñiw ar Kaxanu an, Afexën ar bëya baxo Kaxanu alawëneli këŋo lawëneliw gër ngwën an. Gër akayëta aŋo bëcarax benjongëbeki bënd ri ko Yesu eni maxën bela bën mëne mëŋ ex Asëñiw ar Kaxanu an. Gayikwa ar kë wä mëne Yesu ex Asëñiw ar Kaxanu an, kë şotënd anıyan and din ir din and wëlawëneŋu këbi benëŋ bënd bela beŋ dek gër ebar ro. Er ex gër akayëta in:

End eyeyan ed Kaxanu do gë epemëra ed Şaŋ Batis eŋ: 1.1-34.

End eyata ed bësëfan eŋ: 1.35-51.

Bëcarax benjongëbeki bënd Yesu beŋ: 2.1-12.50.

End ecës ed Yesu do gë ekani ed gër ecës eŋ: 13.1-20.1-10.

End canaya ed Yesu gër bësëfan bërexëm ak: 20.11-21.25.

End eyeyan ed Kaxanu eŋ

¹ Elod gër yānar hik eyeyan el, do Eyeyan el ebar gë Kaxanu, do Eyeyan el hik Kaxanu. ² Elod gër yānar hi këni, Eyeyan el do gë Kaxanu. ³ Er ex yo gë mëŋ ri ko Kaxanu, do yoweŷ ax gi ex na er bayik axo di ex na gë mëŋ. ⁴ Gër eyeyan elo şanëguk anıyan aŋ, do anıyan aŋ ex angoben and bela aŋ. ⁵ Angoben aŋ fiobak ecamëfan el, do ecamëfan el aŋo kwëtaya ex na.

⁶ Akey amat, fiatëgu ko ala, ga lawëneŋu këŋo Kaxanu, oŵac orexëm ol ex Şaŋ. ⁷ Mëŋ yow bax exo gi sede, eni kwëtaxën angoben aŋ dek bela bën. ⁸ Şaŋ ayow fo yow baxo exo gi sede ir angoben in axo gi bana mëŋ dëŋ angoben aŋ. ⁹ Eyeyan el ex angoben and dal and këŋo fioband ala ar ex yo aŋ; ayow yow bax gër ngwën. ¹⁰ Ayow yow bax gër ngwën, barikan ngwën in elod aŋo nang ex na, xarak Kaxanu, paŋ gë angoben ri ko ngwën in. ¹¹ Angoben aŋ yowëk gër ebar edexëm, do bërexëm bën fiëp këni eno kwëtaya. ¹² Barikan, bër xwëta këŋo bën dek, bër xwëtak oŵac orexëm bën, këbi yëlënd panga ind eni gixën obaş or Kaxanu. ¹³ Kaxanu dëŋ ri këbi obaş orexëm gë oñandi odexëm ok, ax gi ex na gë oşat do gë oñandi od eman, ax gi ex na ang këno rëwënd ala ak, ax gi ex na dëŋ oñandi od ala. ¹⁴ Eyeyan ed Kaxanu el hik ala, lëg ko gër ebar edebi, wat këmi enjaran endexëm eŋ, enjaran en Asëñiw ar taŋ, ar xaniwëk gër Faba Kaxanu eŋ, yëm ko gë oyekax ol do gë dal in. ¹⁵ Ata Şaŋ Batis ga ko reya payoma endexëm eŋ, xeŷ ko: «Mëŋ ex ar bame rend: “Ar ke sëfëgund an, lëngwatëgu ke gayik mëŋ anëka hi ko dāmana me gixën.”» ¹⁶ Ata biyi dek këbo yëlënd dek oyekax orexëm ol do këbo başënënd key yo key. ¹⁷ Gayikwa acariya aŋ paŋ gë Moyis yowëk gër ngwën, oyekax ol do gë dal in yowëk gë Yesu Kërisët. ¹⁸ Elod ala aŋo wat ex na Kaxanu, barikan Asëñiw ar taŋ an, ar pëlot gër yomb irexëm an fo nangën këbo.

End osede or Şaŋ Batis eŋ

¹⁹ Baxëtın osede or reya baxo Şaŋ Batis gër Bëşëwif bër xaniw bax elod gër Yerusalem ga lawëneŋu kënebi bëşadaxan do gë bërandëwëra and

Lewi, eno mëkara mondako: «Wěj noŋo wa hi këy?» ²⁰ Ata mëŋ axo yax ex na, yaka këbi fac: «Wëno, ame gi ex na de Afexën an!» ²¹ Wëka këno bëte: «Noŋo cëŋ hi këy? Ba wěj nde ex Eli?» Yaka këbi bëte: «Ali, ame gi ex na Eli.» Re këni bëte: «Do wěj nde ex alaŵënel ar Kaxanu ar bax yowënd an?» Yaka këbi: «Bëtëdën!» ²² Aŋo re këni: «Noŋo wa hi këy? Mi bakaxën gë eyaka gër bër laŵënëgu këbo! Wěj dëŋ noŋo këy rend hi këy?» ²³ Yaka ko Şaŋ:

«Wëno ex oniŵ or kë xeŷënd gër ladawe ol, Wëno kë rend:
 “Dëbëtin fëña ir Axwën in”,
 mondako re baxo alaŵënel Esayi[☆]».

²⁴ Ata bërolaŵën bër wëkara bën Ofariseŋ ebax. ²⁵ Wëka këno: «Ine cëŋ këyëbi buyixënënd bela bën gayikako ay gi ex na Afexën an, ay gi ex na Eli, ay gi ex na bëte alaŵënel ar kë yowënd an?» ²⁶ Şaŋ Batis yaka këbi: «Wëno gër men këmëni buyind bela bën. Barikan, ala ex na mërëxand irewën, ar ano nang ex na; mëŋ ke sëfëgund! ²⁷ Wëno ado axe ñap ex na me pët ogux od bapëf bandexëm ok.» ²⁸ Mondako xuca bax eŋo gër ingol ind Betani, ekeg Yurëdeŋ in, gër ed baŋi buyirand Şaŋ Batis bela.

End şadaxa eŋ

²⁹ Në ecan ijo, Şaŋ Batis watëgu këŋo Yesu ga ko yow. Ata fel këbi bër xeta baŋo bën: «Nëkoŋo ar këŋo şadaxa Kaxanu exo dëxëtaxën amena and ngwën an*» ³⁰ Mëŋ bamo rend: “Ar ke sëfëgund an lëngwatëgu ke gayik mëŋ anëka hi ko dãmama me gixën.” ³¹ Wëno amo nang bana. Eno nangaxën bulunda ir Isërayel in këmëni buyixënënd bela bën gër men.» ³² Şaŋ Batis areya reya baxo bëte: «Awat wat këmo Angoc Amënëk aŋ ga ko fedaw, elod gër orën, ang edëxwëte epeşax fo, lapa ko gër ndexëm, do bayi ko laŋ gër ola orexëm. ³³ Wëno dëŋ amo nang bana. Ar laŵënëgu ke mëni buyind bela an fel baxe: “Ar këyo wat ga lapaxën këŋo Angoc Amënëk aŋ, do exo bayi laŋ gër ola orexëm kë buyind gë Angoc Amënëk aŋ.” ³⁴ Awa wëno ga wat këmo këme reyaxënënd mëne mëŋ ex Asëñiŵ ar Kaxanu an.»

End bësëfan bëŷanar eŋ

³⁵ Në ecan ijo, Şaŋ Batis gë bësëfan bëxi bërëxëm baka këni gër ed baŋi buyirand bela. ³⁶ Ata Şaŋ Batis, ga wat këŋo Yesu ga ko xuca, re ko: «Nëkoyino wa ar këŋo şadaxa Kaxanu an!» ³⁷ Bësëfan bëxi bëŋo ga wël këno, sëf këno kwël Yesu. ³⁸ And nëkona ko aŋ, wat këbi ga këno sëfa. Ata wëka këbi: «Ineŵa kën şaland?» Yaka këno: «Rabi» (Asëyali), mi nang gër ed lëg këy ŷandi këbo. ³⁹ Ata re ko Yesu: «Awa yowën en nang.» Ga sëfa këno eni nangëx gër ed lëg ko, bayix këni gë mëŋ xali eñan eŋ poxoş gaf in.

⁴⁰ Andëre, abinëm ar Simoŋ Piyer, ebax asëfan abat gër bëxi bër wël baŋo Şaŋ Batis do sëfa bano Yesu bën. ⁴¹ Ga yen këŋo pere Simoŋ, ar acël amat gë mëŋ an, felëgu këŋo: «Biyi anëka watëgu këmo wa Afexën an» (Kërisët). ⁴² Ata Andëre wëlaw këŋo gër Yesu. Ga fabër këni gë Simoŋ, Yesu re ko: «Wěj ex Simoŋ, asëñiŵ ar Şaŋ! Gërëgako, Kefas nëngwët këmi.» (Ekaŷ).

☆ 1:23 1.23 Esayi 40.3

* 1:29 1.29 Ar ex gi moŋateli: Nëkoyino xondo ir edafe ir këŋo şadaxa Kaxanu in.

⁴³ Nê ecan ijo, Yesu xani ko ond gër ebar ed Galile oŋ, do fed kèni gë Filip. Yesu fel kèŋo: «Tëfële wëno.» ⁴⁴ Filip, Abetësayida hi baxo, angol amat gë Andëre do gë Piyer. ⁴⁵ Filip ga yen kèŋo Natanayel fel kèŋo: «Biyi anêka wat këmo wa ar re kèno gër acariya and Moyis do bakayëta band bëlawënel an: Yesu Ibënasaret, asëniw ar Yosef an.» ⁴⁶ Ata re ko Natanayel: «Ine? Enjekax end fe ngwa kè xaniw gër Nasaret?» Yaka ko Filip: «Yow eyo wat!» ⁴⁷ Yesu wat kèŋo Natanayel ga ko yow gër ndexëm, re ko: «Dodo nêkoyino Ayisërayel ar ðal an! Anëx ax gi ex na gër ndexëm.» ⁴⁸ Wëka kèŋo Natanayel: «Feye ngwa nang këye?» Ata re ko Yesu: «Damana exi yenëli Filip gogo nde wa wat bami moyëpa dila gër andan.» ⁴⁹ Aŋo re ko Natanayel: «Asëyali, awa wëj ex Asëniw ar Kaxanu an! Wëj ex emun end bulunda ir Isërayel en!» ⁵⁰ Re ko bëte Yesu: «Ba gayik afel fel këmi dila gër andan wat bami nde xwëtaxën këye, awat këy wat bend xucak eŋo.» ⁵¹ Re ko bëte Yesu: «Dal in këmun felënd, awat kën wat orën ol fol do omeleka od Kaxanu ok ga këne semëra wëno Asëniw ar ala an, oko yaŋ yaŋ, oko gëf gëf.»

2

End ecarax eñanar eŋ

¹ Ga xucak bakey bakı, hik ekana gër ingol ind Kana, gër ebar ed Galile. Mari, nëm ir Yesu na baxo. ² Ga wac kèno Yesu gër ekana elo, yow ko mëŋ bëte gë bësëfan bërexëm ak. ³ Ga xwëtëk ngoy in, nëm ir Yesu sêka kèŋo, re ko: «Ngoy abi bo ex na ðe!» ⁴ Yaka kèŋo Yesu: «Asoxari, inëwa bar ke wëj gë wëno gër endey eŋo? Apëxëd andam aŋ ax yow ex na pere.» ⁵ Mari fel këbi bëriyenin bën: «Diyidën er këŋun fel yo!» ⁶ Ata gër iciw ino bapeya banjongamat band oxaŋ ofësëpës hi bax na. Gër baŋpeya baŋo bani yifënd men ond bani nebaraxënënd Bëšëwif oŋ, ang rëp bax ak. Apeya kala gwër oditër keme ašand. ⁷ Ata re ko Yesu: «Yifin tan men oŋ apeya kala cëm.» Yifëra kèni cëm cëm. ⁸ Re ko bëte: «Dëmbënino gërëgako enjar end ofëna eŋ exo tëyix.» Rëmbën kèno do yëlëx këno. ⁹ And sëyi ko enjar end ofëna aŋ, men oŋ nëngwëtak ngoy, (axo nang bana feye xaniwëk ngoy ino, xarak bëriyenin bër rëmb bax men bën anang nang bani). ¹⁰ Enjar end ofëna eŋ wac kèŋo icën in, re ko: «Oko wëj ay nang ex na nde mëne and këy nęcët ngoy inëngax xali ebi kor bela aŋ, anëbi tëndënd na bëte? Do wëj këy nęcëtëgund ngoy inëngax in xali gërëgako.» ¹¹ Mondako ri baxo Yesu ecarax eñanar eŋ gër ingol ind Kana, gër ebar ed Galile. Mondako wäsin babi enjaran endexëm eŋ bësëfan bërexëm bën, ata xwëta këno.

¹² Ga xucak ekana el, Yesu baka ko gër angol and Kafarënewum. Sëfër kèni gë nëm, gë bofinëm do gë bësëfan bërexëm bën. Bakey baŋpënëfëne fo rix bani.

End Yesu gër Aciw and Kaxanu eŋ

¹³ Ofëna or Apexa or Bëšëwif ol ðam hi bax. Ata Yesu ko yend yaŋ gër angol and Yerusalem. ¹⁴ Ga ðat ko, sêk këbi bëfan bër oxey, gë bër opey, gë bër olëxwëte do gë bënëmb bër kodı gër yangana ir Aciw and Kaxanu, dila nê baner. ¹⁵ Na ga lëkw ko ongux wäyëra këbi ðek eni can yangana ir Aciw and Kaxanu in, gë opey ak, do gë oxey ak. Yamëra ko bakwëtaya band bënëmb bër kodı baŋ, ata yišarëk batama baŋ. ¹⁶ Fel këbi bëfan bër olëxwëte bën: «Nęcëtın bebijo ro! Ba an nang ex na nde mëne Aciw

and Faba aŋ and cale ex, do wën nëngwët kën aciŵ and apanëraxën?»
 17 Ata bësëfan bërëxëm bën xwita këni oñëgw od rek: «Ebalëkënali ed Aciŵ andey el, ang xodux fo ke şorënd*!» 18 Ata bëlëngw bër Bëşëwif bën fel këno Yesu: «Afo ey di ecarax mi nangaxën mëne wëj aŋap ŷap ki eyëbi ŋwaŷënd bela bën gër Aciŵ and Kaxanu!» 19 Yaka këbi: «Ŋamin tan Aciŵ and Kaxanu aŋo do wëno me kanin në bakey batas.» 20 Re këni bête bëlëngw bër Bëşëwif: «Ba ay nang ex na nde mëne bëniy ofëxw onax gë bënjongimat bayaxën këni Aciŵ and Kaxanu aŋo? Do wëj këy rend bakey batas fo këy ri kaninaxën?» 21 Barikan, Yesu ga yaka këbi mondako end Aciŵ and Kaxanu and baxo rend eŋ, end eman endexëm eŋ baxo yeyanënd. 22 And xaniw ko gër ecës aŋ, bësëfan bërëxëm bën xwita këni eyeyan elo, ata xwëta këni Oñëgw Omënëk ok do gë er bafi fel Yesu in.

23 And hi baxo Yesu gër Yerusalem, gër ofëna or Apexa aŋ, bëranjëm xwëta baŋo ga këni wat becarax bënd baxo rind beŋ. 24 Bari Yesu abi kwëta bana gayik dek fo nang bafi, 25 ax gi bana eno pel end ala gayikwa gë andexëm dëŋ baxo nangënd er ex gër emëkw ed ala in.

3

End Yesu do gë Nikodem eŋ

1 Alëngw ar Bëşëwif ebaxëna gër enga end Ofarişen ar bano wacënd Nikodem. 2 Akey amat, ye ko gëmëf gër Yesu re ko: «Asëyali, aye nang këmi mëne wëj Kaxanu lawënëgu ki eyëbo tëyali endexëm eŋ. Ala ax kor na exo di becarax bënd wateli këmi beŋ angëmëne ani bar ex na gë Kaxanu.» 3 Yesu yaka këŋo: «Dal in këmi felënd, ar ano dëw ex na gaşëxe an axo kor na exo wat owun or Kaxanu ol.» 4 Ata re ko Nikodem: «Mondake ko xor ala eno dëw gaşëxe and ko xar aŋ? Axor nde ko xor exo baka gër acël and nëm eŋo dëwaxën gaşëxe?» 5 Yaka këŋo bête Yesu: «Dal in këmi felënd, ar ano dëw ex na gë men do gë Angoc an, axo kor na exo dël gër owun or Kaxanu. 6 Ar rëw këŋo ala an, ala fo hi ko do ar rëw këŋo Angoc and Kaxanu an, ar angoc hi ko. 7 Wëj kërexixi caran na end re këme afo enun dëw gaşëxe eŋ. 8 Ekoc el gand ed këŋo ŷandi kë xocënd do awël fo këy wël ga kë rëm. Bari ay nang na ba feye xaniwëk do ba feye kë yend. Awa mondako fo ex end ar rëw këŋo Angoc and Kaxanu eŋ.»

9 Ata wëka ko bête Nikodem: «Mondake kë xor ex gi eŋo?» 10 Yaka këŋo Yesu: «Ok, wëj këbi sëyalind end Kaxanu eŋ bulunda ir Isërayel in nde do nem këy eŋo? 11 Dal in, këmi felënd biyi end nang këmi këmun sëyalind, osede orebi ol end wat këmi ex! Bari wën an mand na er këmi reyand in. 12 Angëmëne në edeya me bënd gër ebar ro beŋ wën an mand na do mondake kën wa bënd yaŋ gër orën beŋ? 13 Elod ala axo ye ex na yaŋ gër orën; wëno Asëniŵ ar ala an fo fedawëk. 14 Ang xaw bəŋo Moyis andën and yawale gër ladawe ak, mondako fo këne xaw wëno Asëniŵ ar ala an 15 do ar ke xwëta yo aşot ko şot aniyand din aŋ.

16 «Gayikwa Kaxanu mbaŋ ñan këbi bela bër gër ngwën ro bën, mën yëlaşën këbi Asëniŵ ar tañ arexëm an, do ar këŋo xwëta yo exo cot aniyand din aŋ. 17 Enimin, Kaxanu ebi pexënaşën bela bën lawënëgu këŋo Asëniŵ arexëm an gër ngwën ro, ax gi ex na ebi nëpaxën. 18 Ar këŋo

xwêta Asêniw ar Kaxanu an aŋo nêp na. Bari ar aŋo kwêta ex na an anêka nêp kêŋo gayik axo kwêta ex na oŋac or Asêniw ar taŋ ar Kaxanu ol. ¹⁹ Awa nê eŋo kêbi nêpaxên Kaxanu: ga yowêk angoben aŋ gër ngwên ro, bela bën şus keni, do ŋan keni ecamêdan el gayik bebër keni rind bën ax ye ex na. ²⁰ Ata ar kê wênderand an kê şusênd angoben aŋ, do axo têkand na kêdi kê fêlêtar beŋêŋenax bënd ko rind beŋ. ²¹ Barikan, ar kê rind end däl an kê sêkand angoben aŋ eni wataxên bela bën mêne bebër ko rind bën gë Kaxanu keni rind.»

End or gapak or Yesu eŋ

²² Ga xucak eŋo, Yesu gë bêsêfan bêrexêm bën ye keni gër ebar ed Yude, xeyêrax kêbi fên bakey do kênêbi buyind bela bën. ²³ Şaj Batis, gër ed kêbi buyind bela bayi baxo gër Enoŋ, ler gër ingol ind Salim gayik mbaŋ ebax men oŋ. Fên bani yend bela bën ebi buyix. ²⁴ Amêd aŋo ano përa bana pere Şaj Batis.

²⁵ Ata akey amat, bêsêfan bêrexêm bën keni şampërend gë Aşewif abat end mondake keni rind ewunêtan el. ²⁶ Ga sêka keno Şaj Batis, re keni: «Asêyali, ar yow bax ekeg ed Yurêdeŋ xali reya bay endexêm an, nê ebuyi ebi de bela bën do dek mênŋ fo keno sêfênd.» ²⁷ Ata Şaj Batis yaka kêbi: «Ala an er şot ko yo, orên ol yêl kêŋo. ²⁸ Wên dêŋ awêl wêl kene ga keme reya mêne ame gi ex na Afexên an, alêngwa fo lêngwaw exe têfêraxênegu. ²⁹ Icên inŋ wa kêŋo xanand endênaŋ end eñer eŋ, ax gi ex na lawo ir kêŋo laŋêt in. Alaŋeta an, alaŋêt fo kêŋo laŋêtênd, do mbaŋ kêŋo nêngandêrad ga kêŋo wêlênd icên inŋ. Mênŋ ex, wêno dek hi keme onênga ol. ³⁰ Ado wêlil exo mênŋ do wêno ene kwêya bela bën.

³¹ «Ar xaniwêk yaŋ gër orên an yêmbêta kêbi dek bela bën. Ar gër ebar an, ar gër ebar fo ex do end gër ebar fo ko yeyanênd. Ar xaniwêk yaŋ gër orên an nêmêca kêbi dek bela bën. ³² Er watêgu ko in do er wêlêgu ko gër orên in ko reyand. Ala ax ma ex na osede orexêm ol. ³³ Barikan ar wâk osede orexêm an reyak mêne Kaxanu däl exo. ³⁴ Kaxanu yêl kêŋo gë etêyin kêm Angoc andexêm aŋ ar lawênêgu kêŋo an. Mênŋ ex er ko reyand in gër Kaxanu xaniwêk. ³⁵ Sêm in bon ŋan kêŋo Asêniw do beŋ dek sebênan kêŋo. ³⁶ Ar wâk end Asêniw ar Kaxanu eŋ şotêk aniyand and in aŋ. Ar aŋo kwêta ex na an axo cot na aniyand aŋo, do oxoŋ or Kaxanu ol laŋ ex gër ndexêm.»

4

End asoxari Asamari eŋ

¹ Ata Axwên Yesu nang ko mêne Ofariŋeŋ ok wêl bax mêne bêsêfan bêrexêm bën yêmbêk nêmêc gë bër Şaj Batis bën, bête bër kêbi buyind bën yêmb nêmêc. ² Enimin, bêsêfan bêrexêm bën babi buyind, ax gi ex na Yesu mênŋ dêŋ. ³ Ata na ga xani ko gër ebar ed Yude wâyi ko gër ed Galile. ⁴ Afo ir ebar ed Samari in ebax exo kuca. ⁵ Ga ko ye, ŋat ko gër angol and bani wâcênd Sikar, ler gër osênga or Yakob or yêl baŋo asêniw Yosef. ⁶ Na bax andu and Yakob aŋ. Yesu, ga sêkwêra ko oñe oŋ, yêpa ko ler gër andu, xarak amêd aŋo eñan eŋ keŋ gër gaf hi bax.

⁷ Na yow ko asoxari Asamari edêmb ed men. Ata re ko Yesu: «Yêlude wa me ceb.» ⁸ Xarak, bêsêfan bêrexêm bën gër angol ye bani eni yêcêraw er keni yamb in. ⁹ Ata re ko asoxari an: «Yama wêj Aşewif nde ke xarand men

ond eceb wëno Asamari?» (Rexën baxo mondako asoxari an, Bêşewif bën abani sêkar na gë Bêsamari bën.) ¹⁰ Ata Yesu yaka kënjo: «Kido anang nang bay er ko yëlënd Kaxanu in do kido afëni fëni baxi noĵo hi kême wëno ar ki xarand men aĵo an, wëj dëĵ xaradoxe. Ata yël domi men ond kë yëlënd anıyan oĵ.» ¹¹ Na re ko asoxari an: «Oko axwën, ay gi ex na gë siwo ir këy rëmbaxën, do andu aĵ atiŵax ex. Feye wa këy şotëĵu men ond kë yëlënd anıyan oĵo? ¹² Yakob, axarëk arebi an sebëtan këbo andu aĵo. Gër aĵo bani şebënd mënĵ gë bosëñiŵ do gë oyel orebën ol. Ba wëj nde xuca kënjo?» ¹³ Ata yaka ko Yesu: «Ar kë şeb yo men oĵo ro, asel kënjo sel gaşëxe. ¹⁴ Barikan men ond kême yëlënd oĵ, ar kë şeb an din aĵo tel na. Men oĵo ang epëndin fo kë ŷana ex deĵënd gër ola orexëm xali gër anıyan and din.» ¹⁵ Ata re ko asoxari an: «Axwën yälële ngwa men oĵo, mënĵ bayik axe ñana na exe telënd din do me teb eyow ed gër andu ro el.» ¹⁶ Re ko Yesu: «Yel eyo macëĵu icën indey in, en tëfëreĵu.» ¹⁷ Yaka ko asoxari an: «Ame gi ex na gë icën.» Na re ko Yesu: «Dal reya këy mëne ay gi ex na gë icën. ¹⁸ Bësoşan bëco şapër kën do gë ar ŷëpa kën gërëgako an, axo gi ex na icën indey. Ata dal dëĵ reya këy.» ¹⁹ Na re ko asoxari an: «Axwën, anëka nang kême mëne wëj alawënel ar Kaxanu hi këy. ²⁰ Bëxarëk bërëbi bën gër etënd elo bano şalend Kaxanu, do wën Bêşewif bën kën rend mëne gër Yerusalem fo hi ko mocale.» ²¹ Ata re ko Yesu: «Abiŵën, kwëtale ga re kême, ayow kë yow apëxëd and këno ŷana eno calend Faba nè er ex yo, xarak ax gi ex na gër etënd elo fo, bëte ax bo na gër Yerusalem fo. ²² Wën Bêsamari bën, ano nang ex na ar këno şalend an. Biyi Bêşewif bën nang kënjo gayik paş gë enëng endebi eĵ këni fëxaxën dëk bela bën. ²³ Barikan, nè eyow ex (ado gërëgako dëĵ ex) amëd and bër kënjo şalend enim Faba, gë angoc do gë dal bën. Ata bër kënjo şalend mondako bën këbi şaland. ²⁴ Kaxanu angoc hi ko, do bër kënjo şalend bën, afo eno calend gë angoc aĵ do gë dal in.» ²⁵ Na rew ko asoxari an: «Anang nang kême mëne nè eyow exo Afexën an, (mëne ngëĵ Kërisët). And ko ģatëĵu aĵ, mënĵ këbo sëfëtan beŷ bën dëk.» ²⁶ Yaka kënjo Yesu: «Wëno ar ki yeyanelind aĵo dëĵ ex!»

²⁷ Aĵo ģatëĵu këni bësëfan bën. Aşaran şaran babi ga sêk këno Yesu ga kënjo felëra asoxari end Kaxanu eĵ. Barikan, gabatak aĵo mëka bana ba ine baĵo wëkand do ba ine baĵo felëraxënënd. ²⁸ Ata asoxari an seb ko na ipeya ind men in, ŵara ko gër angol felëx këbi bela bën: ²⁹ «Yowën eno nang ar felëra ke dëk bebër ri kême an. Ba axo gi ex na cëĵ Afexën an?» ³⁰ Ata ga şanëĵu këni angol aĵ, ye këni bura-bura gër ed hi baxo Yesu. ³¹ Amëd aĵo, bano felënd bësëfan bën: «Awël nde Asëyali, yambëral.» ³² Re ko: «Eyamb yamb exëna ed an nang ex na.» ³³ Na bësëfan bën këni wëkarënd ba ala wëlanëĵu kënjo na eyamb yamb. ³⁴ Ata re ko Yesu: «Andıyen and ŷandi kënjo ar laŵënëĵu ke xali me eĵata aĵ ex eyamb yamb iram in. ³⁵ Ax gi ex na nde are kën rend opacaw onax fo bayik ekana ed beneda el? Awa ga re kême: Dënëtayin en wataxën beneda beĵ ga feşëd gër ocënga. Ekana fo bayik. ³⁶ Aşos këno şosënd axana ar eneda end anıyan and din an ebi nëngandëraxën andamat aned an do gë axana an. ³⁷ Gër endey eĵo, enimin, dal ex: Abat kë nedënd, asëxen kë xanand eyamb el. ³⁸ Wëno laŵën kënun en kana beneda beĵ gër ed an tëw ex na. Bëşëxen rıyenik do wën, alil fo lil kënebi gër andıyen.»

³⁹ Yatıĵo, gër angol and Bêsamari aĵo bërannëm ŵa bax end Yesu eĵ

ga wël këno asoxari an ga ko reya mëne afelëra felëra këŋo dek er ri ko gër aniyan andexëm in. ⁴⁰ Bësamari bën ga barërëgu këni gër ed hi baxo Yesu, xara këno exo bayi yatijo gër angol andebën. Ga wã ko, xey këŋo bakey baki. ⁴¹ Nê eŋo yëmbëraxën bani nëmëc bër wã bax eyeyan edexëm bën. ⁴² Afel bano felënd asoxari an: «Abo ex na de ga wã këmi gayik wëj fel këbo. Gë andebi aŋo dëŋ baxët këmo do nang këmi mëne enimin, mëŋ ex Afexën ar ngwën an.»

End pakën ed itox enj

⁴³ Ga xucak bakey baki baŋo, Yesu xuca ko ond gër ebar ed Galile oŋ. ⁴⁴ Mëŋ dëŋ reya bax mëne alawënel ar Kaxanu an, ano pëbënd na gër ed rëw këno. ⁴⁵ And ñat ko gër ebar ed Galile aŋ, Bëgalile bën xaca këno gayik awat wat bani dek bëbër ri baxo gër Yerusalem bën, yatir Ofëna or Apexa. Bën bëte, aye ye bani gër ofëna olo.

⁴⁶ Awa Yesu baka ko gër ingol ind Kana gër ebar ed Galile, gër ed nëngwët baxo men oŋ hik ngoy. Ata gër angol and Kafarënewum, ar bët bax gër emun an şëxwërayili baŋo na asëñiw. ⁴⁷ Gogo nde ga wël ko mëne Yesu bakawëk gër Galile, ga xaniw ko gër ebar ed Yude. Ata wãra ko eŋo karaw end itox indexëm eŋ gayik nê emëkw na fo bayi baxo. ⁴⁸ Ata re ko Yesu: «Wën angëmëne ane watëlind na becarax do gë becërecaxik, din ane kwëta na!» ⁴⁹ Yaka këŋo ala ajo: «Axwën, cëlaye gër ndebi këdi ko nemi itox indam in.» ⁵⁰ Re ko Yesu: «Mañil, asëñix anëka bëngw ko.» Ga wã ko er re ko Yesu in, wãyi ko. ⁵¹ Ga ko şëla, fed këni gë bëriyenin bër gër iciw indexëm bën. Fel këno mëne itox indexëm in abëngw exo, anëka fak ko. ⁵² Wëka këbi ba nand fe fak ko. Yaka këno: «Ganëka and hik eñan poxoş gaf aŋ, xoc këŋo.» ⁵³ Ata xwita ko sëm mëne amëd aŋo dëŋ fel baŋo Yesu itox indey in abëngw exo. Ata wã këni end Yesu eŋ mëŋ gë ekun edexëm el dek. ⁵⁴ Eŋo bax ecarax ekinëm end ri baxo Yesu gër ebar ed Galile eŋ ga xaniw ko gër ed Yude.

5

¹ Ga xucak eŋo, hik bëte ofëna or Bëşëwif. Yesu ye ko yaŋ gër Yerusalem. ² Xarak gër Yerusalem, ler gër Ebët ed Opeý, anjer* hi bax na and bani wácënd gë eyeyan ed Bëşëwif el Betëxada. Mokece xece bani do seba bani odilaya oco. ³⁻⁴ Dila gër odilaya oko bani renarand bëşëxwëra bërannëm: bëşiwëk, gë bëşëyik, gë bërëgobo. ⁵ Şëf gër bëşëxwëra bëjo, ala baxëna arëgobo elod bënny ofëxw osas gë bënjongëbëtas. ⁶ Ata Yesu wat këŋo gër ed laki ko. Ga wata ko mëne elod anëka fo ko lakirand na, wëka këŋo: «Wëj, aŋandi nde yandi ki ey pak?» ⁷ Yaka këŋo: «Asoşan, ame gi ex na gë ar ke lap polo gër anjer and kë şangënanand men aŋ. Awa nand ke xacërand na, gogo nde exo cëgët asëxen.» ⁸ Ata Yesu re ko: «Kanil ey međ anakaya andey aŋ, ey ye!» ⁹ Ataŋ ga fak ko ala ajo, wëd ko anakaya andexëm aŋ do ko yexërand şenene. Xarak yatijo akey and eteyëta bax. ¹⁰ Bëlëngw bër Bëşëwif bën këno rend ala ar fakëk an: «Xey wëj wa, ba ax gi ex na nde doro ex akey and eteyëta aŋ? Ax ñap ex na ey dëbina anakaya andey aŋ!» ¹¹ Na yaka këbi: «Ar fakën ke an fel ke de me dëbina anakaya andam aŋ do me ye.» ¹² Wëka këno: «Noýo wa ex ar fel ki ey međ anakaya andey do ey yexëra an?» ¹³ Ar fakëk an axo

* 5:2 5.2 Anjer aŋo anac nac hi bax.

nang bana ba noŷo ex do bête Yesu anêka hi baxo ŷit gër amëxwër and hi bax na.

¹⁴ Ga xucak eŷo, Yesu sêk kêŷo ala ajo gër yangana ir Aciw and Kaxanu. Fel kêŷo: «Awa gayikako anêka fak kêy, tebël emendëran el kêdi ki wëcan end nëmëc eŷo.» ¹⁵ Aŷo ye ko ala ajo felëx kêbi bëlëngw bër Bëšëwif bën mënë Yesu fakën kêŷo. ¹⁶ Ata bëlëngw bër Bëšëwif bën mën bano rixëraxënënd Yesu gayik eŷo baxo rind yatir akey and eteyëta. ¹⁷ Yesu yaka kêbi: «Faba key yo key ko riyenind, wëno bête mondako fo kême riyenind.» ¹⁸ Ata bëlëngw bër Bëšëwif bën kêni ŷaland eno daw Yesu, ga baxo rend cëŷ mënë Kaxanu ex Sëm, er wacaya bax mënë gwër fo hi kêni gë Kaxanu. Bari ax gi ex na gayik ayepën baxo yepënënd fo akey and eteyëta aŷ.

End or gapak eŷ

¹⁹ Ata yaka kêbi Yesu: «Dal in këmün felënd, wëno Asëñiw in ŷowëŷ ame dind na gë oñandi odam. Barikan, er këmō watelind Faba in kême rind. Do dek er ko rind Faba in, mondako fo kême rind wëno Asëñiw in. ²⁰ Faba aŷan ŷan ke wëno Asëñiw in do awasin ke wasinënd dek bešër ko rind bën. Bête awasin ke wasin bešër nëmëcak beŷo, ado wën aŷaran kêŷun ŷaran. ²¹ Ata Faba ang kêbi xaninënd bešësëk do kêbi liyanënd ak, mondako fo këmō liyan wëno Asëñiw in ar ŷandi ke an. ²² Bête Faba, ala aŷo kitind na, wëno Asëñiw in sešën ke dek kiti iŷ ²³ ene pëbaxën dek ang fëb këno mën ak. Ar axe pëb ex na wëno Asëñiw an, aŷo pëb ex na Faba, mën ar lawënëgu ke an.

²⁴ «Dal in këmün felënd, ar ke baxëtënd do eŷo kwëta ar lawënëgu ke an, anêka ŷot ko aniyän and din aŷ do axo ye na gër kiti. Anêka xuca ko ecës el, do ŷat ko gër aniyän. ²⁵ Dal in këmün felënd, amäd aŷ në eyow ex, (ado gërëgako dëŷ ex) bešësëk bën awël kêni wël oniŷ or Asëñiw ar Kaxanu ol. Bër kê wël bën axani kêni xani gër ecës do eni dŷiya. ²⁶ Enimin, ang exo Faba mën dëŷ aniyän ak, mondako fo yël ke wëno Asëñiw me gi wëno bête aniyän aŷ. ²⁷ Wëno yël ke or gapak or mën kitixën bela ol gayik wëno ex Asëñiw ar ala an. ²⁸ Këreŷun caran na eŷo: Në eyow ex amäd and kêni wël dek bër ex gër baŷeg bën oniŷ oram ol. ²⁹ Ata eni kanira gër ecës: bër bax rind enjekax bën eni ye gër aniyän and din do bër bax rind eñëŷenax bën eni ye gër kiti. ³⁰ Faba, mën ar lawënëgu ke an ke felënd ang këmëni xiti bela ak, ŷowëŷ ame dind na gë oñandi odam ok. Do kiti indam iŷ ind ŷenene ex gayik oñandi od ar lawënëgu ke ok kême ŷaland, ax gi ex na odam ok.»

End osede or bend Yesu eŷ

³¹ «Angëmëne wëno fo kê reyand osede or gaf iram ol, end kême reyand eŷ ax gi ex na dal. ³² Ašëxen kê reyand osede oram ol, do anang nang kême, er ko reyand endam in dal ex. ³³ Wën lawën bafi bela gër Şaş Batis. Ga ŷat kêni, awël wël bano ga ko reya dal in. ³⁴ Wëno cëŷ, end osede oram eŷ, ax gi ex ala kê reyand, barikan en pexaxën këmün felaxënënd eŷo. ³⁵ Şaş, er hi baxo ang lambo ir fëtën kêni ex ŷoband fo. Do wën anëngandëra nëngandëra kêŷun amäd gë angoŷen andexëm aŷ. ³⁶ Wëno, osede or kême reyand ol nëmëcak or Şaş Batis ol gayik bešër yël ke Faba me dind bën kêŷun wasinënd mënë mën dëŷ lawënëgu ke. ³⁷ Do Faba mën ar lawënëgu ke an dëŷ kê reyand endam eŷ. Wën, elod an wël ex na

oniw orexëm ol, elod an wat ex na dexas irexëm in. ³⁸ Gayikako an ma ex na end wëno ar lawënegu ke eñ, an kwëtaya ex na eyeyan edexëm el gër owëkw orewën. ³⁹ Wën kën balëkënalind Oñëgw Omënek ok ga yëla kën mëne aniyand and din añ kën şot, xarak oñëgw oko dëñ kër reyand endam eñ. ⁴⁰ Wën añun ñandi ex na en yëlaya gër ndam en cotaxën aniyand and din añ!

⁴¹ «Wëno ame caland na ene cëkw bela. ⁴² Bari aye nang këme mëne wën ano ñan ex na Kaxanu. ⁴³ Wëno mëñ lawënegu ke gë owac orexëm ol, bari wën ane kwëtaya ex na. Barikan angëmëne aşëxen exo yow axwëtaya këno xwëtaya xarak Kaxanu año dawëneguw ex na! ⁴⁴ Wën bër kër şëkwërënd bëjo, wën bër ax caland na en wat enjaran end Kaxanu fo bën, mondake wa kën xor ene kwëta? ⁴⁵ Këren yëla na mëne wëno këñun lëxw gër Faba. Moyis, mëñ ar xwëta këno an, këñun lëxw. ⁴⁶ Kido end Moyis eñ wã ban, awã wã don bëte endam eñ gayik endam yëgw ko. ⁴⁷ Bari angëmëne an ma ex na oñëgw odexëm ok, mondake kën wã er këme rend in?»

6

End ecarax end mburu eñ

¹ Ga xucak eñ, Yesu xegëta ko anjer and Galile and bani wacënd bëte anjer and Tiberiyad añ. ² Bela bëranjëm baño sëfand gayik awat bani watënd becarax, ga bafi fakën bëşëxwëra bën. ³ Ata Yesu, ga sëfër këni gë bëşëfan bën yanj nê etënd, yëparax këni ⁴ xarak anëka bafi saxëgund Ofëna or Apexa or Bëşëwif ol. ⁵ Yesu ga nëkona ko, wat këbi amëxwër atëm ga këni yow gand ed hi bani. Ata wëka këño Filip: «Feye wa këne yëcëguye er këni yamb bela bëjo in?» ⁶ Ga baño wëkand mondako, atëy fo baño rind gayik anang nang baxo er ko ri in. ⁷ Ata yaka ko Filip: «Ado ene yëcëgudoye yo mburu in batama band kodî okeme oki, exo cotaxën ala kala təkër, ax gi dona gwac.» ⁸ Aşëfan abat, Andëre, abinëm ar Simoñ Piyer, re ko: ⁹ «Ake ro inëmëta exëna dë ind gë bamburu banjo band orëş, gë oxan oxi. Ine ngwa kër feca, bela bër go bën?» ¹⁰ Ata re ko Yesu: «Pelinëbi eni ñëpara gër ebar.» Xarak na gër ed ebanî mbanj lëg bax ondës oñ. Er hi bani bësoşan bën fo gwër nê owëli oco. ¹¹ Yesu, ga wëd ko bamburu banj, şëkwa këño Kaxanu do şetëra këbi bër hi bax na bën. Mondako fo ri baxo gë oxan ol do ar ex kala yamb ko xali wëd ko. ¹² And wëd këni añ, fel këbi bëşëfan bën: «Barin bacaxaken band bayitarak banj, yowëy kërex nemi na.» ¹³ Ata ga barëra këni, fëxw këbi bakange epëxw gë baki gë bacaxaken band mburu ir orëş ir bayitara bafi in. ¹⁴ Ga wat këni ecarax end ri baxo Yesu eñ, bela bën këni rend: «Enimin, mëñ ex alawën ar bax yowënd gër ngwën ro an.» ¹⁵ Ata Yesu, ga wata ko mëne añandi yandi bafi eno nëyali exo gi emun endebën, nacëta ko gaşëxe gabat yanj gër etënd.

End gër anjer eñ

¹⁶ Apenëka añ, bëşëfan bërexëm bën şëla këni xali gër bëña ir anjer. ¹⁷ Ata fëra këni polo nê ikuluj eni yexën gër Kafarënowum, ekeg elo. Anëka xwëyar bax do Yesu abî tëfëgu bana pere. ¹⁸ Mbanj bax xocënd do men oñ kër xanind gër anjer bomeñ bomeñ. ¹⁹ Ga xas këni gë ikuluj in nê bapakan banjo, xali banjongamat, watëgu këno Yesu ga ko ye yanj gër

men ang gër ebar eñaÿëk fo. And hi ko dam gër ikuluŋ aŋ, bësëfan bën yëdara këni. ²⁰ Ata re ko Yesu: «Wëno ex, këren yëdara na!» ²¹ Aÿandi ÿandi babi bësëfan bën eno mëlali gër ikuluŋ inj. Barikan anëka fiat bani gër ebar, gër bëŋa ir gër ed bani yend.

End eyamb ed aniyane

²² Në ecan ijo, amëxwër and bër bayi bax ekeg elo aŋ, xaman këni mëne ikuluŋ imat fo bayi bax na gër ed hi bani do mëne Yesu ani ye bana gë bësëfan bën. ²³ Ata bëkuluŋ ocëxe fiatëguk gër Tiberiyad, ler na gër ed yambëra bani mburu ind ÿëmbën baxo Axwën an and şëkwa këŋo Kaxanu aŋ. ²⁴ Ga wata këni mëne Yesu gë bësëfan bërëxëm bën ani bo bana na, fëra këni gër bëkuluŋ bëŋo do kwël ye këni gër Kafarënowum eno calax. ²⁵ Ga sëkëx këno ekeg elo, wëka këno: «Asëyali, nand fe wa yow këy ro?» ²⁶ Yesu yaka këbi: «Dal in këmun felënd, ga yambëra kën xali wëd kën këne şalaxënënd, ax gi ex na ga fëni këŋun bëcarax bënd këme rind bën. ²⁷ Diyenindënd end eyamb ed kë bayi xali gër aniyane and din eŋ, bari ax gi ex na end eyamb ed kë nemi ecan ecan eŋ. Eyamb ed aniyane and din el, wëno Asëniw ar ala an kë yëlënd gayik wëno yata ke Faba Kaxanu.» ²⁸ Bër gër amëxwër bën wëka këno: «Inewa ÿapëk mo din Kaxanu gër andiyane andexëm?» ²⁹ Yaka këbi: «Er ex andiyane and Kaxanu in, ene kwëta wëno ar lawënëgu ke an.» ³⁰ Wëka këno bête: «Do ecarax end fe këyëbo wäsin mi kwëtaxën? Ine këy ri?» ³¹ Bëxarëk bërëbi bën eyamb ed bani wacënd man el bani yambënd gër ladawe, ang ÿeg këni ak: eyamb ed xaniwëk gër orën el babi yëlënd Kaxanu.» ³² Ata re ko Yesu: «Dal in këmun felënd, Faba babi yëlënd eyamb ed dal ed xaniwëk gër orën el bëxarëk bërëwën bën, ax gi ex na Moyis. Mëŋ fo këŋun yëlënd bête doro doro eyamb ed dal ed xaniwëk gër orën el. ³³ Gayikwa eyamb ed ko yëlënd Kaxanu el ex ar fedawëk gër orën an, do ko yëlënd aniyane gër ngwën ro an.» ³⁴ Ata re këni: «Awa Axwën, yëlindëbo ngwa din eyamb elo.» ³⁵ Yesu fel këbi: «Wëno ex eyamb ed kë yëlënd aniyane el. Ar ke sëf an din aŋo kor na enjo eŋ, ar kë wä endam an din aŋo tel na. ³⁶ Ga re këme, wën awat wat këne, bari ane kwëta ex na. ³⁷ Dek bër ke yël Faba bën asëf këne sëf do din amëni nÿway na. ³⁸ Gayikako gër orën fedaw këme, er yow këme me dind oñandi od ar lawënëgu ke ok, ax gi ex na me dind oñandi odam. ³⁹ Er ÿandi këŋo ar lawënëgu ke in ex gabatak këremo tak na gër bër yël ke: axanine këmo xaninef gër ecës yatir akey apelatar. ⁴⁰ Eŋo ex enimin, er ÿandi këŋo Faba in: ar ke wat yo wëno Asëniw do exe kwëta an aşot ko şot aniyane and din aŋ. Ata këmo xanine gër ecës, yatir akey apelatar.»

⁴¹ Ata Bëşëwif bën këni wunëwunand endexëm eŋ ga wël këno ga ko re mëne mëŋ ex eyamb ed fedawëk gër orën el. ⁴² Er bani rend: «Ajo ba axo gi ex na nde ngwa Yesu, asëniw ar Yosef? Ax gi ex na nde anang nang këñëbene nëm gë sëm? Mondake cëŋ ko rend mëne gër orën fedaw ko?» ⁴³ Yesu ga wata këbi, re ko: «Këren nÿnëŋuna na. ⁴⁴ Ala ax kor na exo yëlaya gër ndam, ang ax gi ex na Faba, mëŋ ar lawënëgu ke an, wëlaw këŋo. Do wëno ata këmo xanine gër ecës, yatir akey apelatar. ⁴⁵ Ga ÿëgw këni wa bëlawënel bën gër okayëta mëne: Kaxanu këbi ÿana ebi tëyalind dek bela bën. Ar kë baxët osëyali orexëm an do exo ma, ayëlaya ko yëlaya gër ndam. ⁴⁶ Eŋo ax macaya ex na mëne ala wat këŋo na Faba Kaxanu,

ang ax gi ex na ar xaniwëk gër ndexëm an. ⁴⁷ Dal in këmün felënd, ar wāk endam an şotëk anıyan and din aŋ. ⁴⁸ Wëno ex eyamb ed kē yëlënd anıyan el. ⁴⁹ Bëxarëk bërëwën bën yambëguk eyamb ed kēni wācënd man el gër ladawe, barikan ašes šes kēni. ⁵⁰ Nangin mëne ar kē yamb eyamb ed fedawëk gër orën an, axo nemi na. ⁵¹ Wëno ex eyamb ebëngw ed šelawëk gër orën el. Angëmëne ala exo yamb eyamb elo, din ir din ko liya, do eyamb ed këmo yël el ex eman endam eŋ exo dıyaxën gër ngwën ro.» ⁵² Ga wël këno, Bëšëwif bën kēni şampërend: «Mondake wa ko xor ebo yël eman endexëm eŋ ene yambe?» ⁵³ Na re ko Yesu: «Iyo dal in këmün felënd: angëmëne an yamb ex na eman end wëno Asëniw ar ala eŋ do an ceb ex na oşat oram oŋ, anıyan ax gi ex na gër ola orewën. ⁵⁴ Ar kē yamb eman endam do exo ceb oşat oram an kē şot anıyan and din aŋ do wëno axanın këmo xaninëd gër ecës, yatir akey apelatar. ⁵⁵ Enimin, eman endam eŋ eyamb ex do oşat oram oŋ eşeß-ceß ex. ⁵⁶ Ar kē yamb eman endam do exo ceb oşat oram an ke şosa do mi gi din arabat. ⁵⁷ Faba mëŋ ar lawënëgu ke an abëngw exo do wëno gē mëŋ liya këme. Ar ke yamb an gē wëno këmi liya. ⁵⁸ Nëkoyin ro eyamb ed fedawëk gër orën el, ax gi ex na ang ed yambëgu kēni bëxarëk bërëwën do nemira kēni el. Ar ke yamb an din ir din ko liya». ⁵⁹ Mondako sèyali baŋi Yesu gër aciw acaleya and gër Kafarënewum.

End anıyan and din eŋ

⁶⁰ Ga baxët këno na, bësëfan bëränjëm gër bër baŋo sëfarand re kēni: «Eyeyan elo dëk sibëk. Ba noŋo kē xor cëŋ exo baxët?» ⁶¹ Yesu, ga wata ko mëne bësëfan bën nē eŋunëwuna exëni, wëka këbi: «Ba end re këme eŋ nde şodo këŋun? ⁶² Do and këne wat, wëno Asëniw ar ala an ga këme baka yaŋ gër ed hi bame aŋ cëŋ? ⁶³ Angoc aŋ kē yëlënd anıyan aŋ, eman eŋ ŷoweŷ ax kor na ex di. Bend fel këmün beŋo bend Angoc ex do beŋo kē yëlënd anıyan aŋ. ⁶⁴ Bari ang hi kën ro ako, bërëmar ane kwëta ex na.» Gayikwa Yesu aye nang babi, elod gër ŷanar bër ax ma ex na endexëm bën. Bëte anang nang baxo noŋo bax ar këŋo lëxw an. ⁶⁵ Ata ko rend: «Mëŋ këmün felaxënënd mëne ala ax yow na gër ndam ang ax gi ex na Faba wëlaw këŋo.» ⁶⁶ Ata elod amëd aŋo, bësëfan bërëxëm bëränjëm bakana kēni gand epoy, seß kēni etëfëra edexëm el. ⁶⁷ Ata Yesu wëka këbi bësëfan epëxw gē bëxi bën: «Do wën cëŋ, aŋun ñandi ex na nde ene teb?» ⁶⁸ Yaka ko Simoŋ Piyer: «Axwën, biyi gër noŋo wa këmi ye? Wëj ga ex wa ar gē eyeyan ed anıyan and din ir din an. ⁶⁹ Do biyi wāk endey eŋ ga nang këmi mëne wëj ex Awënëk ar Kaxanu an.» ⁷⁰ Yesu yaka këbi: «Ax gi ex na nde wëno yata këŋun, wën bësëfan epëxw gē bëxi bën? Barikan, abat şabucara exo!» ⁷¹ Yuda, asëniw ar Simoŋ İsekariyot, baŋo rend gayikwa gër bësëfan epëxw gē bëxi, mëŋ ebax ar këŋo lëxw an.

7

End bobinëm bor Yesu eŋ

¹ Ga xucak eŋo, Yesu ko sëfërand ebar ed Galile el. Aŋo ñandi bana exo ye gër ed Yude gayik bëlëngw bër Bëšëwif bën aşala bani şaland eno daw. ² Xarak, dam ebax Ofëna or Bëšëwif or baner ol. ³ Ata bobinëm bor Yesu re kēni: «Kanil ey ye gër ebar ed Yude eni watëx dëk bësëfan bërëy bën beßër këy rind bën. ⁴ Ar kē şaland eno nang bela an, axo dind na beß

gër ed ano watënd na. Angëmëne becarax beŋo këy rind, masiyanal gër ngwën ro.» ⁵ Enimin bofinëm dëŋ ano kwëta bana. ⁶ Ata Yesu yaka këbi: «Apëxëd andam aŋ ax ŋatëgu ex na pere, barikan andewën aŋ and din ex. ⁷ Bela bër gër ngwën ro bën ani kor na enun cus. Barikan ašus šus këne wëno gayik areya këme reyand mëne bandixa bandëbën baŋ bañëŋëna ex. ⁸ Yeyin ngëŋ wën yaŋ gër ofëna. Wëno ame ye na gër ofëna olo gayik apëxëd andam aŋ ax ŋat ex na pere.» ⁹ And re ko eŋo aŋ, Yesu bayi ko gër ebar ed Galile.

End Ofëna or baner eŋ

¹⁰ And ye këni bofinëm gër ofëna aŋ, Yesu ye ko bëte yir fo, aŋo ñandi bana eno wat bela bën. ¹¹ Ata bëlëngw bër Bëšëwif bën këno šalarand gër ofëna do këni wëkarënd: «Awa feye exo ajo?» ¹² Ata gër bëmëxwër, onëkënekär od në endexëm ok mbaŋ ebar. Bërëmar are bani rend: «Ala ar šenene exo.» Bëšëxen bën: «Ali anambeli këbi nambelind bela bën!» ¹³ Bari ala abax yeyan na poyoma endexëm eŋ, ga banëbi yëdand bëlëngw bër Bëšëwif bën.

¹⁴ Anëka hi bax loxo ir ofëna in mërëxand and ye ko Yesu yaŋ gër Aciw and Kaxanu aŋ, gër ed baŋi sëyalirand bela. ¹⁵ Ata bëlëngw bër Bëšëwif bën, ga këbi šaran, këni wëkarënd: «Mondake nang ko Oñëgw Omënëk ok mëŋ ar ax tëya ex na an.» ¹⁶ Ata yaka këbi Yesu: «Osëyali oram ol, or ar lawënëgu ke ex, bari ax gi ex na oram. ¹⁷ Ar ex awëlëk ar exo di oñandi od Kaxanu an, anang ko nang osëyali oram ol, ba gër Kaxanu nde xaniwëk ba wëno fo nde kë yeyandërand. ¹⁸ Ar kë yeyandërand er yerëtëk ko gë andexëm an, eno cëkwënd ko šaland. Barikan, ar kë šaland enjaran end ar lawënëgu këŋo an, ar ðal hi ko do osëmbak ax gi ex na gër ndexëm. ¹⁹ Ax gi ex na nde Moyis yël këŋun acariya and Kaxanu aŋ? Barikan wën, gabatak ax tëfënd na acariya aŋo. Inewã kën šalaxënënd ene ðaw?» ²⁰ Ata amëxwër aŋ yaka këno: «Wëj ar gë bëyël ey! Noŋo kë šaland exi ðaw?»

²¹ Yesu yaka këbi: «Emat fo ri këme do wën ðek šarandëra këŋun. ²² Moyis sëyali këŋun oxac or bëtox bëtošan ol, (xarak ax gi ex na Moyis yerëtëk gayikako gër bëxarëk xaniwëk). Do ax gi ex na nde wën axac këno xacënd ala an yatir akey and eteyëta dëŋ? ²³ Angëmëne axac këno xacënd ala yatir akey and eteyëta këdi kën yepën acariya and Moyis aŋ, inewã xoŋëna xën këne wëno ar fakën këŋo yer ala an gë akey and eteyëta aŋ? ²⁴ Tëbin ekiti ed bela el ang këŋun wëndanënd wën ak. Kitiyindën šenene!»

²⁵ Ata Bëyerusalem bërëmar këni rend: «Ax gi ex na nde ajo këno šaland eno ðaw? ²⁶ Barikan nëkoŋo wa ga ko yeyandërand poyoma, do ala aŋo kexënd na! Anëka nde xwita këno bëlëngw bën mëne mëŋ dëŋ ex Afexën an? ²⁷ Barikan, ajo ro anang nang këne gër ed xaniw ko. Xarak Afexën an and ko yow aŋ, ala ax nang na gër ed xaniw ko.» ²⁸ Ata Yesu, ga këbi sëyalira bela bën gër yangana ir Aciw and Kaxanu, xeŋ ko: «Wën anang nang këne do anang nang kën gër ed xaniw këme! Barikan wëno ame yow ex na gë oñandi odam. Ar lawënëgu ke an ðal exo, bari ano nang ex na. ²⁹ Wëno anang nang këmo, gayikwa gër ndexëm xaniw këme, do mëŋ lawënëgu ke.» ³⁰ Bela bën këni šaland eno tëra, bari gabatak aŋo tëra bana gayik ax ŋat bana pere apëxëd andexëm aŋ. ³¹ Ata gër amëxwër, bëranjëm wã këni end Yesu eŋ do këni rend: «And ko yow Afexën aŋ, becarax bënd ko ri beŋ anëmëca nde kë nëmëca bënd ajo beŋ?»

End etëra ed Yesu eŋ

³² Ofariseŋ ok wël kënëbi bërănĵëm gër amëxwër ga këni nêkênêkar end Yesu eŋ. Ata bêsadaxan bëlëngw bën do gë Ofariseŋ ok lawën kënëbi bënêkona bën eno tërâw. ³³ Ata re ko Yesu: «Nê erebat bayi këne pere imëd, me bakaxën gër ar lawënëgu ke. ³⁴ Aşalara këne şalara bari ane wat na. Do gër ed këme hi, wën an kor na en yeli.» ³⁵ Ata këni wëkarënd Bëşëwif bën: «Feye ngwa ko ye do enëŋo neme? Aye nde ko ye ed şapërëra këni Bëşëwif gër bër enëŋ ecëxe, ebi tëyalirax bër ani gi ex na Bëşëwif bën? ³⁶ Ine ngwa wacayak eyeyan ed wëleli kënëŋo elo: “Aşalara këne şalara bari ane wat na. Do gër ed këme hi, wën an kor na en yeli.”»

End akey apelatar and Ofëna or baner eŋ

³⁷ Yatir akey apelatar and ofëna ebax akey atëm aŋ. Ata Yesu, ga xani ko xwiriş, xeŋ ko: «Ar sel këŋo an, yowëlexo mo yël exo ceb. ³⁸ Ar ke xwëta an, men ond këmo yël oŋ ang oŷëm or men ond anıyan fo kë ŷana ex pesënd gër yomb irexëm, ang rek Oñëgw Omënêk ak.» ³⁹ End Angoc and Kaxanu and ebax eni cot bër këŋo xwëta eŋ baxo yeyanënd mondako. Amëd aŋo, Angoc aŋ axo yow bana pere gayik ax ŋat bana and kë şanaya enjaran end Yesu eŋ. ⁴⁰ Bërëmar gër amëxwër ga wël këni er baxo yeyanënd in, këni rend: «Enimin, ajo ex Alawënel an.» ⁴¹ Bëjo këni rend: «Ajo ex Afexën an!» Bëşëxen re këni: «Ba gër ebar ed Galile nde ebax exo kaniw Afexën an? ⁴² Ax gi ex na nde Oñëgw Omënêk dëŋ rek mëne Afexën an ar andëwëra and Dafid ko hi do ar gër Betëlexem, angol and Dafid aŋ?» ⁴³ Ata bër gër amëxwër bën xucarëra këbi nê end Yesu. ⁴⁴ Bërëmar aŷandi ŷandi babi eno tëra, bari gabatak ax yëxw bana eŋo.

End bëlëngw bër Bëşëwif eŋ

⁴⁵ Bënêkona bën, ga baka këni gër bêsadaxan bëlëngw do gër Ofariseŋ, wëkax kënebi: «Ine cëŋ bayik ano mëlâw ex na?» ⁴⁶ Yaka këni bënêkona bën: «Ar kë yeyanënd mondako, biyi elod amo wël ex na.» ⁴⁷ Ata yaka kënebi Ofariseŋ ok: «Wën bête, anêka nde seb këno eŋun nambeli? ⁴⁸ Awat nde wat këno alëngw ar Bëşëwif ba fariseŋ ir wak endexëm? ⁴⁹ Bari amëxwër aŋo, bër wë këbi exëni, ani nang ex na acariya and Moyis aŋ!» ⁵⁰ Ata Nikodem, ar ye bax gëmëd eni watër gë Yesu an, wëka këbi: ⁵¹ «Acariya andëbi aŋ, anëp nde këŋo nêpënd ala xarak bëxiti bën ano baxët ex na pere do ani nang ex na pere er ri ko in?» ⁵² Yaka këno: «Agalile nde hi këy wëj bête? Calal aye ata këy wat mëne alawënel gabatak ax kaniw ex na gër ebar ed Galile.»

End asoxari ar orekar eŋ

⁵³ [Ata ga xucak eŋo, ala kala wăyi ko gër iciw indexëm. *

8

¹ Ga xucak eŋo, Yesu ye ko yaŋ gër etënd ed gë bañarëka. ² Barikan mopëd gëbër, ga baka ko gër Aciw and Kaxanu, barërëgu këni dëk bulunda in. Ga ŷëpa ko, këbi şëyalirand. ³ Ata bëşalen do gë Ofariseŋ sërâw këno asoxari ar fëŋga këno nê orekar. ⁴ Ga xwëşan këno mërëxand, re këni: «Asëyali, asoxari ajo nê orekar fëŋgaw këmo. ⁵ Acariya and

* **7:53** 7.53 Bengas bënd gër Atëfëtan and Şaŋ 7.53 xali 8.11 ax gi ex na gër bakayëta bakarëk.

Moyis aŋ ga rek mēne bēsoxari bërako bēn mopëtëra ŷap kēbi xali eni cēs. Awa wēj ake re kēj?»

⁶ Ga re bani eŋo, atēy bano rind eno nagaşanaxēn. Barikan Yesu rēngw ko do ko ŷēgwēnd gē imasa iŋ gēr ebar. ⁷ Ga kēno nēŷali ebi pel ang kēni ri ak, Yesu ga rēngwëta ko, re ko: «Ar gē eñēŋenax kēm an, ñanaleŋo epët el.» ⁸ Rēngw ko gaşēxe do ko ŷēgwēnd bēte gēr ebar. ⁹ And wël kēni eyeyan elo aŋ, şapërëra kēni abat abat, ga ŷana kēni bēxarēk bēn. Bayi kēni Yesu gē asoxari an na gēr ed xwēşan bano mērēxand. ¹⁰ Ata rēngwëta ko Yesu, wēka kēŋo asoxari an: «Oko feye exēni bër baxi lēxwēnd bēn? Ala axi nēp ex na nde?» ¹¹ Yaka ko asoxari an: «Axwēn, gabatak axe nēp ex na!» Ata re ko Yesu: «Wēno bēte ami nēp na. Maŷil, bēte din kērey mendëra na mondako.»]

End angoben and ngwēn eŋ

¹² Yesu, ga bakan ko osēyali ol, ko rend: «Wēno ex angoben and ngwēn aŋ, ar ke sēf an angoben and kē wēland gēr aniyan aŋ ko şot, din axo gi na gēr ecamēdan.» ¹³ Ga wël kēni eŋo, Ofarişeŋ ok re kēni: «Awa wēj gē andey kēj reyand osede orey ol, do osede olo ax gi ex na đal.» ¹⁴ Ata Yesu yaka kēbi: «Aŷap ŷapēk ene kwëta ado ga kēme reyand gē andam aŋo dēŋ er eme in. Osede oram ol đal ex gayikwa wēno anang nang kēme gēr ed xaniw kēme do gēr ed kēme yend. Bari wēn, an nang ex na gēr ed xaniw kēme, bēte an nang ex na gēr ed kēme yend. ¹⁵ Wēn bela fo hi kēn do kēne xitind. Wēno ala amo kitind na. ¹⁶ Do angēmēne wēno xiti kēŋo ala an, kiti iŋo ind đal kē hi gayik ame gi ex na gabat: gē Faba, mēŋ ar lawēnēgu ke an, bar kēmi. ¹⁷ Aŷēgw ŷēgw kēni gēr acariya andewēn mēne osede or kēni reya bela bēxi bējo đal ex. ¹⁸ Wēno dēŋ kē reyand osede or hi kēme ol do bēte Faba, mēŋ ar lawēnēgu ke an, nē edeya exo endam eŋ.» ¹⁹ Ata wēka kēno: «Feye ngwa hi ko sorix?» Yaka kēbi: «Wēn ane nang ex na wēno, bēte ano nang ex na Faba. Kido anang nang bane, anang nang dono Faba.» ²⁰ Mondako felëra bafi Yesu ga kēbi sēyali ler gēr akwëtaya and oyël, gēr yangana ir Aciw and Kaxanu. Bari gabatak aŋo tēra bana gayik ax ŋat bana pere apēxēd andexēm aŋ.

End Ar yaŋ gēr orēn eŋ

²¹ Yesu fel kēbi bēte: «Ga kēme yend ako, wēn aşalara kēne şalara bari ane wat na. Awa eñēŋenax endewēn eŋ kēŋun nemin. An kor na ene tēfëli gēr ed kēme yend.» ²² Na Bēşewif bēn kēni rend: «Ga ko rend ako ane kor ex na enēŋo tēfe gēr ed ko yend, ba alawaya nde ko lawaya?» ²³ Ata re ko Yesu: «Wēn bër gēđ ro hi kēn, wēno ar yaŋ hi kēme, ame gi ex na ar ngwēn iŋo ro. ²⁴ Mēŋ felaxēn kēmun mēne beñēŋenax bendewēn beŋ kēŋun nemin. Angēmēne an kwëta ex na mēne Wēno ex ar hi kēme an, beñēŋenax bendewēn beŋ kēŋun nemin.» ²⁵ Ata wēka kēno: «Do wēj, noŷo ngwa hi kēj?» Yaka kēbi Yesu: «Ax gi ex na nde elod gēr ŷanar felëra kēmun? Ado nē end inewā ngwa kēmun yakaxēn?» ²⁶ Wēno beşeranŷēm reyadome endewēn eŋ mun kitixēn. Barikan, ar lawēnēgu ke an kē reyand đal in do er wēleli kēmo in kēme reyand gēr ngwēn ro.» ²⁷ Bela bēn abi pēni bana mēne end Sēm Kaxanu eŋ bafi felērand mondako. ²⁸ Ata re ko Yesu: «And kēne xaw wēno Asēniw ar ala aŋ, ata kēn nang mēne wēno hik do ŷowēŷ ame dind na gē or gapak oram. Er kēmun felēnd in, Faba sēyaliw ke. ²⁹ Wēno gē ar lawēnēgu ke an bar

këmi, axe teb ex na gabat gayik wëno din këme rind er fïan ko in.» ³⁰ Ga wël këni eyeyan elo, bëranjëm wã këni endexëm eŋ.

End edacët ed gër oxadëp eŋ

³¹ Ata Yesu fel këbi Bëšëwif bër wã bax endexëm bën: «Ga xwëtaya xwëtaya kën gër onden ondwën er këme sëyalind in, ata kën hi enimin bësëfan bëram. ³² Anang kën nang däl in do däl ijo këŋun racët gër oxadëp.» ³³ Ata yaka këno: «Biyi bërandëwëra and Abëraxam bën nde këyëbo rend aracët këyëbo racët gër oxadëp? Biyi elod ami gi ex na okadëp, mondake cëŋ këy xorënd ey de: “Bër yaya kën hi?”» ³⁴ Yesu yaka këbi: «Däl in këmun felënd, ar kë wëndërand yo xadëp ir eñëŋenax hi ko. ³⁵ Ar hik asëniw an kë bayind laŋ gër ekun ed rëw këno. Bari xadëp in axo bond na din. ³⁶ Awa angëmëne wëno Asëniw ar Kaxanu an racët këŋun gër oxadëp, bëtëdin an bo na okadëp. ³⁷ Anang wa nang këme mëne wën bërandëwëra and Abëraxam hi kën. Barikan në ecalane ene daw. Eyeyan edam el xey këŋun en kwëtaya. ³⁸ Wëno, er watëgu këme gër Faba in këmun felënd. Do wën, kën rind er wël kën gër sorix irewën in.» ³⁹ Yaka këno: «Abëraxam ex de, axarëk arefi an.» Ata re ko bëte Yesu: «Angëmëne obaş or Abëraxam hi kën, diyindën bëbër baxo rind bën. ⁴⁰ Barikan gërëgako, wën në ecalan ene daw, wëno ar fel këŋun däl ir wëlëgu këme gër Kaxanu an. Eŋo, Abëraxam elod axo di ex na. ⁴¹ Wën, bëbër wateli këno sorix irewën bën kën rind.» Ata yaka këno: «Biyi ami gi ex na de obaş or rëw kënëfi në asëk alakirand fo; Kaxanu gabat ex Faba irebi.» ⁴² Ata re ko Yesu: «Kido Kaxanu ebax Sorix irewën, ahan fïan done gayik gër ndexëm şanëgu këme xali yow këme. Mëŋ lawëneŋu ke, ame yow ex na ayow fo. ⁴³ Er bayik aŋun penixënënd na eyeyan edam in, an korënd na en baxët. ⁴⁴ Şabucara in ex sorix irewën, mëŋ kën rixënënd oñandi odexëm ok. Mëŋ elod gër ŋanar hi ko anemin ar bela. Axo deyand na däl in gayik ado däl dëŋ ax gi ex na gër ndexëm. Nand ko nëgwëşënd yo ola orexëm ol kë şanayand gayik anëgwëş exo. Gër ndexëm ŋanak enëgwëş eŋ. ⁴⁵ Wëno ar këŋun felënd däl an, ane kwëta ex na! ⁴⁶ Ang hi kën ro ako, noŋo kë xor ex deya mëne wëno na wëndëra këme na? Angëmëne däl in këmun felënd, ine cëŋ bayik ane kwëtaxënënd na? ⁴⁷ Ar Kaxanu an abaxët ko baxët eyeyan ed Kaxanu el. Wën an baxëtënd na gayik an gi ex na bër Kaxanu.»

⁴⁸ Aŋo yaka këno Bëšëwif bën: «Ax gi ex na nde däl këmi rend mëne wëŋ Asamari ey, ar gë bëyël ey?» ⁴⁹ Na re ko Yesu: «Ame gi ex na ar gë bëyël. Wëno Faba fëb këmo, bari wën ayepan këŋun yepanënd endam eŋ, ane pëb ex na.» ⁵⁰ «Wëno ame caland na ene cëkw bela. Abat ex ar kë şaland ene cëkw an, do mëŋ ex ar kë xitind an.» ⁵¹ «Däl in këmun felënd, ar kë xwëtaya eyeyan edam an, din axo tëyi na ecës el.»

⁵² Ata re këni Bëšëwif bën: «Gërëgako, anëka dëŋ nang këmi mëne enimin wëŋ ar gë bëyël ey. Abëraxam asës şës ko, bëlawënel bër Kaxanu bën bëte asës şës këni, do wëŋ këy rend mëne ar kë xwëtaya eyeyan ed ey an din axo tëyi na ecës el. ⁵³ Ba wëŋ nde xuca këŋo Abëraxam, axarëk arefi an, gayikako mëŋ asës şës ko? Bëlawënel bën asës şës këni bëte. Wëŋ noŋo këy yëland hi këy?» ⁵⁴ Ata yaka ko Yesu: «Angëmëne wëno fo kë şëkwayand, enjaran endam eŋ xaf-xaf ex. Faba wa ke şëkwënd, mëŋ ar kën rend mëŋ ex Kaxanu, ar xwën këŋun an! ⁵⁵ Ado wëno wa nang këŋo, wën ano nang ex na. Wëno anëgwëş hi dome ang wën ak kido are

bame rend mēne amo nang ex na. Barikan, anang wa nang kēmo xali xwētaya kēme eyeyan edexēm el. ⁵⁶ End Abēraxam, axarēk arewēn eṅ cēṅ, gē onēnga fo baxo yēlarand end yatir kēme yow eṅ. Ata and wat ko akey aṅo aṅ fuṅara kēṅo.» ⁵⁷ Na re kēni Bēšēwif bēn: «Ado wēj axi tēk ex na pere bēniy ofēxw oco nde kēy rend awat wat kēyo Abēraxam.» ⁵⁸ Yesu yaka kēbi: «Dal in kēmun felēnd, damana exo gi Abēraxam wēno hik.» ⁵⁹ Ga wēl kēni eṅo, wēdēra kēni űat oxay oṅ eno pētēraxēn. Na ga űaf ko Yesu kwēl űan ko Aciw̄ and Kaxanu aṅ.

9

End Yesu do gē ašiw̄ēk eṅ

¹ Akey amat, Yesu ga ko xuca nē ingol wat kēṅo ala ar rēweli kēno mondēweli ošiw̄. ² Wēka kēno bēsēfan bērexēm bēn: Asēyali, noṅo wa wēndērak mēṅ rēwaxēn kēno ala ajo ašiw̄ēk? Ba mēṅ nde ba bēxarēk bērexēm nde? ³ Yaka kēbi Yesu: Ax gi ex na mēṅ, ax gi ex na bēxarēk bērexēm bēn wēndērak. Barikan, gē ošiw̄ orexēm olo kēbi wāsin Kaxanu bēla bēn bēbēr ko rind bēn. ⁴ Diyenindēnēṅone Kaxanu, mēṅ ar lawēnēgu ke an nand űapēk na gayik ayow kē yow amēd and ala ax kor na eṅo diyenin. ⁵ Nē amēd and hi kēme gēr ebar ro na, wēno ex angoben and ngwēn aṅ. ⁶ Ga yeyan ko mondako, sēp ko gēr ebar. Nega ko obar ok gē bato bandexēm baṅ do nēm kēṅo ašiw̄ēk an gēr bangēs. ⁷ Fel kēṅo: «Yel ey dēxasax gēr anjer and Silowe.» (Owac olo er wacayak Arolawēn). Awa ga ye ko, rēxasax ko do nand baxo wērēsētand na űiwēta ko. ⁸ Bēraketa andexēm bēn do dēk bēr baṅo watērand ga ko xararand bēn kēni wēkarēnd: «Ax gi ex na nde ajo bax xararand moñēpa?» ⁹ Bērēmar kēni rend: «Mēṅ ex.» Bējo: «Ali, awēndēr fo wēndēr kēni.» Barikan, mēṅ ko rend: «Wēno dēṅ ex dē.» ¹⁰ Ata na wēka kēno: «Mondake wa űiwēta kēy?» ¹¹ Yaka ko: «Ar kēno wacēnd Yesu an negak obar, nēm ke gēr bangēs do fel ke me ye me dēxasax gēr anjer and Silowe. Ga ye kēme rēxasaw kēme, űiwēta kēme.» ¹² Wēka kēno bēte: «Do feye wa exo ala ajo?» Yaka kēbi: «Wēno ame nang ex na.»

¹³ Na wēla kēno ar űiwētak an gēr Ofariseṅ. ¹⁴ Xarak yatir nega baxo Yesu obar do űiwētaxēn kēṅo ala ajo akey and eteyēta ebax. ¹⁵ Ata Ofariseṅ ok wēka kēno bēte ba mondake űiwēta ko. Yaka kēbi: «Obar nega baxo gē bato bandexēm baṅ do nēm ke gēr bangēs, ataṅ ga rēxasa kēme, watēra kēme.» ¹⁶ Ofariseṅ odēmar are bani rend: «Yesu axo kaniw ex na gēr Kaxanu gayikako axo pēbēnd na akey and eteyēta aṅ.» Bēte odēmar are bani rend: «Kido awēndēran ebaxo adoxo xor na exo di bēcarax bēnd kēnēṅo watelinde bēṅ.» Ata nē eṅo xucarēra babi. ¹⁷ Wēka kēno bēte ar űiwētak an: «Do wēj ake yēla kēy end ar űiwēt ki ajo eṅ?» Yaka ko: «Alawēnel ar Kaxanu exo.»

¹⁸ Bari, bēlēngw bēr Bēšēwif bēn ani kwēta bana mēne ašiw̄ dēṅ űiw̄ baxo ala ajo. ¹⁹ Ata wēka kēnēbi bēxarēk bērexēm bēn: «Ajo nde ex asēñiw̄ arewēn ar kēn rend mēne ašiw̄ēk rēw̄ kēno an? Do mondake cēṅ ko watērand gērēgako?» ²⁰ Yaka kēni bēxarēk bērexēm bēn: «Biyi er nang kēmi mēne itox indebi exo, do ašiw̄ēk rēw̄ kēmo. ²¹ Barikan end mondake ko watērand gērēgako eṅ, ami nang ex na. Ami nang ex na bēte ba noṅo űiwēt kēṅo. Mēkayino mēṅ dēṅ, afirik ga exo wa, afel kēṅun fel.» ²² Ga banēbi yēdand bēlēngw bēr Bēšēwif bēn yakaxēn bani mondako.

Awël wël bani mēne ar kē wā yo mēne Yesu ex Afexēn an, aŵāy kēno wāy gēr aciŵ acaleya andebēn. ²³ Mēñ rexēn bani bēxarēk bērexēm bēn mēne afirik exo, eno mēkara mēñ dēñ. ²⁴ Ofariseñ ok ga ŵac kēno akinēm ar šiŵetak an, re kēni: «Cēkwalo Kaxanu. Ala ajo aŵendēran hi ko. Biyi cēñ mondako nang kēmi.» ²⁵ Yaka kēbi: «Angēmēne aŵendēran hi ko wēno ame nang ex na. Emat ex end nang kēme eñ: ašiŵēk hi bame, gērēgako nē ewatēra me.» ²⁶ Ata wēka kēno gašēxe: «Ake nde ri ki? Mondake šiŵet ki?» ²⁷ Yaka kēbi: «Anēka ga fel kēmum wa do wēn ane baxēt ex na. Ineŵa ŷandixēn kēñun ene wël gašēxe? Ba en gi wēn bēte bēsēfan bērexēm nde ŷandi kēñun?» ²⁸ Na šiŵera kēno kēni rend: «Wēj wa ex asēfan arexēm an. Biyi cēñ bēsēfan bēñ Moyis hi kēmi. ²⁹ Biyi er nang kēmi mēne Moyis wēlanēgu kēbo eyeyan ed Kaxanu el. Bari ajo, ami nang ex na gēr ed xaniw ko.» ³⁰ Yaka kēbi: «Awa wēno nē ecaran exe end mēne wēn an nang ex na gēr ed xaniw ko eñ. Barikan mēñ šiŵet ke de! ³¹ Anang nang kēne mēne Kaxanu abi yakalind na cale iñ bēwēndēran bēn. Barikan, ar fēb kēño Kaxanu an, ar kē rind oñandi odexēm an, ajo kēño yakalind cale iñ. ³² Elod ane wël exe na end ala ar kēbi šiŵētēnd bēñ rēweli kēñēbi ošiŵ. ³³ Kido ala ajo axo kaniw bana gēr Kaxanu, ŷōŵēy adoxo xor na exo di.» ³⁴ Ata yaka kēno: «Yama wēj ar rēw kēni aŷēñenax gēr beñēñenax an nde kēbo sēyalind gērēgako!» Ata ŵāy kēno exo can.

End ošiŵ or ouden eñ

³⁵ Ata Yesu wël ko mēne aŵāy ŵāy kēno ala ajo. Ga fed kēni, wēka kēño: «Wēj axwēta nde xwēta kēyo Asēñiŵ ar ala an?» ³⁶ Yaka ko: «Asēyali, noŷo wa hi ko mēñ kēmo xwētaxēn?» ³⁷ Na re ko Yesu: «Nē ewat dēñ eyo, wēno ar ki felarēnd ajo.» ³⁸ Ata re ko ar šiŵetak an: «Axwēn, axwēta xwēta kēmi.» Na foxi ko, do kēño šalend. ³⁹ Re ko bēte Yesu: «Wēno kiti wēlaw kēme gēr ngwēn ro: bēšiŵēk bēñ eni watērand, do bēñ kē watērand bēñ eni ciŵ.» ⁴⁰ Ofariseñ od xeta baño ok ga wël kēni eyeyan elo, wēka kēno: «Ba biyi bēte bēšiŵēk nde hi kēmi?» ⁴¹ Yesu yaka kēbi: «Kido ašiŵ šiŵ ban, an mendēra dona. Barikan, ga kēñ rend ako awatēra kēñ watērand amena andewēn añ monēka lēka kēñun.»

10

End axadac ayekax eñ

¹ Ata re ko bēte Yesu: «Dal in kēmum felēnd, ar bayik ax dīlēnd na gēr ebēt ed kece ir opey, do ko rañand mondaña an, arek axeyax exo. ² Barikan, ar kē lilēnd gēr ebēt an, mēñ ex axadac ar opey an. ³ Anēkona ar ebēt an kēño sēngētēñēnd exo dīlaxēn, do opey ok axwita kēni xwitand oniŵ orexēm ol. Ata kēbi ŵac fac opey odexēm ok ir ex kala gē oŵac orexēm ol eni can do kwēl eno tēfa. ⁴ And kēbi nēcēt dek opey odexēm añ, exo dēngw do bēñ eno tēfand ga wēr kēni oniŵ orexēm ol. ⁵ Ala ar ano nang ex na an, ado ebi macērand, ano tēfa na. Ata kēni šapēr eno naŵēta gayik ani mēr ex na oniŵ or bēliyer ol.»

⁶ Apēñetal año fel babi Yesu, bari bela bēñ abi pēni bana er baxo rend in.

⁷ Yesu fel kēbi bēte: «Dal in kēmum felēnd, wēno ex ebēt ed gēr ed kēni lilēnd opey el. ⁸ Dek bēñ yowēk ñamana me ñatēgu bēñ bērek bēxeyax ex. Bari opey ok anēbi baxēt ex na. ⁹ Wēno ex ebēt el! Ar kē xuca gēr

ndam an afex ko fex. Alil ko lil, ašan ko şan do exo cot er ko yamb in.
 10 Arek an er ko yowënd wayêt: orek, eđaw, enëxëndëran. Barikan wëno er yow këme eni cot oyel oram ol aniyan aŋ do gë obetak or din ol.

11 «Wëno ex axadac ayekax an. Axadac ayekax an, ayëlaya ko yëlayand aniyan andexëm aŋ, aŵelëk hi ko exo cës nê end oyel orexëm. 12 Barikan, ariyenin an axadac ko këbi xadacënd oyel ol, aŋi kwën ex na. Sam eŋi watëgu ojëlemu ok, oyel ol këbi ŋanjëtand exo gër. Ata ojëlemu ok, oko enëŋi tëra oyel ol, oko enëŋi yëc eni capërëra. 13 Ariyenin an ahër ko hërënd gayik nê end acosa fo këbi xadaxënënd oyel ol, aŋo balënd na endeŋën eŋ. Wëno ex axadac ayekax an. 14 Anang nang këmëni oyel oram do bën anang nang këne; 15 ang nangër këmi wëno gë Faba ak. Aŵelëk hi këme me yëlaya aniyan andam aŋ gër ecës nê end oyel oram na. 16 Oyel oşëxe şot këmëni na or ax gi ex na gër kece ijo ro, afo mëni mëlaw. Oyel olo, awël këni ŋana eni wëlënd oniŵ oram ol do mëni ŋar eni gi kece ibat, mëni kaxadaxënënd wëno gabat. 17 Faba iram aŋan ŋan ke gayik aŵelëk hi këme me cës nê end oyel oram. Ado me yëlaya gër ecës, axana këme xana aniyan andam aŋ and xani gër ecës aŋ. 18 Ax gi ex na ala ke laŵ, ŋarikan gë andam aŋo dëŋ këme yëlaya. Aşot şot këme ojaŵ od me tebaya ene daŵ, bëte aşot şot këme ojaŵ od me kani gër ecës. Mondako ex apela and yëlëgu ke Faba aŋ.» 19 Ata xucarëra këbi gaşëxe Bëşëwif bën ga wël këni eyeyan elo. 20 Bëranjëm këno rend Yesu: «Ajo ar gë bëyël exo! Ado aşenëk ex, inewă këno baxëtaxënënd?» 21 Bëjo këni rend: «Eyeyan elo ax gi ex na de ed ar gë bëyël. Bëyël bën anëŋi kor na enëŋi ciwët bela.»

End emëşen ed Yesu eŋ

22 Amëd and gë ayem isëm aŋ hi bax, ata hik ofëna or Aciŵ and Kaxanu ol gër Yerusalem*. 23 Ga yow ko Yesu gër Aciŵ and Kaxanu, ko yexërand gër yangana, gër lilaya ir ŵacan bano Salomonj. 24 Ata xeta këno jey Bëşëwif bën do wëka këno: «Xali niŋe wa këyëbo seŋ mi cakirand endey eŋ? Angëmëne wëj ex Afexën an pelëlëbo fac.» 25 Yesu yaka këbi: «Ga fel këmün wa, ŋari ane kwëta ex na. Er kë reyand osede oram in ex bandixa band këme rind gër oŵac or Faba ŋaŋ. 26 Bari wën ane kwëta ex na gayik an gi ex na oyel oram. 27 Oyel oram ol aŵër aŵër këni oniŵ oram ol. Wëno anang nang këmëni do bën asëfa këne sëfand. 28 Wëno këbi yëlënd aniyan and din aŋ. Din ani nemi na do ala ax kor na eŋi kwëcët ga lëkaya këmëni ako. 29 Faba, mëŋ ar ŋëmbëta këbi bela đek an, yël ke oyel olo. Do ala ax kor na eŋi kwëcët gër otaxan odexëm. 30 Wëno gë Faba, arafat hi këmi.» 31 Ata Bëşëwif bën ga wël këni eŋo, ŋat oxaŋ oŋ gaşëxe eno pëtëra xali eno daŵ. 32 Ata re ko Yesu: «Mbaŋ ex benjekax bënd gër Faba bënd wasin këmün beŋ. Do nê end fe ŋandixën këjun ene pëtëra?» 33 Ata bëlëngw bër Bëşëwif bën yaka këno: «Wëj ar ex ala fo do këy rend mëne Kaxanu hi këy, nê ecir eyo Kaxanu. Nê eŋo ŋandixën këbo mi pëtëra, ax gi ex na nê end enjekax end ri këy.» 34 Yesu yaka këbi: «Ga ŋëgw këni wa gër acariya andewën mëne Kaxanu rek: Wën bëte okaxanu hi kën. 35 Oñëgw Omënëk mondako ŵac këbi okaxanu bër wëlanëgu këbi eyeyan ed Kaxanu bën (do gër Oñëgw Omënëk, gabatak ax kor na exo yepän). 36 Wëno yata ke Faba Kaxanu do laŵënëgu ke gër ngwën ro. Do wën këne

* 10:22 10.22 Gë ofëna olo bani xwitand Bëşëwif bën akey and fërët këni Aciŵ and Kaxanu aŋ.

rend mëne në ecir emo gayik ako re kême wëno ex Asëñiŵ. ³⁷ Angëmëne ame dind na bandixa band Faba baŋ, kërëne kwëta na! ³⁸ Barikan, në ediyenin emo Kaxanu ado bayik ane kwëta ex na. En mado wa ndakan endam eŋ në end bandiyen baŋo. Ata aye nangëdon mëne wëno gë Faba arabat emi.»

³⁹ Ata na Bëşëwif bën këni şaland bëte eno tëra Yesu, barikan şana këbi na. ⁴⁰ Ga xegëta ko na gaşëxe Yurëdeŋ in, fiat ko gër ed bafi buyirand bela Şaŋ Batis and anëka fo aŋ, ata bayix ko fën. ⁴¹ Bëranjëm sëfa baŋo do këni rend mëne Şaŋ Batis, ecarax gematak axo di exëna; barikan dek bebër reya ko end Yesu bën dal ex. ⁴² Ata fën bëranjëm wax këni end Yesu eŋ.

11

End Lasar eŋ

¹ Aşëxwëra baxëna ar bano wăcënd Lasar gër ingol ind Betani, gër ed lëg bani mëŋ gë boşinëm, Mari do gë Marët. ² Mari ijo ebax asoxari ar xoş baŋo Axwën Yesu gë angiri do fëxwëcën baŋo osapar oŋ gë omban ondëxëm oŋ. Abinëm Lasar şëxwëra bax. ³ Ata bër gë abaŷe, Mari do gë Marët, lawën këni gër Axwën Yesu eno pelëx mëne ar fiŋ këŋo an şëxwërak. ⁴ Yesu ga wël ko eŋo yaka ko: Oşëxwëra olo ax gi ex na or ecës, or eni wataxën bela bën enjaran end Kaxanu ex. Gë oşëxwëra olo këni wat ola or Kaxanu ol gër Asëñiŵ arexëm. ⁵ Yesu mbaŋ baŋo balënd end bër amimënëra eŋ: Marët, gë Mari do gë Lasar. ⁶ Barikan, ga wël ko mëne Lasar şëxwërak bayix ko gër ed hi baxo bakey baki. ⁷ Gër akey atasën, fel këbi bësëfan bën: «Bakane gër ebar ed Yude.» ⁸ Re këni bësëfan: «E Asëyali, ax nêka ex na belëngw bër Bëşëwif ga bani şaland eni pëtëra gë oxay oŋ do këy rend ene bakaye fën.» ⁹ Ata Yesu yaka këbi: «Ax gi ex na nde gër amëdëna bapëxëd epëxw gë baki ex? Ar kë yexërand goyat an axo nawërand na gayik aye ko watërand gë angoben and gër ngwën ro aŋ. ¹⁰ Barikan ar kë yexërand gëmëd an anaŵëra ko nawërand gayik axo gi ex na gë angoben.» ¹¹ Yesu, ga fiata ko eyeyan elo, fel këbi bëte bësëfan bën: «Lasar, lawo irebi në okwëd exo. Barikan yene mo nëngëtëx.» ¹² Ata yaka këno bësëfan: «Axwën, angëmëne araş raş këŋo, afak ko fak.» ¹³ Enimin, er ŷandi baŋo Yesu ebi pëni mëne Lasar aşës dëŋ şës ko. Er yëla bani bësëfan bën mëne end okwëd fo ko yeyanënd. ¹⁴ Ata Yesu fel këbi fac: «Lasar anëka şës ko. ¹⁵ Er nëngan ke ga şës ko nand bayik ame ye bana mëŋ këne xwëtaxën wën. Gërëgako yene gër ed exo.» ¹⁶ Ata fel këbi Toma, ir nëngët bano Didim, bësëfan bësandaŵ: «Yene, biyi bëte ene cësëxëye gë mëŋ.»

¹⁷ Yesu, and fiat ko gër ingol ind Betani aŋ, sək ko mëne anëka ri baxo Lasar bakey banax gër ŷeg. ¹⁸ Ingol ind Betani iŋ ax ŋawër bana gë Yerusalem in, në şapakan şatas fo bax. ¹⁹ Bëyude bëranjëm bax yowënd enëbi cëma Marët gë Mari ga lap këno imaŷe indebën iŋ. ²⁰ And wël ko Marët mëne Yesu kë fiatëgund aŋ, xacëra këŋo. Mari bayi ko moŋëpa gër iciŵ. ²¹ Ga fed këni gë Yesu, Marët re ko: «Axwën, kido ro hi bay abaŷe axo cës dona. ²² Barikan, ado gërëgako dëŋ anang nang kême mëne dek er këyo xara yo Kaxanu aye ki yakali.» ²³ Ata re ko Yesu: «Abinëx axani ko xani gër ecës.» ²⁴ Re ko Marët: «Anang nang kême mëne axani ko xani gër ecës and këni xanira bësësək aŋ yatir akey apelatar.» ²⁵ Ata re

ko Yesu: «Wëno kē xaninënd gēr ecēs, wëno ke yëlënd anıyan aņ. Ar kē wā endam an gē anıyan ak ko bıayı ado exo cēs. ²⁶ Ar kē liyand do exe kwëta wëno an, ecēs el din aņo dēkaya na. Awa nde wā kēy eņo?» ²⁷ Yaka ko Marët: «Iyo, Axwën awā wā kēme mēne wēj ex Afexën an, Asēñiw ar Kaxanu an, ar ebax ex yow gēr ngwën ro an.»

²⁸ Ga ĩata ko Marët eyeyan elo, ĩaka ko gēr iciw. Ata wac kējo, Mari abinēm do nēkēnēka kējo: «Asēyali aņ anēka yow ko, nē emac exi.» ²⁹ Sam ga wël ko eņo, Mari xani ko xwiriş, wāra ko gēr ed hi baxo Yesu. ³⁰ Yesu axo űat bana pere gēr ingol, gēr ed fed bani gē Marët fo bıayı baxo. ³¹ Bēyude bër xetēna baņo Mari gēr iciw do bano yıfarand bën wat kēno ga xani ko aıyand. Ata ga ko şan sēfa kēno ga yēla bani mēne gēr yeg ko yend exo onetarax. ³² And ĩat ko Mari gēr ed hi baxo Yesu aņ, lapaya ko gēr osapar orexēm, ko rend: «E Axwën, kido ro hi ba ay abaıye axo cēs dona.» ³³ And wat ko Yesu mēne nē edenita exo Mari aņ do bēte nē etes exēni Bēyude bër sēfaw baņo bën, hi kējo ĩar eman eņ do şamina ko gēr onden ondexēm. ³⁴ Wēka kēbi: «Feye wa wēxëta kēno?» Yaka kēni: «Axwën yow mi masin.» ³⁵ Yesu ses ko. ³⁶ Bēyude bërēmar re kēni: «E, awa mbaņ baņo ĩalënd de end Lasar eņ!» ³⁷ Bējo kēni rend: «Okō, ax gi ex na nde mēņ şiwët kējo aşıwëk an? Axo kor dona nde eņo pakën Lasar kēdi ko şēs?»

³⁸ Yesu, ga hi kējo na bēte ĩar eman eņ, sēka ko yeg in. Yeg ijo oxel ebax do fēņ bani lilaya in gē angaıy. ³⁹ Ata re ko Yesu: «Dēxëtın tan angaıy aņ.» Na rew ko Marët, imaıye ind aşēsëk in: «Axwën, anēka nēmu ko, akey anaxën aņ ex dorō!» ⁴⁰ Yaka ko Yesu: «Ami pel ex na nde ga xwëta xwëta kēye awat kēy wat enjaran end Kaxanu eņ?» ⁴¹ Ata wedit kēni angaıy aņ. Yesu ga xeņa ko orën ol, re ko: «Faba, aye ri kēy ga yakali kēye. ⁴² Wëno, anang nang kēme mēne din kēye yakalınd. Barikan, nē end amëxwër and ex ro aņo kēme yeyanënd eni maxën mēne wēj dēņ lawënēgu ke.» ⁴³ And ĩata ko aņ, xeı ko: «Lasar, canēgu!» ⁴⁴ Ata aşēsëk an şanēgu ko, osapar oņ do gē otaxan ok moceri gē bēcole, do dēxasin mopël kwęc gē anjēm. Ata re ko Yesu: «Pëtērayino tan do tebino exo ye.»

End osit or etëra ed Yesu eņ

⁴⁵ Ata Bēyude bēranjēm, bër yowëraw bax gēr Mari bën, ga wat kēni er ri ko Yesu in, wā kēni endexēm eņ. ⁴⁶ Barikan mar ye kēni gēr Ofariseņ eni deyax er ri baxo Yesu in. ⁴⁷ Ata bēşadaxan bēlengw bën do gē Ofariseņ ok wacër kēni. Ga yēpaxën kēni endey eņ gēr Amara kēni wēkarënd: «Mondake wa kēne riye? Ala ajo cēņ nē eñēmb ex de becarax bend ko rind beņ. ⁴⁸ Angēmēne aseb seb kēnējone, dek kēni wā endexēm eņ. Ata Bërom bën eni yow eni ĩam Aciw and Kaxanu aņ do enēbo yēcera eneng endebi eņ.» ⁴⁹ Ata Kayif, mēņ ar hi bax aşadaxan alengw niy ijo an, re ko: «Ata wën yowēy an nang ex na de paş gē endey eņo. ⁵⁰ An nang ex na nde mēne abat yapëk exo cēs nē end bulunda ir Isërayel dek gē ex yēcır eneng endebi eņ.» ⁵¹ Yeyanaxën baxo mondako in, ax gi bana anjelan andexēm fo. Ga hi baxo aşadaxan alengw anıy aņo, yeyanaxën baxo ang alawēnel fo mēne Yesu kē şēs eni pexaxën bulunda ir Isërayel in. ⁵² Enimin, ebi baraxën Kaxanu ekun eşat obaş orexēm ol gēr beneng dek ko şēsaxën, ax gi ex na nē end Bēşewif fo. ⁵³ Ata elod yatijo xetan baıi eno daw. ⁵⁴ Yesu aņo seb ko eyerëxa ed wat-wat gēr Bēşewif el. Ga xani ko na, ye ko kwël gand ladawe, nē angol bani wacënd Efërayim. Fën xeyërax

babi gë bësëfan bërëxëm bën. ⁵⁵ Anëka saxëgu bax Ofëna or Apexa ol, ata Bëšëwif bën këni yend yaŋ gër Yerusalem eni wūnëtarax dāmana ex ŋatëgu Ofëna or Apexa ol. ⁵⁶ Ga këno şalara Yesu këni wëkarënd gër Aciw and Kaxanu: «Mondake yëla kën, ayow nde ko yow gër ofëna?» ⁵⁷ Bëşadaxan bëlëngw bën do gë Ofariseŋ ok afel fel banëbi bëla bën mëne ar kē nang yo gër ed exo Yesu exo deyađ eno tēraxën.

12

End angiri eŋ

¹ Bakey banjongamat bayi bax ofëna or Apexa ol. Ata Yesu ye ko gër ingol ind Betani, gër ed lëg baxo Lasar, ar xanin baŋo gër ecēs an. ² Fën ašëmëran šëmëran bano. Ata Marët këbi lëband, do Lasar hi ko šëf gër bër bax yambërand. ³ Na wëdëgu ko Mari icëlakuŋ ir angiri ir këni wācënd nar, ir xem bax akanji mbaŋ. Xoş ko osapar or Yesu oŋ, do këŋo fëxwēcënd gë omban ondexëm. Ata otëner onëngax oŋ xëñëk đek iciw iŋ. ⁴ Aŋo re ko Yuda Isëkariyot, asëfan ar ebax eŋo đëxw Yesu an: ⁵ «Ineŋa bayik ane pan exe na angiri ijo batama okeme otas, do kodı ir šot done in enëbe đëcaraxëne bëxaŷëanaxik bën.» ⁶ Rexën baxo eŋo mēŋ arek ebaxo, ax gi ex na đe ga bal baŋo end bëxaŷëanaxik eŋ. Yama ga baxo yambënd nde kodı ir bano fëxwënënd exo mëxwëta gër imboto in. ⁷ Barikan Yesu re ko: «Tebëlo đe, gana-gana fo xoş ko eman endam eŋ ond gër ŷeg oŋ. ⁸ Wën din gë bëxaŷëanaxik bën ga hi kën wa, bari wëno ame bo na din gë wën.» ⁹ Ga wël këni amëxwër and Bëyude aŋ mëne Yesu yowëk gër Betani barëregü këni. Eno wat bête Lasar, ar xanin baŋo gër ecēs an barëraxënegü bani, ax gi ex na nē endexëm fo. ¹⁰ Ata bëşadaxan bëlëngw bën xetan këbi eno đaw bête Lasar ¹¹ gayik Bëšëwif bërānjëm babi ŋawëtand ga bano xwëtand Yesu.

End Yesu gër Yerusalem eŋ

¹² Ga xeyëk, amëxwër and bër yowërawëk gër ofëna aŋ wël këni mëne Yesu kē yowënd gër Yerusalem. ¹³ Ata ga saŷëgu këni benid bënd baŋeŷ, xaca këno do këni sarënd:

Hosana, betalexo ar kē yowënd gë oŵac or Axwën an,
Betalexo emun end bulunda ir Isërayel eŋ.

¹⁴ Ata Yesu ŷëpa ko yaŋ nē ipali. Mondako ŋata baxo er ŷëgw baxo alawënel ar Kaxanu an endexëm eŋ:

¹⁵ Këren yëdara na, wën bër gër Siyoŋ bën,
Watino emun endewën eŋ,
Nē eyow exo, mo ŋëpa yaŋ nē ipali.

¹⁶ Amëd aŋo bësëfan bërëxëm bën abi pëni bana pere eŋo. Barikan, and wat këni enjaran end Yesu aŋ xwita këni mëne end ŷëgw baxo alawënel eŋ ex. Mēŋ xacaxën bano mondako bëla bën.

¹⁷ Amëxwër and bër ebax yatir wāc baŋo Lasar exo canëgu gër ŷeg aŋ areya bani reyand end wateli bano eŋ. ¹⁸ Nē end ecarax end wël bani ri ko eŋo xacaxën bano Yesu bura-bura. ¹⁹ Ata Ofariseŋ ok këni rexërend: «Awat kën watënd mëne ŷowëŷ an kor na: ngwën iŋ đek mēŋ fo këno sëfënd.»

End benëŋ becëxe eŋ

²⁰ Bela bër bənəng becəxe yow bax na gër Ofəna or Apexa gër Yerusalem, eno cale Kaxanu. ²¹ Ata səka kəno Filip, asəfan ar ləg bax gër Betəsayida an, ingol ind gër ebar Galile. Wəka kəno: «Asošan, biyi Yesu ŷandi kəbo mo wat.» ²² Ga wəl ko enjo, Filip fel kəjo Andəre, ata bən bəxi hateli kəni endey enj gër Yesu. ²³ Yesu yaka kəbi: «Dodo anəka hatəguk apəxəd and kə şanaya enjaran endam enj, wəno Asəniw ar ala an. ²⁴ Dal in kəmun felənd, enəfa end bəle end ani wəg ex na gër ebar enj, ax cənand na, emat fo kə bayind. And kəni lap do eni wəg anj kə šənand bon. ²⁵ Ar kə fian nəməc aniyān andexəm an, anemin ko nemin. Barikan, ar kə şus aniyān andexəm and gër ngwən ro an kə şot aniyān and din anj. ²⁶ Ar kəjo ŷandi exe diyeninənd an, təfəgulexe. Do gër ed kəme hi yo na ko hi mən bəte. Ar ŷandi kəjo exo gi ariyenin aram an, Faba kəjo wəşən.»

En ecəs ed Yesu enj

²⁷ «Gərəgako yomb iram in anəka şaminak. Ine kəme re? Ba, Faba dacətəle gër toro ino nde? Barikan, me toro mondako yowaxənəgu kəme. ²⁸ Faba, dafəl ex oʋac orey ol gër bela!» Ata wəliwək oniʋ ŷan gër orən do kə rend: «Anəka rafən kəme do arafən kəme rafən gaşəxe.» ²⁹ And wəl kəni bër gër aməxwər bən oniʋ olo anj, mar kəni rend mēne orən ol xəmak, bəjo kəni rend: «Meleka yeyaneli kəjo.» ³⁰ Ata re ko Yesu: «Nə endewən wəlixənək de oniʋ olo, ax gi ex na nə end oʋac oram. ³¹ Gərəgako ro ex kiti ind ngwən ino inj, gərəgako kəno wəy emun end gër ngwən ra enj. ³² Do wəno and kəne yən ŷan nə osəx anj kəməni bar bela bən dek eni gi bəram.» ³³ Ata gə eyeyan elo nangən bəbi Yesu ang ko şəs ak. ³⁴ Yaka kəno bër gër aməxwər bən: «Biyi er fənən kənəbo gër bakayəta band acariya andəbi mēne Afexən an din ir din ko liya. Mondake cəŷ kəyəbo felənd mēne Asəniw ar ala an afika kəno fika? Noʋo ngwa ex Asəniw ar ala ajo?» ³⁵ Ata Yesu yaka kəbi: «Ga bayik ako təkər angoben and kəjun hōband anj yexərayindən nə aməd and hi kən gə angoben anj kədi kəjun fənga ecamədan anj. Ar kə yexərand gër ecamədan an axo nangənd na gër ed ko yend. ³⁶ Nə aməd and hi kən gër angoben anj, kwətayin angoben anj, en gixən obaş or angoben.» Ga yeyan ko mondako Yesu, fiawəta kəbi do nem kəno.

End onjəpəgənan od Bəşəwif enj

³⁷ Bəşəwif bən, ado ga bani watənd awat dən bəcarax bəndanjəm bənd baxo rind Yesu bən, ano kwəta bana. ³⁸ Mondako fiatak er ŷəgw baxo alawənəl Esayi in:

«Axwən, noʋo ngwa wək er reya kəmi in?

Noʋo ngwa watək panga indey in?»

³⁹ Ang səkwanənd bani eno kwəta Yesu ak, Esayi aʋəgw ŷəgw ko bəte:

⁴⁰ «Axwən Kaxanu fədek bangəs bandəbən barj,

Mən xemənək ogaf odebən ok,

Kədi kəni watəra, kədi kəbi fəni gër onden ondebən,

Kədi kəni nəngwət ola orebən ol do eni pak.»

⁴¹ Ejo re baxo Esayi ga wat ko enjaran end Axwən enj do Yesu baŷo rend mondako. ⁴² Ado şəf gër bələngw dən, bəranjəm wə bax end Yesu enj. Bari, ga banəfi yədand Ofarisenj ok, abani reyara na poyoma kədi kənəbi wəy gër aciʋ acaleyā. ⁴³ Awa bən er kəni fian bela in fecan bəbi gə enjaran end Kaxanu enj.

End eyeyan ed Yesu eŋ

⁴⁴ Ata xeŷ ko Yesu: «Ar ke xwëta an anëka w̄a ko bête end ar lawënëgu ke eŋ, ax gi ex na wëno fo xwëta ke. ⁴⁵ Ar këŋo xëbënan endam an, end ar lawënëgu ke eŋ xëbënan këŋo bête. ⁴⁶ Wëno ex angoben aŋ, er yow këme gër ngwën ro mēni ŋoba dek bër kē w̄a endam bën, këdi këni bayi gër ecamēdan. ⁴⁷ Ar kē ɓaxët er këme rend in do axo kwëtaŋa ex na an, ax gi ex na wëno këŋo nēp gayik ame yow ex na mēni nēp bēla bër gër ngwën ro bën. Barikan, mēni pexën yowaxënëgu këme. ⁴⁸ Ar ūs ke an do exo ŋēp er re këme in ar enēp ex. Eyeyan edam el fo këŋo nēp yatir akey apelatar. ⁴⁹ End këme yeyanënd eŋ ax gi ex na endam, apela and Faba ex, mēŋ ar lawënëgu ke an. Mēŋ dēŋ felëgu ke eyeyan elo do gē er ŷapək me tēyalind in. ⁵⁰ Do anang nang këme mēne apela andexēm aŋ kē yëlënd aniyān and din ir din aŋ. Awa er këme rend in, ang felëgu ke Faba ak këme yeyanënd.»

13

End enëbën ed osapar eŋ

¹ Nē ecan bayi bax Ofëna or Apexa ol, Yesu nang ko mēne anëka fiatëguk amēd and ko rëxëta gër ngwën ro aŋ exo ɓaka gër Sēm Kaxanu. Mbaŋ ɓan baɓi bësëfan bërëxēm bën ado ga baɓi sebënd gër ebar ro. Ata w̄asin këbi aŋana aŋo xali gër eŋata. ² Ga këni yambëra ed genëka el, ūabucara in anëka ūoŋ baŋo gër emëkw Yuda, asëñiŵ ar Simoŋ Isëkariyot, eŋo dëxw Yesu. ³ Do Yesu anang nang baxo mēne beŷ dek sebënan këŋo Sēm, gër ndexēm xaniw ko do fën ko ɓaka. ⁴ Gër ed bani yambërand na, xani ko xwiriš, ūdëta ko acud atēm aŋ do xapa ko anjēm gër edum. ⁵ Ata ga rëmb ko men nē inēp, ŷana ko këbi nebënënd osapar oŋ bësëfan bën do këbi fëxwëcënënd gē anjēm and xapa baxo gër edum aŋ. ⁶ Na re ko Simoŋ Piyer and ɓat ko gër ndexēm aŋ: «Axwën, yama wēj nde eye nebën osapar oŋ!» ⁷ Yaka këŋo Yesu: «Er këme rind in, anang këy nang and kē ɓašana aŋ, ɓari ax gi ex na gërëgako.» ⁸ Ata re ko bête Piyer: «Din ame ma na eye nebën osapar oŋ.» Aŋo re ko Yesu: «Angëmēne ami nebën ex na yo osapar oŋ, awa ŷoŵeŷ axe ɓar ex na.» ⁹ Yaka ko Simoŋ Piyer: «Awa angëmēne mondako ex Axwën, kërex gi na osapar oŋ fo. Nebënële bête otaxan ok gē gaf in.» ¹⁰ Ata re ko bête Yesu: «Ar buyirak ecede an, dek eman eŋ wën ko. Osapar oŋ fo ko nebara. Do wën bēwënëk hi kën, ɓari ax gi ex na wën dek de.» ¹¹ Yesu aye nang ɓaŋo ar këŋo lëxw an, mēŋ rexën baxo mēne ax gi ex na bën dek wënëk.

¹² And faŷ ko enebën ed osapar aŋ, Yesu ūda ko acud atēm aŋ do ɓaka ko gër ed bani yambërand. Ata wëka këbi: «Afëni nde fëni këjun er rin këmun in? ¹³ Wën ke wacënd Asëyali do Axwën, ata dal kën reyand gayik go dēŋ ex. ¹⁴ Awa angëmēne anebën nebën këmun osapar oŋ wëno ar ex Axwën do Asëyali arewën an, wën bête aŷap ŷapək en nebëndërënd osapar oŋ. ¹⁵ Amatinali rin këmun, en dixënënd wën bête ang rin këmun ak. ¹⁶ Dal in këmun felënd, xadëp in aŋo kucand na or gapak axwën arexēm an, parëxanda in aŋo kucaxënd na ar lawënëgu këŋo an. ¹⁷ Ga fëni fëni këjun eŋo, anëngandëra këjun nëngandëra angëmēne iminin mondako dēŋ kën rind. ¹⁸ Anang nang këmēni bër yata këmēni bën, amun dend na de wën dek. Barikan afo ex ŋata endam end ex gër Oñëgw Omënëk eŋ: “Ar ɓar këmi enēp ebat dēŋ ke ūenaxën.” ¹⁹ Kwël gërëgako

fo këmün nangënënd eno dãmana ex rjatëgu. Do and kë fiatëgu aŋ, ene kwëtaxën mëne wëno dëŋ ex ar hi këme an. ²⁰ Dal in këmün felënd, ar këŋo xana arolawën oram an, wëno dëŋ xana ke. Do ar ke xana an, anëka xana këŋo bëte ar lawënëgu ke an.»

End alëwx ar Yesu eŋ

²¹ Ga yeyan ko mondako, Yesu şamina ko gër onden ondexëm. Reya ko bëte: «Dal in këmün felënd, wën bësëfan bëram bën, abat ke lëwx.»

²² Ata bësëfan bën këni nëkonëndërend do këni yëlarand ba noŋo këŋo rend. ²³ Asëfan ar lëka baŋo mbaŋ Yesu an, xetëna baŋo gër ed bani yambërand. ²⁴ Simoŋ Piyer ga xëwa këŋo, fel këŋo eno mëka ba noŋo këŋo rend. ²⁵ Ata asëfan ajo xayaxën këŋo Yesu gër emëkw do wëka këŋo: «Axwën, noŋo wa këyo rend?» ²⁶ Yaka këŋo Yesu: «Ar këmo fëxwën aton and mburu and yësëna këme aŋ, ajo ex ar ke lëwx an.» Ata yësëna ko aton aŋ do fëxwën këŋo Yuda, asëniw ar Simoŋ Isëkariyot.

²⁷ Sam ga xana ko Yuda aton aŋ, Sندان lil këŋo. Ata Yesu fel këŋo: «Er këy rind in, dil aŋand.» ²⁸ Bër hi bax gër eyambëran bën, ga batak aŋo pëni bana ba ine felaxën baŋo Yesu eno. ²⁹ Enimin, Yuda bax lëkayand imboto ind kodı in, ata bësëfan bërëmar yëla këni mëne exo yëcërav be bër hi bax eni dixën ofëna bën lawën baŋo Yesu. Bëjo yëla këni ba efi yël yëy bëxaŋëanaxik bën fel baŋo exo ye. ³⁰ Ga yamb ko na Yuda aton and mburu aŋ, şan ko atan. Anëka bax xwëyarënd.

End apela angaşax eŋ

³¹ Ga şan ko Yuda, Yesu re ko: «Gërëgako, Kaxanu anëka wşasin këbi bela bën enjaran endam eŋ, wëno Asëniw ar ala an. Anëka wat këni enjaran endexëm eŋ gër ola oram. ³² Angëmëne aşasin wşasin këmëni bela bën enjaran end Kaxanu eŋ, Kaxanu bëte aşasin këbi wşasin enjaran endam eŋ. Do gogo ko ri mondako. ³³ Obaş oram, anëka saxëguk amëd and këne şapëre aŋ. Wën aşalara këne şalarad do ang fel këmëni bëlëngw bër Bëşëwif ak, gër ed këme yend an kor na en yeli. Wën bëte mondako fo këmün felënd gërëgako. ³⁴ Apela angaşax këmün yëlënd: Balërintëleŋun! Ang ke balënd wëno endewën ak balërintëleŋun mondako. ³⁵ Ata mondako këni nangëra bela dëk mëne wën bësëfan bëram hi kën, angëmëne abalër këŋun balërend.»

³⁶ Ata Simoŋ Piyer re ko: «Axwën feye ngwa këy ye?» Yaka këŋo Yesu: «Gër ed këme ye ay kor na eye tëfëli gërëgako. Barikan, ecan ecan asëfeli këye sëfëli.» ³⁷ Wëka ko bëte Piyer: «Axwën, në end ine këme sëkwanaxën mi tëfëli gërëgako? Wëno awelëk hi këme me yëlaya aniyan andam aŋ ene daw në endey.» ³⁸ Yesu yaka këŋo: «Re këy wëj awelëk hi këy ey yëlaya xali eni daw në end oşac oram! Dal in këmi felënd, dãmana exo yata ecare el wëj anëka këye yaxëta batas.»

14

End fëna ir gër orën eŋ

¹ Yesu fel këbi bëte: «Këreŋun bëlandërand na gër oşëkw orewën! Kwëtayino Kaxanu do kwëtayine wëno. ² Mbaŋ ex baciw baŋ gër ekun ed Faba do wëno axëñënan këmün xëñënanëx gër ed kën hi. Afel nde fel domun kido ax gi bana mondako? ³ Awa and këme ye do mun këñënanëx në er kën hi aŋ, abakanëgu këmün bakanëgu mun mëlaxën en gix wën

bëte gër ed hi këme. ⁴ Wën, anang nang kën fëña in.» ⁵ Ata re ko Toma: «Axwën, gayikako gë enang ak dëŋ ami nang ex na gër ed këy yend, mondake këmi nang fëña in?» ⁶ Yaka ko Yesu: «Wëno ex fëña in, wëno ex dal in, bëte wëno ex aniyana aŋ. Ala ax ŋat na gër Faba xarak axe tef ex na. ⁷ Angëmëne anang nang këne, anang këno nang bëte Faba. Do gërëgako anëka nang këno do nê ewat eno dëŋ.» ⁸ Ata Filip re ko: «Axwën, ga wăsin wăsin këyëbo Sëm in ata gwac këbo hi.» ⁹ Ata re ko Yesu: «Elod anëka fo hi këme gë wën, do wëŋ Filip aye nang ex na! Ar ke watënd an, nê ewat eŋo Faba. Mondake cëŋ këy rexënënd mun masin Faba? ¹⁰ Aye kwëta ex na nde mëne wëno gë Faba arabat hi këmi? Er këme rend in ax gi ex na de eyeyan ed or gapak oram. Bandiyen band këme rind baŋ, Faba mëŋ ar hi këmi arabat an kē rind. ¹¹ Kwëtayine mëne wëno gë Faba arabat hi këmi. Ndakaŋ kwëtayine nê end beŋer kën watënd ga këme rind beŋ. ¹² Dal in këmuna felënd, ar kē wă endam an, ari ko ri beŋer këme rind bën. Ado beŋer nëmëcak bend këme rind beŋ ko ri gayik nê ebaka eme gër Faba. ¹³ Dek er këno wëka yo gër oŋac oram, arin këmuna rin, en wataxën enjaraŋ end Faba eŋ gër wëno Asëñiw. ¹⁴ Angëmëne en mëka yëŋ gër oŋac oram, ari këme ri.»

End angoc Amënëk eŋ

¹⁵ «Angëmëne aŋan ŋan këne, asëf kën sëf ŋapela bandam baŋ. ¹⁶ Do wëno ata këmo xara Faba, eŋun dawëneliw Arëca asëxe, exo gixën din gë wën. ¹⁷ Arëca ajo ex Angoc and dal aŋ. Angoc and dal aŋo, bër gër ngwën ro bën, ani kor na eno cot gayik ani ŋana na eno watënd, bëte ano nang na. Barikan wën, anang nang këno gayik, moketënara këŋun ŋana eŋun ketënarand, ado lëf gër ola orewën ko hi din. ¹⁸ Abaka këme bakaw gër ndewën, amun tef na ang bëndëkak fo. ¹⁹ Ro bakey fo bayik, bela bër gër ngwën ro bën ani bo na ga këne watënd. Barikan wën, awat këne ŋana ene watënd gayik wëno aliya këme liyand, wën bëte aliya kën liya. ²⁰ Ata yatijo, këŋun fëni mëne wëno gë Faba arabat hi këmi. Bëte wëno gë wën arabat hi këne. ²¹ Ar nangëk anang dëŋ ŋapela bandam do ko sëfënd an, ajo ex ar ŋan ke an. Ar ke ŋan an, Faba aŋan këŋo ŋan. Wëno bëte aŋan këmo ŋan, do aŋasinaya këme wăsinaya gër ndexëm.» ²² Ata Yuda, ax gi ex na de Yuda Isëkariyot, rew ko: «Axwën, ine cëŋ këy wăsinaya gër ndebi fo, do eyëbi tef bër gër ngwën bën?» ²³ Yaka këŋo Yesu: «Ar ŋan ke yo, axwëtaya ko xwëtaya eyeyan edam el, do Faba aŋan këŋo ŋan. Ata biyi mi yow mi dëg gër ola orexëm. ²⁴ Ar bayik axe ŋan ex na an, axo kwëtayand na eyeyan edam el. Do eyeyan ed këne wëlëhind el ed Faba ex mëŋ ar lawënëgu ke an, ax gi ex na edam. ²⁵ Wëno eŋo këmuna felënd nand bayi këne nê er ebat na. ²⁶ Barikan, Arëca an exo Angoc Amënëk and këŋun lawëneliw Faba gër oŋac oram aŋ. Mëŋ këŋun sëyalu beŋo dek, mëŋ këŋun xwitan dek beŋer fel këmuna bën. ²⁷ Aketëxeta aŋ këmuna seŋënënd, aketëxeta andam aŋ ex, wëno, amun yëlënd na ang këni yëlënd bela gër bër ngwën ro ak. Këreŋun bëlandërand na gër oŋëkw orewën, këreŋun yëbund na. ²⁸ Awël wël këne ga re këme mëne aye këme ye, barikan abakaw këme bakaw mërëxand irewën. Angëmëne aŋan ŋan këne, anëngandëra këŋun nëngandëra ga këme bakand ako gër Faba, gayik mëŋ rafëk nëmëc wëno. ²⁹ Gërëgako dëŋ këmuna felërand, damana ex ŋataxënëgu bend këme yeyanënd beŋ, ene kwëtaxën and kē ŋatëgu aŋ. ³⁰ Wëno ame bo na ga këmuna felërand mbaŋ, gayikwa ar wëŋak

ngwën an nê eyow exo, paß gë wëno cëj, ojaŵ aŋo gi ex na. ³¹ Barikan, afo eni nangëra bër gër ngwën ro bën mëne wëno aŋan ŋian këmo Faba, do ang ke felënd ak dëj këme rind. Ado kaniwën ene yeye.»

15

End atëx and resej eŋ

¹ «Enimin, wëno ex atëx and resej aŋ, do Faba ex axwën andëda an. ² Aforëta ko forëta enini end şosa ke do ax dëwënd na eŋ. Barikan enini end kè rëwënd eŋ, afëyëpëy ko fëyëpëy ex dëwaxënënd nëmëc. ³ Eyeyan ed sëyali këmun el wënën këjün. ⁴ Baiyin ga şosa këne, ang këme bayi wëno ga şosa këmun ak. Enini end şosëtak gër atëx and resej eŋ, ax dëwënd na gabat. Wën bête mondako fo kën sëkwan edi ed benjekax el angëmëne an bayi ex na ga şosa këne. ⁵ Wëno ex edëp ed atëx and resej el, do wën ex benini bej. Ar bayi ga şosa ke an, ang şosa këmun ak, benjekax bendanjëm ko ŋana exo dind. Angëmëne an bayi ex na ga şosa këne, ado gë enjekax gematak an kor na en di. ⁶ Ar şosëta ke an, fac këno lap exo ŋayëx ang enini end saŵ këni fo. Do benini bejaÿëk bej, abar këni barënd eni daŋ gër xoŋux ex ñeg. ⁷ Angëmëne wën en bayi ga şosa këne do bête en dëkaya gër oŋomb odewën eyeyan edam el, karayindën er ŋandi këjun yo, aşot kën şot. ⁸ Watin ang kè ŋana ex canayand enjaran end Faba eŋ; and kën rind benjekax bendanjëm do eni watënd bela aŋ; do enëbi masinënd mëne bësëfan bëram hi kën. ⁹ Ang ŋian ke Faba ak, wëno bête mondako fo ŋian këmun. Kwëtayayin aŋana andam aŋ. ¹⁰ Angëmëne asëf sëf kën bapela bandam baŋ ang sëf këme wëno band Faba ak do bayi këme gër aŋana andexëm, mondako fo kën bayi wën bête gër aŋana andam. ¹¹ En cotaxën onënga oram ol do en gixën dëk onënga ol felaxën këmun eŋo. ¹² Acariya andam aŋ ex: balëringdëleŋjun andewën rewën aŋ, ang ke balënd endewën ak. ¹³ Aŋana and xucak ex daf aŋ ex and ar kè ŵa exo cës nê end odawo odexëm aŋ. ¹⁴ Wën odawo odam hi kën angëmëne ari kën rind er këmun felënd in. ¹⁵ Bëtëdin amun mac na okadëp odam gayik xadëp in axo nangënd na er ko rind axwën arexëm in. Gërëgako wën odawo këmun ŋana mun macënd gayikako dëk bebër nangëgu këme gër Faba bën, wën fo nangën këmun. ¹⁶ Wëno wa yata këjun, ax gi ex na wën. Ata mëj sëyaliraxën këmun pere mun dawënoxën en ye do en dix gër ngwën benjekax bend kè bayi laj. Do er këno xara yo Faba gë oŵac oram ol, ayakali këjun ŋana eŋun yakalind. ¹⁷ Er këmun felënd in: balëringdëleŋjun mbaŋ andewën rewën aŋ.»

End ecus ed Yesu do gë odexëm eŋ

¹⁸ «Angëmëne bër gër ngwën ro bën aşus şus kënun, ngin mëne wëno şus këne pere. ¹⁹ Kido bër gër ngwën ro hi baŋ, bela bën aŋan ŋanëdonun gayik andamat hi don. Bari an gi ex na bër gër ngwën ro. Wëno yata këjun mëj şusaxën kënun. ²⁰ Kwitayin er fel këmun in: xadëp in aŋo kucand na or gapak ol axwën arexëm an. Angëmëne wëno arixëra rixëra këne, arixëra kënun rixëra wën bête. Angëmëne abaxët baxët këni eyeyan edam el, abaxët këni baxët edewën el. ²¹ Barikan beŋo dëk kënun ŋana enun dind nê end oŵac oram gayik ano nang ex na ar lawënegu ke an. ²² Kido ame yow bana do amëni pelëra bana end Kaxanu eŋ, ani gidona gë amena. Gërëgako, eyax abi gi ex na gër amena andëbën. ²³ Ar ke şus yo anëka şus këno bête Faba. ²⁴ Kido ame di bana ogës odebën

bend elod ala ax di ex na beŋ, ani gi dona gë amena. Gogo aye wateli këne becarax beŋ. Barikan şus kënebo wëno gë Faba. ²⁵ Ata mondako hik ex ntaxën eyeyan ed yëgw këni gër acariya andebën el: “Aşus fo dëŋ şus këne*.”»

²⁶ «Alawëneliw këmun lawëneliw Arëca ar kë xaniw gër Faba an, Angoc and däl aŋ. And ko yow aŋ mën kë yana ex deyarand endam eŋ. ²⁷ Do wën bëte, areyara kën yana en deyarand endam eŋ gayik elod nand yana këme andiyen na bar këne.»

16

¹ Yesu re ko bëte: «Eŋo fel këmun këdi këŋun şena en dap ekwëta edam el. ² Awaŋyëra kënun yana enun nwayërand gër baciw bacelaya. Ado në eyow ex amëd and këni yana eni yëland bër këŋun lawënd bën mëne në ediyenin eno mondako Kaxanu. ³ Mondako këni yana eni dind gayik ano nang ex na Faba, ane nang ex na wëno. ⁴ Mën felaxën këmun mondako, en kwitaxëniend mëne anangën nangën bamun and kë hatëgu amëd and toro indewën aŋ. Amun pel bana eŋo elod gër yananar gayik në er ebat bane hinde. ⁵ Gogo në ebaka eme gër ar lawëneŋu ke do ala axe mëkand na ba feye këme yend. ⁶ Ga wël kën er re këme in wëlandëraxën këŋun gër owëkw. ⁷ Er këmun felënd in däl ex: ga ye ye këme mbaŋ këŋun sax gayik angëmëne ame ye ex na, Arëca an axo yow na. Barikan, ga ye ye këme aŋo këmun lawëneliw. ⁸ Do and ko yow aŋ, mën këbi yana ebi nangëniend bela bër gër ngwën ro bën ang wën këni ak, gë end şenene eŋ do gë kiti iŋ. ⁹ Awën wën këni ga hëp këni ene kwëta. ¹⁰ End şenene eŋ ex ga këme bakand gër Faba do mëne wën an bo na ga këne wat. ¹¹ Kiti iŋ ex gayik ar wëñaŋ ngwën an anëka nöp këno.»

¹² «Bendanjëm bayi ke mun pelëra, bari an kor na eŋun pëni gërëgako. ¹³ And ko yow Arëca arewën an, Angoc and däl aŋ, anangën këŋun yana eŋun nangën däl in dek. Dek er këŋun yana eŋun pelënd in, awëlëgu wëlëgu ko, ax gi na er or gapak orexëm. Gana gana fo këŋun yana eŋun tëtëtanëniend bebër kë yowënd bën. ¹⁴ Enjaran endam eŋ këŋun yana eŋun masinëniend gayik endam ko yana exo medënd eŋun tëtëtan. ¹⁵ Dek er xwën ko Faba in, wëno xwënëk. Mën rexën këme mëne Arëca arewën an endam ko yana exo medënd eŋun tëtëtandëra.»

End odendëran eŋ

¹⁶ «Tëkër fo bayik ene nema do bëte ax nëka na ene wat gaşëxe [ga këme bakand gër Faba].» ¹⁷ Ata bësëfan bërëmar bërëxëm këni wëkarënd: «Ine wacayak er këbo felënd ijo: “Tëkër fo bayik ene nema do bëte ax nëka na ene wat. Bëte ga këme bakand gër Faba kë hi mondako.”» ¹⁸ Er bani rend: «Oko ine ngwa wacayak “tëkër fo bayik ene nema?” Abo pëni ex na ba ine ko rend.» ¹⁹ Ga wata ko Yesu mëne anëka yandi këbi eno mëkara, re ko: «Në emëkar en end er re këme mëne tëkër fo bayik ene nema do bëte ax nëka na ene wat.»

²⁰ «Dal in këmun felënd, bela bër gër ngwën ro bën gër onënga këni yana eni gind xarak wën në etes en do në edenitan. Barikan ecamina edewën el anëngwëta kë nëngwëtaf onënga. ²¹ Asoxari ar yananar këni orëw aŋ, aşëmura këŋo şëmurand gayik apëxëd and ko soro aŋ anëka dëŋ hatëk. Barikan and këŋo rëw itox aŋ, axwëya ko xwëyand ayambën

irexëm in nand këno nëngandërand mëne ala yowëk gër ngwën. ²² Awa wën bëte gërëgako, aşamina şamina kën gër oŵëkw orewën. Barikan, and këne watëre gaşëxe aŋ, anëngandëra kënun nëngandëra, ala aŋun nëxenën na onënga orewën ol.»

²³ «And kë fiatëgu akey aŋo aŋ, an ñana na ene mëkarand. Iyo, ðal in këmun felënd, er këno xara yo Faba gër oŵac oram, ayël kënun yël. ²⁴ Xali gërëgako ŷoŵëŷ an kara ex na gër oŵac oram. Karayindën en cotaxën. Ata kën şot onënga osëm ol.»

End angora and ngwën eŋ

²⁵ «Wëno din gë bapënëtal bamun felërand, barikan në eyow ex amëd and këmun ŷana mun tēfëtanënd kerët end Faba eŋ xarak ax gi ex na gë bapënëtal. ²⁶ Amëd aŋo, axara kën ŷana en karand gër oŵac oram, ame de ex na mëne wëno kënun ŷana eŋun mëkanënd beŷ beŷ gër Faba. ²⁷ Faba mëŋ dëŋ aŋan ñan kënun ang ñan ke wëno ak, do wën aŵa ŵa kën mëne gër ndexëm xaniw këme. ²⁸ Wëno gër Faba xaniw këme do yow këme gër ebar ro. Gërëgako aseŷ këmun seŷënd gër ebar me baka gër Faba.» ²⁹ Ata bësëfan bërëxëm bën yaka këno: «Watël gërëgako, kerët këy yeyanënd do ŷoŵëŷ ayëbo pelënd na gë apënëtal. ³⁰ Gërëgako, aye fëni këbo mëne wëj dek nangëra këy do mëne ay cëninid na exo ñeŷëta ala exi mëkara. Mëŋ xwëtaxën këmi mëne wëj gër Kaxanu xaniw këy.» ³¹ Yaka këbi Yesu: «Kën rend anëka ŵa kën endam eŋ gërëgako? ³² Awa në eyow ex amëd aŋ, ado anëka dëŋ fiatëguk, and kën şapër ala kala gand ed ko faŷ do ene teŷ gabat. Bari, ame gi na gabat gayik gë Faba hi këmi. ³³ Mondako këmun felërand en cotaxën obetak ol gër ndam. Mbaŋ kënun şopali gër ngwën ro. Barikan, kapinayin wëno xorën kënun ngwën iŋ.»

17

End cale ind Yesu eŋ

¹ Yesu ga yeyan ko mondako, xeŋa ko orën ol do ko şalend: «Faba, anëka fiatëguk amëd aŋ. Masinëlëbi bela bën enjaran end wëno Aşëñix eŋ mëŋ këmëni ŵasinaxën wëno bëte enjaran endey eŋ. ² Wëj yël ke or gapak ol gër ala ar ex yo, mëni yëlxënënd wëno bëte anıyan and din aŋ dek bër yël këye bën. ³ Xarak, anıyan and din aŋ ex enang mëne enimin, wëj gabat ex Kaxanu do bëte enang ed wëno Yesu Kërisët, ar laŵëneliw këyëbi an. ⁴ Anëka ŵasin këmëni enjaran endey eŋ bela bën gër ebar ro, ga ñata këme ako er yëlëgu baye me di in. ⁵ Awa gërëgako, Faba, wëj dëŋ, masinëlëbi enjaran endam end lëkaya bame and hi baxe në ereŷat đamana ex gixën ngwën eŋ. ⁶ Anangën nangën këmëni oŵac oreŷ ol bela bër yatan këye gër ngwën ro bën. Wëj xwën babi, wëno yël këye, do bën xwëta këni eyeyan edey el gër oŵëkw. ⁷ Gërëgako anëka anang nang këni mëne dek beŷër yël këye bën gër ola oreŷ xaniwëk. ⁸ Gayikwa afel fel këmëni eyeyan ed xwëtënan bay el, do enimin axana xana këni ga nang këni mëne gër ndey xaniw këme, do aŵa ŵa këni mëne wëj dëŋ laŵënegu ke. ⁹ Bën bër yël këye bën këmëni şalenënd gayik wëj xwën këbi. Amëni calenënd na bër gër ngwën bën dek. ¹⁰ Er xwën këme yo wëj xwënëk do er xwënëk yo wëno xwënëk. Gër ndeŷën şanayak enjaran endam eŋ. ¹¹ Bën kë bayi gër ngwën, wëno ame bayi na ga këme bakalind ako gër ndey. Faba, wëj Aŵënëk an, kaxalëbi gë oŵac oreŷ ol, oŵac or yël këye olo eni gixën arabat ang hi ke biyi ak. ¹² And hi bame gë bën gër ngwën

aŋ, anəkona bamëni nëkonand gë oŋac orey ol, oŋac or yël këye olo. Axaxa xaxa këmëni, do gabatak amo tak ex na ang ax gi ex na ar ebax ex nemi an, ex ŋataxën er rek Oñëgw Omënëk in. ¹³ Awa gogo Faba në eyeli eme, do mondako këme yeyanëlınd gër ngwën ro eni cotaxën dek onënga ol. ¹⁴ Wëno afel fel këmëni eyeyan edey, do bër gër ngwën bën ašus šus kënëbi gayik ani bo ex na bër gër ngwën, ang wëno ak, ame gi ex na ar gër ngwën. ¹⁵ Faba, ami karand na eyëbi dëxët gër ngwën ro, barikan kaxalëbi këdi këbi wëna Aŷëŋënaŋ an. ¹⁶ Ani bo ex na bër gër ngwën, ang bayik ame gi ex na wëno bëte ar gër ngwën ro. ¹⁷ Kwënyalëbi gë däl in, gayikwa eyeyan edey el ex däl in. ¹⁸ Ang lawëñëgu këye gër ngwën ak, wëno bëte mondako fo këmëni lawëñënd gër ngwën. ¹⁹ Do wëno, ayëlaya këme yëlayand wëno dëŋ në endebeñ meŋ këni yëlayaxën bën bëte gë däl in.

Ekaran ed bërëwäk el

²⁰ «Ax gi ex na bër sebënan këye bën fo këmëni šalenënd. Faba, ašalen këmëni šalenënd bëte bër ke xwëta and kënëbi šëfëtan endam bën, ²¹ eni gixën bën dek arabat ang hi ke arabat wëno gë wëj ak. Cosalenëbo eni gixën arabat bën bëte, eni maxën bela bën mëne wëj lawëñëgu ke gër ngwën ro. ²² Do wëno ayël yël këmëni enjaran end yël këye eŋ, eni gixën arabat ang hi ke biyi ak. ²³ Gilemi arabat wëno gë bën, ang hi ke arabat wëj gë wëno ak, eni gixën enimin arabat, eni nangëraxën ngwën in dek mëne wëj lawëñëgu ke, do mëne aŋan ŋan këyëbi ang ŋan këye ak. ²⁴ Faba er ŷandi ke, bër yël këye bën eni gi bëte gër ed këme hi, eni wataxën ang xëbëñëk enjaran endam ak, enjaran end yël këye damana ey dëdaxën ngwën eŋ gayik aŋan ŋan këye. ²⁵ Faba, wëj ar šenene an, bër gër ngwën ro bën ani nang ex na. Barikan, wëno anang nang këmi do bër yël këye bën anang nang këni mëne wëj lawëñëgu ke. ²⁶ Anangën nangën këmëni oŋac orey ol, do anangën këmëni nangën bëte, eyëbi ŋanaxën ang ŋan këye ak do wëno me gi gër oŋëkw orebën.»

18

End etëra ed Yesu eŋ

¹ Yesu, ga ŋata ko na cale in, xani këni gë bësëfan bërëxëm bën eni yexën gër epesa ad Kedëron, gër ed hi bax andëda and gër ed bani lilënd meŋ gë bësëfan bërëxëm bën. ² Yuda, ar ebax eŋo dëxw an, anang nang baxo andëda aŋo gayik Yesu gë bësëfan bërëxëm bën laŋ bani yend fën. ³ Ata Yuda lëngweliw këbi enga end ocoroda do gë bënëkona eŋ eno tëraxën Yesu ga lawëñëgu kënëbi bësadaxan bëlëngw bën do gë Ofariŋeŋ ok. Bërëmar lëkayaw këni benjeb, bëjo odambo, do bëjo bëte oŷënga or emer. ⁴ Ga nang ko Yesu er ebax eŋo gihin, xacëra këbi, do wëka këbi: «Noŷo wa këno šaland?» ⁵ Yaka këno: «Yesu Ibënasaret.» Re ko: «Wëno ex.» Ata Yuda, ar baŋo lëxwënd an, xwëša këni gë bën. ⁶ And re ko Yesu: «Wëno ex.» anacëta nacëta këni, do wëcëra këni rebe-rebe gër ebar. ⁷ Wëka këbi gašëxe: «Noŷo këno šaland?» Yaka këni: «Yesu Ibënasaret.» ⁸ Re ko bëte Yesu: «Ga re këme wëno ex. Awa angëmëne wëno këne šaland, tefinëbi bëjo eni ye.» ⁹ Mondako ŋata bax er fel baŋi Yesu in: «Gër bër yël këye, gabatak amo tak ex na.»

¹⁰ Simoŋ Piyer, meŋ ar gë duxuma an, regëgu ko, do saŋ ko baŋ anëf and liŋ and xadëp ir ašadaxan alëngw aŋ. Xadëp ijo, Malëkos bano wacënd.

¹¹ Ata Yesu re kênjo Piyer: «Maşêl fa duxuma in gër acëmar. Akalama and yêl ke Faba aŋ, ame ceb na nde*?»

End Yesu gër iciwî ind An isoşan eŋ

¹² Ata enga end ocorođa eŋ, gë emun endebên eŋ, do gë bënëkona bër sana banêbi Bêşewif bën sêra këno Yesu do xap këno gër otaxan. ¹³ Wêla këno pere gër iciwî ind An isoşan gayik aŋarawên ar Kayif hi baxo, aşadaxan alëngw ar aniy aŋo an. ¹⁴ Ata Kayif ijo re bax mène abat feca bax exo ecës gë eni cës dek enëng end Bêşewif eŋ.

End eyaxêta ed Yesu eŋ

¹⁵ Simon Piyer gë asëfan aşexe an ako dëŋ sêfa banêbi bër sêra baŋo Yesu bën. Asëfan aŋo, anangër nangër bani gë aşadaxan alëngw an. Ata sêfa kênjo Yesu xali gër yangana irexëm. ¹⁶ Barikan Piyer mënŋ bayi ko fac, ler gër ebêt. Asëfan aşexe an, ar nangër bani gë aşadaxan alëngw an, şan ko, yeyandëra këni gë endënaŋ end hi bax anëkona ar ebêt eŋ, do lënëgu kênjo teb Piyer. ¹⁷ Ata endënaŋ end hi bax anëkona ar ebêt eŋ wêka kênjo Piyer: «Ax gi ex na nde wëj bête asëfan ar ala aŋo hi këy?» Yaka kênjo: «Ame gi ex na de asëfan arexëm.» ¹⁸ Awa okadêp ok do gë bënëkona bën xodux fêtën bani do bani yesand gayik ayem bax yemënd. Ata Piyer şoma këbi gër oyesa.

End Yesu gër iciwî ind aşadaxan alëngw eŋ

¹⁹ Na gër ed hi bani, An isoşan, aşadaxan alëngw an kênjo wêkarand Yesu end bësëfan bërëxëm do gë end osëyali orexëm eŋ. ²⁰ Yesu yaka kênjo: «Wêno cëŋ kerêt këmëni felërand bela bën. Din ga këme sëyalirand wa gër baciwî bacaleya do gër Aciwî and Kaxanu, ed këni barërënd dek Bêşewif el, do econëşon ame di ex na.» ²¹ «Në end inewâ këye wêkaraxënënd? Mëkaralêbi bër baxe faxëtënd bën, anang nang këni bënd bame yeyanënd beŋ.» ²² Ga yeyan ko mondako, anëkona abat, gër bër ebax na bën, şên kênjo Yesu, do re ko: «Ba mondako nde këyo yakand aşadaxan alëngw an?» ²³ Ata re ko Yesu: «Angëmëne ame yeyan ex na şenene, deyal mondake lif këme. Barikan, angëmëne şenene yaka këme, ine këye xëmaxënënd?» ²⁴ Ga faŋ ko na An isoşan emëkara ed Yesu el, fel këbi eno mêla gër Kayif, aşadaxan alëngw ar niy aŋo an.

²⁵ Amêd aŋo, gër oyesa bayi baxo Simon Piyer, wêka këno: «Ax gi ex na nde wëj bête asëfan ar ala aŋo hi këy?» Mënŋ ga ko yax, ko rend: «Ali, ame gi ex na de asëfan arexëm.» ²⁶ Xadêp ibat ir aşadaxan alëngw, ir hi bax nëng ibat gë ar sawên baŋo Piyer anëf an, wêka kênjo: «Ax gi ex na nde gë wëj watëgu këmun gër andêđa?» ²⁷ Piyer yax ko gaşexe. Ata amêd aŋo dëŋ yata ko ecare el.

End Yesu gër eyang ed Pilat eŋ

²⁸ Ata ga wêd këno Yesu na gër iciwî ind Kayif, wêla këno gër eyang ed Pilat, gofërëner in. Gëbër fo bayi bax ga hateli këno. Bari bën ani ŋat bana ŋêş gër yangana këdi këni buyarënaya do ebi cëba ecemar ed Ofëna or Apexa el. ²⁹ Ata Pilat ga şanëgu ko ebi kaca, wêka këbi: «Në end amena and fe wêlaxënëgu këno ala aŋo?» ³⁰ Yaka këno: «Kido axo gi bana aŋwendëran amo mëlawađona gër ndey ro.» ³¹ Ata re ko Pilat: «Mêlaxëno

* 18:11 18.11 End toro ind ko soro eŋ baxo yeyanënd mondako.

eno kitix gë acariya andewën aŋ.» Yaka këno: «Biyi Bêşewif bën abo ñap ex na enëp ed ala do mo daw el.» ³² Mondako bax ex ŋata er re baxo Yesu in end ang ko şes eŋ. ³³ Ata Pilat lil ko gër aciw and kiti, yëpa ko. Ga wëlanëgu këno Yesu, wëka këŋo: «Wëj nde ex emun end Bêşewif eŋ?» ³⁴ Yesu yaka këŋo: «Er këye wëkand in, anjêlan andey dëŋ nde ex ba and bëshexen nde ex?» ³⁵ Ata re ko Pilat: «Ba wëno Aşewif nde eme? Bër enëŋ endey do gë bëshadaxan bëlëngw bën wëlaw ki de gër ndam ro. Ine wën këy?» ³⁶ Yaka ko Yesu: «Owun oram ol ax gi ex na or gër ebar ro. Kido or gër ebar ro hi bax, bəriyenin bëram bën awer wer doni këdi këne lëxw Bêşewif bën gër bëlëngw bërebën. Bari, owun oram ol ax gi ex na or gër ebar ro.» ³⁷ Ata re ko Pilat: «Awa wëj emun nde ey?» Yaka ko Yesu: «Go dëŋ ey, emun hi këme. Nê eŋo yowaxënëgu këme gër ebar ro, rëw këne me deyaxën dal in. Ar ex ar dal an, abaxët ko baxët er këme reyand in.» ³⁸ Ata wëka këŋo Pilat: «Ine ex ngwa dal in?» Ga yeyan ko mondako, şan ko gaşexe gër ed hi bani Bêşewif do fel këbi: «Wëno amena and këmo nêpaxën ala ajo ame wat ex na. ³⁹ Awa gayikako wën rëpënëk mo tebët andepëra amat Ofëna or Apexa kala, aŋandi nde yandi këŋun mo tebët emun end Bêşewif eŋ?» ⁴⁰ Ata gaşexe, xeŋ këni şor: «Ali këreyëŋo tebët na mëŋ! Tebëtëlo Barabas.» Xarak, Barabas ijo arek axeŋax ebaxo.

19

End enëp ed Yesu eŋ

¹ Ata Pilat sebën këbi ocoroda ok, wëla këno Yesu eno cewërax. ² Ga xën këni ekamote ed odëmbën, şëxw këno, şud këno bête ocud ombarax. ³ Ata ŋëş bano sêkand eni de: «Aşëma këmi şëmand wëj emun end Bêşewif eŋ?» Ata eno cën yac. ⁴ Pilat şan ko gaşexe, fel këbi Bêşewif bën: «Awa nê enëcëtëlemo en nangaxën mëne amena and këmo nêpaxën ame wat ex na.» ⁵ Ata nêcët këno Yesu, gë ekamote ed odëmbën el, do gë ocud ombarax oŋ. Pilat re ko: «Nêkoyino ngwa ala an.» ⁶ And wat këno aŋ, bëshadaxan bëlëngw do gë bënëkona bër Aciw and Kaxanu bën, xeŋ këni şor: «Pikalo, Pikalo!» Yaka këbi Pilat: «Medïno eno pikax gë andewën dëŋ, wëno cëŋ amena and këmo lawaxën amo wateli ex na.» ⁷ Yaka këno Bêşewif bën: «Biyi acariya şot këmi na, do acariya aŋo ga rek ar këŋo şir yo Kaxanu, ar edaw exo. Awa ajo, ga ko rend ako mëne Aşëniw ar Kaxanu hi ko nê ecir eŋo Kaxanu.» ⁸ And wël ko Pilat eyeyan elo aŋ yëdara ko kaş-kaş. ⁹ Ga lil ko gër aciw and kiti, wëka këŋo Yesu: «Wëj feye wa xaniw këy?» Barikan, Yesu xor ko. ¹⁰ Re ko bête Pilat: «Ba wëno nde këye xoranënd? Ay nang ex na nde mëne aşot şot këme or gapak or mi tebët, bête aşot şot këme or gapak mi pika?» ¹¹ Yesu yaka këŋo: «Yoweŋ aye koran dona kido ax gi ex na orën ol yël ki or gapak ol. Mëŋ ex, ar lëxw ke gër ndey an wëndërak nëmëc.» ¹² Ata elod amëd aŋo baxo şaland Pilat ang ko ri eŋo tebëtaxën ak. Barikan, Bêşewif bën xemëna këni xeŋënd: «Angëmëne asebët sebët këyo yo, ay gi ex na lawo ir Sesar. Gayikako ar kë re yo emun hi ko, arangoŷëra and Sesar ex.» ¹³ Ga wël ko Pilat eyeyan elo, nêcët këŋo Yesu do yëpa ko gër aciw and kiti, gër ed bani wacënd gë eyeyan ed Bêşewif el: «Gabata», mëne ngëŋ «Gër oxaŋ ofëşëpës». ¹⁴ Yatijo bax ex ñana genëka Ofëna or Apexa ol. Eñan eŋ keŋ gër gaf hi bax. Ata Pilat ga nêkona gand Bêşewif re ko: «Nêkoyino wa

emun endewën eñ!» ¹⁵ Ata bën yaka këno şor: «Ar efaŵ ex! Ar efaŵ ex! Pikalo!» Re ko Pilat: «Yama emun endewën eñ nde mo pika?» Yakaw këni bĕşadaxan bĕlĕngw bĕn: «Biyi cĕj emun endebi eñ, Sesar gabat ex!» ¹⁶ Pilat seĭ kĕjjo Yesu gĕr otaxan od ocoroĊa, bĕn wĕla këno eno pikax.

End epika ed Yesu eñ

¹⁷ Ata ocoroĊa ok këno wĕland Yesu eno pikax. Lĕbin këno mĕj dĕn kĕrĕwa in, do ko űanĕnd angol añ ond gĕr ed këni űacĕnd «Golĕgota», gĕ eyeyan ed Bĕşĕwif el, mĕne ngĕj «Itĕnd ind ang egor». ¹⁸ Fĕn fikax bano Yesu gĕr kĕrĕwa. Andamat fika banĕbi mĕj gĕ bĕrek bĕxeŵax bĕxi: ajo gand liŵ, ajo gand űame. ¹⁹ Ata Pilat re ko eni nĕgw nĕ ingomb-gomb: «Yesu Iĕnasaret, emun end Bĕşĕwif eñ». ²⁰ Bĕşĕwif bĕranĵĕm bax fĕnĕnd oñĕgw oko, gayikwa gĕr ed fika bano Yesu gĕr kĕrĕwa ler gĕr angol hi bax. Bĕte oñĕgw oko gĕ oyeyan osas űĕgw bani: eyeyan ed Bĕşĕwif, gĕ Latĕj, do gĕ Gĕrek. ²¹ Bĕşadaxan bĕlĕngw bĕn fel këno Pilat mĕne kĕrexo nĕgw na: «Emun end Bĕşĕwif eñ». Barikan, exo nĕgw mĕne ala ajo rek: «Wĕno ex emun end Bĕşĕwif eñ». ²² Ata Pilat yaka ko: «Er űĕgw kĕme in kĕ bayi.» ²³ And faŵ këni ocoroĊa ok epika ed Yesu añ, űedf këni banĵĕm bandexĕm bañ do bar këni obun onax do űetĕr këni űoroĊa kala ebun. Ata bayĕtak acudf and gĕ osĕf kĕm, and baxo sĕndand añ. ²⁴ Re këni: «Kĕrene űes ex na. Dine bĕñak, exo medaxĕn abat.» Mondako ĩata bax Oñĕgw Omĕnĕk od rek: «Aűetĕr űetĕr këni banĵĕm bandam bañ, Bĕñak ri këni exo medaxĕn abat acudf atĕm andam añ*.»

Mondako ri bani ocoroĊa oko. ²⁵ Ata ler gĕr kĕrĕwa ir fikaxĕn bano Yesu, xwĕsara bani nĕm, do gĕ abinĕm ar nĕm. Na fo xwĕűa bani bĕte Mari alindawĕ ar Kĕlopas, do gĕ Mari Madĕlen. ²⁶ Yesu ga wat kĕjjo nĕm ler gĕr asĕfan ar lĕka baño, re ko: «Nĕma, nĕkodo asĕñix!» ²⁷ Fel kĕjjo bĕte asĕfan an: «Nĕkodo norix!» Ata asĕfan an kwĕl yatijo fo wĕla kĕjjo nĕm ir Yesu gĕr ndebĕn. ²⁸ Ga xucak eño, Yesu ga nang baxo anang mĕne gĕrĕgako, anĕka xwĕtĕk bebĕr ebax exo di gĕr ngwĕn ro bĕn, re ko, ang reya bax gana-gana fo Oñĕgw Omĕnĕk ak: «Men sel ke.» ²⁹ Ipeya ind gĕ ngoy inĕrĕk hi baxĕna ler na. Ga űĕmb këni er űalu-ñalu, fiű këni nĕ icĕt, do űĕnĕn këno űĕş gĕr etĕj exo űĕmbĕmba. ³⁰ And űĕmbĕmba ko ngoy inĕrĕk añ, Yesu re ko: «Dodo đek ĩata kĕme.» Ata ga bex ko, xoti ko. ³¹ Yatijo bax űanand genĕka Ofĕna or Apexa ol. Bĕşĕwif bĕn axey xey bafi enĕbi teb bĕşĕsĕk bĕn yañ gĕr okĕrĕwa gĕ akey and eteyĕta eñ, ga bani fĕbĕnd akey año. Ga wĕka këno Pilat exo ma ebi pel ocoroĊa ok, eni gĕbĕra bĕngonĕng bĕr fika banĕbi bĕj do eni pedali bĕman bĕj. ³² Ata ocoroĊa ok hĕb këni bĕngonĕng bĕnd ayanar ar fikali bano bĕj, hĕb këni bĕte bĕnd axinĕm bĕj. ³³ And bakan këno Yesu añ, sĕk këni mĕne anĕka űes ko, ata ani gĕb ex na bĕngonĕng bĕj. ³⁴ Barikan, űoroĊa ibat űedf ko ĩat ecori eñ, xwĕş kĕjjo Yesu gĕr ambĕb. Ata űanĕk men gĕ oşat. ³⁵ Ar watĕk mongwat beño reyak do osede orexĕm ol đal ex. Mĕj anang nang ko mĕne đal reya ko. En maxĕn wĕn bĕte. ³⁶ Mondako ebax eño ex űataxĕn Oñĕgw Omĕnĕk od rek: «Acapar andexĕm gamatak ax gĕbi na.» ³⁷ Nĕ eşĕxe Oñĕgw Omĕnĕk ok are rek bĕte: «Awat këno watĕd ar sĕnga bano gĕr ambĕb an.»

* 19:24 19.24 Calemoñĕw 22.19

End emëxwëta ed Yesu eŋ

³⁸ Ata Yosef İbarimate, asëfan ar beŋ hi bax ar Yesu ga babi yëdand bëlëngw bër Bëšëwif bën. Yesu, ga xoti ko, Yosef ye ko gër Pilat do wëkax këŋo eŋo tebën eman eŋ exo pedali. Ata Pilat sebën këŋo. Awa ga bakaw ko gër ed fika bano Yesu, fedali ko eman eŋ. ³⁹ Ata Nikodem, ar ye bax amat gëmëd gër Yesu eŋo mëkara an, yow ko bëte do wëlaliliw ko nê okilo ofëxw osas ogu ond far bani gër mir do gë alowe. ⁴⁰ Bën bëxi fedali bax eman end Yesu eŋ, nëmëra këno ogu onëngax oŋo do šerira këŋo gë bënjëm, ang rëp bax gër Bëšëwif emëxwëtan ed asësëk ak. ⁴¹ Ata gër ed fika bano Yesu, andëdä bax na do gër andëdä aŋo, hi bax yëg ir elod asësëk ano mëxwëtaxën bana. ⁴² Gër yëg ijo wëxëta bano Yesu gayik anëka bax yänand akey and eteyëta and Bëšëwif aŋ.

20

End ekani ed gër ecës eŋ

¹ Yatir akey ayanar and loxo, mëd-mëd fo baya bax ga fëdä ko Mari Madëlen gër yëg. Wat ko mëne angaŋ and wedixën bani lilaya ir yëg aŋ awëdita weditak. ² Hër ko gër ed hi bani Simoŋ Piyer gë asëfan ar lëka baŋo Yesu an, fel këbi: «Anëka nęcët këno Axwën an gër yëg do biyi ane nang exe na ba feye rëfali këno.» ³ Ata Piyer, gë asëfan asëxe an, šan këni eni ye gër yëg, ⁴ bën tak bëxi bax hërënd. Ata asëfan ajo, ga šand këno Piyer, hatët ko gër yëg. ⁵ Ga yëkwa ko lëf, wat ko gër ebar ebun ed bënjëm el, bari axo dıl ex na. ⁶ Ata hatëgu ko Simoŋ Piyer, mëŋ ar baŋo sëfëgund an. Lil ko boxay gër yëg, wat ko lëf ebun ed bënjëm el. ⁷ Wat ko bëte anjëm and fëlxën bani gaf ir Yesu aŋ do gë bënjëm bëŋ. Anjëm aŋo momopa bax bebët išëxe, ax gi bana šode-šode. ⁸ Ata asëfan ar hatët bax gër yëg an, lil ko bëte. Ga wat ko, aŋo fo wä ko. ⁹ Xali amëd aŋo abi pëni bana pere Oñëgw Omënëk od rek mëne Yesu axani ebax exo kani gër ecës ok. ¹⁰ Ata bësëfan bëxi bëjo wäyi këni.

End Yesu do gë Mari Madëlen eŋ

¹¹ Barikan, Mari Madëlen ga baya ko fac ler gër yëg, ko sesënd. Kwël gë otes ok fo, rëngw ko, do yëkwa ko lëf gër yëg. ¹² Ata wat këbi omeleka oki gë banjëm bapešax ga yëpa këni gër ed xwët bani eman end Yesu eŋ: ibat gër ed bax gaf, ijo gër ed bax osapar. ¹³ Na wëka këno: «Wëj, inewä këy sesaxënënd?» Yaka këbi: «Anëka wëgët këno Axwën aram an do ame nang ex na ba feye rëfali këno.» ¹⁴ Ga ko yeyan mondako, nëkona ko gand epoy, ata wat këŋo ala mo kwëša. Bari axo nang bana mëne Yesu ex. ¹⁵ Ata re ko Yesu: «Wëj, inewä këy sesaxënënd? Noŋo wa këyo šaland?» Mari Madëlen, ga yëla ko mëne axwën andëdä an ex, re ko: «Awël nde, angëmëne wëj rëfali këŋo, pelële ba fe xwët këyo mëŋ këmo xana.» ¹⁶ Aŋo re ko Yesu: «Mari!» Ata ga šena ko, yaka ko: «Rabuni!» Gë eyeyan ed Bëšëwif el (Asëyali aram). ¹⁷ Ata re ko Yesu: «Këreye dëkëra na dë, ame baka ex na pere gër Faba. Barikan, yel eyëbi pelëx bëmaŋe bëndam bën mëne nê ebaka me yaŋ gër Faba, ar ex Faba irewën bëte. Nê ebaka me gër Kaxanu ir xwën ke, ar ex Kaxanu ir xwën këŋun.» ¹⁸ Ata Mari Madëlen ye ko ebi nangënëx bësëfan bën mëne Axwën an šanayaxënegu këŋo. Ata hateli ko dëk bend felëgu këŋo beŋ.

End Yesu do gë bësëfan bërexëm eŋ

¹⁹ Kwël yatir akey añanar aŋo fo, genëka, bësëfan bën abarër barër bani në aciŵ do fërara këni dek owët oŋ, ga banëbi yëdand bëlëngw bër Bëšëwif bën. Ata na şanayaxën këbi Yesu, xwëša ko mërëxand do fel këbi: «Obetak ol gil ex gë wën!» ²⁰ And yeyaneli këbi mondako aŋ, wäsindëra këbi bambënut baŋ gër otaxan do gër ambëb. Ata bësëfan bën nëngandëra këbi ga wat këno Axwën an. ²¹ Yesu fel këbi gašëxe: «Obetak ol gil ex mërëxand irewën! Ang laŵënegu ke Faba ak, wëno bête mondako fo këmun laŵëñënd.» ²² Ga fiata ko eyeyan elo, fiëm këbi, do re ko: Dilëlexo Angoc Amënëk aŋ gër owëkw orewën. ²³ Bër kënëbi seban beñëñenax bën, Kaxanu aseban këbi seban do bër kënëbi fenan bën, Kaxanu afenan këbi fenan.

End Yesu do gë Toma eŋ

²⁴ Ang ebani bësëfan bën epëxw gë bëxi ak, Toma, ar nëngwët baŋo Didim an, axo gi bana yatir şanaŵaxën babi Yesu. ²⁵ Bësëfan bësëndaŵ fel këno mëne Axwën an aşanaŵaxën şanayaxën këbi yatir bayik axo gi bana. Ata yaka këbi: «Wëno angëmëne ame wat ex na gër otaxan odexëm bambënut band sembaŵën baŋo opëwët baŋ, angëmëne ame nëmbe ex na bête ambëb and sënga bani aŋ, din ame ma na.» ²⁶ Ga xucak bakey banjongëbataş, fedër këni gašëxe bësëfan bën gër iciŵ, yatijo Toma na baxo. Owët oŋ dek fërara bani; ata ga şanaŵaxën këbi Yesu, xwëša ko mërëxand, do re ko: «Gil ex obetak ol mërëxand irewën!» ²⁷ Ata fel këno Toma: «Tëkaliw tan ebaşa edey el ro, do nëkođ otaxan odam ok. Tëkaliw ataxan andey aŋ, nëmbe bête ambëb andam aŋ. Ande këni gil ar gë ekwëta, kërey gi na ar gë oŋëpëgënan!» ²⁸ Ata Toma yaka këno: «Wëj ex Axwën aram an! Wëj ex Kaxanu ir xwën ke in.» ²⁹ Na re ko Yesu: «Ga wat këye nde xwëtaxën këye? Nëngandërayindëlebi bër xwëta ke watërëxe bën.»

³⁰ Yesu ari ri ko bête ogës od bësëfan bërëxëm becarax becëxe bëndanjëm, bend ani nëgw ex na gër akayëta aŋo ro. ³¹ Bëbër yëgw këni bën, aŵëgw yëgw këni en maxën mëne Yesu ex Afexën an, Asëñiŵ ar Kaxanu an. Do gë ekwëta elo, en cotaxën aniyan aŋ gër owac orexëm.

21

End gër anjer and Tiberiyad eŋ

¹ Ga xucak eŋo, Yesu şanaxën këbi bête bësëfan bën. Gër bëŋa ir anjer and Tiberiyad şanayaxën babi mondako. ² Er barër bani: Simoŋ Piyer, gë Toma, ar nëngwët bano Didim an, gë Natanayel İfëkana ir gër ebar ed Galile, gë bosëñiŵ bor Sebede do gë bësëfan bëxi bësëxe. ³ Ata na, re ko Simoŋ Piyer: «Wëno gër ecapëran këme ye doro.» Yaka këno boşandaŵ: «Asëf këmi sëf, biyi bête.» Ga fiat këni gër anjer, fëra këni polo në ikuluŋ do lapëra këni wec. Bari ŷowëŷ ano tëra ex na. ⁴ Gëbër, Yesu fiatëgu ko gër bëŋa na gër ed hi bani, bari bësëfan bën ani nang bana mëne Yesu ex. ⁵ Ata Yesu wëka këbi: «Obaş oram, oxan nde sëra kënëbi na?» Yaka këno: «Ali.» ⁶ Ata fel këbi: «Awa đapin ebën el gand liŵ ir ikuluŋ ata kën wat.» And lap këni aŋ sëkwan këni ecëpët el ga fëxw këni oxan ol. ⁷ Ata asëfan ar baŋo Yesu mbaŋ aŋ fel këno Piyer: «Xey Axwën an ex đel!» Sam ga wël ko na Simoŋ Piyer mëne Axwën an ex, şuđa ko acud andexëm aŋ gayik tëb gë eman eŋ fo bayi baxo, do lapaya ko na gër anjer. ⁸ Bësëfan bësëndaŵ xasëgu këni gë ikuluŋ iŋ ga lasëgu këni ebën el pëxw gë oxan

ol, ani ŋaŋwëta bana bon ebar el. ⁹ Ga šëpëta këni ekeg gër ebar, sèk këni angwara and oxan do gë bamburu. ¹⁰ Ata re ko Yesu: «Mèlawënëfi ro mar oxan or sërâw kënëfi ol.» ¹¹ Simoŋ Piyer šëpëtëgu ko ebën el gë bongan keme gë ofëxw oco gë osas. Ado ga sëra banëfi oxan ol go, ebën el ax ŋesi bana. ¹² Ata Yesu wac këbi: «Yowën en yambëra.» Asëfan gabatak ax yëxw bana enjo mëka: «Noŋo wa hi këy?» Gayikwa anang nang bano mëne Axwën an ex. ¹³ Ga sëka ko Yesu gër angwara, wëf ko mburu iŋ do šetëra këbi. Mondako fo šetëra babi oxan ol. ¹⁴ Yesu, atasën babi šanayaxënënd bësëfan bërëxëm bën elod ga xani ko gër ecës.

End ofelar or Yesu gë Piyer en

¹⁵ Ga faŋ këni eyambëran el, Yesu wëka këŋo Simoŋ Piyer: «Simoŋ, asëñiŋw ar Şaŋ, aŋan nde fïan këye nëmëc ang fïan këne bošandax ak?» Yaka ko: «Iyo Axwën, aye nang këy mëne aŋan aŋan këmi.» Ata re ko: «Awa kadacindëbi opeŋ odam ok.» ¹⁶ Wëka këŋo akinëm: «Simoŋ, asëñiŋw ar Şaŋ, aŋan nde fïan këye?» Yaka ko: «Iyo Axwën, aye nang këy mëne aŋan nde fïan këmi.» Fel këŋo: «Awa dëkayayindëbi opeŋ odam ok.» ¹⁷ Wëka këŋo atasën: «Simoŋ, asëñiŋw ar Şaŋ, aŋan nde fïan këye?» Ata aŋo, šamina ko Piyer nè end ine wëkaxën këŋo atasën. Yaka ko: «Axwën, wëj beŋ dëk nang këy. Anang nang këy mëne aŋan fïan këmi.» Yesu re bëte ko: «Awa kadacindëbi opeŋ odam ok.» ¹⁸ «Dal in këmi felënd, and bayi bay šambenjar aŋ, gë andey bay šufarand, gë andey bay xapand enar en gër edum, do gë andey bay yend gër ed ŋandi ki yo. Barikan, and këy xar aŋ, onëxar oŋ këy ŋana ey yënënd exi kapaxën ašëxe enar en, do exi mëla gër ed bayi axi ŋandi na.» ¹⁹ Ata Yesu mondako nangën baŋo Piyer ang ko šës ak ex canaxën enjaran end Kaxanu en. Ata ga fiata ko fel këŋo bëte: «Wëj tëfëguye!» ²⁰ Piyer ga nëkona ko, wat këŋo asëfan ar lëka baŋo Yesu an ga këbi sëfa. Asëfan ajo xaya bax gër emëkw ed Yesu and bani yambërand, do wëka baŋo ba noŋo ex ar këŋo lëxw an? ²¹ Piyer ga wat këŋo ga këbi sëfa, wëka këŋo Yesu: «Do ajo cëŋ Axwën, ine këŋo hi?» ²² Yaka këŋo Yesu: «Angëmëne aŋandi ŋandi ke exo bayi abëngw xali me bakaw, wëj ine bal ki? ²³ Wëj cëŋ, tëfëguye.» Ata elod yatijo wëli bax gër bëmaŋe mëne asëfan ajo diŋ axo cës na. Enimin, Yesu aŋo pel bana dë mëne axo cës na. Er re baxo: «Ga ŋandi ŋandi ke exo bayi abëngw xali me bakaw wëj ine bal ki?» ²⁴ Asëfan ajo reyak osede olo, do mëŋ fo yëgwëk beŋo dëk. Do biyi anang nang këmi mëne er reya ko in dal ex. ²⁵ Yesu ari ri ko bëte bebëranjëm. Kido eni ñëgwëdo dëk gë betil ak, ame yëla ex na axëñ xëñ dox gër ngwën ro okayëta od yëgw doni ok.

Bandixa band Oparëxanda ban Lilaya in

Akayëta and Bandixa band oparëxanda an ex akinëm and yëgw ko Luk an. Endey Yesu end yana baxo gër akayëta añanar andexëm en fakët ko. Akayëta anjo këbo nangënend ang yanak Amara and Yesu ak, yafir ofëna or Penjêtekot, gër angol and Yerusalem. Bëte mondake Amara an yodëk gër ebar ed Samari, xali gër owar osëxe. Akayëta and oparëxanda anjo kë sëyalind mondake ko riyenind Kaxanu gë bela bër yëmëk gë Angoc Amënëk bën. Angoc Amënëk an këjo yëlënd ar yëmëk gë mën an, ekapina ed gër epemëra ed Atëfëtan el, gë ekemëna ed gër toro ind gër andiyen and Axwën Yesu Kërisët el. Er ex gër akayëta in:

End eñana ed Amara and Yesu gër Yerusalem enj: 1.1–8.3.

End Amara and Yesu gër ebar ed Samari enj: 8.4–9.31.

End Amara and Yesu gër benëng becëxe enj: 9.32–15.35.

End Amara and Yesu xali gër Rom enj: 15.36–28.31.

Lilaya in

¹ Tewofil, gër akayëta añanar andam sëfëtan këmi dëk bebër yana baxo ko rind Yesu bën, do ang babi sëyalirand bela ak, ² xali yafir baka ko gër Kaxanu, yan gër orën. Barikan damana exo yexën afelëra felëra babi gë panga ind Angoc Amënëk in, oparëxanda od yata këbi ok. ³ And soro ko do šës ko an, gër ogës odebën šanaya baxo bakëlëbëd bandanjëm. Eno wat abëngw šanaya baxo mondako ebi pënixën mëne mën dëj ex. Do në bakey ofëxw onax felëra babi bend owun or Kaxanu bej. ⁴ Ata na gër end xeta bano, fel këbi këreni nãwëta na angol and Yerusalem an, barikan eni cëni er beya baxo Faba Kaxanu ayël këbi yël in. ⁵ Ax gi ex na nde Šan Batis, gër men babi buyind bela bën? Barikan Kaxanu, gë bakey band kë yowënd banjo abuyi këjun buyi gë Angoc Amënëk an.

End omakan ond gër orën enj

⁶ Gër ed xeta bano na, wëka këno: «Axwën, gëregako nde këy xanin owun or gër ebar ed Isërayel ol?» ⁷ Yaka këfi: «Faba gabat kë sanand gë gapak orexëm ol bamëd ban do nand këjo fiatan exo di er yandi këjo in, ax gi ex na wën kë nang. ⁸ Barikan wën, panga kën šot na, and ko fedaw Angoc Amënëk gër ola orewën an. Ata en gi otode odam ok gër Yerusalem, gër dëk ebar ed Yude el, gër ebar ed Samari, do xali gër ed sëlëk ngwën.» ⁹ And fiata ko eyeyan elo an, yana ko ko šëgënd end orën enj xali šiliparax ko gër banjar. ¹⁰ Bën ga xejan këbi end orën enj, wat kënëfi bërëxadët bela bëxi gë banjëm bapešax ga xwëša këni ler gër ndebën. Ata re ko abat: ¹¹ «Wën Bëgalile bëjo, inewã xeja kën lanj ako orën ol? Yesu ir wat këno ga këjo wëla Kaxanu end orën enj, ang wat këno ga ko šëg ak ko bakaw.»

End abëтели ar Yuda enj

¹² Ga xucak enjo, oparëxanda ok xani këni na gër etënd ed gë bañarëka, këni bakand gër Yerusalem. Në apakan amat fo bax gër ed hi bani, ani nãwëta bana angol an. ¹³ Ga lil këni gër angol, barër këni gër aciw and yan, gër ed wër babi epedër. Er ebani: Piyer, gë Šan, gë Šak, gë Andëre; gë

Filip, gë Toma, gë Barëtelemi, gë Maco, gë Šak, asëñiŵ ar Alëfe, gë Simon, aŵer an, do gë Yud, asëñiŵ ar Šak. ¹⁴ Bën đek xet babi eni kemëna cale in gë bëmaŷe bëttoxari bën, gë Mari, nëm ir Yesu, do gë fofinëm for Yesu. ¹⁵ Ang bani barërënd baŷeŷe baŷo ak, er hi bani në bela keme gë alapem. Ata Piŷer ga xani ko mërëxand ir bëmaŷe, re ko: ¹⁶ «Bëmaŷe, ax gi ex na nde aŷata bax ex ŷata Oñëgw Omënek od rek mène gë Angoc Amënek aŷ reŷa baxo Dafid, emun eŷ, mène Yuda eŷax eŷi đëngweli bër këŷo sëra Yesu bën. ¹⁷ Yuda, ar enga endefi hi baxo do andiyen amat bar bane. ¹⁸ Axana xana baxo kodī ir fanaxën baŷo Yesu gër ecës in. Gë akanji and ošëmbak aŷo yëcaxën ko ošënga or gër ed wëc ko acëloŷ-šëloŷ do wëlëfëtak đek oxul orexëm ol.» ¹⁹ Ga wëlik endey eŷo đek Yerusalem in wacaxën këni ošënga olo gë eyeyan ed Bëšëwif el: «Xakelëdama» mène ngëŷ ošënga or gë ošat.

²⁰ Barikan aŷëgw ŷëgw këni gër akayëta and Calemoñëw:
«Cenëkëlex iciŵ indexëm in,
Ala kërëx đëg na! Do:
Bëtelilexo ašëxen andiyen andexëm aŷ*!»

²¹ Awa ar kë bëteli andiyen andexëm an, tananëŷone gër bër laŷëtara këbo nand bane yexërande gë Axwën Yesu na, ²² elod ga buŷi këŷo Šaŷ Batis xali yatir šëg ko end orën eŷ. Gilëxo bëtë sede ir watëk ang bŷiŷi ak ang xani ko Yesu gër ecës ak.

²³ Ata sana këñëfi bëxi: Yosef ir bano wacënd Barësabas do nëngwët bano Yusëtos do gë Macas. ²⁴ Ata ga xeta këñëfi, šale këni mondako: «Axwën, wëj ar nangëk er ex gër owëkw or bela đek an, masinëlëbo ar yata këyo an gër bëmaŷe bëki bëŷo. ²⁵ Comalebo gër andiyen and lawën këyëbo mi din aŷo do gër ofarëxanda. Bëtëlexo gër amëd and seŷ ko Yuda do ye ko gër ed sana ko.» ²⁶ Na ga ri këni bëñak, ind fit bani in wëd ko Macas. Ata oparëxanda ok, ang baŷi bani epëxw gabat ak, baša këno Macas gër enga endefën.

2

End Angoc Amënek eŷ

¹ Yatir Ofëna or Peŷëtëkot, bësëfan bër Yesu bën barër këni đek në er ebat. ² Ata na bërëxadët, wëliwëk angëbër gër orën do kë rëmëgund ang ekoc etëm fo xali lilëk đëñ gër aciŵ, gër ed ŷëpara bani. ³ Šanaŷarak beŷër ang okodux, šapërërak, do lapandëra këbi ala kala ang ebani ak. ⁴ ŷëmëra këni bën đek gë Angoc Amënek aŷ do këni yeyanënd oyeyan ošëxe ang babi fiebëtënd Angoc ak. ⁵ Xarak, na gër Yerusalem yowëraw bani Bëšëwif bër šenene ga xaniraw bani gër đek bënëng bečëxe bënd ex đila gër orën, lëgëra këni gër Yerusalem. ⁶ And wël këni angëbër aŷo aŷ, wara këni bura-bura gër ed hi bani od Yesu. Ga ŷiat këni, wëlandëra këbi ga këñëfi wël ala kala eyeyan ed yeri ko el. ⁷ Ga šarandëra këbi na xali xurik, këni wëkarënd: «Oko ax gi ex na nde bën đek Bëgalile fo exëni? ⁸ Mondake cëŷ këñëbe wël nde ala kala eyeyan ed yeri ko el? ⁹ Ax gi ex na nde bŷiŷi er hi këne: Bëparët, Bëmedi, Bëhelamit, bër lëgëk gër ebar ed Mesopotami, bër gër ed Yude, Bëkapados, Bëpoŷ, bër gër ebar ed Asi? ¹⁰ Ax gi ex na nde ro fo exëni bëtë bër gër: Fëriši, Paŷëfili, Mišëra, bër

gër ebar ed Libi gand Siren fëco? Ax gi ex na nde ro exëni bëte: Bëšëwif, Bërom, ¹¹ Bëšëwif, bëšalek, Bëkëret do gë Bënare në ewëlen bene de ala kala gër eyeyan ed yeri ko el ga këni sêfët becaraxik bënd Kaxanu bej.» ¹² Mbanj wëlandëra babi ga kënëbi nëkon do bani wëkarënd: «Ine ex ngwa endey eno?» ¹³ Barikan bërëmar, ga kënëbi lëš këni rend: «Wëni, bëjo bër wëdëk ngoy ex!»

End epemëra ed Piyer enj

¹⁴ Ata Piyer gë bošandaŵ, epëxw gë abat bën, xani këni do xwëša këni. Re ko Piyer: «Wën Bëyude bën do gë wën dek bër yowërawëk gër Yerusalem ro bën, wëno këñun nangën er ex in. Awa baxëtine de aye! ¹⁵ Ang kën yëland ak, bëla bëjo ani med ex na de ngoy, gëbër fo ga bayik wa. ¹⁶ Barikan doro ñatak er reya baxo gana-gana fo alawënel Yowel in mëne ¹⁷ Kaxanu rek:

“Gër bakey bapelatar, aÿëmën këmëni ÿëmën gë Angoc andam anj bösëniŵ do gë bobiŵ bowerën
eni yeyanaxënënd ang bëlaŵënënel fo, ocambenjar odewën ok eni watënd bebër ÿapëk eni dind bën, do bëxarëk bërewën bën eni watënd odakeli.

Ocambenjar ok do gë odënaŵ odewën ok kë ÿana ex watënd gë odakeli bendam bej.

Bëxarëk bërewën bën gë odakeli këni ÿana eni watënd bëte.

¹⁸ Iyo gër bëriyenin bëram, bësošan bën, bakey baño, këmëni ÿëmën gë Angoc andam anj,

do bën eni yeyandërand ang bëlaŵënënel fo.

¹⁹ Becaraxik këme ri yañ gër orën

Do gëd gër ebar, bananganëme, gë

ošat, gë xodux do gë okwëcën. ²⁰ Ata eñan enj ex dfoš xali ex camëdan wur in,

Do facaw in, ex bar ang ošat fo,

damana ex ntaxënëngu akey and Axwën Kaxanu anj

Akey akëbëanaxik an, akey atëm an.

²¹ Ata ar këno šalend yo Kaxanu gër oŵac or Axwën, afex ko fex.”

²² «Wën Bëyisërayel, baxëtin end këme reyand enj, end Yesu Ibënasaret enj. Kaxanu laŵënëngu baño do paš gë mëñ baxo rind bananganëme, becarax do gë bërëcaxik. Wën dëñ anang nang kën enjo. ²³ Kaxanu, mëñ ar kë nangënd beŵ dek damana ex gixën an, faŵ ko gër emëkw ex kuca end Yesu enj mondako. Mëñ sebhën këñun do wën lëxw këno gër otaxan od bëwendëran bësëm xali laŵ këno mopika në osëx. ²⁴ Bari axani xani ko gër ecës, Kaxanu racët këno gayik amënd bana enjo dëkaya panga ind ecës inj. ²⁵ Ax gi ex na nde Dafid bax rend:

“Lañ bamo watënd Axwën Kaxanu an gër lëngw iram,

Gand liŵ iram hi ko këdi këme yëdara.

²⁶ Mëñ fuñaraxën ke gër emëkw edam,

Do këme yeyandërand gë onënga fo.

Gër eman endam dëñ aseyëta këme seyëta, gër eyar ed këme yarënd.

²⁷ Gayikwa gër wur ir bëšësek, ay tebëx na enjëw endam enj,

Aye tebëx na wëno Aŵënëk arey an me bër. ²⁸ Wëj wäsin ke opëña od ke wëla gër aniyän ok,

Wëj ke yël onënga osëm ol and ke bare anj.”

29 «Wën bëmaÿe, aÿap ÿapëk mun pel kerët end Dafid, axarëk arebi eÿ. And šës ko aÿ, wëxëta këno, do ÿeg irexëm in gër ndebi ro dëÿ bayik xali doru. 30 Barikan ga hi baxo alawënel nangaxën baxo mëne Kaxanu yašarëk: “Arandëwëra andexëm këÿo yata na exo bëteli owun orexëm ol.” 31 End Afexën eÿ baxo reyand gana-gana fo mëne axani ko xani gër ecës, Kaxanu axo teb na eman endexëm eÿ ex bër gër wur ir bësësök. 32 Yesu ijo, Kaxanu axanin xanin këÿo gër ecës do biyi dek ex otedo od wat këÿo abëngw ok. 33 Kaxanu bakali këÿo gër liw irexëm yaÿ orën eÿo ketënaÿ gër owun orexëm, do yël këÿo Angoc Amënëk aÿ. Ata Yesu ga xana këÿo Angoc Amënëk aÿ yëlëgu këbo and bëya bašo Sëm ak, ang kën watënd do kën wëlënd ak. 34 Ax gi ex na nde Dafid elod axo cëg ex na end orën eÿ? Barikan mëÿ bax rend: “Axwën Kaxanu fel këÿo Axwën aram an, Nëpal gand liw iram,

35 Xali mëni dat bërangoÿëra andey bën eyëbi bëñaxën*.”

36 «Awa wën dek Bëyisërayel bën nangin aye mëne Yesu ijo, Kaxanu yata këÿo do yël këÿo or gapak or exo gixën Axwën do Afexën, xarak wën fika baÿo gër kërëwa.»

37 Bër gër amëxwër bën ga wël këni eÿo, lëk këbi gër owëkw. Ata wëka kënebi Piyer do gë oparëxanda ocandaw ok: «Bëmaÿe, ine këmi ri biyi?»

38 Yaka këbi Piyer: «Nëngwëtïn ola orewën ol do enun buyi, gaf gë gaf, gër owac or Yesu Kërisët eÿun tebanaxën Kaxanu bamena bandewën baÿ ata këno šot Angoc Amënëk aÿ. 39 End ayël këÿun yël Angoc Amënëk eÿ, Kaxanu abeya bëya baÿun wën bëte, gë obaš orewën ak, gë bela bër ex caw ak do gë dek bër këbi wacëraw Axwën Kaxanu ang këni ÿëmb yo.»

40 Ata Piyer, bendanjëm bëcëxe sënd babi ga ko reya end Yesu eÿ. Afel babi felënd gë obal osëm: «Tanayin en pex do en can gër enga end bësëmbak bër gë okey oko.» 41 Bër wä bax eyeyan ed Piyer bën buyi kënebi. Er hi bani and yatijo aÿ fo në bela owëli otas.

End Amara añanar eÿ

42 Bën dek xemëna bax ebaxët ed osëyali or oparëxanda ol, gër ebaÿër ed gë angwëlëra, gër ecetër ed eyamb yamb, do gër cale. 43 Bër fac bën mbaÿ bani fëbënd Amara andebën aÿ, ga banëbi watënd oparëxanda ok ga këni ri bëcarax do gë bërëcaxik bendanjëm. 44 Dek bërëwak end Axwën bën hi bax andamat do gër angwëlëra. 45 Afan bani fanënd napul irebën in, gë bacota baÿ do bani šetërend kodï in dek ang hi bani ak, ala kala eno yël ang ex oñandi odexëm ak. 46 Key yo key bani xemënan end pedër gër Aciw and Kaxanu. Mbaÿ bani wëlërend do bani yambërand gë onënga fo, do gë emëkw eyemax. 47 Ašale bano šalend Kaxanu do Bëyisërayel bën dek babi nënganënd endebën eÿ. Ata Axwën an, key yo key babi bašëgund bela bër babi fexënënd bën, gër Amara andebën.

3

End epakën ed aseÿik eÿ

1 Akey amat, Piyer gë Šaÿ këni yend cale gër Aciw and Kaxanu, apenëka aÿ, eñan eÿ poxoš gaf in. 2 Gër Aciw and Kaxanu bano wëlawënd key yo key ar rëw këno aseÿik eno kwët gër ebët ed bani wacënd Ebët Ejekax,

efi kararaxënënd bër kē lilënd bën. ³ Aseŷik an ga wat kēbi Piyer gē Ŝaŋ ga kēni lil gēr Aciw̄ and Kaxanu, xara kēbi eno yēl kodī. ⁴ Ata Piyer do gē Ŝaŋ ga xwēša kēni, faβ kēno laŋ. Aŋo re ko Piyer: «Wěj, nēkonēlēbo tan aye.» ⁵ Ga kēbi nēkon, ko yēland ŷeŷ kēno yēl na. ⁶ Ata re ko Piyer: «Wēno kodī axe gi ex na, kaŋe axe gi ex na, bari er ŝot kēme in ayēl ayēl kēmi yēl, gēr oŵac or Yesu Kērisēt Ibēnasaret, kanil ey yexēra!» ⁷ Piyer sēra kēŋo dēp gēr ataxan and liw̄, xanin kēŋo. Ataŋ ocom od osapar orexēm ok bēngwēk. ⁸ Aseŷik an xani ko kwengweremēt do ko yexērand. Piyer gē Ŝaŋ lilēx kēni gē mēŋ ak lēf gēr Aciw̄ and Kaxanu. Ga ko yēt ŝenene, ko radērand do kēŋo ŝēkwand Kaxanu.

⁹ Bulunda in dēk wat baŋo ga ko yexēra do ga kēŋo ŝēkwa Kaxanu.

¹⁰ Bēr baŋo xwitand bēn kēni rend: «Ajo bax ŷēpand gēr Ebēt Ejekax ed Aciw̄ and Kaxanu exo karara.» Ata na ga ŝarandēra kēbi xali xurik, sēkwan kēni eni nang ba ine hi kēŋo ala ajo. ¹¹ Ababi űawēta na Piyer gē Ŝaŋ do bēr oŝaran bēn dēk kēni hērērarawēnd do kēni liland gēr lilaya ir wacan bano Salomon, gēr yangana ir Aciw̄ and Kaxanu.

¹² Ga wat kēbi Piyer ang barērēgu kēni ak, re ko: «Wēn Bēyisērayel, inewā kēŋun ŝaranēnd eŋo? Bēte inewā kēnēbo fabaxënënd biyi? Yēla kēn gē panga indebi, ba nē end owēnēk orebi nde ko yexēraxënënd ala ajo? ¹³ Nangin mēne Kaxanu, mēŋ ar yata kēbi bēxarēk bērebi Abēraxam, gē Isak do gē Yakob an, aŝēkw ŝēkw kēŋo Yesu ariyenin arexēm ar lawēnēgu kēŋo an. Barikan wēn yaxēta kēno do lēxw kēno eŋo daw̄ Pilat, xarak mēŋ aseβēt ŷapan baŋo eŋo tēβēt. ¹⁴ Wēn yaxēta baŋo awēnēk an, ar ŝenene an do xara bano Pilat eŋo tēβēt alaw̄ ar bēla. ¹⁵ Wēn law̄ baŋo ar xwēnēk aniyan an, barikan Kaxanu xanin kēŋo gēr ecēs do biyi ex otede od watēk eŋo ok. ¹⁶ Ga xwēta kēmo Yesu mēŋ fakēnaxēn kēŋo ala ajo xali wācēwacaxēn ko mondako. Iyo ga xwēta kēŋo Yesu fakaxēn ko aye ar nang kēno do kēno watēnd ajo.

¹⁷ «Gērēgako bēmaŷe anang nang kēme mēne wēn gē bēlēngw bērewēn bēn an nang bana, mēŋ rixēn kēn eŋo. ¹⁸ Gē etēŷ ed bēlawēnel el reya baxo Kaxanu mēne mbaŋ hi bax exo toro Afexēn an. Ata gē er ri kēn in űata ko Kaxanu er fēna baxo in. ¹⁹ Nēngwētīn ola orewēn ol do en bakan end Kaxanu eŋ, eŋun tebanaxēn bamena bandewēn baŋ. ²⁰ Ayow kē yow bakey band kēŋun racēt Axwēn Kaxanu gēr ocēmu odewēn. Gē bakey baŋo fo kēŋun lawēneliw̄ Yesu, Afexēn ar yatan kēŋun an. ²¹ Barikan, yaŋ gēr orēn ko baŷi xali Kaxanu exo kanindēra beŷ bēn dēk, ang fel baβi elod akarēk aŋ eni deyara bēlawēnel bēwēnēk bērexēm ak. ²² Ax gi ex na nde Moyis re bax mēne Kaxanu, Axwēn arewēn an, alawēnel ar ang mēŋ ak kēŋo yata gēr enēng endeβi do bēte ene baxētēde dēk er kēbo fel in. ²³ Barikan ar enēng endeβi ar kē űēp eŋo baxēt alawēnel ajo an, cēfēŷētīyidēno gēr bulunda eno daw̄x. ²⁴ Dek bēlawēnel bēr Kaxanu bēn, ga ŷana ko Samiyel xali gē bēr bētēraw, gana-gana fo reya bani end bakey band hi kēne baŋo. ²⁵ Wēn ex obaŝ or bēlawēnel bēr Kaxanu ol do Kaxanu, gē bēxarēk bērewēn bēn ser bani paβ gē Abēraxam yatir fel baŋo mēne bēnēng bēnd gēr ebar ro beŋ dēk kē ŝot obetak ol nē end arandēwera arexēm. ²⁶ Wēn ex bēŷanar bēr lawēneliw̄ kēŋun Kaxanu ariyenin arexēm ar yata kēŋo an. Gēr ndewēn lawēnēgu baŋo eŋun yēl obetak ol do eŋun bakali gēr enjekax, eŋun wērēŝēt en tēβ βētēmbak bēnd kēn rind beŋ.»

4

End Piyer do gë Şaş ej

¹ Ata Piyer gë Şaş, gër ed banëbi felëra bulunda bayi bani and hatëgu këni na gër yangana ir Aciw̄ and Kaxanu bēşadaxan bën, gë alëngw ar bënëkona an do gë Osaduseŋ ok. ² Mbaŋ xoÿen banëbi Piyer gë Şaş ga sêk kënëbi ga kënëbi sēyalind bulunda in mēne ekani ed gër ecēs exēna gayikako Yesu axani xani ko gër ecēs. ³ Ata ga sēra kënëbi, fel kënëbi bënëkona bën enëbi pēra na aye xali ex weca gayik anēka xwēyar bax. ⁴ Barikan, bēranjēm w̄a këni end baxo reyand Piyer ej. Ata dek bēsēfan bër Yesu bën başarëgu këni bēsosaŋ bën fo nē owëli oco.

⁵ Ga xeyëk, bëlëngw bër Bēsëwif bën, gë bēxarëk bën do gë bēsalen bën fedër këni gër Yerusalem. ⁶ Na fo bani bēte Xanas, alëngw ar bēsadaxan ar niy ijo an, gë Kayif, gë Şaş, gë Alekēsandër, do dek bër hi bax nēng ir bēsadaxan bëlëngw in. ⁷ Gër ed jēpara bani na, w̄elaw kënëbi mērëxand Piyer do gë Şaş. Wēka kënëbi: «Wën pelinēbo fa gë panga ind fe do gër owac or noÿo fakēnaxēn këno ala ajo?» ⁸ Ata Piyer ga jēm ko gë Angoc Amēnëk aŋ, yaka kēbi: «Wën bëlëngw bër bulunda bën, ⁹ wën bēxarëk bën, wën nde kēbo wēkarand doro mun pel end enjekax end šot ko aseÿik do mondake fak ko? ¹⁰ Awa nangiŋ wën dek ang bārërëgu kēn ro ak, nangēlexēni bēte Bēyisērayel bën dek mēne gë panga ind owac or Yesu Kērisēt Ibēnasaret, ir fika bano wën do xaniŋ kēŋo Kaxanu gër ecēs iŋ, xwēsaxēn ko abēngw ala ajo ang këno watēnd ak. ¹¹ Ang rek Oñëgw Omēnëk ak, Yesu Kērisēt ex: “Ekaÿ ed šus kēn wën bēbaf el, Xarak ekaÿ elo ex ed ekēla el, ed gër ebaw̄ el*.”

¹² Apexa aŋ gër Yesu Kērisēt gabat ex gayikwa dila gër orēn ro, owac ošëxe ax gi ex na or këne šotaxēne apexa aŋ.»

¹³ And wat këni mēne Piyer gë Şaş gë anjiÿ kēm banëbi yakand aŋ, şaran kēbi gayikwa bela bërëtoc, bër ax tēya ex na fo hi bani. Bēte axwita xwita banëbi mēne bën hi bax gë Yesu. ¹⁴ Ga këno nēkon aseÿik ar fakēn bano an, wēlan kēbi ang kënëbi yaka ak. ¹⁵ Ata fel kënëbi eni can na gër Amara and bēxarëk eni wëlëraxēn bën fo. And şan këni Piyer gë Şaş aŋ, bēxarëk bën këni wēkarēnd: «Mondake kēnēbe riye bela bējo? ¹⁶ Gayikako ecarax end ri këni eŋo Yerusalem in dek nangēra këni, biyi ane kor ex na ene wëlëbēle. ¹⁷ Barikan, kēdi kē wēli kaş-kaş endey eŋo gër Bēyisērayel, besanēbene mbaŋ do cēbanēnēbene din ala kērona pelēnd na end owac olo ej.» ¹⁸ Ga wacëgu kënëbi Piyer gë Şaş eni bawak lēf, wesara kënëbi xali, šēban kënëbi edeyara el do gë etēyali ed bela end owac or Yesu el. ¹⁹ Yaka këni Piyer gë Şaş: «Şenene nde ex gër ogēs od Kaxanu mi baxët endewēn ej do mi tef end re ko mēŋ ej? Ata wën kē xiti de! ²⁰ Biyi cēŋ, er wat këmi mongwat in do gë end wël këmi mongwël ej, ami kor na mi cēsinali.» ²¹ Ata ga wesara kënëbi gaşëxe sebēt kënëbi eni ye, ani yēxw bana enëbi nēp ga banëbi yēdand bulunda in. Enimin, bër hi bax na bën dek baŋo šëkwēnd Kaxanu end er wat bani ej. ²² Aseÿik ar fak bax gë ecarax eŋo an, bēniy ofëxw onax aşand hi baŋo.

Ed cale ind bēsēfan bër Yesu ej

²³ And sebët kënëbi aŋ, Piyer gë Şaŋ baka kēni gēr ed barēr bani boşandaŋ do sēfētandērax kënëbi dek ang wesara banēbi bēşadaxan bēlēngw bēn do gē bēxarēk bēr Bēşēwif ak. ²⁴ Ga baxēt kënëbi, xetan kēbi bēn dek eni cale. Ata kēni şalend: «Axwēn Kaxanu, wēj rik orēn ol, gē ebar el. Wēj rik angwēgw aŋ do gē dek bebēr hik polo bēn. ²⁵ Wēj fel baŋo gē Angoc Amēnēk aŋ Dafid, axarēk arebi an, ariyenin arey an, exo de:

“Ineŋa wonjoxēnēk banjēlan band bēr benēng becēxe baŋ? Do ineŋa şotaxēn kēni banjēlan band gē ofēcak kēm?

Ineŋa kēni yēlaraxēnēnd ang bēşenēk fo?

²⁶ Bemun bend gēr ebar ro beŋ xanixēn kēŋo Axwēn an, Do gē bēlēngw bēn xel kēŋo Ar yata kēyo an*.”

²⁷ «Ata dal ex Axwēn Kaxanu, gēr angol and Yerusalem ro, Erod gē Poŋēs Pilat axel xel kēno Yesu, ariyenin aŋwēnēk arey an, ar yata kēyo an. Bēr ax gi ex na Bēşēwif bēn do gē hamēxwēr band Bēyisērayel baŋ xanixēn kēno. ²⁸ Dek er fēna bay elod gēr ŋanar ari kēy ri gē panga indey in, ŋata kēni. ²⁹ Do gērēgako Axwēn Kaxanu, ax gi ex na nde aye wat kēy ang kēnēbo wesarand ak? Mēŋ ex dēcalēbo biyi bēriyenin bērey bēn mi kapina mbaŋ gēr epemēra ed eyeyan edey. ³⁰ Masinēlēbo panga indey iŋ eni pakaxēnēnd bēşēxwēra bēn. Bēte diyind becarax do gē bērēcaxik gēr oŋac oŋwēnēk or Yesu ol, ariyenin aŋwēnēk arey an.» ³¹ And şale kēni mondako aŋ, ebar el rēgēk na gēr ed hi bani. Ÿēm kēni bēn dek gē Angoc Amēnēk aŋ. Ata ga şapēr kēni na kēni sēfētērand eyeyan ed Kaxanu el gē anjijy kēm.

End aminēmēra and bērēŋak eŋ

³² Amēxwēr and bērēŋak end Yesu bēn hi kēni onden omat, anjēlan amat. Er şot ko ala kala in, oxwēn or beŋa dek ebax, ala abax xwēnaya na napul irexēm in. ³³ Oparēxanda ok areyara bani reyarand gē panga itēm osede or mēne Axwēn Yesu axani xani ko gēr ecēs ol, do oyekax osēm şot bani bēn dek. ³⁴ Ar xaŋēnēk ax gi bana gēr bēşēfan. Dek bēr hi bax gē ocēnga bēn, gē bēr gē bēcīw bēn, afan bani fanēnd eni mēlaw kodī in. ³⁵ Dek bani wēlawēnd eni kwēt gēr osapar or oparēxanda. Ata bēn bax şetēnd ala kala ang hik obal orexēm ak.

³⁶ Arandēwēra and Lewi ar bano wācēnd Yosef an, do nēngwēt bano oparēxanda ok Barēnabas mēne ngēŋ «Axemēn ar bēmaŋe an» xaniw bax gēr ebar ed Şipēr. ³⁷ Ga fan ko oşēnga orexēm ol, wēlaw ko kodī in do xwēt ko gēr osapar or oparēxanda.

5

End Ananiyas do gē Safira eŋ

¹ Barikan bēr gē aşan, Ananiyas do gē Safira hi baxēna. Ananiyas ga fan ko oşēnga orexēm ol, ² şona ko mar kodī in ga xet kēbi ga alindaŋ exo di mondako. Wēlaw ko kodī ir baŋi bax in xwēt ko gēr osapar or oparēxanda. ³ Ata re ko Piyer: «Ananiyas, ine sebaşēn kēyo Sindan xēŋ ko gēr emēkw edey xali kēy nēgwēşēnd gēr Angoc Amēnēk, xarak aşona şona kēy mar kodī ir fanaxēn kēy oşēnga in. ⁴ Oşēnga olo, orey hi bax, and fan kēy aŋ akanji and yēl kēni aŋ, andey hi bax. Ine yēlaraxēn kēy

* 4:26 4.26 Calemoŋēw 2.1-2

endey eno? Awa Kaxanu wa ŷandi baxi eyo yifa, ax gi ex na bela.» ⁵ Sam ga wël ko na eyeyan elo, Ananiyas wëc ko këruf, xoti ko kwël na fo. Ata dek bër wël bax endey eno bën lëk këfi anjiŷ atëm. ⁶ Ocambenjar ok xani këni, fëlëra këno, wëla këno, do wëxëtax këno.

⁷ And xucak në bapëxëd batas an, lilëgu ko alindaŷ ar Ananiyas nangërexe er xucak in. ⁸ Ata wëka këno Piyer: «Pelële ba gë akanji aŷo dëŷ fanaxën kën ošënga orewën ol?» Yaka ko: «Iyo go dëŷ fan këmi.» ⁹ Aŷo re ko Piyer: «Mondake wa xet baŷun en tÿyi eno yifa Angoc and Axwën an? Awa nëkodëfi gër ebët bër wëxëtagu këno icën indey bën, bëte bën fo ki wëla.» ¹⁰ Ataŷ Safira wëc ko këruf gër osapar or Piyer, xoti ko. Ga lilëgu këni ocambenjar ok, sëk këno ašësëk. Na wëla këno do wëxëtax këno ler gër icën indexëm. ¹¹ Dek bër gër Amara and Yesu bën do gë bër bax wëlënd endey eno bën bafi lëkënd anjiŷ atëm.

End becarax bend oparëxanda en

¹² Becarax do gë bërëcaxik bendanjëm bani rind oparëxanda ok gër ogës od Bëysërayel. Bërëwak bën dek abarër bani barërënd gë anjëlän amat, dïla gër lilaya ir aner and wăcan bano Salomon, gër yangana ir Aciŷ and Kaxanu. ¹³ Ala ašëxe abax yëxw na efi tëka. Barikan bulunda in mbaŷ banëfi šëkwënd. ¹⁴ Ata kaš-kaš bani yëmbërënd bela bër wak end Axwën bën xali hi këni amëxwër atëm and bësošan do gë bësoxari. ¹⁵ Awëlara banëfi wëlarawënd bëšëxwëra bën gër opëna oňangax od gër angol and Yerusalem do enëbi kwëtëra tar feña in: bëjo në bëngaŷ, bëjo në bandago ebi kwixëtaxën ndakan abat abat eñaŷ end Piyer en. ¹⁶ Bela bëranjëm bax xanirawënd bangol band ler gër Yerusalem baŷ do banëfi wëlawënd bëšëxwëra do gë bër bafi soronënd bangoc baňëŷenax, do bën dek bani fakërand.

End toro ind oparëxanda en

¹⁷ Ata ašadaxan alëngw an do dek gë bër hi bani Amara amat bën, mène ngëŷ amara and Osaduseŷ en, këbi yakëraxind mbaŷ end oparëxanda en xali yen kënebi. ¹⁸ Ga sëra kënebi, fëra kënebi gër epëra ed gër angol. ¹⁹ Barikan yow gëmëd meleka ir Axwën in, fërëtëra ko owët or epëra on, nęcët këbi oparëxanda ok, do fel këbi: ²⁰ «Yeyin gër yangana ir Aciŷ and Kaxanu, enëbi pelëra bulunda in dek bend Aniyan and din beŷ.» ²¹ Ga wël këni eno, ye këni mopëd gëbër kënebi sëyaliraxënd bela bën gër yangana ir Aciŷ and Kaxanu.

Ata ašadaxan alëngw an gë bër hi bani Amara amat bën, wăcër këni gë bëxarëk bër Bëysërayel bën. Ga yëpara këni gër ed bani fedërënd, lawën këni enëbi yen oparëxanda ok gër epëra. ²² Bënëkona bën ga fiat këni, nema kënebi. Ata ga wërëšëta këni, reyx këni: ²³ «Ga fiat këmi sëk epëra el mopëra aye, do gë bënëkona bën mokwëšara ala kala gër ebët ed fel këno, bari and fërët këmi owët an, ala gabatak amo tëk ex na lëf.»

²⁴ Ga wël këni eno, alëngw ar bënëkona bër Aciŷ and Kaxanu an do gë bëšadaxan bëlëngw bën wëlandëra këbi, do këni wëkarënd ba mondake kë fiata endey eno. ²⁵ Ata fiatëgu ko na ala ko sëfëtënd: «Bër fëra banëbi bën, gër yangana ir Aciŷ and Kaxanu kënebi sëyalirand de bela bën.»

²⁶ Alëngw ar bënëkona an do gë bošandaŷ yen kënebi. Ga sërax kënebi wëlaw kënebi endëmane fo gayikwa ayëda banëbi yëdand bër gër amëxwër bën ba afëtëra kënebi fëtëra gë oxaŷ. ²⁷ Ga fiateli kënebi,

xwêšan kênêbi gër lëngw ir Amara and bëxarëk. Ata re ko ašadaxan alëngw an: ²⁸ «Ax gi ex na nde wën šëban bamun etëyali ed end oŵac olo en? Nêkof gër angol and Yerusalem ro, osëyali orewën olo fo xêñëk. Bête biyi kênêbo nêpënd end ecës ed ala ajo eñ!» ²⁹ Ata Piyer gë oparëxanda ocandaŵ ok yaka këni: «Biyi edi ed er re ko Kaxanu in ýapan kêbo, ax gi ex na er re këni bela. ³⁰ Kaxanu, mëñ ar xwënëk këbi bëxarëk bërebi an xanin këño Yesu ga laŵ bano wën mopika nê osëx. ³¹ Kaxanu wa fela këño gë ataxan and liŵ andexëm añ, do hi ko Emun do Afexën efi yëlañ Bëyisërayel bën enëngwëta ed đek ola orebën el do gë eteñan ed beññëñax bendeñen el. ³² Biyi do gë Angoc Amënëk and këbi yëlënd Kaxanu bërëŵak endexëm añ, biyi ex otede od watëk beño ok.» ³³ Ga kênêbi baxët, bër ýëpara bax bën xoý këni xali xurik. Ata ýandi këbi enêbi đaw monaŵ. ³⁴ Ata Fariseñ ir bano wăcënd Gamaliyel in, ašalen ar ñan bano mbañ bulunda ir Isërayel an đek, xani ko gër Amara and bëxarëk bër Bëšëwif, re ko enêbi nêcët oparëxanda ok imëd. ³⁵ Ata re ko: «Wën Bëyisërayel, yëlarayin aye ang ýandi këñun enêbi di bela bëjo ak. ³⁶ Ax nêka ex na ga wat banëjone ala ar bano wăcënd Tëdas, ga baxo rend mëne mëñ ar gapak hi ko. Sëfa këno bela okeme onax. And laŵ këno añ, đek bër xwëta baño xali këno sëfarand bën šapërëra këni, gabatak ax bayi ex na. ³⁷ Ga xucak end Tëdas eñ, bëtëgu ko Yuda, Agalile an, angwën and Oñëgw od bela añ. Mëñ bête gë bësëfan hi baxo. Laŵ këno do đek bër ŵa bax endexëm bën šapërëra këni*. ³⁸ Mëñ ex gërëgako ga re këme, kërëx bayi na ga këñun balënd end bela bëjo eñ; tebëtínëbi eni ye. Angëmene er këni šaland eni di in end bela fo ex, ayëcar këni yëcar. ³⁹ Barikan angëmene gër Kaxanu xaniwëk, an kor na enêbi yëc. Mëñ ex, yëlarayin aye kedi këno sakëreli Kaxanu.» Ata bër gër Amara and bëxarëk bër Bëšëwif bën ŵa këni eyeyan ed Gamaliyel el. ⁴⁰ Wac kênêbi oparëxanda ok, šewëra kênêbi xali, šëban kênêbi eyeyandëra ed end oŵac or Yesu el, do kwël sebët kênêbi. ⁴¹ Ata oparëxanda ok šan këni gër Amara and bëxarëk bër Bëšëwif, gë onënga fo gayik Kaxanu yata babi eni toro nê end oŵac or Axwën Yesu. ⁴² Ata key yo key banêbi sëyalirand bela bën gër yangana ir Aciŵ and Kaxanu do gër bëciŵ. Ani teb bana etëyali ed Atëfëtan and Afexën Yesu Kërisët el.

6

End eyata ed ojakër eñ

¹ Ata gë bakey baño, bësëfan bër Yesu bën kwël dëñ bani bašërëgund. Ata bësëfan bër kē yeyanënd Gerek bën anëp banêbi nêpënd bër kē yeyanënd ed Bëšëwif bën gayik bësoxari bëseñëta sebëta bër enga endëñen bën alanganagan banêbi langanganënd gër acetëra and key yo key. ² Ga nang këni eño, oparëxanda epëxw gë oki ok bar kênêbi amëxwër and bësëfan añ, do re këni: «Ax ñap na mi teb andiyen and eyeyan ed Kaxanu añ do mi kwënda ecet ed eyamb-yamb. ³ Fëcak enêbi yata wën dëñ ro gër Amara bësošan bëcongëbëxi, bër gë osede or šenene, bër yëmëk gë Angoc Amënëk do gë orenik, do biyi mëni kwëtënan andiyen año. ⁴ Biyi cëñ yëlayalemi gër cale do gër andiyen and eyeyan ed Kaxanu.»

* 5:37 5.37 Bërom bën aýëgw banêbi bela bën gaf gë gaf eni nang ba yëgwe hi këni.

⁵ Ga wël kēni eŋo, ang ebani ak dek nēngan kēbi. Ata yata kēnēbi: Ecen, ar xwēta baŋo mbaŋ Kaxanu do yēm baxo gē Angoc Amēnek an, gē Filip, gē Përorok, gē Nikanor, gē Timon, gē Parēmenas, do gē Nikola Ibanjecoš, ašalek an*.⁶ Ga wēlaw kēnēbi gēr oparēxanda, bēn šalen kēnēbi and mokwētan otaxan ok.⁷ Eyeyan ed Kaxanu el kwël dēŋ bax yāñēnd do kēni yēmberēnd kaš-kaš bēsēfan bēn gēr Yerusalem. Ata amēxwēr atēm and bēsāfaxan xwēta baŋo Yesu.

End etēra ed Ecen eŋ

⁸ Ecen, ga yēm ko gē oyekax do gē panga, ko rind bērēcaxik do gē becarax mērēxand fulunda ir Isērayel.⁹ Bēsēwif bēr hi bax gēr aciw acaleya and bani wācēnd and Okadēp otebēsebēt aŋ, gē Bēsēwif Bēsiren, gē Bēhalekēsandēri, do gē bēr xaniraw bax gēr owar or Silisi do gē Asi bēn kēni šampērend gē Ecen.¹⁰ Bari abani xorēnd na eni cembēt orenik or baŋo yēlēnd Angoc and Kaxanu ol and baxo yeyanēnd aŋ.¹¹ Ata šoñera kēnēbi gē kodī bēsōsan bērēmar, ata bēn kēni rend: «Biwi awēl wēl kēmo ga ko reya bēnd šēban kēni Moyis do gē Kaxanu.»¹² And yēlētaw kēnēbi fulunda in, gē bēxarēk bēn, do gē bēsālen aŋ, yow kēni gēr ed hi baxo Ecen. Ga sēra kēno na, wēla kēno dimb-dimb gēr Amara and bēxarēk bēr Bēsēwif.¹³ Šalaw kēnēbi otede onēgwēš, do bēn kēno nēgwēšandērand mondako: «Ala ajo kē reyarand bēnd yepēnēnd Aciw amēnek aŋo† do acariya and Moyis aŋ.¹⁴ Gayikwa biwi awēl wēl kēmo ga ko re mēne Yesu Ibēnasaret ayam ko yam aciw aŋo do anēngwēt ko nēngwēt bapela band yēl kēbo Moyis baŋ.»¹⁵ Ata dek bēr gēr Amara and bēxarēk bēn faš kēno laŋ Ecen. Wat kēni dēxas irexēm in ga nēngwētak jing-jing ang ir meleka fo.

7

End epemēra ed Ecen eŋ

¹ Ata ašāfaxan alēngw an wēka kēŋo Ecen: «Dal dēŋ nde ex end kēni rend eŋo?»² Yaka kēŋo Ecen: «Wēn bēmaŋe, gē faba bēn, baxētine! Kaxanu, mēŋ ar gē enjaran an, šanaŋaxēn baŋo Abēraxam, axarēk arebi an and hi baxo gēr ebar ed Mesopotami aŋ, dāmana rēfaxēnēgu ko gēr ed Xaraŋ.³ Mondako fel baŋo: “Canēl ebar edey el do gē ekun edey el, do yel gēr ebar ed kēmi wāsin*.”⁴ Amēd aŋo šan ko Abēraxam ebar ed Bēkalēde el do ye ko lēgēx ko gēr Xaraŋ. And šēs ko sēm aŋ, Kaxanu xucaliw kēŋo ro gēr ebar ed lēgēra kēn gērēgako.⁵ Bebēt gibatak aŋo yēl bana oxwēn ol gēr ebar elo ro, ado gēr ko xwēt sapaŋ dēŋ. Barikan bēya kēŋo mēne ayēl kēbi yēl oxwēn ol, mēŋ do gē andēwēra andexēm aŋ and ko xuca aŋ, xarak angwēn aŋo Abēraxam axo gi bana gē obaš.⁶ Kaxanu afel baŋo: “Bērandēwēra andey bēn ro kēni xanid eni ye nē ebar ediyer. Fēn kēnēbi rixēd okadēp do enēbi dixēra xali nē bēniy okeme onax.⁷ Barikan wēno kēbi xitid enēng end bēr kē rix okadēp odebēn eŋ. And kē xuca eŋo aŋ, ašan kēni šanēgud eni yow ro ene caleratind*.”⁸ Ata Kaxanu yata kēŋo eter el Abēraxam gē oxac ol. Abēraxam ga rēw kēŋo Isak, xac kēŋo yatir sēk kēŋo bakey banjongēbatas. Mondako fo ri baxo Isak ga rēw kēŋo

* **6:5** 6.5 Nikola ijo ar enēng bēr ax gi ex na Bēsēwif ar šalek cale ind Bēsēwif ebaxo. † **6:13** 6.13 Aciw and Kaxanu and Yerusalem aŋ bani wācēnd bēte mondako. * **7:3** 7.3 Añanar 12.1

* **7:7** 7.7 Andocane 3.12

Yakob. Bête Yakob mondako fo xacëra bafi ofëmëta epëwx gë oki, od hik bëxarëk bërebi ok.

⁹ «Bëxarëk bërebi bëjo, fan baño Yosef gayik ayakëraxi bafi yakëraxind endexëm enj. Do bër yëc baño bën wëla këno gër ebar ed Misëra. Barikan Kaxanu gë mëñ hi bani. ¹⁰ Aracët racët baño gër ðek ocëmu odexëm, yël këño oyekax orexëm ol do gë orenik ol gër lëngw ir Farawoñ, emun end gër ebar ed Misëra enj. Emun enjo yata baño Yosef hi ko alëngw ar ebar ed Misëra do gë ðek ekun edexëm an. ¹¹ Angwën año lil bafi enjo gër ebar ed Misëra xali gër ed Kanahañ. Ata bëxarëk bërebi bën mbañ şëmura bafi, abani şot na er këni yamb in. ¹² Ga wël ko Yakob mëne eyamb exëna gër ebar ed Misëra, lawën këbi añanar bëxarëk bërebi bën. ¹³ And lawën këbi akinëm añ, xwita këno Yosef and fel këbi mëne mëñ ex imaýe indefën in. Año fo nang ko Farawoñ enëng end fe hi ko Yosef. ¹⁴ Ata Yosef lawën ko enëbi yen sëm Yakob do gë ekun edexëm el ðek, ang hi bani bela ofëwx ocogoxi gë bëco. ¹⁵ Mondako şëla baxo Yakob gër ebar ed Misëra, gër ed şësërax këni mëñ gë bëxarëk bërebi bën. ¹⁶ Awaýeli waýeliraw kënebi gër Sišem do wëxëtara kënebi gër ýeg ir yëc baxo Abëraxam, gë kodí, gër otaxan od bosëniw bor Amor, gër Sišem.

¹⁷ «Ga kë saxëgu amëd ebox exo ñata Kaxanu er beya baño Abëraxam añ, bërandëwëra and Yakob bën şënar këni mbañ gër ebar ed Misëra, ¹⁸ xali bëtëgu ko emun ecëxe, end año nang bana Yosef. ¹⁹ Ata emun enjo ýana ko këbi sitinaxënënd enëng endebi enj do këbi rixërand bëxarëk bërebi bën. Anëýali bafi nëýalind bësoxari bër enëng endebi bën enëbi ñañëtand bëtoşan bëndoyer bëñ, këreni bayi na ga këni liya. ²⁰ Angwën año rëw këno Moyis, ata bëxarëk bërexëm bën wat këno mëne itox ikëbëanaxik exo gër ogës od Kaxanu. Nëm yerin këño opacaw otas gër iciw ind sëm. ²¹ And ýañëta këño añ, abiw ar Farawoñ, wëda këño do rafën këño ang asëniw ar rëw këño mëñ ðëñ. ²² And raf ko añ, Moyis sëya ko ðek onangëran ol or Bëmisëra ol, ata hi ko ar gapak, ar xamëk eyeyan do gë edi ed beý ðek. ²³ And şot ko bëniy ofëwx onax añ, Moyis yëlara ko ebi tëka bër enëng endexëm bën, Bëyisërayel bën. ²⁴ Watëx këño Amisëra ga këño xëm Ayisërayel abat, ata yakan këño ar enëng endexëm an. Ga këño waşan, ang ýap bax acariya ak, ar bano xëmënd an, law monaw Amisëra an. ²⁵ (Er yëla baxo mëne bër enëng endexëm bën afëni këbi fëni mëne Kaxanu wëlanëgu bafi apexa añ paß gë mëñ, bari abi pëni bana.) ²⁶ Në ecan ijo, Moyis sëk këbi Bëyisërayel bëxi ga këni xëmër. Ga këño xacëra ebi bakali gër angwëlëra ko rend: “Okò wën bër aminëmëra hi kën. Inewã kën xëmëraxënënd?” ²⁷ Barikan ar baño xëmënd aşandaw an, fim këño Moyis, re ko: “Wëj noýo wa yata ki ey gi alëngw do axiti arebi? ²⁸ Ba ýandi ki nde eye ðaw wëno bëte ang law këyo ganëka Amisëra ak?” ²⁹ Ga wël ko enjo, Moyis hër ko yeba gër ebar ed Majañ, gër ed rëwëx këbi bëtoşan bëki.

³⁰ «Ga xucak bëniy ofëwx onax, meleka şanayaxën këño gër ladawe, ler gër etënd ed Sinayi, në acëc and gë xodux or bax ýegënd xafa-xafa. ³¹ Ga wat ko, Moyis şaran këño xali, and baxo sëkand exo kamanaxën, wël ko oniw or Axwën Kaxanu ol: ³² “Wëno ex Kaxanu, ar yata këbi bëxarëk bëreyan ol Abëraxam, gë Isak do gë Yakob.” Moyis ga këño rëgën, seß ko onëkon ol. ³³ Ata re ko Axwën Kaxanu: “Peðtetal bapëd band gër osapar orey bañ, gayikwa gër ed hi këy ro ebar ecëbax ex. ³⁴ Awat këme watënd etëm end hi këbi Bëyisërayel, bulunda iram enj, gër ebar ed Misëra. Awël

këme wëlënd ang këni wëcarënd ak: anëka fedaw këme mëni dacëtaxën. Gërëgako yow mi dawën gër ebar ed Misëra.”

³⁵ «Moyis, ar yaxëta bano do bano rend: “Wëj noÿo yata ki ey gi alëngw do axiti arebi an”, Kaxanu lawën baŋo gër ebar ed Misëra ang alëngw do afexën gë panga ind meleka ir šanaÿaxën baŋo gër acëc and gë xodux in. ³⁶ Mëj nęcëtëgu këbi Bëyisërayel bën ga ko ri becërëcaxik do gë becarax fën gër ebar ed Misëra, gër angwëngw ambarax, do gër ladawe, xali nëkak bëniy ofëxw onax. ³⁷ Moyis ijo fel babi Bëyisërayel bën: “Kaxanu këŋo yatađ, ar enëng endewën exo gi alawënel ar ang wëno ak.” ³⁸ Bëte and hi bani gër ladawe aŋ, Moyis ijo hi bani gë meleka ir baŋo felërand gër etënd Sinayi in, and hi bani bëxarëk bërebi gër ladawe aŋ. Awël wël baxo eyeyan ed aniyand ed babi ħatelinënd el. ³⁹ Bari bëxarëk bërebi bën abi ñandi bana eno baxët, are bano rend exo pacana; banjelan bandebën baŋ bakali bani gër ebar ed Misëra. ⁴⁰ Ata fel këno Aharon: “Wëj, dinëlëbo tan bebër kë hi Kaxanu irebi, enëbo dëngwelixënënd feña in. Moyis, ar nęcëtëgu këbo gër ebar ed Misëra cëŋ, biyi ami nang ex na ba ine rix këŋo.” ⁴¹ Gë bakey baŋo ri bani Bëyisërayel bën atox and ang atombo fo. Ata gër eđaš elo ri bani šadaxa, gër er ri bani gë otaxan odebën in, ri bani ofëna*. ⁴² Ata Kaxanu ħawëta këbi do seb këbi këni xëland bebër bani watënd yaŋ gër orën. Eŋo yëgw këni gër akayëta and bëlawënel: “Wën ekun ed Isërayel

ba wëno nde bane ħaşënënd oyel,
arin nde bane rinënd ocađaxa
bëniy ofëxw onax bënd ri kën gër ladawe bëŋ?
⁴³ Awëlara ban wëlarand aner and Molok aŋ
do gë emal ed kën wacënd Refaŋ el,
batox baŋo rinaya kën en poxixënënd gër lëngw irebën!
Awa wëno bëte aŋaÿ këmun wāÿ
yabët ebar ed Babilon el*!”

⁴⁴ «Kaxanu yël babi aner and Osede aŋ bëxarëk bërebi bën, gër ladawe. Aner aŋo, Moyis ri bax ga wätinali baxo gë and wasin baŋo Kaxanu aŋ. ⁴⁵ And xana këni aner aŋo aŋ, bëxarëk bërebi bën do gë Yosuwe, ar babi lëngwëlind an, ħateliw këni gër ebar ed xwën bani benëng bënd wāÿ babi Kaxanu gër lëngw irebi eni bëtaxën bëŋ. Mondako hi bax aner aŋo xali angwën and Dafid aŋ, ⁴⁶ mëj ar šot bax oyekax gër lëngw Kaxanu an, mëj ar wëka baŋo Kaxanu exo ma eŋo din eđëg ed din gër ekun ed Yakob. ⁴⁷ Barikan asëñiŵ Salomon bay bax aciŵ aŋo. ⁴⁸ Xarak, Ar-hik-yaŋ an axo dëgënd në er rik otaxan od bela, ang yëgw ko alawënel mëne Axwën Kaxanu rek:

⁴⁹ “Orën ol ex aňëpara and owun oram aŋ,
do ebar el, ambëñaxën andam.
Aciŵ and fe këne bayën?
Feye nde kë hi ateyëtaya andam aŋ?

⁵⁰ Ax gi ex na nde ataxan andam aŋ rik er ex yo*?”

⁵¹ «Ata wën bela bër kë wëšind mbaŋ hi kën đe. Owëkw orewën oŋ afarëđadī farëđadik, do banëf bandewën baŋ axem xemëk. Wën din këno wëšenënd Angoc Amënëk aŋ, ang bani rind bëxarëk bërewën ak. ⁵² Alawënel ar fe bayik ano dixëra ex na bëxarëk bërewën bën? Ax gi ex

na nde alawëra lawëra kënëbi bër babi nangënend gana-gana fo mène Ar šenene an në eyow exo? Ar šenene ajo, wën lëxw këŋo, wën law këŋo. ⁵³ Ax gi ex na nde omeleka ok wëlanëgu kënun acariya and Kaxanu aŋ wën bulunda ir Isërayel in? Bari an ma ex na en tēf!»

End ecēs ed Ecen eŋ

⁵⁴ Er wël bani in axurixën xurixën babi, ata ala kala ko ñatënd ebasal, ga logëndëra këbi. ⁵⁵ Barikan Ecen, ga yëm ko gë Angoc Amënëk aŋ, xeŋa ko orën ol. Wat ko enjaran end Kaxanu eŋ, wat këŋo bête Yesu mokwëša gër liw ir Kaxanu. ⁵⁶ Ata re ko: «Orën ol wafërëluŋ këme watënd, bête në ewat emo Asëñiŋ ar ala an ga xwëša ko gër liw ir Kaxanu.» ⁵⁷ Ata bër baŋo wëlënd bën šoya këni banëf baŋ, ga yobali këno na, wëlën këno andamat bën dek. ⁵⁸ Šonjorëra këno xali nęcët këno angol and Yerusalem aŋ, do fëtërax këno gë oxay xali law këno. Otede* ok axwët xwët bani banjëm bandebën band bani gër osapar or šambenjar ir bano wacënd Sol. ⁵⁹ And bano fëtërand aŋ, Ecen ko šalend mondako: «Axwën Yesu, kanal angoc andam aŋ!» ⁶⁰ And foxi ko aŋ, xeŋ ko acakax: «Axwën, këreyëbi nöp na eñëŋnax eŋo!» And ñata ko aŋ eŋo aŋ, Ecen raš këŋo gër ecēs.

8

¹ Ata Sol, moñapan yapan baŋo ga law bano këno Ecen.

End edixëra ed Amara eŋ

Yatiŋo fo yana bax edixëra eyëkaxik ed bër gër Amara and gër Yerusalem el. Bësëfan bën dek hër këni angol aŋ, (bayi këni wayët oparëxanda ok). Mondako šapërëra bani bëjo gër ebar ed Yude, do bëjo gër ed Samari. ² Bela bër šenene wëxëta këno Ecen sam ga yawëra këno. ³ Xarak amëd aŋo yana baxo Sol yęc bër Amara and Yerusalem bën. Gë ebët gë ebët baxo séfërand bëciw bëŋ ebi dëbëtëraw: hik asošan, hik asoxari, ebi dapëx gër epëra.

End Filip gër ebar ed Samari eŋ

⁴ Bër šapër bax bën hërëra këni do këni reyaraxënd Atëfëtan aŋ. ⁵ Ata Filip šëla ko në angol and gër ebar ed Samari do ko femëraxënd end Afexën eŋ. ⁶ Bela bën, bamëxwër bamëxwër, gë anjëlan amat, bani xwëtand er babi felënd Filip in, ga këni wël do ga këni wat becarax bënd baxo rind beŋ. ⁷ Gayikwa bangoc bañëŋnax bax šandërand gër bëla bërannjëm, and kënëbi ñerëndëra aŋ. Bête bësëyik do gë bërëgobo bërannjëm bax fakënd. ⁸ Ata onënga osëm hi bax gër angol aŋo.

⁹ Xarak ala ar bano wacënd Simoŋ hi baxëna gër angol aŋo, ašarinara baxo šarinarand gë mbej indexëm in. Gër bulunda ir ebar ed Samari baxo rind mondako do baxo rend mène ar gapak hi ko. ¹⁰ Ata Bësamari bën dek, hik itox, hik axarëk, axwëta xwëta bano, do bani rend: «Ala ajo dëŋ ex ar gë panga ind Kaxanu, ind ex Panga itëm an.» ¹¹ Axwëta xwëta bano gayik elod anëka fo baxo šarinarand gë mbej indexëm in. ¹² Barikan and xwëta këno Filip aŋ, mëŋ ar babi felërand Atëfëtan and owun or Kaxanu do gë owac or Yesu Kërisët aŋ, wa këni enëfi buyi, hik asošan, hik asoxari. ¹³ Simoŋ mëŋ dëŋ wa ko buyi këno, ata abaŋo nacëta

* **7:58** 7.58 Bër law baŋo bën banëbi rend otede gayik bën wël bax amena and lawaxën baŋo aŋ.

na Filip ga baŋo ŝaranënd becarax do gë bërëcaxik bënd baŋo watelind beŋ.

¹⁴ Oparëxanda od gër Yerusalem ok, ga wëlëx këni mëne Bësamari bën axana xana këni eyeyan ed Kaxanu el, lawënëgu kënëŋi Piyer do gë Ŝaŋ. ¹⁵ Ga ŝëla këni gër angol aŋo, ŝalendëra kënëŋi eno cotaxën Angoc Amënëk aŋ. ¹⁶ (Gayikwa Angoc Amënëk aŋ axo pedaw bana pere gër ola orebën. Xobuyi or gër oŵac or Axwën Yesu ol fo buyi banëŋi.) ¹⁷ Ata Piyer gë Ŝaŋ ŝalendëra kënëŋi mokwëtan otaxan ok, ataŋ ŝot këno Angoc Amënëk aŋ. ¹⁸ And wat ko Simoŋ mëne bela bën aŝot këno ŝotënd Angoc Amënëk aŋ gë ekwëtan ed otaxan ed oparëxanda el, wëlanëgu këŋi kodî Piyer gë Ŝaŋ ¹⁹ do re ko: «Yëline wëno bëte or gapak olo, mëŋ këŋo ŷana eŋo cotënd Angoc Amënëk aŋ ar këmo xwëtan otaxan an.» ²⁰ Ata re ko Piyer: «Kodî irey in nemilex do exi mëlali gayikako wëj ako yëla këy anjëla and ko yëlënd Kaxanu aŋ ayic këni yicënd gë kodî. ²¹ Wëj eŋo ax mënd ex na ang këy ŝot gayikako axi ñap ex na dëŋ. Gayikwa emëkw edey el asëmba sëmbak gër ogës od Kaxanu. ²² Awa tefël anjëlän aŋëŋënaŋ aŋo, do karalo Axwën an exi tefän oŋandi od emëkw edey ok, angëmëne eŋo awënd wëndëk. ²³ Gayikwa në ewat eme mëne wëj mokëda xëda ki oyakëraxi ol do gë osëmbak ol.» ²⁴ Yaka këŋo Simoŋ: «Awa karanine wën dëŋ gër Axwën, kërexe gi na er re kën ijo.» ²⁵ Ata Piyer gë Ŝaŋ baŝ këni osede ol do epemëra ed eyeyan ed Axwën Yesu el. Ga këni wäyi ond gër Yerusalem oŋ, këni femëraxënd Atëfëtan aŋ tar fëña in gër bëngol bënd Bësamari.

End Filip do gë Abecopi eŋ

²⁶ Ga xucac beŋo, meleka ir Axwën Kaxanu in fel këŋo Filip: «Yel gand ambëtëb, tëfël fëña ir xaniwëk gër Yerusalem do ŝëlak gër Gasa, ir ladawe in.» ²⁷ Ata Filip xani ko do ye ko. Xarak, ŝambenjar Ibecopi ijo, ar gapak ar gër eyang ed Kanëdas, emun etoxari end gër ebar ed Ecopi eŋ, anëkona ar dek ñapul ir emun etoxari elo an, yow bax cale gër Yerusalem.

²⁸ Ga ko wäyi, yëpa yaŋ gër ŝaret irexëm, ko fënërand mongwëli oniw ol, akayëta and alawënel Esayi aŋ. ²⁹ Ata Angoc Amënëk aŋ fel këŋo Filip: «Maral ey tëka ŝaret ijo.» ³⁰ Filip ga hër ko, sëka ko, wël këŋo Abecopi an ga ko fën akayëta and alawënel Esayi aŋ, wëka këŋo: «Afëni nde ki fëniend er këy fënënd in?» ³¹ Yaka këŋo: «Mondake këme xor ex pëni, angëmëne ala axe payën ex na?» Ata wac këŋo Filip eŋo ketëna yaŋ gër ŝaret.

³² Gër ed labët baxo akayëta, er yëgw baxo alawënel an:

«Alas las këno ang ifeŷ ir eŋaŝ fo.

Ang xondo ir ax tesënd na gër lëngw ar kë ñaŝënd omban ondexëm fo hi ko,

axo yeband na etëŷ el.

³³ Gë ebana ed bana ko el xanaxën këno er xwën ko in.

Gër bër anjex andexëm, noŷo kë reya?

Gayikwa aniyän andexëm aŋ rëxët këni gër ebar.»

³⁴ Ata Abecopi an wëka këŋo Filip: «Këla pelële, noŷo këŋo rend alawënel an? Mën dëŋ nde ba ala aŝëxe nde?» ³⁵ Ata fiebëta ko Filip, ŷana ko gër Oŋëgw oko dëŋ nangënaŋën këŋo Atëfëtan and Yesu aŋ.

³⁶ Ga këni ye kwël, fiat këni ler në anjer. Abecopi an re ko: «Nëkodfa men oŋ, ine bayik, aye buyi na nde exe capëraxëne?» ³⁷ [Yaka këŋo Filip:

«Angëmëne aŵa ŵa këy gë emëkw edey el, awënd wëndëk mi buyi.» Aŋo re ko Abecopi an: «Wëno aŵa ŵa këme mëne Yesu Kërisët ex Asëniŵ ar Kaxanu an.»] ³⁸ Fel këbi bëhëreli bër šaret bën eni kwëša. Ata mëŋ gë Filip fëra këni polo gër anjer. Filip buyi këŋo. ³⁹ And šëpëta këni aŋ, Angoc and Axwën aŋ wëd këŋo ñat Filip, Abecopi an anema fo nema këŋo. Mondako fakët baxo ðamana irexëm in gë onënga fo. ⁴⁰ Filip mëŋ cëŋ, watayax ko gër angol and Asot, do ko femëraxënd Atëfëtan and Yesu aŋ gër angol gë angol, tar fëña in, xali ñat ko gër Sesare.

9

End Sol gër fëña ir Damas eŋ

¹ Barikan amëd aŋo, anjëlan and Sol aŋ er hi bax wayët ebi narëndërand bësëfan bër Axwën Yesu bën xali ebi ðawërand. Ga ye ko gër ašadaxan alëngw, ² xara këŋo eŋo yël okayëta od ebi tëraraw bër kë sëfënd end Yesu bën gër baciŵ bacaleya band gër angol and Damas, do ebi mëlaw mokap gër Yerusalem: hik asoxari, hik asošan. ³ Ata gër fëña, and hi ko ðam gër Damas aŋ, xul këŋo bërëxadët angoben and xaniw bax gër orën. ⁴ Wëc ko bëdëcët gër ebar do ko wëlënd oniŵ: «Sol, Sol, inewä këye rixëraxënënd?» ⁵ Yaka ko Sol: «Axwën, wëj noŋo ŵa hi këy?» Wël ko bëte: «Wëno ex Yesu, ar këyo rixërand an. Ata wëj mo ñëka ki yëka.» Sol ga wëlandëra këŋo, këŋo rëgënënd. Aŋo wëka ko: «Axwën ine ŷandi ki me di?» Ata re ko Axwën an: ⁶ «Kanil ey ŋat gër angol, fën këni felëx er ŷandi ke ey di in.» ⁷ Bër hi bani enga emat bën ñaxën këbi laŋ ako gër ed xwëšara këni. Dek dëŋ bani wëlënd oniŵ ol, bari ala abano wat na. ⁸ Ata ga xani ko na gër ebar Sol, añëda yo añëda, abaxo watëra na. Monas fo las bano xali ñat këni gër Damas. ⁹ Okey otas ri baxo watërarëxe, yambërarëxe do cebërexe men.

¹⁰ Xarak na gër angol and Damas asëfan ar Yesu hi baxëna do bano wäcënd Ananiyas. Axwën Yesu ga šanayaxën këŋo në lakeli wac këŋo: «Ananiyas, Ananiyas!» Yaka ko: «Ayaka, Axwën!» ¹¹ Re ko bëte Axwën an: «Kanil ey tëf fëña ir këni wäcënd “Ir gwer-gwer in” xali gër iciŵ ind Yuda eyëbi mëka ar këno wäcënd Sol, Ibëtarës. Gër ed ko šalerand ¹² wat këŋo në lakeli ar këno wäcënd Ananiyas ga lilëgu ko do xwëtan këŋo otaxan ok exo watëraxën gašëxe.» ¹³ Yaka ko Ananiyas: «Axwën, wëno bëranjëm wël këmëni mëne ala ajo mbaŋ këbi rixërand gër Yerusalem bër yata këyëbi bën. ¹⁴ Bëšadaxan bëlëngw bën yëlëgu këŋo or gapak or ebi tëraxën dek bër kë šalend oŵac oreŷ bën.» ¹⁵ Barikan Axwën Yesu fel këŋo bëte Ananiyas: «Yel mondako dëŋ, wëno yata këŋo ala ajo. Wëno yata këŋo ebi nangëndërand end oŵac oram eŋ bela bër benëŋ becëxe bën, gë bemun beŋ, do gë Bëyisërayel bën. ¹⁶ Aŵasin këmo ŵasin ang ko soro në end oŵac oram ak.» ¹⁷ Ata ŵa ko Ananiyas do kwël ye ko. And ñat ko gër iciŵ aŋ, wat këŋo Sol. Ata re ko: «Abaŷe Sol, Axwën Yesu ir šanayaxënëgu ki gër fëña, laŵënëgu ke ey watëraxën gašëxe do ey ñëm gë Angoc Amënëk aŋ.» Ga xwëtan këŋo otaxan ok šalen këŋo. ¹⁸ Ataŋ xobëtak gër bangës bešër ok opok, ata Sol watëra ko gašëxe. Na ga xani ko, buyi këno. ¹⁹ And yambëra ko aŋ, wäcëwaca ko gašëxe. Mondako šoma bafi bësëfan bër Yesu bën gër Damas xali xeyëra këbi baŷe bandanjëm.

²⁰ Ataŋ kwël na gër Damas fo ýana baxo Sol ko femërand gër baciw bacaleya mène Yesu ex Aseñiw ar Kaxanu an. ²¹ Ata dek bër baŋo wëlënd bën, ga kēbi šaran kēni rend: «Ax gi ex na nde ajo kēbi rixërand bër kēŋo šalend Yesu bën gër Yerusalem? Ax gi ex na nde bēte ebi tērara do ebi mēlan mokap bēšadaxan bēlengw bën yow ko gër Damas ro?» ²² Barikan Sol kwël dēŋ baxo xapinand do baŋi wasinënd kerēt Bēšëwif bër lēg bax gër Damas bën mène Yesu ex Afexën an.

²³ Ga xeyërak bakey bandanjëm, Bēšëwif bējo wëlër kēni eno daw Sol, ²⁴ ata Sol nang ko. Gëmëd, gë goyat bano xašënd gër owët or angol ga ýandi kēbi eno daw. ²⁵ Barikan akey amat gëmëd, bēsëfan bošandaw ýëla kēno gë engux yabët amej and angol aŋ, polo nē akange. Ata and hix ko fac aŋ, kwël ye ko.

End Sol gër Yerusalem ej

²⁶ Ga fiat ko gër Yerusalem, xacëra kēŋo ebi coma gër Amara and bēsëfan. Bari ayëda bano yëdand bën dek gayik ano kwëta bana mène arëwax end Yesu dēŋ hi ko. ²⁷ Ata Barënbabas wëla kēŋo Sol gër oparëxanda, sëfëtan kēbi mène Axwën Yesu šanayaxën kēŋo gër fëña ir Damas xali felëra kēŋo. Sëfëtan kēbi bēte ang baxo femërand kerēt end oŋac or Yesu ej poyoma gër angol and Damas. ²⁸ Amëd ajo fo šoma kēbi Sol. Ata mēŋ kwël ko yexërand do ko femërand poyoma end oŋac or Axwën ej gër Yerusalem. ²⁹ Afelëra baŋi felërand bēte Bēšëwif bër kē wëlënd eyeyan ed Gërek bën. Barikan bën mbaŋ bani šampërend gë mēŋ xali kēni šaland eno daw. ³⁰ Bëmaýe bēŋ ga nang kēni eŋo, wëla kēno Sol gër angol and Sesare, do rëcax kēno exo kucax gër Tarës. ³¹ Ata Amara and gër dek ebar ed Yude aŋ, gë and gë bër gër ebar ed Galile aŋ, do gë and gër ebar ed Samari aŋ anëka šot bax amëd ajo eteyëta el. Bër gër amara bën kwël dēŋ bani xemëndërend gër ekwëta, gër epëb ed Axwën Yesu, do bani ýëmbërend gë ekapina ed baŋi yëlënd Angoc Amënek el.

End Ene ej

³² Ata amëd ajo Piyer anëngara baŋi nëngarand bëwënek bën gër owar oŋo. Ata akey amat, šëla ko gër angol and Lida. ³³ Ga fiat ko, sëk kēŋo asošan ar bano wacënd Ene ga laki ko nē andago. Aseyi seýi baxo elod bëniy bënjongëbëtas. ³⁴ Ata Piyer fel kēŋo: «Ene, Yesu Kërisët doró dēŋ fakën ki. Kanil ey dëkw andago aŋ.» Ataŋ Ene xani ko xwiriš. ³⁵ Ata dek bër gër Lida bën do gë bër ebar ed Saron bën ga nangëra kēni eŋo, wa kēni end Axwën Yesu ej.

End ekanin ed gër ecës Tabita ej

³⁶ Bēte gër angol and Yope, asëfan asoxari ebaxëna do bano wacënd Tabita, mène ngëŋ Dorëkas gë eyeyan ed Gërek el. Benjekax bëdanjëm baxo rind do baŋi rëcarand bëxaýëanaxik bën. ³⁷ Ata bakey band hi baxo Piyer gër ebar edebën baŋ, Dorëkas šëxwëra ko xali xor kēŋo. Ga buyi kēno xwët kēno nē aciw and yaŋ. ³⁸ Angol and Yope aŋ do gand Lida aŋ ax ŋawër bana bon. Ga wël kēni bēsëfan bër Yesu bër gër Šafa bën mène Piyer gër Lida hi ko lawën kënëbi bësošan bëxi eno karaw exo maraw aýand gër ndefën. ³⁹ Ata xwiriš Piyer, sëfër kēni gë bën. And fiat kēni aŋ, wëla kēno gër aciw and yaŋ, gër ed xwët bano asëšëk. Ata dek bësoxari bësebëta sebëta bën sëka kēno gë otes fo do kēno wasinërand bacud band sëfëndëra baŋi Dorëkas baŋ, and baýi baxo abëngw aŋ. ⁴⁰ Ata re ko Piyer

eni can dek bela bën. Ga foxi ko, ko şalend. And rënëta ko aŋ nëkon këŋo aşësək an, re ko: «Tabita, kanil!» Ataŋ xëwëta ko. Ga wat këŋo Piyer, xani ko kwengweremët do yëpa ko. ⁴¹ Piyer lëk këŋo gër ataxan, xanin këŋo, Tabita xwëša ko ceg. Piyer wac këbi bëwënëk bën do gë bësoxari bësëbëta sebëta bën. Ga lilëgu këni sək këno Tabita abëngw. ⁴² Ata endey eŋo nangëra këni dek angol and Yope aŋ do bërănjem wä këni end Axwën eŋ. ⁴³ Piyer xeyëra këŋo na gër Yope bakey bandanjëm gër iciw ind ar bano wacënd Simon, abox ar banar an.

10

End Piyer gër iciw ind Korëney eŋ

¹ Asoşan hi baxëna ar bano wacënd Korëney gër angol and Sesare. Alëngw ar ocorođa od xaniw bax gër ebar ed Rom hi baxo. ² Gë ekun edexëm el dek bano şalend Kaxanu gë obal osëm. Bëte mëŋ mbaŋ bafi rëcarand Bëşëwif bëxaŷëanaxik bën, do baxo şalerand key yo key. ³ Ata akey amat, and hik eñan poxoş gaf aŋ, meleka ir Kaxanu şanayaxën këŋo në lakeli lëf gër ed hi baxo. Ga fabër këni, meleka in wac këŋo: «Korëney, Korëney!» ⁴ Ga ñaxën këŋo Korëney, yëdara ko xali ata wëka ko: «Inëwa Axwën?» Yaka ko meleka in: «Kaxanu lawënëgu ke mi pel mëne ayakali yakali ki cale indey in, bëte awat wat ko benjekax bend këyëbi rinënd bëxaŷëanaxik bën, do mbaŋ këŋo nënganënd endey eŋ. ⁵ Awa gërëgako, dawënëlēbi bela gër angol and Yope eno macëgu Simon, ar nëngwët këno Piyer an. ⁶ Gër tokora irexëm Simon, abox ar banar an, këno sək, në iciw ind ler gër bëŋa ir angwëngw.» ⁷ Sam ga ye ko meleka ir felëra baŋo mondako in, Korëney wac këbi bëriyenin bëxi eni tëfër gë şorođa ibat, ir lëka baŋo do sana këŋo şëf gër od fëb bax aye end Kaxanu. ⁸ Ga sëfëtan këbi dek, lawën këbi eni ye gër Yope.

⁹ Në ecan ijo, në fëña fo bayi bani bërolawën bën. Tëkër fo bayi bax eni ŋat gër angol. Piyer ye ko yaŋ gër ejur ed aciw and ñatëk eñan keŋ gër gaf aŋ exo calerax. ¹⁰ Na ga xor këŋo enjo eŋ, yandi këŋo exo yambëra. Nand bano şëmërand na yelix këŋo ikwëf do ko lakelind. ¹¹ Wat ko fol orën ol do er ang andago gë ogux gër owaŋ onax ga kë fedaw endëmane gër ebar. ¹² Wat këbi bëte gër er ang andago aŋo dek oŵacar ol: or gë sapar onax, gë or kë yexërand xada-xada ol, do gë oşel or gër orën ol. ¹³ Wël ko oniw: «Piyer kanil, dawëlëbi oŵacar olo eyëbi yakëra!» ¹⁴ Barikan Piyer yaka ko: «Ali Axwën, elod ame yamb ex na er şëbak, elod ame yamb ex na ebuyaraxik.» ¹⁵ Wël ko akinëm: «Er re ko Kaxanu aŷën wënëk in, wëj kërey yëland na abuyar buyarëk.» ¹⁶ Piyer wël ko eŋo bakëlëbëd batas, ata bakak er ang andago in yaŋ gër orën. ¹⁷ Ga nëngëta ko, wëlandëra këŋo do ko yëlarand ba ine wacayak lakeli ir wat baxo ijo. Ata amëd aŋo ñatëgu këni bër lawënëgu bafi Korëney bën, ga wëkaraw këni tar angol aŋ gër ed ex iciw ind Simon. Sëmb këni gër ebët ed iciw, ¹⁸ do wëka këni: «Ro nde exo Simon, ar nëngwët këno Piyer an?»

¹⁹ Në eyëlara bayi baxo Piyer end er wat baxo gër lakeli eŋ. Ata Angoc and Kaxanu aŋ fel këŋo: «Bela bësas ki şaland, ²⁰ maral ey peda en tëfër gë bën. Kërexı nöpëgënan na gë təkër ak, wëno lawënëgu këbi.» ²¹ Ga feda ko Piyer, yaka këbi: «Wëno ex ar këno şaland an. Inëwa lawënëgu kënun ro?» ²² Yaka këno: «Korëney, emun end ocorođa eŋ, ala ar şenene,

ar fëbëk end Kaxanu an, lawënëgu këbo. Enëng end Bëšëwif en dek, enjekax fo këni reyand endexëm enj. Meleka ir Kaxanu rek mi yowënëgu eyëbi pelëra mënj gë ekun edexëm el.» ²³ Ga ñata këni, Piyer fel këbi eni dël gër iciw do ebi key na.

Ga xeyëk, sëfër këni kwël. Bëmaÿe bënd lëg bax gër Yope bëndëmar lanjëta këno. ²⁴ Nè ecan ijo ñat këni gër Sesare. Piyer sëk këbi Korëney gë bërëxëm bën, do gë odawo odexëm ok ga šëni këno. ²⁵ And lil ko Piyer an, Korëney xaca këno, foxi ko gër lëngw irexëm eyiÿ el njš gër ebar. ²⁶ Ata Piyer ga lëk këno gër ataxan, xanin këno, re ko: «Kani! wëno ala fo hi këme ang wëj ak.» ²⁷ Ga fulira këni Piyer gë Korëney, sëfër këni lëf gër ed bärërgu bani bela bëranejëm. ²⁸ Ata re ko Piyer: «Ax gi ex na nde anang nang kën mëne ašëba šëba këno Ašëwif an edëkër el do gë edil ed gër iciw ind ar enëng ecëxe an? Bari wëno Kaxanu wäsin ke mëne ala gabatak ax gi ex na abuyaraxik, bëte gabatak ax gi ex na ar mo kwëÿëta. ²⁹ Mënj ex and lawënëli kën ene macëgu an, ame nje ex na me yow. Awa deyayin në end ine wäcaxënëgu këne.»

³⁰ Ata re ko Korëney: «Doro anëka sëkëk bakey banax ga šanaÿaxën ke asošan ar gë banjëm band jing-jing nand bame šalerand eñan enj keñ gaf na. Ga sëka ke, re ko: ³¹ «Korëney, Kaxanu anëka yakali ki cale indey inj. Bëte awat wat ko benjekax bënd këÿëbi rinënd bëxaÿëanaxik beñ. ³² Dawënëläbi bela gër Yope eno macëgu Simon, afox ar banar an këno sëk, ler gër bëña ir angwëngw.» ³³ Ga wël këme enjo, atañ lawënëli këme eni macëgu, dek yek ga yow këy ako. Awa gërëgako, biyi dek nëkodëbo ro gër ogës od Kaxanu wëj fo baxët këmi. Pelëläbo dek er re ko Axwën in.»

³⁴ Ata ga ñebëta ko Piyer, re ko: «Enimin, ecede fëni ke mëne gër ogës od Kaxanu bela bën dek andamat hi këni, ar fit këno ax gi ex na. ³⁵ Barikan ar fëb këno an, ar sëfëk end šenene an, enëng end exo yo, Kaxanu añan këno ñan. ³⁶ Eyeyan ed këmun felënd elo, Bëÿisërayel bën lawënëliw bafi ga nangën këbi Atëfëtan and angwëlëra and gë Kaxanu paß gë Yesu Kërisët an, mënj ar ex Axwën ar bela dek an. ³⁷ Anang nang kën endey end xucak gër ebar ed Yude enj, ga ÿanawëk gër ed Galile amëd and baxo reyand Šan Batis end xobuyi enj. ³⁸ Anang nang kën mëne Kaxanu ÿëmënd baño Yesu Ibënasaret gë Angoc Amënëk an do gë panga inj. Mënj baxo rixënënd enjekax enj gër ed ko ye yo. Gë Kaxanu bar bani mënj bafi fakëanaxënënd bëte bëšëxwëra bën do bafi racëtënd bër bafi narënënderand šabucara bën. ³⁹ Biyi ex otede od dek beñër ri ko gër ebar ed Bëšëwif do gër angol and Jerusalem ok. Barikan lawë këno mopika në osëx. ⁴⁰ Kaxanu xanin këno gër ecës yatir akey atasën do yël këno panga ind exo canaya wat-wat ⁴¹ gë ogës od biyi bër ex otede od sanan baño gana-gana fo Kaxanu ok. Biyi bër bax yambërand do bax šebërand gë mënj bën fo wat këno and xani ko gër ecës an, ax gi ex na bela dek. ⁴² Biyi lawën këbo mi pemërand Atëfëtan andexëm anj gër Bëÿisërayel do mi deyaland mëne Kaxanu dënj yata këno exo gi axiti ar bëbëngw do gë bëšësëk an. ⁴³ Dek bëlawënel bër yowërawëk gër ngwën ro bën areya reya këni osede olo: ar këno xwëta yo Yesu Kërisët, ašot ko šot etëban ed beñjënax bëndexëm el paß gë oñac orexëm ol.»

⁴⁴ And baxo yeyan mondako Piyer an, Angoc Amënëk an fedaw ko gër dek bër baño baxëtënd. ⁴⁵ Ata Bëšëwif bërëwak end Yesu bën, bër

laŋĕtaw baŋo Piyer bĕn, ŝaran kĕbi ga wat kĕni mĕne Kaxanu ayĕl yĕl kĕbi Angoc Amĕnĕk aŋ bĕr ax gi ex na Bĕŝewif bĕn. ⁴⁶ Awĕl banĕbi wĕlĕnd ga kĕno ŝĕkwa Kaxanu gĕ oyeyan oŝĕxe. Aŋo re ko Piyer: ⁴⁷ «Bĕr yĕmĕk gĕ Angoc Amĕnĕk ang bĕyi ak bĕn, anĕbe teb ex na buyirĕxe gĕr men.» ⁴⁸ Ata re ko enĕbi buyi gĕ oŵac or Yesu Kĕrisĕt ol. Bĕr buyi kĕnĕbi bĕn xara kĕno exo baŝa bakey na gĕr ed hi bani.

11

End Piyer gĕr Yerusalem eŋ

¹ Oparĕxanda ok gĕ bĕmaŷe bĕnd lĕg bax gĕr ebar ed Yude bĕj wĕl kĕni mĕne bĕr ax gi ex na Bĕŝewif bĕn nĕ ema exĕni bĕn bĕte eyeyan ed Kaxanu el. ² Do and baaka ko Piyer gĕr Yerusalem aŋ, Bĕŝewif bĕr ŵa bax end Yesu bĕn ga kĕno hĕbandĕra kĕni rend: ³ «Wĕj gĕr bĕr ax gi ex na Bĕŝewif ye bay do bĕte yambĕraraw kĕn andamat!»

⁴ Ata Piyer ŝĕfĕtan kĕbi endey eŋo elod ang ŷanak ak xali gĕr eŋata. Re ko: ⁵ «Wĕno gĕr Yope hi bame. Akey amat ga kĕme ŝalera, ata yelix ke ikwĕd do Kaxanu ŵasin ke er ang andago ga xap kĕni gĕr oŵaw onax. Ga xaniwĕk yaŋ gĕr orĕn, fedawĕk xali gĕr ed hi bame. ⁶ Wĕno nĕkon kĕme aye me nang ba ine ex, wat kĕmĕni oŵacar: olo oyel, olo oŋapuŷ, olo or kĕ yexĕrand xada-xada gĕr ebar, do gĕ oŝĕl or gĕr orĕn ol. ⁷ Wĕl kĕme bĕte oniŵ ga ke fel: “Piyer kanil! Daŵĕlĕbi oŵacar olo eyĕbi yakĕra!” ⁸ Yaka kĕme: “Ali Axwĕn, wĕno elod ame yamb ex na er ŝĕbak ba ebuyaraxik.” ⁹ Rek akinĕm oniŵ ol elod gĕr orĕn: “Er re ko Kaxanu awĕn wĕnĕk in, wĕj kĕrey yĕland na mĕne abuyar buyarĕk.” ¹⁰ Mondako ŵasin baxe Kaxanu er ang andago in bakĕlĕbĕd batas, damana bakaxĕnĕk dĕk yaŋ gĕr orĕn. ¹¹ Fedĕk cey ga hatĕgu kĕni gĕr iciŵ bĕsoŝan bĕsas ga xaniw kĕni gĕr Sesare. ¹² Ata fel ke Angoc Amĕnĕk aŋ mi tĕfĕr gĕ bĕn, kĕrexe nĕpĕgĕnan na. Laŋĕta kĕne bĕmaŷe bĕnjongimat bĕjo xali fiat kĕmi bĕyi dĕk gĕr iciŵ ind Korĕney. ¹³ Korĕney ŝĕfĕtan kĕbo ang ŝanayaxĕn kĕjo meleka lĕf gĕr iciŵ indexĕm do fel kĕjo: “Daŵĕnĕlĕbi bela gĕr Yope eno macĕgu Simon, ar nĕngwĕt kĕno Piyer an. ¹⁴ Mĕj ki fel eyeyan ed ki nangĕn ang kĕy ri ey pexaxĕn ak, wĕj gĕ ekun edey el dĕk.” ¹⁵ Do and bamĕni felĕrand aŋ, Angoc Amĕnĕk aŋ fedaw ko gĕr ndĕbĕn ang fedaw baxo gĕr ndĕbi ak gĕr ŷanar. ¹⁶ Ata wĕno xwita kĕme eyeyan ed fel baŋo Axwĕn el: “ŝaŋ Batis babi buyind bela bĕn gĕr men, barikan wĕno kĕjun ŷana eŋun buyind wĕn gĕ Angoc Amĕnĕk aŋ.” ¹⁷ Gayikako Kaxanu ayĕl ayĕl kĕbi bĕn Angoc Amĕnĕk aŋ bĕte ga ŵa kĕni end Axwĕn Yesu Kĕrisĕt eŋ ang bĕyi ak, mondake cĕj hĕpĕn domo Kaxanu?» ¹⁸ And baxĕt kĕni endey eŋo aŋ, bĕr baŋo hĕbandĕrand Piyer bĕn ŝĕsina kĕni imĕd. Ata ga kĕno ŝĕkwa Kaxanu, kĕni rend bĕn dĕk: «Awa Kaxanu ayĕl nde yĕl kĕbi bĕte endĕngwĕt ed ola el bĕr ax gi ex na Bĕŝewif bĕn, eni cotaxĕn aniyān and dĕl aŋ.»

End Amara and gĕr Aŋĕcoŝ eŋ

¹⁹ And laŵ kĕno Ecen aŋ, arixĕra banĕbi rixĕrand mbaŋ bĕsĕfan bĕn xali ŝapĕrĕra kĕni: bĕjo gĕr ebar ed Fenisi, bĕjo gĕr ŝipĕr, bĕjo bĕte xali gĕr angol and Aŋĕcoŝ, do kĕnĕbi ŝĕfĕtandĕraxĕnd end Kaxanu eŋ Bĕŝewif bĕn fo. ²⁰ Barikan gĕr bĕr ŝapĕr bax bĕjo, Bĕŝipĕr do bĕr xaniw bax gĕr angol Siren hi bax na, ga fiat kĕni gĕr Aŋĕcoŝ, felĕra kĕnĕbi end

Axwën Yesu eñ Bêšewif bër kē wëlënd eyeyan ed Gërek bën, do nangën kënëbi Atëfëtan andexëm aņ. ²¹ Ga banëbi felërand gë panga ind Axwën iņ xwëtaxën banëbi bërãnjëm do yëlayara këni gër Axwën. ²² Bër gër Amara and gër Yerusalem bën wëlëx këni endey eņo. Ata lawën këno Barënas exo ye gër Aņçoš. ²³ And fiat ko aņ, wat ko oyekax or Kaxanu ol gër bërëwak. Ga nëngandëra këņo na mbaņ, yana ko këbi felërand eni dëkaya gë emëkw el dëk end Axwën eņ. ²⁴ Enimin Barënas mbaņ nënga baxo, moñëm yëm baxo gë Angoc Amënëk aņ do xwëta baņo bête mbaņ Kaxanu. Ata bësëfan bër Axwën bën këni yëmbërëgund gër Amara xali hi këni amëxwër atëm.

²⁵ Ata Barënas ye ko gër angol and Tarës eņo calaraw Sol. ²⁶ Ga sêk këņo, wëlaw këņo gër Aņçoš. Na ri këni yer iniy iņ ga kënëbi sëyalira end Axwën eņ bela bërãnjëm gër Amara aņo. Ata na gër angol and Aņçoš yana këni bela bën emac ed bësëfan el okëreceņ.

²⁷ Bakey baņo xaniraw bani gër Yerusalem bëlawënel do yow këni gër angol and Aņçoš. ²⁸ Gër engã endebën hi baxo ar këno wacënd Agabus an. Ga xani ko akey amat, Angoc and Kaxanu aņ fel këņo exo deya mëne eņo etëm kē fiatëgu dëk ebar el. Enimin, ata fiatak mondako dëņ and wun ko Këlod gër Rom aņ. ²⁹ Ata bësëfan bën xetan këbi, ala kala gë er šot ko gë andiyen andexëm in, enëbi dëcara bëmaýe bënd gër ebar ed Yude bëņ. ³⁰ Mondako ri bani. Ata er bar bani in yeli këni Barënas gë Sol enëbi pëxwënëx bëlëngw bën.

12

End toro ind Šak do gë Piyer eņ

¹ Ata angwën aņo, Erod ir wun bax gër ebar ed Yude sëra këbi bërëmar gër Amara and gër Yerusalem ebi narëndëra. ² Fel këbi ocoroda ok eno ņaš Šak, abinëm ar Šaņ. ³ Ga wat ko mëne anëngan nëngan këbi Bêšewif bën eņo, lawën ko eno tëraw bête Piyer. Bakey band ofëna or bani yambënd mburu ind gë lewir këm baņ hi bax. ⁴ Ga sëra këno, wëla këno gër epëra. Eno nëkonaxën Piyer gër epëra, sana këbi ocoroda epëxw gë ocongibat, šetëndër këbi bëmëxwër bënax, imëxwër kala ocoroda onax. Er yandi baņo eņo kiti gër ogës od Bêšewif and kē xuca Ofëna or Apexa aņ. ⁵ Awa mondako lëkaya bano Piyer gër epëra. Barikan, bër gër Amara bën gë eteyëta këm bano šalenënd.

⁶ Në ecan bayi bax Erod eņo kiti Piyer. Ata mëņ këņo rašënd gëmëd gër ed fokëra këno gë ogweyele-gweyele oki, do ocoroda od baņo nëkonand ok: ibat gand liw, ijo gand šame, oko xaš këni gër ebët. ⁷ Ata šanayaw ko bërëxadët meleka ir Axwën do angoben aņ fiobak lëf gër ed fëra bano Piyer. Meleka in xëm këmo pa pa gër ambëb exo nëngëtaxën, re ko: «Kanil aýand!» Ata wëcëk ogweyele-gweyele od fokaxën bano gër otaxan ok. ⁸ Re ko meleka in: «Kapal enar endey eņ do pedal bapedf baņ.» Piyer ri ko ang fel këņo ak. Re ko bête: «Dabayal gë acudf atëm andey aņ do tëfawëye.» ⁹ Piyer šan ko do kwël sëfa këņo. Bari er yëla baxo mëne alakeli ko lakelind, axo nang bana mëne ang necët baņo meleka ak däl dëņ ex. ¹⁰ Xuca kënëbi ocoroda ok, imëxwër iñanar iņ do gë ikinëm iņ, fiat këni gër epëra ed dun. Epëra elo hi bax eni pelata dãmama eni canaxën. Ata ga fërëtayak gë andexëm, šan këni do sëf këni fëña ir gër angol. Ata Piyer nem këņo bëd-fëd meleka in. ¹¹ Piyer ga bakar këņo na onden oņ,

re ko: «Gërëgako anëka fëni ke dal ex Axwën an lawënëgu këŋo meleka irexëm in exe dacët gër otaxan od Erod do gër dëk er bani šëninđ ene di bulunda ir Bëšëwif in.» ¹² Ga fëni këŋo na eŋo, ye ko gër iciw ind Mari, nëm ir Šaŋ, ar nëngwët bano Marëk an. Fën barër bani okëreceŋ odanjëm do bano šalenënd. ¹³ And sëm̄b ko Piyer gër ebët aŋ, sëka ko endënaŋ end bano wacënd Roda exo baxët. ¹⁴ Ga xwita ko oniŋ or Piyer ol, hër ko gë onënga fo reyax ko mène Piyer kè sëm̄bëgund gër ebët. ¹⁵ Yaka këno: «Wëj ba ašen nde šen ki!» Barikan mëŋ xemëna ko ko rend mène Piyer ex. Bën re këni: «Awa angoc andexëm aŋ ex.» ¹⁶ Améd aŋo Piyer ko sëm̄bënd tuŋ gër ebët. Ga fërëtën këno, šaran këbi xali ga wat këno. ¹⁷ Ata gë ataxan aŋ fo Piyer fel këbi eni cësinara, reya ko dëk ang nęcëtëgu këŋo Axwën gër epëra ak. Fel këbi bëte enëbi tëfëtan eŋo Šak do gë bëmaŋe bëŋ. Ata ga šan ko na, ye ko kwël në ešëxe.

¹⁸ Ga xeyëk, wonjok xali gër epëra. Ocorođa ok këni wëkarënd ba feye exo Piyer. ¹⁹ Erod re ko eno calara, bari ano wat ex na. Ata re ko enëbi mëkara ocorođa od baŋo nëkonand Piyer ok do re ko enëbi đaw. Ata Erod ga xani ko na gër ebar ed Yude, ye ko kwël gër angol and Sesare. Fën xeyërax baŋo bakey bandanjëm.

End enemi ed Erod eŋ

²⁰ Améd aŋo, Erod axoŷën xoŷën bafi bela bër lëg bax gër owar or Tir gë Sidon bën. Barikan bën xetanëgu këbi eno nëngaw. Ata ga xor këno Bëlasëtus, anëkona ar aciŋ and emun an, ŋa ko efi đanjëta gër Erod eni wëlërëgu, gayik er bani yamb in gër ebar edexëm bax xaniwënd. ²¹ Yatir akey and sana bani, Erod ga ŋañënaraw ko gë banjëm band owun ban, ŷëpa ko gër aŋëpara andexëm do ko yeyanënd. ²² Ata xey këni šor bulunda in: «Oniŋ olo or Kaxanu ex, ax gi ex na or ala! Oniŋ olo or Kaxanu ex, ax gi ex na or ala!» ²³ Ata na dëŋ meleka ir Axwën fëm këŋo Erod gayik ga ŋa baxo eno cëkw ang Kaxanu fo. Ata ga fur këno oŷen, yamb këno kwël na fo, xali xoti ko.

²⁴ Barikan améd aŋo kaš-kaš bax ŷañënd eyeyan ed Axwën Kaxanu el. ²⁵ Barë nabas gë Sol ga faŷ këni andiyen and eŋateli ed olaŋen gër Yerusalem aŋ, baka këni gër Aŋëcoš. Ata wëlali këno Šaŋ, ar nëngwët bano Marëk an.

13

End đamana iŋanar ir Pol eŋ

¹ Gër Amara and gër Aŋëcoš, bëlawënel do gë bësëyali hi bax na: Barë nabas, gë Simoŋ ir nëngwët bano Niger, gë Lusiyo Ibësiren, gë Manayeŋ ar raf bani në er ebat gë Erod ir wun bax gër ebar ed Galile an, do gë Sol. ² Akey amat ga barër këni eno cale Axwën an, siŋi këni. Ata Angoc Amënëk aŋ fel këbi: «Pitinëbi Barë nabas gë Sol eni ye gër andiyen and fana këmëni.» ³ Ga këni ŋata etiŋi el, šalen kënebi mokwëtan otaxan ok do seb kënebi ye këni.

End Barë nabas do gë Sol eŋ

⁴ Ata Barë nabas gë Sol, ga lëngweli këbi Angoc Amënëk aŋ, šëla këni gër angol and Selësi do wëdëx këni kulun in ond gër ebar ed Šipër oŋ. ⁵ Ga ŋat këni gër angol and Salamin, ŷanax këni këni femërand eyeyan ed Kaxanu el gër baciw bacaleya band Bëšëwif. Šaŋ Marëk ebax ariyenin

arebën an. ⁶ Ata ga ye këni cangët osîr ol, fiat këni gër angol and Pafos. Sëkëx këno aşaki ar bano wăcënd Bar Yesu. Aşewif ebaxo do babi yifand bela bën mène alawënel ar Kaxanu hi ko. ⁷ Do ala ajo na gër eyang ed gofërëner Serëşus Polus hi baxo. Serëşus Polus, ala ar nangëra bax mban, hi baxo. Ga yandi këno ge obal osëm exo wël eyeyan ed Kaxanu el, wăc këbi Barënbabas do gë Sol. ⁸ Barikan Elimas, awejax an (mondako bani fiatelind owăc orexëm ol) aňep baxo hëpënd end bani reyand Barënbabas do gë Sol eň, do baxo şaland ang këno ri gofërëner in exo ńep ekwëta ed Axwën el. ⁹ Ata Sol, mën ar bano wăcënd bête Pol an, ga yëm ko gë Angoc Amënek aň fab këno tëlîj awejax an, re ko: ¹⁰ «Wěj emëkw edey el er yëmëk wayët gë osit do gë owër. Asëniw ar şabucara hi këy, arangoyëra and dek end şenene end ex yo. Ay teb na nde etëb ed bapela band gwer-gwer band Axwën el? ¹¹ Gërëgako, awël nde: panga ind Axwën îj ki xëm, aşiw këy şiw do bakey këy ri watërëxe eňan eň.» Ataj Elimas yana ko ko nemërand do kwël fayan këno oşiw ol. Ga ko şenara këno şaland ala ar këno las. ¹² And wat ko eňo gofërëner aň, wă ko end Axwën eň. End sëyalî bano eň lëk bano gër emëkw.

End Pol do gë Barënbabas gër Aňecoş ir Pisidi eň

¹³ Pol gë bër enga endexëm bën ga xani këni na gër Pafos, wëd këni kuluj in eni yexën gër Perëş, gër ebar ed Paňëfili. Barikan Şaň Marëk seb këbi do kwël wërëşëta ko gër Yerusalem. ¹⁴ Gër Perëş na, xucax këni xali fiat këni gër Aňecoş ir gër ebar ed Pisidi. Yatir akey and eteyëta, lil këni gër aciŵ acaleyă and Bëşewif, do yëpa këni. ¹⁵ Ga fën këni gër akayëta and acariya do gër band bëlăwënel, bëlëngw bër aciŵ acaleyă bën re këni: «Bëmaŷe, angëmene gë eyeyan ed kë xemënënd gër ekwëta hi kën, deyayin.» ¹⁶ Ata xwiriş Pol, ga xwëşa ko re ko: «Wën Bëyisërayel do wën bër ax gi ex na Bëşewif bër këno fëbënd Kaxanu bën, baxëtine! ¹⁷ Kaxanu, mën ar xwënëk bulunda ir Isërayel an, yata këbi bëxarëk bërefi bën. Ga şenanën këbi angwën and hi bani gër ebar ed Misëra aň, necëtëgu këbi gë panga indexëm îj. ¹⁸ Wëlăya këbi në bënîy ofëxw onax gër ladawe. ¹⁹ Nemin këbi bela bën benëng benjongëbeki gër ebar ed Kanahar do yël këbo oxwën or ebar ed edebën ol biyi bulunda irexëm in, ²⁰ xali nêkak në bënîy okeme onax gë ofëxw oco. Ata Kaxanu yël këbi bëlëngw bëxiti xali angwën and bëtëgu ko Samiyel, alawënel an. ²¹ Bëxarëk bërefi bën xara këno Kaxanu ebi yël emun. Ata yël këbi Sawul, asëniw ar Kiş, ar andëwëra and Benşëame. Sawul wun ko bënîy ofëxw onax. ²² And lat këno gër owun Sawul aň, Kaxanu yata këno Dafid, ar reya baxo osede olo an: “Wëno şala baňo Dafid, asëniw ar Isayî an, ala ar ex ang emëkw edam an, ar kë ri dek oňandi odam an.” ²³ Ata gër andëwëra and Dafid rëw këno Yesu, ga beya baxo Kaxanu alawëneli këbi lawëneliw Afexën bulunda ir Isërayel in. ²⁴ Damana exo yowaxënëgu Yesu, Şaň Batis bax femërand gër dek bulunda ir Isërayel end xobuyî or enëngwët ed ola eň. ²⁵ And baxo fiatand andiyan endexëm aň, Şaň Batis are baxo rend: “Wëno ame gi ex na Afexën an, ang kën yeland ak. Barikan në yow exo gand epoy edam, ar axe űap ex na me pët ogux od baped bandexëm ok.”

²⁶ «Awa bëmaŷe, wën bosëniw bor Abëraxam do gë wën bër ax gi ex na Bëşewif bër këno fëbënd Kaxanu bën, Kaxanu biyi dek lawëneliw këbo eyeyan ed apexă elo. ²⁷ Barikan Bëşewif bër gër Yerusalem bën do gë

bêlêngw bîrebên bën abi pëni ex na noŷo hi ko Yesu, bête abi pëni ex na bend yêgw këni bêlawênêl eŋ, xarak akey and eteyêta kala këni fênênd gër cale beŋo. Bend yêgw këni bêlawênêl beŋ fiata këni and xiti këno Yesu aŋ. ²⁸ Fel këno Pilat gofêrêner in, eŋo daw xarak mên amena and këno lawaxên ano wateli bana. ²⁹ Mondako fiata këni dek er yêgw këni end Yesu in xali law këno gër kêrêwa. Ga fedali këni eman eŋ, wêxêta këno nê yeg. ³⁰ Barikan Kaxanu xanin këno gër ecês. ³¹ Şanayaxêndêra kêbi bakey bandanjêm bër hi bax enga endexêm bën elod gër ebar ed Galile, xali fiatêgu ko gër Yerusalem. Gêrêgako bêjo ex otede odexêm ok gër bulunda ir Isêrayel. ³² Do biyi këŋun nangênênd Atêfêtan aŋo: Kaxanu, er beya babi bêxarêk bîrebi in, ³³ kêbo rinênd gêrêgako biyi obaş orebên ol ga xanin këno Yesu gër ecês. Eŋo yêgw këni gër Calemoñêw gër atêngêt akinêm:

“Wêj ex Asêniwên doro, wêno ex Sorix*.”

³⁴ Kaxanu are re baxo mêne axanin këno xanin Yesu gër ecês do eman endexêm eŋ ax bayi na gër embêr. Eŋo yêgw këni mêne Kaxanu re bax:

Ayêl kêmun yêl er beya bamo Dafid in, Ewênêk ex, er kên xwêta ex*. ³⁵ Are re ko bête Kaxanu gër ed yêgw këni: “Ar yata këyo an awênêk exo, ayo teb na exo bër*.”

³⁶ «Amêd and bayi baxo abêngw aŋ, Dafid ari baxo rind oñandi od Kaxanu ok. Barikan and şês ko aŋ, wêxêta këno gër ed wêxêta kênêbi bêxarêk bîrexêm, do wêr ko gër yeg. ³⁷ Bari ar xanin këno Kaxanu gër ecês an, axo bër ex na. ³⁸ Bêmaŷe, awa nangin mêne: paŋ gê Yesu Kêrisêt kên sot eteban ed beñêjênax el, gayikwa gê etêf ed dek bebêr rek acariya and Moyis el an kor ex na en gi bër şenene. ³⁹ Do ar xwêta këno Yesu an kê hind ar şenene. Ax gi ex na nde egi ed bër şenene paŋ gê acariya and Moyis el bayik an kor bana? ⁴⁰ Mên ex titinayin kedi këŋun hi er yêgw këni bêlawênêl bër Kaxanu in:

⁴¹ “Wên bër kê yepênênd end Kaxanu bën, baxêtine.

Caranêleŋun do capêrin.

Ecarax end kême ri eŋ,

Ado enun têfêtan yo, an kwêta na”.

⁴² Pol gê bër enga endexêm bën şan këni na gër aciŷ acaleya. Bêr baxêt babi bën xara kênêbi eni bakaw enêbi pelêra gaşexe, gê akey and eteyêta and kê bêtêgund aŋ. ⁴³ Ga këni şapêr gër aciŷ acaleya, and faŷ këni cale aŋ, Bêşewif bêranjêm do gê bêsalek kênêbi laŋêtand Pol gê Barênabas. Ata Pol gê Barênabas ga këni xanarêra gê bën, xor kênêbi eni ma eni dêkaya end Kaxanu eŋ, mên ar yêl kêbi oyekax orexêm an. ⁴⁴ Ga bêtêguk akey and eteyêta aŋ, dek angol aŋ barêrêgu këni eni baxêt eyeyan ed Axwên el. ⁴⁵ Bêşewif bën ga wat kênêbi amêxwêr aŋ, yakêraxi kêbi xali. Ata ŷana këni na këni şembêtênd end baxo reyand Pol eŋ do këni şirênd. ⁴⁶ Pol gê Barênabas fel kênêbi kerêt: «Wên Bêşewif bën yata baŋun pere Kaxanu eŋun nangên eyeyan edexêm el. Barikan ga xey këŋun ako en baxêt, gê andewên dên lécaya kên aniyand din aŋ. Gêrêgako biyi bêla bër ax gi ex na Bêşewif kêmêni ŷana mênê pelêrand. ⁴⁷ Er kêmi rind biyi ijo, Axwên an fel babi eni dind bulunda ir Isêrayel in and re baxo:

“Wêj yata kêmi ey gi angoben and benêng becêxe aŋ

Ey pemërand apexa aŋ xali gër ed sëlëk ebar*.”»

⁴⁸ Ata bër ax gi ex na Bêšëwif bën kêbi nêngandërand ga keni wël eŋo, do keni šëkwënd eyeyan ed Axwën el. Dek bër yata kêbi Kaxanu eni cot aniyand din bën wã keni end Yesu eŋ. ⁴⁹ Ata bëla bën mondako wëlëra keni eyeyan ed Axwën el dek ebar ed Pisidi el. ⁵⁰ Barikan Bêšëwif bën soñ kënëbi bësöxari bër gapak bësälele bën, gë bëlëngw bër angol bën, enëbi dixëra Pol gë Barënas do enëbi nŋwãy eni can ebar edebën el. ⁵¹ Enëbi cëndëxaxën bëjo, Pol gë Barënas fepe keni obar od lëka bax gër osapar ok eni canaxën ebar elo, do ye keni kwël gër Ikoñom*. ⁵² Ata bësëfan bën dek ebani onënga ol do yëmëra bani gë Angoc Amënek aŋ.

14

End Pol do gë Barënas gër Ikoñom eŋ

¹ Pol gë Barënas ga fiat keni gër Ikoñom, ye keni bëte gër aciw acaleya and Bêšëwif yatir akey and eteyëta. Ga xamën keni eyeyan el, bëranjëm gër amëxwër and Bêšëwif do gë bër ani gi ex na Bêšëwif wã keni end Yesu eŋ. ² Ata Bêšëwif bër xey babi eni ma end Yesu bën soñ kënëbi bër ax gi ex na Bêšëwif bën enëbi yëlan eñëŋax bëmaÿe bëŋ, Pol do gë Barënas. ³ Barikan mbaŋ nëka bani na gër Ikoñom. Axwën an xayaxën bano mëŋ xemëxaxën bani epemëran ed end Kaxanu el gë anjiÿ këm. Yama Axwën an ga babi yëlënd nde oyekax orexëm ol mëŋ bani rixëñënd bëcarax do gë bëcërecaxik eni nangëraxën bëla bën mëne end keni reyand eŋ dal dëŋ ex. ⁴ Ata angol aŋ dek xucarëra kêbi: bëjo bar keni gë Bêšëwif bën, bëjo gë Pol do gë Barënas, oparëxanda ok. ⁵ Bêšëwif bën, gë bër ax gi ex na Bêšëwif bër bar bani bën, do gë bëlëngw bërebën bën xetan kêbi enëbi mereli Pol gë Barënas do enëbi pëtëra gë oxaÿ xali eni cës. ⁶ Barikan bën ga wata keni eŋo, hër keni gër bangol band ebar ed Likawoni: gër Lisëtër, gër Derëb, do gër band ler ler. ⁷ Fën femërax bani bëte Atëfëtan and Yesu aŋ.

End Pol do gë Barënas gër Lisëtër eŋ

⁸ Gër angol and Lisëtër, ala hi baxëna arëgofo, mondako rëw bano do elod axo yexëra bana. ⁹ Ata akey amat këŋo baxëtënd Pol ga kêbi felëra end Kaxanu eŋ. Pol ga faß këŋo ala ajo, wat ko mëne axor ko xor exo pak gayik axwëta xwëta këŋo Kaxanu. ¹⁰ Ata xey ko: «Wëj kanil!» Ataŋ xani ko xwiriš ala ajo do ko yexërand. ¹¹ Ga wat keni er ri baxo Pol in, amëxwër aŋ xey këni gë eyeyan edebën: «Bangoc wa nëngwëtawëk bëla do fedaw keni gër ndëbi ro.» ¹² Ata nëngwët kënëbi omac ok: Barënas këno wacënd Sës do Pol Erëmes gayik mëŋ bax yeyanënd. ¹³ Ata ga bax edaš ed Sës el ler angol, alaš an ŋaŋëndëraw kêbi gë opëtëfët ogaš do lasëgu kêbi na gër ebët ga ŋandi kêbi mëŋ gë amëxwër aŋ enëbi ŋašën šadaxa Barënas gë Pol. ¹⁴ Oparëxanda ok and wël keni eŋo aŋ, ŋes keni banjëm bandëbën baŋ, wãra keni mërëxand ir amëxwër do kënëbi rend bëla bën: ¹⁵ Lawo bën inewã kën rixëñënd eŋo? Biyi bëte bëla fo hi këmi ang wën ak, ami gi ex na de bangoc. Er yow këmi mun nangën Atëfëtan aŋ, en dapaxën bëbër gë ofëcak këm bëjo, do eno calëxënënd Kaxanu, mëŋ ar gë aniyand an, mëŋ ar rik orën gë ebar an, mëŋ ar rik

* 13:47 13.47 Esayi 49.6 * 13:51 13.51 Axwën Yesu fel babi oparëxanda odexëm ok eni pepend obar od lëkak gër osapar orebën oŋ gër ed keni ñëp bëla bën enëbi baxët in.

angwëngw aŋ do gë dëk bëbër ex polo an. ¹⁶ Akarëk aŋ, Kaxanu asef seb babi dëk bëla bën eni dind enëng kala ang këni yëland ak. ¹⁷ Barikan axo tef bana, emasinayan el paß gë bënëkax bënd këbi rinënd bëla bëŋ. Gako wën ayël këŋun yëlënd tëb in, gë eyamb ed kën xanand gë ekol el, do gë onënga ol gër owëkw orewën. ¹⁸ Gë ojaß fo xor banëbi bëla bëjo gë end bani yeyanënd eŋ, xali seb këni eñaßen şadaxa el. ¹⁹ Ata ga ñatëgu këni Bëşëwif bër gër bangol band Anjecoş do gë Ikoŋom bën, şoñ kënebi bër gër Lisëtër bën enëbi pëtëra. Ga fëtëra këno xali Pol, xëx këno do nęcët këno angol aŋ, ga bani yëland anëka şës ko. ²⁰ Barikan ga xeta këno bësëfan bën, xani ko, do baka ko gër angol. Ga xeyëk, Pol gë Barë nabas sëfer këni ond gër angol and Derëb oŋ.

End Pol gë Barë nabas gër Anjecoş ir gër Siri eŋ

²¹ Ga faÿ këni epemëra ed Atëfëtan el na gër angol aŋo, do ga ri kënebi bër anjëm bësëfan bër Yesu, Pol do gë Barë nabas baka këni end bangol band Lisëtër gë Ikoŋom eŋ, do kwël wäÿix këni gër Anjecoş. ²² Ata xemëndërax kënebi tar feña in bësëfan bën do xara kënebi eni kemënali ekwëta ed Axwën el. Fel kënebi mëne ar wäk end Yesu an, ax mënd ex na exo dël gër owun or Kaxanu toro këm. ²³ Pol gë Barë nabas sanan kënebi bëlëngw gër bamara bandebën do ga ñata këni etiwi el, şalen kënebi. Do damana eni yexën seb kënebi gër otaxan Axwën ar xwëta këno an. ²⁴ Ga xucak eŋo, ye këni cangët ebar Pisidi el do ñat këni gër ed Paŋjëfli. ²⁵ And femëra këni eyeyan ed Kaxanu el gër angol and Perëş aŋ, şëlx këni gër Atali, ler gër bëŋa ir angwëngw. ²⁶ Fën wëdëx bani kuluŋ in, do baka këni kwël gër Anjecoş, gër ed xaran banëbi oyekax or Kaxanu ol damana eni yexën gër andiyan and riw bani. ²⁷ Ga ñat këni, bar kënebi Amara aŋ, do sëfëtandëra kënebi dëk er ri ko Kaxanu paß gë bën in do ang fërëtën këbi ebët el bër ax gi ex na Bëşëwif bën eno kwëta Axwën Yesu. ²⁸ Ata mban nëka bani na gë bësëfan bër hi bax na bën.

15

End apeda and gër Yerusalem eŋ

¹ Bëla xaniw baxëna gër ebar ed Yude do yow këni gër Amara and gër Anjecoş. Ata ga kënebi sëyalira bëmaÿe bëŋ këni rend: «Angëmëne wën anun kac ex na, ang rëpëk gër acariya and Moyis ak, an kor na en pex.» ² Ga ñëp këni eŋo Pol gë Barë nabas, şampëre këni xali gë bëjo. Xetan këbi dëk Amara aŋ enëbi dawën Pol gë Barë nabas gë bëmaÿe bëndëmar eni ye eni wëlërëgu gë oparëxanda ok do gë bëlëngw bën yaŋ gër Yerusalem. ³ Ata bër gër Amara bën yëlëra kënebi bërolawën bën er bax eni yambëxënd gër damana in. Ga ye këni xuca end ebar ed Fenisi do gë ed Samari eŋ, këni reyaraxënd end bëla bër ax gi ex na Bëşëwif bër xwëta baŋo Axwën eŋ. Do dëk bëmaÿe bënd bax wël eŋo bëŋ mban babi nëngandërand. ⁴ Ga ñat këni gër Yerusalem xaca kënebi Amara aŋ, gë oparëxanda ok, do gë bëlëngw bën. Ata bërolawën bën sëfëtandëra kënebi dëk er ri ko Kaxanu paß gë bën in. ⁵ Barikan ga xani këni na bër eŋga end Ofariş eŋ do wa bax end Yesu bën, këni rend: «Kacëlenëbi de bësoşan bër ax gi ex na Bëşëwif bër ex bësëfan bën do pelinëbi eni tëfënd acariya and Moyis aŋ.»

⁶ Ata oparëxanda ok gë bëlëngw bën barër këni eni ketën endey eŋo.

⁷ Ga fëtëk ongeÿër, xani ko xwiriş Piyer ko rend: «Bëmaÿe anang nang

kën mène wëno Ašëwif yata ke Kaxanu elod gër ÿanar eni wëloxën gër etëÿ edam Atëfëtan and Yesu aŋ bër benëng becëxe bën. Abaxët këni baxëtënd Atëfëtan aŋ do këni wänd. ⁸ Do Kaxanu, mëŋ ar kè nangënd er ex gër emëkw ed ala in, areya reya ko mène bër ax gi ex na Bëšëwif bën awa wã këni, ga yël këbi Angoc Amënëk aŋ ang yël këbo biyi ak ebo masinaxën mène abi cus ex na. ⁹ Epitëndër axo di ex na ed gë biyi do gë bën, gayikako awënën wënën ko owëkw orebën oŋ ga xwëta këno, epitëndërend ed gë biyi gë bën ax bo ex na. ¹⁰ Awa gërëgako, inewã këno ÿanaxënënd Kaxanu ga kënëbi nëÿalind ako bësëfan bën oxadac or sëkwan këne biyi gë bëxarëk bërëbi ol? ¹¹ Ecënëxët këren di de gayikako biyi gë bën paß gë oyekax or Axwën Yesu ol wã këne mène afex fex këne.»

¹² Ata šësinara këni dek ang barëregu bani ak. Baxët kënëbi Barënabas gë Pol ga këni reya becarax gë bërëcaxik bënd ri ko Kaxanu beŋ paß gë bën gër owar or bër ax gi ex na Bëšëwif. ¹³ And šësinara këni aŋ, Šak re ko: «Bëmaÿe, baxëtine! ¹⁴ Simoŋ areya reya ko mène aňanar sana këbi Kaxanu bër kè hi bulunda ir owac orexëm bën. ¹⁵ Ata end reya ko eŋo moped fedëk gë end re këni bëlawënel eŋ. Ga ÿëgw këni mène Kaxanu rek:

¹⁶ «And kè nekana aŋ, abakaw këme bakaw.

Axanin këme xanin aner and Dafid and wëcëk aŋ.

Axanin këme xanin bameŋ band wëcëk baŋ

¹⁷ Mëŋ këne šalaxën wëno Axwën an bëla bër bayik bën,

Iyo dek benëng bënd bëla bënd kè šalend gër owac oram.

Mondako re ko Axwën an,

¹⁸ mëŋ ar rik beÿ bër hik monang elod din ir din beŋ».

¹⁹ «Wëno cëŋ er ÿapan ke mène kërenëbe cëndën ex na bër ax gi ex na Bëšëwif bër këŋo šalend Kaxanu bën. ²⁰ Barikan nëgwën bene kayëta eni nangaxën mène afo eni kwëÿëtand bemuyaraxik bënd olaß beŋ, gë ašëk alakirand fo in, gë eyamb ed owacar or šësëk ŋaşërëxe ol, do gë eyamb ed ošat el. ²¹ Bëla bën wa elod akarëk aŋ awël këni wëlënd acariya and Moyis aŋ ga këni femërand angol kala yatir akey and eteyëta gër baciw bacaleya bandëbi.»

End kayëta ir benëng becëxe eŋ

²² Ata oparëxanda ok gë bëlëngw bën do dek Amara aŋ xetan këbi enëbi tana na gër ndebën bër kënëbi lawën gër Anjëcoš eni tëfër gë Pol do gë Barënabas. Ata sana kënëbi bëmaÿe bënd fëb kënëbi: Yud, ar nëngwët bano Barësabas an do gë Silas. ²³ Fëxwën kënëbi kayëta ir ÿëgw bani mondako: «Biyi bëmaÿe bëndewën bëŋ, gë oparëxanda ok, do gë bëlëngw bën, këŋun šëmand wën bëmaÿe bënd ax gi ex na Bëšëwif, wën bër ex gër Anjëcoš do gër owar Siri gë Silisi bën. ²⁴ Awëlati wëlati këmi mène nē end osëyali or bëla bër gër ndëbi ro wëlandëraxën këŋun gër owëkw orewën, xarak biyi amëni dawënëli ex na. ²⁵ Mëŋ ex, biyi ÿapanëli këbo mène aye yek mēni tana bëla bër këmēni lawënëli eni tēfērēli gë Barënabas do gë Pol, bën bër ex bëmaÿe bënd pëlōt gër oŋomb odebi bëŋ. ²⁶ Bën lëxwayak nē end owac or Axwën arebi Yesu Kërisët. ²⁷ Awa Yud do gë Silas lawënëli këmēni, gër etëÿ edebën kën wël end ÿëgw këmi gër kayëta eŋ. ²⁸ Enimin Angoc Amënëk aŋ do gë biyi ÿapanëli këbo mène bayil ex er ÿapëk in fo,

këremun dëbin na edëb ecëxe. ²⁹ Mëj ex, kwëjëtayindën ýas er owacar or kënëbi ñasënd gër olaş eñ, gë eyamb ed oşat el, gë ýas er owacar or şesëk ñaşerëxe eñ, do gë asëk alakirand fo in. Bejo kën seb. Bon şema këmun.»

³⁰ Bërolawën bën ye këni ond gër Anjëcoş oñ. Ga ñat këni, wac kënëbi bërëwak bën do fëxwënëx kënëbi kayëta in. ³¹ And fën këni kayëta añ, nëngandëra këbi xali gayik er ýëgw këni in axem xemën babi gër ekwëta. ³² Yud gë Silas bër ebax bën dëñ bëlawënel, xemëndëra kënëbi bëmaýe bëñ gër ekwëta gë eyeyan ed mbañ. ³³ Ga xeyëra këbi na gër Anjëcoş, felar këni gë onënga fo gë bëmaýe bëñ eni bakaxën gë emëkw eyemax gër bër lawënëgü babi. ³⁴ [Barikan, Silas sana ko exo bayi na gër Anjëcoş.] ³⁵ Mondako xeyëra babi Pol gë Barënbabas na gër Anjëcoş. Ata bën gë bëlëngw bëşëxe bërãnjëm asëyalira banëbi asëyalirand Amara añ eyeyan ed Axwën el do afemëra bani femërand bëte Atëfëtan andexëm añ.

End şamana ixinëm ir Pol eñ

³⁶ And xucak bakey añ, Pol fel këjo Barënbabas: «Nënga beye tan bëmaýe bëñ dëk gër bangol band sëfëtaraw ke end Axwën eñ, ata ke nange ba mondake hi këni.» ³⁷ Ata Barënbabas ýandi këjo eñjo mëlali Şañ ir nëngwët bano Marëk. ³⁸ Eno mëlali ar şapaya bax elod gër ebar ed Pañëfili an, ar ýañëta babi gër andiyen andebën an, Pol año ñapan bana. ³⁹ Gë endey eñjo mbañ xucar babi, ata şapër këni. Barënbabas ye këni gë Marëk ond gër ebar ed Şipër oñ. ⁴⁰ Pol sana këjo Silas, bëmaýe bëñ ga xarandëra kënëbi oyekax or Axwën ol, kwël ye këni. ⁴¹ Ye këni cangët ebar ed Siri el do gë ed Silisi el. Bër gër bamara bën banëbi xemëndërand gër ekwëta.

16

End Pol do gë Timote eñ

¹ Ata Pol ñat ko gër angol and Derëb do xucax ko gër and Lisëtër. Fën sëkëx këno asëfan ar Yesu ar bano wacënd Timote. Nëm Aşëwif ebaxo, do sëm Agërek. ² Bëmaýe bënd gër Amara and gër Lisëtër bëñ, do gë bënd gër and Ikoñom bëñ, areya bani reyand mëne Timote ar şenene ex. ³ Ata Pol ýandi këjo exo gi ar enga endexëm. Xac këjo në end Bëşëwif bër lëg bax gër ebar elo eñ gayik bën anang nang bani mëne sëm ir Timote Agërek ebax. ⁴ Pol gë bër enga endexëm bën këni yexërand gë angol gë angol. Bënd re këni oparëxanda do gë bëlëngw bër gër Yerusalem bëñ banëbi sëfëtantërand bësëfan bën eni tëfaxën. ⁵ Do bela bër gër bamara bën kwël bani xemënanand gër ekwëta do bani ýëmbërënd gë akey gë akey.

End lakeli ir Pol eñ

⁶ Angoc Amënëk añ año teb bana Pol exo pemëra eyeyan ed Kaxanu el gër ebar ed Asi. Ata mëj gë bër enga endexëm bën ye këni cangët ebar ed Fërişi el do gë ed Galasi el. ⁷ Ga ñat këni ler gër ebar ed Misi, xacërax këbi eni ye gër ed Bitini, bari Angoc and Yesu añ abi teb bana eni ye. ⁸ Xucax këni gër ebar ed Misi, do şëlx këni gër Tërowas, gër bëña ir angwëngw. ⁹ Ata gëmëd, Pol wat këjo në lakeli ala ar lëg bax gër ebar ed Masedëwan ga këjo xara: «Këla, yow ir ebar ed Masedëwan in, eyëbo dëca!» ¹⁰ Gë lakeli ir Pol ijo fëni këbo mëne Kaxanu anëka ýandi këjo mëni nangën

Atëfëtan and Yesu aŋ bela bër gër ebar ed Masedëwan bën. Ataŋ şala këmi ang këmi ri mi yexën fën ak.

End Pol do gë Lidi eŋ

¹¹ And xani këmi na gër Tërowas aŋ xuca këmi gë kuluj in şëw, ond gër Samotëras oŋ do fiat këmi në ecan ijo gër Neyapolis. ¹² Na xani këmi do xuca këmi ond gër Filip oŋ. Angol and Filip aŋ hi bax atëm and gër ebar ed Masedëwan aŋ do xwën bani Bërom bën. Fën xeyërax babo. ¹³ Ata yatir akey and eteyëta, şan këmi angol aŋ, do ye këmi ler në lar, gër ed yëla bami fën këni şalend Bëşëwif bën. Ga yëpa këmi, felëra këmëni end Kaxanu eŋ bësoxari bër fedër bax bën. ¹⁴ Do asoxari hi bax na na do bano wăcënd Lidi, afan ar banjëm bambarax, ar baŋo şalend Kaxanu, do ar xaniw bax gër angol and Catir. Gë obal osëm baxo baxëtënd gayik Axwën an fedëtën baŋo onden oŋ. Ata wă ko er baxo sêfëtënd Pol in. ¹⁵ And wă këni do buyi kënëbi mëŋ gë bër ekun edexëm aŋ, wăc këbo do re ko: «Angëmëne ayëla yëla kën mène enim xwëta këmo Axwën an, natëne gër ndebi xali yatir kën xuca.» Mondako nëyali babo xali wă këmi.

End Pol do gë Silas gër epëra eŋ

¹⁶ Akey amat ga këmi ye gër ed këmi şalerand, fed këmi gë endënaŋ end lil baŋo angoc and oşaki. Aşakin babi şakinënd bela bën do bano şotëraxënënd kodî ir mbaŋ bëxwën bërëxëm bën. ¹⁷ Ata ga këbo sêfa, biyi do gë Pol, ko xeyënd: «Bela bëjo bërïyenin bër Kaxanu, mëŋ ar hik yaŋ gër orën exëni, fëña ir Apexa in kënun nangënënd.» ¹⁸ Mondako ri baxo bakey bandanjëm. Ata ga xëñ këŋo Pol fel këŋo angoc aŋ: «Ga re këme gër owăc or Yesu Kërisët, canël gër endënaŋ eŋo.» Ataŋ şan ko angoc aŋ.

¹⁹ Ga wat këni bëxwën bër endënaŋ eŋo bën mène ax bo na ga këno şotëraxën, sëra kënëbi Pol gë Silas, do wëla kënëbi gër yangana ir angol enëbi kitix bëlëngw bën. ²⁰ Ga fiateli kënëbi gër bëxiti re këni: «Bela bëjo kë wonjonënd angol andëbi aŋ, Bëşëwif exëni ²¹ do kënëbi sëyalirand bela bën bacariya band ax ñap ex na ene wële do ene tefe biyi bër hi këne gër owun or Rom bën.» ²² Ata amëxwër aŋ wërinaw këni bête, bëxiti bën fel kënëbi enëbi cudëtëra Pol gë Silas do enëbi cewëra. ²³ Ga şewëra kënëbi xali xurik, wëla kënëbi gër epëra do fel këno anëkona an ebi titinalind aye. ²⁴ Ata ga wël ko eŋo, anëkona an wëla këbi lengwe lëf gër epëra do fokeli ko osapar orebën gë osëx osifax.

²⁵ Emëf ekarëk el, Pol gë Silas këni şalend do këno yasënd Kaxanu, bandepëra baŋ kënëbi baxëtënd. ²⁶ Ata fiatëguk bërëxadët andëgël and ebar: edëda ed aciŋ and epëra el, şangënak, ataŋ na dëŋ, dëk owët oŋ fërëtayarak, do ogweyele-gweyele od fokëraxën banëbi bandepëra ok xotirak. ²⁷ Anëkona an nëngëta ko, and wat ko owët wafërëluŋ aŋ, reg ko duxuma in gër acëmar. Exo dawaya yandi baŋo ga baxo yëland anëka hër këni bandepëra baŋ. ²⁸ Nand exo kwëşaya na xeyëgu ko Pol: «Ali, kërey kwëşaya na, biyi dëk ro bayi këmi.» ²⁹ Ata anëkona ar bandepëra an xaraw ko lamba. Hërëgu ko lapaya ko mo poxi gër osapar or Pol gë Silas do ko rëgënd anjiŋ aŋ. ³⁰ Nécët këbi fac wëkax këbi: «Bësoşan, inewă këme ri me pexaxën?» ³¹ Pol bën yaka këŋo: «Kwëtalo Axwën Yesu, ata kën fex wëj do gë ekun edey el.» ³² Felëra kënëbi end Axwën eŋ mëŋ gë bër ekun edexëm bën. ³³ Kwël gëmëf fo wëla këbi anëkona ar

bandepëra an do xorax këbi ed sembaÿëra bani el. Ata Pol gë Silas buyi kënebi mënj gë bër ekun edexëm bën. ³⁴ Wëla këbi yañ gër iciw̄ indexëm do lëbax këbi. Anëngandëra nëngandëra babi end ga w̄a këni end Kaxanu enj mënj gë bër ekun edexëm bën. ³⁵ Ga xeyëk, bëxiti bën lawën kënebi ocoroda eno pel anëkona an ebi tebët bela bëjo. ³⁶ Anëkona an hateli ko enoer enj gër Pol, re ko: «Bëxiti bën ga re këni mun tebët. Awa gërëgako canin en ye gë emëkw eyemax.» ³⁷ Barikan Pol yaka këbi ocoroda ok: «Yama ga šewëra kënebo wat-wat gë bela nde damana enëbo përaxën kitirëxe biyi bër xwën këbo owun or Rom bën do ÿandi këbi enëbo tebët yir. Yowëlexëni bën dënj enëbo tebët.» ³⁸ Ocoroda ok hateli këni eyaka elo gër bëxiti. Ata yëdara këni ga nang këni Bërom exëni. ³⁹ Yow këni, wëka këni mëne Pol gë Silas enëbi teban. Ata kwël sebët kënebi do xara kënebi eni can angol añ. ⁴⁰ And šan këni gër epëra añ, w̄ayi këni gër iciw̄ ind Lidi. And wat kënebi bëmaÿe añ, xemëndëra kënebi do kwël ye këni.

17

End Pol do gë Silas gër Tesalonik enj

¹ Pol gë Silas ga këni ye, xuca këni ir owar or Amëfipolis do gë Apolini in hataxën këni gër Tesalonik, gër ed hi bani Bëšëwif bën gë aciw̄ acaleya. ² Ata ang wër baño ak, Pol ye ko gër cale. Akey and eteyëta kala xali sëkëk odoxo otas, bani xanarërand bënd rek Oñëgw Omënëk beñ gë bela bër bax barëregund na bën. ³ Afelëra babi felërand ebi pëni mëne Afexën an asoro bax exo toro xali eno daw̄, barikan exo kani gër ecës. Are re baxo bëte: «Do Yesu ir këmun sëfëtand ijo, mënj ex Afexën an.» ⁴ Ata Bëšëwif bërëmar do gë bëšalek bër ani gi ex na Bëšëwif bërënjëm xor kënebi w̄a këni end Yesu enj, do sëf kënebi Pol gë Silas. Aw̄a w̄a bani bëte bësoxari bër gapak bërënjëm. ⁵ Barikan ga yakëraxi këbi na Bëšëwif bërëmar, bar kënebi bëšëxwëpëtaxik, bëmëxwër bëmëxwër gër opëña xali wonjok angol añ. Bela bëjo ye këni gër iciw̄ ind Yasonj gër ocal od Pol gë Silas enëbi mëla gër ed barëregu këni do enëbi kitix. ⁶ Ga nema kënebi, sëra kënebi Yasonj do gë bëmaÿe bëndëmar, wëla kënebi gër bemun bënd gër angol do ga kënebi lëxw këni rend: «Bër wëlëk dek ebar bën yowëk gër angol andëbi ro, ⁷ do Yasonj xwëtaya këbi. Bela bëjo dek kë rend mëne ar këno w̄acënd Yesu an ex emun endebën enj mënj bayik ani pëbënd na facariya band Sesar bañ.» ⁸ Eyeyan elo, wëlëk onden ond bela bër barëregu bax na bën do gë ond bemun oñ, nang këni mëne endey enjo ecëmuk dënj ex. ⁹ Enëbi tebëtaxën Yasonj gë bër sëra banëbi gë mënj bën, afo ga nęcët këni kodf.

End Pol gë Silas gër Bere enj

¹⁰ Bëmaÿe bënj fel kënebi Pol gë Silas eni naw̄a gëmëd do kwël eni ye gër Bere. Sam ga hat këni, lil këni gër aciw̄ acaleya and Bëšëwif. ¹¹ Bëšëwif bër gër Bere na bën nënga babi onden oñ nëmëc gë bër gër Tesalonik bën. Bën atañ gë obal osëm bani faxëtënd eyeyan ed Kaxanu el. Key yo key bani wëkarënd end Oñëgw Omënëk od bani fënënd enj eni kamanaxën ba er kënebi felënd in go dënj ex. ¹² Ata mbañ hi bani bela bër w̄a bax end Yesu bën. Na fo bani bësoxari bëgërek bër gapak do gë bësošan bërënjëm. ¹³ Barikan and nangëgu këni Bëšëwif bër gër Tesalonik añ mëne Pol në pelëra bi end Kaxanu enj gër Bere, yow këni enëbi coñ bela bën eno takëreli. ¹⁴ Ata bëmaÿe bënj naw̄ali këno atañ Pol exo ye gand

bëña ir angwëngw, barikan Silas do gë Timote bayi këni na. ¹⁵ Bër lanjêta baño Pol bën wëla këno xali gër angol and Aten. Ata ga këni wërëšëta, Pol lawën këbi enëbi pelëx Silas gë Timote eno tēfëgu atan atan.

End Pol gër angol and Aten eñ

¹⁶ And babi šëninđ Silas gë Timote gër Aten añ, Pol wëlandëra këño gër onden ondexëm ga ko wat angol añ yer olaš fo. ¹⁷ End Kaxanu eñ bani xanarërand gë bela bën: gë Bëšëwif bën do gë bëšalek bën, gër aciŵ acaleya andebën, do key yo key gë bër bani fedëra gër yangana ir angol bën. ¹⁸ Fed këni akey amat Pol gë bësëyali bër bend Epikur bën, do gë bër bend Sëtöyi bën, këni xanarërand. Ata bërëmar awëkar bani wëkarënd: «Ine ko rend ar xorëk eyeyan ajo?» Bëjo yaka këni: «Ajo er këbo wëndanënd mëne bend cale ind bangoc banangërëx ko femërand.» Enimin Pol end Atëfëtan and Yesu eñ do gë end ekani ed gër ecës eñ babi sëfëtanđerand. ¹⁹ Ata wëla këno Pol gër bëlëngw bër bax fedërënd gër Ayeropaš. Ga ñateli këno wëka këno: «Axor nde këmi xor biyi mi nang osëyali oxašax or këyëbi sëyalirand bela olo?» ²⁰ Bend këmi wëlelind bëjo moçaraxi šaraxik. Awa biyi añandi ýandi këbo de mi nang er ex in.» ²¹ Er bani xwëndand Bëhaten bën do gë bëliyer bën eyeyandëran do gë ebaxët ed bend kë ñatëgund na gër angol fo.

²² And xwëša ko Pol mërëxand gër Ayeropaš añ, re ko: «Wëno er wat këme mëne wën Bëhaten bën, mbañ këñun balënd end cale eñ. ²³ Ga këme yexëra gër opëña od angol andewën, awat wat këme angëb gë onëgw od rek: “Kaxanu inangërëx xwënëk!” Awa wëno end Kaxanu inangërëx ir këno šalend ijo eñ yow këme mun tēfëtan. ²⁴ Kaxanu ir rik ngwën do gë dek bešër ex gër ngwën bën hik Axwën ar orën gë ebar an. Mëñ axo dëgënd na në faciŵ bacaleya band bay këni bela. ²⁵ Mëñ ala año dëband na, ala año dinënd na ýeý. Mëñ kë yëlënd aniyan añ, gë onjën oñ, do gë beý bën dek. ²⁶ Mëñ ri këbi paš gë ala abat dek benëng bend bela beñ. Mëñ fitëndërëk bapaxëd bañ, yël këbi bela bën eni dëgëra ebar el dek do xer ko ed kë sël olëg orebën el. ²⁷ Mondako ri ko Kaxanu ebi kacëraxënënd bela bën ocal odexëm ok, do angëmëne awënd wëndëk eno nambanënd, xarak ašo ñawëtax na biyi bela bën. ²⁸ Paš gë Kaxanu këne liyande, këne šangënarande, do hi këne bela. End këme rend eño bëyul bërewën bën dëñ are re këni: “Biyi bëte obaš orexëm hi këne...” ²⁹ Awa gayikako bër nëng ir Kaxanu hi këne, ax ñap ex na enëño mëndinalinde gë kañe, gë kodí ba gë ekaý. Bëbijo dek ala an kë wëdënd gë orenik orexëm ol exo di efaš, xarak efaš el ax gi ex na Kaxanu. ³⁰ Gër ýanar Kaxanu aseban babi sebanënd bëjo dek gayik bela bën abani nang na bend bani rind beñ. Barikan gërëgako benëng beñ dek këbi wácënd eni nëngwët ola orebën ol. ³¹ Gayikwa asana sana ko akey and yatir këbi xiti ebar el dek gë or šenene ol paš gë ala ar yata këño an. Bela bën dek wásin këbi mëne ari ko ri erjo, and xanin këño ala ajo gër ecës añ.»

³² And wël këno Pol ga ko yeyan end ekani ed gër ecës añ, bërëmar këno lëšënd, bëjo këni rend: «Awa gwëre mi baxët bëte akey acëxe.» ³³ Ata Pol seš këbi na, ye ko kwël. ³⁴ Barikan bërëmar sëf këno do wá këni end Yesu eñ. Šëf gër bër wá bax bëjo hi bani: Deni, alëngw abat ar gër Ayeropaš, gë asoxari ar bano wácënd Damaris an do gë bela bëšëxe.

18

End Pol gër angol and Koreñët ej

¹ Ga xucak enjo, Pol ñawëta ko angol and Aten aŋ do kwël ye ko gër Koreñët. ² Sëkëx këŋo ar këno wacënd Akilas, Ašëwif ar rëw bano gër ebar ed Poŋ. Ecede ñatëgu bani gë alindaŵ Përisil ga xaniw këni gër ebar ed Itali. Këlod, emun etëm ej, re bax mëne Bëšëwif bën ðek eni dëxëta na gër angol and Rom. Ata Pol lëkër këni gë bën. ³ Ga bani rind andiyen amat bën ðek, Pol ye ko lëgëx këni në er ebat: bëban bër baner hi bax.

⁴ Akey and eteyëta kala, Pol do gë bela bën axanar bani xanarënd gër aciŵ acaleya, do axor babi xorënd eni ma end baxo femënd ej Bëšëwif bën do gë bër benëng becëxe bën. ⁵ And ñatëgu këni Timote gë Silas ga xaniw këni gër ebar ed Masedëwan aŋ, Pol yëlaya ko wayët gër edeyaran ed end Kaxanu. Aŵasin babi wasinënd kerët Bëšëwif bën mëne Yesu ex Afexën an. ⁶ Barikan Bëšëwif bën aširëra bano širërand ga babi keyënd eno baxët. Ata Pol yëngëra ko banjëm bandexëm baŋ do fel këbi: «Wën kè wën angëmëne an pex ex na, wëno cëŋ Kaxanu axe nëpëf na. Awa gërëgako bër ax gi ex na Bëšëwif bën fo këmëni ñana mëni pelërand.»

⁷ Ga xani ko na, ye ko kwël gër iciŵ ind ar këno wacënd Titiyos Yusëtos, ar bano šalend Kaxanu do lëg baxo ler gër aciŵ acaleya. ⁸ Barikan Kërisëpos, alëngw ar aciŵ acaleya an, gë ekun edexëm ak ðek, ŵa bani end Axwën ej. Do Bëkoreñët bëranjëm bër baŋo baxët Pol bën ŵa këni end Axwën ej. Ata Pol buyi këbi.

⁹ Akey amat gëmëf, Axwën an šanayaxën këŋo Pol në lakeli do fel këŋo: «Pelërayindëbi bela bën, kërey yëdara na bëte kërey cësina na! ¹⁰ Mbaŋ yëmb këni gër angol aŋo ro bër xwën këmëni bën. Wëno ki nëkonand, do ala axi tëra na exi dixëra.» ¹¹ Ata Pol yëpa ko iniy gë opacaŵ ocongifat na gër Koreñët do këbi sëyalirand bela bën eyeyan ed Kaxanu el.

¹² And hi ko Galiyon gofërëner ir gër ebar ed Akayi aŋ, Bëšëwif bën wëlër këni eno mereli Pol. Ga sëra këno, wëla këno gër aciŵ and kiti ¹³ do këno nagašandërand: «Ajo ang këbi sëyalind bela eno calend Kaxanu ak alandar landarëk gë ang rek acariya andëbi ak.» ¹⁴ Damana exo yeyanëgu Pol, Galiyon yaka këbi: «Kido etëmbak, ba amena atëm ri baxo ala ajo, aŋuŋa buŋa dome mun baxët wën Bëšëwif bën ang ñapëk ak. ¹⁵ Barikan angëmëne ecampëre ed osëyal, ba ed omac, ba end acariya andewën, eŋo endewën fo ex. Wëno dëŋ xey ke me gi axiti arewën.» ¹⁶ Ata ŵaŷ këbi eni can na gër aciŵ and kiti. Bën ðek fusëtaxën këno Sosëten, alëngw ar aciŵ acaleya an. ¹⁷ Ga sëra këno xëmëra këno na gër yangana ir aciŵ and kiti, bari Galiyon aŋo ñal bana enjo.

End Pol gër angol and Aŋëcoš ej

¹⁸ Ga xucak enjo, Pol yëpa ko na gër Koreñët xali nëkak. Akey amat, ga fela këbi bëmaŷe bëŋ sëfër këni kwël gë bër gë ašan mëne ngëŋ Përisil do gë Akilas ond gër ebar ed Siri oŋ; gë kuluŋ yex bani. Egor šëk bano Pol gër angol and Sanjékere gayik abaŋaya baŋaya baxo. ¹⁹ And ñat këni gër angol and Efes aŋ, Pol seb këbi bër enga endexëm bën. Ga lil ko gër aciŵ acaleya këbi felërand end Kaxanu ej Bëšëwif bën. ²⁰ Ata bën wëka këno enjo keyëra na gër ndëbën. Barikan mëŋ ga ñëp ko, ²¹ re ko: «Afo me gixeli gër ofëna or kë ñatëgund gër Yerusalem]. Abaka këme bakawëf angëmëne aŵa ŵa ko Kaxanu.» Ga xani ko na gër Efes, ²² ye ko gë kuluŋ

in xali gër Sesare. Hatèx ko yaŋ gër Yerusalem ebi cëmax bëmaÿe bënd gër Amara bëŋ, do šelaxënëx ko gër Aŋeçoš.

End đamana isasën ir Pol eŋ

²³ Pol ga xeyëra këŋo na gër Aŋeçoš, xuca ko kwël do këbi sëfërand bësëfan bën ebi kemën gër ekwëta. Ga ŷana ko gër ebar ed Galasi ñatax ko gër ed Fëriši. ²⁴ Ašëwif ar rëw këno gër angol and Alekësandëri ñatëgu bax gër Efes, do bano wacënd Apolos. Mbaŋ xam baxo eyeyan el do sëya baxo bëte mbaŋ Oñëgw Omënëk ok. ²⁵ Aye sëya baxo ang këno sëfënd Axwën ak do gë emëkw el đek baxo yeyanënd. Šenene baxo sëfëtënd end Yesu eŋ, barikan xobuyi or Šaŋ Batis ol fo nang baxo. ²⁶ Poyoma baxo reyarand end Yesu eŋ gër aciw acaleya. Ga wël këno Përisil gë Akilas, sëfër këni gër ndeβën do felërax këno eŋo pëni šenene ang këno sëfënd Kaxanu ak. ²⁷ Ata Apolos ga ŷandi këŋo exo kuca ond gër ebar ed Akayi oŋ, bëmaÿe bëŋ fel këno exo kemëna do ŷëgwën këneβi kayëta bësëfan bër fën bën eno kacax aye. And ñat ko aŋ, paβ gë oyekax or Kaxanu ol mbaŋ rëcarax babi bër wã bax bën. ²⁸ Poyoma babi xorënd Bëšëwif bën and këni šampëre aŋ. Gër Oñëgw Omënëk babi wãsinënd mène Yesu ex Afexën an.

19

End Pol gër angol and Efes eŋ

¹ And hi baxo Apolos gër Koreŋët aŋ, Pol ye ko, osënd osënd fo, cangët ebar ed Asi el, ñataxën ko gër Efes. Fën ga fedëx këni gë bësëfan, ² wëka këbi: «Wën ašot nde šot këno Angoc Amënëk aŋ and wã këno Yesu aŋ?» Yaka këno: «End Angoc Amënëk exëna eŋ, βiyi elod ami wël ex na dëŋ.» ³ Wëka këbi bëte: «Xobuyi or fe wa buyi kënun?» Yaka këni: «Xobuyi or Šaŋ Batis ol.» ⁴ Ata re ko Pol: «Bela bën anëngwët bani nëngwëtënd ola oreβën ol, ebi buyixën Šaŋ Batis. Afel babi felënd eno kwëta ar këŋo sëfëgund an, mène ngëŋ Yesu.» ⁵ Ga wël këni eŋo, buyi këneβi gër oŵac or Axwën Yesu. ⁶ Pol ga šalen këbi mokwëtan otaxan ok, ŷëmëra këni gë Angoc Amënëk aŋ, ata ŷana këni këni yeyanënd ang bëlawënel fo. ⁷ Er hi bani imëxwër ind bela epëxw gë bëxi.

⁸ Ata Pol aye baxo yend gër aciw acaleya and Bëšëwif, gër ed babi felërand kerët xali opacaw otas. Do axor babi xorënd eni ma end owun or Kaxanu eŋ. ⁹ Barikan Bëšëwif bërëmar oŵëkw oreβën oŋ xemën bani do këni ñëpënd. Ado ayepën bani yepënënd Cale ind Axwën iŋ, gër ed këni barërëgu amëxwër. Ata ga ñawëta këbi Pol, necët këbi bësëfan bën, do këbi felëraxënd key yo key end Kaxanu eŋ gër lekol ir ar bano wacënd Tiranos. ¹⁰ Mondako baxo rind Pol xali nëkak bëniy bëki. Ebar ed Asi el đek wël këni eyeyan ed Axwën el: hik Bëšëwif, hik bër ani gi ex na Bëšëwif. ¹¹ Ata Kaxanu ko rind paβ gë otaxan od Pol ok becarax bënd elod ala ax wël bana ¹² xali këni wëdfënd banjëm band xwixwëtak eman endexëm baŋ enëβi kwëtanaxën bësëxwëra bën. Ocëxwëra ok ex can, bëte bangoc bañëŋënaŋ baŋ eni can gër bela bër lil banëβi.

End bosëniw bor Sefa eŋ

¹³ Bëšëwif ex baxëna bër bax sëfërand bangol baŋ do banëβi necëtënd bangoc bañëŋënaŋ baŋ gër bela. Ata axacëra babi xacërand edi ed

mondako el gë oŵac or Axwën Yesu ol do bani rend: «Canin gër ala ajo, gë oŵac or Yesu ir këjo femënd Pol ol!» ¹⁴ Bër bax rind mondako bën, ocambenjar ocongoki ebani bën dek bosëñiw bor Sefa, ašadaxan alëngw abat. ¹⁵ Akey amat, angoc añëñenax aŋ yaka këbi paß gë oniŵ or gër ar lil baxo ol: «Wëno anang nang këmo Yesu, bête anang nang këmo Pol. Do wën wa nobën hi kën?» ¹⁶ Ga wëlën këbi ar gë angoc añëñenax an, nëy ko nëmëc bën dek. Ga xurik xëme in, sembayën këbi ata šan këni iciŵ ind gër ed hi bani in do hër këni abat abat teb gë eman eŋ. ¹⁷ Bëšëwif bën do gë bër ani gi ex na benëng becëxe bër lëg bax gër Efes na bën, nangëra këni dek endey eŋo. Ata yëdara këni bën dek do fëb këni mbaŋ oŵac or Axwën Yesu ol. ¹⁸ Bërëwak end Yesu bëranejëm bax yowënd gër ed exo Pol eni put bend bani rind beŋ. ¹⁹ Bëšaki bëranejëm wëlaraw bax bakayëta band bani rixënënd ošaki baŋ, do šor këni ogës od bela dek. Bër fënëta bax akanji and bakayëta baŋo bën sëk këni mëne aňat ħat dox batama band kodï owëli ofëxw oco. ²⁰ Ata eyeyan ed Kaxanu el kë ŷañënd gë panga ind Axwën in do kwël këni yëmbërënd bërëwak end Yesu bën.

End emer ed gër angol and Efes eŋ

²¹ Ga xucak beŋo, Pol faŷ ko gër emëkw edexëm exo ye gër Yerusalem do exo kuca ir owar or Masedëwan do gë Akayi in. Are baxo rend: «And këme hiŷ fën aŋ, aŷandi ŷandi ke me ŋatëx gër angol and Rom.» ²² Lëngwali këbi bër baŋo rëcarand bëxi, Timote do gë Erasët, gër ebar ed Masedëwan do mëŋ bayi ko pere na gër ed Asi. ²³ Amëd aŋo ŷanak bongeŷër në end Cale ind Axwën eŋ xali wonjok angol aŋ. ²⁴ Ata asap ar bano wacënd Demetëriyos bax sapënd na gë kodï bëciŵ bëcaleya, do bëfan bër bëciŵ bëjo bën mbaŋ bani šotëraxënënd. ²⁵ Ga barëgu këbi bëjo do gë bësap bëšandaŵ, re ko: «Bësošan, aye nang kën wën dek mëne obetak orebi ol gër andiyen aŋo ex. ²⁶ Awat kën watënd bête awël kën wëlënd, mëne ax gi ex na ro gër Efes fo, barikan dek ebar ed Asi el, Pol ijo këbi xorënd bela bën eni ma end ko femërand eŋ. Ata mondako wërëšët këbi amëxwër and bela eni ma mëne olaš or ri këni bela gë otaxan odebën oŋ, ax gi ex na mokwëta, ang Kaxanu ak. ²⁷ Ax gi ex na andiyen andebi aŋ fo kë nëxe na. Aciw acaleya and Arëtemis, kaxanu isoxari aŋ kë yep. Owëlik orexëm ol kë yep bête xarak bela bën, ebar ed Asi el dek, gë ngwën in dek, mëŋ këno šalend.»

²⁸ Ga wël këni eyeyan elo, logën këbi do këni xeŷënd: «Bon wëli ko Arëtemis ir gër angol and Efes in! Bon wëli ko Arëtemis ir gër angol and Efes in!» ²⁹ Ata wonjok dek angol aŋ. Ga wëra këni dek enga eŋ ond gër aciŵ and bapeda aŋ, wëlali këñëbi Gayiyos do gë Arisëtarëk, bër xaniw bax gër ebar ed Masedëwan do hi bani enga gë Pol bën. ³⁰ Pol aŷandi ŷandi baŋo exo ye eno watëx bela bëjo, bari ano teb bana bësëfan bën. ³¹ Bête odawo odëmar odexëm od hi bax bër gër owun na gër ebar ed Asi ok, lawëñëgu këñëbi eno kara Pol mëne kërexo ye na gër aciŵ and bapeda. ³² Amëd aŋo wonjok Amara aŋ: bërëmar eni keŷ endey, bëjo eni yakaw ecëxe. Ado bëranejëm ani nang bana në end ine barëraxënëgu bani na. ³³ Ata ga fit këno na Alekësandër, Bëšëwif bën šonjorëra këno xali gër lëngw ir Amara. Ata lambaca këbi Alekësandër ga ŷandi këjo exo nëgwëšët bend këno yëlanënd beŋ. ³⁴ Bari and nang këni bela bën mëne Ašëwif ex aŋ, këni xeŷënd šor xali nëkak bapëxëd baki. Er bani rend:

«Bon wëli ko Arëtemis ir gër angol and Efes in! Bon wëli ko Arëtemis ir gër angol and Efes in!»

³⁵ Ata emun end angol eñ ga fel këbi bela bën eni cësinara, re ko: «Nojo wa nemëk mëne wën Bëhefes bën hik bënëkona bër aciŵ acaleya and Arëtemis do gë atox andexëm and latiwëk elod gër orën bën? ³⁶ Cësinara in gayikako ala ax de ex na mëne enëgwëš ex do këreñun nëkadëra na mama. ³⁷ Enimin, bela bër wëlaw kënebi bëjo, gebatak ani yepën ex na, bëte ano cir ex na Kaxanu isoxari irebi in. ³⁸ Awa angëmëne Demetëriyos gë bër bar këni andiyen bën ala xoÿën këno na, mëlalexëni endey eño gër ogofërëner gë bakey band kiti bañ. ³⁹ Angëmëne bënd kën xwëñe exëna, gwëre ene nëpaxëne gër Amara and kiti. ⁴⁰ Enimin, gë endey end xucak doru eño, ata këni yëla bëlëngw bën enëbe mereliye xëñëna këne gayikako er ÿapëk ene barëraxëne ax gi ex na.» Ata ga fiata ko eyeyan elo, fel kënebi amara and bela añ eni capër.

20

End Pol gër owar or Masedëwan do gë Gëres eñ

¹ Ga xwëtëk emer el gër Efes, Pol wac këbi bësëfan bën do ga këni felar xemën gër ekwëta do kwël ye ko gër ebar ed Masedëwan. ² Er ye baxo cangët ebar elo do këbi xemënënd gër ekwëta bësëfan bën xali fiat ko gër Gëres. ³ Fën xeyërax baño opacaŵ otas. Do ga ko ye exo medëx kuluj in ond gër ebar ed Siri oñ, wël ko mëne Bëšëwif wëlërëk eno denan eñëjënax, ata saxan këño exo baka ir Masedëwan in. ⁴ Bër baño lanjëtand bën er ebani: Sopater, asëñiŵ ar Piros ar gër Bere an, gë Arisëtarëk do gë Sekundos Atesalonik an, gë Gayus Aderëb an, gë Timote, gë Tišik do gë Tërofim, bër lëg bax gër ebar ed Asi bën. ⁵ Bëjo lëngwa bax do šënix kënebo gër Tërowas. ⁶ Ga xucak ofëna or mburu ind gë lewir këm ol, wëdëx këmi kuluj in gër angol and Filip. Yatir akey anjoxën, fiat këmi gër Tërowas do seyëtax këmi loxo.

End ofelar or Pol gër Tërowas ol

⁷ Yatir oganjar, barër këmi genëka mi yamb ecomar ed aminëmëra el. And kë weca añ hi bax exo ye Pol, ata këbi felërand end Kaxanu eñ bër barërëgu bax na bën xali wëdëk mbañ. ⁸ Gër aciŵ and yañ and gër ed barër bami odambo odanjëm xaŵëra bani na jey. ⁹ Pol, ga nëka ko gër eyeyan, šambenjar ir këno wacënd Otikos in, ÿëpa ko gër opaÿa od fonetër, do këño rašënd. And bëro këño akwëd añ, yolëta ko elod gër aciŵ atëndëndër atasën, lati ko parëxad, xanin këno ašësëk. ¹⁰ Pol feda ko eño nëkon, ga fela këño lapara këño do re ko: «Gë enjëŵ ak bayi ko, këren yëdara na.» ¹¹ And baka ko Pol yañ gër aciŵ añ, šet ko mburu in do yamb këni. Ga fakët ko eyeyan el, felëra këbi xali wecak. Ga kë fënëgu eñan eñ ye ko kwël. ¹² Do šambenjar ir lati bax in wäÿeli këno abëngw. Eño mbañ xemën bañi bën dek gër ekwëta.

End Pol gër angol and Mile eñ

¹³ Biyi lëngwa këmi mi medëx kuluj ir këbo wëla gër angol and Asos in, gër ed hi bax mi pedëx gë Pol. Mondako bax mi di gayik mëñ gë osapar ÿandi baño exo yeli. ¹⁴ And sëk këbo gër Asos añ wëdëx këmo polo gër kuluj do xucax këmi ond angol and Mitilen oñ. ¹⁵ Fën xucax këmi gë kuluj in, fiat këmi në ecan ijo gër angol and Kiyos. Gër akey akinëm, hi

këmi gër angol and Samos, do gër atasën fo fiat bami gër Mile. ¹⁶ Enimin er yandi baño Pol exo kuca caparëxe gër Efes këdi ko şacaya gër ebar ed Asi. Exo nat gër Yerusalem damana ex gi Ofëna or Peñëtekot ol baño nëkanaxënënd mondako.

End bëlëngw bër gër Amara and Efes eñ

¹⁷ Gër angol and Mile na, Pol lawën ko eni yow bëlëngw bër Amara and gër Efes bën. ¹⁸ And fiatëgu këni añ, re ko: «Aye nang kën mondake bame liyand key yo key gë wën elod yatir fiatëgu këme gër ebar ed Asi. ¹⁹ Axwën an bamo riyeninënd ang xadëp fo, gë otes ok do gë ocëmuk od bane rinënd Bëşëwif bër bax şaland ene dixëra ok.» ²⁰ Asëfëtan bamun sëfëtanënd bëte, asëyali bamun sëyalind dek bënd yap bax en nang beñ gër ed kën barër, do gër bëciw, yoweÿ amun con ex na. ²¹ Gër Bëşëwif do gër bër ani gi ex na Bëşëwif bame reyarand eni nëngwët ola orebën ol gër ogës od Kaxanu do eno kwëta Axwën Yesu. ²² Gërëgako Angoc Amënëk añ ke nëyalind me ye gër Yerusalem do ame nang ex na ine ke hix. ²³ Gër angol and këme fiat yo, Angoc Amënëk añ afel ke felënd mëne asëra këne sërax do me toro mbañ. ²⁴ Barikan wëno cëñ end aniyand andam eñ axe yëkaxën ex na nangëde axëbëanaxik hi këme. Obal oram ol ex, me bayi ga këme rind andiyen and fana ke Axwën Yesu añ xali me şata: me deyarand Atëfëtan and oyekax or Kaxanu añ.

²⁵ «Wëno er yow bame gër ed hi kën wën dek me pemëra end Owun or Kaxanu eñ. Barikan gërëgako anang nang këme mëne apelatar këne watërënde. ²⁶ Mëñ këme reyxënënd doro: Wën dek ang yow kën ro ako angëmëne abat exo nemi, ax gi ex na wëno ke wëkaxëd Kaxanu. ²⁷ Bënd yandi këño Kaxanu exo di beñ dek nangën këmun, yoweÿ amun con ex na. ²⁸ Nëkonayindën de ogaf odewën ok, diyayindën şenene. Gayikako Angoc Amënëk añ fana këñun en gi bëxadac, nëkonayindën Amara and Kaxanu and yec ko gë oşat or Asëñiw oñ. ²⁹ Anang nang këme mëne and këme fuÿëtax añ, bela bër xeÿëk ang ojelemu këñun lil na, abi kaÿënan na amara andewën. ³⁰ Ado gër Amara andewën dëñ bela kë yana na ex deyarand benëgwëş xali enëbi nambeli bësëfan bërëmar. ³¹ Awa wën titunayin do en kwitand mëne elod bëniy bëtäs, hik goyat, hik gëmëd, ongwën baxe şarënd and bamun xexërand añ.

³² «Do gërëgako anëka këmun sebënd gër otaxan od Kaxanu. Gë eyeyan ed oyekax orexëm el, gë pangä indexëm iñ këñun rëca en bayi ga xwëta këno eñun yëlxën er fënan këbi dek bër wënën këbi in. ³³ Abame şala na kodı, ba kañe ba banjëm şand ala. ³⁴ Wën anang nang kën gë otaxan odam oko dëñ bame riyeninënd me cot er bami liyaxënënd wëno gë bër engä endam in. ³⁵ Gër ga hik yo aşasin wäşin këmun mëne mondiyeni ex en cotëraxën mëñ kën yana enëbi dëcaxënënd bër gë ojaw këm bën. Kwitayindën eyeyan ed Axwën Yesu el ga re ko: “Onënga ir ala ar kë yëlënd in kë nëmëcand gë ir ar këno yëlënd in.”» ³⁶ Ga fiata ko Pol eyeyan el, foxi këni bën dek do şale këni. ³⁷ Bën dek bax renitand do bano wëgarand Pol gër egëla. ³⁸ Mbañ şamina bani ga re ko mëne yatijo bano feland ewat el. Ata kwël lañëta këno xali gër kulun.

21

End damana ir Pol gër Yerusalem eñ

¹ And šapër këmi gë bër laŋëta babo aŋ, ye këmi gë kuluj in šëw, ond gër angol and Kos oŋ. Ga xeyëk, xucax këmi gër Rod, do fiatëx këmi bëte gër Patara. ² Ga sêkëx këmi kuluj ir xëñëna bax ond gër ebar ed Fenisi oŋ, fëra këmi do kwël wëłax këbo. ³ And hi këmi wat-wat gë ebar ed Šipër aŋ, kuluj ir babo wëland in sebak gë ocame ok, do fabëk gand ebar ed Siri mi ŋataxën gër Tir. Fën hi bax eni pedalira olëb or wëlaw bax kuluj oŋ. ⁴ Ata sêk këmëni na bësëfan do xeyëra këbo loxo gë bën. Aŋo nangën këbi Angoc Amënek aŋ eno pel Pol mëne kërëxo ye na yaŋ gër Yerusalem. ⁵ Barikan and xucak loxo ijo aŋ, fakët këmi oñe oŋ. Laŋëta kënëbo bën dek gë bësoxari ak do gë oñaš ak xali nęcët kënëbo angol aŋ. Gër bëŋa ir angwëngw, foxix bami mi cale. ⁶ Pol ga felarëra këmi na, fëra këmi gër kuluj do bën kwël wäyira këni.

⁷ Ga këmi fiata oñe ond gë kuluj oŋ, ye këmi ambađ and bangol band Tir gë Pëtolemayis aŋ. Fën šëpëtax bami mi cëmar gë bëmäye bëŋ do wëdëx këbo gër ndebën. ⁸ Në ecan ijo, fiat këmi gër Sesare, xeyërax këbo bakey gër iciw ind Filip. Filip ijo, gër imëxwër ind ojakër ocongoki od gër Amara and Yerusalem hi baxo. Bëte afemëra ar Atëfëtan and Yesu hi baxo. ⁹ Odënaŋ obeja onax šot babi do bën bax yeyandërand ang bëławënel bësoxari fo. ¹⁰ Ga xeyëra këbo bakey bandanjëm, fiatëgu ko na alaŋwënel ar Kaxanu, ar bano wäcënd Agabus ga xaniw ko gër ebar ed Yude. ¹¹ Wed ko fiat enar end Pol eŋ, xapaya ko maš osapar oŋ gë otaxan ok do re ko: «Baxëtin end rek Angoc Amënek eŋ, ar xwënek enar eŋo ro an mondako këno xapëx Bëšëwif bën gër Yerusalem do eno dëxw gër otaxan od bër ax gi ex na Bëšëwif.» ¹² Ga wël këmi eŋo, biyi gë bër barërëgu bax na bën, xara këmo Pol kërëxo ye na yaŋ gër Yerusalem. ¹³ Pol yaka këbo: «Inëwa kën sesaxënënd do kën yëbunënd mondako yomb iram in? Wëno cëŋ aŋwëlëk hi këme ene pokëra, do ado gido ene đaw gër Yerusalem në end oŋac or Axwën Yesu eŋ.» ¹⁴ Ga wata këmi mëne ax bo ex na mo kor gër eŋo, sef këmi eyeyan el do mi cësinaxën in re këmi: «Awa dilexo Axwën an er yandi këŋo in.»

¹⁵ Ga xeyëra këbo bëte na, xëñënara këmi do kwël ye këmi yaŋ gër Yerusalem. ¹⁶ Ata bësëfan bërëmar bër sëfërëgu bami elod gër Sesare bën bëteli kënëbo gër ed hi bax mi ŋat, gër iciw ind Mënason, ar hi bax anëka fo asëfan do xaniw baxo gër ebar ed Šipër an.

End Pol gër Yerusalem eŋ

¹⁷ And fiat këmi gër Yerusalem aŋ, bëmäye bëŋ xaca kënëbo gë onënga fo. ¹⁸ Në ecan ijo, sëfër këmi gë Pol gër iciw ind Šak. Ata sêkëx kënëbo fën bëte dek bëłëngw bër Amara and Yerusalem bën. ¹⁹ And šëmarëra këmi aŋ, Pol yana ko këbi sëfëtanënd gë betil ak bebër ko rind Kaxanu paš gë andiyen andexëm bën gër owar or bër ax gi ex na Bëšëwif. ²⁰ Bën ga këno baxët, këno šëkwand Kaxanu. Ata re këni: «Awël nde abaŋe, Bëšëwif bën owëli owëli exëni bërëwak end Yesu bën do bën dek momal këbi balënd end acariya and Moyis eŋ. ²¹ Xarak, awëlati wëlati këmi mëne wëj këbi sëyalind dek Bëšëwif bër lëgërak gër owar or bër ax gi ex na Bëšëwif bën, eni teb etëf ed acariya and Moyis el, gë ekac ed oñaš orebën el do gë etëf ed bënd rëpëk el. ²² Mondake ex mo ndi gayikako aye këni nangëra mëne wëj yowëk? ²³ Mëŋ ex, afo ey ma ey di er këmi fel in. Nëkodëbi bësošan bënax bër engä endëfi, abaŋaya baŋaya këni. ²⁴ Macëlëbi en

ye en wunëtarax do cosënëlëbhi enëbhi cëk lir-lir ogaf ok. Ata aŋo fo këni nangëra mëne wëj bëte asëf këy sëfënd er rek acariya in. Mondako fo këni nangëra bëte mëne er fel kënëbhi këy rind in ax gi ex na däl. ²⁵ End bër ax gi ex na Bëšëwif bërëwāk end Yesu eŋ cëŋ, ga re këmi eni teb eyamb ed ŋas er owacar or ĩaš kënëbhi gër olaš eŋ, gë ŋas er owacar or šësëk ŋaşërëxe eŋ, gë eyamb ed ošat el, do gë asëk alakirand fo in.» ²⁶ Ga xeyëk, Pol wëla këbi bësošan bëjo, wunëtarax këni, do lilëx këni gër Aciw and Kaxanu. Ata felëra këbhi nand fe kë xwëtëk bakey band owunëtan baŋ mëŋ këni rixën ala kala šadaxa irexëm in.

End etëra ed Pol eŋ

²⁷ Ga kë xwët bakey banjongëbaki band owunëtan baŋ, Bëšëwif bër xaniw bax gër ebar ed Asi bën wat këno Pol gër Aciw and Kaxanu. Ata ga šoñ kënëbhi dek amëxwër aŋ, sëra këno ²⁸ do këni xeŷënd: «Bëyisërayerel, marawën! Nëkoyino wa ro ala ar këbi sëyalirand bela dek, gër ed ko ye yo, mëne enëbo cus biyi Bëšëwif bën. Mëŋ fo këbi sëyalirand bëte eni yepën acariya and Moyis aŋ do gë Aciw and Kaxanu aŋ. Ado lëf gër Aciw and Kaxanu lën këbi bër ani gi ex na Bëšëwif do buyarën këni aciw amënek aŋo.» ²⁹ Yeyanaxën bani mondako in, Pol gë Tërofim İbefes watëgu banëbhi ga sëfër këni gër angol. Mëŋ yëla xën bani mëne Pol alën lën këno ajo lëf gër Aciw and Kaxanu. ³⁰ Ata wonjok dek angol aŋ do hërëraw këni bulunda in bebët ir ex yo. Ga sëra këno Pol na gër Aciw and Kaxanu, šonjorëra këno xali nęcët këno, do fëra këni ataŋ owët oŋ. ³¹ Amëd and bani šaland ang këni ri eno dāwaxën ak, emun end enga end ocoroda Obërom eŋ wëlëx ko mëne dek angol and Yerusalem aŋ wonjok. ³² Ataŋ bar këbi ocoroda ok gë bëlëngw bërešën bën do wāraw këni gër ed barëregu bani Bëšëwif. And watëgu kënëbhi emun eŋ gë ocoroda odexëm ok aŋ, seb këni ekëm ed Pol el. ³³ Ga sëka këbi emun end ocoroda eŋ, xana këŋo Pol. Fel këbi ocoroda ok eno pokëra gë ogweyele-gweyele oki. Wëka këŋo ba noŋo hi ko do ine ri ko. ³⁴ Barikan ga bani xeyërand bër gër amëxwër bën, bërëmar eŋo, bëjo ecëxe, emun end ocoroda eŋ sëkwan ko eŋo pëni ŷey mërëxand na. Ata re ko eno mëla endëmane fo Pol gër akëbe ang gë oxaŷ*. ³⁵ And ĩateli këno Pol gër lilaya ir akëbe aŋo aŋ, afo ga fela këno ocoroda ok gayik awëlën bano wëlënënd bër gër amëxwër bën. ³⁶ Ga sëfëgu këno na bën dek këni xeŷënd: «Ajo ar edaw ex! Ajo ar edaw ex!»

End eyeyan ed Pol gër Yerusalem eŋ

³⁷ And hi bax eno mëlax lëf gër akëbe aŋ, Pol wëka këŋo emun end ocoroda aŋ: «Axor nde këme xor me yeyan ŷey?» Yaka këŋo: «Awël nde wël këy eyeyan ed Gërek el? ³⁸ Awa Amisëra ar bar babi bela bëxeŷax owëli onax an, ax gi ex na wëj. Ax nëka ex na ga wëla babi gër ladawe, šoñ këbi enëbo mereli.» ³⁹ Ata re ko Pol: «Wëno Ašëwif hi këme de, gër Tarës rëw këne, angol angwëlik and gër ebar ed Silisi aŋ. Axara xara këmi, tebële mëni pelëra bulunda in.» ⁴⁰ Emun end ocoroda eŋ wā ko. Ga xwëša ko Pol yaŋ ako gër lilaya ir akëbe and gë oxaŷ, lambaca këbi bulunda in. And šësinara këni aŋ, yirëk mbaŋ. Ata yeyan ko eyeyan ed aramey eŋ el:

* **21:34** 21.34 Akëbe and gë oxaŷ aŋo «Antoniya» bani wācënd. Gër akëbe aŋo babi xeyërand ocoroda ob Rom ok and këni yow gër Yerusalem aŋ.

22

1 «Bëmaÿe do gë faba bën, gërëgako baxëtine mun yaka ga nagašan këne ako.» 2 And wël këno ga ko yeyan arameyeŋ aŋ, yirëk kaš-kaš. Ata re ko Pol: 3 Wëno Ašëwif hi këme, gër Tarës ir Silisi rëw këne, fëco gër ebar ed Sisili. Barikan ro gër Yerusalem raf këme do Gamaliyel sëyali ke me tëfënd šenene acariya and bëxarëk bërebi aŋ. Mbaŋ baxe balënd end Kaxanu eŋ ang kënun balënd wën dek doru ak. 4 Arixëra rixëra këmeni xali eni cës bër sëfëk Cale ind Axwën bën. Axap bamëni xapënd mëni mëlaxën gër epëra bësošan bën do gë bësoxari bën. 5 Ašađaxan alëngw an do gë dek bër ex gër Amara and bëxarëk bën, otede odam exëni. Bën dëŋ yëgwën baxe okayëta od bame wëland gër bëmaÿe bënd lëgëk gër Damas. Do wëno mëŋ bame yexënënd mëni kapëgu bërëwëk bën do mëni mëlaw ro gër Yerusalem mëni kađacati gë toro in.

6 «Ga hi këme gër fëña do ga këme ri me ŋat gër Damas, eñan eŋ keŋ gër gaf, watëgu këme bërëxadët angoben ga ñobaw ke elod gër orën do xul ke. 7 Wëc këme bëđëcët gër ebar do këme wëlënd oniŋ ga ke wëka: “Sol, Sol inëwa këye rixëraxënënd?” 8 Yaka këme: “Wëj noÿo wa hi këy Axwën?” Yaka ke: “Wëno ex Yesu Ibënasaret, ar këyo rixërand an.” 9 Bër enga endam bën awat wat bani angoben aŋ bari ani wël bana oniŋ or ar baxe yeyanelind ol. 10 Ata wëka këme: “Inëwa këme ri Axwën?” Yaka ke Axwën an: “Kanil ey ŋat gër Damas, fën këni felëx dek er ŷapëk ey di in.” 11 Ga nemëra këme bëđ-bëđ në end enjaran end angoben and wat bame eŋ, bër sëfër bami bën las këne monas fo xali ñateli këne gër Damas.

12 «Xarak na gër angol and Damas, asošan ar šenene pađ gë acariya hi bax na do bano wăcënd Ananiyas. Bëšëwif bër gër Damas bën dek enjekax fo bani reyand endexëm eŋ. 13 Mëŋ xacaw baxe, re ko: “Abaÿe Sol, watëral gašëxe.” Sam ga yeyan ko mondako, wëno šiŵëta këme do wat këmo. 14 Baš ko: “Kaxanu, mëŋ ar yata këbi bëxarëk bërebi an, yata ki wëj bëte ey nangaxën oñandi odexëm ok, eyo wat Ar šenene an, do ey wël eyeyan el gër etëy edexëm dëŋ. 15 Wëj sede irexëm këy hi, gër lëngw ir hela dek këy ŷana ey kwëšand ey deyaraxën er wat këy do wël këy in. 16 Do gërëgako ine këy šëninind? Kanil eni buyi! Dëxëtalex beñëŋënax bendey beŋ and këy šale gër oŵac orexëm aŋ.”

17 «Ga ñakaw këme gër Yerusalem ro, këme šalerand gër Aciw and Kaxanu, ata lakeli këme. 18 Wat këmo Axwën an ga ke fel: “Maral ey can aŋand angol and Yerusalem aŋ gayik bër lëgëk ro bën ani baxët na osede orey ol.” 19 Yaka këmo: “Axwën bën dëŋ aye ga nang këni wa mëne wëno amat amat bame sëfënd baciŵ bacaleya baŋ gër ocal od bërëwëk endey bën. And këmeni sëra aŋ, mëni këmëra do mëni përa. 20 Do and law këno Ecen, sede irey aŋ, wëno dëŋ na bame. Ašëkwa šëkwa bamëni bër law këno bën do lëkayan bamëni banjëm bandebën baŋ.” 21 Ata Axwën an fel ke: “Yel gayik caw këmi lawën, gër bër ax gi ex na Bëšëwif.”»

End Pol do gë emun end ocorođa eŋ

22 Mondako baxët bano xali ñat ko gër eyeyan elo. Barikan xeŷ këni šor: «Ala arako rako an, ar eđaw ex! Ax ñap ex na exo bayi ga ko liya gër ebar!» 23 Ata ga logën këbi këni xeŷ, këni šufëtand banjëm baŋ do këni xaninënd yaŋ ebëkwërebëkw el. 24 Emun end ocorođa eŋ fel këbi odexëm eno dënëx Pol gër akëbe and gë oxaŷ do eno ceŵërax. Mondako bax eno nëŷali exo deya në end ine këno yobalixënënd bela bën. 25 Barikan and

xap këno eno ceŵaxën aŋ, Pol wëka këŋo alëngw ar ocorođa an: «Aÿap nde ÿapëk paß gë acariya andewën aŋ eno ceŵ gë ogux ar xwën këŋo owun or Rom an, xarak ano kiti ex na pere?» ²⁶ Sam ga wël ko eyeyan elo, alëngw ar ocorođa an ye ko gër emun endebën do wëka këŋo: «Mondake këy ri? Ala ajo ar xwën këŋo owun or Rom exo de!» ²⁷ Emun end ocorođa ey yow ko do re ko: «Wěj pelële fa, ar xwën këŋo owun or Rom nde hi këy?» Yaka këŋo Pol: «Iyo, ar xwën këŋo owun or Rom hi këme.» ²⁸ Re ko bëte emun end ocorođa eŋ: «Wëno kodi ir bon necët këme me gixën ar xwën këŋo owun or Rom?» Re ko Pol: «Do wëno mondëweli rëweli këne.» ²⁹ Ataŋ nacëta këni bër hi bax eŋo mëkara bën. Emun end ocorođa eŋ yëdara ko ga nang ko mëne Pol ar xwën këŋo owun or Rom hi ko xarak mëŋ re bax eno kap.

End Pol do gë bëxarëk bër Bëšëwif eŋ

³⁰ Në ecan ijo, ga ÿandi këŋo exo nang aye në end ine këno lëxwaxënënd Bëšëwif bën, re ko eno pëtëgu Pol. Fel këbi bëšadaxan bëlëngw bën do gë Amara and bëxarëk bër Bëšëwif aŋ dek eni barër. Ga wëlaw këŋo Pol xwëšan këŋo mërëxand irebën.

23

¹ Pol ga faß këbi Amara and bëxarëk aŋ, re ko: «Bëmaÿe wëno gë onden onjekax fo liya këme gër ogës od Kaxanu xali gë akey and doro aŋo.» ² Ata Ananiyas ašadaxan alëngw an, fel këbi bër hi bax ler gër Pol bën eno këm gër etëÿ. ³ Aŋo re ko Pol: «Wěj wa ki xëm Kaxanu, ey di këre amej and fešën këni ex! ÿëpa këy eye kiti gë acariya aŋ do këy lifënd bëte acariya aŋ ga këy rend ako ene këm.» ⁴ Bër hi bax ler gër Pol re këni: «Yama ašadaxan alëngw ar Kaxanu an nde këyo širënd?» ⁵ Yaka ko Pol: «Awa ašadaxan alëngw an nde ex. E bëmaÿe ame nang bana. Akayëta and Kaxanu aŋ ga rek: “Këreyëŋo yeyanan na eñëŋenax alëngw ar bulunda irey an.”» ⁶ Ga nang ko mëne na gër Amara, Osaduseŋ gë Ofarišeŋ barërëgu bax, Pol xeÿ ko: «Bëmaÿe wëno Fariseŋ hi këme, orëw or Ofarišeŋ. Në end eyar ed këme yarënd ekani ed bëšësëk el këne xitixënënd doro.» ⁷ And yeyan ko mondako aŋ, Ofarišeŋ ok gë Osaduseŋ ok këni xeÿrënd, na šetërëk Amara aŋ. ⁸ Osaduseŋ ok kë rend enimin ekani ed gër ecës ax gi ex na, meleka ax gi ex na, angoc ax gi ex na, xarak Ofarišeŋ ok bën beŋo dek aŵa ŵa këni. ⁹ Ata fëtëk ongeÿër, bëšalen bër enga end Ofarišeŋ bën xani këni xemëna këni këni rend: «Biyi cëŋ amena amo wateli exëna ala ajo. Bamat angoc ba meleka yeyaneli këŋo.» ¹⁰ Ga xumak ekeyer el, emun end ocorođa eŋ yëdara ko ga baxo yëland ašosëtëra këno šosëtëra Pol. Ata lawën këbi ocorođa ok eno kanaw, do eno mëla gër akëbe and gë oxayë. ¹¹ Yatijo gëmëd, Axwën an šanaÿaxën këŋo Pol do fel këŋo: «Kapinal! Ang reya këy endam gër Yerusalem ro ak këy reyax gër Rom.»

End efaŵ ed Pol eŋ

¹² And xeyëk aŋ, Bëšëwif bën xetan këbi eno ðaŵ Pol. Yašar këni mëne afo eno ðaŵ pere eni yambëraxën, do eni cebëraxën. Angëmëne ax gi ex na mondako ebi wëcanëd kata. ¹³ Bër xetan baŋi eŋo bën në bëla ofëxw onax hi bani. ¹⁴ Ye këni gër bëšadaxan bëlëngw do gër bëxarëk bër Bëšëwif do re këni: «Biyi ayašar yašar këmi mëne afo mo ðaŵ pere

Pol mi yambëraxën. Angëmëne ami de ex na mondako ebo wëcanëf kata. ¹⁵ Awa wën Amara and bëxarëk aṅ wëlërin eno kara emun end ocoroḍa eṅ eṅun mëlänëgu Pol nangëde en kaman enim endexëm eṅ ṽandi këṅun fo. Biyi bëwëlëk hi këmi mo ḍawḍ damana exo ṅatëgu ro.» ¹⁶ Aṽiṽ ar Pol an wëleli këbi eṅo. Ata ye ko gër akëbe and gë oxaṽ, lilëx ko eṅo nangënëx Pol. ¹⁷ Ata Pol wac këṅo alëngw ar ocoroḍa abat do re ko: «Bëtelilo tan šambenjar ijo gër emun endewën. Gë endey exo end këṅo sëfëtan.» ¹⁸ Alëngw an wëf këṅo do bëteli këṅo gër emun. Ga ḥat këni, re ko: «Pol andepëra an wac ke do xara ke mo bëteliw šambenjar ijo ro. Gë endey exo end ki sëfëtan.» ¹⁹ Ata emun eṅ las këṅo nacët ako do wëka këṅo: «Ineḡa ṽandi eye tëfëtan?» ²⁰ Yaka ko: «Yama Bëšëwif bën ga xetan këbi nde eni mëka eyëbi mëlänëgu ecan Pol gër Amara, nangëde eni kaman endexëm eṅ ṽandi këbi fo. ²¹ Këreyëbi yakad na. Bela ofëxw onax exëni bër xëñënak eno ḍawḍ bën. Ayašar yašar këni mëne afo eno ḍawḍ pere eni yambëraxën do eni cebëraxën. Angëmëne ax gi ex na mondako ebi wëcanëf kata. Anëka wël këni, gërëgako wëṽ fo šëni këni.» ²² Ata emun end ocoroḍa eṅ xëṅa këṅo šambenjar in mëne ala këreṅo pel na end nangën këṅo eṅo. Seb këṅo baka ko kwël.

End Pol gër lëngw ir Felikës eṅ

²³ Ata emun end ocoroḍa eṅ wac këbi bëlëngw bëxi do re ko: «Barinëbi ocoroḍa okeme oki, od gë opanac ok, ofëxw ocongoxi do od gë bëndoka ok, okeme oki. Këñënayin en ye gër Sesare and kë wëf aṅ. ²⁴ Tanayinëbi bëte opanac eno mëlaxën Pol xali eno ṅatelixën abëngw gër Felikës, gofërëner in.» ²⁵ Ata emun eṅ ṽëgw ko kayëta mondako: ²⁶ «Wëno Këlod Lisiyas ki ṽëgwënëlinḍ, wëṽ Felikës, gofërëner in! Ašëma šëma këmi! ²⁷ Ala ar këmi lawënelilind ajo, Bëšëwif bën sëra baṅo do alaḡ laḡ dono kido ami ṅatëgu bana aṅand wëno gë ocoroḍa odam ok, do racët këmo ga nang këme ar xwën këṅo owun or Rom hi ko. ²⁸ Ga ṽandi ke me nang në end ine këno nagašandërand, wëla këmo gër Amara and bëxarëk bër Bëšëwif. ²⁹ Sëk këme mëne në end bënd gër acariya andeḍën këno nagašandërand. Amena amo wateli ex na and ṽapëk exo gixën monaḡ ba mopokëra gë gweyele-gweyele. ³⁰ Ga nangën këne osit or këni šënarand eno ḍawaxën ol këmo lawënelilind ataṅ. Afel fel këmeni bër këṅo nagašandërand bën eni yeli do eno ḍëxwëx gër ndey.» ³¹ Ata ocoroḍa ok ri këni end fel këbi emun endeḍën eṅ. Wëf këno Pol do wëla këno gëmëf fo xali gër angol and Aṅëtipatëris. ³² Në ecan ijo, baka këni gër akëbe ang gë oxaṽ do seb këñëbi bër gë opanac bën eno mëlax Pol. ³³ And ḥat këni gër Sesare aṅ, fëxwën këno kayëta in gofërëner in do re këni: «Awa nëkodo Pol.» ³⁴ Ga fën ko kayëta in, gofërëner in wëka këṅo gër ebar ed fe xaniw ko. Ga nang ko ab Silisi ex, gofërëner in re ko: ³⁵ «And këni ḥatëgu bëte bër lëxw ki aṅ fo këmi wëkara.» Ata fel këbi ocoroḍa ok eno kwëtëx gër eyang ed Erod.

24

End eḍëxw ed Pol eṅ

¹ Ga xucak bakey baṅo, Ananiyas, ašadaxan alëngw an, šëla ko gër Sesare. Sëfër këni gë bëxarëk bër Bëšëwif bërëmar do gër ar bano wacënd Terëtilos. Andiyen and ala ajo aṅ hi bax, bandëmar enagašan, baṅo eyakan ed bela gër kiti. Ga ḥat këni, wac këno Pol ebi yaka gër gofërëner.

² And wêlaw këno aŋ, Terëtilos ŷana ko këŋo lëxwënd mondako: «Felikës, wěj gofërëner in, enëng endeŋi eŋ paŋ gë owun oreŷ ol ŝot këmi obetak or d'fal ol, do gë heŋbër nëngwëtak bebët ir ex yo gër ebar elo ro bën. ³ Felikës, wěj ar gapak an, biŷi dek nëngan këbo end andiŷen andey aŋ do këmi ŝëkwand mbaŋ. ⁴ Barikan këdi ki lëbëlëba kaŝ-kaŝ, axara xara këmi wěj ar gë onden onëngax an, eyëbo baŷët. ⁵ Biŷi er wat këmi in mëne ala ajo aŷëŋenax ex. Gër ed ko ye yo kë fëtënd bongeyër gër dek Bëŝëwif gër ed exëni yo gër ebar ro. Ata mëŋ ex alëngw ar Bënasareŋ an, Bëŝëwif bër ŝapayak cale bën. ⁶ Axacëra xacëra këŋo exo yepën Aciw and Kaxanu aŋ, biŷi sëra këŋo. [Er ŷandi babo mo kiti gë acariya andeŋi aŋ. ⁷ Barikan yow ko Lisiyas, emun end ocoroda eŋ, xana këŋo foroŝe gër otaxan odeŋi ⁸ do re ko mëne bër këŋo nagaŝanënd bën eni yow gër ndey ro]. Wěj dëŋ axor këy xor eyo mëkara ey nangaxën dek er këmo nagaŝanënd biŷi in.» ⁹ Do ga këni xëmëyëtarä Bëŝëwif bën këni rend mëne go dëŋ ex endey eŋo.

End Pol gër lëngw ir Felikës eŋ

¹⁰ Ata gofërëner in lambaca këŋo Pol exo yeyan. Re ko Pol: «Anang nang këme mëne wěj elod bënŷ bëndanjëm hi këy axiti ar bëla bër enëng endeŋi an. Awa wëno gë ekwëta këmëni yaka bër ke lëxwënd gër lëngw ireŷ bën. ¹¹ Ang këy xor ey mëkara wěj dëŋ ak, eced fo sëkëk baŷey epëxw gë baŷi, ga këme ye yaŋ gër Yerusalem mo calex Kaxanu. ¹² Ala axe tək ex na lëf gër Aciw and Kaxanu; ala axe tək ex na gër baŷiw bacaleyä. Bëte ala axe tək ex na gër angol ga këmi ŝampëre gë aŝëxen, ba ga këmëni ŝoŋ bëla na amëxwër eni meraxën. ¹³ Bër ke nagaŝanëndërand bëjo ani kor na eni masin mëne er këni reyand gërëgako in dal ex. ¹⁴ Areŷa këme reŷa ro gër lëngw ireŷ: aŝale këmo ŝalend Kaxanu ang bëxarëk bëram ak, gë cale ind këni rend bën enëgwëŝ ex in. Barikan aŷa ŷa këme dek er yëgw këni gër acariya and Moyis do gër baŷayëta band bëlawënel bër Kaxanu in. ¹⁵ Wëno bëte aŷar këme yarënd ang këni yarënd bën ak mëne Kaxanu axanin këŋi xani gër ecës bër ŝenene bën do gë bëŝëmbak bën. ¹⁶ Mëŋ ex, wëno bëte axemëna xemëna këme me baŷi laŋ gë onden onjekax ex gi din end ŝenene eŋ gër ogës od Kaxanu do gër od bëla. ¹⁷ Ga ri këme bënŷ bëndanjëm yerëxe gër Yerusalem, wëlan bamëni edëca bër enëng endam bën do kwël me kwëtëx oyël oram ol gër Aciw and Kaxanu. ¹⁸ Ata bën sək këne aŷunëtarak lëf gër Aciw and Kaxanu, bëla axe keta bana, end ŝode-ŝode ax gi bana. ¹⁹ Barikan Bëŝëwif bër xaniw bax gër ebar ed Asi hi bax na na. Bën ŷap bax eni kwëŝa gër lëngw ireŷ ro ene dëxw angëmëne endey xoŷën këne na. ²⁰ Ado bëjo ro dëŋ deyalexëni ngwa ba etëmbak end fe xitixën këne bëxarëk bën gër Amara andebën. ²¹ Angëmëne cëŋ ga xëŷ bame mërexand irebën: “Në end ga ŷa këme ekani ed gër ecës exëna eŋ këne xitixënënd dorö gër lëngw irewën!”»

²² Felikës ga nang baxo ey end cale ind Axwën Yesu eŋ, fëla këŋi eni baŷaw akey acëxe gër kiti. Er re baxo: «And ko yow Lisiyas, emun end ocoroda eŋ, axaman këme axaman endey endewën eŋo.» ²³ Ata fel këŋo alëngw ar ocoroda an eŋo mëla Pol gër epëra bari këreŋo pokërad na bëte, eŋi tebënd bërexëm bën end dëcara.

²⁴ Ga xeyërak, Felikës sëfërëgu këni gë Dërusic, asoxari Aŝëwif ar yër baŋo an. Lawën ko eno mëlaw Pol. Na baxët këŋo ga ko reŷa end ekwëta ed Yesu Këriŝët eŋ. ²⁵ Barikan ga ko yeyan end ediya ed gë or ŝenene

eŋ, gë end ekwëyëta ed betëmbak eŋ, do mène Kaxanu axiti këbi xiti bela bën akey amat, ata yëdara ko Felikës do re ko: «Gwac ex and doru aŋ, bakal, and ke ŋatan aŋ aŋwac këmi wac.» ²⁶ Ayëla baxo, yëland bëte mène kodî këŋo yël na Pol, mëŋ baxo laŋwëanaxënd laŋ eno mëlaw eni kanar gë mëŋ. ²⁷ Mondako xucak bëniy bëki, Felikës ga rëfali këno owun ol bëtëgu ko Porësos Fesëtis. Do ebi din oyekax Bëšëwif bën, Felikës sëb këŋo Pol gër epëra.

25

End Pol do gë Fesëtis eŋ

¹ Bakey batas ga xucak elod ga ŋatëgu ko Fesëtis na gër Sesare, ye ko yaŋ gër Yerusalem. ² Ata bëšadaxan bëlëngw bën gë bëxarëk bër Bëšëwif bën xacali këno endey end Pol eŋ. Axara xara bano ³ exo ma ebi din oyekax ga wëlaw wëlaw këŋo Pol gër Yerusalem. Xarak bën anëka bani xeñënanand enëbi kaš bëwëla bën gër fëña eno daŋaxën. ⁴ Fesëtis yaka këbi mène Pol gër Sesare xwëtaya këno do mène mëŋ gogo ko baŋa fën. ⁵ Re ko bëte: «Awa bër gapak bër gër Amara andewën bën, tëfërëlemi do angëmëne eñëŋëanax exëna gër ala ajo eno dëxwëx.»

⁶ Fesëtis baŋa ko gër Sesare, aŋo keyëra bana na gër Yerusalem nëmëc bakey banjongëbatas ba epëxw. Në ecan ijo, ga yëpa ko gër aciŋ and kiti, laŋwën ko eno mëlaw Pol. ⁷ And ŋateliw këno Pol aŋ, Bëšëwif bër xaniw bax gër Yerusalem bën xeta këno do këno nagašanërand betëm bëndanjëm bënd ani kor bana eno masin axiti an mène dal dëŋ këni reyand. ⁸ Barikan ga këbi yaka, Pol re ko: «Wëno yoweŋ ame men ex na. Ame dif ex na acariya and Bëšëwif aŋ, ame men ex na paš gë Aciŋ and Kaxanu aŋ, do amo menan ex na Sesar.» ⁹ Fesëtis ga yandi këŋo ebi din oyekax Bëšëwif bën, wëka këŋo Pol: «Yandi ki nde ey ye yaŋ gër Yerusalem eni kitix xarak wëno me gixeli?» ¹⁰ Pol yaka këŋo: «Ga xwëša këme ako gër aciŋ and kiti and Sesar, awa ro fo yäpëk ene kiti. Wëŋ dëŋ aye nang këy mène gematak amëni menan ex na Bëšëwif bën. ¹¹ Angëmëne aŋwën wën këme, bëte angëmëne ari ri këme amena and yäpëk ene daŋaxën, ame mëka ex na ene kwëyëтали ecës el. Bari angëmëne end dal ax gi ex na gër bënd këne nagašanërand, gaŋatak ax kor na exe dëxw gër otaxan odebën. Wëno Sesar wëka këme exe kiti gër Rom!» ¹² Fesëtis ga wëlërëgu këni gë bela bër baŋo rëcarand gër kiti bën, fel këŋo Pol: «Awa gayikako Sesar re këy exi kiti, aye këy ye gër lëngw irexëm.»

End Pol, gë Agëripa do gë Berenis eŋ

¹³ Ga xeyërak, emun end bano wacënd Agëripa eŋ sëfërëgu këni gë Berenis na gër Sesare eno cëma Fesëtis. ¹⁴ Ga babi xeyërand na bandanjëm, Fesëtis ga këŋo felëra Agëripa, emun eŋ, endey end Pol eŋ, re ko: «Felikës ala sëb këŋo na ro gër epëra kiti rëxe. ¹⁵ And ye bame gër Yerusalem aŋ, bëšadaxan bëlëngw bën gë bëxarëk bër Bëšëwif bën lëxw këno gër ndam do re këni mo nëp. ¹⁶ Ayaka yaka këmëni mène Bërom bën ani wata ex na enëp ed ala, xarak ala ajo aŋi yaka ex na pere bër këŋo lëxwënd bën gër bënd këno nagašanënd. ¹⁷ Ayow yow bani ro gër Sesare, bëte wëno amëni cac ex na, ataŋ në ecan ijo yëpa këme gër aciŋ and kiti do re këme eno mëlaw ala ajo. ¹⁸ Bër këŋo lëxwënd bën ga xani këni

yeyandëra këni. Bari amena gamatak gër band bame yëland wëno ari ri ko ani deya ex na. ¹⁹ Er bani şampërend wayët bend cale indebën do gë end ala ar këno wacënd Yesu. Bën këni rend aşës şës ko, şarikan Pol mën ko rend mëne abëngw exo. ²⁰ Wëno cën, ga wëlandëra ke gë endey end mondako enjo, wëka këmo Pol ba aÿandi ÿandi këno exo ye gër Yerusalem eno kitix. ²¹ Barikan Pol re ko mëne endey endexëm enjo, emun etëm end gër Rom enj kē xiti. Ata fel këmëni ocorođa ok eno kwëtaya gër epëra xali mëni dawën eno mēla gër Sesar.» ²² Ata re ko Agëripa: «Wëno aÿandi ÿandi ke bēte mo baxët ala ajo.» Yaka këno Fesëtis: «Awa ecan, awël këyo wël.»

²³ Ga xeyëk, Agëripa gë Berenis sēfëregu këni sir-sir gë enga end bër lajëtëgu bafi enj: gë bemun bend ocorođa bej, do gë bela bër gapak bër angol and Sesare bën, lil këni gër aciw and kiti. Ga lawën ko Fesëtis, wëlaw këno Pol. ²⁴ Ata re ko Fesëtis: «Agëripa wěj emun enj, do wën dek ang şarëregu këne ro ak, awat këno watënd ala ajo. Bulunda ir Bëşëwif in dek lëxw këno gër ndam hik gër Yerusalem, hik ro gër Sesare. Caw ako bani xeyënd mëne ajo ñap ex na exo bayi ga ko liya. ²⁵ Wëno cën afëni fëni ke mëne amena and këno lawaxën ax gi ex na. Barikan ga re ko mën dën mëne Sesar, emun etëm end gër Rom enj, këno xiti, ÿapanaxën ke mo dawëneli. ²⁶ Barikan er këmo ÿëgwën gë endey enjo in, ame cot ex na. Mën wëlawxënëgu këmo gër ed şarëregu këne ro, adofa eyo wël Agëripa, wěj emun enj. And këyo wëkara aŋ, wëno aşot këme şot er këme ÿëgw in. ²⁷ Wëno mo dawëneli andepëra ñëgwërëxe bend lëxwaxën këno gër kiti bej, axe yexënan ex na.»

26

End Pol do gë Agëripa enj

¹ Agëripa fel këno Pol: «Anëka sebën këmi eyeyan el, eyëbi yaka bër ki lëxwënd bën.» Ata Pol ga yën ko ataxan aŋ, ÿana ko ko rend:

² «Agëripa, wěj emun enj, awa doru wëno mbanj nëngan ke ga këmëni yakand ako gër lëngw irey Bëşëwif bën gër dek bend këne nagaşandërand bej. ³ Gayikako aye nang këy bend rëpëk gër Bëşëwif do gë bend këni şampërend bej, awa axara xara këmi ey buŋa eye baxëtaxën.

⁴ «Bëşëwif bën dek anang nang këni aniyandam aŋ elod and hi bame şambenjar aŋ. Anang nang këni mëne şëf gër bër enëng endam hi bame gër Yerusalem. ⁵ Bën elod anëka fo nang këne, do axor këni xor eni deya, ga ÿandi ÿandi këbi, mëne wëno aniyand ofarisenj bame liyand, bën bër ex amara and Bëşëwif and kē balëkënalind enim cale indebi aŋ. ⁶ Barikan doru wëlaw këne gër kiti nē end ga wā këme mëne anëka fiatëguk er bani yarënd bexarëk bērebi in, er beya bafi Kaxanu in. ⁷ Do bandëwëra epëxw gë baki band bulunda irebi baŋ, band këno şalend Kaxanu gëmëd gë goyat baŋ, ayar këni yarënd er beya baxo Kaxanu in ex ŋata amëd and liya këni bën aŋ. Mën ex wěj emun enj, nangël mëne nē end ga wā këme anëka fiatëguk er këni yarënd ijo in këne nagaşandëraxënënd Bëşëwif bën! ⁸ Inewa hi kën gë oŋjöpëgënan od mëne ax mënd ex na ex gi dal mëne Kaxanu axanin këbi xaninënd bēşëk bën eni bakaw gër aniyand?

⁹ «Wëno er bame yëland aÿap ÿap ke me kemëna mbanj me wëlëbël oŋac or Yesu Ibënasaret ol. ¹⁰ Enjo bame rind gër Yerusalem: wëno dën bafi sëränd bēwënëk bërənjem do mëni mēla gër epëra, gë or gapak or

bane yëlënd bēšadaxan bēlëngw ol. Do and këni xetan enēbi daw̄ aŋ, wëno šëf gër bër bax rend daw̄lënëbi bame hind. ¹¹ Ata gër dek baciw̄ bacaleya band Bēšëwif asoron bamëni soronënd mëni nēyaxixën eno cir Kaxanu. Ga ke xureli ekoȳën ed xoŷën bamëni el, xali gër bangol baniyer bamëni yenënd.»

End osede or Pol eŋ

¹² «Mondako xani bame ond gër Damas oŋ ga law̄ën këne bēšadaxan bēlëngw bën gë okayëta ir baxe yëlënd or gapak ok. ¹³ Agëripa, wěj emun eŋ, and hik eñan keŋ gër gaf aŋ, gër fëña watëgu këmi, elod gër orën angoben and kë yëgënd nëmëc eñan eŋ ga ñobaw këbo wëno gër bër enga endam bën. ¹⁴ Wëcëra këmi dek rebe-rebe gër ebar do wël këme oniw̄ ga ke yeyaneli gë eyeyan ed arameyëŋ el: “Sol, Sol, inewa këye rixëraxënënd? Mama fo këy legënënd ang ejel ed këŋo xacërand exo mësi xarak gë bebër kesëkes këno facënd el.” ¹⁵ Ata wëka këme: “Axwën, wěj noŷo wa hi këy?” Yaka ko Axwën an: “Wëno ex Yesu, ar këyo rixërand an. ¹⁶ Barikan kanil, ey kwëša gër osapar orey gayik në eŋo šanaŷaxën këmi: asana sana këmi ey gi ariyenin aram do sede iram ey tēfëtaxënënd bebër wateli këye bën do gë bebër këmi wāsinëd bën. ¹⁷ Wëno ki racët mërëxand ir Bēšëwif do gë bër ax gi ex na Bēšëwif do këmi law̄ënënd gër ndëbën ¹⁸ eyëbi pëdëtaxën bangës baŋ, eni can gër ecamëdan, eni dilaxën gër angoben; eni can gër mbëña ind Sindan, eni dilaxën gër owun or Kaxanu. Do angëmëne aŷa ŷa këni, eni cotaxën eteban ed beñëŋënaŷ bendeñën el do gë er fënan këmëni bër wënëk pab gë ekwëta ed xwëta këne el.”

¹⁹ «Awa nangël Agëripa wěj emun eŋ mëne wëno ame n̄ep ex na me tēf er wāsin ke orën in. ²⁰ Barikan ga ŷana këme gër Damas, ye këme gër Yerusalem, šëf këme dek ebar ed ŷude el, do ŷaw këme gër owar or bër ax gi ex na Bēšëwif. Afel fel këmëni bela bën eni nëngwët ola orebën ol, eno kwëta Kaxanu do eni di bebër ŷapëk eni dind bër nëngwëtëk ola orebën bën. ²¹ Në end eŋo sëraxën këne Bēšëwif bën gër Aciw̄ and Kaxanu, do xacëra këbi ene daw̄. ²² Barikan Kaxanu nëkona ke gë oyekax orexëm ol. Mëŋ bayixën këme abëngw xali doro do këme reyand gër ed këni barër bela, hi këni bërëtoc, hi këni bër gapak, wayët er re bani añatëgu kë ñatëgu Moyis gë bëlaw̄ënel bër Kaxanu in. ²³ Er reya bani ijo ex mëne Afexën an asoro bax exo toro xali eno daw̄ do mëne mëŋ kë hid aŷanar ar kë xani gër ecës an. Mëŋ këbi sēfëtëtandëra angoben and apexa aŋ Bēšëwif bën do gë bër ax gi ex na Bēšëwif bën.» ²⁴ Ata Pol ga ke yeyan mondako Fesëtis fërëfata ko do xeŷ ko: «Pol, wěj anëka šen ki! Onangëran osëm orey ol šenën ki!»

²⁵ Yaka këŋo Pol: «Ali, alëngw Fesëtis, axe cen ex na de. Barikan eyeyan ed dal ed gë onden el këme reyand. ²⁶ Emun eŋ anang nang ko beŋo dek, do wëno mëŋ këme yëxwaxënënd me yeyan kerët. Gayikwa afëni fëni ke mëne ŷoweŷ axo nem ex na, enimin, beŋo dek ax gi ex na beconëšon. ²⁷ Agëripa, wěj emun eŋ, aŷa nde ŷa këy er re këni bëlaw̄ënel bër Kaxanu in? Anang nang këme mëne aŷa ŷa këy.» ²⁸ Ata Agëripa fel këŋo Pol: «Tëkër fo bayik eye kor me gi këreceŋ!» ²⁹ Yaka këŋo Pol: «Bayik tëkër fo bayik mbaŋ, kido Kaxanu aŷa ŷa ko en gido ang wëno ak wěj gë dek bër ke baxëtënd bën xarak, anun pokërax na gë gweyele-gweyele!»

³⁰ Ata emun eŋ Agëripa, gë gofërëner in Fesëtis, gë Berenis do gë dek bër yëpara bax na bën xani këni. ³¹ Ga këni wāyira këni rend: «Gër ala ajo, amena and këno lawaxën ba eno pokëraxën gë gweyele-gweyele, ax gi ex na.» ³² Agëripa fel këno Fesëtis: «Ala ajo ar etebët hi doxo kido axo de bana eŋo kiti Sesar.»

27

End emëla ed Pol gër Rom eŋ

¹ And faŋ këni gër owëkw mëne mi ye gë kuluŋ in ond gër ebar ed Itali oŋ, gë alëngw ar ocoroda od emun etëm end gër Rom eŋ hi bami, do Yuliyus bano wăcënd. Mëŋ lawën bano ebi mëla Pol do gë bandepëra bacandaŋ. ² Kuluŋ ir angol and Adëramit babo wëland. Ata xasëk gër angwëngw bëŋa fo bëŋa fo, ebar ed Asi el. Ga xucak ebar elo, wëla këbo gand etiŋax. Arisëtarëk, ar gër ebar ed Masedëwan do hi baxo Atesalonik an, na baxo polo gër kuluŋ gë fiyi.

³ Në ecan ijo, ñat këmi gër bëŋa ir angwëngw and gër Sidoŋ. Ata Yuliyus ga likina baxo paŋ gë Pol, seŋ këno exo ye gër odawo odexëm do eno yëlaraw šëlafana. ⁴ Ga fakët këmi na oŋe oŋ, kuluŋ ireŋi in sëfak bëŋa ir gand ošir or Šipër in gayik aped fed bax xocëgund ßongoc ßoŋ. ⁵ Ata ga xas këmi cangët angwëngw and jey gër owar or Silisi do gë Paŋjëfili aŋ, ñat këmi gër Mira, gër ebar ed Lisi. ⁶ Fën šotënëx babo alëngw ar enga end ocoroda an kuluŋ ir këbo wëla ir Alekësandëri in ond gër Itali oŋ. Ata nëmbëta këbo gër kuluŋ ijo. ⁷ Bakey bandanjëm xas bami endëmane fo. Hat këmi gë ojaŋ fo gër angol and Kënidos. Do ga bax xocënd mbaŋ ekoc el sëkwan këmi mi kwëša gër bëŋa. Ata xuca këmi gër angol and Këret gand bebët ir Salëmone. ⁸ Kwël gë enëŋër el fo sëfa këmi bëŋa in, ñataxën këmi gër ed këni wăcënd «Bakegëtaya Banjekax», ler gër angol and Lase.

⁹ Bandanjëm xeyëra babo yerëxe mbaŋ do kwël bax figënënd ekas ed gë kuluŋ el gayik anëka xuca bax etiŋi ed gë amëd and gë ayem el. Mëŋ felaxën bafi Pol bër bax yerëtënd end oŋe bën: ¹⁰ «Lawo bën, wëno er këme watënd mëne angëmëne kwël fakët këne oŋe ond gë kuluŋ oŋ, oŋe oŋo ax gi na ond gë enemi këm, do ond gër er kë nëxena këm gër oŋënga or këne wëlande, do bëte ax gi na ond gë enemi ed aniyen andëfi këm.» ¹¹ Barikan Yuliyus, alëngw ar ocoroda an, xwëta ko nëmëc er re bani abërëš an do gë axwën ar kuluŋ in, yepan këno er yeyan baxo Pol in. ¹² Nëmëc eŋo, eni bayi gër bëŋa ir angwëngw aŋo na gë amëd and gë ayem aŋ, abi mëndan bana. Ata yëmbëta këni bela bër rek eni dëkwët anjëm and këni xawënd yaŋ gër kuluŋ aŋ ex kasaxën. Axacëra bafi xacërand, angëmëne awënd wëndëk eni ŋat gër Fenikës, gër bëŋa ir angwëngw and gër Këret. Ga hi bax xegëtaya in ambëtëb ir acëla-eñan do gë ambataš ir acëla-eñan, fën yandi bafi eŋi kucax amëd and gë ayem aŋ.

¹³ Ingoc ind xaniw bax ambëtëb bax xocënd ata yëla këni axor këni xor eni di er fëna bani in. Neŋ këni eni cëpët dun isibax ir kë xwëšaxënënd kuluŋ in, do këni xasënd bëŋa fo bëŋa fo ler gër Këret. ¹⁴ Barikan gogo nde ga rëmëguk ekoc etëm ed tëb ed këni wăcënd «Ekoc ed ambataš ir apën-eñan» ga xaniwëk gand ošir. ¹⁵ Ata ekoc etëm ed tëb elo lëfërirak kuluŋ in xali sëkwanëk ex kas aped-fed do kwël sebaya këmi këbo wëland sam-sam. ¹⁶ Ata ga këbo ri ebo kucali gand ambëtëb and ošir osil or këni

wáčënd Kahuda aŋ, bëriyeni bër gër kuluj bën gë ojaŋ xor këni ikuluj ind ecëpëtaxën in. ¹⁷ Ga nëŷ këni yaŋ, wëd këni ogux ok šerixën këni jey kuluj isëm in. Do ga bani yëdand ebi capali gër Širët, do kuluj in ex dëgwayax gër eđini, fedali këni anjëm and bax xasaxënënd aŋ. Mondako bami xasënd sam-sam. ¹⁸ Ga xurik ang babo lëfëfira ekoc etëm ed tëb ak, nê ecan ijo, bëriyeni bër gër kuluj bën lap këni olëb orëmar polo gër angwëngw. ¹⁹ Do yatir akey atasën, bëriyeni bëjo dëŋ lap këni oŷënga or kē xasaxënënd kuluj oŋ. ²⁰ Ata mondako ri këmi bakey bandanjëm watërëxe and goyat aŋ eňan eŋ do and gëmëd aŋ, oŵal oŋ. Ata ga këŋo bëndër ekoc etëm ed tëb el, seb këmi eyëlara ed afex këmi fex el.

²¹ Abami yambëra na elod anëka fo. Ata ga xani ko xwiriš Pol, re ko: «Kido abaxët baxët bane and re bame ene banyiye gër Këret aŋ, oŷënga or nëxenarak oŋ ax nëxena dona do or lap kën oŋ an đap dona. ²² Barikan gërëgako er këmun felënd in ene kapinaye, ala gabatak ax nemi na. Kuluj in fo këŋo noŷeli. ²³ Yama meleka ir Kaxanu ir xwën ke do këmo šalend in ga šanayaxën ke gëmëd felëra ke. ²⁴ Re ko: “Pol aňat këy fiat gër kiti ind ga Sesar, kërey yëdara na. Do Kaxanu wa seban këŋun wëj do gë đek bër bar kën kuluj bën.” ²⁵ Mëŋ ex, bëšošan kapinayin! Wëno axwëta xwëta këmo Kaxanu mëne ang fel ke ak kē hi. ²⁶ Biyi nê bëŋa ir ošir këbo šilenix.»

²⁷ Yatir sêkëk bakey epëxw gë banax gëmëd, ekoc etëm ed tëb el nê emëla babo gër angwëngw and këni wáčënd Mediterane. Emëd ekarëk el, bëriyeni bër gër kuluj bën hik këbi nangëde ebar këmi sêkand na fo. ²⁸ Lap këni atëyixën and etiŵax aŋ sêk këni ometër ofëxw osas gë ocongoki. Ga wëla këbo imbad, lap këni gašëxe atëyexën aŋ, sêk këni etiŵi el ometër alapem gë ocongotas. ²⁹ Ata ga bani yëdand ba ekoc el aňëyën kē fiëyën kuluj in gër bëŋa ir gë fongaŷ, lap këni odun onax okwëšaxën ok gand epoy ed kuluj do këni yarënd ex weca. ³⁰ Barikan bëriyeni bër gër kuluj bën ašala bani šaland eni naŵa na gër kuluj. Ata këni fedalind ikuluj itil in polo gër angwëngw ga këni ri nangëde eni kas elod na gër ecën ed kuluj fo ŷandi këbi eni đapaxën nacët odun okwëšaxën ok. ³¹ Ata Pol fel këbi ocorođa ok do gë alëngw arebën an: «Angëmëne bela bëjo ani banyi ex na yo polo gër kuluj, wën an pex na đe.» ³² Ata ocorođa ok saŵ këni bad ogux od ikuluj ind ecëpëtaxën ok do seb këni latik polo gër angwëngw. ³³ Damana ex wecaxën, Pol ga wac këbi bela bën đek, fel këbi eni kapina do eni yambëra. Ata re ko: «Doro sêkëk bakey epëxw gë banax elod ga kën šëninđ gë enjo eŋ. ³⁴ Mëŋ këmun felaxënënd en kapina do en yambëra. Mondako fo kën fëxaxën. Ala ax cës na, ado gë emban ematak an đapëta na.» ³⁵ Ga fiata ko eyeyan elo, wëd ko amburu, šëkwa këŋo Kaxanu ogës od bela đek, šobëta ko do ko yambënd. ³⁶ Ata bën đek ga xapina këni, yambëra këni. ³⁷ Biyi đek er hi bami polo gër kuluj bela okeme oki gë ofëxw ocongoxi gë bëcongabat. ³⁸ And yambëra këni bën đek aŋ, ŷëfënd këni eyamb el gër men eni bašëtaxën asi bëtiŷa ir kuluj in.

End enoŷeli ed kuluj eŋ

³⁹ Ata ga wecak, nemëra këni bëriyeni bër gër kuluj bën xali ani kwita ex na ebar el. Wat këni moňang gër ed fiëfësëk angwëngw aŋ ebar el. Ata ŷandi këbi eni mëla fën kuluj in angëmëne awënd wëndëk. ⁴⁰ Ata šëpët këni odun okwëšaxën ok, eni kasaxën polo gër angwëngw. Fët këni ogux

od xapaxën bani amërêşaya ok do lëkwët këni yaŋ anjëm akasaxën atil and gër lëngw ir kuluŋ aŋ, ebo kocelixën gand bëŋa. ⁴¹ Barikan kuluŋ in šëši këŋo në amun and eđini mërëxand ir fëngux bëki bënd men. Aŋo rëgwayak ecën ed kuluŋ el. Do men oŋ ga bax xanind bomeŋ bomeŋ gë ojaŋ od mbaŋ, ŷoyëk epoy ed kuluŋ el xali hëbirak.

⁴² Ocorođa ok ŷandi këbi enëbi đaw bandedpëra baŋ këdi ko naŵa amat exo kas xali exo keğëta. ⁴³ Barikan alëngw ar ocorođa an ga faŷ baxo gër emëkw edexëm eŋo pexën Pol, šëban këbi eni di er faŷ bani in. Fel këbi bër xam bax men bën eni đëngwa gër men do eni kas xali eni keğëta gër ebar. ⁴⁴ Bër kē bayi bën ebi kacëra eni kas bërëmar gë bangomb-gomb baŋ, bëjo gë baton band šangëtarak gër kuluŋ baŋ. Do mondako xegëta bani bën đek bëbëngw gër ebar.

28

End Pol gër ošir or Malët eŋ

¹ Ga xegëta këmi mondako bëbëngw, nang këmi mēne gër ošir or gër ed xegëta bami na, Malët këni wacënd. ² Bër lëg na bën xaca kënëbo aye fo. Ga bax sëbënd do bax yemënd, wëla kënëbo đek ler në xodux or fëtën bani. ³ Pol barëgu ko imok ind obeñët exo đëxwaxën gër xodux nangërexe andën wëfeli këŋo na. Ata ga yëkak xodux ol, ekifoxifo el šanëgu ko gër imok, do lara ko gër ataxan andexëm. ⁴ And wat këno ekifoxifo el ga lara ko gër ataxan and Pol aŋ, bër lëg bax na gër ed ebani bën këni felërënd andebën rebën: «Awa ala ajo, alaŵ ar bela đëŋ exo, gayikako ecede fexëgu ko gër angwëngw, kiti iŋ aŋo teb ex na exo điya.»

⁵ Barikan Pol wërëngënja këŋo andën aŋ bërëfët gër xodux do ŷoweŷ aŋo gi ex na. ⁶ Er bani šëninđ bela bëjo eno wat ga këŋo bëlän ataxan aŋ, ba exo wëc kërud. Barikan ga šëkira këni xali nëkak, wat këni mēne ŷoweŷ aŋo gi ex na. Nëngwët këni anjëlan aŋ do këni rend mēne Pol angoc exo.

⁷ Ler na, iciw hi bax na ind xwën baxo alëngw ar gër ošir olo do bano wacënd Pubëliyos. Mëŋ xwëtaya babo ang odawo odexëm fo do lakira këmi bakey batas gër ndebën. ⁸ Sëm ir Pubëliyos monaki hi baxo. Ašëxw šëxw baŋo do lëk baŋo angëreli and gë ošat. Ga lil ko Pol gër ed laki baxo, šalen këŋo mokwëtan otaxan ok, ata fak ko. ⁹ Ga xucak eŋo, yowëraw këni bëšëxwëra bëšëxe bër lëg bax na gër ošir, bën bëte fakëra këni. ¹⁰ Ata mbaŋ fëb banëbo bela bën do and fakët këmi đamana aŋ, fenitaran kënëbo ocëlafana od ŷap bax mi mëlali ok.

End Pol gër Rom eŋ

¹¹ Ga xucak opacaŵ otas, wëla këbo kuluŋ ir gër Alekësandëri in, ir bani wacënd «Josëkir»* in. Kuluŋ ijo na gër ošir olo xuca baŋo amëd and gë ayem aŋ. ¹² Ga ħat këmi gër bëŋa ir angwëngw, ler gër angol and Sirakis, xeyëx këbo bakey batas. ¹³ Ga xanik na kuluŋ ir babo wëland in, xasëk bëŋa fo bëŋa fo xali gër angol and Regiyo. Në ecan ijo, ekoc el ambëtëb bax xocënd, ata bakey baki fo ri bami ħataxën këmi gër angol and Pusol. ¹⁴ Fën sëkëx bamëni bëmaŷe bënd xara babo mi teyëta loxo na gër ndebën. Ata mondako xuca këmi ond gër angol and Rom oŋ. ¹⁵ Ga

* **28:11** 28.11 Oŵac olo gër bëndacan bënd Bëgërek wëđëgu bani. Bëtöx bëca bënd wëli bax mbaŋ hi baxëna bënd banëbi wacënd Casëtor gë Polikës do banëbi wacënd bëte «Ojosëkir ok».

wëlëx këni endebi eñ, bëmaÿe bënd gër angol año bëñ xacaw kënebo xali gër lumo ir gër Apiyus, do xali gër ed bani wacënd «Baciw band bëliyer batas». Pol, sam ga wat këbi šëkwa këño Kaxanu do xapina ko.

End epëmëra ed Pol gër Rom eñ

¹⁶ And ñat këmi gër Rom añ, wëla kënebi bandepëra bañ gër epëra. Barikan fel këno Pol exo dëg në ešëxen, gë šoroda ir baño nëkonand in. ¹⁷ Ga xucak bakey batas, Pol wac këbi bëlëngw bër Bëšëwif bën. Do and barëreğü këni añ, ga këbi felëra ko rend: «Bëmaÿe, wëno afëra fëra bane gër Yerusalem do lëxw këne gër otaxan od Bërom, xarak ÿoweÿ ame men ex na. Amëni menan ex na Bëšëwif bën, bëte ame yepën ex na bebër rëpën këni bëxarëk bërebi bën. ¹⁸ And wëkara këne Bërom añ aÿandi ÿandi babi ene tefët gayik amena and këne lawaxën ane wateli ex na. ¹⁹ Barikan Bëšëwif bën ga ñëp këni ene tebët in, nëÿali këne me mëka exe kiti Sesar. Xarak, mëni bar kiti bër enëng endam gë Bërom bën, gë tükër ak axe ñandi ex na. ²⁰ Në end endey eño xara këmun en yow ene watëre do mun pelëra. Ga wã këme mëne er këni yarënd bulunda ir Isërayel in anëka ñatëguk fokëraxën këne gë gweyele-gweyele ijo.»

²¹ Bëšëwif bër yow bax na bën yaka këno: «Biyi kayëta ir xaniwëk gër ebar ed Yude ir gë endey eño ami kana ex na. Bëte imaÿe gimatak ax yow ex na gë endey end këbo felati, ba gë eñëñëxax end ri këy. ²² Barikan aÿandi ÿandi këbo mi wël er këy yëland wëj in gayik cale ind sëf këy ino gër ed ex yo kë fëtënd akucara.»

²³ Ata fënëta këni akey and këni bakaw añ na gër iciw ind Pol. Ga ñatëguk akey año, nëmëc ÿëmb bani bër yow bax bën. Gër eyeyan edoxëm, Pol areya reya baxo end owun or Kaxanu eñ. Gë acariya and Moyis añ do gë er ÿëgw këni bëlawënel bër Kaxanu in baxo šaland ebi kor eno kwëta Yesu, elod gëbër xali genëka. ²⁴ Bërëmar xor këbi xali wã këni end babi felënd eñ, bëjo ñëp këni eni ma in. ²⁵ Ga këni šapër ketërexe në end emat, fëco bërëwak bën, fëco bër ñëpëk bën. Pol baš ko wayët eño: «Dal reya baxo Angoc Amënek añ and babi felërand bëxarëk bërewën añ gë etëÿ ed ala wënel Esayi el: ²⁶ “Yel gër bulunda ijo eyëbi pel:

Aye kën ÿana en wëlënd bari añun pëni na;

aye kën ÿana en nëkonënd bari ÿoweÿ an wat na.

²⁷ Gayik owëkw or bulunda ijo oñ afarëdadı farëdadıç;

Banëf bañ šoya këni do bangës bañ xëw këni;

këdi këni wat gë bangës bandebën bañ,

këdi këni wël gë banëf bandebën bañ;

këdi këbi fëni gë owëkw orebën oñ,

do eni nëngwëta mëni pakëxaxën.”

²⁸ «Awa nangin mëne apexa and yëlëgu këbo Kaxanu año, ala wëneli la wëneli wëni bër ax gi ex na Bëšëwif bën: bën abaxët këni baxët.»

²⁹ And ñata ko Pol eyeyan elo añ, Bëšëwif bën wãÿira këni do këni šampërexënd. ³⁰ Mondako ÿëpa baxo Pol bënëy bëki na gër iciw ind wëd baxo luwas. Na babi xacand dëk bër bax yowënd eno wat bën. ³¹ Afem baxo femënd end owun or Kaxanu eñ do babi sëyalind end Axwën Yesu Kërisët eñ gë anjiÿ këm do ala abaño šëban na.

Kayëta ir Bërom in Lilaya in

Akayëta aŋo, Pol yëgwën babi Okëreceŋ od gër Rom ok eni këñëxaxën ekaca edexëm el and këbi nënga aŋ. Er baxo şaland ebi pëni şenene Atëfëtan and Yesu and baxo femërand aŋ. Er yëgw ko gër akayëta aŋo in kë nangëñënd mëne ekwëta ed Yesu Kërisët el kë fexëñënd ax gi ex na acariya and Moyis aŋ. Awëd wëd ko amatinali and Abëraxam aŋ ebi pëñixën mëne apexa and gë ekwëta aŋ ax gi ex na osëyali or mëŋ Pol fo. Bëte gayikako Kaxanu këbi fexëñënd bërëwak end Yesu Kërisët bën paß gë ekwëta el, axor këni xor eni dıyand gër angwëlëra gë edëca ed Angoc Amëñek el. Er ex gër akayëta in:

End Pol eŋ do gë osëyali orexëm eŋ: 1.1-17.

End ang ex ngwën gër ogës od Kaxanu eŋ: 1.18-3.20.

End apexa and gë ekwëta eŋ: 3.21-4.25.

End aniyan angaşax and kë yëlënd ekwëta eŋ: 5.1-8.39.

End apexa and bulunda ir Isërayel eŋ: 1.11-36.

End ang yäpëk edıya ed gër Amara and Yesu eŋ: 12.1-15.13.

Bepelatar bënd yëgw ko Pol eŋ: 15.14-16.27.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, ariyenin ar Yesu Kërisët an, parëxanda ir wac këŋo in. Mëŋ dëŋ yata ke me gi parëxanda irexëm do me pemërand Atëfëtan and Kaxanu aŋ. ² Atëfëtan aŋo, paß gë bëlawënel bërëxëm bën beya babo Kaxanu elod anëka fo ang rek Oñëgw Omëñek ak. ³ Gër Atëfëtan aŋo reya ko end Asëñiw eŋ, ar rëw këno ala gër ebar ro, gër andëwëra and Dafid, ejiw edexëm. ⁴ Aşanaya şanayak mëne Yesu Kërisët, Axwën arebi an, Asëñiw ar Kaxanu dëŋ exo gayik axani xani ko gër ecës gë panga ind Angoc and owëñek in. ⁵ Paß gë mëŋ şot këmi oyekax ol do gë ofarëxanda ol, mi pemërand Atëfëtan andexëm aŋ gër benëŋ bënd bela dek, eni kwëtaxën owac orexëm ol, eni tëfaxën er re ko in. ⁶ Wën bëte şëf gër benëŋ beŋo hi këñ gayikako Kaxanu yata këŋun në end Yesu Kërisët. ⁷ Wën dek bër gër angol and Rom, bër hik pëlot gër yomb ir Kaxanu Faba irebi bën, mëŋ yata këŋun en gi bëwëñek do en cot oyekax ol, do gë obetak ol, paß gë Axwën Yesu Kërisët.

End okëreceŋ od gër Rom eŋ

⁸ Wën ang xwëta këno Kaxanu ak, ngwën in dek nangëra këni. Wëno në eŋo këmo şëkwaxëñënd Kaxanu paß gë owac or Yesu Kërisët ol. ⁹ Kaxanu, mëŋ ar këmo şaland gë onden onjekax an, do këme femërand Atëfëtan and Asëñiw arexëm aŋ, ex sede iram ir mëne din këmun şalanënd. ¹⁰ Laŋ këme xarand, gër cale indam, me cot aşot, ga wä wä ko Kaxanu, amëd and yäpëk mun nëngali aŋ. ¹¹ Gayikwa wëno dek yandi ke ene nangëre mun cëtaxën mar şanjëla şand oyekax şand yël ke Angoc Amëñek şaŋ en kemaxën wën bëte gër ekwëta ed Kaxanu. ¹² Ado me dedo wa and këme řatëli aŋ ene başëndëre şanjëlan biyi bër bar këne gër ekwëta ed Kaxanu bën.

¹³ Bëmaÿe, aÿandi yandi ke en nang mëne bakëlëbëd şandanjëm fënarali këme me yeli ene nangëre. Er këme şaland eni nëmbër gër enëŋ

endewën bër xwëta këŋo Kërisët bën ang yëmb këni gër benëng becëxe ak. Bari xali doro Kaxanu axe tebëli ex na pere. ¹⁴ Wëno ang ar bayir këni aŋomëx fo hi këme paß gë Bëgërek bën, paß gë bënangërarëx bën, paß gë bërenik bën, do gë bëfëñirëx bën. ¹⁵ Ata wën bër lëgëk gër Rom bën eŋo yandi ke me yeli mun nangën bëte.

End panga ind Atëfëtan eŋ

¹⁶ Wëno, epemëra ed Atëfëtan aŋo ol axe cëfëñënanand na gayik gë aŋo ko nëcëtënd Kaxanu panga indexëm in. Ar wäk yo këŋo fexëñënd: hi ko ar enëng end Bëšëwif, hi ko ar enëng ecëxe. ¹⁷ Enimin, Atëfëtan aŋo këbo wäsinënd mondake ri ko Kaxanu ebi kwëtaxën bela bën bër šenene. Eŋo gë ekwëta kë yänand bëte gë ekwëta kë ŋatand, ang rek Oñëgw Omëñëk ak: «Ar xwëta këŋo Kaxanu an ex awëñëk an do mondako ko šotaxën aniyan and din aŋ?»

End emenan ed Kaxanu eŋ

¹⁸ Enimin Kaxanu, elod gër orën xoÿëñëgu këbi bela bën gayik ano pëbënd na, do xwënda këni osëmbak xali këni wëlëbëlënd dal irexëm in gër osëmbak. ¹⁹ Awat këni watënd beßër yäpëk eni wat eno nangaxën Kaxanu bën gayik mëŋ dëŋ këbi wäsinënd. ²⁰ Enimin, Kaxanu ar din exo. Bari ado ga exo ar anëŋo watënde na, ola orexëm ol gë panga indexëm in kerët kë watind gër beßër ri ko gër ngwën ro. ²¹ Mëŋ ex, ala ax kor na exo yax mëne aŋo nang ex na Kaxanu. Gayikako, awatënd aye dëŋ enjaran endexëm eŋ, gë beßër ri ko bën, bela bën ano pëbënd na Kaxanu, bëte ano cëkwand na. Barikan mondako wëlandëraxën këbi gër onden ondebën gë ßanjëlan ßand gë ofëcak këm, owëkw oreßën oŋ xulëk ecamëdan el. ²² Ado ga këni rend mëne bën areni reni këni, bëšenëk exëni, arafënara fo këni rafënarand. ²³ Anëngwët nëngwët këni enjaran end Kaxanu eŋ, mëŋ ar ax cësënd na an, ano calend na. Gër ed hi bax eno calend nëmb këni këni xëland olaß or wätinali këni gë bela xarak ala an ašës ko šësënd. Bëte olaß orëmar wätinali këni gë ošël, gë owacar or gë osapar onax do gë owacar or xada-xada.

²⁴ Ata në eŋo seßaxën këbi Kaxanu eni dëxwaya gër obuyaraxik do gër owëkw oreßën ebi yändind oŋay gë becëfëñaxik fo. ²⁵ Anëmb nëmb këni end dal end Kaxanu eŋ gë enëgwëš, afëb këni fëbënd do ašale këni šalend er ri ko in gër ed ebax eno calend Kaxanu gabat, mëŋ ar betak din ir din an. Amen!

²⁶ Në eŋo seßaxën këbi bëte Kaxanu eni dind becëfëñaxik bënd yëla këni gër owëkw oreßën: bësoxari bën seß këni er yäpëk ašoşan gë asoxari eni dind in, do këni rind asoxari gë asoxari er ax ŋap ex na in. Ata mondako këbi wëcanënd kiti ind oŋay oreßën in. ²⁷ Bëte bëšoşan bën seß këni er yäpëk ašoşan gë asoxari eni dind in këbi yändirënd do këni rind ašoşan gë ašoşan er ax ŋap ex na in.

²⁸ Gayikako abi bal ex na eno nang Kaxanu, Kaxanu seß këbi gë orenik osëmbak oreßën ol eni dind becëfëñaxik. ²⁹ Ata gër onden ondebën xëñëk: osëmbak, gë oxey, gë aŋana and kodf, gë njifa, gë oyakëraxi, gë edaw ed bela, gë batakëra, gë enëgwëš, gë eñac. ³⁰ Bëte hi këni: bërena, bëxapëndër, bëşus bër Kaxanu, bër xoÿët-xoÿët, bërafënan, bëyängënanan, bëwërax, bëwëšen bër bëxarëk bëreßën, bëfëñirëx, ³¹ bër ax gi ex na mokwëta, bër gë emëkw eperëk, bër gë axayënan këm. ³² Ado

ga nang këni aye apela and šenene and Kaxanu and rek bër xwëndak beŋo bën bër ecës exëni, mondako dëŋ bayi ga këni wëndërand, bête kënebi šëkwënd bër këbi sëfëtelind bën.

2

End enëp ed bela eŋ

1 Wëj ar hi këy yo awa ga këyëbi nëpënd ako bošandax nangël mëne xaya axi gi ex na. Gë andey këy lëxwayand ga këyëbi nëpënd ako xarak wëj dëŋ bebër këni rind bën ari këy rind. 2 Anang nang këne mëne bër watak mondako bën gë däl in këbi xiti Kaxanu. 3 Awa wëj ar këbi nëpënd bošandax ajo xarak bebër këni rind bën ari këy rind, yëla këy nde ašana këyo šana Kaxanu yatir kiti? 4 Ba ayaf nde yaf këyo Kaxanu? Ay watënd na nde dek benjekax bend yël ki ga nënga ko xali ki buŋanaxënënd? Ay nang ex na nde mëne ey nëngwëtaxën ola osëmbak oreŋ ol ki yifaraxënënd gë onënga orexëm olo? 5 Gayikako awëši këy wëšind, axey xey ki ey nëngwët emëkw edey el, asaŋ këy saŋënd oxoŋ or Kaxanu or këy ŋatën yatir akey and oxoŋ, do yatir kiti ind šenene ind Kaxanu. 6 Ata ar ex yo er ko rind in këŋo wäšën Kaxanu: 7 Bër xemënak laŋ edi ed benjekax bën ga këni šaland enjaran eŋ, gë epëb el, gë aniyand and gë ecës këm aŋ, këbi yël aniyand and dın aŋ. 8 Bari gë oxoŋ osëm këbi xiti bër sanak gë andebën dëŋ eni mëšenënd däl in do ebi kor osëmbak ol. 9 Ala ar kë wëndërand an këŋo bon kata in do gë toro itëm in: hi ko ar enëŋ end Bëšëwif, hi ko ar enëŋ ecëxe! 10 Barikan, Kaxanu ayël këŋo yël ar kë rind benjekax an, enjaran eŋ, gë or gapak ol do gë obetak ol: hi ko ar enëŋ end Bëšëwif, hi ko ar enëŋ ecëxe! 11 Gayikwa epitëndër ed bela ax gi ex na gër Kaxanu.

12 Dek bër enëŋ ecëxe bër kë wëndërand nangërexe acariya bën, acariya këm këbi nëp Kaxanu and këni šësëra aŋ. Bête dek Bëšëwif bër kë wëndërand anang aye acariya bën, gë acariya and nang këni aŋo fo këbi nëp and këni šësëra aŋ. 13 Bër kë rind ari dëŋ er rek acariya in këbi xwëtënd Kaxanu bër šenene, ax gi ex na bër kë baxëtënd abaxët fo bën.

14 Bër enëŋ ecëxe bën angëmëne ari këni rind gë andebën aŋo dëŋ er re ko Kaxanu gër acariya in, xarak elod ani wël ex na, anëka hi këni ang bër gë acariya fo. 15 Gër ola orebën kë watind mëne er rek acariya in gër owëkw orebën yëgw ko Kaxanu, onden ondebën oŋ dëŋ këbi xadacënd: baŋo ebi nëp, baŋo ebi yakan. 16 Ang këme rend gë Atëfëtan and këme femërand ak, eŋo kë šanaya yatir këbi xiti Kaxanu bela bën paŋ gë Yesu Kërisët.

End Acariya and Moyis eŋ

17 Gërëgako wëj ar rek Ašëwif hi këy an këmi rend. Re këy awa wa këy er kë rend acariya in xali këy rafënannd mëne Kaxanu xwën ki. 18 Anang nang këy oñandı odexëm ok do asëyali sëyali këni er rek acariya in xali këy xorënd ey nang enjekax end yäpëk ey dind eŋ. 19 Bête wëj ar xwëtak mëne alas ar bëšiwëk hi këy an, awäsin ar fëña an, ang angoben and këbi ħoband bër gër ecamëdan fo hi këy. 20 Wëj ga nang këy aye däl in gayik acariya an nang këy këyëbi xadacaxënënd bëfëniřëx bën, këyëbi sëyalixënënd bër yowëŋ ax nang ex na bën. 21 Wëj ar këbi sëyalind bošandax an, ay tëyalıyand na gë andey! Wëj ar kë femërand mëne ax gi ex na mondeka an, këy rekand! 22 Këy rend ax gi ex na mo ndi orekar do

këy rind orekar ol! Šus këy olaš oŋ, bari këy šonand beber gër bangëb bën! ²³ Wëj kë rafënanand mëne Acariya aŋ nang këy, bari ayo pëb ex na Kaxanu, gayikako ari këy rind er šëban ko in! ²⁴ Wën Bëšëwif bën: në endewën këni renaraxënënd owac or Kaxanu ol bër benëng becëxe bën, ang rek Oñëgw Omënëk ak.

²⁵ Dal ex gër ar enëng end Bëšëwif, oxac ol er yäpëk ex angëmëne asëf ko sëfënd er rek acariya in! Bari angëmëne axo tëf ex na ata ko hi ang axacërëx fo. ²⁶ Awa angëmëne ar enëng ecëxe axacërëx an asëf ko sëfënd bapela band šenene band acariya baŋ, anëka hi ko ang Ašëwif axac xac fo. ²⁷ Axacërëx ar kë sëfënd šenene Acariya an bandixa bandexëm baŋ ki nëp wëj axacëxac an, wëj ar nangëk oñëgw od acariya ok xarak ay tëfënd na er rek in. ²⁸ Ar hik enim Ašëwif an ax gi ex na ar rëw këno gër enëng end Bëšëwif ba ar xac këno fo gër eman endexëm. ²⁹ Ar hik enim Ašëwif an, gër onden ondexëm hi ko. Bëte ar hik enim axacëxac an gër emëkw edexëm nëngwët këŋo Angoc Amënëk aŋ, bari ax gi ex na ga xac këno ang rek acariya ak. Mëj ex, ar hik enim Ašëwif an, Kaxanu këŋo šëkwënd, ax gi ex na bela.

3

End benjekax bend Bëšëwif eŋ

¹ Awa Bëšëwif bën, oyekax or fe wa xuca kënebi benëng becëxe beŋ? Inewã ex ofëcak or oxac orebën ol? ² E, mbaŋ ex beber xuca kënebi bën. Eñanar eŋ, bën xwëtënan babi pere Kaxanu eyeyan edexëm el. ³ Do gayikako Bëšëwif bërëmar gë oŋëpëgënan exëni, oŋëpëgënan odebën ok ayepën nde yepënëk ekwëta ed Kaxanu el? ⁴ Adokiŋ! Ado eni gi bela bën dek bënëgwëš, Kaxanu mëj din ar dal fo exo, ang rek Oñëgw Omënëk ak:

«Ey gixën ar šenene gë er këy yeyanënd in, do and kën šampërend gë ala aŋ eyo bon.»

⁵ Barikan angëmëne paš gë osëmbak orebi ol kë šanayand or šenene or Kaxanu ol, mondake këne yeyane? Kaxanu asëmbak nde exo and ko seš ex canaya oxoŷ aŋ? Ang këni yëlarand bela fo këme rend mondako.

⁶ Adokiŋ! Kaxanu, mondake xiti dobi bela bër gër ngwën ro bën kido axo gi bana din ar šenene? ⁷ Do angëmëne gë enëgwëš endam eŋo dëŋ kë šanayand dal irexëm in do kë yañënd enjaran end Kaxanu eŋ, inecëŋ ke nëpaxën ang awendëran ar këŋo xiti fo? ⁸ Awa inewã bayik ane dende na, ang këni rend këmi sëyalind bër këbo renarand bën: «Mendërandëne ex canayaxën oyekax ol!» Ata bela bëjo, aŋap yäp këbi kiti ind Kaxanu in.

End mbëña ind eñëŋenax eŋ

⁹ Awa ine këne reye? Ba biyi Bëšëwif bën nde xuca kën bene oxëbën ol bër benëng becëxe bën? Ax gi ex na gër beŷ dek. Gayikwa anëka reya këne osede or këbo nëpënd ol: biyi dek, hik Bëšëwif, hik bër benëng becëxe bën, awëña wëña këbi eñëŋenax eŋ. ¹⁰ Gër Oñëgw Omënëk ga rek:

«Ala ar šenene ax gi ex na, ado gabatak.

¹¹ Ar këŋo fëñirand ax gi ex na, ar këŋo šaland Kaxanu ax gi ex na.

Dek nambëra këni, dek šëxwëpët këni.

¹² Ar kë rind enjekax ax gi ex na, ado gabatak.

¹³ Osëy orebën oŋ ang yeg ir wafërëluŋ fo ex,
 Odiw odebën ok njifa fo ex,
 Er kē šanënd gër osëy orebën in
 ongwëc ond saw-orang fo ex.

¹⁴ Er kē šanënd gër osëy orebën in
 owër do gë ekare ed bela fo ex.

¹⁵ Bën din bëwëlëk bër efaŋ ed bela fo hi kēni.

¹⁶ Gër ed kēni xuca yo yey dek kē nēxenand
 do tar fēña in kēni sebētand kata iŋ.

¹⁷ Aketëxeta and gë bela ani nang ex na.

¹⁸ Ado gë tēkër ak ano yëdand na Kaxanu.»

¹⁹ Anang nang kēne mēne dek er kē rend Acariya in Bëšëwif bën kēbi fedënalind do ala ar ex yo gër ngwën ro exo wat mēne awëndëran exo gër ogës od Kaxanu. ²⁰ Enimin, ala gabatak ax kor na exo gi ar šenene gër lëngw ir Kaxanu paŋ gë acariya aŋ gayikwa acariya aŋ dëŋ kēbi nangënd bela bën mēne bëwëndëran exëni.

End apexa and bela eŋ

²¹ Barikan gërëgako, Kaxanu wāsin kēbo mondake kēŋo xwëtënd ala an ar šenene xarak ax gi ex na ga ko sëfënd er rek acariya in. Ado gër acariya aŋo do gër okayëta od bëlawënel bër Kaxanu dëŋ kē reyand eŋo.

²² Dek bër xwëta kēŋo Yesu Kërisët bën kēbi xwëtënd Kaxanu bër šenene.

²³ Gayikwa epitëndër ax gi ex na: bela bën dek wënan kēno Kaxanu, do mēŋ hawëtaxën kēbi enjaran endexëm eŋ. ²⁴ Kaxanu, gë oyekax orexëm ol fo kēbi xwëtënd bela bën bër šenene paŋ gë edacët ed ex gër Yesu Kërisët, mēŋ ar kēbi racëtënd el. ²⁵ Kaxanu lawëneliw kēŋo Kërisët exo gi angunëtan, ošat orexëm oŋ ex dëxët bamena band bër xwëta kēŋo baŋ. Eŋo ri ko Kaxanu efi masinaxën bela bën mēne šenene exo. Akarëk aŋ, gë beñëŋenax bend bani rind bela beŋ er baxo rind nangëde axo watënd na gayik abuŋan baŋi buŋanënd. ²⁶ Gërëgako, gë ebuŋa ed buŋa baxo Kaxanu el šanayak or šenene orexëm ol, ga kēbi wënënënd bër kēŋo xwëtënd Yesu bën, xarak axo dif ex na acariya aŋ.

²⁷ Awa end ko rafëanaxën ala nde exëna? Gë acariya and fe? And bandixa aŋ nde? Ali, barikan paŋ gë acariya and ekwëta aŋ. ²⁸ Enimin, anëka wā kēne mēne ar xwëta kēŋo an hik ar šenene an, xarak ax gi ex na ga sëf ko er kē rend acariya in. ²⁹ Kaxanu ir benëng dek exo, axo gi ex na ir Bëšëwif fo. ³⁰ Gayikako Kaxanu ibat fo ex, dek bër xwëta kēno Kërisët bën kēbi xwët bër šenene nē end ekwëta eŋ: hi kēni bëxacëxac, hi kēni bëxacërëx. ³¹ Awa gayikako axwëta xwëta kënëŋone Kërisët do Kaxanu xwët kēbo bër šenene, acariya aŋ ayep nde yepëk? Bëtëdën, mondako ako ex wa epëb ed Acariya el.

4

End amatinali and Abëraxam eŋ

¹ Awa kwitane tan end Abëraxam, axarëk ar bïyi Bëšëwif eŋ. Er šot baxo in ba nē end oyekax orexëm nde šotaxën baxo? ² Kido Kaxanu nē end benjekax bend baxo rind xwëtaxën baŋo ar šenene Abëraxam, arafëna rafëna doxo. Bari Kaxanu axo watënd na beŋ bën mondako. ³ Ado enimin, ax gi ex na nde are rek Oñëgw Omënëk ok: «Abëraxam axwëta xwëta baŋo Kaxanu mēne ari ko ri er beya baŋo in. Ata Kaxanu xwët kēŋo ar

šenene.» ⁴ Ax gi ex na nde ar kë riyenind an acosa ko šotënd? Er këno šosënd in er ýapëk ex, ano yëlënd na ayël fo. ⁵ Bari ar bayik ýoweý axo di ex na an do eno kwëta axwëta fo Kaxanu, mëñ ar këbi yëlënd or šenene bësëmbak an, në end ekwëta edexëm elo këño wënën Kaxanu. ⁶ Ata Dafid, onënga or ar wënën këño Kaxanu ol xarak benjekax axo di ex na an ko ýëwënd:

⁷ «Nëngandëralebi bër seban këbi Kaxanu bamena bën, Nëngandëralebi bër rëxëtën këbi beñëñenax bën.

⁸ Nëngandëraleño awendëran an gayikako Axwën an año nëp ex na!»

⁹ Do onënga olo or bëxacëxác bën fo nde ex? Bëxacërëx bën cëñ, abi nëngandërand na nde mondako fo? Ax gi ex na nde are këne rende mëne Abëraxam, ga xwëta baño Kaxanu hixën ko ar šenene? ¹⁰ Awa nand fe hi baxo ar šenene? Ba and hi baxo axacëxác añ nde? Adokiñ! And hi baxo axacërëx añ. ¹¹ Eyo Abëraxam, damana eno kac, hi baxo ar šenene ga xwëta baño Kaxanu. Oxac olo amatinali fo bax mëne ar šenene hi ko. Ata elod yatijo hi ko axarëk ar dek bër këbi xwëtënd Kaxanu bër šenene and këno xwëta añ ado bayik anëbi kac ex na. ¹² Abëraxam fo hik bëte axarëk ar bëxacëxác an, bër këño sëfëtélind gër ekwëta ed Kaxanu bën and bayik ano kac bana pere añ.

End ekwëta ed Abëraxam eñ

¹³ Kaxanu bëya babi Abëraxam gë bërändëwëra andexëm bën mëne ayël këbi yël oxwën or ebar ol. Ga xwëta baño Kaxanu šotaxën baxo or šenene olo, ax gi ex na ga sëf baxo acariya añ. ¹⁴ Angëmëne bër sëfëk acariya bën fo kë šot bebër bëya ko Kaxanu bën, ar këño xwëta axwëta fo an, ayepeli këño yepeli. Er bëya ko in awo kë wo. ¹⁵ Bari ax gi ex na ako: Kaxanu, mbanj këbi xoýëñënd bela bën gayik ani tënd na er rek Acariya in. Do gër ed ax gi ex na Acariya, amena ax gind na. ¹⁶ Awa paß gë ekwëta ed Kaxanu el hixënëk mondako, ex gixën oyekax, do ex ntaxën er bëya baxo Kaxanu in gër dek andëwëra and Abëraxam añ. Mondako hik gër bebër gër acariya, do gër bebër ekwëta ed Abëraxam, mëñ ar ex axarëk ar biyi dek an. ¹⁷ Enimin Kaxanu fel baño Abëraxam gër Oñëgw Omënëk: «Wëno yata ki ey gi axarëk ar benëñ bëndanjëm». Ata gër ogës od Kaxanu, mëñ ex axarëk ar biyi dek an gayik mëñ hi bax ar xwëta baño an. Awa wa baxo mëne axanin këbi xaninënd bësësëk bën dëñ eni baka eni gi bëbëngw, do bebër elod ax gi ex na bën awac fo ko wacënd ex gi. ¹⁸ Abëraxam ayar yar baxo gër ed eyar ax gi bana, do xwëta këño Kaxanu. Ata në eno hixën ko axarëk ar benëñ bëndanjëm ang fel baño Kaxanu gër Oñëgw Omënëk ak: «Mondako këni ýëmb bërändëwëra andey bën».¹⁹ And fel baño mondako añ, Abëraxam dam hi bax eno tæk bëniy keme. Aye nang baxo mëne ecës fo bayi baño. Do alindaw Sara, ado ga hi baxo asoxari aboroxok anëka xuca baxo gër ecot ed itox. Mondako dëñ bayi baxo ga xwëta këño Kaxanu mëne ayël këbi yël er bëya babi in. ²⁰ Barikan paß gë ebëya ed bëya baño ayël këño yël itoşan el, oñëpëgënan ax gi bana gë tækër ak gër emëkw ed Abëraxam, gayik axwëta xwëta baño Kaxanu. Ata mondako şanaya bax gër ola orexëm enjaran end Kaxanu eñ. ²¹ Aye fëni baño mëne er ko bëya Kaxanu in gë panga indexëm in axor ko xor exo di. ²² Ata mëñ ýëgw këni end Abëraxam eñ mëne gayik awa wa baxo xwëtaxën baño Kaxanu ar šenene. ²³ Barikan, ax gi ex na mëñ gabat

kë hi ar šenene an ang yëgw këni ak: «Kaxanu xwët baŋo ar šenene.»
²⁴ Biyi bëte gër ogës odexëm bër šenene xwët këbo ga w̄a këne ako mēne mēŋ dēŋ xanin këŋo gër ecēs Yesu, Axwën arebi an. ²⁵ Kaxanu, gër otaxan od bēla sēb baŋo Yesu exo cēs nē end beñēŋenax bendeŋi. Bēte, xanin këŋo gër ecēs ene cotaxēne biyi bër w̄a këne endexëm bēn or šenene ol.

5

¹ Awa biyi ga xwēta kēnēŋone Kaxanu hixēn këne bër šenene. Anēka šot këne aketēxeta aŋ gē mēŋ gē Yesu Kērisēt, Axwën arebi an. ² Nē endexēm šotaxēn këne oyekax or Kaxanu ol. Ata gē oyekax olo xemēna këne xali gērēgako. Mēŋ ex, nē nēngandēraŋo ga këne yarēnde ako akey and këne bare gēr enjaran endexēm aŋ. ³ Ado ang këne soroye yo nēngandēraŋo gayik anang nang këne mēne toro iŋo këbo sēyalind ebuŋa el. ⁴ Ga buŋa këne nangaxēn këne mēne axem xem këne do gē ekemēnan elo këne yaraxēnēnde er bëya ko Kaxanu ayēl këbo yēl in. ⁵ Eyar ed këne yarēnde el abo yepeli na, Kaxanu, gē Angoc Amēnēk aŋ yēl këbo aŋana andexēm aŋ gēr oŵēkw orebi. ⁶ Enimin, nand sitara bane na, nand bayi bane bērangoyēra and gē Kaxanu na, šēs ko Kērisēt nē endeŋi and ŋatan këŋo aŋ. ⁷ Mbaŋ yēkak ewat ed ar hik aŵēlēk ar exo cēs nē end ašandaŵ ado exo gi ašandaŵ ajo ar šenene. Bamat ala exēna ar w̄adox exo cēs nē end ašandaŵ ar kē rind beŋjekax bēndanjēm. ⁸ Barikan, amēd and bayi bane biyi bēwēndēran aŋ, aŵasin w̄asin këbo Kaxanu yēgwe këŋo balēnd endeŋi eŋ ga w̄a ko exo cēs Kērisēt nē endeŋi. ⁹ Do gayikako nē end ošat or Asēñiŵ xwētaxēn këbo Kaxanu gērēgako bër šenene, mondake bayik abo pexēn na yatir akey and kiti? ¹⁰ Gayikwa angēmēne and hi bane bērangoyēra and Kaxanu aŋ, wēlēr këne gē mēŋ gē ecēs ed Asēñiŵ el, kaš fo këbo fexēn paŋ gē aniyān and Asēñiŵ aŋ, gayikako aŵēlēr wēlēr këne gē mēŋ. ¹¹ Ado nēmēc na këbo nēngandērand end Kaxanu eŋ gayik nē end Yesu Kērisēt, Axwën arebi eŋ, wēlēraxēn këne gē mēŋ gērēgako.

End Adam aŋ do gē Yesu eŋ

¹² Nē end amena and ala abat, Adam, yowaxēnēguk eñēŋenax eŋ gēr ngwēn ro. Eñēŋenax eŋ wēlaliwēk ecēs el, do ecēs el lēk këŋi dek bēla bēn gayik dek fo wēndēra këni. ¹³ Ata eñēŋenax eŋ xulēk ngwēn iŋ, bari Kaxanu ababi xiti na bēla bēn xali yēlēgu këŋo acariya aŋ Moyis. ¹⁴ Barikan, elod amēd and wēndēra ko Adam xali nand ŋatēguk acariya and Moyis na, ecēs el xēda babi bēla bēn ado bayik ano mēšen bana Kaxanu ang Adam ak. Ata Adam ijo, amatinali and ar bax yowēnd an fo hi baxo. ¹⁵ Oyēl or wēlawēk oyekax or Kaxanu ol ax cilar ex na gē tēkēr ak gē er wēlawēk amena and Adam in. Ado ga yāñēk ecēs el gēr bēla nē end amena aŋo, er wēlawēk oyekax or Kaxanu paŋ gē Yesu Kērisēt in xucak panga iŋ. ¹⁶ Oyekax or ko yēlēnd Kaxanu ol xurik ex kēbēn, gē amena and ala abat and nēpaxēn këŋi bēranjēm aŋ. Ata nē end oyekax olo këŋi xwētaxēnēnd Kaxanu bēranjēm bër šenene, ado ga yēmbēk bamena bandebēn baŋ. ¹⁷ Gayikwa paŋ gē ala abat, gē amena and ala abat, xēñaxēnēk ecēs el gēr ngwēn. Barikan paŋ gē Yesu Kērisēt gabat, këni šotaxēnēnd bēla bēn nēmēc oyekax or Kaxanu ol: ayēl fo këŋi yēlēnd beŋjekax beŋ do këŋi xwētēnd bër šenene, do awun këni wunēf gēr aniyān paŋ gē Yesu Kērisēt gabat.

¹⁸ Awa Kaxanu në end amena amat nëpaxën këbi dek bela bën. Bëte në end andixa and šenene amat këbi yël or šenene or kë yëlënd anıyan ol. ¹⁹ Enimin ga wëši ko ala abat, hixën këni bewardëran bela bëranjëm. Bëte ga wa ko ala abat kë hixën bër šenene bela bëranjëm. ²⁰ Xarak acariya aņ er yowëk ex nëmbaxën eñëjënax eņ gër bandixa band bela. Barikan gër ed yëmbëk eñëjënax kë yëmbërend kaš oyekax or Kaxanu ol. ²¹ Mondako yañëk eñëjënax eņ xali wëña këbi bela bën gë ecës el. Bëte mondako fo yañëk oyekax or Kaxanu ol gë or šenene ol eni cotaxën bela bën anıyan and din aņ paš gë Yesu Kërisët, Axwën arefi an.

6

¹ Gërëgako eyeyan nde bayik na? Ba ene kwëndaye beñëjënax nde ex nëmbëraxën oyekax or Kaxanu ol? ² Bëtëdëñ! Biyi bër šës këne në end eñëjënax bëjo, mondake këne liyaye gë eñëjënax eņ? ³ An nang ex na nde xobuyi or buyi kënëbo ol wacayak mène anëka bar këne gë Yesu Kërisët gër ecës edexëm? ⁴ Awa xobuyi olo wacayak mène anëka wëg kënëbo gë Kërisët. Ata Faba Kaxanu gë panga indexëm in xanin këno gër ecës. Do bëte gë panga ino fo këbo yëlënd ene dıyaye anıyan angašax aņ. ⁵ Enimin, gayikako abar bar këne ecës el gë Kërisët, abar këne bare bëte gë mëj gër ekani ed gër ecës. ⁶ Anang nang këne mène nand fika këno Yesu na, ola osëmbak orebi ol fikali këni, ex dëxëtaxën gër anıyan andëbi eñëjënax end rëweli kënëbo eņ. Mëj ex, biyi ane bayiye na okadëp od eñëjënax. ⁷ Gayikwa ar šësëk an ar šenene hi ko, ašapër šapër këni gë eñëjënax eņ. ⁸ Gayikako biyi gë Kërisët bar këne gër ecës edexëm, awa kwëtanëpone mène gë mëj këne liyaye bëte. ⁹ Ax gi ex na nde anang nang këne mène Kërisët axani xani ko gër ecës do bëte din axo cës na, ecës el ax kor na eņo bëña? ¹⁰ Amat fo šës ko ex dëxëtaxën eñëjënax eņ gër ola or bela. Gërëgako gër anıyan andexëm er han ko Kaxanu fo ko rind. ¹¹ Ata wën bëte watayayindën ang bëšëk fo paš gë eñëjënax eņ. Bëte watayayindën ang bëbëngw bër kë rind er han ko Kaxanu fo gayikako gë Yesu Kërisët bar kën anıyan aņ. ¹² Awa kërex bayi na ga wëña këñun eñëjënax eņ. Këren bayi na ga sëf kën oñandi oñëjënax od eman ok. ¹³ Wal ir eman endewën gibatak kërey yëlaya na gër eñëjënax, ang eyënga ed osëmbak fo. Barikan, yëlayayin wën dëj gër andıyen and Kaxanu, ang bër kë liyand bër xaniwëk gër ecës fo. Do wal ir beman bendewën ir ex yo yëlıno Kaxanu gë dek beman bendewën ak ang eyënga ed or šenene fo. ¹⁴ Kaxanu gë oyekax orexëm ol lëkaya këñun, an bayi ex na ga wëña këñun acariya aņ. Mëj ex, këren bayi na ga wëña këñun eñëjënax eņ.

End edıyenin ed er šenene eņ

¹⁵ Awa ine ngwa ex? Ba asëk awendëra fo nde hi këbo gayik paš gë oyekax ol ser këne gë Kaxanu, do ax gi ex na paš gë acariya aņ. Bëtëdëñ! ¹⁶ Anang nang kën mène and këno sëf ala do en dind ang yandı këno ak, aña wa kën eņun bëña. Mëj ex, gërëgako tanayin: angëmëne eñëjënax eņ sëf kën, ecës el kën šot. Do angëmëne Kaxanu sëf këno ata këñun xwët bër šenene. ¹⁷ Barikan në end oyekax or Kaxanu eņ, wën bër ebax okadëp od eñëjënax bën, aña wa kën gë emëkw el dek, en tëf er kë rend osëyali or sebënan kënun in. ¹⁸ Ga racët këñun ako gër eñëjënax, anëka hi kën okadëp od or šenene. ¹⁹ Ga sitara kën këme

xafëxafinaxënënd mondako er këme rend in. Enimin, ayëlaya yëlaya ban gë dek beman bendewën bej gër obuyaraxik do gër eñëjënax, mëj ban rixënënd eñëjënax eñ. Gërëgako yëlayayin gë dek beman bendewën ak, ang okadëp fo gër ema end šenene en gixën bewënek. ²⁰ Gayikwa and hi ban okadëp od eñëjënax añ, aban xor na en di end šenene eñ. ²¹ Do ineŵa ban šotënd? Ax gi ex na nde becëfëanaxik bend kë űatelind gër ecës fo šot kën? ²² Barikan gërëgako ga šan kën ako gër mbëña ind eñëjënax do hi kën okadëp od Kaxanu, bandixa bandewën baj band owënëk ex, do gër aniyand and din kën űata. ²³ Acosa and ar watak edi ed beñëjënax añ ecës el ex. Barikan, er ko yëlënd ayël fo Kaxanu in ex, aniyand and din and paß gë ebar ed bar kën gë Yesu Kërisët, Axwën arebi el.

7

End amatinali and eñër eñ

¹ Bëmaŷe, wën bër nangëk aye acariya hi kën. Ax gi ex na nde anang nang kën mëne ala an nand bayi ko abëngw na fo këjo sëränd acariya añ? ² Ax gi ex na nde mondako ex end asoxari ar ŷër këno eñ? Acariya añ asëra këjo sëränd gër eñër and ko liyand icën indexëm añ. Barikan and ko šës icën añ, axo bayind na ga sëra këjo acariya añ. ³ Angëmëne eni daki gë asošan ašëxe xarak icën indexëm in abëngw bayi ko, orekar ko rind. Bari and ko šës icën añ ado eni ñërërëx gë asošan ašëxe axo dind na orekar. Amëd año anëka sebët këjo acariya añ. ⁴ Ata bëmaŷe, ako fo ex endewën eñ. Nand šës ko Kërisët gër kërëwa na, wën bëte ašës šës kën eñun tebëtaxën acariya añ. Awa ga xani ko gër ecës, mëj xwën këjun ene dixënënde beñjexak bend űan ko Kaxanu. ⁵ Gayikwa and wëña babo oñandi od eman añ, acariya añ bax šërëyëtënd betëmbak bend gër ola orebi bej mëj bane rixënënde bend kë wëland gër ecës bej. ⁶ Barikan gërëgako, Kërisët aracët racët këbo gër mbëña ind acariya, ane bo ex na gër mbëña ind acariya akarëk. Gayikwa ašës šës këne paß gë acariya and ri babo okadëp añ. Gërëgako gër owun oxašax or Angoc Amënëk hi këne.

End andiyen and acariya eñ

⁷ Awa eyeyan nde bayik na? Eñëjënax nde ex Acariya añ? Bëtëdëj! Paß gë acariya añ ga nang këme wa er ex eñëjënax in. Enimin, ame nang dona er ex eñangen el kido ax de bana acariya añ: «Eñangen ed er xwën ala ašandax in ax ye ex na[☆]» ⁸ Ata eñëjënax eñ wëdëk er rek acariya in do lënan ke eñangen ed beberanjëm el. Kido acariya ax gi bana, eñëjënax eñ axe bëña dona mondako. ⁹ Wëno abëngw ebame, and bayik acariya ax gi bana añ. Barikan, and űatëguk apela añ, eñëjënax eñ liyak. ¹⁰ Amëd año šës këme wëno. Ata apela and hi bax exe mëlanëgu aniyand añ wëlanëgu ke ecës el. ¹¹ Ata amëd año wëlak eñëjënax eñ, wëdëk apela añ, yifa ke do lën ke gër ecës. ¹² Acariya añ ewënëk ex, apela añ bëte ewënëk ex, er šenene ex, do eyekax ex. ¹³ Awa do eyekax in nde wëlanëgu ke ecës el? Bëtëdëj! Eñëjënax eñ wa lawë ke gë er yek in. Mondako šanayak mëne enimin eñëjënax eñ er ax ye ex na ex ga wëdëk apela añ lawaxën ke.

End gër ola or ala eñ

¹⁴ Enimin, anang nang këne mëne acariya er Angoc and Kaxanu ex. Barikan gë ola oram ol, ala fo hi këme, ar fanayak gër eñëjënax.

☆ 7:7 7.7 Acariyakinëm 5.21

15 Enimin, er këme rind in ame nangënd na. Er şus këme in këme rind, do këme sêkwanënd er ýandi ke in. 16 Angëmëne axe ñandi ex na me di bebër këme rind bën, në ecanaya ex aña wa këme mëne acariya aņ eyekax ex. 17 Eñëjënax end şota ke eņ kē rind eņo, bari ax gi ex na wëno. 18 Anang nang këme mëne enjekax eņ ax gi ex na gēr ndam, mëne ngëj gēr eman endam. Gayikwa axor ex exe ñandind me di enjekax eņ, bari ame korënd na enjekax eņo. 19 Eñëjënax end şus këme eņ këme rind do enjekax end ke ýandind me di eņ ame dind na. 20 Angëmëne me dind end şus këme eņ, eñëjënax end şota ke eņ kē rind, bari ax gi ex na wëno. 21 Awa wëno acariya aņo wat këme: nand ke ýandi yo me di enjekax na, eñëjënax eņ ke wedind. 22 Aye ke nënganënd gëf gēr yomb iram end Acariya and Kaxanu eņ. 23 Barikan, acariya acëxe sëra ke na do ke wërelind gēr onden ondam xali ke lënanënd eñëjënax eņ. 24 Dek xata ke wëno! Noŷo wa kē racët eman endam end ke wëlend gēr ecës eņo? 25 Cëkwanëjone Kaxanu paß gē Yesu Kërisët, Axwën arebî an! Awa mondako dëj hi këme gēr onden ondam xadëp ir acariya and Kaxanu, barikan gē eman endam eņ hi këme xadëp ir acariya and eñëjënax.

8

End eđiya ed gē Angoc and Kaxanu eņ

1 Awa gërëgako, bër bar këni gē Yesu Kërisët bën kiti abi bayi ex na. 2 Enimin, and këni bar ala gē Yesu Kërisët aņ, Angoc Amënëk and këjō yëlënd aniyān aņ kē nēmband ex gi acariya andexëm aņ. Wëno acariya aņo racët ke, abayi ex na ga wëña ke eñëjënax eņ do gē ecës el. 3 Eņo acariya aņ ax kor bana ex di gayik bela bën asitara sitara këni gēr ola orebën. Barikan Kaxanu axor xor ko exo di eņo: lawëneliw këjō Asëñiw, gē eman end wëndërëk gē end bëwëndëran ebi dacëtaxën gēr eñëjënax. Mondako xiti ko eñëjënax end şota babi bela eņ. 4 Mondako ri ko Kaxanu ene cotaxëne gēr ola orebî or şenene or paß gē acariya ol biyi bër këne liyande ang këbo xadacënd Angoc Amënëk ak, xarak ax gi ex na ang këjō ýandind eman ak. 5 Enimin, bër kē rind ang këbi ýandind ak fo bën, oñandi od eman ok këni rind. Barikan bër wāk ebi kadac Angoc Amënëk bën bënd şenene këni rind. 6 Ar xwëndak end oñandi od eman an, gēr xodux ko yend. Barikan ar wāk eņo kadac Angoc Amënëk an, gēr aniyān and obetak ko yend. 7 Eyo, Kaxanu mbaņ këbi şusënd bër xwëndak end oñandi od eman bën. Anî tēfënd na acariya and Kaxanu aņ. Bëte ado ebi ñandido enî tēf in, ola orebën ol dëj kē sêkwan. 8 Do bër wëña këbi oñandi od eman bën anî korënd na enî di er ñan ko Kaxanu in. 9 Barikan wën an bayi ex na ga şota këjūn oñandi od eman ok, Angoc and Kaxanu aņ këjūn xadacënd angëmëne enimin gēr ola orewën lëg ko. Ar bayi aņo cot ex na Angoc and Kërisët an axo gi ex na arexëm. 10 Angëmëne Kërisët alëg lëg ko gēr ola orewën gayik bër şenene hi kën, Angoc Amënëk aņ ayël këjūn yël aniyān aņ ado ex cës eman endewën eņ. 11 Kaxanu xanin këjō Yesu Kërisët gēr ecës. Angëmëne Angoc andexëm aņ alëg lëgëk gēr ola orewën, Kaxanu, mëņ ar xanin këjō Kërisët gēr ecës an, aliyān ko liyan beman bëndewën bënd kē şëş bejō, gē Angoc Amënëk and lëgëk gēr ola orewën aņ. 12 Bëmaŷe, ang bër gē aņomëx fo hi këne, bari ax gi ex na de eman eņ do gē oñandi odexëm ok ýomëxa kënebene. Mëņ ex kërëne bayiye ex na ga këne liyande ang këbo ýandind ak. 13 Angëmëne wën aliya kën liyand ang ex oñandi od eman ak, anemi

kën nemi. Barikan, angëmëne gë panga ind Angoc Amënëk in kën lawënd bamërëwëra bañëñenax bandewën ban, ašot kën šot aniyand and din ir din anj. ¹⁴ Enimin, đek bërëwak oxadac or Angoc Amënëk bën, obaš or Kaxanu hi këni. ¹⁵ Kaxanu aňo ñandi ex na en gi ang oxadëp fo do eno yëdand. Barikan gë Angoc Amënëk yata këñun en gi obaš orexëm. Angoc aňo nangën këbo mëne aňap ýapëk enëňo macënde Kaxanu: Aba! (Faba!) ¹⁶ Angoc Amënëk aň dëň hik sede irebën in do këbo felënd gër onden ondefi mëne obaš or Kaxanu hi këne. ¹⁷ Do angëmëne obaš or Kaxanu hi këne, axwën xwëne këne bïyi bête er xwën ko in, gwër fo gë Kërisët. Barikan afo ene yëxwe gër ga yëkak yo toro indexëm in mëň këne šotaxëne enjaran endexëm end këňo yël Kaxanu eň.

End obetak or ecan ecan eň

¹⁸ Wëno aye fëni ke mëne gër ga këne soroye yo gër aniyand and gërëgako, toro ino ax cilar ex na gë enjaran end fenin këbo Kaxanu eň. ¹⁹ Ngwën ind ri ko Kaxanu in đek nëkan këňo eň ñatëgu amëd and kë šanaya ola or yël këbi Kaxanu obaš orexëm ol. ²⁰ Enimin, er gë ofëcak këm in wëňak ngwën ind nęcëtëgu ko Kaxanu in, xarak ax gi ex na đe ga ýandi baňo hixënek mondako. Në end ar lënan këňo eñëñenax an hixënek mondako. Barikan eyar ed këne yare exëna. ²¹ Ngwën in ašëni šënik gë onënga fo amëd and këňo racët Kaxanu gër oxadëp or beñëñenax aň. Amëd aňo kë bakaw enjaran eň, do gë oxwën or obaš or Kaxanu ol gër ebar yo. ²² Anang nang këne mëne ngwën in đek në eňwëcar ex, në etoro ex ang asoxari ar orëw fo. ²³ Bête bïyi bër ýana këbo Kaxanu monjël Angoc Amënëk bën awëcar këne wëcar nde gër ojomb odebi. Ašëni šëni këne exo ñata Kaxanu eyata ed yata këbo el do gë apexa and eman endefi aň. ²⁴ Gayikwa gë eyar ed šot këne el fexaxën këne. Xarak ga wat këne watënde er bane yarënde in, ax bo ex na eyar: er këne watënde in ayar nde këne yare bête? ²⁵ Barikan angëmëne ayar këne yarënde er bayik ane watënde na in, ašëni këne šëninde gë ekemënan. ²⁶ Bête Angoc Amënëk aň fo këbo rëcand gër ositara orebi. Gayikwa ane nangënd ex na er ýapëk ene karande and këne šalerand aň. And këbo xaranënd aň awëcar ko wëcarënd do ala ax kor na eňo tëfëteli. ²⁷ Do Kaxanu mëň ar kë watënd er ex gër owëkw in, aye ko nangënd er ex gër anjëlän and Angoc in. Ang këňo ýandi ak këbi xaranënd bërëwak end Kaxanu bën. ²⁸ Anang nang këne mëne er këbi hi yo gër aniyand andefën bër ñan këňo Kaxanu bën, bër yata këbi ang fëna baxo ak bën, enjekax endefën ex. ²⁹ Gayikwa bër yata këbi ang fëna baxo ak bën, eni mëndëraxën gë Asëniw yata këbi. Do Asëniw ar Kaxanu ajo mondako ko hi ikarëk in gër ekun ed gë bëmaýe bëndanjëm. ³⁰ Bër yata këbi elod anëka bën awac wac këbi; anëngwët nëngwët këbi eni gixën bër šenene. Bête bër nëngwët këbi eni gi bër šenene bën yël këbi enjaran endexëm eň.

End aňana and Kaxanu eň

³¹ Ine këne baše? Angëmëne gë Kaxanu bar këne noňo kë hi arangoýëra andefi an? ³² Asëniw dëň seb këňo šës ko në endefi, aňo bešeli ex na toro in. Ax gi ex na nde gë oyekax orexëm ol đek këbo yëlëra gë Asëniw ak? ³³ Noňo këbo nagašandëra bïyi bër yata këbo Kaxanu bën? Gabatak! Bër šenene hi këne gër ogës odexëm. ³⁴ Noňo këbo nöp? Gabatak! Në endefi šës ko Yesu Kërisët. Bête nëmëc na, xaniw ko gër ecës do ýëpa ko gër

liw ir Kaxanu yaŋ gër orën. Fën këbo xaranëxënd! ³⁵ Noŋo këbo ſapërelî gë Afexën an ga ñan këbo ako? Toro inŋ nde, ba anjiŋ aŋ nde? Edixëra ed kënëbo rixërand el nde, ba enjo eŋ nde? Oxaŋën ol nde, ba ecës el nde? Ba ecës ed mopodëtën gaf el nde? ³⁶ Ba ñata nde kē ñata Oñëgw Omënëk od rek:

«Ga wā këmi endey eŋ këbo fecexënënd ecës el key yo key

Ang opeŋ od enjaſ fo kënëbo lasërand*.»

³⁷ Barikan gër beŋo dek, biyi axor xor këne. Ÿoweŋ abo kor na ebo capërelî gë aŋana and Kërisët aŋ. ³⁸ Wëno mopëni fëni ke mëne Ÿoweŋ ax kor na ebo capërelî gë aŋana and ñan këbo aŋ: ax gi ex na ecës el, ax gi ex na aniyan aŋ, ax gi ex na omeleka ok, ax gi ex na ñangoc ñand wunëk ñaŋ; ax gi ex na bënd doro, ax gi ex na bënd ecan, ³⁹ ax gi ex na bebër fangak yaŋ gër orën, ax gi ex na bebër fangak gëd gër ebar. Er necëtëgu ko Kaxanu mën dëŋ in ax kor na ebo capërelî gë aŋana andexëm aŋ, ax kor na ebo capërelî gë aŋana and wasinën këbo paſ gë ebar ed ñar këne gë Yesu Kërisët, Axwën arebi el.

9

End bulunda ir Kaxanu eŋ

¹ Wëno ar ñar këmi gër Kërisët hi këme do ñal in këmun felënd, ame nëgwëſënd na. Ga ke xadacënd Angoc Amënëk aŋ këme nangaxënënd bëte gër onden ondam mëne ñal ex. ² Mbaŋ wëlandëra ke do laŋ ke yambënënd gër emëkw edam. ³ Gayikwa aŋandi Ÿandi doxe me gi wëno dëŋ ar wë ke, ar ſapër këni gë Kërisët, nē end bëmaŋe bëndam, end bela bër nëŋg iram eŋ. ⁴ Bën ex Bëyisërayel bën, bën yata këbi Kaxanu eni gi obaſ orexëm do eni kwën enjaraŋ endexëm eŋ, gë ñanëkëra ñaŋ, gë acariya aŋ, gë cale in, do gë bebër beya këbi Kaxanu bela bën. ⁵ Bën ex obaſ or bëxarëk bër Isërayel bër yata babi Kaxanu ol. Gër enëŋ endebën rëw këno Kërisët ala, xarak Kaxanu ir wunëk gër beŋ dek exo. Cëkwënëŋone din ir din. Amen! ⁶ Gayikako Bëſëwif bërannjëm ani pex ex na ax gi ex na gayik Kaxanu axo ñi ex na er beya baxo in, ax gi ex na ñe dek obaſ or Yakob ol hik enim enëŋ end Isërayel. ⁷ Ax gi ex na ñe dek bër ex gër andëwëra and Abëraxam bën hik obaſ orexëm. Ax gi ex na nde Kaxanu fel ñaŋo Abëraxam: «Bër andëwëra and Isak bën fo hik bër andëwëra andey bën.» ⁸ Gër eyeyan elo këne watënde mëne ax gi ex na bër ex obaſ orexëm bën fo hik obaſ or andëwëra and beya bano Abëraxam ol. ⁹ Enimin Kaxanu beya ñaŋo Abëraxam mondako: «Awa ſana nand këme bakaw gë doro go na, alindax Sara anëka ki rëwën lëmëta*.» ¹⁰ Do mondako fo bax end bëſa eŋ, odëmëta oki od rëw kënëbi Rebeka do gë Isak, axarëk arebi ok. ¹¹ Damana ebi dëw Rebeka do eni di enjekax ba eñëŋenax Kaxanu yata ñaŋo abat, ang fëna baxo mën dëŋ ak. Iyo ala ar këŋo yata Kaxanu an aŋo yatand na nē end ga ri ko ñandëxa ñandexëm. ¹² Kaxanu afel fel ñaŋo Rebeka: «Lëmëta ixarëk in kē hi xadëp ir ibeja in.» ¹³ Ang rek oñëgw omënëk ak: «Wëno ñan këŋo Yakob, do ſus këmo Esawu*.»

End yata ed benëŋ becëxe eŋ

14 Do gër endey eņo, ine këne reye? Osëmbak nde ex na gër Kaxanu? Bëtëdëj! 15 Ga felaxën baņo wa Moyis: «Wëno end ar ýandi ke exe kaýënan eņ ke xaýënanënd, gër ar ýandi ke me nënga an këme nëngand*.» 16 Awa mëņ ex, Kaxanu gabat këņo yatand ar këņo xaýënan an, ax gi ex na de ba ga ýandi këņo ala ajo, ax gi ex na ga xemëna ko. 17 Oñëgw Omëñëk ok rek mëne Kaxanu fel baņo Farawoņ: «Wëno yata ki ey mun mëņ këme nēcëtaxën gër aniyān andey panga indam iņ eni nangëraxën bela bën, ebar el đek, ořac oram ol*.» 18 Kaxanu axaýënan këņo axaýënan ar ýandi këņo eņo masin axaýënan irexëm an këņo wasinënd axaýënan in, do ar këņo ýandi eņo kemën gaf an këņo xemëñënd.

19 Axor ex eye mëka: «Inecëj këbo fedënalixëñënd Kaxanu? Enimin, ala ax kor na exo ñëp er këņo ýandi Kaxanu exo di in?» 20 Do wëj noýo wa hi këy xali kën šampërend gë Kaxanu? «Er ko bayënd abay in ařëka nde këņo wëkand ar këņo bayënd an: “Ineřa rixën këye mondako*.” 21 Abay an axo kor ex na nde exo dind ang këņo ýandind gë omak ond nega ko oņ?»

22 Kaxanu ařasin řasin këbi ebuņa etëm edexëm el bela bër ýap bax ebi wëcan oxoý orexëm do gë panga indexëm xali eni nemi bën. 23 Aýandi ýandi baņo ex canaya mondako ang rafëk enjaran endexëm ak gër bër xëñëna baxo ebi masin axaýënan irexëm in, bër xëñëna baxo ebi yël enjaran endexëm eņ elod gër ýanar bën.

24 Ata biyi ex bër yata këbo Kaxanu bën mar gër ir Bëšëwif, mar gër bër ax gi ex na Bëšëwif. 25 Eņo ýëgwaxën ko Ose: «Bër ax gi bana bulunda iram bën, këmëni wăcëđ bulunda iram. Bër amëni űan bana bën, ařan këmëni řanëđ*.»

26 Gër ed baxo rend Kaxanu bela: «Wën an gi ex na bërām kënëbi ýana enëbi macënd obaš or Kaxanu. Wëno Axwën ar aniyān an*.»

27 Alawënel Esayi are re baxo end bulunda ir Isërayel eņ: «Ado bulunda ir Isërayel in eni ñëmb yo ang oýiņi fo, bëfëñëpëne kë fex. 28 Gayikwa, Axwën Kaxanu đek ko řata eyeyan edexëm el gër ebar ro, do aýand ko ri*.»

29 Bëte are re baxo Esayi gana-gana fo: «Kido Axwën Ar benga bënd gër orën an axo pit bana andëřëra amat gër bulunda ir Isërayel ala ax bayi dona ang gër řangol řand Sodom gë Gomor ak*.»

End apexa and Isërayel eņ

30 Awa ine bayik? Bër ax gi ex na Bëšëwif bën, bër abax šala na eni gi bër šenene bën, ri këbi Kaxanu bër šenene ga xwëta këno Yesu Kërisët. 31 Xarak Bëšëwif bër bax šaland eni gi bër šenene pař gë acariya bën asëkwan sëkwan këni eni tef er rek acariya in. 32 Ineřa sëkwanaxën këni? Gayik gë ojař odebën ok bani šaland eni gi bër šenene, kwëtarëxe

Kërisët. Men fokëraxën këni ekaÿ ed këbi fokërend bela el. ³³ Ang ÿëgw ko Esayi ak:

«Ekaÿ xwët këme na gër Siyon, ed këni fokërend bela el.

Ekaÿ elo këbi rebënd.

Barikan, ar kë wã endexëm an din aÿo cena na.»

10

¹ Bëmaÿe er ÿandi ke gër emëkw edam do këmo xarand Kaxanu in, Bëšëwif bën eni pex. ² Wëno ar nang këbi aye kë reyand mëne mban këno balëkënalind Kaxanu, ßari ÿoweÿ abi pëni ex na endexëm eÿ. ³ Bën gë andebën këni šaland or šenene ol, ani nang gi ex na ba mondake ko rind Kaxanu eni gixën bela bën bër šenene gër ogës odexëm. Mondako fiaca këni fëña irebën in ga seß këni ir Kaxanu in. ⁴ Gayikwa Kërisët fo xorëk exo di dek er rek acariya and Moyis in. Mëÿ ex ar kë wã yo endexëm an, exo gi ar šenene.

End apexa and gër Kërisët eÿ

⁵ Enimin, Moyis aÿëgw ÿëgw ko end or šenene or paß gë acariya eÿ: «Ar kë seß dek er rek acariya in kë liya.» ⁶ Baxët in ang ko yeyanënd end or šenene or paß gë ekwëta el: «Kërey de na gër emëkw edey, noÿo wa kë ye yaÿ gër orën?» Eÿo, epedaliw ed Kërisët ex. ⁷ Bëte kërey de na: «Noÿo kë šëla gër wur ir gëd?» Eÿo enëcëtëgu ed Kërisët gër wur bëšësëk ex. ⁸ Baxët in bëte er re ko Moyis in: «Eyeyan el gër ndey ex, gër etëÿ edey do gër emëkw edey.» Ata eyeyan elo ex ed ekwëta ed këmi femërand el. ⁹ Enimin, angëmëne, gë etëÿ edey el dëÿ, këy reyand mëne Yesu ex Axwën an, do angëmëne gë emëkw edey el, axwëta xwëta këy mëne Kaxanu axanin xanin këÿo gër ecës, afex këy fex. ¹⁰ Gayikwa and ko wã ala gër emëkw aÿ ko hind ar šenene gër ogës od Kaxanu, and ko reya gë etëÿ edexëm aÿ ko fexënd. ¹¹ Oñëgw Omënëk ok are rek: «Ar këÿo xwëta yo Kaxanu, aÿo yepeli na.» ¹² Gër Kërisët epitëndër ax gi ex na: Ašëwif an do gë ar ax gi ex na Ašëwif an araßat hi këni. Biyi dek Axwën abat xwën këbo, mëÿ anënga nënga ko gër dek bër këÿo xëland bën. ¹³ Gayikwa ar kë xëla yo owac Axwën ol, afex ko fex.

¹⁴ Mondake cëÿ këno xëla ar ano kwëta ex na an? Do mondake këno xwëta wëlërëxe pere endexëm eÿ? Do mondake këni wël endexëm eÿ bëfemëra këm? ¹⁵ Do mondake këneßi šot bëfemëra angëmëne ala abi dawën ex na? Ang rek Oñëgw Omënëk ak: «Bon yek ewat ed bër kë yowënd gë eyeyan ejakax el.» ¹⁶ Ax gi ex na dek fo wã këni Atëfëtan aÿ. Gër endey eÿo are re ko Alawënel Esayi: «Axwën, noÿo wa wãk end femëra këmi eÿ?» ¹⁷ Awa ekwëta el, gër eyeyan ed këne wëlënde kë xaniwënd do eyeyan elo ed Kërisët ex.

¹⁸ Barikan me mëka: Bëšëwif bën ani wël ex na nde? Aye wël këni, Oñëgw Omënëk ok ga rek:

«Dek ebar el wëlik oniw orebën ol

do eyeyan edebën el, xali gër lëgëra bela.» ¹⁹ Me mëka bëte: Bulunda ir Isërayel in, afëni dëÿ nde fëni këbi er wël këni in? Moyis ex aÿanar ar ÿëgwëk:

Ayakëraxi këÿun yakëraxi në end enëng end këmun šëxwëndër eÿ.

«Axoŷënaya këni xoŷënaya në end bër bayik ane nang bana. ²⁰ Do Esayi ayëxw yëxw ko exo deya:

Gër bër abaxe şala na şanaya këme,
gër bër abax wëkara na endam wasinaya këme*»

²¹ Barikan end Bëyisërayel eŋ, re ko:

«Laŋ këmëni lambacand bulunda in
bulunda iwëşik do ir xorëk ecampëre in*»

11

End Bëyisërayel eŋ

¹ Awa awëka këme wëkand: Kaxanu aŋaŋëta nde ŷaŋëta këbi bulunda irexëm in? Adokiŋ! Wëno bête Ayisërayel hi këme! ar andëwëra and Abëraxam, gër ekun ed Beŋësame. ² Bër yata këbi elod gër ŷanar bën abi ŷaŋëta ex na. An nang ex na nde Oŋëgw Omënek od rek mëne alawënel Eli arendëra rendëra baxo end Bëyisërayel eŋ gër Kaxanu? ³ Are baxo rend: «Axwën, bangëb bandey baŋ yëlëtëra këni, bëlawënel bërey bën law kënebi. Wëno gabat bayik do këni şaland ene daw wëno bête*» ⁴ Er yaka baŋo: «Ay nang ex na nde bësoşan owëli ocongoki lëkaya këmëni bër elod ani poxi ex na gër edaş ed këni wacënd Bahal?» ⁵ Andamat gërëgako, afeni feni mar Bëyisërayel gë oyekax orexëm ol. ⁶ Ax gi ex na ba ri këni ŷeŷ yataxën këbi. Kido ako hi bax, oyekax or Kaxanu ol ax gido na oyekax. ⁷ Ine këme re bête? Er këni şaland Bëyisërayel in, ani cot ex na. Barikan bër yata këbi Kaxanu bën şotëk; bëşëxen bën xemën këni ogaf ok. ⁸ Eno rek Oŋëgw Omënek ok*:

«Kaxanu fëdëk onden ondebën oŋ,
bangës bandebën baŋ ax watënd na
banëf bandebën baŋ ax wëlënd na xali doro.»

⁹ Men rexën baxo Dafid:

«Nambëran ind sëf këni in
gilex amene gilex ebën
ed këbi sëra ebi kitixën Kaxanu.

¹⁰ Kulëlebi ecamëdan el eni nemëraxën
do dëngwënëlebi or laŋ*»

¹¹ Awa awëka këme wëkand: Ba afokër nde fokër këni xali wëc këni or laŋ? Adokiŋ! Erjo ax gi na gër aniyani! Barikan në end amena andebën eŋ, şotaxën këni apexa aŋ, benëng becëxe beŋ, ebi yakëraxixën Bëşëwif bën.

¹² Awa angëmëne gë amena andebën aŋ betaxën këni bëla bër benëng becëxe, angëmëne gë angwëcen andebën aŋ yeraxën këbi bëla bën, awa nëmëc këni bëta and këni şot Bëşëwif apexa aŋ.

End apexa and benëng becëxe eŋ

¹³ Wën bër benëng becëxe bën këmun rend: Wëno ex parëxanda ir Yesu in gër wën benëng becëxe, do mbaŋ këme rafënalind andiyen andam aŋ. ¹⁴ Ebi yakëraxixën bër enëng endam bën do mëŋ këni fëxaxën mar, angëmëne awënd wëndëk, këme rixënënd andiyen aŋo.

¹⁵ Gayikwa angëmëne eŋawëta ed űawëta këbi Kaxanu Bëşëwif el, hixënek angwëlëra and mëŋ do gë benëng becëxe aŋ, inëwa kë hi and këbi bakan aŋ? Ax gi ex na nde ekani ed gër ecës kë hi?

* **10:20** 10.20 Esayi 65.5 * **10:21** 10.21 Esayi 65.2 * **11:3** 11.3 Aŋanar and bemun 19.18

* **11:8** 11.8 Esayi 6.9 * **11:10** 11.10 Calemoŋëw 69.23

¹⁶ Angëmëne bër xwën këbi Kaxanu elod gër ÿanar bën bëwënëk exëni, dek bër yata këbi gërëgako bën bëwënëk exëni bëte. Angëmëne atëx aŋ Kaxanu xwënëk gë odëmbët ak, awa gë odini ak dek xwën ko. ¹⁷ Bulunda ir Isërayel in ex aŋarëka and rëd ko Kaxanu aŋ, do Bëšëwif bën exëni odini ok. Barikan asaŵ saŵ ko odini odëmar. Do wëj ar ax gi ex na ašëwif an, enini end aŋarëka amapuŵ hi këy, do Kaxanu šosali ki gër aŋarëka andëdërëd. Gërëgako gë onomb ond kë yësëgund gër odëmbët od aŋarëka andëdërëd oŋ këy nëtënd. ¹⁸ Kërey dafënan na wëj ar šosali ki ašosali fo Kaxanu an. Ga rafëna këy rafënan, kërey kwëya na mëne enini fo hi këy, odëmbët ok lëbina ki. ¹⁹ Bamat are këy re: «Benini saŵ ko Kaxanu šosalixën ke.» ²⁰ Dal ex! Barikan Kaxanu asaŵ saŵ këbi bër ex benini bën në end onëpëgënan odebën. Do wëj ga xwëta këyo bayixën këy gër ed šosali këni. Awa yëdalo Kaxanu, kërey dafënara na. ²¹ Angëmëne Kaxanu asaŵ saŵ ko odini od aŋarëka andëdërëd ok, asaŵ ki asaŵ wëj bëte. ²² Nangël mëne Kaxanu anënga nënga ko, bëte axey xey ko: axey xey ko gër bër wëndërak, do anënga nënga ko gër ndey angëmëne alëkaya lëkaya këy onënga orexëm ol. Awa angëmëne ax gi ex na mondako, wëj bëte saŵ ki saŵ. ²³ Angëmëne Bëšëwif bën ani bo ex na ga këbi hëpëgënan, Kaxanu ašot šot ko panga ind ebi cosalixën gašëxe iŋ. ²⁴ Do angëmëne wëj ar hi bax enini end aŋarëka amapuŵ an Kaxanu saŵëgu ki do šosali ki gër andëdërëd xarak ay gi ex na enini end aŋarëka andëdërëd, nangël mëne mbaŋ këŋo sax ebakali ed odini od saŵ baxo el.

²⁵ Bëmaŷe, gayikwa axe ñandi ex na en nem end šonayak eŋo, këdi kën yëla mbaŋ reni kën. Gër bulunda ir Isërayel, mar axem këni xemënëk ofag ok do mondako kë bayi xali eni pedër dek bër yata këbi gër benëŋ becëxe beŋ. ²⁶ Amëd aŋo fo këni fex dek Isërayel in; eŋo yëgw këni:

«Afexën an gër Siyoŋ ko xaniw.

Bamena band bërändëwëra and Jakob baŋ ko rexët.

²⁷ Mondako kë hi eter ed këme ri gë bën el and këmëni seban beñëŋëxax bendebën aŋ*.»

²⁸ Eyo paŋ gë Atëfëtan aŋ, Bëšëwif bën ahi hi këni bërangoŷëra and gë Kaxanu, në endewën. Barikan paŋ gë eyata el, Kaxanu aŋan ñan këbi në end bëxarëk bërebën eŋ. ²⁹ Gayikwa Kaxanu axo kanand na er ko yëlënd in bëte oyekax ol do gë etana edexëm el ax nëngwëtand na. ³⁰ Enimin, ang bano wëšënenëd Kaxanu wën benëŋ becëxe akarëk ak, Bëšëwif bën awëšen këno wëšen bëte. Do barikan gërëgako, wën ašot šot kën axayënan ir Kaxanu in, në end emëš Bëšëwif. ³¹ Bëte andamat ex, gërëgako awëšen këno wëšenëd Kaxanu, eŋo kaŷënanaxën Kaxanu endewën eŋ. ³² Gayikwa Kaxanu dëŋ seb babi benëŋ bend bela beŋ eno mëšenëd, ebi masinaxën axayënan irexëm in.

³³ Ata Kaxanu bon raf ko, orenik orexëm ol, banjëlän bandexëm baŋ mbaŋ siwëk! Er faŷ ko gër emëkw edexëm in, ang ko rind beŷ ak, ala ax nangënd na. ³⁴ Enimin, ala ax gi ex na ar kë nangënd oŷëlän od Axwën ok, ala ax gi ex na ar hik afelëra arexëm. ³⁵ Ala ax gi ex na ar yël këŋo yey Kaxanu, do Mëŋ exo cena eŋo mašën. ³⁶ Beŷ bën dek gër ndexëm xaniwëk paŋ gë mëŋ hik. Enjaran eŋ mëŋ xwënëk din ir din. Amen!

12

End aniyān angašax eŋ

¹ Awa bëmaŷe axara xara këmun, gayikako Kaxanu axaŷënan xaŷënan këŋo endewën eŋ, kemënayin eno yël beman bendewën beŋ ang šadaxa iŷëngw, iwënëk, ir ko ñan fo. Mondako ex cale ind ang ŷapëk iŋ. ² Këren dīyand na gër ngwën ro ang këni liyand bër aŋo kwëta ex na Kërisët ak. Barikan tebino Kaxanu exo nëngwët onden ondwën oŋ, eŋun pënixënënd er ŷandi këŋo en dind in: enjekax eŋ, gë er ñan ko in do gë er šenene in.

³ Paŷ gë oyekax or yël ke Kaxanu ol këmun felaxënënd ala kala ang hi kën ak, dindëlexo gë oxor or ekwëta ed yël këŋo Kaxanu el, këren dafënarand na. ⁴ Enimin, biyi eman emat fo šot këne. Barikan gër eman eŋo owal odanjëm šarëk do wal ir ex yo gë andiyen andexëm ex. ⁵ Awa biyi ado ga ŷëmb këne, eman emat hi këne gër Kërisët do ašosar šosar këne ang owal fo andeŷi reŷi aŋ. ⁶ Ala kala gë anjëla pit hi ko, ang yël këŋo Kaxanu ak paŷ gë oyekax orexëm ol. Angëmëne ang hi këne ak ala yël këŋo na epemëra ed eyeyan ed Kaxanu el, pemindëlexo gë ekwëta, ang rek eyeyan elo ak. ⁷ Angëmëne eŋo yël andiyen and edëcara ed bela aŋ, kemënalexo eŷi dëcarand. Angëmëne osëyali ex, tëyalindëleŷi bela bën. ⁸ Ar yël këŋo ekemën ed bela an, kemënalexo eŷi kemënënd. Ar gë anjëla and eŷi yëlërand an, kemënalexo eŷi yëlërand bela bën gë obal osëm. Ar yël këŋo edëngweli ed bela el, dëngwelindëleŷi šenene. Ar yël këŋo axaŷënan an, dëcarayindëleŷi bela bën gë onënga fo.

⁹ Aŋana andewën aŋ gilex aŋana and dal. Cusin eñëŋënaŷ eŋ, do dëkaleŋun enjekax eŋ. ¹⁰ End aŋana and gër aminëmëra and gër Yesu eŋ cëŋ, dëkëringdën gë owëkw onëngax fo andewën rewën aŋ. Ala kala dëngwindëlexo gër epëb ed bošandaŷ. ¹¹ Kemënayindën gë obal osëm, këreŋun kwëlarënd na. Caleyindën gë onden onjekax, do diyenindëno Axwën an ang okadëp fo. ¹² Nëngandërayindëleŋun end er kën yarënd eŋ. Buŋayindën sam en torond do caleyindën din. ¹³ Dëcarayindënëŷi okëreceŋ ocandax ok. Mëlayayindënëŷi aye bëliyer bën.

¹⁴ Calenindënëŷi bër këŋun rixërand bën, karanindënëŷi beŋjekax, kërenëŷi karend na. ¹⁵ Nëngandërayindëleŋun andamat gë bër këŷi nëngandërand bën, tesindën gë bër kë sesënd bën. ¹⁶ Wëlëringdën andewën rewën aŋ. Nandiyindëleŋun en di beŷër bak bën, këren yëländ na wën bësëm hi kën. Këren yëländ na bëte mëne wën fo ex bër nangërak bën.

¹⁷ Ala këreno mašënënd na eñëŋënaŷ end rin këŋun eŋ. Kemënayin en dind enjekax end këni ñan bela dek eŋ. ¹⁸ Angëmëne awënd wëndëk, diyindën gë oxor orewën ol en cotaxën angwëlëra and gë bela dek aŋ. ¹⁹ Wën bëmaŷe bënd ke balënd mbaŋ bëŋo këren kitindën na gë andewën beŷ bën. Barikan tebëno Kaxanu oxoŷ ol, gayikwa aŷëgw ŷëgw këni: «Wëno ki wāšan!

Wëno kë wāšënd eñëŋënaŷ end këni rind eŋ, re ko Axwën an*.»

²⁰ Bëte are re ko: «Angëmëne ar xoŷër këŋun an xor këŋo enjo eŋ, yëlëlo er ko yamb in. Angëmëne men sel këŋo, yëlëlo exo ceŷ. Angëmëne mondako këy rind ata këŋo hi nangëde oyen or gë xodux xob këy gër

gaf irexëm*» 21 Bëñal eñëñenax eñ gë enjekax eñ, bari kërëxi bëña na ecëñëxët eñëñenax eñ.

13

End epëb ed bëlëngw eñ

¹ Ala kala pëbindëlebi bëlëngw bën gayik alëngw ar ex yo Kaxanu yël këjo olëngw ol. Bëlëngw bër hik yo, Kaxanu këbi yëlënd owun ol.

² Gayikako mëñ rëpënëk owun ol, ar këjo xeyënd olëngw an anëka këjo wëšenënd Kaxanu. Bër kë hëpënd eño bën awa Kaxanu anëp këbi nöp.

³ Enimin, angëmëne enjekax këy rind, bëmun beñ ani gi ex na monjëda. Barikan angëmëne eñëñenax këy rind, yëdalëbi. Ba kërëyo yëdand na alëngw an nde ýandi ki? Awa diyind enjekax eñ ata ko ñan endey eñ

⁴ gayik mëñ ariyenin and Kaxanu hi ko ey dixënënd enjekax eñ. Bari angëmëne eñëñenax eñ këy rind, yëdalo alëngw an gayik ax gi ex na mama fo şot ko ojaŵ od exi kadac gë ayambën in. Enimin, Kaxanu fana këjo exo gi ariyenin ar Kaxanu gër ekadac ed ar kë rind eñëñenax yo.

⁵ Mëñ ex, aýap ýapëk eyëbi pëb bëlëngw bën, xarak ax gi ex na këdi ki xoýën Kaxanu fo, barikan ga nang këy mondako ýapëk ey dind.

⁶ Gayikako bërriyenin bër gofërëne bën, Kaxanu këno riyeninënd mëñ kën wëdaxënënd şagale in. ⁷ Awa maşino ala kala er ýapëk eno maş in: međenino şagale in ar ýapëk exo kana an; ar ýapëk eno cos ýey an, cosino; ar ýapëk eno yëda an, yëdayino; ar ýapëk eno pëb an, pëbino.

End ebalër eñ

⁸ Ala kërëñ bayir na ýey ang ax gi ex na ebalër ed andewën rewën el. Ar ñan këjo aşandaŵ añ anëka ñata ko er rek acariya in. ⁹ Enimin, bapela baño: «Ax gi ex na mondi orekar ol, ax gi ex na monaŵ, ax gi ex na mondeka, ax gi ex na moñandi er xwën ko aşandax in» do gë đek band bayik bañ, gër eyeyan elo barëk: «Balindëlexi end aşandax eñ ang ki balënd end gaf irey ak.» ¹⁰ Ar këjo balënd end aşandaŵ eñ año menan na: añana añ kë ñatand er rek acariya in.

End omakaw ond Kërisët eñ

¹¹ Balëkëñaliyindën nëmëc bakey baño gayikako anang nang kën beber këne liyande gë okey oko bën: anëka ñatëguk apëxëd and en nëngëta gër akwëd añ. Elod ga xwëta këñëjone Kërisët, gërëgako xurik ex taxëgu akey and kë ñata apexa andëfi añ. ¹² Anëka wëdëk mbañ, gogo kë xey. Awa tebëne betëmbak bënd këne rinde gër ecamëdan beñ, do cudane ang acud fo oýënga or emer or angoben oñ. ¹³ Diyandëne şenene, gë end këne şonënde këm. Kwëýtane ekureliran el, gë oşëb ol, gë asëk alakirand fo in, gë eñac eñ, gë batakëra bañ, do gë oyakëraxi ol. ¹⁴ Matino Axwën Yesu Kërisët do din kërëñ teb na eñun dëngwëna oñandi od eman ok këdi kën wata bënd këjo eman nënganënënd beñ.

14

End enëpër eñ

¹ Mëlayayindëno aye ar sitarak gër ekwëta an, gë ecampëre këm. ² Gako ang hi kën ako, ar xemëk gër ekwëta an afëni fëni këño mëne mëñ axor ko xor exo yamb beý đek. Barikan ar sitarak an, bebelëg bër wicëgu këni

* 12:20 12.20 Andorenik 25.21-22

në andëfa fo ko xor exo yamb, ax gi ex na beÿ dek. ³ Ar kë yambënd beÿ dek an, këreÿo cus na ar ßayik ax yambënd na an. Do ar ax yambënd na an këreÿo nëp na ar kë yambënd beÿ dek an gayik Kaxanu ßën tak bëxi wëlaya këbi. ⁴ Wëj noÿo wa hi këy mëj këyo nëpaxënënd ariyenin ir ala an? Xwëša ko gër andiyen ba wëc ko, Axwën arexëm an nangëk. Do axwëša wa ko xwëša gayik Axwën an axor ko xor eÿo kwëšan.

⁵ Ang hi kën ako, abat exo yëland akey exëna and xucak ex këbën, ajo exo yëland dek gwër fo xëbënëk, ala kala paÿëlexo gër emëkw edexëm ang ko yëland ak! ⁶ Ar këÿo xëbënanënd nëmëc ßakey ßandëmar an, eÿo pëßaxën Axwën an ko rixënënd mondako. Ar kë yambënd beÿ dek an, në end Axwën ko yambaxënënd gayik aßëkwa këÿo ßëkwand Kaxanu. Ar ßayik ax yambënd na an, në end Axwën ßayik axo yambëxënënd na gayik mëj bëte aßëkwa këÿo ßëkwand Kaxanu. ⁷ Enimin, gabatak ax dÿiyand na në end gaf irexëm fo. Bëte gabatak ax cësënd na në end gaf irexëm fo. ⁸ Angëmëne aliya këne liyande, në end Axwën këne liyande do angëmëne aßës këne ßësënde në end Axwën këne ßësënde. Awa këne liyande ba këne ßësënde, mëj xwën këbo. ⁹ Angëmëne Kërisët aßës ßës baxo do xani ko gër ecës, exo gixën Axwën ar bëßësek do bëßëngw rixën ko mondako. ¹⁰ Mëj ex wëj ine këyo nëpaxënënd imaÿe indey in? Wëj ine cëj këyo ßusaxënënd imaÿe indey in? Enimin akey amat, ßiyi dek ayaka këne yakaye gër kiti ind Kaxanu ebo kitixën. ¹¹ Ga ÿëgw këni:

«Wëno Axwën aniyän an rek,
 bëla ßën dek afoxí këni foxi gër lëngw iram
 do ala kala gë eyeyan ed enëng endexëm el,
 ko ÿana eÿo ßuwand Kaxanu!»

¹² Mondako këne yakaye abat abat gër lëngw ir Kaxanu ene deyaxëne ba mondake bane liyande.

End edënan ed eñëÿenax abinëx eÿ

¹³ Awa kërene kitirënde na andëßi rebi aÿ. Barikan calayindën en kwëÿëta edi ed er këÿo lënan eñëÿenax imaÿe indewën in, do exo dÿif. ¹⁴ Wëno aye nang këme do fëni ke ga ßar këmi gë Axwën Yesu, mëne eyamb eyamb ebuyaraxik ax gi ex na. Barikan angëmëne ala exëna ar kë yëland er hi bax exo yamb in ebuyaraxik ex, awa ebuyaraxik ex gër ndexëm, kërexo yambëd na. ¹⁵ Angëmëne në end eyamb yamb këÿëÿo ßëndënënd imaÿe indey in, awa ayo masinënd na mëne abal ki ßalënd endexëm eÿ. Këreyëÿo nemin na imaÿe indey in në end er këy yambënd, xarak Kërisët në endexëm ßës ko bëte. ¹⁶ Awa angëmëne ßoßandax arena kënun rena, këren yambënd na eyamb yamb ed kën yëland wën ejekax ex. ¹⁷ Enimin owun or Kaxanu ol ex, end or ßenene ex, gë end obetak ex, do gë end onënga paß gë Angoc Amënëk aÿ, ax gi ex na end eyamb yamb, ba eßëß-ceß. ¹⁸ Gayikwa ar këÿo sëfënd mondako Kërisët ang xadëp fo an, Kaxanu anëngan këÿo nënganënd endexëm eÿ do bëte bëla ßën anëngan këbi nënganënd endexëm eÿ.

¹⁹ Awa calandëne ene diye er këbo wëlanëgu aketëxeta in do gë er këbo xemën gër ekwëta ed Kaxanu andëßi rebi in. ²⁰ Wëj kërey nëxen na andiyen and Kaxanu aÿ në end eyamb yamb. Dal ex mëne eyamb yamb ir ex yo emënëk ex, ßari ax ye ex na edënan ed ala eñëÿenax el në end eyamb yamb el. ²¹ Aye yek ekwëÿëta ed dek er këÿo lënan eñëÿenax imaÿe indey in, hik ÿas, hik ngoy do gë dek bëßër ßayik ßën.

22 Ekwëta ed šot këy gër emëkw edey el, bayilexi wëj fo gër lëngw ir Kaxanu. Nëngandërayindëleŋo ar bayik ax nëpayand na mëj dëŋ an gër beber ko sanand exo yamb bën. 23 Barikan ar këŋo hëpëgënanënd an, anëp nëp këno gayik er ko rind in ax gi ex er gër ekwëta. Xarak dek er bayik ax gi ex na er gë ekwëta in, eñëjënax ex.

15

End aminëmëra and gër Kërisët eŋ

1 Bëmaŋe, biyi bër xem këne gër ekwëta bën, aŋap ŋapëk enëbe buŋanënde bëmaŋe bënd sitarak bëŋ, kërene calande na er këbo nënganënd biyi fo in. 2 Ang hi këne ak, ala kala calayindëlexo exo dind er këno nëngan ašandaŋ in, er yek do kë xemënënd gër ekwëta in. 3 Enimin, Kërisët abaxo šala na exo di er këŋo nënganënd mëj fo in. Ax gi ex na nde endexëm eŋ aŋëgw ŋëgw këni:

«Ocir od bër baxi širënd ok,
wëno bane širënd*?»

4 Gayikwa dek er ŋëgw këni gër akarëk in, biyi këbo sëyalind, ene cotaxëne er këne yarënde in, gë ekemëna do gë ekapina ed këbo yëlënd Oñëgw Omënëk el. 5 Kaxanu, mëj ar këŋun rëcand en kemaxën do en kapinaxën an, këŋun yëlënd angwëlëra aŋ andewën rewën ang këŋo ŋapanënd Yesu Kërisët ak. 6 Ata mondako këŋun xet wën dek do eno cëkwënd gë oniŋ obat Kaxanu, Sëm ir Yesu Kërisët, Axwën arebi an!

End Atëfëtan aŋ gër benëng dek eŋ

7 Awa mëlayarin wën bëte ang wëlaya këŋun Kërisët ak në end enjaran end Kaxanu na. 8 Ga re këme Kërisët yow bax hi ko ariyenin ar Bëšëwif do ħata ko beber beya babi Kaxanu bëxarëk bërebën bën ex watixën dal ir Kaxanu in. 9 Bëte ayow yow baxo në end bër ax gi ex na Bëšëwif eno duwaxën Kaxanu në end axaŋënan irexëm ang rek Oñëgw Omënëk ak:

«Mëj ex, ašëkw këmi ŋana mi cëkwënd gër Amara and bër ax gi ex na Bëšëwif

do ayas këme yas oŋac orey ol*.»

10 Are re rek bëte:

«Wën bër ax gi ex na Bëšëwif bën,

nëngandërayindëleŋun gë bër ex bulunda ir Kaxanu bën!» 11 Do bëte:

«Cëkwindëno Axwën an wën dek bër ax gi ex na Bëšëwif bën!

Benëng bënd bela beŋ dek cëkwindëleno*.»

12 Aŋëgw ŋëgw ko bëte alaŋënel Esayi:

«Arandëwëra and Isayi an kë šanayaw

Axani ko xani ebi kadac bër benëng becëxe,

Do bër benëng becëxe bën,

ayar këni ŋana eni yarënd endexëm eŋ*.»

13 Awa Kaxanu, mëj ar këno yarënd an, yëlëleŋun onënga ol gë obetak or ex yo ga xwëta këno ako. Do ang kën yarënd ak bašërël ex gë panga ind Angoc Amënëk iŋ!

End andiyen and Pol eŋ

14 Endewën eŋ cëŋ bëmaŋe, mo pëni fëni ke mëne gër owëkw orewën oyekax, gë orenik lëbëk do mëne axor kën xor en pelërend andewën

rewën aŋ. ¹⁵ Barikan gër bënd mar, ayëxw yëxw këme de mun ñëgwënëli mun kwitanaxën bënd nang kën anang dëŋ. Mondako yëgwënëli këmum gayik wëno Kaxanu yata ke gë oyekax orexëm ol ¹⁶ me gi ariyenin ar Yesu Kërisët gër bër ax gi ex na Bëšëwif. Axemëna xemëna këme de gër andiyen aŋo, gër epemëra ed Atëfëtan and Kaxanu. Mondako këni yëlayaxën gër ndexëm bër ax gi ex na Bëšëwif bën ang šadaxa ir këŋo nëngan, šadaxa ir ko wënën Angoc Amënëk fo. ¹⁷ Awa ga bar këmi gë Yesu Kërisët këme xoraxënënd me cëkwaya në end andiyen and këmo rinënd Kaxanu na. ¹⁸ Kërisët kë riyenind paß gë wëno eni maxën end Kaxanu eŋ bela bër ax gi ex na Bëšëwif bën, yoweŷ ame yëxw na me deya mëne wëno rik gë andam. Ata gë eyeyan ed bamëni felënd el do gë er bame rind in riyeni ko ¹⁹ gë panga ind Angoc Amënëk in, mëŋ bax wăsinayaxënënd becarax do gë bërëcaxik. Ga ŷanaw këme gër Yerusalem xali ŷatëgu këme gër ebar ed Iliri, ašëfëtan sëfëtan dëraw këmëni bela bën Atëfëtan and Kërisët aŋ. ²⁰ Mbaŋ xemëna këme enangën ed Atëfëtan el gër ed bayik elod ani wël bana end Kërisët. Mondako riyeni këme këdi këme bëteli edëda ed ala ašëxe. ²¹ Mondako rek Oñëgw Omënëk ok: «Awël këni wël bër anëbi tëfëtan bana bën, Afëni këbi fëni bër elod ani wël bana endexëm bën*.»

²² Në end andiyen aŋo bayik ame korëli ex na bakëlëbëd bandanjëm mun nëngali. ²³ Barikan gërëgako, në er këme riyeni ax bo ex na gër owar oŋo, do bënny rik elod ga ŷandi ke xali me yeli gër ndewën. ²⁴ And këme yend ond gër ebar ed Ešëpañ aŋ, yëla këme awatër këne watëre me kucaxënëx. And këfo xeyëra bakey do exe nëngandëra tëkër na gër ndewën aŋ, ata laŷëtax done.

²⁵ Barikan gërëgako në eye me gër Yerusalem, okëreceŋ od fën ok këmëni wëlanënd yëŷ. ²⁶ Enimin, bëmăŷe bënd gër bamara band gër owar or Masedëwan do gë Akayi bën barëndërëk kodë enëbi dëcaxën bëwënëk bër xayënëk gër Amara and Yerusalem bën. ²⁷ Moñandi ŷandi baŷi eni di eŋo, do aŷap ŷapëk enëbi dëca mondako. Gayikwa angëmëne bër ax gi ex na Bëšëwif bën ašot šot këni apexa aŋ, aŷap ŷapëk enëbi dëcarand Bëšëwif bën gë napul ir gër ngwën ro ir šot këni in. ²⁸ Wëno and këmëni fëxwën olawën olô aŋ, ašapali këme šapali gër ndewën and këme xani ond gër ebar ed Ešëpañ aŋ. ²⁹ Anang nang këme mëne and këme yeli ene watëre aŋ, oyekax osëm or Kërisët këmum wëlanëli.

³⁰ Barikan axara xara këmum, bëmăŷe, gë Axwën Yesu Kërisët do gë aŋana and Angoc Amënëk aŋ, kemënyin en calend ang bër okaxër fo, do karandëne oyekax ol gër Kaxanu. ³¹ Karayindëno exe dacët gër otaxan od Bëšëwif bër ax ma ex na end Kërisët gër ebar ed Yude bën këdi këne sëra. Karanine ene kaca šenene fo okëreceŋ od gër Yerusalem ok, do eni kana gë onënga fo andiyen and oyël or këmëni wëlanënd aŋ. ³² And kë hi mondako aŋ fo këme xor me yeli gër ndewën gë onënga fo, angëmëne awă wă ko Kaxanu me teŷëtaxëd bakey. ³³ Awa Kaxanu yëlëleŋun obetak orexëm ol wën dëk! Amen!

16

Ecëmar el

¹ Anëka këmo lawënëlınd gër ndewën Febe, imaŷe indebi ind ex jakër isoxari gër Amara and gër Sanjekere in. ² Mëlayayino ŷenene në end Axwën ang kënëbi wëlayand bëwënëk ak. Giyin bëwëlëk bër eno dëcara gër er këŷo bal yo gayik mëŷ mbaŷ këbi rëcarand bëmaŷe bëndanjëm, ado wëno dëŷ mbaŷ ke rëcarand.

³ Cëmayinëbi Përisëka gë icën indexëm in Akilas, bër bar këmi andiyen and Yesu Kërisët bën. ⁴ Bën ex bër fece këbi ecës eni pexëanaxën aniyen andam bën. Dek bamara band bër benëŷ becëxe baŷ këbi ŷëkwand, ax gi ex na wëno fo. ⁵ Cëmayinëbi bête bër gër Amara and gër iciw ind Akilas gë Përisëka bën. Cëmayino lawo iram Epayinetos, ar pëlôt gër yomb iram an, ar hik edaŷ eŷanar ed xana ko Kërisët gër ebar ed Asi el. ⁶ Cëmayino Mari, mëŷ mbaŷ riyenin këjun. ⁷ Cëmayinëbi bëräm bën, bër fëra banëbo në erebat bën: Andëronikos do gë Yuniyas. Bën mbaŷ wëli këni gër oparëxanda gër andiyen and Axwën, do bën lëngwëtëk gë wëno gër oxëreceŷ. ⁸ Cëmayino Ampëliyatós, ar ke balënd mbaŷ ga bar këmi gër Axwën an. ⁹ Cëmayino Irëbeŷ, ar bar këmi gër andiyen and Kërisët an. Cëmayino bête Esëtakis, lawo ir ke balënd mbaŷ in. ¹⁰ Cëmayino Apeles, gër aniyen andexëm ŷanayak mëne and xwëta këŷo dëŷ ex Kërisët. Cëmayinëbi bër gër ekun ed Arisëtobul bën. ¹¹ Cëmayino Erodiyoŷ, aram an. Cëmayinëbi bërëwëk end Axwën gër ekun ed Narësis bën. ¹² Cëmayinëbi Tërifena gë Tërifosa, bëmaŷe bëttoxari bëndam bënd riyenin këŷo mbaŷ Axwën bëŷ. Cëmayino Perësid, imaŷe itoxari ind ex pëlôt gër yomb iram in, mëŷ bête mbaŷ xemëna ko gër andiyen and Axwën. ¹³ Cëmayinëbi Rufos, ar yata këŷo Axwën an, do gë nëm irexëm ir wëlaya baxe wëno ang itox indexëm ak. ¹⁴ Cëmayinëbi Aseŷekëritos, gë Fëlegoŷ, gë Erëmes, gë Patërobas, gë Erëman, do gë bëmaŷe bënd hi këni në er ebat bëŷ. ¹⁵ Cëmayinëbi Filologos, gë Yuliya, gë Nereya, gë iminëm itoxari indexëm in, gë Olumëpas, do gë dek bëmaŷe bënd exëni Amara amat bëŷ. ¹⁶ Awa cëmarin andewën rewën aŷ, do en megarëra ang bëmaŷe bënd acël amat fo gayik okëreceŷ hi këni. Bamara band Kërisët baŷ dek këjun ŷëmand.

Bapela bapelatar baŷ

¹⁷ Bëmaŷe axara xara këmun, titinalindënëbi bëxapëndër bën, gë bër kë lënanënd eŷëŷenax bën, do gë bër kë ŷembëtënd er kënun sëyalind bën, kwëŷëtayinëbi. ¹⁸ Gayikwa bërako rako bën okadëp od bacël bandebën fo hi këni, ani gi ex na okadëp od Kërisët, Axwën arebi an. Barikan gë oyeyan onëgax oŷ kënebi yifand bër gë onden ond ŷenene bën. ¹⁹ Barikan wën, bela dek nangërak mëne mbaŷ këno baxëtënënd Axwën an. Ata wëno dek ke nënganënd endewën eŷ. Barikan ŷandi ŷandi ke en gi gë orenik or en tëfaxënënd benjekax bëŷ, do en kwëŷëtaxënënd dek beŷëŷenax bëŷ. ²⁰ Nangin mëne Kaxanu, mëŷ ar kë yëlënd obetak an, gogo këŷo lat Sindan dila gër osapar orewën. Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëleŷon oyekax orexëm ol!

²¹ Timote, ar bar këmi andiyen and Kërisët an këjun ŷëmand. Aŷëma kënun ŷëmand bête bëräm bën: Lusiyoŷ, gë Yaŷoŷ, do gë Sosipater. ²² Wëno Terëtioŷ, aŷëgw an këjun, ŷëmand wën bër bar këne gër Axwën bën. ²³⁻²⁴ Aŷëma këjun ŷëmand Gayioŷ, axwën iciw ind gër ed hi këme an, do gë bër gër Amara and gër ndebën bën. Aŷëma këjun ŷëmand bête

Erasët, aŵëxëta ar kodî ir angol an, do gë imaÿe ind këno ŵacënd Karëtos inÿ.

Cale ipelatar inÿ

²⁵ Duwanëÿnone Kaxanu, mëÿ ar xorëk eÿun kemën an, ang këme femërand Atëfëtan and Yesu Kërisët ak, ang ex enang ecarax end ſon baxo Kaxanu elod ga ŷanak aniyan ak. ²⁶ Barikan gërëgako, ecarax eÿo ſanayak paß gë Oñëgw od bëlaŵënel ok, ang babi felënd Kaxanu ak, mëÿ ar hik din aÿ, enëbi nangëndëra bëla bën. Mondako ri ko eno kwëtaxën, do eno tëfaxën bënëng bëÿ dëk. ²⁷ Awa Kaxanu, mëÿ ar ex gabat ar gë orenik an, kwënëlexo din ir din enjaraÿ eÿ paß gë er ri ko Yesu Kërisët in! Amen!

Kayëta iyanar ir Bëkoreñjët in Lilaya in

Akayëta año ex añanar and yëgwën babi Pol Okëreceñ od gër Amara and Koreñjët añ. Mëñ ebaç ayanar ar nangëndëra babi Atëfëtan and Yesu Kërisët añ. Okëreceñ oko axucarëra babi xucarërand gër Amara andefën xali fitarëra këni bëmëxwër bëmëxwër. Bërëmar ari bani rind orekar ol xali abat yëraya këño asoxari ar sëm an. Bëte aWacër bani wacërend gër kiti in gër bër ax gi ex na okëreceñ. Pol ayaka yaka babi bëte ga wëkara bano: end eñër ed okëreceñ eñ, gë end olaş eñ, gë end ecemar ed Axwën eñ, gë end banjëla band Angoc Amënëk eñ, do gë end ekani ed gër ecës eñ. Akayëta año kë sëyalind mondake yäpëk eni dind bërëwak end Yesu Kërisët bën gë bamërwëra band fitarëk kë gë eyeyan ed Kaxanu banj. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el do gë cale ind ecëkwa in: 1.1-9.

End egi ed arabat në end Yesu Kërisët eñ: 1.10-2.16.

End ekwëta ed osëyali or oparëxanda eñ: 3.1-4.21.

End ola or yäpëk gër Amara eñ: 5.1-7.40.

End yäs er oyel or fias kënebi gër olaş eñ: 8.1-11.1.

End ang yäpëk cale ind Amara eñ: 11.2-14.40.

End er wacayak ekani ed gër ecës eñ: 15.1-58.

Bebër fëna baxo Pol bën: 16.1-12.

Bapela bepelatar banj: 16.13-24.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, ar yata këño Kaxanu ga yandi këño me gi parëxanda ir Yesu Kërisët an do gë abaÿe Sosëten, ² këñun yëgwënëlinde wën Amara and Kaxanu and gër Koreñjët añ. Yesu Kërisët yata këñun do wac këñun en gi bulunda iwënek irexëm, wën bër kë xëland oWac orexëm bën ang biyi ak do gë dek bër këño şalend gër ed ex yo ar ex Axwën arebën, do arebi an.

³ Awa Faba Kaxanu do gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëlenun oyekax ol do gë obetak ol!

End benjekax bend gër Yesu Kërisët eñ

⁴ Aşëkwa këmo şëkwand Kaxanu nand ex yo end oyekax or yël këñun paş gë ebar ed bar këmi gë Yesu Kërisët el. ⁵ Gayikwa ga bar kën gë mëñ şotaxën kën enjekax end ex yo, eyeyan ed ex yo, do gë onangëran or ex yo, ⁶ gayikako osede or Kërisët ol aşanaya şanayak gër ola orewën. ⁷ Awa gërëgako, gër banjëla band ko yëlënd Kaxanu në end oyekax orexëm na, gamatak an can ex na and këno şëninde exo canayaw Yesu Kërisët, Axwën arebi añ. ⁸ Mëñ këñun xemën bëte xali gër eñata en gixën gë end kënun nëp këm yatir ko bakaw Yesu Kërisët, Axwën arebi an. ⁹ Kaxanu ar mokwëta hi ko, mëñ ex ar wac këñun gër ebaÿër ed në end Aşëniw Yesu Kërisët, Axwën arebi el.

End bakucara band gër Amara eñ

¹⁰ Bëmaÿe, axara xara këmun gër oWac or Yesu Kërisët, Axwën arebi an, wëlërinde. Cotin anjëlan amat, onden omat, oñandi obat, do këreñun kucarërand na gër amara andewën. ¹¹ Bëmaÿe, yama bër ekun ed Këlowe bën ga felati këne nde mëne batakëra exëna mërëxand irewën. ¹² Awël

wël këme mëne ala kala mondako ko yeyanënd: «Wëno ar Pol hi këme!» Ajo exo de: «Wëno ar Apolos hi këme!» Ajo bëte: «Wëno ar Kefas hi këme!» Ajo bëte: «Wëno cëj ar enga end Kërisët hi këme!» ¹³ Kërisët nde şapërek mondako? Pol nde fika bano në endewën? Gër oŵac or Pol nde buyi kënun? ¹⁴ Aşëkwa këmo şëkwand Kaxanu gayik ang hi kën ak, gabatak amo buyi ex na, ang ax gi ex na Kërisëpos do gë Gayiyos. ¹⁵ Ata ala ax kor na exo de mëne gër oŵac oram buyi kënun. ¹⁶ Iyo abuyi buyi këmëni bëte bër ekun ed Sëtefanas bën, gër ga ex yo, ame nang ex na ba ala aşëxe buyi këmo na. ¹⁷ Kërisët lawënegu ke me pemërand Atëfëtan aŋ gër bela. Xarak ax gi ex na me yeyanënd gë orenik or bela, ax gi ex na mëni buyind, këdi kë yep ecës ed şës ko Kërisët gër kërëwa el.

End panga do gë orenik or Kaxanu eŋ

¹⁸ Enimin, epemëra ed ecës ed Kërisët gër kërëwa el, ofënişex ex gër bër nambërak. Barikan, gër biyi bër fex këne, panga ind Kaxanu ex. ¹⁹ Gayikwa Oñëgw Omënëk ok rek:

«Alaŵ këme law orenik or bërenik ol,
Awëlëbël këme wëlëbël onden ond bër nangërak oŋ*.»

²⁰ Feye exo arenik an? Feye exo aşalen an? Feye exo ar kë şampërend bënd gër ngwën ro an? Ax gi ex na nde Kaxanu wëlëbëlëk orenik or bër gër ngwën ro ol xali hik ofënişex? ²¹ Enimin, gayikako bërenik bër gër ngwën ro bën gë orenik orebën ol ano nang ex na Kaxanu, ata gë ofënişex or epemëra el ŷapan këjo Kaxanu ebi pexënënd bër ŵak bën. ²² Gayikwa Bëşëwif bën kë wëkand becarax do bër benëng becëxe bën këni şaland orenik ol. ²³ Xarak biyi, end Kërisët ir fika bano eŋ këmi femërand, ata endey eŋo këni fokërend Bëşëwif bën, bëte eŋo ofënişex ex gër bër ax gi ex na Bëşëwif. ²⁴ Barikan gër bër ŵacëgu këbi Kaxanu, hi këni Bëşëwif, hi këni bër benëng becëxe, Kërisët ijo, panga do orenik or Kaxanu exo. ²⁵ Gayikwa ofënişex or Kaxanu ol renik nëmëc orenik or bela ol, do ositara or Kaxanu ol nëmëcak ojaŵ od bela ok.

²⁶ Bëmaŷe, yëlarayin nobën hi kën, wën bër ŵac këjün Kaxanu bën: bërenik ax gi ex na gër owat or bela, bangwëlik ax gi ex na, bër gapak bën ani nëmëb ex na mërëxand irewën. ²⁷ Barikan Kaxanu wa sanak bebër fënişexik gër ngwën ro bën ebi bëlandëraxën bërenik bën. Bëte mëj yata këbi bër sitarak gër ngwën ro bën ebi cëfënanaxën bër gë ojaŵ bën. ²⁸ Kaxanu sanak bëte bebër bak gër ngwën ro bën, bebër yaf këni bela bën, bebër ŷoweŷ ax gi ex na bën, exo yepëanaxën bebër fëb këni bën. ²⁹ Mëj ex, ala ax kor na exo dafëna gër lëngw ir Kaxanu. ³⁰ Xarak pab gë mëj baraxën kën gë Yesu Kërisët. Yesu Kërisët wëlanëgu këbo orenik or Kaxanu ol do bëte gë or şenene ol, oŵënëk ol do gë apexa aŋ. ³¹ Awa ang rek Oñëgw Omënëk ak: «Ar kë rafënanand an, dafënalexo gër bënd ri ko Axwën*.»

2

End osëyali or kërëwa eŋ

¹ Endam eŋ cëj bëmaŷe, and yeli këme gër ndewën aŋ, mun nangën end şon baxo Kaxanu eŋ, ame yeli bana ang ar këno şëkwënd gër eyeyan do gër orenik fo. ² Gayikwa er ŷapan baxe and hi bane në erebat aŋ, me

nang wayët end Yesu Kërisët eñ fo, Yesu Kërisët ir fika bano. ³ Wëno dëñ er yeli bame gër ndewën gë ola ositarak do ayëdara bame yëdarand xali baxe rëgënd. ⁴ Osëyali oram ol do gë epemëra edam el ax gi bana gë orenik or eni maxën bëla. Barikan, awa wã kën në end panga ind Angoc and Kaxanu ind bax şanayand eñ. ⁵ Mondako bax, eno kwëtaxën Kaxanu në end panga indexëm, ßari ax gi ex na në end orenik or bëla.

End orenik or Kaxanu eñ

⁶ Enimin, orenik dëñ ex er këmi femërand gër bëla bër gë ola or faÿayak gër ekwëta in: orenik olo ax gi ex na or gër ngwën injo ro, ax gi ex na bëte or bemun bend gër ngwën injo ro, bemun bend kë nemira bejo. ⁷ Barikan orenik oxëbëanaxik or Kaxanu, or şonaya bax ol këmi femërand. Orenik olo fenan bafo Kaxanu ene cotaxëne enjaran eñ, ðamana exo di ngwën in. ⁸ Bemun bend gër ngwën ro beñ ðek, gematak ax nang bana orenik olo. Gayikwa kido anang nang bani, ano pika dona Axwën ar gë enjaran an. ⁹ Barikan ang rek Oñëgw Omënëk ak:

«Er angës and ala ax wat ex na in,
er anëf and ala ax wël ex na in,
do er emëkw ed ala ax yëlara ex na in
Kaxanu afenan fenan këbi bër ðan këjo bën*»

¹⁰ Xarak eño biyi nangën këbo Kaxanu paß gë Angoc Amënëk añ. Gayikwa Angoc añ kë xamanënd er ex yo xali gë bend şonayak gër Kaxanu ak. ¹¹ Bend gër ala beñ, onden ondexëm oñ kë nangënd ax gi ex na ala aşëxe. Awa bëte, bend gër Kaxanu beñ Angoc and Kaxanu añ kë nangënd, ax gi ex na ala. ¹² Xarak biyi, Angoc and xaniwëk gër Kaxanu añ şot këmo mi nangaxën bend yël këbo Kaxanu paß gë oyekax orexëm beñ, ßari amo cot ex na angoc and gër ngwën ro añ. ¹³ Do biyi bend këmi yeyanënd beñ bebër kë sëyalind Angoc and Kaxanu ex gë eyeyan ed kë xaniwënd gër Angoc and Kaxanu el, ax gi ex na bend kë sëyalind orenik or bëla.

¹⁴ Ar año cot ex na Angoc Amënëk gër ola orexëm an, axo kwëtand na bend Angoc and Kaxanu beñ. Gayikwa gër onangëran orexëm bend Angoc and Kaxanu beño, ofëñirëx ex, axo kor na eño pëni gayik gë Angoc and Kaxanu fo ko xor eño pëni. ¹⁵ Barikan, ar şot këjo Angoc and Kaxanu an kë xorënd ex kiti beÿ ðek, xarak mëñ dëñ ala año kitind na. ¹⁶ Gayikwa gër Oñëgw Omënëk are rek:

«Noÿo nangëk anjëlän and Axwën añ?
Noÿo xorëk eño tëyali Axwën an*?»
Barikan biyi, anjëlän and Kërisët añ şot këmi.

3

End bëriyenin bër Kaxanu eñ

¹ Bëmaÿe gër cëñ, er bamun felërand ang bër ex bëla fo, ang bër bayik obaş gër ekwëta ed Kërisët fo, ax gi ex na ang bër şot këjo Angoc Amënëk. ² Omër bamun yëlënd en ceb ax gi ex na ecemar, gayikwa an kor dona en yamb. Ado xali gërëgako dëñ an kor na ³ gayik ano cot ex na Angoc Amënëk añ. Enimin, ga xwëndä kën ako oyakëraxi, ðakucara mërëxand irewën, ax gi ex na nde beño kë wäsinënd mëne ano cot ex na Angoc Amënëk añ? ⁴ And ko rend abat: «Wëno ar Pol hi këme» do ajo: «Wëno ar Apolos hi këme» ax gi ex na nde oyeyan or bëla fo ex?

⁵ Awa noŷo ex Apolos? Do noŷo ex Pol? Ax gi ex na nde biyi bëxi bëriyenin bër Kaxanu fo hi këmi? Paß gë er felëra këmun in xwëtaxën këno Axwën an, ala kala ang yël këŷo Kaxanu ak riyeni këmi. ⁶ Wëno nef këme, Apolos xoşa ko, barikan Kaxanu rafën ko. ⁷ Do ar nedëk an, gë ar xoşak an, ŷoweŷ ani gi ex na. Kaxanu gabat, mëŷ ar kë rafënënd an, ex ar gapak an. ⁸ Ar nedëk an do gë ar xoşak an, gwër fo exëni. Kaxanu ašos këŷo šos ala kala ang riyeni ko ak. ⁹ Gayikwa gër andiyen aŷo, bër šoma këŷo Kaxanu fo hi këmi. Wën ex ošënga orexëm ol, wën ex këbe ir ko bayënd in.

¹⁰ Gë anjëla and yël ke Kaxanu aŷ riyeni këme ang abay ar xamëk obay fo. Wëno bayëk edëda ed aciŷ el, do ašëxen bëtëguk bay ko amëŷ aŷ. Barikan, ala kala balëkënalilexo ang ko bayënd ak. ¹¹ Enimin, gabatax ax kor na exo bay edëda ecëxe, ed fitarëk gë ed ex el, mëne ngëŷ Yesu Kërisët. ¹² Gër edëda elo, ado eni bay bela bën: abat gë kaŷe, ajo bëte gë kodī, ajo bëte gë oxaŷ oxëbënëanaxik, ajo bëte gë otëx, ajo gë ecuŷ, do ajo bëte gë onji, ¹³ ašanaya kë šanaya yatir kiti er ex andiyen and ala kala in. Xodfux ol kë necët ang xëbënëk andiyen and ala kala ak. ¹⁴ Ala ajo ašot ko šot acosa, angëmëne er bay ko in ax ñeg ex na. ¹⁵ Barikan angëmëne aŷeg ŷegëk, acosa axo cot na. Dal ex afex ko fex, barikan ang ar fece këŷo amëra fo ko hi.

¹⁶ An nang ex na nde mëne wën ex aciŷ and Kaxanu aŷ? Bëte an nang ex na nde mëne Angoc and Kaxanu aŷ gër ola orewën lëg ko? ¹⁷ Ar kë nëxen Aciŷ and Kaxanu an, Kaxanu anemin këŷo nemin. Gayikwa Aciŷ and Kaxanu aŷ er wënëk ex do wën ex aciŷ aŷo.

¹⁸ Ala kërex yifaya na: angëmëne ala mërëxand irewën exo yëland mëne arenik ar ang ŷapëk gër ngwën ro ak hi ko, gilexo afëniërëx, exo gixën enim arenik. ¹⁹ Gayikwa orenik or gër ngwën ro ol ofëniërëx ex gër Kaxanu. Ga rek gër Oñëgw Omënëk:

«Kaxanu këbi sëränd bërenik bën gë bamene bandebën baŷ fo».

²⁰ Are rek bëte:

«Axwën an anang nang ko banjëlan band bërenik baŷ.

Anang nang ko mëne ax gi ex na gë ofëcak».

²¹ Awa mëŷ ex, këren dafënënd na në end er ri ko ala gayikwa wën xwënëk dëk: ²² hik Pol, hik Apolos, hik Kefas, hik ngwën in, hik aniyen aŷ, hik ecës el, hik bënd gërëgako, hik bënd ecan ecan. Wën xwënëk dëk.

²³ Ata Kërisët xwën këŷun wën bëte do Kaxanu xwën këŷo Kërisët.

4

End oparëxanda od Kërisët eŷ

¹ Awa wën aŷap ŷapëk enëbo watënd ang bëriyenin bër Kërisët, bër xwëtënan kënebi beconëšon bënd Kaxanu fo. ² Gayikwa ar xwëtënan këno napul an, aŷap ŷapëk exo gi ar mokwëta. ³ Wëno cëŷ ado ene kitind bela bën, hik wën, hik në aciŷ and kiti, axe balënd na gë tëker ak. Wëno dëŷ ame nëpayand na. ⁴ Gayikwa onden ondam on ŷoweŷ axe nëpënd na. Axwën an ex ar ke xitind an, bari ax gi ex na de në eŷo hixën këme ar šenene. ⁵ Awa mëŷ ex, wën këren kitind na andiyen and ala aŷ, xarak ax ŷatëgu ex na pere akey and kiti aŷ. Cëniyin exo bakaw Axwën an, mëŷ kë fioba kerët beconëšon bënd gër ecamëdan beŷ. Bëte mëŷ kë necët

banjêlan band gër owëkw or bela banj. Ata Kaxanu eño cëkw ala kala ang riyeni ko ak.

⁶ Bëmaÿe, eñun pënixën yeyanaxën këme endam eñ do gë end Apolos eñ. Mondako kën sëya mëne ax gi ex na monëmëca er yëgw këni gër Akayëta and Kaxanu in. Ata bayik ala ax pitaya na, do exo dafënalind imëxwër ind sana ko in xali eño merelind ar imëxwër icëxe an. ⁷ Enimin, inewã xuca këyo ašandax an? Inewã šot këy xarak ani yël ex na monjël? Do angëmëne monjël fo yël këni er šot këy in, inewã këy rafëntaxënënd nangëde ani yël ex na monjël?

⁸ Yama wën, anëka wa wëd kën, anëka šotëra kën, anëka ÿana kën emun el biyi këm. En munëdo wa enim dëñ ata wun done andamat! ⁹ Gayikwa wëno er hixënan ke mëne Kaxanu yepën këbo biyi oparëxanda ok. Biyi ex bër ÿoweÿ ami gi ex na bën, er hi këmi ang bër eđaw fo. Omeleka ok do gë bela bën kënebo nëkonënd ang bešëšaraxik fo. ¹⁰ Biyi bëfëñirëx hi këmi në end Kërisët, barikan wën, areni reni kën gër Kërisët. Biyi bërëtoc këmi, barikan wën bër gapak hi kën. Wën ašëkw kënun šëkwënd, barikan biyi ayepën kënebo yepënënd. ¹¹ Xali gërëgako, biyi er hi këmi: bër këbi rind eño, bër këbi selënd men, bër gë banjëm këm, bër kënebi xëmërand, bër gë eđëg këm. ¹² Bëte gë otaxan odebi oko dëñ këmi riyenind gë toro mi cotaxën er këmi liyaxën in. Ado enëbo cirërand bela bën, biyi mëni calenënd, hik enëbo dixërand, mi buñand. ¹³ Hik eni nëxenënd omac odebi ok, biyi mëni pelënd bend këbi fuñara. Ata biyi ex batëxsëx band ngwën banj, bër šus kënebi bela đek xali gërëgako bën.

¹⁴ Mun tëyalixën ang obaš or pëlot gër yomb iram fo yëgwëanaxëli këmun mondako, ax gi ex na mun cëfëñinaxën. ¹⁵ Enimin, ado enëbi cotëdo bëxadac bër end Kërisët owëli epëxw, wëno ex sorix irewën gayik wëno sëfëtandëra këñun xali wã kën Atëfëtan and Yesu Kërisët añ. ¹⁶ Awa axara xara këmun, tëfëtelindëna ola oram ol. ¹⁷ Në eño lawëñaxënëli këmo Timote, mëñ ar ex ašëñiwën ir ñan këmo mbanj, do hi ko ar mowëta gër bend Axwën. Mëñ këñun ÿana eñun kwitanënd ang këme liyand në end Yesu Kërisët ak. Beño këme sëyalind gër đek bamara band okëreceñ.

¹⁸ Fën gër ndewën, bërëmar afufëñara këni fufëñarand ga këni yëland mëne wëno amun nëngali na. ¹⁹ Xarak wëno gogo këme yeli angëmëne awa wã ko Axwën an. Ata këme nang ba ine këni xor eni yeyan do eni di bër kë rafëñarand bëjo. ²⁰ Gayikwa owun or Kaxanu ol gë panga ex, ax gi ex na ayeyandërand fo. ²¹ Ine ÿandi këñun? Ba me yeli gë engwëša nde, ba me yeli gë añana do gë onden onjekax nde?

5

End eñac eñ

¹ Gër ed ex yo wëlik mëne gër ndewën, bërëmar watak eñac eñ, xali abat ÿëraya këno moñëraya dëñ asoxari ar sëm an. Xarak, ado bër año kwëta ex na Kaxanu bën dëñ ani dind na mondako. ² Wën ases don sesënd, ecëñëxët kën rafëñarand! Arenita don renitand do eno nwaÿ ar rik eño an, mërëxand irewën! ³ Wëno cëñ, ado bayik ame gi ex na fën gë eman endam eñ, gë onden oñ, nangëde në erebat hi këne fo, anëka nëp këmo ar rik endey endako rako an, nangëde në erebat hi këne fo. ⁴ And kën barër gër owac or Axwën Yesu añ, gë panga ind Yesu Axwën arebi in, onden ondam oñ ašoma këñun šoma. ⁵ Awa ala ajo, đëxwino gër Sindan

ex nemixën ola osëmbak orexëm ol, do ex pexaxën angoc andexëm an yatir ko bakaw Axwën!

⁶ Ata end kën rafëanaxën ax gi ex na de! Aye nang kën: Tëkër fo këni rind lewir in ex pufëanaxën dëk pix ind negali këni in. ⁷ Wunëtayin ngwa eñëñanax end ex ang lewir ixacax fo eñ, en gixën bela bëwëñëk, bër ang pix ingaşax ind gë lewir këm fo. Ado anëka hi kën bëwëñëk gayikwa Kërisët yëlayak şadaxa në endëfi gë Ofëna or Apexa ol. ⁸ Awa mëñ ex, dindëne Ofëna or Apexa ol gë mburu ind gë lewir këm, gë owëkw owëñëk do gë dal in. Bari kërene yambënde ex na mburu ind gë lewir ixacax in: lewir ir baxixa batëmbak do gë oxeý in.

⁹ Ga yëgwënëli këmun wa gër kayëta iram mëne këren dëkërend na gë bër yëlayak gër eñac bën. ¹⁰ Bari ame de ex na de ax ñap ex na en dëkërend gë bër kë yëlayand gër ngwën ro gër añana and kodí, gër orek, ba gër olaş bën. Kido mondako bax, wën afo en canëdo gër ngwën ro. ¹¹ Gërëgako, er yëgwënëli këmun mëne këren dëkërend na gë imaýe ind kë rend këreceñ hi ko, do exo yëlaya gër eñac, gër añana and kodí, gër olaş, gër ocir, gër oşef ba gër orek. Do ado gë ala arako rako an, këren yambërand na dëñ. ¹² Enimin, ba wëno nde këbi xiti bër ax gi ex na okëreceñ bën? Do bër ex okëreceñ bën cëñ, ax gi ex na nde wën ýapëk enëbi kitind? ¹³ Bër ax gi ex na okëreceñ bën, Kaxanu këfi xiti. Ga rek wa Oñëgw Omëñëk ok: «[J]wáýino asëmbak an mërëxand irewën*.»

6

End ekitir ed bëmaýe eñ

¹ Këreceñ ir xucar këbi gë këreceñ išandañ in, mondake ko yëxwënd eño mëla kiti gër bësëmbak, xarak gër bëwëñëk wëla doño? ² An nang ex na nde mëne bëwëñëk bën këbi xiti bela bër gër ngwën ro bën? Do angëmëne wën këbi xiti bër gër ngwën ro bën, an kor na nde en kiti bënd xafëxafak gër anıyan ro beñ? ³ An nang ex na nde mëne biyi kënebe xitiye omeleka ok? Do bënd gër anıyan año ro beñ nde këne sëkwane? ⁴ Xarak, wën and këñun xucar në end bënd gër anıyan año ro añ, bër ýoweý ani gi ex na gër Amara bën këñun xitind! ⁵ Mondako këme yeyanënd eñun cëfënanaxën. Arenik gabatak ax gi ex na nde ar kë xor ebi kiti bëmaýe bën? ⁶ Barikan imaýe in eño mac kiti imaýe ind xucar këbi in gër bër ax gi ex na okëreceñ. ⁷ Awa gayikako wën awärts kën wácërend kiti, oşoyik orewën ex. Ado enun menan, inewá bayik an buñand na? Inewá bayik an buñand ado enun kwëcand hacota bawewën bañ? ⁸ Wën wa këbi wënanënd boşandañ borewën do wën wa këbi xwëcand boşandañ borewën xarak bëmaýe bëndewën exëni! ⁹ An nang ex na nde mëne bësëmbak bën ani gi na bër owun or Kaxanu? Këren yifayand na gë andewën añ dëñ gayikwa bër xwëndak eñac bën, bër olaş bën, bër kë rind orekar bën, bësosan bësoxari bën, bër kë lakind asoan gë asoan bën, ba asoxari gë asoxari bën, ani dil na gër owun or Kaxanu. ¹⁰ Bëte bërëk bën, bër hanëk kodí bën, bëşeb bën, bër wër këbi ocir bën, ba bërëk bëxeýax bën, ani gi na bër owun or Kaxanu. ¹¹ Do xarak bërëmar gër ndewën na, mondako hi bani. Barikan Kaxanu wënen këñun, mëñ fit këñun, mëñ ri këñun bër şenene paş gë owac or Axwën Yesu Kërisët ol, do paş gë Angoc and Kaxanu, mëñ ar xwën këbo añ.

End oxëbën or eman ej

¹² Wëno er ex yo xor këme me di, barikan ax gi ex na er ex yo hik gë ofëcak. Er yãndi ke yo këme xor me di, barikan wëno, gebatak axe ñandi ex na exe bëña. ¹³ Eyamb yamb in er acël ex do acël aŋ er eyamb yamb ex. Akey amat, Kaxanu anemin ko nemin eyamb yamb in do gë acël aŋ. Barikan eman ej, ax gi ex na end eñac, end Axwën ex, ang hi ko Axwën ak, ar eman. ¹⁴ Ata Kaxanu, mëj ar xanin këjjo gër ecës Axwën an, axanin këbo xanin gër ecës biyi bëte, gë panga indexëm in. ¹⁵ An nang ex na nde mëne beman bendewën bej owal od eman end Kërisët ex? Do aŋed nde këme wëd owal od Kërisët ok, me cosali në eman end asoxari aŋacaxik? Bëtédëj! ¹⁶ An nang ex na nde mëne asošan ar laki këni gë asoxari aŋacaxik an, eman emat hi këni gë asoxari ajo? Ga rek wa Oñëgw Omënëk ok: «Bën tak bëxi, eni gi eman emat*.» ¹⁷ Barikan ar yëlayak gër Axwën an, angoc amat hi këni gë Axwën an.

¹⁸ Ata gërinðen mongër eñac ej. Eñëjënax end ko ri yo ala, fac ir eman ex. Barikan ar yëlayak gër eñac an eman endexëm ej dëj ko wënanënd. ¹⁹ An nang ex na nde, mëne beman bendewën bej ex Aciw and Kaxanu and gër ed hi ko Angoc Amënëk and yël këjjon do lëgëk gër ola orewën aŋ. Wën an kwënaya ex na wën dëj. ²⁰ Gayikwa Kaxanu yëc këjjon gë akanji atëm. Awa pëbindëno gë beman bendewën bej.

7

End eñër ej

¹ End yëgwënëgu këne ej këmun yakand mëne aye yek asošan an kërejo təkand na asoxari an. ² Barikan, këdi kën xwënda eñac ej, asošan kala ñërëlejo asoxari, do asoxari kala cotëlejo icën. ³ Icën in dinindëlejo alindaŋ er yãpëk icën ejo dinënd alindaŋ in. Bëte asoxari an dinindëlejo icën in er yãpëk asoxari ejo dinënd icën in. ⁴ Asoxari an axo kwën ex na eman endexëm ej, icën indexëm in xwënëk. Bëte asošan an axo kwën ex na eman endexëm ej, alindaŋ xwënëk. ⁵ Wën bër yërërëk bën, këren capërënd na angaw aŋ angëmëne ax gi ex na angwëlëra, en yëlayaxën imëd fo gër cale. And kë xuca aŋ, bakayin angaw amat këdi kën sëkwan emëlaya ed ogaf odevën el, do ejon nanjët Sindan in.

⁶ End këme rend ej angwëlëra ex, ax gi ex na apela. ⁷ Aŋandi yãndi ke eni gido bela bën ang wëno ak. Barikan ala kala ge anjëla hi ko, anjëla and yël këjo Kaxanu: abat anjëla aŋo, ajo anjëla acëxe.

⁸ Bësošan bër gë eñër këm bën do gë bësoxari bësebëta sebëta bën, ga re këme bon yek eni bayido ang wëno ak. ⁹ Bari angëmëne ani kor na emëlaya ed ogaf odebën el, ñërëlexëni, gayikwa mondako yãpëk gë ebi corënd oñandi ok.

¹⁰ End okërecej od yërërëk ej cëj, Axwën an rek mëne asoxari an këreni capër na gë icën indexëm in, ax gi ex na wëno rek ejo. ¹¹ Barikan angëmëne aŋapër ŋapër këni gë icën indexëm in, bayilexo icën këm. Angëmëne ax gi ex na mondako, bakarëlexëni gë icën indexëm in. Do asošan an kërejo pela na asoxari arexëm an.

¹² End bër yërërëk gë bër ax gi ex na okërecej ej cëj, wëno dëj kë rend, ax gi ex na Axwën an: angëmëne imaŋe ind ex kërecej in ejo cot asoxari ar ax gi ex na kërecej, do asoxari ajo exo ma eni ñëpa, kërejo pela na. ¹³ Bëte angëmëne asoxari ar ex kërecej an ejo cot icën ind axo

gi ex na kërecej, do icën ino exo ma eni ñëpa, kërexo can na gër eñër. ¹⁴ Gayikwa icën ind axo gi ex na kërecej in, asoxari ar exo kërecej an këjo wënënënd. Bëte asoxari ar axo gi ex na kërecej an, imaÿe ind ex kërecej in këjo wënënënd. Kido ax gi bana mondako, obaş orewën ol obuyaraxik hi doni xarak aŵën dëj wën këni. ¹⁵ Barikan angëmëne ar axo gi ex na kërecej an ÿandi këjo acapëra an, capërëlexëni eñër el. Amëd anjo, imaÿe in, hik asošan an, hik asoxari an, ÿoweÿ anjo tëra na. En diÿand gër angwëlëra wac këjun Kaxanu. ¹⁶ Enimin wëj asoxari an, mondake këy nang mëne afexën këyo fexën icën indey in? Bëte wëj icën in, mondake këy nang mëne afexën këyo fexën alindax?

End oñandi od Kaxanu eñ

¹⁷ Awa ala kala diÿayindëlexo ang hi baxo and wacëgu këjo Axwën ak, do ang ex anjêla and yël këjo Kaxanu ak. Mondako re këme eni dind gër Bamara dek. ¹⁸ Ar hi bax axacëxac and wacëgu këjo Kaxanu an, bayilexo axacëxac do ar hi bax axacëxac an, këreno kac na. ¹⁹ Oxac ol ÿoweÿ ax gi ex na, bëte oxacëxac ol ÿoweÿ ax gi ex na. Er ÿapëk in ex edi ed ang rek ñapela band Kaxanu el. ²⁰ Ata ala kala bayilexo ang hi baxo and wacëgu këjo Kaxanu ak. ²¹ Angëmëne xadëp hi bay and wacëgu ki Kaxanu an, kërey dendërand na. Barikan angëmëne axor ex ey gi ar yaya, kemënal exi gi mondako. ²² Enimin, xadëp ir wacëgu këno gër Axwën in, Axwën an racët këjo. Bëte ala ar yaya ar wacëgu këno an, xadëp ir Kërisët hi ko. ²³ Yama gë akanji atëm ga racët këjun nde Kaxanu. Awa këren gind na okadëp od bëla. ²⁴ Bëmaÿe, ala kala bayilexo gër lëngw ir Kaxanu ang hi baxo and wacëgu këno ak.

End bër gë eñër këm eñ

²⁵ End odënaŵ obeja eñ cëj, ax gi ex na apela and Axwën. Barikan wëno dëj kë rend, wëno ar hik ar mokwëta në end axaÿënan ir Axwën an. ²⁶ Awa baxëtin end ÿapan ke eñ, në end bakey bañëkaxik band hi këne gërëgako baño an, ala kala bayilexo mondako. ²⁷ Angëmëne gë asoxari ÿërër kën, kërey cala na en capër. Angëmëne ay gi ex na gë asoxari, këreyëjo cala na asoxari. ²⁸ Barikan, angëmëne mondako dëj këy ÿër, ay mendëra na. Bëte angëmëne endënaŵ emeja eñ aÿër këno ÿër, axo mendëra na. Barikan fo nangin mëne bër ÿërërëk bën mban këbi ÿana ebi cëmurand, do mëj ÿandi ke en kwëÿëtado.

²⁹ Bëmaÿe, baxëtin er re këme in: amëd and bayi këbo an anëka kë romënd. Gërëgako bër gë bësoxari bën, gilexëni ang bër gë bësoxari këm fo. ³⁰ Bër kë sesërand bën, gilexëni ang ani tesënd na fo, bër këbi nëngandërand bën, ang bër aſi nëngandërand na fo, do bër kë yëcërand bëÿ bën, ang ani cotëra ex na fo. ³¹ Do bër kë riyenind gë bebër gër ebar ro bën, gilexëni ang ani diyenind na enim fo. Gayikwa ngwën ino ang hik ak, axuca kë xuca.

³² Xarak wëno, aÿandi ÿandi ke en gi gë odendëran këm. Ar bayik ax ñër ex na an, bend Axwën këjo balënd, ašala ko šaland exo di er këjo nënganënd Axwën in. ³³ Barikan ar ÿërëk an, abal këjo balënd bend gër ngwën ro bej, ašala ko šaland exo di ang këjo nënganënd alindaŵ ak. ³⁴ Do mondako ko šetëdërënd bandixa bandexëm bañ. Mondako fo ex end asoxari aÿërërëx eñ do gë end endënaŵ emeja eñ. Er këni šaland eni di wayët ang këjo nënganënd Axwën ak, eni gixën bëwënëk gër eman do gër angoc. Xarak, asoxari ar ÿër këno an, bend gër ngwën ro bej këjo

balënd ga ko şaland exo di ang këjo nënganënd icën indexëm ak. ³⁵ End ofëcak orewën këme yeyanaxënënd mondako, ax gi ex na mun cëndën. Er ýandi ke en cot aniyán and şenene, do en yëlaja wayët gër Axwën fo, këreñun yaja na.

³⁶ Şambenjar ir yëlak mëne ax ñap ex na eño teb endënañ emeja end yata baño eñer eñ axo mendëra ex na. Angëmëne anëka këjo şanand oñandi odexëm ok, dilexo er ýandi këjo in, ñërëleño. ³⁷ Barikan şambenjar ir faýëk gër emëkw edexëm mëne año ñër na endënañ emeja end yata baño eñ, enjekax ri ko. Barikan mëñ dëñ faýëk eño gër emëkw edexëm exo bayixën nangërëxe asoxari, ala año nëýali ex na. ³⁸ Ata ar këjo ýër endënañ emeja end yata baño an, enjekax ri ko. Bari ar año ñër ex na an rik er yek nëmëc in.

³⁹ Asoxari ar ýër këno an, aþar þar këni gë icën indexëm in ang kë nëka yo aniyán and icën añ. Xarak, and ko şës icën añ, axor ko xor exo ye eño ñër asoşan aşëxe, ar ex mëñ bête këreçeñ. ⁴⁰ Barikan, ang këme yëland wëno ak, asoxari ajo nëmëc kë ýana eño nëngandërand angëmëne exo bayi icën këm. Wëno bête, këme yëland, aşot şot këmo Angoc and Kaxanu añ.

8

End ýas er gër olaş eñ

¹ End ýas er oyel or şadaxa këñëbi gër olaş eñ çeñ, biyi ðek gë enang nang hi këne, aşot şot këne onangëran ol. Barikan onangëran ol ndafënan kë lënanënd, xarak añana añ axemën kë xemënënd ekwëta el. ² Angëmëne ala exo yëland mëne ýeý nang ko na, axo nang ex na pere ang ýapëk exo nangëdo ak. ³ Barikan ar ñan këjo Kaxanu an, Kaxanu anang nang këjo.

⁴ Awa end eyamb ed ýas er oyel or şadaxa këñëbi gër olaş eñ, anang nang këne mëne Kaxanu íbat fo ex, do mëne edaş el ýoweý ax gi ex na gër ngwën ro. ⁵ Gayikwa angëmëne bela exëna þër kë yëland okaxanu exëna, od ex gër orën do gër ebar, awa okaxanu ok do gë bëxwën þën, aýëmb ýëmb këni. ⁶ Barikan, biyi er nang këne mëne Kaxanu íbat fo ex do mëñ ex Sëm in. Mëñ rik ðek beý þën do biyi në endexëm këne liyaxënënde. Bête Yesu Kërisët gabat ex Axwën arebi an. Mëñ rik ðek beý þën do Kaxanu paþ gë mëñ yël këbo aniyán añ.

⁷ Bari ax gi ex na ðek fo şot këni onangëran olo. Enimin, bërëmar awür wër baþi ekwëta ed edaş el. And këni yambënd ýas er oyel or ñaş këñëbi gër edaş añ, er këni yëland şadaxa dëñ ex. Ata onden otitarak ondebën oñ ex buyar. ⁸ Xarak ax gi ex na eyamb yamb këbo sëkalind gër Kaxanu: ga yamb yamb këne, ýoweý aþo þaşëta na; ga ane yamb exe na, ýoweý aþo þaşën na. ⁹ Barikan titinayindën, er këñun ýapanënd in kërebi ðënanënd na eñëñëxax þër sitarak gër ekwëta þën. ¹⁰ Gayikwa angëmëne ar sitarak an exi watënd wëj ar gë onangëran an ga këy yambënd ýas er oyel or ñaş këñëbi gër edaş eñ, ax gi ex na nde mëñ ar sitarak gër onden an, ata ko yëla axor ko xor exo yamb mëñ bête? ¹¹ Ata imaýe ititarak ind racët këjo Kërisët gë ecës edexëm in, mondako ko nemi në end onangëran orey. ¹² Ga këñëbi wënanënd mondako bëmaýe þënd sitarak þëñ, do ga kën nëxenënd mondako onden ondebën oñ, Kërisët mëñ dëñ këno wënanënd. ¹³ Mëñ ex, angëmëne në end eyamb yamb këremo ðënan eñëñëxax eñ

imaÿe indam in, din ame yamb na ÿas er olaÿe eñ kèdi ko wëndëra imaÿe indam in.

9

End ofarëxanda or Pol eñ

¹ Wëno ar yaya hi këme do parëxanda hi këme. Awat wat këmo Yesu, Axwën arefi an. Ata wën ex enjekax end ñanëk gë andiyen and fana ke Axwën eñ. ² Angëmëne gër bela bësëxe wëno ame gi ex na parëxanda, ndakan wën awa wa kën mëne parëxanda hi këme. Gayikwa wën ex nanganëme ir mëne parëxanda ir Axwën dëñ hi këme. ³ Mondako këmëni yakand bela bër ke xitind bën. ⁴ Ba wëno gë Barë nabas fo nde ñayik abo ñap ex na eyambëran el do gë ecebëran el? ⁵ Abo ñap ex na nde mo ñër ala kala imaÿe itoxari ind gër Axwën? Ami kor na nde mo mëlarand ang këni rind oparëxanda ocëxe ok, gë bofinëm bor Axwën do gë Kefas? ⁶ Ba wëno gë Barë nabas fo nde ÿap këbo mi diyand gë er këmi ñotënd gë andëbi dëñ in? ⁷ Noÿo kë yend gër oşoroða do exo cosayand gë andexëm? Noÿo kë rind andëda and reseñ do axo yambënd na reseñ in? Noÿo këbi xadacënd oyel do axo cebënd na omër oñ?

⁸ Ba wëno ala fo nde kë yeyandërand mondako? Ax gi ex na nde end këme rend eño na fo ex bête gër acariya? ⁹ Enimin, ga ÿëgw këni wa gër acariya: «Engaÿ end ki wëñëñënd bële eñ, ax gi ex na mokap etëÿ edexëm el*.» Ba Kaxanu end ogaÿ fo nde këño balënd? ¹⁰ Enimin, në endëbi wa rexën ko eño. Iyo në endëbi ÿëgwaxën këni eño. Gayikwa ar kë ÿanënd bële an aÿap ÿapëk exo yarënd mëne ayamb ko yamb. Bête ar kë wëñënd an, aÿap ÿapëk exo yarënd oşet orexëm ol. ¹¹ Angëmëne biyi nedën këjun napul ir gër orën in, axureli nde këbo xureli angëmëne axana këmi xanand gër ndewën napul ir gër ngwën ro in? ¹² Gayikako ayëlëra këñëbi yëlërand oparëxanda ocëxe ok, kaş ex ngwa biyi. Barikan, oşet or ÿap këbo enëbo yël olo, ami mëka ex na. Ecëñëxët, awagën wägën këbo mi ñayi kanarëxe këdi këmi wedi Atëfëtan and Kërisët añ.

¹³ An nang ex na nde mëne bër kë riyenind gër Aciw and Kaxanu bën, gë beşër këni wëlarawënd oyël bën këni yambërand? Bête bër kë şadaxand gër angëb bën, aşet këñëbi şetënd er şadaxa këni gër angëb in? ¹⁴ Awa Axwën an mëñ rexën ko mëne bër kë femërand Atëfëtan bën eni diyand gë er këñëbi yëlënd në end Atëfëtan año in.

¹⁵ Wëno cëñ, beşër ÿap ke ene yëlënd bëjo, gamatak ame mëka ex na. Ado amun ÿëgwëlınd na ene dawënelixënegu. Ecës el saxan ke, gë ex yep end këme rafënxënënd eño. ¹⁶ Enimin, epemëra ed Atëfëtan el, ax gi ex na er këme rafënan. Gayikwa andiyen and nëÿali ke Kaxanu ex, ax gi ex na er këme rafënxën. Dal ex kido abame femërand na Atëfëtan añ, axata xata doxe! ¹⁷ Kido ga ÿandi ke fo bame femërand, gë acosa hi dome. Barikan angëmëne ga ÿandi ke këme femërand, andiyen and xwëtënan këne ex. ¹⁸ Ine ex acosa andam añ? Ga këme femërand Atëfëtan añ acosa këm. Beşër ÿap bax ene yëlënd në end Atëfëtan año bën, ame kwëne ex na ene yëlënd.

¹⁹ Gayikwa ado ga hi këme ar yaya gër bela dek, wëno dëñ rixayak xadëp ir bela dek, mëni cotaxën bër Yesu Kërisët bëranjëm. ²⁰ And këme hi gë Bëşëwif añ, me gi ang Aşëwif fo, eno kwëtaxën Yesu. Bête and këme

hi gë bër kë sëfënd acariya aŋ, me gi ang bën ak, ado bayik ame bo ex na gër mbëña ind acariya aŋo, eno kwëtaxën Yesu. ²¹ And këme hi gë bëwendëran aŋ, me gi ang bën ak eno kwëtaxën Yesu. Barikan wëno ame gi ex na dé ar gë acariya and Kaxanu këm, gayik Kërisët lëkaya ke gë acariya andexëm aŋ. ²² And këme hi gë bësitarak aŋ, me gi ang bën ak eni pexaxën bësitarak bën. Mondako rixaya këme er ex yo, gër bër ex yo, eni pexaxën ang ex yo, bërëmar. ²³ Do beŋo dek këme rind në end Atëfëtan and Yesu me cotaxën ma indam iŋ gër benjekax bend wëlawëk.

End bëxašër eŋ

²⁴ Aye nang kën mëne bër kë xašërënd gër ambelëraya bën, dek ang exëni ak këni hërënd. Barikan abat fo kë hatëtënd do mëŋ këno fupand. Awa kemënayin en gërënd aye en ŋatëtaxën. ²⁵ Dek bër kë xëñënanđ okašër bën, ašëbanaya këni šëbanayand bëdanjëm. Mondako këni rind enëbi pupaxën gë er kë nemind. Barikan biyi gë er bayik ax nemind na këbo fupa Kaxanu. ²⁶ Awa wëno ahër këme hërënd, bari ax gi ex na ahër fo. Bëte ang awëŋër fo hi këme, bari ame bëŋarënd na awëŋar fo. ²⁷ Ecëñëxët, motoroli këme sorolind eman endam eŋ, ang end xadëp fo wëlaya këme, këdi këme ħata gë acosa këm, xarak wëno kë femërand gër bela bëšëxe.

10

End olaš eŋ

¹ Bëmaÿe, end hi babi bëxarëk bërebi eŋ, axe ñandi ex na en bayi nangërëxe: bën dek babi lašënd aŋar aŋ, bën dek xegëta bax angwëngw aŋ. ² Bën dek buyi bax xobuyi or Moyis ol, kwëc gër aŋar do polo gër angwëngw. ³ Bën dek bax yambënd eyab ebət, ed bax xaniwënd gër orën el. ⁴ Do bën dek bax šëbënd ešëb ceb ir bax xaniwënd gër orën in. Ašëb bani šëbënd gër angaÿ and Kaxanu, and babi sëfarand aŋ. Do angaÿ aŋo hi bax Kërisët. ⁵ Barikan bëranjëm ang hi bani ak, abani ri na bënd këŋo nënganënd Kaxanu beŋ, mëŋ šësëraxën këni gër ladawe.

⁶ Bend hi babi beŋo, bamatinali band këbo felërand ex këdi këne šote oñandi oñëŋanax, ang bëxarëk bërebi ak. ⁷ Këren gi ex na bër xwëtak olaš, ang bëxarëk bërëmar ak. Oñëgw Omënëk ok ga këbi fëlëtënd wa mondako: «Bulunda in xwënda këni ñambëran do gë ošëb. Ata xani këni eni nëxira*.» ⁸ Kërene yëlayaye na gër eñac ang yëlaya bani bërëmar ak xali akey amat, šës këni bela owëli alapem gë otas. ⁹ Kërenëŋo ŋanaxënënd ex na Kërisët an ang bano ŋanaxënënd bërëmar ak, ata šësëra këni ga ħatëra kënebi bandën. ¹⁰ Bëte këren ŋunëŋunand na ang bani wunëŋunand bërëmar ak, ata šësëra këni ga lawëra këbi melea ir ecës in. ¹¹ Betëm beŋo dek hi babi bëxarëk bërebi bën. Do er yëgwaxën këni ang amatinali and këbo felëra fo ex, biyi bër ħatënëgu këbo baqey bapelatar band ngwën bëjo. ¹² Awa ado en yëland mëne axor kën xor en kwëÿëta eñëŋëanax eŋ, titinayin këdi këŋun naŋëta! ¹³ Atëy ax gi ex na and bayik abi gind na bela. Barikan Kaxanu mokwëta hi ko, atëy gamatak axo teb na, eŋun ŋatënëgu na xarak ax gi ex na and kën xor. Gër atëy aŋo fo ko nëcët er kën xoraxën in.

* 10:7 10.7 Andocane 32.6

14 Mëṅ ex, wën bër ke balënd mbanj bëjo, kwëÿëtayin ekëla ed olaš el.
 15 Ang bër gë onden fo këmunn felërand, do kamanin wën dëṅ end këme rend eṅo. 16 Ešëb ceḃ ir këne yëlarënde gër ecemar ed Axwën in and këne šalend aṅ, ang gi ex na nde ejo ex ebaÿër ed gër ošat Kërisët el? Do amburu and këne šetërende aṅ, wăcayak bëte ebar ed bar këne gër Kërisët gë eman endexëm el. 17 Gayikako amburu amat fo këne šetërende biyi bër hi këne bëranjëm, awa eman emat hi këne.

18 Kwitayinëbi enëṅ end Bëyisërayel eṅ: and bani barërend cale do eni yambënd ŷas er oyel or šadaxa kënebi gër angëb eṅ, abar bani barënd gë Kaxanu. 19 Ine ngwa këme rend? Ba mëne ŷas er oyel or šadaxa kënebi gër olaš eṅ ŷëÿ ex nde? Ba mëne eḃaš el ŷëÿ ex nde? 20 Bëtëdëṅ! Barikan er këni šadaxand gër eḃaš in, bëyël kënebi šadaxanënd, ax gi ex na Kaxanu. Xarak, axe ñandi ex na en bar gë bëyël bën. 21 Wën an kor na en yëlarënd andëmba and Axwën aṅ do gë andëmba and bëyël aṅ. An kor na en yambënd ecemar ed Axwën el do gë ecemar ed bëyël el. 22 Ba eṅo yakëraxi Axwën an nde ŷandi këbo? Ba ojaŵ nde xuca këneṅone?

End eyamb yamb eṅ

23 Wëno axor këme xor me dind er ex yo, bari ax gi ex na er ex yo hik gë ofëcak. Ŷoweÿ ax ceḃa ex na, bari ax gi ex na er ex yo kë xemënënd gër ekwëta. 24 Ala kala calayindëlexo ofëcak or ašandaŵ ol, ax gi ex na orexëm fo. 25 Yambindën dek er këni fanënd gër marëse in. Këren mëkarand na këdi këṅun wëlandëra gër onden ondwën. 26 Gayikwa Oñëgw Omënëk ok rek:

«Axwën Kaxanu xwënëk ebar el do gë dek beḃër hik gër ebar bën[☆].»

27 Angëmëne ar ax gi ex na këreceṅ wăc këṅun eyambëran do wën en ma en ye, yambin er kënun rëdën yo. Këren mëkand na en nang ba aÿap ŷap këṅun, këdi kën wël onden eṅ. 28 Barikan angëmëne ala exo de: «Ŷas eṅo er oyel or šadaxa kënebi gër eḃaš ex de.» Awa në end ar fel këṅun eṅ eṅ, këren yamb na këdi kën wël onden eṅ. 29 And këme rend: «Këdi kën wël onden eṅ», end onden ond ašëxen eṅ këme yeyanënd, ax gi ex na end onden ondwën eṅ. Enimin, inewă ke nëpaxën anjëlän and ala ašëxe gër er këme yëland aÿap ŷap ke in? 30 Angëmëne wëno ošet oram ol këme xanand gë ecëkwa, ine ceṅ këne renaxën në end er këme šëkwand me yambaxën in?

31 Awa kën yambërand nde, kën šëbërand nde ba kën rind er ex yo, calayindën ex canaya enjaran end Kaxanu eṅ. 32 Këren gi na ang ekaÿ ed këni fokërërand bëla fo, ax gi ex na benëṅ becexe, ax gi ex na Bëšëwif, ax gi ex na bër gër Amara and Kaxanu bën. 33 Awa ola orewën ol gilex ang oram ak: gër beḃër këme rind axemëna këme xemënan, eṅo nëṅan ala kala. Ofëcak or bëla dek këme šaland, ax gi ex na oram fo, eni pëxaxën bëranjëm.

11

1 Tëfëtëlindeṅe ang këmo sëfëtëlinde wëno bëte Kërisët ak.

End bësoxari gër cale eṅ

2 Ašëkwa këmun šëkwand end ga këne xwitand gër end ex yo eṅ, do end ga kën sëfënd bamërëwëra baṅ, ang sëyali këmun ak. 3 Aÿandi ŷandi

ke en nang bëte mëne Kërisët ex alëngw ar asošan kala an, asošan an ex alëngw ar asoxari an, do Kaxanu ex alëngw ar Kërisët an. ⁴ Asošan ar kë šalend, ba kë yeyanënd ang alawënel fo monaß gaf an, aþo pëbënd na Kërisët, alëngw arexëm an. ⁵ Barikan asoxari ar kë šalend, ba kë yeyanënd ang alawënel asoxari fo, dabërëxe gaf an, në ecëfënin eþo icën indexëm in: er hi ko ang ašek şek këno fo. ⁶ Ata cëkëleno saxëk, angëmëne axo dabënd na gaf irexëm in! Dabindëlexo gaf in, angëmëne ašëfën ex eno kakan omban oþ, ba eno cëk lir-lir. ⁷ Asošan an aþo ñap ex na exo dabënd gaf in, gayikako mëþ ex eñaŵ eþ do gë enjaran end Kaxanu eþ. Xarak, asoxari an ex enjaran end asošan eþ. ⁸ Enimin, Kaxanu nëcëtëgu këþo asoxari an gër eman end asošan, aþo nëcëtëgu ex na asošan an gër eman end asoxari*. ⁹ Bëte Kaxanu ri këþo asoxari an në end asošan, aþo di ex na asošan an në end asoxari. ¹⁰ Mëþ ex, aþap ýapëk asoxari an exo dabënd gaf in, eni wataxënënd omeleka ok mëne afëb fëb këþo icën indexëm in. ¹¹ Barikan gër þiyi bër þar këne gë Axwën bën, asoxari an axo gi ex na asošan këm, bëte asošan an axo gi ex na asoxari këm. ¹² Enimin, ang şanëgu ko asoxari an gër asošan ak, asoxari an këþo rëwënd bëte asošan an. Do eþo dek gër Kaxanu xaniwëk. ¹³ Kamanin gë andewën aþ dëþ: aþap nde ýapëk asoxari an eþo calend Kaxanu dabërëxe gaf in? ¹⁴ Ola or ala ol dëþ këþun sëyalind mëne ašëfën ex angëmëne asošan an eþo cak omban oþ. ¹⁵ Xarak, omban ocakax oþ enjaran ex gër gaf ir asoxari, gayikwa Kaxanu yël këþo omban ocakax ang elabaxën ed gaf fo. ¹⁶ Angëmëne ala exëna ar ñanëk ecampëre ed gër endey eþo el, þiyi cëþ aþo mër ex na mondako do bëte gër dek Þamara þand Kaxanu aþi mër ex na mondako.

End ecemar ed Axwën eþ

¹⁷ Ang këmun felëra gërëgako ak, arexëra këmun rexëra. Amun cëkw na gayik and kën fedër aþ en ñëþëanaxën nëmëc kën fedërënd, ax gi ex na en yexën nëmëc. ¹⁸ Eñanar eþ, awël wël këme mëne, and kën fedër gër cale aþ, þakucara exëna mërëxand irewën. Ado eþo, wëno təkër fo ŵa këme. ¹⁹ Afo ex gi wa þakucara andewën rewën aþ eni canayaxën mërëxand irewën bër kë xemënannd gër atëy bën. ²⁰ Awa wën and kën fedër aþ, ax gi ex na en cetëraxën ecemar ed Axwën el. ²¹ Gayikwa and kën yambërand aþ, ala kala anëkan këþo nëkanënd exo dëdfaya mëþ gabat ecemar edexëm el. Ata aþat eþo yambënënd eþo eþ, ajo eþo ñawënd. ²² An gi ex na nde gë bëciŵ bënd gër ed kën yambëraw do en cebëraw? Ba Amara and Kaxanu aþ nde kën yepënënd ga këneþi şëfëninënd ako bër ýoweý ani cot ex na bën? Ine këmun fel? Ašekwa nde këmun şëkwa? Ali, gër endey eþo amun cëkwa na.

²³ Gayikwa wëno, er sëyali ke Axwën do nangën këmun in ex: Axwën Yesu ga ŵed ko amburu aþ, yatir lëxw këno gëmëd. ²⁴ Şëkwa këþo Kaxanu, hëmbëndër ko, do re ko: «Eþo ex eman endam eþ, wën yël këmun. Diyindën mondako ene kwitaxënënd.» ²⁵ Bëte and yambëra këni aþ, ŵed ko andëmba and gë ngoy aþ do re ko: «Eþo ex oşat oram oþ, oşat or eter ekaşax ed Kaxanu gë þela el. Diyindën mondako ene kwitaxënënd nand kën şëbënd yo.» ²⁶ Gayikwa, nand kën yambënd yo mburu ino, do nand kën şëbënd yo ngoy ino, ecës ed Axwën el kën sëfëtënd mondako xali exo þakaw.

* 11:8 11.8 Añanar 2.21

²⁷ Mëñ ex, ar kë yamb mburu iño do exo ceb ngoy ind andëmba and Axwën ij, xarak año ñap ex na an, anëka wënan ko eman end Axwën enj, do gë oşat orexëm oñ. ²⁸ Awa ala kala kamanindëlexo ola orexëm ol, dãmama exo yambaxën mburu ij, do exo cebaxën ngoy ij. ²⁹ Gayikwa ar kë yamb mburu iño, do exo ceb ngoy iño an pitëndërexe eter ed gë Axwën el, kiti indexëm fo yamb ko do şeb ko. ³⁰ Mëñ ex, mërëxand irewën bëranjëm şëxwërak, bëranjëm seşik, do bëranjëm şësëk. ³¹ Angëmëne gë andëfi dëñ këne xitiyande, Axwën an abo kiti na. ³² Barikan, Axwën an awërëşët këbo wërëşët gë bebër këbo xitind bën këdi këbo nöp andamat gë bër gër ngwën bën.

³³ Awa bëmaşe, and kën fedër en yambaxën ecemar ed Axwën añ, cëñirindën andowën rewën añ. ³⁴ Angëmëne ala xor këño na enjo enj, baybërawëlexo pere gër ndëbën, ata bayik an mëlawa na kiti ij.

Omëka od bayik ok cëñ, ayaka këmuna yakañ and këme yelid añ.

12

End banjëla enj

¹ Bëmaşe, end banjëla band ko şetëndërend Angoc Amënëk beñ cëñ, axe ñandi ex na en bayi nangërexe. ² Anang nang kën ang hi ban ak, ang hi ban bër año kwëta ex na Kaxanu fo, ang exëni benëng bend bela bendanjëm ak. Asëk awëlara fo bañun wëlarand gër eñëñenax do bañun nambelirand gër betëmbak, gër olaş or ax yeyandërand na. ³ Mëñ këmuna felaxënënd mëne ala ax kor na exo yeyanënd gë Angoc and Kaxanu añ do exo dend: «Katalenjo tan kata Yesu!» Bëte ala ax kor na exo dend: «Yesu ex Axwën an!» xarak ax gi ex na Angoc Amënëk añ nangën këño eyeyan elo.

⁴ Ata Angoc Amënëk amat fo ex, barikan mëñ kë şetëndërend banjëla band fitarëk. ⁵ Bandiyen bañ afitar fitarëk, barikan Axwën abat fo këno rinënd. ⁶ Bandixa bañ afitar fitarëk, barikan Kaxanu ibat fo këno rind er ex yo gër bër ex yo. ⁷ Angoc Amënëk añ këño yëlënd ala kala anjëla and gë ofëcak or hela dek. ⁸ Enimin, Angoc amat año fo këño yëlënd, abat eyeyan ed orenik, do ajo eyeyan ed onangëran. ⁹ Angoc año fo këño yëlënd abat ekwëta el, do ajo banjëla band epakën ed bëşëxwëra el. ¹⁰ Bëte Angoc año fo këño yëlënd abat anjëla and exo dind becarax; ajo anjëla and edeyara ed bend re ko Kaxanu; ajo, anjëla and epitëndër ed bangoc el; ajo, anjëla and exo yeyanënd oyeyan oşëxe; ajo bëte, anjëla and exo ñatelind oyeyan oño. ¹¹ Angoc amat año fo këno rend beño dek. Mëñ kë şetëndërend banjëla bañ ang këño şandind ak: enjo yël ala kala anjëla and fitak.

End amatinali and eman enj

¹² Enimin, eman end ala enj, emat fo ex ado ga kë barënd owal odanjëm. Do gayikako, abar kë barënd dek owal ok eman emat ado ga yëmbëk, mondako fo ex end Kërisët enj. ¹³ Gayikwa ene gixëne eman emat, gër Angoc Amënëk amat buyi këbo biyi dek: hik Bëşëwif bën, hik bër benëng becëxe bën, hik okadëp ok, hik bër yaya bën. Do gë Angoc Amënëk año fo yëm këne biyi dek.

¹⁴ Mondako fo ex end eman end ala enj, owal odanjëm barëk, ax gi ex na wal ibat. ¹⁵ Kido sapar in are bax rend gayikako ax gi ex na ataxan, ax gi ex na wal ir eman. Ata nde wacaya dox mëne anëka rëxëtak gër eman? ¹⁶ Kido anëf añ are bax rend, gayikako ax gi ex na angës, ax gi

ex na wal ir eman, wal ir eman dëj bayi dox. ¹⁷ Kido eman end ala eñ angës fo hi bax, mondake doxo wëlërand? Kido eman end ala eñ anëf fo hi bax, mondake doxo wëranënd? ¹⁸ Yama Kaxanu ga šomëndërek nde dek owal od eman ok ang ýandi këjjo ak. ¹⁹ Kido dek owal ok erebat fo hi bax, eman ax gi dona. ²⁰ Awa gërëgako owal odanjëm barëk, barikan eman emat fo ex. ²¹ Angës añ ax kor na ex de mène año balënd na end ataxan eñ. Bëte gaf in ax kor na ex de mène año balënd na end osapar eñ. ²² Ecëñëxët, owal od eman od sitarak nëmëc ok dëj, gë ofëcak ex. ²³ Owal od këne yëlände ašëfën šëfënëk enëcët ok, nëmëc këne fëbënde. Do mondako këne šonënde nëmëc owal od ax ñap ex na eni watënd bela ok. ²⁴ Xarak, owal od ýapëk eni watënd ok, ane conënd ex na. Enimin, Kaxanu rik mondako eman er ene pëbaxënënde nëmëc owal od ax ñap ex na eni watënd bela ok. ²⁵ Dek owal ok kërëcarënd këdi kër šapër eman eñ. ²⁶ Do angëmëne wal ibat kër sorond, dek owal od eman ok kër sorond. Bëte angëmëne wal ibat ex mocëkw, dek owal ok këjjo nëngandërand.

²⁷ Awa wën dek eman emat hi kën, eman end Kërisët eñ do ala kala wal hi ko. ²⁸ Xarak, Kaxanu xwët këbi gër Amara and bërëwák endexëm: ga ýana këni oparëxanda, bëtëgu këni bëlawënel, bëtëgu këni bëte bësëyali. Kaxanu axwët xwët këbi bëte bër gër anjëla and edi ed becarax, bër gër anjëla and epakën ed bësëxwëra, bër gër anjëla and edëcara ed bela, bër gër anjëla and olëngw, do bër gër anjëla and eyeyan ed oyeyan osëxe. ²⁹ Dek oparëxanda fo nde exëni? Dek dek fo nde këni yeyanënd ang bëlawënel fo? Dek bësëyali fo nde exëni? Dek fo nde këni rind becarax? ³⁰ Dek fo nde šot këni banjëla band epakën ed bësëxwëra? Dek fo nde këni yeyanënd oyeyan osëxe? Dek fo nde këni hatelind oyeyan osëxe oñ? ³¹ Awa balëkënalindën ocal od banjëla band xëbënëk nëmëc ok.

Do wëno awasin këmun wasin fëña ir xëbënëk nëmëc in.

13

End añana eñ

¹ Ado me yeyanënd oyeyan or bela oñ, do gër or omeleka oñ, xarak añana axe gi ex na, ang atëmb and këni sëmbënd fo hi këme, ang etala ed kër wëlind fo hi këme. ² Ado me gi areyara ar bënd Kaxanu, anang ar dek beconëšon, do ar nangërak dek. Ado me cot ekwëta ed kër sëngërbëtënd osënd el dëj, xarak añana axe gi ex na, ýoweý ame gi ex na. ³ Ado mëni cetërand napul iram in dek bëxaýëanaxik bën; ado me dëxwënd eman endam eñ gër xodux, xarak añana axe gi ex na, ofëcak axe gi ex na.

⁴ Ar gër añana an abuña ko buñand, anënga nënga ko, año yakëraxind na, axo dafërand na, axo pufërand na. ⁵ Axo dind na end ax ñap ex na eñ, año balënd na endexëm fo, axo wërërand na, ala año penanënd na eñjënax. ⁶ Bëte ar gër añana an, end dal eñ këjjo fatënd, ax gi ex na osëmbak ol. ⁷ Ašëban ko sebanënd end ex yo, awa ko wand end ex yo, ayar ko yarënd end ex yo, abuña ko buñand end ex yo.

⁸ Añana añ er din ir din ex. Edeyara ed bënd Kaxanu el, ayep kër yep. Oyeyan osëxe oñ, ayep kër yep. Bëte onangëran ol ayep kër yep. ⁹ Gayikwa bënd Kaxanu bën, mar fo këne nangënde, mar fo këne reyande ang bëlawënel fo. ¹⁰ Barikan and kër faýaya beý dek añ, er ebax mar fo in ayep kër yep.

¹¹ And hi bame itox aŋ, ang itox fo bame yeyanënd, ang itox fo bame yëlarand, do ang itox fo baxe fënind bendey beŋ. Barikan and nangaya këme aŋ, asef sef këme osoxëtox ol. ¹² Doro doro, awat këne watënde beŷ bën ang në anangoye fo, mëd-mëd fo. Barikan awat këne wat kerët. Gërëgako bendëmar fo nang këme. Barikan anang këme nang ang nang ke Kaxanu ak.

¹³ Awa gërëkako betas beŋo kë bayi: ekwëta el, eyar el do gë aŋana aŋ. Barikan aŋana aŋ xëbënëk nëmëc.

14

End cale eŋ

¹ Calayindën en gi bër gë aŋana. Nãndindëleŋun en cot banjëla band Angoc Amënëk baŋ, adofa anjëla and eyeyan ed ang alawënel fo aŋ. ² Enimin, ar kë yeyanënd oyeyan ošëxe an, Kaxanu këŋo yeyanelind, ax gi ex na bela gayik er ko rend in ala aŋo pënind na. Angoc Amënëk aŋ wa këŋo fiebëtënd exo yeyanënd bend šonayak beŋ. ³ Ar kë yeyanënd ang alawënel fo an, bela bën këbi felërand: bër gër Amara bën këbi xemënënd gër ekwëta, bën këbi felënd eni kapina, bën këbi bašënënd banjëlan. ⁴ Ar kë yeyanënd oyeyan ošëxe an, ola orexëm ol ko xemënënd gër ekwëta, ar kë yeyanënd ang alawënel fo an, Amara aŋ ko xemënënd. ⁵ Aŋandi ŷandi ke wën dek en yeyanënd oyeyan ošëxe. Barikan en yeyanënd ang bëlawënel ŷandi ke nëmëc. Ar kë yeyanënd ang alawënel an xëbënëk nëmëc gë ar kë yeyanënd oyeyan ošëxe an. Angëmëne cëŋ aŋateli ko ŋateli, axemën këbi xemën bër gër Amara bën. ⁶ Do gërëgako bëmaŷe, ofëcak nde kën šot na angëmëne me yeli gër ndewën, do me yeyandërand oyeyan ošëxe gër ed ebax mun mëlanëli, end nangën ke Kaxanu eŋ: onangëran ol, edeyara ed bend Kaxanu el, ba osëyali ol?

⁷ Angëmëne acëroti aŋ, gë atëmb aŋ andamat kë wëlind, mondake ko bara ala xarak er këni farixënd in, gë er këni sëmbënd in axo pitëndërend na? ⁸ Do angëmëne ofarix or kereloŋ ol ax wëlind na šenene, noŷo kë xëñënara ond gër emer oŋ? ⁹ Andamat ex gë endewën eŋ, angëmëne end kën yeyanënd gë oyeyan ošëxe eŋ, ala ax ŋateli na, noŷo këŋo fëni? Ata ayeandëra fo kën yeyandërand. ¹⁰ Oyeyan or bela oŋ moñëmb ŷëmbëk gër ngwën ro. Do eyeyan ed ex yo bër kë yeyanënd bën awëlëraxën këni wëlëraxënënd. ¹¹ Awa angëmëne ame wëlënd na er ko rend ar ke yeyanelind in, aliyer hi këme gër ndexëm do mëŋ bëte anangërarëx këmo xwët. ¹² Mondako fo ex endewën eŋ, gayikako banjëla band Angoc Amënëk baŋ kën šaland, awa kamënin de aye ediyenexën el. Barikan gilex ekemënaخن ed ekwëta ed bër gër Amara el.

¹³ Mëŋ ex, ar kë yeyanënd oyeyan ošëxe an, karaleŋo Kaxanu eŋo yël anjëla and exo ŋateli xënënd bebër ko reyand bën. ¹⁴ Gayikwa angëmëne gë oyeyan ošëxe këme šalend, gë angoc andam aŋ këme šalend, bari gër onden ondam ame nangënd na er këme rend in. ¹⁵ Do mondake ŷapëk me dind? Awa ašale këme ŷana me calend gë Angoc aŋ. Bëte ašale këme ŷana me calend gë onden ondam oŋ. Aŷëwëra këme ŷana me ñëwërand gë Angoc aŋ, bëte aŷëwëra këme ŷana me ñëwërand gë onden ondam oŋ. ¹⁶ Enimin, angëmëne gë Angoc Amënëk aŋ fo, këy xarand oyeak ol gër Kaxanu, ar ax nang ex na end oyeyan ošëxe an, mondake cëŋ ko yaka

«Amen», gayikako aŋo pënind na er këy rend in? ¹⁷ Dal ex mëne ang këy šalend ak dek xëbënëk, bari ala aŋo kemënënd na gër ekwëta.

¹⁸ Ašëkwa këmo šëkwand Kaxanu gayik wëno dëŋ këŋo šalend gë oyeyan ošëxe oŋ nëmëc wën dek. ¹⁹ Barikan and këme hi gër Amara aŋ, er ke fecanënd me deya benjo bend këbi fëni bëla, gë me deya bendeŋ owëli epëxw gë oyeyan ošëxe.

²⁰ Bëmaŷe, këren gi na de ang obaš fo gër epitëndër ed beŷ. Giyin bëxarëk gër epitëndër ed beŷ, barikan gër edi ed eñëŋenax, giyin ang obaš fo. ²¹ Gër acariya ŷëgw këni:

«Gë bëla bër kë yeyanënd oyeyan ošëxe,

gë ofërëya or bëliyer,

këmëni ŷana mëni pelërand bulunda ijo,

barikan ani ñana na ene baxëtënd, re ko Axwën an*.»

²² Awa gër bër ax gi ex na bërëwäk, oyeyan ošëxe oŋ, nanganëme ex, bari ax gi ex na nanganëme gër bërëwäk. Bëte edeyara ed bend Kaxanu el, nanganëme ex gër bërëwäk, bari ax gi ex na gër bër ax ma ex na.

²³ Gako Amara dek eni barër gër cale, bën dek eni yeyanënd oyeyan ošëxe do eni ŋatëgu ngwa na bër obaxët, bër ax nang ex na end oyeyan ošëxe, ba bër ax gi ex na bërëwäk, ani yëla na nde mëne anëka šenëkët këŋun?

²⁴ Barikan angëmëne wën dek en yeyanënd ang bëlawënel fo do exo ŋatëgu ar ax gi ex na këreceŋ, ba ar ax nang ex na end oyeyan ošëxe, wën dek këŋo fëlët, wën dek këŋo nöp. ²⁵ Bend šonayak gër emëkw edexëm beŋ kën šonët. Ata mëŋ and ko foxi eyiŷ el ŋëš gër ebar aŋ, ašale këŋo ŷana eŋo calend Kaxanu do exo dend:

«Enimin, Kaxanu ro hi ko mërëxand irewën!»

End bend šode-šode gër cale eŋ

²⁶ Awa bëmaŷe, mondako ŷapëk en dind. And kën fedër gër cale aŋ, diyindën abat abat er këŋun xemën gër ekwëta in: hik ar gë oyëkan an, hik ar gë ošëyali an, hik ar kë reya end Kaxanu an, hik ar kë yeyan gë eyeyan ecëxe an, hik ar kë űateli eyeyan elo an. ²⁷ Angëmëne bëla exëna bër kë yeyan gë oyeyan ošëxe, yeyanëlexëni abat abat, bëxi ba bësas, ata gwac kë hi. Bëtëlexo ar kë űateli er re këni an. ²⁸ Angëmëne er këni rend bër gë anjëla and oyeyan ošëxe in, xarak aűateli ax gi ex na, cësinalexëni gër Amara. Er ebax eni yeyan in, bayilebi bën fo do gë Kaxanu. ²⁹ End bër kë yeyanënd ang bëlawënel fo eŋ cëŋ, bëxi ba bësas yeyanëlexëni, do bër këbi baxëtënd bën, yixëtindëlexëni er wël këni in. ³⁰ Angëmëne ala ašëxe exo cot amëd aŋo dëŋ, end nangën këŋo Kaxanu, awa cësinalexo aŷanar an. ³¹ Enimin, wën dek axor kën xor en yeyanënd ang alaŷënel ar Kaxanu fo, abat abat, eni tëyaxën ŷeŷ, do eni kemaxën gër ekwëta bër kë baxëtënd bën. ³² Onden ond bëlaŷënel oŋ abana kë banand gër bëlaŷënel bëšandaŷ. ³³ Gayikwa gër ed hi ko Kaxanu, ofetak fo ex, ax gind na šode-šode.

Ang këni rind dek bëwënëk bën gër Bamara bandebën ak, ³⁴ bësoxari bën cësinayindëlexëni gër Amara, gayikwa ax ñap ex na eni yeyandërand. Pëbindëlenëbi bëcën bëndebën bën, ang rek acariya ak. ³⁵ Angëmëne ŷeŷ ŷandi këbi na eni tëya, mëkayindëlenëbi bëcën bëndebën bën gër bëciw. Gayikwa ax ye ex na asoxari an exo yeyanënd gër Amara. ³⁶ Ba gër ndewën nde šanëguk eyeyan ed Kaxanu el? Gër ndewën fo nde űatëlik?

³⁷ Angëmëne ala exo yëland mëne alawënel ba ar gë Angoc Amënëk hi ko, nangëlexo mëne end yëgwënëli këmuna enjo, apela and Axwën ex. ³⁸ Do angëmëne axo nang ex na enjo, awa mëj bëte ala ajo nang na.

³⁹ Awa bëmaÿe, ñandindëleñun en yeyanënd ang bëlawënel fo, do këren cëbanënd na eyeyan ed oyeyan ošëxe el. ⁴⁰ Barikan diyindën er ex yo ang ÿapëk ak, do šenene.

15

End Atëfëtan enj

¹ Bëmaÿe, baxëtine mun kwitan Atëfëtan and nangën këmuna añ, and xwëta kën do xemënali kën šenene añ. ² Gë Atëfëtan ajo šot kën apexa añ, angëmëne ang nangën këmuna ak xwëtaya kën gër owëkw orewën. Angëmëne anëngwët nëngwët kën Atëfëtan ajo, ekwëta edewën el ÿoweÿ ax gi ex na.

³ Endey enanar end sëyali këmuna enj, end sëyali bane wëno bëte enj: «Kërisët wa šësëk në end bëñëñenax bendeñi, ang rek Oñëgw Omënëk ak*.» ⁴ Afel bamun felënd mëne Yesu awëg wëg bano, barikan xani ko gër ecës akey atasën añ, ang re bax Oñëgw Omënëk ak. ⁵ And xani ko añ, pere šanayaxën babi Kefas do gë oparëxanda epëxw gë oki ok. ⁶ Ašanayaxën šanayaxën babi bëte bëmaÿe bëñ, ang hi bani bëla okeme oco axuca, do bën dek wat këno. Bëranjëm ga këni liya bayi këni, bërëmar fo šësëk. ⁷ Ata šanayaxën këno šak do bëte dek oparëxanda ok. ⁸ And šanayaxën këbi bën dek añ, šanayaxën ke wëno, ar hik ang itox ind rëw këno ñatërëxe amëd and ÿapëk añ fo. ⁹ Gayikwa wëno xurik ex ba gër oparëxanda od Yesu dek. Gayikako arixëra bamëni rixërand bër gër Amara and Kaxanu bën, wëno ax ñap ex na ene macënd parëxanda. ¹⁰ Barikan oyekax or Kaxanu ol rik hixën këme er hi këme in, do oyekax or rin ke olo, ax gi ex na or gë ofëcak këm. Ecëñëxët, wëno riyenik nëmëc bën dek. Barikan oyekax or Kaxanu or ex gër ndam ol riyenik, ax gi ex na wëno. ¹¹ Awa hik wëno, hik bën mondako këmi femërand, do mondako ex ekwëta ed fexaxën kën el.

End ekani gër ecës enj

¹² Xarak, angëmëne afem këni femënd mëne Kërisët axani xani ko gër ecës, inecëñ këni rexënënd bërëmar gër ndewën na mëne ekani ed bëšësëk ax gi ex na? ¹³ Angëmëne ekani ed gër ecës ax gi ex na, awa Kërisët axo kani ex na gër ecës. ¹⁴ Do angëmëne Kërisët axo kani ex na gër ecës, awa epemëra ed këmi femërand el gë ofëcak këm ex, do bëte ekwëta edewën el ed gë ofëcak këm ex. ¹⁵ Ata biyi er hi këmi ang otode od këno nëgwëšanënd Kaxanu fo, gayikako areya këmi reyand mëne mëñ xanin këno Kërisët gër ecës, xarak ajo kanin ex na, angëmëne dal ex mëne bëšëk bën ani kanind na gër ecës. ¹⁶ Enimin, angëmëne bëšëk bën ani kanind na gër ecës, Kërisët axo kani ex na gër ecës. ¹⁷ Awa wën ga kën ri bëñëñenax bëñ bayi kën, angëmëne Kërisët axo kani ex na gër ecës, ekwëta edewën el ofëcak këm ex. ¹⁸ Do bërëwëk end Kërisët bër këbi rašënd gër ecës bën, anëka nemi këni. ¹⁹ Angëmëne gër aniyand ebar ro fo këne yarënde end Kërisët enj, awa biyi ex bër xurik ex kaÿën gër bëla dek.

²⁰ Barikan d'al dëņ wa ex, Kërisët axani xani ko gër ecës: mëņ ex aņanar ar xanik an, eni koraxënënd eni kani bër këbi rašënd gër ecës bën. ²¹ Awa gayikako në end ala abat fo yowaxënëguk ecës el, bête në end ala abat fo yowaxënëguk ekani ed gër ecës el. ²² Enimin, ang këni šësënd dek bela bën në end ga bar këni ola ol gë Adam, bën dek mondako fo këni xani gër ecës në end ga bar këni ola ol gë Kërisët. ²³ Barikan axanira këni xanira ala kala gër enga endexëm: Kërisët mëņ aņanar ar xanik gër ecës an, bête eni kaniraxën bërëwäk endexëm bën and ko bakaw aņ. ²⁴ Ata ex natëgu ngwa ekwët ed ngwën el, do Kërisët eņo maš owun ol Faba Kaxanu, and ko wëña olëngw or ex yo, gë or gapak or ex yo, gë panga ind ex yo. ²⁵ Gayikwa Kërisët afo exo mun ebi bëñaxën dek bërangoyëra endexëm bën. ²⁶ Ata arangoyëra afelatar ar këņo wëña an, ex ecës el. ²⁷ Enimin, Oņëgw Omënëk ok are rek:

«Ayël yël këņo owun ol gër bey dek»

Barikan and rek mēne gër bey dek wun ko aņ, aye nang këne mēne ax gi ex na gë Kaxanu ak, mëņ ar yël këņo owun olo an. ²⁸ Do and ko wun Kërisët gër bey dek aņ, ata mëņ Asëñiw dëņ kë yëlaya gër ar yël këņo mbëña ind bey dek an, exo gixën Kaxanu dek gër bela dek.

²⁹ Kido ax gi bana mondako, ine doni rind bër kënëbi buyind në end bër šësëk eņ? Inewña kënëbi buyixënënd angëmēne bēšēsëk bën ani kanind na gër ecës? ³⁰ Do biyi cëņ, inewña këbo feceraxënënd ecës el apëxëd and ex yo? ³¹ Bëmaņe, wëno key yo key wa ga fecerand ecës el. Barikan ga ke nëngandërand endewën eņ kēme yeyanaxënënd mondako ga bar këne ako gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an. ³² Angëmēne në end banjëlan band bela fo bami wërënd gë owacar ol gër Efes, ofëcak nde këmi šot na? Angëmēne bēšëk bën ani kanind na gër ecës, dindēne ngwa ang futëk Oņëgw Omënëk ak:

«Yambërandēne do cebërandēne gayikwa ecan ašēs këne šēse»

³³ Ala këreņun yifađ na:

«Ebar ed gë bela bēsëmbak el, këbi nēxenënd bër šenene bën.»

³⁴ Ata bakarëleņun de onden oņ do tebin emendëran el. Enimin, ang hi kën ak, bërëmar ano nang ex na Kaxanu. Eņun cëfënanaxën kēme yeyanënd mondako.

End eman engašax eņ

³⁵ Barikan ala kë wëka na: «Mondake wa këni xanind bēšëk bën? Gë eman end fe këni bakawënd?» ³⁶ Ar kë yeyanënd mondako an, afëñirëx exo! Wëj wa er këy nedënd in, ax gi ex na nde ašēs kë šësënd damana ex diyaxën gašëxe? ³⁷ Do enjëlir eņ këy nedënd eņ, bamat enjëlir end bële, ba end eneđa ecëxe, ay nedënd na gë aņamb. ³⁸ Ata Kaxanu kë rind eneđa kala gë aņamb, ang këņo yandı ak, eneđa kala gë aņamb endexëm. ³⁹ Bëbër gë onjën bën ani gi ex na gë eman emat: pit ex eman end bela eņ, pit ex eman end owacar eņ, pit ex eman end ošël eņ, do pit ex eman end oxan eņ. ⁴⁰ Beman bënd gër orën exëna, bête beman bënd gër ebar exëna. Barikan enjaran end beman bënd gër orën eņ, ax gi ex na andamat gë end beman bënd gër ebar eņ. ⁴¹ Ax gi ex na nde eñan eņ gë oye orexëm

ex, facaw in gë oye orexëm ex, do ował onj oye orebën pit. Ował onj dën afitar fitarëk oye ol: emal kala gë enjaran endexëm ex.

⁴² Awa mondako fo ex end ekani ed bësësëk enj. Ala ar wëg bano gë eman end kē šësënd an, exo nëngëtaw gër ecës gë eman end din ax cës na. ⁴³ Ar wëg bano gë eman end enjaran këm an, exo nëngëtaw gër ecës, gë eman end gë enjaran. Ar wëg bano gë eman etitarak an, exo nëngëtaw gër ecës gë eman end gë ojaŵ. ⁴⁴ Gë eman end kënëbo wëg enj, ošapar do gë oñas ex, ata ene nëngëtawëye gër ecës gë eman end angoc. Gayikako eman end gë ošapar do gë oñas exëna, bête eman end gë angoc exëna. ⁴⁵ Mëj rexënëk Oñëgw Omënëk ok: «Adam, ala ayanar ar bax liyand an, hi baxo gë eman end gë ošapar do gë oñas*.» Ar hik Adam ifelatar an, exo angoc and kē liyanënd an. ⁴⁶ Ar gë eman end gë ošapar do gë oñas an, hik ayanar an, ax gi ex na ar ex angoc an; ar ex angoc an bëtëguk. ⁴⁷ Ala ayanar ar ri këjo Kaxanu gë obar an, gër ebar xaniw ko. Ala axinëm an cëj, gër orën xaniw ko. ⁴⁸ Ala ar ri këjo Kaxanu gë obar an, ang bëla bër gër ebar ro ak hi ko. Ar gër orën an cëj, ang bër gër orën ak hi ko. ⁴⁹ Do ang šot këne gër ola orebi eñaŵ end ar ri këjo Kaxanu gë obar ak, mondako fo këne šote eñaŵ end ar gër orën enj.

⁵⁰ Bëmaŷe, ga re këme: oyas ok do gë ošat onj ax kor na ex dël gër owun or Kaxanu. Eman end kē šësënd enj, ax kor na ex ŋat gër aniyand and din ir din. ⁵¹ Baxëtine mun nangën econëson enjo: afo dašëra na biyi dëk gër ecës, barikan biyi dëk këne nëngwëtaye gë beman bendeŋi ak. ⁵² Ang ŷandëk enjepar ed angës ak, mondako fo kē ŷand enëngëtara ed bësëk el gë eman end din ax cës na enj, and kē wëli ofarix or kereloj ifelatar an, biyi dëk këne nëngwëtaye. ⁵³ Eman end kē nemind enj, afo ex nëngwëta eman end din ax nemi na, do eman end kē šësënd enj, ex nëngwëta eman end din ax cës na.

⁵⁴ Eman end kē šësënd enj, and kē šuđa eman end din ax cësënd na, do eman end kē šësënd enj ex gi eman end din ax cës na, amëd aŋo fo kē fiata er rek Oñëgw Omënëk in: «Dodo anëka xor këno ecës el, ecës ax bo ex na*!

⁵⁵ Do wëj ecës el,

feye ex panga indey in?

Feye ex anjif andey anj*?»

⁵⁶ Anjif and ecës anj ex, eñëjënax enj. Do panga ind eñëjënax inj ex, acariya anj. ⁵⁷ Barikan, cëkwanëjone Kaxanu ga yël këbo angora anj paŋ gë Yesu Kërisët, Axwën areŋi an!

⁵⁸ Awa wën bëmaŷe bënd ke balënd mbanj bëjo, kemin mbanj ang beŋër ax têngërebëtand na fo. Kemënayindën key yo key gër andiyen and Axwën ga nang kën ako mëne er kën riyenind in ax gi na gë ofëcak këm gër ebar ed bar kën gë Axwën an.

16

End amarënen enj

¹ End amarënen and kënëŋi rëcaraxën okërecej od gër Yerusalem enj cëj, wën bête barin dëk ang fel këmëni bër gër Bamara band ebar ed Galasi ak. ² Yatir akey ayanar and loxo, ala kala pitindëlexo kodî in, ang

ex ojaŵ odexëm ak, do exo mëxwëta gër iciŵ indexëm. Këren cëni na me ñatëli en dixën amarënen andewën aŋ. ³ And këme ñatëli aŋ, gë okayëta këni yeli bër këñëbi sana eni mëla oyël orewën gër Yerusalem bën. ⁴ Angëmëne afo me ye wëno bête, awa ñamana ibat këmi yedf.

End ofamana od Pol ej

⁵ Anëngali këmun nëngali and këme sëfëra ñek ebar ed Masedëwan aŋ (gayik ayeli këme yeli, end ñangol ñand gër ebar elo ej ñamana me ñataxënëli gër ndewën). ⁶ Bamat bakey ñandanjëm ke xeyëra gër ndewën. Ado ba na ke xuca amëd and gë ayem aŋ, ene yëlëraxën şëlafana ir këme sëfaxënëx fëña iram in. ⁷ Aŋo axe ñandi ex na mun wat ang ar okucan fo: ayar këme yarënd me nëka monëka dëŋ na gër ndewën, angëmëne aŵa ŵa ko Axwën an.

⁸ Barikan gër Efes cëŋ, fën këme bayi xali gë ofëna or Peñetekot ol. ⁹ Gayikwa Kaxanu fërëtën ke ebët eñangax, mo dinaxën andiyen atëm, ado ga yëmb këni bër ke wëreli bën.

¹⁰ Do and ko ñatëli Timote aŋ, mëlayayino ang bayik axo yëdara na na gër ndewën. Gayikwa ang wëno ak këŋo riyeninënd Axwën an. ¹¹ Awa ala këreŋo yaf na de! Yëlëraxwëdëno şëlafana ir ko rixënëgu ñamana iyekax, xali gër ed hi këme ro, gayik ašëni šëni këmo wëno gë bëmaÿe bëŋ.

¹² End abaÿe Apolos ej cëŋ, ñandanjëm xara këmo enun nëngali, mëŋ gë bëmaÿe bënd enga endexëm bëŋ. Barikan aŋo ñandi ex na pere exo yeli gërëgako. Ayeli ko yeli, and ko şot amëd aŋ.

End bapela bapelatar ej

¹³ Awa wën, titinayin, kemënayin gër ekwëta, giyin bëfirik, kemim. ¹⁴ Diyindën er ex yo gë aŋana!

¹⁵ Bëmaÿe, apela aŋo këmun başëlind. Anang nang kën mëne Sëtefanas gë ekun edexëm el ñek, exëni bëÿanar bërëŵak gër ebar ed Akayi bën. Do bën mbaŋ ŵa këni andiyen and edëcara ed bëwënëk aŋ. ¹⁶ Wën bête, mayindën olëngw or bëla bër ang bën ol, do gë ñek bër këni riyenind do këni sorond andamat bën.

¹⁷ Wëno mbaŋ nëngandëra ke ga nëngaw këne Sëtefanas, gë Forëtunatus do gë Akayos. Ga wat këmëni ata hi ke ang wën ñek wat këmun fo. ¹⁸ Gayikwa emëkw edam el do gë edewën el yemën këni. Awa wën kamënin epëb ed bëla bërako rako el.

¹⁹ Bër gër Bamara ñand gër ebar ed Asi bën ñek, ašëma kënun şëmand. Akilas gë Përisil do gë bër Amara and gër iciŵ indebën bën ñek, kënun şëmand mbaŋ gër owac or Axwën. ²⁰ Ašëma şëma kënun bëmaÿe bëŋ ñek. Cëmarëxën andewën rewën aŋ do megarërayin emegar emënëk, ang bër acël amat fo.

²¹ Wëno Pol yëgwëlik gë ataxan andam aŋ dëŋ ecëmar elo. ²² Ar aŋo ŋan ex na Axwën an, kataleŋo! «Maranata», mëne ngëŋ «Axwën an në eyow exo!»

²³ Oyekax or Axwën Yesu ol gil ex gë wën! ²⁴ Wën ñek ñan këmun ga bar këne ako gë Yesu Kërisët.

Kayëta ixinëm ir 'Bëkorenjët in Lilaya in

Akayëta aŋo ro ex akinëm and yëgwën babi Pol okëreceŋ od gër Korenjët aŋ gayik ax bo bana ga wëlër na šenene gë mën. Bendey betas yëgw ko Pol gër akayëta aŋo. Eñanar eŋ, ayaka yaka babi ga bani yepënënd ofarëxanda orexëm ol. Gayikwa gër ofarëxanda aŋëmb yëmbëk oyot ok do gë beñigënaxik beŋ. Barikan, Pol abuŋa buŋa baxo beŋo dek, mën ex ax ñap bana eno yepënënd. Ekinëm eŋ, Pol fel babi eni bar er kënëŋi rëcaraxën okëreceŋ od šëmura babi gër Yerusalem ok. Etasën eŋ, Pol afel fel babi kënëŋi baxëtënd na oparëxanda od šanayaw bax gër Amara andeñën do bani sëyalirand becëxen ok. Oparëxanda oko arafënara bani rafënarand. Xarak, parëxanda ir dal in, abana ko banand, aŋa ko wënd exo gi ang ar sitarak fo exo cotaxën ojaŋw od Kaxanu ok. Bëte abi neŋyalind na okëreceŋ ok eno yëlërand napul in. Gayikwa Kaxanu aŋël fo yo yëlënd oyekax orexëm ol, yoweŋ axo mëkand na. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el do gë ecëkwa ed Kaxanu el: 1.1-11.

End andiyen and parëxanda ir Kaxanu eŋ: 1.12-2.17.

End aŋana and Yesu Kërisët eŋ: 3.1-7.16.

End edëcar ed okëreceŋ eŋ: 8.1-9.15.

End ofarëxanda or Pol eŋ: 10.1-13.10.

Bepelatar beŋ: 13.11-13.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, parëxanda ir Yesu Kërisët in, ang yandi këŋo Kaxanu ak, do gë imaŋe indebi in Timote, këŋun yëgwënëlinde wën bër ex Amara and Kaxanu and gër angol and Korenjët bën, do gë dek bëwënëk bër ex gër ebar ed Akayi bën. ² Kaxanu, Faba irebi, do gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëlenun oyekax ol, do gë obetak ol!

End ekemëndër eŋ

³ Cëkwanëŋone Kaxanu, Sëm ir Axwën arebi Yesu Kërisët, Sëm ir xwënëk axaŋënan ir ex yo. Mën exo Kaxanu, ar kë xemënënd nand ex yo. ⁴ Kaxanu këbo xemënënd gër oyot od ex yo, ene koraxënënde biyi bëte enëbe kemëne bër kë sorond gër oyot od ex yo, paŋ gë ekemën ed këne šotënde gër ndexëm el. ⁵ Enimin, ang kë yëmb yo toro ind këne soronde në end Kërisët in, mondako fo kë yëmb bëte ekemën ed këne šotënde gë Kërisët el. ⁶ Angëmëne asoro këmi sorond gër oyot, mun kemënaxënënd, end apexa andewën këmi soroxënënd. Angëmëne Kaxanu axemën xemën këbo, mun kemënaxënënd wën bëte këbo xemënaxën, en cotaxën ojaŋw od en buŋaxën toro indimat gë biyi. ⁷ Do er këmun yarënënd in mokwëta ex, gayikwa anang nang këmi mëne ang šoma kënebo gër toro ak, ašoma kënebo šomand bëte gër ekemën.

⁸ Enimin bëmaŋe, oyot od hi baŋo gër ebar ed Asi ok, aŋo ñandi ex na en nem. Yama mokëba ga xëba baŋo nde, nëmëc ang xor këmi mi buŋa ak. Abami yëla na bëbëngw këmi baŋi. ⁹ Gër owëkw orebi dëŋ wä bami mëne ecës edeŋi el dëŋ fiatëñëgu baŋo mondako. Ata mokwëtaxën Kaxanu, mën ar këbi xaninënd bëšëk an hixën baŋo eŋo, këdi këmi xwëta ogaf odebi ok. ¹⁰ Mën racët këbo, do aracët këbo racët gër ecës edako rako elo. Iyo biyi,

mëj ex ar kënjëo yarënde an, do axwëta xwëta kënjëone mëne aracët këbo racët bëte. ¹¹ Wën bëte arëca kënjëbo rëcand ga kënjëbo šalenënd ako. Ata Kaxanu ayaka ko yaka cale ind kënjëbo šalenënd bëranjëm in. Ayël këbo yël enjekax ejo, do bëranjëm këjo ýana ejo cëkwand në endëfi.

End eteb ed damana ir Pol ej

¹² Gayikwa onënga orebi ol ex, osede or šot këmi gër onden ondefi ol. Aliya liya këmi gë ola or toc do gë đal ir xaniwëk gër Kaxanu in, mërëxand ir bela đek, adofa gër ndewën, gë oyekax or Kaxanu ol, bari ax gi ex na gë orenik or gër ngwën ro ol. ¹³ Er kën fënënd do këjün fënind in ýëgwënëli këmun, ax gi ex na ecëxen. Yëla këme afëni këjün fëni aye, ¹⁴ ang fëni këjün đëj mar mëne në endëfi na këjün nëngandërad ang këbo nënganënd biyi bëte endewën ak, yatir akey and Yesu, Axwën arefi aň.

¹⁵ Ata wëno gë ekwëta elo ýandi baxe mun nëngali pere, en cotaxën oyekax oxinëm. ¹⁶ Bëte yëla këme axuca këme xucax elod gër ndewën na ond gër ebar ed Masedëwan oň, do me kaniw gër Masedëwan me bakaxënëgu na gër ndewën, ene yëlëraxën er këme yexën ond gër ebar ed Yude oň. ¹⁷ Ga fëna këme me di ejo, ba ar kalay-kalay nde hi këme? Ba and këme fëna me di ýey aň, oňandi odam fo nde këme rind, do me dend amëd aňo fo: baňo «Iyo», baňo «Ali»? ¹⁸ Kaxanu, mëj ar ex mokwëta an, anang nang ko mëne eyeyan ed wëleli kënjëbo el, ax gi ex na baňo «Iyo», do baňo «Ali». ¹⁹ Gayikwa wëno, gë Silas, do gë Timote afem fem këmi gër ndewën na mëne gër Yesu Kërisët, Asëniw ar Kaxanu an, «Iyo» fo ex, ax gi ex na baňo «Iyo» do baňo «Ali». ²⁰ Ang ýëmbëk yo bebër bëya këbo Kaxanu bën, Kërisët ex «Iyo» irexëm in. Awa mëj ex, pađ gë mëj këne rende «Amen», and kënjëo šalende Kaxanu end enjaran endexëm aň. ²¹ Do Kaxanu ex ar këbo xemënënd biyi gë wën an, ga bar këne gë Kërisët an. Mëj yata këbo mo diyeninaxënënd. ²² Mëj fo ri këbo nanganëme irexëm in ga xwët këjo Angoc Amënëk aň gër owëkw orebi. Ata gë Angoc aňo këne nangaxënënde mëne becërecaxik fenin këbo na.

²³ Wëno sede iram in Kaxanu ex gër aniyand andam, đal in këme reyand. Er saxan ke me cës gë me nëgwëš in. Ame bakali ex na fën gër Korejët, gayik axe ñandi bana mun dexëra. ²⁴ Biyi abo ñandi bana mi bëña ekwëta edewën el gayik gë ekwëta elo xwëšaxën kën gër andiyen and xel këne gë onënga fo aň.

2

¹ Wëno cëj, afaý faý bame gër emëkw edam këreme bakali na gër ndewën këdi këne xofëtare gë ecaminan. ² Gayikwa angëmëne në endam kën šaminand, në end nođen cëj ke nëngandëraxën? Ba në end bër šaminak në endam nde? ³ Mondako ýëgwënëli këmun, këdi këme šamina and këme fiatëli aň end bër ebax exe nëngandërado eň. Wën đek xwëta këmun: onënga oram ol, onënga or wën đek ex. ⁴ Gë oyot otëm, gë emëkw ed šaminak mbaň, gë ongwën od mbaň, ýëgwënëli këmun. En nangaxën mëne mbaň ñan këmun rixën këme mondako, bari ax gi ex na, ga ýandi ke en caminara.

End eteban ed awendëran ej

⁵ Angëmëne ala exo di er kën şaminaxën, wën dëk kë şamina, ax gi ex na wëno kë şamina. Barikan këdi ke xureli, me dedo wa bërëmar fo kë şaminara. ⁶ Ala arako rako an, gwac këjo hi and këno rexëra bërënjëm an. ⁷ Er yek nëmëc in ex, eno teban do eno pel exo kemëna këdi këjo bon ecamina ed xurik. ⁸ Awa axara xara këmun, ebal ed këjun end ala ajo el, nëmëcal ex. ⁹ Ata në ejo yëgwënaxënëli këmun bëte mondako. Atëy ex, me nangaxën ba abaxët kën baxëtënd end këmun fel yo. ¹⁰ Ar këno seban wën an, wëno bëte aseban këmo seban. And këmo seban ala an, angëmëne yëy exëna er këmo sebanaxën, aseban këmo seban në endewën, ogës od Kërisët. ¹¹ Mondako këme rind këdi këmo seb Sindan ebo dila, gayikwa noyo cëj nemëc oñandi odexëm ok.

End ecaminara ed Pol eñ

¹² And fiat këme gër angol and Tërowas, me pemërax Atëfëtan and Kërisët an, asëk sëk bame ebët ed fërëtën baxe Axwën el. ¹³ Bari axe gi bana fuñ gër onden ondam, gayik amo tək bana abaÿe Tit. Ata ga fela këmëni na, xuca këme kwël ond gër ebar ed Masedëwan oñ.

End angora eñ

¹⁴ Ata cëkwënënone de Kaxanu, mëñ ar këbo wëland din gër enga end angora and Kërisët an. Paß gë biyi këni nangaxënënd bela bën endexëm eñ, gër ed ex yo, ang angiri inëngax fo. ¹⁵ Biyi hi këne enimin angiri inëngax in. Kërisët yel këno angiri ijo Kaxanu. Angiri ijo, këbi wëranënd bër sëfek feña ir apexa bën, do bëte bër nambërak bën. ¹⁶ Gër bër nambërak, otëñer ond ecës ex. Barikan gër bër fexëk, otëñer ond aniyen ex. Do noyo xorëk exo di andiyen año? ¹⁷ Bela exëna bër rik eyeyan ed Kaxanu el acotëraxën and napul. Barikan, biyi gë onden ond şenene këmi femërand, ga lawënegu këbo Kaxanu. Ogës odexëm do ga bar këmi gë Kërisët këmi yeyanaxënënd.

3

End bëriyenin bër eter ekaşax eñ

¹ Gaşëxe nde këmi ýana mi yelind gër ndewën, ang bër lawënayalik gë andebën dëñ? Ba aÿap nde ÿapëk mi mëlalind okayëta od kë reyand nobën hi këmi, ang këni rind bërëmar ak? Bëte ba wën nde ÿapëk enëbo yëgwënënd okayëta oko? ² Wën ga ex wa kayëta irebi in, ir yëgw këni gër owëkw orebi in, ir nang këni do këni fënënd bela dek in. ³ Mongwati watik mëne wën ex kayëta ir yëgw ko Kërisët do xwëtënan këbo gër andiyen andebi in. Kayëta ijo, gë Angoc and Kaxanu, mëñ ar kë yëlënd aniyen an, hixënëk, xarak ax gi ex na gë oñëgw. Gër eman do gër owëkw or bela yëgw ko, ax gi ex na në bangomb-gomb band oxaÿ ofësëpës.

⁴ Mondako ex ekwëta ed xwëta këmo Kaxanu el, paß gë Kërisët. ⁵ Ax gi ex na gë andebi año dëñ këmi xorënd mi nang er ex yo, nangëde gër ola orebi xaniwëk. Barikan, biyi er këmi xorënd in, gër Kaxanu kë xaniwënd. ⁶ Mëñ fo ri këbo bëte bër xorëk eni gi bëriyenin bër eter ekaşax ed gë Angoc and Kaxanu el, eter ed ax gi ex na gë oñëgw el. Gayikwa Angoc an aliyen kë liyanënd, barikan oñëgw ok alaw kë lawënd.

⁷ Andiyen and ecës an, and ex gër oñëgw od në oxaÿ an, gë enjaran ebax, xali Bëyisërayel bën abani yëxw na eni nëkon dëxax ir Moyis in. Enjaran bax yëgënd gër dëxax irexëm, xarak end ex kuca bax. ⁸ Ax gi ex na nde andiyen and wëlawëk këno Angoc an nëmëcak ecot ed enjaran

el? ⁹ Angëmëne andiyen and wëlawëk kiti aŋ gë enjaran hi bax, andiyen and wëlawëk or šenene aŋ nëmëcack enjaran eŋ. ¹⁰ Do dene dëŋ mëne enjaran end šanaya bax akarëk eŋ ašilipa šilipak and ŋatëguk enjaran end gërëgako aŋ gayik eŋo xurik ex këbën. ¹¹ Enimin, angëmëne er bax xucand in gë enjaran hi bax, er kë bayi laŋ nëmëcack enjaran eŋ.

¹² Awa biyi ga šot këmi eyar ed mondako elo, yëxwëraxën këmi nëmëc. ¹³ Biyi ami dind na ang Moyis ak, mëŋ ar bax labënd gë anjëm dëxas irexëm an, këdi këni wat Bëyisërayel bën ekwët ed enjaran end er bax xucand el. ¹⁴ Barikan er baxo rind Moyis ijo, ašiwën šiwënëk onden ond Bëyisërayel oŋ. Enimin xali doro, and këni fënënd poyoma bakayëta band eter ekarëk baŋ, anjëm and kë labënd aŋ, abayi bayik, ax dëxëta ex na gayik ebar gë Kërisët el fo kë rëxëtënd. ¹⁵ Xali doro, and këni fënënd Akayëta and eter ekarëk aŋ, anjëm kë labënd na owëkw orebën oŋ. ¹⁶ «Barikan and këno xwëta Axwën aŋ, anjëm and kë labënd aŋ arëxëta kë rëxëtand*.» ¹⁷ Xarak Angoc aŋ ex Axwën ajo. Do gër ed hi ko Angoc and Axwën, fën ex orëyaya el. ¹⁸ Biyi dek bër gë odëxas od labët këni ok, anëkon këne nëkonënde gë axëbënan, ang në anangoye fo, enjaran end Axwën eŋ. Anëngwëta nëngwëta këne ene cotaxëne eŋaw emat gë Axwën an, do enjaran eŋ kwël ex bašarënd. Mondako ex andiyen and Axwën aŋ, mëŋ ar ex Angoc an.

4

End napul ir në bapeya eŋ

¹ Awa gayikako andiyen aŋo sebënan këbo Kaxanu, gë axaŋënan ir wasin këbo in, kërebo cena na. ² Aseb seb këmi bend beŋ, becëfëanaxik beŋ. Ami dind na beŋ bën gë osit, do ami nëmbëtënd na eyeyan ed Kaxanu el. Ecëŋëxët, däl in këmi reyand kerët, ata mondako hi këmi bër mokwëta gër onden ond ala kala, do gër lëngw ir Kaxanu. ³ Barikan angëmëne Atëfëtan and këmi femërand aŋ alob lobëk, gër bër nambërak lobëk. ⁴ Ata Atëfëtan aŋo alob lobëk gër bër gë onjëpëgënan, gër bër šiwën këbi angoc and rixayak kaxanu ir gër ngwën ro bën. Mëŋ bayik ani watënd na angoben and Atëfëtan and enjaran end Kërisët aŋ, mëŋ ar ex eŋaw end Kaxanu an. ⁵ Enimin, epemëra edebi el ax gi ex na end ola orebi. Er këmi femërand mëne Yesu Kërisët ex Axwën an, do biyi ex bëriyenin bërewën bën në end Yesu. ⁶ Gayikwa Kaxanu rek: «Angoben aŋ pëtëlex gër ecamëdan.» Ata mëŋ dëŋ ex angoben and fëtëk gër owëkw orebi aŋo. Aŋandi ŋandi këŋo ebo ŋoba gë enang ed enjaran end Kaxanu end fëtëk gër dëxas ir Yesu Kërisët eŋ.

⁷ Barikan biyi wëlayak napul ijo gër ola orebi, ang në ofeya fo, ex watixën kerët mëne panga ikëbëanaxik ind ex gër ola orebi iŋo, ind Kaxanu ex, ax gi ex na indebi. ⁸ Gand ed ex yo kënebo šëndënd bela bën, bari ami bele na. Awëlandëra këbo wëlandërand, bari aŋo yëfu ex na. ⁹ Arixëra kënebo rixërand, bari anëbo ŋaŋëta ex na. Axëba këbo xëband ocëmu ok, bari ami cës ex na. ¹⁰ Din wëlaya këmi gër ola orebi, gër beman bendeŋi, ecës ed Yesu el, ex canayaxën bëte aniyen and Yesu aŋ, gër beman bendeŋi. ¹¹ Gayikwa biyi bër këne liyande bën, din këbo fecerand ecës el në end Yesu, ex canayaxën bëte aniyen and Yesu aŋ, gër beman

bendebi bend kë şês beŋo. ¹² Ata ecës el mondako kë riyenind gër ola orebi, barikan gër ola orewën aniyân ex.

¹³ Do gayikako Angoc amat fo şot kënëŋone, and kë yëlënd ekwëta aŋ, ang rek Oñëgw Omënëk ak: «Ga wã këme, mëŋ yeyanaxën këme[☆].» Biyi bëte ga wã këmi, mëŋ yeyanaxën këmi. ¹⁴ Ga nang këmi mëne ar xanin këŋo Axwën Yesu gër ecës an, axanin këbo xanin gër ecës biyi bëte gë Yesu, do ebo canayali andamat gë wën gër ed hi ko. ¹⁵ Gayikwa eŋo dek në endewën fiataxënëguk, eni nangëraxën bela bëranjëm oyekax or Kaxanu ol. Ata bër këŋo şëkwand Kaxanu end enjaran endexëm bën, eni yëmbërënd.

End ola oxaşax eŋ

¹⁶ Ata mëŋ ex, biyi kërebo cena na. Ado ex biwënd ola or fac fac ol, ola or lëf lëf ol, key yo key kë bëtënd. ¹⁷ Gayikwa oyot od këbo hi yo gërëgako, yoweŷ ax gi ex na paŋ gë enjaran etëm end din ir din end këne şot eŋ. ¹⁸ Bëte biyi er ax gi ex na mongwat in këmi watënd, ax gi ex na er mongwat in. Gayikwa er mongwat in ax nëkand na, bari er ax gi ex na mongwat in din ir din ex.

5

¹ Enimin, gër ebar ro gë eman këne liyande. Eman eŋo ex ang aner and kë nëxenara akey amat fo. Barikan, anang nang këne angëmëne olëg or gër ebar ro ol anëxena nëxenak, aşot şot këne yaŋ gër orën, këbe ir bay ko Kaxanu in. Olëg olo or din ir din ex, or ax di ex na otaxan od bela ex. ² Bëte biyi awëcar këne wëcarënde gër aniyân and gërëgako. Dek nëkan këbo ene cudaye eman ed gër orën eŋ yaŋ gër eman end ebar ro eŋ, ³ angëmëne dal ex and këne şudaye aŋ, anëbo pënga na tëb gë eman eŋ. ⁴ Gayikwa nand këne liyande gër eman eŋo na, awëcar këne wëcarënde, axëba këbo xëband toro in. Er yandi këbo in, ax gi ex na ene cudëtaye, barikan ene cudaye eman end gër orën eŋ. Ata aniyân aŋ ex gël eman end kë şësënd eŋ. ⁵ Do Kaxanu ga rëw këbo wa ene dixëne eŋo, mëŋ ar yël këbo Angoc andexëm an ene nangaxëne mëne aşot këne şote beber fenin këbo bën.

⁶ Awa biyi, din këmi xapinand ga nang këmi mëne nand bayi këmi gër ndebi, gër eman endebi na, caw fiawëta këmo Axwën an, ang bër yeŋa fo. ⁷ Gayikwa gë ekwëta el këmi liyand, ax gi ex na gë owat ol. ⁸ Barikan mondako dëŋ këmi xapinand do këbo fecanënd mi gi bër yeŋa, mi ŋawëta caw eman eŋ, do mi dëgaxën gër ndebi, ler gër Axwën. ⁹ Bëte damana beŷ bën dek, aşala këmi şaland Axwën an eŋo nënganënd endebi eŋ, hi këmi gër ndebi nde, hi këmi gër yeŋa nde. ¹⁰ Gayikwa biyi dek afo enëŋo yakaye Kërisët gër kiti. Ata ala kala exo kana beber baxo rind, and baxo liyand gër eman endexëm aŋ: hik enjekax, hik eñëŋanax.

End ebakali ed angwëlëra eŋ

¹¹ Awa ga nang këmi epëb ed Axwën el këmi şalaxënënd mëni kor bela bën eni ma endexëm eŋ. Kaxanu cëŋ, aye nang këbo de biyi. Do wën bëte, këme yëland, anang nang kënëbo gër onden endewën. ¹² Biyi ami ñana na gë andebi aŋo dëŋ mi deyand gër ndewën nobën hi këmi. Barikan ayël yël këmun amëd and en dafëanaxënënd endebi eŋ en cotaxënënd end kënebi yakaxën bër kë rafënarand në end beber fac, xarak ax gi ex na në

☆ 4:13 4.13 Calemoñëw 116.10

end beber ger emëkw. ¹³ Enimin, angëmëne anemëra nemëra këmi ger onden, në end Kaxanu hixën këmi mondako. Angëmëne ge onden bayi këmi, në endewën bayixën këmi ge onden. ¹⁴ Gayikwa aņana and Kërisët aņ këbo xadacënd biyi ber fëni këbo mëne angëmëne ala abat exo cës në end bela dek, awa bela dek şësëk. ¹⁵ Do angëmëne në end bela dek şës ko, ber kë liyand bën në ediyaxëni ang ber xwën këbi ar şësëk do xanik ger ecës në endebën an. Barikan ani diyand na ang ber xwënyak fo.

¹⁶ Awa mëñ ex, gëregako ala amo nang ex na ang hi ko ala fo. Ado ga nang këmo Kërisët ang ala fo, gëregako ax bo ex na ga nang këmo mondako. ¹⁷ Angëmëne ala eni bar ge Kërisët, ola oxaşax şot ko. Bekarëk beñ anëka rëxëtak, dek bengaşax fo nëmbak ger ola orexëm. ¹⁸ Do eņo dek ger Kaxanu xaniwëk, mëñ ar bakaliwëk angwëlëra and mëñ ge bela aņ paş ge Kërisët. Ata biyi ex ber sebënan këbo andiyen and ebakaliw ed angwëlëra el. ¹⁹ Gayikwa Kaxanu bax riyenind paş ge Kërisët exo bakaliwëngu angwëlëra and mëñ dëñ, do ge bela ber ger ngwën ro aņ, kitişëne në end bamena bandebën eņ. Do biyi fana këbo ene deyarande eyeyan ed angwëlëra el.

²⁰ Biyi ger owac or Kërisët këmi yeyanënd, Kaxanu mëñ dëñ këbi wacënd bela bën ge etëş edebi el. Axara xara këmun ger owac or Kërisët, wëlërin ge Kaxanu! ²¹ Ar elod axo mendëra ex na an, Kaxanu nëmb këņo amena andebi aņ, ene gixëne biyi ber şenene ger oğës od Kaxanu.

6

¹ Gayikako biyi barëk andiyen aņ ge Kaxanu, këmun felaxënënd en kemënali oyekax orexëm ol, kërex gi ex na or ge ofëcak këm. ² Gayikwa are re ko:

«And ŷap bax aņ, yakali këmi cale indey iņ,
ge akey and ŷap bax mi pexën aņ, xangëta këmi*»
Ata gëregako ex and ŷapëk enim aņ,
gëregako ex akey and apexa aņ.

End bëriyenin ber Kaxanu eņ

³ Biyi gematak ami dind na er këņo wëlandëraxën ala ger ekwëta edexëm, këdi këni yëla mëne ŷey wënak na ger andiyen andebi. ⁴ Ecëñëxët, ger beber ex yo do ang ex yo, awaşinaya këmi wăşinayand mëne bëriyenin ber Kaxanu ge dal hi këmi. Mbañ këmi buņand oyot ok, ge to ro iņ, ge ocënd ok, ⁵ ge xëme in, ge and kënebo fërand aņ, ge bënd şode-şode beñ, ge ger bandiyen bañëkaxik, ge bakey band abo daşënd na baņ, do ge band këmi şanënd eyamb yamb baņ. ⁶ Barikan, awëlaya wëlaya këmi aniyen andebi aņ ger owënëk, ger onangëran, ger ebuņa, ger obëngw or onden, ger Angoc Amënëk, ger aņana and dal and ge eñëğëxax end şonayak këm. ⁷ Awëlaya wëlaya këmi bëte aniyen andebi aņ ger eyeyan ed dal, ger panga ind Kaxanu. Oğënga or şenene këne wëraxënënde, bëte ge oņo fo këne xwëşaxënënde. ⁸ Bela bën er kënebo rind: baņo afëb, baņo alëşëra; baņo aşëkw, baņo ayepën. Axwët kënebo xwëtënd baņo bënëgwëş, xarak biyi dal in këmi reyarand. ⁹ Bëte axwët kënebo xwëtënd ang ber anëbi nang ex na fo, xarak anang nang kënebo; ang bëşësëk fo, xarak aliya këmi liyand; ang ber nëp kënebi fo, xarak anëbo daw ex na; ¹⁰ ang ber şaminak fo, xarak din këbo nëngandërand;

ang bëxaÿëanaxik fo, xarak bëranjëm kë šotërand në endebi; ang bër ÿoweÿ ami cot ex na fo, xarak bëÿ dek xwën këmi.

¹¹ Wën odawo odebi od gër Korejët ok, bëyi d'al in bamun felënd kwëlay, gë owëkw orebi oÿ dek këbo balënd endewën eÿ. ¹² Wën an cënd ex na gër owëkw orebi, barikan anjana and ñan kënebo an bašetak. Bëyi cëÿ, ax gi ex na tëkër këbo balënd endewën eÿ. ¹³ Ata ang obaş oram fo këmun felërand. Wën bëte balindëleÿun endebi eÿ gë owëkw orewën oÿ!

End banëkëra eÿ

¹⁴ Këren dëkërend na gë bër ax gi ex na okëreceÿ bën në bamara band ax ñap ex na. Enimin, abar nde këni barënd end šenene eÿ do gë eñëÿëanax eÿ? Anëkëra nde hik na mërëxand ir angoben do gë ecamëdan? ¹⁵ Angwëlëra nde hik na mërëxand ir Kërisët do gë Beliyal? Acetëra nde hik na mërëxand ir arëwäk end Kaxanu an do gë ar ax ma ex na an? ¹⁶ Eter nde hik na mërëxand ir Aciw and Kaxanu do gë olaš oÿ? Enimin, bëyi ga hi këne wa Aciw and Kaxanu an, mëÿ ar kë yëlënd aniyana an, ang re ko Kaxanu gër Oñëgw Omënëk ak: «Alëg këme lëg, do aliya këme liya mërëxand irebën; Kaxanu irebën këme hi, do bën eni gi bulunda iram.» ¹⁷ Bëte: «Canin bamara bandebën baÿ, do capayayin; këren dëkënd na ebuyaraxik in, do wëno awëlaya këmun wëlaya re ko Axwën an.

¹⁸ Ata me gi Sorix irewën, do wën en gi bosëñiwën do gë bobiwën boram, re ko Axwën ar xorëk bëÿ dek an*.»

7

¹ Wën bër ke balënd mbaÿ bëjo, gayikako bendako rako bëya këbo Kaxanu, mënënëne beman beÿ do gë onden oÿ, ebuyaraxik kërex gi na. Tebëne owënëk ol ex paÿaya gër anjiÿ and Kaxanu.

End onënga or Pol eÿ

² Balindëleÿun endebi eÿ gë owëkw orewën! Bëyi cëÿ ala amo menan ex na, ala amo dëxëlëx ex na, ala amo yamba ex na. ³ Ax gi ex na mun kiti këme rexënënd eÿo, gayikwa anëka fel bamun: «Ang këbo balënd endewën gër owëkw orebi ak din kë bëyi: këmi liyand nde, ba šës këmi nde.» ⁴ Ekwëta ed xwëta këmun el, mbaÿ rafëk. Mbaÿ ke nënganënd endewën eÿ, mo kemën dëÿ ke xemënënd, ado dek hi këme onënga ol mërëxand ir oyot od hi këbo ok.

⁵ Enimin, elod ga ñat këmi gër ebar ed Masedëwan, ami cot ex na gë tëkër ak eteyëta el. Mocënd šënd bami gand ed ex yo gë emereli ed banëbo wërelind bër fac el, do gë anjiÿ and gër owëkw orebi an. ⁶ Barikan Kaxanu, mëÿ ar këbi xemënënd bër kë banand an, axemën xemën këbo and ñatëgu ko Tit an. ⁷ Ado ax gi ex na ga ñatëgu ko Tit fo xemën këbo. Barikan gë ekemën ed xemënëgu këno wën el, xemënatu këbo. Ašëfëtanati šëfëtanati këbo ang këÿun balënd endebi ak, ang sesëra kën në endebi ak, do ang kën balëkënalind endam ak. Ata wëno dek eme onënga ol.

⁸ Angëmëne në end kayëta išëxe ir ÿëgwënëli këmun in šaminara ban, axe cena ex na. Eyo, anang nang këme mëne në end kayëta ijo ašamina šamina ban amëd. Bamat ašena šena ke, ⁹ barikan gërëgako,

* 6:18 6.18 Esekiyel 37.27

anëngandëra ke nëngandërand. Axe nëngandërand na de në end ga šamina ban, barikan gayik ecamina elo anëngwët nëngwëtëk owëkw orewën oŋ. Ecamina elo end ñan ko Kaxanu eŋ rik. Biyi cëŋ, eñëjënax gematak amun denan ex na. ¹⁰ Enimin, ecamina ed në end Kaxanu el, anëngwët kë nëngwëtënd ðek ola el. Awëla kë wëland gër apexa, do ala aŋo cenand na. Barikan, ecamina ed në end bend gër ngwën ro el, anemin kë neminënd. ¹¹ Awa watin ngwa gërëgako er šot këŋ gë ecamina ed në end Kaxanu in: obal osëm! Ado nëmëc na, ayaka yaka këŋ, axoŷ xoŷ këŋ, ayëdara yëdara këŋ, abal këŋun balënd endebi eŋ, ayakëraxi këŋun yakëraxind endebi eŋ, awa wa këŋ mēne šenene dëŋ rexëra këmun! Ado ašanaya šanayak mēne awën wën këŋ gër endey eŋo. ¹² Awa angēmēne aŷëgwënëli yëgwënëli këmun, ax gi ex na mo dexëra ar wëndërak an, ba ar wënan këno an. Barikan en wataxën gë bangës bandewën baŋ dëŋ obal osëm or këŋun balënd endebi eŋ, gër lëngw ir Kaxanu. ¹³ Mëŋ ex, biyi mbaŋ xemën këbo endey eŋo.

Ata mbaŋ fuŋara këbo ga wat këmi bëte ang nëngandëra këŋo Tit endewën ak, onden ondexëm fuŋara këŋo endewën eŋ. ¹⁴ Angēmēne wën ašëkw bamun šëkwënd ogës od Tit, axe cëfënan ex na. Barikan ang bamun felënd din ðal ak, mondako fo šanayak mēne ecëkw ed bamun šëkwënd ogës odexëm el, ðal dëŋ ex. ¹⁵ Ata Tit nëmëc këŋo balënd endewën eŋ, ga ko xwitand ang bano šaxëtënënd ak. Gayikwa axwëtaya xwëtaya bano, ang bano fëbënd do ban rëgënd endexëm ak. ¹⁶ Wëno cëŋ, anëngandëra ke nëngandërand ga xor këme mun kwëta gër end ex yo.

8

End amarënen eŋ

¹ Bëmaŷe, anangën këmun nangënënd mondake šanayak oyekax or Kaxanu ol gër Bamara band okëreceŋ band gër ebar ed Masedëwan. ² Ado ga šëmura babi në end oyot otëm, ðek exëni onëŋga ol, gayikako gër oxayën osëm orebën olo dëŋ wasin kënebo mēne bën ani kwëj ex na. ³ Wëno kë reyand osede olo mēne, gë oxor orebën ol, ado nëmëc oxor orebën ol, do ga ŷandi këbi, barëra këni oyël orebën ol. ⁴ Biyi monëŷali kënebo nëŷalind mi ma mi kemëna, eni gi šëf gër andiyen and amarënen and edëca ed bëwënëk aŋo. ⁵ Ata nëmëc ang bami yarënd ak ðar këni. Gayikwa pere yëlaya këni bën dëŋ gër Axwën, ðamana yëlayaxën këni gër otaxan odebi, ang ŷandi baŋo Kaxanu ak. ⁶ Mëŋ ex, biyi axara xara këmo Tit exo bakali gër ndewën exo ŋata andiyen and oyekax or amarënen and oyël orewën aŋ, ang ŷana baxo ak. ⁷ Ang šotëra këŋ mbaŋ er ex yo: ekwëta el, gë eyeyan el, onangëran ol, gë obal osëm or er ex yo, bëte aŋana and ñan këmun aŋ, awa canayalex ošotëra osëm orewën ol, gër andiyen and oyekax aŋo.

⁸ Do er këme rend iŋo, ax gi ex na de apela, atëŷ wa këmun rind paŋ gë obal osëm or këŋun balënd end bëšëxe bëŋ ex gër amarënen aŋo ol, me nangaxën ba aŋana andewën aŋ and ðal dëŋ ex. ⁹ Gayikwa anang nang këŋ oyekax or Yesu Kërisët, Axwën arebi ol: mëŋ ar šotërak an, yow baxo hi ko axayënaxik në endewën na, en gixën wën, paŋ gë oxayën orexëm ol, bëŋ šotërak.

¹⁰ Aŋo cëŋ, er këme rend in apela ex, gër endey eŋo: ofëcak orewën ex, wën bëŋ, elod nuwuba, hi këŋ bëŷanar gër amarënen aŋo, do wën ex bëŷanar bëŋ rik bën. ¹¹ Awa gërëgako, ŋatayin ebar ed amarënen aŋo el,

ex gixën er kën rind ijo gwër fo gë oñandi od en di ok. ¹² And këŋo ýandi enim ala exo yël aŋ, Kaxanu axana ko xanand oyël ol ga nëkon nëkon ko er šot ko ala ajo in, bari ax gi ex na paß gë er bayik axo cot ex na in.

¹³ Gayikwa gër amarënen aŋo, en tēf acariya and cey gë cey ex, ax gi ex na en dëxëlëxaya enëbi dëcaxën bēšëxen. ¹⁴ Gër endey eŋo, ošotëra orewën or gërëgako ol këfi rëcand eni cot er šan këni in, eŋun dëcaxën bëte ošotëra orebën ol, en cot er šan kën in, ex gixën mondako acetëra and cey gë cey. ¹⁵ Ga rek wa Oñëgw Omënëk ok:
«Ar šotëra bax mbaŋ an, ýoweý ax kuri bana,
do ar šot bax tēkër fo an, ýoweý axo can bana*.»

End Tit do gë bër enga endexëm eŋ

¹⁶ Cëkwanëŋone Kaxanu, mëŋ ar rik gër emëkw ed Tit obal osëm or këŋo balënd endewën ol, ang këbo balënd biyi ak. ¹⁷ Gayikwa gë onënga fo wã ko ekemënd ed xemënëli këmo, exo bakaxënëli in, ado gë andexëm aŋo dëŋ sana ko exo yeli gër ndewën. ¹⁸ Asëfërëli këni sëfërëliind gë imaýe ind këno šëkwërand gër Bamara dëk, në end andiyen and ko rind gër epemëra ed Atëfëtan in. ¹⁹ Adofa, bër gër Bamara bën sana këŋo mi tēfërëli gë mëŋ gër emëla ed amarënen aŋo. Emëla ed amarënen and oyekax aŋo el, sebënan kënëbo gër andiyen andëbi, ex canayaxën enjaran end Axwën eŋ, do ex gixën osede or mëne biyi and ýandi babo dëŋ ex.

²⁰ Në end amarënen atëm and sebënan kënëbo aŋo, abo ñandi ex na enëbo dexëra gër andiyen andëbi. ²¹ Gayikwa biyi šenene fo ýandi këbo mi mëlayand er yek in ogës od bëla, xarak ax gi ex na ogës od Axwën fo.

²² Anëka këmo lawënelilind imaýe indebi in, eni tēfërëli gë Tit do gë bër enga endexëm bën. Biyi axwëta xwëta këmo ašoan aŋo. Awäsin wäsin këbo bakëlëbëd bandanjëm mëne aýandi ýandi këŋo eŋun dëca. Moñandi ýandi këŋo edëca edewën el gayik mbaŋ xwëta këŋun. ²³ Do end Tit eŋ, ar enga emat gë wëno hi ko. Do në edi exo gër ndewën andiyen and ebax mun din aŋ. Awa bëmaýe bënd sëfërëli këni bëŋ cëŋ, oparëxanda od Bamara, do enjaran end Kërisët exëni. ²⁴ Awa kacayinëbi šenene, watëlexëni aŋana andewën aŋ bër gër Bamara bën. Nangëlexëni mëne däl bami rafënan endewën eŋ gër lëngw irebën.

9

End edëcara ed bëmaýe eŋ

¹ End andiyen and edëcara ed bëwënëk bër gër Yerusalem eŋ, ine ngwa këmun ýëgwëanaxënëli? ² Anang nang këme ang ýandi baŋun en di ak, do wëno gë eŋo këme rafënan endewën eŋ gër bëmaýe bënd gër ebar ed Masedëwan. Ga re këme: «Bëmaýe bënd gër ebar ed Akayi bëŋ, elod nuwuba hi këni bëwëlëk gër amarënen and oyël olo.» Do wën ang ýandi baŋun en di ak, bëranjëm ýandi këbi enun tēfëteli. ³ Awa anëka këmëni lawënelilind bëmaýe bëŋ, tēkëlexëni mëne edafënali ed rafënarali këmun el, däl dëŋ ex, abo yepeli na. Ata tēkëlenun de bëwëlëk ang reyati këme ak. ⁴ Kërene daŋëtali na wa bëmaýe bënd gër ebar ed Masedëwan bëŋ, do enun tēk an gi ex na bëwëlëk. Kërex nëngwëta na end ex ekwëta edëbi el ošëfën orebi, me dedo wa ošëfën orewën. ⁵ Awa wëno er yëlara këme mëne aýap ýapëk mëni kemënëli bëmaýe bëŋ eni dëngwali gër ndewën, eni baraxën enjekax end bëya kën ari kën ri eŋ. Enjekax eŋo, gilex end

wëlëk ang enjekax fo. Kërex gi ex na end nëyali kënun në end oxwëj orewën fo.

⁶ Enimin, ar kë nedënd tëkër fo an, tëkër fo ko xanand. Barikan ar kë nedënd mbanj an, mbanj ko xanand. ⁷ Ala kala yëlëlexo ang faÿ ko gër emëkw edexëm ak, gë ecamina këm, gë enëyali këm. Gayikwa: «Kaxanu aňan këňo ñanënd ar kë yëlënd gë onënga an*.» ⁸ Do Kaxanu ašot šot ko panga ind enjun yëlëra mbanj benjekax bend ex yo, en cotëraxën din, nand ex yo, đek er ÿapëk en dıyaxënënd in. Bëte ašot kën ÿana en cotënd mbanj er kën ÿana en dixënënd enjekax ed ex yo, ⁹ ang rek Oňëgw Omënëk ak: «Mbanj këbi yëlërand bëxaÿëanaxik bën, or šenene orexëm ol din kë nëkand*.»

¹⁰ Xarak, Kaxanu mëň ar këňo yëlënd enedá anedá an, mëň ar këňo yëlënd eyamb yamb an, ayël këňun yël enedá aň. Enedá enjo ašënan ko šënan, do arafën ko rafën er kë rëw or šenene orewën in. ¹¹ Ata mondako kën šotëra er ex yo, do axor kën xor en bayi bër nëngak. Ata bela bërănjem këňo šëkwa Kaxanu në end bebër këněbo fëxwënënd mëni yëlërax enj. ¹² Gayikwa andiyen and amarënen aňo aň abaš bašëk ecëkwa ed këno šëkwand Kaxanu el, ax gi ex na edëcara ed bëwënëk eni cotaxën er šan këni fo el. ¹³ Gayikako andiyen and amarënen aňo mbanj xëbënëk, bëwënëk bën ašëkw këno šëkw Kaxanu ga këni watënd mëne wën poyoma wá kën Atëfëtan and Kërisët aň. Bëte ašëkw këno šëkw në end onënga orewën or šanayak gër edëca edebën do gër ed bela đek. ¹⁴ Ata bën ga ñan kënun mbanj kënun šalenënd, në end oyekax osëm or šënan ko Kaxanu paš gë wën. ¹⁵ Cëkwënëňone Kaxanu mëň ar rin këbo oyël oxëfëanaxik an!

10

End eyaka ed Pol enj

¹ Wëno Pol, axara xara këmum gë onden onjekax onj do gë onënga or Kërisët ol. Wëno ga kën rend wa mëne ayëda këmum yëdand and këne fabëre aň. Barikan and këmum ñawëta aň, ayëxw këme yëxwënd mun dexëra mbanj. ² Axara xara këmum, and këme yeli aň, kërene nëyali na fa mun masin mëne ame yëdand na mun dexëra. Ado anëka këme fënalind mëni dexëra bërëmar ga këni rend mëne biyi ang këmi liyand ak, oňandi od eman ex. ³ Enimin, angëmëne biyi ang këmi liyand ak, oňandi od beman bendëbi ex, ñari ami merënd na ang këňo ÿandind beman bendëbi ak. ⁴ Gayikwa oyënga or šot këmi do këmi wëraxënënd onj, ax gi ex na or gër ngwën ro. Barikan axor xorëk, gë Kaxanu, eňam ed faciw bakemax el. Ayepën këmi yepënënd banjëlan batëmbak banj. ⁵ Ayepën këmi yepënënd đek bebër këni fëbënd bën, xarak bebër xucarëk gë enang ed Kaxanu ex. Do anjëlan and ex yo këmi bonënd, ex maxënënd end Kërisët enj. ⁶ Bëte bëwëlëk hi këmi monëp ar kë wëšind yo, and kë faÿaya ema ed wá kën aň.

⁷ Kamanindën aye beÿ bën! Angëmëne ala exo yëland ar gër Kërisët hi ko, nangëlexo bëte enjo: angëmëne ar Kërisët hi ko, biyi bëte bër Kërisët hi këmi! ⁸ Ado ex gido arafëna këme rafënanđ tëkër gë or gapak or yël këbo Axwën mun kemëanaxënënd do mun wërëšëtëraxënënd ol, axe cëfënan dona. ⁹ Axe ñandi ex na mun yëbun gë okayëta od këmum

ÿëgwënëlinde ok. ¹⁰ Gayikwa are këne rend: «Gër okayëta odexëm, mban xeÿ ko do mban xem ko. Barikan, and ko yow do ene pabëre an, exo gi yemur-yemur, do eyeyan edexëm el ex gi edëšëgënaxik.» ¹¹ Awa ar kë yeyanënd mondako an, nangëlexo mëne yomb ir këmi šotënd and këmun ÿëgwënëlinde okayëta an, ado bayik ane gind ex na në erebat, gë yomb ijo fo këmi hi gër bandixa bandëfi, and këmi yeli gër ndewën an.

¹² Biyi ami yëxw na mëni tëfëfeli, ba mi ketënali ola orebi ol, gë or bër kë šëkwayand gë andebën ol. Awa bëfëfënrëx exëni ga këni šëkwayand ako gë andebën. Ata ga këni xetënaliyand do këni wätinaliyand gë andebën an, hixën këni bëfëfënrëx. ¹³ Biyi cëŋ, abo ñandi ex na mi dafënannd nëmëc ang ÿapëk ak. Barikan, axetënali këmi xetënali er hi këmi in gë edëca ed rëca këbo Kaxanu këmi xemëanaxënënd gër andiyen and sebënan këbo xali fiatelili këbo gër ndewën. ¹⁴ Biyi gër ed sël këmi ami dadand na, nangëde ami ŋatëli ex na gër ndewën. Gayikwa xali gër ndewën fiateli këmi gë Atëfëtan and Kërisët an. ¹⁵ Ata ami dafënalind na dë bandiyen band bela bëšëxe ban, nangëde biyi dëŋ rik. Barikan, ga këni xemënd ako gër ekwëta, ayar këmi yarënd mëni ŋatën bela bëranjëm, jey gër ed lëg këni fën. Abo ñandi ex na mi dada gër ed fel këbo Kaxanu mi tël. ¹⁶ Angëmëne mondako ex, biyi ata këmi xor mi pemëra Atëfëtan an gër owar osëxe, gër ed bayik elod ala ax pemëra ex na pere. Abo ñandi ex na mi diyeni gër ed riyeni këni anëka bëšëxen do mi dafënalind er ri këni in. ¹⁷ Ga rek wa Oñëgw Omënëk ok:

«Ar ŷandi këŋo exo dafënannd an dafënayindëlexo gër Axwën*!»

¹⁸ Gayikwa Axwën an, ar lawëneŋu këŋo an këŋo šëkwënd, ax gi ex na ar kë šanayand gë andexëm an.

11

End ofarëxanda or Pol eŋ

¹ E kido wën axor xor ban en buŋa təkër ošënëk oram ol... barikan abuŋan dëŋ buŋan këne! ² Gayikwa wëno ga ke balënd mban endewën eŋ ke yakëraxixënënd gë oyakëraxi or Kaxanu ol. Gër Kërisët wëla këmun ang endënaŵ emeja fo, emënëk, en ñamaxën gë mëŋ gabat. ³ Yama andën an, gë osit orexëm ol ga yifa baŋo nde wa Xawa. Awa wëno ayëda këme yëdand ba mondako fo wënak onden ondwën on, sebaŋën këni owënëk or në end Kërisët ol. ⁴ Eninim, wën ata këno wëlaya ala aŷanar ar yelik do exo pemërand end Yesu ir fitarëk gë ir nangën këmun in, ba exo gi gë angoc and fitarëk gë and hik gë wën an, ba eno wëleli «Atëfëtan» and fitarëk gë and sëfëtan këmun an. ⁵ Xarak, anang nang këme mëne oparëxanda otëm oko, ŷoweÿ ane kuca ex na! ⁶ Angëmëne gër enënga ed etëÿ fo, wëno ŷoweÿ ame gi ex na, bari ax gi ex na mondako fo gër onangëran. Ga wësin këmun wa kerët eŋo gër er ex yo do nand ex yo.

⁷ Ga nangën këmun ako Atëfëtan and Kaxanu an gë acosa këm, do ga bana këme en gixën bër gapak, awëndëra nde wëndëra këme? ⁸ Bela bër gër Bamara bacëxe bamëni lëxëlëxënd gayik bën baxe yëlënd acosa, me diyenixën gër ndewën. ⁹ Do and bame šan ŷeÿ gër ndewën an, ala gabatak abamo šëkwëran na. Gayikwa bëmaÿe bënd gër ebar ed Masedëwan bën, baxe wëlandëranëgund er bame šanënd in. Nand ex yo, axe ñandi bana

* 10:17 10:17 Yeremi 9.23

mun tëkwëran, do mondako këme bayi. ¹⁰ Gë dal ir Kërisët ir ex gër ola oram in, ala axe cëban na er këme rafëna xënënd ijo gër owar or Akayi. ¹¹ Nè end inecëj? Gayik amun njan ex na nde? Kaxanu anang nang ko!

¹² Ang riyeni këme gër ndewën cosërëxe ak, mondako fo këme riyeni bëte, me dëxëtaxën akaya and bër këbi yandind eni dafënannd mëne gwër fo hi këmi anj. ¹³ Bela bëjo oparëxanda onëgwës exëni, gë osit këni riyenind. Anëngwëtara fo nëngwëtara këni oparëxanda od Kërisët. ¹⁴ Do enjo ax caraxi ex na, gayikwa Sindan mëj dëj anëngwëtara ko nëngwëtarand meleka ir angoben. ¹⁵ Awa ax caraxi ex na angëmëne bër këjo riyeninënd bën, anëngwëtara këni nëngwëtarand bëriyenin bër or šenene. Axana këni xana gër eņata er yäpëk eni kana në end bandixa bandëbën in.

End oyot od Pol eņ

¹⁶ Ga këme rend wa gašëxe mëne ala kërexe kwët na ašenëk. Me dedo, buņayin endam eņ ang end ašenëk fo, me koraxënënd wëno bëte me dafënannd tëkër. ¹⁷ Er këme rend ijo, ax gi ex na de end fel ke Axwën, barikan ang ašenëk fo këme yeyanënd, arafëna këme rafënannd. ¹⁸ Gayikako bëranjëm kë rafënarand ado ga hi këni bela fo, wëno bëte arafënara këme rafënara. ¹⁹ Wën bërenik bën awa wä kën enëbi buņan bëšenëk bën. ²⁰ Enimin, abuņa kën buņand enun bëñand, enun yamband, enun dëxëlëxënd, enun dixërand gë ndafënan, enun këmënd gër odëxas! ²¹ Ga re këme ošëfën ex eņo: er hixënan ke mëne ola ositarak wäsin këmun.

Barikan, me yeyan ngwa ang ašenëk fo: er këni yëxw yo bela bëjo, wëno bëte ayëxw yëxw këme! ²² Bëšëwif nde exëni? Wëno bëte Ašëwif hi këme. Bëyisërayel nde exëni? Wëno bëte Ayisërayel hi këme. Bërandëwëra and Abëraxam nde exëni? Wëno bëte arandëwëra and Abëraxam hi këme. ²³ Bëriyenin bër Kërisët nde exëni? Me yeyan ngwa ang ašenëk fo, wëno hik nëmëc. Bandiyen bañëkaxik ban, wëno rik nëmëc; gër epëra, wëno hik nëmëc; gër xëme, wëno xëm këne nëmëc. Laņ fecera ke ecës el: ²⁴ bakëlëbëd banjo xëm këne Bëšëwif bën bakëmen ofëxw osas gë banjongëbanax. ²⁵ Bakëlëbëd batas fëmëra këne gë xwëlekwële; amat fëtëra këne gë oxaÿ; bakëlëbëd batas yëla këme me cës polo gër angwëngw and sëwayak kuluj an; amat hi bame ciš wec polo gër angwëngw. ²⁶ Laņ baxe fecerand ecës el gër ofamana od gë osapar, gër beñigëanaxik bend gër oyeb; gër beñigëanaxik bend bërek bëxeřax; gër beñigëanaxik bend Bëšëwif; gër beñigëanaxik bend bër ax gi ex na Bëšëwif; gër beñigëanaxik bend gër bangol; gër beñigëanaxik bend gër ladawe; gër beñigëanaxik bend gër angwëngw; gër beñigëanaxik bend mërëxand ir bër ax gi ex na enim okërecej. ²⁷ Laņ gër andiyen do gër toro; laņ dašërëxe, laņ gë enjo eņ do cëbërëxe men; laņ gër etiwi; laņ gër ayem; laņ tëb gë eman eņ. ²⁸ Do ame yeyan ex na end ke balënd nëmëc eņ: ang ke šëmund key yo key gër banjëlan bandam në end Bamara đek. ²⁹ Noņo sitarak, xarak wëno bëte ame cot ex na banjëlan batitarak? Noņo këno lënanënd eñëņax eņ, xarak wëno axe corënd na eņo gër emëkw?

³⁰ Angëmëne arafëna këme rafëna, në end ositara oram këme rafëna. ³¹ Ata Kaxanu, Sëm ir Axwën Yesu, mëj ar këno šëkwënd din an, anang nang ko mëne ame nëgwëšënd na. ³² And hi bame gër Damas an, gofërëner ir emun Aretas in, axwët xwët babi bënëkona šit gër angol exe

tëraxën. ³³ Barikan ga şon këne polo në akange, necët këne në fonetër ir amej and xecexën këni angol anj. Mondako şana këmo.

12

End odakeli od Pol ej

¹ Awa afo me dafëna ngwa..., đal ex, ofëcak ax gi ex na. Barikan asëfët këme sëfët end odakeli od wat këme ej, do gë beber nangën ke Axwën bën. ² Wëno kërecej nang këmo na, doro anëka sëkëk bënij epëxw gë bënax. Gë eman endexëm ak nde bayi baxo? Ba axo gi bana gë eman endexëm ak? Ame nang ex na. Kaxanu mëj, anang nang ko. Ata ala ajo watayax ko yañ gër arayen. ³ Do anang nang këme mëne ala ajo, hi baxo gë eman endexëm ak nde, ba gë eman endexëm këm nde? Kaxanu mëj, anang nang ko. ⁴ Ala ajo awataya watayax baxo gër arayen do wëlëgu ko bend ala ax kor na exo tëfët, bend ax ñap ex na ala exo yeyandërand. ⁵ Wëno arafëna këme rafëna end ala ajo ej, bari endam ej dëj, ame dafëna na, ang ax gi ex na end ositara oram ej. ⁶ Kido aÿandi ÿandi baxe me dafënara, ame gi dona aşenëk, gayikwa đal in dome reyand. Barikan, aşësinali këme şësinali ejo, këdi ko yëla ala mëne wëno nëmëc bend ke watelind do ke wëlelind bej hi këme, në end oxëbën or bend nangën ke Axwën bejo.

⁷ Bëte këdi ke xureli ndafënan ij, oşëxwëra or ke narënënd hik gër eman. Meleka ir Sindan ke xëmënd këdi ke xureli ndafënan ij. ⁸ Bakëlëbëd batas, xara këmo Axwën an exe dëxëtën oşëxwëra olo. ⁹ Barikan mëj er yaka ke: «Oyekax oram ol gwac exi, gayikwa panga indam ij nëmëc kë şanayand gër ositara orey.»

Awa wëno nëmëc këme ÿana me dafënan gër ositara oram, ex dongoxën panga ind Kërisët ij gër ola oram. ¹⁰ Anëngan ke nënganënd bëte gër ositara oram, gër ocir od këne şirërand, gër ocëmu, gër edixëra ed këne rixërand, gër oyot, në end Kërisët. Enimin, and këme sitara anj, këme şotënd ojaw ok.

End odendëran od Pol ej

¹¹ Ang aşenëk fo këme yeyandërand, wën nëÿali ke đe me di mondako. Enimin, wën ga hi dox wa bër ke yakanënd bën. Bër xwët kënëbi oparëxanda otëm bëjo, ÿoweÿ ane kuca ex na, ado bayi ÿoweÿ ame gi ex na. ¹² Bëber kën nangaxën mëne parëxanda hi këme bën, aşanaya şanayak gër ndewën, gë ebuja ed buja këme gër toro el, gë bananganëme ban, gë becarax bej, do gë bërëcacaxik bend bame rind bej. ¹³ Enjekax end feye rin këmëni Bamarabacëxe ban do seb këmun wën? Ba gayik gabatak amo tëkwëran bana edëba edam el gër ndewën nde? Awa tebanine ngwa oşëmbak olo!

¹⁴ Watin mëne awëlëk hi këme mun nëngali atasën. Do bëte ala amo tëkwëran na edëba edam el. Gayikwa wën këmun şaland, ax gi ex na er şot kën in. Enimin, bëxarëk bën wa ÿapëk enëbi kwëtënënd beÿ bën obaş ol, bari ax gi ex na obaş ol. ¹⁵ Wëno cëj, gë emëkw el đek këmun yëlëra er şot këme in, do wëno dëj ayëlaya këme yëlaya në endewën. Angëmëne nëmëc ñan këmun, do wën təkër fo nde këne ñan?

¹⁶ Dal ex! Wëno dëj amun tëkwëran bana. Barikan ang ala awërax fo, asitinaxën bamun sitinaxënënd! ¹⁷ Ayambara nde yambara këmun paş gë bër bamëni lawënëlınd bën? ¹⁸ Afelëli felëli këmo Tit exo kemëna exo yeli gër ndewën, do eni tëfërëli mëj gë imaÿe ij. Tit ayambara nde

yambaraw kënjun? Ax gi ex na nde wëno gë mëj, ola obat do onden omat šot këmi?

¹⁹ Bamat elod anëka fo kën yëland mëne biyi ayakanaya këmi yakanayand gër lëngw irewën. Gër lëngw ir Kaxanu, do ga bar këmi gë Kërisët këmi, yeyanaxënënd mondako. Do dek bejo, wën këmun rinënd, wën bëmaÿe bënd ke balënd mbanj bëjo, en kemaxën gër ekwëta.

²⁰ Gayikwa ayëda këme yëdand ba amun tək na ang ŷandi ke ak, and këme řatëli aņ. Do wën bëte ane tək na ang ŷandi kënjun ak. Ayëda këme yëdand ba asəkeli këmun səkeli bongeyër, gë oyakëraxi, gë ecusër, gë ebal ed wayët end gaf irexëm fo el, gë odenar, gë oxapëndër, gë ndafënan, do gë bend šofe-šofe. ²¹ Ayëda këme yëdand and këme řatëli aņ, Kaxanu, mëj ar yata ke aņ, ba asëfënin ke šëfënin në endewën, do me tesëra në end bëranjëm bër kē wëndërand, ang bani wëndërand gër ŷanar ak. Bëjo ani nëngwët ex na ola orebën ol xali eni teb dek beber bani rind bëjo: obuyaraxik ol, asək alakirand fo in, do gë eñac end ex yo.

13

Bapela bapelatar ban

¹ Atasën an këmun nëngali. Do ang rek Oñëgw Omënëk ak: «Endey end ex mokiti yo, gil ex er reya këni otede oki ba otas*.» ² And nëngali bamun akinëm aņ, afel fel bamun eņo. Do doro and ane bayi exe na në erebat aņ, gana-gana fo këmeni rend bër wëndërak elod anëka fo bën, do gë bër kē wëndërand gërëgako bën: angëmëne anëngali nëngali këmun, ala amo kwëda na de. ³ Gayikako ašala kën šaland en nang mëne ayeyan dëj ko yeyanënd Kërisët gë etëÿ edam el, awat kën wat. Mëj cëj, afanga fanga ko de paš gë wën, axo gi ex na ar gë ojaŵ këm. ⁴ Gayikwa afika fika bano ang ar gë ojaŵ këm fo. Barikan, aliya ko liyand gë panga ind Kaxanu in gë mëj. Biyi bëte ojaŵ këm hi këmi, ga bar këmi, gë mëj këmi liyand në endewën na gë panga ind Kaxanu in.

⁵ Tëyiyin tan en kaman wën dëj ola orewën ol, en nangaxën ba gë ekwëta el kën liyand. Kamanin wën dëj ola orewën ol. An nang ex na nde mëne Yesu Kërisët gër ola orewën hi ko? Bamat er ban šaland en tək gër ola orewën in, an tək ex na. ⁶ Barikan, wëno er këme yarënd in, en wat mëne gër ola orewën hi ko, en maxën mëne biyi ami dīf ex na andiyen andëbi aņ. ⁷ Biyi ayar këmi yarënd Kaxanu, këren mendëra na. Er ŷandi këbo in, ax gi ex na ex canaya ang xamën këmi andiyen andëbi ak. Barikan, mun watënd wën ga kën rind benjekax ben, ado ga hik nangëde alif lif këmi andiyen andëbi aņ fo. ⁸ Gayikwa biyi ami nępënd na dāl in, barikan din dāl in këmi sanand. ⁹ Biyi anëngandëra këbo nëngandërand and këmi hi gë ojaŵ këm aņ, xarak amëd aņo, wën mbanj šot kën ojaŵ ok. Er këmi yarënd endewën in, en gi bër faŷayak. ¹⁰ Mëj ex, ado bayik ane gi exe na në erebat, eņo këmun ŷëgwënëlınd ga xey ke and këme yeli aņ me keŷënara gë or gapak or yël ke Axwën ol, me kemëanaxënënd beÿ bën, ax gi ex na me ñamaxënënd.

¹¹ Bëmaÿe, end këme xor me de me ñataxën eņ ex, nëngandërayindëlenun, calayindën en gi bër faŷayak, kemëndërand gër ekwëta, wëlërandën, dīyayindën gër aketëxeta, do Kaxanu, mëj ar gë aņana do gë obetak an mërëxand irewën ko hi. ¹² Cëmarindën andewën rewën aņ gë emegar emënëk. Ašëma kënun šëmand dek bëwënëk bën.

* 13:1 13.1 Acariyakinëm 19.15

¹³ Oyekax or Yesu Kërisët, Axwën arebi ol, gë aņana and Kaxanu aņ, do gë anëķera and Angoc Amënek aņ, gilex gë wën dek!

Kayëta ir Bëgalat in Lilaya in

Akayëta and Bëgalat aŋo, Pol yëgwën babi bër gër bamara band Yesu Kërisët band gër ebar ed Galasi bën. Bësëyali bënëgwës babi felërand mène ado ga xwëta këno Yesu Kërisët, afo enëbi kacënd eni pexaxën. Xarak ax gi ex na mondako sëyali babi Pol. Ga re baxo mène ekwëta ed Yesu Kërisët el gabat kë yëlënd or šenene ol. Eni nangaxën mène osëyali orexëm ol dal dëj ex, Pol xwitan këbi end Abëraxam eŋ. Paŋ gë ekwëta ed xwëta baŋo Kaxanu el hixën baxo ar šenene, xarak amëd aŋo Acariya and Moyis aŋ ax gi bana. Mëj ex paŋ gë ekwëta ed Yesu Kërisët el, bënëng bend bela bej dek këni šotënd or šenene ol gër ogës od Kaxanu. Er ex gër akayëta in:

End ofarëxanda or Pol do gë osëyali orexëm eŋ: 1.1–2.21.

End ekwëta ed Yesu Kërisët eŋ: 3.1–4.31.

End aniyand ar yëmëk gë Angoc Amënëk eŋ: 5.1–6.10.

Bepelatar bej: 6.11–18.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol këjün yëgwënëlin. Faba Kaxanu yata ke me gi parëxanda paŋ gë Yesu Kërisët ir xanin këjo gër bësësëk: ax gi ex na paŋ gë ala, bëte ax gi ex na ga sana këne bela. ² Gë bëmaÿe bënd hi këmi ro bëj këmun yëgwënëlin wën do gë dek bëmaÿe bënd gër bamara band Yesu band gër ebar ed Galasi bën. ³ Kaxanu, Faba irebi, do gë Yesu Kërisët, axwën arebi an, yëlënenun oyeqax ol, gë obetak ol. ⁴ Axwën Kërisët wäk šes ko në end bamena bandëbi ebo dacëtaxën gër aniyand atëmbak and gë okey oko aŋo, ang yandi këjo Kaxanu Faba irebi ak, ⁵ mëj ar hik gë enjaran end din ir din an! Amen!

End oxalay kalay or Bëgalat eŋ

⁶ Mbaŋ šaran ke wëno ang seb këno Kaxanu xarak mëj sana këjün paŋ gë oyeqax or Kërisët ol do kën sëfënd aÿand ako Atëfëtan acëxe. ⁷ Enimin, Atëfëtan acëxe ax gi ex na. Barikan bela ex na bër këjün felënd becëxen ga yandi këbi eni nëngwët Atëfëtan and Kërisët aŋ. ⁸ Barikan ado ex gido ar enga endam, ba meleka ir xaniwëk gër orën, yelik eŋun nangënënd Atëfëtan and fitarëk gë and sëfëtan këmun wëno aŋ, katalenjo! ⁹ Ang felëra këmun gër yānar ak këmun xënënanand wëno gërëgako: angëmëne ala eŋun pelënd Atëfëtan and fitarëk gë and nangën këmun biyi aŋ, katalenjo!

¹⁰ Do gërëgako ene cëkwënd bela nde këme šaland ba exe cëkwënd Kaxanu nde? Ba këme šaland ene ŋanënd bela nde ca? Kido ene ŋan bela bame šaland, ame gi dona xadëp ir Kërisët.

End Pol eŋ

¹¹ Ga re këme bëmaÿe, Atëfëtan and nangën këmun aŋo ax gi ex na endey end bela. ¹² Yesu Kërisët mëj dëj nangën ke, ax gi ex na ga sëfëtan ke ala, bëte ax gi ex na ga sëyali ke ala. ¹³ Wën enimin, awël wël kën ang bame liyand ak, and bayi bame gër cale ind biyi Bëšëwif aŋ? Wëno babi rixërand wa gë oÿeÿ osëm bërëwak end Kërisët bën, bër Amara

and Kaxanu bën. Mo calara bamëni şalarand mëni d'aw bën dek. ¹⁴ And bayi bame gër cale ind biyi Bëşëwif aŋ, wëno nëmëca babi bënd anjex andam bën gër epëb ed bapela band sëyali kënëbo bëxarëk bërebi baŋ. ¹⁵ Barikan yatir fed këmi gër ar fit ke elod gër acël and nëma an, a'wac w'ac ke gë oyekax orexëm ol. ¹⁶ Anangën nangën ke Asëfiw arexëm an mëni tëfëtanaxënënd endexëm eŋ bër ax gi ex na Bëşëwif bën. Ata ga xucak eŋo, wëno ame ye ex na de mo mëkara ala. ¹⁷ Bëte ame ye ex na gër oparëxanda oñanar yaŋ gër Yerusalem. Barikan ye këme şëw gër ebar ed Arabi d'amana bakaxanëgu këme gër Damas. ¹⁸ And xucak bënny bëtäs aŋ fo yexën këme yaŋ gër Yerusalem mi nangër gë Kefas. Ata xeyërax ke bakey epëxw gë banjo gër nde'bën. ¹⁹ Bari parëxanda işëxe ami watër bana angëmëne ax gi ex na Şak, ar acël amat gë Axwën Yesu an. ²⁰ End këmun felënd eŋo, Kaxanu anang nang ko mëne d'al ex, ame nëgwëşënd na.

²¹ Ga xucak eŋo, ye këme bëte gër owar or Siri do gë Silisi. ²² Xarak, ala axe nang bana amëd aŋo (gër bamara band bërëw'ak end Kërisët gër ebar ed Yude). ²³ Awël fo bani wëlënd mëne ar babi rixërand an anëka nëngwëta ko. Gërëgako mëŋ këbi nangëndërand bela bën ekwëta ed Kërisët ed baxo xemënannd exo d'aw el. ²⁴ Do në endam bano şëkwaxënënd Kaxanu.

2

End Pol do gë oparëxanda ocandaw' eŋ

¹ Ata ga sëkëk bënny epëxw gë bebënax, baka këmi gë Barënas yaŋ gër Yerusalem. Awëla wëla bamo bëte Tit. ² Kaxanu şëdët baxe me baka gër Yerusalem. Asëfëtan sëfëtan këmëni bëlëngw bër Amara bën ang këme femërand Atëfëtan aŋ gër bër ax gi ex na Bëşëwif ak. Anacët nacët bamëni bëlëngw bër gapak bën, këdi këme hërëra ahërëra fo, do me di andiyen and gë ofëcak këm. ³ Tit mëŋ, Agërek ar sëfër bami an, ala aŋo nëyali bana eno kac. ⁴ Këme reyaxënënd dek ako, bela hi bax na bër bax rend okëreceŋ exëni xarak enëgwës këni rind. Bën nëfënëfa bax gër enga endëfi ga yandi babi eni bël or yaya or yël këbo Yesu Kërisët ol, do enëbo bëna. ⁵ Ata end bëjo eŋ gë təkër ak ami ma ex na ex bayixën nëngwëtarëxe d'al ir Atëfëtan in gër owëkw orewn aŋ.

⁶ End bëlëngw bër gapak bër Amara bën eŋ cëŋ, er hi bani d'amana eni gixën okëreceŋ in, wëno axe bal ex na gayikwa gër ogës od Kaxanu bela bën dek gwër fo exëni! Bari bëlëngw bër gapak bëjo Yowey ane nëyali bana me di. ⁷ Awat wat bani mëne Kaxanu xwëtënan këbo Atëfëtan aŋ. Wëno mëni nangëndërand bëxacërëx bën, do Piyer bëxacëxac bën. ⁸ Kaxanu mëŋ ar yata këŋo këŋo Piyer exo gi parëxanda ir Bëşëwif an fo yata ke wëno bëte me gi ir bër ax gi ex na Bëşëwif. ⁹ Do and wat këni oyekax or yël këbo Kaxanu aŋ, ata Şak, gë Kefas do gë Şaŋ, bën bër ex bëlëngw bër gapak, bër fëb kënëbi mbaŋ bën, lëkër këmi bataxan band liw' baŋ, gë wëno do gë Barënas, ex watixën mëne anëkëra exëna gër andiyen andëfi: mi yend mi pemëra, wëno gë Barënas, gër benëng becëxe, do bën gër Bëşëwif. ¹⁰ Er xara banëbo fo mëni kwitand axwita bëxayëanaxik bën do eŋo gë obal osëm bame rind.

End akucara and Pol gë Piyer aŋ

¹¹ Barikan and yow ko Kefas gër Anëcoş aŋ, fabër këmi do nöp këmo gayik aŋen wën baxo. ¹² Damana eni yow Bëşëwif bër lawënëgu babi Şak bën, bër bax balëkënalind end oxac bën, Piyer, andamat bani yambërand gë bër ax gi ex na Bëşëwif bën. Barikan and hatëgu këni Bëşëwif bër lawënëgu babi Şak aŋ Piyer, ga babi yëdand, nacëta këbi bër ax gi ex na Bëşëwif bën. ¹³ Ata Bëşëwif bëşëxe bër wä bax end Yesu bën sëfëтели këno bëte Piyer gër amena andexëm xali lënan këno Barënas dëj gër egi ed ang bëyëñëxax bër kë labayand el. ¹⁴ And wat këme mëne ani dind na şenene aŋ, ang kë sëyalind däl ir Atëfëtan ak, rexëra këmo poyoma Kefas mondako: «Wëj aşëwif hi këy, barikan këy liyand ang bër ax gi ex na Bëşëwif ak, ay masinaŋad na ang aşëwif ak. Do mondake cëŋ këy xor eyëbi nëyalind bër ax gi ex na Bëşëwif bën eni diyand ang Bëşëwif ak?»

End apexa and benëŋ dek eŋ

¹⁵ Biyi, bëxarëk bërebi bën Bëşëwif ebani, ane gi exe na bëwendëran bër ax gi ex na Bëşëwif. ¹⁶ Anang nang këne mëne ala ar xwëta këŋo Yesu Kërisët an hik ar şenene an, bari ax gi ex na gayik aşëf sëf ko er rek acariya and Moyis in. Biyi bëte aŋa wä këne end Kërisët eŋ ene gixëne bër şenene paß gë ekwëta ed xwëta këneŋone el, ax gi ex na gayik aşëf sëf këne er rek acariya and Moyis in. Ala ax gind na ar şenene ga xemëna ko etëf ed acariya el. ¹⁷ Barikan angëmëne gër ocal od or şenene gër Kërisët, hi këne biyi bëte bëwendëran, Kërisët nde këbo lënanënd eñëñëxax eŋ? Adokiŋ! ¹⁸ Angëmëne me bakan ecëñëxët me dind bend gër acariya bend sëf këme bej, wëno dëŋ kë nëpayand. ¹⁹ Enimin, wëno dëŋ aşës şës këme paß gë acariya aŋ me diyaxënënd ang yandi këŋo Kaxanu ak. Afika fika këne gë Kërisët, ²⁰ ax gi ex na wëno kë liyand. Kërisët kë liyand gër ola oram. Do aniyand andam and gërëgako gë eman aŋ këme liyand gë ekwëta ed xwëta këmo Aşëniw ar Kaxanu el, mëŋ ar ñan ke do yëlaya ko nëndam an. ²¹ Mëŋ ex, axe cena ex na end oyekax or rin ke Kaxanu eŋ. Enimin kido ga sëf këne acariya aŋ fo hixën këne bër şenene, awa mama fo şës ko Kërisët.

3

End acariya do gë ekwëta eŋ

¹ Wën Bëgalat bën ata and aŋun pënirand na dëŋ ex de! Noŋo wa yifa këŋun? Ax gi ex na nde afaŋën faŋën këmun dek er wacayak ecës ed Yesu Kërisët gër kërëwa in? ² Emat fo yandi ke mun mëka ene nangën: Ba ga sëf kën acariya aŋ nde şotaxën këno Angoc Amënëk aŋ? Ba ga baxët kën do xwëta kën Atëfëtan aŋ nde? ³ Mëŋ ex, wën ata and aŋun pënirand na dëŋ ex. Angëmëne enimin gë panga ind Angoc Amënëk in yana kën, mondake cëŋ nëngwët kën do kën liyand gë ojaŋ odewën ok? ⁴ Do dek er hi kënuŋ gër aniyand andewën in, ahi fo nde hi këŋun? Ax mënd ex na eŋun gi ahi fo. ⁵ Ar yël këŋun Angoc Amënëk an, ar kë rind becarax mërëxand irewën an, ba ga sëf kën acariya aŋ nde ko rixënënd, ba ga xwëta kën Atëfëtan aŋ nde?

⁶ Ax gi ex na nde Abëraxam axwëta xwëta baŋo Kaxanu mëŋ hixën baxo ar şenene gër ogës odexëm? ⁷ Mëŋ ex, nangin mëne bër xwëta këŋo Yesu bën fo hik obaş or Abëraxam ol. ⁸ Oñëgw Omënëk ok fëna bax

mêne axwët kêbi xwët bër ſenene ga xwëta xwëta këno Kërisët. Kaxanu fel baŋo Abëraxam endey enëngax enjo: «Benëng beŋ dek kê beta në endey.» ⁹ Mondako këni ſot obetak ol dek bër xwëta këno Kaxanu ang Abëraxam bën. ¹⁰ Do dek bër kê yeland ſenene hi këni gër ogës od Kaxanu bën në end ga këni rind er rek acariya and Moyis bën, anëka xata kêbi gayik anëp kêbi nëp Kaxanu. Enimin aÿëgw ÿëgw këni: «Katalenjo ar ax tēf ex na dek er ÿëgw këni gër akayëta and acariya and Moyis an[☆].» ¹¹ Ala ax gind na ſenene gër ogës od Kaxanu gayik acariya sēf ko do enjo dāl ex. Ga ÿëgw këni: «Ala ar ke liyand ſenene an axwëta xwëta këno Kaxanu[☆].» ¹² Xarak, etēf ed acariya el mbaŋ fitarëk gē ekwëta ed Kaxanu el. Gër Oñëgw Omënëk ga rek: «Ar kê wā exo dind dek er rek acariya an kê liya gē beŋo[☆].» ¹³ Kërisët racēt këbo gër kata ind ebax ebo wëcan iŋ gayik abane xor exe na ene tēfe er rek acariya in. Enimin ga ÿëgw këni gër Oñëgw Omënëk: «Ala ar xaw̄ këno yo në osëx ar xata këno exo[☆].» ¹⁴ Ga ſës ko Yesu Kërisët këni ſotaxën bër ax gi ex na Bëſëwif bën oyekax or beya baŋo Kaxanu Abëraxam ol. Biyi dek mondako këneŋo ſotaxëne Angoc Amënëk and beya këbo Kaxanu aŋ gayik axwëta xwëta këneŋone Kërisët.

End acariya do gē ebeya enj

¹⁵ Bëmaÿe baxëtın amatinali aŋo: Angëmëne ala exo ñëgw aye end acota and ko sebëta enj, er re ko in gaŋatak ax yepënend na, gaŋatak ax baſënd na ÿey. ¹⁶ Xarak Kaxanu mondako beya baŋo Abëraxam. Bend beya baŋo beŋo, xwën bani Abëraxam do gē ar andëwëra andexëm an. Oñëgw Omënëk ok ax de ex na gē bërändëwëra andexëm bën këdi këni yëla bela bën end bërannëm ko yeyanënd. Barikan ala abat fo këno rend mēne ngëŋ Kërisët. ¹⁷ Mëŋ këme rexënënd: Kaxanu, er beya baŋo Abëraxam in abayi bayik. Acariya and hatëguk ga xucak bēniy okeme onax gē ofëwx osas aŋ, ax kor ex na ex yepën. Kido axor xor bax, end beya baŋo enj ax gi dona. ¹⁸ Angëmëne er xēñëna baxo Kaxanu ebo yël in paŋ gē acariya aŋ këne ſotēnde, abo yël dona në end ga beya ko. Xarak Kaxanu ga beya baŋo Abëraxam yëlxën baŋo oyekax orexëm ol.

¹⁹ Do inewā hixënëk acariya aŋ? Nē end bamena band bela fedalixënëgu baxo Kaxanu acariya aŋ, xali exo ŋataxënëgu arandëwëra and Abëraxam ar beya baŋo an. Acariya aŋo omeleka lawëneliw baŋi Kaxanu wëlaw këni gër Moyis. Ata hi ko mondako Moyis, aŋatelinđer ar Kaxanu gē bulunda ir İſërayel an. ²⁰ Barikan Kaxanu, and beya baŋo Abëraxam gē arandëwëra andexëm ak, aŋatelinđer ax gi bana, Kaxanu gaŋat ebaxo.

End ofëcak or acariya enj

²¹ Acariya aŋ ayepën nde kê yepënend bend beya këbo Kaxanu beŋ? Adokiŋ! Kido acariya ebaxëna and kê yëlënd anıyan, or ſenene ol paŋ gē acariya aŋo hi dox mocot. ²² Barikan Oñëgw Omënëk ok beÿ bën dek sërak gē eñëŋnax enj, eni cotaxën dek bela bën er beya ko Kaxanu ayël kêbi yël in gayik axwëta xwëtak këno Yesu Kërisët. ²³ Damana ex ŋataxënëgu ekwëta ed Kërisët el, acariya aŋ baŋo xadacënd ene cënixëne ekwëta ed ebax ebo nangën Kaxanu el. ²⁴ Ata acariya aŋ mondako hi bax axadac areŋi xali enëŋo kwëtaye Kërisët ene gixëne bër ſenene. ²⁵ Do

☆ **3:10** 3.10 Acariyakinëm 27.26 ☆ **3:11** 3.11 Abakuk 2.4 ☆ **3:12** 3.12 Andolewit 18.5 ☆ **3:13** 3.13 Acariyakinëm 21.23

ga ñatëgu ko ako ar xwëta këñënone an, ane ñayi exe na gër oxadac or acariya.

²⁶ Gërëgako wën ðek anëka hi këñ obaš or Kaxanu ga xwëta këno ako Yesu Kërisët. ²⁷ Enimin, wën ðek bër ñuyi kënun xobuyi or Kërisët bën, anëka ñar këñ gë mëñ. ²⁸ Mëñ ex; Ašëwif ax gi ex na, ar ax gi ex na Ašëwif ax gi ex na, xadëp ax gi ex na, asošan ax gi ex na, asoxari ax gi ex na. ²⁹ Gayikwa añar ñar këne gë Yesu Kërisët, bërändëwëra and Abëraxam hi këñ, wën ex bër kë bëteli er bëya ñaño Kaxanu ayël këño yël in.

4

¹ Eño këme rend: ang kë nëka yo ga ñayi ko itox ar kë bëteli napul ir sëm an ani pitarënd na gë xadëp in, xarak mëñ dëñ ex axwën ar napul ðek an. ² Mëñ abaxët këbi baxëtënd bër këño xadacënd do hi këni bëwëxëta bër napul irexëm bën xali ex ñat and fënëta ko sëm exo bëtelira añ. ³ Ata ñiyi bëte mondako fo ex endëbi eñ: and ñayi bane ang obaš fo añ, ñapela ñand ex yo babo wëñand gër ngwën ro. ⁴ Barikan and ñatan këño Kaxanu añ, lawëneliw këño Ašëñiw rëw këño asoxari, do sëf ko acariya añ, ⁵ ebo dacëtaxën ñiyi bër hi këne okadëp od acariya, ene gixëne obaš or Kaxanu. ⁶ Do ga hi këñ ako obaš orexëm, lawënelixënëgu këbo gër owëkw orebi Angoc and Ašëñiw añ. Në end Angoc año këñëño wacaxënde Kaxanu: «Aba!» Faba! ⁷ Mondako hi këñ obaš or Kaxanu, an ñayi ex na okadëp. Do angëmëne obaš or Kaxanu hi këñ ayël këñun yël oyekax or fenan këbi obaš orexëm ol.

End obal od Pol eñ

⁸ Akarëk añ, ano nang bana Kaxanu, do mëñ hixën bana okadëp od bëbër ban xëland, xarak abi ñap ex na. ⁹ Barikan gërëgako ga nang këno ako Kaxanu, me dedo mëñ ga nang këñun ako, mondake cëñ këñ bakand gër oxadëp or ñapela ñand gë ofëcak këm ñaño? ¹⁰ Ax gi ex na nde wën kë yëland mëne: ñakey exëna, opacaw exëna, ñapëxëd exëna, bëniy exëna, bënd xucac ex këbën? ¹¹ Ata wëno mbañ këme yëdand ðe endewën eñ, bamat ba asorora fo bame sororand në endewën na.

¹² Bëmaÿe bëndam, axara xara këmun, giyin ang wëno ak gayikako wëno bëte ang wën ak hi këme. Yoweÿ ane menan ex na. ¹³ Aye nang këñ mëne ame bëngw bana and bame femërand añar Atëfëtan and Kaxanu añ gër ndewën, do gematak dëñ ane menan ex na. ¹⁴ Ang šëxwëra bame ak, ane cus bana bëte ane kwëÿëta bana, wëlaya këne ang meleka ir Kaxanu fo, ang Yesu Kërisët mëñ dëñ. ¹⁵ Do feye ex onënga orewën ol? Gayikwa osede orewën olo këme reyarand, kido awënd wënd bax, axor xor don en dëxët ñangës ñandewën ñaño do ene yël. ¹⁶ Awa ba arangoÿëra andewën nde hi këme ga këmun felënd ako ðal in?

¹⁷ Bër këñun wäsinënd mëne abal këbi balënd endewën bëjo anun ñan ex na. Er yandi këbi enëbo capërelu wëno gë wën, do wën eñun balënd endebën fo. ¹⁸ Ebalëkënali ed bëÿ el er šenene ex nand ex yo, ñarikan ax gi ex and hi këne në erebat añ fo. Do ang ñaun balënd endam ak ñayiyin ga këñun balënd mondako fo. ¹⁹ Wën obaš oram, angëmëne me kwitand ang soro këme në endewën na, gašëxe ke yambënënd ang asoxari ar orëw fo. Do gë ayambën ijo këme ñayi xali nand këñ wëndër ðek gë Kërisët gër ola orewën na. ²⁰ Enimin oñandi odam ok ex me gido gërëgako dëñ

mêrêxand irewên, mên̄ nangaxên dome ba mondake felêra domun. Ata ðek wêlandêra ke de endewên en̄.

End Sara do gē Agar en̄

²¹ Wên b̄er yandi k̄enun en t̄ef acariya and Moyis b̄en, peline ba af̄eni ðen̄ nde f̄eni k̄enun er ȳegw ko Moyis in? ²² Ga ȳegw ko wa m̄ene: «Ab̄eraxam b̄etox b̄eki şot b̄abi, iñanar in̄ gē asoxari ar hi bax xad̄ep an, do ikin̄em in̄ gē asoxari ar yaya an. ²³ Itox ind asoxari axad̄ep in̄ r̄ew̄ këno ga yandi b̄abi eno cot. Barikan ind asoxari ar yaya in̄ r̄ew̄ këno ga beya b̄abi Kaxanu. ²⁴ Ḡer endey en̄o amatinali ex̄ena gayikwa b̄esoxari b̄exi b̄ejo ex oser oxi or gē Kaxanu on̄. Eter eñanar el ex ed ḡer et̄end ed Sinayi el, elo ex ed gē oxad̄ep el: m̄en̄ ex Agar.» ²⁵ Ata Agar ex et̄end ed Sinayi el ḡer ebar ed Arabi. Kaxanu f̄en̄ ȳel̄egu k̄eno acariya an̄ Moyis. Agar angol and Yerusalem and ḡer̄egako an̄, m̄en̄ gē obaş orex̄em ol okad̄ep ex̄eni. ²⁶ Barikan Yerusalem ir yan̄ ḡer or̄en in ex asoxari ar yaya an, m̄en̄ ex n̄ema ireb̄i. ²⁷ M̄en̄ ȳegwax̄en̄ k̄eni: «N̄engand̄eralexi w̄ej̄ asoxari aboroxok an, N̄engand̄eralexi w̄ej̄ ar ax d̄ew̄end na an! Dep̄erayind on̄enga ol, w̄ej̄ ar elod ax t̄eyi ex na ayamb̄en̄ ir or̄ew̄ an. Gayikwa w̄ej̄ ar fela k̄eni ḡer eñer an, Obaş orey ol k̄e ȳemb̄ n̄em̄ec Ḡe or asoxari ar b̄ayik ḡer eñer an^o.»

²⁸ B̄emaŷe ga hi k̄en obaş or Kaxanu m̄en̄ ðen̄ beya k̄enun ang beya baño Isak ak. ²⁹ Do ang hi bax akar̄ek ak, itox ind r̄ew̄ këno gē oñandi od b̄ela fo in̄ baño rix̄erand ind r̄ew̄ këno gē oñandi od Angoc and Kaxanu in̄, mondako fo ex b̄ete ḡer̄egako. ³⁰ Xarak ine rek Oñ̄egw Om̄en̄ek ok: «Iñ̄waȳel̄ebi asoxari ar ex xad̄ep an do gē as̄eñiŷ, gayikwa as̄eñiŷ din ani b̄eteli na andamat gē as̄eñiŷ ar asoxari ar yaya an^o.» ³¹ M̄en̄ ex b̄emaŷe, p̄en̄ileñun aye en̄o: Obaş or asoxari ar yaya ol hi k̄ene, ane gi exe na or asoxari axad̄ep ol.

5

End oyekax or ox̄ereceñ en̄

¹ Ene canax̄ene ḡer oxad̄ep or acariya rac̄etax̄en̄ k̄ebo K̄eris̄et. Awa ð̄ekayayin şenene en̄o do k̄eren̄ baka na gaş̄exe ḡer oxad̄ac or gē oxad̄ep.

² W̄eno Pol ga re k̄eme anḡem̄ene mondako k̄en̄ ȳeland b̄er şenene hi k̄en̄ gayik axac xac k̄enun, er ri ko K̄eris̄et in̄ ȳoweŷ an̄un ȳel na. ³ Ga k̄eme reyand wa b̄ete: ar rek axac këno xac yo, t̄ef̄ind̄el̄exo ðe ðek er k̄e rend acariya in, gematak k̄erexo ðif̄end na. ⁴ An̄eka şap̄er k̄en̄ gē K̄eris̄et w̄en̄ b̄er yandi k̄enun en gi şenene ḡer oḡes od Kaxanu gayik as̄ef̄ şef̄ k̄en̄ acariya b̄en̄. Nangin̄ m̄ene an gi ex na şef̄ ḡer b̄er ȳel̄ k̄ebi Kaxanu oyekax orex̄em. ⁵ Biyi c̄en̄ paş gē Angoc Am̄en̄ek an̄ k̄ene ş̄eninde m̄ene gē ekw̄eta el k̄ene ş̄ote or şenene or k̄ene yar̄ende ol. ⁶ Ḡer b̄er b̄ar̄ek ḡer Yesu K̄eris̄et er x̄eb̄en̄ek in ex ekw̄eta ed k̄e w̄asinayand gē ebal̄er el, ax gi ex na oxac ol, ax gi ex na b̄ete oxac̄er̄ex ol.

⁷ Şenene ȳana ban ox̄ereceñ orew̄en ol, noŷo c̄en̄ yifa k̄enun xali seb̄ k̄en̄ ðal in? ⁸ Endey end yifax̄en̄ k̄enun en̄, ax kaniw ex na ðe ḡer Kaxanu,

mëñ ar sana këñun an. ⁹ Ax gi ex na nde lewir ir tëkër fo kë fufënënd ðek pix ind negali këni in? ¹⁰ Wëno axwëta xwëta këmun mëne ang këme yëland ak ata mondako dëñ kën yëland wën bëte ga ðar këne gë Axwën an. Ar këñun yëbun an, hi ko yo ar hi ko, Kaxanu anëp këño nëp.

¹¹ Wëno cëñ bëmaÿe, kido abayi ðayi bame ga këme femërand end oxac eñ, arixëra nde done rixërand? Kërëwa in, er këni fokërand bela in, ax bo dona. ¹² Bër këñun yëbunënd gë oxac bëjo kemënalexëni eni kacërend oyëxwëyët.

End eðiya ed Angoc Amënëk eñ

¹³ Bëmaÿe, wën cëñ Kaxanu racët këñun gër oxadëp, do an ðayi ex na okadëp. Balëringëleñun do ðëcarindën andewën rewën, kërëx gi na akaya and en dind er ex oñandi od eman in. ¹⁴ Dek acariya and Moyis añ në apela amat ðarëk, and kë rend: «Balindëlexi end ašandax eñ, ang ki ðalënd end gaf irey ak.» ¹⁵ Barikan angëmëne wën en ñatërend, do en yambarënd andewën rewën añ, titinayin ðe këdi kën lawër.

¹⁶ Awa ga re këme: ðiyayindën ang këño ÿandind Angoc Amënëk ak ata kën seð etëf ed oñandi od eman el. ¹⁷ Gayikwa oñandi od eman ok axucar xucarëk gë od Angoc Amënëk ok. Oñandi od Angoc Amënëk ok axucar xucarëk gë od eman ok ado mbañ xucarëk xali wën an korënd na en di er këñun ÿandi in. ¹⁸ Barikan angëmëne Angoc Amënëk añ këñun xaðacënd, an ðayi na ga këñun xaðacënd acariya añ. ¹⁹ Xarak anang nang këne mëne oñandi od eman ok kë lënanënd: gër orekar, gër obuyaraxik, gër eñac, ²⁰ gër ekëla ed olaş, gër oşaki, gër ecusër, gër ekeyër ed gë bela, gër oyakëraxi, gër oxey, gër ebañër ed bela, gër ecapëreli ed bela, gër osëmbak, ²¹ gër oñateÿi, gër oşëb, gër ekureliran, do gër ðendako rako. Enimin, në ekwitan emun ang fel këmun ak: bër kë liyand mondako bën din ani ðil na gër owun or Kaxanu.

²² Barikan bër këbi xaðacënd Angoc Amënëk bën kë liyand: gë añana, gë onënga, gë obetak, gë ebuñan, gë oyekax, gë obëngw or onden, gë ekwëta, ²³ gë anjus do acariya ax cëban ex na beño. ²⁴ Awa bër ðar këni gë Yesu Kërisët bën, anëka fikali këni bëman bendeðën beñ do gë oñandi oñëñenax odebën ok gër kërëwa ir Kërisët. ²⁵ Angëmëne gë Angoc Amënëk añ këne liyande, ðiyandëne ang këbo xaðacënd ak. ²⁶ Kërene dafënarande na, kërenëbe ñanaxënënde na bëcandaw bëñ, kërebo yakëraxind na.

6

¹ Bëmaÿe, angëmëne eno pënga ala gër amena and ko rind, amena and ex yo, wën bër këñun xaðacënd Angoc Amënëk bën wërëşëtino endëmane. Wën bëte titinayin këdi këñun nañëta do en mendëra ang mëñ ak. ² Ðëcarindën andewën rewën añ gër ocëmu gayik mondako kën ÿana en tëfënd acariya and Kërisët añ. ³ Angëmëne ala exo yëland mëne mëñ ala asëm hi ko, xarak ÿoweÿ axo gi ex na, gaf irexëm fo ko yifand. ⁴ Ala kala dafënayindëlexo gabat në end er ko xorënd exo di eñ, xarak ax gi ex na exo matinalind gë er aşëxen in. ⁵ Gayikwa ala kala gë er ko rind in ko yaka gër Kaxanu.

⁶ Ar këno sëyalind eyeyan ed Kaxanu an, cetindëleño ðek napul irexëm in asëyali arexëm an. ⁷ Këren yifaya na: Kaxanu ala año mëkëñaxënd

na. Er ko nedënd ala in, ejo fo ko xanand bëte. ⁸ Ar kë liyand ang këno yandind eman an er kë rëwënd oñandi od eman in ko xana, mëne ngëñ ecës el. Barikan ar kë liyand ang këno xadacënd Angoc Amënëk an, er kë rëwënd Angoc Amënëk in ko xana, mëne ngëñ, aniyand and din ir din an. ⁹ Kërebo barëbarand na edi ed benjekax el gayik axana këne xanaye oyekax or këne rinde ol and kë fiat amëd an angëmene abo cena ex na. ¹⁰ Awa mondako ex dë, ga şot këne ako amëd an, dindëne benjekax efi yeraxën bela bën dek, ado dek dek in bër ekun ed ekwëta bën.

¹¹ Watin oñëgw oko ro ang rafëk ak, ata kën nang mëne wëno dëñ yëgwëlik. ¹² Dek bër këbi yandind enëbi cëkwënd në end er ex gër eman bën këñun nëyalind enun kac këdi kënun yana enun dixërand në end ga kën femërand ecës ed Kërisët gër kërëwa el. ¹³ Gayikwa bën bër kënëbi xacënd bën dëñ ani tëfënd er rek acariya in. Barikan emat fo yandi këbi: wën enun kac eni dafënoxënënd mëne në end endebën xacaxën kënun. ¹⁴ Wëno emat fo ex end këme rafëna eñ: end kërëwa ir Yesu Kërisët, Axwën arefi eñ. Gër kërëwa ijo şës këme do ecës elo şapëreli këbo wëno gë bend gër ngwën ro beñ. Mëñ ex wëno ame bo ex na ga këme sëfënd bënd gër ngwën ro beñ. ¹⁵ Gayikwa gër Kaxanu, xac këni nde, ani kac ex na nde, mëñ ax gi ex na eño këno balënd. Er këno balënd in ex ola oxaşax or şot këy ol. ¹⁶ Dek bër kë sëfënd osëyali or apela año ro bën, Kaxanu ayël këbi yël obetak ol do gë axayënan in bër Isërayel ir Kaxanu bën!

¹⁷ Gërëgako ala kërëxe başën na toro in gayik gër eman endam ro ex hambënut band në end Yesu bañ. ¹⁸ Bëmaÿe, Axwën Yesu Kërisët yëlëleñun oyekax orexëm ol gër onden ondwën! Amen!

Kayêta ir Bêhefes in Lilaya in

Akayêta aŋo ro, parêxanda Pol yêgwên bafi Okêreceŋ od gër angol and Efes ok. Amêd aŋo, gër epêra hi baxo gayik Atêfêtan and Yesu aŋ baxo femêrand.

Pol yêgwêk mêne er fênêta baxo Kaxanu ari ko ri in fiata ko paŋ gë Yesu Kêrisêt. Yesu Kêrisêt šonêtêk angwêlêra and bela andebên rebên aŋ, do gë angwêlêra and gë Kaxanu gë bela aŋ. Mêŋ ex gër Amara, bulunda ibat ir Kaxanu, hi keni Bêšêwif bën do gë benêng becêxe beŋ. Bulunda ibat ir Kaxanu ijo ang eman end ala fo ex: owal odanjêm, barikan eman emat. Bête bulunda ijo ang aciw fo ex: osingiri oranjêm, aciw amat. Er ex gër akayêta in:

Ecêmar el do gë cale inŋ: 1.1-23.

End bulunda ir Kaxanu paŋ gë Yesu Kêrisêt eŋ: 2.1-3.21.

End angoben and bulunda ir Yesu Kêrisêt eŋ: 4.1-6.24.

Ecêmar el

¹ Wêno Pol, parêxanda ir Yesu Kêrisêt hi kême ang yandi kêŋo Kaxanu ak. Wêno kêŋun yêgwênêlind wên bêwênêk bër xwêta kêŋo Kêrisêt gër angol and Efes bën. ² Awa Faba irebi Kaxanu do gë Yesu Kêrisêt, Axwên arebi an, yêlêlenun oyekax ol do gë obetak ol!

End oyekax or gër Kêrisêt eŋ

³ Cêkwanêŋone Kaxanu, Sêm ir Yesu Kêrisêt, Axwên arebi an! Mêŋ yêl kêbo obetak or ex yo yaŋ gër orên paŋ gë Angoc andexêm aŋ gayik abar bar kêne gë Kêrisêt. ⁴ Do ga bar kêne ako gë Kêrisêt, sanaxên kêbo Kaxanu damana exo dixên ngwên inŋ ene giye bêwênêk, bër gë end kênebô nêp kême gër ogês odexêm. Ga fiân kêbo ⁵ yataxên kêbo anêka fo ene giye obaš orexêm paŋ gë Yesu Kêrisêt. Mondako ri ko gayik aŋandi aŋandi kêŋo ebo masin onênga orexêm ol. ⁶ Mondako ri ko enêŋo cêkwaxênênde Kaxanu nê end oyekax ošaraxik orexêm or yêl kêbo ga bar kêne gë Asêniw ar ex pêlot gër yomb irexêm an.

⁷ Ga bar kêne gë mêŋ, šotaxên kêne apexa aŋ paŋ gë ošat orexêm oŋ, gë eteban ed bamena el, nê end oyekax osêm orexêm eŋ. ⁸ Ata Kaxanu, oyekax olo yêl kêbo ngêŋ mbaŋ, ene cotaxêne dek orenik ol do gë onangêran ol. ⁹ Anangên nangên kêbo enjekax end yandi baŋo exo di do šon baxo eŋ. Ata mondako fêna baxo exo di paŋ gë Asêniw. ¹⁰ Er fêna baxo ijo aŋata ko fiata gër bakey bapelatar: exo baraxên beŋ bën dek gër owun or Kêrisêt, hik beber gër orên, hik beber gër ebar ro.

¹¹ Ga bar kêne gë Kêrisêt šotaxên kêne er beŋa baxo Kaxanu ayêl kêbo yêl in, biyi bër sana baŋo anêka fo bën, ang fêna baxo ak. ¹² Awa mondako ri ko end biyi bêyanar bër xwêta kênebêŋone Kêrisêt, ene dŋwaxêne enjaran endexêm eŋ.

¹³ Ga bar kêne gë mêŋ, wêlaxên kêne eyeyan ed dâl el, Atêfêtan and apexa andewên aŋ. Bête ex gixên nanganême ir mêne mêŋ xwên kêŋun in, Kaxanu ayêl yêl kêŋun Angoc Amênêk and beŋa baŋun aŋ gayik axwêta xwêta kêno Kêrisêt. ¹⁴ Angoc Amênêk aŋ ex ošet or yana kêbo eyêl ol,

dama na ex n̄atax̄en̄egu er fenin k̄ebo Kaxanu ḡer apexa and rin k̄ebo in, ene d̄uwax̄ene enjara n̄ endex̄em eŋ.

End cale ind Pol eŋ

¹⁵ W̄eno aw̄el w̄el k̄eme ga k̄eni re bela b̄en m̄ene w̄en m̄baŋ x̄w̄eta k̄eno Axw̄en Yesu. B̄ete m̄baŋ k̄eŋun bal̄end end d̄ek b̄er̄ew̄ak endex̄em eŋ. M̄eŋ ex, ¹⁶ laŋ k̄emo ŝekwand Kaxanu endew̄en eŋ and k̄emun ŝalen̄end aŋ. ¹⁷ Kaxanu ir Axw̄en arebi, Yesu K̄eris̄et, m̄eŋ ar ex Faba ir ḡe enjara n̄, k̄emo xarand eŋun ȳel Angoc and orenik, and k̄ebo nangan̄en̄end enim noyo hi ko aŋ. ¹⁸ Axara k̄emo xarand Kaxanu eŋun noŋa ḡer onden ondw̄en m̄eŋ k̄en nangax̄en ang x̄eb̄en̄ek er k̄eni yar̄end b̄er w̄ac k̄ebi ḡer apexa in do ine ex enjara n̄ et̄em end fenin k̄ebi b̄er̄ew̄ak eŋ. ¹⁹ B̄ete axara k̄emo xarand eŋun nanḡen ang raf̄ek do ang yaŋ̄ek ḡe et̄el k̄em, panga ind ŝot̄en k̄ebo biyi b̄er w̄ak endex̄em b̄en. Ang raf̄ek panga index̄em ak w̄asin k̄ebo Kaxanu ²⁰ and xanin k̄eŋo K̄eris̄et ḡer ec̄es aŋ, do w̄ela k̄eŋo ȳepax ko ḡer liw̄ irex̄em yaŋ ḡer or̄en. ²¹ Ata K̄eris̄et mondako w̄eŋa k̄ebi nḡen d̄ek bangoc band ḡe panga band k̄ebi w̄eŋand bela baŋ, ḡe baŋk̄eŋax baŋ, do ḡe d̄ek band bayik baŋ. Ow̄ac orex̄em ol xucak d̄ek omac od k̄eni w̄ac̄erand ḡer ngw̄en iŋo ro ok do ḡer ind k̄e yow̄end. ²² Awa er hik yo, Kaxanu axw̄et xw̄et ko d̄ila ḡer mb̄eŋa ind K̄eris̄et. B̄ete m̄eŋ sana k̄eŋo exo gi emun end Amara and b̄er̄ew̄ak endex̄em eŋ. ²³ Amara aŋo ex eman endex̄em eŋ do ḡe Angoc andex̄em aŋ ȳem̄ek d̄ek ex canayax̄en paŋ ḡe m̄eŋ d̄ek ola orex̄em ol.

2

End apexa and paŋ ḡe oyekax eŋ

¹ W̄en c̄eŋ, an̄eka hi ban d̄e b̄eŝes̄ek n̄e end bamena bandew̄en, n̄e end beŋ̄eŋax b̄endew̄en. ² Aliya ban liyand ḡer mb̄eŋa ind beŋ̄er ḡer ngw̄en ro, d̄ila ḡer angoc and ŝot̄ek or gapak m̄er̄ex̄and ir or̄en ḡe ebar aŋ. Angoc aŋo k̄ebi ŝoŋ̄end b̄er k̄eŋo w̄esen̄end Kaxanu b̄en. ³ Ado biyi d̄ek d̄eŋ ang bela b̄eŋo ak hi bane. Ang ex oŋandi oŋ̄eŋ̄enax od eman ok fo bane liyande, do ŝef bane waȳet banj̄elan bandebi fo. Do m̄eŋ xoŋ̄enax̄en babo Kaxanu ang xoŋ̄en k̄ebi b̄eŋo ak. ⁴ Barikan Kaxanu ar ḡe axaŋ̄enan is̄em exo n̄e end aŋana at̄em and ūan k̄ebo aŋ, ⁵ and nemi bane n̄e end bamena bandebi aŋ, abakali bakaliw̄ k̄ebo ḡer aniyan andamat ḡe K̄eris̄et yatiŋ xanin k̄eŋo ḡer ec̄es. Ata ḡe oyekax or Kaxanu ol fex k̄en. ⁶ Ga bar k̄ene ḡe Yesu K̄eris̄et xaninax̄en k̄ebo ḡer ec̄es andamat, do w̄ela k̄ebo ene n̄epax̄eŋe n̄e er ebat yaŋ ḡer or̄en.

⁷ Mondako ri ko Kaxanu ebi masinax̄en bela b̄en, ang k̄eni b̄et̄eraw band̄ew̄era baŋ ḡer ngw̄en ak, ang raf̄ek oyekax oŝaraxik orex̄em, or nec̄et ko ḡer Yesu K̄eris̄et n̄e endebi ak. ⁸ Enimin, w̄en ga xw̄eta k̄eno Kaxanu fex̄enax̄en k̄eŋun ḡe oyekax orex̄em ol. Eŋo oȳel orex̄em ex, ax gi ex na er feȳet k̄en ḡe andew̄en. ⁹ Awa gayikako ax gi ex na n̄e end benjekax bend ri k̄en ḡe andew̄en fexax̄en k̄en, ala ax kor na exo daf na. ¹⁰ Enimin biyi Kaxanu ri k̄ebo, b̄ete m̄eŋ fo n̄engw̄et k̄ebo ga bar k̄ene ḡe Yesu K̄eris̄et ene dix̄en̄ende benjekax bend x̄eŋ̄ena baxo elod ḡer yaŋar beŋ.

End ebar̄er ed ḡer K̄eris̄et eŋ

¹¹ Awa kwitayind̄en eŋo: akar̄ek aŋ w̄en er hi ban b̄er an̄ebi d̄ew̄ ex na B̄eŝew̄if, d̄ex̄ac̄er̄ex̄, ang banun w̄ac̄end b̄er xac k̄en̄ebi ak, xarak oxac

orebën olo or gër eman fo ex, or ri kèni bêla fo ex. ¹² Ata wën er hi ban amêd aņo, gë Afexën këm, bër abi ñap bana en dëg gër ebar ed Isêrayel, bêliyer gër hebër beya ko Kaxanu, gë er kën yar këm, gë ekwëta ed Kaxanu këm gër ngwën. ¹³ Barikan gërëgako, ga bar kën ako gë Yesu Kërisët, ado ga ñawëta bano Kaxanu, gë oşat or Yesu Kërisët oņ sêkaliw këņun gër ndexëm. ¹⁴ Gayikwa nê end Kërisët şotaxën këne angwëlëra aņ, mëņ ar bar këbi eni gi arabat Bêşëwif bën do gë bër ax gi ex na Bêşëwif bën. Ayam yam ko amey and şapëreli babi xali şusêraxën bani aņ. ¹⁵ Kaxanu ayepën yepën ko gë ecës ed Kërisët el bapela band şêba bax gër acariya and Moyis do babi şapërelind Bêşëwif do gë bër ax gi ex na Bêşëwif baņ. Mondako ri ko ebi baraxën Bêşëwif bën do gë bër ax gi ex na Bêşëwif bën eni cot angwëlëra aņ do eni gi dek bulunda îbat. ¹⁶ Kërisët şêsëk gër kërëwa ebi baraxën eni gi eman emat, do eni wëlêraxënenëd gë Kaxanu. Mondako law ko angoŷëra and Bêşëwif do gë bër ax gi ex na Bêşëwif aņ. ¹⁷ Ata ebo nangëanaxën angwëlëra aņ biyi bër sêka baņo Kaxanu gë wën bër ñawëta baņo bën yowaxëneġu baxo Kërisët. ¹⁸ Enimin, ga bar këne gë mëņ biyi dek, Bêşëwif, gë bër ax gi ex na Bêşëwif, şotaxën këne fëña ir ene ŋataxëne gër Faba gë panga ind Angoc Amënek iņ.

¹⁹ Awa mondako ex, wën an bo ex na bêliyer, an bo ex na bër yeşa. Barikan wën anëka hi kën bër bulunda îbat gë bêwënëk, bër ekun ed Kaxanu. ²⁰ Wën ang oxaŷ fo hi kën, do Kaxanu wëd këņun bayaxën ko Aciw andexëm aņ. Edêda ed aciw aņo el exëni oparëxanda ok, gë bêlawënel bën, do Yesu Kërisët exo ekaŷ ekëla el. ²¹ Gër ndexëm kë ŷëpand këbe ir kèni bay yo ex gixën gër Axwën, Aciw and Kaxanu amënek. ²² Wën dek bête, ga bar kën ako gë mëņ, abar bar kën gë bërëwak bêsëxe bën do hi kën andamat iciw ind gër ed lëg ko Kaxanu gë Angoc andexëm iņ.

3

End andiyan and Pol eņ

¹ Mëņ ex, wëno Pol aşale këmo şalend Kaxanu, wëno andepëra and këņo riyeninënd Yesu Kërisët aņ nê end wën bër ax gi ex na Bêşëwif. ² Yëla këme awël dëņ wël kën mëne Kaxanu rin ke oyekax ga fana ke mun nangën oyekax olo. ³ Yama er şon baxo elod akarëk in ga nangën ke nde, do wëno këmun ŷëgwënelind bengas bepënëfëne beņo. ⁴ And kën fën aņ, axor kën xor eņun pëni ang këme watënd kerët er şonayak gër Kërisët in. ⁵ Akarëk aņ, er şonaya bax ijo, Kaxanu abi nangën bana bêla bër bandëwëra band anëka fo bën. Gërëgako Kaxanu anangën nangën këbi gë Angoc andexëm aņ oparëxanda omënek od ex bêlawënel bërëxëm ok. ⁶ Er nangën këbi mëne bër ax gi ex na Bêşëwif bën aşot këni şot er fenin babi Bêşëwif in. Eman emat hi kën, do erebat beya këbi paş gë ebar ed bar kën gë Yesu Kërisët el, do paş gë Atëfëtan aņ.

⁷ Wëno gë oyekax or Kaxanu ol hixën këme ariyenin arexëm gë panga indexëm iņ. ⁸ Ayël yël ke oyekax olo wëno ar xurik ex ba gër dek bërëwak mëni nangëanaxënenëd napul isëm ir Kërisët in bër ax gi ex na Bêşëwif bën. ⁹ Kaxanu yël ke bête oyekax olo mëni masinaxënenëd kerët, bën dek mondake ñatak er şon baxo elod nand ri ko ngwën na. ¹⁰ Gërëgako, Amara

aŋ ŷandi këŋo eŋi nangëndërand ang rafëk orenik or Kaxanu ak bangoc band wunëk gër bela baŋ do gë baŋeŷax band ex yaŋ gër orën baŋ. ¹¹ Ang fëna baxo elod din ir din ak ñata ko paŋ gë Yesu Kërisët, Axwën areŋi an. ¹² Ga ñar këne gë mëŋ xwëtaxën këneŋone, do űotaxën këne ekapina ed ŷapëk enëŋo tëkaxënënde Kaxanu gë anjiŷ këm el. ¹³ Awa axara këmun xarand, këreŋun cena na gayik në endewën këme sorond: toro iŋo enjaran endewën ex.

End aŋana and Kërisët eŋ

¹⁴ Mëŋ ex, afoxi këme foxind mo cale Faba Kaxanu ¹⁵ gayik enëŋ end bela, end ex yo gër ndexëm xaniwëk: hik gër orën, hik gër ebar. ¹⁶ Gayikako mëŋ oŋetak or gë etël këm űot ko, axara këmo xarand eŋun yël panga iŋ paŋ gë Angoc andexëm aŋ en kemaxën gër oŵëkw orewën. ¹⁷ Axara këmo xarand Kërisët exo dëg gër oŵëkw orewën gë ekwëta ed xwëta këno el, en dëgaxën gër aŋana ang atëx and gë odëmbët otiŷax fo. ¹⁸ Ata amëd aŋo kën ŷana en korënd eŋun pëni andamat gë okëreceŋ ocandaŵ ok ang ŷangëk, ang űakëk, ang siŵëk do ang songinak aŋana andexëm ak. ¹⁹ Mondako kën nang aŋana and Kërisët, and xucak dëk orenik orewën aŋ xali Kaxanu eŋun ñëmën gë dëk ola orexëm ol.

²⁰ Awa Kaxanu, mëŋ ar xorëk exo di dëk gë etël këm an, ayël këbo yël nëmëc gër ga këneŋo xaraye, do nëmëc gër ga këne yare. ²¹ Cëkwënëŋone gër Amara and Yesu Kërisët ang kë bëtëraw dëk bandëwëra band bela baŋ xali din ir din. Amen!

4

End eman emat eŋ

¹ Wëno andepëra and Axwën Yesu aŋ axara xara këmun, kemënayin en diyand ang ŷapëk eni diyand bër sana këbi Kaxanu ak. ² Banayindën gër dëk bandixa bandewën, en nënga do en buŋand. Buŋarindën andewën rewën aŋ do balëringdëleŋun. ³ Gayikako Angoc and Kaxanu aŋ ñar këŋun xali hi kën eman emat, kemënayin en kwëtaya angwëlëra aŋ.

⁴ Enimin, eman emat fo ex,
Angoc amat fo ex,
Bëte wën Kaxanu sana këŋun,
En yarënd erebat fo.

⁵ Axwën abat fo ex,
Ekwëta eŋat fo ex
Do xobuyi oŋat fo ex.

⁶ Kaxanu iŋat fo ex
Do mëŋ fo hik Sëm ir bela dëk,
Mëŋ xorëk beŷ dëk,
Mëŋ kë riyenind gër ola or bela dëk,
hi ko gër bela dëk.

⁷ Barikan biyi dëk ang hi këne ak, ala kala anjëla pit yël këŋo na Kaxanu do Kërisët ex ar kë űetëndërend an. ⁸ Mëŋ ŷëgwaxën këni gër Akayëta and Kaxanu:

«Aye ye ko yaŋ gër ed songinak,
Aŵëlali wëlali këbi bërangoyëra gë mëŋ,
Banjëla yëlëra këbi bela bën[☆].»

⁹ Do inew̄a wacayak aye ye ko yaŋ? Ax gi ex na nde mēne ašēla šēla ko gēr ngwēn ind bēšēsēk, gēd gēr ebar? ¹⁰ Ar šēla bax gēr bēšēsēk an fo yek bēte yaŋ gēr orēn, exo munaxēn bebēt ir ex yo. ¹¹ Mēŋ yēl kēbi bēr gēr Amara bēn banjēla band eni gi: bējo oparēxanda, bējo bēlawēnel, bējo bēfēmēra, bējo bēxadac bēr bamara, bējo bēte bēsēyali bēr eyeyan edexēm. ¹² Mondako ri ko enēbi tēyalixēnēnd andiyen and Kaxanu aŋ bērēwāk bēn eni gixēn eman end Kērisēt emat, ¹³ xali ene cotaxēne bīyi dek ekwēta edebat do enēŋo nange andamat Asēniw̄ ar Kaxanu an. Mondako ri ko bēte ene ŋatēnaxēne ola or faŋayak or Kērisēt ol. ¹⁴ Angēmēne mondako ex, ane bāyiye na ang obaš or kēnēbi yifand bēsēyali bēsitik fo. Bēte ane bāyiye ang batēxēsēx band kē lēfērirand ekoc yo, ala abo mēkēñaxēn na, ala abo nambeli na. ¹⁵ Barikan ga kēne reyand gē aŋana fo dāl in kēne nēngwētaye xali ene tēkēne ola or Kērisēt ol, mēŋ ar ex emun end Amara an. ¹⁶ Ang kē šosarēnd aye owal gēr eman ak exo dafaxēn ala an, bīyi dek mondako bar kēne do nē edaf ex gēr aŋana eman emat end hi kēne eŋ.

End aniyān angašax and okēreceŋ eŋ

¹⁷ Awa baxētīn er kēmūn felēnd in, er kēme reyand gēr oŋac or Axwēn in: kēren dīyand na ang kēni liyand bēr aŋo kwēta ex na Kērisēt bēn gē ofēnirēx or banjēlan bandebēn ol. ¹⁸ Onden ondebēn oŋ šiwēk ga kēno wēšenēnd Kaxanu do aniyān and ko yēlēnd Angoc andexēm aŋ ani cot ex na, gayik ano nang ex na Kaxanu. ¹⁹ Ga kēni liyand gē ašēfēn kēm yēlayaxēn kēni gēr eñac, do kēbi balēnd wayēt bēmuyaraxik fo.

²⁰ Barikan wēn bēr sēyak end Kērisēt bēn, ax gi ex na mondako ŋapēk en dīyand. ²¹ Angēmēne enimin awēl dēŋ wēl kēn end Yesu eŋ do angēmēne asēyali sēyali kēnun dāl irexēm in, ²² afo en cudēta ang acud akarēk fo ola oxarēk orewēn ol, mēne ngēŋ en teb oñandi oñēŋēnax ok, betēmbak bēnd wēr baŋun beŋ gayik ayifa kēŋun yifand, eŋun mēlaxēn gēr ecēs. ²³ Tebēnino Angoc and Kaxanu aŋ exo nēngwēt owēkw orewēn oŋ do gē onden ondwēn oŋ. ²⁴ Cudāyin ang acud angašax fo ola or nēngwētēn kēŋun Kaxanu ol, en gixēn bēr dāl, do en dīyand aniyān and gē or šenene, gē owēnēk.

²⁵ Mēŋ ex, tebin enēgwēš eŋ! Ala kala yeyanindēlexo dāl in gēr ašandaŋ gayik ang owal od eman emat fo hi kēne. ²⁶ Angēmēne axoŋ xoŋ kēn, kēren mendēra na. Kēren pena na oxoŋ ol xali ex nēka, eñan eŋ kērex cēla na gēr oxoŋ orewēn. ²⁷ Kēreno teb na šabucara in eŋun dīla. ²⁸ Ar bax rekand an, tebēlexo orek ol. Kemēnayindēlexo exo cot er sēw ko mēŋ dēŋ in, eŋo dēcaxēnēnd ar šēndēk an. ²⁹ Eyeyan eñēŋēnax kērex canēnd na gēr osēŋ orewēn. Eyeyan ejekax fo, ed kē bāšēnd ekwēta, ed kēbi rinēnd oyekax bēr kē wēlēnd bēn ŋapēk ex canēnd gēr osēŋ orewēn. ³⁰ Kēren dīnd na er ko šaminaxēn Angoc Amēnēk and Kaxanu in. Paβ gē mēŋ yata kēŋun Kaxanu xali yatir ko hāta apexa andewēn aŋ. ³¹ Epena ed oxoŋ el, batakēra baŋ, oxeyēr oŋ, odenar ok, gē owēr ol, do gē oxeyēr or ex yo, dēxētalex gēr Amara andewēn. ³² Masindērindēn onēnga ol, bēngwin mbaŋ, do balērindēleŋun mbaŋ. Tebandērindēn ang kēŋun sebānēnd Kaxanu ak paβ gē ebar ed bar kēne gē Kērisēt.

5

End aniyān and gē angoben eŋ

¹ Awa tēfētēlindēno ngēŋ Kaxanu gayikako obaš or pēlot gēr yomb irexēm hi kēn. ² Balērindēleŋun gēr aniyān andewēn ang kēŋo balēnd Kērisēt endeŋi ak xali yēlaya ko mēŋ dēŋ nē endeŋi šadaxa ir nēngan kēŋo Kaxanu.

³ Asēk alakirand fo in, gē obuyaraxik or ex yo, gē aŋana and kodī aŋ, kērex gi na gēr Amara andewēn. Ax űap ex na eni dind mondako bēr ex bēwēnēk bēn. ⁴ Cēkwayindēno Kaxanu do en teb eyeyandēra ed beŋēŋenax el, gē ed ofēcak kēm el, gē ekwēnd ed bēcēfēnaxik el. ⁵ Nangin aye mēne bēr lēxwayak gēr asēk alakirand fo, gēr obuyaraxik, do gēr aŋana and kodī and ex edaš bēn, ani cot na owun or Kērisēt do gē Kaxanu ol.

⁶ Ala kēreŋun yifa na gē eyeyan ed gē ofēcak kēm el, gayikwa nē eŋo kēbi xitixēn Kaxanu bēr kēŋo wēšenēnd bēn. ⁷ Awa wēn kēren barēnd na gē bela bērako rako bēn. ⁸ Damana en maxēn end Axwēn eŋ, ola orewēn ol ecamēdan fo hi bax. Barikan gērēgako, gēr angoben and Axwēn hi kēn. Diyayindēn ang obaš or angoben fo. ⁹ Bela bēr kē liyand gēr angoben bēn anēnga kēni nēngand, šenene hi kēni, do bēr dāl hi kēni gēr dek beŋbēr kēni rind. ¹⁰ Calayindēn en nang er űan ko Axwēn in ¹¹ do kērenēfi barand na bēr watak bēnd gē ofēcak kēm bēn, bēnd gēr ecamēdan beŋ, ado pēlētindēnēfi. ¹² Enimin, er kēni rind gēr ecamēdan in, ašēfēn šēfēnēk edeya el. ¹³ Barikan angoben aŋ dek kē fēlētēnd beŋo and kē űoba aŋ. ¹⁴ Do dek er űobak in axana kē xanand angoben aŋ. Mēŋ rexēn ko:

«Nēngētal wēj ar ki rašēnd an,
Kanil mērēxand ir bēšēsēk,
Ata ki űoba Kērisēt.»

¹⁵ Awa kamanindēn aye ang kēn liyand ak: diyayindēn ang bērenik fo, kēren gi na bēr ang gē onden kēm fo. ¹⁶ Nand kēn šot amēd and en di enjekax na, diyin enjekax eŋo. Kēren teb na ex kuca axuca fo amēd aŋo gayik bela bēr gē okey oko bēn, beŋēŋenax fo wata kēni. ¹⁷ Awa calayindēn eŋun pēni er űandi kēŋo Axwēn en dind in, kēren gi na bēfēnirēx.

¹⁸ Nēmindēn gē Angoc Amēnēk aŋ, kēreŋun űawēnd na ngoy, gayik ngoy iŋ beŋēŋenax fo kē lēnanēnd. ¹⁹ Kemēndērindēn gēr ekwēta, nēwērayindēn ojekān od kēŋun yēlēnd Angoc and Kaxanu ok, ojekān od cale ok. Nēwērayindēn, yasindēno Axwēn an gē owēkw orewēn oŋ dek. ²⁰ Cēkwayindēno Fabā Kaxanu nand ex yo, nē end ex yo, gēr owac or Axwēn arefi Yesu Kērisēt.

End bēsoxari do gē bēsošan eŋ

²¹ Buŋarindēn andewēn rewēn aŋ do pēbindēno mondako Kērisēt. ²² Awa wēn bēsoxari bēn baxētindēn end bēcēn bēndebēn eŋ, ang kēn baxētēnd end Axwēn ak. ²³ Gayikwa icēn iŋ ex emun end alindaw eŋ ang hi ko Kērisēt emun end Amara and fexēn ko ak. ²⁴ Ata ang kēni baxētēnd end Kērisēt ak bēr gēr Amara andexēm bēn, bēsoxari bēn dek mondako űapēk eni baxētēnd end bēcēn bēndebēn eŋ.

²⁵ Wēj icēn in, űanēlo alindax ang űan ko Kērisēt Amara andexēm ak xali yēlaya ko mēŋ dēŋ gēr ecēs. ²⁶ Exo mēnēnaxēn Amara aŋ gē men oŋ do gē eyeyan ed Kaxanu el rixēn ko mondako. ²⁷ Er űandi kēŋo eni

gi bër gër Amara bën: gë enjaran, bëyekax, bër garëgar, bër şenene, bëwënek, do bër gë end këyëbi nöp këm. ²⁸ Awa icën in, ang ñan ko eman endexëm ak ñapëk eno ñan alindaŵ. Ar ñan këjo asoxari arexëm an mëj dëj ñanayak. ²⁹ Ax gi ex na nde ala an axo cusënd na eman endexëm en? Barikan alëba ko lëband, afëyëpëy ko fëyëpëyënd, ang këbo rinënd Kërisët biyi bër gër Amara andexëm ak, ³⁰ gayik owal od eman endexëm hi këne. ³¹ «Mëj ex, Asoşan an aşan ko gër sëm do gër nëm eni d'këraxën gë asoxari arexëm an, xali bën bëxi eni gi eman emat[☆].» ³² Gër eyeyan elo, dal isëm şonayak na. Wëno ga re këme mëne amatinali and anëkëra and Kërisët gë Amara andexëm ex. ³³ Gër ga hik yo, ala kala ñanëlejo alindaŵ ang ñanaya ko ak do asoxari an pëbindëlejo icën indexëm in.

6

End obaş do gë bëxarëk bërebën en

¹ Wën obaş ol, baxëtëndënëbi bëxarëk bërewën bën gayikako bër Axwën Yesu hi kën. Edi ed mondako el şenene ex. ² Akayëta and Kaxanu rek: «Pëbindëbi sorix gë norix[☆]». Apela aŋo ex aňanar and gë er bëya ko Kaxanu aň. ³ Er bëya ko mëne ar kë sëf apela aňo an, abeta ko beta, do exo cot aniyen acakax gër ebar ro.

⁴ Wën opaba ok, kadacindënëbi şenene obaş orewën ol, do bakalindënëbi gër feña ir ýandi këjo Axwën, kërebi d'ëbëlëband na endewën enj.

End okadëp do gë bëxwën bërebën en

⁵ Wën bër ex okadëp bën, baxëtëndënëbi bëxwën bërewën bër ex gër ebar ro bën. Yëdayindënëbi do pëbindënëbi gë emëkw epeşax, ang këno fëbënd Kërisët ak. ⁶ Ax gi ex na en dind mondako gër ogës odebën fo nangëde bër kë şaland enëbi ñan bela fo. Diyindën mondako ang okadëp od Kërisët od kë rind oňandi od Kaxanu ok gë owëkw orebën oň dek. ⁷ Diyindën andiyen andebën aň gë owëkw ofeşax nangëde Axwën an këno riyeninënd fo, bari ax gi ex na ang okadëp od bela. ⁸ Ala ar er yo, hi ko xadëp, axo gi ex na xadëp, nangëlexo mëne axana ko xana gër Axwën ata cey enjekax end ri ko enj. ⁹ Endewën cëj, wën bëxwën bën, mëlayayindënëbi şenene okadëp odewën ok, kërenëbi besarand na. Nangin mëne Axwën abat şot këno wën gë bën yan gër orën do gër ogës odexëm epitëndër ed bela ax gi ex na.

End emer ed gë bangoc baňëñëxax en

¹⁰ End këme xor de me ñataxën enj: calayindën en kem gë dek panga ind Axwën inj. ¹¹ Kaxanu ayël yël këñun dek oýënga or emer enj. Awa baxayindën oýënga or emer oŋo en kwëşaxën aye mëj këñun sëkwanaxën şabucara and këjo ýandi enjun mereli aň. ¹² Enimin, emer elo ax gi ex na ed gë bela, ed gë bangoc baňëñëxax ex: bangoc band wunëk yan gër orën baň, gë band këbi wëňand bela gë ecamëdan baň, gë bangoc bakeyax baň, do gë dek band bayik baň. ¹³ Awa medindën dek oýënga or emer or yël këñun Kaxanu enj, mëj kën xwëşaxën aye yatir emer.

¹⁴ Kemënayin gër emer elo: kapayindën dal in ang apëxw fo, cudayindën or şenene ol ang acud and yawale fo. ¹⁵ Pedayindën Atëfëtan and kë yëlënd obetak aň, mëne ngëj: giyindën bëwëlëk bër en ye gër epemëra.

¹⁶ Medîndên bête ang angwak fo ekwêta ed xwêta këno Kêrisêt el. Mên kë ýana enjun kakanaxênênd bepês bend gê okodux bend këjun lejaxênênd Aýêñenax beñ. ¹⁷ Cêxwayîndên Apexa and yêl këjun Kaxanu añ ang ekamote ed emer fo. Medîndên bête ang duxuma fo eyeyan edexêm ed këjun yêlênd Angoc Amênêk el. ¹⁸ Caleyîndên nand ex yo gê Angoc and Kaxanu añ. Karayîndêno er ex yo do calenîndênêbi dek okêreceñ ok, këren nambinand na. ¹⁹ Calenîndêne wêno bête exe dêca Kaxanu me cotaxênênd er këme reya in do me kapînoxênênd gêr epemêra ed er şonêtêk Atêfêtan in. ²⁰ Ado wêno në eño hixên këme andepêra ga yata ke Kêrisêt me gi afemêra ar Atêfêtan andexêm, do me kapînand gêr epemêra elo ang ýapêk ak.

Ofelar ol

²¹ Endam eñ cêñ, mêne beber këme rînd bën, dek këjun nangênêx Tişik, mên ar ex gêr Axwên imaýe indebi ind ñan këñêjone aye biyi dek in do hi ko ariyenin ar Kaxanu ar mokwêta. ²² Mama dêñ lawênêli këmo, en nangaxên er hi këbo in, do enjun kemênaxên gêr onden.

²³ Faba Kaxanu do gê Yesu Kêrisêt, Axwên arebi an, yêlêlebi obetak ol bêmaýe bën, añana añ, do gê ekwêta el. ²⁴ Dek bër ñan këño din ir din Yesu Kêrisêt Axwên arebi bën, cotêlexêni oyekax ol!

Kayëta ir Bëfilip in Lilaya in

Akayëta anjo ro Pol yëgwën bafi okëreceŋ od gër Amara and Filip ok. Amara anjo, Pol yāna bax and baxo yend dāmana ixinēm ir epēmëra ed Atëfëtan and Yesu Kërisët an. Ebi cëkwaxën, ebi pelëraxën, do ebi kemëanaxën gër ekwëta yëgwëanaxën bafi kayëta ijo ro. Enimin, Pol asoro baxo sorond gayik ani gi bana nê erebat. Awël wël baxo mène bela bëshëxe këbi sëyalirand bend këbi nambelirand. Fel këbi enëbi kwëyëtand bër barak enëgwëš do gë däl bën, do gë bër kē rind bend šodë-šodë gër bamara bën. Er ex gër akayëta in:

Pol šëma këbi do šëkwa këbi Okëreceŋ od gër Filip ok: 1.1-11.

Ediya ed gër ebanan nê end Kërisët el: 1.12-2.18.

Ekemën el do gë apela an: 2.19-4.9.

Bapela bapelatar baŋ, ecëkwa el, do gë ofelar ol: 4.10-23.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol do gë Timote, okadëp od Yesu Kërisët ok, këŋun yëgwënëlinđ wën đek bëwënëk bër Kërisët bër ex gër Angol and Filip bën, gë bëlëngw bën do gë ojakër od gër Amara andewën ok. ² Kaxanu, Faba irebi, do gë Yesu Kërisët Axwën, arebi an, yëlëlenun oyekax ol do gë obetak ol!

End cale ind Pol en

³ Ašëkwa këmo šëkwand Kaxanu nand këmun xwita yo. ⁴ Ašalën këmun šalenënd wën đek, do nand këme šalend yo gë onënga fo këme šalend. ⁵ Mondako këmun šalenënd gayik wën ke rëcarand gër andiyen and epemëra ed Atëfëtan, elod yatir wā kën xali gërëgako. ⁶ Aye fëni ke mène Kaxanu, mëŋ ar yānak andiyen anjekax anjo gër ola orewën an, ašëf ko sëf xali exo ŋata gë akey and ko bakaw Yesu Kërisët baŋ. ⁷ Aŋap yāpëk mun yëlänënd wën đek mondako gayik gë emëkw edam el đek ke balënd endewën en. Hi këme ar fokëra këno, hi këme gër eyakan ed Atëfëtan ebi kemëanaxën bela bën, wën gë wëno oyekax obat bar këbo. ⁸ Enimin, Kaxanu ex sedë iram in mène gë emëkw edam el đek hān këmun, ang hān këŋun Yesu Kërisët ak.

⁹ Er këmun xaranënd and këme šalerand an, anjana andewën an ex bašërdënd xali en nangëra do enun pënind šenene beŋ bën đek. ¹⁰ Ata fo kën yāna en nangënd epitëndër ed er xëbënëk el, en gixën bër däl, bër gë end kënëbi nëp këm, xali yatir ko bakaw Kërisët. ¹¹ Or šenene or yël këŋun Yesu Kërisët ol, ašanaya kē šanaye aye gër ola orewën eno cëkwaxënënd do eno đuwaxënënd Kaxanu.

End eñāñ ed Atëfëtan en

¹² Bëmaŋe, aŋandi yāndi ke en nang mène er hi ke ijo in, wëlixënëk kaš-kaš Atëfëtan an. ¹³ Enimin, đek ocorođa od kē nëkonand eyang ed gofërëner ok do gë bela bën đek bebët ir ex yo, anang nang këni mène nê end andiyen and Kërisët fokëraxën këne. ¹⁴ Ado ga fokëra këne, xemëanaxën këni bëmaŋe bëndanjëm gër ekwëta ed Axwën. Nê eno yëxwëra këni kaš-kaš epemëra ed eyeyan ed Kaxanu el gë anjiŋ këm. ¹⁵ Bërëmar cëŋ, däl ex gë oyakëraxi do anjëlän and ene bañëreli këni

femënd end Kërisët eŋ. Barikan bësëxen bën këni femërand gë anjêlan anjekax. ¹⁶ Bëjo ex ngëŋ bër ñan ke bën, ga fëni këbi mëne Kaxanu xwët ke ro me gi sede ir Atëfëtan and Yesu. ¹⁷ Xarak bër kè reyarand end Kërisët gë oñandi od eni wëli bën, anjêlan andebën aŋ ax ye ex na. Er këni şaland me toro nëmëc gër ed fokëra këne ro.

¹⁸ Angëmëne end Kërisët eŋ gë anjêlan aňëŋëxax këni sëfëtërand ba gë dal dëŋ, axe bal ex na! Gër ga hik yo wëno në nëngandëraxë, do anëngandëra ke nëngandëra bëte. ¹⁹ Aye nang këme mëne gër ga şenarak yo endey eŋo, wëno afex këme fex gayik wën aşalen këne şalenënd, do arëca ke rëca Angoc and Yesu Kërisët aŋ. ²⁰ Barikan er këme şinind gë enëkan in, er këme yarënd in, gë emëkw el dek xwëta këme mëne gërëgako ang din ir din ak, enjaran end Kërisët eŋ aşanaya kè şanaya gër eman endam, bayi këme abëngw nde ba law këne nde. Angëmëne mondako ex, yoweŷ axe cëfënan na. ²¹ Wëno cëŋ Kërisët ex aniyan andam aŋ do ecës el ofëcak oram ex. ²² Barikan angëmëne aye yek me bayi ga këme liyand me tëfaxën andiyen andam gër beki beŋo end këme sana eŋ, ame nang ex na. ²³ Oñand oki ke nëyalirand gër onden: bändëmar aŷandi ke yändind me cës mëŋ këme ye gër ed exo Kërisët. Ata wëno eŋo yëmbëk exe yexënan. ²⁴ Barikan në endewën na, bayileme ga këme liyand saxëk. ²⁵ Ado endey eŋo end fëni ke dëŋ ex, anang nang këme mëne abayi këme bayi abëngw mun kemënaşënënd wën dek, en cotaxën nëmëc ekwëta el do eŋun nëngandëraxënënd. ²⁶ Abakali këme bakali gër ndewën mëŋ këŋun yana eŋun nëngandërand din end Yesu Kërisët eŋ sam ene watënd gaşëxe.

²⁷ Barikan fo eŋo këmun sebënanënd: diyayindën ang rek Atëfëtan and Kërisët and sëyali kënun ak. Angëmëne anëngali nëngali këmun, amun nëngali ex na, wëlindëleme ga këni rend mëne axemëna xemëna kën gër angwëlëra, gë emëkw ebat kën xaxërend ex ñaň ekwëta ed kè yëlënd Atëfëtan el. ²⁸ Bër këŋun wërelind bën, kërenëbi teb na enun dëgënen ojomb ok. Angëmëne mondako ri kën, ata kè hi nanganëme ir mëne bën bër nambërak exëni do mëne gër ndewën nanganëme ir anëka fex kën ex gër Kaxanu. ²⁹ Enimin, end Kërisët eŋ, Kaxanu wa yël këŋun oyekax xarak ax gi ex na eno kwëta fo, barikan en torond në endexëm bëte. ³⁰ Eyo axaxër kën xaxërend ang bane watënd ga këme xaxër ak, do gërëgako awël kën wël bëte ga këni yeyan mëne gër okaxër oŋo bayi këme.

2

End ola or Kërisët eŋ

¹ Awa angëmëne wën axemëndër kën xemëndërend ga bar kën gër Kërisët, angëmëne gë ebalër edewën el arëcar kën rëcarënd, angëmëne Angoc and Kaxanu aŋ ayël këŋun yëlënd angwëlëra aŋ gër amara andewën do angëmëne gër owëkw orewën axaŷënan do gë etebandër exëna, ² diyayindën mondako ene başënaşën onënga ol. Pëniyindëleŋun beŷ bën andamat do cotin ebalër ebat, onden omat, anjêlan amat gër owëkw orewën. ³ Banayindën do nëkonindënëbi bëcandaŷ bëŋ ang bër xwuca këŋun ekëbën fo. Yoweŷ këren dind na gë ambañëra, bëte yoweŷ këren dind na gë ndafënan. ⁴ Ala kala balindëleŋo end boşandaŷ eŋ, këreŋo balënd na bend gaf irexëm fo. ⁵ Ang hi kën ak, banjêlan bandewën baŋ gindëlex ang band Yesu Kërisët ak:

⁶ Ado ga hi këni ola obat gë Kaxanu,

abaxo xemëna na exo masinaya gwër fo gë Kaxanu.

⁷ Barikan mëŋ dëŋ sebayak dek er hi ko in exo gixën xadëp,

ata ola orexëm ol hik ang or bela ak, owati orexëm ol ang ala ar toc fo bax.

⁸ Gë andexëm ßana baxo xali wä ko exo cës, ecës ed mopika gër kërëwa el.

⁹ Gayikwa mondako ri ko,

Kaxanu şud këŋo owun ol,

do yël këŋo owac or nëmëcak dek owac or ex yo,

¹⁰ eni poxixënënd dek bela bën gër lëngw irexëm do eni ðuwaxënënd owac or Yesu

hi këni bër gër orën,

hi këni bër gër ebar ba bër dila gër ebar.

¹¹ Do ala kala gë eyeyan end enëŋg endexëm el,

ko ÿana exo dend mëne Yesu Kërisët ex Axwën an, do ar gë enjaran end Kaxanu an.

Ata mondako këno ÿana eno ðuwand bëte Faba Kaxanu.

End aniyän and oxëreceŋ eŋ

¹² Wën bëmaÿe bënd ke balënd mbaŋ bëŋo, gayiyako din këne wëlëndënd, wëlëndëndene nëmëc gërëgako nand këne watërënde na, ax gi ex na nand bayik ane watërënde na fo. Awa canayayindëlex gër ola orewën mëne afex fex kën gë epëb el, do gë eyëda ed Kaxanu el. ¹³ Kaxanu këŋun yëlënd oñandi ok do gë ojaŵ od en dixënënd bënd ñan ko mëŋ beŋ.

¹⁴ Diyindën er hik yo gë odendëran këm, gë ecampëre këm. ¹⁵ Ata kën hi bër gë end këñëbi nöp këm do bëwënëk, obaš or Kaxanu or šenene, en watixënënd ang ował fo mërëxand ir bela bësëmbak, do bëÿëŋënaŋ bër gër ngwën ro ¹⁶ ga hi kën ako bëwëlaya bër eyeyan ed kë yëlënd aniyän bën. Paß gë eŋo ke nëŋgandërad yatur ko bakaw Kërisët, gayik awati kë wati kerët mëne gë andiyen and këmo rinënd Kaxanu aŋ ax gi ex na and gë ofëcak këm. ¹⁷ Ekwëta ed xwëta këno wën Kërisët el ang ešëbëceß ir këni xošënd në şadaxa ir këno rinënd Kaxanu fo ex. Do ado ex gido alaw këne law, abaš fo baš dome ošat oram oŋ gër şadaxa irewën, awa mbaŋ ke nëŋgandërad andamat gë wën dek ak. ¹⁸ Wën bëte nëŋgandëralëŋun mondako fo, do nëŋgandëralëŋun andamat gë wëno.

End Timote eŋ

¹⁹ Yëla këme ga bar këne gër Axwën Yesu, alawënëli këmo lawënëli aÿand Timote gër ndewën. Do and ko bakaw aŋ exe kemënati wëno bëte gë benjekax bëndewën bënd ke sëfëtanati beŋ. ²⁰ Gayikwa gabatak ax gi ex na ar hi këmi anjëlan amat, ar këŋun rendërand endewën eŋ gë emëkw epešax. ²¹ Dek bër bayik bën bendebeñ fo këbi balënd, ax gi ex na bënd Yesu Kërisët beŋ. ²² Barikan mëŋ Timote, wën dëŋ aye nang kën ang wëlaya ko šenene ola orexëm ak. Ariyeni riyeni këni gë wëno ang itox ind këŋo rëcarand sëm fo, ang xadëp fo, gër epëmëra ed Atëfëtan. ²³ Awa yëla këme mëne alawënëli këmo lawënëli gër ndewën sam exe pëni aye endam eŋ. ²⁴ Ado aye nang këme ga xwëta këmo ako Axwën mëne wëno dëŋ gogo këmun nëŋgali.

End Epafërodit eŋ

²⁵ Yëla këme gërëgako mëne aÿap ÿapëk exo maÿili Epafërodit, abaÿe iram, ar xel këmi andiyen amat an, ariyenin ar xet këmi gër emer an, parëxanda ir lawënegu bano exe mëlandëraw beÿ in. ²⁶ Ga ñan këñun mbañ wën dek šëmurañen baño ga wëlëx kën mëne ašëxwëra šëxwëra baxo. ²⁷ Ata mbañ šëxwëra baxo xali dam gër ecës, barikan Kaxanu axaÿënan xaÿënan këño endexëm eñ. Gë wëno ak xaÿënan këño këdi ke šëmura kaš-kaš. ²⁸ Mëñ felaxënëli këmo exo bakali aÿand, eñun nëngandëraxën and këno wat añ, do wëno exe yema təkër emëkw el. ²⁹ Awa kacayidëno gë onënga fo, abaÿe irewën ex gër Axwën. Pëbindënëbi bela bër ang mëñ ak bën. ³⁰ Në end andiyen and Kërisët en yëla ko exo cës. Ecës el fece këño exe dëcaraxën gër ed hi bax ene dëcara wën na.

3

End or šenene or gër ogës od Kaxanu eñ

¹ Gërëgako bëmaÿe, nëngandërayindëleñun ga hi kën ako bër Axwën. Gayikako apexa andewën ex, wëno cëñ axe këñënd na mun nëgwënëlınd beño fo beño fo. ² Titinalindënëbi ođañët ok, bër ax tëyalind na šenene end Kaxanu bën. Titinalindënëbi ga këni sëyalind mëne afo enun kac en pexaxën. ³ Enimin biyi bër këne šalende gë panga ind Angoc and Kaxanu do këbo nëngandërand ga bar këne gë Yesu Kërisët hi këne bër xac kënebi enim bën. Anë kwëta ex na bend bela beñ.

⁴ Egel wëno, axor xor dome me kwëta bend ola oram beñ. Awa angëmëne bela ex na bër kë yëland mëne bën aÿap ÿap këbi eni kwëtand bend ola orebën beñ, wëno wa ÿap doxe nëmëc. ⁵ Wëno gër enëng end Bëyisërayel rëw këne do xac këne yatir sək ke bakey banjongëbatas. Bëxarëk bëram bën bërändëwëra and Beñëšame hi këni. Ata Ašëwif ar rëw këno Bëšëwif dëñ hi këme, and raf këme añ hi këme farisen do bame sëfënd acariya and Moyis añ. ⁶ End ebalëkënëli ed bend cale cëñ, hi bame arixëra ar Amara, do end or šenene or kë yëlënd acariya ol cëñ, hi bame gë end këne nëp këm.

⁷ Barikan ga xwëta këmo Kërisët, bebër bame yëland ofëcak oram ex bën ax bo ex na ga ke xëbënanënd. ⁸ Enimin, enang or nang këmo Yesu Kërisët, Axwën aram el, xucak gë beÿ bën dek. Në endexëm sebañ këme ekëbënan beÿ dek el, xali këme watënd ang bebuyaraxik fo mëñ këmi wëndëraxën gë Kërisët. ⁹ Ga bar këmi gë mëñ, hixën këme ar šenene. Awa or šenene olo, Kaxanu yël ke gayik axwëta xwëta këmo Kërisët. Ax gi ex na or šenene or xamën këme gë andam gër etéf ed acariya and Moyis. ¹⁰ Awa gërëgako, er xurik exe bal in ex monang nëmëc Kërisët mëne ngëñ me nang anëkëra and gë panga ind xanin këño gër ecës in, do gë toro indexëm in. Iyo aÿandi ÿandi ke mi bar gër ecës, ¹¹ do angëmëne awënd wëndëk me kani gër ecës.

End oxëreceñ eñ

¹² Ax gi ex na de anëka šot këme eño ba anëka ñatën këme owënëk ol. Barikan gër oca ñayi këme me dëkayaxën gayikako wëno bëte Yesu Kërisët lëkaya ke. ¹³ Bëmaÿe endam eñ cëñ, ame yëland na mëne anëka lëkaya këme owënëk ol. Barikan ekëbëñëanaxik emat këme rind: me pañaxën aye er këme šaland me dëkaya in, ame nëkonand na gand epyo.

14 Ahër këme hërënd me n̄ataxën gër ed kë sëlënd okašër, me cotaxën acosa and ke w̄acelind Kaxanu yaŋ gër orën paŋ gë Yesu Kërisët aŋ.

15 Awa biyi bër w̄ën këne bën, yëlarandëne mondako. Do angëmëne gër eŋo anjêlan andewën aŋ afitar fitarëk, Kaxanu aŋasin këjun w̄asin er ex in. 16 Barikan fo, bayine ga këne sêfênde andamat er sêya këne gër Atêfêtan in.

17 Bëmaÿe, têfêtelindëne wëno do nëkonindënëbi bër kë liyand ang w̄asin këmun ak bën. 18 Gayikwa bëranejëm kë liyand ang bërangoÿëra and Kërisët fo, mëŋ ar šësëk gër kërëwa an. 19 Aniyandefbën aŋ gër enemi kë ŋata gayik bën abi pedënd na beŋëŋanax bënd këni rind beŋ, abi balënd na ado gë təkër ak end Kaxanu eŋ, enjaran endebën eŋ ex gër beŋër dofi šêfënan fo, do bënd gër ngwën ro fo këbi balënd. 20 Biyi cëŋ, bër xwën këbo owun or gër orën hi këne. Fën ko xaniw Axwën Yesu Kërisët, afexën arebi an, mëŋ ar kënëŋo šêninde an. 21 Mëŋ kë nëngwët beman bendeŋi bënd sitarak beŋ gë panga ind ko wunaxën gër beÿ dek in ex gixën ang eman end gë enjaran endexëm ak.

4

1 Wën bëmaÿe bënd ke balënd do xofi ke mbaŋ bëŋ, në endewën ke nëngandëraxënënd, në endewën fo bête këne fëbaxënënd! Mëŋ ex, kemënayin en bayi ga sêf këno Axwën an!

Bapela bapelatar ban

2 Axara xara këmëni Efodi, gë Senjëtik eni wëlërënd ga hi këni ako bër Axwën. 3 Eyo, wëj ar bar ke andiyen an, wëj ar lëkayak aye andiyen aŋo an, axara xara këmi dëcalëbi arëca, gayikwa bën mbaŋ xemëna bani ang bër okaxër fo gë wëno gër andiyen and epëmëra ed Atêfêtan. Na fo hi bani bête Këlema do gë bësëxe bër xel bami andiyen aŋo bën, omac odebën ok aÿëgw yëgw ko Axwën an gër Akayëta and aniyen.

4 Nëngandërayindëleŋun dîn ga hi kën ako bër Axwën. Ga re këme bête nëngandërayindëleŋun. 5 Nangëralaxëni bela bën dek obëngw or onden ondwën ol; gogo ko bakaw Axwën an. 6 Er ex yo mëkayindëno Kaxanu, end yowey këren dendërand na. Nangëndëno Kaxanu oŋandi odewën ok paŋ gë cale in, këlayindëno do cëkwayindëno. 7 Ata obetak or ko yëlënd Kaxanu ol, obetak or nëmëcak onangëran or ex yo kë xaxa owëkw orewën oŋ en bayixën bër Yesu Kërisët.

8 Gërëgako, bëmaÿe balëkënalindën: dek er ex däl in, dek er yäpëk in, dek er šenene in, dek er wënëk in, dek er yek gër ogës od bela in, do gë dek er këni šëkw in. Beŋo yäpëk ex këŋ gër banjêlan bandewën. 9 Er sêya kën do šot kën gër ndam in, er wëleli këne do wateli këne in, diyindën mondako. Ata kë bayi gër ndewën obetak or ko yëlënd Kaxanu ol.

Ecëkwa el

10 Wëno mbaŋ nëngandëra ke do këmo šëkwand Axwën an ga këme watënd mëne wën abal këjun balënd gašëxe endam eŋ. Enimin dîn këjun balënd endam eŋ, amëd and ene dëcaraxën aŋ fo bayik an cot bana. 11 Ame yeyanënd na de mondako gayik yëÿ šan këme na. Wëno enimin, asêya sêya këme nëngandëra ed and šotëra këme el, bête gë nëngandëra ed and ame cotëra ex na el. 12 Awër wër ke ediya ed gë ocënd el, bête awër wër ke ediya ed gë ecotëran el. Nand ex yo do gër ed ex yo, asêya sêya këme ediya ed baŋo me med aye, baŋo me bayi gë

enjo; baŋo me cotëra, baŋo me can. ¹³ Beŋo dek këme xorënd me buŋa gë panga ind ke yëlënd Kërisët in. ¹⁴ Aye ri kën ga šoma këne ako gër ocënd.

¹⁵ Wën Bëfilip bën aye nang kën mëne and šanëgu këme gër Ebar ed Masedëwan aŋ, me ŋanaxën epëmëra ed Atëfëtan el, wën fo rëcara baxe. Amara acëxe axe dëcara bana. ¹⁶ Ado and hi bame gër angol and Tesalonik aŋ dëŋ, alawënelili lawënelili këne šakëlëbëd šaki er këme liyaxën in. ¹⁷ Wëno er këme šaland Kaxanu exo cënan bacota bandewën baŋ, bari ax gi ex na ene yëlërand bela. ¹⁸ Dek šot këme bešër ŋap bax me cot bën, šakey band ecotëran baŋ ex. Ata gwac šotëra këme ga xana këme ako er lawëneliw këne paš gë Epafërodit in. Ang angiri inëngax fo ex, šadaxa ir xana ko Kaxanu. ¹⁹ Awa Kaxanu arëcara këŋun rëcara mbaŋ paš gë Yesu Kërisët en cotëraxën dek bešër kën liyaxën bën mëne ngëŋ, napul ir gë enjaran in. ²⁰ Duwanëŋone Faba irešbi Kaxanu, mëŋ ar gë enjaran end din ir din an. Amen!

Epelar el

²¹ Cëmayinëšbi dek bër hik bëwënëk gër Yesu Kërisët bën. Ašëma šëma kënun bëmaŋe bënd hi këmi enga emat bëŋ. ²² Dek okëreceŋ ok këŋun šëmand, adofa od bër ekun ed Sesar bën. ²³ Oyekax or Axwën Yesu Kërisët ol, gilex gër onden ondwën!

Kayëta ir Bëkolos in Lilaya in

Akayëta aŋo Pol yëgwën babi okëreceŋ od gër Amara and Kolos ok. Amara aŋo, Epafëras yana bax and hi baxo Pol gër epëra, në end epemëra ed Atëfëtan and Yesu Kërisët aŋ. Pol, elod abi nënga bana okëreceŋ oko, mëŋ yëgwënaxën babi akayëta aŋo ro. Asitin sitin babi mëne këreni mand na osëyali or enëgwëš or bënd šonayak ol, gë or ecale ed omeleka el, do or gë ecus ed eman el. Pol xwitan këbi mëne Yesu Kërisët gabat ex ar kë nangënënd enimin noŋo hi ko Kaxanu an, do eyeyan edexëm el fo yäpëk ex kadacënd aniyän and oxëreceŋ aŋ. Yesu Kërisët fo ex ar nëmëca këbi dek bëlawënel bër Kaxanu an. Mëŋ ex, paš gë Kërisët fo yäpëk ecale ed Kaxanu el. Er ex gër akayëta in:

End cale ind Pol eŋ: 1.3-14.

End Axwën ar ngwën do gë Amara eŋ: 1.15-20.

End andiyen and Pol gër Amara eŋ: 1.24-2.5.

End ekwëyëta ed bësëyali bënëgwëš eŋ: 2.6-23.

End aniyän angašax eŋ: 3.1-4.6.

Ofelar ol: 4.7-18.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, parëxanda ir Yesu Kërisët hi këme ang yändi këŋo Kaxanu ak. Gë abaŋe Timote këmun yëgwënëlinde ² wën bëmaŋe bëmënëk, bër mokwëta gër ebar gër ed Kërisët hi kën gër Angol and Kolos. Faba irebi Kaxanu yëlëlenun oyekax ol do gë obetak ol!

Ed cale ind ecëkwa in

³ Ašëkwa këmo šëkwand Kaxanu, Sëm ir Axwën arebi Yesu Kërisët and këmun šalenënd wën dek aŋ do nand ke šalend yo. ⁴ Enimin, awëlati wëlati këmi mëne mokwëta xwëta këno Yesu Kërisët do bëte mbaŋ han kënebi dek okëreceŋ ok. ⁵ Mondako kën rind në end er fenin këŋun Kaxanu yaŋ gër orën do kën yarënd eŋ. Er kën yarënd ijo, elod gër yänar wël kën paš gë Atëfëtan and ex eyeyan ed d'al aŋ. ⁶ Atëfëtan aŋo řatëlik gër ndewën do ang këbi nëngwëtënd bëla bën gër ed ex yo gër ngwën ro xali këni yëmbërend bër wäk bën, mondako këŋun nëngwëtënd do kën yëmbërend wën bëte elod yatir wël kën do nang kën enim oyekax or Kaxanu ol. ⁷ Ax gi ex na nde Epafëras sëyalira këŋun? Mëŋ ga hik wa icandawën indebi ind ex pëlot gër yomb irebi in, do ar ex ariyenin ar Kërisët ar mokwëta an. ⁸ Afelati felati këbo end aŋana and yël këŋun Angoc Amënëk eŋ.

⁹ Mëŋ ex, biyi bëte din këmun šalenënd elod yatir wël këmi eŋo. Axara këmo xarand Kaxanu en nëm gë Angoc andexëm and kë yëlënd orenik ol dek, en nangaxën oňandi odexëm ok. ¹⁰ Do mondako kën liyaxën ang këŋo yäpanënd Axwën ak, sam en dind din beŋjekax bënd këŋo yändind beŋ. Iyo axara këmo xarand eŋun nëngwët in dixënënd bandixa banjekax band ex yo, do eno nangaxën nëmëc Kaxanu. ¹¹ Axara këmo xarand bëte Kaxanu eŋun yël panga itëm indexëm in, en cotaxën enjaran end gë ojaŋ endexëm eŋ gër ekwëta ed xwëta këno do en buŋaxënënd ang këŋun yëka yo, gë onënga fo. ¹² Awa cëkwayindëno Faba Kaxanu, mëŋ ar sana këŋun

en gi šef gër bër kè šot er finin këbi bëwënek gër angoben andexëm bën. ¹³ Mëj racët këbo gër mbëna ind ecamëdan do wëla këbo gër owun or Asëniw ir ex pëlot gër yomb irexëm. ¹⁴ Ga bar këne gë Asëniw šotaxën këne Apexa aŋ, gë eteban ed beñëjënax bendeŋi el.

End ola or Kërisët eŋ

¹⁵ Kërisët ex eñaŋ end Kaxanu eŋ, eñaŋ end Kaxanu, mëj ar bayik anëŋo watënde na an. Mëj ex Asëniw ar Kaxanu ar hik damana exo dixën bej dek an. ¹⁶ Gayikwa gë mëj ri ko Kaxanu dek bej bën gër orën do gër ebar, beber wat-wat bën do gë beber watërexe bën, dek bangoc band wunëk baŋ, gë baŋeŋax baŋ do gë dek band bayik baŋ. Dek bej bën ri ko Kaxanu paŋ gë Asëniw do exo kwën Asëniw. ¹⁷ Mëj hik damana ex gixën bej dek, mëj kè barënd do kè lëkayand dek bej bën. ¹⁸ Mëj ex gaf ir eman in, mène ngëŋ emun end Amara aŋ. Gër ndexëm ŋanak aniyen aŋ, Mëj ex aŋanar ar xanik gër ecës an, exo gixën aŋanar gër bej dek. ¹⁹ Kaxanu wa ŋandi baŋo ola orexëm ol dek ex gi gër Asëniw. ²⁰ Do paŋ gë mëj ŋandi këŋo exo bakaliw angwëlëra and mëj gë bej dek aŋ, gë angwëlëra and mëj gë beber ex gër ebar aŋ, do gë angwëlëra and gë beber ex gër orën aŋ paŋ gë ošat or Asëniw or šarëk gër kërëwa oŋ.

²¹ Wën cëŋ, akarëk aŋ anëka hi ban bëliyer do bërangoŋëra and gë Kaxanu paŋ gë banjelan bañëjënax baŋ do gë bandixa bañëjënax bandewën baŋ. ²² Barikan gërëgako angwëlëra and wën gë Kaxanu aŋ bakawëk paŋ ecës ed Asëniw el, en gixën bëwënek, bëyekax do bër gë end kënëŋi nöp këm gër ogës odexëm. ²³ Mondako kè hi angëmëne abayi bayi kën ga lëg kën gër ekwëta edexëm, cënarëxe do tebërexe eyar ed er kè yëlënd Atëfëtan el. Atëfëtan aŋo wël kën, afem këni femënd gër ed yo gër ebar ro. Wëno Pol, Kaxanu fana ke me gi ariyenin arexëm.

End andiyen and Pol eŋ

²⁴ Anëngandëra ke nëngandërand gërëgako ga këme sorond në endewën na gër eman endam. Me ŋata mondako toro ind soro ko Kërisët në end Amara andexëm iŋ. ²⁵ Wëno ariyenin ar Amara hi këme. Kaxanu fana ke në endewën na me nangëanaxën dek eyeyan edexëm el. ²⁶ End er šon baŋi Kaxanu bela bën elod akarëk eŋ, ang bëtëraraw këni bandëwëra ak këme rend. Gërëgako wa wăsin këbi bëwënek bërëxëm bën. ²⁷ Wën bër ax gi ex na Bëšëwif bën ŋandi baŋo Kaxanu eŋun masin ekëbëanaxik end šon baxo eŋ mène ngëŋ: Kërisët exo dëg gër ola orewën, en cotaxën enjaran end kën yarënd eŋ. ²⁸ End Kërisët ijo eŋ këni femërand eni wëlëraxën dek bela bën. Anangën këmëni nangëñënd, do asëyali këmëni sëyalind gë orenik orebi ol dek eni ŋatëanaxën owënek ol, and këni bar gë Kërisët aŋ. ²⁹ Wëno në eŋo këme xemëanaxëñënd gër andiyen gë panga ind ke yëlënd Kërisët do kè riyenind gër ola oram iŋ.

2

¹ Aÿandi ÿandi ke, enimin en nang okaxër otëm ond këme xaxërënd në endewën oŋ, në end okëreceŋ od gër Lawodise do në end dek bër bayik elod ax wat ex na dëxas iram ok. ² Er këme şaland en kemëna, eŋun bar aŋana aŋ, en dëkër mbaŋ, do eŋun cëdëtara aye gër onden odewën, en nangaxën ola or Kërisët or şon baxo Kaxanu ol. ³ Gër ola or Kërisët şonayak dek napul ir orenik do gë onangëran in. ⁴ Eŋo këmun nangënënd mënŋ bayik ala aŋun yifa na gë eyeyan enëŋgax. ⁵ Ado bayik ane watënd na, axetëna xetëna këmun gë onden ondamaŋ, awat këme watënd gë onëŋga fo ang kën wëlërënd şenene ak, do ang xem kën gër ekwëta ed xwëta këno Kërisët ak.

End ola or Kërisët ol gër bela eŋ

⁶ Gërëgako ga wä kën ako end Axwën Yesu Kërisët eŋ, diŋayindën şenene ga bar kën ako gë mënŋ. ⁷ Kaxanu rëd këŋun gër ndexëm ang atëx and gë odëmbët otiwax fo do në eŋay eŋun ang ameŋ and aciw fo. Awa kemënayin gër ekwëta ang sëyali kënun ak do cëkwayindëno mbaŋ.

⁸ Titinayin, ala këreŋun tëra na gë osëyali or şapela band orenik or gë njifa do gë ofëcak këm, xarak bend rëpën këni bela fo ex, bend gër ngwën ro fo ex, ax gi ex na bend Kërisët. ⁹ Ata dek ola or Kaxanu ol gër Kërisët ex xali gër eman endexëm. ¹⁰ Do wën ga bar kën gë mënŋ şotëraxën kën dek beŋ bën. Mënŋ wa wëña këbi dek dek bangoc band këbi wëñand bela baŋ, do gë baŋkëyax baŋ do gë dek band bayik baŋ.

¹¹ Ga bar kën gë Kërisët xacaxën kënun bëte oxac or ko xacënd ol, ax gi ex na or ri këni bela. Er wacayak mëne anëka rëxët ko oñandi od eman od baŋun lënanënd eñëŋëxax ok. ¹² Do xobuyi or buyi kënun ol wätinalik mëne wën anëka şës kën do wëg kënun gë Kërisët. Bëte anëka xani kën gër ecës andamat gë mënŋ, ga xwëta kën er ri ko Kaxanu ga xanin këŋo gër ecës gë panga indexëm inŋ. ¹³ Wën anëka nemi ban në end şamena bandewën gayik axo dëxët bana pere oñandi oñëŋëxax odewën ok. Barikan gërëgako axanin xanin këŋun gër ecës andamat gë Kërisët. Aşeban şeban këbo dek şamena bandebi baŋ. ¹⁴ Kërisët, and şës ko gër kërëwa, afëxwëc fëxwëc ko dek oñëgw od babo lëxwënd paş gë şapela band Kaxanu ok, ax bo ex na ga këbo şëndënënd. ¹⁵ Mondako şudëtëra këbi owun ol dek bangoc band këbi wëñand bela baŋ, do gë dek baŋkëyax baŋ. And şës ko Yesu gër kërëwa aŋ, poyoma fëlët këbi enëbi watëra bela dek gër eŋga end bër xor këbi.

¹⁶ Mënŋ ex elod yatijo, ax ñap ex na eŋun nëpënd ala në end er kën yambënd, në end er kën şëbënd, në end ofëna, në end epëb ed akey and kë fënëgund facaw, do gë akey and eteyëta. ¹⁷ Beŋo dek eñaw end Kërisët ir bax yowënd fo bax şamana exo ŋatëgu. ¹⁸ Bër kë rend motoroli ex eman bën, mocale xëni omeleka ok, kërenëbi tebënd na enun nëp. Bëjo aşëkwër këni şëkwërënd në end ofakeli odebën, afufënara këni fufënarand në end baŋjëlan bandebën, xarak band bela fo ex, ofëcak ax gi ex na. ¹⁹ Bela bëjo ano cosa ex na Kërisët, mënŋ ar ex gaf ir eman end kë rafënd ga şosarëk owal ok, gë bangën baŋ, do gë ocom an. Kido mondako hi bax araf doni rafënd gë edaf ed kë xaniwënd gër Kaxanu el.

End aniyand gë Kërisët eŋ

²⁰ Angëmëne aşës şës kën gë Kërisët gër şapela band bër gër ngwën ro, ine cëŋ kën baŋaxënënd gër mbëña ind şacariya band gër ngwën

ro, nangède në end bend gër ngwën ro kën liyaxënënd? ²¹ Inecëj kën wāxënënd enun pel: ax gi ex na momed, ax gi ex na motëyi, ax gi ex na monëk...? ²² Bejo dek ado ga šëbak doru, ayep kë yep ecan; bapela do gë osëyali or bela fo ex. ²³ Dal ex mène bejo nangède orenik fo ex ga kë rend mopëb ex bapela band cale baŋ, mo manaya ex do mo toroli ex eman eŋ. Bejo bend këjo nënganënd eman fo ex, ofëcak ax gi ex na.

3

¹ Awa angëmène axani xani kën gër ecës gë Kërisët, calayindën bend yaŋ gër orën bej, bend gër ed yëpa ko Kërisët gand liw̄ ir Kaxanu bej. ² Balindëleŋun bend er hik yaŋ gër orën bej, këreŋun balënd na bend gër ebar ro bej. ³ Wën anëka šës kën do aniyān andewën aŋ anëka šon ko Kaxanu gër Kërisët. ⁴ Enimin, Kërisët ex aniyān andewën aŋ do and ko šanayaw aŋ, wën bëte ašanaya kën šanaya gë mëj gër enjāran endexëm.

End ola oxarëk paß gë oxaşax eŋ

⁵ Awa dawin er wërëk gër ebar ro in: asëk alakirand fo in, obuyaraxik ol, eŋān ed becëfëanaxik el, oñāndi oñëŋëanax ok, do gë aŋāna and kodī and ex andamat gë ekëla ed olaş aŋ. ⁶ Në end bamena baŋo këbi xitixën Kaxanu bela bër këjo wëşenënd bën. ⁷ Ata wën gër bamena baŋo yëlaya ban de akarëk aŋ, and ban liyand mondako aŋ. ⁸ Barikan gërëgako, dapin caw dek bejo: oxoŷ ol, owër ol, emer el, odena ok. Ado becëfëanaxik bej kërex canënënd na gër etëy edewën. ⁹ Ax gi na monëgwëşandër. Wën anëka şudëta kën ola oxarëk ol do gë beşër wër baŋun akarëk bën. ¹⁰ Anëka şuda kën ola oxaşax ol, anëka hi kën bela bëxaşax, en cotaxën eñaŷ end Kaxanu eŋ, mëj ar nëcëtëgu këjun gër aniyān an. ¹¹ Epitëndër ax bo ex na: Aşëwif ax gi ex, Agërek ax gi ex na; axacëxax gi ex na, axacërëx ax gi ex na; Abapuŷ gi ex na, Asit ax gi ex na; xadëp ax gi ex na, ar gi ex na ax gi ex na. Barikan anëka hi kën wën dek arabat: Kërisët ex dek do gër wën dek.

¹² Awa gayikako Kaxanu sana këjun en gi bëwënëk do bër ñān këbi, canayayindëlex gër ola orewën: axayënan in, gë oyekax ol, gë ebanan el, gë onënga ol, gë ebuŋa el. ¹³ Buŋarindën andewën rewën aŋ do tebandëringdën. Angëmène ala eŋo menan aşandaŷ, tebanëlejo ang këjun sebanënd Axwën Yesu ak wën bëte. ¹⁴ Er ŷapëk en balëkënalind nëmëc in ex, eŋun balërënd. Ebalër el këjun bar en gixën enimin bëwënëk. ¹⁵ Obetak or Kërisët or waceli këjun Kaxanu en gixën eman emat ol, këñël ex gër owëkw orewën. Cëkwayindëno din Kaxanu! ¹⁶ Eyeyan ed Kërisët el, gë oxëbën orexëm ol dek, ñëmëlex gër owëkw orewën. Tëyalirindën do pelëringdën gë dek orenik ol, gë oyekax ol paß, gë Ocalemonëŷ ok, ojekān od cale ok, gë od këno yasaxënëndë Kaxanu ok, od këjun yëlënd Angoc Amënëk ok. Yasindëno gë emëkw el dek në end oyekax or rin këjun. ¹⁷ Er kën rind yo, hik eyeyan, hik andiyen, diyindën në end owac or Axwën Yesu. Cëkwayindëno Faba Kaxanu paß gë mëj.

End ekun eŋ

¹⁸ Wën bësoxari bën, baxëtindën end bęcën bëndewën eŋ, ang ŷapëk eni dind bër bar këni gë Axwën ak bën. ¹⁹ Wëj asoşān an, ŋānelo alindax do këreyëŋo masinënd na owër.

²⁰ Wën obaş ol, baxëtindën gër beÿ dek end bëxarëk bërewën eÿ gayik eÿo këÿo nënganënd Axwën an. ²¹ Wën opaba ok, kërenëbi cëndënënd na obaş orewën ol këdi këbi şena.

End okadëp do gë bëxwën eÿ

²² Wën okadëp ok, diyindën dek er kënun felënd bër xwënëk beman bendewën in. Baxëtindën xarak ax gi ex na nand kënun watënd fo nangëde bela nangëde kënebi riyeninënd. Baxëtindën gë emëkw epeşax, yedayindëno Axwën an. ²³ Er kën rind yo, diyindën gë emëkw el dek. Axwën an këno rinënd, ax gi ex na bela. ²⁴ Ga nang ako mène Axwën afupa këÿun fupa gë er fenin këÿun in. Diyeninino ang okadëp od ar ex enimin Axwën do Kërisët an. ²⁵ Gayikwa ar kë rind betëmbak an, acosa and betëmbak aÿ ko xana: epitëndër ax gi ex na.

4

¹ Awa wën bëxwën bën, dinindënëbi gwër fo bend şenene beÿ okadëp odewën ok. Nangin mène wën bëte gë Axwën hi kën yaÿ gër orën.

End apela bapelatar baÿ do gë epelar el

² Wën dek kemënayin gër cale key yo key, perënayin do cëkwayindëno Kaxanu. ³ Karanindënëbo bëte gër Kaxanu, efo perëtëanaxën ebët ed mi pemaxënënd eyeyan edexëm el, do mi deyaraxënënd end şonayak gër Kërisët end fëraxën këne eÿ. ⁴ Calenindëne wëno mëÿ këme ÿana me yeyanënd end şonayak eÿo ang ÿapëk me yeyanënd ak.

⁵ Diyayindën gë onden oÿ mërëxand ir bër ax gi ex na okëreceÿ. Nand kën şot amëd and en di enjekax na, diyin enjekax eÿo. ⁶ Eyeyan edewën el giyindëlex din ed gë oyekax, ed lamb këni gë ongal. Nangindën ang ÿapëk eno yakand ala kala ak.

⁷ Awa end Tişik eÿ cëÿ, mëÿ ar ex gër Axwën imaÿe ind pëlöt gër yomb an, mëÿ ar mokwëta an, icandawën ind gër oxadëp iÿ, dek këÿun felërax endam eÿ. ⁸ Mama dëÿ lawënëli këmo en nangaxën er hi këbo in, do eÿun kemënoxën gër onden. ⁹ Gë Onesim, imaÿe ind pëlöt gër yomb iÿ, ind mokwëta iÿ, këmëni lawënëлинд; mëÿ ar ex arewën an, afelëra këÿun felërax dek er xucak ro in.

¹⁰ Awa Arisëtarëk, andepëra acandawën aÿ, këÿun şëmand. Aşëma këÿun şëmand bëte Marëk, imaÿe ind Barënbabas iÿ. Endexëm eÿ fel këmun mène and ko hatëli gër ndewën aÿ, mëlayayidëno aye*. ¹¹ Bëte Yesu, ar nëngwët këno Yusëtos an, aşëma këÿun şëmand. Gër Bëşëwif, bën bësas beÿo fo ex, bër ke rëcarand gër andiyen and enangën ed bela owun or Kaxanu el. Bën mbaÿ xemën këne wëno. ¹² Epafëras arewën an, aşëma këÿun şëmand, xadëp ir Yesu Kërisët hi ko. Ata mokemëna xemëna ko ecalen edewën el en gixën bëwënëk, eÿun pënixënënd şenene dek er ÿandi këÿo Kaxanu in do en bayixën gër fëña ir sëf kën. ¹³ Wëno kë reyand osede or mène mbaÿ ko sëwënd në endewën na, në end okëreceÿ od gër Lawodise na, do në end od gër Hiyerapolis na. ¹⁴ Demas, gë Luk axora ar ke balënd mbaÿ an, aşëma kënun şëmand bëte.

¹⁵ Cëmayinëbi bëmaÿe bënd gër Lawodise bëÿ. Cëmayino Nişëfa do gë bër gër Amara and hik gër iciw indexëm bën. ¹⁶ And kën fën kayëta ijo ro na gër ndewën aÿ, diyidën dek er kën xor in eni pënoxën bëte bër gër Amara and gër Lawodise bën. Wën bëte pëniyidën kayëta iram ir

* 4:10 4.10 Bandixa 15.35-38

kë xaniw gër Lawodise in. ¹⁷ Pelino Arëšip exo mëlaya do exo dind aye andiyen and xwëtënan këŋo Axwën aŋ, mëŋ ko ñataxën šenene.

¹⁸ Ata wëno Pol dëŋ këŋun šëmalind do këme yëgwënd gë andam dëŋ. Kwitayindën mëne wëno gër epëra hi këme. Awa yëlëleŋun Kaxanu oye-kax ol!

Kayëta iyanar ir Bëtesalonik in Lilaya in

Akayëta aņo, Pol yëgwën babi Okëreceņ od gër Amara and Tesalonik ok. Amara aņo, Pol yana bax. Ebi tÿyalixën ekemëna ed gër ekwëta xali gër ecës el yëgwënaxën babi. Enimin, bela bëjo awëlandëra wëlandëra babi end okëreceņ od bax šësënd xarak Yesu Kërisët axo bakaw ex na pere ok. Ata Pol sëyali këbi mëne yatir ko bakaw Yesu Kërisët, bësësëk bër wak endexëm bën axanira këni xanira gër ecës eno kaca Axwën an, andamat gë bërëwak bër kë bayi bëbëngw bën. Er ex gër akayëta in:

End ekwëta ed Bëtesalonik do gë andiyen and Pol eņ: 1.4–3.13.

End ošën or Yesu Kërisët eņ: 4.1–5.22.

Ofelar ol: 5.23-28.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, gë Silas, do gë Timote këņun yëgwënëlınd. Ašëma këmun šëmand wën bër gër Amara and Yesu Kërisët and Bëtesalonik bën. Wën bër xwën kënun Faba Kaxanu do gë Axwën Kërisët bën, cotiyin oyeķax ol do gë oĳetak ol.

Ekwëta ed okëreceņ od gër Tesalonik el

² Endewën cëņ, biyi din këmo šëkwand Kaxanu do këmun xaranënd laņ wën đek gër cale indebi. ³ Enimin, and këmo šalend Faba Kaxanu aņ axwita këmun xwitand në end đek bešër kën rind ga xwëta këno Axwën Yesu Kërisët, në end ga řian këno do xemëna kën gër eyar ed akey andexëm. ⁴ Bëmaņe, anang nang këmi mëne Kaxanu ařian řian këņun do mëņ sana këņun. ⁵ Atëfëtan and đal and wëlanëli këmun aņ, awa wa kën ga rëca këņun Angoc Amënek aņ gë panga indexëm in, ax gi ex na gë eyeyan el fo. Do wën awat wat kënëbo biyi ang bami liyand gër ndewën ak xali nang kën mëne oyeķax orewën ex. ⁶ Do wën đeņ asëfëтели sëfëтели kënëbo biyi do gë Axwën an ga wa kën eyeyan ed Kaxanu el, gë onënga or këņun yëlënd Angoc Amënek ol ado ga ban sorond amëd aņo. ⁷ Mondako hixën kën bër motëfëтели gër ogës od đek bërëwak end Yesu gër ebar ed Masedëwan do gër ed Akayi. ⁸ Gayikwa eyeyan ed Axwën el na gër ndewën wëlik pere đek ebar ed Masedëwan el, ado ax gi ex na gër Masedëwan fo, barikan xali gër ed Akayi wëlik. Ekwëta ed xwëta këno Kaxanu el, gër ed ex yo nangëra këni, xali biyi yoweņ ami baš na. ⁹ Bela bën đek kë reyand mëne ang yapëķ eno đëķayand aliyer ak lëķaya banëbo biyi. Areya këni reyand bëte mëne aseš seš kën olaš oņ eno calëxënënd Kaxanu do eno diyeninaxën ang okađëp fo, Kaxanu mëņ ar kë yëlënd aniyand do hi ko đal an. ¹⁰ Wën ašëni këno šënind Yesu, Ašëniw arexëm ar xanin këņo gër ecës an. Mëņ kë xaniw gër orën ebo dacët gër kiti ind kë yowënd.

2

End andiyen and Pol aņ gër Tesalonik eņ

¹ Enimin bëmaņe, wën đeņ aye nang kën ekwëtaya ed xwëtaya banëbo and yeli bami el, ax gi ex na gë ofëcak këm gër ndewën. ² Ang nang

kën ak, asoro soro këmi gayik arixëra rixëra kënëbo gër angol and Filip. Barikan, në end ga xwëta këmo Kaxanu xemëna xën bami mun nangëna xën Atëfëtan andexëm aņ, ado ga bani hëpënd bërëmar na gër ndewën. ³ Do and bamun felënd en kemëna gër ekwëta ed Kaxanu aņ, er bami rend in ax gi bana enambeli, ax gi bana obuyaraxik, bëte ax gi bana osit. ⁴ Barikan gayikako Kaxanu ri babo atëy xali wat ko mëne aņap yapëk ebo kwëtënan Atëfëtan aņ, biyi ayeyan këmi yeyanënd ang këno nëngan Kaxanu, mëņ ar watënd er gër owëkw ak, ami yeyanënd na ang këbi nëngan bela ak.

⁵ Enimin, aye nang kën mëne elod amo pel ex na ala bënd këno nëngan fo. Bëte Kaxanu ex sede iram in mëne elod amo pel ex na ala end këno nëngan ebo yëla xën kodı. ⁶ Biyi ami caland na enëbo cëkwënd bela: ax gi ex na wën, ax gi ex na bela bësëxe. ⁷ Gayikako oparëxanda od Kërisët hi këmi, axor xor domi mun nëyali enëbo yëlërand. Barikan abana bana këmi mërëxand irewën. Er babo balënd endewën eņ ang këno balënd asoxari obaş orexëm or këbi lëband fo. ⁸ Ex canayaxën ang këbo balënd endewën ak, aņandi yandi dobo mun yël anıyan andeбі aņo dëņ gayik mbaņ wërër këne, ax gi ex na mun nangën Atëfëtan and Kaxanu aņ fo. ⁹ Bëmaņe, yëla këme axwita kën xwitand andıyen andeбі aņ, do gë toro indeбі iņ: ga bami rıyenınd cıš wec, ga yandi babo gabatak kërexo cëndën na fën gër ndewën edëba edeбі el. Mondako nangëna xën këmun Atëfëtan and Kaxanu aņ. ¹⁰ Wën do gë Kaxanu ex otede odeбі ok mëne biyi ang bami liyand ak awën wënëk, šenene ex do gë end kënebo nëp këm ex gër ogës od wën bërëwak. ¹¹ Bëte anang nang kën mëne biyi er wëlaya bamun ala kala ang këbi wëlayand sëm in obaş orexëm ak. ¹² Afel bamun felënd en kapınand do en kemënanđ. Axara bamun xarand bëte en dıyand šenene, ang këno yapanënd Kaxanu ak, mëņ ar këņun wacelınd owun orexëm do gë enjarań endexëm an.

¹³ Awa mëņ ex, biyi laņ këmo šëkwand Kaxanu ga wa kën eyeyan edexëm ed sëfëtan këmun el. Enimin eyeyan ed Kaxanu dëņ ex, mëņ këņun nëngwëtaxënëńd wën bërëwak bën, ax gi ex na eyeyan ed ala. ¹⁴ Dal ex bëmaņe, end hi këbi bër wak end Yesu Kërisët gër Bamara band Kaxanu band ex gër ebar ed Yude eņ, eņo fo hi këņun wën bëte. Mëņ kën soroxënëńd gër otaxan od bër hi kën ebar ebat bën, ang soro këni bën bëte gër otaxan od Bëyude ak. ¹⁵ Bën lawëra këbi bëlawënel bën, bën fo bëte law këno Axwën Yesu, do bën fo rixëra këbo. Er hi këni bërangoyëra and gë bela đek do endebën eņ Kaxanu aņo nënganënd na. ¹⁶ Bën këbo šëbanënd mi pemëra Atëfëtan and Kaxanu aņ gër bër ax gi ex na Bëšëwıf këdi këni fex, ata mondako këni bašënd bamena bandebën baņ. Barikan aňatën hatën këbi oxoı or Kaxanu ol.

End oňandi od Pol eņ

¹⁷ Endeбі eņ cëņ bëmaņe, beman beņ fo hawëta këņun imëd, ax gi ex na owëkw oņ. Đek nëkan këbo ene watëre gayik mbaņ yandi këbo ene kofëtare, axacëra xacëra këbo gë oxor ol. ¹⁸ Biyi bakëlëbëd bandanjem xacëra këbo mun nëngali ado đek đek in wëno Pol, barikan Sından wedıli këbo. ¹⁹ Awa enimin, në end nobën këmi yaraxënëńd mëne Kaxanu ašos këbo šos? Në end nobën këbo nëngandëraxënëńd yatır ko bakaw Yesu, Axwën areбі an? Ax gi ex na nde në endewën? ²⁰ Iyo wën ex enjarań endeбі eņ, wën ex onënga oreбі ol.

3

¹ Bête ga sêkwêra kēmi ošēni ol, xetan kēbo mi bayi mondako dēḡ na gēr Angol and Aten. ² Ata lawēnēli kēmo imaye indeḡi iḡ Timote, ar xel kēmi andiyen and Kaxanu, epemēra ed Atēfētan and Kērisēt an. Eḡun dēcara do eḡun kemēn gēr ekwēta yeli ko ³ mēḡ bayik gabatak aḡo cena na nē end toro ind kēne soronde gērēgako iḡo. Enimin, wēn dēḡ anang nang kēn mēne toro iḡo, afo ebo gi. ⁴ And hi bami fēn gēr ndewēn aḡ, afel bamun felēnd gana-gana fo mēne mbaḡ kēne soroye. Do ax gi ex na nde mondako dēḡ hik ang nang kēn ak? ⁵ Mēḡ ex, ga bayitēraxēn ke endewēn eḡ lawēnaxēnēli bamo Timote exo nangēgu ba ga xwēta kēno Kērisēt bayi kēn gayik ayēda kēme yēdand ba anēka yifa kēḡun ṡabucara in do andiyen andeḡi aḡ dek ex gi and gē ofēcak kēm.

⁶ Barikan ecede ḡatēgu ko Timote ga hiw ko gēr ndewēn. Benjekax fo felati kēbo endewēn eḡ, mēne ga xwēta kēno Kērisēt do ga kēḡun balērēnd bayi kēn. Xali doro, benjekax fo kēn xwitand endeḡi eḡ. Anangēnati nangēnati kēbo mēne mbaḡ xofi kēḡun ang xofi kēbo biyi bēte wēn ak. ⁷ Bēmaḡe, ado ga šēmura kēbo do kēmi sorond, mondako dēḡ xemēna kēmi gēr ekwēta gayik awēl wēl kēmi ang xemēna kēn wēn ak. ⁸ Gērēgako, aliya kēmi liyand, gayikako wēn axemēna xemēna kēn gēr etēf ed Axwēn. ⁹ Awa biyi axor kēmi xor mo cēkwa Kaxanu ang ḡapēk ak end dek benjekax bend rin kēḡun eḡ do gē onēnga or yēl kēnēbo gēr lēngw irexēm ol. ¹⁰ Ciš wec kēmo xarand Kaxanu ebo yēl fēḡa ir mi yelixēnēli, ene kofētare do mun ḡatan dek bend ḡapēk en nang beḡ en kemaxēn nēmēc gēr ekwēta ed xwēta kēno Kērisēt.

¹¹ Awa Kaxanu, mēḡ ar ex Faba ireḡi an dēḡ do gē Yesu Axwēn areḡi an, ḡacanēlenēbo fēḡa ir kēbo wēlali xali gēr ndewēn in. ¹² Axwēn an, dēcaleḡun eḡun balērēnd nēmēc andewēn rewēn aḡ do eḡun balēnd end bela dek ang kēbo balēnd biyi bēte endewēn ak. ¹³ Kemēnēlexo ekwēta ed ex gēr oḡēkw orewēn el, do ola orewēn ol ex gi oḡēnēk, or šenene gēr lēngw ir Kaxanu, Faba ireḡi, xali yatir kēni ḡakaw Yesu, Axwēn areḡi an do gē dek bēwēnēk bērexēm bēn. Amen.

4

End oḡēnēk eḡ

¹ Bēmaḡe, end kēme xor me de me ḡataxēn eḡ ex mun kara gēr oḡac or Axwēn Yesu, en kemēna en dīyand ang sēyali kēmūn ak, eḡo nēnganaxēnēnd Kaxanu endewēn eḡ. Ata wēn mondako dēḡ kēn liyand, awa kemēnayin en bayi gēr eḡo! ² Enimin, biyi anangēn nangēn kēmūn ang re ko Axwēn Yesu ḡapēk en dīyand ak. ³ Oḡandi od Kaxanu ok ex en yēlaya gēr oḡēnēk, mēḡ ex kwēḡētayin asēk alakirand fo in. ⁴ Ang hi kēn ak, ala kala nangēlexo emēlaya ed asoxari gēr oḡēnēk do gēr epēbēr el. ⁵ Kēren tēfēnd na oḡandi otēmbak od eman ok, ang kēni rind bela bēr benēng becēxe bēr bayik aḡo nang ex na Kaxanu bēn. ⁶ Awēl nde, gēr beḡo ala kēreḡo yamba na imaye indexēm iḡ, ala kēreḡo menan na. Axwēn an cēḡ, anēp ko nēpēnd de nē end dek betēmbak bendako rako beḡ ang fel kēmūn do xēnēnan kēmūn ak. ⁷ Gayikwa Kaxanu wāc kēbo gēr oḡēnēk, ax gi ex na ene dīyande gēr ofuyaraxik. ⁸ Awa ar kē ḡēp ḡapela baḡo an, ax gi ex na end ala ḡēp ko. End Kaxanu wa ḡēp ko xarak mēḡ kēḡun yēlēnd Angoc Amēnēk aḡ.

⁹ End enun balërënd gër aminëmëra enj cëŋ, ax gi ex na end kën šala enun ñëgwënëli. Osëyali or Kaxanu ol mëŋ dëŋ këŋun wāsinënd mëne aŋap ŋapëk enun balërënd andewën rewën aŋ. ¹⁰ Mondako kënëfi rinënd đek bëmaŋe bën, ebar ed Masedëwan el đek. Awa bëmaŋe, axara xara këmun kemënayin en dind nëmëc mondako dëŋ! ¹¹ Kemënayin mbaŋ en điyand gër aketëxeta, ala kala balëkënalindëlexo bëndexëm bën, do diyenindën gë andewën dëŋ en cotëraxën ang bamun felënd ak. ¹² Angëmëne mondako kën liyand, ata kënun fëb bër ax gi ex na okëreceŋ bën, do an gi na bër mondëcara fo.

End bërëwāk bësësək enj

¹³ Bëmaŋe, end bërëwāk do kēbi rašënd gër ecēs enj, abo ñandi ex na en bāyi nangërëxe kēdi kën šaminara ang bësëxen ak, ang bër gë er kēni yarënd kēm ak. ¹⁴ Enimin, gayikako aŋa ŋa kēne mëne Yesu ašēs dëŋ šēs baxo do axani xani ko gër ecēs, awa mane mëne Kaxanu axanin kēbi xanin bēte bërëwāk bën, ado ebi dašënd gër ecēs, eni gixën gë Yesu. ¹⁵ Awa baxëtın er kēmun felënd in, eyeyan ed Axwën Yesu ex đe: bërëwāk bër kēbi rašënd gër ecēs bën kē fiatët gër apedëraya, gë bīyi bër kēne bāyiye bēbëngw xali yatir ko bākaw Kërisët bën, ado gë tēkër ak anēbe cand ex na. ¹⁶ Gayikwa, Axwën Yesu dëŋ kēbo nangën mëne yatijo ex akey andexëm aŋ. Awa awël kēne wēle bēte oniw or alëngw ar omeleka an do gë ofarix or kerelōŋ ir Kaxanu ol. Ata Axwën an exo cëlaw elod gër orën do eni kanira pere bërëwāk end Kërisët bër kēbi rašënd gër ecēs bën. ¹⁷ Ata bīyi bër kēne bāyiye bēbëngw bën, ene cēge andamat gë bën gër bāŋar, gër ekaca ed Axwën gër anguxar and gër ed ex ekoc. Do mondako kēne bare din ir din gë Axwën an. ¹⁸ Awa kemëndëringdën andewën rewën aŋ gë eyeyan elo.

5

End omakaw ond Axwën enj

¹ Bëmaŋe, end akey do gë apëxëd and ko bākaw Axwën enj, ax gi ex na er kën šala enun ñëgwënëli. ² Enimin, wën dëŋ anang nang kën mëne yatir ko bākaw Axwën Yesu, ang arek ar kē sisand gëmëđ fo ko yow. ³ And kēni ŋana eni dend bēla: «Dodo anēka šot kēne angwëlëra aŋ do anēka yirëk owër on!» ata amëd aŋo dëŋ kēbi fënga kata in bërëxadët, ang kēŋo fëngand ayambën asoxari ar orëw fo do xali gaŋatak aŋo pece na.

⁴ Bari wën bëmaŋe, an bo ex na đe bër ecamëdan enun nambitaxën ang arek fo akey aŋo. ⁵ Wën đek anēka hi kën bër angoben, anēka hi kën bër goyat. Ane bo exe na đe bër xwën kēbi gëmëđ in, ane bo exe ex na bër ecamëdan. ⁶ Awa mëŋ ex perënane, gine bër gë anjus, do kërëbo dašënd na, ang kēbi rašënd bësëxen ak.

⁷ Bër kēbi rašënd bën, gëmëđ kēbi rašënd do bër kēbi ŋawënd ngoy bën, gëmëđ kēbi ŋawënd. ⁸ Barikan bīyi bër angoben bën, gine wa bër gë anjus: gil ex tan angwak andebi aŋ ekwëta ed xwëta kënëŋone Axwën Yesu el, do gë ebalër ed kēbo balërënd el. Gil ex bēte apexa and kēne yarënde paŋ gë Yesu Kërisët aŋ, ekamote edebi el. ⁹ Gayikwa Kaxanu fenan kēbo apexa aŋ paŋ gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an, abo penan ex na oxoŋ. ¹⁰ Yesu Kërisët ga šēs ko wa nē endebi na ene dīyaxënënde andamat gë mëŋ: šēs kēne nde, ba bāyi kēne bēbëngw nde. ¹¹ Awa mondako kën ŋana en kemëndëringdën andewën rewën aŋ. Do bēte ala

kala dëcayindëleŋo ašandaŋ exo kem gër ekwëta ed Kërisët ang kën rind laŋ ak.

Bapela bapelatar baŋ

¹² Bëmaŋe, axara xara këmun nangin epëb ed bër fana këbi Axwën Yesu enun kadacënd do enun pelërand endexëm bën. ¹³ Balindëleŋun mbaŋ endebën eŋ do ŋaninëbi aye në end andiyen and këni rind eŋ. Bëte wën wëlëringdën andewën rewën aŋ.

¹⁴ Bëmaŋe, ga re këmi: pelërayindënëbi bër kë liyand gë anjus këm bën, yifarayindënëbi bër šaminak bën, dëcayindënëbi bër sitarak bën, buŋarindën wën dek. ¹⁵ Awa wën dek, ala kala calayindëlexo ebi dinënd benjekax bošandaŋ, do gë bela bën dek. Titinayin, ala këreŋo mašënënd na ašandaŋ eñëŋenax end renan këŋo eŋ.

¹⁶ Nëngandërayindëleŋun din,

¹⁷ Caleyindën key yo key,

¹⁸ Cëkwayindëno Kaxanu gër end ex yo.

Eŋo këŋun wëkand en dind gër aniyen andewën ga bar kën ako gë Yesu Kërisët.

¹⁹ Këren dëmin na xodux or Angoc Amënëk or hik gër ndewën ol,

²⁰ Këren yepënënd na bënd kë xaniwënd gër Kaxanu beŋ.

²¹ Yixëtindën dek er kënun fel yo, kwëtayayindën er yek in.

²² Kwëŋëtayayindën eñëŋenax end ex yo.

²³ Awa Kaxanu, mëŋ ar xwënëk obetak an, pitëlexo mëŋ dëŋ ola orewën ol dek en gixën bërëxëm fo. Kwëtayalexo gër or šenene angoc aŋ, gë enjëw eŋ, do gë eman eŋ, gë end këni nëp këm, xali yatir ko bakaw Yesu Kërisët, Axwën arebi an! ²⁴ Ar wac këŋun an, ar mowëta hi ko: mëŋ kë ŋata eŋo. ²⁵ Bëmaŋe, calenindënëbo biyi bëte.

²⁶ Cëmayinëbi dek bëmaŋe bëŋ do megaridën gë bën ang bër šanëk acël amat fo. ²⁷ Axara xara këmun gë oŋac or Axwën ol, pënidën kayëta ijo ro eni wëlxën dek bëmaŋe bëŋ. ²⁸ Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëleŋun wën dek oyekekax ol!

Kayëta ixinëm ir Bëtesalonik in Lilaya in

Akayëta aŋo ro Pol yëgwën babi bëte okëreceŋ od gër Amara and Tesalonik ok. Ebi pënixën ŝenene end omakaw ond Yesu Kërisët eŋ. Okëreceŋ odëmar na gër Tesalonik, abani riyeŋind na gayik gogo ko bakaw Yesu Kërisët. Ebi wërëŝëtaxën, Pol yëgwën këbi mëne d'amana exo bakaxënëgu Yesu Kërisët, beŋo kë xuca pere gër ngwën: eyepan ed ekwëta ed Kaxanu el; gë cale ind enëgwëŝ in; gë eñëmbër ed betëmbak el; gë ecanayaw ed Arangoÿëra and Kërisët el. Do gayikako beŋo ax gi bana pere, okëreceŋ ok aÿap ÿap bax eni baya ga këni riyeŋind këdi këno sëkwëran ala aŝëxe edëba edebën el.

Er ex gër akayëta in:

End ekemëna ed gër andiyen and Kaxanu eŋ: 1.1-12.

End eyepan ed Atëfëtan and Yesu Kërisët eŋ: 2.1-12.

End ekwëtaya ed Atëfëtan do gë cale eŋ: 2.13-3.5.

End bërëwäk bëxwëlaraxik eŋ: 3.6-15.

Ofelar ol: 3.16-18.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, gë Silas, do gë Timote këŋun yëgwënëlinde. Aŝëma këmun ŝëmand wën bër gër Amara and Bëtesalonik bën, amara and xwën këni Kaxanu Faba irebi do gë Axwën Yesu Kërisët aŋ. ² Awa Kaxanu, Faba irebi do gë Axwën Yesu Kërisët, yëlëlenun oyekax ol do gë obetak ol.

End yatir kiti eŋ

³ Bëmaÿe, cëkwayindëlemo din Kaxanu endewën eŋ. Mondako ÿapëk gayikako ekwëta ed xwëta këno wën el do gë ebalër ed këŋun balërënd el anëka dëŋ kë rafënd. ⁴ Biyi cëŋ gë onënga fo këmi reyarand endewën eŋ gër bamara band Kaxanu gayik wën and mokemëna xemëna kën gër ekwëta. Bëte abuŋa buŋa kën ado ga rixëra kënun, do soro kën mbaŋ. ⁵ Toro ind kën sorond iŋo këbo wäsinënd mëne Kaxanu ŝenene ko xitind, do mëne wën bër ÿap këbi en gi gër owun or Kaxanu hi kën. Ata në end owun olo kën soroxënënd. ⁶ Enimin Kaxanu end ŝenene ko ri, awaŝën këbi waŝën toro iŋ bër këŋun sorënënd gërëgako bën. ⁷ Bëte ŝenene fo ko ri ga racët racët këŋun gër toro ene teyëtaxëne wën gë biyi yatir këni ŝanayaw elod gër orën gë panga iŋ, Axwën Yesu do gë omeleka odexëm ok. ⁸ Er këni ŝanayaw gë angodux atëm enëbi nëpaxën bër aŋo nang ex Kaxanu bën, do gë bër hëpëk eni ma end Atëfëtan and Yesu, Axwën arebi bën. ⁹ Ata kiti ind ÿap këbi iŋ dëŋ këbi hatënëgu: laŋ këbi ÿana ebi bëlandërand, do eno nacëta din ir din Axwën an, mëŋ ar gë panga ind gë enjaran an. ¹⁰ Eŋo kë hi yatir ko bakaw. Ata aŝëkw këno ÿana eno cëkwënd bëwënëk bërexëm bën, dek bër wäk endexëm bën ayas këno ÿana eŋo yaŝënd. Ahixeli kën hixelid ga wä kën ako end Kërisët eŋ and wël kën osede orebi aŋ.

¹¹ Mëŋ ex, biyi din këmun ŝalenënd. Axara këmo xarand Kaxanu, mëŋ ar xwën këbo an, eŋun dëca eni gi bela bër ÿap këbi aniyan and waceli këŋun aŋ. Axara këmo xarand bëte eŋun dëca gë panga indexëm iŋ en koraxënënd en di oyekax or ex yo, do andiyen and gë ekwëta and ex yo.

¹² Ata bela bën në endewën këni sëkwaxën owac or Yesu, Axwën arebi

ol, do enun pêb wën bête në endexëm. Mondako kê hi beŋo dek në end oyekax or Kaxanu do gê Axwën Yesu Kërisët.

2

End emêš epelatar eŋ

¹ Axara xara këmum bêmaŷe, end yatir ko bakaw Axwën Yesu Kërisët eŋ do ang kêne barêre ler gër ndexëm ak këmum xarand, ² kêreŋun yebud na aŷand gër onden ondwën. Ado enun pelënd mène akey and ko bakaw Axwën Yesu aŋ anêka fiatêguk ba enun pelënd mène Kaxanu rek, eŋo kêreŋun tesênêd na. Bête ado enun mêlanêli kayêta do eni dend mène biyi yêgwênêli kêŋun, eŋo kêreŋun tesênêd na. ³ Ala kêreŋun yifad na gê têtêrak. Gayikwa afo ex gi pere beki beŋo: eŋanar eŋ, bela bën eno mêšendêra xali Kaxanu; ekinëm eŋ, exo canayaw Aŷêŋênax an, ar fab kêŋo enemi an. ⁴ Aŷañêreli ar Kaxanu an exo do ayepën ko yepênênd dek er kêni xêland bela in. Mêŋ ex ar kê yêxw exo ñêpa gër lêngwe gër Aciw̄ and Kaxanu do exo dend Kaxanu hi ko an. ⁵ Kwitayin mène afêl bamun felënd eŋo and yeli bame gër ndewën aŋ. ⁶ Wën aye nang kën er wedi kêŋo gêrêgako in, barikan aŷanaya ko ŷanaya and kê fiat akey andexëm aŋ. ⁷ Awa anêka ŷanak kê ŷanayand eŋêŋênax end ŷonaya bax eŋ. Barikan afo exo dêxêta pere ar kêŋo wedind gêrêgako an, ex canayaxên kerêt. ⁸ Amêd aŋo fo ko ŷanayaw Aŷêŋênax an, do Axwën Yesu eŋo daw gê onjên ond kê ŷanênd gër etêŷ edexëm oŋ, yatir ko bakaw. ⁹ Er ko ŷanayaw Aŷêŋênax ajo gê panga ind Sindan in dek, exo dind becarax, bananganême, do gê bêrêcaxik bend ex yo ebi yifaxênênd bela bën. ¹⁰ Gê dek banjifa band osêmbak baŋ kêbi ŷana ebi naŋêtênd bêr nambêrak bën gayik ani kwêtaya ex na gër owêkw aŋana and dal and fexên dobi aŋ. ¹¹ Mêŋ ex, Kaxanu kêbi lawêneliw panga ind kê nambelind in eni kwêtaxênênd enêgwêš eŋ. ¹² Ata në eŋo kêbi nêpaxên Kaxanu dek bêr ñêpêk eni kwêta dal bën, do bêr kêbi nenganênd edi ed betêmbak bën.

End apexa eŋ

¹³ Biyi cêŋ, end wën bêmaŷe bênd ñan kêŋun Axwën bêŋo, aŷap ŷapêk mo cêkwand din Kaxanu. Gayikwa Kaxanu sana kêŋun en gi bêŷanar gër apexa, gër owênêk or ko yêlênd Angoc Amênêk ol, do gër ekwêta ed dal. ¹⁴ En gixên mondako wac kêŋun gê Atêfêtan and nangên këmum aŋ, en cotaxên bête enjaran end Yesu Kërisët, Axwën arebi eŋ. ¹⁵ Awa bêmaŷe, dêkayayin aye do têfindên laŋ bend sêyali këmum hik gê etêŷ el, hik gê kayita ir yêgwênêli këmum in.

¹⁶ Yesu Kërisët, Axwën Arebi an dêŋ, do gê Kaxanu Faba irebi, mêŋ ar ñan kêbo an, mêŋ ar yêl kêbo në end oyekax orexëm ene cot ex eyar ejekax do gê ekapina ed din ir din an, yêlêlenun, ¹⁷ ojaw̄ ok en kemaxên gër owêkw gër edi ed enjekax end ex yo do en yeyanaxênênd enjekax end ex yo!

3

End cale eŋ

¹ Bêmaŷe, end kême xor me de me ŋataxên eŋ ex, calenindênêbo biyi ex wêlixên nêmec eyeyan ed Axwën ed kêmi femêrand el, do eni cêkwaxênênd bela bën ang gër ndewën ak. ² Karayindêno bête Kaxanu

ebo dacët gër otaxan od hela bëxeŷax do bëŷëŷënax, gayikwa ax gi ex na dek fo şot këni ekwëta el.

³ Axwën an cëŷ mokwëta hi ko. Axemën këŷun xemën do axaxa këŷun xaxa eŷun beşaxën Aŷëŷënax an. ⁴ Ga bar këmi gë Axwën an fënixën këbo mëne wën në edi en, do ari kën ri bëte er këmun felënd in. ⁵ Axwën an wërëşëtëlexo oŷëkw orewën oŷ gand aŷana and Kaxanu do gër ebuŷa ed ko yëlënd.

End andiyen eŷ

⁶ Ga re këmi bëmaŷe, gër oŷac or Axwën Yesu Kërişët, nacëtaŷino imaŷe indewën ikwëlaraxik iŷ xarak ax gi ex na ang sëŷali këmun biŷi ak. ⁷ Wën dëŷ anang nang kën ang ŷapëk enëbo tëfëtëlinde ak gayik ami kwënda bana oxwëlar and hi bami gër ndewën aŷ. ⁸ Ciş wec bami riŷinid këdi ko soro ala edëba edebi el xarak ami tëw ex na gë andebi dëŷ mi yambëraxën. ⁹ Biŷi dëŷ ŷandi bafo mi diyand mondako enëbo tëfëtëlixënënd xarak enimin aŷap ŷapëk enëbo dëband. ¹⁰ Enimin, and hi bami gër ndewën aŷ, afel bamun felënd: «Angëmëne ala eŷo key andiyen aŷ, awa kërexo yambërand na.»

¹¹ Xarak anangati nangati këmi mëne na gër ndewën bërëmar bëxwëlaraxik exëni, ŷoweŷ ani dind na ang ax gi ex na edilaya ed gër bend abi paş ex na el. ¹² Ata bëjo këmëni rend dë, gër oŷac or Axwën Yesu Kërişët, xara këmëni: diyenindëlexëni ang ŷapëk ak eni cotaxën eyamb ed sëw këni gë andebën dëŷ el.

¹³ Wën cëŷ bëmaŷe, këren tëkwëra na edi ed ang ŷapëk el. ¹⁴ Do angëmëne ala exëna ar hëpëk er ŷëgw këmi gër kayëta ijo ro an, tisino aye, do këreno baraş na eŷo cëfënanaxën. ¹⁵ Pelërayino ang imaŷe indewën fo, bari këreno nacëta na ang arangoŷëra andewën fo.

Ofelar ol

¹⁶ Axwën an, mëŷ ar gë obetak an, yëlëleŷun mëŷ dëŷ obetak ol, nand ex yo, do ang ex yo! Awa Axwën an gilexo gë wën dek. ¹⁷ Ofelar ol cëŷ, wëno Pol ŷëgwëlik gë ataxan andam aŷ dëŷ. Mondako këme hatand dek okayëta band këme ŷëgwënd baŷ.

¹⁸ Yesu Kërişët, Axwën arebi an, yëlëleŷun wën dek oyeŷax ol!

Kayëta iŷanar ir Timote Lilaya in

Akayëta aŷo ro, Pol ŷëgwën baŷo Timote, ar enga emat gë gër andiyen and Kaxanu an. Gër akayëta aŷo osëyali or Pol ol ex: end bësëyali bënëgwëš eŷ; gë end ang ŷapëk ecale ak; do gë end ang ŷapëk exo diyand alëngw ar Amara ak.

Er ex gër akayëta in:

End aniyen and gër Amara eŷ: 1.1–3.13.

End ekwëta ed đal eŷ do gë end osëyali or enëgwëš eŷ: 3.14–4.5.

End bapela band bëlëngw bër bamara eŷ: 4.6–6.21.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol kë ŷëgwëlinde kayëta iŷo ro. Parëxanda ir Yesu Kërisët hi këme ang re këni Kaxanu, mëŷ ar fexën këbo an, do gë Kërisët, ar këneŷo yarënde an. ² Wëŷ Timote këmi ŷëgwënëlinde, wëŷ ar hik enim asëniwën ga bar ke ako ekwëta edebat. Awa Faba Kaxanu do gë Yesu Kërisët Axwën arebi an, yëlëleni oyekax ol, axaŷënan in do gë obetak ol!

End bësëyali bënëgwëš eŷ

³ Në ekwitan emi end fel bami đamana me yexën gër ebar ed Masedëwan eŷ mëne ey bayi na gër Angol and Efes do eyëbi dexërand bërëmar eni teb osëyali or bënëgwëš ol. ⁴ Pelindëbi eni teb ebalëkënali ed bendacan el, do gë end omac or gër bandëwëra band këni reyarand gë eŷata këm eŷ. Beŷo ecampëre fo kë wëlawënd. Beŷo ala aŷo dëcand na exo kemëna emelëya ed šenene ed bend Kaxanu, ar gë ekwëta. ⁵ Er këme šaland gë apela aŷo in ex, ebalër ed gë owëkw owënëk el, gë onden onjekax, do gë ekwëta ed đal. ⁶ Bërëmar ga langangan këni beŷo, nambëraxën këni gër oyeyandëran or gë ofëcak këm. ⁷ Arafëna këni rafënande mëne bësëyali bër acariya and Moyis hi këni xarak abi pëni ex na er këni sëyalinde in, bëte abi pëni ex na er këni balëkënalinde edeyara in.

⁸ Aye nang këne mëne acariya aŷ er šenene ex angëmëne ey tëfënd ang kë rend ak. ⁹ Nangëne mëne er kë rend acariya in bësëxwëpëtaxik bën, gë bëwëšik bën, gë bësëmbak bën, gë bëwendëran bën, gë bëyepën bër bend Kaxanu bën, gë bëlaw bër bëxarëk bërebën bën, do gë bëlaw bër bëla bën këbi rend. Abi dend na bër šenene bën. ¹⁰ Bëte afaš faš këbi bër yëlayand gër eŷac bën, gë bër kë rind asošan gë asošan, er këni rind asošan gë asoxari in, gë bëfan bër okadëp bën, gë bënëgwëš bën, gë bër kë yašarënd gër enëgwëš bën, do gë đek bër hëpëk osëyali or đal bën. ¹¹ Eŷo kë rend Atëfëtan and xwëtënan ke aŷ, and enjaran end Kaxanu, mëŷ ar gë onëga aŷ.

End oyekax or Kaxanu eŷ

¹² Wëno gë emëkw edam el đek këmo šëkwand Yesu Kërisët, Axwën arebi an, mëŷ ar yël ke ojaŷ od me dixënënd andiyen andexëm an. Gayik axwëta xwëta ke sebënanaxën ke andiyen aŷo. ¹³ Damana exe tanaxën Axwën an gër andiyen andexëm aŷo, wëno ašir bamo širënd, arixëra bamo rixërand, abamo baxëtën na. Barikan mëŷ lëkaya baxe gë axaŷënan isëm ado bayik amo kwëta bana, abame nang na mëne në

emenan emo, në end onjëpëgënan od lëb bax gër emëkw edam ok. ¹⁴ Ata Axwën arebi an, mondako xureli këno gër ndam oyekax ol, gë ekwëta el, do gë aņana and gër Yesu Kërisët aņ. ¹⁵ Eyeyan elo ed mokwëta ex do ed ıpëk momëxwëta: Yesu Kërisët ayow yow baxo gër ngwën ebi pexën bëwendëran bën do wëno ex ar xurik me mendëra an. ¹⁶ Barikan Kaxanu gë axaıyënan wëlaya ke ex canayaxën gër wëno awëndëran asëm ajo dek ebuņa ed Yesu Kërisët el, ang amatinali and bër këno xwëta eni cotaxën aniyan and din aņ.

¹⁷ Ar wunëk nand ex yo an,
ar ax cësënd na an,
ar anëņo watënde na an,
ar ex gabat Kaxanu an,
xwënek owëlik ol do gë enjaran eņ din ir din! Amen!

¹⁸ Asëniwën Timote, apela and këmi sebënanënd aņ andamat ex gë bend reya këni anëka bëlawënel endey eņ. Awa wëj kwitayind eyeyan elo ey kemëanaxën ang ar okaxër fo. ¹⁹ Mëlayal ekwëta ed xwëta këyo Kaxanu el, bëte bayilexi onden onjekax. Onden onjekax oņo bërëmar abi bo ex na, do në eņo lapaxën këni ekwëta ed Kërisët el. ²⁰ Gër enga eņo hi këni Imene do gë Alekësandër. Mëņ lëxwaxën këmëni gër Sindan eni tëyaxën mëne ax gi ex na mocir Kaxanu.

2

End cale eņ

¹ Awa ga re këme đamana beņo dek, kemënayindën cale iņ, karayindëno Kaxanu, caleyindëno, këlayindëno do cëkwayindëno në end bëla dek. ² Calenindënebi bëmun beņ do gë dek bër ex bëlëngw bën, ene dıyaxënënde aniyan and gë aketëxeta, and gë emer këm, ene balëkënalixënënde end Kaxanu eņ, do ene dıyaxënënde ang ıpëk ak. ³ Eņo aye yek do aņan ñan ko Kaxanu, Afexën arebi an, ⁴ mëņ ar ıandi këno eni pex dek bëla an do eni ñatën enang ed end đal el.

⁵ Enimin, Kaxanu ıbat fo ex,
bëte aņatelindër ar Kaxanu gë bëla abat fo ex,
mëne ngëņ ala ar këno wacënd Yesu Kërisët an.

⁶ Ayëlaya yëlaya ko mëņ dëņ akanji ebi dacëtaxën dek:
osede olo wasin këbo nand ıpëk na
mëne Kaxanu ıandi këno eni pex dek bëla bën.

⁷ Në eņo yataxën ke Kërisët me gi afemëra, parëxanda do asëyali bër benëņg becëxe eni gixën gër ekwëta do gër đal. Er këme rend ijo đal ex, ame nëgwëšënd na.

⁸ Awa er ıandi ke gër ed ex yo, bësošan bën eni yënënd otaxan omënek, eni calend gë emëkw epešax, gë oxoıy këm do gë ecampëre këm.

⁹ Er ıandi ke bëte, bësoxari bën eni cudarand šenene, këreni cudand na banjëm band xaw. Këreni ñaņënarand na gë bamël, këreni bakarand na kaņe, gë oyeri, do gë bebër xemëk akanji. ¹⁰ Barikan gër oye orebën watindëlex bandıxa banjekax ang ıp këbi bësoxari bër fëb këno Kaxanu. ¹¹ And këni sëyalind aņ, bësoxari bën cësinayindëlexëni do eni baxëtënd aye. ¹² Asoxari an cësinayindëlexo, amo yël ex na or gapak or exo tëyalind ol, amo yël ex na eņo bëñand asošan an. ¹³ Enimin Kaxanu, Adam ıana këno ebay el, bayaxën këno Xawa. ¹⁴ Do šabucara in wa yifa këno asoxari an exo dëngw gër emëšen ed Kaxanu, aņo yifa ex na Adam, asošan an.

¹⁵ Barikan fo afex ko fex, ga rëw rëw ko angëmëne exo bayi gër ekwëta, gër ebal ed bela, gër eyëlaya ed gër owënëk, do gër ebana.

3

End bëlëngw enj

¹ Eyeyan elo ed mokwëta ex: asošan ar ýandi këño enim exo gi alëngw gër Amara an, andiyen anjekax ýandi këño exo dind. ² Awa aýap ýapëk, alëngw an exo gi ar gë end këno nëp këm, icën ind asoxari abat, ar gë anjus, ar ye këño onden, ar šenene, ar këbi xwëtayand aye bëliyer, ar xamëk osëyali. ³ Gilexo ar bëngw këño onden, ar këni wëlërend gë bela, ar kë xwëýëtand añana and kodí, kërëxo gi na ašëb, kërëxo gi na axeýax. ⁴ Kadacindëlexo aye ekun edexëm el, do ošaš orexëm ol eni gi bër kë baxëtënd apela ang ýapëk ak. ⁵ Enimin, angëmëne ala axo kam ex na ekadak ed ekun edexëm el mondake cëñ ko wëlaya Amara and Kaxanu añ? ⁶ Alëngw an, kërëxo gi na dë ar wák ecede end Yesu këdi këño fufën ndafënan in do exo gi ar këño nëp Kaxanu andamat gë šabucara in. ⁷ Aýap ýapëk bër ax gi ex na okëreceñ bën eni deyand osede oyekax end ola orexëm enj, këdi kë nëxena owac orexëm ol, do enjo tëra šabucara in gë bamene bandexëm bañ.

End ojakër enj

⁸ Ojakër ok bëte aýap ýapëk eni gi bër mopëb, bër ax gi ex na gë odëxas oki, bër abi kurelind na ngoy in, do kërëni gi na bër kë šotënd kodí gë enëgwëš. ⁹ Aýap ýapëk eni mëlayand end ekwëta end šonët ko Kaxanu gë onden onjekax enj. ¹⁰ Canayalex pere gër bandixa bandebën mëne bër šenene exëni eni ñanaxën andiyen and ojakër añ, angëmëne gë end kënëbi nëp këm exëni. ¹¹ Bëte bësoxari bër ex ojakër bën aýap ýapëk eni gi bër mopëb, bër gë anjus, bër mokwëta gër beý dek, kërëni gi na bëxapëndër. ¹² Jakër in gilexo icën ind asoxari abat, kadacindëlebi šenene ošaš orexëm ol, do mëlayayindëlexo aye ekun edexëm el. ¹³ Ojakër od kë rind šenene andiyen andebën ok bër gër amara bën dek afëb kënëbi fëbënd, do axor këni xorënd eni yeyan gë or gapak osëm end ekwëta ed bar këbo gër Yesu Kërisët enj.

End ekwëta enj

¹⁴ Timote, mondako këmi ýëgwënëlin kayëta ijo ado ga këme yarënd mi nëngali gogo dëñ. ¹⁵ Bari angëmëne ame yeli ex na gërëgako, anang nang këy ang ýapëk ey dýand gër ekun ed Kaxanu ak. Ekun elo ex Amara and Kaxanu and wëlayak dal añ, ang xëcar ir aciw fo. ¹⁶ Endey end Kërisët end šon baxo Kaxanu elod ga ýanak ngwën añ cëñ, iyo aýap ýapëk enang ed mëne mbañ rafëk el:

Kërisët šanayaw bax gë eman,
Angoc Amënëk añ wäsin këbo mëne ar šenene ex,
gër omeleka šanaya ko,
endexëm enj sëfët këni gër benëng bend bela,
bëranjëm wák endexëm enj gër ngwën,
Kaxanu wëla këño gër orën gë enjaran enj.

4

End bëšëyali bër benëgwëš enj

¹ Barikan Angoc and Kaxanu aŋ rek kerët mène gër bakey bapelatar, bërëmar ayepan këbi yepan ekwëta ed Kërisët el do eni kwënda etëf ed bënd bangoc band këbi nambelind bëla, do gë osëyali or bënd bëyël. ² Bën ex bër kè wënd enëbi yifa bëyëŋëna x bër kè labayand bën, gë bënëgwëš bën, do gë bër šor kënëbi gër onden gë endun end lëxw bani xali warëk bën*. ³ Bela bëjo kè sëyalind mène bërëwak end Yesu do nang këni dal bën këreni nërënd na, bëte këreni yambënd na bebërëmar xarak Kaxanu rik eni yambënd do eno cëkwand. ⁴ Dek er ri ko Kaxanu in aye yek, yoweŋ ax gi ex na er monap angëmëne ašëkwa këno šëkwand en yambaxën. ⁵ Enimin, er ex yo kè wënënd gë eyeyan ed Kaxanu el do gë cale in.

End ola or ariyenin ar Kërisët eŋ

⁶ Angëmëne bapela baŋo këyëbi sëyalind bëmaŋe bëŋ, ata key hi ariyenin ayekax ar Yesu Kërisët. Mondako kè šanaya gër ola orey mène bënd ekwëta bëŋ do gë osëyali or këy sëfënd din ol ang eyamb yamb fo hik gër aniyan andey. ⁷ Barikan cusëlëbi bër kè sëyalind bëndacan bënd kè yepënënd bënd Kaxanu bën gayik bësoxari bëxarëk këbi balënd bëndacan bëŋo. Kemënal ey diyand ang yäpëk exo diyand ar këŋo balënd bënd Kaxanu ak. ⁸ Edi ed bebër kè bëngwënënd eman el ofëcak dëŋ exëna. Barikan ofëcak or ar këŋo balënd bënd Kaxanu ol xucak ex këbën. Gayikwa Kaxanu abeya bëya këŋo ar kè rind mondako an aniyan and gërëgako aŋ do gë and kè yowënd aŋ. ⁹ Eyeyan elo ed dal ex, ed mokwëta aye ex. ¹⁰ Biyi asoro këne soronde gër andiyen, axemëna këne xemënande gër ekwëta, ang bër okaxër fo gayik ayar këneŋo yarënde Kaxanu, mëŋ ar gë aniyan an, adofa dek dek in bërëwak endexëm bën.

¹¹ Ata bëŋo yäpëk eyëbi pelënd, do eyëbi tëyalind eni dind. ¹² Awa wëŋ cëŋ, gil ar šenene, do bërëwak bën korindëlexëni eni tëfëteli: eyeyan edey el, gë bandixa bandey baŋ, gë aŋana andey aŋ, gë ekwëta edey el, do gë owënëk orey ol. Gayik šambenjar fo bayi këy, ala kërexo yaf na. ¹³ Xali yatir këme yeli, balëkënalind opën do akayëta and Kaxanu ok gër Amara. Pelindëbi eni kemëna gër etëf ed er këni wëlelind in bëte kemënal eyëbi tëyalind. ¹⁴ Anjëla and re baxo alawënel mène Kaxanu yël ki në end oyekax orexëm aŋ, ašot šot këy and xwëtan këni otaxan, do šalen këni enga end bëlëngw bër gër Amara eŋ. Do wëŋ kërey dangangan na. ¹⁵ Balindëlexi mbaŋ bëŋo, yëlayal gë emëkw el dek gër andiyen andey. Ata këni yana eni watënd bër gër Amara bën dek mène ola orey ol ang këŋo yapanënd Kaxanu ak dëŋ hik. ¹⁶ Titinalind aniyan andey aŋ do gë osëyali orey ol. Balëkënalind bëŋo dek. Enimin, angëmëne mondako këy rind afex kën fex wëŋ, do gë bër ki baxëtënd bën.

5

End bapela eŋ

¹ Ar xarëna ki gër Amara an, pelëralo ang sorix fo, këreyëŋo dexëra na kwëlay-kwëlay. Do ocambenjar ok, pelërayindëbi ang bëmaŋe fo. ² Asoxari axarëk an, pelëralo ang norix fo, do bësoxari bëbeja bën, pelërayindëbi gë owënëk, ang bëmaŋe fo.

* **4:2** 4.2 Amëd aŋo, mondako banëbi šorënd bëlaw bër bëla bën do gë okadëp od bafi nawand bëxwën bëreŋëŋ ok ang këneŋi rind oxye nanganëme fo ak.

³ Dëcarayindëbi bësoxari bësebëta sebëta bën angëmëne ani gi ex na gë ar këbi rëcarand. ⁴ Angëmëne asoxari asebëta sebëta an gë obaş exo ba gë ejiw bën exo, bën tÿalexëni emëlaya edexëm el. Maşëindëlenëbi bëxarëk bën edëba ed lëba kënebi el eni wataxënënd bër hi këni ekun ebat bën ekwëta edebën el gayik ejo këno nënganënd Kaxanu. ⁵ Ar hik enim asoxari asebëta sebëta an, ar bayik gabat an, ajo ex ar këno yarënd Kaxanu an. Ciş wec xemëna ko cale inç do gë okar od ejo dëca ok. ⁶ Barikan asoxari asebëta sebëta, ar xwëndak amëkëña and gë bësoşan an, anëka nemi ko ado ga bayi ko mopër. ⁷ Ejo yapëk eyëbi pelënd bësoxari bësebëta sebëta bën eni diyaxënënd gë end kënebi nëp këm. ⁸ Angëmëne ala ejo key emëlaya ed bërëxëm el, adofa bër ekun edexëm bën, anëka lap ko ekwëta edexëm el, anëka yëñen ko nëmëc gë ar elod axo gi ex na kërecej an.

⁹ Eno nëgwaxën asoxari asebëta sebëta an gër akayëta and bësoxari bësebëta sebëta, təkëlejo pere bëniy ofëxw oncegat do gilexo ar yër baño asoşan abat fo. ¹⁰ Bela bën deyayindëlexëni mëne ari baxo rind benjekax bërjo: aye babi wëlayand obaş orexëm ol, gë emëkw epeşax babi xacand bëliyer bën, anebën babi nebënënd osapar oñ bërëwāk bën, arëcara babi rëcarand bër şëmura këbi bën, do benjekax bend ex yo baxo rind.

¹¹ End bësoxari bëbeja bësebëta sebëta eñ cëñ, aşandi këbi şandid enëbi nër gaşëxe, do eno teb Kërisët. Men ex, këreyëbi nëgwënd na gër akayëta and bësoxari bësebëta sebëta. ¹² Bësoxari bësebëta sebëta bër sebëk eyëla eñanar ed yëlaya bani el monëp exëni. ¹³ Mondako hixën këni bëxwëlaraxik, do këni sëfërand bëciw bën gë omëkara. Bëte er xurik ex nënën in ex, ga wata këni eyeyan gë ofëcak këm el, do gë edil ed gër bend ax gi ex na bendebën el. ¹⁴ Awa wëno er këmëni xaranënd bësoxari bëbeja bësebëta sebëta bën enëbi nërënd gaşëxe, enëbi cotënd obaş, do eni mëlayand şenene ekun edebën el, këdi këni şot bërangoşëra andëbi bën er kënebo renaraxën. ¹⁵ Bërëmar cëñ anëka şapa këni do këno sëfënd Sindan in. ¹⁶ Angëmëne asoxari arëwāk ebi cot bësoxari bër nëng irexëm bësebëta sebëta, kemënalexo ebi dëcarand këdi këbi lenga emëlaya edebën el bër gër Amara bën do eni təkwan edëcaran ed bësoxari bësebëta sebëta bër ax gi ex na gë ar këbi rëcarand bën.

End epëb ed bëlëngw bër Amara eñ

¹⁷ Bëlëngw bër Amara bër kē xadacënd şenene bën, aşap yapëk enëbi pëbënd do enëbi dëcarand adofa bër xemënak gër epemëra ed end Kaxanu do gër osëyali bën. ¹⁸ Ga rek wa Oñëgw Omënëk ok:

«Këren kapënd na etëş ed engaş end këñun wëñënd bële eñ.» Do
«Ar kē riyenind an şap këno acosa añ?»

¹⁹ Ar këno lëxwënd alëngw ar Amara xarak axo gi ex na gë otede oki ba otas, këreyëno yaka na. ²⁰ And ko wëndëra ala gër Amara añ, dexëralo poyoma eni yëdaraxën bëte bër bayik bën.

²¹ Axara xara këmi gë obal osëm, gër lëngw ir Kaxanu, gër ir Yesu Kërisët, do gër ir omeleka omënëk: tanal ey dind dek beşër këmi felënd bëjo, do şoweş kërey dind na gë epitëndër ed bela. ²² Kemënal wëj dëñ ey gi din aşënëk fo. Kërexı nëkanënd na etana ed ala mokwëtan otaxan exo gixën alëngw el, gë ala këren bar na gër beñëñenax bendexëm.

²³ Gayikako laŋ ki yambënënd acël aŋ xali ey daki, cebind tēkēr ngoy in, tebël eceb ed wayët men fo el.

²⁴ Na fo exëni bër gë bamena band wat-wat damana kiti ex gixën indebën in. Bëte na fo exëni bër kē šonënd bamena bandebën do and kē nēka aŋ fo kē šanayand. ²⁵ Andamat ex gë bandixa banjekax baŋ: band ax watind na ataŋ baŋ dēŋ ax bayi na ga šonayak.

6

End okadēp eŋ

¹ Dek bër ex gēr oxadēp bën, pëbindëlenēbi mbaŋ bēxwën bērebën bën ang ŷapēk ak, mēŋ bayik bër fac bën ani denara na oŵac or Kaxanu ol, ani yepën na osēyali orebi ol. ² Bērēwāk bër ex okadēp bën kērenēbi yafënd na bēxwën bērebën bën ado ga hi kēni bēmaŷe bēndebën gēr ekwēta. Bëte gayikako bën bērēwāk, bër fian kēbi Kaxanu kēnēbi riyeninënd, kēbēnēlex nēmēc andiyen andebën aŋ.

End osēyali eŋ

Eŋo ŷapēk eyēbi tēyalind do eyēbi pelënd eni di. ³ Angēmēne ala exo tēyalind becēxen, bēnd fitarēk gē eyeyan ed dāl ed Yesu Kērisēt, Axwën arebi el, angēmēne axo tēfënd na bebēr sēyali kēmun mēne aŷapan kēŋo ŷapanënd Kaxanu bën, ⁴ awa ajo ar fufën kēŋo ndafēnan hi ko, ar nemērak hi ko. Mokaŋ kēŋo xanjënd ecampere el do gē ekeŷer ed nē end bēndey bētil el. Mondako kē ŷanand oyakēraxi ol, gē oŵer oŋ, gē odenar ok, do gē eyelandēr ed beñēŋanax el. ⁵ Bakucara band bela bējo baŋ ax kwētënd na gē ekwēt. Bakucara band bër gē onden otēmbak ex, band bër ax bo ex na gēr dāl ex, band bër kē yeland mēne ekwēta ed xwēta kēno Kaxanu el acotēraxēn ex. ⁶ Eyo dāl ex mēne, ebalēkēnali ed bēnd Kaxanu el acotēraxēn atēm ex angēmēne anēngandēra ki nēngandērand gē er šot kēy in. ⁷ Enimin ŷoweŷ ane mēlaw exe na gēr ngwën ro, bēte ŷoweŷ ane mēlaye na. ⁸ Awa angēmēne ašot kēne šotēnde eyamb yamb in, do gē banjēm baŋ, gwac ebo. ⁹ Barikan bër kē faŷënd gēr oŵēkw orebën mēne afo eni gi bër gē napul bën kē wēcēnd gēr eñēŋanax. Bën kēbi sērاند ang amene fo oñandi odanjēm, oñandi opēnirēx, oñandi oñēŋanax. Do oñandi oko kēbi sēwënd eni nēxena do eni nambēra. ¹⁰ Enimin, aŋana and kodī aŋ ex anēmbēt and gēr ed kē ŷanawënd toro ind ex yo. Ata bēremar ga fian kēni kodī in, hawētaxēn kēni ekwēta ed Kaxanu el, do sēkaxēn kēbi oyot odanjēm.

Bapela bapelatar baŋ

¹¹ End wēj ala ar Kaxanu eŋ cēŋ, kwēŷetal beŋo. Calayind aniyān and šenene, and fian ko Kaxanu, and gē ekwēta; aniyān and gē aŋana and bela, and gē ebuŋa, and gē onden omēngwēk. ¹² Kaxērind okaxēr onjekax ond ar xwēta kēŋo Kaxanu oŋ, kwētayal aye aniyān and din and waceli ki aŋ. Ax gi ex na nde ga šot kēy aniyān aŋo rixēn bay osede oyekax ol do wēl kēni otēde odanjēm? ¹³ Gēr lēngw ir Kaxanu, mēŋ ar kēbi yēlënd aniyān dēk bebēr gē onjēn an, do gēr lēngw ir Yesu Kērisēt, mēŋ ar reya bax osede oyekax gēr lēngw ir Poŋēs Pilat an, kēmi felënd eŋo: ¹⁴ kwētayal apela aŋ do ey bayi, aŷēnēk do ar gē end kēno nēp kēm xali yatir ko bakaw Yesu Kērisēt, Axwën arebi an. ¹⁵ Abaka ko bakaw and kēŋo fian Kaxanu aŋ, mēŋ ar ex gē onēnga do axwën owun an,

ar ex enim Emun an,
 ar ex Emun end bemun an,
 do Axwën ar bëxwën an.

¹⁶ Mëñ gabat ex ar ax cësënd na an,
 mëñ ex ar lëgëk gabat gër angoben an,
 angoben and ala ax tëkand na añ,
 angoben and elod ala ax wat na añ,
 angoben and ala ax kor na exo nëkon añ.
 Mëñ xwënëk enjaran eñ
 do gë panga ind din ir din iñ! Amen!

¹⁷ Pelëralëbi bër šotëk napul ir gër ngwën ro bën, këreni dafëndand na. Pelëläbi eno kwëtand Kaxanu, mëñ ar kë yëlënd dëm beý dek, ebo nëngandëraxënënd an. Do këreni kwëtand na napul ir kë xor ex kwët ijo. ¹⁸ Pelëläbi eni dind enjekax eñ, napul irebën in gilex añësa and bandixa banjekax. Dëcarayindëlenëbi bela bën gë emëkw epešax, këreni kwëjênalind na. ¹⁹ Do Taýëndëlexëni mondako napul isëm ir këni xanađ ecan ecan in, eni dëkayaxën aniyan and đal añ.

²⁰ E Timote, kwëtayal aye er xwëtënan ki Kaxanu in. Kwëýëtal eyeyan ed kë yepënënd bënd Kaxanu el, tebël eyeyandëra ed ax bašënënd na ekwëta el. Kwëýëtal ecampëre ed në end onangëran or fudac ol. ²¹ Bërëmar cëñ, ga bani sošanand mëne ašot šot këni onangëran olo, sebaxën këni ekwëta ed Kaxanu el.

Awa Kaxanu yëlëleñun oyekeax orexëm ol!

Kayëta ixinëm ir Timote in Lilaya in

Akayëta aŋo ex akinëm and yëgwën baŋo Pol Timote aŋ. Epela el dëŋ baŋo feland mondako gayikwa anang nang baxo mëne ecës el ðam ex. Pol axwitan xwitan baŋo mëne bër fana këbi Kaxanu eni pemërand Atëfëtan and Yesu bën ani kor na eni dind andiyen aŋo xarak abi cëmura ex na. Mëŋ baŋo felaxënënd Timote exo kapina ang ōroða fo. Barikan ebi kwëyëtanð bër wër këbi ecampëre, gë fatakëra, do gë bër kë yepënënd ekwëta bën.

Er ex gër akayëta in:

End ðapela band yël baŋo Timote eŋ: 1.1-2.26.

End ekapina do gë emëlaya ed ekwëta xali gër eŋata eŋ: 3.1-4.8.

Bepelatar bëŋ do gë ofelar ol: 4.9-22.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, parëxanda ir Yesu Kërisët hi këme ang yandi këŋo Kaxanu ak. Mëŋ fana ke me tëfëtërand end aniyen and beya baxo ayël këbo yël paß gë Kërisët eŋ. ² Wëŋ Timote këmi yëgwënënd, wëŋ ar ex asëñiwën ar pëlôt gër yomb iram an. Awa Faba Kaxanu do gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëleni oyekax ol, gë axayënan in do gë obetak ol.

End ecëkwa do gë ekemën eŋ

³ Aßëkwa këmo ðëkwand Kaxanu, mëŋ ar këmo riyenind ang bano riyeninënd bëxarëk bëräm ak*. Aßale këmo ðalend gë onden onjekax, do nand këme ðalerand yo, hik gëmëð, hik goyat, wëŋ aßalen këmi ðalënënd.

⁴ Mokofi xofi ke do aŋandi yandi ke mi watëdo exe nëngandëraxën, ga këme xwitan ang ōar baxi ongwën and baxe felarënde ak. ⁵ Axwita këme xwitanð bëte ekwëta ed ðal ed xwëta këyo Kërisët el. Ekwëta elo gër Loyis, ejiŋ isoxari yānawëk, bëtaxënëk gër norix Enis. Do aye nang këme wëŋ bëte aßot ōot këy ekwëta elo. ⁶ Mëŋ ex, kemënalil anjëla and yël ki Kaxanu and ōalen këmi mowëtän otaxan aŋ. Kërey ðangangan na këdi kë riwä.

⁷ Enimin angoc and yël këbo Kaxanu aŋ, and gë ojaw, and gë aŋana, do and gë orenik exo, axo gi ex na angoc and gë anjiy.

⁸ Mal ey torond në end Atëfëtan and Yesu eŋ ang këme sorond wëno ak. Deyarayind osede or Axwën arebi ol, kërexu cëfënanënd na. Bëte kërexu cëfënanënd na endam eŋ, wëno andepëra andexëm aŋ. Barikan toroye në end Atëfëtan eŋ gë panga ind Kaxanu in.

⁹ Kaxanu, gë panga ino fexën këbo do wäceli këbo owënëk ol, xarak ax gi ex na ðe ga ri këne bënjekax, ðarikan ga fëna baxo exo di mondako në end oyekax or yël këbo paß gë Yesu Kërisët eŋ, ðamana exo dixën ngwën in.

¹⁰ Oyekax olo ōanayak gërëgako and ōanayaw ko Yesu Kërisët, Afexën arebi aŋ. Mëŋ rëxëtëk panga ind ecës in

* **1:3** 1.3 Bëxarëk bër Pol bën Bëßëwif bër bax sëfënd aye end Kaxanu hi bani ang rek gër kayëta ir Bëfilip 3.4-5 ak.

do necëtënëgu këbo angoben and aniyan aņ,
aniyan and gë ecës këm aņ,
aniyan and këbo nangënënd Atëfëtan aņ.

¹¹ Gë Atëfëtan aņo hi këme afemëra, parëxanda, do asëyali. ¹² Bëte gër andiyen aņo buņa këme toro ind këme sorond in, bari axe cëfënan na. Gayikwa aye nang këme noņo ex ar xwëta këmo an, do mopëni fëni ke mëne axor ko xor exo kaxa er xwëtënan ke in, xali yatir akey apelatar.

¹³ Mëlayal eyeyan emënëk ed wëleli këye elo, gilex eyeyan ed këy sëf asëf gë ekwëta ed xwëta këyo Yesu Kërisët el do gë aņana and hik gër ndaxëm aņ. ¹⁴ Kwëtayal gër emëkw edey benjekax bend xwëtënan ki Kaxanu pab gë Angoc Amënëk and lëgëk gër ola orebi aņ.

End Onesifor do gë ekun edexëm eņ

¹⁵ Timote, anang nang këy mëne dek bër gër ebar ed Asi bën šapëran ke, ado Fišel do gë Erëmošen dëņ gër enga eņo exëni. ¹⁶ Axwën Yesu mëlayalebi gë axaņënan Onesifor do gë ekun edexëm el gayik mëņ laņ baxe felënd me kemëna. Ado ga hi këme andepëra, abano šëfënan na endam eņ. ¹⁷ Ecëñëxët and yow ko ro gër Rom aņ, ašalara šalara ke gë obal osëm xali wat ke. ¹⁸ Awa Axwën Yesu mëlayaleņo gë axaņënan ir Axwën Kaxanu in, xali yatir akey apelatar. Wëj dëņ anang nang këy nëmëc bela dek ang rëcara ke gër Efes ak.

2

End šorođa ir Kërisët eņ

¹ Awa wëj cëņ asëñiwën, kemënëlexi Yesu Kërisët gë oyekax orexëm ol. ² Do bebër wëleli këye ga këme sëfët mërëxand ir otede odanjëm bën, kwëtënanëlëbi bela bër mokwëta, bër kë xor bën bëte enëbi tëyalind bësëxe. ³ Ang šorođa iyekax ir Yesu Kërisët fo, mal ey torond ang këme sorond wëno ak. ⁴ Angëmëne ar yëlayak gër ošorođa an aņandi yandi këņo eņo nënganënd alëngw arexëm an endexëm eņ, axo kwëndand na bend aniyan and bër ax gi ex na ocorođa bëņ. ⁵ Ar kë xašërënd an, ala aņo cosënd na angëmëne axo tëf ex na šenene bacariya band okašër baņ. ⁶ Aņan ar sëwëk gër ošënga orexëm an yäpëk exo gi aņanar ar kë yamb er ko xana in. ⁷ Pënilëxi er këme rend in: Axwën an ayël ki yël onden ond exi pënixënënd beņ dek oņ.

⁸ Kwitayind end Yesu Kërisët eņ, mëņ ar xanik gër ecës and, mëņ ar exo andëwëra and Dafid an. Eņo ex Atëfëtan and këme femërand aņ. ⁹ Në end Atëfëtan aņo këme soroxënënd xali fokëra këne nangëde ar wëndërak fo. Bari eyeyan ed Kaxanu el cëņ, ala ax kor na exo pokëra. ¹⁰ Mëņ ex, wëno axapina xapina këme me buņand toro ind ex yo, eni cotaxën bela bër yata këbi Kaxanu bën apexa and gë enjaran end din ir din aņ, and ko yëlënd Yesu Kërisët aņ. ¹¹ Eyeyan elo ed mokwëta ex:

angëmëne gë Kërisët šës këne,
bëte gë mëņ fo këne liyafe. ¹² Angëmëne axemëna xemëna këne,
bëte gë mëņ këne wunëde;
angëmëne enëņo yaxëtaye,
mëņ bëte yaxëta këbo yaxëtađ.

¹³ Mëņ ar mokwëta ko bayi,
angëmëne ax bo ex na ga xwëta kënëņone,
gayik mëņ din ar hi ko an ko bayi.

End ariyenin ar Kaxanu enj

¹⁴ Awa beŋo ŷapëk eyëbi kwitanënd gër Amara, gër lëngw ir Kaxanu dëŋ, mëne eni kwëÿëtand ecampëre ed bënd gë ofëcak këm el, ecampëre ed bënd këbi nambelind bër obaxët el. ¹⁵ Wëj, kemënal eyëbi tëyalind ŷenene eyeyan ed dal el, ey canayaxënëd gër lëngw ir Kaxanu ang ar xamënëk andiyen and fana këŋo fo, ang ariyenin ar aŋo cëfënan na. ¹⁶ Kwëÿëtal bënd kë yepënënd bënd Kaxanu beŋ, tebël eyeyandëran ed ax baŷënënd na ekwëta el gayik bër watak mondako bën, oyeyandëran oŋo fo këbi ŷapërelind gë Kaxanu. ¹⁷ Eyeyan edebën elo ang ikejën ind kë ŷañënd fo ex. Imene do gë Filet ŷëf gër bëla bëjo hi këni. ¹⁸ Bën ga lap këni end dal enj, këni reyaraxënënd mëne anëka xucak ekani ed gër ecës el, do bërëmar wëlandëra këbi gër ekwëta ed xwëta këno Kaxanu. ¹⁹ Barikan Amara and rëd ko Kaxanu aŋ, abayi kë bayi, ang rek Oñëgw Omënëk ak: «Axwën an anang nang këbi bër xwën këbi bën.» Do «Ar kë hëbëtand yo exo mac oŷac or Axwën ol, ŋawëtalexo osëmbak ol!»

²⁰ Ar gë napul an, odëyamb od ŷot ko gër iciw indexëm ok mar od otëx ex do mar od gë omak, ax gi ex na odëyamb od kaŋe do od kodï fo. Odëyamb od xalanj ok, laŋ ko rixëraxënënd, barikan odëyamb okëbëanaxik ok, gë bakey band ofëna fo ko rixëraxënënd. ²¹ Awa angëmëne ala exo wunëta do exo tebëtëmbak beŋ, ata ko hi ang edëyamb ed këni rixëraxënënd yatir ofëna fo, ata ko hi ar yëlayak gër Axwën, do paŋ gë ola orexëm ol, ko ŷana exo dind benjekax bënd ex yo.

²² Awa wëj Timote, kwëÿëtal bëtëmbak bënd këni rind ocambenjar gë odënaŷ beŋ. Calayind or ŷenene ol, gë ekwëta el, gë aŋana aŋ, gë angwëlëra aŋ, do gë oyekax ol, andamat gë bëla bër këŋo ŷalend Axwën Kaxanu gë emëkw emënëk bën. ²³ Koranëlébi bër këbi ŷandind en yeyandëra bepënrëx, bënd gë ofëcak këm bën. Anang nang këy mëne beŋo gë ekeÿër fo kë hãtand. ²⁴ Xarak ariyenin ar Axwën an ax ñap ex na eni keÿërënd gë bëla. Ecëñëxët, er ŷapëk exo gi: ar bëngw këŋo onden gër bëla dëk, ar xamëk osëyali, do ar kë buŋand mbaŋ. ²⁵ Gilexo ar këbi wërëŷëtënd endëmane fo bër xorëk ecampëre bën, do exo yëland mëne Kaxanu arëca këbi rëca eni nëngwët ola orebën ol ebi pënixënënd dal in. ²⁶ Gilexo bëte ar këbi wërëŷëtënd endëmane fo ebi bakaraxën onden oŋ, do eni gëñjëtayaxën gër bamene band ŷabucara, mëŋ ar sëra babi eni dind oñandi odexëm an.

3

End bakey bapelatar enj

¹ Wëj Timote, nangël wa mëne gër bakey bapelatar, mbaŋ kë yëka. ² Gayikwa bëla bën axwëj këni xwëj, do eni gi bëhan bër kodï. Afufënarana këni ŷana eni puŷënarand, do eni dafënarand. Aŷir këno ŷana eni cirënd Kaxanu, do enëbi mësenënd bëxarëk bërebën bën. Aŷus këni ŷana eni cusënd bënd Kaxanu beŋ, do ado ebi din ala enjekax ano ŷana na eno cëkwand. ³ Owëkw orebën oŋ mbaŋ kë farëdaci xali eni gi gë axaÿënan këm, bërëna, bër gë anjus këm, bëxëÿax, bër ŷusëk enjekax. ⁴ Ayaxëta kënëbi ŷana enëbi yaxëtand bërebën bën, do eni gi xoÿët xoÿët. Ndafënan indebën in këbi ŷiwën, do eni ŋan bendebën beŋ nëmëc Kaxanu. ⁵ Aliya këni ŷana eni dïyand nangëde bër xwëta këŋo Kaxanu

fo, xarak gër owëkw orebën añëp ñëp këni panga ind ekwëta in. Ata nacëtalëbi caw bela bërako rako bën. ⁶ Šëf gër bela bëjo exëni, bër kë lilënd gër bëciw do kënebi yifand bësoxari bësitarak gër ekwëta bën, bësoxari bër wër këbi beñëñenax bën, bësoxari bër kë sëfënd oñandi od ex yo. ⁷ Bësoxari bëjo din këni sëyand, bari din ani korënd na eni nang dal in.

⁸ Ang bani ñëpënd Yanes gë Yambëres end Moyis ak, bër kë sëyalind benëgwëš bën mondako fo këni ñëpënd eni kwëta dal in[☆]. Ata bëjo bër gë onden otëmbak exëni, do ekwëta edebën el dek yepëk. ⁹ Barikan enëgwëš end bela bëjo eñ dek kë fëlëtar, ang ebax end Yanes do gë Yambëres ak. Ala ax bo na ga këbi baxët.

End aniyand and Pol eñ

¹⁰ Wëj cëñ, aye sëf këy er këme sëyalind in, bëte aye wat këy ang wëlaya këme ola oram ak. Anang nang këy bebër këme fënanand me di bën. Anang nang këy bëte ekwëta edam el, ebuña ed buña këme el, ang ke balënd end bela ak, ang xemëna këme ak. ¹¹ Anang nang këy bëte ang narëndëra këne ak, do ang soro këme gër angol and Anëcoš, gër and Ikoñom, do gër and Lisëtër ak. Bëte toro ind fe bayik ame buña ex na? Barikan Axwën an din ke racëtënd gër toro ind ex yo. ¹² Dek bër këbi yandind eni ñana ang këjo japanënd Yesu Kërisët ak bën, arixëra kënebi yana enëbi dixërand. ¹³ Barikan bëñëñenax bën, gë bëyifa bën din këni yana eni mendërand do eni basënd eñëñenax eñ, enëbi nambelind bëšëxe ang nambëra këni bën ak.

¹⁴ Barikan wëj, bayil ga xwëtaya këy bend sëya këy do fëni ki mëne dal dëñ ex beñ, ga nang këy ako noyo sëyali ki. ¹⁵ Elod inëmëta ga nang këy wa Oñëgw Omënëk ok. Awa Oñëgw Omënëk oko fo kë xor exi yël orenik ol, ey cotaxën apexa and këbi yëlënd Yesu Kërisët bër xwëta këjo añ. ¹⁶ Oñëgw Omënëk od ex yo gër Kaxanu xaniwëk do ofëcak or kë wëlawënd ol ex: osëyali ol, gë ewërëšët ed bër kë lifënd el, gë edebët ed bësëmbak el, gë ekađac ed gër or šenene el, ¹⁷ exo gixën ala ar wäk end Kaxanu an, ar kë xorënd exo di enjekax end ex yo.

4

End epemëra ed Atëfëtan eñ

¹ Awa Timote, gër lëngw ir Kaxanu do gë ir Yesu Kërisët, mëñ ar kë bakaw ebi kiti bela an, hi këni bëbëngw, hi këni bëšëšëk, këmi xarand gë obal osëm. Axara këmi xarand në end akey and ko bakaw eñ, në end owun orexëm eñ, ² pemërayind Atëfëtan eñ, deyarayind nand ex yo, saxan ki nde, lakan ki nde. Wërëšëtindëbi bela bën, dexërayindëbi, kemëninindëbi, buñanindëbi and këyëbi sëyalirand añ. ³ Gayikwa në eyow ex amëd and bela bën abi ñana na ebi ñandind or osëyali or dal ol. Ga këbi yana ebi kanjënd ebaxët ed oñandi odebën el, ašala kënebi yana enëbi caland bëšëyali bër bëšëyali. ⁴ Banëf bandebën bañ këni ñawëтали gë dal in, do eni kwënda obaxët or bendacan. ⁵ Barikan wëj, gil gë anjus gër beñ dek, buñayind ado ey torond, pemërayind Atëfëtan añ, balëkënalayind andiyen and fana ki Kaxanu añ.

⁶ Wëno cëñ, anëka hi këme ang ešëb-ceb ir këni xošënd në šađaxa fo, do oñe ondam oñ dëñ ñatëguk mondako. ⁷ Anëka xaxër këme okaxër ond

[☆] 3:8 3.8 Andocane 7.11-22

ÿap bax me kaxër oŋ, aŋata fiata këme andiyen andam aŋ, do aye wëlaya këme ekwëta ed xwëta këmo Kërisët el. ⁸ Ata elod gërëgako, acosa and or ŋenene and fenin ke aŋ, Axwën Yesu, mëŋ ar ex axiti ar ŋenene an, ayël ke yëlëf yatir akey apelatar. Ayël këbi yël bëte bër fiän këŋo do këno ŋëmind exo bakaw bën, axi gi ex na wëno fo.

Bepelatar beŋ

⁹ Kemënal ey yow aŋand ro gër ed hi këme. ¹⁰ Demas cëŋ, aŋaŋëta ŋaŋëta ke gayik bënd gë okey oko xëbënan këŋo nëmëc, kwël ye ko de gër Tesalonik. Këresanŋës aye ye ko gër ebar ed Galasi, do Tit, gër ed Dalëmasi. ¹¹ Luk gabat bayik ro gë wëno. Awa tëfëregudën gë Marëk and këy yowënd aŋ gayik mbaŋ ke rëcati gër andiyen. ¹² Alawën lawën këmo Tiŝik gër Efes. ¹³ And këy yowënd aŋ, mëlaliwëf ocud otëm ond sebëgu bame gër Tërowas, gër iciw ind Karëpos oŋ. Mëlaliwëf bëte bakayëta baŋ, adofa bakayëta band monëkw baŋ. ¹⁴ Alekësandër, asap an, mbaŋ rixëra ke. Axwën an, aŋaŋën këŋo ŋaŋën bandixa bandexëm baŋ. ¹⁵ Wëŋ bëte kwëŋëtalö gayik mongwërëna wërëna baxo ga xey këŋo osëyali orebi ol.

¹⁶ Yatir wac ke aŋanar axiti an, gabatak ax yow bana exe ðaŋëta: ðek ŝapëran bane. Bari Kaxanu kërebi nëp na në eŋo. ¹⁷ Axwën an wa laŋëta baxe, do xemën ke, eni wëlaŋën Atëfëtan aŋ paŋ gë wëno, ðek bënëŋ beŋ. Do Axwën an mondako racët ke gër etëŷ ed yëraŋ. ¹⁸ Aracët ke racët gër eŋëŋënaŋ end ex yo, afexën ke fexën, do exe mëla yaŋ gër orën, gër ed wun ko. Duwanëŋone mëŋ ar gë enjaran end din ir din an! Amen!

Ofelar ol

¹⁹ Aŝëma këmëni ŝëmand Përisëka, gë Akilas do gë bër ekun ed Onesifor bën. ²⁰ Erasët cëŋ, gër Koreŋët bayiw ko, do Tërofim fo sebëgu këmo aŝëxwëra gër Mile. ²¹ Kemënal ey yow ðamana ex ŋatëgu ayem in. Ebulos, gë Pudenŝ, gë Linos, gë Këloja, do ðek bëmaŋe bëŋ ki ŝëmand. ²² Awa Axwën an gilexo gër onden ondey! Yelëlerŋun oyekax orexëm ol!

Kayëta ir Tit in Lilaya in

Kayëta ijo Pol yëgwën baŋo Tit, ar enga endexëm gër epemëra ed Atëfëtan and Yesu Kërisët an. Afel fel baŋo Tit ebi yata bëlëngw bër bamara band gër ošir or Këret. Axwitan xwitan baŋo mondake yäpëk eni gi bëlëngw bër bamara bën. Bëte afelëra felëra baŋo Tit mondake yäpëk exo diyand šenene gër Amara: gë bëxarëk bën, gë bësoxari bëbeja bën, gë ocambenjar gë odënaŋ ok, do gë okadëp ok. Mëŋ alëngw an yäpëk eno tëfëtelind. Afel fel baŋo bëte Tit kërebi teb na bësëyali bënëgwëš bën eni tëyalind bënd gë ofëcak këm beŋ. Er ex gër akayëta in:

End osëyali or Pol eŋ: 1.1-4.

End ola or bëlëngw bër Amara eŋ: 1.5-16.

End aniyän and gër Amara eŋ: 2.1-3.11.

Ofelar ol: 3.12-15.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, ariyenin ar Kaxanu an, kë yëgwënëlinde kayëta ijo ro. Parëxanda hi këme, Yesu Kërisët do gë Kaxanu fana këne mëni nangënënd end däl eŋ bër sana kënebi bën, eno kwëta, eni diyand ang këbi yändind ak ² do eni yarënd aniyän and din ir din aŋ. Damana exo dixën ngwën iŋ beya babi Kaxanu aniyän aŋo, xarak mëŋ axo nëgwëšënd na. ³ And ŋatan këŋo Kaxanu, mëŋ ar ex afexën arebi aŋ, anëcëtëgu nęcëtëgu ko eyeyan edexëm ed xwëtënan ke me pemërand el. ⁴ Tit, wëj ar hik enim ašëniwën, ga bar ke ekwëta edebat an, ašëma këmi šëmand. Faba Kaxanu do gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëleni oyekax ol do gë ofetak ol!

End bëlëngw bër amara eŋ

⁵ Wëno er sefaxënëgu këmi gër Këret in ex, ey paŋ eketënëgu ed bešër bayi bax el, do bëte eyëbi tana bëlëngw gër Amara and angol kala, ang fel bami ak. ⁶ Ala ar këyo sana exo gi alëngw an, gilexo icën ind asoxari ašat fo, ar gë end këno nëp këm. Bëte gilexo sëm ir obaš or wäk end Yesu, or ax ŋac ex na, or ax mëšind na. ⁷ Enimin, aŋap yäpëk alëngw ar amara an exo gi ar gë end këno nëp këm, gayikako ar xwëtënan këno bënd Kaxanu hi ko. Kërexo pufënarand na, kërexo gi na xoŷët xoŷët, kërexo gi na ašëb, kërexo gi na axeŷax, kërexo caland na exo cot kodŋ in gë osëmbak. ⁸ Barikan gilexo ar këbi lëkayand aye bëliyer, ar ŋanëk enjekax, ar šenene, arenik, awënëk, ar xamëk emëlaya ed gaf irexëm. ⁹ Kwëtalexo aye eyeyan ed däl el, bayilex ang sëyali këno ak, exo koraxënënd ebi kemën gë osëyali or šenene ol, do ebi masinaxënënd bër kë šampërend bën ang këni lifënd ak.

¹⁰ Enimin, moŋëmb yëmb këni bëwëšik bën, bësëyali bër bënëgwëš bën, do gë bënambeli bën, adofa gër enga end Bëšëwif bërëwäk end Yesu. ¹¹ Bëjo yäpëk eyëbi cëmin gayikako yer oxun oŋ këni wëlënd gë osëyali or enëgwëš or këni šotaxënënd kodŋ gë osëmbak ol. ¹² Ar hi këni ebar ebat do hi ko alawënel re këbi:
«Wën Bëkëret bën din bënëgwëš hi kën,
ang oŋacar oxeŷax fo hi kën,
bongëleŷ bokwëlaraxik hi kën.»

¹³ Osede olo ðal ðeŋ ex, meŋ ex dexërayindëbi mbaŋ eni cotaxën ekwëta ekemax. ¹⁴ Tebëlexëni obaxët or benëgwëš bend Bëšëwif ol, bend ex ðapela band bela bër kè ðeŋpënd ðal beŋ. ¹⁵ Er ex yo, aŵënën wënëk gër bëwënëk, bari ŷoweŷ ax men ex na gër bër buyarënyak, do hi këni gë oŋepëgënan bën: onden ondebën oŋ buyarëk. ¹⁶ Mondako këni sošanand mëne anang nang këno Kaxanu. Barikan bandixa bandëbën baŋ këbi fëlëtënd. Bëjo bër mocus exëni, bëwëšik exëni, bër kè sèkwanënd eni di enjekax exëni.

2

End osëyali or ðal eŋ

¹ Wëj cëŋ, pelindëbi bend rek osëyali or ðal beŋ. ² Pelindëbi bësosaŋ bëxarëk bën eni gi bër gë anjus, bër mopëb, bërenik, bër xemëk gër ekwëta, gër ebal ed bela, do gër ebuŋan.

³ Pelindëbi bësoxari bëxarëk bën eni diyand ang bër yëlayak gër Kaxanu fo. Këreni gi na bërena bër bela, këreni gi na okadëp od ekurelira ed ngoy. Tëyalindëlexëni enjekax eŋ.

⁴ Masinindëlenëbi bësoxari bëbeja bën ang ŷapëk ebi balënd end bécën bëndebën do gë obaš orebën ak. ⁵ Tëyalindëlenëbi eni gi bësoxari bër gë anjus, bëwënëk, bër ye këbi onden, bër kè fëŷepëŷënd bëciw bëndebën, bër bëngw këbi onden, bër këbi baxëtënënd bécën bëndebën. Ata bayik ala ax ñana na exo denand eyeyan ed Kaxanu el.

⁶ Pelindëbi bëte ocambenjar ok do gë odënaŵ ok eni gi bërenik. ⁷ Gër ga hik yo, wëj ðeŋ aŷap ŷapëk ey gi ar motëfëteli gër benjekax bend këy rind. Do and këy sëyalind aŋ, ola orey ol gilex or ðal, or mopëb. ⁸ Gilex bëte eyeyan emënëk ed ala ax kor na exo cembët. Angëmëne mondako ex, ata këŋo wëlandëra ar këbo wañërelind an do eñëŋenax end këbo yëlan, axo cot na.

⁹ Pelindëbi okadëp ok enëbi wëlënënd gër beŷ ðek bëxwën bërebën bën, eni kemënan ebi nënganaxën endebeŋ eŋ, këreni campërend na er kënebi felënd in. ¹⁰ Bëte watiyindëlex gër ola orebën mëne bër mokwëta hi këni, ŷoweŷ këreni dekan na. Mondako këni fëbaxën osëyali or Kaxanu, Afexën arebi ol.

¹¹ Gayikwa ašanaya šanayak gër bela ðek oyekax or Kaxanu or kè yëlënd apexa ol. ¹² Ata oyekax olo këbo sëyalind ene kwëŷëtande bëcusësus beŋ, gë oñandi od gër ngwën ro ok do ene cotaxëne gë okey oko ðeŋ, aniyand and gë orenik, and gë onden, and šenene, and kè wëlayand bend Kaxanu. ¹³ Mondako këne šënixëne er gë onënga ir këne yarënde in, do gë akey and kè šanayaw enjaran end Yesu Kërisët aŋ, meŋ ar ex Kaxanu, ar xwën këbo do fexën këbo an. ¹⁴ Mëŋ ðeŋ yëlayak në endebe ebo dacëtaxën gër eñëŋenax end ex yo do ebo mënën, ene gixëne bulunda ir xwën ko, ir kè balëkënalind edi ed benjekax in.

¹⁵ Mondako ŷapëk eyëbi tëyalind, eyëbi kemënënd do eyëbi wërëšëtënd gë ðek or gapok or šot këy ol, ala kërexo yaf na!

3

End aniyand and oxëreceŋ eŋ

¹ Kwitanindëbi bërëwāk bën mëne aŷap ŷapëk enëbi baxëtënënd bëlëngw bën do gë bëmun beŋ. Diyindëlexëni er këni rend in, do

gindëlexëni bēwēlëk eni di enjekax end ex yo. ² Pelëlëbi eni gi bër mongwëlër, bër bēngwëk, do eni nënga gër bēla dëk, ala kërëno denand na. ³ Enimin, biyi bēte d'amana enējo nange Kërisët, er hi bane bēfëñirëx, bēwëšik, bēnambërak, okadëp od oñandi oñëñenax do gë od bēnëngax bëtëmbak. Mbañ xey bane, do bafo yakëraxirand, bane xoýëndërende do bane šusërende andëbi rebi añ.

⁴ Barikan and ñatan këjo Kaxanu Afexën arebi añ, wasin këbo biyi bēla bën oyekax orexëm ol do ang ñan këbo ak. ⁵ Nē end axaýënan irexëm fo rixën ko mondako, bari ax gi ex na dë ga ri këne bënd šenene. Afexën fexën këbo gë xobuyi or andëwa angašax ol do gë enëngwët ed ko nëngwëtënd Angoc Amënëk el. ⁶ Kaxanu yël këbo dëm Angoc Amënëk añ paš gë Yesu Kërisët, Afexën arebi an ⁷ efo kwëtaxën bër šenene paš gë oyekax orexëm ol, ene cotaxëne aniyand din and këne yarënde añ.

⁸ Awa eyeyan elo däl ex do aýandi ýandi ke eyëbi kënënanënd bër xwëta këjo Kaxanu bën gë obal osëm ebi bëröxën edi ed benjekax el. Awa eño ayeyek do ofëcak or bēla ex! ⁹ Barikan kwëýëtal oyeyandëran ofëñirëx oñ, gë or bënd bandëwëra oñ, gë oxeyër oñ do gë ecembëtëndër ed në end acariya and Moyis el gayik dëk bējo ax ñap ex na, ofëcak këm ex. ¹⁰ Ar kë wëlawënd bakucara gër amara an, pelëralo amat xali baki, bari ñwayidfo angëmëne axi baxët ex na. ¹¹ Anang nang këy mēne ala arako rako an, asëmbak ex, ar kë wëndërand ex do gë andexëm dëñ ko nëpayand.

Bapela bapelatar ban

¹² And këmo lawënëli Arëtemas ba Tišik añ, kemëñayid eye kacali gër Nikopolis gayik gër emëkw edam faý këme exe kuca fën amëd and gë ayem añ. ¹³ Kemënal eyëbi yëlëra šëlafana, Senas, asëyali ar acariya an do gë Apolos eni kucaxën gër damana irebën, ýoweý kërëni can na. ¹⁴ Aýap ýapëk bēmaýe bēndëbi bënd ex bërëwák bēñ eni tēya egi ed bēnëngax el, do gindëlexëni din bēwēlëk gër edi ed benjekax, enëbi dëcaraxënënd bër šëmura këbi mbañ bën; kërëni dýyand na wa gë ofëcak këm.

¹⁵ Awa bër enga endam bën dëk ki šëmand. Cëmalëbi bër ex odawo odebi ga bar këne ekwëta ebat bën.

Kaxanu yëlëñjun wën dëk oyekax ol!

Kayëta ir Filemonj in Lilaya in

Akayëta aŋo Pol yëgwën këreceŋ ir baŋo Filemonj. Ar Xadëp irexëm ir bano wăcënd Onesim, naŋa baŋo. Ga fed këni gë Pol wël ko end Yesu Kërisët eŋ, ŋa ko do hi ko mëŋ bëte këreceŋ. Ata Pol fel këŋo exo maÿi gër axwën arexëm Filemonj. Yëgw kayëta ijo ro eŋo karaxën Filemonj eŋo kaca gë eteban Onesim. Gayikwa angwën aŋo, xadëp ir naŋak in, asoron bano soronënd, bandëmar alaw bano lawënd. Er sëyali ko Pol gër kayëta aŋo ro in ex ebalër ed bërëŋak end Kërisët el, aÿap yăpëk ex canayand gër banëkëra bandebën. Mëŋ ex Pol axara baŋo Filemonj eŋo kaca Onesim gë obal gayikako anëka hi baxo arëŋak end Kërisët ang mëŋ ak. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el do gë ecalen ed Filemonj el: 1-3.

End Onesim eŋ: 4-22.

Ofelar ol do gë cale ipelatar iŋ: 23-25.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, ar fëra këno në end Yesu Kërisët an, wëno gë abaÿe Timote ki yëgwënëlinde wëj Filemonj. Wëno mbaŋ ke balënd endey eŋ, wëj ar bar këne andiyen amat an. ² Gër kayëta ijo ro, abar bar këmun wëj gë Apiya, imaÿe itoxari indebi iŋ, gë Arëšip ar xel këmi hi enga endemat an, do gë bër gër Amara and hik gër iciw indey bën. ³ Faba irefi Kaxanu do gë Axwën Yesu Kërisët, yëlëlenun oyekax ol do gë obetak ol.

End aŋana aŋ do gë ekwëta ed Filemonj eŋ

⁴ Din këmi xwitand mi calen do këmo šëkwand Kaxanu ir xwën ke. ⁵ Awëlati wëlati këme mëne wëj mbaŋ xwëta këyo Axwën Yesu, bëte mbaŋ ki balënd end dëk okëreceŋ ocandax eŋ. ⁶ Ga bar këne ako ekwëta edebat, anang nang këy dek er yek eyëbo din në end Kërisët in. Awa masinëlëbo ngwa. ⁷ Wëno mbaŋ nëngandëra ke do mbaŋ xemën ke aŋana andey aŋ. Abaÿe Filemonj, enimin okëreceŋ odanjëm yema këfi owëkw oŋ në endey.

End emëka ed Pol eŋ

⁸ Mëŋ ex, ga yël ke Kërisët or gapak ol, anëÿali anëÿali domi er yăpëk ey di in, bari ame di na. ⁹ Er yăpan ke mi kara mo kara ga nang këme ako gë aŋana hi këy. Wëno Pol, anëka xar këme bëte waca ke hi këme gër epëra në end Yesu Kërisët. ¹⁰ Axara këmi xarand end Onesim eŋ*. Asëñiwën iram hi ko elod yatir ŋa ko end Kërisët eŋ ro gër epëra. ¹¹ Bakey band xucak baŋ, ofëcak abaxi rin na. Barikan gërëgako, arin këbo rin wëj gë wëno. ¹² Anëka felëli këmo exo maÿili ado ga lëkër këmi mbaŋ. ¹³ Dek yăndi baxe exo baÿi gër ndam ro, exe dëcarand ang do ye rëcara wëj ak ang hi këme gër epëra në end Atëfëtan ak. ¹⁴ Bari gematak axe ñandi bana me di xarak axe wëlër exe na pere këdi këmi nëÿali eye din oyekax olo.

* **1:10** 1.10 Onesim ijo xadëp hi bax. Anaŋa naŋa baŋo Filemonj, ar xwën baŋo an, hër ko dŋup gër angol and fëra bano Pol.

¹⁵ Bamat imëd fo şapër ban gë Onesim erjun ketaxën din. ¹⁶ Barikan gërëgako nëmëc xadëp hi ko. İmaÿe ind kî bal mban hi ko, axo bo ex na xadëp fo. Wëno gë pit ke balënd endexëm eñ xarak wëj doxi balënd nëmëc gayik xadëp irey exo. Bëte arey hi ko ga bar kën ako gër Axwën Yesu. ¹⁷ Awa angëmëne wëj gë wëno abar bar ke, kwëtayalo Onesim ang xwëtayadoye wëno ak. ¹⁸ Angëmëne aŵenan wënan ki, wëno këye wëkad, do angëmëne ÿeÿ ÿomëxa ki na, wëno ki wăşëned. ¹⁹ Ata wëno Pol kē ÿëgwëlınd gë ataxan andam añ dëñ: wëno aŵaşën këmi wăşën. Wëj anıyan andey añ dëñ ga ÿomëxa këye wa, bari ami pel na. ²⁰ Eyo abaÿe, dëcale mondako nē end Kërisët, yemënël emëkw edam el ga bar ke ako gër ndexëm.

²¹ Anang nang këme mēne aŵa këy ŵa er këmi ÿëgwënëlınd gër kayëta ijo ro in. Aye fëni ke mēne nëmëc er xara këmi in këy ri. ²² Gërëgako këñenanëxëye bēte aciŵ, yëla këme mēne asebët këne sēbëtëli gayik Kaxanu ayakali këjun yakali cale indewën in.

Epelar el

²³ Epafëras, imaÿe ind fëra kënebo nē erebat nē end Yesu Kërisët in, ašëma këjun šëmand. ²⁴ Ašëma kënun šëmand bēte bër bar këmi andıyen bën: Marëk, gë Arisëtarëk, gë Demas do gë Luk. ²⁵ Oyekax or Axwën Yesu Kërisët ol gıl ex gër onden ondewën!

Kayêta ir Bêšewif in Lilaya in

Kayêta ir Bêšewif ijo ala ax nang ex na ba noŷo ŷëgwëk. Er kê reyand mène Yesu Kërisët nêmeça kêbi Moyis do gë dek bêlaŷwênêl bër Kaxanu bën. Gayikwa mênj šêsëk gër kërêwa šadaxa ir din ir din ir kêbo sebanaxënd Kaxanu beñëŷênax in. Ga ħata ko dek er ebax exo di eni pexaxên bela in, Yesu Kërisët abaka baka ko gër Sëm. Do mênj rix këŷo ašadaxan alëngw ar din ir din. Akayêta aŷo ro kêbi sèyalind Bêšewif bërêŷwak end Kërisët bën mène aŷap ŷapëk eno tef mênj fo, këreni bakan na cale ikarëk indebën in. Er ex gër akayêta in:

End enëngwët do gë emênên ed ngwên eŷ: 1.1-2.4.

End apexa and wêlaw ko Yesu Kërisët eŷ: 2.5-4.13.

End ašadaxan alëngw ar gër orên eŷ: 4.14-6.12.

End eter ed gë šadaxa ir Yesu eŷ: 6.13-10.39.

End ekwêta ed xwênaxênënd kêbo Kaxanu eŷ: 11.1-13.25.

End Asëñiw ar Kaxanu eŷ

¹ Akarëk aŷ, Kaxanu bakëlêbêd bakëlêbêd do gë bamatinali bandanjëm felëra kêbi bëxarëk bërëbi bën paŷ gë bêlaŷwênêl bën. ² Barikan gër bakey bapelatar band hi këne baŷo, afelëra felëra kêbo paŷ gë Asëñiw. Ata Kaxanu paŷ gë Asëñiw irexëm ijo ri ko ngwên in do mênj fo ex ar sana këŷo exo kwên beŷ dek an.

³ Gër Asëñiw ijo šanayak oye or enjaran end Kaxanu ol,

gër ndexëm fo watik enimin ola orexëm ol,

bête mênj fo lëkayak ngwên in gë eyeyan epangak edexëm el.

And rin kêbi bela šadaxa ir angunêtan and beñëŷênax aŷ,

abaka baka ko ŷëpax ko yaŷ gër orên, gër liw ir Kaxanu, mênj ar gë owun osëm an⁴.

End Yesu do gë omeleka eŷ

⁴ Asëñiw ijo nêmeça kêbi or gapak ol omeleka ok

mênj yëlawên këŷo Kaxanu oŷac or wêlik nêmec gë orebën ol. ⁵ Enimin

Kaxanu, elod aŷo pel ex na meleka:

«Wëj ex Asëñiwên, wëno wa rëw ki doro.»

Do bête:

«Wëno kê hi Sëm do mênj exo gi Asëñiwên.»

⁶ Barikan Kaxanu and baŷo lawênëgund Asëñiw gër ngwên ro aŷ, mênj ar hik dâmana exo dixën beŷ dek an, are re ko:

«Dek omeleka od Kaxanu ok, poxiyindëlexëni eno cale⁶!» ⁷ End omeleka eŷ cëŷ, are re ko:

«Omeleka od Kaxanu ok bangoc exëni,

Bëriyenin bërëxëm exëni ang xodux or xafa-xafa fo.»

⁸ Barikan end Asëñiw eŷ, are re ko:

«E Kaxanu, ayël yël këyo din ir din acët and owun oreŷ and ex acët and or šenene aŷ.

⁹ Añan ñan këy end šenene eŷ do šus këy eñëŷênax eŷ.

E Kaxanu, Kaxanu sana ki,
 mên xoš ki gë ogu exi nëngandëraxënënd
 do mondako sana ki gayikako abal këŋo balënd
 andey eŋ nēmëc gë end bošandax eŋ*»

¹⁰ Do bête:

«Axwën, wěj rik edëda ed ebar el elod gër ŷanar
 do orën ol, andiyen andey ex.

¹¹ Orën ol gë ebar el ašapër kē šapër
 axar kē xar ang banjëm fo.

Barikan wěj din ir din këy bayi. ¹² Alongomira këy longomira ang bacud
 bakarëk fo,

do ey nēmba ang këni nēmband bacud bacëxe ak.

Barikan wěj din ar hi këy an këy bayi,

ola orey ol or din ir din ex*» ¹³ Kaxanu nande fel këŋo na meleka:

«Nëpal gand liw iram ro

xali mēni bar bërangoŷëra andey bën eni gi ambëñaxënënd andey*?»

¹⁴ Ax gi ex na nde omeleka ok ex bangoc band këŋo riyeninënd Kaxanu
 baŋ? Ax gi ex na nde bën këbi lawëndërand eni di andiyen and edëcara
 ed bër kē šot Apexa bën?»

2

End apexa akëbëñaxik eŋ

¹ Mên ex, aŷap ŷapëk ene balëkënalinde mbaŋ eyeyan ed wël këne
 el këdi këŋo nambeli ala. ² Enimin, angëmëne eyeyan ed wëlaw këni
 omeleka el ed mokwëta ex, angëmëne Kaxanu šenene nëp babi bër
 wëndërak do hëp bax eni kwëta bën, ³ mondake kënëŋo šanade biyi
 angëmëne alangangan langangan këne apexa and xëbënëk mondako aŋo?
 Axwën Yesu ga ŷanak wa etëfëtëran ed apexa aŋo el bëtaxën këni bër
 baŋo baxët bën ene nangaxëne mëne dal dën ex. ⁴ Ax gi ex na nde wa
 Kaxanu afëb baxo fëbënd osede orebën ol ga babi yëlënd panga ind bani
 rixënënd becarax in, gë bërëcaxik bend ex yo, do gë banjëla band babi
 yëlënd Angoc Amënëk baŋ ang këŋo ŷandi ak?

⁵ Gayikwa ngwën ingašax ind këne rende ayow kē yow in, Kaxanu abi
 yël ex na owun ol omeleka ok. ⁶ Barikan ala rek na gër Oñëgw Omënëk:

«Kaxanu, ine ngwa hi ko Asëñiw ar ala an,
 mên ki balaxënënd mondako endexëm eŋ?

Noŷo ngwa hi ko mên këyo fëŷëpëŷaxënënd mondako?

⁷ Tëkër fo wä bay exo bana gër omeleka,

Ata wěj šud këyo owun or gë enjaran ol do gë or gapak ol.

⁸ Beŷ bën dek xwët këy dila gër osapar orexëm*»

Kaxanu, ga bar ko ako beŷ bën dek gër owun orexëm, ŷoweŷ ax bayi ex na.
 Dal ex gërëgako ane watënde ex na mëne gër beŷ dek wun ko. ⁹ Barikan

awat kënëŋone wate Yesu, mên ar bana bax imëd fo gër omeleka an. Awat
 kënëŋone wate ga wun ko, gë enjaran eŋ do gë or gapak ol gayik mên
 sorok ecës el. Gë oyekax or Kaxanu ol, šësaxën baxo Yesu nē end bela
 dek. ¹⁰ Enimin, Kaxanu rik beŷ bën dek do mên xwënëk. Do ga ŷandi
 këŋo ebi mēla bela bërănjem gër enjaran endexëm, seb këŋo Yesu exo
 toro, exo gixën awëlëk ar ebi mēlanaxënëgu apexa an.

* 1:9 1.9 Calemoñëw 45.7-8 * 1:12 1.12 Calemoñëw 102.26-28 * 1:13 1.13 Calemoñëw 110.1

* 2:8 2.8 Calemoñëw 8.5-7

¹¹ Gayikwa ar kê wênênend an do gê bër wênên kêbi bën, nê arabat şanêgu kêni. Mêj ex, Yesu aņo cêfênan ex na ebi mac bêmaÿe, ¹² and re ko:

«Asêfêtan kêmêni sêfêtan oŵac orey ol bêmaÿe běj,
ayas kêmi yas mêrêxand ir amara».

¹³ Do bête:

«Wêno axwêta kêmo xwêta Kaxanu.» Bête are re ko: «Nêkodêfo wêno
gê bela bër yêl ke Kaxanu bën».

¹⁴ Awa gayikako bela bėjo bër gê beman exêni, Yesu ahi hi baxo bête gê eman ang bën ak. Aşês şês ko eņo koraxên ar wêña bafi bela gê ecês an, mêne ngêj şabucara in. ¹⁵ Mondako ri ko ebi dacêtaxên dek bër bax liyand gêr oxadêp bën ga bani yêdand ecês el. ¹⁶ Enimin đal ex, bêrandêwêra and Abêraxam bën yow baxo ebi dêca mondako, bari ax gi ex na omeleka. ¹⁷ Bête aŵap ŷap bax eni bar andêwêra amat gê bobinêm, exo gixên aşadaxan alêngw ar gê axaÿênan do ar mokwêta gêr andiyen and Kaxanu, ebi dinaxên bulunda in şadaxa ir angunêtan ir beñêjênax in. ¹⁸ Gayikako mêj dêj anang nang ko er ex atêy in do gê er ex toro in, axor ko xor ebi dêca bër kêbi fab atêy bën.

3

End Yesu do gê end Moyis eņ

¹ Wên bêmaÿe bêmênêk běj, wên bër hik şêf gêr oŵac or Kaxanu or ŵac kêjun gêr orên bën, awa kamanino Yesu, mêj ar kêne reyarande poyoma mêne mêj lawênêgu kêjo exo gi parêxanda do aşadaxan alêngw. ² Ar mokwêta hi baxo gêr ogês od Kaxanu ang hi baxo Moyis akarêk ak, mêj ar lawênêgu banjo do xwêtênan banjo dek bër gêr iciw indexêm an. ³ Ata Kaxanu, ga xwêta kêjo mbarj Yesu yêlaxên kêjo enjaran end nêmecak end Moyis eņ. Gayikwa ar bayêk iciw an xêbênêk nêmec gêr iciw ind bay ko in. ⁴ Enimin, iciw ind ex yo ala bayêk, xarak Kaxanu ex ar bayêk beÿ dek an. ⁵ Moyis cêj, ahi hi baxo ariyenin ar xwêta banjo do xwêtênan banjo dek bër gêr iciw indexêm bën exo deyaxênend osede or er ko re in. ⁶ Barikan Kêrisêt ar mokwêta hi ko ang Asêniw fo gêr iciw indexêm. Xarak iciw ino, biyi ene angêmêne abayi kêne bayinde ga xwêta kêneņone, do angêmêne abayi kêbo bayind eyar ed kêne ŷanelinde el.

End emêşen ed Kaxanu eņ

⁷ Měj rexên ko Angoc Amênêk aņ:

«Doro, angêmêne en wêlênd oniw or Kaxanu ol,

⁸ kêren mêşind na gêr owêkw orewên ang bani wêşind bêxarêk bêrewên ak, yatir ri bafi Kaxanu atêy gêr ladawe.

⁹ Gêr ladawe, bêxarêk bêrewên bën ari bani rind bënd kêmêni xoÿênaxên běj

do awat wat bani bëndam běj

¹⁰ xali bêniy ofêxw onax.

Měj xoÿênaxên bamêni banjex bandebên banj,

do re kême: “Banjêlan bandebên banj din kêbi nambelind

do ani nang ex na bapela bandam ban*." 11 Awa ga xoŷ kême ako, yaşar kême: Bêjo din ani űat na gër ebar ed xêñenan kêmëni eni teyêtax*!»

12 Awa gër amara andewën titinayin de bëmaŷe, kêrexo gi na ar gë emëkw eparêfadik, ed gë oűepëgënan, ed kêjo ñawêtand Kaxanu, mën ar gë anıyan an. 13 Barikan kemëndêrindën andewën rewën an key yo key nand kën xorënd en de «Doro». Gabatak kêrex mësind na gayik edi ed eññenax end kê nambelind kêjo ŷetëŷetënd. 14 Enimin, abar wa bar kêne gë Kêrisët angëmëne alêkaya lêkaya kêne xali gër eŷata ekwëta ed ŷot kêne el, end däl end ŷa kêne elod gër ŷanar eŷ. 15 Ga rek ako Oñëgw Omënêk:

«Doro angëmëne awël wël kën oniŷ or Kaxanu ol, kêren mësind na gër owëkw orewën ang yatir emêş end bëxarêk bërewën ak*.»

16 Xarak, nobën ex bër wël bax awël dëŷ oniŷ or Kaxanu barikan wëşen këno bën? Ax gi ex na nde dek bër şanëgu bax gër ebar ed Misëra ga lëngweliw kêbi Moyis bën? 17 Bëte nobën ex bër babi xoŷenënd Kaxanu xali nêkak bëniŷ ofëxw onax bën? Ax gi ex na nde bër bax wëndërand bën, bër nemirak do lapëra kënëbi gër ladawe bën? 18 Do bëte nobën ex bër re baxo Kaxanu mënë din ani űat na gër ebar ed xêñenan babi eni teyêtax bën? Ax gi ex na nde bër kê wëşind bën? 19 Biŷi awat kêne watënde aye mënë bëla bëjo ani kor bana eni űat nê end oűepëgënan odebën eŷ.

4

1 Awa biŷi yëdarandëne de gayikako eteyëta ed ebeya kêbo Kaxanu el aŷayi ŷayik xali doro. Gabatak kêreŷo wew na eŷo. 2 Gayikwa biŷi bëte anangën nangën kënëbo Atëfëtan an ang nangën banëbi bëxarêk bërebi ak. Bari bën eyeyan ed wël bani elo ŷoweŷ ani cotaxën bana gayikwa ani kwëta bana. 3 Enimin, biŷi bër xwëtak eyeyan elo bën, aŷat kêne ŷate gër eteyëta ed re baxo: «Awa ga xoŷ kême ako, bëjo din ani űat na gër ebar ed xêñenan bamëni eni teyêtax*.»

Kaxanu anêka faŷ baxo andiyen andexëm an elod nand ri ko ngwën na. 4 End akey anjongakinëm eŷ, na ex na gër ed rek gër Oñëgw Omënêk: «Ata Kaxanu seyëta ko yatir akey anjongakinëm, ga faŷ ko dek andiyen andexëm an*.» 5 Oñëgw Omënêk ok are rek bëte: «Din ani űat na gër ebar ed xêñenan kêmëni eni teyêtax*!» 6 Awa gayikako bërëmar fo kê ŷat gër eteyëta elo do mënë bëŷanar bër nangën banëbi Atëfëtan anjo bën ani dil bana nê end emêş endebën, 7 Kaxanu asana sana ko akey, mënë ngëŷ «Doro», and re baxo elod anêka fo paş gë Dafid ang rew kême ecede ak: «Doro angëmëne en wël oniŷ or Kaxanu ol, kêren mëşi na gër owëkw orewën*.»

8 Enimin, angëmëne Yosuwe aŷateli ŷateli babi Bëŷisërayel bën gër ebar ed ebax eni teyêtax, Kaxanu axo yeyan dona end akey acëxe. 9 Awa akey and eteyëta and bulunda ir Kaxanu exëna, ang akey anjongakinëm ak. 10 Gayikwa ala ar kê ŷat gër eteyëta elo an, anêka seyëta ko andiyen

* 3:10 3.10 Calemoñëw 95.10 * 3:11 3.11 Calemoñëw 95.7-11 * 3:15 3.15 Calemoñëw 95.7-8

* 4:3 4.3 Calemoñëw 95.11 * 4:4 4.4 Añanar 2.2 * 4:5 4.5 Calemoñëw 95.11 * 4:7 4.7 Calemoñëw 95.7-8

andexëm aŋ ang seyëta ko Kaxanu andexëm ak. ¹¹ Awa biyi marane ene ɲate gër eteyëta elo, ala kërex nambëra na në end emëš endexëm, ang ri bani bëxarëk ak.

¹² Gayikwa eyeyan ed Kaxanu el kë yëlënd aniyana aŋ. Añaš kë ñašënd ga ñakëk nëmëc duxuma ir fëco añaš fëco añaš. Añaš kë ñašënd ɲëš gër ed fitarëk enjêw eŋ do gë angoc aŋ, ɲëš gër ocom, ɲëš gër odëngëš. Axiti kë xitind oñandi ok do gë ñanjëlan ñand ex gër emëkw ed ala ñaŋ. ¹³ Er ri ko Kaxanu in ax conayand na gër ogëš odexëm: kerët ko watënd beŷ ñën ðek, do gër lëngw irexëm këne xwëšade ene deyaye ðek bend ri këne gër aniyana andeɓi beŋ: hik benjekax, hik beñjënax.

End ašadaxan alëngw eŋ

¹⁴ Gayikako ašadaxan alëngw ar šot këneŋone an, mëne ngëŋ Yesu, Ašëñiw ar Kaxanu an, yaŋ gër orën baka ko, awa ñalëkënalindëne bend këne reyarande poyoma beŋ. ¹⁵ Ašadaxan alëngw ar šot këneŋone an, aye nang ko ang sitara këne ak, gayikako mëŋ dëŋ atëy and ex yo hi këŋo. Barikan gamatak axo tëkwana ex na do axo di ex na eñjënax. ¹⁶ Awa tëkane gë anjijy këm añašpara and owun and Kaxanu aŋ, mëŋ ar gë oyekax do gë axayënan an, ebo ðëcaxënënd nand ɲapëk na.

5

¹ Enimin, ašadaxan alëngw ar ex yo, ala këno fitënd mërëxand ir ñela, eno pëxwënaxen andiyen and Kaxanu aŋ. Awa mëŋ eɓi dinënd ocadaxa ok gë beɓër këni wëlarawënd ñën do gë oyel or këneɓi lasëgund ol, eni cotaxën eteban ed beñjënax ñendeɓën el gër Kaxanu. ² Ašadaxan alëngw an abuŋan këɓi buŋanënd ñër sitarak ñën do gë ñër kë lifënd ñapela ñën gayikako mëŋ dëŋ asitara sitara ko, do alif ko lifënd ñandëmar. ³ Në end ositara orexëm olo ɲapëk exo dixënënd šadaxa ir beñjënax ñendexëm in andamat gë ir beñjënax bend ñulunda ðek in. ⁴ Xarak ala ax yatand na gë andexëm dëŋ or gapak or exo gixën ašadaxan alëngw ol. Ar kë hi an, Kaxanu këŋo yatand ang yata ñaŋo Aharon, akarëk ak. ⁵ Mondako fo ex end Kërisët eŋ, axo yata ex na gë andexëm enjara end exo gi ašadaxan alëngw eŋ. Barikan Kaxanu yata këŋo and fel ñaŋo: «Wëj ex Ašëñiwën, wëno wa rëw ki dorok.» ⁶ Ang rek ñëte gër Oñëgw

Omënëk ak: «Wëj ašadaxan ar din ir din hi këy ang ebaxo Melëkisedek ak.»

⁷ And hi baxo Kërisët gër ebar ro aŋ, ašale baxo šalend akey amat, oniw ol kë wëhind caw do ongwën oŋ kë šarënd. Kaxanu, mëŋ ar xor bax eŋo dacët gër ecës an, ñaŋo xarand do ayakali yakali ñaŋo cale indexëm in gayik abaxët baxo ñaxëtënd endexëm eŋ. ⁸ Ado ga exo Ašëñiw ar Kaxanu, toro ind ex yo soro ko, exo nangaxën ang ɲëkak ema ed eɓaxët ed Kaxanu ak. ⁹ And faŋ ko aŋ, šotën këɓi apexa and din ir din ðek ñela ñër këŋo ñaxëtënd Kaxanu ñën. ¹⁰ Ata Kaxanu sana këŋo exo gi ašadaxan alëngw ang hi baxo Melëkisedek ak.

End eŋawëta ed Kaxanu eŋ

¹¹ Gër endey eŋo, ñandanjëm ebax mun pelëra do bend lakëk ebax mun paŷën gayik wën aŋun pënind na aŋand. ¹² Enimin, wën anëka hi don ñëšëyali ñër bend lakëk gayikako elod anëka fo wël kë eyeyan ed Kaxanu el. Barikan mocala këñ šaland enun tëyali ñapela ñand saxëk gër eyeyan

elo banj. Xali gërëgako omër fo kën şebënd gayik an korënd na en yamb ecemar. ¹³ Xarak ar kē şebënd omër fo an, axo kor na enjo pēni eyeyan ed kē yëlënd or şenene el: itox imeja fo bayi ko. ¹⁴ Barikan ecemar el, mēne ngēŋ bend lakək gēr eyeyan ed Kaxanu beŋ, bēxarək kē yambënd, bër fēni kēbi epitëndēr ed enjekax do gē eñēŋenax gēr bandixa bandefēn bēn.

6

¹ Awa mēŋ ex, ga seb kēne ako etēya ed bend saxək gēr eyeyan ed Kērisēt el, tēyane bend lakək beŋ, nēngwētērēxe edēda el mēne ngēŋ: enēngwēt ed ola el, gē ekwēyēta ed bend gē ofēcak kēm el, gē ekwēta ed Kaxanu el, ² gē ewunētaran ed gē men el, gē ecalen ed moñēmba el, gē ekani ed gēr ecēs el, do gē kiti ind din ir din ind yatir kē xwēt ngwēn iŋ. ³ Biyi osēyali or yāp kēbi bēxarək ol kēne sēfe angēmēne aŋa ŋa ko Kaxanu.

⁴ Bela exēna bër fioba kēbi Kaxanu gē dal irexēm in, sēyin kēbi oyel or gēr orēn ol, do yel kēbi Angoc Amēnək aŋ. ⁵ Anang nang kēni onēnga or kē yëlënd eyeyan ed Kaxanu ol do ang fangak ngwēn ind kē yowēnd ak. ⁶ Do bela bējo and kēni bakan ola oxarək orebēn aŋ, ax mēnd ex na ang kēni nēngwēta gaşēxe ak. Gayikwa ata kē hi nangēde gaşēxe kēno fikand Aseñiŋ ar Kaxanu an, do kēno şefēnind poyoma.

⁷ Enimin, ebar ed gēr ed kē sēbënd laŋ el, awēt kē wētēnd do eneda end nef kēni yo ofēcak kēbi yëlënd na bēned bēn. Kaxanu wa kēbi rinēnd oyekax olo. ⁸ Barikan angēmēne gēr ebar elo, odēmbēn do gē araf gēmēd fo lēguk, ebar elo ofēcak aŋi yel na, ax ye ex na, do ecor fo bayik.

⁹ Wēn bēmaŋe bēnd kēbo balēnd mbanj bēŋo, ado ga kēmun felērand mondako, aŋa ŋa kēmi mēne wēn aşot kēn şot er xēbēnək nemēc in, mēne ngēŋ apexa aŋ. ¹⁰ Enimin, Kaxanu ar şenene hi ko, axo gi ex na asēmbak, axo kwēya na andiyen andewēn aŋ, bēte axo kwēya na ang fiān kēn oŋac orexēm ak, ga kēnēbi rēcarand ako bērēŋak endexēm bēn. ¹¹ Barikan er yāndi kēbo ala kala exo bayi gē obal osēm or kēŋo balēnd ol, en cotaxēn dek bebēr kēn yarēnd bēn. ¹² Tēfētēlindēnēbi bër xwēta kēŋo Kaxanu bēn do bër buŋak bēn gayik bela bērako rako bēn kēbi yel Kaxanu bend beya ko beŋ, bari kēren dāngangan na.

End ebeya ed Kaxanu eŋ

¹³ Enimin, Kaxanu and beya kēŋo Abēraxam aŋ, gēr oŋac orexēm fo yaşar baxo gayik ar xuca kēŋo ax gi ex na. ¹⁴ Are re baxo: «Dal ex, wēno mbanj kēmi yel obetak ol do obaş oreŋ ol moñēmb kēni yēmb◊». ¹⁵ Ata Abēraxam ga buŋa baxo, şotaxēn baxo end beya baŋo Kaxanu eŋ. ¹⁶ Bela bēn gēr oŋac or ar yēmbēta kēbi kēni yaşarēnd do eyaşar elo kē wasinēnd mēne ari dēŋ kēni ri end re kēni eŋ, ata gē eyaşar elo kē yirēnd ecampere el. ¹⁷ Ata andamat ex gē end Abēraxam eŋ, bērandēŋwēra andexēm bēn ebax eni cot bebēr beya baŋo Kaxanu ayel kēŋo yel bēn. Do exo nangaxēn Abēraxam mēne ari dēŋ ko ri er beya kēŋo in, Kaxanu baş ko yaşar ko. ¹⁸ Kaxanu, ebeya ed beya ko el do gē eyaşar ed yaşar ko el din axo nēngwēt na. Awa biyi kemēnēlebo beŋo gēr ekwēta ed xwēta kēnēŋone, gayikako dek seb kēne ene cēnixēne bebēr kēne yarēnde ene cote bēn. ¹⁹ Ang kē xwēşaxēnēnd kuluj in gēr bēŋa nē end odun okwēşaxēn od kēni lapēnd polo gēr men ok, mondako fo ex eyar ed kēne yarēnde elo, mēŋ

ÿemaxênêk benjêw bendebe bej. Nê end beber kêne yarênde bejo kêne xucaxênênde anjê amêgax and bax wedînd lêngwe ir Aciw and Kaxanu anj do kêne hatênde ²⁰ lêf gêr ed lêngwa ko Yesu nê endebi, mênj ar hik din ir din ašadaxan alêngw, ang hi baxo Melêkisedek ak.

7

End Melêkisedek ej

¹ Melêkisedek ijo, er hi baxo emun end angol and Salem do ašadaxan ar nang baŋo Kaxanu, mênj ar ex yaŋ gêr orên an. Yatir xaca baŋo Abêraxam ga hiw ko gêr emer ed xorêgu babi bemun bendanjê el, ašalen šalen baŋo. ² Ata Abêraxam mênj bête yêl kêŋo dim ir dek beber xandêraw babi bemun beŋo in. Xarak and kêne hateliye er wacayac oŋac orexêm anj, ata kêne sêke mêne eñanar ej, «Emun end or ŝenene» hi ko. Ekinêm ej, emun end Salem mêne ngêj «Emun end obetak» hi ko bête. ³ Endexêm ani nêgw ex na mêne ar gê nêm, gê sêm do gê bêrandêwêra hi ko. Bête ani nêgw ex na nand ŷanak aniyan andexêm do gê nand xwêtêk na. Do ga wêndêr kêni mondako gê Asêniw and Kaxanu an, hixên ko din ir din ašadaxan.

⁴ Watin mêne Melêkisedek ar gapak hi baxo, mênj yêlaxên baŋo Abêraxam, axarêk arebi an, dim ir beber xandêraw babi bemun gêr emer in. ⁵ Bêrandêwêra and Lewi bêr kê rind andiyan and ocađaxa bèn ŷap babi ebar ed dim ir Bêyisêrayel el, mêne ngêj dim ir bêmaŷe bêndêbên in ang rek acariya and Moyis ak, xarak bèn dek bulunda ir bêr rêw kêbi Abêraxam exêni. ⁶ Melêkisedek axo gi bana ar andêwêra and Lewi. Barikan mênj xana bax dim in gêr otaxan od Abêraxam, do ŝena ko šalen kêŋo ar beya baŋo Kaxanu an! ⁷ Xarak aye nang kêne mêne ar gapak an kêŋo šalenênd ar toc an. ⁸ Do bêrandêwêra and Lewi bèn ado ga hi bani bêr ebax ex çes akey amat, mondako dêj bani xanand dim in. Barikan Melêkisedek mênj, laŋ abêngw exo ang kêni reyand ak. ⁹ Ado Lewi, sêm ir bêr kê xanand dim bèn, ayêl yêl baŋo Melêkisedek dim in paŋ gê Abêraxam: ¹⁰ gayikwa gêr oŝat or sêm Abêraxam ŝayi baxo yatir fedêr bani Melêkisedek gê Abêraxam.

¹¹ Awa kido bela bèn aňatên bani hatênênd or ŝenene ol paŋ gê ošadaxan or bêrandêwêra and Lewi ol, gayikwa gêr ošadaxan olo ex andêp and acariya and Moyis and yêl babi Kaxanu Bêyisêrayel anj, inêwa yowaxênêgu doxo ašadaxan ašêxe, ar ang Melêkisedek ak, xarak axo gi ex na ar andêwêra and Aharonj? ¹² Gayikwa and nêngwêtak ošadaxan anj, anêngwêta nêngwêtak bête acariya anj. ¹³ Do Yesu, Axwên arebi an wa, fab kêŋo endey ej. Xarak gêr nêng irexêm gabatak ax gi bana ar bax riyeind gêr angêb. ¹⁴ Enimin, dek fo nang kêne mêne Axwên arebi an arandêwêra and Yuda hi ko. Xarak Moyis axo de bana mêne bêrandêwêra anj bèn axor kêni xor eni gi bêšadaxan.

End ašadaxan ar ang Melêkisedek ej

¹⁵ Watin bête end đal end kêbo wasin kerêt mêne ašadaxan ašêxe ar yowêk ajo, awêndêr wêndêr kêni gê Melêkisedek. ¹⁶ Yesu ex ašadaxan ajo, do gê panga ind aniyan and din ir din in hixên ko, ax gi ex na paŋ gê acariya and rêpên kêni bela fo anj. ¹⁷ Gayikwa osede olo reyak Oñêgw Omênêk ok:

«Aşadaxan ar din ir din hi këy ang Melëkisedek ak[✧].»

¹⁸ Mondako yepën ko Kaxanu acariya akarëk aŋ gayik ax bayi bana gë panga, ax bo bana gë ofëcak. ¹⁹ Enimin, acariya and Moyis aŋ ax korënd na ex ŋata er y'andi këŋo Kaxanu in. Barikan paß gë eyar ekëbënëanaxik ed şot këne el, axor këne xore enëŋo təkaye Kaxanu.

²⁰ End aşadaxan ajo eŋ, ayaşar yaşar baxo Kaxanu, barikan end bēşadaxan bēşëxe eŋ, axo yaşar bana. ²¹ Ayaşar yaşar baxo and fel baŋo Yesu aŋ:

«Wëno Axwën an yaşarëk, axe cena na,

aşadaxan ar din ir din hi këy[✧].»

²² Mëŋ ex, Yesu ex ar lëkayak eter ed gë Kaxanu ed nëmëcak eter eñanar an.

²³ Bëte bēşadaxan bërändëwëra and Lewi bën a'yëmb yëmb këni ang bëtëra këni gër andiyen aŋo ak gayik ecës el bafi rëxëtënd. ²⁴ Barikan Yesu mëŋ din ir din ko liyand, oşadaxan orexëm ol ala ax bëteli na. ²⁵ Bëte mëŋ fo xorëk ebi pexën din ir din bër këŋo sëkand Kaxanu ga xwëta këno bën gayikako din ir din ko liyand ebi karanaxënënd gër Kaxanu.

²⁶ Biyi cëŋ, aşadaxan alëngw arako y'ap bax enëŋo cote: awënek, ar ax təkand na eñëŋëanax, ar gë amena këm, ar ani barënd na gë bëwendëran. Ata Kaxanu, aşadaxan alëngw ajo wëla këŋo gër ed xucak ex tongina yaŋ gër orën. ²⁷ Ax gi bana exo dind ocađaxa ok key yo key ang baxo rind aşadaxan alëngw aşëxe ak në end bamena bandexëm do në end band bulunda. Amat fo ri ko şadaxa in and yëlaya ko mëŋ dëŋ aŋ. ²⁸ Enimin, paß gë acariya and Moyis aŋ bano sanand ala asitarak exo gi aşadaxan alëngw. Barikan paß gë eyaşar ed bëtëguk gër acariya aŋo el, Kaxanu asana sana këŋo Asëñiw, mëŋ ar fa'yayak din ir din an.

8

End aşadaxan alëngw arebi eŋ

¹ Gër bend këne rende đek, eŋo xurik ex këbën: aşadaxan alëngw şot këneŋone na. A'yëpa yëpa ko gër liw ir añëpara and owun or Kaxanu yaŋ gër orën. ² Fën ko riyenixënd, lëf gër Aciw amënek, lëf gër aner and đal, and ri ko Axwën Kaxanu, xarak ax gi ex na and ri këni bëla.

³ Enimin aşadaxan alëngw ar ex yo, ala këno sanand ebi dinënd ocađaxa ok bulunda in gë beber këni wëlarawënd bën do gë oyel or kënebi lasëgund ol. Awa aşadaxan alëngw arebi an afo exo cotënd beber ko rixën ocađaxa. ⁴ Kido gër ebar ro hi baxo, axo gi dona dëŋ aşadaxan gayik bëla exëna bër kë rind ocađaxa ang rek acariya ak. ⁵ Cale ind këni lëgwelind bēşadaxan bëjo in, etëfëteli ed beber ex yaŋ gër orën fo ex. Andamat ex gë end Moyis eŋ, and baxo rind aner and Kaxanu aŋ. Yama Kaxanu sitin baŋo mondako: «Nëkonël de aye, ey dixën ang aner and wasinëgu këmi yaŋ gër etënd ak[✧].» ⁶ Barikan, gërëgako Yesu ex aşadaxan ar kë rind andiyen and xucak ekëbën gë and eter eñanar gayikako mëŋ ex aňateliñdër ar eter ed wëlanëgu këbo bekëanaxik bend beya këbo Kaxanu an.

⁷ Enimin, kido eter eñanar el şenene ebox, ang y'andi baŋo Kaxanu ak, axo nëmb dona gë eter ecëxe. ⁸ Barikan Kaxamu are re bafi bulunda irexëm in mondako:

«Wëno Axwën an ga re këme,
në eyow ex amëd and këme ri eter ekaşax
gë bulunda ir Isërayel do gë ir Yuda aņ.

⁹ Afitar kë fitar gë eter ed ri bame gë bëxarëk bërebën el
and nëcëtëgu këmeni gër ebar ed Misëra aņ.

Bën bayik ax tëf ex na bapela band eter elo baņ
ata wëno seþ këme ebal ed endebën el.

Wëno Axwën an kë yeyanënd mondako.

¹⁰ Do watin eter ed këme ri gë bulunda ir Isërayel el.

And kë xuca bakey baņo aņ, wëno Axwën an ga re këme:

“Gër onden ondebën këme xwët bacariya bandam baņ,

gër owëkw orebën këme yëgw.

Wëno Kaxanu irebën këme hi

do bën eni gi bulunda iram.” ¹¹ Gabatak aņo ñana na eņo tëyalind, ar
angol amat gë mëņ an,

Gabatak aņo ñana na eņo pelënd imaÿe indexëm inç:

“Wëj nangëlo Axwën an.”

Enimin dek fo këne nang,

hik oþaş ol, hik bëxarëk bën.

¹² Gayikwa axaÿënan ke xaÿënan xali mëni teban betëmbak bendebën
beņ,

do ame ñana na me kwitand

beñëñenax bendebën beņ⁶.»

¹³ Gayikako Kaxanu wăcëk eter ekinëm el «Eter ekaşax», eñanar el
anëka xarëk. Xarak aye nang këne er xarëk in anemi kë nemind.

9

End cale eņ

¹ Gër eter eñanar, bapela hi baxëna band bax rend mondake ÿapëk ex
gi cale inç, bëte aner and ri bani na gër ebar ro eno calexënënd. ² Lëf
gër aner aņo şetëndër bani baciw baki gë anjëm and xaw bani aņ. Aciw
añanar aņ bani wăcënd: «Gër ed wënëk». Na xwët bani lambo ir gë
ojana ocongoki inç, gë atabël aņ do gë bamburu band oyël baņ. ³ Aciw
akinëm aņ, and yabët anjëm amëgax aņ, bani wăcënd: «Gër ed wënëk
nëmëc». ⁴ Lëf na xwët bani: furëno ir kaņe, ir bani şoraxënënd aşuru ir
xwëşëna bani gë angiri inç do gë kangara ir nëngi bani gë kaņe inç. Polo gër
kangara ir bax wätinalind eter ed gë Kaxanu ijo el hi bax ikes ind kaņe ind
şëlxën bani: eyamb ed këni wăcënd man el, gë oşet or Aharoņ or nët bax
xali fëtëfëtik ol, do gë oxaÿ oxo or ang şangomb-gomb or yëgwaxën baxo
Kaxanu bapela band eter oņ. ⁵ Yaņ gër atënda and kangara, fiş banëbi
batox bapësëfës band wätinalind banëbi omeleka od gë enjaran od këñëbi
wăcënd Cerubeņ. Eñaw endebën eņ bax labënd atënda and kangara aņ,
gër ed bani xoşënd oşat or angunëtan and beñëñenax oņ. Bari ax gi ex
na gërëgako këmun faÿen beņo dek, gë betil ak.

⁶ Mondako bani xwëtërand beÿ bën lëf gër aner and eter do bëşadaxan
bën laņ bani lilënd «Gër ed wënëk», eni dixën bebër rëp bax gër cale bën.

⁷ Barikan «Gër ed wënëk nëmëc», aşadaxan alëngw an gabat bax lilënd
amat fo gër iniy gë oşat or eni cotaxën eteban ed bend lif këni oņ, mëņ do
gë bulunda inç. ⁸ Nand bayi bax aner and eter eñanar na, Kaxanu axo përet

✧ 8:12 8.12 Yeremi 31.31-34

bana pere «Gër ed wënëk nëmëc» ang këbo wăsinënd Angoc Amënëk ak.
⁹ Endey eņo apënëtal and amëd and hi këne ex. Er wăcayak mēne oyël oņ do gë ocađaxa od eter eņanar ok abax xor na ex mēnën owëkw or bër baņo šalend Kaxanu oņ. ¹⁰ Bapela baņo band bax sēyalind wayët bënd eman fo bax: bënd eyamb yamb, bënd ešeβeβ, gë bënd wənëtaran ed gë men do gë bënd rëp bax xali exo nēngwëtëra Kaxanu bēņ.

¹¹ Barikan and yow ko Yesu aņ, hi ko ašadaxan alēngw ar bēnjekax bënd šot këne gërëgako an. Aner and gër ed riyeni ko aņ xurik ex këbën gë and gër ebar ro aņ, ado ax gi na and ri këni bēla. ¹² Mēņ amat fo lil ko «Gër ed wënëk nëmëc» gë ošat orexëm oņ dēņ, xarak ax gi ex na dē gë ošat or obeci, ba or oxey. Ata mondako ri ko ebo cotənaxën apexa and din ir din aņ. ¹³ Enimin ang rëp bax ak, awënën babi wënënd bër buyarēnayak bën, ošat or obeci do gë or ogaš or banēbi širëcirënd oņ, gë eyewën ed šambana ir ixey ir šadaxa këno momëlën ed banēbi fanënd el, ¹⁴ kaš ex ngwa ošat or Kërisët, mēņ ar gë amena këm ar yēlayak gër Kaxanu gë panga ind Angoc and din oņ. Awënën ko wënën owëkw orebi oņ gër bandixa band gë ofëcak këm, enēņo calexënënde Kaxanu, mēņ ar kë yëlënd anıyan an!

¹⁵ Ata mondako hi ko ngēņ Yesu aňatelindër ar Kaxanu gë bēla gër eter ekašax: ašës šës ko ebi dacëtaxën bēwendëran bën, bër babi nēpënd bapela band eter eņanar bën. Bën wăceli këbi apexa and din and bēya baxo ayël këbi yël aņ.

¹⁶ Gayikwa gër ed ex kayëta ir obëteli, ir yëgw ko ala ang këni šetëred napul irexëm bër kë bëteliđ in, pere fo ko šës ala ajo ex gixën mondi end yëgw ko eņ. ¹⁷ Kayëta ir obëteli in, enimin and ko šës ar yëgwëk aņ fo këni fënënd, ofëcak ax yëlënd na angëmēne ar yëgwëk an abēngw bayi ko. ¹⁸ Mēņ ex, ado eter eņanar el dēņ axo pëb bana Kaxanu and bayik ošat ax car bana pere aņ. ¹⁹ Gayikwa Moyis, pere fënën babi apela kala gër acariya, wël këni đek bulunda in đamana wëđaxën ko ošat or oxey do gë or obeci oņ, bar ko gë men oņ. Ga wëđ ko omban ombarax ond opey do gë opat od atëx and këni wăcënd isop, yëmb ko gër ošat. Ata ga ko širëcir akayëta aņ do gë đek bulunda in, ²⁰ ko rend: «Watin ošat or seraxën kën gë Kaxanu oņ*.»

²¹ Mondako fo širëcir baxo gë ošat oņ aner aņ do gë đek oyënga or cale or hi bax lëf na oņ. ²² Ata ang rëpëk gër acariya ak, bešëranjëm bani wënënd mocrëcir gë ošat oņ, ex mēnaxën. Do angëmēne ošat ax car ex na, Kaxanu axo tebanënd na beňëņax bēņ.

End šadaxa ir Yesu eņ

²³ Angëmēne ocađaxa od gë ošat kë wënënd bēbër ex gër ebar ro bamatinali band bešër yaņ gër orën bën, awa bešër ex yaņ bën bēte gë ocađaxa od xurik ex këbën kë wënënd. ²⁴ Enimin, Kërisët alil dēņ lil ko gër orën, ebo karanëxënd gër Kaxanu gërëgako. Axo đil ex na nē aner and cale and ri këni bēla, and hik amatinali fo aņ. ²⁵ Bēte alil lil ko gër orën xarak ax gi ex na exo yēlayax šadaxa bakëlëbëđ bandanjëm, ang baxo rind ašadaxan alēngw ak, mēņ ar bax lil niy yo niy «Gër ed wënëk nëmëc» gë ošat or oyel oņ. ²⁶ Kido Kërisët axo đil bana amat fo, bakëlëbëđ bandanjëm soro doxo elod ga yānak ngwën iņ. Barikan gërëgako, and saxëguk ekwët ed bey đek aņ, šanayaw ko amat fo exo đawaxën mbēña

ind eñëjënax inj gë şadaxa ir rin këbi in. ²⁷ Ala an amat fo ko şêsënd, ata Kaxanu enjo kiti. ²⁸ Mondako fo ex bëte end Kërisët enj, amat fo yëlaya ko şadaxa gër ebar ro exo dëxëtaxën beñëjënax bend bela bëranyëm. Do abaka ko bakaw akinëm ebi pexën bër şëni këno bën, xarak ax gi ex na exo dëxët eñëjënax enj.

10

¹ Enimin, acariya and Moyis aņ, er hik wayët eñaŵ end benjekax bend kë yowënd, ax gi ex na benjekax beņo dëņ. Mëņ ex, acariya aņ din ax kor na ebi yël ola or faŵayak ol bër këno sêkand Kaxanu bën paß gë ocađaxa od rëpëk niy yo niy ok. ² Kido ocađaxa oko awënën bax wënënënd, elod anêka fo seb doni edi el gayikako amat fo wënën dobi bër këno şalend Kaxanu mondako bën xali eni kwëya beñëjënax bendebën beņ. ³ Barikan ocađaxa oko baßi xwitanënd niy yo niy beñëjënax bendebën beņ. ⁴ Gayikwa oşat or ogaş do gë or obeci oņ ax kor na dëņ ex dëxët beñëjënax beņ. ⁵ Mëņ ex, Kërisët and yow ko gër ngwën ro aņ, afel fel këno Kaxanu:

«Wëj axi ñandi ex na şadaxa,
axi ñandi ex na eni yël yey,
barikan wëj yël ke eman.

⁶ Wëj ay cala ex na ocađaxa:
hik od momëlën, hik od eteşan ed beñëjënax*»

⁷ Ata re këme bëte:

«Në eyeli eme gër ngwën ang yëgw këni gër akayëta and monëkw ak,
në eyeli eme Kaxanu, me di oñandi odey ok
ang yëgw këni endam ak gër Oñëgw Omënëk*»

⁸ Er ŷana baxo re ko:

«Wëj axi ñandi ex na ocađaxa,
axi ñandi ex na eni yëlëra beŷ,
do ay cala ex na ocađaxa
hik od momëlën, hik od eteşan ed beñëjënax.»
Xarak ocađaxa oko, ang rëpëk gër acariya ak dëņ ebox.

⁹ Baş ko bëte:

«Wëno er yow këme me di oñandi odey ok.»
Awa mondako yepën ko ngëj ocađaxa okarëk ok ex bëtaxën irexëm in.

¹⁰ Në end oñandi oko, wënaxën këne paß gë şadaxa ir eman end Yesu Kërisët ir rëxëtëk amat fo beñëjënax in.

¹¹ Aşadaxan ar ex yo, axwëşa baxo xwëşand key yo key exo di andiyen andexëm aņ. Laņ baxo rind ocađaxa ok, oko fo, oko fo, bari din abax xorënd na ebi dëxëtën bela bën beñëjënax beņ. ¹² Barikan Kërisët mëņ, amat fo yëlaya ko şadaxa ir beñëjënax do ye ko kwël yëpax ko din ir din gand liŵ ir Kaxanu. ¹³ Do gërëgako, Kaxanu fo këno şëninđ enjo korën din ir din bërangoŷëra andexëm bën xali eni gi ambëñaxën andexëm. ¹⁴ Enimin, paß gë şadaxa ibat fo yël këbi din ir din ola or faŵayak ol bela bër wënën këbi bën. ¹⁵ Ata Angoc Amënëk aņ reyax kerët gër ndëbi endey enjo and re ko:

¹⁶ «Axwën an rek:

“Nëkoyin eter ed këme ri gë bën el
and kë xuca bakey şaņo aņ,
alën këme lën bacariya bandam şaņ gër owëkw orebën,

aÿëgw këme ÿëgw gër onden ondebën✧.

17 Din ame ñana na me kwitand beñëñenax bendebën beñ, bête din ame ñana na me kwitand betëmbak bendebën beñ✧.»

18 Xarak gër ed hik eteban ed beñëñenax, şadaxa ir eteban ed beñëñenax ax bond na ga këni rind.

End etëkar ed gë Kaxanu enj

19 Awa bëmaÿe, alil fo bayi këbo gë anjiÿ këm xali «Gër ed wënëk nëmëc» paß gë oşat or Yesu oñ. 20 Fëña ixaşax ir kë yëlënd anıyan fëretën këbo Yesu and ñesik anjëm amëgax and bax wedınd «Gër ed wënëk nëmëc» anj. Xarak anjëm año bax wätinalind eman endexëm enj. 21 Ata biyi, aşadaxan alëngw wa şot kënëñone, Kaxanu yata këño exo kadacënd ekun edexëm el. 22 Awa təkandënëñone Kaxanu gë obal osëm or däl, kwëtandënëñone gë anjelan anj dek. Owëkw orebi oñ wënën ko gë oşat or Yesu oñ, anjelan añëñenax ax bo ex na. Bête beman bendebeñ beñ neb ko gë men omënek. 23 Kwëtayane şenene end këne yarënde enj, end këne reyarande poyoma enj, kërebo ñepëğënanënd na gayik ar beya këbo an, mokwëta hi ko. 24 Nëkonarëndëne andeñi rebi anj, ene tëfëteliraxënënde gër añana do gër bandixa banjekax. 25 Kërene ñawëtand ex na amara andeñi anj ang wata këni bërëwäk bërëmar ak. Barikan kemëndërendëne andeñi rebi anj, adofa ga nang këne ako mëne anëka kë saxëğund akey and ko bakaw Axwën anj.

26 Enimin, angëmëne mama dëñ këne wëndërande ga nang këne ako aye däl in, nangëne mëne şadaxa ir eteban ed beñëñenax ax gi ex na. 27 Er këbo bayi wayët oşen or gë anjiÿ atëm kiti ind Kaxanu inj, angodux atëm and këbi şoraxën bër këño wëşenënd bën. 28 Ala ar wëndërak paß gë acariya and Moyis an, ala w këno lawënd gë axaÿënan këm angëmëne otede oki ba otas reyak mëne awat wat këno ga ko wëndëra. 29 An yëlënd na nde mëne pit fo kë yëka kiti ind ar këño yaf Asëñiw ar Kaxanu an, ar kë yepën oşat or seraxën këni Kaxanu gë bela do wënaxën këbi oñ. Ar kë rind mondako an në ecir enjo Angoc Amënek and nangën këño oyekax or Kaxanu anj. 30 Gayikwa anang nang kënëñone ar rek:

«Wëno kë xitind, wëno kë wäşananënd✧.

Wëno kë şosënd bandixa banj do bête

Wëno Axwën an këbi xitind bulunda iram in✧.»

31 Mbanj këño yëkad ar faß këño kiti ind Kaxanu, mëñ ar kë yëlënd anıyan an.

32 Kwitayin er hi banun gër ÿanar in, and ñoşa këñun end däl end Kaxanu anj. Baxey banjo, mbanj şënd ban do mbanj soro kën, barikan xemëna kën mondako dëñ. 33 Bandëmar poyoma banun şirërand do banun rixërand. Do bandëmar anjelan andewën anj gand bër kënëbi rixërand ang wën ak bën bax şanjënd. 34 Enimin, axaÿënan banun xaÿënanënd bandepëra banj. Awa wa kën gë onënga fo enun kandëra bacota bandewën banj, ga nang kën mëne bacota band xucak ex këbën, band këñun bayi din ir din banj, şot kën. 35 Awa gë er kën yarënd ijo kën şotaxën oyël osëm, këren dangangan na. 36 Enimin, aÿap ÿapëk en buñand mbanj do en kemënalind oñandi od Kaxanu ok, erjun yëlxën er beya ko in. 37 Gayikwa Oñëgw Omënek ok rek:

✧ 10:16 10.16 Yeremi 31.33 ✧ 10:17 10.17 Yeremi 31.34 ✧ 10:30 10.30 Acariyakınëm 32.35

✧ 10:30 10.30 Acariyakınëm 32.36

«Têkêr fo bayik, ax nêka na exo atêgu
ar kê yowênd an, axo degênaw na.

³⁸ Ar êenene an, gê ekwêta ed xwêta ke el ko liyand,
barikan angêmenê aseb seb ke,
wêno axe nêngan na endexêmi en.»

³⁹ Biyi cê, axwêta xwêta kêneone Kaxanu ex pexaxên benjêw bendei
ben, ane gi exe na bêr kêo sebênd Kaxanu do eni nemi bèn.

11

End ekwêta en

¹ Ekwêta el ex, ema ed enim mêne Kaxanu ayêl dê kêo yêl bend kêne
yarênde ben do mêne bebêr ane watênde na bèn ahi dê hik. ² Pa gê
ekwêta el, reyaxên kêni osede oyekax or bêxarêk bêr wa bax endexêmi
bèn.

³ Pa gê ekwêta el, nang kêne bebêr kêne watêrande gêr ngwên bèn,
Kaxanu nêcêtêguk gêr bebêr bayik ane watênd ex na. ⁴ Gê ekwêta el,
rixên baxo Abel řadaxa ir xêbên bax nêmec gê ir ri baxo Kae in. Gê
ekwêta el, řotaxên ko osede or mêne ar êenene hi ko, ang reya ko Kaxanu
dê ga xana ko ocařaxa od Abel ok. Gê ekwêta el, ko yeyanênd Abel xali
gêrêgako ado ga řês ko.

⁵ Gê ekwêta el, yexên ko Enok abêngw xali gêr Kaxanu xarak axo cês ex
na mocês. Enimin, damana Kaxanu eo mêlaxên Oêgw Omênêk reyax
mêne Kaxanu anêngan bao nênganênd endexêmi en. ⁶ Ala ax kor na exo
dind er kêo nêngan Kaxanu in angêmenê ao kwêta ex na. Gayikwa ar
kêo sêkand Kaxanu an, afo exo ma mêne ahi dê hi ko do mêne ařos
kêi řosênd bêr kê řaland eno nang bèn.

⁷ Gê ekwêta el, nangaxên baxo Nowe elod ala ax wat bana pere
bèn. Kaxanu wa sitin bao do mê balêkênali ko xali ri ko Akulun and
fexaxên bani mê gê ekun edexêmi el. Nowe ga ri ko eo, nêpaxên bafi
bela bêr hi bax angwên ao gêr ebar ro bèn. Ata nê end ekwêta elo,
řotaxên ko or êenene ol gêr Kaxanu.

⁸ Gê ekwêta el, waxên baxo Abêraxam exo ye gêr ebar ed beya bao
Kaxanu ayêl kêo yêl oxwên el, and wac kêo an. Alama fo lama baxo
fêa in nangêrexe gêr ed ko yend. ⁹ Gê ekwêta el, yexên baxo ang ar yêa
fo, gêr ebar ed beya bao Kaxanu. Do nangêde aliyer fo baxo lêgêrand nê
baner. Mondako bani lêgêrand Isak do gê Yakob bêrandêwêra andexêmi
bèn xarak bèn bête erebat beya bafi. ¹⁰ Gayikwa Abêraxam ařêni baxo
řênind angol and gê bamer band gê edêda ekemax an, angol and bay ko
Kaxanu ang yêla ko an.

¹¹ Bête gê ekwêta el, xoraxên baxo Sara exo cot acêl ado ga xar baxo
do hi baxo bête asoxari aboroxok. Anang nang baxo mêne Kaxanu, mê
ar beya bao an, ar mokwêta exo. ¹² Mê ex, nê ala abat, ar xar bax xali
xurik, řanêgu kêni obař or yêmbêk ang oal or gêr orên ak, ang edfîni ed
gêr bêa ir angwêngw ak. Do obař olo, ala ax kor na ei pên.

¹³ Bela bêo dek, Kaxanu xwêta bano xali řês kêni cotêrexe bebêr beya
kêi bèn. Barikan awat bani watênd beo xali kêi nêngandêrand ado
ga bayi bax caw. Areyara bani reyarand poyoma mêne bèn bêliyer do
bêr okucan fo hi kêni gêr ebar ro. ¹⁴ Enimin, eyeyan edebên elo kêo
wasinênd mêne bèn ebar ed gêr ed kêni lêg bani řaland. ¹⁵ Kido axofi xofi

babi ebar ed gër ed şanëgu këni el, aşot şot bani amêd and eni bakaxên aŋ. ¹⁶ Barikan edëg ed xurik ex këbën bani şaland, mêne ngëŋ edëg ed gër orên el. Mëŋ ex, Kaxanu aŋo cêfënan ex na eno dend mêne Kaxanu irebën exo gayikwa mëŋ xêñënan këbi angol.

¹⁷ Gê ekwëta el, hi baxo Abëraxam awêlêk eŋo mef asëñiŋw Isak do eŋo cadaxa and ri baŋo Kaxanu atëy aŋ. Asëñiŋw arexëm ar taŋ an hi bax eŋo cadaxa mondako, xarak Kaxanu anêka beya baŋo beberanjëm. ¹⁸ Kaxanu ga fel baŋo wa: «Paŋ gê Isak këni şënar bërändewëra andey bën».¹⁹ Abëraxam axwëta xwëta baŋo Kaxanu mêne axor xor ko eŋo kanin ala an ado exo cës. Ata Kaxanu nê eŋo wäşaxën baŋo Abëraxam asëñiŋw: endey eŋo apënëni ex.

²⁰ Isak, paŋ gê ekwëta el xaraxën baŋo Kaxanu beber ŋap bax ebi yël Yakob do gê Esawu ecan ecan bën. ²¹ Yakob, paŋ gê ekwëta el şalen babi mopoxi bosëñiŋw bor Yosef. Ga xemëna xën ko oşet orexëm ol, xaraxën baŋo Kaxanu d'amana exo kotixën. ²² Yosef, paŋ gê ekwëta el reyaxën baxo damana exo koti mêne Bëyisërayel bën aşan këni şanëf ebar ed Misëra el. Afel fel babi ang këni rid oşapar orexëm ak. ²³ Bëxarêk bër Moyis bën, paŋ gê ekwëta el şonaxën bano Moyis opacaw otas elod ga rëw këno. Awat wat bani mêne itox ikëbëna xik hi baxo do ani yëda bana eni ŋëp end re baxo emun eŋ.

²⁴ Moyis bête, paŋ gê ekwëta el, fëpaxën baxo and raf ko aŋ eno dend mêne asëñiŋw ar abiŋw ar Farawoŋ hi ko. ²⁵ Er fecan baŋo eno dixërand andamat gê bër ex bulunda ir Kaxanu bën xarak axor xor baxo eŋo nëngandërand amêd fo gê bër kê rind beñëŋëna x bën. ²⁶ Napul ir gër ebar ed Misëra in mbaŋ xëbën bax, barikan Moyis fecan këŋo eno cus ang ebax eno cus Afexën ak gayik caw baxo watënd acosa and kê yowënd aŋ. ²⁷ Paŋ gê ekwëta el şanaxën baxo ebar ed Misëra el yëdarëxe oxoŋ or emun ol gayik axemëna xemëna baxo ang ar këŋo watënd Kaxanu fo, mëŋ ar ex beŋ an. ²⁸ Bête paŋ gê ekwëta el rinaxën babi Ofëna or Apexa ol bulunda ir Isërayel in ang fel baŋo Kaxanu ak. Do oşat or oyel or fiaş banëbi oŋ fel babi eni nëm gër owët or bëciŋw bëndebën këdi ko lil meleka ir këbi lawënd bëtox bëñanar in.

²⁹ Bëyisërayel bën, paŋ gê ekwëta el xegëtaxën bani Angwëngw Ambarax and şapër bax eni kucaxën ang gër ebar enaŋek fo aŋ. Xarak and xacëra këbi Bëmisëra enëbi tëfa aŋ, men oŋ bakak do sëwëra këbi. ³⁰ Bête paŋ gê ekwëta el yamëraxën bani bameŋ band xecexën bani angol and Yeriko baŋ, ga bête këni bakey banjongëbaki. ³¹ Raxab, asoxari aŋacaxik an paŋ gê ekwëta el bayik axo nemixën bana gê bërangoŋyëra bën gayik aşon şon babi gê oyekax ocambenjar oki od Bëyisërayel od yow bax yir fo gër enang ed ebar edebën ok.

³² Bête end fe bayik me deya? Amêd aŋ bayik ame cot na mun pelëraxën enimin end Şedewoŋ eŋ, end Barak eŋ, end Samësoŋ eŋ, end Yefëte eŋ, end Dafid eŋ, end Samiyel eŋ do gê bënd bëlawënel bëşëxe bër Kaxanu beŋ. ³³ Paŋ gê ekwëta el xoraxën banëbi bër gër owar oşëxe bën. End şenene eŋ sêf bani, aşot şot bani er beya babi Kaxanu in, bête aşëmin şëmin banëbi oŋeraŋ. ³⁴ Alomin lomin bani bongodux botëm, afece fece babi ecës ed moŋaş gê duxuma el. Aşëxwëra şëxwëra bani barikan fak këni. Afanga fanga bani gër owër xali wäŋ këñëbi ocorođa odiyer ok.

³⁵ Bësoxari bër xwëta baŋo Kaxanu bën axana xana banëbi bërebën bër xanik gër ecës bën. Do bër xwëta baŋo Kaxanu bërëmar, mbaŋ narëndëra banëbi xali gër ecës bari ani ma bana enëbi dacët eni cotaxën aniyan and xucak ex këbën aŋ, and këni xanid gër ecës aŋ. ³⁶ Bëjo bëte alësëra banëbi lësërand, ašew banëbi šewënd, afokëra banëbi fokërand, do afëra banëbi fërand. ³⁷ Bëjo bëte alaw banëbi lawënd mopëtëra gë oxaŷ, bëjo bëte añaš haš banëbi gë otagangan do gë oduxuma. Bëjo bëte bër gë iciv këm hi bani, ayexëra fo bani yexërand do bani şudand bacud band banar band opeŷ do gë band obeci. Bën ŷoweŷ ani cot bana do bela bën arixëra banëbi rixërand, anarëndëra banëbi narëndërand. ³⁸ Do bela bëjo axuri xurik ang ye bani ak, ado bër gër ngwën ro bën abi ñap bana eni diyand andamat gë bëjo! Barikan ed odadawe el, ed osënd el bani yexërand do ebani lakirand gër okel do gër batimba.

³⁹ Do end bela bëjo dek eŋ, osede oyekax reya këni ga xwëta baŋo Kaxanu, bari ani cot bana er beya ko in. ⁴⁰ Enimin, Kaxanu bebër xurik ex këbën wëxëtan këbo. Mëŋ ex, ax ñap bana eni ŋatënëdo ola or faŷak ol biyi këm.

12

End ekapina ed gër ocopak eŋ

¹ Awa biyi bëte, gayikako otede odanjëm xeta këbo, tebëne bend këbo wedind ene yexëne anëngw lëngw beŋ do gë eñëŋenax end këbo šerand aŷand eŋ. Ang bër kë xašërend xali gër eŋata fo, kemënane biyi bëte gër ekwëta xali gër eŋata. ² Pabënëŋone din Yesu fo. Mëŋ nedëk ekwëta el gër owëkw orebi, bëte mëŋ fo kë rafënënd xali ex paŷaya. Ga baxo yëland end onënga or ko šot eŋ, wäxën baxo eno daw në kërëwa, ado ga šefën bax ecës ed mondako el. Barikan gërëgako, anëka xetënx këŋo Kaxanu gër liw ir añëpara and owun orexëm. ³ Enimin, yëlayindën end Yesu eŋ, mëŋ ar buŋak eni pabër gë bëwendëran bër šus baŋo bën këdi kën sëkwëra do eŋun cena. ⁴ Gër emer ed gë eñëŋenax, wën an mer ex na pere xali ex car ošat oŋ. ⁵ Axwëya nde xwëya kën ang bamun felërand en kemëna gër bend Kaxanu ak, ang obaš orexëm fo mondako:

«Ašëniwën, yëlarayind and ki wërëšëtënd Axwën aŋ do kërexu cenand na and ki rexërand aŋ.

⁶ Gayikwa Axwën an awërëšët këbi wërëšëtënd bër ñan këbi bën, ašew këbi šewënd bër ex obaš orexëm bën*»

⁷ Awa wën, eŋun wërëšëtaxën kën soroxënënd gayik ang obaš orexëm fo wëlaya këŋun. Axarëk ar fe bayik aŋo wërëšëtënd na itox indexëm in?

⁸ Bari angëmëne Kaxanu aŋun wërëšëtënd na ang këbi wërëšëtënd dek obaš orexëm ak, awa wën an gi ex na enim obaš orexëm.

⁹ Gayikako ala kala gë faba ir baŋo wërëšëtërand do ir fëb këŋo hi këne, awa aŷap ŷapëk enëŋo pëbe nëmëc Kaxanu, mëŋ ar ex Faba ir bangoc an, ene cotaxëne aniyan aŋ. ¹⁰ Opaba odebi ok, awërëšët banëbo wërëšëtënd ang babi ŷapanënd ak në bakey fo. Barikan Kaxanu, ene betaxëne do ene cotaxëne ola owënëk ol ang mëŋ ak, këbo wërëšëtaxënënd. ¹¹ Dal ex mëne ašamina ko šaminand ala an and këno wërëšëtënd aŋ, aŋo nëngandërand na. Barikan and kë nëkana aŋ, ašot ko šotënd obetak ol do gë or šenene ol paš gë wërëšët elo.

* 12:6 12.6 Andorenik 3.11-12

¹² Awa mēŋ ex, kangëtayin otaxan od sêkwërak ok do kemënin olëkëna or këŋo rëgëndëŋ oŋ. ¹³ Bëte dīyayindën aniyān and šenene eni kemaxën gër ekwëta bër sitarak bën, bari këreni wëcënd na.

End bapela eŋ

¹⁴ Calayindën angwëlëra and gë bela dek aŋ do gë owënëk ol gayik angëmëne an cot ex na beŋo, gabatak aŋo wat na Axwën an. ¹⁵ Titinayin, ala kërex dëcaya na oyekax or Kaxanu ol; ala kërex pena na oxoŷ gër emëkw edexëm xali ex dëg do ex gi gë odëmbët gayik angëmëne mondako kën rind ata kë wonjo gër amara andewën do bëranjëm eni buyar. ¹⁶ Titinayin, këren wata na asëk alakirand fo in! Këren dind na ang ri baxo Esawu ak, mēŋ ar bax yepëndëŋ bend Kaxanu ga fan baxo oxarënak orexëm gë eعمار an. ¹⁷ Anang nang kën mëne ga nëkanak, and ŷandi baŋo exo bëteli obetak aŋ, sëm afela fela baŋo. Ado ga baxo sesënd, er ri baxo in ax mënd bana exo nëngwët.

¹⁸ And sëka këno Kaxanu aŋ, an tëka bana er kën xor en dëkëra: ax gi bana angodux and xafa-xafa; ax gi bana ecamëfan, ax gi bana oncoc otëm. ¹⁹ Bëte an wël bana ofarix or kereloŋ, an wël ex oniŷ or Kaxanu ol ang wël bani Bëyisërayel akarëk ak xali re bani gwac baxët këni. ²⁰ Gayikwa owëkw oŋ yëbu bafi, and re ko Kaxanu: «Ar kë xwixëta yo etënd elo, ado ex gi emacar, pëtërayidëno gë oxaŷ xali exo cës.» ²¹ Er bani watënd in, aŷigën ŷigën bax xali re ko Moyis: «Dek eme anjiŷ aŋ xali ke rëgëndëŋ!»

²² Barikan wën etënd ed Siyoŋ el, angol and Kaxanu aŋ, mēŋ ar gë aniyān an, sëka kën. Yerusalem ir yaŋ gër orën in, gër ed këni fedërënd ofëna omeleka ok owaxe owaxe, sëka kën. ²³ Asëka sëka kën amara and obaş olëngw or Kaxanu aŋ, amara and bër ŷëgw këbi Kaxanu yaŋ gër orën aŋ, mēŋ ar ex axiti bela dek an, axiti ar bënjëw bend bër šenene bër gë ola or faŷayak an. ²⁴ Asëka sëka këno Yesu, mēŋ ar wāk ex car ošat orexëm ebo wunëtaxën an. Mondako hi ko aŷatelinđer ar eter ekašax ed ri ko Kaxanu gë biyi el. Do ošat orexëm oŋo kë yeyanënd nëmëc gë or Abel oŋ.

²⁵ Titinayin, këren nëpënd na eno baxët ar këŋun felërand an. Enimin, angëmëne Bëyisërayel bër bax hëpënd eno baxët Moyis, mēŋ ar bafi felërand gër ebar bën, ano cana bana Kaxanu gër kiti, kaš ex ngwa biyi. Anëŋo canaye na angëmëne anëŋo baxëtënd ex na ar këbo felërand elod gër orën an. ²⁶ Akarëk aŋ, and kë wëli oniŷ or Kaxanu aŋ, ebar el arëg bax rëgënd. Barikan doro doro, Kaxanu abeya beya këbo mondako: «Bëte amat bayik, wëno dëŋ kë sëngërëbëtëra, ax gi na ebar el fo, barikan gë orën ak dek.» ²⁷ Eyeyan ed rek «Bëte amat bayik» el këbo wāsinënd mëne bebër ri ko Kaxanu do kë sëngërëbëtand bën, ašapër kë šapër ex bayixën bebër ax kor na ex tēngërëbëta bën.

²⁸ Bëte gayikako owun or ax tēngërëbëtand na ol šot këne, calendëŋone Kaxanu ang këŋo nēngan ak, gë ekwëta el do gë anjiŷ aŋ. ²⁹ Gayikwa Kaxanu mēŋ ar xwën këbo an, ahi hi ko bëte ang xodux or kë bëlëndëŋ fo.

13

End aniyān and šenene eŋ

✧ 12:20 12.20 Andocane 19.12-13 ✧ 12:21 12.21 Acariyakinëm 9.19 ✧ 12:26 12.26 Agey 2.6

✧ 12:29 12.29 Acariyakinëm 4.24

1 Kemênayin enjun balêrênd andewên rewên aŋ, ang bër acêl amat fo.
 2 Kêren kwëyand na ekwëtaya ed bëliyer el gayik bërëmar mondako xwëtaya banêbi omeleka, nangêrêxe. 3 Kwitayindênêbi bandepêra baŋ nangêde gë bën bar kën gër epêra fo. Kwitayindênêbi bër kênêbi rixêrand bën gayikako wên bëte gë beman bënd kê xor ex toro hi kën.

4 Eñêr el, gilex er fêb kênî bela dëk, do angaw and bër gë aşan aŋ, ewênêk. Kaxanu axiti kêbi xiti bëÿacaxik bën do gë bër kê rind orekar bën. 5 Bebër kën rind gër aniyan andewên bën, kêren dind na nê end aŋana and kodî. Nêngandêrayindêlenjun gë er şot kën in gayikwa Kaxanu mênj dênj are re ko:

«Din ami teb na do din ami ñaŋêta na[☆].» 6 Mênj ex, axor kêne xore ene deye gë anjîy kêm:

«Axwên an ex ar ke rêcarand an;
 ÿoweÿ ame yêdara na

gayikwa eñjênax end fe ngwa ko xor exe di ala?»

7 Kwitayindênêbi bër ex bëlëngw bërewên bën, bër nangên kênun eyeyan ed Kaxanu bën. Calayin en nang ang bani liyand ak xali xwëtêk bakey bandebên baŋ. Têfêteliyindênêbi gër ekwêta edebên. 8 Ang hi baxo Yesu Kêrisêt ganêka ak, mondako fo hi ko doro, bëte xali din ir din. 9 Ala kêreno teb na enjun yifa gë osëyali or fitarêk gë or nang kën ol. Bon yek en kemêna gë oyekax or Kaxanu ol gër owêkw orewên. Bari kêrex gi na gë bapela band bebër ÿapêk, ba bebër ax ñap ex na en yambënd gayik bër sêfêk beŋo bën ofêcak ani cotaxêne ex na.

10 Bêşadaxan bër gër aner and cale and Bêşewif bën abi ñap ex na eyamb ed er kêne şadaxande biyi gër angêb andebi in. 11 Enimin, ÿas er owacar or banêbi haşênd enj, nacêt edêg el bani bënêlênêxênd. Oşat oŋ fo baxo wêland aşadaxan alëngw an lëf «Gër ed wênêk nêmec» enjo karaxên Kaxanu eteban ed beñjênax el. 12 Mênj ex, Yesu bëte nacêt angol ar narêndêra bano xali law kênî, ebi mênênaxên bulunda in gë oşat orexêm oŋ. 13 Awa biyi bëte, canêne edêg el, ene yexêne gër ndexêm do buŋane enêbo cus ang şus bano mênj ak. 14 Gayikwa gër ebar ro, biyi ane cot exe na angol and bayi laŋ aŋ. Barikan aşala kêne şalande and kê yowênd aŋ. 15 Awa paŋ gë Yesu, yêlênêŋone Kaxanu gë etêl kêm, şadaxa ir ojêkan in, mêne ngêj gë etêÿ edebi el, yasêndêne poyoma owac orexêm ol. 16 Kêren kwëyand na edi ed benjekax el do gë edêcar el gayikwa beŋo ocaŋaxa od kêŋo nênganênd Kaxanu ex.

17 Baxêtindên er kênun felënd bëlëngw bërewên in, mayindên en di er kênun felënd in. Enimin, bën ex bër kê nêkonand benjêw bëndewên bën do Kaxanu awêka kêbi wêkax ba mondake bani rind enjo. Diyindêlexeni gë onênga fo andiyen aŋo, kêreni ñwêcarênd na gayik angêmêne mondako ex, wên ofêcak an cot na. 18 Calenindênêbo biyi, mokwêta xwêta kêmi mêne onden onjekax fo şot kêmi do nand ex yo, aŋandi ÿandi kêbo mi diyand şenene, ang ex yo. 19 Ga re kême, kemênayin ene karanênd Kaxanu exe yêlêli fêña ir kême bakaxênêli aŋand fên gër ndewên in.

Bendey bepelatar beŋ

20 Kaxanu, mênj ar kê yêlënd obetak an, axanin xanin kêŋo gër ecês Yesu, Axwên arebi an, exo gixên axadac asêm paŋ gë oşat orexêm or

☆ 13:5 13.5 Calemoñêw 118.6

rinaxên kêbo eter ed din ir din oŋ. ²¹ Bête Kaxanu yêlêlêjun ojaŋ od en koraxênênd dek er yek gër oŋandi odexê in. Do er fian ko in, dilexo gër ola orebi, paŋ gë Yesu Kêrisêt, mêŋ ar xwênêk enjaran din ir din an! Amen!

Ofelar ol

²² Bêmaŋe, axara xara kêmun: buŋayin en baxêt eyeyan ed kêjun xemên elo gër ekwêta edewên. Ado er yêgwênêli kêmun ijo, ax cak ex na. ²³ Dek ŋandi ke en nang mêne imaŋe indebi in Timote, anêka sebêtêli kêno, axo bo ex na gër epêra. Angêmêne ataj ŋatêgu ko ro, gë wêno kêmi sêfêrêli ene watêrêxêye. ²⁴ Cêmayinêbi bêlêngw bêrewên bën do gë dek bër ex bulunda ir Kaxanu bën. Bêmaŋe bënd ro gër Itali bêŋ ašêma kênun šêmand. ²⁵ Awa Kaxanu yêlêlêjun oyekek orexê ol wên dek!

Kayëta ir Şak in Lilaya in

Akayëta aŋo Şak, asëfan abat ar Axwën Yesu, yëgwën babi bërëwāk bën, dek ang şapërëra këni ed ex Owun or Bërom ak. Paß gë akayëta ano sëyali këbi end ekwëta do gë end bandixa eŋ. Mëŋ yëgwaxën ko mène: ax gi ex na mocus axayëanaxik an do eyo ŋan ar gë napul an fo. Bëte aŷëgw ko mène ar balëkënalind cale an, kadacëlexo aniw andexëm aŋ, mène ngëŋ tebëlexo asëk ayeyandërand fo in. Bëte kërexo dafënarand na. Do angëmëne ar şotërak hi ko, diyindëlexo benjekax gë napul irexëm in.

Er ex gër akayëta in:

End orenik do gë oñandi oñëŋenax eŋ: 1.1-27.

End epëb ed bëla el, ekwëta el, do gë bandixa eŋ: 2.1-26.

End ekamën ed eyeyan el do orenik or yan eŋ: 3.1-18.

End ekwëyëta ed ndafënan do gë odenar eŋ: 4.1-12.

End bër gë napul eŋ: 4.13-5.6.

End ebuŋan do gë cale eŋ: 5.7-20.

Ecëmar el

¹ Wëno Şak, ariyenin ar Kaxanu do gë Axwën Yesu Kërisët an, këŋun yëgwënëlinde wën bandëwëra Epëxw gë baki band bulunda ir Kaxanu band yëcarëk baŋ. Aşëma këmun şëmand!

End ekwëta do gë orenik eŋ

² Bëmaŷe bëndam, nëngandërayindëleŋun mbaŋ në end batëy bandanjëm band këŋun ūatënëgund eŋ. ³ Nangin mène mondako kën sëyand ebuŋa el angëmëne ekwëta edewën el ga xemëk bayik gër atëy. ⁴ Xarak, ebuŋa el afo ex ŋata andiyan andexëm aŋ en gixën bër gë ola or faŷayak, bër şenene gër ex yo, do yoweŷ an can na. ⁵ Angëmëne ang hi, abat exo can orenik ol, karaleŋo Kaxanu, mëŋ ar këŋo yëlënd ayël fo ar ex yo, xarak aŋo dexëra ex na; do ayël dëŋ këŋo yël. ⁶ Barikan karaleŋo de gë ekwëta, gë oŋëpëgënan këm gayik ar kë xarand gë oŋëpëgënan an, ang men ond angwëngw ond kë şangënënd do kë xaninënd ekoc fo hi ko. ⁷ Ala arako rako an kërexo yëländ na yëŷ ko şot na gër Axwën: ⁸ ar kë sëkwanënd exo tana anjëlän amat fo hi ko, ar kalay-kalay gër dek bandixa bandexëm hi ko.

End axayëanaxik do gë ar gë napul eŋ

⁹ Imaŷe ikëreceŋ ind xaŷënëk in, nëngandërayindëleŋo gayik Kaxanu këŋo yëlënd or gapak ol. ¹⁰ Barikan imaŷe ind ex gë napul in nëngandërayindëleŋo gayikako në end Kaxanu ko banaxënënd ga nang ko mène axuca ko xuca ang opëtëfët od ondës fo. ¹¹ Ax gi ex na nde and kë fën eñan aŋ, oyat oyëkax ok añaŷën kë ūayënënd ondës oŋ, opëtëfët ok ex binira do oye orexëm ol ex biw? Ata mondako fo ex end ar gë napul eŋ, abiw ko biw gër bandixa bandexëm.

End banaŋëta eŋ

¹² Nëngandëralindëleŋo ar kë buŋand gër atëy an! Enimin, ar buŋak gër atëy aŋ, Kaxanu afupa këŋo fupand gë ekamote ed angora el, mène

ngëj anıyan and din ir din and beya ko ayël kēbi yël bër ñan kējo aŋ.
¹³ Ala ar kējo naŋëtand an, kërexo dend na: «Kaxanu ke naŋëtënd!»
 Gayikwa eñëjënax gematak ax kor na ejo naŋët Kaxanu. Bête mēj
 dēj ala gabatak aŋo naŋëtënd na. ¹⁴ Barikan ala kala gē andexēm ko
 naŋëtayand, and ko yëlaya gēr er yāndi kējo, do gēr er yētēyēt kējo aŋ.
¹⁵ And ko sēf ala oñandi oñëjënax aŋ, oñandi oko kē rēwënd eñëjënax
 eŋ, do eñëjënax eŋ and kē fanëta aŋ ex mēlaw ecēs el.

¹⁶ Wën bēmaŋe bënd ke balënd mbaŋ bējo, kēren yifayand na: ¹⁷ oyël
 oxëbënënaxik, gē oyël oyekax or ex yo, yaŋ gēr Faba ir bangoben kē
 xaniwënd. Mēj axo nēngwētand na, axo dōbënd na. ¹⁸ Gayikako Kaxanu,
 mēj dēj faŋëk gēr emëkw edexēm ex gi mondako, gē eyeyan ed däl el rēw
 kēbo, ene gixëne bēyanar gēr dek bebër nęcëtëgu ko do xwën ko bën.

End ebaxët ed eyeyan ed Kaxanu eŋ

¹⁹ Wën bēmaŋe bënd ke balënd mbaŋ bējo, nangin mēne ala kala gilexo
 ar yāndëk ebaxët, ar legëk eyeyan, ar ax koŋënd na aŋand. ²⁰ Gayikwa
 oxoŋ or ala ol ax dind na er ex ūenene gēr Kaxanu in. ²¹ Bête, ga kën
 xwëyëtand ako emuyaraxik end ex yo, do eñëjënax end ex yo, kwëtayayin
 gē onden onjekax eyeyan ed Kaxanu, ed lëgëk gēr owëkw orewën el,
 eyeyan ed xorëk eŋun pexën el.

²² Kēren yifayand na gē andewën, diyindën ari dēj ang kē rend eyeyan
 ed Kaxanu ak, kēren baxëtënd na abaxët fo. ²³ Enimin, angëmene ala exo
 baxëtënd Eyeyan ed Kaxanu el do axo dıyand na ang kē rend ak, er hi
 ko ang ar kē nēkonënd dexas irexēm in nē anangoye fo do ko watayand
 ang hi ko ak. ²⁴ Barikan and ko nēkonaya aŋ, ataŋ exo kwëya ang hi
 ko ak, and ko ye aŋ. ²⁵ Barikan ar kē yëkwand gēr acariya and ūenene
 an, acariya and kē yëlënd orëyaya aŋ, abalëkënali ko balëkënalinde er ko
 watënd in. Ari ko rind ang kē rend ak, axo baxëtënd na abaxët fo do kwël
 exo kwëya. Ata ala ajo anëngandëra kē yāna ejo nëngandërand gēr dek
 bebër ko rind.

²⁶ Angëmene ala exo yëländ mēne ašalek hi ko xarak asëk
 ayeyandërand fo wër kējo, mēj dēj kē yifayand. Ata cale indexēm ino
 ofëcak kēm ex. ²⁷ Cale imënëk in, ind ex däl gēr lëngw Faba Kaxanu in
 ex: edacët ed gēr ocëmu bëttox bëndëkak, gē bësoxari bësebëta sebëta el
 do gē ekwëyëta ed dek betëmbak bënd gēr ngwën el.

2

End epëb do gē eyaf ed bela eŋ

¹ Bēmaŋe bëndam, epitëndër ed bela ax gi ex na gēr ekwëta ed xwëta
 këno Yesu Kërisët, mēj ar ex Axwën ar gē enjaran an. ² Gako bela bëxi
 eni dilëli gēr amara andewën: aŋanar an exo dēnaw anëna and kaŋe,
 do exo cuđaw banjëm banjekax; axinëm an exo gi axaŋëanaxik, do exo
 cuđaw mēj bête banjëm bamuyaraxik. ³ Ata wën eŋun bal nēmëc end
 ar gē banjëm banjekax eŋ do eno pel: «Wëj yow ey ñëpa ro gēr ed këni
 yëpand bër gapak!» Barikan eno pel axaŋëanaxik an: «Wëj cëj yel ey
 kwëšax fën!» ba «Ñëpal gēr ebar ro, gēr ed këme wëñërand ro!» ⁴ Ax gi
 ex na nde epitëndër ed bela el ex mondako? Do ax gi ex na nde bëxiti
 bëšëmbak hi kën?

⁵ Wën bēmaŋe bënd ke balënd mbaŋ bējo, awël nde: Ax gi ex na nde
 Kaxanu yata këbi bër ex bëxaŋëanaxik ogës od bela bër gēr ngwën ro bën?
 Ax gi ex na nde mēj yata këbi eni cotaxën mbaŋ ekwëta el? Ax gi ex na

nde mēŋ yata kēbi eni gixēn šēf gēr owun or bēya kēbi bēr ūan kēŋo ol? ⁶ Barikan wēn, ašēfēnin kēno šēfēninēnd axaŷēnaxik an! Ax gi ex na nde bēŋ gē napul bēn kēŋun rixērand? Ax gi ex na nde bēn kēŋun wēland gēr kiti? ⁷ Ax gi ex na nde bēn ex bēr kē renand oŵac oyekax or yēl kēnun Kaxanu ol?

⁸ Enimin, ūenene kēn rind angēmēne ašēf šēf kēn er kē rend acariya and Emun in gēr Oñēgw Omēnēk: «Balindēlexi end ašandax eŋ ang ki balēnd end gaf irey ak*» ⁹ Barikan angēmēne pit pit kēnēbi fēbēnd bela bēn, aŵen kēn wēnēnd do acariya aŋ anēka sēra kēŋun ga lif kēn ako. ¹⁰ Enimin ar kē sēfēnd đek er rek acariya in, barikan exo đif apela amat, anēka lif ko đek acariya aŋ. Ar kē lif apela amat xarak aye sēf ko đek bacēxen baŋ, acariya aŋ anēp kēŋo nēp gayik đek baŋpela baŋ lif ko. ¹¹ Gayikwa ar rek: «Ax gi ex na mondi orekar an» fo rek bēte: «Ax gi ex na monaw ala». Awa angēmēne wēj ay di ex na orekar ol barikan eyo đaw ala, anēka wēndēra kēy paŋ acariya aŋ. ¹² Awa mēŋ ex, yeyandērayindēn do diyindēn bēy bēn ang bela bēr kēnēbi xiti gē acariya and kē yēlēnd orēyaya fo ol. ¹³ Gayikwa ar kē xitind gē axaŷēnan kēm an, Kaxanu gē axaŷēnan kēm kēŋo xiti mēŋ bēte. Barikan axaŷēnan in wēñak kiti in.

End ekwēta eŋ

¹⁴ Bēmaŷe, inēwa kēŋo fēca ar kē rend mēne ašot šot ko ekwēta an xarak ekwēta elo ax gi ex na gē bandixa? Afexēn nde kēŋo fexēn ekwēta elo? ¹⁵ Angēmēne imaŷe in, hi ko itošan, hi ko itoxari, exo can baŋjēm band ko ūda, ba exo can er ko yamb key yo key in, ¹⁶ do aŋat ang hi kēn ak eŋo pel: «Awa gwēre, yeyin gē emēkw eyemax! Ayem kē yemēnd đe, cudarayin do yambērayin xali en med!» Gayikako mēŋ dēŋ aŋo yēl ex na er ŷapēk in, ofēcak nde ex na? ¹⁷ Ata mondako fo ex đe end ekwēta eŋ: ekwēta ecēsēk ex angēmēne ar šotēk an ŷoweŷ axo dixēnēnd na.

¹⁸ Barikan bamat ala kē re na: «Wēj ekwēta el šot kēy do wēno bandixa baŋ. Masinēle ekwēta edey ed gē bandixa kēm el, ata wēno gē bandixa bandam baŋ kēmi wasin ekwēta el.» ¹⁹ Ax gi ex na nde aŵa ŵa kēy mēne Kaxanu ifat fo ex? Awa aye yek: bēyēl bēn bēte aŵa ŵa kēni eŋo do kēbi rēgēndērand. ²⁰ ŷandi ki nde ey nang wēj ar gē onden okafēxaf ajo mēne ekwēta ed ar ax dind na bandixa baŋjekax el gē ofēcak kēm ex? Axi ūandi ex na nde ey nang? ²¹ Ay nang ex na nde mēne Abēraxam, axarēk arebi an dēŋ, nē end er ri baxo in hixēn ko ar ūenene gēr ogēs od Kaxanu? Ga wēđ baŋo ašēniŵ Isak eŋo cađaxa gēr angēb. ²² Wat kēn mēne ekwēta el do gē bandixa baŋ andamat bax riyenind ex paŷayaxēn ekwēta el. ²³ Mondako fiata bax Oñēgw Omēnēk od rek: «Abēraxam, ga xwēta baŋo Kaxanu hixēn ko ar ūenene gēr ogēs odexēm*» Do nē eŋo kēno wacaxēnēnd lawo ir Kaxanu. ²⁴ Watin mēne nē end bandixa band ri ko, ko hixēnēnd ala an ar ūenene gēr ogēs od Kaxanu, ax gi ex na gē ekwēta el fo. ²⁵ Bēte asoxari ar hi bax aŷacaxik ar bano wacēnd Raxab an, ahi hi baxo ar ūenene gēr ogēs od Kaxanu nē end bandixa band ri baxo. Ga xaca babi wa bērolawēn Bēyisērayel bēn do fel babi eni maŷi fēña iŷexe. ²⁶ Angēmēne eman end ala eŋ, onjēn kēm ex, ecēsēk ex. Andamat ex end ekwēta eŋ, angēmēne gē bandixa kēm ex, ecēsēk ex.

3

End aniw̄ ej

¹ Bëmaÿe bëndam, këren gi na fa dek bësëyali fo. Nangin mëne kiti ind biyi bësëyali inj gë pit fo kë yëka. ² Biyi dek alif këne lifënde bandanjëm. Angëmëne ala ex na ar bayik ax difënd na gër eyeyan, anëka faÿaya ko gër or šenene. Axor ko xorënd exo mëlaya dek eman endexëm ej. ³ Angëmëne ayapën kënëbe yapënënde dun opanac ok eni maxënënd eni di er ÿandi këbo in, gë beman bendebeën ak kënëbe lasënde. ⁴ Bëte awat nde wat kën okuluj ok: ado ga rafëk yo, ado ga kë fimërand bongoc botëm fo, gë amërëšaya atil kë xasënd gand ed këŋo ÿandi ahërela an. ⁵ Andamat ex end aniw̄ ej: ado ga hik esil gër eman, barikan bebësëm kë sošanand. Bëte watin mëne ingodux itil kë šorënd akwët atëm! ⁶ Xarak aniw̄ aŋ ex bëte xodux ex, ngwën ind betëmbak ex. Aniw̄ aŋ wal ir eman ex, barikan abuyarën kë buyarënënd dek eman ej, do ašor kë šorënd ola ol gë xodux or kiti ol. ⁷ Owacar or ex yo, hi këni or xada-xada, hi këni or gër men, hi këni bacël, ala an axor xor ko ebi nambin, do ari dëŋ ri ko mondako. ⁸ Bari aniw̄ aŋ, ala ax kor na ex nambin: eŋigëanaxik end ala ax korënd na ex; yer ongwëc ond kë lawënd fo ex. ⁹ Gë aniw̄ aŋ kënëŋo šalende ar hik Axwën arebi do Faba irebi an. Bëte gë aniw̄ aŋ fo kënëbe xarende bela bër ri këbi Kaxanu gër eñaŋ endexëm bën. ¹⁰ Në etëÿ ebat kë šanëgund obetak ol do gë ekare el. Awa bëmaÿe, ax ñap ex na ex gi mondako. ¹¹ Në aňesa amat nde kë šanëgund men onëŋax oŋ do gë men ombax oŋ? ¹² Bëmaÿe, andan aŋ ax dëwënd na oyarëka; atëx and reseŋ aŋ ax dëwënd na ondan. Gër aňesa and men ond gë ongal ax canëgund na men onëŋax.

End orenik ej

¹³ Noÿo renik, do noÿo ex ar gë onden an, mërëxand irewën? Awa ala ajo nęcëtindëlexo bandixa banjekax bandexëm baŋ gër ola or šenene orexëm, gë obëngw or onden do gë orenik. ¹⁴ Barikan angëmëne gër owëkw orewën xëñëk wayët oyakëraxi, gë oxoÿ, ba gë ebal ed gaf irewën fo el, këren dafënarand na. Gayikwa angëmëne mondako ex, end däl ej kën šonënd në enëgwëš en. ¹⁵ Orenik olo ax gi ex na or xaniwëk yaŋ gër orën: orenik or gër ebar ro fo ex, or ala fo ex, or šabucara ex. ¹⁶ Enimin, gër ed ex oyakëraxi do gë ebaňër, na fo kë hind bëte bënd šode-šode beŋ, do gë etëmbak end ex yo. ¹⁷ Barikan orenik or xaniwëk yaŋ gër orën ol er ex gë owënëk, gë aketëxeta, gë angwëlëra, gë onden, gë axaÿënan išëm, gë benjekax, gë epitëndër këm, gë orenik or däl, do gë eňëŋëanax end šonayak këm. ¹⁸ Xarak, bër šenene bën kë nefënd aketëxeta aŋ gë ola or bëraketëxeta bën.

4

End oxalay-kalay ej

¹ Feye wa kë xaniwënd batakëra baŋ do gë oxeÿër oŋ mërëxand irewën? Ax gi ex na nde bebër ñan kën bën kë xaxërend dek eman endewën ej? ² Er ñan kën in, an cotënd na, ata en dëb gë oyakëraxi ol, eno dāw ala; barikan ŷoweÿ an cotënd na. Ata en baš oxeÿër oŋ do gë batakëra baŋ, bari ŷoweÿ an cotënd na gayik ano karand na Kaxanu. ³ Ado eno kara, aŋun yakalind na gayik ang kën xarand ak, ax ye ex na. En dixënënd

beber hân kên këno xarand. ⁴ Ata wên ang ber rind orekar fo hi kên! An nang ex na nde ar hânêk ngwên an, Kaxanu ašus këno šusënd? Awa ar faÿêk gër emêkw edexêm exo gi aňan ar ngwên an, awa arangoÿëra and Kaxanu hi ko. ⁵ Ako nde yëla kên are fo kë rend Oňëgw Omênêk ok: «Kaxanu aňan hân këno, xali këno yakëraxind angoc and yël këbo aň exo dëg gër ola orebi aň.» ⁶ Barikan oyekax or yël këbo ol rafêk nëmêc, ang kë rend bëte Oňëgw Omênêk ak:
«Kaxanu aŵereli këbi wërelind ber kë rafënarand bën,
barikan oyekax orexêm ol këbi yëlënd ber kë banand bën*»

⁷ Awa mayindën aŵa end Kaxanu eň; ñëpindën end šabucara eň, ata këjun hër caw. ⁸ Tëkayino Kaxanu ata këjun sëka mëň bëte. Wën bëwendëran bëjo, mënënin otaxan odewën ok, do wunëtin owëkw orewën oň, wën ber gë benjëw bënd kalay-kalay bëjo! ⁹ Nangin mëne and xaÿën kên dëň ex, denitayindën, tesindën! Olêš orewën ol nëngwëtal ex otes, do onënga orewën ol nëngwëtal ex ecamina! ¹⁰ Banayin gër lëngw ir Axwën, ata këjun fela yaň.

End odenar eň

¹¹ Bëmaÿe, ax gi ex na mondenar andewën rewën aň. Ar këno renand, ba këno nëpënd imaÿe indexêm an, anëka ko renand acariya aň, do axiti ar acariya hi ko. Angëmëne axiti këy xitind acariya aň, axiti hi këy, ay bo ex na afëb ar acariya. ¹² Gayikwa abat fo ex anëcët ar acariya an, do mëň fo ex axiti an. Mëň gabat xorêk eňo pexën ala an do eňo nemin. Barikan wëj noÿo ngwa hi këy ga këyo xitind ako, ašandax?

End ndafënan eň

¹³ Awa gërëgako baxëtine, wën ber kë rend: «Doro ba ecan gër angol aňo këne yeye, yer iniy in këne ÿëpaxëye fën. Ari këne ÿana ene dinde beber këne šotëraxëne napul, do mbaň këne šotëraye.» ¹⁴ Er këjun hi ecan ecan in, an nang ex na? Enimin, er hi kên ang okëbina od kë šanayand, do kë nëkand tükër fo ex capëraxën. ¹⁵ Ecëñëxët er don rend: «Angëmëne Axwën an aŵa ŵa ko, aliya këne liyaye, do eňo gë eňo këne ride.» ¹⁶ Barikan gërëgako, ga kên sošanarand mëne bebësëm kên ri, arafënara fo kên rafënarand. Xarak, etošanara end mondako el ax ye ex na gë tükër ak. ¹⁷ Awa ala an aŵëndëra ko wëndërand angëmëne exo nang anang edi ed enjekax el do axo dind na.

5

End bapela band ber gë napul eň

¹ Awa gërëgako, baxëtine wën ber gë napul bën! Tesin, keÿin mokey gayik betëm këjun wëcan! ² Napul irewën in iwërêk ex, oyame ÿamak banjëm bandewën baň. ³ Kane in do gë kodî irewën in ayaner yanerêk. Ata ayaner ijo kë hi osede or këjun lëxw gër kiti ol, do aňas kë ÿana ex ñasënd beman bendewën beň ang xodux fo. Yama gër bakey bapelatar baňo nde šala kên en gi gë napul isëm! ⁴ Acosa and ber riyenik gër ocënga odewën do yambara këñëbi aň, këjun lëxwënd mokey. Do otes od ber kë xanand benëda bendewën ok fiatëk xali gër banëf band Axwën, mëň ar xorêk beÿ dek an. ⁵ Aliya liya kên gër ebar gë ecotëra ed napul, do gë beber këjun xëbënanënd el. Abët bët kên ang owacar or eňaş fo. ⁶ Wën

anêp nêp këno ar şenene an, alawî lawî këno, xarak mênj abaxo fiêp na endewên eņ.

End ebuņan eņ

⁷ Awa bêmaŷe, buņayin xali yatir ko bakaw Axwên. Aŷan an ašeni ko šenind ebar el xali ex cenan beneda bend ko liyaxênend beņ. Abuņa ko buņand elod gê ecaša ebeja xali gê ekol, exo kanaraxên beneda tégêt beņ do gê bendundu. ⁸ Wên bête buņayindên, kapinayindên gêr owêkw orewên gayikwa akey and ko bakaw Axwên aņ đam ex. ⁹ Bêmaŷe, kereñ dëxwêrênd na këdi kênjun xiti Kaxanu. Axiti an cênj, gêr ebêt xwêša ko de. ¹⁰ Bêmaŷe, end toro eņ do gê end ebuņan eņ, têfêtelinêbi bêlawênel bêr lawêndêraw bafi Axwên bën. ¹¹ Are këne rende mêne bêr buņa bax bën abeta beta këni. Awêl wêl kên ang buņa baxo Yob ak, bête anang nang kên ang fiata baxo aniyand yêl baņo Axwên ak. Gayikwa Axwên an gê axaŷenan hi ko, do monênga nênga ko*. ¹² Bêmaŷe, ax gi ex na dêj monjaşaran, hik orên ol, hik ebar el, hik er ex yo. Deyindên tuņ: «Iyo» angêmene iyo ex eyakal do deyindên «Ali» angêmene ali ex eyakal këdi kên hi bêr kiti.

¹³ Ala ar kê sorond mêrêxand irewên an, calelexo. Ar gê onênga an, ñerêwêralexo ojêkan od cale. ¹⁴ Ar šêxwêrak an, macêlebi bêlêngw bêr Amara bën. Do bën calenêleno sam eno nêm ogu gêr owac or Axwên. ¹⁵ Cale ind gê ekwêta iņ afakên kênjo fakên ašêxwêra an, do Axwên an eņo kanin. Angêmene awêndêra wêndêra ko, aseñan kênjo señan. ¹⁶ Awa putindên beñêñanax beņ andewên rewên aņ, do en calendêrênd, en pakaxên. Cale ind ar şenene iņ mbaņ fangak. ¹⁷ Eli, ala ebaxo ang biyi ak. Barikan aşale şale baxo kêrex têb na, do ax têb bana gêr ebar xali xucak bēniy bētas gê opacaŷ ocongibat. ¹⁸ Bête ga şale ko gaşêxe, orên ol sêbêk, do ebar el şenanêk beneda beņ.

¹⁹ Bêmaŷe bêndam, angêmene ala exo nambêra xali exo űawêta đal in, do abat mêrêxand irewên eņo bakaliw, ²⁰ nangêlexo mêne ar kênjo wêrêşet awêndêran gêr fêña ir nambêra ko an, aracêt ko racêt aniyandewên aņ gêr ecês, do beñêñanax bendanjêm ko laf.

Kayëta iyanar Piyer in Lilaya in

Akayëta aŋo ro Piyer yëgwën bafi okëreceŋ od šapër bax gër Owun or Rom ok. Arixëra banëbi rixërand do bani sorond mbaŋ gayik aŋa wa këni end Yesu Kërisët eŋ. Piyer ga wël baxo end toro indebën eŋ, xwitanaxën bafi mëne Kaxanu mbaŋ ye ko do aŋap yäpëk eni bayi ga xwëta këno. Afel fel bafi bëte Kaxanu sana këbi eni gi bulunda ir bër fexën këbi Kërisët. Are re baxo bëte eni kemëna eni gi bela bër këŋo riyeninënd Kërisët, gayikako Angoc and Kaxanu aŋ gër ola orebën hi ko. Er ex gër akayëta in: Ecëmar el: 1.1, 2.

End eyar ed apexa el, do gë owënëk eŋ: 1.3-2.3.

End bulunda ir Kaxanu, end olëngw do gë ebuŋan ed gër toro eŋ: 2.4-2.5.

End eñër do gë ebalër gër aminëmëra eŋ: 3.1-2.2.

End toro ir ang Yesu Kërisët eŋ do gë end oyeqax eŋ: 4.1-1.9.

Epëb ed fëlëngw bër gër amara el do gë eperëna el: 5.1-1.1.

Epelar el do gë ekaran ed benjekax el: 5.12-1.4.

Ecëmar el

¹ Wëno Piyer, parëxanda ir Yesu Kërisët in këŋun yëgwënëlinde wën bër sana këŋun do šapër kën gër owar or Poŋ, gë Galasi, gë Kapados, gë Asi do gë Bitini bën. ² Faba Kaxanu kë nangënd beŋ bën dëk d'amana ex gixën. Gë enang elo yata këŋun gë epit ed fit këŋun gë Angoc andexëm el, en tëfaxënënd endexëm eŋ do eŋun wunëtaxën gë ošat or Yesu Kërisët eŋ. Awa cënarëlex de oyeqax ol do gë obetak ol gër ola orewën!

End eyar ed apexa eŋ

³ Cëkwanëŋone Kaxanu, Sëm ir Axwën arebi, Yesu Kërisët. Gë axayënan isëm irexëm in rëw këbo gašëxe paß gë ekani ed Yesu Kërisët gër ecës el ene cotaxëne eyar ed gë aniyan el. ⁴ Mondako ri ko ene cotaxëne er din ax cësënd na in, er beya këbo in, er din ax buyarënd na in, er din ax nëngwëta na in. Kaxanu ejo fenin këŋun yaŋ gër orën. ⁵ Wën këŋun nëkonand gë panga ind Kaxanu in, gë ekwëta ed xwëta këŋo el en cotaxën apexa and kë šanayaw gër fakey bapelarar aŋ.

⁶ Ata wën mbaŋ këŋun nëngandërand ado ga yäpëk en caminara imëd në end batëy bandanjëm band hi këŋun gërëgako baŋ. ⁷ Batëy baŋo kë wasinënd oxëbën or ekwëta edewën ol. Mëŋ xëbënëk nëmëc kaŋe ir wënënëk xodux do kë nemind fo. Ado ga hi banun batëy baŋo, mondako bax ex gi enata ed ekwëta edewën el gë ecëkw, gë enjaran, do gë epëb, and ko šanayaw Yesu Kërisët aŋ. ⁸ Wën aŋan hian këno, ado bayik elod ano wat ex na. Gërëgako dëŋ axwëta xwëta këno ado bayik ano watënd na, do ašot šot kën onënga or gë enjaran, or ala dëŋ ax kor na exo tëfët.

⁹ Ašot šot kën apexa and enjëw, and ex acosa and ekwëta edewën aŋ.

¹⁰ Ata apexa aŋo bani šaland gë obal osëm eni nang bëlawënel bër bax reyarand end oyeqax or fenin këŋun Kaxanu eŋ. ¹¹ Mokemëna bani xëmënd eni nang nand feye do bend fe fënëta ko Angoc and Kërisët and ebax gër ola orebën aŋ. Yama Angoc aŋo ga bafi nangënënd nde ganagana fo toro ind Kërisët in do enjaran end ebax exo cot eŋ and ko fis aŋ.

¹² Kaxanu anangën nangën bafi mëne wën xwënëk eyeyan ed lawënëgu

babi eni deyara el, ax gi bana ed fab babi bën bëlaŵënel. Bëfemëra bër Atëfëtan bën awëlaw fo wëlaw bani bebër kënun sëfëtanënd gëregako gë panga ind Angoc Amënëk and xaniwëk gër orën iŋ. Gër beŋo këbi xacërand eni yëkwa omeleka ak ga ŷandi këbi eni nangëdo.

End owënek ej

¹³ Awa yëlarayindën aye, giyin gë anjus, kwëtin dek eyar edewën el gër oyekax or këŋun wëlanëgu Yesu Kërisët and ko ŷanayaw aŋ. ¹⁴ Ang obaš or këŋo baxëtënënd fo, këreŋun balënd na end oñandi od ŷot ban gër onangërarëxe orewën ej. ¹⁵ Barikan ang wën ko ar sana këŋun ak, wën bëte mënin mondako fo gër bend kën rind yo. ¹⁶ Gayikako aŷëgw yëgw këni: «Bëwënek kën hi gayik wëno awënek hi këme*.»

¹⁷ Do angëmëne axëla këno xëland Kaxanu ang Sorix irewën fo, xarak mëŋ këbi xitind bela bën gë epitëndër këm, ala kala gë bebër ri ko bën, diyayindën gë anjiŷ and Kaxanu nand hi kën gër yeŋa na. ¹⁸ Enimin, anang nang kën mëne Kaxanu aŋun dacët ex na gë bebër kë nemind: gë kodî ba gë kaŋe. Gër ola or gë ofëcak këm, or rëweli kënun bëxarëk bërewën racët këŋun. ¹⁹ Barikan gë ošat oxëbëanaxik or Kërisët or racët këŋun oŋ, ošat or šarëk ang or ifeŷ iwënek do ibëngwëk, and šadaxa këno fo oŋ. ²⁰ Mëŋ ex ar sana këŋo Kaxanu gana-gana fo, damana exo dixën ngwën an. Do mëŋ ŷanayaw ko gër baqey bapelatar baŋo në endewën na, ²¹ wën bër xwëta këno Kaxanu paŋ gë mëŋ bën. Kaxanu xanin këŋo gër ecës do yël këŋo enjaran ej. Mondako bax, ex gixën ekwëta edewën el do gë eyar edewën el gër Kaxanu.

²² Gayikako awënenaya wënaya kën ga wã kën ðal in, en cotaxën aminëmëra and gë eñëŋanax end ŷonayak këm aŋ. Awa balëringdëleŋun mbaŋ andewën rewën aŋ, gë anjëlän ak dek do gë emëkw epešax. ²³ Enimin, bër rëw këbi Kaxanu gašëxe hi kën, xarak ax gi ex na de gë eneða end kë šësënd, bari gë eneða end ax cësënd na, gë eyeyan ed ðin ir ðin ed gë aniyän and Kaxanu el.

²⁴ Gayikwa ala ar kë liyand yo, ang andës fo hi ko, dek enjaran endexëm ej, ang opëtëfët fo ex. Andës aŋ añaŷ kë ñaŷënd do opëtëfët ok aŷini kë wïnind*.

²⁵ Barikan eyeyan ed Axwën el, ðin ir ðin kë bayind. Eyeyan elo ex Atëfëtan and nangën kënun aŋ.

2

End cale ingašax ej

¹ Awa tebin oxey or ex yo, osit or ex yo, egi ed bëŷëŋanax bër kë labayand el, oyëkëraxi ol do gë odena od ex yo. ² Nandiyindëleŋun ang omër omënek fo eyeyan ed Kaxanu el ang këbi ŷandind omër bëndoyer ak, en pirixën gër apexa, ³ gayikako anang dëŋ nang kën ang nënga ko Axwën ak.

⁴ Tëkayino ar ex ekaŷ ebëngw ed lap bani bela an. Xarak, mëŋ ex ed yata ko Kaxanu el, ed xëbënan këŋo el. ⁵ Ang këni barënd oxaŷ ex gi aciŷ ak, wën bëte barërin ang oxaŷ obëngw fo, en gixën Aciŷ amënek, bëšadaxan

bëwëñëk, eno dinaxënënd Kaxanu, paß gë Yesu Kërisët, ocaɗaxa od onden, od ko ýana exo ñanënd. ⁶ Gayikwa are rek gër Oñëgw Omënëk: «Watin ga kême xwëtënd gër Siyon ekaý ekëla, elo sana kême, elo xëbënan ke.

Do ar kè wá endexëm an, din aþo cëfënan na[✧].»

⁷ Awa ekaý elo këñun yëlënd epëb el, wën bër xwëta këño bën. Barikan gër bër aþo kwëta ex na:

«Ekaý elo ex ed lap bani bëbay el xarak mëñ ex ekëla el[✧].»

⁸ Do bëte:

«Ekaý elo këni fokërend bela bën, ekaý elo këbi rebënd[✧].»

Ga xey këbi eni téf eyeyan ed Kaxanu el, bëte gayik mondako bax ebi gi.

⁹ Barikan wën cëñ, er hi kën andëwëra and sana ko Kaxanu, bër gë oşadaxan or emun, enëng emënëk, bulunda ir xwën ko. Mondako hik en téfëtëraxënënd becërecaxik bend ri ko ar nęcëtëgu këñun gër ecamëðan do wëla këñun gër angoben akëbëñaxik andexëm an. ¹⁰ Wën anëka hi kën gërëgako bulunda ir Kaxanu, xarak akarëk aþ, an gi bana bulunda. Kaxanu abano xaýënan na endewën eñ. Barikan gërëgako axaýënan këño xaýënanënd.

¹¹ Wën bëmaýe bënd ke balënd mbañ bëño, axara xara këmum gayikako bër okucan, do bëliyer fo hi kën, kemëñayin en kwëýëta oñandi od eman od kè wërelind enjëw ok. ¹² Mëlayayindën ñenene ola orewën ol mërëxand ir bër aþo kwëta ex na Kërisët bën. Do gër ed kënun nangaşandërand, watindëlexëni bandixa banjekax bandewën bañ, eno cëkwaxën Kaxanu yatir këbi fiatën.

End epëb ed owun eñ

¹³ Ang ýapëk gër Axwën ak, pëbindën olëngw or ex yo. Pëbindëno emun eñ, mëñ ar ex ar gapak an. ¹⁴ Pëbindënëbi ogofërener ok gayik emun eñ fana këbi enëbi nëpënd bëwendëran bën do enëbi cëkwand bër kè rind benjekax bën. ¹⁵ Enimin oñandi od Kaxanu ok ex, paß gë benjekax bënd kën rind bën, eni cëmind bela bësitarak bën, bër ýoweý ax nang ex na bën. ¹⁶ Diyayindën ang bërëyaya fo, bari këren ɗabayand na gë orëyaya olo en dixën eñëñenax eñ ado bayik ýoweý aþun cëba ex na: giyin okadëp od Kaxanu. ¹⁷ Pëbindënëbi bela ɗëk, ñanindënëbi bëmaýe bën, yëdayindëno Kaxanu, do pëbindëno emun eñ.

End oxëreceñ eñ

¹⁸ Wën bëriyenin bër gër bëciw bën, yëdayindënëbi bëxwën bërewën bën do mayindën endeñen eñ ado eni nemëri, bari ax gi ex na bër bëngwëk do nënga këni bën fo. ¹⁹ Gayikwa oyekax kën şot ga buña kën buñand en toro në end Kaxanu, gë amena këm. ²⁰ Enimin, aşëkw nde këno şëkwënd ar kè buñand gër toro në end ga wëndëra ko an? Barikan angëmëne abuña kën buñand në end ga kën rind benjekax, enjekax ex gër ogës od Kaxanu.

²¹ Nè eño yataxën këñun Kaxanu gayik Kërisët, mëñ bëte, mondako soro ko në endewën na, eno téfëtëlixënënd, en tэфaxënënd banjëta bandexëm bañ. ²² Bari mëñ elod axo mendëra ex na,

bête elod ala ax wël ex na enëgwêš gër etëy edexëm.

²³ And bano širërand aŋ ababi wša na, and baxo sorond aŋ, ala abaŋo wesa na.

Barikan aseben seben këŋo amaša aŋ ar kë xitind šenene an.

²⁴ Mëŋ dëŋ lëbinak bamena bandebi baŋ gër eman endexëm and fika këno gër kërëwa

do šës ko në end beñëŋëxax bendeŋi aŋ.

Mondako šës këne ene capëraxëne gë beñëŋëxax beŋ, ene diyaxënënde aniyān and šenene.

Gë tembaŷ indexëm iŋ kën fakaxënënd.

²⁵ Enimin, anëka hi ban ang oyel or nambërak fo*.

Barikan gërëgako anëka baŋa kën gër ar ex axadac do anëkona arewën.

3

End eñër eŋ

¹ Bête wën bësoxari bën, mayindën aŋa end bëcën bëndewën eŋ. Angëmëne mondako kën rind, axor kënebi xor bëcën bëndëmar ado ga bani hëpënd end Kaxanu eŋ. Axor kënebi xor gë eyeyan këm, gë ola orewën ol, ² angëmëne eni watënd gër aniyān andewën mëne aŋwën wën kën do mëne wën afëb fëb kënebi. ³ Oñanënanan odewën ok kërex gi na or fac: olap, gë baŋepe band kaŋe, gë bëŋwën bënd kaŋe, gë orexër or kaŋe do gë baŋjëm bakëbëxaxik. ⁴ Barikan gil ex lëf gër emëkw, oñanënanan od din ax biwënd na, od onden onënga, do ond angwëlëra. Ata oñanënanan od mondako ok, mbaŋ këŋo xëbënanënd Kaxanu. ⁵ Oye olo šot bani bësoxari bëwënëk bër angwën bën, bër xwëta baŋo Kaxanu bën ga banëbi fëbënd bëcën bëndebën bëŋ. ⁶ Gako Sara, afëb fëb baŋo Abëraxam xali baŋo wacënd: «Axwën aram*».

Odënaŷ odexëm hi kën angëmëne ari kën rind benjekax beŋ, xarak er kën yëdand gebatak anjun yëbun ex na.

⁷ Bête wën bëcën bëŋ, mëlayayindënëbi endëmane fo bolindaŷ borewën gër eñër edewën, ga nang kën mëne ola orebën ol ax këme na bon. Pëbindënëbi, gayikwa bën bête ašot këni šot aniyān and ko yëlënd Kaxanu në end oyekax orexëm aŋ. Diyindën mondako, ata bayik yoweŷ ax bedi na cale indewën iŋ.

End ebalër eŋ

⁸ Awa wën wëlëringdën, balëringdëleŋun ang bër acël amat fo, cotindën anjëlān amat, bëngwëlex onden ondwën oŋ, baŋayindën. ⁹ Ax gi ex na momašën eñëŋëxax eŋ gë eñëŋëxax, do ocir ok gë ocir. Ecëñëxët, karanindënëbi benjekax bošandax, gayikwa në eŋo yataxën këŋun Kaxanu en cotaxën obetak or fenin këŋun ol. ¹⁰ Enimin, Oñëgw Omënek ok ga rek:

«Ar yāndi këŋo exo ŋan aniyān aŋ do exo cot baŋeŋ baŋjekax an, etëy edexëm el tebëlex odena ok, do gë etitinaxën ed bela el.

¹¹ Kwëyëtalexo beñëŋëxax beŋ do diyindëlexo benjekax.

Calayindëlexo aketëxeta aŋ,
do kemënayindëxelo exo ŋatën.

¹² Gayikwa bangës band Axwën baŋ anëkona këbi nëkonand bër ŋenene bën,

do gë banëf bandexëm baŋ,
abaxët ko baxëtënd cale indebën iŋ.

Barikan ašus këbi ŋusënd bër kē rind beñëŋenax bën*.»

¹³ Do wën nobën cëŋ këŋun rinan eñëŋenax angëmëne benjekax kën balëkënalind? ¹⁴ Ado enun toronënd në end or ŋenene eŋ, nëngandërayindëleŋun! Kërenëbi yëdand na do këreŋun bëlandërand na. ¹⁵ Barikan, pëbindëno Kërisët, mëŋ a wënëk an, ang Axwën fo, gër o wëkw orewën. Giyindën laŋ bëwëlëk bër eno yakand kerët ar këŋun wëka yo eno pelëra ine kën yaraxënënd er kën yarënd in. ¹⁶ Barikan, yakayindën endëmane fo, do gë onden onjekax. Ata bër këŋun ŋirërand në end ola or ŋenene or yël këŋun Kërisët bën cëfënanindëlebi gër ed ebax enun yëlan yeŷ. ¹⁷ Enimin, pecanëleŋun en torond ga kën rind enjekax eŋ angëmëne mondako ŷandi këŋo Kaxanu, bari ax gi ex na ga wëndëra kën.

¹⁸ Gayikwa Kërisët amat fo soro ko do ŋës ko në end beñëŋenax, mëŋ ar ŋenene, në end bela bësëmbak, eŋun mëlaxën gër Kaxanu. Eman endexëm eŋ la wë bani, barikan Angoc Amënëk aŋ xaninëgu këŋo abëngw. ¹⁹ Gë angoc andexëm aŋ ye baxo Kërisët ebi tēfētandërax endexëm eŋ bangoc band gër epëra baŋ. ²⁰ Akarëk aŋ, bangoc baŋo baŋo wëŋenënd Kaxanu. Mëŋ abuŋan buŋan babi xali fika ko Nowe Akuluŋ and fexaxën bani mëŋ gë bela bëcongëbëxi polo gër men aŋ. ²¹ Eŋo ex amatinali and xobuyi or këŋun fexënënd gërëgako el, bari ax dëxëtënd na abuyar ir eman in. Xobuyi olo onden onjekax ex gër lëngw ir Kaxanu pa b gë ekani ed Yesu Kërisët gër ecës el. ²² Mëŋ ex ar bakak yaŋ gër orën do ye pax ko gand li w ir Kaxanu an, mëŋ ex ar këno baxëtënënd omeleka an, bangoc band wunëk baŋ do gë band gë panga baŋ.

4

End aniyak angašax eŋ

¹ Awa gayikako Kërisët asoro soro ko gër eman endexëm, wën bëte giyin bëwëlëk ang bër emer fo en torond mondako fo. Gayikwa ar sorok gër eman endexëm an, anëka ŋapër këni gë eñëŋenax eŋ, ² exo dīyaxënënd bakey band bayi këŋo gër ebar baŋ ang këŋo ŷandind Kaxanu ak, ax gi ex na ang ex oñandi oñëŋenax ak. ³ Enimin akarëk aŋ, gwac xwënda ban edi ed be bër ŋan këni bër aŋo kwëta ex na Kërisët bën: asëk alakirand fo in, oñandi oñëŋenax ok, ekureliran el. Ata wën monjëlaya ban yëlayand gër ŋambëran in, gër ošëb ol, do gër ekëla ed olaš el, xarak ašëba šëbak. ⁴ Gërëgako ašaran këbi ŋaranënd ga kënun watënd mëne an bo ex na ga kën xašërënd gë bën gër eñac, mëŋ kënun renaraxënënd. ⁵ Barikan bën ayaka këno yaka d ar ŷapëk ebi kiti bela bëbëngw do gë bëšësëk an. ⁶ Enimin, mëŋ nangënaxën kënebi Atëfëtan aŋ bëšësëk bën dëŋ eni dīyaxënënd gë Angoc and Kaxanu aŋ ang ak ado ga xiti kënebi ang dek bela ak.

End oyekax eŋ

* 3:12 3.12 Calemoñëw 34.13-17

⁷ Ekwët ed beÿ ðek el anëka saxëguk. Awa giyin bërenik do bër gë anjus, en kemënaخنënd gër cale. ⁸ Damana beÿo ðek, balërendëleñun mbañ andewën rewën añ, gayikwa añana añ alab kè labënd beñëñënañ bendanjëm. ⁹ Mëlayarindën aye ang këno wëlayand aliyer gër bëciw bëndewën ak, xarak an ñunëñunand na. ¹⁰ Ala kala diyenindëlebi boşandaw gë anjëla and yël këño Kaxanu, në end oyekax orexëm añ. Angëmëne mondako kën rind ata kën hi bër xwëtan kënebi banjëla band ko yëlënd Kaxanu në end oyekax orexëm. ¹¹ Ar yël këño eyeyan an, deyarayindëlexo bënd re ko Kaxanu beñ. Ar yël këño edëcara ed bela an, dëcarayindëlebi gë ojaŵ od yël këño Kaxanu ok. Gër end ex yo, cëkwëndino Kaxanu paß gë Yesu Kërisët, mëñ ar gë enjaran do gë panga ind din ir din an. Amen!

End toro eñ

¹² Wën bëmaÿe bënd ke balënd mbañ bëño, ga kën sorond ako, atëy añëkaxik ex, këreñun caranënd na nangëde ax ñap ex na fo. ¹³ Ecëñëxët, nëngandërayindëleñun ga kën sorond, ang soro ko Kërisët ak. Mondako ÿapëk ex gi eñun nëngandëraxënëñf nëmëc yatir ko nëcëtëgu ðek enjaran endexëm eñ. ¹⁴ Ado enun cirënd në end oŵac or Kërisët nëngandërayindëleñun, gayikwa Angoc and gë enjaran añ, and Kaxanu añ, gër ola orewën hi ko! ¹⁵ Barikan wën, gaßatak kërexo torond na në end ga laŵ këño ala, në end ga rekara ko, në end ga wëndëra ko ba në end ga lil këbi bela gër bëndebën. ¹⁶ Angëmëne ga hi ko kërecej ko soroxënëñd, cëkwayindëleño Kaxanu në end oŵac olo, këreño cëfënanënd na. ¹⁷ Gayikwa anëka ñatëguk kiti ind kè ÿana gër ekun ed Kaxanu in. Xarak angëmëne gër ndëfi kè ÿanand kiti in, mondake kè ñata gër bër ñëpëk eni kwëta Atëfëtan and Kaxanu bën? ¹⁸ Ang rek Oñëgw Omënëk ak: «Angëmëne alak lakëk exo pëxaxën ar šenene an, mondake cëñ kè hi end ašëmbak eñ, do gë end aŵëndëran eñ?» ¹⁹ Awa bër kè sorond gër edi ed benjekax gayik Kaxanu ÿandi këño efi gi mondako bën, tebayaalexëni gër otaxan odexëm, mëñ ar ex mokwëta an.

5

End emëlayan ed okëreceñ eñ

¹ Awa bëlëngw bër ex mërëxand irewën bën ÿandi ke mëni pelëra gërëgako. Wëno ðëñ alëngw hi këme ang bën ak, sede ir toro ind Kërisët hi keme, do bëte ahixeli këme hixeli gër enjaran endexëm and ko šanayawëgu añ. ² Kadacindënëbi šenene bër gër amara and xwëtënan këñun Kaxanu bën. Nëkonayindënëbi gë emëkw el ðek ang ñan ko Kaxanu ak, xarak ax gi ex na në end acoşa fo, bëte ax gi ex na ga kënun nëñalind. ³ Ola orewën ol gilex or këni xor eni tëfëtelind bër gër amara bën. Kërenëbi bëñand na nangëde wën xwën këbi fo. ⁴ Do and ko šanayaw alëngw ar bëxadac añ, ašos këñun šos gë ekamote ed owun ed gë enjaran ed din ir din el.

⁵ Bëte ocambenjar ok gë odënaŵ ok, baßëtindënëbi bëlëngw bën. Banayindën gër banëkëra bandewën, gayikwa are rek gër Oñëgw Omënëk:

«Kaxanu ayël këbi yëlënd oyekax orexëm ol bër kè banand bën, barikan aŵëreli këbi wërelind bër kè rafënanand bën».

⁶ Awa wën banayindën gër lëngw ir Kaxanu, mëñ ar gë panga an, eñun dafëñaxën and këño fiatan añ. ⁷ Kwëtinayindën gër ndexëm dek bëbër këñun sibänënd gër banjëlän bandewën bën, gayikwa mëñ afëyëpëy këñun fëyëpëyënd.

⁸ Giyin gë anjus, këren nambinand na. Şabucara in, arangoyëra ar gë wën an cëñ, abëtëra këñun bëtarand ga ko şaland noyo këño yamb ang yërañ ir këño sisand emacar end këño yamb fo. ⁹ Njëpindën endexëm eñ do kemëñayin gër ekwëta ga nang kën ako mëne oyot od obat këñun wëcanënd gë bëmaÿe bëndewën bënd gër ngwën ro bëñ. ¹⁰ And kën soro imëd añ, Kaxanu mëñ ar gë oyekax an, mëñ ar waceli këñun enjaran end din ir din end ex gër Yesu Kërisët eñ, axanin këñun xanin, abaşën këñun abaşën ojaŵ ok do axemën këñun xemën en gixën bër rëd këbi aye. ¹¹ Mëñ ga xwënek wa owun ol din ir din! Amen!

Epelar el

¹² Silas, imaÿe ind xwëta këmo gër Axwën in, rëca ke mun ñëgwënëli bëpënëfëne bëño. Aşandi şandi ke me deya oyekax or dal or Kaxanu ol, mun kemëñaxën, awa kemëñayin mbañ! ¹³ Bërëwax bër hik gër Babilon bën, bër yata këbi Kaxanu ang wën ak bën, këñun şëmand. Aşëma këñun şëmand bëte asëñiwën Marëk.

¹⁴ Cëmarëxën momëgar ang bëmaÿe bënd këbi balërend fo. Awa wën dek bër xwën këñun Kërisët bën, cotin obetak ol.

Kayëta ixinëm ir Piyer in Lilaya in

Akayëta aŋo ex akinëm and yëgwën bafi Piyer bamara band okëreceŋ band lapar bani gë bëlaŵënel bënëgwëš baŋ. Në end osëyali or fudac orebën eŋ, bërëŵak bëranjëm wëlandëra bafi do bani wëkarënd në end ine ko legënaXënëgund Axwën an ga re baxo mëne gogo ko bakaw. Piyer aYëgwën këbi mëne Axwën an axo degërand na. Barikan aBuŋa ko buŋand xali ala kala exo nëngwët ola orexëm ol do exo teb bëñjënax beŋ. Er ex gër akayëta in:

End or šenene do gë end bëlaŵënel eŋ: 1.1-21.

End ekwëyëta ed osëyali or onëgwëš eŋ: 2.1-22.

En osën or omakaw ond Axwën eŋ: 3.1-18.

Ecëmar el

¹ Wëno Simon Piyer, ariyenin do parëxanda ir Yesu Kërisët an, këŋun yëgwënëlinð kayëta ijo wën bër gë ekwëta ed xëbënëk ang edebi ak bën, paš gë or šenene or Kaxanu do gë Afexën Yesu Kërisët ol. ² Oyekax ol do gë ofetak ol bašërël ex gër ndewën ga nang kënëbi ako Kaxanu do gë Yesu, Axwën arebi an.

End oxëreceŋ eŋ

³ Kaxanu ayël yël këbo gë panga indexëm in dëŋ dek bebër kë yana ene diyaxënënde ang ex ola or Kaxanu ak mëŋ ar wacëgu këbo gë enjaran endëxëm eŋ do gë ekëbënaxik endëxëm an. ⁴ Paš gë enjaran eŋo do gë ekëbënaxik eŋo, yël këbo Kaxanu bebër beya bašo bën, en koraxën en cana osëmbak or gër ngwën ol or oñandi oñëñëxax ok do en cotaxën ola or Kaxanu ol. ⁵ Awa në end eŋo dëŋ, kemënayin gë obal osëm en bašaxën gër ekwëta edewën owerëgweran ol, do gër owerëgweran, onangëran ol. ⁶ Bašin gër onangëran, egi ed gë anjus el do gër egi ed gë anjus el, ekemënal el. Bašin gër ekemëna, epëš ed Kaxanu el. ⁷ Bëte bašin gër epëš ed Kaxanu, ebalër ed gër aminëmëra and oxëreceŋ el do gër ebalër ed gër aminëmëra and oxëreceŋ, aŋana aŋ. ⁸ Enimin, angëmëne benjekax beŋo ahi hik gër ola orewën do ex nëm̄b, an ñana na en bayind gë bandixa banjekax këm, an gi na gë odëwërewën këm, gër enang ed Yesu Kërisët, Axwën arebi el. ⁹ Barikan ar šanëk beŋo an, axo watërand na aye, xali hi ko ang ašiwëk fo. Axwëya xwëya ko angunëtan and bamena band baxo rind and ganëka aŋ.

¹⁰ Bëte bëmaÿe, kemënayindën en balëkënali nëmëc oŵac or wac këŋun do gë eyata ed yata këŋun Kaxanu el. Angëmëne mondako kën rind, din an pokër na. ¹¹ Ata Kaxanu mondako këŋun fëretënaXën ebët eŋangax, en dilaxën gër owun or din ir din or Yesu Kërisët, mëŋ ar ex Axwën arebi do Afexën arebi an.

¹² Mëŋ ex bëte, wëno din këm̄un yana mun kwitanënd beŋo ga nang kën anëka do lëkaya kën dal ir šot kën in. ¹³ Yëla këme aye yek, nand bayi këme gër eman eŋo na, mun nëngëtënd gë bend këm̄un kwitanënd beŋo. ¹⁴ Gayikwa Yesu Kërisët, Axwën arebi an, anangën nangën ke mëne gogo këme šës. ¹⁵ Barikan gë oxor oram ol këme ri mun tebëtanaxën er këŋun yana eŋun kwitanënd, nand ex yo, beŋo dek.

End enjaran eŋ

¹⁶ Enimin, biyi ex otede od watëk ola oxëbënaxik or Yesu Kërisët, Axwën arebi ol gë ßangës ßandëfi ßaŋo dëŋ. Anangën nangën këmün panga indexëm in do gë omakaw ondexëm oŋ, xarak ax gi ex na gë ßendacan ßend xamën këni bela. ¹⁷ Gayikwa Faba Kaxanu yël këŋo or gapak ol do gë enjaran aŋ yatir wëli bax oniŵ orexëm ol gër enjaran ekëbënaxik eŋo ga kë re: «Ajo ex Asëniŵën ar pëlot gër yomb iram an, wëno monëngan kë nënganënd endexëm eŋ.» ¹⁸ Biyi dëŋ wël bax oniŵ olo ga wëliwëk gër orën and ebami gë Axwën Yesu Kërisët yaŋ gër etënd emënëk aŋ.

¹⁹ Biyi cëŋ, er reya këni bëlaŵënel in, er mowëta nëmëc ex. Awa wën aŋap yapëk eŋun ßalënd end eyeyan elo eŋ. Er hik ang lamba ir kë ßoßand gër ecamëfan fo xali ex canayaw angoben aŋ do emal ed oxeya el ex ßoßand gër owëkw orewën. ²⁰ Damana ßeŋo dëk, anang nang kën mëne gër Oñëgw Omënëk, eyeyan ed alaŵënel ed ex anjëlän and ala, ax gi ex na. ²¹ Gayikwa, alaŵënel abax yeyanënd ex na ang baxo yëland ak. Angoc Amënëk aŋ babi wäsinënd bëlaŵënel bën gër onden ondebën end Kaxanu end këni reya eŋ.

2

End bësäyali bënëgwëš eŋ

¹ Akarëk aŋ, bëlaŵënel bënëgwëš hi bax na gër bulunda ir Isërayel. Bëte mondako fo këni xani bërëmar mërëxand irewën eni gi bësäyali bënëgwëš, eni dilaliw bënëgwëš ßend kë nambelind do eno yaxëtand Axwën an, mëŋ ar racët këbi an. Ata bëjo mocala këni ßaland enemi ed bërexadët el. ² Bëranjëm këbi sëf gër aniyän atëmbak andëbën, do bëšëxen bën në endebën këni ŋana eni cirënd fëña ir däl in. ³ Bësäyali bëjo, ga ßan këni napul in kënün ŋana enun yifand gë ßend këni yerëtënd bën fo ßeŋ, enun dëxëlëxaxënënd. Barikan kiti indebën in elod anëka fo wël bax, do enemi edebën el ax gi ex na mocëni!

⁴ Omeleka od wëndëra bax ok, Kaxanu aŋo kaŷënan bana endebën eŋ. Alap lap këbi gër ambëxw atiŵax do xap këbi gë ogweyele-gweyele gër acamëfan ang gë gweyele-gweyele fo eni cënixën kiti in. ⁵ Bëte Kaxanu alaŵ laŵ babi gë oŷëm ol, bela bësämbak bër ebax akarëk bën, angwën and baxo femërand Nowe end aniyän and şenene aŋ. Barikan fexën këbi Nowe do gë bela bëcongëbëxi bëšëxe. ⁶ Bëte Kaxanu anëp nëp babi bër gër Sodom do gë Gomor bën and bëlën ko ßangol ßaŋo aŋ. Mondako ri baxo eni nangaxën dëk bësämbak bën mëne mëŋ axiti ko xitind. ⁷ Barikan aracët racët ßaŋo Lot, mëŋ ar şenene ar bax xoŷërand, në end eñac end bëwëšik bëjo eŋ. ⁸ Gayikwa ar şenene ar bax liyand gër ßangol ßand Sodom do gë Gomor ajo, key yo key ßaŋo yambënënd gër emëkw ed şenene edexëm në end eñëŋëxax end baxo watënd do baxo wëlënd eŋ. ⁹ Awa eŋo këbo wäsinënd mëne Axwën an axam xam ko edacët ed bër şenene gër ocëmu el. Barikan afeni këbi finind bësämbak bën ebi nëpaxën yatir kiti. ¹⁰ Adofa anëp këbi nëp bër këbi yetëyetënd edi ed bëmuyaraxik bën, bër kë xašërend gër edi ed oñandi od eman do këni yepënënd or gapak or Axwën bën.

Bësäyali bënëgwëš bëjo, axwëta xwëta këni ogaf odebën ok do arafëna këni rafënannd mëne ani yëdand na ecir ed ßangoc ßacaraxik ßand gër

orèn el. ¹¹ Xarak omeleka od xuca këbi ojaw̄ do gë panga ok dëj anëbi nöpënd na, ani kwëšand na gër lëngw ir Axwën Kaxanu enëbi cir. ¹² Barikan bën ari këni rind ang bër gë onden këm fo, ang oŵacar fo, oŵacar or ejaš or xwël kënëbi do enëbi đaw̄ xali eni bër ol. Ašir këni širënd er bayik ani nang ex na in. ¹³ Osëmbak orebën olo axana këni xana ang acosa fo. Monëgan këbi nënganënd eyëlaya ed gër oňandi od eman ogës od bela dek el. Osëfën orewën ex and këni yow gër ed kën fedër nambëran aŋ, opëna odewën ok këni buyarënënd. ¹⁴ Bangës bandebën baŋ yer orekar fo ex, do din abi pedënd na eňëjënax eŋ. Ayifa kënëbi yifand bela bër sitarak bën, monjëlaya yëlaya këni gër aŋana and kodî. Ata bëjo obaš or xata këbi fo exëni. ¹⁵ Ga seš këni fëña ir šenene in, nambëraxën këni ga sëf këni fëña ir Balam, aseñiw ar Bosor in, mëj ar ñan bax acosa and exo dixën osëmbak an. ¹⁶ Barikan fali, mëne ngëj emacar, yeyan bax ang ala fo do rexëra baŋo në end amena andexëm, alawënel ar šenëkët baŋo an, xali xwëšan këjo.

¹⁷ Bësëyali bënëgweš bëjo, ang bandu band gë men këm fo exëni; ang ebed ed šapëreliek ekoc fo exëni. Ata bën šëni këbi acamëdan aŋ. ¹⁸ Gayikwa aňëbëta këni ñëbëtand eni deya bënd gë ofëcak këm, bënd gë ndafënan itëm. Mondako këni rind enëbi yifaxën gë oňandi oňacaxik od eman ok bela bër šanëguk gë ojaw̄ fo gër otaxan od bër kë liyand gër enambëran bën. ¹⁹ Bela bëjo abeya beya banëbi mëne aniyan and yaya kënëbi yël, xarak bën dëj okadëp od bešër kë nemind exëni. Gayikwa ala kala xadëp ir er wëña këjo hi ko.

²⁰ Enimin, angëmëne aseš seš këni bemuyaraxik bënd gër ngwën ro bej paš gë enang ed nang këno Yesu Kërisët, Axwën do Afexën arebi el do eni bakan bejo xali ebi bëña gašëxe, awa nëmëc këni nëxena ang nëxena bani aňanar ak. ²¹ Er fecadox këreni nang dona aniyan and šenene aŋ, gë eni nang aye dëj, do eni mašan epoy apela amënëk and sëyali kënëbi aŋ. ²² Awa bën anëka hi këbi eyeyan ed đal ed orenik ed kë rend: «Lajët in anëka bakan ko exo yamb er wis baxo in*.» Bëte: «Ambëxwëbëxw anëm and buyi bano ecedë-ecede aŋ, anëka rëgwaya ko gašëxe gër egway.»

3

End omakaw ond Axwën eŋ

¹ Wën bëmaŷe bënd ke balënd mbaŋ bëjo, kayëta ixinëm in këmun yëgwënëlınd. Gër okayëta oki oko, këmun xwitanënënd bënd nang kën aye bej, en nëngëtaxën gër onden odewën. ² Ata kën ŷana en kwitand bënd reya këni, akarëk aŋ, bëlawënel bëwënëk bej do gë apela and oparëxanda odewën aŋ, apela and ex and ar ex Axwën do Afexën arebi aŋ. ³ Nangin mëne đamana bejo đek, gër bakey bapelatar, bela bër kë sëfënd oňandi oňëjënax do këni sanënd mbaŋ kë šanayaw na. ⁴ Do are këni ŷana eni dend: «Feye ngwa exo ar beya bax mëne abaka ko bakaw an? Gayikwa elod ga rašëra këbi gër ecës bëxarëk bën, beŷ bën ang ebax elod and ŷanak ngwën ak bayik*.»

⁵ Enimin, bëjo mama dëj këni xwëyand mëne akarëk aŋ, paš gë eyeyan ed Kaxanu el hixënëk orën ol do gë ebar el, do ebar el šanëguk gër men do xangëk. ⁶ Ngwën ind angwën aŋo in šilipa bax kwëc gër amen. ⁷ Xarak

Kaxanu, gë eyeyan elo fo re ko așor ko șor orën ol do gë ebar ed gërëgako el yatir kiti ind këbi nemin bela bësëmbak in.

⁸ Barikan emat ex end ax gi ex na mokwëya eŋ, wën bëmaÿe bënd ke balënd mbaŋ bëŋo: Gër Axwën, akey amat gwër fo ex gë bëniy wëli do bëniy wëli gwër fo ex gë akey amat. ⁹ Axwën an axo degënanand na gër eŋata ed er beya ko, ang këni yëland bërëmar ak. Ga këŋun buŋanënd ko šëninand wën dek en nëngwët dek ola orewën ol gayik aŋo ñandi ex na ala exo nemi.

¹⁰ Barikan akey and Axwën aŋ, ang arek fo kë yow. Yatijo, orën ol așapër kë šapër gë ongëbër oŋigëanaxik. Bebër ex gër orën gë xodux bën, ex pëtëra. Ata ebar el, gë hebërexëm bën ex wati ang ex ak. ¹¹ Awa gayikako bebijo dek afët kë fët, wën nëkonin ba mondake ÿapëk en dıyand! Gë ola owënëk do gë epëb ed Kaxanu ¹² ÿapëk en cënind do en ñandënënd akey and Kaxanu aŋ, akey and kë fëtëra bebër ex gër orën gë xodux aŋ. ¹³ Xarak biyi așëni këne šëni nde bebër beya këbo Kaxanu bën: orën oxașax do gë ebar ekașax, gër ed kë xëñ or šenene ol. Ata biyi eŋo këne šëninde.

¹⁴ Wën bëmaÿe bënd ke balënd mbaŋ bëŋo, awa gër oșën olo, kemënayin eŋun təkati Axwën an bëwënëk, bër gë etëmbak këm, gër aketëxeta. ¹⁵ Pënilenun mëne ebuŋan ed buŋan këŋun Axwën arebi el ex apexa andewën aŋ, ang ÿëgwën këŋun bête Pol, mëŋ imaÿe ind këbo balënd mbaŋ ino, gë orenik or șot ko ol. ¹⁶ Mondako ko ÿëgwënd Pol gër dek okayëta odexëm and ko yeyanënd beŋo aŋ. Barikan bengas exëna bënd lakëk epëni. Ata bër sitarak gër onden do ani piri ex na gër onangëran bën, anëngwët këni nëngwëtënd er kë rend in. Ado mondako fo këni rind gë Oŋëgw Omënëk ocëxe ok do këni neminayand gë andebën aŋ dëŋ.

¹⁷ Awa gayikako gana gana fo nang kën beŋo, wën bëmaÿe bënd ke balënd mbaŋ bëŋo, perënayin de këdi kënebi sëfa bela bëwëşik bëjo gër enambëran edebën do en teb ekemëna el. ¹⁸ Barikan piriyin gër oyekax do gër enang ed Yesu Kërisët, Axwën do Afexën arebi el. Mëŋ xwënëk enjaran eŋ, gërëgako do xali din ir din! Amen!

Kayëta iŋanar ir Şaŋ in Lilaya in

Akayëta aŋo ro Şaŋ, asëfan abat Yesu, yëgwëk ang re këni okëreceŋ oñanar ak. Amëd aŋo, okëreceŋ ok mbaŋ şopara babi në end bësëyali bënëgwëş eŋ. Anambeli banëbi nambelind ga bani rend mëne Yesu axo gi ex na Afexën an do axo gi bana dëŋ ala. Paş gë er yëgwën yandi baŋo ebi dëca eni kemënalixënënd end däl end sëyali kënebi elod gër yanar eŋ. Akayëta aŋo kë sëyalind mëne bër xwëta këŋo Yesu Kërisët bën aŋap yäpëk eni nang mëne and şot këni dëŋ ex aniyan and din ir din aŋ. Bëte këreceŋ ir bayik aŋo balënd na end okëreceŋ ocandaw eŋ, axo cot ex na anëkëra and gë Kaxanu and paş gë Kërisët aŋ. Er ex gër akayëta in:

End eyeyan ed kë yëlënd aniyan eŋ: 1.1-4.

End enang ed Kaxanu do gë etëfëtëli ed Kërisët eŋ: 1.5-2.6.

End apela angaşax and Axwën eŋ: 2-17.

End bërangoÿëra and Kërisët do gë obaş or Kaxanu eŋ: 2.18-3.10.

Ed aŋana and Kaxanu aŋ do gë and okëreceŋ eŋ: 3.1-4.21.

End ekor ed ngwën eŋ: 5.1-21.

End eyeyan ed aniyan eŋ

¹ End ar hik elod gër yanar eŋ, end ar wël këmi eŋ, end ar wat këmo gë bangës bandedi baŋo dëŋ eŋ këmun yëgwënëlınd. Biyi nëkondëra këŋo gë axëbënan, biyi lëkëra këŋo gë otaxan odebi ok. Mëŋ ex eyeyan ed kë yëlënd aniyan el. ² Biyi wat këŋo ar ex eyeyan ed kë yëlënd aniyan an ga hi ko ala. Biyi reyak osede orexëm ol, mëŋ këmun sëfëtanaxënënd mëne ar ex aniyan and din and ler gër Faba Kaxanu an şanayaxënëgu këbo. ³ End wat këmi do wël këmi eŋ, këmun sëfëtanënënd wën bëte, ene baraxëne andamat. Ebar elo ex ed gë Faba Kaxanu do gë Asëniw Yesu Kërisët el. ⁴ Eŋo këmun yëgwënëlınd ebo nëngandëraxën enim biyi dek.

End aniyan and gër angoben eŋ

⁵ Endey end wël këmi gër Kërisët do lawënëgu këbo mun tëfëtan eŋ ex: Kaxanu angoben hi ko do ecamëdan ax gi ex na gër ola orexëm. ⁶ Angëmëne are këne rende mëne gë mëŋ bar këne do ene bayiye gër ecamëdan, bënëgwëş hi këne, er këne rinde in ax gi ex na däl. ⁷ Barikan angëmëne gër angoben hi këne ang hi ko mëŋ gër angoben ak, abar bar këne do oşat or Yesu, Asëniw arexëm oŋ këbo wunëtënd gër eñëŋenax end ex yo.

⁸ Gë andebi këne yifayande angëmëne ene dende mëne ane mendërande na, däl in ax gi ex na gër ola orebi. ⁹ Barikan angëmëne afut këne futënde bamena bandedi baŋ, Kaxanu, mëŋ ar ex şenene do hi ko mokwëta an, aseban këbo seban do ebo wunët gër betëmbak bënd ex yo. ¹⁰ Kaxanu këneŋo xwëtënde anëgwëş angëmëne ene dende ane mendërande na, do eyeyan edexëm el ax gi ex na gër ola orebi.

¹ Obaş oram, ejo këmün yëgwënëlınd mën kën xwëyëtaxën beñëñanax beñ. Barikan angëmëne ala exo mendëra, ayakan şot kënëñone na ler gër Faba Kaxanu, mën exo Yesu Kërisët, ar şenene an. ² Mën dëñ ex angunëtan and sebanaxën këbo Kaxanu bamena bandebi an ngwën in ðek, bari ax gi ex na biyi fo.

³ Angëmëne aséf këne sëfënde bapela band Kaxanu bañ, pënilebo mène anang nang kënëñone. ⁴ Anëgwëş ko rind ar kë rend mène anang nang këño Kaxanu xarak axo tëfënd na bapela bandexëm bañ. Dal ax gi ex na gër ola or ala ajo. ⁵ Barikan ar fëbëk eyeyan ed Kaxanu an ex ar ñan këño enim an. Ata mondako këne nangënde mène abar bar këne gë Kaxanu. ⁶ Ar kë rend mène abar bar këni gë mën an, ařap řapëk exo ðiyand ang baxo liyand Kërisët ak.

End apela angařax eñ

⁷ Wën bëmaře bënd ke balënd mbañ bëño, apela and këmün yëgwënëlınd aňo akarëk ex, ax gi ex na angařax. Apela akarëk aňo, eyeyan ed wël kën elod gër řanar el ex. ⁸ Barikan ga këmün yëgwënëlınd ako apela angařax dëñ ex. Dal ir gër Kërisët in kë şanayand gër ola orewën gayik ecamëdan el anëka kë řapërend, do angoben aň kë řaňënd. ⁹ Ar kë rend mène gër angoben hi ko an, do ejo cus imaře indexëm in, gër ecamëdan bayi ko pere. ¹⁰ Ar ñan këño imaře indexëm an anëka hi ko gër angoben do er këño lënan eñëñanax ax gi ex na. ¹¹ Barikan ar řus këño imaře indexëm an, gër ecamëdan bayi ko. Gër ecamëdan ko liyand, do axo nangënd na gër ed ko yend, ecamëdan el řiwën këño.

¹² Obaş oram, wën këmün yëgwënëlınd gayik anang nang kën mène Kaxanu aseban seban këñun bamena bandewën bañ gër ořac or Kërisët. ¹³ Wën opaba këmün yëgwënëlınd gayik anang nang këno ar hik elod gër řanar an. Wën ocambenjar gë odënař këmün yëgwënëlınd gayik axor xor këno Arangořëra an.

¹⁴ Obaş oram, wën këmün yëgwënëlınd gayik anang nang këno Faba Kaxanu. Wën bëxarëk këmün yëgwënëlınd gayik anang nang këno ar hik elod gër řanar an. Wën ocambenjar gë odënař këmün yëgwënëlınd gayik axemëna xemëna kën. Bëte axwëtaya xwëtaya kën eyeyan ed Kaxanu el gër owëkw orewën do axor xor këno Arangořëra an.

¹⁵ Këren řan na ngwën in, bëte këren řan na bebër ex gër ngwën ro bën. Angëmëne ala exo řan ngwën in, aňana and Faba Kaxanu aň ax gi na gër emëkw edexëm. ¹⁶ Enimin ðek bebër ex gër ngwën ro bën, bebër gër anıyan bën mène ngëñ: oňandi od eman ok, gë eňangen ed bebër kë watënd bangës el do gë edafënali ed napul ir gër ngwën ro el. Beño ax gi ex na bend Kaxanu. ¹⁷ Xarak ngwën in do gë oňandi odexëm ok axuca wa kë xuca. Barikan ar kë rind oňandi od Kaxanu an, din ir din ko bayi.

End arangořëra and Kërisët eñ

¹⁸ Obaş oram, gogo kë xwët ngwën in. Do ang wël kën ak, arangořëra and gë Kërisët kë yowënd na. Xarak anëka yëmb këni bërangoyëra andexëm bën. Mondako këne nangënde mène ngwën in në ekwët ex. ¹⁹ Bërangoyëra and Kërisët bëjo gër ndebi ro dëñ řan këni gayik ani gi bana enim bërebi. Kido bërebi hi bani abayi bayi doni.

²⁰ Wën cëñ, ařot řot kën panga ind yël këñun Angoc Amënek in do wën ðek anang nang kën. ²¹ Ařëgwënëli yëgwënëli këmün gayik anang nang kën ðal in do mène enëgwëş ax gind na gër ðal. ²² Ar kë řiëpënd mène

Yesu ex Kërisët, anëgwêş hi ko. Ata ajo ex ngëŋ arangoŷëra and Kërisët an gayikako aňëp ko ñëpënd end Faba Kaxanu do gë Asëñiŵ Kërisët eŋ. ²³ Ar ñëpëk yo end Asëñiŵ ar Kaxanu eŋ, aňëp ñëp ko bëte end Faba Kaxanu eŋ. Barikan ar ŵak end Asëñiŵ an, aŵa ŵa ko bëte end Sëm eŋ.

²⁴ Endewën eŋ cëŋ, kwëtayayin de gër owëkw orewën er wël kën elod gër ŷanar in. Angëmëne end wël kën elod gër ŷanar eŋ axwëtaya xwëtaya kën, wën bëte axwëtaya kënun axwëtaya Faba Kaxanu do gë Asëñiŵ.

²⁵ Do er beya këbo in ex aniyar and din ir din aŋ.

²⁶ Në end bër këŋun yifand këmun yëgwënaxënëlinde eŋo. ²⁷ Endewën eŋ cëŋ, gë Angoc Amënëk and yël këŋun Kërisët aŋ bar kën, an caland na eŋun tÿyali ala. Gayikako Angoc aŋo këŋun sÿyalind dek do er këŋun sÿyalind in dal ex, ax gi ex na enëgwêş. Mëŋ ex, diŷayindën ang këŋun sÿyalind ak.

²⁸ Awa gërëgako obaş oram, diŷayindën gë Kërisët. Do nand ko şanayaw yo, ata këne bayiye ga xwëta këneŋone, yatijo ecëfëanaxik afo təkeli na. ²⁹ Angëmëne anang nang kën mëne mëŋ ar şenene hi ko, nangin bëte ar kë rind yo end şenene, Kaxanu rëw këŋo.

3

End obaş or Kaxanu eŋ

¹ Watin ang ñan këbo Faba Kaxanu ak xali këbo ŵacënd obaş orexëm! Do enimin obaş orexëm wa hi këne. Gayikako bela bër gër ngwën ro bën anëbo nang ex na, elod ano nang ex na mëŋ bëte. ² Wën bëmaŷe bënd ke balënd mbaŋ bëŋo, gërëgako dëŋ hi këne obaş or Kaxanu. Do ola or këne şote ecan ecan ol, ax canaya ex na pere. Barikan anang nang këne mëne and ko şanayaw Yesu Kërisët aŋ, ola orebi ol ang orexëm ak kë hi sam enëŋo wat ang hi ko ak. ³ Ar kë yarënd yo eŋo gër ndexëm, aŵunëta ko ŵunëtand do exo men ang wën ko mëŋ ak.

⁴ Ar kë rind eñëŋëxax yo, er ko rind in amena ex paß gë acariya and Kaxanu aŋ gayik emendëran el edif ed acariya ex. ⁵ Do anang nang kën mëne Kërisët yow bax exo dëxët beñëŋëxax beŋ xarak gër ola orexëm eñëŋëxax ax gi ex na. ⁶ Ar bar këni gë mëŋ yo, ax bo ex na ga ko wëndërand. Ar bayik ga ko rind beñëŋëxax an, aŋo nang ex na, elod aŋo wat ex na.

⁷ Obaş oram, ala këreŋun yifaŋ na. Ar kë rind end şenene an, ar şenene ex ang exo Kërisët ak ar şenene. ⁸ Ar bayik gër beñëŋëxax an, ar şabucara ex gayik şabucara in elod gër ŷanar ko wëndërand. Gayikako Asëñiŵ ar Kaxanu an ayow yow ko, exo nëxenaxën bandixa band şabucara baŋ yow baxo. ⁹ Ar rëw këŋo yo Kaxanu, axo mendërand na gayik aniyar and Kaxanu aŋ ex gër ola orexëm. Axo kor na exo bayi gër beñëŋëxax gayikako Kaxanu rëw këŋo. ¹⁰ Mondako këni fitarënd bër ex obaş or Kaxanu bën gë bër ex or şabucara bën. Ar bayik ax dind na yo end şenene, axo gi ex na ar Kaxanu. Mondako fo ex end ar aŋo ŋan ex na abinëm eŋ.

End aminëmëra and gër Kërisët eŋ

¹¹ Enimin, endey eŋo wël kën elod gër ŷanar mëne balëringdëlebo andëfi rebi aŋ. ¹² Kërenëŋo tëfëteliye na Kaŷe, mëŋ ar bar bani gë Arangoŷëra an xali laŵ këŋo abinëm. Do inëŵa laŵaxën këŋo? Gayikwa bandixa band mëŋ Kaŷe baŋ bañëŋëxax hi bax do band abinëm baŋ band şenene.

¹³ Bëmaÿe, angëmëne bela bër gër ngwën bën aşus şus kënun, kereñun caran na. ¹⁴ Biyi anang nang këne mëne anëka xani këne gër ecës, do ðakaw këne gër anıyan gayik añan ñan kënëbene bëmaÿe bëñ. Bari ar şus këbi an, gër ecës bayı ko. ¹⁵ Ar këño şus yo imaÿe indexëm, alaŵ ar bela hi ko do aye nang kën mëne alaŵ ar bela an axo cot na anıyan and din ir din añ. ¹⁶ Kërisët ga yëlaya ko wa në endebi xali gër ecës mëñ nangaxën këne er ex añana in. Biyi bëte aÿap ŷapëk enëbe yële anıyan andebi añ bëmaÿe bëñ. ¹⁷ Angëmëne ar şotërak gër ebar ro eño watënd imaÿe indexëm in ga şëmura këño, do exo kemën emëkw edexëm el, añana and Kaxanu añ mondake cëñ kē ŷëpa gër ndexëm? ¹⁸ Obaş oram, añana andebi añ gılex ðal do canayındëlex gër bandıxa. Kërex gi na gër ofëreÿa fo, bëte kërex gi na eyeyan fo.

¹⁹ Mondako këne nange mëne bër ðal hi këne do ebo gi fuñ gër oŵëkw orebi gër lëngw ir Kaxanu. ²⁰ Angëmëne oŵëkw orebi oñ dëñ këbo nëpënd, kaş ex Kaxanu, mëñ ar nangëk beÿ dek an. ²¹ Bëmaÿe wën bër ke ðalënd mbañ bëjo, ayëxwëra këne yëxwëraye ler gër Kaxanu angëmëne oŵëkw orebi oñ afo nëpënd na. ²² Er kënëño wëkaye yo, ayël këbo yëlënd gayik aşëf këne şëfënde ðapela ðandexëm bañ do ari këne rinde er ñan ko in. ²³ Watin er re ko ene dind ex in: ene kwëtaye oŵac or Yesu Kërisët, Aşëniŵ arexëm ol, do ebo ðalërend andebi rebi añ, ang rek apela andexëm and yël këbo ak. ²⁴ Ar kë rind er rek ðapela ðandexëm an, gë Kaxanu ðar këni, do Kaxanu na exo gër ola orexëm. Gë Angoc andexëm and yël këbo añ këne nangënde mëne alëğ lëğ ko gër ola orebi.

4

Epitëndër ed bëlaŵënel el

¹ Wën bëmaÿe bënd ke ðalënd mbañ bëño, ax gi ex na mo kwëta dek bër kë rend gë Angoc and Kaxanu ðar këni bën. Kamanindënëbi aye en nangaxën mëne ðal këni reyand gayik bëlaŵënel bënëgwëş bëranjëm yowëk na gër ngwën ro. ² Mondako këno nang ar ðar këni gë Angoc and Kaxanu an: ar kë reyand yo mëne Yesu Kërisët ayow yow baxo hi ko ala gër ebar ro, ajo ar Kaxanu ex. ³ Barikan ar kë reyand yo añar ðar këni gë Angoc Amënëk añ do exo nëp mëne Yesu Kërisët gër Kaxanu xaniw ko, ajo arangoÿëra and gë Kërisët ex. Ax gi ex na nde awël wël ban mëne arangoÿëra gë Kërisët kē yowënd? Awa gërëgako, anëka ñatëgu ko gër ngwën ro.

⁴ Wën obaş oram ol, bër Kaxanu hi kën do axor xor kënëbi bëlaŵënel bënëgwëş bën gayik gë ar ðar kën an fangak nëmëc gë angoc and ex gër ngwën ro añ. ⁵ Bëlaŵënel bënëgwëş bëjo, bër gër ngwën ro fo exëni. Mëñ këni yeyanaxënënd end gër ngwën ro fo do bela bër gër ngwën ro bën abaxëtën kënëbi ðaxëtënënd. ⁶ Barikan biyi bër Kaxanu hi këne do ar nang këño Kaxanu an, abaxëtën këbo ðaxëtënënd. Ar ax gi ex na ar Kaxanu an, afo ðaxëtënënd na. Mondako këne nangënde ang fitar këni ak ar gë Angoc and ðal an gë ar gë angoc and enëgwëş an.

End añana and Kaxanu eñ

⁷ Wën bëmaÿe bënd ke ðalënd mbañ bëño, ðalërendëlebo andebi rebi añ gayik añana añ gër Kaxanu xaniwëk. Do ar ñan këbi bela an, Kaxanu rëw këño do anang nang këño Kaxanu. ⁸ Kaxanu añana hi ko, ar şus këbi bela an, año nang ex na Kaxanu. ⁹ Watin ang ŵasin këbo Kaxanu añana

andexëm ak: ga lawënegu këŋo Asëñiw ar tañ arexëm an gër ngwën ro ene cotaxëne anıyan aŋ paß gë mëŋ. ¹⁰ Do aŋana aŋo er ex mëne Kaxanu ñan këbo xali lawënegu këŋo Asëñiw ebo wunët gër beñëŋenax bendeñi, xarak ax gi ex na ga ñan këñëŋone biyi.

¹¹ Wën bëmaŋe bënd ke balënd mbaŋ bëŋo, angëmëne mondako ñan këbo Kaxanu, aŋap ŋapëk biyi bëte ebo balërënd andeñi rebi aŋ. ¹² Elod ala aŋo wat ex na Kaxanu. Angëmëne abalër këbo balërënd andeñi rebi aŋ, abar bar këne gë Kaxanu do aŋana andexëm aŋ aye faŋayak gër ola orebi.

¹³ Mondake këne nangënde mëne gë Kaxanu bar këne? Ga yël këbo wa Angoc andexëm aŋ. ¹⁴ Do biyi, awat wat këmi eŋo, do mëŋ këmi reyaxëñënd mëne Faba Kaxanu lawënegu këŋo Asëñiw exo gi Afexën ar ngwën an. ¹⁵ Ar kë wã mëne Yesu, Asëñiw ar Kaxanu ex, abar bar këni gë Kaxanu. ¹⁶ Do biyi anang nang këne do aŋa wã këne mëne Kaxanu aŋan ñan këbo gayik aŋana hi ko. Do ar këbi ñan bëla an, abar këni bar gë mëŋ. ¹⁷ Angëmëne aŋana and Kaxanu aŋ afaŋaya faŋayak gër ola orebi, gë onënga fo këne šeniye akey and kiti aŋ gayik ang këne liyande gër ngwën ro ak awëndër wëndërëk gë anıyan and Kërisët aŋ. ¹⁸ Gër emëkw ed ar faŋayak aŋana, anjiŋ ax gi nd na. Do aŋana ax paŋaya ex na gër emëkw edexëm.

¹⁹ Endeñi eŋ cëŋ, aŋan ñan këñëbene Kaxanu gë bëla bën gayik mëŋ ŋanak ñan këbo. ²⁰ Angëmëne ala exo dend mëne aŋan ñan këŋo Kaxanu do eŋo cus imaŋe indexëm iŋ, anëgwëš ko rind gayik axo kor na eŋo cus imaŋe ind këŋo watënd iŋ, do eŋo ŋan Kaxanu, mëŋ ar aŋo watënd na an. ²¹ Awa apela aŋo yël këbo Kaxanu: Ar ñan këŋo Kaxanu an, ŋanëleŋo bëte imaŋe indexëm iŋ.

5

End angora and ngwën eŋ

¹ Ar wãk yo mëne Yesu ex Kërisët, Kaxanu rëw këŋo. Do ar këŋo ñan yo arëw an, aŋan ñan këbi bëte obaš orexëm ol. ² Mondako nang këne mëne aŋan ñan këñëbene obaš or Kaxanu ol: ga ñan këñëŋone Kaxanu do ga këne sëfënde er rek bapela bandexëm in. ³ Eŋan ed Kaxanu el ex ene dind ex er re ko gër bapela bandexëm in do bapela baŋo ax dak ex na. ⁴ Gayikwa ar rëw këŋo yo Kaxanu, axor xor ko ngwën iŋ. Do ekwëta ed xwëta këñëŋone Kaxanu el ex ekor ed ngwën el. ⁵ Noŋo ex ar xorëk ngwën an? Ax gi ex na nde ar wãk mëne Yesu ex Asëñiw ar Kaxanu an?

End Kërisët eŋ

⁶ Yesu Kërisët ex ar yow bax gë men oŋ do gë oşat oŋ. Gë men do gë oşat yow baxo, ax gi ex na na gë men oŋ fo. Do Angoc Amëñëk aŋ kë reyand eŋo gayik mëŋ ex dal in. ⁷ Enimin, otede otas kë reyand end Kërisët eŋ: ⁸ Angoc Amëñëk aŋ, men oŋ do gë oşat oŋ. Do bën bësas axet xet këbi. ⁹ Angëmëne aŋa këne wãnde osede or bëla ol, osede or Kaxanu ol xurik ex gi dal gayik areya reya ko end Asëñiw eŋ. ¹⁰ Ar wãk end Asëñiw ar Kaxanu an, aşot ko şot osede olo gër onden odexëm. Barikan ar ñëpëk an, anëgwëš xwët këŋo Kaxanu gayikako axo ma ex na er reya ko Kaxanu end Asëñiw in. ¹¹ Watin er ex osede olo in: Kaxanu yël këbo anıyan and din aŋ do anıyan aŋo gër Asëñiw ex. ¹² Ar bar këni gë Asëñiw ar Kaxanu an kë şotënd anıyan aŋ, bari ar ani bare ex na an, axo cotënd na.

End aniyān and dīn eŋ

¹³ Eŋo kēmūn ȳēgwēnēlīnd en nangaxēn mēne ašot šot kēn aniyān and dīn aŋ wēn bēr xwētak oŋwac or Asēñiŋ ar Kaxanu bēn. ¹⁴ Axwēta xwēta kēne mēne Kaxanu abaxēt kēbo baxētēnd and kenēŋo xarayē er ex yo angēmēne ang kēŋo ȳandi ak ex. ¹⁵ Awa ga nang kēne ako abaxēt ko baxētēnd cale indefi iŋ, nangēne mēne ašot kēne šote er wēka kēnēŋone in.

¹⁶ Angēmēne ala eŋo wat imaȳe indexēm iŋ ga ko ri eñēŋēnax end ax mēland na gēr ecēs, calenēleŋo. Kaxanu ata kēŋo yēl aniyān aŋ. End bēr kē rīnd eñēŋēnax end ax mēland na gēr ecēs eŋ kēme rend. Eñēŋēnax exēna end kē wēland gēr ecēs; ame dend na de en calend nē end eñēŋēnax eŋo. ¹⁷ Etēmbak end ex yo eñēŋēnax ex, bari ax gi ex na eñēŋēnax end ex yo kē wēland gēr ecēs.

¹⁸ Anang nang kēne mēne ar rēw kēŋo Kaxanu yo, axo bāyi na ga ko wēndērand. Asēñiŋ ar Kaxanu an kēŋo nēkonand do Arangoȳera an ȳoweȳ aŋo koranēnd na. ¹⁹ Anang nang kēne mēne bēr Kaxanu hi kēne do bēla bēr gēr ngwēn bēn dek awēña wēña kēbi Arangoȳera an. ²⁰ Barikan anang nang kēne bēte Asēñiŋ ar Kaxanu an yow bax yēl kēbo onden oŋ enēŋo nangaxēne Kaxanu, mēŋ ar ex đal an. Gē mēŋ Ar ex đal an bār kēne nē end Asēñiŋ Yesu Kērisēt. Awa Kaxanu, ar đal exo do mēŋ ex aniyān and dīn aŋ.

²¹ Obaš oram, kwēȳētayin olaš oŋ.

Kayëta ixinëm ir Şaŋ in Lilaya in

Ar yëgwëk kayëta ijo an wacaya ko «Axarëk an». Okëreceŋ oñanar od bax fënënd kayëta ijo ok rek mëne Şaŋ, parëxanda ir Yesu Kërisët exo axarëk ajo. Gayikako bend kë sëyalind beŋ awëndër wëndërëk gë bend gër kayëta iyanar ir Şaŋ beŋ. Ata gër osëyali olo er ex: ediya ed gër ðal do gër aŋana el do gë ekwëyëta ed bër kë sëyalind bend fitarëk gë osëyali oyanar el. Er ex gër akayëta in:

End ar yëgwëk kayëta ijo eŋ: 1-3.

End apela and aŋana eŋ: 4-6.

End ekwëyëta ed bësëyali bënëgwëš eŋ: 7-11.

Bapela bapelatar řaŋ: 12-13.

Ecëmar el

¹ Wëno axarëk an këŋun yëgwënëlınd wëj Asoxari ar sana këŋo Kaxanu an, do gë obaš orey ol. Wëno enim řian këmun, ado ðek bër nangëk ðal bën ařian řian kënun bëte, ax gi ex na wëno fo. ² Ařian řian këmun gayik ðal in gër owëkw oreři ex do ðin kë řayl. ³ Faba Kaxanu, gë Yesu Kërisët, Asëniw, yëlëlenëřo oyekax ol, gë axayënan in do gë obetak ol ene ðiyaxënënde gër ðal do gër aŋana.

End ðal eŋ do gë end aŋana eŋ

⁴ Mbaŋ nëngan ke ga sëk këmëni obaš orey orëmar ga këni liyand gër ðal, an rek apela and yël këbo Faba Kaxanu ak. ⁵ Do gërëgako wëj Asoxari ajo, axara xara këmi: balërendëleřo andeři reři aŋ. End këmi yëgwënëlınd eŋo awël wël këne elod gër yanar, ax gi ex na apela angařax. ⁶ Aŋana aŋ ex edi ed er kë rend bapela řand Kaxanu el. Awa apela aŋo řapëk ene tefe gër anıyan andeři ang wël këne elod gër yanar ak.

⁷ Enimin, bëyifa bëranjëm řanayawëk gër ngwën do këni rend mëne Kërisët axo yow bana hi ko ala. Ata bën ex ðe bëyifa bën, bërangoyëra and Yesu Kërisët bën. ⁸ Titinayin gër anıyan andewën, kërex capër na andıyen andeři aŋ. Barikan kemënayin en cotaxën acosa anjekax aŋ.

⁹ Ar kë řašënd yo bendey becëxe, axo bayi ex na gë end sëyali këbo Kërisët eŋ fo. Ala ajo axo gi ex na ar Kaxanu. Barikan ar xwëtayak osëyali olo an, abar řa këni gë Faba Kaxanu do gë Asëniw. ¹⁰ Angëmëne ala exo yeli gër ndewën do axo mëlali ex na osëyali olo, këreno kacaf na gër iciw indewën, këreno cëmađ na ðeŋ! ¹¹ Gayikwa ar këŋo řëma an anëka řoma këŋo gër řandıxa řařëŋënař bandexëm.

Bepelatar beŋ

¹² Ado ga yëmbëk beřër yëgwënëlı domun bën, axe řandi bana mun pelëra gë oñëgw. Barikan ayar këme yarënd mun nëngali mun pelërax wëno ðeŋ, do eřo nëngandëraxën řıyi ðek.

¹³ Obaš or imaye itoxari indey ind sana këŋo Kaxanu ol ařëma këni řëmand.

Kayëta isasën ir Şaŋ in Lilaya in

Kayëta ijo, ar bano rend «Axarëk an» yëgwën baŋo këreceŋ ir këno wacënd Gayos. Er kë sëyalind mëne aŋap yäpëk ekaca ed aye okëreceŋ odiyer el ex canayaxën ebalër ed aminëmëra and gër Yesu Kërisët aŋ. Bandixa band Gayos baŋ bax wasinënd mëne afëb fëb baxo osëyali olo. Barikan Jotëref ababi wëlaya na okëreceŋ odiyer ok. Mëŋ gër kayëta ijo ro aşëkw şëkw këno Gayos do nöp këno Jotëref. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el: 1-4.

End apela and Gayos eŋ: 5-8.

End Jotëref eŋ: 9-10.

Ang yäpëk etëfëтели ed Demetëros el: 11-12.

Bepelatar beŋ: 13-15.

Ecëmar el

¹ Wëno Axarëk an ki yëgwënëlinde wëj Gayos, wëj ar ex imaÿe ind fïan këmo gë dal in. ² Wëj imaÿe ind fïan këmi mbaŋ ino, aşalen këmi şalenënd ey beta, exi yera mbaŋ do ey bëngw gër eman endey ang bëngwëk enjëw endey ak.

End bër olawënel eŋ

³ Wëno mbaŋ nëngandëra ke ga sëkati këne bëmaÿe do reyati këni mëne şenene fëb këy dal in do gër dal ijo këy liyand. ⁴ Wëno mbaŋ ke nënganënd angëmëne me wëlënd mëne obaş oram ol gër dal këni liyand.

⁵ Wëj imaÿe ind fïan këmi mbaŋ ino, ang yäp këŋo ar xwëta këŋo Kaxanu ak këy rind gë dek benjekax bend këyëbi rinënd bëmaÿe beŋ ado eni gi bëniyer. ⁶ Areyati reyati këni gër amara andeŋi ro end ang ki balënd bela ak. Axara këmi xarand eyëbi yëlëra şëlafana ir damana irebën ang këŋo yapan Kaxanu ak. ⁷ Eni deyaraxënënd end oŵac or Axwën eŋ seŋëragu këni oxun orebën oŋ, xarak ax gi ex na eni cotëraxën gër bër benëng becëxe. ⁸ Awa aŋap yäpëk enëŋe mëlayande aye bela bërako bën ene kelaxëne gë bën andiyen and dal aŋ.

End Jotëref do gë Demetëros eŋ

⁹ Ata kayëta iromax yëgwënëli këmun Amara andewën aŋ. Barikan Jotëref, mëŋ ar këŋo nënganënd olëngw an, aŋo balënd na end këme rend eŋ. ¹⁰ Mëŋ ex, and këme yeli aŋ, afut këme fut beñëŋënaŋ bend ko rind beŋ ga këbo rexërand ako. Ado ax gi ex na eŋo fo ko rind: abi mëlayand na bëmaÿe bëniyer beŋ; bër këbi yandind enëŋi mëlaya bën, eŋi besara xali do eŋi nŋaÿ dëŋ gër Amara.

¹¹ Wëj imaÿe ind fïan këmi mbaŋ ino, tëfëtelindëŋi bër kë rind benjekax bën, bari ax gi ex na bër kë rind beñëŋënaŋ bën. Ar kë rind benjekax an, ar Kaxanu hi ko. Barikan ar kë rind beñëŋënaŋ an, aŋo nang ex na Kaxanu.

¹² Ata bela bën dek areya këni reyand enjekax end ko rind Demetëros eŋ, në end dal ir ex gër emëkw endexëm eŋ. Biyi bëte enjekax fo këmi reyand do aye nang këy mëne osede oreŋi ol dal ex.

Bepelatar beŋ

¹³ Bendanjëm yëgwënëli domi, bari axe ñandi ex na mi pelëra gë iñëgwaya. ¹⁴ Ayar këme yarënd mi nëngali bakey baŋo dëŋ do axanar ke xanarëxëye mopabër. ¹⁵ Kaxanu yëlëlexi obetak ol! Odawo oday ok ašëma këni šëmand. Wëj bëte cëmalëfi odawo odefi ok, ala kala gë oŵac orexëm ol.

Kayëta ir Yud in Lilaya in

Ar yëgwëk kayëta ijo an, Yud këno wacënd. Kayëta iromax ijo kë sëyalind mëne bërëwäk end Yesu Kërisët bën këreni tëfënd na osëyali or fudac or kë rend mëne bësošan do gë bësoxari bër gër Amara bën asëk alakira fo ex gayik Kaxanu aseban ko sebanënd. Ata Yud aÿëgw yëgw ko bamatinali band gër bakayëta bakarëk ebi masinaxën bërëwäk bën mëne Kaxanu axiti ko xitind osëmbak ol. Kayëta ijo ñatak gë cale ind kë rend mëne Kaxanu kë yëlënd apexa an paß gë Yesu Kërisët. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el: 1-2.

End ekwëta el do gë osëyali onëgwëß enj: 3-23.

End cale enj: 24-25.

Ecëmar el

¹ Wëno Yud, ariyenin ar Yesu Kërisët an, ar acël amat gë Şak an, këñun yëgwënëliind wën bër wacëraw këñun Faba Kaxanu, ñan këñun, do xwëtaya këñun gër Yesu Kërisët! ² Awa Kaxanu kaÿënanëleñjo wën do yëlëleñun mban, obetak ol do gë añana añ!

End bësëyali bënëgwëß enj

³ Wën bëmaÿe bënd ke balënd mban bëño, gë obal osëm yandi baxe mun nëgwënëli end apexa and şot këne biyi dek enj. Gërëgako nang këme, afo mun nëgwënëli en kemënalixën ekwëta ed këbi yëlënd Kaxanu amat fo bërëwäk el. ⁴ Enimin, bëla bëwëşik exëna bër lila këñun yir fo do këni nëmbënd oyekax or ko yëlënd Kaxanu ol gë oñandi oñacaxik. Bën ayaxëta këno yaxëtand Yesu Kërisët, mëñ ar ex Asëyali do Axwën an. Ata kiti indebën inj anëka fo yëgw këni.

⁵ Anang nang kën dek bëño, axwitan fo këmun xwitanënd mëne Axwën an racët bafi gër oxadëp bulunda ir Isërayel in gër ebar ed Misëra. Barikan alaw law bafi bër ñëp bax eno kwëta bën. ⁶ Kwitayin bëte end omeleka od sak bafi or gapak or şot bani ol, Kaxanu afokëra fokëra këbi or lañ gëd gër acamëdan xali yatir akey atëm and kiti. ⁷ Mondako fo bax bëte end bëla bër lëg bax gër bangol band Sodom gë Gomor do gër band hi bax ler ler banj. Awata wata bani becëfënaixik do gë eñac xali bafi yandind laka ir ax ñap ex na in. Gërëgako, asoro këni sorond gër xodux or din ir din, or ax d'omind na gë edomi. Do toro indebën injo këbo wäsinënd ang këbi hid ak dek bër kë rind mondako bën.

⁸ Awa bëla bër lila kënun yir fo bëjo mondako fo këni rind: ofakeli odebën këni sëfënd do këni buyarënënd beman bendebën bën. Ayepën këni yepënënd or gapak or Axwën ol do kënebi şirënd bangoc bacaraxik banj. ⁹ Xarak Mişel, alëngw ar omeleka an, axo yëxw bana enjo nëp gë ocir şabucara in, and bani xandërënd eman end Moyis añ. Are fo re banjo: «Axwën an ki rexëra!» ¹⁰ Bari bëla bëjo aşir këni şirënd er bayik ani nang ex na in. Do bebër nang këni gë ouden këm, ang owacar fo bën, anemin këbi nemin. ¹¹ Awa bëjo afi ye ex na ga sëf këni ako fëña ir Kaye in. Ang nambëra baxo Balam në end acosa ak nambëra këni. Bëte ang nemi ko Kore ak në end emëßen ed Kaxanu fo nemi këni. ¹² Bëjo abuyarën

këni buyarënënd opëna od amara andewën ok. Er këni xwëndand wayët ñambëran, gë oşef fo, ani gi ex na gë anjus. End ala abî balënd na, ang ax gi ex na end ogaf odebën fo. Ang bañar band barër bax do şapërelîk ekoc tēbērēxe fo hi këni. Bēte er hi këni ang batēx bañambēyamb band ax dēwënd na fo xali xucak nand ebax ex dēw na. Bakēlēbēd baki şēsēk ga rēt këni. ¹³ Ang kē watind bomuyar gēr angwēngw and kē xanind men bērexādēt bomeŋ bomeŋ ak, mondako fo këni rind bela bējo ex watixēn becēfēnaxîk bēdebēn beŋ. Bēte ang ował or kē yexērānd sam-sam gēr orēn fo hi këni. Do Kaxanu fenin kēbi olēg or din ir din ol gēr ed xurîk ex camēdan.

¹⁴ Enok, ar ex acongaxinēm gēr andēwēra and Adam an, ayeyan yeyan baxo ang alawēnel fo end bela bējo eŋ: «Awël nde, Axwën an ayow ko yow gēr ngwën ro gē omeleka omēnēk odexēm ok owēli, owēli. ¹⁵ Ayow ko yow ebi kiti dek bela bēn do ebi nēp bēsēmbak bēn nē end dek bandîxa batēmbak band këno renanēnd beŋ, do nē end oyeyan oŷēŋēnax or bēsēmbak or këno yeyananēnd bēwēndēran oŋ.» ¹⁶ Bela bējo laŋ bēr şaminak fo hi këni. Laŋ këni rendērand end anîyan andebēn eŋ, do sēf këni wayët oñandi odebēn fo. Gēr osēŷ orebēn yer ndafēnan itēm fo ex, xarak bela bēn fo kēnēbi yifand gē oyeyan onēngax eni cotaxēn er ŷandi kēbi in.

End anîyan and oxēreceŋ eŋ

¹⁷ Wën cēŋ bēmaŷe bēnd ke balënd mbaŋ bējo, kwitayin end reya bani gana-gana fo oparēxanda od Yesu Kērisēt, Axwën arebî eŋ. ¹⁸ Ga banun felënd wa: «Gēr bakey şapelatar, bela bēr kē sanēnd mbaŋ kē şanayaw na, do eni tēfēnd oñandi oñēŋēnax ok, mēne ngēŋ betēmbak beŋ.» ¹⁹ Bēn ex bēyic bēr şamara bēn, ang oŷacar fo këni rind, do Angoc and Kaxanu aŋ ax gi ex na gēr ola orebēn. ²⁰ Barîkan wën bēmaŷe bēnd ke balënd mbaŋ bējo, ang këni bayēnd aciŵ ak, bayin oxēreceŋ orewēn ol gēr ekwēta emēnēk ed şot kēn. Caleyindēn gē Angoc aŋ. ²¹ Kemēnayin gēr aŋana and Kaxanu ga kēn şēnind ako axaŷēnan ir Yesu Kērisēt, Axwën arebî, ir kēbo yēlënd anîyan and din ir din in. ²² Kayēnanindēleŋun bēr sitarak gēr ekwēta bēn. ²³ Bērēmar afo enēbi dacētēnd gēr xođux eni pexaxēn. Bējo bēte kayēnanindēleŋun gē anjîŷ. Ado ax gi ex na dēŋ mokwîxēta acud andebēn and buyarēnēk beñēŋēnax bēdebēn aŋ.

Eđuwa el

²⁴ Duwanēŋone Ar xorēk gabat eŋun nēkonand kēdi kēn wēndēra an. Bēte duwanēŋone ar xorēk eŋun kwēşan, gē etēmbak kēm an, gēr lēngw ir enjaran endexēm, gē onēnga fo. ²⁵ Mēŋ gabat ex Kaxanu, ar fexēn kēbo paş gē Yesu Kērisēt, Axwën arebî an. Mēŋ gabat xwēnēk enjaran eŋ, panga in, owun ol do gē or gapak ol, elod ga ŷanak ngwën in, xali gerēgako do din ir din! Amen!

Akayëta and Andofakel an Lilaya in

Ar yëgwëk akayëta aŋo an Şaŋ këno wáčënd. Bend kë ñatëgu ecan ecan gër ngwën beŋ yëgw ko ang wásindëra baŋo Axwën Yesu ak. Eni kemënxën gër ekwëta yëgwënxën bafi okëreceŋ ok gayik asoro bani sorond në end Yesu Kërisët. Amëd aŋo, anëŋali banëbi nëŋalind bela bën eno calend Emun end Bërom eŋ, bari abani wã na eni di mondako. Akayëta aŋo kë sëyalind mëne Kaxanu afenin fenin këbi bacosa bakëbënxik bër kë xemënalind ekwëta ed xwëta këno bën, do gë bër kënebi lawëra në end andiyen andexëm bën. Er ex gër akayëta in:

Ecëma ed bamara banjongëbaki el: 1.1-8.

End owun or Kaxanu do gë or Axwën Yesu eŋ: 4.1-5.14.

End beñigënxik benjongemat do gë bulunda iwënëk eŋ: 6.1-7.17.

End eñigënxik enjongekinëm do gë okereləŋ ocongibat eŋ: 8.1-9.21.

End ikayëta ind meleka do gë otedede oki eŋ: 10.1-11.19.

End Sindaŋ do gë bulunda ir Kaxanu eŋ: 12.1-18.

End bandixa band bemacar eŋ: 13.1-18.

End oyëkan or bëwënëk do gë kiti ind kë yowënd eŋ: 14.1-20.

End beñigënxik do gë betëm eŋ: 15.1-16.21.

End kiti ind bër këŋo wërelind Kaxanu eŋ: 17.1-19.21.

End owun or bëniy wëli eŋ: 20.1-6.

End kiti ind şabucara do gë ind bëşësëk eŋ: 20.7-15.

End ngwën ingaşax do gë omakaw ond Yesu eŋ: 21.1-22.21.

Lilaya in

¹ Gër akayëta aŋo ex bendeŋ bend nangën këŋo Yesu Kërisët në ofakeli Şaŋ, ariyenin arexëm beŋ, and lawënëgu këŋo meleka irexëm gër ndexëm aŋ. Kaxanu nangën baŋo beŋo ebi tëtëtanaxën bëriyenin bërexëm bën eni nangaxën mëne gogo kë ñatëgu. ² Ata Şaŋ ex ar reyak osede olo an, gë dek bend wat baxo beŋo, do Yesu Kërisët rek mëne eyeyan ed dal ed Kaxanu dëŋ ex. ³ Nëngandëralebi, ar kë fënëd an, gë bër kë faxëtënd, do kë sëfënd eyeyan ed xaniwëk gër Kaxanu bën gayikwa gogo kë ñata.

End bamara banjongëbaki eŋ

⁴ Wëno Şaŋ këŋun yëgwënelind wën bërëwák bër ex gër bamara banjongëbaki band gër ebar ed Asi bën. Ar hik, hi bax do ko yelind an, yëlëleŋun oyeŋax ol do gë obetak ol. Bangoc banjongëbaki band ex gër lëngw ir añëpara and owun orexëm baŋ, ⁵ do gë Yesu Kërisët, mëŋ ar ex sede ir mowëta an, aŋanar ar xanik gër ecës an, do emun end bemun bend gër ebar ro eŋ, yëlëleŋun oyeŋax ol do gë obetak ol!

Yesu Kërisët, mëŋ ar ñan këbo, racët këbo gër beñëŋënxax bendeŋi gë oşat orexëm an, ⁶ do ar bar këbo hi këne gër owun orexëm an, ar ri këbo bëşadaxan bër Sëm irexëm Kaxanu an, xwënëk din ir din enjaran eŋ do gë panga in! Amen!

⁷ Nëkoyino ga ko fedawënd gë baŋar baŋ: Ala ar ex yo awat këŋo wat, ado bër xwëş baŋo bën dëŋ awat këno wat do dek benëŋ bend ex gër ebar ro beŋ,

arenita këni ÿana eni denitand në endexëm.

Iyo, amen!

⁸ Ata Axwën Kaxanu re ko: «Wëno ex aÿanar an, wëno ex afelatar an. Wëno ex ar hik, hi bax do kë yelind an; wëno ex ar xorëk beÿ dek an.»

End ecanaya ed Axwën Yesu eÿ

⁹ Wëno Şaŋ, abaÿe irewën hi këme, ga bar këne gër toro, gër owun do gër ekemënali ed end Yesu Kërisët. Gër oşir or këni wacënd Patëmos hi bame gayik afemëra këme femërand eyeyan ed Kaxanu eÿ, do ga këme reyarand osede or Yesu eÿ. ¹⁰ Ata fedaw ko Angoc Amënëk aŋ gër ndam, yatir oganjar. Wël këme oniÿ ang ofarix or kereloŋ ga gend epoy edam ¹¹ ga kë re: «Er këy watënd in, nëgwël në akayëta do ey d'awëneli gër bamara banjongëbaki baŋo: Efes, gë Sëmirën, gë Perëgam, gë Catir, gë Sarëd, gë Filadelëfi do gë Lawodise.»

¹² Ata ga şëna këme mowat ar baxe yeyanelind mondako an, wat këme ofambo od kaŋe. ¹³ Do mërëxand ir ofambo oko, wat këmo ar ang ašëniÿ ar ala. Er şud'a baxo ocud' od gëşëc do xapa baxo apëxw and kaŋe gër emëkw. ¹⁴ Omban ond gër gaf irexëm oŋ feşëk ang gwëtene fo, ang okëbina fo, do bangës baŋ kë ÿegënd ang eñan fo. ¹⁵ Osapar orexëm oŋ kë watind ang yawale ir fëtëk në angodux fo, do oniÿ ol kë rëmënd ang oÿëm fo. ¹⁶ Ala ajo, lëkaya ko gër ataxan and liÿ ował ocongoxi, gër etëÿ edexëm şanëguk duxuma ir fëco añaŋ fëco añaŋ, do dëxas in kë ÿegënd ang eñan gë dek panga indexëm ak. ¹⁷ Ata ga këmo nëkon, wëc këme kërud gër osapar orexëm. Ata fiëmba ke gë ataxan and liÿ aŋ do re ko: «Kërey yëdara na! Wëno ex aÿanar an, wëno ex afelatar an, ¹⁸ wëno ex abëngw an. Aşës şës bame barikan gërëgako abëngw eme din ir din. Wëno lëkayak bacoketaya band ecës, do gë band wur ir bëşësëk baŋ. ¹⁹ Awa nëgwël de er wat këy in, gë er ex in do gë er kë bëtëgu in. ²⁰ End ował ocongoxi or wat key gër ataxan and liÿ andam eÿ do gë end ofambo ocongoki od kaŋe eÿ cëŋ, nëkod' er wacayak in: ował ocongoxi oŋ exëni bëlawënel bër hik gër bamara banjongëbaki bën do ofambo ocongoki ok ex bamara banjongëbaki baŋo.»

2

Kayëta ir Amara and Efes in

¹ Nëgwënëlo arolawën ar ex gër Amara and ex gër Efes an:

«Baxëtël er ko rend ar lëkayak ował ocongoxi gër ataxan and liÿ irexëm in, ar kë yexërand mërëxand ir ofambo ocongoki od kaŋe an. ² Anang nang këme bandixa bandey baŋ, andiyen andey aŋ do ang xemëna këy në endam ak. Anang nang këme mëne wëÿ ayëbi bujanënd na bësëmbak bën, bëtë ari ri këyëbi atëÿ bër kë rend oparëxanda hi këni bën, ata sëk këyëbi mëne bënëgwëş exëni. ³ Wëÿ mobuŋa buŋa këy, motoro soro këy në end ował oram, bari axi cena ex na. ⁴ Barikan wëno emat fo şuseli këmi: ga seb këy ebal edam el ang baxi balënd gër ÿanar ak. ⁵ Kwital gër ed xëÿetayaw këy. Nëngwëtäl ex ola orey ol do bakanël bandixa bañanar bandey baŋ. Angëmëne ay nëngwëta ex na dek dek, ata këmi yenëli, mi kan lambo irey in gër ed xwët këy. ⁶ Barikan añañeli fiñaneli këmi ga şus këy bandixa band bër enga end Nikola baŋ, ang şus këme wëno ak. ⁷ Awa ar gë anëf an baxëtëlexo de end këbi felënd Angoc and Kaxanu bër ex gër

ɓamara eŋ! Ar kē xor an, ayēl kēmo yēl exo yamb odēwērēwēn od atēx and aniyān and hik gēr arayen ok, gēr ed exo Kaxanu.»

End kayēta ir Amara and Sēmīrēn eŋ

⁸ Nēgwēnēlo arolawēn ar ex gēr Amara and ex gēr Sēmīrēn an:

«Baxētēl er ko rend ar ex ayanar do afelatar in, ar šēs bax do xani ko gēr ecēs an. ⁹ Anang nang kēme toro indey in do gē oxaŷēn orey ol (xarak wēj ar gē napul hi kēy!) Anang nang kēme ang kēni renarand ak bēr kē rend Bēšēwif exēni, xarak ani gi ex na Bēšēwif: amara and Sindan exēni. ¹⁰ Toro ind ki wēcan in, kērey cam na. Šabucara in wa kē ri enēbi tēra bērēmar gēr ndewēn na do enēbi mēla gēr epēra. Mondako kēnun hi atēy, do en toro bakey epēxw. Kemēnal gēr ekwēta ed xwēta kēye xali gēr ecēs, ata kēmi šos gē aniyān and din aŋ. ¹¹ Awa ar gē anēf an, baxētēlexo dē end kēbi felēnd Angoc and Kaxanu bēr gēr ɓamara eŋ. Ar kē xor an, kērexo yēda na ecēs ekinēm el.»

End kayēta ir Amara and Perēgam eŋ

¹² Nēgwēnēlo arolawēn ar ex gēr Amara and ex gēr Perēgam an:

«Baxētēl er ko rend ar lēkayak duxuma ir fēco aŋak fēco aŋak in. ¹³ Aye nang kēme mēne gēr ed lēg kēy hik aŋēpara and owun or Sindan aŋ. Barikan wēj alēka lēka ki oŵac oram ol do abayi ɓayi kēy ga xwēta kēye. Ado abayi ɓayi kēy ga xwēta kēye gē bakey ɓand law kēno gēr ndewēn na Aŋētipas, sede iram ir xwēta bamo ɓaŋ in, fēn gēr ed lēg ko Sindan. ¹⁴ Barikan wēno ɓendey exēna ɓend šuseli kēmi: ga xwētaya kēyēbi bēr kē sēfēnd osēyali or Balam bēn. Mēŋ ex ar sēyali ɓaŋo Balak mondake kēbi lēnan eŋēnax Bēyisērayel an. Ga šoŋ ɓabi wa eni yamb ŷas er oyel or ɓaš kēnēbi gēr olaš eŋ do eni kwēnda asēk alakirand fo in. ¹⁵ Axwētaya xwētaya kēyēbi ɓēte ɓela bēr sēfēk ɓend kēni sēyalind bēr enga end Nikola bēn. ¹⁶ Awa gogo kēmi yenēli angēmēne ay nēngwēt ex na ola orey ol. Do ɓela ɓējo aŵereli kēmēni wēreli gē duxuma ir kē šanēnd gēr etēy edam in. ¹⁷ Awa ar gē anēf an baxētēlexo dē end kēbi felēnd Angoc and Kaxanu bēr gēr ɓamara eŋ!

«Ar kē xor an, ayēl kēmo yēl eyamb ed šonayak do kēni wācēnd man el. Ayēl kēmo yēl ɓēte ekaŷ epešax ed gēr ed ŷēgw kēni oŵac onēngwēt el. Oŵac olo ar yēl kēno an fo kē nangēnd, ax gi ex na ala ašēxe.»

End kayēta ir Amara and Catir eŋ

¹⁸ Nēgwēnēlo arolawēn ar ex gēr Amara and ex gēr Catir an:

«Baxētēl er ko rend Asēniw ar Kaxanu in, ar gē ɓangēs ɓand ang xodux or xafa-xafa an do ar gē osapar or kē ŷēgēnd ang yawale ir lēxw kēni gēr xodux an. ¹⁹ Anang nang kēme ɓandixa ɓandey ɓaŋ, gē aŋana andey aŋ, gē ekwēta edey el, gē andiyen andey aŋ, do gē ebuŋa edey el. Anang nang kēme ɓēte mēne mēne ɓandixa ɓandey ɓand gērēgako ɓaŋ ŷēmbēk gē ɓaŋanar ɓaŋ. ²⁰ Barikan emat fo ex end šuseli kēmi eŋ: ga xwētaya kēyo Isabel, asoxari ar kē rend alawēnel hi ko an. Xarak nē enambeli efi ɓēriyenin ɓēram bēn ga kēbi sēyalind eni kwēnda asēk alakirand fo in, do eni yambēnd ŷas er oyel or ɓaš kēnēbi gēr olaš eŋ. ²¹ Asebēn sebēn kēmo amēd exo nēngwētaxēn dēk dēk ola orexēm ol, ɓari aŋo ŋandi ex na exo teɓ asēk alakirand fo in. ²² Wēno ošēxwēra or kēno ren nē angaw kēmo lapan do eni toro mbaŋ mēŋ gē bēr kēni rind orekar bēn. Angēmēne anēngwēt nēngwēt kēni ola orebēn ol do eni teɓ ɓeŋo, aɓi gi na eŋo.

²³ Alaw̄ kēmēni law̄ obaš orexēm ol eni nangēraxēn dek bamara ban̄ mēne wēno awat kēme watēnd er ex gēr yomb ir ala in, do gē er ex gēr emēkw in: banjēlan ban̄ do gē oñandi ok. Do aw̄aš kēmo w̄aš ala kala er riyeni ko in. ²⁴ Barikan wēn dek bēr bayik na gēr Amara and Catir, bēr ax tēf ex na osēyali osēmbak olo bēn, din an cala ex na en nang bend kēni w̄acēnd “Beconēšon bend Sindan beñ”. Ga re kēme, edēbi ecēxe amun dēbin na.

²⁵ Barikan fo er šot kēn in, dēkayayin aye xali me yeli.

²⁶ Ar kē xor an, ar lēkayak andiyen andam xali gēr eñata an, ayēl kēmo yēl owun ol gēr benēng dek. ²⁷ Gē xwēlekwēle ir owun ir ex dun kēbi yāna ebi kadacēnd

do ang kēni nētēnd ofeya fo kēbi yāna ebi nētēnd. ²⁸ Ang yēl ke Faba owun ak, ar kē xor an ayēl kēmo yēl wēno bēte amal and oxeya añ.

²⁹ «Awa ar gē anēf an, baxētēlexo dē end kēbi felēnd Angoc and Kaxanu bēr gēr bamara eñ!»

3

End kayēta ir Amara and Sarēdes eñ

¹ Nēgwēnēlo arolawēn ar ex gēr Amara and Sarēdes an:

«Baxētēl er ko rend ar gē bangoc banjongēbaki band Kaxanu in do ar lēkayak ował ocongoxi an: Anang nang kēme bandixa bandey ban̄, aye nang kēme mēne bela bēn ašēkw kēni šēkwēnd ga kēni yēland abēngw ey xarak ašēšēk ey. ² Perēnal do kemēnindēbi bēr kē re ex cēs bēn. Awat wat kēme mēne bebēr kēy rind bēn ax gi ex na šenene gēr ogēs od Kaxanu, mēñ ar xwēn ke an. ³ Kwital ang wēl kēy do w̄a kēy eyeyan ed Kaxanu ak. Kwētayal do nēngwētalex dek dek aniyan andey añ. Ang arek fo kēme yeli, Angēmēne ay perēna ex na. Ay nang na apēxēd and fe kēme yeli mi pēnga. ⁴ Barikan bērēmar gēr Amara and Sarēdes na, ani buyarēn ex na banjēm bandebēn ban̄. Bēn banjēm bapešax baño kēni šudā ang wēno ak mi tēfēraxēn gayik aṣap ṣap kēbi. ⁵ Ata ar kē xor an mondako kēno šud̄ banjēm bapešax. Ow̄ac orexēm ol din yēgw kēme, ame pēxwēc na gēr akayēta and aniyan. Ow̄ac olo, afel kēmēni fel Faba Kaxanu, do gē omeleka odexēm ok. ⁶ Awa ar gē anēf an, baxētēlexo dē end kēbi felēnd Angoc and Kaxanu bēr gēr bamara eñ!»

End kayēta ir Amara and Filadelēfi eñ

⁷ Nēgwēnēlo arolawēn ar ex gēr Amara and ex gēr Filadelēfi an:

«Baxētēl er ko rend Awēnēk in, ar dāl an. Ar lēkayak acoketaya and Dafid an. Ar kē fērētēnd do ala ax kor na exo pēra an; ar kē fērēnd do ala ax kor na exo pērēt an: ⁸ Anang nang kēme bandixa bandey ban̄. Afērētēn fērētēn kēmi ebēt ed ala ax kor na exo pēra el. Gayikwa wēj alēkaya lēkaya kēy eyeyan edam el ado bayik axi nēmb ex na ojaṣ ok. Ay yaxēta ex na ow̄ac oram ol. ⁹ Ayēl kēmi yēl bēr gēr amara and Sindan bēn, bēr kē rend Bēšēwif exēni xarak ani gi ex na Bēšēwif: anēgwēš kēni rind. Wēno kē ri eni yeli, eni poxi gēr osapar orey, do eni nang mēne añan ñan kēmi. ¹⁰ Gayikako aw̄a w̄a kēy ga re kēme ey buña gēr toro, wēno dēñ ki xaxa kēdi ki wēcan toro ind kē yowēnd gēr ngwēn in, ebi dixēn atēy dek bela bēr gēr ebar ro bēn. ¹¹ Wēno gogo kēme yeli. Dēkayal aye er šot kēy in, kēdi ki xan ala acosa and angora añ.

¹² «Ar kē xor an, xēcar ko hi lēf gēr Aciw̄ and Kaxanu, bēte din axo can na. Gēr mēḡ xēcar ijo kēme yēḡw oʷac or Kaxanu ol, gē or angol andexēm ol do gē oʷac onēḡwēt oram ol. Angol aḡo ex Yerusalem ixašax ir kē xaniw̄ gēr Kaxanu, elod yaḡ gēr orēn in. ¹³ Awa ar gē anēf an, baxētēlexo ɔe end kēbi felēnd Angoc and Kaxanu bēr gēr bamara eḡ!»

End kayēta ir Amara and Lawodise eḡ

¹⁴ «Nēḡwēnēlo arolawēn ar ex gēr Amara and ex gēr Lawodise an: «Baxētēl er ko rend ar ex ɔal in, ar ex sede ir mokwēta enim an, ar ri kēni gē Kaxanu ngwēn an: ¹⁵ Anang nang kēme bandixa bandey baḡ. Awat wat kēme mēne wēḡ ay yem ex na, ay yēka ex na. Ndakaḡ ey yemēdo wa, ba ey yēkado wa! ¹⁶ Gayikako mērēxand fo hi kēy, ay yem ex na, bēte ay yēka ex na, ašēp kēmi sēp. Ay bo na gēr etēy edam. ¹⁷ Awa gayikako are kēy rend: “Yama wēno ar gē napul an nde, anēka beta kēme, obal axe gi ex na.” Bari wēḡ dēḡ ay nang ex na mēne anēka xata ki, ar moḡaw̄ ey, axaḡēnaxik ey, ašiwēk ey do ar tēb gē eman ey. ¹⁸ Mēḡ kēmi felaxēnēnd ey yow ey yēc kaḡe ir wēnēn kēme gē xodux in, ey gixēn ar gē napul. Yow ey yēc banjēm bapešax, ey gixēn ar šudarak, mēḡ kēy rēxētaxēn ašēfēn ir tēb gē eman in. Bēte yow ey yēc bēšan bēr kēy xoš gēr bangēs ey watēraxēn. ¹⁹ Wēno, ɔek bēr ḡan kēmēni bēn arexēra kēmēni rēḡerand, bēte awērēšēt kēmēni wērēšētēnd. Awa kemēnal gē emēkw edey el ɔek, do nēḡwētēl aniyan andey aḡ! ²⁰ Awēl nde, wēno gēr ebēt xwēša kēme do kēme sēmbēnd. Angēmēne ala exe wēl do exe pērētēn ebēt el, alil kēme lil mi yambēra, wēno gē mēḡ, do mēḡ gē wēno.

²¹ «Ar kē xor an, axetēna ke xetēnaɔ gēr aḡēpara and owun oram, ang xor kēme wēno do xetēna kēmo Faba Kaxanu gēr aḡēpara and owun orexēm ak.

²² «Awa ar gē anēf an, baxētēlexo ɔe end kēbi felēnd Angoc and Kaxanu bēr gēr bamara eḡ!»

4

End aḡēpara and owun or Kaxanu eḡ

¹ Ga xucak eḡo, wat kēme fol ebēt yaḡ gēr orēn. Ata wēl kēme ang ofarix or kerelon fo, oniw̄ or ar yeyaneli baxe gēr ḡanar ol ga kē re: «Yow yaḡ ro, mi masin bēnd kē ḡatēḡu ecan ecan bēḡ.» ² Ataḡ, Angoc Amēnēk aḡ fedaw ko gēr ndam. Wat kēme aḡēpara and owun yaḡ gēr orēn, do ala ga yēpaxēn ko. ³ Ar yēpak an ko watind jing-jing ang ekaḡy ejekax ed kēni wācēnd šasēp do gē ed sarēdēwan fo. Do šandiw̄ in ga fēlēk aḡēpara and owun aḡ kē watind kal-kal ang ekaḡy ed emērod fo. ⁴ Ata xwēt kēni jey gēr aḡēpara aḡo, baḡēpara band owun alapem gē banax. Yēpaxēn kēni bēxarēk alapem gē bēnax ga šudaraw kēni banjēm bapešax do šēxwaw kēni oxamote or kaḡe or owun. ⁵ Ata gēr aḡēpara and owun and mērēxand kē wingarand, kē wēlind oɔiw̄, do gē bongēbēr bond ekēman. Paḡ gē aḡēpara aḡo kē ḡoband oɔambo ocongoki od ex bangoc banjongēbaki band Kaxanu ok. ⁶ Gēr lēḡw ir aḡēpara and owun aḡo bēte hik anjer, and kal-kal, ang anangoye fo.

Ler gēr aḡēpara aḡo, xwēšara kēni bebēbēḡw bebēnax, bēḡo mērēxand, bēḡo jey, do hi kēni yer bangēs fo: baḡo gand lēḡw, baḡo gand epoy. ⁷ Ebēḡw eḡanar in hi ko ang yēraḡ fo, exinēm in ang engas fo, esasēn in ang dēxas ir ala fo, do enaxēn in ang šambat ir kē šēḡēnd fo.

⁸ Bebeḅēngw beḅēnax beḅo hi kēni ala kala gē obafe ocongibat, do eman eḅ yer ḅangēs fo: amēlēfēlēf do gē amēfacēfac. Ciṣ wec kēni yēwērand mondako:

«Awēnēk, Awēnēk, Awēnēk exo Axwēn Kaxanu,
mēḅ Ar xorēk beḅ dēk an,
mēḅ ar hi bax, hik do ko yowēnd an!»

⁹ Do bebeḅēngw bēn, and kēno yasēnd ar yēpak gēr aḅēpara and owun nē end enjaran, do gē or gapak orexēm eḅ, do and kēno šēkwēnd aḅ, ar kē liyand din ir din an, ¹⁰ bēxarēk alapem gē bēnax bēn eni poxi gēr lēngw ir ar yēpak gēr aḅēpara and owun an, ar kē liyand din ir din an. Do sam eni cēxwēta oxamote or owun orebēn oḅ eni kwēt gēr lēngw irexēm, do eni dend:

¹¹ «Aḅap ḅap ki Kaxanu, wēḅ Axwēn arebi an,
wēḅ xwēnēk enjaran eḅ,
or gapak ol do gē panga iḅ,
wēḅ rik dēk beḅ bēn,
gayik aḅandi ḅandi ki rixēn kēy dēk beḅēr hik bēn.»

5

End anobo do gē akayēta eḅ

¹ Ata gēr ataxan and liw and ar yēpak gēr aḅēpara and owun, wat kēme akayēta. Oḅēgw ok er hi bax oko amēlēfēlēf, oko amēfacēfac. Asabinan sabinan bani ḅapakēta ḅanjongēbaki gēr akayēta aḅo gē baḅolo ḅand fētēn bani*. ² Wat kēmo bēte meleka ir fangak mbaḅ, ga ko fem mondako: «Noḅo wa ḅap kēḅo exo daramēt baḅolo ḅaḅ do exo dēkwēt akayēta aḅ?»

³ Bari ala aḅo ḅap bana exo dēkwēt akayēta aḅo do exo wat oḅēgw ok: ax gi ex na gēr orēnd, ax gi ex na gēr ebar, ax gi ex na gēf gēr ebar. ⁴ Ata wēno kēme sesēnd mbaḅ gayik ala aḅo ḅap bana exo dēkwēt akayēta aḅ do exo wat oḅēgw ok. ⁵ Barikan axarēk abat re ko: «Teḅēl otes ok, yēraḅ ir gēr ekun ed Yuda in, arandēwēra ar Dafid an, ḅap kēḅo. Axor ko xor exo daramēt baḅolo ḅaḅ, ḅapakēta ḅanjongēbaki ḅaḅ, do exo dēkwēt akayēta aḅ.»

⁶ Ata gēr ed hi bani ar yēpak gēr aḅēpara and owun an, gē bebeḅēngw beḅēnax bēn, do gē bēxarēk bēn, wat kēmo mērēxand anobo nangēde aḅaṣ ḅaṣ bano fo. Wat kēme gēr anobo aḅo ofarix ocongoxi do gē ḅangēs ḅanjongēbaki ḅand ex ḅangoc ḅanjongēbaki ḅand kēbi lawēndērand Kaxanu dēk ebar ḅaḅ. ⁷ Anobo aḅ ye ko xana ko akayēta aḅ gēr ataxan and liw and ar yēpak gēr aḅēpara and owun. ⁸ And xana ko akayēta aḅ, bebeḅēngw beḅēnax bēn, do gē bēxarēk alapem gē bēnax bēn lapaya kēni mopoxi gēr lēngw ir anobo. Ala kala lēkaya ko emangi, do gē angalama and kaḅe and yēmēn bani gē aṣururu ir xwēšēna bani gē angiri. Aṣururu iḅo wācayak cale ind ḅulunda ir Kaxanu iḅ. ⁹ Do ga kēni yēwē oyēkan oxaṣax kēni rend:

«Wēḅ ḅap ki ey kana akayēta aḅ,
Wēḅ ḅap ki ey daramēt baḅolo ḅaḅ.
Gayikwa aḅaṣ ḅaṣ bani ṣadaxa,
racētāxēn kēyēḅi gē oṣat orey oḅ
ḅela bēr enēng end ex yo,
ḅela bēr eyeyan ed ex yo,

* 5:1 5.1 Mondako bani fērand ḅapakēta ḅaḅ and kēni lēkw an kēdi ko lēkwēt ala.

bulunda ir ex yo

eβi kwēnaxēn Kaxanu. ¹⁰ Wēj racēt kēbi eni gi bër Kaxanu ir xwēn kēbo, bër owun obat, bēšadaxan do eni bēña ebar el dek.»

¹¹ Bēte ga kēme nēkon, wat kēmēni bebēbēngw bebēnax bēn do gē bēxarēk alapem gē bēnax bēn ga xeta kēni añēpara and owun aŋ. Wēl kēme odiw od omeleka ok ang exēni owaxe owaxe ak. ¹² Er bani xeŷēnd: «Anofo and hāš bano šadaxa aŋ ŷapēk exo kwēn panga in, gē napul in, gē orenik ol, gē ojaŵ ok, gē or gapak ol, gē enjaran eŋ do gē obetak ol.»

¹³ Bēte dek bër hik yaŋ gēr orēn bēn, bër gēr ebar bēn, bër gēd gēr ebar bēn, bër polo gēr angwēngw bēn do bër gēr ed hik yo bēn, awēl bamēni wēlēnd ga kēni re:

«Ar ŷepak gēr añēpara and owun an do gē anofo aŋ, xwēnēk obetak ol do gē or gapak ol, enjaran eŋ, do gē owun ol diŋ ir diŋ!»

¹⁴ Ata bebēbēngw bebēnax bēn kēni yakand: «Amen!» Bēxarēk bēn foxi kēni enēbi cale.

6

End edēkwēt ed ikayēta eŋ

¹ Ata wat kēmo anofo aŋ ga laramēt ko añanar ikayēta ind lēkw bani do laram bani gē bañolo bakēlēbēd baŋjongēbaki in. Wēl kēme ang ekēman fo oniŵ or ebēngw eŷanar ol gēr bebēnax ga ko re: «Yow!» ² Ata wat kēmo fanac ifešax. Ar ŷēpaxēn baŋo an lēkaya ko atumb do yēl kēno ekamote ed owun do ye ko ang ar xorēk fo exo korēgu bēte.

³ And laramēt ko gēr ed laram bani akinēm aŋ, wēl kēmo ebēngw exinēm in ga ko re: «Yow!» ⁴ Ata šanayaw ko fanac išēxe iwarax, ang xodux fo. Ar ŷēpaxēn kēŋo an yēl kēno duxuma išakax do gē ojaŵ od exo dēxētaxēn aketēxeta and gēr ebar ro aŋ, eni dfaŵēraxēn bela bēn.

⁵ And laramēt ko gēr ed laram bani atasēn aŋ, wēl kēmo ebēngw esasēn in ga ko re: «Yow!» Ata wat kēmo fanac išanax. Ar ŷēpaxēn kēŋo an lēkaya ko acariya and eyamb gēr ataxan. ⁶ Do wēl kēme ang oniŵ fo mērēxand ir bebēnax bējo ga kē re: «Acariya and bēle kala, kodī keme do bacariya batas band orēš, atama amat and kodī. Barikan kērey nēxen na ogu oŋ do gē ngoy in!»

⁷ And laramēt ko gēr ed laram bani anaxēn aŋ, wēl kēmo ebēngw enaxēn in ga ko re: «Yow!» ⁸ Ata wat kēmo fanac ir ŷanin-ŷanin, ar ŷēpaxēn kēŋo an kēno wācēnd «Ecēs», do kēni laŋetarand gē wur ir bēšēsēk in. Yēl kēno owun or bebēt ibat gēr owebēt onax od ebar, eβi nemin bela bēn gē duxuma in, gē enjo eŋ, gē ocēxwēra ok, do gē owacar or gēr apuŷ oŋ.

⁹ And laramēt ko gēr ed laram bani anjoxēn aŋ, wat kēme dīla gēr angēb bēnjēw bēnd bër laŵ kēnēbi nē end ga lēkaya bani, do bani reyarand osede or Kaxanu bēŋ. ¹⁰ Axeŷ bani xeŷēnd mondako: «Axwēn, wēj aŵēnēk an, do wēj ar dāl an, xali niŷe wa kēy šēni eyēbi kitixēn bela bër gēr ebar ro bēn? Xali niŷe kēyēbo wašan bër laŵ kēbo bēn?» ¹¹ Ata yēl kēnēbi ala kala acud apešax do fel kēnēbi eni cēni tēkēr xali eni ŋatēgu dek bēcandaŵ bēnd gēr andiyen and Kaxanu bēŋ, do gē dek bēmaŷe bēndebēn bēnd kēnēbi laŵ ang bēn ak bēŋ.

¹² Ata and laramët ko gër ed laram bani anjongamatën aŋ, wat kême andëgël and ebar atëm. Eñan eŋ banëngëk gim-gim, ang anjëm amanax fo facaw in ðek warëk wiridid, ang oşat fo. ¹³ Ował oŋ xwëcëtarawëk gër orën ang ondan ond wininëk ekoc etëm fo, do wëcëguk gër ebar. ¹⁴ Orën ol lëkwayak ang këni lëkwënd akayëta fo, osënd oŋ do gë oşir oŋ rëxëtak gër ed hi bax. ¹⁵ Bemun bend gër ebar ro beŋ, bër gapak bën, gë bëlëngw bër ocoroda bën, gë bër gë napul bën, gë bër gë ojaw bën, gë okadëp ok ðek, gë bër ax gi ex na okadëp bën yafëra këni gër okel do gër bangaŷ band gër osënd. ¹⁶ Do gër ed yafëra këni, këni felënd osënd oŋ do gë bangaŷ baŋ: «Wëcaninëbo, coninëbo caw, këdi këbo wat ar yëpak gër añëpara and owun an, këdi këbo wëcan oxoŷ or anobo ol. ¹⁷ Gayikwa akey atëm and oxoŷ orebën aŋ, anëka ðatëguk, do noŷo këŋo fece?»

7

End bulunda ir Kaxanu eŋ

¹ Ga xucak eŋo, wat këmëni omeleka onax ga xwëşara këni gër owebët onax od ebar. Bën sëra bax oxoc onax or ebar oŋ këdi kë xoc, ax gi ex na gër ebar, ax gi ex na gër angwëngw, ax gi ex na në atëx. ² Ata wat këmo gand apën-eñan meleka işëxe ga ko şëg end orën eŋ. Er lëkëya baxo nanganëme ir Kaxanu in, mëŋ ar ex abëngw an. Ga ko xeŷ këbi rend omeleka onax od şëñëta baŋi eni nëxen ebar el do gër angwëngw ok: ³ «Këren dinan na eñëŋëxax ebar el, gë angwëngw aŋ, gë batëx baŋ, xali mëni paŷ edin ed nanganëme el gër eyiŷ bëriyenin bër Kaxanu, mëŋ ar xwën këbo an.» ⁴ Ata wël kême yëgwe hi bani bër gë nanganëme bën: owëli këme gë ofëwx onax gë bënax ðek gër bandëwëra band Bëyisërayel. Er hi bani bër gë nanganëme bën:

⁵ gër andëwëra and Yuda, bela owëli epëxw gë bëxi

gër andëwëra and Ruben, owëli epëxw gë bëxi

gër andëwëra and Gad, owëli epëxw gë bëxi;

⁶ gër andëwëra and Aser, owëli epëxw gë bëxi;

gër andëwëra and Nefëтали, owëli epëxw gë bëxi;

gër andëwëra and Manase, owëli epëxw gë bëxi.

⁷ Gër andëwëra and Simewoŋ, owëli epëxw gë bëxi;

gër andëwëra and Lewi, owëli epëxw gë bëxi;

gër andëwëra and Isakar, owëli epëxw gë bëxi;

⁸ gër andëwëra and Sabuloŋ, owëli epëxw gë bëxi;

gër andëwëra and Yosef, owëli epëxw gë bëxi bër gë nanganëme;

gër andëwëra and Beŋëşame, owëli epëxw gë bëxi.

End amëxwër and gër lëngw ir Kaxanu eŋ

⁹ Ga xucak eŋo, wat kême amëxwër atëm and bela bër ekun ed ex yo, enëng end ex yo, bulunda ir ex yo do bela bër eyeyan ed ex yo, ala axo kor dona eŋi pën. Axwëşara xwëşara bani gër lëngw ir ar yëpak gër añëpara and owun an, do gë lëngw ir anobo. Bocuŋ hopeşax şuðara bani do lëkayara bani benid. ¹⁰ Mondako bani xeŷënd: «Apexa aŋ gër Kaxanu ex, mëŋ ar xwën këbo an, mëŋ ar yëpak gër añëpara and owun an, do gër anobo!» ¹¹ Ata omeleka ok ðek xwëşara këni jey añëpara and owun aŋ, gë bëxarëk bën do gë bebëbëngw bebëxax bën. Ata foxira këni eyiŷ el nëş gër ebar gër lëngw ir Kaxanu. ¹² Ga këno şale, këni rend: «Amen! Obetak

ol, gë enjaran eņ, gë orenik ol, ecëkwān el, gë or gapak ol, gë panga in do gë ojaŵ ok, Kaxanu, mēņ ar xwēn kēbo an, xwēnēk din ir din! Amen!»

¹³ Na ex wēka ke axarēk abāt: «Nobēn ex wa bēla bēr gë bocud bopēšax bējo? Feye wa xaniw kēni?» ¹⁴ Yaka kēmo: «Oko Ŝaca, wēj anang nang kēy!» Ata re ko:

«Bēn ex bēr xaniwēk gēr toro itēm bēn.

Aneb neb kēni bocud bondebēn boņ,

Awunēta wunēta kēni gë ošat or anofo oņ.

¹⁵ Mēņ xwēšaxēn kēni

gēr lēngw ir añēpara and owun and Kaxanu

do kēno šalerand ciš wec gēr Aciw̄ andexēm.

Ar yēpak gēr añēpara and owun an kēbi xaxa gēr ed lēg ko;

¹⁶ din abi kor na enjo, din abi tel na men;

oyat abi cor na, ayēka abi di na.

¹⁷ Gayikwa anofo ex mērēxand ir gēr ed ex añēpara and owun aņ, kēbi yāna ebi kačacēnd.

Awēla kēbi yāna ebi mēland gēr bañēsa, gēr ed ex men ond aniyān.

Do Kaxanu ebi pēxwēcēnēnd dek ongwēn oņ gēr bangēs bandebēn.»

8

End ečaramēt ed anjongakinēm eņ

¹ Anofo aņ, and laramēt ko gēr ed laram bani anjongakinēm aņ, yerirak gēr orēn ipēxēd. ² Wat kēmēni omeleka ocongoki od kē xwēšand gēr lēngw ir Kaxanu ok. Yēl kēnēbi okereloņ ocongoki.

³ Ata yow ko meleka išēxe, xwēša ko ler gēr angēb do lēkaya ko ipeya ind kaņe ind bani šoraxēnēnd ašururu ir xwēšēna bani gē angiri in. Yēl kēno ašururu ir mbaņ exo cor ex bararaxēn gē cale ind dek bēwēnēk in gēr angēb and kaņe and ex gēr lēngw ir añēpara and owun. ⁴ Ga kē šēni ašururu in gēr ataxan and meleka, kē yend gē cale ind bēwēnēk in yaņ gēr Kaxanu. ⁵ Meleka in wēd ko ipeya ind kēni šoraxēnēnd ašururu in, xēñēna ko pēxw oyeņ or gē xodux or wēdēgu ko gēr angēb oņ, do lap ko gēr ebar. Ataņ wēlik oxēbēr or ekēman, gē odīw̄, wingarak bandanjēm do ebar el rēgēk.

End okereloņ ocongoki eņ

⁶ Ata omeleka ocongoki od lēkaya bax okereloņ ocongoki ok kēni xēñēnand eni parix. ⁷ Meleka iyanar in farix ko kereloņ in. Wēcēguk gēr ebar bebēr ang oxaŵ do gē xodux ga bararēk gē ošat oņ. Ata ang šetērek ebar el obefēt otas ak, bebēt ibat yegēk dek gē batēx ak do gē ondēs ocēkēt ak. ⁸ Meleka ixinēm in farix ko kereloņ in. Wēcēguk er ang atēnd and gē angodux gēr angwēngw. Ata angwēngw aņ ang šetērek obefēt otas ak, men oņ nēngwētak ošat bebēt ibat. ⁹ Ata šēsēra kēni bebēngw bēr bax liyand gēr bebēt ir nēngwēta bax men oņ ošat. Bēte nēxenarak okuluj od hi bax na ok.

¹⁰ Meleka isasēn in farix ko kereloņ in. Wēcēguk amal elod gēr orēn do kē yegēnd ang enjeb fo. Ang šetēr bax oyeb ok do gē bañēsa band men baņ obefēt otas ak, amal aņo wēcēk gēr bebēt ibat. ¹¹ Amal aņo kēni wācēnd «Pošoņ iwax». Ata men oņ wak bebēt ibat, do bēla bēranjēm šēs kēni and šeb kēni aņ. ¹² Meleka inaxēn in farix ko kereloņ in. Eñan eņ, gē facaw in do gē ował oņ lobērak bebēt ibat. Ata goyat in bašetak mar

ekërikëran el do gëmëd in hik mondako fo. ¹³ Ga këme nèkon, wat këmo şambat ga songina ko yaŋ gër orën do ko xeÿënd: «Kata! Kata! Kata këbi fënga bër lëgëk gër ebar ro bën and këni farix kereloŋ omeleka otas od bayik aŋ!»

9

¹ Meleka icoxën in farix ko kereloŋ in. Wat këme emal ga wëcëguk gër ebar elod gër orën. Emal elo fëxwën këno acoketaya and ambëxw atiŵax aŋ. ² And fërët ko atënda and ambëxw atiŵax aŋ, kë şanënd okwëcën ond ang angodux fo. Eñan eŋ şamëdanëk gë okwëcën ond xeñ bax gër ekoc oŋ. ³ Ata gër okwëcën oŋo këni şanënd owure, xul këni ebar el dek. Yël kënebi ojaŵ od ang ekwël ed kë yexërand gër ebar fo. ⁴ Fel kënebi enëbi ŋatënd bela bër gë nanganëme ir Kaxanu këm gër eyiy bën fo, bari këreni dinan na eñëŋenax ondës ond lëgërak gër ebar oŋ, gë bebbëlëg bën, do gë opat od batëx ok. ⁵ Er fel banëbi enëbi narënnënd anarën fo bela bën xali ex nëka opacaŵ oco, bari kërenëbi dawënd na. Baŋaten bandebën baŋ ang band ekwël fo yambën bax. ⁶ Ata bakey baŋo, bela bën mocala këni ŷana eni caland ecës el, aŷandi këbi ŷana ebi ŷandind eni cës, bari ani cës na. Ecës el mongër këbi ŷana ebi gërënd.

⁷ Er hi bani owure olo ang opanac od fokëra kënebi ond gër emer fo. Gër ogaf odebën bax watind bebbër ang oxamote or owun or kaŋe, do odëxas odebën ok hi bax ang od bela fo. ⁸ Omban ondebën oŋ aşak şak bax ang ond bësoxari fo, do oÿënga orebën oŋ ang or ojëraŋ fo. ⁹ Gër owëkw orebën xapa bani baŋëxw band dun, do obafe odebën ok axëbër bax xëbërënd ang ocaret od këni lasënd opanac odanjëm od kë wëlënd gër emer fo. ¹⁰ Oceb odebën ok ang benjif bend oxwël fo hi bax. Gër oceb oko hi bax ojaŵ od banëbi yambëninaxënënd bela ok xali nëkak opacaŵ oco. ¹¹ Emun endebeŋ eŋ ex meleka ir gër ambëxw atiŵax in. Owac orexëm ol ex gë eyeyan ed Bëşëwif el: «Abadoŋ». Do gë eyeyan ed Bëgërek el: «Apoliyonŋ», mëne ngëŋ «Anemin an». ¹² Kata iñanar in xucak, bayik ex yow betëm beki becëxe.

¹³ Meleka icongibatën in farix ko kereloŋ in. Wël këme oniŵ gër oparix onax od ebax gër oŵaŵ onax or angëb and kaŋe and ex gër lëngw ir Kaxanu aŋ. ¹⁴ Oniŵ olo baŋo felënd meleka ir gë kereloŋ in mondako: «Pëtëlëbi omeleka onax od xap kënebi gër yeŋ isëm ir këni wacënd Efërat ok.» ¹⁵ Ata fët këbi omeleka onax od bax şëninand apëxëd aŋo, akey aŋo, do iniy iŋo ok, enëbi dawaxën bela bën amëxwër amat, gër batas. ¹⁶ Wël këme yëgwe hi këni ocorođa od gë opanac ok: owaxe okeme oki.

¹⁷ Mondako wat bamëni gër lakeli opanac ok do gë bër yëpaxën bafi bën. Er xapa bani baŋëxw band dun band war bax ang xodux fo, band hi bax ang ekaÿ ed yasenët fo do band ang mungu fo. Ogaf od opanac oko er hi bax ang od ojëraŋ fo. Gër osëÿ orebën bax şanënd xodux, gë okwëcën, do gë mungu. ¹⁸ Ata betëm betas beŋo laŵ këbi bela bën amëxwër amat gër batas gë xodux ol, gë okwëcën, do gë mungu, ond bax şanënd gër osëÿ or opanac oŋ. ¹⁹ Gayikwa ojaŵ od opanac oko gër osëÿ do gër oceb odebën ebax. Oceb oko ang bandën fo bax do hi bax gë ogaf do gë oko banëbi yambëninënd bela bën.

²⁰ Bela beşëxe, bër bayik abi daw bana betëm beŋo bën, ani teŋ bana ecale ed bebbër bani rind bën el, ani nëngwët bana ola orebën ol, xali eni teŋ ekëla ed bëÿël el. Ani teŋ bana olaş or kaŋe oŋ, or kodı oŋ, or yawale

oŋ, or oxaŷ oŋ do gë or ex otëx oŋ. Xarak olaš oŋo ax watërand na, ax wëlërand na, ax yexërand na. ²¹ Bela bëjo ani nëngwët bana ola orebën ol xali eni teb bamena baŋo: edawër el, gë obanji ol, gë asëk alakirand fo in do gë orek ol.

10

End meleka in do gë ikayëta eŋ

¹ Ata wat këmo meleka ifangak ga ko fedaw elod gër orën ga labaya ko gë anjar, do šandiw in hik jey gër gaf irexëm. Dëxas in kë yëgënd ang eñan fo, do owonëng orexëm oŋ hik ang okëcar od gë xodux fo. ² Lëkaya ko gër ataxan ikayëta ind lëkwët baxo. Xwëša ko, sapar ir liw in gër angwëngw do ir šame in gër ebar. ³ Ata xeŷ ko ang eŋëra ed yëraŋ fo. And xeŷ ko aŋ, yaka këŋo oxëbër ocongoxi or ekëman oŋ. ⁴ And yeyanëk oxëbër ocongoxi or ekëman aŋ, këme xeñënanand me ñëgw er wël këme in. Barikan wël këme oniw gër orën ga kë re: «Cësinalil end rek oxëbër ocongoxi or ekëman eŋ, kërey ñëgw na.»

⁵ Ata meleka ir wat bamo ga xwëša ko gër angwëngw do gër ebar in, yën ko ataxan and liw aŋ end orën eŋ. ⁶ Yašar ko gër oŷac or ar kë liyand din ir din aŋ, ar rik orën an do gë dek bešër gër orën bën; ar rik ebar an do gë dek bešër gër ebar bën; ar rik angwëngw an do gë dek bešër gër angwëngw bën. Meleka in re ko: «Endey eŋo gogo kë fiatëgu, ax nëka na! ⁷ Barikan gë bakey band ko farix kereloŋ meleka icongixinëm baŋ kë šonëtaya end Kaxanu eŋ ang nangën babi elod anëka fo bëriyenin bërexëm bën, bëlaŷwënel bën.»

⁸ Ata oniw or yeyaneliw baxe elod gër orën ol, fel ke gašëxe: «Yel ey kana ikayëta in gër ataxan and meleka ir xwëšak gër angwëngw do gër ebar in.» ⁹ Ye këme gër meleka, do fel këmo exe yël ikayëta in. Yaka ke: «Medël ey gël, ang dingën fo kë yëw gër etëŷ edey. Barikan awa kë wa gër acël andey.»

¹⁰ Wed këme ikayëta in gër ataxan and meleka do hël këme: yëwëk ang dingën fo gër etëŷ edam. Barikan and hël këme aŋ, acël andam aŋ wak. ¹¹ Ata fel këne: «Afo ey yeyanënd ang alawënel fo bënd këbi hi bëla beŋ obulunda odanjëm, gë benëng bëdanjëm, gë oyeyan oranjëm, do gë bëmun bëdanjëm.»

11

End otede oki eŋ

¹ Ata fëxwën këne ošët do re këni: «Kanil ey tëyi Aciw and Kaxanu aŋ ang yängëk ak, gë angëb aŋ do eyëbi pën bër kë šalend lëf na bën. ² Barikan yangana ir fac ir Aciw and Kaxanu in, tebël mondako fo. Kërey tëyi na gayik benëng becëxe beŋ sebën kënebi. Bën kë wëñëra angol amënëk aŋ opacaw ofëxw onax gë oki. ³ Ayël këmëni otede oki odam ok eni yeyanënd ang bëlaŷwënel fo beŷ bën. Gë ojaŷote këni fëlaya do enëbi nangën bëla bën end Kaxanu eŋ në bakey wëli gë okeme oki gë ofëxw ongebət.»

⁴ Otede oki oko ex bañarëka baki baŋ, do gë oŷambo oki od hik gër lëngw ir Axwën ebar ok. ⁵ Angëmëne ala eŋo yandi ebi yambënin, xodux kë šan gër osëŷ orebën, do enëbi gël bërangoyëra gë bën bën. Eyo mondako ko šës ar këŋo yandi ebi denan eñëñëx an. ⁶ Ašot šot

këni panga ind eni përa orën ol kërex tēb na dëk bakey band këñëbi nangën end Kaxanu baŋ. Axor exëni eni nëmbët men oŋ oŝat do eni di beñigënaxik bënd ex yo gër ebar nand këbi ýandi yo.

⁷ And këni faý osede orebën aŋ, emacar end kë ŝanëgu gër ambëxw atiwx enj ebi mereli, ebi kor do ebi daw. ⁸ Ata exo ýañëta beman bënd otede oki beŋ gër fëña isëm ir gër angol atëm. Angol aŋo ex, gër owat or Kaxanu, Sodom do gë Misëra, na gër ed fika bano Axwën arebën na. ⁹ Bela bër bulunda ir ex yo, gë bër enëng end ex yo, gë bela bër eyeyan ed ex yo, gë bër ebar ed ex yo awat këni wat beman bëndebën beŋ bakey batas gë tēkër do ala ano teb na ebi mëxwëta në ýeg. ¹⁰ Bela bër lëgëk gër ebar bën ga nëngandëra këbi end ecës edebën enj këni rixënëd ofëna xali eni yëlërëra beý gayik bëlawënel bëxi bëjo ašëndën šëndën banëbi.

¹¹ Ga xucak bakey batas gë tēkër, angoc and kë yëlënd and aniyan aŋ, xaniwëk gër Kaxanu, lil këbi do xwëšan këbi ceg. Ata yëdara këni mbaŋ bër babi wat bën. ¹² Wël këni elod gër orën, oniwx osëm ga këbi fel: «Yowën yaŋ ro!» Ye këni gë aŋar aŋ yaŋ gër orën do bërangoýëra andebën bën wat këñëbi. ¹³ Ata amëd aŋo dëŋ hik angëmëgëm atëm gër ebar do ang ex owebët epëxw od angol ok, bebët ibat wëcëk. Nemira këni bela owëli ocongoki në end angëmëgëm aŋo. Bër bayik bëbëngw bën yëdara këni, do šëkw këni enjaran end Kaxanu enj, mëŋ ar gër orën an.

¹⁴ Kata ikinëm inj anëka xucak, gogo kë ñatëgu itasën in.

End kereloŋ icongixinëm enj

¹⁵ Ata meleka icongixinëm in farix ko kereloŋ in. Wëlik gër orën odiw otëm ga kë re:

«Owun or ngwën ol,
Axwën arebi an xwënëk
do gë Kërisët irexëm,
din ir din ko wun!»

¹⁶ Bëxarëk alapem gë bënax bër ýëpa bax gër bañëpara band owun, gër lëngw ir Kaxanu bën, foxi këni eyiý el nêš gër ebar, ¹⁷ do këni rend:

«Ayeri këy Axwën Kaxanu,
wëj ar xorëk beý dëk an,
wëj ar hik do hi bay,
gë panga itëm indey inj wun këy.

¹⁸ Axoýën xoýën këni benëng beŋ,
barikan gërëgako yowëk oxoý orey ol,
amëd and këyëbi xiti bëšëk aŋ,
eyëbi pupa bëriyenin bërey bën,
bëlawënel bën, gë bëwënëk bën

do gë bër fëbëk owac orey bën, hik bër gapak bën,

hik bërëtoc bën do eyëbi nemin bër kë neminënd ebar bën!» ¹⁹ Aciwx and Kaxanu and hik yaŋ gër orën aŋ fërëtaŋak, watik lëf kangara ir eter in. Ata wingararak, wëlik odiw, gë oxëbër or ekëman, ebar el rëgëk do kë wëcënd bebër ang oxay.

12

End asoxari do gë fato enj

¹ Ata nanganëme isëm ŝanayak gër orën: asoxari ar šufak eñan enj, facaw in dila, gër osapar orexëm do šëxwa ko ekamote ed owun ed gë

oʻwal epëxw gë oxi. ² Gë acël ebaxo do and fiatëk orëw aŋ, ko xeÿënd ayambën in do gë toro ind orëw in.

³ Şanayak bëte gër orën nanganëme işëxe: fato isëm, ir war bax ang xodux fo, ir gë ogaf ocongoki do gë ofarix epëxw. Er hi bax në gaf kala ekamote ed owun. ⁴ Gër obebët otas od oʻwal or gër orën, fat ko ibat gë şeb irexëm in do lapëgu ko gër ebar. Ata fato in buna ko, fabër këni gë asoxari ar orëw an, eŋo gëlaخن itox in sam eŋo dëw. ⁵ Rëw këno itox itoşan, ind këbi xadac benëng beŋ dek gë xwëlekwele ir dun*. Na Kaxanu wëla këno itox ino ler gër ndexëm, ler gër aňëpara and owun andexëm. ⁶ Asoxari an cëŋ, hër ko dup gër ladawe, gër ed xeňënan baŋo Kaxanu exo gix, gër ed këno lëbax bakey wëli gë okeme oki gë ofëxw ocongebat.

⁷ Ata fëtëk emer gër orën. Mişel gë omeleka odexëm ok këni wërënd gë fato in. Bëte fato in do gë omeleka odexëm ok wëreli kënebi. ⁸ Ga xor kënebi, fato in gë odexëm şan këni në er këni hi yaŋ gër orën. ⁹ Ata lapëgu këno gëd, fato isëm in, andën akarëk aŋ, and këno wăcënd şabucara, do Sindan aŋ, and këbi yifand bela bër gër ebar aŋ. Lapëgu këno gëd gër ebar ro, mëŋ gë omeleka odexëm ok. ¹⁰ Ata wël këme oniŋ osëm yaŋ gër orën, ga kë re:

«Gërëgako anëka fiatëguk apexa aŋ,
gë panga in, gë owun or Kaxanu ol,
mëŋ ar xwën këbo an
do gë owun or Kërisët irexëm ol.
Gayikwa anëka lap këno gëd,
alëxw ar bëmaÿe bëndebi an,
ar bafi lëxwënd ciş wec gër Kaxanu,
mëŋ ar xwën këbo an.

¹¹ Barikan bën, axor xor këno gë oşat or anoşo oŋ
do gë eyeyan ed osede orebën el;
ani ŋan ex na nëmëc aniyān andebën aŋ
ado ga banëbi wesand
mëne alaw kënebi law.

¹² Wën bër gër orën bën,
wën bër lëgëk fën bën,
nëŋgandëraleŋun.

Barikan etëm hi këŋun
wën bër gër ebar bën do wën bër gër angwëngw bën,
gayikwa şabucara in anëka şëlali ko gë oxoÿ osëm
ga nang ko mëne bakey band bayi këno baŋ bapënëfëne fo ex.»

¹³ And wataya ko fato in mëne anëka lapëgu këno gëd gër ebar aŋ, sëf këno asoxari ar rëw këno itox itoşan an. ¹⁴ Ata asoxari an yël këno obafe oki od şambat isëm ok exo cëgaxën gër ladawe, gër wur irexëm, gër ed këno lëbax bëniy bëtas gë təkër, gër ed bayik aŋo ŋatën na andën aŋ.

¹⁵ Andën aŋ wis ko men ang oÿëm fo gand epoy ed asoxari eŋo mëlaxën.

¹⁶ Barikan ebar el rëca këno asoxari an do hëlëk oÿëm or wis baxo fato ol.

¹⁷ Ga logën këno end asoxari aŋo eŋ, fato in ye ko efi merelix bërāndëwëra and asoxari bën, bër fëbëk bapela band Kaxanu do këni reyarand osede or Yesu bën.

¹⁸ Ata buna ko gër edini ed bëŋa ir angwëngw.

* 12:5 12.5 Xwëlekwele ir dun ijo wăcayak owun or sişëk mban

13

End oŵacar oxi eŋ

¹ Ata wat kēmo emacar end gē ofarix epēxw do gē ogaf ocongoki, ga šepētaw ko gēr angwēngw. Er hi bax nē farix kala ekamote ed owun, do ỹēgwēra kēni gēr ogaf odexēm, omac od kēŋo širēnd Kaxanu. ² Emacar end wat bamo eŋ, ang ecaŵ fo hi baxo, osapar orexēm oŋ hi bax ang or andaŵ fo do etēy el ang ed yēraŋ fo. Fato in yēl kēŋo panga indexēm in, owun orexēm ol do gē or gapak osēm. ³ Gaf ibat irexēm in mbaŋ sembaŵ bax, ecēs el fo bayi bax. Barikan afak fak baxo.

Ata ga babi šaranēnd end emacar eŋo eŋ, đek ebar el kēŋo sēfēnd. ⁴ Afoxi bani foxind gēr lēngw ir fato, eno calexēn gayik mēŋ yēl baŋo owun ol emacar eŋ. Afoxi bani foxind bēte gēr lēngw ir emacar eno calexēn do eni dend: «Noŷo wa ex ang emacar eŋo? Do noŷo kē xor eŋo mereli?»

⁵ Ata emacar eŋo šot ko etēy ed bax yeyanēnd gē ndafēnan do gē ed kēŋo širēnd Kaxanu. Asebēn sebēn bano owun ol xali opacaŵ ofēxw onax gē oki. ⁶ Emacar eŋ ga ħēbēta ko, kēŋo širēnd Kaxanu maŋ gē eyang edexēm ak, kēbi renarand mēŋ do gē bēr lēgēk gēr orēn bēn. ⁷ Aseb seb bano bēte ebi mereli bēr ex bulunda ir Kaxanu bēn xali xor kēbi. Ayēl yēl bano panga ind ebi bēña ebar el đek: ekun ed ex yo, gē bulunda ir ex yo, gē bēla bēr eyeyan ed ex yo do gē enēng end ex yo. ⁸ Ata đek bēr lēgēk gēr ebar bēn, bēr bayik omac odebēn ani nēgw ex na gēr akayēta and aniyān and anoŋo and šadaxa bano elod ga ỹanak ngwēn aŋ, afoxi kēni ỹana eni poxind gēr lēngw ir emacar eno calexēn.

⁹ Awa ar gē anēf an, baxētēlexo đe!

¹⁰ Ar ebax eno mēla oxadēp an, aŵēla kēno wēla gēr oxadēp.

Ar ebax eno đaw gē duxuma an,

alaŵ kēno laŵ gē duxuma.

Mēŋ ex, bēwēnēk bēn,

aŷap ỹapēk eni buŋand, kēreni teb na ekwēta el.

¹¹ Ata wat kēmo emacar ecēxe ga šanēgu ko gēr ebar. Bēparix bēki šot baxo ang anoŋo fo, do baxo yeyanēnd ang fato fo. ¹² Panga ind emacar eñanar in šot baxo do baxo rind becarax gēr lēngw ir emacar eŋo. Anēyali babi nēyalind đek bēla bēr lēgēk gēr ebar bēn eno calend emacar eñanar eŋ, end sembaŵ bax đam gēr ecēs, bari fak ko eŋ. ¹³ Emacar ekinēm eŋo becarax betēm baxo rind xali fedaliw ko akey amat, ogēs od bēla, xodux ol elod gēr orēn xali gēr ebar. ¹⁴ Mondako babi nambelind bēr lēgēk gēr ebar bēn gē becarax bend seb bano exo dind gēr lēngw ir emacar beŋ. Afel babi felēnd eni di edaŵ ed ang eñaw end emacar end saŵ bano gē duxuma do fakēta ko gēr aniyān eŋ. ¹⁵ Ašot šot baxo panga ind exo nēngwēt edaŵ elo xali ex yeyandērand, do ebi đawēnd đek bēr ax poxind na eni cale eñaw end emacar eñanar bēn. ¹⁶ Anēyali babi nēyalind bēla bēn đek, hi kēni bēr gapak, bērētoc, bēr gē napul, bēxaŷēanaxik, okadēp, bēr ax gi ex na okadēp, eni ma enēbi đin ala kala nanganēme in, bērēmar gēr ataxan and liŵ, bējo gēr eyiŷ. ¹⁷ Yama ala abax xor na wa exo yēcēra beŷ ba exo pandēra cotērexe nanganēme in, oŵac or emacar ol ba nimēro ir oŵac orexēm in.

¹⁸ Awa ro, orenik wëkak. Ar gë onden an, calalexo exo nang er wăcayak nimëro ir emacar in. Gayikwa nimëro ir ala ex do er ex: «Okeme ocongibat gë ofëwx ocongebat gë bënjongimat.»

14

End oyëkan or bëwënek enj

¹ Ata wat këmo anobo anj mo kwëša yanj gër etënd ed Siyonj ga xeta këno bela owëli keme gë ofëwx onax gë bënax bër šotëk nanganëme ir owăc orexëm in do gë or Sëm in, gër oyiŷ orebën. ² Wël këme gër orën oniŵ or ang oyëm fo, or ang oxëbër or ekëman etëm fo. Do angonj and bame wëlënd anj hi bax ang and bësëmb bër bëmangi bëndanjëm fo. ³ Bela bëjo aŷëw bani ŷëwënd oyëkan oxašax gër lëngw ir aňëpara and owun do gër lëngw ir bebëbëngw bebënox, do gër lëngw ir bëxarëk. Bela owëli keme gë ofëwx onax gë bënax bër racët këbi Kaxanu gër ebar ro bën fo bax ŷëwënd oyëkan olo. Gabatak ax kor bana exo tëya oyëkan olo.

⁴ Bën anëbi nang ex na bësoxari, ani buyarënaya ex na gë bën. Bën këno sëfarand anobo anj gër ed ko ye yo. Kaxanu racët këbi mërëxand ir bela eni gixën bëŷanar bër xwën kënëbi mëj do gë anobo anj. ⁵ Do gër osëŷ orebën, enëgwëš ax gi ex na. Etëmbak ax gi ex na gër ola orebën.

End omeleka otas enj

⁶ Ata wat këmo meleka išëxe ga ko šëgëra yanj gër orën. Atëfëtan and din baxo xëñënanand ebi nangën bela bër lëgëk gër ebar bën, gë enëng end ex yo, gë ekun ed ex yo, gë bela bër eyeyan ed ex yo do gë bulunda ir ex yo. ⁷ Ga ko xeŷ ko rend: «ŷëdayindëno Kaxanu do cëkwindëno gayikwa anëka ŷatëguk apëxëd and ko xiti ngwën anj. Poxiyindën eno calaxën ar rik orën, gë ebar, gë angwëngw, do gë baňësa band men an!»

⁸ Meleka ixinëm sëfëgu këjo iŷanar in do ko rend: «Anëka nëxenak, anëka nëxenak, angol atëm and Babilon anj! Mëj yëla këbi ngoy ind eňac endexëm inj đek benëng bënd bela bën*.»

⁹ Meleka isasën sëfëgu këbi oki oňanar ok. Ga ko xeŷ ko rend: «Angëmëne bela eno calend emacar enj, gë edaš ed wătinali këno el, do angëmëne eni cot nanganëme irexëm in gër oyiŷ ba gër bataxan, ¹⁰ ašëb këni šëb bën bête oxoŷ or Kaxanu ol ang ngoy fo. Ang ngoy inëmbarëx fo kënëbi xatën andëmba anj cëm. Asoro këni ŷana eni torond polo gër xodux, gër mungu gër lëngw ir omeleka omënëk, do gër lëngw ir anobo! ¹¹ Din ir din kē ŷana ex cënind okwëcën ond xodux or këbi šorënd bër këno šalend emacar do gë edaš ed wătinali këno bën. Hik gëmëđ, hik goyat, ani ŷana na eni teŷëtand toro inj. Mondako fo këno hi ala ar šotëk yo nanganëme ir owăc orexëm in.» ¹² Mondako ex, ebuja ed bëwënek el, ed bër kē sëfënd bapela band Kaxanu do xwëta këno Yesu bën.

¹³ Ata wël këme oniŵ yanj gër orën ga kē re: «Nëgwël: “Nëngandëralebi bëšëk bër xwëta këno Axwën do šës këni elod gërëgako bën!” Angoc Amënëk anj ga re ko: “Iyo, teŷëtalexëni bandiyen bandëbën bāj gayikwa nē etëfa ebi bandixa bandëbën bāj!”»

End ekanara ed bebër gër ebar enj

¹⁴ Ata wat këme anar apešax, do gër anar anjo ŷëpa ko ar ang asëniŵ ar ala fo. Ekamote ed owun ed kanje šëxwa baxo, do lëkaya baxo xorom

* 14:8 14.8 Gër oňëgw odëmar er ŷëgw këni mëne ngoy ind oxeŷ or eňac endexëm inj.

iñakax. ¹⁵ Ga šanëgu ko meleka išëxe gër Aciw̃ and Kaxanu, ko xeënd gand ar yëpak gër anar: «Medël xorom in, ey nšaxën bebër gër ebar bën gayik anëka sëgëk, anëka fiatëk ekana el.» ¹⁶ Ata ar yëpak gër anar an lap ko xorom in gër ebar. Hašëk dek bebër gër ebar bën.

¹⁷ Meleka išëxe šanëgu ko gër Aciw̃ and Kaxanu, and hik yaŋ gër orën aŋ. Mëŋ bëte lëkaya ko xorom iñakax. ¹⁸ Ga šanëgu ko gër angëb meleka išëxe, ir xorëk xođux, ko xeënd gand ar lëkayak xorom iñakax an: «Medël xorom in ey nšaxën bacaỹ band odëwëreñwen od reseŋ band ex gër ebar baŋ, gayik anëka sëgëk.» ¹⁹ Meleka in lap ko xorom irexëm in gër ebar ata fiašëk bacaỹ band atëx and reseŋ and gër ebar baŋ do xobëx ko polo gër akaraxën and kë wätinalind oxoÿ or Kaxanu aŋ. ²⁰ Ga wëla këni reseŋ in gand angol, xobëx këni gër akaraxën and hik fac. Ata šanëk ošat and bani wëñënd gër akaraxën aŋ do ošat oŋo fesëk në bapakan okeme atas. Kido eni përado opanac, ogaf ok fo watidox.

15

End beñigënaxik bepelatar eŋ

¹ Ata wat këme gër orën nanganëme išëxe, isëm, do išaraxik: omeleka ocongoki ga lëkaya këni beñigënaxik beñjongëbeki bepelatar beŋ. Gayikwa Kaxanu, paš gë beñigënaxik beŋo ko fiata oxoÿ orexëm ol.

² Wat këme anjer and kal-kal ang anangoye fo ga bararëk gë xođux ol. Wat këmeni bëte bër xor këŋo emacar bën, gë eñaw̃ endexëm ak, gë edaš edexëm el, do gë nimëro ir oŵac orexëm bën. Gër anjer and ang anangoye xwëšara bani do lëkaya këni bemangi bend yël këbi Kaxanu beŋ. ³ Ata këni yëwënd oyëkan or Moyis, ariyenin ar Kaxanu ol, do gë oyëkan or anobo ol:

«Bandixa bandey baŋ batëm ex, bacaraxik ex,
Axwën Kaxanu, wëj ar xorëk beÿ dek an,
bebër këy rind bën đal ex do šenene ex,
wëj ex emun end benëng eŋ.

⁴ Axwën, noÿo bayik axi pëb na?

Noÿo bayik ax cëkw na oŵac orey ol?

Wëj gabat ex awënëk an.

Enimin, benëng beŋ dek ayow këni yow eni poxira gër lëngw irey,
gayik or šenene orey ol šanayak.»

⁵ Ga xucak eŋo, ga këme nëkon gër orën aciw̃ and Kaxanu aŋ ga fërëtayak, wat këme aner and Osede aŋ. ⁶ Omeleka ocongoki od lëkaya bax beñigënaxik beñjongëbeki ok šanëgu këni gër Aciw̃ and Kaxanu. Šudara këni banjëm band xaf-xaf bamënëk, band jing-jing, do xapa këni bapëxw band kaŋe gër oŵëkw. ⁷ Abat gër bešëbëngw bešëbëx, fëxwën këbi omeleka ocongoki ok bandëmba banjongëbaki band kaŋe band ebax cëm gë oxoÿ or Kaxanu, mëŋ ar hik din ir din an. ⁸ Aciw̃ amënëk aŋ lëbëk gë okwëcën oŋ në end enjaran end Kaxanu eŋ do gë panga indexëm in. Ata ala abax xor na exo đil gër Aciw̃ and Kaxanu xali xwëtëk beñigënaxik beñjongëbeki bend omeleka ocongoki beŋ.

16

End bandëmba banjongëbaki band oxoÿ enj

¹ Ata wël këme oniÿ gër Aciw and Kaxanu. Ga kë xeÿ oniÿ olo, këbi felënd omeleka ocongoki ok: «Awa yeyin en dexëx bandëmba banjongëbaki band oxoÿ or Kaxanu bañ gër ebar!»

² Meleka iyanar in lex ko andëmba añ gër ebar. Ata bela bër şot bax nanganëme ir emacar in do bani foxind eni cale gër lëngw ir edaş ed eñaÿ edexëm bën, lëk këbi oşëxwëra oyambëanaxik: beman beñ hik yer okejën fo. ³ Meleka ixinëm in lex ko andëmba andexëm añ gër angwëngw. Men oñ nëngwëtak oşat ang or ala ar fiaş këno fo, do dek oÿacar obëngw or hik polo ol şësëra këni.

⁴ Meleka isasën in lex ko andëmba andexëm añ gër oyeß do gër bañësa band men, nëngwëtak dek oşat.

⁵ Wël këmo meleka ir xorëk men in ga ko re: «Wëj ar şenene hi këy, wëj ex ar hik, do hi bax an, aÿnëk hi këy gayikako mondako xiti këyëbi.

⁶ Gayikako oşat or bëwënëk do gë or bëlaÿwënel oñ lexëra këni, duy dëñ yël këyëbi oşat eni ceß.»

⁷ Wël këme oniÿ gër angëß ga kë re: «Eyo Axwën Kaxanu, wëj ar xorëk beÿ dek an, kiti indey inj ðal ex do şenene ex.»

⁸ Meleka inaxën in lex ko andëmba andexëm añ gër eñan. Eñan enj şotëk ojaÿ od ebi corënd bela bën gë xodfux orexëm ol. ⁹ Ata ayëka isëm şor këbi bela bën. Barikan bën këni şirënd oÿac or Kaxanu ol, mëñ ar baði lapanënd beñigëanaxik beño gë panga indexëm an. Ani nëngwët bana ola orebën ol eno duwaxën.

¹⁰ Meleka icoxën in lex ko andëmba andexëm añ gër añëpara and owun and emacar. Ata şamëðanëk gër ed wun ko, do bela bën këni wëcarërand ayambën in. ¹¹ Aşir bano şirënd Kaxanu, mëñ ar hik gër orën an, ga bot këbi ayambën ir okejën in. Bari ani nëngwët bana ola orebën ol xali eni teb bandixa batëmbak bandëbën bañ.

¹² Meleka icongibatën in lex ko andëmba andexëm añ gër yeß isëm ir këni wacënd Efërat in. Men oñ wëxëk eni kegëtaxën bemun bend kë xaniw apën-eñan beñ. ¹³ Ata wat këmëni bangoc bañëñëanax batas, band ang ofëkel fo. Angoc añanar añ şanëgu ko gër etëÿ ed fato, akinëm añ şanëgu ko gër etëÿ ed emacar, do atasën añ gër etëÿ ed alawënel anëgwëß.

¹⁴ Bangoc baño band şabucara ex, bën kë rind becarax do këni yend gër bemun bend gër ebar dek enëbi bar eno merelexën Kaxanu yatir akey atëm andexëm, mëñ ar xorëk beÿ dek an. ¹⁵ Ata re ko Axwën an: «(Awa ang arek fo këme yeli.) Nëngandëralenjo ar këmo sëk daşërëxe an. Amo pënga ex na teb gë eman enj do axo ye na gë aşëfën, cudarëxe banjëm bandexëm bañ.» ¹⁶ Ata bangoc baño bar kënebi bemun beñ gër ed këni wacënd gë eyeyan ed Bëşëwif el: «Arëmagedon».

¹⁷ Meleka icongixinëm in lex ko andëmba andexëm añ gër ekoc. Wëliwëk oniÿ osëm lëf gër Aciw and Kaxanu, gër añëpara and owun ga kë xeÿ: «Anëka xwëtëk!» ¹⁸ Ata wingararak, wëlik odiÿ, gë oxëbër or ekëman, do ebar el rëgëk mbañ. Elod ga hi këni bela bën, ala ax wat ex na angëmëgëm andako rako añ. ¹⁹ Angol atëm añ şapërëk obefët otas.

Bangol band benëng bend bela baŋ yëcarëk. Kaxanu abi xwëya bana bela bër gër angol atëm and Babilon bën. Ata šebën këbi ang ngoy fo oxoŷ osëm orexëm or hi bax gër andëmba ol. ²⁰ Dek ošir oŋ šapërëk do osënd oŋ yëcarëk. ²¹ Ata bebër ang bongay bond sibëk gwër në okilo ofëxw onax wëcandëra këbi bela bën elod gër orën. Barikan bën širëra këno Kaxanu në end eñigëanaxik etëm end hi babi eŋ.

17

End asoxari aŷacaxik eŋ

¹ Ata ang hi bani omeleka ocongoki od lëkayara bax bangalama banjongëbaki ok, ibat yow ko yeyaneli ke. Re ko: «Yow mi masin kiti ind angol atëm, and ex ang asoxari aŷacaxik, ar yëpak yaŋ në amen aŋ.

² Gë asoxari ajo wata këni bemun bend gër ebar beŋ asëk alakirand fo in, do bela bër gër ebar ro bën anëka xor këbi ang ngoy fo eñac endexëm eŋ.»

³ Ata meleka in wëla ke gë Angoc and Kaxanu aŋ gër ladawe. Watëx këmo asoxari ga yëpa ko yaŋ në emacar embarax, end gë ogaf ocongoki do gë ofarix epëxw. Do eman eŋ hi ko dëk omac od këŋo širënd Kaxanu fo. ⁴ Asoxari ajo šudara ko banjëm bambarax band yek mbaŋ, banjëm band warëgeyan. Ÿañëna ko gë orëxër or kaŋe, do gë oyeri or oxaŷ oyekax. Lëkaya ko andëmba and kaŋe and yëm bax gë becusëšus, do gë bemuyaraxik bend eñac endexëm beŋ.

⁵ Gër eyiy edexëm yëgw këni oŵac or šonaya bax: «Babilon, angol atëm aŋ, nëm ir beŷacaxik, do nëm bër watak becusëšus betëm bend gër ebar ro.» ⁶ Wat këmo asoxari ajo ga ŷaw këŋo gë ošat or beŷwënëk oŋ do gë ošat or otede od bax reyarand end Yeŷu oŋ.

Ga këmo nëkon, šaran ke xali xurik. ⁷ Ata re ko meleka in: «Ineŵa ki šaranaxënënd? Wëno afel këmi fel bend šonayak gër asoxari ajo do gër emacar end gë ogaf ocongoki, do gë oparix epëxw end yëpaxën këŋo beŋ.

⁸ Emacar end hi bax do wat bayo eŋ, axo bo ex na. Ašanëgu ko šanëgu gër ambëxw atiŵax do exo cës. Bela bër lëgëk gër ebar bën, bër bayik Kaxanu axo ñëgw ex na omac odebën gër akayëta and aniyand nand ri ko ngwën bën, ašaran këbi šaran and këno wat emacar aŋ gayik ahi hi baxo, šës ko, bëte exo canayaw.»

⁹ Eŋo, onden ond arenik fo kë xor eŋo pëni. Ogaf ocongoki ok kë wätinalind bëtënd bënjongëbëki bënd yëpaxën ko asoxari bëŋ. Eŋo amatinali ex and bemun bënjongëbëki bëte: ¹⁰ bënjo lati këni, emat bayik ga wun ko, bari emun enjongekinëm eŋ axo yow ex na pere. And ko hatëgu aŋ, ax nëka na owun orexëm ol. ¹¹ Ata emun enjongetasën eŋ ex de emacar end hi bax do šës ko eŋ. Mëŋ fo ex bëte emun enjongetasën, end kë šës din ir din eŋ.

¹² Ofarix epëxw or wat këy oŋ ex bamatinali band bemun epëxw bend anëbi maš ex na pere owun beŋ. Barikan, awun këni wun apëxëd amat gë emacar eŋ. ¹³ Bën erebat këni šaland: eno diyenin emacar eŋ gë panga indebën in, do gë ojaŵ odebën ok. ¹⁴ Aŵereli këno wëreli anofo aŋ. Barikan anofo aŋ ebi kor gayik mëŋ ex Axwën ar bëxwën an, do Emun end bemun eŋ. Gë bër ŵac këbi, sana këbi do xwëta këno bën kënebi xor.

¹⁵ Meleka in re ko bëte: «Amen and wat këy gër ed yëpa ko asoxari aŷacaxik aŋ ex bamëxwër band bela bër lëgëk gër ebar baŋ, ang fitarëra

këni dek benëng bej, do gë oyeyan orebën ak. ¹⁶ Oparix epëxw or wat këy ok do gë emacar eñ, ašus këno šus asoxari ajo. Axandëra këno xandëra napul ir šot ko in do axwëca këno xwëca exo bayi tëb gë eman eñ. Ayamb këno yamb do eni bëlën er këbi bayita in. ¹⁷ Gayikwa Kaxanu yël këbi gër owëkw orebën eni di apënëta andexëm añ, eni ñata apënëta amat, do eno yël owun orebën ol emacar eñ, xali ex ñata bend re ko Kaxanu bej. ¹⁸ Asoxari ar wat këyo ajo hik angol atëm and wunëk gër bemun bend gër ebar ro añ.»

18

End eyëcar ed angol and Babilon eñ

¹ Ga xucak, wat këmo meleka išëxe ga fedaw ko elod gër orën. Panga indexëm in itëm ebox do enjaran endexëm eñ fiobak ebar el. ² Ata ko xeñend: «Anëka yëcarëk, anëka yëcarëk Babilon in, angol atëm añ! Anëka hik edëg ed bëyël, gë emayi ed angoc añëñenax and ex yo, do gë emayi ed acël añëñenax and ex yo, gë emayi ed emacar eñëñenax, do gë ecusëšus end ex yo. ³ Mondako kë hi gayikako dek benëng bend bela bej ašëb šëb këni eñac etëm endexëm eñ ang ngoy fo. Bemun bend gër ebar ro bej ari bani rind gë mëñ eñac eñ do bëfandëran bër gër ebar bën ašotëraxën šotëraxën këno gë panga ind napul irexëm in.»

⁴ Ata wël këme elod gër orën oniw ošëxe ga kë re: «Canin angol and Babilon añ, wën bër ex bulunda iram bën, këdi kën wëndëra andamat gë Bëbabilon bën, do këdi këñun fënga wën bëte kiti indebën in. ⁵ Gayikwa beñëñenax bend Bëbabilon bej asañar sañarëk xali yañ gër orën, do Kaxanu axo kwëya ex na betëmbak bejo. ⁶ Mašayinëbi ang banun rind ak. Cosinëbi gë toro in, ang banëbi šosënd bën bëte bela ak. Mašayinëbi bakëlëbëd baki bandixa bandebën bañ! Gë andëmba and banun rëmbënënd añ, dëmbëninëbi baki. ⁷ Ang babi nëngandërand në end enjaran endebën ak, do në end napul irebën ak, torolëxëni mondako fo. Ang wëli bax napul irebën ak, wëli ex mondako fo toro indebën in do gë edenitaran edebën el! Gayikako Bëbabilon bën are bani rend: “Ang emun etoxari fo yëpa këne, ane gi ex na asoxari asebëta sebëta, biyi din kata abo gi na.” ⁸ Mëñ ex, akey amat fo këbi fënga betëm bejo: ecës el, gë odenitaran ok, gë enjo eñ do enëbi ñap bënëñëñ gër angodux. Gayikwa Axwën Kaxanu ex ar gë panga itëm an, ar këbi xiti an.»

⁹ Dek bemun bend gër ebar bend bax rind eñac gë angol and Babilon bej, bemun bend babi nënganënd ñambëran ind gë mëñ bej, ases këni yana eni tesënd, arenita këni yana eni denitand në end endexëm and këni yana eni watënd okwëcën ond amëra andexëm añ. ¹⁰ Nacët ako këni yana eni kwëšarand në end ga këni yëdand amëra andexëm añ, do eni dend: «Oko etëm endako rako eño! Oko etëm endako rako eño, angol atëm añ! Oko Babilon, wëj angol apangak año! Apëxëd amat fo rik ñataxënëguk kiti indey in!»

¹¹ Bëfandëran bër gër ebar bën në etes exëni, në edenitara exëni në endexëm gayik ala ax bo ex na ga kë yëcënd opane odebën ok. ¹² Opane oko er ebox: kañe, kodï, oxañ oxëbëanaxik, oyeri, banjëm band xaf-xaf, banjëm bambarax, banjëm band gënd-gënd, banjëm band warëgeyan, bëmok bënd otëx od gë otëñer onëngax do orëxër or fës këni gë oñënga or beñamb, do gë otëx okëbëanaxik. Opane oko er ebox bëte: bebër sap

këni gë yawale, gë odun do beber fës këni do gë oxaÿ oyekax or ÿër-ÿër. ¹³ Bëte opane oko er ebax: ogu onëngax ond këni wăcënd kanel, angiri, bebelamb, bëshan bër këni wăcënd mir, asururu ir xwëshëna bani gë angiri, ngoy, ogu, pix, bële, bengaš, opeÿ, opanac, ocaret, okadëp do gë bandepëra.

¹⁴ «Bekëbëanaxik bënd ÿandi baxi ey cot bej anëka šana ki do fiawëta ki caw. Dek beber yek do xëbënëk bën awew wew ki, do din ay wat na.»

¹⁵ Bëfandëran bër šotëraxën këŋo bën, nacët ako këni ÿana eni kwësharand, ga yëda këni amëra and Babilon aŋ. Ases këni ÿana eni tesënd, arenita këni ÿana eni denitand ¹⁶ do eni dend: «Oko etëm endako eŋo! Oko etëm endako eŋo! Babilon, angol apangak aŋ, angol atëm aŋ and bax šufand banjëm band xaf-xaf do gë bambarax aŋ angol and bax ŷanjenarand gë kaŋe, gë oxaÿ oyekax do gë oyeri aŋ! ¹⁷ Apëxëd amat fo xucak, napul ir go in nemik!»

Dek bëhëreli bër okuluŋ bën, dek bër këbi wëlarand okuluŋ bën, gë bër kë riyenind gë okuluŋ bën, do gë dek bër kë riyenind gër angwëngw bën xwëshara këni nacët ako. ¹⁸ Axeÿ bani xeÿënd ga wat këni okwëcën ond amëra oŋ. Are bani rend: «Angol and fe wa hi bax ang angol atëm aŋo?» ¹⁹ Afanaya bani fanayand gë obar ok gër ogaf ga këni ses do ga këni renita mondako:

«Oko etëm endako eŋo! Oko etëm endako eŋo! Angol atëm apangak and šotëraxën këno napul xali beta këni dek bër gë okuluŋ od gër angwëngw bën, apëxëd amat fo xucak, ata hik ang ladawe fo!

²⁰ Wën bër gër orën bën nëngandëraleŋun gayik angol aŋo anëka yëcarëk! Bëte wën bëwënëk bën, nëngandëraleŋun gë oparëxanda ok, do gë bëlawënel bën gayik Kaxanu xitik angol aŋo në end ga narëndëra këŋun!»

²¹ Ata meleka ifangak wëd ko angaÿ atibax and wëndër bax gë angaÿ and këni fi oxixënënd eyamb, do ga lap ko polo gër angwëngw, re ko: «Wëj angol atëm and Babilon aŋo, akëlëbëd amat fo këni lap mondako, bëtëdin ala axi wat na.

²² Na gër ndey, bët din ala abi wël na bësëmb bër bëmangi, gë bëyul, gë bëfarix bër bacëroti ba okereloŋ. Na gër ndey, ari ar beÿ axo gi na, bëte din na gër ndey ekëbër ed aŋoxixën and eyamb ax wëli na.

²³ Na gër ndey, bëte din angoben and lambo ax wati na, ofëna or ekana ax gi na. Bëfandëran bërey bën hi bax bër banëbi šëkwënd gër ed ex yo gër ebar ^{ro} do wëj bayëbi yifand dek benëng bënd bela bej gë obanji orey in.

24 Ata dek beŋo ki fiatënëgu gayik oŋat or bêlaŵënel bër Kaxanu oŋ watik gër ndey, oŋat or bêwënëk oŋ, do gë oŋat or dek bër laŵëra kënëŋi gër ebar ro oŋ.»

19

End eŋuwan ed gër orën eŋ

1 Ga xucak eŋo, wël këmëni amëxwër atëm and bela yaŋ gër orën ga këni xeŷ:

«Aleluya! Apexa aŋ, gë enjaraŋ eŋ do gë panga iŋ, Kaxanu, Axwën arebi an xwënëk!

2 Kiti indexëm iŋ dal ex do ind ŋenene ex

gayikako axiti xiti këŋi Bëbabilon bëŷacaxik bër bax buyarënënd ebar gë eŋa endebën bën.

Aŵaŋa ŵaŋa këŋi gayik bën laŵ këŋi bëriyenin bërexëm bën.»

3 Ata xeŷ këni bëte akinëm:

«Aleluya!

Okwécën ond amëra and Babilon oŋ,

din ir din kë ŋëni!» 4 Bëxarëk alapem gë bënax bën do gë bebëbëngw bebëbax bën foxi këni gër lëngw ir Kaxanu, mëŋ ar ex gër aŋëpara and owun do këni rend:

«Amen! Aleluya!»

5 Ata ga wëlik oniŵ gër aŋëpara and owun, kë rend:

«Duwayino Kaxanu, mëŋ ar xwën këbo an, wën dek bër gapak bën do gë bërëtoc bën, wën bëriyenin bërexëm bër këŋo fëbënd bën.»

6 Ata wël këme ang epuli ed bela bëranjëm fo, ang oŷëm fo do ang oxëbër osëm or ekëman fo ga këni re:

«Aleluya! Gayikwa Kaxanu Axwën, arebi an, mëŋ ar xorëk beŷ dek an anëka wun ko. 7 Nëngandëralebo, patëlebo gër ecëkw edexëm,

Gayikwa ŋambëran ind ekana ir anoŋo iŋ fiatëguk, alindaw anëka ko fiatëgund.

8 Ayël yël bano exo cuŋa banjëm band xaf-xaf, apeŋax labëraw këno, bamënëk, band jing-jing.»

(Banjëm baŋo ŵacayak

or ŋenene or bêwënëk ol.)

9 Meleka in fel ke: «Nëgwël: “Nëngandëraleŋi bër ŵac kënëŋi gër ŋambëran ind ekana ed anoŋo bën!”»

Re ko bëte: «Bend këme rend beŋo ex eyeyan ed dal ed Kaxanu el.»

10 Ata foxi këme gër osapar orexëm mo calexën. Bari mëŋ re ko: «Tebël de, ax gi ex na mondako! Wëno ariyenin fo hi këme ang hi kën wëŋ do gë bëmayë bëndey bënd kë reyarand end Yesu Kërisët beŋ. Poxiyind eyo cale Kaxanu gabat! Gayikwa osede or Yesu Kërisët ol ex er këni reyarand bêlaŵënel bën.»

End fanac ifeŋax eŋ

11 Ata wat këme fol orën ol do fanac ifeŋax ga ŋanayaw ko. Ar yëpaxën baŋo an bano ŵacënd «Ar mokwëta», do «Ar dal», gayik mëŋ kë xitind do kë wërënd gë or ŋenene ol. 12 Bangës bandexëm baŋ warëk ang xodux fo, do ŋëxwa ko oxamate or owun oranjëm. Yëgw këni gër ndexëm oŵac or ala ax nang ex na, angëmëne ax gi ex na mëŋ gabat. 13 Do ŋuŋa ko acud and yëmb bani në oŋat. Oŵac orexëm ol ex: «Eyeyan ed Kaxanu el.»

¹⁴ Benga bend ocoroŋa bend gër orën beŋ, ūdara këni banjëm band xaf-xaf, bamënëk, bapeŋax, do këno sēfarand moñēpa yaŋ nē opanac opeŋax. ¹⁵ Gër etēy edexēm kē ūanënd duxuma iñakax ir këbi sawaxën benēng bend bela beŋ. Gē or gapak osēm këbi xadac, do ebi bēñēra ang këni wēñënd reseŋ ak gër akaraxën andexēm. Ngoy iño ex amatali and oxoy osēm or Kaxanu, mēŋ ar xorək beŋ dek aŋ. ¹⁶ Gër acuf andexēm, do gër emef endexēm yēgw këni oŋac: «Emun end bemun», do «Axwën ar bēxwën.»

¹⁷ Ata wat këmo meleka ga xwēša ko gër eñan. Ga këbi yeyaneli dek ošël or bax sēgerand yaŋ gër orën ol, xēy ko: «Yowën, barērēgun gër ñambēran itēm ind Kaxanu! ¹⁸ Yowën enēbi yamb bemun beŋ, gē bemun bend ocoroŋa beŋ, gē bër fangak bēn, gē opanac ok do gē bër yēpaxën babi bēn, gē okadēp ok gē bër ax gi ex na okadēp bēn, gē bër gapak bēn do gē bērētoc bēn.»

¹⁹ Ata wat këmo emacar eŋ, bemun bend gër ebar beŋ do gē ocoroŋa odebën ok ga fedēr këni enēbi merelixën ar yēpa bax yaŋ gër fanac ifeŋax an, do gē ocoroŋa odexēm ok. ²⁰ Sēra kēnēbi emacar eŋ do gē alawēnel anēgwēš ar bax rind becarax bend babi nambelind bër ūot bax nanganēme ir emacar do bani foxind eni calend gër eñaw end edaš edexēm bēn. Tak bēxi lap kēnēbi bēbēngw gër anjer and xodux, gër ed fētək mungu. ²¹ Bēr bayik bēn lawēra këbi duxuma ir bax ūanënd gër etēy ed ar yēpa bax yaŋ gër fanac an. Do dek ošël ol wēndēra këni ga yamb këni beman bendebēn beŋ.

20

End bēniy wēli eŋ

¹ Ata wat këmo meleka ga ko fedaw gër orën ga lēkaya ko acoketaya and ambēxw atiŋax aŋ, do gē gweyele-gweyele isēm. ² Na sēra kēŋo fato in, andēn akarək and këno wacēnd ūabucara, do Sindan aŋ. Fok kēŋo gē gweyele-gweyele in xali ex kuca bēniy wēli. ³ Yēkētēx kēŋo polo gër ambēxw atiŋax, sēnd ko do ūēban ko etēndēt el, exo tebaxën enambeli ed benēng bend bela el xali ex tēk bēniy wēli. Do and kē xuca bēniy wēli aŋ, eno tebēt ipēxēd.

⁴ Ata wat këme bañēpara band owun. Bēr yēparaxën bax bēn ūot këni or gapak or enēbi kitixēnënd bela ol. Wat këme bēte benjēw bend bër ūēsək ga fodētēn kēnēbi ogaf odebën gē ecēngwa bēn, nē end ga bani reyarand osede or Yesu, do bani femērand eyeyan ed Kaxanu eŋ. Bēn ani poxi bana gër lēngw ir emacar, do gër lēngw ir edaš ed wātinali bano el. Bēn ani ma bana enēbi dīn nanganēme irexēm in ax gi ex na gër eyiŋ, ax gi ex na gër ataxan. Bēn xani bax gër ecēs, bakaw këni gër aniyan eni munaxēn andamat gē Yesu Kērisēt xali bēniy wēli. ⁵ Bēšēsək bēšēxe bēn ani kanira bana gēr ecēs xali xucak bēniy wēli bēŋ.

Ekani ed gër ecēs eñanar el ex. ⁶ Awa nēngandēraleŋo, do gilexo awēnək ar hik ūēf gēr bër xanik añanar gēr ecēs an. Ata bēn ecēs ekinēm el ojaŋ ax cot ex na gër ola orebēn. Barikan ariyenin këno yāna eno diyeninēnd Kaxanu do gē Kērisēt ang bēšadaxan fo do eni mun gē mēŋ bēniy wēli.

⁷ And kē xuca bēniy wēli aŋ, Sindan in asefēt këno sebēt exo canēgu gēr epēra edexēm. ⁸ Ašanēgu ko ūanēgu ebi nambelixën benēng bend bela beŋ ang lēgēra këni gēr owebēt onax or ebar ak. Benēng beŋo exēni

Gog do gë Magog. Bën kē barērēgu gër emer do eni nēmb ang edīni ed gër angwēngw fo. ⁹ Ata wat kēmēni ga šan kēni do beñetar kēni dek ebar el. Xul kēnēbi bēwēnēk bēn gër ed barēr kēni do gër angol and ex pēlot gër yomb ir Kaxanu aŋ. Barikan fedawēk na xodux elod gër orēn do bēlēn kēbi. ¹⁰ Šafucara in, mēŋ ar babi nambelind an, yađ kēno, do lap kēno gër anjer and xodux, gër ed fētēk mungu, gër ed lap kēnēbi emacar eŋ, do gë alawēnel anēgwēš an. Mondako kēni yāna eni torond ciš wec polo na din ir din.

End kiti ifelatar eŋ

¹¹ Ga xucak eŋo, wat kēme añēpara and owun atēm apešax do wat kēmo bēte ar yēpak gër añēpara and owun aŋo an. Ebar el do gë orēn ol šapērēk xali bebēt abi bayi bana. ¹² Aŋo wat kēmēni bēšēsēk bēn, bējo bēr gapak, bējo bērētoc, ga xwēšara kēni gër lēngw ir añēpara and owun. Ar yēpak gër añēpara and owun an ko labētērand bakayēta, do gë akayēta acēxe, and aniyān aŋ. Xiti kēbi bēšēsēk bēn, ang yēgw kēni gër bakayēta baŋo ak, ang ebax bandixa bandebēn ak. ¹³ Angwēngw aŋ šēpētēgu kēbi bēšēsēk bēr hi bax polo bēn. Ecēs el do gë wur ir bēšēsēk in nēcētēgu kēnēbi bēšēsēk bēr lēkaya banēbi bēn do ala kala xiti kēno ang ebax bandixa bandexēm ak. ¹⁴ Ata ar yēpak gër añēpara and owun an, lap ko ecēs el do gë wur ir bēšēsēk in, gër anjer and xodux. Anjer and xodux aŋo ex ecēs ekinēm el. ¹⁵ Lap kēŋo bēte bēngēnj gër anjer and xodux ar bayik yo oŋac orexēm ani nēgw bana gër akayēta and aniyān.

21

End orēn oxašax do gë ebar ekašax eŋ

¹ Ata wat kēme orēn oxašax do gë ebar ekašax. Gayikwa orēn oxarēk ol do gë ebar ekarēk el ayēcar yēcar bax, do angwēngw aŋ ax bo bana. ² Wat kēme bēte angol amēnēk aŋ ga kē šēlaw elod gër orēn ga xaniwēk gër Kaxanu. Angol aŋo ex Yerusalem ixašax in do ang endēnaŋ end eñēr end yaŋēnarak exo ŋataxēnd gër icēn indexēm fo hi bax. ³ Wēl kēme oniŋ or ar yēpak gër añēpara and owun ol ga ko xey:

«Edēg ed Kaxanu el anēka hik mērēxand ir bela!

Kaxanu wa bar kēni edēg el gë bela bēn, bēn eni gi bulunda irexēm do mēŋ exo gi Kaxanu irebēn.

⁴ Afēxwēc ko fēxwēc dek ongwēn ond

gër bangēs bandebēn oŋ,

ecēs ax bo na, otes ax bo na,

edenitan ax bo na, ayambēn ax bo na.

Gayikwa bēnd aniyān añanar bēŋ ax bo ex na.»

⁵ Ata re ko ar yēpak gër añēpara and owun an: «Gērēgako beŋ bēn dek kēme nēngwēt ex gi bebēxašax.» Re ko bēte: «Awa nēgwēl bējo gayik enimin bēnd mokwēta dēŋ ex.» ⁶ Aŋo re ko: «Anēka hik mondako! Wēno ex aŋanar an, wēno ex afelatar an. Bēte wēno kē yānand, wēno fo kē ŋatand. Ar sel kēŋo an, arēmbēnēgu kēmo rēmbēnēgu gër añēsa and men ond kē yēlēnd aniyān, axo yēc na monjēc. ⁷ Eŋo kēmo yēl ar kē xor an. Wēno Kaxanu kēŋo xwēn do mēŋ exo gi aseñiŋwēn. ⁸ Barikan bērēŋiyēk bēn, gë bēr gë oŋēpēgēnan bēn, gë bēr watak bēcusešus bēn, gë bēlaŋ bēr bela bēn, gë bēr watak eñac bēn, gë bēbanj bēn, gë bēr

xwëtak olaš bën do gë ƕek bënëgwëš bën, er fenan këmëni in ex anjer and xodux do gë mungu. Ejo ex ecës ekinëm el.»

End Yerusalem ixašax eŋ

⁹ Ata gër omeleka ocongoki od lëkaya bax ƕandëmba ƕanjongëƕbaki ƕand yëm bax gë ƕëniğënaɣik ƕenjongëƕbeki ƕepelatar ƕeŋ, iƕat sëka ke exe pelëra. Ata re ko: «Yow mi masin endënaŵ end eñër eŋ, alindaw ar anoƕo an.» ¹⁰ Meleka in wëla ke gë Angoc and Kaxanu aŋ ƕëte yaŋ në atënd acakax, do wasin ke angol amënëk aŋ, Yerusalem in, ga kë fedaw elod gër orën ga xaniwëk gër Kaxanu. ¹¹ Enjaran end Kaxanu eŋ ƕaŋo ƕoƕand, do kë watind ang ekaŷ ekeƕenaxik, ekaŷ ed këni wacënd šasëp, kal-kal ang anangoye fo. ¹² Amenŋ and xecexën bani angol aŋo aŋ, aŷang yŋang bax, ƕëte ašak šak bax. Owët epëwx gë oxi hi bax gër amenŋ aŋo do omeleka epëwx gë oki xwëšara bax gë ebët gë ebët. Do aŷëgw yëgw bani omac od ƕandëwëra epëwx gë ƕaki ƕand Bëyisërayel ƕaŋ gër ofëra or owët oŋo. ¹³ Er hi bax apën-eñan, owët osas, ambëng owët osas, ambëtëb owët osas, do acëla-eñan owët osas. ¹⁴ Er ƕay bani amenŋ aŋo gë areƕa epëwx gë oxi do në ekëlan kala yëgw bani oŵac obat or oparëxanda epëwx gë oki od anoƕo ok.

¹⁵ Ar baxe felërand an, esëyixën lëkaya baxo, ošët or ƕaŋe. Gë mëŋ baxo sëyind angol aŋ, gë owët orexëm oŋ, do gë amenŋ and jey aŋ. ¹⁶ Angol aŋ er hi bax gë owebët onax od gwër fo gwër fo do acakëšak in gwër fo bax ƕëte gë aŋangëyŋang in. Ata sëyi ko angol aŋ gë ošët orexëm ol do sëk ko: në ometër owëli epëwx gë oki. ¹⁷ Meleka in sëyi ko amenŋ aŋ, ata sëk ko në ometër ofëwx ocongëbat gë oco, ang ebax osëyi or ƕela ak. ¹⁸ Amenŋ aŋ ƕay bani gë oxaŷ or šasëp, do angol aŋ hi bax ƕaŋe iwënëk, kal-kal ang anangoye amënëk fo. ¹⁹ Edëƕa ed amenŋ and angol aŋo el hi bax gë ƕapak epëwx gë ƕaki, do yaŋën bani gë oxaŷ oxëbënaɣik: apak aňanar aŋ gë šasëp, akinëm aŋ gë safir, atasën aŋ gë kalësedëwan, anaxën aŋ gë emërod, ²⁰ anjoxën aŋ gë onikës, anjongamatën aŋ gë sarëdëwan, anjongakinëm aŋ gë kërisolit, anjongatasën aŋ gë beril, anjonganaxën aŋ gë topas, andepëwxwën aŋ gë këriscopëras, andepëwx gë amaten aŋ gë tirëkwas do andepëwx gë akinëm aŋ gë ametisët. ²¹ Ofëra epëwx gë oxi oŋ ebax ƕecambas epëwx gë ƕeki, epëra kala ecambas emat. Fëña isëm ir gër angol in ebax ƕaŋe iwënëk, kal-kal ang anangoye amënëk fo.

²² Aciw and Kaxanu ame wat ex na gër angol aŋo. Gayikwa aciw and Kaxanu aŋ hi këni Axwën Kaxanu, mëŋ ar xorëk ƕeŷ ƕek an do gë anoƕo aŋ. ²³ Angol aŋo eñan këm do facaw këm ex gayik enjaran end Kaxanu eŋ këno ƕoƕand do anoƕo aŋ ex lambo irexëm in. ²⁴ Benëng ƕend bela ƕeŋ aliya këni yana eni diyand gër anğoben andexëm, do bemun ƕend gër ebar ƕeŋ eno mëlanëgund enjaran endebën eŋ. ²⁵ Owët or angol oŋ përarëxe kë yana ex ƕayind. Ado ƕëŋ ala ax përa na gayik gëmëƕ ax gi na. ²⁶ Benëng ƕend bela ƕeŋ aŵëlanëgu këno yana eno mëlanëgund enjaran endebën eŋ, do gë owun orebën ol. ²⁷ Barikan, ebuvaraxik gebatak ax ƕil na gër angol aŋo. Ar watak ƕecusëšus, ba enëgwëš axo ƕil na. Afo ƕër yëgwën këñëbi omac odebën gër akayëta and aniyand and anoƕo bën fo kë lil.

¹ Ata meleka in wāsin ke yeβ ir men ond kē yēlənd anıyan in. Men oŋ omēnēk ebax kal-kal ang anangoye fo. Afes bax fesēnd elod gēr añēpara and owun or Kaxanu do gēr and anoβo aŋ. ² Wat kēme mērēxand ir fēña isēm ir angol aŋo do gēr obēŋa oki od yeβ, atēx and gē odēwērēwēn od kē yēlənd anıyan ok. Atēx aŋo, facaw ir ex yo kē rēwēnd, mēne ngēŋ epēwx gē baki gēr inıy. Opat odexēm ok kēbi fakēnēnd bēnēng bēnd bela beŋ. ³ Eññēnax ax bo na. Añēpara and owun or Kaxanu aŋ do gē and anoβo aŋ kē hi mērēxand gēr angol. Bēriyenin bērexēm bēn kēŋo ŋana eŋo calend. ⁴ Awat kēni ŋana eni watēnd dēxas irexēm in, do owac orexēm ol exo ñēgw gēr oyiŋ orebēn. ⁵ Ecamēdan ax bo na, do ala ax ñana na ex caland lambo, ala ax ñana na ex caland angoben and eñan gayik Axwēn Kaxanu kēbi ŋana eβi ŋoband. Ata eni mun din ir din.

End omakaw ond Yesu eŋ

⁶ Ata re ko meleka in: «Bend kēmi felēnd beŋo eyeyan ed dal, ed mokwēta ex. Axwēn Kaxanu, mēŋ ar kēbi yēlənd Angoc andexēm bēlawēnel an, lawēnēgu kēŋo meleka irexēm in eβi masindēra bēriyenin bērexēm bēn bēnd kē ñatēgu gogo beŋ.» ⁷ Ga re ko Axwēn an: «Gogo kēme yeli. Nēngandēraleŋo ar kē sēfēnd ang rek gēr akayēta aŋo ro ak, akayēta and kē nangēnēnd gana-gana fo er kē yelind aŋ!»

⁸ Wēno Őaŋ wēlək do watēk beŋo. And wēl kēme do wat kēme aŋ, foxi kēme gēr osapar mo cale meleka ir baxe wāsinēndērand beŋo in.

⁹ Barikan mēŋ re ko: «Tebēl de, ax gi ex na mondako! Wēno ariyenin fo hi kēme ang hi kēn wēj do gē bēmaŋe bēndey bēnd ex bēlawēnel bēn, do gē dek bēr kē balēkēnalind bēnd gēr akayēta aŋo ro bēn. Poxiyind eyo cale Kaxanu gabat!» ¹⁰ Ata re ko: «Kērey con na bēnd ŋēgw kēni gēr akayēta aŋo ro beŋ. Akayēta aŋo kē nangēnēnd gana-gana fo er kē yowēnd in, gayikwa dam ex ex ŋatēgu.» ¹¹ Ar sēmbak an, kemēnalexo kaš-kaš gēr osēmbak orexēm, ar buyarēk an, kemēnalexo exo buyar kaš-kaš. Ar ũenene an kemēlanelexo, nēmēc gēr or ũenene orexēm, do ar wēnēk an kemēnalexo exo men nēmēc!

¹² Gogo kēme yeli do me mēlali acosa aŋ, ala kala mo cos er riyeni ko in. ¹³ Wēno ex aŋanar an bēte wēno fo ex afelatar an. Wēno kē ŋanand bēte wēno fo kē ñatand*.

¹⁴ Nēngandēraleβi bēr kē nebēnd banjēm bandebēn baŋ eβi ñapaxēn eyamb ed atēx and kē yēlənd anıyan el do eni dilaxēn gēr owēt or gēr angol! ¹⁵ Barikan canēlexēni fac bēr ex ang ođañēt bēn, gē bēbanj bēn, gē bēyacaxik bēn, gē bēlawē bēr bela bēn, gē bēr xwētak olaš bēn, do gē bēr ñanēk do wēr kēbi enēgwēš bēn!

¹⁶ Wēno Yesu lawēnēli kēŋo meleka iram in exo deya osede oram ol gēr bamara. Wēno ex arandēwēra and Dafid an, wēno ex emal ed kē ñoband oxeya el. ¹⁷ Angoc and Kaxanu aŋ, do gē alindaw ar anoβo an kēni rend: «Yow!» Do ar wēl kēbi an delexo: «Yow!» Ar sel kēŋo an, tēkawēlexo. Ar ŋandi kēŋo an, dēmbēlexo men ond kē yēlənd anıyan oŋ, men ond ayēl fo oŋ.

Eŋata el

¹⁸ Wēno Őaŋ, gē obal osēm kēme reyand gēr ar kē wēl yo eyeyan ed bēnd beβēr kē yowēnd ecan ecan do ŋēgw kēni gēr akayēta aŋo beŋ: ar

* **22:13** 22.13 Gēr Gērek er ŋēgw kēni: «Alēfa» do gē «Omega», iñēgw iñanar inŋ do gē ipelatar inŋ.

kê baš ƳeƳ an, Kaxanu eƶo baš beŋigēnaxik bend Ƴēgw kēni gēr akayēta aƶo beŋ. ¹⁹ Do ar kê bašēta ƳeƳ gēr eyeyan ed gēr akayēta aƶo an, Kaxanu abašēta ko bašēta bēte ošet orexēm or atēx and kê yēlēnd aniyān ol, do gē ošet or angol amēnek or Ƴēgw kēni gēr akayēta aƶo ol. ²⁰ Ar ex sede ir bend ɔal beƶo an kê reyand: «Iyo, gogo kēme yeli! Amen! Yow Axwēn Yesu!»

²¹ Awa Axwēn Yesu yēlēleŋun wēn ɔek oyekax orexēm ol!